

ALEXANDRI BENEDICTI VERONENSIS, Medici ac Philosophi multis nominibus clarissimi, de re medica opus insignè & apprimè Medici- næ candidatis omnibus utile; ad MAXIMILIANVM CAES S A R E M Augustum Imperatorem hoc or dine digestum.

De omnium à vertice ad plantam morborum signis, causis, diffe- rentijs, indicationibus & remedijs tam simplicibus quàm com- positis	Lib.	XXX.
De medici & ægri officio aphorismorum	Lib.	I.
De pestilentie causis, præseruatione & auxiliorū materia	Lib.	I.
Humani corporis anatome tractata	Lib.	V.

Omnia nunc postremum diligentiori cura
recognita & castigata.

Quid porro in editione hac nouissima prælitum sit,
Præfatio tibi significabit.

IACOBVS ANTIQVARIVS ALE

XANDRO BENEDICTO PHILO.

sopho clarissimo S. P. D.

loris te studere certò inde scio, quod tam nò ni
si ex publica utilitate acquiris, sic enim fit ut etià
ab æmulis, & inuidis uera laus extorqueatur &
approbatio. In anatomicè quidē cōtingit, quod
cupiebamus: cum opus sit perquàm eruditum, & commo-
dum ad secūdiora. Vetus nanq; medicina tuam inde operam
aduocat, & in primis ut è tenebris eruatur, dexteram porrigit
Paulus Aegineta, ante Galenū celebris, sed parum deinceps
notus, nisi frequenti ipsius Galeni citatione. Ad quam rem, si
te monuero, ineptus sum, quia ad huius laudis metam sponte
curris: Cum Aeginetā dicaris in manibus habere. Et nisi roga-
uero, uidebor cōmuni causæ defuisse. Quoniā ut quadrigam
urgeas, multi cupiunt: Te palma manet. Festina obsecro,
ac ex ueteri me consuetudine ama. Vale.

Mediolani decimo Nouemb.

M. D. VIII.

CLARISSIMO DO ctissimoque uiro, D.D. Andreae

Vesalio Bruxellensi Medicinæ Doctori celeberrimo, Cæsareæ
Maieſt. Medico peritissimo Marcus Hop
perus S. D. P.

VVM tantopere Medicina laudetur, nec immeri
tò quidem, uir humanissime doctissimeq; quam
& græcus Poëta commendare uolens ait :

Ἰσθὺς γὰρ ἀνὴρ μάχιμος ἀνὰ τὴν ἰατρικὴν :

Et ij mihi laudem suam mereri uidentur, qui uel
ipsi eius artis præcepta tradunt, uel ueterū de hac
re digna monumenta ab interitu seu corruptione
uindicare pro uirili & illustrare studēt. Quod qui
dem officium, etsi Medicorum proprium esse uideatur, quia tamen ad o
mnes pariter literarum amatores & cultores spectat, non solum huius, sed
& aliarum quoq; professionū, cuiuscunq; tandem libros bonos asserere,
& suo, quantū fieri potest, nitori restituere atq; illustrare: nec à me alienum
fore existimaui, si quid eiusmodi uel in Medici libro tentarem. Quod sanè
mecum cogitans, hoc ALEXANDRI BENEDICTI de re medica in
signe opus mihi recognoscendum pro editione hac aud. inuitus suscepit:
cuius dum Anatomicorum libros lego, de apponendis quoq; figuris mi
hi succurrit, quibus humani corporis per sectionē partes ob oculos lecto
ri ad uiuum ueluti ponerentur. Quod quidem consilium, quia alijs quoq;
uiris cordatis & eruditis, quibus cum contuli id, utile ceu uisum est, hoc,
quo nunc dicam, modo executus sum. Quoniam enim tui illi propè diui
ni & incōparabiles de humani corporis fabrica libri, iusta ueluti commen
taria & demonstrationes certissimæ omnibus huius generis scripti autori
bus adhiberi possunt: nec facile quisquā perfectiores elegantiores uel figu
ras & tabulas, q̃ tuæ illæ sunt, quibus singulæ humani corporis partes ad
uiuum ita exprimuntur, sculpsit, tuas ego huc, suis quasq; locis, per libri
& figuræ capitis uel numeros in marginem ascribi alsignariq; curauit: non
certe minori, serè maiori dicerem lectoris cōmodo, q̃ si proprias, eas fortè
obscuras, crassas, implicatas, nec satis negotium exprimentes (quod non
semper obuiam sit probus artifex) apposuissem: Quò si quem uel secum
legere hac, recteq; intelligere, uel alios, profitendo publicè, docere per de
monstrationes uelle contingat, tuas sibi, hoc pacto admonitus, consulens
das esse tabulas & demonstrationes sciat, facileq; eas ac sine tēporis aliquo
dispendio sic signatas reperire queat. Quam equidem rem adeò non ægre
laturum te crediderim, ut etiam gratam tibi fore eam sperem. Noui enim
sic humanitatē, candorem ac fidem tuam erga uniuersos & singulos, ut si
cuiusquā contingat studia, quacunq; tādē ratione, per te tuasq; lucubra

tiones iuuari promoueriq; (quemadmodum iuuantur hodie plurimum
 tua opera Medicinæ cādidati) ingens tibi gaudium fit: quod non nisi me-
 lioris ingenij & naturæ hominū est. Quæ quoq; si non unica, certè haud
 parua causa mihi fuit, ut tuo in primis nomini hanc editionem inscriberē.
 Non quòd non aliās quoq; uoluerim, sed quòd maiorem me occasionem
 hoc modo nactum arbitratus sum. Quod autem uariare hunc nostrū ali-
 quando cōtingit (quia Aristotelem maxime in suis hisce libris secutus di)
 quod tamen rarius fit, nō tantū nos id momenti existimauimus, ut nostrū
 ob id institutū impedire uel deberet, uel posset: Imò adeò nō, ut etiam cau-
 sa quodammodo huius instituti nostri uideri debeat: quò uidelicet colla-
 tis inter se autorum sententijs, diligentiori lectores indagare rei ueritatem
 scrutentur. Non certè quod quicquam tuis illis tabulis ac demonstratio-
 nibus pulcherrimis exquisitisq; diffidendum censem, quem toties
 scio tanta omnium spectantium admiratione secando corpora, proprijsq;
 aut rectando manibus, inspexisse, inspiciendaq; alijs quoq; porrexisse, ut
 dubiū procul omne omnibus abesse debeat, quin ita se rei ueritas habeat
 sed multò magis quod ad eas alios omnes relegēdos existimem. Quapro-
 pter, uir ornatissime, quin tibi quoq; hoc nostrum institutum probetur,
 nihil dubito. Porro quod amplius de editione hac admoncam, hoc so-
 lum habeo, quod uidelicet inter recognoscendū effecerim, ut quæ dictio-
 nes purè græcæ (quarum plurimæ, ut id sibi ferè propriū habet Medico-
 rum schola, huic operi inspersæ sunt) latinis uerò typis antea expressæ, nec
 adeò in latino sermone receptæ essent, græcis quoque typis excudendæ
 nunc proponerentur: reliquas uerò, quæ & ipsæ quidem græcæ, at in lati-
 na quoq; lingua cōsuetudine iam receptæ, propter latinos homines in-
 ctas reliquerim: nisi si quæ corruptè antea legerentur, quantum quidem
 mens & oculi obseruare potuerunt, emendarim. Nunc igitur aliud nihil,
 nisi ut meam hanc, Doctor præstantiss. inscriptionē æqui boniq; consule-
 re uelis: qua certè nō spectauī, quòd mearum uirū & autoritatis nō sit,
 ut nomen tuum celebrem, tantis tamq; magnificis ac splendidis tuis mo-
 numentis & lucubrationibus ubiq; terrarum iam dudum celebrauissimū:
 & nunc quoq; uehementer, ut eius qui magna medendi dexteritate po-
 leat, celebre reddatur, dum summus Monarcha imperator inuisibilis, sem-
 per Augustus, Medicū te aulae suæ nō sine Numinis prouidentia ascit-
 uit, suumq; tibi corpus & uitam propriam committere non dubitat: sed
 quod nulli cōmodius inscribere me posse putarim, quàm illi ipsi, qui hūc
 quoq; huc operam cōtulisset, ac simul aliquā animi mei erga te significa-
 tionem præberem. Vale uir ornatissime, & nostrū hoc qua-

leccunq; studium probare uelis. Basilææ Kalendis

Iulij, Anno à partu Virgii

nis 1549.

ALEXANDRI BENE

dicti VERONENSIS PHYSICI, AD MA.

XIMILIANVM CAESAREM AVGV.

sum inuictissimum Imperatorem,

Præfatio.

Vicinisq; sacer Imperator terrarum rectores sorte casuq; aut humano duntaxat cōsilio deligi putant, rationibus facile cōvincuntur, nam ad auspiciatissimū totius orbis imperium diuino numine principem constitui necesse est. Nec mirum si cum cœlo regibus tanta communicatur societas: quādoquidem Christianam Rempubicam cœlitus regi & conseruari à principibus summopere precium sit. Diutina igitur potestate & non occulta syderum, satis prædiuinantibus, ad principatum ductus es. His auspicijs assensere omnium principū leta suffragia, uel uisū sanctissimo Cæsare patre tuo Federico tertio, qui regno se abdicauit, mirā quidem familiarē tux gloriā, ex qua ueluti iure hereditario tot duces, tot principes imperatoresq; longa serie prodire, Rodolphus, Alberti duo, Federicus pater tuus imperio longæuus, & tu felicissime Cæsar, quintus rara quidem felicitate ordinī adiunctus es, ut imperium amplificatum reddas. uereor tamen dicere, an id magis fatorum numine, an uirtute tua illustretur: utranque rationem simul computet uita. Nam tuo imperio cumulatissime uarias coronas, & triumphos ingeris, de Germanis, Sueuis, Gallis, Hispanis, ac Italis demū, quæ omnia, aut uirtute pacis, aut belli uiribus consecutus es, ut hac tempestate te Imperatorem suum Ister, Rhœnus, Arctis, Padus, Arnus, Tyberisq; summissi & colant, & uenerentur, & tecum serenissime Cæsar imperij adepta corona, quantis potest affectibus uniuersus orbis gaudeat, quod ad rei Christianæ munera, & gubernacula diuino nutu delectus fueris totiens dux, & rex antequam imperator. Hæc decreto fatotum exeniunt, quorum uires ex pacis tranquillitate, & belli bene gesti munere apparent, quibus pro tempore uti soles. In utraque non minori sapientia, quā iustitia, nō minori item innocentia, quā in religione, quæ uel in iuuentute tua miro modo eniuere. Sed & miram in Cæsare liberalitatem, & religiosam innocentiam, in hoc flagrantissimo Italie bello, ne quā foeminis, aut matronis templis uel iniuria fieret, ne uel in rapinis, incendijsq; milites uersarentur, anxius per quotidiana edicta uetisti: quibus nō modo principis, sed parentis nomē perpenum præstisti. Castrorum item iustitiam, ac æquitatem maxime obseruasti, uel in re belles clementissimus. Quorum iure publica bona, suis orantibus elargitus es, natura beneuolentissimus, ita ut neminem unquam sine munere, aut sine spe tristē discedere pararis. Tanta est memorabilis ac laudatissima de te liberalitatis fama, ut nullum profecto diem te amisisse uidearis, ne quæ petentibus quicquam negare scias: tanta milites, & plebem comitate tractasti, salua semper imperij maiestate: sicut in uenationibus tuis nō sunt omnes. Sed miramur præterea animi tui fortitudinem, corporisq; robur, frigoris, caloris ac laboris patientissimum, & ex alta mente solidum consilium, quo in capescendis rebus omnibus uteris consiliatissime. Quæ omnia quum iunior esses, contra Gallos (quos parua manu fugasti) pro Belgarum tutela, plurimi conspexere: uel in Murinorū periculosissima coniuratione, sicut in Buronico, Siccambrico, Battauiico, Murinico bello, ac in ceteris Germaniæ paulo ante defectionibus, quas rei bellicæ scientissimus imperator ad poenitentiam, & deditiōem facile compulisti. Auita itaque gratia Germania tua est, Burgondia ac Hispania nuptiarū foedere, tuo paret imperio. Terras omittimus à Britannico mari ad internum usque Adriaticum tibi subiectas, quas enumerare fuerit superuacui. His etiamnum maiora Maximiliani Cæsaris Augusti præclaris titulorum nuncupationibus cōstabunt, iamdiu enim de Turcarum imperio, deq; Assyriorum regno, animo tuo certum triumphū concepisti. Christi incunabula, & sepulchrum à barbaris redempturus, æquato nō modo Constantini rerum gestarum fulgore, sed magni prope Scipionis nomine superato. Ex quibus iucundissime Cæsar, mirari ac suspicere co-

git animus, miramur animi tui miram pro tempore uarietatem, in praelio ferociam, qua uel nudo brachio intrepidè contra Gallos dimicasti: in contubernio incredibili & facilitatem, in castris nō regalem uictum, sed abiectum & uulgarem, quo penitus literis inuenero uero ipso & militem & Imperatorem te admiramur, nam & in Caesare nostro preter corporis robur, mirabilem membrorum competentiam ac eorum habitudinem singulorum conspicimus, quā naturalis, ac congenitus uigor, uiuendū ratio praescripta in perpetuū conseruabit. Verum & si quae sub caelo genita sunt, morbis periculisq; exposita uideantur: tanta est in rebus humanis fragilitas, ita ut nemo mortalium semper sit felix: nam & primi Caesares à quibus auspiciatissimum nomen ducis, ceteris fortunae bonis tumentes, uarijs corporis affectibus obnoxij fuere. Sed de uenenis quid dicemus: a potione dura delibutorum periculosissimum est: at magis insidiosum, quod solo contactu mortem illico infert, nouo insidiarum inuento, potionari enim seuo medicamento ad antidota protinus confugiunt, aut in metu, praegustantium cura alieno periculo aut euitant, uel remedia praesumunt, sed uestimenta uideo, arma, sellas, sedilia quoque insidentibus perniciofa. Nihil enim non uenenorū ui infici posse constat. Nonne & iussu odorato salutaris nidoris specie, in ueneni inuis abdita ingredientium animas, ad praesens extorquent sublimata ad hominum perniciem ingenia: plures enim solo carbonis uapore interemptos uidimus. Viriorem enim doctrices sunt libido & iracundia. Ob eas res inuictissime Imperator, libros sex de uenenis ac uenenacis animalibus tibi dedicari sumus, sed hos libros æquo animo suscipe, orsi a capite generatim, membratimq; singulis corporum morbis, causas, signa, remediaq; tum communia, tum propria subuenimus, & simplicium uires ex uarijs autoribus, tum Graecis, tum Latinis conscripsimus, quae latina fecimus, non obscura, non salebrosa, quae lector em in singulis uel libris deinceps, atque obscuritate detorqueant: utilitati nempe & rei medicae commodo studimus, post enim emendationem & cōmunem limam, qua uti cum amicis soleo, & Caesaris adepto ingenti patrocinio, non continere amplius, sed publicare decreuimus.

ALEXANDRI BENE

DICTI LIBRORVM INDEX.

A

Abdomē & eius membrana inte- rior pag. 583	alarum uisita, & quæ grauem odorem aboleant, curatio pag. 198	hant 346
abortiendi can- sa 480. 479	alba profunda mulierum un- de 461	ambustorū dolorem quæ mi- tigant 543-544
abortiendi periculi quo tem- pore 480. 481	albugines leucomata'ue quo modo curentur 58	amblyopia 67
abortum post sanguinis pro- fusionem sistētia. 490	aloēs uirtus 120	amantes cōsultores 594
abscessus melancholicū cura- tio 224	aloēs ligni in delicijs crema- tur 130	amor infantes 484
abscessus aurium à billi 84	aloēs lignum 245	amor uelanns, eiusq; signa ac remedia 27
abscessus duriciei quibus di- scutitur 381	aloia 612	anatomiam curæ fuisse regi- bus 176
abscessum calidorum signa pag. 115	alutius morbus 350	anatomie qua parte primum incipienda 583
abscessus ex humoribus uia- ria signa 175	aluum aegre exonerant quib. exiguum fellis 260	anatomices utilitas 576
absinthium 207, & 209	aluis quibus soluenda in ca- lido abscessu 278	anatomia ceruæ grauidæ pag. 191
abergentia oculorū quæ 59	aluis astricta cibi causa quib. soluatur 342	anatomia latus 623
acetabuli 479	aluum à doloribus preferuās tragema 344	angina sanguinea aeger san- tus, non misso sanguine pag. 139
acetabula quibus animalibus sint 592	aluis 584	angina causa & differentia pag. 135
acet uis & usus 120. & 176	aluum emolliens 155.	anginae bilis signa 137
acris deglutit, & per urinam emissa 385	& 186. 531. 539	angina ex quibus humorib. fit, signa 137
adeps 581. 586	aluis quibus & quando du- cenda 240	angina periculosa maturatio nem non expectat 241
adeps in homine, seuum in cornigeris 197	aluum deiicientia 175	anginae curatio per sanguinis missionem & nentis dele- tionem 139
adulterationem urinae quæ san- tis pag. 545	aluum sine molestia soluen- tia 271	anginam quæ tuentur 536
adulterationē ignis & aquæ san- tis pag. 545	aluo aquam educētia 346	anginae phlegmaticę signa me- lancholicę 137
aglyope 61. & 63	aluis emollienda quibus pag. 315	anginae curatio chirurgica pag. 241
agri non deferendi à medico in morbis desperatis 54	aluum quæ mixtura soluit pag. 345	anginae remedia 140
agri officium 544	aluum soluentia 278	anginae species quatuor 136
agrotis quid conueniat, aut non 57	aluis quando sistenda 377	anginae quid conuenit 531
agro habitatio accommoda- pag. 214	aluis aegre excernens 343	angina 128
atruocis excipiens in tribus locis 91	aluis longo tempore reten- ti 343	angina acutissimus morbus, minuendaq; materia 138
agrici uis 208	aluis quæ emolliant 543	anginae species 135. 138
agrici facultatē 158	aluis subducens medicamen- tum leue 259	anginae partes quæ male affi- ciant, & presagia future sa- nitatis, notæ quæ letales pag. 138
agrotis uena 614	aluum emolliendam deco- ctum 186. 542	anguillarum generatio 582
agrotis ortus 598	alopecie cura 531	ambelatores 153
agrotis maioris uenæ 615	aluis prugnantium quib. sol- uitur 540	
	aluum quæ uehementer tra-	

anirufculi refolutio	394	apthas & circinomatæ quæ	rum leniens	17	
anidolor	395	fanant	133	arterialis fpiritus	12
anicutra	394	apollonij medicamentum	104	arterialis vena	18
anidolor & ulcus fungo fimile	395	apoplexia	349	artis medicæ exordia	71
animæ defectus	196	apoplexiæ future nota	193	afcytis caufæ	287 & 289
animi mores ex corporis temperamento	190	apoplexiæ curationes	31	afcytis generatio	286
animi indicia in oculis	611	apoplexiæ fubita unde oritur	30	afcytis hydropis nota	28
animi fingultu affectus quid poffint	228	apoplexiæ nota præcedens	30	afcytis curatio	288
animi indicia ex oculis	43	apoplexiæ curatio cuius phlegma caufa eft	31	afthmatici	15
animi deliquij cura, & quale vinum dandum	194	apophlegmatifmus	49	afthmatis curatio & obfervatio	18
animi defectus compositio- nes	190	apoftematum epatis difcrimina	274	afthmaticorum curatio	13
animi defectus unde oriuntur	189	appetitum quæ deficiant	205	afthmaticis cibi conuenientes & potus	154
animi defectus caufæ	192	appetitum facientia	207	afthma quomodo oritur	74
animi deliquitum eximiffione fanguinis	195	appetendi uim lefam quæ fequantur	255	afthmaticis compositio- nes	157
animi defectus	170, 193	appetentiæ æterna inftrumenta	204	afthmaticis vomitiones prodeffe	71
animi deliquitum tria afferunt pag.	192	aqua uitæ	185	afthmaticorum nota	14
animæ fedes	12	aqua penè præfocati remedia pag.	190	afthmaticorum potiones iocundæ	19
animæ inftrumentum fpiritus in cerebri cavitatibus	28	aquæ trahentia	289, 296, 336	afthmaticis commune anilium	160
animæ humanæ cor fedes	187	aquæ potus ex fontibus calidis no cumentum	408	afthmatis curatio	154
animalia infatiabilia	383	ardores igneos extinguens medicamentum	519	afthmate desperato quid faciendum	13
animales partes quæ primo generentur	599	argemon	55	afthmatis reliquis repugnans	18
animale membrum	601	arteriarum pulfus	614	afthmatis fimplicia	10
animalium tres corporis partes	439	arteriarum uitia	144	aftricti difciplinæ uilitas	114
animalium procreatio	382	arteriæ in pulmonem ex corde functio	146, 147	attrahentia quæ funt	74
animi deliquitum quæ inueniunt pag.	117, 348	arteriarum natura	581	atrabilis	579
animi deliquitum tria afferunt pag.	192	arteriarum fanguis	549	atram bilem trahens	144
animalia quæ tulfiant	148	arteriæ & venæ quæ inter fe respondent	616	atram bilem potio digerens pag.	101
animi deliquitum ex torminibus	376	arteriæ uitia	144	atrabilis uariæ generis & natura	197
anodina	360	arteriæ afperæ uel tracheæ cõpofitio	146	attractrix uis lefa & caufæ rationis	27
antidotum Theodoricum	261	arteriam exasperantia	144	atrophia quid differat à potiffi	71
anthracofis	53	arteriæ andromachi	145	auditus cum pulmone commune	17
antheræ compositio	113	arteriæ deftillationes	147	auditus granitatis curatio	13
anui-renatos dentes	119	articulæ morbo conuenientia	512	audiatem quæ excitant	109
anus quid	585, 598	articulæ morbi	518	auditus cum pulmone commune	17
ancon	621	articulorum toffi	518	audis	61
antifpafis	4	articulorum tumores fanans pag.	513	aurium marmura quæ dicuntur	18
aphorifmorum lib.	546, 547	articulorum morborum caufa & origo	515		
apthæ	112	articulorum morbos mulie-			
apthas quæ current	113				

auribus apta cataplasmata	89	tia	80	lores	143
aurum si aqua ingressa est	86	auribus incertus sonus, olei	93	brachiorum flexus	578
auris sanguinolentas	88	pag.	93	brachij sedes	621
aurum inflammationi simpli-		aurib. surdis conueniens sine	92	brachiorum extensio	118
cium efficitur	83	cus	92	brachiorum partes	578. 621
auribus infundenda tantum		aurum surditati ac grauitati		brachij uena communis	616
calida	83	medicamentum	536	brassica assyria	351
aurum inflammationum le-		aurum stridor, tintitus, sibi-		bregmati qui puluis inspergi-	
nido	83	lus, murmur, & alius incer-		tur	530. & 531
aurum graueolentia	89	tus sonus	91. 531	bronchi natura & usus	604
aurum sibilos leuandos	536	aurium surdarum remedia		buprestis	143
auribus insidantur arida me-		pag.	39. 536	bubulae carnis succus nascit-	
dicamenta	90	aurium & pulmonis consen-		ad dolores aurium	82
auris fractio	87	sus	79	bulimiae causa	210
auriculare aeneum	81	auribus si qd incidere, quo-		bulimia in praegnanate	210
aurium phlegmoni	83	modo extrahendi	86. 536		
auris sanguis coagulatus que		aurium in uomitionibus u-			
soluatur	91	sus	251		
aurium morbi & causae	80				
auris ubi uermes orti	86				
aurium ulcera	88. 89				
aurium abscessus	80				
aurium ulceribus sanant ex-					
trahentia	89				
aurium remedia	81				
aurium dolor a uento	86				
auris dolores sedandos, pusq;					
maturandum	536				
aurium sanguinis profusum					
pag.	90				
aurium magnis cruciatibus					
noctia	86				
auris quae iuuant, quaeq; no-					
ceant	80				
aurium dolore nihil praestan-					
eius ueteri bubulo butyro					
pag.	85				
aurium ulcerum uarietas, ca-					
ramq; curatio	87. 88				
aurium surditas unde nasca-					
tur	79				
aurium inflammatio	84				
aurum animalia ingressa qui-					
bis expellantur	86				
aurium pruritus, deq; graui-					
re sono laesa	87				
aurium usus	79				
aurium sonus & curatio	92				
aurium mixturarum ratio					
pag.	81				
aurium dolor ex calida cau-					
sa	83				
aurium morborum differen-					

Caecos non caluere
pag. 604

cacitatis pilulae quae conueni-

unt 533

cachexia morbus 283

cachecticorum curatio 283

cadavera secunda locus aptus

pag. 577

cadaveris coquendi modus

calcis ossa ac digiti 623 (619)

calculi signa, & puerorū, qui-

bushq; partibus nascantur in

renibus & uesica 412

calculosis qualis dieta, quaeq;

uitanda 414

calculorum signa & cura 402

calculus fontes quosdam ge-

nerare 414

calculosis balnei idonei 416

calculus utiles infusiones 420

calculosis simplicia quaedam

pag. 418

calculosis utilia quae sint 414.

& 415. & 537

calculi dolorem sedans 421

calculo positiones salubres 417

calculus urina indicans 413

calculus dolores in renibus

quae auxiliantur 412 (415)

calculo abortitib. obseruanda

calculos eiciendos mixturae

pag. 419

calculus in renib. cura 538

calculus eximedis periculum

in ferramento 435

calculosis quale uinum ido-

neum 415

caligo

caligo	55	capitis materiam frigidā sol-	catarrhum cohibendum en-		
caliditas quid noccat	267	uens	533	plastrum & cerotarium	74
calori naturali debili quæ cō-		capitis materiam soluentia		catarrhicum quando non co-	
ueniant	206	pag.	108	hibendum	144
calvaria & futura	602. & 604	capiti quatuor sensoria	98	catapota aurea	20
calvaria cura si contracta fue-		caput humanum	578	cataphora duplex	10
rit	545	caput hominis sensib. & equi-		cataplexis	19
calvaria qua ratione aperien-		ditis præditum	602	catochus	19
da sit	605	caput unde dictū, & eius cu-		caustica quando nocua	11
canōis medicamentum	179	ris	603	cauo uomica qui cognosca-	
canities	603	caprarum usus & ingenium		tur	275
cantharides hausti quid in se-		pag.	75	causam conueniens	73
rant & periculi	433	carbāculus oculorum, & cu-		coeliacæ dysenteria	370
capillorum destitutum	549	ra	53	coeliacus morbus	350
capillorum generatio	602	carcinomata quibus potissim-		coeloma	51
capilli differentia	603	um contingant	55	Celsus Asclepiadem ad ve-	
capillos quæ tingunt	530	carcinomata quæ sanant	133	bum secutus	90
capitis dolori uitio stoma-		carcinomata duplicia	501.	cephalæa	7
chi utilia	533	&	504	cephalææ veteris cura 7.4.10.	
capitis dolentis ex astu reme-		carcinoma	102	cephalææ à singulæorū co-	
dia	2	carcinomatis cura	543	ra	10
capitis dolor à frigore	3	carcinomatis generatio	53	cerebrū uersus uenari & an-	
capitis dolor ex ebrietate	3	cardiacæ diaphoretica atque		riarum uia	608
capitis dolor ex percussione		signa & causa	190	cerebrum quæ firment	160
uel lapsu ex alto	4	cardiaci	190	cerebrum corroborat ambra-	
capitis dolor à flaua bili uel		cardiacorum compositiones.		pag.	108
cholera & phlegmate mi-		pag.	191	cerebri officium	117
xia	6	cardiacos præmatura morte		cerebri destillatio in infans.	
capitis doloribus diuturnis		interire	191	res partes	603
conueniens	532	cardiacus morbus	597	cerebri micatus quæ aperiat	
capitis os ualidissimum	608	caro	579	pag.	52
capitis doloris causa	2	carnis humanæ sapor	619	cerebri membrarum en-	
capitis ossa quot	604	carnis succus ad uitres utilis		plastrum	5
capitis partes	578	pag.	247	cerebri digestui uis quib. ul-	
capitis dolor	549	carpobalsamus	35	tietur	105
capitis doloribus pilula	531.	carpesion	25	cerebrum male affectū mot-	
&	532	cartilago	58	bi concomitantes	606
capitis remedia ad recētes do-		catars à lethargo quid differat		cerebro languenti subueni-	
lores	11	pag.	19	tia	572
capitis pituitam quæ trahunt		casei usus	161	cerebri caui	605
pag.	531	castrandi ratio	30	cerebrum longum	618
capitis affectui quæ narib. in-		catarrhi curatio	106	cerebri partes ac fulcimenta	
funduntur	531	catarrbus plurimorum mor-		pag.	606
capitis dolori cataplasma	532	borum origo	105	cerebri affectibus cautum	
&	533	catarrhum quæ cohibet	532.	pag.	533
capiti salutare tragema	530	&	535	cerebro quæ continentur	
capitis dolori auxilia ex frigi-		catarrhi periculosi in Italia,		pag.	603
da materia	8	eiusq. cura	106	cerebri frigiditatis cordis spi-	
capitis dolor à febris	7	catarrho catapota utilia	108	ritum calidiorē temper-	
capitis doloribus utilia	535	catarrhi materiam quæ con-		re	605
caput & sensus purgantia	36	coquant	107	cerebro utilia	531. 532
capitis dolor à stomacho &		catarrhum prohibentes	535	cerebri morbus	606
iecore	5	catarrhi quibus uincatur	173	cerebri custos	608

cerebelli sinus	606	Cleonis medicamentum	52	chiustio	34
cerebralis ulcera omnia al.		colicus dolor	329	comitialibus emplastris	530.
bicantia	56	colicos humores quibus eda		&	532.534
cervi natura ueneno contra.		cimus	336	comitiali morbo olei ac me	
ria	25	colici morbi angurium	341	dicamen	530
cervicis affectus ex imbecilli		colici doloris praesidia	39	comitialis morbi curatio	33
tate nervorum	330	colici potiones	335	conceptui mulierum pectus	
cervicis nervi	618	colici doloris prognostica		conueniens	148
cervicis morbi	618	pag.	335	conceptum quid inuat	541.
cervicis uertebrae	128	colica passio ex capitis flu.		&	542.538.539
cervicis ossa	620	xionibus, quique ex eo dolo		conceptus quae inuuant	469
cervicis dolores	42	re morbi proueniunt, signa		conceptui quae prosint	470
chalazia	77	que	330	conceptus	472
chamacerata	116	colici doloris remedia	333	conceptus signa	472
chirurgia medicinae pars	622	colici doloris curationes	335.	conicipiendi modus	464
cholera	346	&	339.341.342	conceptionis signa	471
cholerae qui cibi genere		colici doloris cura	537.540.	concoctio ubi peragatur	523
pag.	347	&	542	concoctio bona unde	239
cholerae passionis prognos		colici doloris causae ac signa		concoctionis signa	184
tica ac cura	347	pag.	329.330	concoctionem iuuantia	233
cholerae causa	346	colicorum remedia	333.343	concoctio optima	241
cholerae quibus potionan		colicus dolor cum febre	345	concoctionis difficilis in uen	
di	348	colon biliosus	340	tre causa	216
chores saltationesque quare in		colici causae	331	conchos	609
sistunt	472	colici dolores	434	condylomatum remedia	389
chymosis cura	59	colicis remedia quae torpore		condylomata	593
cibi fastidium prognostica &		inducunt	343	consolida	458
cura	206	colica passio Galeni	333	conuulsio peculiaris infan	
cibi fastidium	204	colicorum observatio	334	tium morbus	33
cibi nauseam mouentes	205	colicus affectus ex melanchol		cordae soni boei affectio	202
ciborum usus in morbis	549	lia	331	cor hominis primum tabesce	
cibi mora in uentre curatioque		colli uertebrae laxatio	128	re	181
pag.	239	collum	578	cordi in acuta febre subue	
cibi corrupti notae in stomac		colon ex uetro inclusu, uel ex		nens	195
cho curatioque	236	frigida habitudine	337	cordis uitalia quae excident	
cibi qui diu permanet in stomac		colon & colicorum ac nephreti		pag.	160
cho, qui non, signa quae		corum dolores similes	585	cordi palpitanti quae conue	
pag.	239	colostratio	595	niant	531
cibum citius defluere quam		colum ex apostemate	331	cordis uentriculi	598
oportet esse stomacho, & cu		collyrium tragomaticum	62	cordis affectio & palpitatio	
ra	241	collyrium ad pterygia	62	pag.	189
cibum qui euomunt	251	collyria smeolica	57	corda quibus magna sunt uel	
diacritica inducentia intera		collyrium Sphaerion	50	parua	598
neis	374	collyria monemora	47	cordis domicilium	599
diacritica & leucomata quae		coma morbus	20	cordis notae, cuiusque qualita	
curent	59	comitiali morbo laborantibus		tis	189
clitorum uicia	44	cibi gigni donec	36	cordis propriae arteriae	598
cinis ex odoribus	57	comitialis morbi signa & cu		cordis dextra parte quae con	
clauide quae simplicia pro		rationes	32.33.532.541	tineantur	599
sunt	133	comitialibus quae uisita sint		cordi quae necessaria ac no	
citra praegnantium quae pro		pag.	34	centia	550
sunt	207	comitibus morbus	549	cordis affectionibus conue	
Cleopontis malagma	94	comitibus morbus ex stomac		nientia	199
				cordis	

cordis situs ac principatus	cutis foeditatem sanans	536.	aliis, quale periculum	124	
neq; cor obnoxium mor-	&	545	dentium doloribus cataph-		
bis	cydonia	431	smata	129	
cordis mala	cynantrophia	27	dentitionis causæ in infan-		
cordis sedes animæ	cynolopha	620	bus	127	
cor	cynolopha canina appellata		dentium dolores quibus cu-		
cordis situs	pag.	580	rationibus curentur	128	
coryza			dentium labefactio	125	
cornicis cerebri palpebras			dentis eximēdos sine & cum		
gignit			ferro	124	
cornu ex uulnere cuiusdam na-	D eliquis animi quæ ef-		dentium cathartum quibus		
tum	ficiat	348	sistetur	532	
corpus totum transpirabile	deliquis præcedentia, despe-	193	dentium stridor	127	
pag.	ratumq;		dentium dolore unū homi-		
corpora quæ extenuant	delirium & stulticia quid dif-	21	nem inter animalia tenui-		
corpora quomodo replenda	ferant		pag.	120	
pag.	dens putris ut corrumpat	536	dentis erosi, carioli & foetidi		
corpus calefacientia	dentibus quibus utiuntur	119	pag.	124	
corpus refrigerantia	dentis temere non eximen-	123	dentium restitutio in seni-		
corporis partibus utiles	dos		bus	129	
corporis partes quæ extrinse-	dentibus quæ mobiles faciant	124	dentium conservatio	129	
secus vernuntur, & eorum	pag.	602	dentium singula	111	
nomen	dentium uermes quæ necent	125	dentibus uermes innascentur	125	
corpora qualia ad anatomen	pag.	127	dentium torpor	126	
eligenda	dentium rheumatismus	121	dentium mobilitas unde	123	
costæ	dentis uitæ longitudinem in-		dentibus quibus causis obin-		
costæ acetabula	dicant	119	pefcent	126	
costæ	dentes dolore immunes quid		destillationes ad arterias	127	
coxendices	reddat	120	destillationibus medicamen-		
coxendicum dolores	dentium nigrescentis reme-		tum conueniens	129	
coxendicis doloribus cura	dia	123	diacaryon stomachicum	121	
pag.	dentium dolor	120	diamoron medicamentum	121	
clauus oculi	dentium candorem quæ fa-		diacrismata	121	
clysteres leues	ciunt	120	diaphragma	22, 125	
cremestre	dentibus senum quid conueniat	121	diaphragmatis motus	128	
critæ	pag.	121	diaphragmatis apostema	125	
crocodylides	dentis dolores qui exesi, ca-		diaphragmatis materia	125	
crura & patella	riosi, facti di sunt	123	diabaccaris	126	
crurum flexus	dentium morbi	119	diapysgon medicamentum		
crurum resolutio	dentifricium	120	pag.	101	
crurum uitia	dentium infirmitas	127	diarrhoon medicamentum		
crurum & brachiorum arte-	dentium candore & suauem		pag.	121	
riæ	anheliti faciens, & ne em-		diarrhoeæ phlegmaticæ & me-		
cubæ auribus prodest	dantur, medicamentum		lantholicæ cura	128	
cubiti luxatio	pag.	124	diarrhoeæ ex fluxu bili	127	
cucurbitula quando dolenti	dentis conuulsi & attriti	125	diacodion Galeni	125	
lateri apponenda	dentium dolor algoris cau-		diasea preparatio	126	
cucurbitularum in dysente-	sa	126	diabetes	121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 856, 857, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 883, 884, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 907, 908, 909, 910, 911, 912, 913, 914, 915, 916, 917, 918, 919, 920, 921, 922, 923, 924, 925, 926, 927, 928, 929, 930, 931, 932, 933, 934, 935, 936, 937, 938, 939, 940, 941, 942, 943, 944, 945, 946, 947, 948, 949, 950, 951, 952, 953, 954, 955, 956, 957, 958, 959, 960, 961, 962, 963, 964, 965, 966, 967, 968, 969, 970, 971, 972, 973, 974, 975, 976, 977, 978, 979, 980, 981, 982, 983, 984, 985, 986, 987, 988, 989, 990, 991, 992, 993, 994, 995, 996, 997, 998, 999, 1000	
cutis capitis	dentibus multos habentes lon-	119	diatriopolium	415	
cutis generatio ac raritas	gioris uitæ	119	diacarthamum	415	
cutis humane raritas	dentium usus	119, 223	diapysgon		
cutis medicamentum	dentibus eximēdis ferro, uel				

dyrragon medicamentum	579	dysuria medicamentis	436.437	exanthema symptomatica	pag. 380. 381. 382. 383. 384. 385.				
digitorum rimis cura	324	dyspnoicis elegans conueni-	159	expultricem corroborantia	pag. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.				

flava bilis	359	frumentum Indicum	240	gibbi suppurat symptoma	277
fluxa ventris quæ cõueniunt	359	Galenus	240	gibbe partis praesentia	277
pag.	359	Galenus libellus de co-	240	gingiuarum dolores	311
fluxus ex nocturno frigore &	359	mate	240	gingiuis erosæ qd sit utile	311
calidiorẽ aere, deq; in com-	359	galli in ætatiuorib; moriet al-	240	gingiuarum tubercula	311
muni curatio	359	uum	240	gingiuarum tumor	311
fluxus graueolentis causa	356	gallicus morbus	240	gingiuarum	311
fluxus sanguineus	357	gallico morbo medicamenta	240	gingiuarum	311
fluxus sinecteticus	360	incommoda adferunt	240	gingiuarum	311
fluxum omnium modorum	357	gallicus morbus unde	240	gingiuarum	311
sistens	357	gallici morbi exemplum	240	gingiuarum	311
fluxus quibus non prohiben-	267	gallici morbi ulceribus cura	240	gingiuarum	311
das	267	pag.	240	gingiuarum	311
fluxus quando tussis uel fe-	363	gancones uoraces	210	gingiuarum	311
bris sequitur	363	gargarisationes intempesti-	210	gingiuarum	311
fluxus lecorarij notæ	355	ue	210	gingiuarum	311
fluxus ex attractrice infirma	357	gargarisma materiam in pus	210	gingiuarum	311
pag.	357	uertens	210	gingiuarum	311
fluxiones sistere potuit absti-	357	gadio quosdã mortuos	210	gingiuarum	311
nentia	357	gelida nocumentum	216	gingiuarum	311
fluxu ventris ulni nocumen-	360	gemmæ oculos reficientes	68	gingiuarum	311
ta	360	gemmarum usus	25	gingiuarum	311
fecunditatem quæ faciunt	357	gemmarum uis	559	gingiuarum	311
pag.	357	genarum ulceribus quæ uti-	559	gingiuarum	311
fecunditatis notæ, quæq; su-	357	lia	559	gingiuarum	311
perferant	461	genarum pruritus	60	gingiuarum	311
feminarum auiditates quib;	461	genarum uitijs uilia	61	gingiuarum	311
augeant	447	genitura pfluuio pastilli	443	gingiuarum	311
feminarum menses sistens	371	genitalium ulcera quæ sanant	443	gingiuarum	311
pag.	371	pag.	443	gingiuarum	311
feminas ad crescere possunt	463	generatio	439	gingiuarum	311
tum partum	463	generatio unde	438	gingiuarum	311
feminarum farorem quæ mi-	484	genitalis seminis incontin-	438	gingiuarum	311
tigent	484	tia si per somnos effundit-	438	gingiuarum	311
feminarum rabies	450	tur	438	gingiuarum	311
feminarum locorum ulcera	440	genitalia quibus notis infir-	442	gingiuarum	311
pag.	440	ma dignoscantur	442	gingiuarum	311
feminiuli uis	58	genitalis seminis uis	445	gingiuarum	311
fœtus bene ualidis signa	474	genitalium epiphora	454	gingiuarum	311
fœtus emortui exempli	475	genitura quib; minuitur	451	gingiuarum	311
fœtus Agrippæ quomodo ex-	477	genitalium membrorum con-	451	gingiuarum	311
trahendus	477	suetudo	451	gingiuarum	311
fœtus in utero, quareq; ma-	463	genitale	451	gingiuarum	311
res in dextra magis q; femi-	463	genitalia quare facile putresc-	451	gingiuarum	311
na generantur	463	pag.	451	gingiuarum	311
frigiditas quid noceat	267	genitura uitijs	441	gingiuarum	311
frictiones in uertebis utiles	40	genitura seminalis in medul-	441	gingiuarum	311
pag.	40	lis nulla	440	gingiuarum	311
frigida quibus nocent	265	genarum pruritus	60	gingiuarum	311
frontis mediz uena	604	genarum ulcerum curatio	59	gingiuarum	311
frontis os	604	genarum callum quæ curen-	61	gingiuarum	311
frustis in ultima mensa qui	561	pag.	61	gingiuarum	311
ritandi, & qui sumendi	561		61	gingiuarum	311

hemorrhoides quæ sistant	539	humoris quantitas & quali-	tas expendenda	520	hydrops si cû apostemate &	febri fuerit, quid agendum	
hemorrhoids serpens	242	humorum cognitio	521	pag.	290		
hemorrhoides ex ea tumen-	389	humoris peccantis qualitas	indicia	216	hydropicorû sitis, causa, uri-	na, prognostica, abstinentiæq;	
hemorrhoides & mîstrus si-	539-543	humores quomodo purgan-	di	267	opus esse in eo morbo, ha-	bitatio, curatio	285
hemorrhoidarum cura	538.	humores mitigis potio	409		hydropis futura signi ex rû-	ctu	231
&	539	humorum qualitas	579		hydropis generatio		282
hemorrhoidis unguentum	pag.	humorum dolorum cura	pag.	538	hydropicorum urina		285
hemorrhoidarum cæcarum	389-391.	humerus	621		hydropicorum curatio		285
&	393	humerorum dolores	538		hydropicis causa		351
hemorrhoidam profluvium	pag.	hydrophoui qui	27		hydropem tympanitem lie-	nis uitio fieri	290
hemorrhoidarum cura	307	hydropleorû sitis, ac mîslio	sanguinis, ac deiectio	285	hydropici quomodo purgan-	di	291
hemorrhoidis pilula cõuenien-	tes	hydropis signi ex ructu	231		hydrocephaliæ præsidia	10	
hemorrhoidis curatio	89	hydropi ascyti emplâstra	294		hypochondriacus furor	201	
&	10	hydrops ascytes	287		hypochondriacæ infantiæ cu-	ratio	26
hemiplexia	618	hydrops ex male affecto lie-	ne	288	hypochondriaci delirij no-	ta	22
hemiaspecies	457	hydropicis quæ urinâ ciunt,	& de uomitu	286	hypochondriæ abscessus	169	
hemiassecari sine periculo	pag.	hydropis initium	255		hypoglossida	146	
hemiz ventosa curatio	459	hydropico morbo compo-	sitiones	291	hypochymata non omnia sa-	nantur	76
hemiz note cura	457.	hydrops cum febri, & cura,	quæq; aquas extrahunt	290	hyposarcæ causæ & notæ	297	
&	458	&	291		& curatio	298	
hilaritatem afferentia	192	hydropicis quando sangui-	s mittendus	286	hypophagma synchysis ue	pag.	65
hepatistasis curatio	357	hydropie curanda simplicium	uires	290	hypopia & phlyctena	60	
hepaticum profluvium ex op-	pilatione	hydropicos per cauteria sana-	ri	295	hypochisis curatio	60	
hippochondriaci furor	201	hydropicis causa	351		hyslopium unguentum	85	
hirudinem aut sanguisugam	si quis bibet, remedia	hypopis tria genera	284				
homo solus quare rideat	395	hypopis note	288				
hominis partes quæ siccæ, tẽ-	peratæ, frigide	hydrops quæ lienis uitio, ac	aliorum membrorû uitio	contingit			
hominis caput sensib ⁹ exqui-	sitis præditum	hydropicorum notæ	284				
hominis cerebrum	1	hydropie difficultas in cura-	sione	297			
hominis imbecillitas	128	hydropis hyposarcidis cura-	sio	298			
hominis propitium	577	hydrops hyposarcæ causæ &	notæ, dietæq; , leucophle-	gmatis			
homo quamdiu generet	488	hydrops ascytis generatio	pag.	296			
hominis fel	77	hydropis tympanites causa	& signa & cura	296			
hominis diuinus intellectus	pag.						
hordeum madum	270						
humani corporis figura ac di-	gnitas						
humoris impetum siliens re-	medium						
humoris aduersionem sedans	pag.						

iecori dulcia nocere	257	iecoris uenæ ad portas	588	iliaci doloris nota	327
iecoris curatio	256	iecori fomēta quæ imponun-		iliaco dolori prognostica ac	
iecinoris notæ apostematæ		tur	570	cura	327
pag.	275	iecur facile morbos ab alijs		iliacus dolor	326
iecinoris in abscessu sangui-		membris contrahere	254	iliacorum cura	327, 328
nis missio	277	iecoris infirmi observatio		iliorum dolor	308
iecinori quæ malagmata im-		pag.	262	impetiginis cura	438
ponuntur	279	iecoris signa cuiuscunq; po-		impura tabes	180
iecoris curationes	259	tentix	254, 255	inconcocta non purganda	37
&	260	iecoris facultates	587	incubum qui morbi confue-	
iecori quæ utilia, quæq; no-		iecoris oppilati epithemata,		uerint sequi	23
cent	237	curationes observationes		indigestionis curatio	235
iecinore ardenti remedium		que	271, 272	ines	526
pag.	377	iecoris oppilatio	248	inedix dolor	10
iecoris distemperantis notæ		iecur quibus causis infletur		inediam quamdiu quidi per-	
pag.	254	pag.	263	-tulcrit	204
iecur percussum	272	iecoris remedia	267	infantes quæ iuuant in ven-	
iecoris tumoris & pleureticæ		iecori laborantibus quæ po-		tris dolore	541
discrimen	273, 274	siones utiles	259	infanti nuper edito, si urina	
iecoris facultas	188	iecoris inflammationum cau-		non reddit, quid faciendi	
iecoris imbecillitas ex quibz		sa	274	pag.	436
causis	260	iecoris habitudo ac principa-		infantium lippitudines	49
iecoris cum membranæ co-		le membrum, eiusq; mor-		infantium affectus	335
stas subcingētibz contun-		borum materiæ unde pro-		infantes semimortuos adul-	
ctio	171	ueniat	256	tam reuocatos	510
iecoris imbecillitas	263	iecinoris oppilationis cura		infantium palmo	147
iecorarius fluxus	538	pag.	270	infantium tinea quibus re-	
iecur quibz causis minuat, ac		iecur herbæ iuuantes	257	candas	538
augeatur, quibusq; no-		iecoris infirmi indicia	211	infantibus quo medicamine	
tis cognoscatur	262	iecoris oppilatio oppilatis	269	aluum soluat	548
iecoraria uomica	168	iecoris morbo dirum augu-		infantium aluus quibus sili-	
iecoris intemperies ex quibz		rium	282	tur	360
causis, & eius curatio	265	iecoris differentiæ in uulnere		infantium situs in utero	476
iecoris habitudo	260	pag.	272	infantis si uitio carabz ob-	
iecoris uitia quibus sananda		iecur principale membrum	312	structis naribus non spirat,	
pag.	530	iecoris uitia	551	cura	535
iecoris causa & signa prauæ		iecoraria dysenteria uel flu-		infantis urinæ difficultatem	
habitudinis	256	xus	354	iuuantia	458
iecoris duricias quæ diffun-		iecinoris uirtus	253	infantem mortuum extrahen-	
dunt	281	iecori sanj debilis quæ signa		dum pectus	443
iecorarij fluxus	335	qualitatesq;	263, 264	inflammationibus auxilium	
iecur sanguis copia afficit	256	iecoris calida distemperantia		pag.	535, 544
iecoris officij, ac eius fluxio		pag.	257	infantia ex quibus causis	11
nes uariæ	355	iecinoris morbi qui	254	infantiēti uictus ex atrabi-	
iecoris tunica à morbo galli-		iecoris dolores ac signa	282	le	24
co etiosa	243	iecinoris tumentis cura	274	infantia & hilaris & tristioris	
iecoris abscessus cholericus		&	276	uaria cura	16
pag.	244	iecinoris uulnerati notæ &		infantia delirijq; signa & cau-	
iecoris sani signa	254	curationes	272	sa	21
iecoris infirmi cuiusque po-		iecoris oppilationis notæ	268	infantia curatio	26
tentix notæ	261	ileum cōtagione serpente	326	instrumentales morbi	100
iecoris pustula	281	iliaci quomodo ab nephriti-		interaneorum resolutio	39
iecur corroborat seris	108	cis distinguantur	327	intestinum rectum ac eorum	
				officium	

officium	584	laborum usus	602	lienis notæ abscellum	315
intestinum cæcum	585	lac nutritiū quid auget	543	lienis affectibus trochisci	314
intestinelorum leuitatis causa		lactuca caprina prodest denti		lienis tumoris cura	537.541
stomachiq; ac eorum au-		bus	121	lienis duricie malagma	317
guria	351	lactis libertatem quæ faciunt,		lienis dolor ex lapsu uel stitu	
intestinelorum leuitatis cause		quæq; inhibent	198	pag.	318
pag.	350	lactes	585	lienis affectus	308
intestinelorum lenitas	350	lachrymas coërcens	50	lienteric leuitas differentiæq;	
intestinelorum uermes	330	lactuce proprietates	240	eius de colico	350
intestinelorum ulcera phage-		lagophthalmus	62	lienis oppilati portiones	314
denica	367	lardum	581	lienis inflatio	317
intestinis æreosis quid con-		laterum dolores	177.536	lienis qualitates	308
ueniat	342	laterum doloribus medica-		lienis oppilatio causaq;	314
intestinelorū officium	322.323	men	536	lienis oppilationibus phle-	
intestinelorū leuitati quæ uti-		laterum uicia	168	gmon oritur	315
lia	353	lurocerata	116	lienis situs	307
intestinelorum tormina ex spi-		lemni insalg quæ causa fuerit		lienis apostemosis ac tumoris	
ritis induso	325.330	Turco occupande	564	cure	540
intestina gracilia exulcerata		leucophlegmatia	297	lienis apostematis cura	316
pag.	367	leucomata & cicatrices quæ		linguæ ulcera	114
intestinelorum inflationes	325	curent	59	linguæ symptomata	114
intestinelorum lapsus	457	leporis pili usus	179	linguæ inexplanatae multi d	
intestinelorum tunice	323	lethargi generatio	17	natiuitate	129
intestinelorum ieiunum	585	lethargi signa	17	linguæ resolute auxilia	38
intestina quibus causis mul-		lethargie sedes	606	linguæ indicia	115
tis insuasionibus inuolu-		lethargicorum cura	18	linguæ prouidentia	115
ta sint	325	libidinosi sensu exempli	448	linguæ inflammatio	115
intestina crassa	324	lien	587	linguæ uis unde	601
intestinis crassioribus reple-		lienis curationes	309.310	linguæ tumor	114
tis quid sciendum	334	lien cursoribus impediten-		linguæ adustio & scabritia	116
intestini ieiunii difficilis cura		to	308	linguæ pinguedine caret	114
do	368	lienis mala ex magnitudine,		linguæ tumoris & inflamma-	
intestina tria graciliora	585	cura, quod cibi genus fu-		tionis remedia	115
intestinelorum morbi	325	glendum	312.313	linguæ potētia & affectus	114
intestinelorum ordo	324	lieni quæ obfunt, eiusq; cura		linguam quæ contrahant	115
ita	594	tionem	309	lingua quo humorum, gene-	
intestibilis uis in corde	188	lienis apostematis catapla-		re crescat	115
ing utilitas	283	smata	316	lippitudo infantium	49
ischie	622	lieni unctio idonea	312	lobus	612
ischiadiorum cura	513.541	lienicorum auguria	309	loquēdi facultas quibus cau-	
ischiadici nominiones uti-		lienterie curatio	351.352	sis male afficiatur	116
les	521	lienterie deiectiones & cata-		lumborum imbecillitas exul-	
ischiadici	510.513	plasmata	352	ceratioq;	411
isophagus	596	lienis ultio tympanitem fieri		lumborum similitate ueneris	
iudicialis nominus	243	pag.	296	cupiditas	410
legulus	595	lienterie diffinitio	350	lumbicorum natura in inte-	
lumborum dolor	542	lienis affectibus cucurbitula-		stino	382
L		rum usus	317	lumborum renūq; exulce-	
Labiorum tremor	117	lienteria	105	ratio	408
labiorum fissura	117	lienterie intestinalis & stoma-		lumborum ardori cōuenien-	
libra	601	chi fluxus discrimen	351	tia	444
libram quibusdā tremulum		lienis aduersam ualitudinē		lumborum dolor	508
pag.	118	quæ emendant	311	lumbi quibusq; causis ledou	

tur	618	medicorum genus quod ui-	membrorum qualitas	579	
lusciosi	72	tuperandum	373	membra spiritalia quæ supra	
lusciositas oculorum	72.73	medicinis à barbaris male tra-	præcordijs habentur	594	
lycium medicamentum	353	ctari	576	membra quæ roborant & in-	
lycantropia	27	medicinæ materia maturans	spillant	360	
		& aperiens	141	memoriæ sedes	606
M		medicinas moderatas esse o-	menstruas purgationes quid		
Macie cōsumptis quid		portere	111	expediat	541
proffit	541.544	medicamentum ad multa ef-	menstrua si importune fluit,		
maculas post aduersionem reli-		ficar	268	cura	539.541.542.
ctas quid emendat	541.543	medicamēta mala in morbo	menstrua intempestive cum		
madarosis	77	gallico adhibita, quæ incō-	gravidis fluit, quid fiden-		
malagma Nilei	224	moda adferant	dum	479	
malleolus	623	medulla	581	menstrua alba sanantis	539.
malobathrum folium	560	medulla nulnerata	621	&	540.542
malum persicum	110	medullæ usus & compositio	menstrua ad quæ utilia	426	
mammæ	595	pag.	507	menstrua quando possimū	
mammarum collectiones quæ		megis medicamentum	104	fluant	485
curent	197	melancholia unde generetur	pag.	14.23	21.52.
mammæ quæ crescere nō po-		pag.	14.23	menstrua quibus causis fluit	426
tiuntur, quæq; minuit	198	melancholicus humor quæ-	re ater	24	
mammarum uicia, duritiæq;		melancholicis quando uena	secunda	26	
quæ conueniat	196	melancholici humoris nota	pag.	137	
mammarum ulcera quæ cu-		& curatio	224	menes quæ sistant	539.541
rent	197	melancholico conuenientia	pag.	501	
manus	12	pag.	501	menstruus affectus unde	23.24
manus dextra sinistra accom-		melancholici humoris cau-	sa & effectus	21	
modator	598	melancholicus humor	307	menstruus apostematis si-	332
manus & eius prolapsus	621	melancholici affectus	22	menstrui affectiones	320
manus	578	melancholiz affectiones	185	menstrui uis	120
manus & pedis similitudo		membra quo pacto tunc con-	sumantur	258	
pag.	622	membræ interiores	603	membræ genitales & natura-	
manuum uicia	514	les, quæ sub præcordijs con-	tinentur	582	
manuum rimis cura	514	membra quæ facile duriciem	contrahant	276	
massiche alius purganda	280	membrorū functiones	580	membra debilia quibus testi-	
matricis sinus	593	tuantur	538	membrorum actiones quo-	
matricis os aperiens	483	modo laedantur	267		
matricis suffocatio	481.492				
matricaria	156				
maturitas & dissoluentia	222				
maxilla inferior	613				
maxillis contractis quæ con-					
ueniant	342				
maxillarum dolor	123				
meatum feminalium origo					
pag.	441				
medici mali succus	143				
medicinæ artis exordia	553				
medici officium	546.575				
medica ars plurimū in conle-					
ctura situm	6				
medico quæ expēdenda	178				
medicum quæ nosse oportet	553				

mole generatio in utero mu-	144	ratio	379
liori	482	narium morbi	37
molem quare sola mulier pa-	583-584	narium carnes excrecentes	103
riat	482	communis remedia	103
molem edendam curatio	595-619	narium profluvij commoda	99
pag.	483	pag.	612-613
molis genus & signa unde	581	nasus quare etiam ratione repe-	178
pag.	483	ctur	323
monocera, collyria	319	nasus	323
monstrum, mulieris	333	nationes ad concoctionem	323
morbi ex siccitate graves	246	facere	323
morbis latentibus mortuos	117	nates	328
secundos	116	natura quomodo in alimen-	205
morbi regij causa	388	to inutile ab utili secerpat	233
morbus gallicus	267	pag.	323
morbi gallici origo	486	natura proprietates quorun-	323
morbis partes magis obno-	71	dam ceter	323
scie	72	natura opus nullum temere	323
morbi instrumentales	72	factum	323
morborum quatuor tempo-	57	natura nusquam non admira-	323
ra	48	bilis	323
morbi statum quare declinant	103	naturali calore debili quare	205
pag.	171	veniant	205
morbo gallico profluvij san-	102	nephretici quomodo ab illa-	327
guinis morbum leuat ex cau-	233	cis distinguatur	327
cibus	126	nephretici potio idonea	327
morbi gallici incommoda ex	331	nephretici quibus causis fiat	400
malis medicamentis	100	pag.	327
mortuum infantem quib. ex	99	nephreticorum & colicorum do-	327
trahere licet	481	lores similes	327
mulierum meatus septinatij	398	nephreticorum curatio	327
pag.	591	nerui & cerebri ad os stom-	327
mulierum loci	592	chi	327
mulieris prolificum semen	445	nerui opifici affectus	445
pag.	465	nerui opifici	445
mulierum loci quibus causis	607	nerui conuersiui	607
præcluduntur	38	neruis ulnam in ipso nocens	38
mulieribus à vino abstinen-	207	pag.	38
dum	212	neruis & stomacho utilis	207
mulieris audacia imprudens	580	neruorum origo	580
exemplum	534	neruorum oppilatio in oculo	534
mulierum alba profluvia si-	37	lis	534
lens	39	neruorum sensifica vis in cor-	37
mulierum locos contrictos	344	pus diffunditur	37
aperientia	344	neruorum affectiones	39
mulieribus purgationes trahē-	160	neruorum infirmitatib. con-	344
tia	507	uenientia	344
mulierum seminalis sponta-	606-607	neruos quare firmant	160
nea excretio	507	neruorum usus, & septem ner-	606-607
mulier à partu laboris coxen-	612	uorum syzygia	606-607
dium dolore	612	neruorum ortus & numerus	507
multa efficiendæ modus	612	ex spinali medulla	507
munia	273	neruorum ex medulla ortus	612

Nervus humerarius	618	pag.	610. 611	ocul. ulcerarum curatio	56
Nervorum origo	617	oculorum morborum cause	44	ocularij medici præstantia	
Nervorum rigori utilia	43	oculorum fluctiones quæ in		mi, ubi	51
Nervus à cerebro ad nares		curabiles sint	66	oculi	578
nullus	99	oculorum caliginis causa	67	oculorum lachrymas cohiben	
Nervi optici	607	oculis contusis cura	538	tia.	574
Nervorum alimentum	581	oculorum excrescentem cir		ocul. jectus & quæritur	65
nuclei collyrium	53	nem quæ consumant	64	oculorum hominum utri	
Nervus mollis	114	oculorum obscuritas	67	tas	43
Nostia quibus curentur	419	oculi quidam propinquiora,		oculophagi abscessus & cur	
Nostia um	23	quidam longinquiora cer		tio	225
Nuclei palmarum	53	nere	68	officinarum frons	186
Nyctalepes	75	oculi nimio splendore offen		olfactus ex frigideitate leditur	
Nympba	592	dantur	67	pag.	59
O		oculorum caruncula ferramen		olfactus nulli animalium cor	
Obmutescitibus utilia		to restitui quare non possit		rumpitur, excepto homi	
pag.	117	pag.	65	ne	59
Obstetricis officium	477	oculorum fuggillationes tol		olfastricis trochisci	57
Oculorum lachrymationes	66	lendas	434	olfactus amissus	57
Oculorum procidentia ex in		oculos moneri sex lacertis	45	olfaciendi vitium in quibus	
flammatione	51	oculis male habentibus cibis		partibus	57
Oculorum incidentia quomo		commodus	57	olfactus curatio	58
do sanentur	65	oculorum scabrities	61	omenta	581. 584
Oculorum tenebrositas	333	oculorum mala habitudo	45	omenti utilitas	213
Oculorum anichilopæ	63	oculorum obscuritates & fal		omenti omnia ossi integere	
Oculi qui acutè vident, & co		laces imagines rerum un		omoplate	617 (180)
rum utris quæ, & conditi		de	12	oniscos est centipeda	8
emissitijq; oculi, ac consti		oculorum procidentium cu		onisci nemores	82
tutio, colores, animus in		ratio	52	ophthalmia & epiphora	47
Oculis	610. 611	oculorum cum stomacho con		ophthalmia utilia	335
Oculos sanguine suffusos quæ		sensus	607	opiata	52
sanant	334	oculorum humores irritati	68	opiatorum usus	267
Oculorum nervi cum stom.		oculorum destillationi con		opilationis mala	282
cho consensus	607	ueniens	335	opillatio iecore alimentis	16
Oculis claritatem reddens cu		ocul. imbecillitati utile	535	pericel	254
ra	333	oculorum palpebris inuensis		opilationum causa	311
Oculorum nigritas & casio		conueniens	53	opillatio quid ab apostema	
rum visus	69	oculis oculæ scitilo obedi	71	te differat	335
Oculorum in angulis agilo		oculis strabones & peti	46	optici nervi	607
pe	63	oculorum sæpi dolores	46	oris utilia	110
Oculis quæ genera ulceru	53	oculorum partes & morbi	43	oris ulcera quibus curantur	112
Oculis quæ utilia & damno		oculorum aciem quæ excrescit		oris ulcera quæ cohibent	112
pag.	54. 55	pag.	71. 72	orebis	407
Oculi pupilla male affecta	46	oculis nocere tenebras	68	os noctu salivans	118
Oculis quæ obliunt	70	oculorum humores	611	oscedo	602
Oculos fluos purganda	306	oculorum falsam indicia un		os capitis ac iugale	618
Oculi coruq; colores ac mor		de	69	oscitatio	230
ubi	609. 610	oculos felle suffusos quæ cu		oscitantia unde	118
Oculorum morbi angulos ue		rent	306	ossa & eorum natura	589
xantes	611	ocul. caligines quæ discutiant		ossa quare in charitelligia de	
Oculorum humores & tui		oculorum ungues	63 (58	sinant	621
ex	45	oculorum dolor ex pblegmo		ossa inferiora	622
Oculorum membrana quot		ne	46	ossa in calce	623

alibi ortus	380	partu instante quid puerpera	pag.	566	
alivragi intestinum	338	faciendum	476		
alla homini quot	580	partu dolentes partes	622	pestilentia definitio, nūq̃q̃	
allium origo	620	partus causę difficultatis & fa		metus	555
allium	620	partus causę difficultatis & fa		pestilentie tempore probata	
al stomachi quibus partibus		partus 31	causatus 475	simplicia ac composita	571
conferunt	220	paralytici	36	peste laborantibus potio salu	
cephali	579	paralyticorum curatio	37	tatis ac observatio	574
organica partes	580	parisimonia aëris inligio exulce		peste quædam salutaria signa	
oris maleolentis cura	110	parotidas quid 59	crata 135	quare fallant	566
oris ulceribus quæ partes ob		partium differentia in uiuen		pestilentie observationes, &	
notę, & quæ ratione curen		tibus & mortuis	597	quæ potissimū causa quæ	
tur	112	parulides & epulis	111	quæ prima præsidia esse de	
oris nidiū	110	patella	623	beant pestis	558
oris sanitas quib. commen		peñus	594	pestem prænunciat colligines	
dent	561	pectoris fistulas sanandas	540	in aëre ac animalia	ibid.
oris serpentia ulcera	112	pectoris muscoli	595	pestilentie contagij uis nō sū	
ori medicamentum	133	pectoris nomica & cura	177	missa in omnibus	557
ori saluæ ex stomachi humi		pedum perniciōes	574	pestis uis mira contagij	559
disce quæ conueniant	118	pedum rimis attritionibusq̃		pestis tempore quid facien	
oriz ex Syria & Aegypto	247	cura	574-575	dum	562
orthopneicorum notę	153	pedis & man ^u similitudo	621	pestis in aliquo humorū qua	
oua in aceto mollior	371	pedum callos quid sanat	538	tuor	556
oxyanthos	259	pedum clauos callosq̃ curati		pestilenti febre qui improut	
orena quæ uulcus sit	103	pedum uicia	515	sa morte interiēre	565
P		penis	440, 580	pestis causa	555-556
Palatus	600	penis interiora ulcera	455	pestilentie letalis signa	566
palmarum nuclei	53	penis resoluti remedia	39	peste quibus somenti uten	
palpebrarū phthiriasis & tri		penis ex quib. partibus con		dum	570
chiatis	28	penditatum 106	(sit 441	pestilenti febre quæ in portio	
palpebræ innerse	534	peripneumoniz potiones 163		nibus dari debet	567-568
palpebrarum curatio	28	peripneumonizis triplex eru		pestilētia uictus ratio habēda	
panis borderacous	289	ptio sanguinis	164	pestilentibus tumor alarū in	
panē pistorē obesse in omni		peripneumonia biliosa ext		guinumq̃	571
fluxione lecoris	339	tialis	161	pestilentia quæ cuilibet actio	
pancreon	186	peripneumoniz nota culus		ni sint necessaria	556
paralysatio	230	que generis	161	pestis causa siccitas	ibid.
papillarum remedia	117	peripneumoniz auguria &		pestis uehemens uenenti	566
popule parti laborante	149	ex pleuritide	ibid.	pestilentie ritus qui magis	
paralytis	36	peripneumoniz morbo labo		sentiant	556
pariendi tempus	476	rantibus qualis aër esse de		pestilentie carbunculis ena	
pariendi difficultas	476-477	beat, & nictus	162	tis quæ fieri debeant	573
paronychia & pterygia	526	peripneumonia ex quib. cau		pestilentie cū febre mala pro	
partu excluso mirabile exem		sis generetur	161	gnostica	566
plem	481	peripneumoniz curatio	162	pestis ex stage hominum	556
partu positio in utero	477	peritonæi officium & ruptu		peste somnus ac uigilia quid	
partus molitinosi ex emplum		re	322	obstint uel profint	569
pag.	475-479	peritonæon	584	peste qd nocet profintq̃ phle	
partus difficultas pariēdi	475	pestilentie tumores tutiores		botomia	568
partus difficilis, uel abortiu		periculosioresq̃ qui	572	pestilentie sudor letalis	566
quibus dīciendus	558	pestilentie futura præsigna si		pestis æpore q̃ fructus uictū di	
partū quæ custo diunt, & quæ		ue prognostica	557-558	orisq̃ suauitas quibus comē	
curantur emporum	480	pestilentia aëris correctio	558	detur, ac cibi morus, & so	
		pestilentie urina mortifera		miu exercitantes	561-562

pestilenti; febris nota, natura, ac aciem per meatus entis ingredi	564	pharmaca purgaria ventrem, quando dandi	256	pilula utiles ferè toto corpore	543
pestilentiam ob peccatū mortaliū immiti	555	philosophantium vere voluntates	322	pilula aureæ curant neruig. nem	54
pestilenti febre quādo iteranda sanguinis missio ac alui delectio	570-571	philonium opiatum	121	pilula in quocunq; humore utiles	516
peste qd pueris loco phlebotomizandum	569	phlegmonis cura	391	pilula capiti utiles	331
peste corrumpi canes	558	phlegma	579	pilula quotidianæ quæ trem subducunt	523
peste oues obnoxie	558	phlegma acetosum purgaria pag.	211	pinguedinem reficiens medicamentum	126
pestilentie causæ	556	phlegmatici apostematis curatio	224	pinguedinis affectus	531
peste purgandus aluus	569	phlegma falsum maturantia pag.	505	pituita ex ore quomodo decenda	1132
peste laborantium urina	564	phlegmon	406	pituita usus in ore	146
pestilentie tempore auxilia, quidq; primo faciendum, tempusq; uena secanda, & pilularum pestilentialium præstantia	562-563	phlebotomia ratio habenda pag.	153	pituitam ex capite ducere	516
pestilenti febre sanguinis excretio	571	phorua	47	pituita in naribus sedans garisma	531
pestilencia laborantes quo genere cibi uti debeant	567	phrenes	188	pituitam digerentia	409
pestis tempore scabies salutaria	563	phrenon	22	pituitæ eruptionibus medicamen	392
pestilenti febre quod genus piscium eligendum	561	phrenitidis curatio	15	pituitæ species	308
pestis causa humiditas cum caliditate	555	phreneticis auxilia quæ somnum conciliant	4	Platonis error	396
pestilenti febris uaria symptomata	555	phrenitidis mira uarietas	14	platycoria	71
pestilentie nocere discussoria, in quibus uis quæq; imponenda	572	phreneticus ex toto liberatus	4	pleuritis impetis notis	190
peste multos sepelisse uiuos	554	phreneticorum cibis	4	pleurectici doloris & icoris discrimen	276 073
pestilentie origo & causa	554	phrenitidis nota	14	pleuritidis causæ obseruandæ	197
pestilentie temporibus pilæ facienda	246	phrenetici robusti quare phreneticorum habitatio	15	pleuritidis signa cum in uentriculo transit	173 074
pestem uelimus diu conseruant	557	phthiasis palpebrarum	77	pleuritidis sanguis mittendus	197
peste laborantibus mixture utiles	568	phthiasicorum cura	338	pleuritidis remedia	197
pestilenti febre alui excrementa	565	phthiasicis simplicia quæ prosint	183	pleurectis	195
pestilentie tempore tempestiua laudatur abstinentia, uinumq; quale bibi debeat pag.	561	phthiasicon uisus ratio	183	pleurectica membrana	196
pestilentie syrupus & catharticum, pilulaq;	537	phthiasis curatio	183, 184	pleuritidis nota, & signa temporum, ac quibus modis alijs distinguatur morbus	171
phagedena	54-48	phthiasis quid, & quibus causis oriatur	180	pleuritidis nota, & signa temporum, ac quibus modis alijs distinguatur morbus	171
pharmacorum differentia	292	phthiasis qui facile corripiantur	181	pleuritidis auguria salutaria & seta, signaq; urine	192
		phthiasis auguria, quodq; tempus anni grauisimum, & quibus incurabilis, obseruatio que	182	pleuritidis nota, & signa temporum, ac quibus modis alijs distinguatur morbus	171
		phthiasim quæ sanant	337	pleuritidis quibus accidat ratio, quibus morbis oriatur, quibusq; finitur	169
		phthiasis signa	182	pleuritidis pura, & quæ species contumacior, causaq; præcedentes	169
		phthiasicis compositiones &	185-186	pleuritidis ac phthiasis	168
		phthiasis pupillæ quibus curatur	71	plethoria	404
		phthiasis curatio, qualesq; oculum conueniat eis	183	plumbum nleus	59
		phylystena & hypopta	60	podagra frigida	518
				podagra omnis	ibid.

sanguinalis mutatio quid ex- pectanda, quando non	174	sensoria nis qualibet duplex pag.	97	somnium Galeni	92
sanguinis profluuium silen- di ratio	616	sensuum sedes	97	spasmus	31
sanguinis quantum demen- dum	174	sensifici spiritus sedes	608	spasmus cynicus	41
sanguinis uasa	581	sepeliendi qui nō statim	195	spasmi remedia	349
sanguinis refectionum pro- gnostica	165	suptum transversum	594	spharion collyrium	50
sanguis in arterijs	587	sermonis principale instru- mentum	129	specu dextro & sinistro qua continentur	609
sanguisuga	143	senæ mixtura	535	spinæ doloribus simplicia	
sanguisuga hausta	165	seuum	581	facultates	411
sanitas perpetua quib⁹ custo- diatur	545	siccitas quid noceat	267	spinæ partes	620
sapientia	594	siliqua Aegyptia	118	spinæ ubi sita	580
scabies quibus sanatur	538	similarium partium affectus	45	spinæ	620
&	544-545	similes & dissimiles par- tes	580	spinæ unguentum	170
scanz ambidextres	598	signa ex dysenteria	567	spinæ usus & cōposito	507
scammonia tenuis	55	singultus lenandos	537-541	spinæ doloribus cura	508
scopolæ opertæ	621	singultus curatio	229	spinæ & ossa inherentes	145
scortum	590	singultus quid & causa	226	spinæ luxata	620
scotomata	12	&	227	spiræ di difficultas ex febriæ dente quō curatur	160
scotodinæ	12	singultus signa prognostica que	227	spirandi actiones	144
scrophulæ	94	singultus curatio	228-229	spirandi difficultas quib⁹ cau- sis oritur	155
scortum	455	singultus exitiales	227	spirandi duplex officina	168
secundis retentis nocumen- ta	478	sinorum utrunq; trames me- dium	606	spirandi facultas	98
secundas educendas uariæ ra- tiones	478	sinciput adurendi ratio	505	spiritus conceptaculum sit spiritus quibus ad exteriora euocentur	195
sedis rimis curatio ac genera- tio	393	siticulosi tragema uile	214	spiritus subductos qd emen- det	192
sedis morbi curata difficiles pag.	386	sitis uehementis curatio	214	spiritus graniter olētis reme- dia	104
sedis utriusq; remedia	391	sitis inextinguibilis	212	splenis qualitates	308
seminis origo	438	sitis specierum signa	213	splenis munus	307
semen unde, & eius meatus pag.	389	sitim extinguens remedium pag.	236	splenetici profluuij causæ & cura	359
seminis corrupti uendica- tis	492	sitim exstinguentes cibi	214	splenetici oppilatis quæ al- uum deliciunt	315
semen fecundum ne sit	467	siti uehementiori quæ conue- niant	349	spongiz uis	262
seminis natura	430	sitis incitamenta	211	spondylia	610
semen in formam & materiam præbeat	465	sitim sedantia	177	spondylia	129, 610
seminaria uasa	462	sitis augurium	213	staminum proprietas	135
seminarij pori	440	sitim quibus uincimus	289	staphiloma	51
semen quæ minuunt	445-463	siti qui non laborant	209	staphanitides	605
semen femininum	461	sitis uicia	199	sterilitati passus uel uapori- tio	540
seminis quæ plurimum emit- tunt	464	sitis curatio	210, 215	sterilitatis causæ animalium pag.	467
senectus	181	smectica collyria	57	sterilitatis cōpositiones	470
sensus & caput purgandi	36	somnium excitantia	18, 19	sterilitatis causæ	467
sensus hominis	612	somnium quæ inducunt	531	sterilitatis notæ curæq;	468
sensoria 4. in capite	98	&	535	staphyloporum instrumentu- tum	132
		somni commoditas	246		
		somnium quibus concilian- dam	535		
		somnus & eius uisiones	603		
		foram medicamentum	134		

fermentatio quibus excitetur, & eius commoda	109	nitiatum	199	gna, curatio	509
fermentata quæ monent	36	stomachi male affecti signum	232	strumosi	110
fermentationis importuna cu- ra	109	pag.	232	studiosorum nictus ratio	233
fermentamenta uehementio- ra unde fiant	229	stomachi dolor ex lapidis uel alterius rei ictu	204	stupefacientia quando uitan- da	47
fermentamenta sacra ac impor- tuna	109	stomachum excitantia	209	stupefacientium loco quæ ac- cipi possunt	85
fermentamenta quomodo co- hibeantur	609	stomachi cruditates digeren- tia	219	stultitia & delirium quid dif- ferant	21
fermentamenta intempestiua	pag.	stomachi ulcera	225	stypica	203
fermentamenta euocantia	609	stomachi exulcerati cura	225	stypicorum natura	217
fermentum antimonium	294	stomachi imbecillitatis cura	233	subtili curatio	436
ferbe	89	stomachi doloris differentia	215	succinum odoratum	246
stomachi fastidio idonea	349	pag.	215	sudorem in balneo monen- tia	368
stomachus fluxus	350	stomachi resolutio	232	sudores euocandos auxilium	539
stomachi dolor ex uarijs cau- sis	219, 220	stomacho fluctuanti ex nau- sea quid fieri debeat	252	suffusiones quæ curabiles, quæq; incurabiles	612
stomachi morbi	350	stomachi discretiua uirtus	241	suggillata emendantia	541
stomachi curatio à materia fri- gida	217	stomachi doloris naturæ opo- re plerumq; curare	218	sumen	583
stomachi symptomata	215	stomachi doloris causa ac si- gna	216	supercilia	578
stomachi dolor ex bili	218	stomachi oris inflammatio, & innata uitia	200	superciliorum defluta	77
stomachi dolori quæ conue- niant	219	stomachi ardore utilia	219	surditas non semper admi- tit curationem	81
stomachi oppellatio	202	stomachi dolor ex ictu	204	suspiciosi	355
stomachici utilia	262	stomachi asperitas	200	sycosis	61
stomachus paterfamilias di- ctus	199	stomachum medicamentum diarundineum	135	synopsis	190
stomachi uitium	199	stomachi abscessus	220	synanches notæ	337
stomachi abscessus cura	223	stomachi cibum & potum non continentis, remedia	191	synanche gargarismata	140
stomachus quibus casibus, uul- neretur	203	stomachus an aliquid ex inte- stinis retrahat	329	synanches curatio	1384
stomachi uulneris cura	202	stomachi curatio	217	&	141
stomachus qui ægre conco- quit, & curatio	234, 235	stomacho utilia & noxia quæ pag.	551	syzygiae nerui	607
stomachi inflationes quibus curantur	475	stomachus	586		
stomachi cura qui per inter- ualla exacerbat	220	stranguriæ emplastra	437		
stomachus quibus causis du- rescat	220	strangulatos in sepulchris re- uulscere	142		
stomacho remedia	530	stranguriæ remedia	436, 437		
stomachi imbecillitas	232	stranguria	436		
stomachi retentricis poten- tia lesa	237, 238	strumas qd sanat	96, 540, 542		
stomachi tabes curatio	242	strumæ irremediabile genus pag.	96		
stomacho & neruis confere- tes pedones	207	strumæ quib; secunda	96		
stomachum male affectum quæ sequantur, eiusq; desiderium		struma qui habet anguem, si edit, liberatur	95		
		strumæ scrofule sunt	94		
		strumæ quibus partibus na- scantur	94		
		strumarum differentia, causa, si			

T

T	Abis ex longo morbo	185
pag.	tabis inneteratæ uictus ratio	184
pag.	tabe incipiente compositio- nes	432
pag.	tali	579
pag.	tamarindi	107
pag.	taminia nua	270
pag.	temporum signa	55
pag.	temporum doloribus quæ con- ueniant	55
pag.	tenebræ multiplices causæ	379
pag.	tenebræ notæ cuiuslibet ge- neris ac remedia	580
pag.	tendones	39
pag.	terebinthinæ purgandi uis	344
pag.	terebinthina	

terebinthina	254	tunica oculi uitium	12	uenę sectionem oculis obel-	
terebinthinę uirtus	267	tusci odor in quę trāsierit	193	se	70
terrenti uermes	84	tusis diuturnior quibus cu-		uenę sanguinis quę quęq; de-	
testium tumoribus curatio-		retur	149	riuat	616
nes	454	tusis medicamenta	150	uenę seminarię gemitę	531
testibus inflammatis ac exul-		tusis cū excreatione sangui-		uęq; mesentericę in fame re-	
ceretis quę cōueniant	456	nīs curatio	149	ciunt alimentū ab his qui	
testium dolores causę & cu-		tusis quę soleant eijs	138	bus ministrauerant	159
ra	453	tusis ueteris & siccę reme-		ueneficiorum remedia	142
testitim dydimus	441	dia & nocturnę	151, 152	ueneficiorū uis incredibilis	
testium fomentū ad recrean-		tusis quę bona, quęq; mala,		ueneno contrarium	25
dam corpus	570	eiusq; curatio & catapotia		nenerem excitantia acrobo-	
testes & pori seminarij	440	ad destillationes	149	rancia	446
testium usus	509	tusis discrimen	149	uenter	583
testium uenosi meatus	440	tusis simplicia remedia	351	uentris ibecillitatis notę	144
testium duritiem emollien-		tusis medicamen	187	uentrem purgantia pharma-	
tia	455	tusis suffragium	543	ca quando danda	256
testes foeminarum	592	tusis quid, & quę animalia		uentris delectio in lecorum	
tetanicorum curatio	40, 41	tusiant, tusisisq; causę	148	moribus	278
thamus siue ehanus	269	tusis	147	uentrem quę sūt, & pal-	
thiaca	365	tusis signa ex calida & frigil-		ter mouent	364
thorax	579	da causa	149	uentris inflammationibus tra-	
thoracis partes priores	596	tusis ueteri siccę medicamen-		gemata	201
thoracis affectib; potus con-		ta	152	uentriculi ostia ac situs	516
ueniens	155	tylosis	61	uentris fluxus prognostica &	
thoracis uis quę inimica		tympanieis causa, signa & cu-		ratio	377
pag.	155	ratio	296	uentris fluxu quę sūt	35
tibiarum ulcera	543	V		uenter quibus calefiat	363
tinearum curatio	384	V aricum causa & cura-		uentris fluxus causę	316
tinearū intestinis natura	382			uentris fluxui passilli potio-	
tineis qui tentantur, quibus		uenarū actiones quomodo le-		nesq;	364
notis afficiantur, ac earum		dantur	267	uentris dolores sedādos	557
anguria	383	uenę & arterię quę inter se re-		uentrē quę insunt, eiusq; cu-	
tofi	518	spondent	616	ratio	103
toforum in articulis genera-		uene	579	uentris inflammationes discu-	
tio	521	uena regalis	615	uenter	578
tonillarum sine inflammatio-		uenę sectio	37	uēter si nimium extumescat	
ne cura	135	uena secunda quid obseruā-		pag.	200
tonillarum inflammationis		dum	277	uentris animalia quid pelle	
causę, & remedia	134	uene quibus causis rumpantur	164	uentris fluxus uitio cutis, & al-	
tonillę	601	tur		ris uaria qualitate	360
tōminibus quę conueniant		uenarum mesentericarum af-		uentris fluxus a purabile	319
pag.	347, 370	fectus	282	uentrem mouentia	240
torpor membrorum	28	uenę	616	uentris musculorum nume-	
torpenta membra quę sanan-		uene & arterię obstruētę quę		rus & usus	583
tur	89	mala portant	253	uentris inflationib; quid con-	
trachea arteria	596	uene quibus æstate solutę		ueniat	257
trachoma	61	nō sint, earūq; delectus	174	uentris fluxus quib; notis in-	
tracomaticum collyrium	62	uena quando soluenda	107	ter se differant	516
tritici uis in siccitate	515	uenarum natura	581	uentris fluxus curationes	360
trombi	88	uenas secūdas instrumentum		&	362, & 362
trombos discutientia	168	idoneum	569	uentris animalibus quę con-	
tunicarum proprietates	325	uena aborta	614, 616	ueniant	212
				uentris	

uentris fluxus ex oris & den-		uentribus uentris emplastra		uinum nitrum aquam habet	
rium uisus	354	& infusiones	386	quomodo sciri possit	241
uentris fluxus	551	uentebra quot	507.620	uinum factitium	192. & 207
uentri quæ profunt, quæq; no-		uentebrau colli luxatio	128	uinum leue subuulterum	535
cent	551	uertiginis causa	11	uirginitatis signum	479.592
uentrem subducetes pilulae		uertiginum curationes	13	uirginitatis post stuprum men-	
conuenientes	543	uertiginis cura	530	tienda cura	507
uentris fluxu humorum no-		uesani amoris signa	37	utilitatis infirma cura	446
te	377	uesicae calidiori & frigidiori		uirillum infirmitas & medi-	
uentris curatio	216	conuenientia	423	camen	444.446
uentris immodice incommo-		uesicae calculi notæ	423	uirilis genitura ex quib. par-	
da	442	uesicae lapides quibus ratio-		tibus formam accipit	442
uentris inasperate cura	450	nibus à calculis distinguun-		uirillum partium mala	442
ueneri qui læduntur, quiq;		tur	412	uirilitas adempta carminib.	
læuentur	442	uesicae lapidis curatio	421	ac ueneficio	446
ueneri qui affectus oritur,		uesicae resolutio & curatio	39	uisus principalis instrumen-	
hominib; magis cæteris a-		uesicae situs	422	tum optici nerui	45
nimalibus nocere	453	uesicae inflammationi meden-		uisus optimus	69
ueneri quibus excrementa		tia, exulcerataq; causa	425	uisus ob ariditatem laboran-	
sinunt, curationes	455	uesicae ulcerum cura	427	tis curatio	70
uenerem quæ mulierum & ui-		uesicae uulneratæ symptoma		uisiones futurorum in somno	
rorum inflant	449.450	ta	423	pag.	603
uenerem lægentem excitant.		uesicae quæ profunt, quæq; no-		uis sensifica per neruos	37
ta	447.449	cent	552	uita genitura	442
uenerem quæ excitant ac cor-		uesicae ceruix quibus obstrua-		uitalis spiritus sedes	599
porant	446	tur	436	uitalis spiritus	128
uentris intemperantiæ colle-		uesicae stillicidium	435	uita sedis	503
rendam mixtura	451	uesicae sanguis concretus	429	ulcera adurent	545
ueneri uoluptatis causa	418	uesicae uisus quæ profunt	425	ulcera frigida oris quibus eu-	
ueneri uoluptas	462	uesicae ceruix, & eius metastus		rentur	113
uentus si languet, medicamē-		pag.	590	ulceræ serpentina	113
ta	447	uesicae ulcerum causa, ac extul-		ulcerum genera in oculis	55
uentus quib. morbis pot	442	ceratæ notæ, & cura, uisus		ulcera reum sanantia	410
uentus periculosa in orbis cõ-		que, eiusq; cura difficilior		ulceribus uesicae potio con-	
uulcentibus	453	q;renum	426.427	ueniens	428
uenenum ueneno pedis	560	ueterinariae urinae causa	564	ulcerum maleficorum notæ	
uenenatis præstis remedium		uidendi potentia duplex	76	pag.	409
pag.	195	uiduis peculiaris morbo	492	ulceribus in gula quæ idonea	
uentorum uarietas	325	ulgilia immodice in calculo		sint	226
uocis asperitatis molliens ar-		pag.	421	ulceribus puerorum	544
teria	145	uigiliarum remedia	349	ulceribus genarum quæ uti-	
uentris quib. non dandi	34	uigiliarum cura	16	lia	59
uentris usus	33	uina factitia	196	ulceribus sordidis quæ con-	
uerenda uirilia	438	uinum ex betonica	219	ueniant	56
uerendorum ulcera	545	uinum neruis nō nocens	38	ulcus plumbum	59
uerendorum partes	579	uini genus quod in animi de-		umbilicus	583
uermes terrent	84	liquo dandum	196	umbilici prominentia cura	
uermes in capite cerui	382	uini nocumēta in uentris flu-		pag.	456
uermes in in nētre sint, quo-		xu	361	ungues	582
modo sciri possit	384	uinum aromatite quomodo		ungulum uita	525.526.527
uerinum locorum notæ	384	faciendum	234	unguium dolores quæ sedat	
uerinum eligendorum cau-		uinum album emolliens	235	pag.	526
sa	382	ulpum solutium	235	uocales nerui	144
				uocis	

noctis sermonesq; instrumen-	pag.	209.212.242	ululz dardides	304
ta	129.144		ululz apostematiz que man-	
noctis studioſis medicamen-		245	ant	302
tum	146		ululz procidentia & cura	
nomice praux indicium, ut		530	pag.	456
que curatio	178.180		ululz ceruix	461
nomice nota	162		ululz ulcerum cura & cau-	
nomice pectoris	177		pag.	304.305
nomice ſtomachi cura	231.		ululz conuerſio	454
&	212		&	39
nomice ſigna & curatio	223.		ululz ſitus	392
&	234		ululz humiditatem conſu-	
nomitus quibus mouetur		243	mentia	510
pag.	347		ululz uitia contra faciendi-	
nomitus periodice ſi mouet-		352	tatem	460
tur	451		ululz mala habitudo: con-	
nomitionibus quæ aduerſen-		388	uerſio	451
tur	245		ululz apoſtematibus reme-	
nomitus future notæ, & ma-		294	dia	301
la ex eo	243		ululz pruriginis cura	459
nomitus comoda	415		ululz abſceſſu uentris dele-	
nomitum quid prægnatibus		438	ctio	302
cohibeat	248		ululz inſtatio	455
nomitus bilioſi curatio	248		ululz caner	303
nomitus aſthmaticis uillis		342	ululz uitiis conueniens	455
pag.	158		&	457
nomitus iudicialis	243		ululz abſceſſus cura	301
nomitus prognofica	244		ululz exulcerationum ca-	
nomitionis ſtomachi auxilia		542	ta	460
pag.	248		ululz uitia ſenſitiua	457
nomitiones quibus mouen-		498	ululz abſceſſuum diſcrimen	
dr	217		& cauſe	459
nomitus qui boni ſint	244		ululz prurigo & curatio	
nomitus ſigna & cura	236		pag.	459
nomitus genera	242		ululz tormiaſibus remedia	
nomitus utilitas	409		pag.	454
nomitum quæ mouet in ca-		132	ululz ſtrangulatus cura	453
ritis	245		&	454.455.542
nomitus communes curatio		601	ululz inflammatio	457
nes	247.249		ululz doloris cura	542
nomitus quid difficile, quidq;		134	ululz uitia, diſtemperatiz	
facilem reddat	245		notæ	456
nomitum gravis odoris quæ		131		
luent	205.250			
nomitus ſanguinis	242.244			
nomitus curatio ex ſanguine		131		
pag.	250			
nomitionū multiplices cau-		232		
ſe	245			
nomitus quibus euocandos		44		
pag.	537			
nomitionis leuiſ potio	248			
nomitiones quæ concitant		461		
		438		
		456		
		456		

X Erophthalmia & cura
tio

Z Ibetum
Zopilla

I N D I C I S

F I N I S

ALEXANDRI BENE

dicti veronensis physici, ad maxl

milianum Cæsarem Augustum inuictissimum Imperatorem, liber
primus de totius capitis affectibus.

Prooemium.

APVT homini portione maximum, cuius cerebrum humidissi-
mum atque omniū principalium uiscerum frigidissimum, ad cordis
temperamentum à natura constitutū: sine carne, sine cruore, sine for-
dibus sensuum, neruorum omnium, uoluntarijꝑ motus (ut Galeno
placet) uel spiritus medullæ principium. Ex quibus sensuum nobilissi-
morum uires, imaginationes, cogitationes, memoria, mens, ratioꝑ,

*Homini cere-
brum.*

ac ceteræ ad intelligendum animi dores necessario habentur. Quo lesio, capitis dolores,
uerrigines, delirium, lethargus, caros, catochus, furor, uesanus amor, apoplexia, comitia-
lis morbus, neruorum distentiones siue spasmi, resolutionesꝑ oriuntur: eodem quoque
mens super, lingua imperfecta loquitur, uisus hebetatur, aures surdi sunt, odoratus a-
minitur inde destillationes, grauedinesꝑ oriuntur. Ex cerebri temperamento diuini
sensus origo progeniet: cuius gratia caput à natura cōditum est, ex sublimiori enim to-
tus corporis loco prospicere idoneum est. Reliqui item sensus, qui ante nos tendūt, ab
eo (ut medicorum scholæ placet) proficiunt: liquido enim auditu quid præclar-
us: qui si homini naturaliter negatus est, sermonis quoque usus pariter ablati. Olfac-
tus quoque opportuna potentia eiusdem cerebri temperie constat, quæ ad uitam ne-
cessaria est. Odore enim prius esculenta prætentamus, mox ori adiuuamus. Vn-
de & gustus, quem peculiarem sensationis uim habere non dubitamus: in quo uel
commoda uiuendi ratio habetur, si modus est: alioqui absque saporis agnitione si-
ne delectu, foeda noxiaꝑ cibaria assumerentur: uel omnia indiscreta, non paruo uite
periculo. Temperato enim cibo commodè corpus alitur, & in bonam quoque ce-
rebri substantiam conuertitur, si modum non excedit, commodetꝑ sensus omnes cu-
stodiuntur: superabundanti uero, aut noxijs esculentis læditur. Cui capiti natura-
le est se repurgare à sordibus, & redundancia, sicut corpus ipsum excrementorum
ductibus: pari modo cerebrum canalibus excretorijs suis uritur, quibus incommoda
recrementa secernit: alioqui acruatio immodica, qua cerebri uite obstruuntur, mor-
bos parit: uel deteriores, si mali succi cibus principale membrum nutritur. Sic in fa-
me publica contingit, qua homines olera tantum, aut radices, aliosꝑ noxios cibos ue-
suntur, unde pestilencia, morbiꝑ oriuntur letiferi. Pari ratione & cerebrum, si idoneo
careat alimento, quod uis impurum in sese contrahit, & plurimo temporis spatio conge-
litam materiam, si ductibus suis nequit regere, putrefactis in cerebro humoribus, acu-
ti morbi, ac laterales subinde generantur. Vnde summus cœli artifex, ut nihil horum eue-
nir, supra palatum in bibulum quoddam ampliores uias extrudit, ut superabundans in-
de materia egeratur abunde crassa uel impura. Vapores uero summi tēꝑ qui sursum
uersus ex toto corpore euoluuntur, & per meatus capitis incertos resoluuntur, alioqui
tenus inclusi, graues (quos diximus) morbos excitant, coarctatis meatibus, uel præclu-
sis rheumatismis, oculorum epiphoras, anginas, parotidas, similiaꝑ subiectis membris
commoueri uidemus. Capillos uero defluos quibus remedijs contineamus, aut crispos
reddamus, aut inficiamus, aut alopecias repleamus, uel faciei uicia emēdamus, aliaue hu-
iusmodi pertractare, nō est præfens instituti. Mederi enim periculosis morbis, nō man-
gonitare corpora statuius. Sed ad capitis affectus prius transeamus.

*Cerebri mali
affectu morbi
qui.*

De Capitis dolore siue cephalalgia.

Cap. I.

CAPitis dolor, qui acutus perhibetur, aut breuis est, aut longus, illum κεφαλαλγία
hunc κεφαλαίω uocantur Græci: nos uero communi nomine capitis dolorem
uocamus: ex pluribus causis oritur, pro quibus quique sua exposcit remedia. Dolor
enim

*Doloris capitis
causa.*

enim aut solis uapore, aut frigore, aut ex ebrietate, uel percussione, quæ extrinsecus acci-
piunt, contrahitur. Ex qualitatibus uehementior dolor est, à nimia caliditate, frigida-
re: à cæteris aut nullus, aut exiguus est. Pari modo ex abundantibus humoribus: qui
seruentes frigidiq; sunt, caput maiore excruciant dolore, quàm qui sicci ex atra bili ha-
mectatiq; sunt pituita: multitudo enim humiditatis organicas efficit ægritudines, nõ ho-
moeomericas, in quibus dispositiones sunt duntaxat secundũ simplex distemperamen-
tum. Acque fiunt ex immodica humiditate sine meatuum obstructione, caput dega-
uant, magis tamen quo plus obstruunt. Ex humoribus rursus uehementior dolor, quo
mordacior humor est, aut membrum magis sensificum, ita ut pro partium capitis rari-
ta magis minusue doleat caput: sicut ex hominis alicuius proprietate, qui magis ex ea-
dem causa quàm ceteri, doleat: extra enim capitis caluariam, minus seuus dolor est, quàm
si intus fuerit, in uenis, arterijs, membranarum cerebri, neruisq; minusq; si cutim externam,
quàm membranam caluariam integram. Ex his si unum uel plura lædantur, falli-
ci interdum coniectura dignoscimus: sicut si alterutra pars indoluerit: nec nisi ex ma-
gna rerum experientia, frequenti excitatione, uel resectionis peritia. Plurimum refert
si quæ extrinsecus euenerint (quæ *ὑποκαταστασις* Græci uocant, de quibus paulo ante
dictum est) notitiam habuerimus. Aliæ item sunt causæ doloris à membrorum principa-
lium connexionione, stomachi, iecoris, præcordiorum, & in foeminis locorum uitio, aut ex
uniuerso corpore, ut in febribus: aut nariũ olfactu, cum styracem, aut crocum uel simi-
lia graue olentia nonnulli olfaciunt, quos statim capitis dolor corripit. Sed primum à
manifestis causis ordiamur.

De dolore capitis à solis æstu.

Cap. 11.

A Solis uapore, æstate præsertim, multũ capitis dolore torquentur: unde uaporis co-
pia, ac humoris magna pars ad caput attollitur, quidam naturæ ualentioris firmo-
risq; capitis, eas æstuationes facile ferunt, nec læduntur. Qui infirmo capite sunt, dolore
corripiuntur, magisq; si morbidum humoribus corpore gerunt, quàm *πρὸς ἀσθενίαν* Eras-
mistratus uocat, dolorem capitis adauget. Sursum enim fertur sanguinis copia, qui omni-
um humorum proportionem adaugetur, aut solo interdum sanguine, reliqui humores si
immodici redduntur, eam non *πρὸς ἀσθενίαν* simpliciter uocant aut multitudinem, sed cho-
leræ, aut phlegmatis, aut acris bilis incremeriti nuncupamus. Quibus igitur ex solis uo-
pore caput dolet, curis capitis tactu statim durior percipitur, oculiq; rubicundi sunt: si-
gidaq; fomenta imposita, protinus dolorem leuant, si remedia non differimus, à quibus
prisci ueteres remedia tenare ceperunt, tam simplicia, quàm composita: quæ prosequi
non erit inutile. In initio igitur refrigerantibus discutiendisq; opus est, additis astringen-
tibus. Ab his quæ mitigant dolorem, ac materiam digerant simul mixta necessaria sunt,

Placharia.

*Ex æstu doloris
capitis remedia.*

demũ diaphoretica addemus, paulatimq; quæ discutiunt auxilia priora auferendo. Ob
id morbi principio nihil rosaceo recenti præstantius lana infusa: æstate, æstu, regione siue
provincia & habitu consentiente refrigerantium niue rosaceũ præferunt: uniuersum, pæ-
ter sinciput, caput, eo fomento sæpe dolorem leuant: sinciput siue bregma suturæ læti-
tate, & ossium tenuitate facile cataplasmatibus auxiliũ suscipit. Occipiti uero nihil imponit
quoniam ea pars difficulter æstu corripitur. Chamæmelinum addimus si rosacei uim ti-
memus, ut in foeminis, pueris, ac eunuchis, et quibus caro mollis est, ac cutis alba, solisq;
deniq; non assuetis, teste Galeno. Cæterum uaporum & humoris impetum sedat ac do-
lorem: rosaceum frigido puteo refrigeratũ aut fonte si non est mixt. Addunt alij semper-
tini succum, aut portulacæ, uel polygonij, uel pampinorum uitis, aut uicæ acerbæ succũ:
A papauere & mandragora cauere oportet, inquit Galenus: sicut & his quæ plurimum
astringunt: quale est strichnũ, de quo parcius admiscemus. Cucurbitæ recentis succum
laudamus: uel per se ramenta corticis capiti imposita, capitis ardores mitigant, Galeni
& Plinij sententia. Permiscet alij lactucæ succum uel seris, uel intubi, uel mori immat-
rati: aut ex mali floribus oleum. Faciunt ad idem portulacæ succus cum polenta imposi-
tus, aut sesamũ cum rosaceo tritũ: aut uitis pampinus, uel folia in mulso decocta, aut ci-
tri folia in aqua decocta, qua perfundatur caput, psyllũ ex aqua decoctũ. Alij irino per-
fuso ex lana. Quidam sampuchũ terunt, ex eisq; & rosaceo illunt, uel cornu ceruini
ciris

cinis ex uino subactis, alijs cyperi folia ex aqua decocta spongia et fouet. Caluis quoque plurima sunt auxilia, quae ad erysipelas faciunt, cerotaria et cataplasmata refrigerantia et et huiusmodi. Ex arboribus quoque platanus folia, uel eorum succus, profunt, Galeno testis. Et stridinum uineale. Erassistranus spongia aqua infusam laudauit, si foueatur caput: frequenter enim imponi iubet et uehementer expressam. In Graecia Infolatas feminas ac mares letari dolore infinitis uidimus, aqua frigida sincipiti inuerso poculo. Apollonius, inquit Galenus, cum uini, tum cibi abstinentiam laudauit, et uentre ducere, et somnum conciliare, et animum quoquo modo recreare ab ira denique, iurgijs, fletuque abstineret. quae omnia idem author de parabolibus facultatibus inscripsit.

De dolore capitis à frigore.

Cap. III.

Hic contrarius sequitur affectus, si à frigore caput doleat: quoniam contraria sequitur signa facies enim pallor, frigida et obfusa, et calefactione iuuat. Haec pariter curatio haud difficilis est, sicut ex aestu, modo prius occurratur. Olei in primis rutacei infunditur, sincipiti dolore leuat: itini maxime dolore leuat, samoluchini et nardini quoque, unguenta quoque quae foliata uel exotica dicuntur, plurimum ualent illa, et naribus subiecta. Opobalsamum quoque si inuenitur tam recens quam uetus, mire leuat. Sed etate nostra dum haec cōderemus, regis Aegyptiorum horum ex toto exaruerunt: oleum item serpillini iuuat. Quidam porri succum in nares infundunt, et ocimum olei fronti et sincipiti temporibusque illunt. Pulegij folia recētia, uel nepeae, leuant dolores. Githi quoque aduersatur, nā et naribus succus infunditur, uel semē contritū *μελάνθιον* Graeci uocant. Lentum anisum suffuso, et succus eius decoctus et instillatus, si symbrium utriusque, et baccharis aduersatur: mixtus succus illius temporibus dolore sedat. Melilotos cum rosaceo, zrina farina cum adipe asserino, doloris reliquias tollit: amygdalinum amarum, laurinumque oleum aut carinum ualent. Illinuntur persicorum nucleis, uel amygdalae amarae, cum oleo et aceto. Cupressi folia ita capiti imponuntur. Vel si à sole doleat, sileris folia trita et illita, et panacis radix contrita ex oleo imponitur. Aristolochia daucūque medetur. Veratrum in oleo decoctum tiritum infigitur, peucedanum utile. Semē quoque psyllij imponitur, ex aceto et rosaceo, si à sole quoque doleat caput, Apollonii sententia: Tithymali radice decoctum ex aceto iungitur, doloribus sufficit aqua marina ex aceto, et cinis laue succidit ex aceto. Verum si exalacere magis neccisarium sit, inquit Galenus, euphorbium addimus: uel quaecumque expipere consueuerunt, ueliter fronti illinuntur.

De dolore capitis ex ebrietate.

Cap. IIII.

Si à uino dolet caput, multo quidem epoto et magnarum uirium (quale etate nostra crederetur) et rheio in Veronensi agro: uel salerni praedicti à Virgilio: chinū sē aut cyprū uel uisum enim uaporibus calidis excedit caput, uel humoribus calidioribus exagitantis. Si ab initio dolor est, aqua tepētia in potu ebrioso damus, et uomere cogimus uel sepius. Ars iam uini decoctum est, refrigerantia plura, ac discutiētia, quale rosaceum est per se uel cum aceto, uel cum succo hederae, aut brassicae, nam et ipsa folia grandia lenia in aqua frigida infusa, imposita et fasciā adalligata, dolori et ebrietati, mirē aduersantur. Succus amygdalae nucis amarae cum rosaceo. Dolore sedat flos agni casti, tenerique cauliculi sedat. Et uehementiore dolore eius seminis decoctum in potu dissoluit. Si his remedijs prima die morbus non cesserit: nec dormire, nec quiescere poterat xger, in nocte balnei ingredi opus est, ac chonodriganti boni nummēti: sicut praesentis succo, aut alia alere xgeri necesse est, prodest et panis cum aqua, aut sorbilia oua recētia, mica salis distaxat addita. Ex oleribus lactuca iuuat, ac brassica quae uapores exiccat: et inter legumina lenticula. In potu nihil aqua subtrahit, sed quoniam quorundam uini potu stomachus aequae potu subuertitur, uinum maiorem granatorum datur, uel poma delicata austera, decocta, stomacho grata: quae Galenus ita decō suadet: olla nouam igni superposito aquae semiplena, quae pomum non attingat, sed uapore distaxat dixerit. Prodest et uia passula in cibo, uel pyra siue cruda siue eodem modo decocta, stomacho utilia. At palmarum nocent, et quae specialius caryote uocantur. Hic si nocte quiescere non potest xger, nec dormire, ad balneum sequenti die ducendus est xger, ac tertio pariter: quo die et aqua bibere iuuat: uerū si bibere noluerit, uinum uenae aquosum dandum est, aqua quoque infra actum lauda: illimum est Patauū, uel Sabinū inquit

Quibus ebrietates curantur.

Galenus. In cibo gallinaceas alas damus, ac testes, piscesq; satietiles, aut colymbas pullos elixos, quibus idē author addi porri & anethū suadet, modico salis adiecto. Qui es ad eleuationē doloris imperāda est. In fine morbi deambulationes ante cibum iūz. Ad reliquias uero doloris si quæ remanserint, chamemelino oleo utendum, temperatē calefacto, aut irino, quæ plurimū ualent, caputq; aqua calida fouēdū est: quoniam ea metus aperit, & somnū cōcliat. Tum lactuca prodest, si derur ex aceto diluto, & salis ei quo. Tercio die quæ magis caput confirmant infundi debent: qualia oleum iuinis, at chamemelinum interdum & nardinum. Laudat Galenus unguentum solietū, aut hūc simile: quibus maiorē & reginē in delicijs utuntur. Atq; quæ ebrietatem inhibent, hoc loco enarrare, non sit alienum, hoc idem docuit Caro, amygdalæ amare numero 7 si iuinis dantur. uinum absinthites, uel myrtites potum, uel ipsa myrta cōmanducatz brassicæ quoque folia prius cōmanducata, sed ebrietatem ipsam sedat centaurij terrens decoctum, ceruinum cornu, aut peristereon ex aqua.

De dolore capitis ex percussione uel lapsu ex alto,

Cap. V.

Hic dolor similem ferē cum inflāmatione capitis curationē habet: quæ humorū cōcursu sponte sua euenire solet ex abundantia siue *πλησύνει*, ut Græci uocē. Stigitur percussio, aut uulnus illatū fuerit, uarias animaduersiones exposcit, altera ut uulnus cōglutinetur ijs quæ uulnera sanant remedijs, nō inflāmantibus, labia uulneris colligendo. Altera uero in cōquassatione percussionis. Postrema in dolore ipsius partis hēre uerū & partis proximæ, quoniam curis & mēbranz uniuersum caput ambiunt, ob id totū caput doleri presertim si uulnus aut percussio ad os usq; infederit: tū primū caput abedere ad curam oportet, & nouacula scindere quod cōtūsum est in, X. litere modum sed futurarū ratio cauēda est. Si uero per suturas caluarie ad primā interiorē cerebri mēbranam inflāmatio penetrauerit, nō sine magnō periculo phlegmone orietur. Magis letale est, si mēbrana eadē lacerata fuerit: uel cū cerebri parte, tum sine ulla spe dolor acuior et uehementior est. Curationis igitur initiū erit, si zetas & uires suadebūt, sanguinē in prius demere, à cubito uel cephalica brachij uenæ: aut ea quæ inter pollicē & indicem sita est. deinde oleū dulce cum lana largius subinde infundere: ita ut uulnus cōtectū custodiat. Si sanguis (ut tradit Galenus) extrahi nō pōest, clystere alius citanda est, quoniam materia à capitis parubus ad inferiora auertit, quā *ἐκτάρσιον* idē author appellat, deinde inflāmationē remedia cōueniūt. Qualia autē esse oporteat, & quāta uidēdū est ex regi dispositione & habitu, & partis lesæ ratione, uiribus, ætate, percussione tempore, et magnitudine. Magnā quoq; curationis possidet partē, anni tēpus, atq; sua deniq; cōstitutio quoniam sēstate flante aequilone tēperatiora cōueniunt cataplasmata. Quidā rosaceo & aceto caput perfundere suadebant (nec acetū asperrimam uim animaduertunt) quoniam in phreneticis conueniat plurimum: similitudinis errore lapsi sunt, quos Galenus corriguit. In eo casu nō inuulter acetū permiscemus; quoniam ad intima remediōrū uires perducit, & ad penetrandum exacuit. Inflāmationibus enim acetum plurimū obest, quoniam neque mitigat, neque emollit, sed exasperat. Animaduertendum igitur, quoniam in uulnere ablato ossē tepidum duntaxat rosaceum pdest infusum. At integro ossē, rosaceum & acetū paulum permiscendo, membranā iuuat interiorē, quoniam uires rosace penetrabiles reddit, eius tamen acrimoniam oleum mitigat, & per ossa penetrando uis ipsa resoluitur. Capitis itē membrana os ambiens sub ipsa cure si acuius inflāmantur, permixto exiguo aceto mitigatur, at ingens cutis inflāmatio uniuersæ, addito aceto, rosaceum (ut dictum est) dolores infert uehementiores. Rosaceum igitur cum aceto doloris initio, si non est quod prohibeat, conueniētiā statu per se tantum iuuat. Si uero phlegmone ad duriciem conuertatur, absinthium uel pulegium permixtū ualet, sine uero duricia inclinante inflāmatione, emollientia conueniunt remedia. Sed si experimētis credimus, hedere folia cerebrum continētis membrane dolorem sedant, si mollia imponantur cum acetū exiguū & rosaceo trita, & decocta, addito etiam rosaceo unde posteriores ex hedere lachryma cerotarū componunt. Quod et nos felici euentu experiri sumus in sene octogenario, qui ex trabis percussione obmutuerat, suadentibus uiribus, sanguinē ex manu detraximus intrepidē, impolito eo emplastro in bregmate, sine ullo

Indicatione re
mediōrū ante.

Anisopale.

Aceti asu.

Foliorum hederæ
re uis.

carneq;

carne, contentus polana & intrita panis, sine ullo potu, nam aquam nollebat, quoniam senex uiribus ualeret, eo uictu ad 15. diem sermone carentem decrepitum prospere durare sequenti die loqui coepit, paucis, quibus sequentibus diebus ex toto ex periculosa ceteri conuassatione, praeter omnium opinionem persanatus est. Huius exempli fidem faciunt Hiadrenses ciues, quoniam & hic senex inter primarios habebatur, Lubaricius cognomine. Emplastrum ex his constat, gummi hederæ 3. 3. resinae purgatae 3. 4. ceræ 3. 3. olei rosacei 3. 2. ammoniaci 3. 2. terebinthinae 3. 3. succi corymborum hederæ 3. 4. farinae fabarum quantum satis sit omnia ad unitatem redigantur. Sine fine id prodest, nam & fracte caluaria ossa ferrumina pliusquam sit credibile, huius emplastri gloriam quidam ex posterioribus chirurgis sibi falso uendicare, cum uetustiorum inuentum sit.

*Ad dolores mē
brarum cere
bri emplastrū.*

De dolore capitis qui à stomacho & leuare fieri solet.

Cap. VI.

Si in ore stomachi acutus humor constiterit, ieiunium praesertim ex inedia, dolore affici. Non caput: mordacitas enim quædam in eadem stomachi parte percipitur. Cibo præterea assumpto, uis illa remittitur, & quicquid capiti imponitur cataplasmatibus, nihil prodesse dolori affirmat aeger. Venæ enim in primis necesse est aquæ tepentis potui ad uisionem irritare. Qui digito, aut penna uomitus sollicitant, improbantur. Deinde cibus effertendus est boni succi, qui stomachum adiuvat. A cena abstinere decoctum in potu sequenti die datur. Ceteris diebus cum pane aliquid pulparient datur, quod ægri naturæ conueniat. Humores enim malos ac eorum exundantiam efficit concoquendi uis imbecillis: ac oris stomachi nimia sensibilitas capitis, ad suscipiendos uapores commoda dispositio: quemadmodum & in oculorum affectibus uidemus. In hac curatione famem & abstinentiam damnamus, quoniam humorum mordacitatem exacuit. At ubi humor acidus est, uel insipida pituita aut falsa in imo stomacho infederit, ad intestinorum uiam materia facile prolabi indicatur. Recentiore uero medici, aqua hordei uomitus redundantiam sollicitant, uel praesumptis uariis cibis. Post hos uomitus, uentrem deiectionibus hoc cathartico facili, in quo balanorum croceorum 3. 5. rosarum rub. aridarum 3. 3. diagridij 1. trita in catapotia redigantur ex aqua, sesquidrachmā dabis in mane, & statim decocti capni herbae 3. 3. cum saccharo dabis. Galenus mane dari suadet, molle panis similitudini cum succo granatorum pomorum: in quo casu temperata laudatur panem, inquit idem autor, calidum dabis ex uino aqua diluto. Interea digerenda est materia in stomacho ore hoc modo: Cichoreæ, sonchi, eupatorii uel sumiternæ decoctarē 3. 3. syrupi sumiternæ 3. 1. s. Materia iam decocta erit, si in urina sedimentum fuerit album limpidum, compactum in pyramidis formā sese attollens ab imo. Tum pilulas dabis coccias aut auras omnis 3. s. pro ægri uiribus, ceteris diebus ex aloë, radice barbara, ana 3. 1. bellij albescentis 3. 1. ex succo rosarum in pilulas digerantur, ex quibus alternis diebus mane deuorandæ singulae sunt. Si dolor præterea perennat, ex ijs singulas aut binas horæ spacio ante cenæ tempus deuorari, summum erit auxilium. In eo quoque casu his in anno Maio mense ac Septembri digesta materia hoc medicamento uentrem à bili liberare non erit inutile: siliquæ ægyptiæ, acamentis 3. 7. radicis ponticæ seu barbaræ 3. 1. spicæ granae 3. 3. salis fissilis granae 2. cum decocto cichorij uel aqua temperatis omnibus, mane absorberendum est. Sequenti die eadem hora in potu dabis hanc potionem, syrupi rosacei, seris ana 3. 4. aqua abstinētiæ cichorij ana 3. 1. s. si reliquæ doloris supersint, easdem, ut dictum est, pilulas rosarum deuorabit. At si iecoris uitio dolor congerit, quoniam materia non solum uaporibus ledat, sed humoris quoque substantia per uenas sphagmides ad caput deferatur, unde dolor diuturnus esse solet in eo dolore tum acritas tum salia, ac uini multarum uirium uitanda sunt, deinde his catapotijs utantur: aloës lotæ cum succo cichorij 3. 1. thumbarbari primij meriti 3. 1. diagridij 3. 1. uiolearum, spicæ, rosarum, mastichis, seris feris ana 3. 8. salis indicij 3. s. cum succo rosarum catapotia formentur in modum ciceris. Loco balnei prodest, si ab inguinibus ad pedes crura macerentur in aqua in qua decocta sint strychnum, rosa, uiola, salix, his in hebdomada ante cenæ tempus, estare duntaxat. Verum si hæmorrhoides intumuerint, æquinoctiali tempore cucurbitulis euocandæ sunt, in polysitis quibus sanguisugis tantum sanguinis demant, quantum & ætas & uires, & ratio expoposcerit.

*Dolor capitis
ex icore.*

In ore medica
plurimū sūm
in coniectura.

Dolor capitis est, inquit Galenus, siue ex rōsionibus, rōsionibus, punctione, idne, grauitate aut quassatione: aut caliditate sola, aut frigiditate. Cōiecturalis etiā pars maxima est artis, inquit Galenus, in cognoscēdis rerū omniū dīpōsitionibus: quæ cum inuenire fuerint, non coniecturam amplius rerū, sed artis disciplinā perferunt. Sic in cōpēsitionibus medicinarū coniectura plurimū potest, quæ ratione interdū uel ita quāplurimū gubernatur, unde alijs fortunatiores medici adiudicant. Sed de fluxibili tam dicere incipiamus: quia si dolere incipiat caput, moriōnes sepe sentiant, pallorem faciem occupat, ac oris amaritudo percipitur. In cholericis quāplurimū id cerni libi tudinibus, iuuenescens ætatis, uix tēp. curis anxiet: quæ omnia bilis originem adaugēt. Temperatis balnei opus est, ac iniectionibus, frigidis & aquosis potōnibus, frigidis nuntis, ac humectantis cibi qualitas. Hiera ex aloē, absinthio tēp. uenter molliendū, adiecto (ut tradit Galenus) scāmōnij in omēto: Alij demere sanguinis modicū suadent ex cubico quoniam cholera cum sanguine emittitur, seruotū tēp. situatio dimittitur. Inter marē: si omnibus modis digerēdam studemus, quæ cōcocta balanorum croceorum, amarindorum tēp. decocto, silique succum alexandrinæ liquefactum in potu summo mane damus: modus est §. i. s. silique succi alia similis est, petri damasceni carnem, zamia di recentis, ana p. 2. cum aqua ferueant & percolentur: adde sacchari §. 20. di gnidij obo los binos aut unum & s. da in potu mane diluculo, fluxam cholera ducit. Alij alōs drachmam addunt, alij radicis barbaræ sesquidrachmam per noctem macerata & percolatam. Cauere iubent, ne capiti cataplasmata imponantur, non perurgato utroque & corpore. Verum si cholera admixta fuerit phlegmati, tum dolor in capite & cum grauitate & moridacitate permixtus erit, unde utriusque humoris compositionis, dōleram uiscellinam uocant: quæ si à stomacho aut à præcordijs, quas phrenas uocant, originem habuerit, humor cerebri partem anteriorem infestat, ut periodico dōloris or. dīnē: uel euenit, quoniam uenter arteriæ tēp. directa uia ad eam cerebri partem peruenit, ut in anatomicis diximus, uel neruis ab ore stomachi ad cerebrum rursum conueniēti bus, præcordia pari ratione cum cerebro connexa sunt, quoniam si afficiuntur, phrenæ eos faciūt affectus, ut dicemus si deus uoluerit. Et cum maior copia cholæ quā phlegmatis fuerit, tū dolor est acutior, cum pulsū uenarum capitis, cū punctionis & moridacitatis, oris amaritudine, uigilantia, nō sine iracundia, & nocte inquiete. Si uero phlegma supereminens fuerit, notæ ipsæ contrariæ erunt, capitis grauitas, longior somnus, ac profundus, & ex somno humorum fluxus, & in ore saluago, uel insipidus sapor: gluxinosa peccata uiscositas palato hærens, & faciei pallor plūbeus, pulsus tardus. De uicibus ratione hōdos, uerueces, capreolos, pullos, auiculas, columbaceos non implumes, phasianos, pōlles, cuniculos & lepores iuuenes, inulos, porcellos tēp. non sine ratione laudant: Inter cetera asparagum, lupum, capparē, buglossam, napuntiolum, uel napum ipsū, p. silia cam croceam, uel albam, fœniculum, petroselinum. Inter legumina cicer tantum inter reliqua sata hordeum, alicam, orizem, panicum, cum amygdalari succo, & iure pingui. Oleum laudant, butyrum non damnant. Inter aromata crocum tantū & maciā. Lactuca & ruta dānantur, ac portulaca. Inter fructus cōditicios narrantia & limones in dōtorum genere: acorem, & acetum non multum acra, sapam, & defrutum commendat. Pastinaca Gallica, napū, ac pyra condita melle uel saccharo utilia sunt: in tēp. saccharo amygdale, & pīnē nuces: uerum quia capiti & stomacho nocent biduo aqua macerari debent bis infusa die. Considrum quoque præparatum, saccharo tēp. albo in uicibus, quoque pontica liberata cortice & saccharo condita peculiariter capitis dōloribus prodest: cucurbita ac citrū si saccharo conficiantur. Hæc sunt transcursum quod in dōtorum pro ægri uicibus. Pronāciant quoque, ex manu dextra sanguinis circiter §. 2. domini plurimum prodesse: alio prius soluta. Sequenti die eiusdem silique succum §. 3. pondere cum lupuli aqua, agarici, radicis barbaræ, omnium §. 3. spice, gingiberis ana granis §. 6. Indici unum: De digerenda item materia ac repurganda eadem conferunt. Id præterea medicamentū fronti & temporibus imponit, in quo tēp. lemnis §. 1. id est cadmæ præparatæ §. 2. acatix §. 6. corticis papaueris triti §. 5. rullis §. 1. scammonij, croci, ana 3.

quorum uirgulos ternos, aque rosaceæ ꝑ. i. adde amyli quantum satis sit ad mellis spi-
ritum, his die illinuntur. Mire prodesse tradit, ceteris diebus tum ligaturas extremor-
um, tum crura lauari & uentrem clystere molliori suadent. A sanguine uero, omnium cori
sensu demodus est sanguis à iecoraria cephalica, uel manus, si reliqua quæ diximus sub-
scribunt. Alij & à talo extrahunt, uel in manibus: quoniam materiam ad longinquiora
auertunt, non inuili remedio, uel cucurbitulas saltem supra talos, infanzie ceruici appli-
cantur uel cruribus. Si morbus longus est, mediam frontis uenam uulter fecabis. De-
mum cataplasmata antedicta uel in nares, quæ dicuntur, erethina infundes. His prodest
lentis dempra cortice, & granatorum uinum, & pruna, uel similia: quæ sanguinis astuatio-
nes inhibet ex totius corporis distemperantia, ut tradit Galenus, qui panem ex aquoso in-
no dare censuit, ac hordei forbitiones, aut alicæ & capiti frigidam infundi iubet.

De dolore capitis à febris, Cap. VIII.

In febrium aut prima uel saltem secunda remissione, si reliqua quæ diximus consensi-
unt, sanguinem mittere necesse est, si æger sanguine abundat: sed cauendum, dūce for-
tuna uel coniecturali illa disciplina, quæ ex frequentib. casibus oritur, ne à stomachi ore,
iecoræ, uel præcordijs uel alijs membris oriatur cephalæa. Sequentib. diebus uentrem cly-
stere citandiendus est uchemētiori. Et occipitio cucurbitulæ impactæ profunt, uel cerui-
ci, cum olei rosacei capiti perfundatur sæpius, dolores enim mitigat ætate præsertim et
habitu calidiori, adiecta acetii stilla: alioqui chamæmelinum additū prodest, iuniar croco
magnate uti in feruenti materia. In hoc symptomate cauendum est, à semine et flore a-
gri casii, in potu lacte, item oliuis & nigris, inquit Gal. ac eryo, quibus de facili tremuli
hnt, & hederæ semine uel lentisici, croco & peucedano. Styraç quoq; si modica est, hila-
ritatē facit, alioq; somnos turbulētos efficit, reliqua ubi de febris. egimus ꝑ tractauimus.

*De Cephalæa, id est, doloribus capitis longis à materia siue calida
siue frigida, Cap. IX.*

Distat & perseverat in capite dolor, cephalæa à Græcis (ut dictū est) appellatur,
ex materia tã calida quàm frigida: difficulter omnino sanatur: leuēq; de causa ma-
ximos inferens paroxysmos ut ægri somnos minime capiāt, nec uoces, nec sermones fe-
rant, neq; lamen, neq; uini potum, nec crematarū nidorem, sicut styraçis, neq; motū su-
stineant: quierem tantū & tenebras diligunt, ob doloris magnitudinem, siquidem tan-
quam sub malleo caput fauciari uideatur: quidā confrangi caput, alijs distendi putat, in
generē omnibus ferē ad oculorum radices penetrat dolor. Hic morbus interdum con-
tinuos infert dolores, ali quando paroxysmos facit & interualla aut extensa, aut inordi-
nata. Desinunt & periodi, sicut & in morbo comitiali, ubi intermedij tempus omnino
dolor uacet. Non dubium est quin hic morbus ingentem capitis habeat dolorem, ce-
phalgicis haud dissimilem, ueruntamen illis maiorem infert dolentibus membris im-
becillitatem, & cerebri membranarum, quæ cerebrū ambiunt, uel ei quæ caluariam circun-
dar, maiorem dolorem infert. Dolores itaq; cum grauitate plethorā indicant. Morssi-
ones uero humorum aut uaporum mordacitatem: pulsationes phlegmonem: tensiones
deniq; sine grauitate & pulsu uentis inclusum tenuem & copiosum, prædicunt. At si est
grauitate tendantur membranæ, humorum multitudinem continere arguunt. Rursus
dolores extra caluariā, ambientis membranæ uitij esse certum est: qui uero ex profun-
do emanant, membranarum interiorum malū esse ꝑ se ferunt, & ad radices oculorū
pertinere dolores, quoniam corū tunice à supradictis membranarum originem ducunt. At
si humor intus purifert ardentior redditur, et febrim excitat, qualē phlegmon ortus. Ex
multitudine itaq; uaporum & humorū ex uniuerso corpore orta cephalæa, medicamen-
tis exinanito corpore, dolorem sedabis, his quæ proximē dicuntur. At si capitis imbecil-
litas fuerit, quæ de facili recipiat quæq; attolluntur, quæ ad inferiora materiam diuertit,
eximē ualent, clysterebus quoq; diuertitur materia: extremorum ligaturis, frictioni-
bus: & à cubitu sanguinis missione, quæ omnia scilicet communī nomine *æriationarij*
uocauere Græci. Si etiam num sanguini: copia resistit, è naribus sanguinis profusum
irritandum est: hoc tamen remedij genus hac ætate unā cum balneis exoleuit. Exinan-
tus & uentrem hietæ antidoto, damus & apophlegmatismos ex ore pituitam pro-
uocantes,

*Quibus medi-
camentis materia diuer-
tatur.*

Erithina. uocantes, uel erithina, quæ naribus infunduntur, eandem materiam euocantia, quæ et elaterium, aut cyclamen, cum lacte & porri succo mixta, Galeno demonstrant, esse co per se ad cephalæa uti possumus, quemadmodum tradit Plinius, si in nares infundatur, sicut & gith. His ordine peractis, quæ dolorē discutiunt, fomenta imponenda sunt, oleum omphacinum id præstat per se, rosaceum quoque uel cum aceto & rose succo, uel sonchi, uel betæ frequenter illitum. Vel quod fit cum codiis, anemone, miræ capitis inflammationes sedat, uel oleæ teneri cauliculi, aut hedere corymbi, et felix mētha quæ uiridis, si

Auxilia in capitis dolore ex frigida materia.

sanctorum scobe, ex Galeno. Occurrere item calidis auxilijs oportet, ubi frigidior cum cruditate fuerit multitudo. Sed quoniam & materiam distrahere opus est, olei dilute calidum infusum, & quo uetustius, efficacius distrahit, & oleum scicionum, ad crassiores, uero humores spondylium infunditur in doloribus longis, Plinio & Galeno resih. aut serpillinum oleum, aut pulegiæ nepetæ, aut mentha, Nam eadem & capitis finitudinem corroborant, quibus usque ad ultimam morbi inclinationem uti possumus. Picipu' uero inter cetera distrahit & caput confirmat peristereon uiridis, aut arida cum radice & serpillo in oleo cocta. Adde & radicem crocodyliadis herbæ, quæ in fabule nascitur. Per se tamen sanat, antedicta peristerton ex oleo cocta & infusa. Is itaque omnem ueterem capitis dolorē persanabis, qui ex frigida & crassa fuerit materia. Peristerton iuuat Onisci, quos puto centipedas a Plinio uocari ex olgo cocti, Galeni sententia sub hydryis inuenti. Idem autor capitis dolorem Galeam uocauit, ubi de interionibus morbis mētio habetur in genere cephalææ, ipsi dem affectibus, ipsi demque serē noctis ab aliquo initio in maximum trahens acumen, pari modo periodicus perennat, sicut & comitialis morbus, Verum hunc morbum imbecilliora capita suscipiunt, uel citius. Cephalicorum uero citius implentur, & corpora eorum ad replenda capita paratiora. Quibusdam capita sunt ad plenitudinem preparata, qui nisi curentur in Galea incidunturque tam exterior quam interiores membranz materiam ad morbum concipiunt, quæ cuncta dinoscuntur, quoniam ex inferioribus membranis ad oculos pertingere dolorē denunciant. In ceteris eadem fermē curatio est.

Crocodyliaden.

Oniscos est centipedas.

Galea.

Communia auxilia cephalææ arteriæ, ex Archigene & Galeno, quæ in he. micranis ualent.

Cap. X.

IN his sanguis statim demendus est, uel uentris delectio imperanda, uel saltem dysenteria aluus citanda est, uel utrunque, si opus est: uel et naribus demum sanguis euocandus. Sincipiti fomēta imponenda sunt, de raso prius capite. Quale id, quod ex scammonio, peucedano & aloë, aut ex amygdalis amaris, rore marino & myrrha aut agarico, ascyllis, ueratro, & agresti cucumere. Aētius uero diacantharidum cataplasma laudat sed quoniam uesicæ plurimum nocet, lactis potionem propinendam censet. Si ipsi non cedit cephalæa uel hemigrania, secandæ sunt in temporibus arteriæ, aut eas partes intrare oportet. Sed eleborus præcipuum remedium præstat sed modus seruandus est. In diabis acria uitanda sunt, & crassioris succi, qualia sunt, lac, caseus, bulbi, fungi, rapæ & similia. Laudantur quæ urinam ciunt, uinum album, tenue, nullarum uirium. Dolciora uitanda sunt: Ophires siue candidus siue nigricans, capitis dolores sedare adalligari dicuntur. Reliqua cataplasmata, apophlegmarismi & erithina mox dicentur: hinc ad hemigraniam transeamus.

De hemigraniæ capitis dolore.

Cap. XI.

Hemigranici nonnulli in cute tantum dolorē sentiunt. Alij in interiore parte acui in dextris, aut sinistris, in longitudinē capitis secundum mediam sinuam cerebrum cū dentem. Inter reduces quoque morbos & iste annumeratur, et per certos periodos hominem affligit. Ex uarijs enim causis oritur et iste, uaporibus, humoribus, calidis, aut frigidis, aut uento incluso. Nam & ex ore stomachi cholerico humore impacto: uel alijs embris, sicut ex icore sed hæc causæ uarias notas, de quibus iam dictum est, ostendunt. Si exordiantur mēbra cum quadam leuitate continua, spiritum inclusum patefaciunt. Punctio ac mordacitas cholæræ feruorem indicat: sicut sanguinē grauitas cū caliditate, & oculorum rubore. Et diuerso est phlegmate notæ sunt. Nam ex toto corpore quandoque ad membra suprema attolluntur tum uapores tum humores, sicut ex ebrietate & tenuitate emittit

Causæ huius morbi

ad aromatum nidore, sicut fapius ex styrace, uel myrrha, uel similibus. Huius quoque doloris causa est, quoniam membranarum interiorum cerebrum tegentium nimia est sensitiva potentia, quæ de facili à supradictis causis offenditur. Quidam etiam secundum tempora dolentibus musculis ita conflantur, ut manum impostam non pariantur.

De curatione hemictaniam,

Cap.

XII.

Curatio huius morbi est diuersio, euacuatio cum digestione materierum, & restitutio membrorum demandantium: & quæ caput demum confirmant disponenda sunt. Itaque ut in cephalica, considerandum est an æger sanguinis missione indigeat, aut ueteris deiectione: dein ad reliqua morbi peculiaria auxilia, frontis dimidiam partem perficando, aut tempora, manu uel linteolo, ante paroxysmi accessionem. Sed dolor est sedans à causa calida, tum infrigidantia, tum leuiter calefacientia admixta, & cum ijs, ex sententia Galeni, quod habeat stypticæ uirtutis portionem, quod remedia corroborant. His obest aeris calidi ac siccis qualitas, sicut & Aquilonis uolentia, loca plana quorumque, & humecta, qualia uenusta concamerata ædificia. In cibus omnia acuta, & aromata. Lac nocet, legumen, ius pingue, uua, siccæ recentes, poma, & similia. Et quæ uiscosa traduntur, ut pices, quales anguille sunt, & murenetialia quoque nocet. Exercitationes uehementes, nimis studia nocent, à cibo præsertim. Abstinencia & fames damnantur: sicut & uini crapula. Somnus & quies profunt: sicut & animi securitas. Ante accessionem uero circa Idus Septembris digesta materia cum syrups rosati. ʒ. i. acetosi compositi. ʒ. s. cum aquis cichorii, absinthij, acetosæ omnium. ʒ. i. atque his cataportis repurgetur: pilula rum occiarum de radice barbara uel pontica ana. ʒ. s. cum nitrado rosarum uel earum succo in diluculo assumantur, post quintam horam aquam hordeaceam bibat. ʒ. ʒ. post horam cibum assumat. Rursum materierum reliquias pari modo digerat, & repurgetur siquæ ægyptiæ succo drachmis 7. radicis antedictæ. ʒ. i. spice grana ʒ. salis fossilis uel indici, gran. ʒ. seri caprini quantum satis sit ad potionem liquidam pro aurore diluculo, Circiter quoque Idus Martias Antichodo rosarum. ʒ. antichodi indici ʒ. ʒ. ex uino albo propinandum mane dabis. Pilule hujus toto anno tuerur ab hemictania: Aloës. ʒ. ʒ. radicis barbaræ, agarici ana. ʒ. i. diagridij oboli, mastichis, rosarum, sem. acetosæ, seris, gingi beris, spice ana. obolum unum, salis indici duos: ex succo seris & maior: ne tertia parte contrita & admixta, solis uapore torreatur, ac denovo, tenticis admisceantur succi, bis hebdomada ex ijs pilulis assumantur terree, ante coenæ tempus. Secundo à coena totidem dormituri deuorent, stomachi uitres & tectoris cerebri quæ iuuant, & à dolore certo remedio tuerur. Bregnari eodem tempore hunc pollinem superinfundunt, spodij, corallorum rub. labruscæ, coriandri preparati, ana. ʒ. s. macis, rosarum, ana. ʒ. i. contrita imponentur, tertiâ hebdomada; mane pectine aut seris porcinis puluis adimitur. Enrhini quod plurimum iuuat: Anagallidis flore cyaneo succi. ʒ. i. & radicis bene succi. ʒ. s. ex hydromelitis. ʒ. ʒ. id tepens naribus infunditur bis hyæternis diebus. Id quoque stercuramenta si auocat prodest, habet gith. drachmam i. florum rosmarini obolos binos, elebori al. obolum. i. in farinam redigantur, quæ naribus admota, per sternutamentâ pueram concitabit.

Medicamenta ad hemictaniam,

Cap.

XIII.

Habet piperis albi, croci, ana. ʒ. i. euphorbij. ʒ. s. Id probatur quod recens est, uetus fluat, ob id duplum ponderis requirit, sicut columbacei syl. ʒ. s. atramenti sutorij. ʒ. i. Triteri aceto acerrimo in mellis modum temperetur, hoc ungentes frontem dimidiamque tempore. Aliud quoque & in cephalica ueteri uimur, habet croci. ʒ. ʒ. cacaanthi. ʒ. i. aluminis scilicet illis, myrrhe, opij, omphacij, calciidis, ana. ʒ. ʒ. s. gummi ʒ. i. mira uino salerno, cogitur in pastillos, qui aceto diluuntur ad usum. Aliud, scamonij, cauliculorum hederæ ana. ʒ. s. croci. ʒ. i. sulphuris uiui ʒ. 4. sem. anisi, apij ana. ʒ. s. cum succo ocini, trociscos componito, qui cum rosaceo stillantur, qui & lethargicos iuuant. Aliud in quo thapsie ʒ. ʒ. euphorbij. ʒ. 4. opij ʒ. i. myrrhe, opopanacis, ana. ʒ. i. contrita in pastillos componito, cum aceto diluuntur, et imponantur fronti. Ex simplicib. euphorbij. ʒ. i. cere. ʒ. ʒ. olei fabini. ʒ. 12. mixtis fronte ungiro & cepus, ante balneum, & post. Sed in calida causa non idoneum est. In autem præterea oleum in quo euphorbij adiectum sit, si infunditur, iuuat. Id hoc modo componitur.

ponitur. Olei ꝑ. 12. euphorbij recentis. ꝑ. 4. uel. 6. si elaguiat in corpore plurimū feruēt. ꝑ. 3. tantum uel minus, medicamen tutius præstabit. Id enim naturali quadam doct homi cranicis prodest. Vel aceto temperatum, si tempus dextrum doleat, sinistrū in iugulo, & diuerso, nam confestim dolor sedatur. In causa calida peculiariter ualent codor, & in re intestina: sedat et testudinum fluuiarilium sanguis infusus. Et cinis lane succideat uat dolorem: & murina pellis cremata, ex aceto illito cinere.

Alia curatio cephalæ & hemieris.

Cap. XIII.

SI à sanguine malū ortū est, post sanguinis, ut dictū est, missionē à cubito, uel cephal. Sca uena, rosaceū cum aceto capiti infundunt, niue prius refrigeratum, si opus sit. A uino & carne ægrum abstinere necessum est: cucurbita uel lactuca in cibo profert, & rhoiō in potu: pruna uilia sunt, quoniā uentrē molliūt. Quidam balanorū crocorū & prunorū decocto potiones dedere cū saccharo, et sinapii fomenta imponit ex lini ne aristalthei integro, ex aceto cocto, aut psyllio. In cholericā causa digestā materā deducunt cathartico, oleum qꝫ uiolaceum narib. infundunt: aut ex nymphaea. Semurāta profunt, de quibus mox dicemus. Caput tonderi ad cutē oportet, ac frigida perfund. Odorata profunt, rosa, uiola, nymphaea, & similia. Si hæc non iuuant, opij & camphoræ momento in aures ac nares utiliter coniiciūt. Si ijs contrariæ notæ sunt, phlegmatis causa est, præsertim si morbus longus est. Tum digesta materia pilulas damus, quæ phlegma à capite deducant, quales coccias appellamus, uel à cibo, & clysterem uchemens rem infundimus, qui ab intestinis, mesenterio, & à cauo secoris extrahit ex Galeni dictis. Tū caraplasinata capiti imponimus excalefacientia, & odorata naribus infunduntur, qualis est muscus, euphorbiū & castoreum oleo diluta in aures & nares coniunguntur. At ubi cholera feruet, id emplastrū fronti & temporib. imponimus, ex semine lactuæ, strychni succo, rosa rubente, ac opij plusculo, ex aceto & aqua rosacea excipiuntur. Aliud, Rosarū, uiolearum, nymphaeæ, papaueris albi, sandalorum ramēti, lactuæ, cucurbitæ & cucumeris corticis ramentū, in aqua decocta capiti imponuntur: uel cum finiri hordei pulueris modo. Alij hyo cyamum, portulacā, semperuiuum addunt, uel manā gortæ radicem. Alij decocta ex aqua & percolata capiti infundunt. Aliud, sand. libi, sarcocollæ, ana. ꝑ. 3. 1. opij obolos 2. cum lactuæ succo uel semperuiui, aut intubi, aut amiglossæ, adde camphoræ exiguum, aqua rosacea cum aceto naribus subdita, odore confert, adde opij paulū cum nymphaeæ oleo, uel uiolaceo, & lacte mulieris quæ fecerint peperit, narib. infunditur. Aliud, aquam semperuiui, cucurbitæ, strychni, olei nymphaeæ, lactis muliebri æquo pondere, adde cāphoræ momentū, id naribus utiliter infunditur. Aliud quod putant efficacissimū, caherum fluuiarilem coctum, & diligenter tritum, refrigeratum qꝫ, cū oleo scilicet cucurbitini, aut uiolacei, aut rosacei naribus supposita elictu subueniunt. Extremorū quoqꝫ ligaturæ ex fascijs. Vel si pedes macerentur in aqua tepente, in qua uitis folia & harundinis, uiolearum, rosarum qꝫ, & similia effervuerint. In potu uinum granatorum prodest, aut oxyachanthi, uel tamarindorum si in aqua infundantur, aut coriandrorum preparatorum. ꝑ. 3. si conerantur ex syrupo rosaceo, aut uiolaceo. In cibis cucurbita, lactuca, spinachium inter hortensia quæ aculeant habent semen, simile tribulis: & beta, item pisces saxatiles: Inter fructus mala dicta granata non nimium acuti saporis: & poma quocqꝫ, persica, pruna, & mora submaturā dentia: uel niue refrigerata si opus est. At fere omnia contraria in phlegmatis causa requiruntur. Inter caraplasinata id à Galeno laudatur, habet castorei, euphorbij, piperis, sinapis semen, hyrcis, rutæ, æquis portionibus, ex marrubij succo, uino qꝫ in pastillos digeruntur, qui cū cati oleo nardino digeruntur, ac fronti illinuntur. In eo casu bibere uinum non austerū laudatur. Si morbus perseverat,eger in balneū descendat, ubi sylleno aut syncheli superne infundatur aqua, in qua chamomila, sampuchus, stoechas qꝫ decocta sunt. Dolor qui in edia conāngit, acceperit protinus cibo superatur. In uetusto dolore hæc cōmunia sunt remedia, sternutamenta, frictions, ganganilationes, quos apophlegmatismos uocit Greci, cucurbitulæ qꝫ, de quibus statim distinctius dicitur: uel ex naribus sanguinem uel a quas ducere, et in frōte uel occipio partes exulcerare, uel pustulas excitare. Præter hæc inueniuntur & doloris aliud genus, quod & longū est, ubi humor cutē inflat, et qꝫ uent

*Euphorbij uir,
tui contra homi
erantem.*

*A cholera orta
remedia.*

*Remediorū ra
tio si à phlegma
te.*

frons prominenti digito cedit, *ἰσχυρὰ παλάμη* Græci uocant. Primum caput tondendum est. Deinde uenter & superiora repurganda sunt, uisus tenuis esse debet, uisus non mera diuina infundare oportet, exercere, uehementer perficari. In quo casu & quæ urina mouent danda sunt. Cui medicamentum exulceratorium uel causticum imponendum uel scalpello cutis circuncidenda. Hinc ad reliqua communia remedia tranſeamus.

Asclepiadis remedia ad recens capitis dolorem,

Cap. XV.

Florum rutæ recentis, mēte, peucedani, iridis, ana. ʒ. 4. seminis ocimi. ʒ. 8. sem. papa-uris nigri. ʒ. 4. aceti diluti sextarium, ad dimidijs ferueſcant partes, colato, & cum rosaceo permisceto, hoc fomento frequenter caput fovebis. Aliud: amygdalarum amararū, abſiecto cortice, flori agni caſſi, radicis peucedani, mēte uiridis, & rutæ quoq; baccharum lauri ſine cortice, ſpodij, ſerpilli, caſtorei, ana. ʒ. 1. roſarum. ʒ. 4. aceto redacta in ſarinam, dilue, adde ceram quantum opus eſt, linteolo emplaſtri modo capiti extendi ut, cui abraſa, ſingulis dieb. mutabis. Aliud Antonij: Habet peucedani ſucci. ʒ. 16. opij, anili ſem. hyoſcyami, croci, ſcāmonij, mirrhæ ana. ʒ. 4. contritis ex aceto trochiſcos coſor-ſtabis: qui in umbra areſcieri debent ad uſus. quum opus eſt ex aceto dilutos fronti imponito, temporibus in febrī ex aqua temperabis. Aliud Alexandri, continet radicis peucedani. ʒ. 4. uel ſucci. ʒ. 1. croci, myrrhæ, opij, ana. ʒ. 1. ex aceto coguntur in trochiſcos, quos ex aceto quum opus fuerit diſſoluit & illinito. Aliud Antigonij: Baccharum lauri, ſemini agni caſſi, roſarū, ana. ʒ. 1. rutæ uiridis. ʒ. 2. contrita ex aceto in unū colliguntur. Et cū roſaceo & cera notaacula præparare cui capiti linteolo impones in ſequentem diem. Ar in magno cruciatu poſt formenta lini ſeminiſ farinam cum roſaceo & lana ſuccida caput circūligito, mire enim dolorem ſedat, miliumq; in ſacculo impoſitum iuuat, ſalis fomentorum grauitate queritur xger.

Que piuitam ex ore ducunt et que ſeruatiua eſt ciuit.

Cap. XVI.

Inter opportuna remedia, quæ inter communia auxilia numerantur, ſunt quæ ore ſaliuæ. Hæc piuita euocant, magno quandoq; impetu, ut in Gallico morbo qui diu hæc conſerui-berentis orbem pene crudeli tæbe afflictiſſe trahunt ſinapis et hyſſopi decoctū cum ſapa, uel ſtaſiſagria trita cum pipere, uel eadē per ſe cum melle. Apollonius ex parabiſ. re- medijs: radicis betæ ſuccū in nares infundito, ſedat quoq; dolorem dentium, inter Erithi- næ. Aliud cymini quantū ternis digitis capitur, myrrhæ ſabæ magnitudine, et interioris cucumeris ſylueſtris, duplicato modo, trita lacte muliebri permisceto, collyriū facito, quæ areſcā & in nares coniecta, ſanctū contineri debent, quantum quis quingentos perambula- bilitaſſus, deinde eximito, mir e enim & dolorib. auris prodeſt. Aliud Aſclepiadis erithimolōgus epiphoras & comitiales morbos ſanans. Habet gith. ʒ. 8. ſalis ammoniaci. ʒ. 1. elaterij. ʒ. 1. trita quā diligentiſſimē, oleo ſicionio cōpones uel cyprino uel irino ad mellis ſpūſitudinem. in pyxide cornea ſeruabis, eo inungitō interiores nares. Aliud: Cidaminis aridi. ʒ. 8. iridis. ʒ. 2. niri rubri. ʒ. 1. in ſarinā redigito; per nares ſuſum ſpiritu trahitur, deinde humorem colligito fluentē. Aliud quod ſternutamenta facit caput: repur- gans, habet cimini Aethiopici, piperis albi, ſtruthij, caſtorei, omnium pares porſiones: cithracin pōide ænea reponito ad uſus: nariſus pollinē indito. Aliud, gingiberis, ſtruthij, piperis albi, caſſide, ana. ʒ. 1. Aliud, uertiginofis & comitialibus, habet ellebori albi. ʒ. 4. ſtruthij, radicis cucumeris ſylueſtris. ana. lb. 2. ſtruthij ʒ. 2. caſtorei, acori, niri ſlaui, cimi- ni Aethiopici, ana par. 1. euphorbij par. 5. Contrita in ſarinā ſeruabis. Aliud quod cōman- ducato piuitam ciuit, habet piperis albi, origani, ſtaſiſagrie, ana. ʒ. 2. cum paſſula cōman- ducato, uel ſicu ſicca pingui, ad aperto ore caput deorſum ſecūto, piuita ex ore inceſ- ſante profluat. Medicamenti mordacitatem ſedabis, ſi in ore aqua frigida contineatur. Aliud, ſtaſiſagrie, pyrethri, piperis, hyſſopi, cardamomi æquales partes, eodem modo facito. Aliud, erithimum, euphorbij. ʒ. 8. capſe, iridis, ana. ʒ. 1. mellis decocti. ʒ. 1. s. ſucci ra- dicis betæ, quantum ſaris ſit ad cogenda, erui magnitudine ex aqua diluatur, & nariſus imponitur. Aliud ſaponē dilue, cum ſucco radicis betæ, uul & palati ungito. Aliud ſta- ſiſagrie, origani, ana par. æquales, niri exiguū, trita & cōmanducata expuero, & oris tenui pingui ſinito fluere. Elateriū per ſe illitis nariſus ſine moleſtia trahit choleram e nariſus, copioſius ſi peluſum aquæ plenum caleſcente ingrediantur xger ad iugulum uſq; erui

erui magnitudine in muliebris lacte temperatū. Addunt alij in ijs quæ cōmanducant agaricum, carpesiumq; quam cubebam uocant; alij ex neotericis cum anagallis succo, quæ cyanum fecit florem, uel hederæ succo.

De Vertigine,

Cap.

XVII.

Vertiginis
causæ.

Vertigines ex iisdem fermè causis oriuntur, ex paruo quodam initio ad magnū acumen euadunt, & cum perseverant, comitiales morbos, uel apoplexiam prænunciant: aucta enim materia, cerebri uentres, ac eorum uias haud difficulter obstruit. Ex solis enim uapore oritur, uel si quis in girum diuini uertetur, aut rota circa agitur, uel si fluminis rapidi cursum intentius despiceret, uel ab alta turri, summisq; iussu in profunda contueatur præcipitia cerebro infirmiore. Hoc uitium interdum ab ebrietate, & ab ore stomachi concipitur. Archigenes ab imis quandoq; hypochondrijs ortum fuit, aut, ut alij credunt, uulue uirij. Vel suapte natura cerebrum infirmum damna bitus uetum inter sua spiramenta progenerat. Ex humoribus quoq; omnibus sunt, sed plurimum ex phlegmate, rarò ex cholera & atra bile: ex sanguine interdum. Ex caliginoso sepe spiritu contingere uidemus, sic & oculorum obscuritas uel obtusitas ueni, quoniam uapores caliginosi ad eorū neruū attolluntur, permiscunturq; unde uisibiles species obumbrantur, uel obtunduntur uidendiq; illa uis diuina corrumpitur, eam ob causam in tenebris detineri creduntur: & pro humoris uaporisq; ratione, uariæ rerum imagines aut tenebræ uisuntur, uel scintillaciōes, uel quædā lutea uel subrufa, nigra, uel alterius coloris, & in aëre aquosæ inundationes, uel cadens pluuia, ex uaporū copia uisibili spiritu cōmixta. Inde etiā in auribus tinnitus continuus, & audiendi difficultates. Aliis uis etiam nil reddit, nec uentum quoq; uisus tenuis est. Quæ omnia uertigines antecedunt, quib; omnia in girū uerti rotariq; uidentur, ipse æger in medio uelut positus, ita qua in orbē attolli arbitrat: ita quod & cerebrū pariter circumuolui credatur, ut nū ab alijs contineatur in pedes facile in terram delabatur. Quoniam humores, uapores spiritusq; caliginosi animali spiritui cōmixti sentiuntur: quibus cerebrum & reliquæ capitis partes, uelut rota, obiter uersari creditur. Neque enim uis sensifica aliud fieri arbitrat, quàm quod obiectui uel eius formis occurrat, uapor scilicet aut uentus turbini modo circumactus, in anteriore cerebri parte ubi animales spiritus, eodem circulari motu secū trahit. Vnde potentia sensifica pari ratione immutatur. Sicut concussio uase uitro aqua circumuolui uidetur, ita ex motu obiectorum mouentur instrumenta, quorum motu mouentur organa, ex quibus immutantur potentie, unde licet obiectum & ipsius immutatio sit interior, sensifica potētia falsò motum in exterioribus arbitrat; propria & sensus exterior pariter corruptus est, quia se uidere putat quod non est. Itaq; ipsa uertiginis uitium tam imaginariæ potētiæ, quàm tangendi sensui attributum est: quæ enim rotari ante oculos creduntur, uel circumferri falsò adiudicantur. Ab oculis per neruōs uisuiuos ad uentres cerebri interiores, & contra imaginariæ species ultro citroq; deferuntur. Sed ex ponte in aquarum cursu diuersa ratio contingit acrius inueniens, rapitur enim spiritus uisuiuos ab obiecto rapidi cursus, contra nitente spiritali ui, potentem & seipsum contra cursum fluminis trahi uidetur. Si enim præcordiorum uiu uertigines acciderunt, aurium præsertim sonitus & tinnitus, & capitis grauitas, antecedunt, uel olfactus obtusi sensus. Ex ore uerò stomachi affectum, cordis tremor nauisq; prænunciant. Ex cholera et atra bile, æger insomniculosus est, & lamiarum occursationibus laceratur, alijsq; mentis alienationibus: nam & oculi eorum sanguinolenti cernunt, ad insaniam paratiores sunt, sicut purpurei ad comitalem morbum. Ex uulue abscessu uel aliorum membrorum, dolor cuiusq; partis indicat.

Vertiginum curationes,

Cap.

XVIII.

Vertigines eas, quæ *ονορύπανα* siue *ονορύπανα* à Grecis uocantur, latini appellant uere, quoniam uorticosa & rotasilla quædam, ut dictum est, circumagi uidentur, ita ut affecti occasione parua succedant. Ex quibus, inquit Galenus, plurimos sanatos fuisse, post aures præfectis arterijs, ita ut ora non cohercant, experimento interdictum fallaci, quoniam nocens humor per uenas multo maiores per colli interiora subeat. Sed cum plurimum ex frigidis & lenis humoribus in cerebrum deuocatis oriuntur

uertigines.

Oculorum ob-
scuritas & falsæ
locustæ uariæ re-
rum imagines
uidentur

uertigines. Quidam in morbidis corporibus ex cubito sanguinem prius mittere suase-
runt: ita & in naibus, cruribus, circaq; colli partes, cucurbitulas salutare prædicauerunt. Si
parotides uenæ non turgent, ex uena capitis sanguis mittendus est. Deinde ueneris de-
iectiones laudantur. Alij post aures sanguifugas exhauriendū sanguinem collocari do-
cuere, quæ omnem ferè uertiginis causam leuant. Alij cucurbitulas uertici imponunt, si
à uaporibus uento'que malum oriatur. In longis uertiginibus in medio sincipitis, quod
Asyrius uocant Græci, ubi futurarum compitum efficitur, inurere, summum remedium
est, unde caliginosus uapor ac humor pestifer educitur. At si bilis in causa est, uomitoria
medicamenta profunt, uel aluum ducere. Vbi stomachi tedium affuerit, uomere necesse
est, uel cataportia damus, ipsa uisilia, laudant quas officinæ uocant aureas pilulas, uel co-
das, quibus composita materia detrahitur: terne uel quaterne uel quinæ dantur sum-
mo mane. Cibus neq; calidus, neque frigidus, aut uiscosæ materiæ esse debet. Si in cerebro
materia sita est, cocleæ pilulæ dormituri dantur, uel sæpius quoniam materiā inde edu-
cant. Sed ægri uires ac proprietates consideranda est, ob id hieras damus cōmixto agari-
co: si dolor quoque capitis affuerit, rosaceum & acenū infunditur. Gargarizanda da-
mus quæ pūritam ex ore ciunt, uel ex naribus sternutamenta euocamus: erithina uoca-
mus, cucumeris syluestris succus cū aqua mulla ubi decocta sit maiorana, subditus. Pro-
dest xyloballamum saccharo conditum ante cœnam præsumptum ternis horis: aut ba-
lani croci conditū: uel anisum ipsū excalefactum, naribus subditum, uapore mirè con-
fert, aut cnicū impositum sacculo, nam cepheam & uertigines frigidas leuat. Diosco-
ridis & Galeni testim. inio: coriandrū quoque præparatum cum saccharo, à cibo com-
mandatum prodest. Melancholicæ quoque uertigines suis medicamentis curantur.
Sed unamquamq; materiā prius digerere necesse est. Profuit in eo affectu & clystere
uehementiori aluum sollicitasse hiera colocythide, uel similibus auxilijs. Ex simplicib.
facultatibus, betæ nigre succus naribus iniectus ualet, & cuminum sacuum cum acero
illitum fronti, uel naribus subditum, sicut de aniso diximus. Anisum idem tritū digito-
rum capiti cum semine cucumeris & lini, pari mensura cum uini albi cyathis tribus, con-
tra uertigines bibitur parthenion cum aceto, uua passa & pipere. Date quoque in potu
consuevit antiquitas elleborum, eo quo in melancholicis modo dicemus. Nam & uerti-
gines melancholicas rhecoma curabit uereres. Testes castrorum cum semine uiridis tri-
ti ex aceto, aut rosaceo ad crassitudinem mellis, perunctis profunt. Inter compositiones
quibus recentiores utuntur, efficacissimè ualet antidotum anacardini ex mulla danti. 3.
pondere uel ex aqua maioranæ. Hermetis quoque hiera præstantissima est. Ex his con-
stitit, chamædis, gendarinæ: ana. ʒ. 3. aristolochiæ rot. ʒ. 2. s. rute lb. 1. trita & cribrata cū mel-
lis lb. 10. despumati ad unitatem redigantur. Hoc antidoto frigide stomachi distemperan-
tiæ, cerebri item & neruorum omnium. ʒ. diuini pondere ieiunis datur. Aliud quoq; suc-
cini magnum cerebro prodest, omnem oppilationē aperiens, dormituri datur. ʒ. uerum
fermentari prius necesse est. Aliud in quo epithymi. ʒ. 10. scāmonij, marrubij, stoechadis,
myrrhæ, ellebori nigri. ana. ʒ. 4. scyllæ tostæ, euphorbij, alōēs, croci, gentianæ, petroselinij,
ammoniaci, popapanacis. ana. ʒ. 1. polij, cinnamomi, sacopenij, spicæ, floris iunci, calamen-
tissiuianis, aristolochiæ longæ. ana. ʒ. 3. At gummi in uino austero macerentur, reli-
qua contrita & cribrata cum inelle despumato conficiantur in antidotum. modus est
ad drachmas tres ex mulla.

De Phrenitis ex pluribus autoribus.

Cap. XIX.

Phrenitis ex acuta plurimū contingit, circa cerebri membranas, mentis, intellectus,
imaginationis, cogitationis, memoriæq; uires uel comminuit, uel distrahit. Rarò au-
tem hic morbus à febris oritur initio: cum plurimum à quinta die uel sexta uel septima,
nona item. Sed mira in eis uarietas, quibuldam, ceteris sensibus illis, pèperam ima-
ginari uidentur: aliis quibus imaginaria uis salua est, ac memoria, sed ratio prorsus nulla reli-
cta est: nonnullis imaginarius sensus seu phantasticus cum ratione offenditur, conserua-
tur dumtaxat memoriæ potentia: itē sensus locorum ordine dirimuntur quibus comprē-
hendimus, iudicamus, & rationamur. Cum igitur in his affectibus, spiritū uideris diffi-
cultè trahi ex imo pectorē, præter consuetudinem, & suspensum ægrum, uideri non le-

Phrenitis mi-
ra uarietas.

b uia acci

uia accidentia disjudicabis, quæ cerebro imminet. Quoniam quæ in febribus immutantur, cum plurimum ex alijs in febribus cerebro connexis eueniunt, raro in essentia sui inflammatio contingit. Tum phrenesis calida dicitur ex flaua bili uel sanguine à Galeno, ex qua perniciosissima accidit febris, quoniam apostematis accidens est, & delirium dicitur. At ab alienario uocatur, cum caliginosi fumi seruentes, cerebrum corripunt, & rationem immutant, quoniam stomachus & cerebrum in sympathia conueniunt: sicut & phrenes, siue præcordia, cor, uulua mulierum, addimus & in pueris uentris animalia. A capite enim ad stomachum non exiguus nervus pertinet, quo os stomachi ceteris membris sensibilibus redditum est. Ob id in capitis uulneribus, aut fracturis, si membra nec continguntur, cholericæ semper redundationes sequuntur. In uulue quoque uulneribus ex quibus contractiones sequuntur, intellectus confunditur, oculi, & radices dentis & suppressis menses, aut in utero quæ sexum hæmorrhoidibus. Vnde necesse est, inquit Galenus, cum calidum obortum fuerit apostema in nervosis membris, alienationem mentis sequi: ex quibus calor continuus, humores; fumosi putres, aut caliginosi uentus, siue crassior, siue tenuior per nervorum nexus ad cerebrum deferuntur. Crassi enim humores si in cerebro coaceruantur, essentialiter lædunt, quoniam similitudinem membra est, nam & immutant. Nocent & officialiter, si pororum transitus obstruunt. Etenim si melancholicus fumus, siue tenuis sit, siue crassus, ad cerebrum irrepent, mens rationisq; melancholica symptomata sustinet. Et si à corde uel præcordijs contigerit, Galeno teste, non capiti auxilia, sed thoraci ingerimus. Phrenesis itaque alia calida est, alia frigida, illa ex nimia siccitate & caliditate, hoc est, cholericum humore, progeneratur: ex qua sollicitudo, angustia, uigilia, languor, ex mala habitudine substantiæ cerebri. A frigida phrenesis, quæ lethargia uocatur à Galeno, siue mentis stupor, ex nimia humiditate & frigidityte oritur simplici siue commixta: tum somnus grauior sit: quia membra humectat, & congelat, unde corporis actio & operatio destruitur, ueluti ex medicamento somnifero, quo non somnus modo, sed torpor, & resolutio in uniuerso corpore generatur. Nam quod tantum humectat, somniferum meriti dicitur debet. Quod autem sensum obtundit, & congelat, non soporiferum est modo, sed & doloris mitigatiuū, quoniam sensum & motum in nervosis membris obest. In phreneticis enim animalis spiritus erigitur, qui in somno requiescere solitus est, naturali humiditate, uel humectante cibo, uel multo uino, aut balneo, aut lassitudine: uel si humiditate capite repleto, grauior somno prematur. His contraria, hoc est calida & siccata, morbum efficiunt phrenesim, quo corpus in opere & actione fortius efficitur, quoniam nervi, chordæ, lacerti, ligamenta, quanto sunt sicciora, tanto fortiora, præterquam in postrema siccitatis distemperantia, qua membra perniciosè contrahuntur. At insana audacia ex flaua bili oritur, concessa melancholica, dicta leonina, cum febre, uel sine febre. Per se melancholicam excitat motus & hæmorrhoides, si importunè subliterint, ex melancholico habitu, uel cibo crassius mali temperamenti, leporina carne, suilla, bobula, hircina, asinina, camelina, conditis uirinis, & ceteris omnibus, brassica, lente, caseo ueteri, hisq; similibus, quibus melancholici humores in humano corpore congregantur. Et quoniam phreneticos angit uigilia, diuinitas continua exhausta uaporū dulcium irrigatione, quibus somnus efficitur, oppressis primi sensus interioris meatibus, arterijsq; quas sphagittidas uocamus, quæ scilicet obstruuntur, sopore animal corripitur: alioqui apoplectici coertunt morbum. Phreneticos itaque alios dicimus: alios uero paraphreneticos, qui minus trahuntur, rationisq; nisi in accessionis impetu desipiunt, & aliena loquuntur: nec hic affectus persistet, leuato enim paroxysmi statu, protinus mens redit. Vidimus quoque quosdam in tertianis periodis desipientes, citri succo; aut uix acerbæ acore protinus rediisse. Sed ad phrenitidis signa transeamus. Huic febris continua, ac acuta semper superuenit, aut contraria: nam altera alterius affectus est siue + accidens, capitisq; dolor committitur, oculorum grauitas, ardor ac rubor faciei solis luminis quæ claritas hos offendit: uenarum pulsus ingens, citatus, ac frequens. Ex sanguinis uitio ea sunt, sicut à bili lingua aspera, nigrescentia, immodice uigilia, faciei pallor ac oculi felle suffusi, sitis uehementior, inquit animus, frequens anhelitus, habitudo tenuior, pulsus citatior ac frequentior, mentis alienatio com-

*Medicamenta
stupesciticia.*

*Quare phrenes
tici robusti.*

*Melancholicum
de genereur.*

*Nota phrenes
id est.
q. al. accidentia.*

quo cōuenis nota est in illo urina densior ac magis purpurea, in hoc alba est uel tenuior, *zhus* stricta: quæ si perseverat, & reliquæ notæ magis incenduntur, cōtinuati alienatio fit, mors præsens est, ceteris magis si iur, iurgia, cōtinuati: cū quada indignatio e audiantur.

Curaio Phrenitidis,

Cap. XX.

In eo periculoso affectu, nihil utilius sanguinis missione ex uena capitis cephalica dicta, si uires sunt, ætas, anni tempus, constitutioq, ac sanguineus habitus, ad animæ usque defectu, cōsensum sed regionis quoque ratio habenda est. In ea causâ alij a talo uires extrahunt, in foeminis præsertim, quâdo materia ad longinquiora distracta. Possi domo autore pueris inter scapulas cucurbitulas imponunt. Quarto die ægro parcendū est: interea malorum granatorū succum mizorem cum uel syrupo dāmus bibendū, præsertim, aut alicæ cremorē, siue crassitudinem, his que similia pro ætate, sexu, regione, temperate, & ægri consuetudine: ac si uenter strictus est, roris syriaci potionem, quam mariani uocant. 3. aut silique zygipæ atrium succum. Ego tamarindos admiscendos putauimus, quoniam emolliunt aluum, & refrigerant. Qualis sit siliqua ægyptia à posterioribus celebrata in libro de Pestilentia, hanc cassiam fistulam falso appellari diximus, pollicari crassitudine, rufescit aut nigricat, brachiali longitudine, succo dulci, sepius semina, ceteris siliquis similima, distinguuntur: sed crassiora: arbor nucem iuglandem æquat, folijs haud dissimilibus, uerum crassioribus siliqua ipsa officinis familiaris, uel infusionibus a præuentem emollit, si pransuris aut cœnaturs detur, horæ ante cibum spacio, antidosi admiscetur. Dum hæc conscriberemus, in condimentis cum saccharo ad usus seruatur, eodem modo datur, ita siliqua triaqua maceratur septembri mēse, eodem modo aluum soluit, sed gustu gratior: quādoquidem saccharo turgescit, ad id exilior ac tenuior siliqua deligitur. Dāmus & prunorū dulcium antidotum. Si ægro ea ingrata sunt, dytteriabus uti oportet cum betæ decocto, salis draclima, olei sesamini 3. Alij hordeaceam infundunt in qua mixta. 10. & zizipha totidem decoquunt, addito sale exiguo, & siliquis atramento ad 3. 10. addito uiolaceo oleo si ea uentrem emolliunt, glandes ex melle, addito sale trito, in aluum inditæ profunt. Si ijs morbus non cedit, & uires constent, è naribus uenam soluit, uel quæ in media fronte sita est: aut sanguifugas imposito uel post aures, alij uenam inter indicem & pollicem secant. Exinde, capillos ad eum succidunt utiliter, quādo cataplasmatis opus sit ex rosaceo, aceti stilla addita, si uigilæ sunt, uel plurimo acetosi capitis affuerit maior grauitas, adde rosacæ aquam refrigeratā, in ijs lineolei frustum conijce, & capiti impone: id enim remediū refrigerat, humectat, recreat quæ cerebrum: & uapores regerit noxios, in quibus tota cura adhibenda est. Vinculisq, interea curū lacertos obstringe, & plantas pedum cōstricabis. Per hyemem domi loco tepido, ætate uero frigidiore, & lumine irritatus, in tenebroso conclauī continendus est, ubi nulla scriptura. Damnant nonnulli sanguinem ad deliquium usque dimittere, quādoquidem uires exsaurire facile possunt: sicut & niue refrigerata cataplasmata, quæ spiramenta cutis condensant uel nimium calefacta, quæ inflammationem cerebri cōgeminant. Nam hyeme calefacta infundimus, uel calidiuicula admiscemus, sicut oleum chamomelinum. In stomachi ardoribus hanc potionem dabis frige factam, quæ ex ijs fieri solet: Cucurbitæ semine, cucumis faciat, semine portulacæ, acetosi, uel tamarindorū carne, ex aqua hordeata & saccharo albidissimo trita & cribrata, dissoluta in potu dabis, addes & uinum thoion, in maximis ardoribus cucumī rotundum magnū, quem laconicum uocant nonnulli, cōmanducandum dabis: repurgato prius uenere, uel aquam afflati cucumis ex saccharo. Sed citreo malo, quod narrariū dicimus, nihil utilius: cuius acrimoniam saccharo infecto temperabis. In ratione uictus uires & morbi impetum considerabis. Phrenitidem & uigilias sedat papaueris syrupus, & cucurbitæ decoctum cum succo seminis deponit, aut arripicis, uel lactuce, aut amygdalarum recentium succum: Cubiculum uero conasperges nymphæa, rosa, uiola, uitis palmitebus, salice, his que similibus refrigerantibus floribus, pomis, cucumeribus, aut gūmi camphoræ nidore, sicamini lachryma. In eodem cubiculo sit scyllentus frequens aqua plenus, uel synchesis desuper paulatim infundens: ad aqua rosacea uasculis circumpositis. Sit cubiculum persicatis: aquiloni conuersus, stabili lectulus salte persari debet: litrea odorata, munda, nō complicata sub mēte

Commoda phreneticorum habitatio.

bris ægroti. Absit scurra & dicacula mulier, & uisitantium tumultus uel frequentia, & inimici iniuria præsertim facies. Si uehementior amentia fuerit, caput perfundes oleo in quo papaueris capita incoctio sint: & sopifera naribus subiiciantur: aut mandragoræ potu olfactu profunt. Alij capiti papaueris farinam lingue mensura in potu dedere, plus minus uel pro ægri uiribus. sed morbi uigor cauendus est, quoniam medicamenti uis sopifera in eo morbi statu quietem in somnum intempestiuū rapit: tumq; febris inflat in l. dior. Salubrius id medicamen adiudicatur, si & rhodomelice admixtū fuerit, uim enim reprimat, & aluum subducit. Datur quoque uoliter in paroxysmi statu ex aqua in potu. Ob atroxia namque stupescientia, inunctione: q; nimis frequentes ex phrenitide ægotantes in eam quam phrenesi inuocamus, nos alio nomine pernitiuū lethargum facit. le desolantur. At in longa phrenesi & alienatione, serpillio & spondyli ex oleo incoctis, crassiores uapores discutiunt. Permanente facie rubijunda, post sanguinis detractionem occipitio cucurbitula impactam paulisper continebis, & scalpello modico iter cuncides. Finita febris, ouum sorbile offeres, & alicam, pisanāq; demum pullum cohor. talem, quando pinguiora nocent, in cibo dabis.

Auxilia quæ somnum phreneticis conciliant.

Cap. XXI.

Rosa plurima adiecto serpillio unā ex aqua decoctis perfuso capite, aut solani succo. Si nihilominus uigilant ægri, aqua caput fouendum est, in qua uiola purpurea, papaueris albi calices, hordeum nudum cortice, lactuce semen, mādragoræ radix, decocta sint: ualētius proderit, si supernè ex scylleno uasè guttatim ex alto superinfundant. Idēq; bis uel ter in die. Quidam arictinos pulmones statim euulsos admovent. Senarij diutine calorem, linecolis calefactis superimpositis, ij frequenti appositu inuadit. Qui hyoscyami semina & mandragoræ mala, in sacculo naribus subiiciunt, uel puluino suspensa, citius medicamen exhibet. Qui ea uenena in potu dari suadent, ab Asclepiade & Pollidone damnantur: quoniam sæpe in lethargum conuertunt. Syri medici ætate nostra experimento phreneticus ex toto liberatus est, qui cucurbitā ex melle coctam in febris ælium pserat uniuersam. Prodesse uideo & cucumeris semina. in phrenesi dixit allium laudat Diocles. & succus rutæ syluestris ex aceto illitis tēporibus, & capite, idem præstat & serpillum, laurustq; & anisum, infunditur & spōdilion. Phreneticos somnus sanare dicitur, quem peucedanū præstat ex aceto, capiti infusum, uel anagallidis succus cyaneo, inquit Galenus, flore. Vetusiores pecudum pulmones præferebant calidos capiti adalligatos, & inueteratas herinacæ carnes, castrorū testes, cum rosaceo & peucedano peruncto capite. Vigiliis tollit lactuca facia, papauer utrumque puluino suspensum somnū facit: de menijunci, quem tropicē uocant, allicit, sed modus seruandus est. Somnifica uis est mandragoræ, bibitur ante sectiones punctiones: q; ne sentiantur. Allicit somnum utrumq; adanum. In uigilianti remedio monstrantur, panaces, clymenis, anisothochia, & odore peruncto capite, aizoum, siue sedum inuolutū panno fronsiq; impositū, anagallidis succus, absynthij stem, & corallum utrumq; crematū in farinam contritum, & ex uino potum, aut si febris sit, ex aqua. Somnum conciliat, si extrema colluantur, habet nymphæ uolærum foliorum, papaueris albi calicis recentis, chamomillæ recētis, singulorum manipulos binos, cum aqua feruefiant & colentur: adde rosam recentē, aut uirg. folia, uel aizou, aut solanū, uel similia. Vnguētū id laudatur, in quo seminis papaueris albi 3. s. sem. lactuæ ex, portulacæ que, uolani ana 3. 2. croci 3. 1. olei nymphæ, olei ex semine lactuæ, florū cucurbitæ, ana 3. 1. adde ceræ modicū: pedum plantas, manus palmas, pulsus quoque & frontē & tēpora illinito, permiscebis succi papaueris albi 3. 3. feruefacito donec absumatur succus. At in uigilianti desperatione, ea caraporia constituit, habent opij obolos 6. galbani, myrrhæ, castorei, pipēris, singulorū obolos. 12. ad cicēris magnitudinē fanis di deo rasse. Alia ualētiora, sed stomacho magis nocēt, mādragoræ p. s. apij seminis, hyoscyami ana. singulorū p. 4. trita ex uino excipiuntur, quod eiūsdē sit magnitudinis, deuorant.

De Lethargo.

Cap. XXII.

Quatuor corporis uel marcoris discrimina Græci fecere, hoc est somni inuictum desiderium, caros (unde nuxes iuglandes nomē a Græcis traxere à capitis grauedine) lethargū, morosin, & nothroteta: hoc postremum ueternū est ex humida ma-

etia, caros & lethargus ex frigida, qui memoria eripit. Morosis uero & memoriam & usum rationis intercipit. Sed de lethargo nunc agendum est, quoniam superiori morbo conuulsiuus inexpugnabilis torpor, cui nisi celeriter succurratur, singulari huius notæ sunt, nam dolor ingens lethargicum excitat, cum mentis alienatione, sed rursus graui somno preminur, occipitum, memorie & rationis uires infestat, quoniam cerebrum afficitur ex phlegmatica materia intus diffusa. Febricula leuior, non ualde acuta, cum quadam ueluti periodi inclinatione, pulsus raro, ac magno. Respirat uero lethargus rareret ac agrius. Semper semiculusus, difficulter que excitatur, tum que ægri uocantibus respondet, obliuiscitur, de pit, ac frequenter oscitat, & aperto ore, non recordatur claudere: frequentius ad mingendum festinat, et accepta manila obliuiscitur. Alius liquida est: interdum nihil red dicitur, quasi ueterinaria turbulenta demittitur. Quibusdam hypochondrium conuelli tur uel indurecit, & quibusdam tremor oritur, & in extremis sudor. Qui in statu paroxy, fini in lethargum incidunt, ij, et est Possidonio & Archigene, manifestiore habent pulsus, qui non sine periodo sunt, pulsus habent minimus, difficulter que mobilem, & experge: facti alieni obloquuntur, penitus obliuisci. Qui uero in periodum incidunt, nihil horum patiuntur, sed cum graui & subblata respiratione in profundum somnum deferuntur, ut iterant, neque referre possunt dolores expressos, aut alia accidentia: quoniam pars rationalis obbesa sit, ceteri quietus consopiri uidentur. Duplicitate modo tradunt lethargum incipere: aut enim ex præcordijs, in reffinis uis, aut ex cerebro ipso, quoniam ex acuto, uel dictum est, morbo, & a phrenitide præsertim sæpe innascitur uehementior phrenesis: nam medicamina nimis refrigerantia in lethargum contrarij effectus conuertere morbum, iam & si pilsimè ex condimenti febrili, uel ijs quas longiores uocamus quotidianas, uel hemitritas, et quartanas: quibus ægri profundiori somno ipso periodo in marcorem inuictu aguntur. De lethargo Galenus hæc pauca annotauit, & animalis actionis esse morbum non dubitauit, quoniam moderatior ac reffricem prosternat potentia. Circa quam tertia symptomatica in humane rationis perniciem uersantur, unde regendi ac ordinandi potestas, aut le dicitur, aut conuulatur, aut ex toto denique aufertur. Aufertur enim, cum mens comouetur, quam lethargia uel taciturnitatem uocant, stupentis rationis initium: cum uero memoria simul que & ratio offenditur, mentis stupor nuncupatur, cuius causa est aut frigiditas ex gelido aere, aut medicamine uenenato, uel ex frigida materia in cerebri substantia coacta: uel ipsius membri corrupta habitudine: unde regendi uis perperam ad actiones mouetur, perturbata mente. At in comitialibus morbis secus euenit, quoniam frigidum phlegma cerebri membranas duntaxat obidet: propterea ij fontici cito, morbo comitali corpiuntur, ac protinus restituantur, peracto paroxysmo. Alienatio duobus modis contingit, primum, aut enim non bene imaginatur, aut non bene recordatur: sed & in utroque aliquando accidens euenit, auferens imaginationem & memoriam, quod delirium & infania uocatur, unde plurimi literas obliuiscuntur, & propinquorum nomina & sua pariter, sicut ex certis autoribus habetur, ex quadam pestilentia libertatis, de quibus in libro pestilentie dictum est à nobis. Eadem lethargica obliuio etiamnum decrepitis euenire solet ex immodica frigiditate, que curationem ullam non desiderat. Sanguis frontis admota si non adhæret, periculum indicat, arque sternutamenta prouocantia, si excitare nequeant.

Lethargi signa.

Lethargi græce ratio prima.

Mentis stupor.

Causæ lethargicorum.

Cap. XXIII.

Si fuerit, inquit Archigenes, redundans sanguis, uenam secabitis capitis, quam cephalicam uocant, in cubito, & quantum queas, auteres. In eadem sententia est & Pāulus, qui si uires non sunt, inquit, dytteriis uehementioribus opus est. Cōclauis illustriori & calidior cōtendendus est lethargicus: cuius manus & pedes cōfricamus, interdum & pilos conuellimus, ut excitemus, nam femora & nura uel ligamus, uel rubicunda medicamentis exulcerantibus facimus non inutiliter. Quod si phlegmatica in eis fuerit materia, dāda sunt in potu ea que materiam extenuant, & que crassitudinem uiscositatemque cōcidunt, quale oxy-mel habetur si in neruosa substantia non fuerit uisum, tum apij, inquit Possidonius, fonticuli & adianti decocti dāmus, similiter præterquam in febris, donec materia digeratur. In potu aqua mulsa prodest uel ex saccharo albo: esse alioquin hijs oportet, uel iusculi ex-

guum.

gium. Caput uero radendū ad cataplasmata, atque caput fouēdum est in qua laurus, ruta, lauri bacce, hederetq; & rosa ex aceto imponuntur, ea enim discussoria uim habet, triduo ea uilia sunt. Sed interea materia purgāda est: ueteres medici castoreū cum scammonio mixtum dabant, recentiores in uetustis lethargicis si uires affuerint, diacolocynthidis hieram dare iubent. Alij cum agarici decocto & hiera post septimū diem. Inter cataplasmata uilia habentur rosaceū cum aceto, ex materia calida. In calida, castoreum, Julia ceum oleum, & rosaceū cum aceti exiguo, quoniam caput & cerebrū confirmant. Pro carochis peucedani radicem, & serpillū in aceto decoctum, cum oleo capiti infundunt. Prodest & trinitū oleum, si additur in tremoribus & contractionibus, castoreū cum aceti modico liquatū capiti cataplasma uile facit. Ad hypochondria zstusā cataplasma id ualet à principio ex gyri, pane & cydonico malo cocto, uel uitium capreolis: sequenti die lini semen cum gyri & pane, imponitur uel absinthio: altheę folijs decoctis. Postremo ex hordeacea farina, scenugreco, & altheę radice, omnibus absinthij addito. Lincola, riori utriusque præcordia cōprehendes, & thoracis partem sub mānis. Ad hoc cataplasmate nuda sine remedio relinques præcordia, sed ea nardino unguento, aut cyprino inungito, ea spiritu inflantur inter cataplasmata cymini ualeat, quod uentum discutit, aut lauri bacce ruta uel similia. Ad duricies uero præcordiorū lomentum fabę & farinā cum rore marino permiscebis. Sternutamenta prouocabis elleboro albo naribus admotum, uel struthio & pipere, & castoreo naribus iniecto, claretū cum lacte prodest, uel cyclaminis succus, uel radicis aride farina naribus imposta: palatū cum sinapi & melle inungendū. Naribus quoque sinapis semen contritū admotum ualeat, occipiti demum cucurbitule admouende sunt cum multa flāma, uehementiores inter primā & sequentem uerebrā ubi atlas, & epistropheus collocatur, & scalpello circuncidende, mox sinapismū ex arida ficu & aceto superimponitur. Post statum morbi, & inclināte uigore, æger in balneū deportandus est. Castoreumq; singulis diebus interea in portu datur. In balneis membrorum extrema exulceratorijs medicamentis excrucienda sunt ad materierū reliquias educendas. Præstat id fex cremata, sinapi, pyrethri, pipere, lauri bacce, cabx, nitrū q; mixta cum ti imponuntur. Nam & curādum est, ut excernat, & aliquid assumat, quod tenuis sit sub stantia, & exiccatis nature, quodq; incidat, quale apī condimentū, uel cyminum, aut pipere, columbi syluestris pulli, aut auiculae mōtante, perdicæ, ac phasian, aragones, turdi q; inter olera, petroselinū, apium & asparagus conueniunt: uinum tenue & aquosum sit, album, subastringētis nature. Inter aromata cynamomū, zingiberq; condita, aut xylobal samum, aut inter composita diacalamenthum, uel diatrionpipereon, & similia.

*Exulceratijs
medicamentis.*

Que somnum lethargicis excitant, et ueterasit. Cap. XXIII.

Somnum excitat syluestriū syluestre capiti infusum ex aceto, album elleborū: ueteris nosis quā acerrimos raphanos māderē remedium est: excitantur cepis, raphanis, & aceto aut sinapi, uel ruce syluestris succus ex aceto olfaciendus datur. Semen sinapis aceto mixto adijcitur, & tordylion suffitu medetur: serpillum quoque. Lethargicos expetgitur urtica tactis cruribus, magis q; fronte. Amygdalę nuce cū amylo & mētha & spondylion quoque si capiti infunditur, odore pex prodest. Agni semen in oleo decoctū instillatur. Euphorbium in primis ex aceto naribus tactis lethargicos excitat, peucedanūque suffitu. In lethargum uergentibus utuli marini coagulum suffitu ualeat ad olfactum. Odore excitant stromuri in aceto putrefacti, & utuli coagulum adiuuat oboli p. in uino potum. Hęc simplicium remedia subiunximus ex ueterum medicorū experimentis, scimus que affectus capitis plurimos quos diximus, & dicturi sumus, ex his remedia habituros, quibus quoriens opus fuerit, specialius caput occurrat, ne idem sæpius dicatur. Hinc ad alia somni intemptiui genera transeamus.

De Caris.

Cap. XXV.

Cum lenta febrī, ex phlegmate, quod cerebrī substantiam corripuit, Carus aduenis quem soporem Latini uocant, cum mentis quoque alienatione, & totius corporis immobilitate. In eo morbo principales animalis potentie actiones amittuntur, oculi in nullas partes diducuntur. A lethargo superiori differt carus, quoniam lethargici uociferantibus respondent, nec omnino muni fiunt. At in cari inexpugnabili torpore, nec loquuntur

*Carus à lethargo
quid differat*

quantum, & si alia uoce uocantur, non respondent, intentis oculis, uerum punctiōnes sentiunt. Horum curatio priori haud dissimilis est; uerum uehementioribus opus est, magis attenuantibus & concidentibus stomacho cataplasmata collocanda sunt, quæ conferant, hinc ad aliud ueterini genus transeamus.

De Carcho nel catoleph,

Cap. XXVI.

AT ægritudo media est inter phrēnidem & lethargum. Nam & signa communia sunt, amētiæ et mentis alienationis species, hæc uocauere carochen & catalepsin, extrabili accidit lethargo periculosior: uerum in febrī illi consimilis est, & aliquando quidam uidentur dormire, aliquando autem immobiles habere palpebras, aut incessanter oculis conuiuant, aut emissis & immobilibus inueniunt, ut admoto pupillæ digito conuiscant: obnutescunt, nec audiunt, nec magnis clamoribus respondent: sensu carent, ferunt autem manus suas ad oculos, ad nasum, caput, aliquid ceu queritantes, pulsus languet, deficientibus similes, ex interuallis uehementer respirant. Alius & uelica nihil reddunt, non excrementorum causa, sed quia sensus intermortuus est, oculis lippitudo concreta cernitur, propterea nec phrēneticis, nec lethargicis similes putantur. At Paulus hæc de carcho pauca contexit. Pro materiæ commixtæ exuperantis potentia, manifestat esse signa ex phlegmate supinus æger iacet, protensus, facie tumens, ac pallida, ut lethargici, interdum rubicunda, demissis genis ut aspiciere nequeant, infusum per fauces humorem deglutiunt. At si bilis phlegma superat, a lethargicis differunt, quoniam neque tumet facie, nec liuida cernitur ut lethargicis, uerum paulatim sudore dissoluit. Ex his periculosior est, qui uigilijs defatigatur, uel si urina subsistit, uel si haustu ipso aquæ emaribus reiciatur. Propterea simplex & nequaquam compositis carochus ex simplici causa ortus, a frigida & licca materia postremum cerebelli cauum oppitulante præuenit, in qua parte æger plurimum dolet, & repente ægri figura mutatur, siue stando, siue sedendo, modo oculis clausis, modo apertis, ob id carochon, aut carochomenon appellabant antiquiores, carochen & catalepsin iuniores. Censent quoque Aëtius ex sanguinis copia cuenire, qui ce eberi uenas supra modum complexæ, iuuenis cuiusdā exemplo qui triduo intentis & nunquam conuiuentibus oculis iacuerat, & magnis clamoribus nunquā eos dimouerat, semper mutus. Quarto autem die narium profluuio ingenti, qui sponte eruperat, a letharico morbo statim liberatus fuit. Sed & alia causa occurrit nobis referenda. Cum Cydone effemus in Cornelia domo, puella quæ octauum nondum compleuerat annum, in febrī ardentissima somno primum, deinde intentis oculis, carcho correpta est, diebus septē continuis nihil hauriendo, præter ius pulli in quo potius decocta fuerat iacuit pallida, muta, sine sensu & motu, grauiter respirans, in ea summa sitis desperatione, mater ex melle glandem in aluum subdidit, qua sine sordibus duos & quadraginta uermes in globi modū exculit, & statim ad uitam rediit, ex ijs uentris animalibus caliginosi uapores cerebri sensus omnes comprehenderant. Si ægri itaque corpus sanguine, inquit Aëtius, abundauerit, uenam in ancone superiorem soluto, & demito quantum necesse sit. In cæteris clysteribus uehementioribus aluus sollicitanda est. Prodest fursuris succus, addito aphronitro et melle, uel polypodij radice decocta. Nos uerbō in eo somni marcore hieram diacolocynthis alteram hieram imponi iubemus, in exemplo haud dissimili, ubi materia crassior densior, quæ bilim superauerat iuuenem Petrum Guilielmum ciuem Venetum in somnum inextinguibilem contriuerat: in illa summa medicorum desperatione, unicum remedium tentandum duximus, cataplasma quæ aures a colore uocamus, supra drachmæ plūque facta, quo quo modo potuimus, per fauces demissimus: paulo ante & clysteres quosdam in aluum infusos, profuisscimus, quibus foedissimam proluuiem extraxere, his ad uitam æger reuocari cepit. Remediorū summa est carochis, si oleum tepidū infundatur: uerbō si calidius caput fuerit, caput papaueris oleo incoquito, si uero frigidius, serpillij. In afflicta aluo cū fursuris succo, anisibori radice incoquant. In potu mulla nihil uisus, aut cocta addito puro saccharo. In cibo prāsana datur, aut anethi uel apij decoctum, præsertim si urina crassa aut turbulenta fuerit. Demum corpus uniuersum anethino oleo perungi debet, si hyems est: si non temulus fuerit æger, castoreum contritum cum mulla dabis. Cæterum daver-

Carochus ex sanguinis copia.

Cataplasma aurea.

sis auxilijs uimoripro symptomatum differentia. Sanguinē demere non improbat. Paulus, ubi facies rubicunda fuerit, & fixi uires, ætas, & anni tempus cōtinuo, que affuerint. Sed ad aliud somni genus diuertamus.

De Comæ & agrypnocoma, & cataphora ad somnum.

Cap. XXVII.

IN febribus quandoque, refert Possidonius, cum uapores humidi calidit, qui ex subliectis membris in caput deferuntur, ipsi, que cerebrū compleuerint, hunc morbum coma à Grecis uocari. Magno enim somno & præternaturali corripuntur, in quo alie na obloquuntur, genis demissis in somnum labuntur, expergefacti subito rursus nimia capitis humiditate somno comprehenduntur. At Galenus de comate ædico libello, plura utiliter differuit. Coma, inquit, alij ad somnum quandā inclinationem, alij somnolentum impetum, uel lethargicum uocant. Nam & Homero teste, somnum mollem uiuit. Et uigilando coma affligit. Hippocrate autore, in phreneticis præferim. Arbitramur quononnulli impossibile esse cataphoram ægrum pati, hoc est, ad somnum inclinationem & uigilias pariter: ueluti contraria. Ignorant enim duo cataphoræ genera haberi, quoniam communis affectus est, quo quis oculos attollere nequeat, sed in somnum rapiatur, plurimum tamen refert, quod in altero genere profundo, & somno diuturno uel ueterno marcescere: in altero uero dormiendi cupiditas est, sed uarijs imaginibus cogitationibus, que somnus intercipit, & uigilans redditur: unde agrypnocoma, ut dicitur, unde semper uigilant, sed surgere nequeunt, neque efficere que à uigilantibus effici possunt, sed graues sunt, & somni desiderio inani tenentur, quos interdū de facili dormituros speramus, sed data omni occasione, non sciam non dormiunt, sed amissa omni no dormiendi spe frustantur. Itaque cataphora alia somnolenta, alia uigil dicitur, plurimum tamen somnolenta est ac ueternosa, raro cum uigilla inuenitur; unde comata continua tam uocare solent, & comatosos simpliciter appellant. Si uero uigilant comatosos uigiles, id est agrypnocoma, ut dicitur: quod symptoma tam phreneticis quam lethargicis comune haberi solet. Inueniuntur enim phrenetici surgentes, qui tamen oculos non attollunt, sed lethargicis similes immobiles uidentur. Vnde nonnulli permixta phrenitidem & lethargiā uocant, & typhomaniā. Somnolenta itaque lethargicis euenire solet, in somnolenta phrenitidis. cum enim cataphorā segnem dicimus, non eo modo quo alba lac uocamus nullius determinationis ratione, quoniam omne lac constat esse album: sed quia alia est segnis cataphora, alia uero insomniculosa. Ita & comaphreneticū dicimus insomne, in quo ægri facilius surgunt audientes uoces, si si aliqua corporis partem tergeris, oculos statim attollunt, & cægentes respiciunt: in lethargicis cataphoris non obloquuntur, & clamores difficulter sentiunt, punctiones, que, in cataphora manus & crura mouent, & membra sine ratione iactant, desipiunt, & exiliunt ueluti spatici: & uana loquuntur lethargicis cōtrarij. Ex ijs qui insomniculosi cataphorā patiuntur, alij robustiores, et ad uoces promptiores fiunt, & expergefacti toruē aspiciunt, & mente cōmoti, aliquid facinus aggredi tentant, ex omni parte conclamata insania uidentur. Alij expergefacti surgunt, minusque mente labuntur, uerū minus ualidi. Desipiunt enim magis quosomnolentiores in quo à cataphoris lethargicis differre uidentur. Nā & in febribus accessibus sepe, et in aliquibus ebrijs comatosi fiunt initio cum capitis grauitate, & si cogantur oculos attollere, nequeant, & tamen dormire nequeant, atrox, inquires, hinc indigestabundi. Nā indigesta humoris copia caput & cerebrū completunde uigiles & comatosi fiunt, sicut ebrii, quoniam nec lethargia, nec phrenesis sequitur, inualefcere uero ebrietate, ad phrenesim corripitur, interdū tamen materia subtili quoquo modo egesta procedente morbo lethargia grauior insurgit. Possidonius comatosos rosaceti noui in quo pars aceti cōmixta sit, capiti infundi iubet. Si caput frigidius uideatur, anhelinū oleū cum dulci oleo æquis portionibus infusum prodest excalefactū. Et quatenus frigidius intenditur, eatenus caliditas explicata proderit. Adde pulegium, uel rutam, si opus est. Mulla & posana nutres ægrum, deinde iusculis pane, que infuso.

De insania & delirio & signis.

Cap. XXVIII.

CALIDA (inquit Galenus) phrenesis, de qua dictum est, non solum ex feruenti gignitur humore, sed ex cerebrī abscessu in substantia, uel in ipsis inuoluentibus membranis,

brans : eam alienationem febris antecedit : uerum illa quæ in febris acutæ statu contingit, ac subito ex caliginoso fumo acuto pungente oriri sepe solet, quod ex apostemate plerique medicorum ignari fieri arbitrantur : & paulatim sedato uigore, febris mitigatur pariter & alienatio. Itaque alienatio & uigiliter sunt, ex febris excultione, ex apostemate pariter pulmonis, uel laceris, cuius alienatio febrim comitatur, offensio in essentia capitis non haberi traditur. Verum animaduertendum est, quod si mens commota, sanata pleuresi, permanerit, tum in essentia cerebri alienatio fira est. Morbus enim capitis, qui propter aliorum membrorum communatam fieri solet, non semper eodem statu permanet, sed augmentum & decrementum febris pari uigore concomitatur. Sed de insania & delirio nunc agendum est. Tradunt nonnulli stultitiam & delirium differre, quod hoc senibus decrepitis, illa pueris contingat, quoniam ij & uerbis & factis desipiunt, sed senes magis factis quam uerbis peccant. Tradit Possidonius ex solo frigore hyemali quosdam desipuisse, alios ingenti uento, quosdam pluuia, alios ex phlegmate cerebro in fluxu sine febre. Nam ratiocinandi modum paulatim amittunt, & semiamentes fiunt. Iis si à principio statim occurrimus, faciliorem curationem inuenimus, alioqui auxilia secundum putamus. Nam & ex epilepsia melancholici humoris in insaniam transmutatur, & in sapientes epileptici plurimi uisuntur puerilis stultitiæ. Aliquis mens commouetur ex animi ingenti tristitia, amissa pecunia, uel quod ex aliquo honoris fastigio deiectioni sunt, uel imperij sollicitudine, ex aliquo item metu uel longo uel repentino. Quidam solis uapores commoti sunt. Alij ex nimia amoris impatientia, de quibus aliqua mox dicturi sumus. Alij ex ueneno animalium morfu, sicut ex cane rabido frequentibus exemplis, hos hydrophobos uocamus. Quidam magicis incantationibus furentes redditi sunt, uerum falsum uel decreuerit uita. Multi ex damnato uictus genere, oborta in corpore diu distemperantia, stulti effecti sunt, ex suilla carne, bubula, asinina, hircina, canina, leporena, salamentis continuis, canibus marinis, cetarijs, que omnibus uel conchulis, caeco uel uisto, brassica & lente. Plurimi commanducato cati cerebro, furentes redditi sunt. Propterea in spectaculis urforum capita cremari traditur, quoniam in ursum rabiem, qui comedissent, agi non dubitentur. de leonibus pari modo, si in spectaculis stimulis in rabiem acti diu fuissent, & cum à Plauco comico leoninum rabiem uocari. uel pestiliones quoque idem ueneficium facere arbitrantur. Testantur quoque uideri & foeminarum menses prima uirginitate soluta, canibus solo gustauit rabiem inferre, homini in potissimos gignere, cuius rei multa exempla haberi. Et sanguis quoque humanus biliosus ab ira præsertim epotus, mentem commouet, & furorem facit. Quis quæso hæc in uicem inter damnatas mentes æterno supplicio annumerantur. Sed alia sunt quæ prætermittenda duximus, quibus insania ac stultitia inferri potest, sed ad causas transeamus abditas. Melancholici humoris causæ, & effectus pariter, inquit Hippocrates, penè infiniti sunt, nec modus est : plurimi timorem, ac inanem metum præ se ferunt : pauci furore agitantur. illi timoris ac molestiæ causam, si interrogantur, nullam afferunt, ex flaua bili adusta audaces & iracundie furie præstat, & ad periculosa facinora temerarios, ætate præsertim. E sanguine uero intemperantes, risibiles & effrenos cachinnos effert stultos. ex atra bili, tristes meticulosi fiunt, & sollicitudinis pleni, tenebras exquirentes. Russi enim homines colore de facili in melancholicam incurrunt distemperantiam : si uigiliter, labores, sollicitudinesque, & uictus affuerit melancholicus. Huic malo fauet & coeli & loci, & ætatis conditio, uel si hæmorrhoidum in primis et foeminarum menses substituerint. Corpora namque pleniora, mollia, & alba, melancholia raro periclitantur. At ediuerso ætatis, tenuisq; habitudinis, uenisq; ampliusculis ad stultitiam promptiores sunt. Post rufos glauci secundi, siue liuidi, in unum uigilantes, ex ingenti morore, uel fame nimia. Gignitur itaq; stultitia, ac furor ex omnibus in humano corpore humoribus, frequentius ex atra bili, deinde flaua, mox ex concocto sanguine. Nā sicut uniuersum corpus distemperamentum uiciat, elephantioli, lepra, hydropes, & nouo morbo gallico corripitur, cuius nouitate ætate nostra uincitur medicis ex humoribus damnatis, qui per uenas totas diffunditur : melancholicus humor eodē modo ad cerebrum uicemq; membrum efficitur, quo plurimum offenditur. Nā id duplici ratione cōtingit, aut enim aliunde influit, aut in ipso cerebro atra bilis conge-

Stultitia ex delirium quid differant.

Ex quibus causis insania accidat.

Menstru.

Melancholici humoris causæ & effectus.

Gellius mori.

congeneratur: quoniam is locus multæ caliditatis est, si flaua bilis, aut sanguinis plurimum torrefiat: ubi atra bilis rationalis animi sedem limpidam, caliginosis uaporibus, atris & obscuris inuolutam possidet: nam & caliginosus aer sanis quoque tristitia affert ex Galeno & Archigene: & tenebris quoque nobis nihil horridius: ita & caliginosus, ater & dirtus ille uapor rationalis animæ sedi circumfusus imaginationes, cogitationes, & memorias quæ inter speciem alioquin est, dilucidos & diuinos perturbat & commiscet, unde expauescere hominem necesse est, & metus causa insidiari alijs, uel sibi ipsi inferre necem aliquando cogitur animus. Quoniam atræ bilis color huius dissimili tenebræ animæ sapientem partem inficit & obumbrat: unde metum inuis excitat, sicut infantes tenebrosa loca reformidant. Sed horum omnium causas referre impossibile est, sicut in aliquibus constare non dubitamus. In omnibus enim ariditas præter naturam uniuersæ causam reddit, exclusis cæteris qualitatibus præter modicam frigiditatem. Huius morbi aliud quoque initium fecere, quod ex stomachi cruditatibus oritur, ex quibus uetose exhalationes, circa præcordia uetulo murre colluctantes frequentissimè sublate cerebrum corripunt; unde eructationes acide, uel ex quocumque improbo alimeto, in ore sentiuntur, nam: lusus nihil reddit, somnia exigua turbulenta, grauias, & distrahentia, capitis uertigines, incertus auris sonus. Ex his hypochondriorum partibus noxiu uapor, aut atra bilis loci præpinitate ori stomachi symptomata & diuinam qualitatem transmittit, unde cerebrum quodam sui communitate interuenientibus binis ingentibus neruis; plurimum afficitur, qui hypochondriacus appellatur morbus: nam ea præcordia magnam cum mente & ratione societatem habent. Nam antiqui ueteres, inquit Galenus, ab imis pectoris membranis phrenon appellauere, nos uero mentem, rationalis animæ partem. Constat enim id membrum quoquo modo læsum, mentem statim commouere, & insaniam gigni. Verum à Platonis temporibus id diaphragma uocare coeperunt. Nam & Plato tam corporis partem mentis nomine uocare solitus est, sed diaphragmatis nomen inditum esse, quoniam cordis animæ irascibilis partem, à desiderij iecoris uiribus deduci constat. Aristoteles epirisma uocauit. Nam & respirandi officium cum pulmonibus possidet: quo læso, parua & frequens contingit: & cerebrum quoque compatitur, unde phrenitis morbus ex præcordiorum offensione, uel oris stomachi uicinitate, uel ex acutis febribus (ut sæpius dictum est) uel pleuresi, uel peripneumonia. Mentis præterea alienatio quæ ab hypochondrijs siue præcordijs ipsis oritur, ex toto ferè, inquit Galenus, phrenitidis cõsimilis est, quæ ex abscessu cerebri innascitur, aut membranarum. Quoniam mentis commotio quæ ex aliorum membrorum communione fit, uel ex acuto causone, inclinans morbis, mitigari solet, à quibus ueram, phrenesim differre uolumus, quandoquidè quæ sentiente febris ardore illa perseveranter hominem cruciat, atque cum plurimum interimit, quoniam cerebrum & mens ipsa non aliunde, sed ex sese patitur, propterea cerebri apostemata paulatim incrementum, nec subito mentis perturbationem faciunt, ut in cæteris affectionibus. Hypochondriacæ stultitiæ notæ sunt in oculis cõspiciæ, & sanguinis guttæ de naribus fluunt, anhelitus exiguus est ac frequens alienationis initio: ex cerebro uero ingens est ac rarus in illa item hypochondria sursum uersus contrahuntur, ex hoc uero nequaquam cõspicitur, nisi in summo delirio, nam & ex cerebro quoque maior capitis & faciei caliditas percipitur, quàm in hypochondriaco delirio. Ex his omnibus igitur causis quæ metum diuturnum molestiamque afferant, melancholiam efficiunt, ita enim Græci uocauere morbum ab humoris nomine, nostri uero insaniam & stultitiam uel delirium, cui si uetus malum est irremediabile existimatur. Nam si sanguis crassior, & melancholicus in uenis stomacho propinquus, aut calida apostemata sanguinea, terræ furoris speciem faciunt, sicut & epilepsia quæ ex stomacho oritur, aut inflatiua quæ ex stomacho uento repleto feri solet; quod accidens cibum duræ concoctionis concomitatur, hanc pleuritim uocant, quoniam sub diaphragmate accenditur cum dolore inperdum, sed sæpius uentris murre, quod cum notæo dorsi particula communicationem habet, ac cervice uertebreis. Ex digesto cibo finire morbus uideatur, & à cibo rursus reuertitur dolor. Nam crudos uomunt cibos, & phlegmata cholericæ, acetosæ, quibus in uisionibus dentes obstupefcunt. Ex infantia id malum sæpe oritur, & perennat uocant

& cruciacione aut legitima concoctione leuari morbus uidebitur: & alius nihil red
dit, perturbaciones circa p̄cordia sentiunt agri, & ex ardente uentre fumida exhalatio
sublata ad superiora, crasso uapore oculos caligante, melancholicas generat uisiones, &
hic furor hypochondriacus dictus est, sicut à stomacho ad oculos fumi caliginosi, siue te-
nes, siue crassi efferuntur, cum uidendi potestas uideatur, quæ uomitu prociuis discuti-
tur: & ex terti & exitialis humoris dira exhalatione, caliginosusq; fumo mentis ima-
gines, ratiocinationesq; & mens deniq; tota confunditur: unde melancholicos affectus
dicimus, qui ex imaginatione ea præternaturali uaria ac multiplice fiunt, alij se figulina
ex argilla uasa esse putant de fr̄ili frangibilia, & frequentia hominum euiant, ne occurrat
sibi frangantur: alij se putant esse lupos, uel gallos, alij non parua formidine hiant ter-
re timere, quidam semper de morte cogitant, aliqui se mortuos esse arbitrati sunt, cibū
ponitū respicientes, alij se ceruina cornua gestare non dubitabant, quidam in flumina
se immergere, alij uitam suspendio finire, quidam religiosus in uadoso Venero litore
sine causa se obruit: quidā à demonibus quos noctu uidebat, ut in puteum se demer-
geret, excitari, nobis narrauit. Timere ferè omnes quæ non sunt timenda: & mentē cor-
rupta in furiam labuntur, mortem eligunt, ut aliā quæ magis timenda putant, euitent;
ideo semper tristes, pauidi, & meticulosi cernuntur, sicut pueri in tenebrosis locis inspi-
cientes, sic color fumidus atræ bilis mentis sedem perturbans, timorem generat. Vnde
philosophorū sententia est, corporis humores complexionem et naturam imputare, ex
qua animæ actiones pariter immutantur, & uitres animæ corporis haberi sequi. è diuer-
so alij se reges principesq; faciunt. Quidam nec se caput habere arbitrati sunt, qui plu-
rimo pilo grauiori capiti imposito quo premeretur assidue, sanatus est. Ille qui cornua se
gestare putabat, impositis & alligatis capiti ceruinis cornubus, quæ ferā diu secari sen-
tens, & ablata cernens, ab ea infans liberatus est. quidam qui se mortuum putabat mo-
ritus, socij comitate qui cum eo sese mortuū in sepulchro esse asserbat, & quod ipse
mortuus cibum caperet, ad escam facile inuitauit infanum. Sunt qui tales timidi, stupidi,
miserabiles, lachrymosi, lacebras & solitudinem querentes. quidam se à demonibus ue-
xari putant, alij ueneni ebuisse, quidam mala medicamenta hauisse, aut phyltra incau-
tos deuorasse autumant, certissima tamen suspitione. Est enim morbus uariis ac multi-
plex, uel infinitus. Nam alij uel amicissimos metuant uel odore alij uel omnes alij tene-
bras amant solifugari, & talparum more, & in lucem prodire uidentur. Alij aquam &
humorem profus omnem formidant, quos canis rabidi uisio hydrophouos uocamus.
Tosidem enim sunt melancholicæ deliria, quot particulares phantasie, sed unum ferè o-
mnibus commune est, formidine agi, quando non metuenda metuant. Quædam mulie-
res sine pudore nude per urbem condatæ infante feruntur. Exemplum unum refe-
ram mulieris nude per ciuitatem peragrantis in quadam Italice urbe, quæ quum in offi-
cinam quidam meritoriam incidisset, nocte tota à quindecim uiris Venere defatigata,
mortuum largo profusio qui pluribus annis antea substituerat, nō sine magno pudore,
diluculo menti restituta discessit. Nouimus quendam in Creta religiosum, habitudinis
cholericæ, ætate iuuenem, subita furiosa demencia correptū, qui domesticos omnes gla-
dio persequabatur, à pluribus captus, mancis & compedibus in carcerem intrusus
est: tonderi ad cutim statim iussimus, & supremam in cubito uenam aperiri, & catā
plasmata capiti imponi, & cibum humectantem dari. uerum præter pruriam & forbi-
lia qua omnia negligebat, factis & sermone delirabat, neminemq; neq; amicum, neq;
sodalem nouerat: audax, furiosus, post triduū sanguis rursus dimissus est. Mox redire
sensus paulatim, & manicas laxari supplex orabat, deinde & cōpedes, sed clausus in car-
cere deiebat, cum perfecta loquebatur, nec factis deinceps delirauit. Qui demū non
sine pudore patres rogauit, ut in Nihium insulam mitterent. Is enim nouiunio sapē co-
mitialiter cadebat. Quædam item mulier epileptica singulis ferè noctibus à demonibus
terrari asserbat, qui ut ex ijs miserijs euaderet, suadebant, quoniam de animæ salute nulla
spes relicta esset, ut in puteum se deiceret, ea domesticis uisā nuntiavit, noctū de cetero
cubiculo claudebatur, alioqui demonum iussa peregrisset: paucis post diebus assumptis
remedijs conualuit, nec amplius demonum spectra apparuere. His omnibus infanien-
bus,

Melancholici
affectus.

bus, quos paucior incredibilis terret, ex urbano spiritu in ferinum mutato, oculi sepe con-
niuent, uel emillicij cernuntur, labra tument, membra atrii coloris sunt, tactu dura, ac aspe-
riora, sine sensu, nam pilos è toto corpore sponte uellicant, lingua aspera, blefa, ac balba
loquuntur, & gracili uoce humanum euicant consortium, semiseri, secum loquuntur, ge-
stu & sermone omnia confundunt. Nigrescit autem hic humor, aut quia nimium accen-
sus est, aut nimium gelu coactus, accensi enim carbones lucent, extincti nigrescunt, sicut
interdum in sanguine limpidò ac perspicuo uidemus, si calor adsit, eo extincto corpo-
ra lucentia apparent, ut in suggillatis, ac hyeme frigore correptis. Rursus uehementi calor
humiditatem ferè omnem absumens, reliquum humorem atrum reddit.

Quare melan-
cholicus humor
ater fit.

De infanie curatione,

Cap. XXIX.

Hoc malum inrer initia protinus expugnandū, alioqui perinax & insanabile. Pri-
mum eos falsos metus e mente natos pellimus, & terrores remouemus: spes bona
efficienda, ex fabulis querenda est delectatio, ludis que, lyra, cantu, saltationibus pul-
larum: uel nuncio de uictoria simulato, quibus maxime sanus capi assueuerat, laudan-
da, si qua sunt, eius opera, & ante oculos ponenda: leuiter obiturganda uana tristitia, sub
indè admonendus in ipsis rebus, quæ sollicitant, cur non potius letitæ, quàm sollicitudi-
nis causa sit, uigilie, fames, sitis, uitanda: & somnus inprimis conciliandus est, qui maxi-
mè iuuat. Prodest, inquit, Galenus, pluraquam sit uerisimile balneorum frequens usus, ui-
ctus splendidus, humectatis, boni alimentis, sine uentris inflatione. euitur quæ diximus, syl-
uestria & melancholica nutrimenta. Quæ urinam mouent, salutaria sunt, qualia anisum,
daucum, petroselinum, asarum, & nardus, & hippomarathi semen, chamedrys, & cha-
mæpyris, uel singula ex aqua cocta, aut arida potionibus aspersa. Exercitationes quoque
profunt. Aëij sententia, uel in sole inunctiones ex oleo chamomelino. In uictu laudan-
tur auicule montane, phasiani, perdices, pullus gallinaceus, outa forbilla, pisces saxatiles,
& echini marini, hœdina caro mollis, uulue suille, uel iuuenis porce, asparagus, uinum
albumi & tenue, nec admodum uetus: nec plurimo opus est potu, ne cibis in uentre in-
natet. Si à phrenitide, uel à solis aestu, aut ictu capitis uehementi, uel sanguinis uitio in uni-
uerso corpore, delirium conigerit, initio morbi sanguis à cubito demendus est, ab ea ue-
na quæ turgidior cernitur. At si in cerebro impacta iandudum fuerit materia, uergeti in
fronte tumide uideantur, de media fronte demendus est: & quibus naturalia profusius
substitere, autore Possidonio, à crure dimittendus est, uel talco uel hæmorrhoides sangui-
suga sollicitade, uel cucurbitula. Qui accrescentem morbum ueratro perpurpare atten-
tauerit, ab omnibus dammandus est: quoniam indementer materiam trahit, uerum siue
cerebrum afficiatur, siue præcordiorū uitio fiat, materiam digeri prius necesse est, mox
hiera Rusti, aut Archigenis purgari æger debet. alij singulis diebus epithymum, & aloën
dodere, quoniam aluum leuiter emolliunt. Ex uictu querenda auxilia sunt ubi humoris
uitium fuerit. At ubi utriusque peccatum cogniti fuerit, ante sanguinis missionem, dy-
steribus alius ducenda est, fursuris decocto, addito melle & aphronito, uel polypodij ra-
dicis decocto esse epithymo. tridui intervallo dato ex aloë hieram uel Rusti uel Archige-
nis: modus est ad drachmas quatuor ex mulso, addito salis modico. atros humores ducit,
amaracum, uel cunila duum drachmarum pondere ex mulso si bibitur. prodest &
lactis serum potum, quoniam uentrem subducit, ex caseo improbatur, hemina mensura
datur. prodest & malue semē duum drachmarū pōdere in aqua cyathis tribus frequen-
ti usu. ualet & in primis pulegij decoctum, ante purgationes, & à purgationibus centau-
rij minoris & absinthij decoctum, si sæpius datur in potu, nam stomacho profunt, & in-
flationes uentris leuant, & urinam ciunt: eo præcipuo remedio plurimos ab infania libe-
ratos se uidisse tradit Aësius. At quos atra bilis, ut alij uolunt, exagitat, ex uena secoris
uel lienis saltem ex manu sinistra supra minimum & annularem digitum detrahi opor-
tunum est: sanguinis claritas modum temperat, nam & si opus sit iterū & tertio demen-
dus sanguis est: mox recolligende uires sunt ex media materia, uinum quæ nullarum ui-
rium, quale dictum est. lac ex ubere tepidum laudat, & ex alica panem. & maninis ho-
ris id lenimentum propinandum dari iubent, in quo epithymum, ac anisum ex caprino
sero excipiuntur. Tum pilulas damus, quæ ex nigro ueratro fiunt, quæ atrum humorem
per uen-

Exatre bile in-
fantiū uictu.
Vrinam mo-
uentia.

per uentrem trahunt. uespera interea medicamentū quod cordi conuenit damus; in eo masticophylli, corticis mali assyrii, epithymi, pulgij, gariophyllorum, croci, machir, nucis eius muscaceæ, cinnamomi, cardamomi, seminis ocimi, nardi spicæ, costi, amomi, cassi, si haberi potest, nā & balsamum unā cum arbore hac tempestate deletum est, calami odorati, malobathri, singulorum drachmas, tria ex melle componuntur: adde musci odoratissimi cum refrigeratum est obolos duos & auri tenuissimas bracteas: 30. alij gemmarū farinam addunt, alij improbant non sine ratione: quoniam smaragdū quam efficere ingruunt, ardere in carbonibus insectam uidimus: cum uera smaragdus itam. nam non emittat. Alij ceruini cornu cinerem addunt, alij & sericum, uano (ut putant) experimento: ex eo ad nucis græcæ magnitudinem ieiunis deuoratur. Quidam addiderunt margaritas minutas phrygionibus inutiles, & foeminarū desiderijs ineptas: alij corallium perferunt rubrum: inuenit & ætas nostra nigerrimi coloris, quod est in magno pretio, quoniam rarum est, in Ligustico mari primum inuentum, huic morbo plurimū prodesse agnunt. Qui ossicula ex ceruino corde trita superaddere cogitauerunt, non uana (ut puto) coniectura uel sunt, quoniam cerui natura omnia uenena abigi & repelli cōstat. Varicos in cruribus præter reliqua acutolia si soluitur magno funt remedio. Alij & occipitum inuunt cauterio, uel simili medicamento, unde pestilens humor educatur. Inter omnes leuior insania cum risu perhibetur. Quidam furentes si perperam aliquid dixerint, aut fecerint, fame, uinculis, plagis, compedibusq; cōtineant, coguntq; attendere, addicere, aliquid & meminisse, sic enim fiet, ut paulatim metu cogantur considerare quid faciāt, subito enim terri & expauescere in hoc morbo prodest. Qui sine causa ridet, terroribus medijs curantur. Omnibus (ut dictū est) exercitatio multa, ac iactatio prodest, ac in balneis frictio: non oportet eos uel solos esse uel inter ignotos, uel inter eos, quos aut contemnunt, aut negligant. mutare item regiones confert. Receniores uero hoc modo atrum humorem extrahunt. Agarici obolos duos, aloës drachmā, nigri uerari obolos binos, salis capadoçi siue gemmæ semi obolum, ex melle uel passio per catapotia assumuntur, & intermissis tribus quatuorue horis: hoc medicamentum dandum est, ex his constat, balanis indicis 3. 10. filiculæ 5. senæ recarum Orientalis, adulceratur ea latica ex Bononiensi agro damnata: tripoli 4. stochadis 10. passulæ minuscule Patrales, epithymi cretici, singulorum drachmis 10. omnia præter epithymum libris ternis aq̃ue decoquantur, ita ut dimidium super sit, mox epithymum additur, protinusq; à flamma remouetur, quæ cum intepuerit manu infricanda sunt, atq; succus linteo percolandus laneo: saccharum addimus ut gravior bibentibus fiat, cernos cyathos damus repetentes: post quartum diem eadem repetenda sunt, tum catharticum, tum lenimentū ipsum. Laudant nonnulli cyanei uel cerulei lapidis farinam præparatam duntaxat additis his quæ in lenimento diximus, & orbiculos faciunt ex saccharo non ingratos. Alij catapotia faciūt saluberrima in quibus cinnamomi, anisi, feniculi, cardamomi, ana. 3. 1. zingiberis, zedoariz, machir, galangij, balani muscati, gariophyllorum, croci, cubebarū quas quidam uocant carpelion, ligni aloës odorati, & balanorum omnium seminiā, aloës uncias quatuor, mastichis seminiā, agarici, senæ antedictæ, tantundem, radicis ponticæ, quam thecomam uocamus, omnium æquo pōdere ex meraci uino conficiantur sed teri singula oportet, & cribro secernere, deinde commiscere. Aliā quoq; sunt, quæ pares uires habent, trahunt enim bilem & atram, & crassum phlegmasin ijs balani omnes imponuntur, agaricus, diagridium, colocynthis, senæ, drachmæ pondere, epithymum, tripolium, anisum, feniculi semen, mastix, lapidicæ rubei preparati, omnium semidrachma, aloës 3. 2. ex feniculi succo conficiantur. modus exiguus est ad scrupulos duos, maximus ad quatuor, inter catapotia laudatissimajis usus sum in quodā qui matris complexus deperibat Hiaderæ ciuis, cui mens & ratio restituta est. Antiquorū experimentis constat insaniētes lymphaticosq; iuuare nasturtium ex aceto sumptum, & aristathæ succum si datur quaternis cyathis omnibus diebus. thymum candidum melancholicos ex aceto & melle potum denarij pondere iuuat. elleborum circa febrem dabant his & lymphaticis, dissectis raphanis inferebant, quos comprimebant, ut ius transiret, & aliud lenimentum dabant. Reddi post quatuor horas incipiebat, & totum opus

Gemmarū usus.

Cervi natura
ueneno cōtra
fiat.

Carpelion.

septenis peragebatur horis. Pueris & senibus ac foeminis dari non suadebant. Contra infantias betonicam dabāt. Mente capris & melancholicis raram tenerem prodesse asseriebant. Serum caprinum sub diuo prius refrigeratum laudabant. Contra lymphaticas Callistratus ualere prodidit succinū, eas item metus & natos ē mente pellit adamas. Sed ad reliquas morbi causas transeamus. Et primum ad mentecaptos hypochondriacum causā: ea oleo rutaceo fomentamus, anethino, serpillinoq; & abstinentie, artemisia, pulegio, et agni femine, lauri baccis, uel folijs quā tenuissimis, eā enim dolores infansio nesq; discutiunt. At si in stomacho inflationes & moriōnes sentiuntur, acceti in quo cui minium & pulegium incoctū sit prodest fotu cum spongijs compressis. Alij anisum in oleo concoquunt, uel apium uel cuminum, uel cyperum & iridem rorem uel marinam inter cataplasmata, & ieiunis & a cibo exhibēt. Post ea hypochondria nardino oleo perungenda & lana succida molli operienda. Vtūtur & cucurbitulis quae inflationes leuant, spiritum exurahendo: sequentibus diebus sinapi contritum cum aridis ficis imponitur, nam stomachum excitat & digestionem procurat, & sanguores detrahit ab hypochondrijs. Quidam picem aridam liquefactam per se imponūt, addito exiguo oleo, ubi uero conuulsionēs uel spasma sentiuntur, in potu castoreum si datur, uisū inuēit esse, uel si ex oleo perungantur, ad id ualeat & sicionium, iuuat hos & lactacrum ante cibum; & exercitationes. Oxyporum ex Possidonio hoc modo fit: Leuistici semine, apij, zingiberis, thymi, ana. ʒ. mellis despumati quantum satis sit, datur linguae dimidie mensura, antelucano tempore, uespera quoq; utilis est & theriaca, hyeme praesertim. Rufus tradit & mente capris uomitus prodesse ieiunis per intervalia ex radice succo, uel origani uel epithymi decocto: uehementiora remedia in uomitu damnantur. Illudq; in primis curandum esse, ne uehementioribus auxilijs uentrem trahētib; natura laceretur, sed inducitur tam morbo quā aegro dandae sunt, ut in remissionibus natura uiuidius resurgat in morbi materiam, quae in quiete roborari solet. Refert Galenus, quotidianis lauacris uti humectantibus cibis boni temperamentis, nihil uilius inueniri, mēte commotis modo: ne sit uetus melancholia, aut furia irremediabilis. & cū inuenerimus, inquit, symptomata melancholicę propria & indubitata, ac stomachū sine ullo prorsus uel exiguo affectu, proculdubio cerebrum male habet, & atra bili uexatur, aut uniuersum corpus eodem humore infectum non dubitamus. Tum curationis initium est a sanguinis missione si sanguis melancholicus est. Et si in cerebrum duntaxat uel totum corpus, atra bilis penetrauerit secare uenam inutile haberi. Et si intra uenas omnes melancholica materia dispersa fuerit, mediam laxabis uenam, quae cum uena capitis & iecoris communicatiōnem possidet: et tantum demere potes quantum aegri uires sustinent: sed iteratio largiori quae unica sit dimissioni praefertur. Praeterea si hypochondria suppurant phreneticos furentes fieri, refert Galenus, ut dicemus, si ex materia praesertim calida fuerit, et curatio eadem est iudicanda quae febris acutę & phreneticorum est, sed ex iecoraria uena sanguinem mittere precipuum esse remediū. Veteres medici in aqua & oleo macerabant insanientium corpora, & frictione quotidiana, uel exercitatione: carnem pinguem & uinum uerantes. Hilarēs dementes albo elleboro purgabant, moestos, et demissos atro ueratro. Quod si potiones neglexerint, panis commiscendum, ut facilius fallat: quod si bene purgauerit ex magna parte morbum leuari sperabant. Et si ex toto non conualuerint, interposito tempore, iterum dari suadebūt. Dementes hilares subitis terroribus curabantur. At contra, nimia tristitia, fabulis, ludis, uel temperata uenere, si licet, leuanda sunt: caput estare aqua frigida infusa in qua rosa ac uiola chamemelina & incocta sis, perfundi debet: ijs solitudinem damnari, ac terrores subitos nocere, iactari utile inueniri, uel interdum peregrinari uere uel autumnio non inutile esse praedicabant. Thymi potio (ut Plin. scribit) datur & in alienatione mentis, ac melancholicis, datur & comitialibus, quos correptos excitat thymi olfactus. Aiuunt inquit, & dormire eos oportere eo in molli thymo. Attribuitur et helenio in uino potę hilaritatis effectus: eamq; quantū habuerit tristitiam omnem aboleri. Haec paucā a ueteribus medicis dicta sunt, hinc ad reliquos melancholicę affectus transeamus.

*Hypochondria
ac infansia cu
ritio.*

*Quādo uena se
canda melācho
licis.*

*Hilaris & tristi
oris infansia ut
rit cura.*

De uesano amore furembus. De lycanthropo & hydrophobo. Cap. XXX.

Mentis quoque malum est in amore furere: ex graui enim (ut inquit Paulus) mentis sollicitudine oritur hic furor, & ex animi laborioso motu capitur. Vesanie ea signa sunt, oculi caui, sicciq; sine lachrymis, coniuuent: ceteris corporis partibus illatis; sed solo inani amore uexantur. Amantibus nullus peculiaris quidem pulsus reperitur; sed turbatis similis. Cum enim amoris recordatio, uisu aut auditu, uel epistolarum lectione repente subierit, protinus perculsa mente, pulsus pariter perturbatur, ut neque iactura lenitasque, aut ordinem ostendat. Tristes enim sunt, demissi & insomniculosi, si quisque suspirijs de amore cogitant, facie pallente, & obliui cibi, cupidinis tabe inereunt. Is mentis error quotidianis balneis discutitur. Et uini comotationibus crebris, ambulationibus, spectaculis, hortis, pratis uiribus, modulationibus grauib; & gratis, tibiarum & cytharæ sono, fabulis, historijs quibus grauius uesanie huiusmodi error coarctatur. Nunquam soli nec ociosi relinquatur furentes. Laudauere alij uenerem cum alicui, & sanctius cum coniuge, ut eius paulatim obliuiscatur, quam misere deperit. Grata quoque colloquia de uenationibus, spicationibusq; sepe sunt, præterquam de amore. Pugna quoque & bellorum causæ legantur, & neglectis comicis, tragœdijs audiat seueriores. Alij metu coercendi sunt, & amoris periculis obuiagandi, ne fixo amoris affectu perinatiter teneantur. Oportet & contrarias excitare contentiones, discordias, tumultus, pro hominum conditione, ut paululum laxatis amoris habentis, alio transferantur cogitationes. Alij ad alios amores furentes compulerunt, ut uarijs mentis affectibus letales curas abolere condiscant. Paratiores ad id malum esse putantur qui ingentes iecoris fibras habent. Deterior etiam nimis est quæ lycanthropia dicitur siue cynanthropia, qua nocte in cunctis lupos uel canes imitati prostrant, & in lucem usque circumeunt sepelchra. Hi semper pallent, & obfixis spectant oculis, & siccis, lingua aret, os sine salis. Insubundi, exulceratis cruribus, quoniam noctu in obiecta temere prolabantur, ac atrabili ulcera insanabilia fiunt. Ante morbi accessione sanguis primū demum debet audacius ad animi deliquiū, inquit Paulus. Et cib. esse debet ex his quæ paulo ante descripta sunt: hos balnea quoque iuuant, & in potu lactis serum. quod efficacius erit, si balanorū indicozum, aut emblicorū, epithymi, polypodijq; pollinis obolos binos addideris, & si xgrū sepius perpurgaueris, diaphiera colocynthidis uel similibus: mox theriacam uiperinā dabis, & quæ in melancholica dicta sunt passione. At superueniente malo, soporifera auxilia conueniant, capitisq; inunctiones quibus somnus conciliari solent: nam & opium in uires coniectum prodesse uolunt. Ad aliud denique melancholix genus transfundū est omnium miserimū. Canes enim lupiq; Paulo autore, syrio ardente, rabie instigantur: Galenus solū canem rabie aggrauare cōtendit, quorum salua uel cōactu, reliqua animalia ad rabie compellantur. Nam & hominī pestifera est ab aque metu, hos ὕδρφοβος uocamus. Est medicamentū inter cetera, quod dixisse hoc in loco uenia sit: est uermiculus in lingua canū, qui à Græcis uocatur λυγία, qui exēptus infantibus canulis tutos à peste illo facere dicitur. Morfu igitur canis rabidi, hominī paulatim habetudo mutatur, & humores sensim melancholici fiunt, qui à corde per uniuersum corpus disparguntur, unde mēbra uarijs quandoque ulcerib; ueluti lepra quadā commaculantur. Hydrophobus primum uigilet uaneq; cogitationes, iræ, & quædā mentis alienatio euenit: secū summasse loquuntur, & interrogati perperā uoce rauca respondent, nulla cibi cura est, potū oblatum refugiunt, siui pariter et aque metu cruciantur. Tradunt enim in quouis humore canis effigiem conspiciere hydrophobos qui hausta canis rabidi imagine, & mente atrabili corrupta, unde timor ille inanis oritur, potum subundi reformidant, in terra uolutando quierē querere uidētur, genitura inuoluntario profluit, in qua & in urinx sedi. mento canulorū imagines, ut tradunt cōspiciuntur: latrant interdū canum more: demū ijs in mordendo mira prōpitudo, de quib; plura in uenenatorū libris dōctus. Hydrophobos sinat unicum inter tot remedia auxiliū oculo reperiunt: lustris rose spongia in potu data. Celsus in flumē conijci tradit, cū natandū peritis qui xgrū demergat, ut pater in uis aquā bibat, & aque metū non expauescat, sic tolli sitim & metum unā ad mī posse tradit. Addā ad id uirus antidotū prastantissimā diacarynon dictā in qua hæc

stupere dicimus: tum rger nec sentit nec mouetur, & si ipse nihilominus animalis spiri-
tus in cõlumis habeatur. Qui si dissoluatur, procius sanitas reintegratur. Hoc malum
ex frigidiore oritur materia crassa uel uiscosa, & potius in uentriculis quàm substantia
cerebri. Et si capitis osse fracto uel perforato: cerebri uenter comprimatur aut collida-
tur, & ratio & membra pari modo stupent. At qui in febris accessione torpent, quæ pe-
riodica sit, ex materia phlegmatica in cerebri substantia coacturata, aut immodica mē-
bris frigidare, torpentia redduntur membra, sicut ex toto ex ardentis febre, aut ante ani-
mi deliquium, uel moriturus de proximo. Altilis quoq; gelu iniuria torpent membra,
aut uenenatis, opio, aut salamandra, ictuq; scorpionis marini, aut alicuius serpentis, sæ-
pe torpedinis piscis marini uiuentis contactu uel à lōgiquo. Et membri item abscessu
cuius collectione spiritus ultro citroq; nequit discurrere: frequentissime euenit uche-
menti ligatura aut percussione. Tum sanguis coactus neruorum uias sensibiles obstru-
it. Letale signum existimatur, si uniuersa torpent membra, quoniam à membro oritur
principali sensus morbus, cumq; membrorum torpor perseverat, resolutionem, aut con-
tractionem denunciat, sicut facies cum torpet cynicum spasum præfagit. Cum pluri-
mam aperipneumonia, pleuresi, frigidisq; abscessibus torpor in eis superuenit. Qui ab
eo affectu præsumptis catharticis non sanantur, ac uertigines intercedant, apoplexiam
ingruere certum est.

Quibus torpentia membra sanantur. Cap. XXXIII.

Adem ferè curatio est, quæ tremulis & paralyticis conuenit. Verum si morbus à
sanguine fuerit, quem uenæ turgentes præsertim grandes circa guttur, sphagrides
distæ, rubicunda facies, oculique, somnus & corporis grauitas insinera, indicant. Tum
enim sanguinem demere bis terue summum præsidium est: sitq; in uictu abstinentia af-
fuerit, uini præsertim. In omnibus torporis causis origini studendum est, & pororum
inæabus, ut faciles suauesq; fiant. Huius rei rationem exemplo referam cuiusdam mu-
lieris quæ à uisro supra humerum scipione percussa, manus digitos stupentes nisi osten-
dit: & à quodam imperito chirurgo, qui digitis emplastrum pluribus diebus imposue-
rat, sese frustrari conquerebatur: emplastri genus laudauit, quod non ut digitis, sed collo
imponeret, hortatus sum: illa obsequens paucos post dies ad nendi opus rediit incolu-
mis. Prostant præterea & membrorum continuatæ exercitationes, & concoctioni præ-
cipue studendum. Verum inter compositiones ea præstantissima adiudicari debet in
qua cinnamomi, cassiæ, apij, croci, euphorbij, costi, spicis, seminis urticæ, seminis carta-
mi, nucis, acatiz, gummi arab. bdellij, thuris, & hulsis, ellebori, sulphuris, styracis, pipe-
ris albi, zingiberis singulorum ḡ. s. rose aridæ, pyrethri, cyclaminis, semen staphisagritæ
ana ḡ. 4. contrita uino excipiuntur, adde mellis spumati quantum satis sit, adde si inueni-
tur opobalsami unciam uirgo uase ad usus seruato: sexto mense, fermentato medica-
mento, curò uni poteris, modus est drachmis duabus: iunioribus drachma satis est. Ca-
taplasma uile quod membris stupentibus imponitur: succi staphisagritæ, radicis cyc-
laminis, ana libram unam, olei siccyonij uncias tres, olei ueteris lb. 2. bdellij, thuris, singulo
rum uncie binæ, contrita igni seruefiant, donec aqua absumatur, membrorum partes
eq; illinantur. Hiberis, ut tradunt, torpentibus membris prodesse traditur, & decoctum
glandium & foliorum cerri, & ius gallinaceum in potu. Syderatum morbum uocamus
si sine motu & sensu membra manent, quos uulgius adsyderatos uocat. His pulli asini
urina, admixto nardo, perunctione ualere traditur, autore Plinio. Vidimus quos-
dam cum in Creta essemus qui nocte lunæ radijs expositi dormire, mane sideratis
membris debilitati ex somno resurrexere. tanta est in familiarissimo sydere uolentia, sic
cicaris uapore sirio ardente: arbores etiamnum syderationem patiuntur, simili uitæ
in utroque molestia.

De apoplexia. Cap. XXXIII.

Dicitur est frigidam phrenesim ex immodica fieri frigiditate, sicut & reliqua sym-
ptomata, Galeno autore, quæ corporibus sensum auferunt, & ita & subita apo-
plexia ex frigida, crassa, ac lenta oritur materia: quæ nobilissimos cerebri uentriculos

subito concursu complet, habitudine cerebri immuni, ut in frigida uel calida phrenesi, furia, melancholia & lethargia: In apoplexia quanto maior est anhelandi difficultas, tanto leuior est morbus, in quo membra nec sensum nec motum uoluntarium habent, nec aliud præter anhelandi officium possidet pectus ac pulmones, quibus cerebrum initium mouendi subministrat: nam pectus pulmones attollit cum diaphragmate atque constringit, cuius lacerti nerui annexi sunt, qui à cerebro uires recipiunt inde morbo anhelandi difficultas periclitari ægrum ostendit ex periculoso symptómate: qui cum superuenerit, graui ueluti somno alius stertere audimus. reliqua membra in maliciam resoluuntur. Anterior ac posterior cerebellum plurimum afficitur, sicut & in comitiali morbo frequenter subita sanguinis in cerebrum inuasio, per uenas iugulares ac sphagrides, quæ statim obstruuntur, apoplecticos uulguè corruere arbitrantur, à capite sanguinis gutta in uitalia delapsa: in uentriculos enim cerebri eadem oppressio leti tera effertur, à qua nerui sensiles ac motui nullo spiritu intermeante iniuriam sentiunt: unde respiratio difficilis, interdum spuma quæ periculosa est, ac hominis ueluti strangulati sonus intercisus. Deterior omnium est morbus si non respirat æger, sine spuma, & sono, mens & corpus stupet. Si omnia quoque membra resoluuntur, rapidè cedit solent apoplectici quidam resoluuntur diutius quidem uiuunt. Ictu fulminis interdum à foris iniuria còcidunt, uerum raro, stupetq; mens & corpus, quos attonitos latini, greci *καταστρόφη* appellant, qui oculis apertis non conuiuent. Leuiter ætate nostra tactus fuit in foro Iulio Antonius Fereus ex Patricia gente, diutiusq; resolutis quibusdam membris uiuit. Hippocrates letalem apoplexiam pronunciauit uehementè difficilèq; leuiorem. Qui misere spiritum trahunt alius sterendo, ad sanitatem non perueniunt: si partes tantum resolutæ sint, ser è sanabilis, & si longior morbus est. Frigore quoque uehementi, quo meatus opprimuntur, morbus oritur is perniciosus, aut abscessu interiori calido, aut frigido. Cum in uenis & arterijs sanguinis copia meatus obstruuntur, nec spiritus transitum liberum habeat, ueluti strangulatus concidit æger. Assyrii sanis parè effectum sepe inducunt, cum grandiusculis adolecentibus aut uiris præputia demitte re uolunt, ne sentiant, tum in balneo supinis uenas quas circa guttur esse diximus comprehendit, quibus & sensus et motus protinus stupet, illi cultello pudèda corporis partes ueluti apoplecticas amputat. Par ratio est ijs qui seipso suspendio strangulant, qui sepe terram pedibus tangentes suffocati reperiuntur, putat uulguè à demone strangulatos, quibus uenæ astricte pedibus manibusq; sensum, motum, et penitentiam pariter auferunt, resolutis membris, in pedes profluere nequeunt, quod in summa mentis desperatione fieri contingit, aut animi tristitia melancholicaq; infania. Accedente ita apoplexie morbo, ut signa breuiter attingamus, antecedunt uertigines, oculorum obcuritates, corporis grauitas, frident in somno dentes, totius corporis tremor, uenæ antedictæ circa guttur turgentes, urina fursuracea si ex apostemate fuerit febris anteit: si à sanguine, notæ ex se manifeste sunt, præsertim si nunquam uenam soluerit, aut si assiduus fuerit uini potor. Ex phlegmate uero è naribus continuata profluat pituita. Apoplecticus denum subito concidit et clamat. Cui inquit Hippocrates, subitus capitis dolor ac ceciderit, & inde apoplecticus fiat, ante septimum diem interit: uerum quandoq; febris spem afferre solet qua superabundantia illa resolui solet. Eo morbo facilius tentantur humida corpora, ætasq; & qui uictu humecto nutriti sunt. Deterius tamen est si in calida & sicca habitudine contigerit, quoniam ægroatio habitudini contraria uehementem arguit causam. Quibus item melancholicus sanguis frequenti missione educitur, si apoplexia facile corripuitur præsertim frequentiores apoplexiam denunciant. Cum uniuersum corpus membrorum resolutione periclitatur, ueteres autores non paraly sin, sed apoplexiam & apoplexiam cum partes tantum paraly sin, uocauere, sed utrumque id nomen comprehendit, nam hemiplexia dicitur cum in alterutram partem incubuit morbi uis. Nam & paresis illa dicitur à uisum deliquio. Hinc ad curationes transendum.

Que apoplexia
periculosa.

Castrati ratio.

Note apoplexia
precedenti.

Incipit in apoplectico sanguis superabundare cernitur, is primum ex tale uel crude dimittendus est, mox ex uenis quæ circa guttur turgentes appareant, nam protinus occidere uel liberare creditur. Archigenes prius periculum pronuntiandū tradit, & à dextro brachio demi suadet, pro uiribus. Considerandus interea pulsus, & faciei color, nec non respirandi potentia: ita quod si nihil deterius consequitur, auferendum. A dimissione si non senat æger punctiones, aut nō moueatur, nihil spei superest. Nam si sentire, aut moueri aliquantisper uideatur, per aluum infundi debent quæ materiam à capite molliter detrahant, ad id rosæ aridæ uiolæq; nymphææ, malux, adijciunt cartam semen conuulsum uel colocynthidis interioris paulum, uiolaceum & rosaceum oleum ad miscent. Deinde brachia, ac crura artius deliganda sunt, nec tamen diutius ne torpescant membra. De raso ad curam capiti rosaceū exiguo cum aceto subinde infundimus. Abstinencia pro uiribus morbi initio prodest, exinde hordeacea uel lactis serum cum saccharo faucibus instillatur uinotq; abstinendum. Naribusq; subijcienda sunt quæ cerebri uires confirmant sine caliditate. Plantaginis decoctum ex oleo utiliter infundi à ueteribus traditum est, nos experti sumus efficacissimè prodesse phyllij semen cum coctando preparatū, & plantaginis semine, decocta ex oleo & aceto capiti sapius infusa ualent. At si sanguis cum phlegmate signa refert, soluere uenas pari modo necesse est, ac infundi clysteribus decoctum debet, in quo centaureum minus, colocynthis, aut cydaminos, cartamum, similitq; decocta sunt, aut elleborus albus, rutaq; quæ pituitam trahunt herbarum cucurbita perse infusa medetur, si experimentis credimus antiquorum, electo tamen semine laser item ex aqua mulsā, agaricus, triplolium quoque paratione infunditur, ueterū opinione, utilissimus est è centaureo minore succus, si minimum: & fonicium aque sulphuratæ, si calidæ ex fonte haberi possunt infusæ, uel aluminae binaminatæq; nam & nitrum infunditur, uetèrum Grecorum opinione, nam pituitam trahunt & aquas. Glandes item iniectione profunt ex bdellio, opoponaco, opoparthis, cydamine uel similibus, addito felle bubulo, uel illitæ. Si remissius iterit æger, pedulas diluimus ex aqua mulsā, quæ ab euphorbio nomen ab officinis habent: de quibus uulgum admonet, ne putent ex solo fieri euphorbio, cuiusdam temerarii religiosi exemplo, qui inter arcana id remedium habebat, is ex solo euphorbio cataportia cuidam egrotanti dedit, quem uentris fluxu & sanguinis demum profusio sequenti die sustulit. At si maior phlegmatis copia cerebro infuderit, quæ cerebrum primum suauiter calefaciant imponenda sunt. milium sale adiecto calefactum focu prodest. Inter humentia cataplasmata anisi uel amaraci, calamenti, hyssopi decoctum spongiis foecus. Vbi & uehementior frigiditas fuerit, rutaceum oleū prodest, in quo pyrethrum uel castoreum, uel galbanum uel opopanax liquatum sit. Inungitur & uniuersum corpus oleo sulphurato. Idem præstat gariophylum, nuxq; muscata, & machir puluinarum eius operimentum. Diuites regesq; quibus fortuna arrisit, accipiant muscum odoratissimum qui solus priorum unguentorum præstantiam superauit: addimus styracem item metopion ladanumq;. Pedum quoque plantæ, oleo palidæ naturæ adiecto sale sardonico uix contuso confricentur. Spine uentre, & neruorum ex utraque parte orientium inia, oleo inungantur, in quo euphorbium & castoreum adiectum sit: in occipitio quoque eadem ualere scimus addito sagapenio & sinapis semine. Sunt utilia sicyonium oleum, rutaceum, & scyllite ex uetustissimo oleo confectum, solibusq; continuis diebus quadraginta macerata scyllia, cerotaria facies si ceræ exiguum addideris ne tuis euanescat, ut in collectionibus nostris diximus. In morbi desperatione candentem sartagine mincipiti imponimus, cuius calor intus congelans humor, liquecat: sternutamenta item prolut, quæ erithina uocantur, elleboro albo conuito naribus iniecto, aut sirationis herbarum radice. Vomitus quoque uilis existimatur, demissa in interiores fauces penna oleo intincta, si à crapula morbus ortus est, tum & uehementiores clysteres conueniunt profunt & collyria, quæ aliter sunt quàm superiores glandes in quibus cyminum, rutæ semen, lauri bacca, castoreumq; ex melle cocto excipiuntur. Si dentibus frendet æger, ne conterantur,

Curatio apoplezie cuius phlegma causa est.

pila lignea in os coniecta, tutos à cōritu dentes facit. Si zger contalescere uideatur, the-
riacam, aut mishridanicam antidotum dabis ex scyllite, aut castorei drachmā ex mulla,
inzer simplicia id efficacissimum est, uel cum oxymellire: deinde si transeunt ad uitā ster-
nutamenta, & gargarisimata profunt, sub occipio aut in ceruice cucurbitule ualent in
pacis, uel scalpello circuncidit, si opus est, mox balnea utilia sunt, ac inunctiones ex oleo.
Que uero comanducatu pituitam euocant sunt calamimha, staphisagria, pipere, sinapi,
semen, per se uel composita, adde si opus est rosam & rhus, acori quoque radix con-
dita ex saccharo prodest. Imbecillitati decum membrorum prodest oleum liliacei, aut
amaracinum chamomelium, anethinumq; aut quod de iunco quadrato fit, quod uni-
liter etiamnum capiti illinitur in cibo panis cum arida fico, passule cum amygdalis con-
ueniunt. Et nihil nocentius existimatur quam à cœna uinum bibere, aut protinus dor-
mire. multa damnantur, aut nimium uetusta uina. Verū ante cibū deambulationes aut
membrorum debiliū exercitationes laudantur.

De comitiali morbo

Cap. XXXVI.

INter nocissimos morbos est, qui comitialis dicitur, à quibusdam maior uel fonticus,
à Grecis epilepsia nominatur. epileptici comprehensis & illigatis sensibus compium-
tur: distenduntur enim omnia membra sursum uersus cerebrum quoniam id primum affi-
ciunt, aut eius uentriculi, huius mali signa prenuntia sunt, obliuio, uirgines nocturnæ,
compressiones, fauorumq; ludibria quidam inquiete, de quibus suo loco dictum est.
Homo confectum concidit, distentioneq; miserabili quatiuntur membra: sauior motus
est, si os spumam habuerit, aut genitalis urina sponte proruperit, uel si profuerit ex
alio. epileptici interposito tempore ad se redeunt, sponteq; consurgunt. Vultus arbi-
tratur nunquam sanari posse qui in ignem aut in xde sacra conciderint. Hoc morbo
magis quā foemine afficiuntur: infantia & pueritia magis quam reliquæ ætates: ue-
rum in adolecentibus prima uenere, uel primis mensibus morbus ipse quandoque sol-
uitur. Gal. comitalem morbum uniuersum corpus spasmo affligere tradit, non simill
causa, qui tetanus, opisthotonus, aut emprosthotonus, uerum spasmus esse dicitur, qui cer-
to temporis circuitu redit, quo tempore mentis ratio, sensusq; omnes comprehendun-
tur. Et quia morbus protinus cedit, ex materia crassa fieri creditur, quæ spiritus uias op-
pilar in cerebri uentriculis. Quia causa animalis potentia cum materia colluctatur ut à
sele obstruentis materie offensionem repellat: tum spasmo quatiuntur epileptici, quo
paroxismo, neque uident, neque audiunt neque sentiunt, neque memorantur, ne-
que intelligunt, caligante animo: quapropter animalis spiritus in uentriculis à cras-
sa materia & viscosa phlegmatica aut melancholica oppilante prohibetur: in eo enim
animali spiritu sedem habere anima traditur, Platonis sententia, in qua imaginem me-
moriam rationeq; inhabitat: hinc intellectus subit ueluti ex anime instrumentorum initio,
hinc actiones sensibiles, ac uoluntatis proficiuntur. Ea uis (ut tradit Galenus) in uen-
triculis duntaxat cerebri posterioris reperitur. Et si medium cauum ceteris nobilitate præ-
stare credatur. Epilepsiam in cerebri essentia contineri uix credidit Gal. quoniam inter
apoplexiam & torporem medium tenere autumant: minime enim membra mollia &
resoluta efficit. In quibusdam is morbus cōtingit ex naturali habitudine, ut infantia uide-
tur, aut cibi uiscosi, aut crasse naturæ nimio usu, unde phlegmaticus humor in uenis con-
gertur: uenit tamē & ex sanguinis adusta fece, quæ in meatibus uentriculorū, tum me-
dijs, tum postremi uentriculi cocluditur. Que demū si aucta in essentia cerebri deriuetur,
melancholiā & insanā facit conclamata, quemadmodum atra bilis, quæ ex ruffa ori-
tur adusta, ex qua furēs uesania generatur, quam leoninā uocamus, quæ aut cum febris,
aut sine febris fieri solet: unde quedam calida, quietior, aut minor phrenetis adiudicatur.
At cum ruffa bilis percoquitur, quam diximus furiosam insaniam efficere credimus.
Ex dolore quoque capitis is morbus oritur ex causa quam primidiuam uocant: incen-
dum ex aliorum membrorum cōmuniōne, ceu oris stomachi uitio, uel mēbris igno-
bilioribus, ut tradit Galenus, cuiusdam pueri exemplo cui à crure ad femur, inde ad co-
xam, mox ad ceruicē, ad caput demū ptingere uidebatur uapor quidā ex quo torpo-
re corripiebatur, adeo ut nō solum nō sensirer, sed ne intelligere quidē ualeret. Et altero
quidem

Piræum esse
causā.Quæ signa, co-
mitalem morbum
præcedunt.

Spasmus.

Sensu anime.

quidē exemplo haud diffimili in quo frigidum uentum ad caput ascendere perceperat nam ea materia in quibusdam neruosis membris delitescēs ad neruorū originem in modum ueni reptans perungere sentitur, aut quia eadem materiā mēbra paulatim in uis committitur, scorpionis ueneri exemplo, aut torpedinis piscis miraculo, qui retis contactu membra torpescere facit. oculorū quoq; uelut suffusiones, uitio interdum stomachi inferitur. Sed saepe comitialis morbus oritur, quoniam in cerebro materia colligitur, cuius tria genera constituantur, sicut in melancholicis traditur, ex cōmuni tamē causā in hoc morbo cerebrum omnino pati certum est. At puerum illum Gal. perpurgarī iussit, mox alaphodeli & sinapis cataplasmata morbi origini imposuit, & crus arctius deligauit, quē remedio fuisse. Idē autor in ceteris cerebri affectibus ex quibus epilepsia humorum offensione fieri contendit, piperis mordacitati si quis id nimis deuorauerit, per quā simili coniectura, ex illa namq; aromatis mordacitate singultus infiniti in seipso oriri asserabat, uel alia pari acrimonia ex aliquibus cibis deuoratis, quib. per uomitiones eiectis singultus protinus sedabatur. haud dissimili ratione ad expellendam materiam omnino in epilepticis neruorum initium colluctatur, in qua re membra totius corporis miserabiliter sine sensu quatiuntur. Paulus ex cerebri substantia uel uentriculorum cornu hominem epilepticum tradit, uel aliorum membrorum iniuria, locorum uitio, uel si secunde remouantur in utero. Infantibus peculiaris morbus est conuulsiones uocamus, alij distensiones, quantum causa imponere nomina ueteres non consueuerunt. senibus uero aut decrepitis serē nunq; euenit. Comitialem praeterea morbum antecedere animi tristitiam, obliuionem, & mentem immutatam, somnia turbulenta, dolorem capitis, ac cōtinuatam grauedinem, faciei pallorem, ac linguam saepe balbutientem, quam aliquando demordere solent. Si ex stomacho quis comitialiter conciderit, stomachi fluctuationes intercessionesq; antecedunt, solerq; & abstinentia humores in eo exacuere: quibusdam adeo seuis ortus est is morbus ut ad praesens correptos interemerit. Comitiales morbos, ait deprehendet bitumen suffitu, aut gagatem lapidem, aut caprinū cornu, aut hirci nilecoris nidorem, aut idem commanducatum.

Consilio per
lueri infantis
morbus.

Curentur morbi comitiales.

cap. xxxvii.

Ingruente igitur morbo ipsi qui saepius corripiuntur, oborta membra corrigenda sunt, *Lea* posterum arctius deliganda, a quibus malum oriri ab epileptico sentiantur citra tamē torporem, sed soluenda rursusq; deliganda. Possidonius perpurgarē prius uniuersum corpus suadet, deinde membrum cataplasmate foveendum, quod excalefaciat & discutiat & distemperantiam emendet: qualia sunt menta, althea, & dropacis omnia generatim sinapis semine, uel euphorbio. In alijs comitialibus penna in os inserta cum oleo intincta cyprino, uel irino, uel narcissino, ut uomitionibus, tetri humores inde regerantur. Vale quoq; est peucedanū & laser suffitu naribus subditus. Si à sanguine ea pestis oboritur, & nullus subsequitur spasmus, sanguis mittendus est iuxta talum, & utroq; crure, & occipitio cucurbitulas admoouere oportet, uel eam partem cadente ferro inurere, ut continua inde sanies effluat. Aliqui & pilulas coctas imminente morbo dedere. Antiqui ueteres nigro ↑ ueratō perpurgabant, de quo dicere hoc in loco par est, quoniam morborum causas extrahit radicitus, nostra aetate terribile, nec nisi in cōpositionibus datur, sed praecis tam promiscuum (ut inquit Plinius) ut studiorum gratia pleriq; ad prouidenda acius, quae commentabantur, saepius sumptauerint. Constat Drusum inter tribunos populares clarissimum hoc medicamento, liberatum comitali morbo in Anticyra in insula, ubi tunc ismī sumebatur: quoniam sesamoides admisceretur. Radicis cortex camelissimus eligitur, optimum quod acri gustu feruensq; in frangendo puluerē emitit, uires eius plumbis annis durare tradunt. Ex aqua plurimum 3. dari censebant, modico obolo quaternos, addito sale, uerum pro albo eleboro assumendo maior totius corporis cura antecedeat magno terrore & fama: sicut & aetate nostra cum puer esset de radice pontica, qua nihil sanctius inter remedia haberi potest, illud euenisse tradunt: quoniam in eadem sperta ab Aegypti Alexandria eandem radicem unā cum uiperinis trochiscis inter merces detulissent, omnino exiālem. Nubilo non dabatur eleborus, nec hyeme, aut aestate, sed uere aut autumnō, corpora septenis diebus praeparanda,

alij alba.

Eleborus.

paranda, tum cibis, uel uini abſtinentia, tertio & quarto die uomitionibus, pridē cor-
 abſtinentia. Albū ē dulci datur apuſſimē in lacte, aut pulce. Inuenere & diſſectis rapha-
 nis elleborum inferere, deinde raphanos comprimere, ut traſſeat ius in ſuccum, anqueia
 dare. Reddi poſt quatuor horas incipit, & totū opus ſeptenis peragitur horis. medetur
 ita comitialibus morbis, uerigini, melancholicis, infantiētibz, lymphaticis, dephanie
 alba, lepris, tetano, tremulis, & ſimilibz, uel podagricis. Senibus & pueris, non dari tra-
 dunt, item mollibus & ſceminis animēq; exilibz, ſcammonium item obolis ducbus
 cum caſtorei drachmz quatuor. Gargariſmata præterea & ſternumenta profunt ſi ce-
 rebri cauſa fuerit, ex materia præſertim frigida, poroniz namq; farina uulter in nares ſar-
 cinur, rutæ ſucco addito: chamæleuces radix cocta ex aqua & contrita, melle excipitur
 addita proniæ farina, cinamomūq; exiguo, mane ſumitur ſingulis diebus lingue menſu-
 ra. ſenis menſibus integram promittunt ſalutem. Alij ſampſuchi ſuccum, quē in aridis
 prouenerit, drachmæ pondere, ſingulis diebus aſſumunt mane, Iunæ coitum, ac plenilū-
 nium euitantes: quibus interuallis purgari uolunt. Si uilla caro damnatur, ſtomachi cru-
 ditas, frigus ac uentus in primis obſt, uini item uſus, cæpe, allium, ſimiliatq; acia, apium
 quoque, quo epileptici deprehēduntur. Soles præterea & balnea euenient, crapulam &
 ebrietatem, ut Aegineta tradit, uel inconcocto cibo ruſus alium ſuper ingerere, ſamen
 item inſepſtuum ferre, & pinguius uti, obſeſſe nunciat, uinum quoque utculum craſſe
 ſubſtantie nocentius eſſe & in cibis acia, uel uehementer odorata, quæ caput degra-
 uat, damnauit & thermarum uſum, & ex alio grauiſſimum putauit deſpicere. Tenētia
 quæcunque effugere neceſſe eſt, ac ſollicitudines in primis. Caluariam, præter cætera au-
 xilia, humanam inter catapotia contritam dedimus miro experimēto, ex ijs quæ ex Æ-
 gypto deferuntur, cadaueribus. Si antiquorum experimentis credimus, hæc comitiali-
 bus medetur, ſuccus ſylueſtris rutæ cyathis quatuor potus, pulegij ſemen ex aceto pro-
 deſt, aut ſiliquaſtri ſuccus, Caſtorei autem. Infantibus capiti illinitur aniſum cū pulre hor-
 deacea, aut ſecundum Pithagoram, in manu habentes non timere morbum prodeſt &
 ſinapis ſemen tritum cum ſico & cumino. ſerule ſemē, luna quarta, ſexta, ſepſimāq; lin-
 guæ menſura dandum cenſent. thymum utrunque olfactu correptos excitat piper, cum
 uua paſſa, cum ſnacleis commanducatum. Huic uiſio ſubuenit odore galbanum, & cū
 uetere oleo aſſumptum ſpondyliſon, populi nigri ſemen, ex aceto, panacis radix cū co-
 gulo uituli marini, ita ut ſint panacis partes tres, beronica per ſe uel agarici oboli terni,
 baccharis radix arida, cum coriandro ex aqua calida, hyſſopum & peucedanum cum
 coagulo uituli marini, quinque folij ſolia contrita diebus triginta ex uino ſumpta. Cere-
 brum cameli arefactum ex aceto potum, ſerum caprinum ſub diuo prius refrigeratum
 prodeſt, leporis quoque coagulum, aſini quoq; cerebrum ex aqua muſſa: inſumant pri-
 us in ſolijs ſemuncia per dies. Item ungularum eius cinis, coclearibus binis toto menſe
 potus, item teſtes ſale aſſeruati, & aſperſi porioni, maxime in aſinari lacte, uel ex aqua.
 Membrana partus earum præcipue ſi marem peperint, olfacta, accedente morbo comi-
 tiali reſiſtit. Prodeſt ceſſipum cum myrrhæ momento. Caſtoreum in aceti muſſi cyathis
 ternis ieiunis datur. His utro qui ſæpius corpiuntur, drachmæ binæ clyſtere miſcē
 inſunduntur, addito mellis & olei ſextario, & aqua tantidē, ſed ad præſens correptis
 olfactu ſubuenit cum aceto: At qui ſtomachi uiſio corpiuntur, nauſeæ antecedunt, &
 cordis palpitatio inſueta, tum uomitus prodeſt raphano commanducato, ubi uerati al-
 bi ſurculus tridui interuallo fuerit maceratus. Deinde uentrem ducere, ijs quæ phlegma
 aut aquas trahunt. demum emplaſtrum uentri imponimus ex roſa, ſpica, maſtiche, thy-
 re, ladano. Vino meraci uti non debet, uerum cibi medix matære, conueniunt. Ad-
 dam Poſſidonij ſententia quedam remedia, quæ uidere non erit inutile: is collapſum
 epilepticum laſere excitari & caſtoreo oxymellite dilutis, & adaperto ore in fauces li-
 quādum tradit. Et in aluum centaury, & calaminthæ decoctū inſundi, uel ariſtolochie,
 expergeſactis, colocynthidis hiera Galeni purgari. Idē autor ellebori corticis drachmā
 cum muſſo dare ſolitus eſt, uel cū melle cocto addito pipere. Cum hypochondriorum
 uiſio id malum conſigerit, cucurbitulas affixas laudamus ſub præcordijs, quæ deinde ca-
 piti admoouemus, & caraplaſma ſubinde ex amaris amygdalis, aut ſerpillio uel calamin-
 tha, men

*Verari quibus
non dandum.*

*Que uidentur
ſine comitiali.*

*Comitialis mor-
bus ex ſtomachi
uiſia.*

dra, menta uel ruta, abrafo prius capite, mox peucedani decoctū ex aceto, uel spondyliis, aut iris per interualla hūere drachmæ ternæ, & olfactoria quoque sternutatoria quæ erant in uocat Galen. naribus insecta ex cyclaminis succo, aut radicis eius aride farina, si subijciantur elateriū cū lacte, & capiti quoque exulceracia emplastra sternutatoria imposita. Si q̄s remedijs nō cedit morbus, in bregmate uel occipitio inuritur, ut materia inde nō tēns effluat. Didimi opinio est, si suo sanguine collapſi labia illint, nā saepe ex naribus uel aliunde profluit, protinus excitari, uel si magnum pedis digitum in quancunq; partē conuellas. Archigenes eryngion montanū laudauit, si acceperint eius radicem arida cōtisam ex mellis acetabuli mensura diebus cōtinuis, ita ut annū impleat, si cōtinuauerint morbum non recidere. Aesculapius uero oxalydem prætulit uiridem cunctis remedijs quotidiē assumptā à prima lunā ad tricesimā usq; , qua & infantes resipere dicūt. Dioscorides cum Plinio spondyliū laudat & byroniæ radicē, drachmæ pōdere, & carpobalsamū ternis drachmis, sed non id quod officinæ nostræ uēdunt, quod tantū dicit à carpobalsamo quantū à bromo uiliſſimo aliorū inter ſata pabulo: naues onustas deferunt, nullius penē momēti, nullius odoris: cum id preciōsiſſimum sit, & odoratum. Desere & hori itate nostra regij apud Memphin, cum hæc conderemus. Cardomum singulis drachmis prodest & pentaphylli foliorum aridorum drachma, quotidiē pota. laſer quoque per se. Iner animalia testudo quoque terreſtris cocta & assumpta, calorem item de quo saepe dictum est. Sed stellionis tunicula nihil mirabilius, quā eodem modo, ut anguis exiit quidam & ipsum harundinem exenteratum & inueteratū bibendi dedere, alij in cibo in ligneis ueribus inassatum, uerum ales fraudulentus deposcitam senectam proſinus deuorat, nisi obseruato cubili eius aſtare, nam hostia, fenestras, cameras, sepulchraque uenusta incolit: uere incipiente textas opponunt caſas ex filiſſis harundinibus, quarum angustias adamant: ex quibus reptantes facilius circumdatum corpore exiunt ad quem deuorandum remeare nequeunt. Prodest & cerebrum muſtice inueteratum potumq; . Et ſecur eius uel testiculi uuluzq; : aut uentriculus inueteratus cum coriandro: item cinis: syluestris uerō tota in cibo ſumpta, lacerta uiridis ablatis pedibus & capite, cum condimentis quæ ſalsidum abstergant: ſel agninum cum trielle magnifice laudatur. Lien mulæ in oxymellite potus iuuat, ceſelis herba, Galeni ſententia, spondylii ſemen, & radix, & ariſtolochia ex aqua pota. Idem autor mire prodeſſe tradit, frequenter ſanguinis miſſionem ex popolite uel ſiro. Præoniæ quoque radicem miris laudibus exulit ſi collo geſtatur, ut ſtomachum contingat, ita ut ſæpius ceretops liberauerit. Senes & pneros, qui egre medicamenta ſuſtinent diſtenſibus curandos docuit, centaury, ariſtolochie, polypodij & anethi decocto: gargariſmata, & ſternutamenta quoque prodeſſe. Pueris præcipuē proſunt, dropaces, quæ mēbra rubescētia reddunt. At infantes nuper æditi, uix curantur, quoniam quæ nutricibus dantur parum proſiciunt, pro quibus hanc compoſitionem penē diuinā inuenere: in qua ea admiſcentur. Aſininz ungulæ ſeminis præoniæ, p. 3. dictamni radicis albæ, quā uerius fraſinum humilem, Illyricorum more uocauerim, uel Græcè chamæmelinam, qualis ſit apud antiquos herbarios nondum inuenimus, magno medicorum errore dictamnium uocatum: huius quoque par. 3. ſeminis atriplicis. p. 1. coralli utriuſque ſarinz. p. 2. margaritarum minutarum. p. 1. foliorum auri, muſci q̄s odoratiſſimi exiguum in polilino tenuiſſimum redigantur: Obolus ex lacte infantibus ſatis eſt: addunt alij caſto rei opimi. p. 5. nos uero addimus non in conſultū caluariz. p. 3. cadaueris quod ex Aegypto deſertur, miro quodā miraculo reuocatos ad uitā infantes uidimus, et ſi tinearū uiuio malum id ortum fuerit. Paulus uero præter cætera aſphaltū, laſer em, cedriam q̄s pitem laudant: & corpus ellebori cathartico perpurpare docet, & colocynthide abiecto ſemine, aut albo elleboro. medicamentū hoc modo fieri ſolet: baccarū lauri detracto cortice 3. 8. pipēris albi 3. 8. alypiados, euphorbij 3. 8. ellebori albi 3. 8. ea admiſcentur contrita. modus eſt pro corporis uiribus: & à purgatione balnei prodeſſe tradit: & occipitio panem ex mulſo addito croco & amaris amygdalis imponendum triduo cataplaſmaris modo cenſet, aut ſerpillo, aut menta, aut calamētha, aut ruta additis. Demum ad. curam caput tondere & peucedani lachryma inungere ex aceto diluta, in quo spondylium

Carpobalsamū.

incoctum.

*eligetur idon-
eum comitali
morbo labores
tibus.*

incoctum sit & post decimum diem castoreum in mulso dari suadet, & centaury, colo-
cynthidisq; decoctum per chysterem infundere. In cibo cappares & salimēta ludant;
quæq; incidentia, exenuātiaq; dicuntur. Famem tamen damnavit, carnem, legumina,
uinum, & ueneris præcipuè usum, balnea quoq; & in cibo uel condimentis sumpi. Na-
pessiferum uinum adiudicauit à balneo potum. Qui stomachi uero uisio comitaliter
concidunt, ad bonam concoctionem, inquit Paulus stomachum confirmare oportet. &
panem ex uino albo meraciusculo leuiter stipico dari. Bis ter uel singulis annis aloē in
medicamentis assumi. Nam & agaricum epilepticos adiuuare cōmemorat, & sleris fe-
men, spondilijq; cum radice, & aristolochiam rotundam ex aqua potam plurimum ua-
lere. Inter exercitationes erura mouere ac defangare suadet. & si ab extremis partibus
uirium id ortum habuerit pede uel manu, ea deligare prius necesse est, & inclināte mor-
bo, medicamentum exulceratorium parti imponimus, quale lepidium est: aut canthari-
des uel his similia. Ab his remedijs theriaca, & naturalia balnea postremis locis posside.

De his que caput et sensus purgant, Cap. XXXVIII.

HAec caput & sensus purgare dicuntur, quæ non solum causis antedictis cōferunt,
sed sequentibusq; conferre existimantur, sicut & distillationibus, & capitis graui-
tantibus, si modus ratioq; seruetur. Succus igitur bene albæ narib. inditus caput purgat
uel sensus quoque: brassicæ decoctum in cibo, nasturtium tritum ex melle capitis uicia,
sinapis semen contritum & potum caput & sensus omnes repurgat & firmat. Senon
quoque crocinum rosæ subductū ad sensus purgandos facit: radix uitis albæ, nua passa
cum nucleis & pipere commanducata, hedææ quoque succus naribus infusus: efficiari-
us addito nitro. Cyclaminos cum melle, capitis pituitam purgat. Rhyssij radix apij fl-
millis herbe commanducata: anagellidis succus infusus per nares, ita ut uino inde collua-
tur: caput purgat calcaneum cyprium cum melle dilutum, ac naribus instillatum. At
quando de sternutamentis in omnibus fere his morbis mentio habita est, quibus caput
purgari certum est: ideo hæc pauca specialius subiungemus, quibus quoties opus fuerit,
sine mora ac labore legentes hunc perquirant locum. Iris itaque naribus subducta ster-
nutamenta mouet, sed ea non est qua uiuntur nunc officinæ, lanarum insectoribus fami-
liaris, nullius in medicina pene momenti. Illyrica ad medicorum usum ruffa odoratissi-
ma celebratur, hæc sternutamenta mouet. Plinij & Dioscoridis sententia: ueratri quoq;
albi radicis farina, uel rubicæ quoque radix inter pauca, ranunculi radix sicca & concisa.
Ostendere nobis herbarij quandam sine nomine herbam in montibus agri Veronen-
humilem supra Suauij oppidum, pallidam uelut canescentem abrotoni modo cōstam,
quæ manibus calefacta, subiecta naribus sternutamenta etiam uiridis mouet. mouet etiā
tricomanes, pyrethrum, piper, zingiber, & herbe lanariæ radix. Hinc ad neruorum affe-
ctus transeamus, & primum de resolutione neruorum, quæ apoplecticis contingit.

De paralyticis, Cap. XXXIX.

*Apoplexia, hec
aplexia, para-
lysis.*

Cum uniuersum corpus (ut dictum est) resoluitur, & in omnia membra mate-
ria cuius incumbit, apoplexiam ueteres auctores, cum in partes tantum, hemiplexiam &
paralyfin, uocauere: sunt & qui utrumque eodem uocent nomine, inuenio & pharsin
uocari, in uniuersum syderationem, uel resolutionem Latini uocauere. Ex Græcis Ga-
lenus membri nomen addere uoluit, ut generes parsin uel paralyfin, manus quoque aut
pedis: alij *μολασιν* uocauere, hoc est mollitiem. Solent eadem fere semper quæ resolu-
untur torpescere, unde pleraque remedia paralyticis membrisq; torpentibus confere
uidentur, paralyticis item & tremulis, per cognationem enim morbi cōeunt. Is morbus
seuior est cum in totum corpus incubuerit, sensus & motus auferens, quoniam cerebrū
afficitur, quō & facies offenditur, ceterum si à spinæ medulla malum oriri uideatur, an-
tomica ratione uoluntario motu nerui inde omnes oborti leduntur, uel his superiores
qui pectoris motum subministrant, quoniam à medullæ initio oriri cernuntur: constat
nanque medullam spinæ præcisam inferiora omnia membra torpescere statim aequè re-
solui. Archigenes hunc morbum temporis spacio uinci nunquā arbitrat, in quo cor-
poris partes ita destituuntur, ut mentis & rationis simul splendor obscuretur, memoriaq;
amittatur. Senibus incumbit per hyemem plurimum ex magnis cruditatibus, uisceribus,
crapulisq;

capulisq; ut dictum est. Qui hac agrotatione corripiuntur, deinceps circa sensus contā-
minati uiuunt uel sensiuui. Exempla ponemus si quando à foris iniuria membrorum
debilitata secuta fuerit: uidimus quendam sub renibus in spina uulneratum, altero dunta-
taxat debilitatum, quoniam altera medullæ pars ictum senserat. alium è ponte lap-
sum, iuxta spinam, sine motu & sensu iacuisse, triduoq; obijisse. Alterum ex alto quoque
lapsum integris manibus, ceteris debilitatum paribus, quoniam ab initio medulla illa
sua permanerat. Ex equo alium lapsum, luxata septima uel conuulsa ceruicis uertebra,
dignis corpore tantum intulisse, quem insciji uulnerum medici auxilia digitis imponen-
tes ægnum frustrabantur, quæ tamen conuulse parti imposita extoro profuere. At faciei
partes sensationis & motionis uires à cerebro possident, per neruorū semitas inde ori-
entur quorum alij humoribus crassiss obstruuntur, alij immunes relinquuntur: quibus
de causis oculus interdum, de quo sequenti uolumine dicitur, aut lingua aut genæ, aut
labia, buccæ uel resoluuntur, quoniam singulorum nerui non ex eodem tramine oriri ui-
dentur, sed alij ex alijs prodeunt foraminibus, quæ in nuda caluaria facile conspiciuntur.
E diuerso cuidam faciei duntaxat motus ac sensus permanerat, ceteris resolutis mem-
bris, bala ab initio spinæ medulla. Vidimus & Marcum Bassadonium ex acutæ febris pa-
raphreniæ de, dextro brachio debilitatum, adeò ut sensationis & motionis uires, amitte-
rit. Opere precium igitur est nouisse neruorum originem, quoniam qui longius proce-
dunt, & à cerebro uel medulla oriuntur, sensificam uim possident, quæ perpetuo in mem-
bra effunditur per neruorum trames, nerui uero qui membrorum lacertos. mouet, ad
salus & opera faciunt laboriosa, qui lassitudine defatigantur: à quibus omnibus & sen-
sus & uoluntarius motus, & uterque pariter adimitur. unde membra quæ resoluuntur,
aut insensibilia, aut immobilia redduntur, uel utroque affectu debilitantur. Inde uniuersum
omnia periclitantur si cerebrum principale membrum obsessum fuerit (ut in uni-
uersali dictum est) apoplexia qua celeriter rapiuntur.

*Faciei mem-
bra sensus.*

*Per neruū sen-
sifica uis in cor-
poris diffunditur*

Curatio paralyticorum.

Cap. XL.

A Richenes paulatim sanguinem demi suaderi si abundantix noce sunt: alioqui, si
intempestiue dematur, calori naturali officere arbitratus est, prohibere item æta-
tem, habitum, tempus, & constitutiones: & præterit uictus rationem plurimum referre
adiudicauit. Fiat autem, inquit, à partibus ualentiorebus, & membra subinde pelliculis
concreta, oleo siccio interuncta quotidie, uel glaucino addito castoreo, aut lana succi-
da oleo infecta, addito interdum nitro. sorbitiones interea tenuēs esse debent ex pisa-
na, uel fælica, alius subinde subducenda est clysteribus, uel aloë uel polypodio uel diacolo-
cynthide. In potu aquam mulsam laudamus: post coenam ueteres uomitus laudauere,
& exuentione carnem, assam præferim. Longam quoque famem & cœli mutationē,
perfrictiones, gestationes, exercitationesq; probauere. Prodest & summi cutim exa-
spatasse, urticis cœsam, uel sinapi semine imposito, sicut ubi rubescere coeperit corpus,
hæc remoueantur. Scylla quoque contrita & imposita cithure efficaciter prodest, plu-
ribusq; locis cucurbitulas sine ferro admouere. Inter unctiones aptissimum est oleum
uentus per se, uel addito nitro uel aqua salsa. Sed in primis frigora uitanda sunt. Prioritas
poter cucurbitulas, pullabata membra leuiter inflatis uesicis bubulis. Diligentiores
excoctis nihil perpurgari censent inconcocta morbi materia. Acori radice, saluia, stoe-
chiade, rosmarino ex aqua unā de incoctis & colatis addito melle uel saccharo, syrupum
faciunt ad matutinas potiones perutilem: mox catapostia dari uolunt; quibus materia
phlegmatica extrahatur, aut diacolocynthide, uel diatriplij farina, uel tragemate, de quibus
mox dicturi sumus. Singulis tamen diebus ea compositio plurimum prodesse tra-
ditur in qua hæc imponuntur, pyrethri, gith, costi, piperis, macis, piperis omnium ʒ. i. o.
myrrhæ, rutæ aride, aristolochiæ, baccarum lauri, castorei, castæ odoratæ, sinapis, gentia-
næ, omnium ʒ. s. melligenis anacardine ex amygdalino oleo inunctæ, ex melle in unum
componuntur, commanducantur bini ʒ. mane: natium enim calorem excitant, siccio
remq; decemq; diebus cathartics abstinentum, ubi uictus tantum ratio exigatur. His
simplicibus remedijs paralyticos & tremulos iuuari uideo, quibus aniquitas usa est. In
paralyti clysteribus infundeant cucurbitam herbaceam quam colocynthidem uoca-

Vene sectio.

*Inconcocta non
purganda.*

d mus,

mus, electo semine, brassicæq; decoctum & in cibo sumptum, capparæ item quoddam
 no uisum, & eius cortex ex uino sumitur. sagapenon ualeat, & laet medetur ex aqua
 mulsa. Vinum minus nervo infesta, uerustate dulcescens, quoniam minus in nervis ac-
 tare creditur. Id quibus sine uino uita esse non potest dictum sit, alioqui in nervorū uir-
 tibus dari non censemus. Quod bicon tamen appellatur dandum putant, paralyticis ac tre-
 mulis nocuum. Paraly sin betonica sanare dicitur: & iberis achinæ radix ex aqua mulsa
 absinthium quoque uulter datur. Incipienti uitio succus hypocistidis tribus obolis da-
 tur, serum caprinis maurinis utile, & e uetere gallinaceo ius, & carnis testudinis deco-
 ctæ ad tertias succus bibitur. Oleum amaracinum illitum prodest, lilium quoque, & lu-
 rinum recens, uulæ & selgiticum balsamum itq; liquida pœ plebi uilis si perungitur. &
 semen quoque hederæ, pingui glirum decoctorum unguissima traditur, simili modo so-
 lutis aqua aluminata, aut bituminata unguissima perhibetur. Patantini fontes, ac Scanti-
 enses aquæ ob id ceteris præferuntur, testes castorei triti cum semine agni ex rosæcto ad
 crassitudinem mellis perunctis omnibus. inter compositiones idem testes, costum, pi-
 per, pyrethrum, euphorbiæ ex oleo excipiuntur narcissino, aut laurino, ea enim molli-
 unt, exedant, mordent, extenuant, atque excalefaciunt. Diatripolium hoc modo fieri
 solet, tripolij farinæ 3. 8. hermodactylorum alborum 7. 7. diagridij, zingiberis, ana 3. 4. sac-
 chari albilissimi 3. 5. modus est obolis tribus, drachma ad summum, tragemata diatripolij
 eo modo componuntur, ramentorum sandali albi & rubentis, uic larum, zingiberis ana
 3. 1. 5. anisi, cinamomi, croci, mastichis, ana 3. 5. tripolij, hermodactylorum ana 3. 1. rheubar-
 bari hoc est rhecomæ electæ 3. 10. diagridij 3. 4. sacchari albilissimi lb 2. ex aqua centau-
 rij sunt tragemata, modus est à binis drachmis ad senas.

De lingue resolutione.

Cap. XLII.

AD hanc partem tum morbi causarum affectus similitudine non incongruè transe-
 undum fuit: nam lingua ita quandoque resoluitur, ut hominis sermo explicari nō
 possit, quod interdū per se euenit; in qua causâ quæ supra de paralyti diximus huc refe-
 renda sunt, uerum corpus uniuersum, aut sanguine si opus fuerit, aut cathartico perpur-
 gabis. deinde uenas quæ sub lingua sunt secato, & cucurbitulam sub mento imposito,
 & quæ pituita ex ore educit apophlegmatissima imperato, thymi uel hyssopi uel nepetæ
 decocto, uel sinapis: ceruici & occipitio unguenta adhibebis acutiora, uel sinapisimos, cer-
 uicæ perfricare uehementer, laferem linguam linire, uel sinapi commanducare, aut pyre-
 thrum, plebs uel sufficit ipsa allium cōmāducare potest, aut cepe. fed magna ui in om-
 nibus lactandum est, ut uerba exprimantur, & retento spiritu diu exerceri. & radiculi ef-
 se prodest Celfo autore, deinde uomere. Alij gariophyllum, & piper laudant, aut nucem
 muscaram, & zingiber, astaphisagiam, & sampluchum, gich quoque & salem capodo-
 cum, contrita linguz imponuntur, quibus multa pituita os saluat, si cōfricatur. Linguz
 graui imperfectæq; loquenti laferem laudauere ueteres, Plin. ac Diosc. testibus, in mul-
 ta gargarizatum, uinum damnanter, sicut in opisthotonicis, tetanicis, spasticis, ceterisq;
 neruorum uitijis. At in gena soluta de qua sequenti uolumine dicitur uel cibo quā pare
 sin uocauimus, Galeno autōre, calidioribus, & acutioribus. unctis uti debemus. sandy-
 cis succum laudat, admixtum in potu, myrrham, & castoreum, styracem & piper, æquis
 portionibus damus, aut opopanax, sagapenon & castoreo, aut myrrha, cyrenaisco succo
 cum pipere & ruzæ cima: Aërius quoque pustulas excitare suadet plurimum huic malo
 conferentes, igni, aut castilicō medicamento in occipitij cauo: *inuy* uocant graeci, unde
 noticius habet initium, & binas utrinque, tres quatuor uel in summo uertice efficeretui
 lillimas fore: unde perpetuus inde humor effluat maxima ægrotantis spe. Victus tenuis
 esse debet ex media materia, non feruentis nature neque glutinosa: quæ urinam ciant,
 uenter dysenteræ subducatur, caput abraderè necesse est, & cucurbitule cum scalpello cir-
 cumponendæ sunt, ut sanguis copiosius inde effluat, sed temporis ratio habenda est, iter-
 nitamenta interea profunt, & quæ pituitam ex naribus educunt. Vnctionibus caput
 cōfricandum est, de quibus dictum est, pyrethrum, lauri baccis, nitro, sinapi, cum cypri-
 no oleo, aut sinapi per se largius impositum. Dropaces quoque omnes his maxime con-
 ueniunt. Reuocare etiam sensus thapsia dicitur illa ex aqua uel aceto. Quidam post
 Dropaces

Pituita: mi-
nus nocent.

Diatripolium.

Resolutio lin-
guæ auxilia.

Dropaces diacantharidum unguento utuntur. In potionibus uero cum multo castoreo damus ʒ. ʒ. aut laser pari pondere aut opopanaxum fabæ magnitudine cum castoreo, & sagapeno, aut inter compositiones theriaca ex uiperis, aut antidotum Mithridaticum, aut illud, castorei, rutæ agrestis seminis, opopanaxis, oboli ʒ. pyrethri obolus, acori, tantundem, piperis grana ʒ. cum hydromelle, pro uiribus datur, modus est lingue mensuræ. Vniuersa cura à capite sumere initium debet.

De resolutione uesicæ & curatione,

Cap. XLII.

Uesica uero resoluta, Paulo Aegineta autore, seu cohibeat urinam, aut inuita excludat, pectini & uesicæ ceruici remedia adhibeantur, & in alium infundendum oleum ruticium, aut cucumerinum addito butyro, & castoreo, galbano, opopanax, aut laesæ uesicæ eadem uulnere etiamnum infunduntur, & singula quâdoque medicaminum fadunt. Centaureæ uero & colocynthidis decoctum cum cucumerino oleo efficaciter infunditur. Salutaria esse prædicat idem autor quæ urinam in potu ciunt, & castoreum idem præstat. In primis tamen obseruandum esse quibus urina substituerit sufficit multa prodesse, & carallicorum illius. Aëurinam cohiberi, stipricis, & uires confirmantibus remedijs, in obis exsiccantibus uri, ac potitionibus refrigerantibus. Ex uulnere aut ex alto lapsus occurrere non potest, si spinalis luxata fuerit ac medulla contrita aut uulnerata. At si penis resolutus est eadem quæ dicta sunt profunt remedia, in quo casu urinae exitus non impeditur, sed coitus, & seminis excretio: quæ calefaciunt imponenda sunt, & sacryasim excitant, danda. Præter alia ceruinum genitale femori adalligatum prodesse tradunt, ac carum ceruinum in cibo, ac polyptori carnes, echinorumq; mollia, & inter uolucres sturni. Cauda sunt frigida omnia edulia, lactuæ & olæa similis. Ex Archigene remedijs, in eo castorei, rutæ agrestis seminis, pyrethri, acori, ariæ, obolus; piperis grana ʒ. cum hydromelle dimidium bibitur, cæteris diebus totum datur. Solutis uero intraneis excrementa in uentilatorio profluunt uel retinentur. ipsæ utuntur, & alui infusionibus, Aegineta auræ, uel stypticis, uel uti cyparissi decoctio, aut lentisci uel rubi. Interdum uero & mollioribus profunt, sicut acurugia, aut asferinus adeps, aut maluaceum oleum. Interdum & mordentia ualent, qualis muria est, aut colocynthidis decoctum. At si frigus est id malum ortum est exiguum euphorbij ex oleo acopo dissolutum infundantur. At ipsa soluta membra uiuantur si sepius confricentur, distendantur, sepiusq; deflectantur.

Remedia resolu-
ti prout.

Intraneis ut
solatio.

De Paralyti ex colico dolore,

Cap. XLIII.

Ex colicis sipe doloribus plurimi paralytici fiunt: aliquibus animis uis pestifera per proximias euenit coeli uitio, & plurimos sustulit, motus membrorum non sensum intercepto, quoniam materia sensibiles nervos occupat, crasso nature motu, sicut ex comitiali interdum morbo & apoplexia. Nonnunquam ex uulnere præfocationibus, uel ita uiris quibusdam febribus, quæ quandoque in paralytin membrorum exteriorum permutantur. Ex colicis doloribus, refert Paulus, simpliciora quedam persanauere, sicut oleum non multum uehementius, quale est lilinum & nardinum, narcissinum, uel caryum. Indicum, aut codroleum. Paulus plerisque iuuari tradit ijs quæ leuiter refrigerant & membra confirmant, & calidiora plurimum obfuisse. iuuat præterea chamomelinum oleum cum succo feris sariæ, aut glycyrrhizæ. Paralytici ex aquæ frigide largissimo potu, theriacis calidioribus ac siccoribus rectè curantur. Deinceps neruorum reliquos affectus quos symptomata Greci uocant, dicemus.

Colici doloris
prescripta.

De contractionibus,

Cap. XLIIII.

Spasmi siue neruorum contractiones morbum (ut dictum est) comitalem semper sequuntur, sicut & apoplexiam paralytis, neruorum utrunq; affectiones: quæ uoluntariis locomotionum motus à functionibus suis prohibent. In spasmodicis membra uersus originem in uoluntario contrahuntur, haud dissimili cum naturali & uoluntario motu. Cithare chordæ, inquit Galenus, a quilonē flante, contrario humectante, facile rumpuntur, ob id haud inopere à citharedo laxantur pari ratione & in humano corpore nerui, aut nimia humiditate, aut siccitate distenduntur. Nam & ex apostemate, quod initio neruorum oritur solet, membrum contrahitur: ex apostemate cerebri calido membra subiecta ita contrahuntur, sicut ex græue chordæ, quoniam ex ardenti febre sola siccitas distensionis cau-

Elegans simile;

*Tendones.**Toni.*

sa est, in eo genere tetanici sunt, inquit Galenus & Aegineta, cum musculi circa collum ita ex æquo rigent, ut se flecti non possint recta ceruice, & immobili: & cum mentum pectori annectitur, emprosthotonum uocari: si caput uero scapulis, opisthotonum appellari tradunt, Tendonesq; uocari nervos tales circa collum, angore dicti, qui caput sustinent, & ceruicem mobilem reddunt. In poplinibus quoque ualidiores ad cursum ponderatq; nervos ingentes eodem nomine uocauere. Sic & qui ex utraque stomachi parte descendit, à robore toni dicti sunt: nos uero à uoce uocales appellauimus, quoniam ledi uocem adimant. Omnis præterea distentio, quæ ex siccitate orta sit insanabilis habetur: ceterum quæ ab humore superabundanti, aut abscessu proueniunt sanari possunt. Cum igitur à principio aut non multo post, inquit Paulus, spasmus incipit ac permanent, alioqui sanis, sine alio præcedente morbo, & cum partes confestim conuelluntur, ex humorum plenitudine fieri certum est. At post nimios sudores, uinitus, uentris fluxum, sanguinis profluentum, uigilias, famem, & diurnas febres ardetes præsertim, exinanitionem corporis, exitialem indicant, quoniam ex uehementi ariditate nervi distenduntur. is morbus maxime periculosus est, ac ferè irremediabilis. In ceteris tetanicis exundantiam exhauriendo remedia conferre sepe uidimus. Contractiōnes demum quæ locorum uitio, aut infantibus ob rotundas tineas fiunt, suas causas & curationes habent.

*Caractones tetanicorum,**Cap. XLV.*

Cum igitur rigore quodam neruorum membra contrahi uidentur, is inter morbos acutissimus habetur, quoniam sepe intra quintum diem hominem rapit, spasmum dicimus aut tetanum, aut rigorem uel distentionem uocamus. Euenit quoq; & scorpio nis ictu de quo in libris animalium uenenatorum dictum est. Si quādo membra humore contrahuntur, eadem uilia esse creduntur, quæ contra paralytin dicta sunt remedia, sicut castorei cum pipere aut lasere, centaurij tenuis succus, fesieli cum oxymelle, & castoreum in potu, uel inter unguenta uitandum est frigus. antelucano præsertim tempore admonent alij bubulas uedicas olei calide naturæ ante focum uel in sole ceruici impo-
*Frictiones ner-
uorum miles.*

*De cynico spasmu,**Cap. XLVI.*

Cynicum spasmus uocamus cum os motu quodam peruenitur, ubi pars altera faciei tantum affecta est, quæ aut soluitur aut distenditur: in illo oculus claudi non potest.

potest, nec bucca æqualiter inflatur, dumq; spiritus foras emittitur labia peruertuntur, ac difficulter mouetur, uixq; ea pars sentit, ac salua diffilue si contractio oris est, mens commota uidetur, ac somnus in promptu surripit, cutis rugosa, interdum tumens: & ex acuta sepe febris innascitur. Ex utraque causa ducere alium oportet, & sanguinem demere, nisi quidpiam prohibeat, & sub lingua Paulus censet: cataplasmata, iniectiones, malagmata, sinapismi, & cucurbitule primis utrinque appositæ uertebis: apopleghmatismi quoque ex sinapis semine, & erithina siue sternutamenta, conueniunt. cum plurimum enim ex phlegmate id malum oritur, in quo affectu pilulas coccias damus, addimus bdellium & colocynthidis mollem partem interiorem præparatam, & opoparchiam siue assam fetidam non inutiliter. Antiqui ueratro nigro uomebant uiuum & uenerendissimos, & aquam in potu nullam egelidam, cibumq; tenuis materie uel medice Speculum, si sæpius inuenitur, prodest. Cuius ac facies continuo iungi debet, si spasmo conrigerit, quæ emolliunt prius, mox quæ discutiant, imponenda sunt: interea anacardi compositionem damus, binis drachmis ad summum. Si nec hic discitur, occipitium inure mire prodest. Cynicus spasmus in acuta febris qui sensim oritur, ad presens occidit. Pantus de cynico spasmus, in contrarium inquit, æqualiter peruerrere per phorueam coadoprata prodesse tradit. Præter quæ supra commemorauimus remedia, in primis ualere uidimus chamomilæ decoctum cum melilodi semine, nam & luxatas maxillas corrigit. Sed cauere medici officinarum errores quotidianos qui melilloquum non nouere: hæc nouicie gratia dixerim. scire uolentibus ex Dioscor. & Plinij sententia. Melilotos ubiq; nascitur, laudatissima tamē in Attica, ubicunq; uero recens nec canit, & croco quamissimilima: quantq; in Italia odorator, & candida, & arida diuini odorem continet: huius semē odoratum est, in asperis nascitur, quod in Illyricis nos ipsi collegimus. Plinio teste in Campania Italie præstantissima, à Grecis in Sinio, mox Chalcidica, & Cretica. Vbiq; uero in asperis & syluestribus nata, odor eius croco uicinus est, & flos ipse, placet maxime folijs breuissimis, atque pinguis, coronis familiaris, unde serqule nomen.

Phoruea.

Melilotos laus
daissima.

De morbo ex Archigenæ. Cap. XLVII.

Qui ex uulnere, aut ietu tetanici fiunt, raro sanantur: nam neq; infantibus neque senibus membra rigore tentantur, sed infantes comitialibus correpti, ut diximus, mulieres quoque in abortu miserè contractionibus infestantur. Si ex uulnere contigerit, sanguis mittendus est, uel copiosius, alioqui spasmus tentari certum est. Vidimus enim uulneratos post sanguinis copiosum profusum sine contractionis metu paucis diebus liberatos. In castris quendam chirurgum uidimus, nobilem iuuenem in humero uulneratum curantem, cui linteeolos protinus uulneri admoerant amici contra sanguinis profusum, linteeolos statim euomuisse, nescio quid in uulnere digito perquiretem, dum amicos profusione larga sanguinis conquirentes frustraretur sanguinem pro ægri uisibus citra anime defectum fluere permittere haud ignarus, quod ægrotantem tutum a spasma reddidit, & e. circiter die per cubiculum deambulante uidimus. Hoc magistris uulnerum dictum sit, qui à uena demere debent, si ex uulnere commode haberi non possit. Ex plenitudine quoq; tetanus sanguinis detractione leuandus est, ac in unctionibus ueteremioribus, cataplasmatistq; quæ emolliant ac resoluant, uel concillant. Musculis ac nervis præsertim, qui ad ceruicem, maxillas, & spinam prætenduntur, profunt, si admiscantur, fenugreci & lini semen, lolia cæa farina, achœ deacea, cum therebinthi nardina, galbano, castoreo, melleq; multo. Oleum rutaceum ualere dicitur in quo cocta uel artemisia, incocta sit. suffitu quoq; ammoniaci iuuat. Sint cataplasmata leuia & quæ colescant plurima. Vesica bubula oleo plena sub feruenti foci continuo prodest, binæ esse debent, ut subinde mutantur. Alij salern & milia cum fursure candefacta imponunt. Dimittimus in peluim olei feruentis bis ac ter quotidie tetanicos: expedit quin tam olei partem seruare facere, reliquū frigidum commiscere, ut temperamentum referat oportunitatem. cubiculus calidus esse debet, multa q; in paru danda est repens, alica ac priana in cibo sit. Sed laser in primis ab antiquis commendabatur: & hyssopi quoq; deco-

Vulnerum cū
ratio.

ctum, & myrtha quoque subz magnitudine, deuorata iuuat, & in primis castoreum in potu datum mirè confert: ab his uniliter infunditur in aliam opopanaci cum rutaceo oleo, prodest & Archigenis hera 3. duabus cum castorei obolis duobus ex melle.

Simplexium facultates que tetanicis, neruorum rigori, opisthotonicis & cernicis dolores profunt. *Cep. XLVIII.*

Tetanicis elleborum nigrum eo quo diximus modo datū purgatione ualet. peccedani succus perungitur, bulbi triti per se curant neruorum contractiones, hos neruos attractos & spasmatos uocamus. Anisum quoque iuuat, marubium, centaureum ex aqua mulla, uerrucarie folia contrita & illita. Si comitialiter cōtractiones acciderint, tertium genus halimi nascentis sub hedera longioribus folijs & hirsutionibus odore cu pressi tribus obolis in sextarium aquæ. hoc gummi gentis officinarum incuria gummi heleni uocitat, capitis emplastris familiarissimum, de eo Plinius & Galenus. Cinis uitiū sanat cum axungia uetere. Ad spasmū tremores p̄x liquida perungitur, axungia illita cum calce spasmatata leuat. Caro palumbina in cibis ualet pro neruorum concoctione. Spasmos fieri prohibet serpentum senectus in pelle taurina adalligata: prodest & decoctum Aristalthez neruorum rigoribus oleum illitum & expressum in quo linapis semen madefactum fuerit. Neruos auenæ farina decocta in aceto & theminum & lupinis oleum emollit, oleum t̄ cyprinū, laureum t̄. Neruorū xgylōpis succus. Opisthotonicis radix pastinacæ 3. 4. semen felis, cretici dium aut trium linguarū mensura, lafer ciceris magnitudine cere circumlinum, pulegij semen utriusque, cum sale & aceto, & melle conficitur, & sagapenion, prodest. Illinitur aristalthez succus tepidus, & semen linapis cum rubrica, & succus brassicæ ex lacte caprino & sale & melle, acanthij folia uel radices si bibuntur. perungitur epithymo, semini hyperici, quod & portu prodest, simum caprinū illinitur: testes castorei triti cum semine uitiis ex aceto uel rosaceo, ad crassitudinem mellis perunctis omnibus, & centum capitā, damasion quoque, butyrum quoque & adeps urlinus, & lutea oui cruda cum aserino adipe, & rosaceo, semē lini tritum & impositum, opisthotonicos sanat radix pconiz. Neruis uile est semen abrotani tritum & impositum. Dolores neruorum mulcet propolis alueorum imposita, inflammationes neruorum hordei farina cum meliloto, aut papauere, doloribus mātū feruens in sacco apponitur, neque aliud utilius, quoniam leuissimum & molissimū est, & caloris capacissimum ueteribus doloribus fabalium siliquarum cinis, cum adipe sullo uetusto, uilis est & lens, cupressi folia trita, cum duab. partibus panis molliis, & a uino amineo subacta sedant. Cōtice & folijs salicis in uino decoctis foueri utilissimum est. Semen uitiis in malagmata neruorum additur. Succus arboris quæ in oriente cypros dicitur, neruis prodest, & hederæ grana trita, foris adhibita, neruis utilissimus succus ē centaureo minore, & discurrentibus per scapulas, humeros, spinam, & lumbos betonica prodest pota, argemonei tusa ex melle, plantago trita cum sale, simum caprinum cum melle & aceto decoctum utilissimum putant, uel putrescente neruo, aqua fontium sulphurata neruis medetur, sal in faccis aqua feruenti crebro madefactus leuat, infunditur nitrum, uel cera permixtum ex oleo illinitur, calcanthum, cyprinum, maxime cum lini semine superponitur emplastris ad dolores. Baccharis radix infusa ex oleo, neruorum dolores frigore ortos, cinis uitiū sanat cum axungia uetere. Tumoribus musculis & radix altheæ cum melle & resina medetur. Musculo

rum duriciei semen lini tritum impositum q̄ prodest. Hinc oculorum morbi

dicuntur.

ALEXAN-

ALEXANDRI BENE

DICTI VERONENSIS PHYSICI, AD MAXIMI

lianum Cæsarem Augustum inuictissimum Imperatorem,

Liber I. de oculorum affectibus.

Prooemium.

Quoniam de morbis hæcenus diximus, qui caput infestant, à nobilissi-
ma totius corporis parte orsi, & qui mentem, rationem, memoriã oc-
cupant, & reliquas demum cerebri actiones, quas medicorum more
rectrices appellamus, quoniam uniuersa corporis membra regunt,
hinc neruorum & lacertorum affectiones dicite sunt, sequuntur ocu-
lorum morbi innumerabiles ferè, qui soli oculos medicos efficiunt.

*Facile est re-
sistere in cere-
bro.*

Sensus oculorum nobilissimus est, sine quo uitæ usus inutilis habetur: hic colores, figu-
ras, corporum magnitudines, motusq; uarios continet: hinc magna indicia animi ha-
bentur, odij, amoris, tristitiæ, ac lætitiæ: unde truces, torui, flagrant, limi, & bladi cer-
nuntur. In cerebro animus inhabitare creditur, qui in oculis intelligitur, clementiæ &
misericordiæ notis: propterea cum osculantur, animum ipsum attingere uidentur, læti-
tiam unã cum oris risu, per se ferunt, & cum fletu rigantes ora riuos miramur in dolo-
re, in femininis præsertim tam subito paratum humorem, quo lubrici sunt & mobiles:
ob inæscenscentiam. Homini diuerso colore, magnitudineq; cernuntur, uel emissicij præ-
minentes inepte, aut conditi, qui soli homini deprauantur, strabones, peti, uel simili co-
gnomine appellant: quidam ad longinque, alij nisi ad prope admota hebetes, alij claro
tantum die, nullo non conueniunt: quosdam nouimus è somno in tenebris quendam
fulgorem cernere, procius tenebris sese obducenibus. Plurimis nictare non cessant,
parci uero sunt, qui contra comminationem non conuiueant. Quibusdam à natiuitate
negatus est usus, & alij repente ablatus nulla præcedente iniuria. Omnes senectute ui-
su hebetiores fiunt, alij ad octogesimum usq; annum sine specillis, sicut Laurendo pa-
trimo contingit, clara oculorum acie uitam duxere. Vidimus senem usû hebetiorem,
nonagenarium Hyaderæ, supra frontem uulneratum, cecitate & uulnere pariter libera-
tum. Oculorum sensum diuinitus Cicero nouit, quoniam nec tempus, nec terminũ
habet: à cerebri anterioris uentriculis ortum habet, & per neruos cauos ad tenuissimã
tunicam crystalloidis defertur. Ea grandini similis principalis sensus uisus sedes est, sum-
me claritas, splendoris & luminis capax uersicoloris nature, intercedente aëre limpi-
do. Exfiliu oculis quidam igneus exit fulgor. Diem amamus, nocte & nebuloso coe-
lo tristes sumus: solis tamen radijs contritu obercamur, concuiscitq; speculi aduerso so-
le, quo fomenta repente flama corripiscuntur. Viridi colore, atq; cyaneo gauder uisus: coe-
ruleas tamen literas contueri diutius non patitur, nec uirgata uersicoloribus. Nix quò
que suo candore longis itineribus aciem oculorum heberat. In comitali morbo aperti
nihil cernunt, caligantibus in cerebro spiritibus, aut obfessis interioribus meatibus. Ce-
ratoides, quam corneam uocamus, translucido candore ad omnes colores peruia est,
eã media fenestrat pupillã ad crystalloidẽ, in qua adeo absoluta uis speculi inest ut eius
exiguò ambitu totam hominis reddat imaginem. Opticos diximus neruos ad cerebri
peruinentes. Ab oculis ad stomachum alij tendunt nerui, quare sine eius redundatio-
ne nunquam eruitur oculus. Palpebræ in genis utrinq; constitutæ sunt, ut uallũ quod-
dam uisus & munimentum ob incidentia prominat. Tam genæ quàm palpebræ mor-
bos & sua habent uicia. Extremum ambitum cilium uocamus, unde & supercilia, quæ
uulnerata, aut paralyti soluta, oculos importunus uisio contegunt.

*Animi indicia
ex oculis.*

*Homini oculi
rum uarietate.*

*Visus sensus di-
uinus.*

Nerui optici.

Oculi perui.

De oculorum morbis, Cap. I.

Varia, inquit Gal. oculorum curatio est, quoniam eorũ compositio (ut in anatomi-
cis nostris diximus) non simplex est, sed uarijs tunicis, humoribus, neruis, muscu-
lis, connexionibusq; constituta, addo genas geminas, cilia, & supercilia, quæ ad orna-
tum & utilitatem etiam à natura collocata, quanta sit cum cerebro & membranis suis,

cum stomacho, & corde societas, precordijs item, iecore, uuluaq; in foeminis iam dictum est. Opticos nervos, qui caui sunt, spiritum oculis suggerentes uidemus, & mox quoq; ex posteriori cerebello duriusculos nervos, tunicarum amphibulitroidem & rhagoidem circulosoforamine insignem, & anteriorem cerastoidem; quæ ex crassa cerebri membrana, ut arbitrantur qui nouis refectionibus fauent, ortum habet, et extimam quoq; albam quæ forinfecus olli capitis annectitur: tria præterea inter tuniculas cerni certum est hyaloides, uetri substantia, & colore haud dissimili: crystalloides crystallo simillimus, qui & phacoides cognominatur lentis figura, tertium omnibus circumsum ouis ex omni parte per quam simile, ex quo ohoïdes appellatur. Crystalloidis gratia oculus totius corporis custos habetur: postremus ad lumen oculorum comparatur, altero, hoc est, hyaloides primus humor & nobilior ali traditur. Cilija uero per ambitum circa genas constituta sunt, has partes plura morborum genera infestant, ex quibus magna medicinz pars existit: sed oculorum & genarum cōmunes ægritudines ophthalmiz. id est lippitudines, sclerophthalmiz, ac xerophthalmiz. Ciliorum uicia sunt et genarum hydaides, melicerides, et steomata, dasires, & thracomata, fycoses, chalaxia, lithiafies, symphisis, myfisis, lagophthalmia, ectoropia, colobomata, diabrofes, helcoses, trachocollia, trichiafies, siue mandarofis, pulosis, phthiriasis, chrite siue posithia, uel melphosis colore multo similis. Encachides, & rhocades, angulorum morbi sunt; sicut ægylope & ptergix, circa cerathoidem tunicam hypopios, nubeculæ, caligines, amauroses, & albugines, epiphora siue fluctiones delachrymationes q; impetus, & obscuritates, scintillationes, epicaufis, helcosis alia quàm superior, coeloma, bodruu, inter fracturas, rhexis, proptosis siue prociencia, phlegmones, inanitas, o nychia, ipyosis: omittio pustulas, carbunculos, carcinomata, & ulcera, circa tunicam rhagoidem proptosis myocephala, staphylomata, dauis, mydriasis, siue platycoria dicta, phthisis, & atrophia, synchisis, ex uulnere peraspalmi pupillæ, suffusiones, siue hypochoymata in ipso consistunt rhagoidis foramine, hoc est ante pupillam, glaucosis siue glaucoma, ariditas uehemens crystalloidis, obrusio siue obscuritas ex oppilatione nerui optici, ut qui ita afficitur cernere nō possit, liquida tamen apparente pupilla, & circa oculos nulla offensione manifesta, & qui noctu cernunt uniuersi oculi uisio, ecripsimus morbus dicitur, aut ex ictu cruentatis oculis hyposphagma dicitur, aut à uento, & emphysema appellatur à Paulo. Inter uicia oculorum strabones dicimus, sunt item & myopes qui ex ipsa genitura propius duntaxat cernunt: melancholicis oculi rigent uel continue conuulgent: si idem nimis uigilijs defatigantur in febre præsertim. De his serè omnibus morbis sigillatim pertractabimus: reliqui ad communes relegabuntur curationes ne idem sæpius dicatur.

De causa morborum oculorum, Cap. VII.

Spiritus in primis animalis aut lymphicus est ætheri consimilis, aut caliginosus, ut fumus, aut nebula, nimius, exiguus: siue rursus plurimus lymphicus & æthereus, remotiora uidet ac perspicacius cernit: exiguus uero & clarus propiora tantum uidet: si spiritus deniq; nimius est crassior, ac turbulentus hebetiores oculos præstat, qui nec remota, ne que propinqua cernunt: humor pariter minus ad remotiora facit, exiguus ad remota hebetes reddit. In morbo regio bili suffusis oculis crocea dijudicantur: quæ cernuntur in pterygijs uero rubicunda obducta carnosæ membrana cornea tunica quæ ante pupillam sita est crassior, aut densior, at magis humecta, quàm par sit, aut colore infecta, aut uulnerata aciem turbat, ita ut tenebrosa & obscura sint omnia, ex Gal. V. Vultus itaque in eadem parte si maiusculum fuerit cum plurimum cecitatem minatur, quoniam humoris copia prorumpit, unde crystalloides acie inficitur. Senectute cornea inter cetera mala crassior, spissior, ac humidior redditur. At si humor qui inerat acie dispersus fuerit ante pupillam modo cinices, modo muscas, modo anguillum senectatem representat, aliaq; falsas imagines sub uarijs coloribus, modo croceas, uirides atrasq; figuras pro humoris differentia reddit, spississime glauci coloris quæ glaucoma dicta sunt, ex stomachi sæpe uaporibus eadem mentiuntur suffusionum initia, crocea & lutea ex bili ruffa, ex porracea uero uiridia cernuntur uisa. Ex uaporib; duntaxat à stomacho cerebri delatis id contingere solet, ubi acutior cernendi uis consistit, & cibo præsertim indigesto, in eo

crystalloïdis ac hyaloidis naturaliter lymphida esse constat, Gal. autore. Cæterum qui perperam imaginantur suffusionum dira initia possident, præterquam ut dictum est, ex oris stomachi affectione, aut cerebri male affectu confinio: plurimum enim refert, an in uno duntaxat oculo cernatur ea imago an in duobus, ac pari modo: quod ex humoribus stomachi ad suprema delatis contingit: at in uera hypochysi in altero tantum imaginari primum contingit, nec in utroque pariter apparet. Si continuatur præterea imagines sine remissione, hypochysi in incipere argumentum est, alioqui delitescentes certis diebus aut horis ex stomachi uaporibus tectis oriri certum est, uel eo magis si inter uominus mordaces, humores sentiantur in ore stomachi.

De mala habitudine partium oculi,

Cap. III.

Si cerebrum præterea, de quo dictum est, mala habitudine affectum fuerit, aut similia partium oculi, uidendi potestas difficilior redditur, ab actione enim magna uel exigua dijudicabitur ægrotatio, quoniam & grauior habitudo mala magnum quoque detrimentum affert, & offensionem. Nam 8. modis similia membra pariuntur ex mala habitudine, quæ in oculis constituta sunt. quales humores sunt tunice nervi & similia: inter quæ crystalloïdes ipsidem modis afficitur. Ex spiritu quoque qui à cerebro, à quo procedit, per nervos opticos ad crystalloïdem diffunditur: & quia dissimilia quoque connexa sunt membra ob id facile oppilationem sentiunt, & humorum rheumatismos abscessusque & aliam similibus ac dissimilibus communem iunctionarum separationem, qui affectus tam cerebro, quam optici nervi, ac crystalloïdi contingere possunt, itaque si crystalloïdes quoniam instrumentum principale uidendi habetur, si uersus antrum dimoueat exteriori uel interiori, uisui non plurimum obesse creditur, at si sursum uersus aut deorsum mota fuerit, singula quæ cernuntur geminata dijudicabunt. Verum quæ in confinio esse diximus si læduntur, plurimum efficiunt, coadiuuantia enim instrumenta sunt crystalloïdis, spiritus, humores, rhagoidis fenestra, nec oblata cernere compariuntur, sicut & ceratoides male affecta aciem perturbat. Si alterum, inquit Gal. oculorum soluitur, aut utrumque, tum sensu tum motu, aut utroque modo, easdem superiori libro commemorauimus. At cum inoffensi oculi creduntur, sanis similes, cernendi tamē uirtus ex toto fere adimitur, optici nervi malus affectus haud dubio exulsiatur, abscessu, crasso humore, aut duritie aliqua meatui obstruente, quæ & cæteris membris dissimilibus eueniunt, uel similibus: eadem uisibilem, inquit Galenus, spiritum auferunt, aut partim aut ex toto cerebro defluentem. At si quando motus interceptus, non liquido constat, unde morbi origo proueniat, difficulter diiudicamus quoniam sanis lacertis moueri oculos dicunt, qui concilium dissecuere, qui à secunda syzygia oram habent. Experimento quoque cognitum est altero læso, cæteros quoque indifferet pati unde oculum difficulter moueri posse uidimus. At si oculorum lacerti resoluuntur, oculi misere procidunt: quod si ad angulos torqueantur, aciem illæsam relinquit, lacerti qui superiorem genam mouent, si soluantur, ex toto gena procidit, qui superiorem genam deorsum trahunt gemini sunt: si solutis oculis ex toto claudi non potest, altero duntaxat sano, partem suam operiet, altero pars altera claudi non potest. Hos lacertos in maximorum animalium refectionibus diligentiores nouere.

De tunice et humoribus oculi,

Cap. IIII.

Quoniam primum in cernendo instrumentum est crystalloïdes, lymphida omnium colorum susceptrix per nervos cauos à cerebro uim suscipiens, à circumstantibus tam particulis inuatur, quibus læsis aut uidendi potestas læditur, aut ex toto afficitur: si hyaloides humor superuacaneus fuerit, aut defuerit, uisio utrumque datur, si quæ crassior fuerit, acies obscurior redditur, ex quo remotiora ægrius cernitur, & propinquius diffculter, & si rursus coit humor, ut in suffusionibus, nihil prorsus potest cernere in quo casu pupillæ pars dimidia occupata fuerit, dimidiata duntaxat obiecta cernit: si uero in media pupilla uel uisui punctus situs est, perforata omnia diiudicatur, ut in suffusionibus constat. Si uero illato uulnere humor à rhagoide paulatim effluat, duo ingentia mala sequuntur, alterum est, Galeno autore, quod rhagoides crystalloïdem comprimit & rugas contrahit, alterum quoniam spiritus uisibilis non ad crystalloïdem, sed per ipsius in-

Similium partium effectus.

Principale uisus instrumentum.

Optici nervi effectus.

Sex lacertis moueri oculos.

Humor rhagoidis.

utiliter exiit: unde & pupilla constringitur, quoniam diminutus est humor, quo, Platonis sententia, crystalloides magna nature providentia veluti cooperimento regitur, ut & splendoris vim facilius ferat, eoque ut dictum est humectetur: alioqui non sine magno damno arefcit, vel conspecto solis lumine uehementiori cœcitatē facile affert, aut parē affectum irremediabilem. Huius humoris color est glaucus inter nigrum et uiride, quo fastigatorum oculorū nimio splendore aut lēctione aut carcere abdito recreantur, tenebris enim nimium uisus colligitur. Exinanitō eo humore oculus diminituit & pupilla coartatur, cui difficulter occurritur remedijs. & constrictio quæ ex morbo conrigerit, dāmnatur, quoniam uisus obtusior redditur, nō ea ratione qua angustior sit, sed quoniam rhagoides lēsa est, aut cērathoides patitur, uel ulcere uel abcessu.

De pupilla male affecta secundum Galenum.

Cap. V.

Si pupilla à sua natura commutata fuerit, ita ut constringatur, aut dilatetur, aut contorqueatur, aut scindatur, aciem pati necesse est. Diffusior pupilla semper diminuitur siue natura siue casu euenierit. Et diuerso constricta naturalis præstat aciem præstantiorē, ceterum inutilis, & inter exempla frequens est, cērathoides uel exulnerata, choidan humorem protinus effluere, quæ cum coalescit, deformiter pupilla torquetur, nec tamen in cernendo plurimum officit, eo quod cērathoides pristinam ferē claritatē referat. Hæc Galenus de pupillæ astrictione reulit, Herophilus uerbis, qui neruum opicū uiam apertauit, quo spiritus (ut sepius dictū est) ad oculos deferatur: tradit alterutro oculo digito compresso, alterius protinus pupillā diffundi, spiritu ad apertū oculum subito delato tanto est amborū meatuum associatio. ea nota suffusiones sanabiles uideri: quoniam spiritus ad utrumque oculū meabilis est, alioqui irremediabiles ab ocularijs diudicari. tum spiritum ad omnes tunicas & humores ad crystalloidem usq; delabi per foramen rhagoidis peruium. Pupilla præterea naturaliter diffusa, aut senectute, ægrius uidet, eo quod ampliori loco spiritus uis diffusa dissipatur, propterea ipsa læuet tunica, exigua uerò faciliè spiritu complētur. At si pupilla paulatim turbidior reddita fuerit, atq; obcurior liquido, suffusionis initium ostendit: crassioris nature cibi, male damnatæq; uentris concoctionis indiēs turbidiorē reddunt, nec si inter stomachi repurgamenta hietra pura assumatur, obscuritates eleuare: ea namq; (ut suprà memorauimus) si à stomacho conigerit, eiusq; uaporibus, suffusionis fallæ imagines solent discuti. Hinc paruum latum oculorum morbi dicuntur, & primum de dolore, & de remedijs.

De dolore oculorum ex phlegmone.

Cap. VI.

Dispositionē doloris, inquit Galenus, in phlegmone animaduertere debemus: aut enim humores acres fluūt ac mordaces, aut multi, quibus tunicle oculorū supra modum extendantur: aut enim humor crassior lædit, aut spiritus intus infāmans: unde rodere uel compungere, extendere, cōprimere, uel astringere sentiuntur, ex inimis cerebri destillationibus, aut forinsecus euenientibus, aut ab ipsi arterijs uenistie, descendit. In profundū enim oculorū aguntur humores crassiores, uiscosiores, multi aut denique acuti, ex quibus uehementissimi doloris symptomata eueniunt, adeo interdum facta, ut ægri mortē præferant. Paulus inquit, mordaces humores cathartici commodè educuntur, ac corporis morbidi plenitudo, & sanguinis missione, aliaq; pariter deiectione exonerari debet. nam & frictions impetum humoris auerunt. Qui tum album oculo efficaciter imponunt: digesta phlegmone balnea quidē apertissima sunt. Vbi uero sanguinis crassioris materia in oculorum uenis fuerit, nullo superabundantiæ humorum signo manifesto, uini temperatam potionem, non abdicamus: quoniam aperit, digerit, & lenit excoallcit. In morbi tamen desperatione, si parum per ea proficere uidemus, uentis, aut artērijs penitus abscondimus, cicatricemq; obducimus, ne de cetero noxius humor ad oculos ineat. Verum si per neruos interiores materia in oculos insiliat, teste Galenio, irremediabilis morbus est. De uenarum & artēriarum sectione mira a medicis omnibus traduntur, caput enim primum ad cutem usque abradendum est, & parotidas artērias uenasq; & quæ in temporibus sunt digito prætentamus, & si turgidiuscule uehementer pulsant, considerande sunt, & quæ calidiores ceteris sentiuntur, ex præcidenti utique sunt, eo quo in uominibus modo facere consueuerunt.

Scd

Sæui oculorum dolores.

Ad ad particularia autem descendamus, inter quæ ex fœnugræco suffusiones laudamus, quibus dolores leuantur, ouorum lutea cocta, ut indurecant, admixto modice croco ex melle & lacte muliebri mitigant dolores, oleum amygdalinum cum rosaceo & melle, & mali punici germine, peponis item caro, uel portulacæ folia trita, aut lana succida ex rosaceo & mulso, aut pulvis hordeaceus cum mulso cataplasma, & rubrica circumlita dolores mitigat, alij cryfocolia utuntur, uiole luteæ cum myrrha & croco, uel crocū ipsū cū muliebri lacte. Candidus panis, ex uino imponitur, spoditq; è cauliculis oleosus. Inflationes sedant, lauri folia tenera trita cum pulve hordeacea. At tumores uero leuantur spongiarum mollissimū penicilli ex mulso impositi, & cuminum cum melle, & ipsū gith. si uero uento tument, fomenta, balneaq; laudantur, ubi & mulso candefactio uaporis conuenit. Qui audacius stupefacientibus utuntur, a peritis medicis proculdubio damnantur. Dum hæc conscriberemus, Patauī id accidit, Iustinianus patricius Venetus in dentes cruciari, conuellere iussit molarem unum è magnis dentibus, & cum doctrix ingens perseveraret, suadentibus nonnullis oleo, quod cum opio confecerant, in eam sempius indito supremo fornio correptus fuit.

De Ophthalmiæ siue epiphoræ.

Cap. VII.

EX tam dicta inflammatione ophthalmia siue oculorum epiphora innascitur, quæ ossa capitis, nexus oculorum membranas, tunicas, nervos, & cutim ipsam, cauum uniuersum oculi, frontem & genas usq; inflamat: unde eadem curatio est, quæ inflammationum apostematum: sed in ijs præter cætera nobilissimū membri dignatio consideranda est: quod de facili omnes ferè morborum causas sustinet raritate substantiæ, ex quibus quæ dicuntur remedia obiter uehementiora esse non debent, nec plurimū styptica & cum ijs opus est, qualis est cadmia, aut stummi, cū ijs quæ humida sunt aq; mitigata uberior imponimus, quale est oui albū, fœnugræciq; decoctū, lac muliebri, quod tepens, ac rectis cum collyrio infunditur in magno dolore, uel si acrior destillatio fuerit, uel oui album additur in collyrijs monemeris, hoc est præsentaneis, una enim die ingentes cohibet inflammationes unde nomē, ita ut ab ambulationib. balneo uespere uti possit ceu decedente morbo feretq; finito: ac deinde nardino collyrio uti possunt. Monemera uocamus, inquit. Gal. in quib. acacia uario pondere, imponitur & si aliquādo nihil profusus adicitur, alie æris squamā, uel æs cōbustum suscipit, cum aliquibus temperatæ stypticis itis quæ materia digerunt & discutiunt, ceu crocus, myrrha, liciū indicū, castoreum, & thus ipsum. spongijsq; oculum fouemus ex aqua calefacta bis in die, in maximis cruciatibus, ter quaterq; æstiuis præsertim temporibus, uel ex decocto meliloti, ac fœnugræci. At si perturbati oculi fuerint fumo, igne, puluere, calce, haud difficulter curabuntur, aque tepide primum fomento, mox frigide: sed in obscuro cubiculo, æger continendus est. collyrijsq; diacrocū, aut dianthodinum imponitur, quibus sordes, & glutino si lipitudines deglutinentur. In potu plurimum iuuat posca diluta, uel aqua egelida pota. ac in ipsis inflammationibus plurimo potu opus est, autore Hippocrate, oculorum dolores largior potus sanat ex uino diluto. balneum item, ambustiones, deiectiones ac sanguinis missio, conferre tradit, sed hæc omnia non omnibus accommoda esse. Paulus in oculorum epiphoris abstinentiam, & castitatem etiam laudat summopere, sed rheumatismos suspendere prædicat facie aceto madente. Verum primus alui deiectionem præfert. Si supra oculorum supercilia inflammans materia insederit, fronti imponenda sunt uicis folia recentia, ruborum cauliculi, portulaca, aut mali cidonii folia, aut galie farina ex uino, uel papauer, psyllium tæ ex aqua, aut strichnum, uel papauer cum ostrearum corticum cinere: ac omnia deniq; styptica refrigerantia profunt. Ex cōpositis giris sitim, myrrha, thus, ex oui candido, aut samia terra, cum myrrha, & thuris manna, ex oui quoque albō. At in frigidis fluctionibus, sulphure uiuo, aspalatho, pice colophonina ana ʒ. ʒ. & Musc trochiscus, & asser. assumiturq; utilissimè thetaca: lanam quoq; cum luteo tenui oui candido subacta imposito. Post purgationes corporis, stercuramenta, gargarismataq; laudat, & capitis tonsuram, in quo quæ rubicunda redunt curim, rubefaciencia dicta, imponi iubet, & articularum denique restrictiones & in oco pio cucurbitulas: quosdam probasse in uerde adustione si reumatismus extra flu-

A stupefacientibus abstinentia

Monemera collyria.

at cal.

at calvariam, quod ex uenarum conceptaculis deprehendimus, quoniam ea supra modum tument. Gal. uincula ex serico facio, inquit, quoniam de facili non putredicit, gemas ligaturas ocularij faciant, mediam uenam diffecent: tum caro super excrescens ora uenarum claudat, quo ad uinculorum nodi spōte cadant. sed arterias ualentius deligare oportet, quoniam continēte subulsiunt: demum ex fronte & naribus mittere non est alienum. Alij inciso uertice cucurbitulas accommodāt, cataplasmata subinde que excant, & glutinant fronti imponunt. His impositis ac obseruatis perseverante conuulsio: ex humorum fluxu, frequētibz sternutamentis, ac plurimum molestis, sub caluaria ex membranis acrem humorem subterfluere indicium est, tum arterias tuto incidere siue demus: hunc humoris impetum nostri rheumatismi oculorum etiam uocauere, interdum fluctiones, unde lachrymationes perpetue innascuntur, praterquam in ea inflammatione, quam xerophthalmiam uocamus: in ceteris pituita alba, quam lippitudinem uocamus in narium angulo adhæret. Omnium teterrimæ sunt que aciem occupant, palpebras: quæ inuertuntur si ex sanguine fuerint, oculi frons facies: quæ & tument et rubent, multa: quæ lachryma, ac pituita crassior, alba, æqualis, cum tumore uehementi, grauique dolore certantur. At bilis note sunt acutior dolor, tumor modicus, ac rubor diluor, seruetior tamen lachryma; ac pituitæ minas apparet. In phlegmatis uero uisio his contraria indicia uidentur inflatio maior, quam oedema uocamus, tumor præmenti digito cedit, pituita alba, mollior: quæ, lenis item lachryma, quæ nec calida est: quæ uero in eo genere saluor effluit, deterior est, nam sæpe exulcerationis causa esse potest: præsertim si liuida pituita deprehendatur. De xerophthalmia suo dicitur loco. Epiphore: quatuor quoque, sicut & reliqui morbi, temporibus includuntur, cum incipiunt pituita tenuis est & aquosa, ac dolor minus grauis, cum increscunt, alba sit & mollis, tum grauior uel acutior dolor: consistunt uero ubi alba & crassior est, gummi modo adhærens, dolor: quæ in summa est, palpebra: quæ cum oculo agglutinatur, decedunt denique cum ea omnia imminuuntur.

Xerophthalmia

Quatuor tipos
tam morborum.

De Epiphoræ curationibus,

Cap. VIII.

Epiphoræ, si protinus non occurritur, de facili subsistit: incipientibus sanguinis detractione opus est, ex cephalica (ut dicunt) uena, dolori maxime contraria, uel extraque, uel ex ijs quæ inter pollicem & indicem sitæ sunt. Si epiphoræ rheumatismus consistit ab eadem parte duntaxat uenam soluimus: uiresque & materie quantitas consideranda est, rheumatismus propterea minoris impetus leuioribus sepius sine medicamentis uincitur. Alij nisi in ophthalmiæ desperatione temporum uenas uel earum quæ post aures feruntur, secari non paruantur neque iniuri uolunt: imo leuiiores alui detractiones probant, ex siliquia ægyptiæ, aut hiera, uel rose syriaco, quam mannâ nunc officinæ uocant, ob thuris mânæ: mitem, de qua dicere aliqua parte pro tempore uidetur. Hæc ex roboris folijs colligitur, teste Hesiodo, & si nostri nunc ex lapidibus etiamnum colligi tradant: constatque inquit Plinius, rores melleos ex cælo candentes non alijs magis inferere frondibus: non alia suauitas, ususque maior mortalibus à morte uocandis, quam diuinum hoc medicamentum: scilicet enim leniter nec uentrem turbat, regia quidem potione, Veteribus matronis etiam uncias ternas dedimus sine molestia aluum humoribus exonerantes. Ex Assyria deferuntur: probatur recens tantum gummi masti: his leniciam præbens, subcitrei intus coloris, dulcis, suauiter gustatus, os refrigerans, rores frigore naturam referens. Leporini simi baccis in uitreis uasibus resperatis ad nos ferunt, uim, ut dicunt, medicaminis exacuens. Verus improbanus, saporis non iucundi. Amygdali fati na adulteratur, gummi & saccharo terreno & humido uisitur, sicco ac uisio septentrione commode asservatur, operto uase. Huic cognatam naturam habet Eleomei, sponte nascitur in Syriæ palmiremis, manat ex oleis pingue, crassius melle, resina tenuius, sapore dulci, & hoc, inquit Plinius, medicis non sine nausea aluum emollit, bili præcipue detrahit, duobus cyathis in aquæ hémina datis: qui bibere torpescunt, inquit, excitanturque crebro: pugnatore certaturi præsumebant ex eo cyathum unum. At nunc Eleomei ex Asia pulia deferuntur ad medicinæ uulgares usus. sed ne nominis similitudo officinarum magistros decipiat quid sit Rhos syriacum dicemus, quod nomen latinum non habet: siue id rhus appelletur, hanc Syria fert ulmi folio, paulo longiore, & piloso, foliorum inter

Eleomei.

Rhos.

inter se semper contrarijs pediculis, gracili, breuiter, ramo, pelles candidæ, conficiuntur, semine leniuci simile, cum uua rubecit, quod uocatur thus, medicamentis necessarium. Medici autem rhoicis ununtur ad contria, item coeliaci, quoniam uis ei styptica est: semen à Syris sumach uocari tradunt. Sed de epiphoris calidis dicamus quæ restantibus uinum damnamus, præter eo, quo dictum est modo. Prodest nihil legere, nihil loqui, & leuis materies cibis, sicuti alica, & intrinsecus ex melle panis, cucurbita, lactuca, & similia. In frigidis epiphoris ius ciceris, aut fœniculorum, datur in potum mullâ. In cæteris temporibus & morbi & uinum ratio habenda est. Sed ad simplicium naturam transgamus, epiphoras feruentes cohibet succus bêtæ fronti illitus, & aridæ rosæ farina, epiphoras & tumentes githi cum uino inhibet. Discurti incipientes ex punice acido succus in cæcabo ad mellis crassitudinem coctus, & coctum illis ex aqua imponitur, & papaueris caput uiride, & aridum impositum lenit, portulacæ, iunij aridæ rosæ cum pane imponitur, uiole purpureæ contra imponitur, anemone decocta & imposita, lens quoque cocta cum meliloto, aut cydænio maloflos rubi illinitur. Hippocrates mercurialis folia, & decoctum eius impositum cum myrthæ & thure, hyoscyami semine, ac tantum de melle orti ex uino epiphoras suspensum, periteros ex rosæco & aceto, psyllium illitum fronti, & mandragoræ radix uia cū rosæco, et uino, uel oculorum dolori, astiuas cohibet oculorum epiphoras: dolores quoque se dat dicunt succus circumlitus: nart & omnes alios rheumatismos cohibet, & folia, quod sedantur imponitur & myosotis per se. Lana cum oui candido imposita, ac thuris poline, & oua per se cohibent: cochleæ de mæris putaminibus ualent contra incipientem epiphoram: spongia ex posca imponitur: chalcidion eam suspendit, fronti penicillo illitum, spodium medicamentis conuenit, & squamma ferri, & rubrica circumlitæ: medicamentis quoque inferitur alumen, nam epiphoras cohibet, terra samia, hæmatises sistit, stibia inhibet fluctiones. Contra lippitudines infantium uix aliud remedium est, otium butyro recenti commixto, et flos rubi illitum. Epiphoras uero frigidæ apium per se tritum, uel cum pane impositum, ocymum ex uino, succus mæris, githi cum uino, radix anisi uia & imposita, & anisum ipsum cūthi croco ex uino, uel anedii radix. & silymbitium cum pane, aut decoctum in uino, semen lini tritum cum thure aut myrthæ ex aqua pluuiali, barchæ quoque, & ruta hortensis: polium item præcipue ualeat, & holochrylos illa medetur. Amara cum farina hordei, asphodeli bulbus decoctus in fecē uini supposito in oculo, fliginis grana coibusta & trita cum uino amineo, elixum aron, & panacis radix, gentiane succus imponitur, abers adalligata capiti cum quinque folijs, absinthium cum passio imponitur: sinum caprinum prodest ex melle illitum. In rerea profunt & gargarisina, & quæ comminutata per uitam euocant ex ore, apophlegmatismos uocant, ex melle cocto, uia passa, thymum & pulegio aridis. Damnantur actiora, quæle est ataphysagrite semen, & pyrethron: sed hyssopum ex melle superillinitur.

De mixturis ad epiphoras & dolores.

Cep. 17.

INter compositiones est ea in qua thuris. 5. gummi. 5. aluminis scilicet. 2. balauftio. 1. aquæ pluuiæ tilli commiscetur, & finito arefacere. Ad dolores uehementiores, Galli compositio, aloës, licij, rosarum recentium, croci, opij, myrthæ, omnium partes æquales, contrita ex uino in pastillos digeruntur, & in umbra arefacti ad usum feruntur, ex dulci cum opus est, diluantur, inunguntur oculi, frons, et tempora. Alia qua usus est Erasclides Tarentinus, rosarum recentium. 4. croci, opij. ana. 3. i. cum meliloti decocto, & dulci aliquo componuntur. Alia rosarum, uolarum albarum quæ ex lesumino colliguntur, meliloti, cericūm papaueris. ana. 5. 2. croci, opij, myrthæ. ana. 3. i. cum oui luteo afficitur, meliloti, cericūm papaueris in trochiscos ad usum. Ad acutos dolores & rheumatismos Philoxeni mixtura est, in quo rosarum. 3. is. seminis hyoscyami. 5. thuris. 5. 6. myrthæ. 5. 4. farine hordei, oxybaphum unum, oui luteum assit, succi mandragoræ. 3. 4. croci. 3. 7. opij. 3. 4. uini aminei quantum satis sit ad ea cogenda. Aliud croci. 4. thuris. 5. 2. cynosbat. 5. 4. gummi arabici. 5. 2. ex uino cogitur, addito melle exiguo. Alia mixtura quæ somnium coneliat, & dissoluit. Glauci. 16. croci, sarcocollæ. ana. 3. 7. opij. 3. 4. succi mandragoræ. 5. 2. tragacanthi. 3. 8. ex aqua celesti componuntur. Alia compositio, quæ ab effectus cele-

P titate

qua enim primū curatio est, si ab infantia id vitium ortū sit: deinde nec admodum necessaria est in ijs quibus non multa pīuita, sed tamen acutior sentitur, in qua manuali opere non opus est: sed medicamentis scilicet & uictus ratione, quæ crassiores pīuitā reddat, grandia enim capita uix medicinā suscipiunt. Sed animaduertendū est, quoniam uenæ quæ pīuitā effundunt, aut inter caluariam & cutem, aut inter membranā cerebri & caluariā situm habent, sicut iam explicauimus, superiores ferè per tēpora oculos rigant, inferiores per eas membranas quæ ab oculis ad cerebrū tendunt. At ijs quæ supra os caluarie fluunt, potest sanè remediū adhiberi, nō potest ijs quæ sub osse delitescunt, nec ijs omnino ullū est auxiliū, si pīuita utriusq; emanat, quia leuata altera, pariter nihilominus altera infestat. Quod hoc modo dignoscitur: Raso capite ea medicamēta quæ in lipiudine epiphoras suspendunt, à supercilij usq; ad uerticem illini debent. Si sicci oculi esse cōperunt, apparet per eas uenas quæ sub cute sunt, proculdubio oculos irrigari: si nihilominus madent, manifestū est sub osse defluere. Plurimi tamen sunt quos superiores uenæ sub cute infestat, pluribusq; etiam curatio profuit. In Asia enim Syria, ac Media præstantissimi ocularij medici hac ætate inueniuntur, apud alias nationes uel in Italia perquam paucissimi sunt, quoniam literas non didicere, itaq; ea medicinz pars Orientalis duntaxat nationibus exposita est. In Græcia quoq; defere non solum ocularij, sed & chirurgi, uel ex tota medicina clinici: quoniam ætate nostra Turcarū feritas Græcorū imperia & regna cum literarū studijs sustulit. Fuere ex chirurgis quī capitis cutem nouē lineis inderent, duabus in occipio rectis, una super eas trāuersa: dein duabus super aures, una item inter eas trāuersa, tribus inter uerticē et frontē rectis. Reperti sunt quī à capite recte eas lineas ad tēpora diducerent, leuiter cutim incidentes, ne mīsculos ledant, uenas ipsas rectis hamis legunt & obligāt serico filo & eas præcidentes, lineamenta ita inferunt, ut cicatrix lazius increseat, ne uel cutis antiqui fines de cetero cōmittantur: atq; ita humore ad oculos descendente astringūt. Quidam etiā atramento duas lineas duxerunt à media aure ad mediā alteram aurem, deinde à naribus ad uerticem, tum ubi lineæ cōmittuntur, scalpello incidunt. & post sanguine fuso, os ibidem adurunt, nihilominus autem & in temporibus, & inter frontem, atq; caluariā eminentibus uenis. idē candens ferrū admoouet. Fre quēs atramen curatio est, uenas in tēporibus adurere; quæ ferè quidē in huiusmodi malo tument: sed tamen ut inflentur, magisq; se ostendāt, ceruicē ante modicē deligēda est, tenuibusq; ferramentis, & reuisis uenæ adurendæ, quæ pīuitæ cursum sapissime finire. Valentior tamen medicina est, ubi tenues, conditæq; uenæ sunt, quæ deligari minimè possunt, eo quod dictū est modo, inflatæ atramento notantur, cōtra tēpora, uerticem & frontē, uenæ inciduntur, & sanguis demittitur: ubi satis fluxit, tenuib. ferramētis inurunt: cōtra tempora tamē timidè ne mīsculi ledantur, qui maxillas cōmōent, ceteræ uenæ uehementèr. Aliqui uerticē usq; ad os adurunt, sic ut squamam remittant: interea parata ante oculos esse debent, quæ sanguinem uenarū suppriment.

De oculorum proidentia quæ ex inflammatione quandoq; oritur,

Cap. X.

Proidentiam Latini, Græci quoniam oculi prociunt, *proptosis* uocāt, cum rhagoidis summa in oculo tunica attollitur, ex humorū sæpius ebullitione, aut collisā inus cerathoidē tunica, siue laxata. Quæ cum exigua apparet à similitudine, inquit Paulus, myocephalon uocatur, in crescente morbo ut ut acino figura magnitudine proximā staphyloa appellāt, cum cornea etiamnum tunica resoluta, & uiribus defecta recuruetur, laborat illa quoq; tunica, quā rhagoidem in refectionibus appellauimus. At cū plurimum palpebræ supereminet, melon uocāt, at cum sine sensu super, clauis nominatur, callosam in albo oculi tuberculū, cui nomen à figure similitudine habetur. Ea præterea nonnunquā ex ingenti inflammatione tanto impetu erumpunt, ut totus quādoq; oculus ex sua sede propellatur. Is morbus, inquit Paulus, ad myocephalū usq; malum discussionibus, & astringentibus sanatur, nardino unguēto, & diacrato antedictō, oculiq; spongij sine dolore alligatis oxycrato, uel aceti posca frigida, aut uino styptico, aut rosari de cocto, eadem & clauis conueniūt, & staphylomatosis ante quā albefcat: nam alba & staphylomatia insanabilia sunt. Alij ad ipsas radices per mediū transire acu, duo lina ducēte, deinde alterius lini, inquit Celsus, duo capita ex superiore parte, alterius ex interiore astringunt.

Ocularij medici
et præstantissimi
sunt.

Myocephalon.
Staphyloa.

gere inter se, quæ paulatim secundo id excidunt. Alio modo in summa parte eius ad lentius magnitudinē excidere, deinde spodiū, aut eadmiā infricare, & utrolibet autem facto album oui cum lana excipiendū, & imponendum: postea uapore aquæ calidæ fo. uendus oculus: & leuibus medicamentis ungendus est, & callosa in albo oculi tubercula, hoc est clauos ad imam radicē perforare acu cōmodissimum est, infraq; eam excidere, & deinde lenibus medicamentis inungere. Procidit interdum oculus paralysis uitio, quam resolutionem nostri uocant, de paralysis in cōmuni priori libro iam explicauimus. Hoc malum interdum euenit in altero oculo, modo in utroq; aut ex ictu aliquo, aut ex morbo comitiali, aut ex neruorū distentione qua uehementer oculus ipse cōcussus est, ut is neque quoquam intendi possit, nec omnino consistat, sed huc illuc, ut sine ratione moueatur, ideoq; ne conspectū quidem præstet. Posteriores medici alias huius morbi causas subnectūt, quarum prima est ex humore crasso uentosoq; qui uel oculi partem, uel ipsum totum extorsum propellat: altera uero sanguinis uel alterius humoris abundantia oculum comprimentis ad exteriora, qualis in angina suffocante uidemus posse ma causa est, neruorum opticorū uitio uel nexum, quibus cauo alligantur oculi, si resoluntur. Prima causa ex damnata cerebri dispositione, uel totius corporis plenitudine, uel in foeminis mensibus retardatis, quoniam oculi locorum uitio leduntur, uel hæmorrhoidibus non fluentibus. Secundam causam constituunt uehemens capitis dolor, angina strangulans, frequens uomitus, uel ut in tuba innexus spiritus, in tenasmo, partu difficili, uel in utero emortuo conceptu, ex quo retrī humores & uapores noxij ad oculos feruntur naturali cōmunicatione membrorum. Procidunt & in strangularis quoq; uerum si earum plures conueniunt cause, maiorem oculorū procidentiam inferunt. Vltima causa ex Galeni sententia existimatur, laxis oculorū neruis, nexibus, lacertisq; resolutis proiliunt, unde nihil prorsus cernunt, nam nerui in oculis puri, cum musculis, et nexibus cauo alligantur, molliores uero cum cerebri substantia & oculorū nobiliore parte coniunguntur, hoc est crysalloide, qui neq; longius protenduntur, quoniam mollicia de facili dissiparentur, per quos neruos cauos uelut animæ canales, animalis spiritus multus, clarus, luminosus, ac purus intermeat. Nerui igitur ac lacerti opticos neruos sustinentes si resoluntur, oculi cum cauis neruis ac mollibus remissent, atq; ita miser ē procidit. Ex ictu, inquit Galenus, si prolapsus oculus adhuc cernit, oblesus dicitur lacertus est, neruo optico immuni, si uero nihil uidet, etiam qui cauis est neruus, mal ē affectus est: raro tamen id contingit, quod immunis sit uidentis potestas. Resolui oculi tum motu, tum sensu, utroque modo contingit. Si ex sanguine malum ortum est, tumor oculus, sanguinolentus maximē rubens, in angina uero, aut cerebri membrane abscessu, aut peripneumonia, uel ex laqueo, strangulatione, non admodū tument oculi prominentes, sicut neque ex ipsa resolutione, in qua oculus nō consistit, sed sine, ut dictum est, ratione mouetur, quod in manibus tremulis contingit. Animaduertendū est quod oculus prolapsus omnino altero maior apparet, quoniam ē sede sua iam emotus est, qui si parum resolutus fuerit, parum debilitare usus periclitatur.

De curatione oculorum procidentium.

Cap. XI.

Veteres post inflammationis curationem, in hoc quoque morbo sanguinem miti suadent, si per uires licet: alius item duci, & in primis longiorem incediam indicat, ac leuissimis medicamentis utuntur. Ideo Cleonis & Nilei optimū adiudicant. Cleonis nobile ad modū traditur: Papaueris lachrymæ sicche p. .i. croci p. .i. gummi p. .i. quibus cum teritur, adijcitur rosæ succus. Aliud eiusdem ualentius: squame æris, quod stoma appellat, p. .i. croci p. .i. spodiij p. .i. plumbi eloti & combusti p. .i. gummi tantundem. Eius quoque aliud ad idem est, maximē ubi multa pituita profluit, castorei p. .i. s. aloës p. .i. croci p. .i. myrrhæ p. .i. lycij p. .i. cadmiæ curatæ p. .i. s. subis tantundem, acatiz succi p. .i. 12. Quod cum miscer, liquidū in pōdicula seruatur. Theodorus uero huic compositioni adducit papaueris lachrymæ combustæ p. .i. æris combusti & eloti p. .i. nucleos palmarū combustos p. .i. 10. gummi p. .i. 12. At Nilei collyriū omnium optimū. Id habet nardi indicij, papaueris lachrymæ, singulorū p. .i. gummi p. .i. croci pondere .i. foliorum rosæ recentū p. .i. 4. quæ uel in aqua plantainū, uel uino leni subaustero cogun-

Cleonis medici
sententiam.Nilei medici
sententiam.

ne. Neque alienum est, malicorium uel fertulam campanā ex uino coquere, deinde contere, aut myxum nigram cum rose folijs miscere, aut hyoscyami folia cū oui cocti uidello, aut farinam cum acatix succo uel passo, aut mulso, quibus si felia quoque papaueris adijciuntur aliquanto ualentiora sunt. Horum aliquo preparato penicillo fovere oculos oportet, ex aqua calida expresso, in qua ante uel myrti uel rose folia, decocta sint. Deinde ex illis aliquid imponi. Præter hæc ab occipicio incisa cure cucurbitula admoûda est. Quod si per hæc restitutus oculus in sedem suam non est, eodem tñ modo prolapsus permanet, scire oportet lumen esse, inquit Celsus, amissum: deinde futurum, ut aut inardescat, aut in pus uertatur. Si suppuratio se ostendit, ab eo angulo, qui temporis est propior, incidit oculus debet, ut efflato pure & inflammatio, ac dolor finiat, & intrus tunc roridant, quo minus foeda postea facies sit: utendum deinde uel isdem collyrijs est exacte, aut ouo uel croco, cui album oui admisceatur, ac si induruit, & sic emortuus est, ne in pus uerteretur, quatenus foede prominebit excidendū erit: sic ut hamo summa tunice apprehendatur, infra id deinde scalpellus incidat, tum eadem medicamenta erunt conijcienda, donec omnis dolor finiat. Isdem medicamentis in eo quoque oculo utendum est, qui primū procidit, deinde qui per plura loca fissus est. Nostri huius ætatis medici supinos accubitus uiles esse tradit, uel in omnibus oculorum uitijs, de quibus hoc in loco dixisse satis sit. In uniuersum tñ omnes tum cibi, tum potiones excijs quæ exiccat ac astringunt, preferuntur: sternutamenta uomitiones tñ damnantur, uerum gargarisationes profunt, quæ pituitam euocant, uel quæ manducata aquam trahunt. Ex mixturis miseram laudamus, ac unguenta astringentia, qualia supra diximus. Plumbeam lami nam tenuem in semiorbem ductam, ut oculum contineat imponimus: alij leni tantum ligatura ex lana molli, aut gossipij mollitie: ac quies omnino imperada. Et si parum promineat oculus satis est uti collyrio ex Assyrio melle, quoniam stypticum est, exiccat, reprimat, ac stringat maiore oculi procidentia ex superabundanti materia, corpus excinandum esse itacimus, caput deinde, sanguinis missione, aliaq; deiectione: & materiam in diuersum trahere necesse est. Quod superest digerere, & educere, uel dissoluere oportet. Demum ijs quæ oculos iuant, & corroborant fouendi sunt. Cucurbitulas eo modo quo diximus imponimus, uel paruulas in temporibus quoq; conijcimus, uehementioribusque collyrijs utimur hoc est magis astringentibus. Initio facies ac oculi acciposca cum lana fouendi sunt, ac frigida subinde, ubi decocta sint astringentia, ea magis prodesse dicuntur, nec aliud absclutorium inueniri medicamentum, si non fuerit ex corporis plenitudine. At Orbitalij sententia oculi uehementius deligandi sunt, nā & lachrymationes laudat, quibus materia destillat, ac ex aceto a qua temperato fomena. Ex parafisi uero, hoc est neruorū nexuumque resolutione, procidentia, hiera si frequenter pota succurrit, gargarisationes quæ profunt sternutamenta & quæ ex naribus pituitam trahunt, ut diximus obesse uolunt. At odora menta iuant, quæ materiam dissolunt, uel exiccat, nam & cerebri uires excitant, ex thure, succino odorato, ligno aloë, gario: phyllis, similibusque odoris, dissoluta materia, leuiter quoque astringentia iuuat. Ac ubi ex emortuo partu cõtigerit malum, uel si menses subfuerint, remedia suis locis querenda erunt: Deinde ad oculorum affectus trāseundum erit, qui stypticis iuuari solent, ut in sedem oculus redeat: Quale emplastrum id probatur, quod habet fabarum farinam, rosam aridā, thus, & palmarum nucleos combustos ex uino styptico. Simplicia uerb quæ huic morbo proflint summam subiungemus. Porulace folia trita cū corticibus fabæ recentis, medentur & dolori, aut coriadrū cum muliebri lacte, aut satium lapidum, per se positum, aut cicute succus circumlitus: caulium item rubi tenerissimorū succus, si fronti illinatur, lotura plumbi, aut ipsum ustum, in medicamentis additur, uelissimus est hæmantis æthiopicus præsertim.

De carcinoma tñ carbunculo oculorum.

Cap. XII.

Carcinoma in cerathoidis tunice parte rubens innascitur ex inflammatione materiz adustæ (ut tradit Paulus) ex quo consensus dolor ad tempora infixus peruenit, uel eo magis si oculus moueatur. Anthracosis quoque cacoethæ ulcus dicitur cum in eadē cerathoidē tunica aut palpebra suppurat, uel utraq; sicuti in alijs quoque corporis paribus

Accubitus in oculis uilis quæ uiles sunt.

Carcinoma g. nretho.

Anthracosis.

paribus cōtingit ex eadem inflāmatione) ingens dolor est, siue in ea parte quæ alba est, siue ubi lymphida sit cerathoides, qui tum leuior est, sed omnī pestifera, ubi pupilla imago cernitur, in ijs punctiones ictustq; sentiuntur, lachrymæ cōtinuæ proficiunt. Euenit & præter cætera cibi tridūm, dolor quoque capitis ægrum plurimum infestat ex membranae cerebri cōmunicatione, nam & à calidis magis irritatur dolor, ac ipsa inflāmatio, ob id & uehementiora collyria plurimum doloris inferunt. Constat quæ nulli membro magis carcinomata inferre dolorem quàm oculis, ex manifesta sensibilis membri ratione. Melancholica enim tabes in duriore tunica si infigitur, diutius permanet, quoniam transpiratione non euanescit, ubi de facili corrumpitur, & carcinoma innascitur. cerathoidem enim uocamus & ipsum album oculi, in quo quoniam tunica mollior est, carcinoma quoque leuius sentitur. Is morbus omnīu sententia remedijs non uincitur, quoniam medicamentorum uim morbi uidentū superare necesse est, nec manu in eo opus est, quia materia acutior tabifica interiores oculi partes, aut alterū oculum corrumpet. sed quæ tamen dolorem leniant, imperanda sunt, ne ut ex toto æger sine remedijs spe relinquatur. Ga-

Ægri etiam in morbis desperatione non desunt dā à medico.

leni opinione, qui periclitari ægrū desperatione, impium esse adiudicauit, necessarijsq; indicatis irremediabile malū, esse facis. Oblectamentis quibuscūq; opus est, lactis præsertim potione, si modo id in stomacho non uidetur alica, pestifera, alijsq; refrigerantibus sine ulla acrimonia. Alius præterea clystere soluenda est. Sanguinis missio, à cubito, inde à capite, si ater fuerit, iuuat, uentrisque defectio, ijs quæ atram bilem trahunt, necessaria admodum est. Vel si uenā solui non licuerit, ea hoc modo fieri potest, epithymi, sente, si quarū, bugli ossi, melissophylli, feminis seris, linodefini, sem. cucurbitæ, melopeponis singulorum æquis portionibus, tripoli 3. j. hermodactylorū radicis 3. j. nucis chēbulæ tantundē, ellebori atri, salis indici ana 3. j. succi glycyrrhizæ 3. stoechadis 3. j. lapidis armeni eloci, gariophyllorum ana 3. j. mulci odorati semicibolum, cōtrita seruantur: modus est ad drachmas quinias, cum casei sero. Inter ea dolorem sedantia collyria laudantur, id præstat melilothum cum oui candido, exiguo croco addito, ualet & oui luteum coctum rosaceo commixto & impositum, cum croci paulo. Vel aliud in quo cerussa, gummi, amyli & opium miscentur, cum seminis cydoniorū lentore. In carbunculo quoque eadem serma ē ualentis spongia ex posca frigida oculum fouendus est, deinde eruienda aut triticea farina ex mulso cocta & imposita prodest. ex lacte quoque oculos fouent. Ad ulcera uero depascentia, quas phagedenas uocamus, lenticula cocta ex melle imponitur: aut cū malis cydonijs coctis. Alij oliuæ folia, & balauitia in uino decocta cū melle imponunt. Per feuerante pure, ac putrida tabe fluente, eodem utimur cataplasmate. Dein ouorū lutea assa cum croco & melle diluta ad cicatricem imponimus. Aut aliud uehementius in quo cineris 3. j. myrrhæ oboli 3. j. ex uino amineo teruntur, & cretico dulci uetusto miscentur, in olla quæ in uisus seruatur. Ad carbunculos palpebrarum malum punici, acidum, concisum, ut Paulus asserit, in aceto coquito, & tritum in linæolo bis die, aut semel in nocte impositum, mirè prodest. Cellus quoque & Paulus idem sentientes, ex inflammatione carbunculi oriri tradunt, in oculis & in palpebris, & in ijs ipsis, modo ab interiore, modo ab exteriorē parte, in hoc casu alium etiam dicendū tradit, cibumq; minuendū, lac potui dādum, & ut acris quæ leserunt, leniantur. Quod ad cataplasmata & medicamenta pertinet, ijs utendū, quæ aduersus inflāmationes ante proposita sunt. Atque hic quoque Nilei collyrium opimum est, si tamen carbunculus in exteriorē palpebræ parte est, id cataplasma aptissimū est: lini semen ex mulso coctum, & si uid non est, tritici farina eodem modo cocta ualet: similis de carbunculis apud antiquos curatio. Ferunt enim si diu in palpebra permāserit carbunculus, atrum contrahere colorem, ab initioque cauendum esse, ne nimis refrigeratia imponatur, quale est per se strychnon: quod in oculum mareriam regerat, alioquin cum dulci tumore discutit. Deinde rosarum decocto repente aut rubi, oculum fouendus est, si enim serpere malum uideretur, hypocythidis succum cum myrto, acatia mixta illinimus. Valet & mali punici cortex, cum lente decoctus, exiguo melle addito, humoris enim imperum suspendit. Apollonius ad carbunculos oculorum eo medicamento uritur, spodijs 3. j. subijs 3. j. croci obolos 3. j. myrrhæ tantundem, cum uino terentur, milce cretici dulcis paulū, amouet enim crustas, & ulcera repurgat, & fluxum

Carbunculi curatio.

Phagedena quæ curatur.

quoque cohibet, nec minus inflammationē discutit. Aliud ualētius in quo plūribi scōrte elō:
 et 3. spicē 3. 1. gūm 3. 2. oleū foliorū succi quantū satis sit. Ad carcinomata aut oculorū
 Demolthenes acriora medicamenta dānauit, quoniam uehementiores dolores excitat. Is
 morbus senectuti cōtingit, & post uepustas epiphoras, & mulierib. quas menses defece-
 re. Remedijs huic dūtaxat mitigatorijs procurari cēset. Mane dulci oleo corpus perun-
 gendū ē, caput uero rosaceo, aut omphacino, ante oculos lincolo ex nigro serico frōs
 uelanda ē, ne in cernēdo oculis labore inde molliter deambulandū esse in obscuro cū
 biculo, & quā maximē fieri potest, caput ne quantat. Frictiones praterquā in capite ad
 inferiora usq; membra utiles sunt: lactis quoque portiones decocti laudat. & forbile ouis: a
 pradio uero somnū improbat: in cibis suillū sūcipit cū cerebro, pedesq; ac inter pisces
 murem in cibo, ab eodē autore cōmendari uideo. Ex olerib. maluā, amplicō, lactucāq;
 & cūi item album subausterū. Legumina & salsamentorū omnia gēnera damnauit: in-
 ter cetera auxilia spodiū medicamentū prætulit, & Cleonis quoque in oculum conij-
 ciendum docuit ouū & lac muliebre, repentia. Mirgar item & lenis decoctū, aut plan-
 taginis, aut portulacē. Ad dolores uero temporū diarthodon collyriū ualere non dubitū
 ē. In uehementi uero ardore, ex papaueris calice cataplasmata laudauit.

Quibus carci-
 comata potiss-
 imo elongat.

Doloribus tem-
 porum que con-
 ueniant.

De oculorum ulceribus, et de eorum generibus, causis et signis. Cap. XIII.

PRÆTER carbunculos, pustule quoque ex eadē oculorū inflammationē in cerathoidē fieri
 manifestū ē, sicut in ceteris corporis partibus: ex materia dūtaxat acri adustaq;, re-
 liquis humorib. eam non facile penetratibus, quoniam crassior est tunica. Ex paruitate pu-
 stule dicuntur, ex ijs quoniam materia firmior dāx, ac exulcerantib; ulcera demū in tunica
 cornes permanent: horū quatuor sunt gēnera, alij plura cōstituunt. hoc ē sepe, quia
 modo cornes superficiē, modo in imam partē exulcerant, & quoniam alterum altero pro-
 fundius insidit, ipsam tunicā ex quatuor cartilaginosis densissimis que tunicis cōstare ar-
 bitrantur, ulcerū que nomina inde sortiri. quod uanissimū esse putamus. nā tunica cras-
 sior ē ac densissima, ob id summā partem eius, imā, ac inter ipsas medias geminas con-
 stituimus. At in ea cerathoidē tunica quatuor ulcerū species Paulus Aegineta, præter
 que in cōmuni esse dixit, nobis demonstrauit. Primū cauum & angustū mundum, que
 ulcus, cōpunctioni simile bothrion cognominatū, eo latius minus, que profundū Cœlo
 ma uocat. Argemon uero, quod nigrum candidū que oculi occupet, ita ut in albo ni-
 brum uideatur, in nigro uero albo conspicatur, unde & argema rubens dicitur, uel leu-
 ma, quod albigo uocatur a nostris. Epicauma itē fordidū ulcus ē, & immundū, ac tabi-
 dum, quod cum expurgatur, sepe humida in oculis inueniuntur. Ex alijs sunt ulcerū quo-
 que differentie. Alij differentias distinxerūt hoc modo. Caliginē ulcers speciem per ni-
 gram oculi in idē nebuloso ferē aeri similem euagari, coruleo ferē colore, plurimū que
 circuli nigri amplexi tradunt, que cum ad pupillę fenestrā peruenerit, non facile oculus
 possit cernere. nebula uero in eadē nigri parte profundius ulcus inherere ipsa caligine:
 uerū minus, & ob similitudinē, quia cæcidum ē, nebulę nomine uocitari. Epicauma ue-
 ro cū oculi nigra pars in superficie exasperata ueluti exustus cinis appareat. Et si ma-
 ior uelut ex pure ortum cum crusta, quam escaram uocamus: quod in nigro profun-
 dius et ex maiori tunicę corrosione, ita ut humor paulatim effundatur: & oculus deni-
 que foris miserē erumpat. ea ulcera cum plurimū non sine febris inuaduntur. Quidā cœ-
 lomata rotunda esse cōpunctionibus similia, cauā, angustā, ac pariter munda tradūt. No-
 stri quoque recentiores tales abscessus oculis euenire non dubitat, sicut in ceteris corpo-
 ris membris, ex ijsdem quos diximus humoribus acutis: & ea uicia in cerathoidē magis
 quā in sūda, hoc ē in albo, orti, quia hæc pars que translucida uidetur, solidior sit, ac
 per eam conceptus humor, minus trāiret, ob id locum facilius suppūrat: quā in sūda
 dardi quī humores nō facile densissimā tunicā penetrare possunt. In cornes pustule sem-
 per minores generantur, quā que in cæcido fiunt, ex ijs, ut diximus, ulcera oriuntur, ex
 humoris adhesionē: quorū species sepe esse tradiderunt. quatuor in summa tunicę par-
 te, et quæ in ima membranę parte generantur. Primum genus simile esse fumō, nomina
 quoniam barbara sūt, omittimus, uel quia de facili interpretes ea inuenerint: nam & ma-
 gnam quidem partē supremę tunicę cornes occupat, colorē ex nigro & albo mixtis,

Ulcerum gēnera
 in oculis.

hoc est leucophoea: tunc item funditur, ueluti cetera serpentina ulcera. Secundū genus caliginosum uocant ulcus, priori profundius, magis albicans: uerum exiguum nubemq; uocant, plus minusq; albelcit ulcus, quo magis ad interiora penetrat. Tertium genus partim iridem, partim cādidum oculi, licet parum occupat, idem tamen uisum est, quantum colore differat, quoniam & rubens & album est: nam ipsius funde ulcera omnia rubicunda semper apparent, ueluti sanguinea. in cornea ediuerso alba sepe semper cernuntur. Quartum genus ulceris est, quod tunica dirumpit, ramosum uocat, nam & foraminulentum est, interduum lūx cādidā simile, lananum appellātes: profundius quā cetera dices agit, nec ullā funde cādidā partem recipit: ceteris calidius est, magisq; adurit. Ex ijs uero quæ interiora sunt, alterū profundius, calidius, ac angustius est, nec tamen sordidum, grano ueluti albo simile. Alterum latum, sed minus profundū quā reliqua interiora ulcera, ueluti primā tunice partem non excedens, cum prius ad tertiā usque tunice partem penetrat, semiq; ambitus forma ducitur, albicare in lūx modum. Postremū uero ex interioribus ordine septenum, magis quā reliqua tunica dirumpit, saniosum sordidum, et carā habet, quoniam plurimum adurit, propterea oculus haud difficulter erumpit. & primus qui sub tunica continetur, humor effluit, difficulter abstergetur, uel periculosē, quoniam tunica penē lacerata magis attenuatur: nec eius imbecillitas abstergerē ut medicamentorū ferre potest. Vlcus præterea omne quod ab interiore tunice parie incipit, & in exteriorem fertur, abrodendo deterius habetur. Pari modo & quod atrum cernitur, uel quo magis ad pupillæ partem accedit. Vlcus initio plurimū doloris affert, puncticiones, & lachrymarū profluuiū exuberat. Cur omnia cerathoidis ulcera, cicatriceq; ut tradit Aristoteles, albicāria uideantur, ratio euident est, quoniam tunica, inquit, cornea nigra est, & morbus in contrarium ferat, ideo quod nigrum est, album redditur: nā & Aethiopi si creditur, ubi albescentes cernuntur. Alij alia rationem afferunt, quoniam ser, qui lymphidus est, si cogitur, aliquātiſper caliginosus redditur. at dēior in nebula albican tem cōdensatur. Cerathoidis nāq; potentia si ualidiuscula est, nutrimentū ad lymphidū in sese cōuertit, alioquin affecta malis humoribus aut uaporibus caliginosior redditur.

*Cerathoidis ulcera omnia albi
cicula.*

De curatione ulcerum oculorum,

Cap. XIIII.

SI ulcus cum phlegmone, autore Aegineta, ortū habuerit, ab inflammationis causa initium curationis sumendum est, & ab ijs quæ leniunt, & concoctionē præstat, admixtis similibus collyrijs, incipere debemus. Quale est dialibanū, aut cicnu, & pyliria appellata, & aster, & similia, ex amylo, aſtere, ceruſſa q; cōposita. Et quæcumq; dilcurium, nec mor dent: sordidis ulceribus mullam laudat, cum foenuſæci decoctū. Perpurgara ulcera ad cicatricem perducit Cleonis collyriū, nam & cicatrici decorem affert. Alij alium prius exinaniant dysſtere, uel sanguinis missione corpus & caput exonerāt, si plenius est, magisq; si febris addit. Mox Nilei diarthodon infundit diluūt: aut lac muliebre tepens statim ab ubere: at Apollonij chſacon. Celsus quoque in chirurgica non ignobilis, hæc de ulceribus tradit, ex pustulis, inquit, ea fiunt: sed recentia lenibus medicamentis curanda docet, & præcipuū ad ea laudat diabalanū uocatum, habet æris combusti & eloti, papaueris lachrymæ frictæ singulariter p. .i. spodij eloti, thuris, stibis cōbusti, & eloti, myrrhæ, gummi singulorum p. .i. .2. At super excreſcētia ulcera sordida, caua, uetera: quæ ex inflammationibus fiunt, ex ijs super excreſcētia, collyrio quod menigmenon uocatur, optime reprimuntur, Euepidij attribuitur, in eo papaueris lachrymæ, & albi piperis singulæ uncie sunt, gummi libra, æris combusti p. .i. .1. Et sordida purgantur eodem, & eo quod similiton uocant, habet eruginis p. .i. .2. gummi tantundem, ammoniaci, minij sinopici, singulorum p. .i. .16. quæ quidā ex aqua pluuianti, aliqui ex aceto conterunt, quo ueteriora sunt, id quoq; quod phymū appellatur, in quo croci p. .i. .1. papaueris lachrymæ, gummi singulorum p. .i. .2. æris combusti, & eloti, myrrhæ, singulorum p. .i. .4. piperis albi p. .i. .6. spæron eiusdem Euepidis, lapidis hæmatitis eloti p. .i. .2. piperis grana 6. cadmice elotæ, myrrhæ, papaueris lachrymæ, singulorū p. .i. .3. croci p. .i. .4. gummi p. .i. .3. cum uino amineo conteruntur. Eiusdem liquidum medicamentum in quo hæc sunt, eruginis p. .i. .1. minij combusti, atramenti futorij, cinnamomi, singulorum p. .i. .4. croci, nardij, papaueris lachrymæ, singulorum p. .i. .1. myrrhæ, p. .i. .2. æris combusti partem .i. .3. cineris

Sordidis ulceribus que conuertuntur.

cinis ex odoribus p. 4. piperis grana 15. hæc ex uino austero teruntur, deinde cum pa-
 limbus hæminis decoquantur, donec corpus unum sit, id quæ medicamentum si asser-
 tur, efficacious sit. ad caua uero ulcera implenda, supradictum sphæzion ualer, sicut &
 uetus ulceribus, & uix ad cicatricem peruenientibus. Est & Hermonis collirium, ha-
 bet piperis longi p. 4. s. albi p. 1. cinnamomi, costi, singulorum p. 4. 1. arramenti sutorij,
 nardi, callicæ, calitoei, singulorum p. 4. 2. gallæ p. 5. myrrhæ, croci, thuris, lycij, cerussæ, singu-
 lorum p. 4. 8. papaueris lachrymæ p. 4. 12. aloës, æris combusti, cadmiæ singulorum p. 4. 6.
 acatiz, subis, gummi, singulorum p. 4. 25. Verum communia ad pustulas & ulcera reme-
 dia ab ijs quæ suprà dicta sunt, epiphoris querenda sunt. At clamores in primis, mentis
 cogitationes uel cerebri, sternutamenta quæ obesse uolumus: & balneariũ usus damna-
 tur, quies uero & ocium laudatur. Olfactu prodest uiola, rosa, nymphaea, camphora, &
 poma omnia odorata. Supinus somnus utilis est, aut in contrariam partem. Cibus tenuis
 esse debet, ac boni succi, qualis alica est, uel syrupus uiolaceus, aut rosaceus, mali tñ grã-
 nati succus. uel infuso morbi nihil esse utilis est, sed in totum abstinentia prodest, si uehe-
 mens dolor infestat. Ad aperto ulcere, ex quo plurimum humoris effluat, dabis anima-
 lium extrema in cibis, uel pullos gallinaceos. Altius soluenda est quadridui interuallo, sed
 ægri uires considerandæ sunt, ex ijs quæ acres humores trahunt. Ex posterioribus qui-
 dam ludus hæc catapotia deuoranda ægris dabat, succi glycyrrhizæ, tragachani, ana 3.
 1. diagridij 3. s. modus est ad drachinam. sed quis ebrius uel ebrio daret, aut hosti? Satis
 est si obolus afflueretur. Alij tutius balanorum croceorum & Indorum, quos falso my-
 robalanos posteritas uocat, decocto uruntur cum hiera, & huiusmodi. His ulceribus id
 collirium præcipue medetur, quod habet cerussæ, amyli, camphoræ tñ portiones: nam
 profutuum suspendunt, & ad conglutinationem ulcus præparant. Aliud ab eodem lau-
 datur Iudeo, quod habet gummi uel tragacanthi, amyli, ana 3. 2. cerussæ 3. 5. opij, cadmiæ
 uel spumæ argenti, ana 3. 1. ex aqua pluuiatili terantur, & ad usum seruetur. In primis uero
 laudatur lac muliebre, quoniam rheumatisinũ cohibet, & ulcus abstergit. Sed quæ ulce-
 ra sanant, & conglutinant, & caua replent, exiccantia sunt, non mordeant, qualis est ce-
 russa, gummi & amyli, & oui corticis farina ex lacte mulieris, quæ nec opio indigent,
 quoniam per se refrigerant, leniunt, ut Galenus tradit, & abstergunt. Si ulcus in ceratoidi
 parte suprema fuerit, diarrhodon collirij prodest, uel quod habet sarcocollæ & amy-
 li portiones ex alinino lacte: ubi lac haberi non potest, fenugreci decoctum in primis
 laudatur, nam dolorẽ sedat & abstergit leniter. Collirij dialibanon quod pustulas ma-
 turat, & ulcera sanat, habet thuris 3. 1. s. ammoniaci, sarcocollæ, ana 3. 5. croci 3. 2. cum fe-
 nugreci decocto misceatur. Aliud præcipuĩ ad tetra ulcera, humores oculi intus cohi-
 bens, albuginẽ & hyaloidem. Habet stimeos, sarcocollæ, ana 3. 11. acatiz 3. 3. cū succo cari-
 licorum rubi cõficiantur. Aliud sarcocollæ 3. 4. in lacte alinino pluribus diebus mace-
 rat, sed mutato omnibus diebus, stimeos, sanguinis draconis, amyli, ana 3. 2. myrrhæ,
 aloës, ana 3. 1. s. opij 3. 1. cum succo caulij rubi diutius terantur, & seruetur in usus, si ulcus
 ijs cedit, plumbũ combusti & thus, cerussæ tñ profunt, in collirijs ex oui cãdido. Aliud
 quod replet & cicatricem inducit, habet plumbi combusti, stimeos, cadmiæ dote, floris æ-
 ris doti, tragacanthi, ana 3. 8. opij 3. 5. cū aqua pluuiatili cõterantur. Item prodest ustræ-
 rum cinis donus cum oui albore. At ubi sine feruore ulcus est, prodest quod suprà dixi-
 mus de nardo & myrrha collirium. Si uero sordidũ est, nulla cum fenugreci decocto
 ualeat. Si ulcus erodit, plurimũ ac serpit, collirij ex opio & melle & aqua pluuiatili cõfi-
 ce. Palpebrarũ ulcera collirijs magis abstergentibus indigent, ob id ab eo abstinemus,
 donec oculorũ ulcera persanentur. Paulus in suprema inquit tunica cicatrices, aut nubẽ
 culas, & in profundo albugines uocitatas, smectica remedia repurgat, & discutit, sicut
 anemonis succus, uel minoris centaurei ex melle. Vetera uero uitia cedria extenuat, æ-
 tẽ per se, ut collirij ex aqua tollit, sunt & smectica colliria, diaceratos elaphiũ. Albugi-
 nes nitũ ex oleo ueteri officiose rãperatũ, illisũ leuat. Est sæpe cortex cõbustus, melle tñ
 dissoluitur, aut id quod habet ammoniaci, thymiamatis, myrrhæ, troglodytidis, crocodyli
 simi, ex aqua colliria facto, prospere aut si succedat, tabefactõ sale capadoco, & in albu-
 ginum collirijs addito, & in oculos instillato. Ex eodẽ autore quæ cicatricibus colorẽ
 reddunt,

Cinũ ex odo-
 ribus.

Vitũ romã-
 dar oculis malũ
 habentibus.

Myr obalenũ.

Smectica
 colliria.

reddunt, gallæ, acariæ, ana ʒ. 4. chalcantii ʒ. 2. Aliud collyrium, balauftij, acanthi, acati, gummi, ana ʒ. 4. ſtimini, gallæ, ana ʒ. 2. a qua diluatur. Alij ad albugines oculorum diacrocum collyrium præferunt, habet piperis p. 1. croci ciliis, papaueris lachrymæ, ceruiffæ ſingulorum p. 2. pſorid, gummi, ſingulorū p. 4. Ex ſenectute autem aut alia imbecillitate idem ualere traditur, poteſt & melle quàm optimo & cyprino & oleo uetere dilui. Efficaciſſimum eſt ſi baſami p. 1. addideris. Prodeſſe affirmant ambulationes multas; exercitatio- nes, frequentius balneo, ceruicis frictiones, & ex ſinapi gargariſmata ualere proſentur. Subiungendi ſunt in ſimplicium effectus, lecturis non diſpiceat, quoniam & Paulus & Galenus idem facitare ſolent. oculorum caliginis diſcutit ſuccus rutæ utriuſque cum melle attico oculis inunctis, uel cum lacte mulieris puerum enixæ; poſteriores ſi foemellam pepererit, magis probant, uel puro ſucco angulis oculorum tactis. Lapadium quoque, ut inuenio, trixaginis foliorū ſuccus cum oleo, aut anagallidis cum melle, giſi quoque quæ commanducatum, & impoſitum picecedani ſuccus cum meconio & roſaceo, caliginis proſunt, & cæpæ ſylueſtres oſſactu ipſo magis ſucci inunctione; caliginis & nubeculæ ſanat lactuca ſylueſtris cum lacte muliebris, braſſica commanducata ex aceto, repen- tinas leuat caliginis, ſed ſceniculo præferunt leuatur, quàm ſerpentes nobilitate dicunt, colligitur cum cauſis turgescit, in ſole quæ ſiccatur, & ex melle inungitur. Succus item mellilotophylli cum melle illitus eximius habetur. Mellilotus cum lacte, aut lini ſemine, ſtomachicè medicamentum ex acerbo malo punſco factum prodeſt; ſuccus cupreſſi tu- ſis folijs cum ſemine mixto oleo, autores alij cedri ſuccum inungere. Hebeni quoque li- gno ad cotem trito, cum paſſo diſcutiunt. chamaſice uſiſſima eſt caligini et nubeculis. Ari ſuccus ex radice caliginem diſcutit, cum melle attico, & nigrum eleborū alij inun- xerit, chelidonie quoque ſuccus exprimitur ea floreſcente, & in æreo uafe cum melle atti- co leuiter cinere ſeruienti coquitur, ſingulari remedio. Anſtolochia quoque prodeſt, & tapnos herba, id eſt, pes gallinæ. Et radicis acori ſuccus potu. Alectorophi ſemen ſolidum conſicitur in oculum, nec turbat, in ſefe caliginem contrahit. ſelle hyenæ caligi- nes ſanantur, & crocodilea, hoc eſt in eſtina crocodili minoris cum porri ſucco inuncta, fel caprinum cum uino inungitur, leporis uerò cum melle aut paſſo uſiſſimum; hiru- dinum cinis, uel lacertarū crematarum cum melle crético. uel accipe uiperam uiuam in fictili nouo combuſtam, addito ſceniculi ſucco ad cyathum unum, & thuris manna, at- que ita eas inunge. Fel quoque uulue prodeſt. Vngunt incipientes caliginis adipe dra- conis ex melle & oleo uetere; ad eas lauuantur myſuli cremati plumbi modo, aut myum ciciis illitus. Chalcantum cyprinum medetur. Nubeculis uero prodeſt omphacinum un- guentum, & minoris centaury ſucco diſcuti tradunt, & loſon herba cum melle tollit, & ſuccus radicis arj, ut diximus, prodeſt. Cydamini in paſtillos digeritur, ochone quo- que eodem modo digeſta purgat, fel aquilæ mixto melle attico inungitur, eadem uis in uulturno ſelle, & cum porri ſucco, & melle exiguo. Albugines quas leucomata, alij ar- gema uocant, quæ in pueritia ueluti cicatrices apparent, facilius curantur in ſenibus ue- ro deſperanda curatio eſt, niſi quàm tenuiſſima uideantur. Aqua calida diu foueri oculos oportet. Sed proſunt quæ diximus, ſanguinis miſſio, alui deſectio, & gargariſmata, col- lyrium id ad ea ualet, niri, ſcyoni, lacerti ſimi, ſacchari, ſingulorū p. 1. acori, chelidonie, ſceniculi p. ex aqua pluuiæ decocta, mox contrita in paſtillos digeruntur, nam & pur- gat, & mirè extenuat. Sepiæ quoque farina ex muliebris lacte, & centaury minoris ſuc- cus, & papaueris nigri, mellis puri tantundem. Albugines ſanat orminum perſicum, uel ammoniacum, & callitrix quoque ſotu. Subiungemus quæ à Galeno inter com- munitia auxilia dicta ſunt. Abſtergendi uim habet nō exigua res combuſta, æris ſquam- mia, & eius ſlos, chalcitis combuſta, quæ quo magis mordent, eo uehementiora ſunt, ue- riū tūdora quæ minus mordent. Inter ualidiora ſunt, myſi, erugo, quæ & ad callos ua- lent, uehementiſſimè obſtruit chalcanthum, ſi combuſtur & eluitur, quoniam uis illa uehemens mitigatur eluendo. Ferri ſquamina eiſdem naturæ habentur, & omnia ſtypti- ca terreſtris naturæ, quæ aſperitates, calloſ, dunticem omnem emolliunt, ſicut myſi, rubi- go, & his ſimilia. Inter ſuccos omphaciū, hypochiſtis, glaucion, & acatia. quæ abſtergūt, nec mordent, ceruinum cornu combuſtū uel caprinum, manne thuris, eo quod & cor-

Oculorum cali-
gines quæ diſcu-
ſantur.

Feniculi ſcic.

Albugines leuo-
mata ut quæro
do currentur.

Abſter-
gentis quæ.

dicam continetur, stypticam propterea uim continet & abstergit. Inter abstergentia sunt amamentum, & indicum atramentum, quæ inflammatis ulceribus non sine dolore coniunguntur, inter ea aloës & rosamedium tenent, nam astringunt & abstergunt, & cicatricem inducunt. Sed uero ammoniacus, lapis asius, eiusque flos inter uehementiora annumeratur, unde & palpebrarum uitijs maxime conueniunt. Inter aromata simplicia, quæ cum ceteris commiscuntur, sunt cassia odorata, malobathrum, & ammonium, styptica enim sunt ac distrahentia. Ex abstergentibus nosse oportet, quæ mediocriter & quæ plurimum abstergunt, quoniam hæc durities & callos & cicatrices extenuat. Nam ad leucomata, siue argema & cicatrices draconitij semen ex melle illitum prodest, cicatrices tollunt rutæ semina, ammoniacum & armeniacus lapis, si arida imponuntur, & hyrindinum pulu ablatio capite in olla combusta. Sicur ex pustulis ulcera, ita ex ijs pariter cicatrices fiunt, quæ duobus, Celfo autore, uitijs periclitantur, ne aut caue, aut crasse sint: si caue, impleri possunt eo collirio, quod nuper sphaerio uocari diximus, uel id quod Asclepias nominatur. Habet papaueris lachrymæ p. 4. 2. sagapeni, opoponacis singulorum p. 4. 3. ceruginis p. 4. 4. gummi p. 4. 5. piperis p. 4. 12. Cadmix doctæ cerussæ, singulorum p. 4. 16. At si crasse cicatrices sunt, extenuat canopine collirium. quod habet cinnamomi, acacis, singulorum p. 4. 7. piperis albi, thuris singulorum p. 4. 3. ætis combusti p. 4. 8. cum aqua pluuiarum. Vnde Eudpidis collirium pixinum, quod ex ijs constat, salis foliis p. 4. 4. ammoniaci thymianis p. 4. 8. papaueris lachrymæ pondere p. 4. 12. cerussæ p. 4. 15. piperis albi, croci foliis, singulorum p. 4. 32. gummi p. 4. 13. cadmix doctæ p. 4. 9. Maxime tollere cicatricem in deus id quod habet gummi p. 4. 3. ceruginis p. 4. 1. croceomagnatis p. 4. 4. Hæc de compositionibus. Radix hyacinthi syluestris albugines tollit. Cicatrices & albugines leuat int pubium puerorum urina. Vngulæ asininæ, cinis inunctus è suo lacte tollit. Fel quoque capre, fimum columbarum ex aceto, nam & turturis ipsum albugines extenuat, gallinarum dantur ad cædum in oleo uetere corneæ que pyxide asseruatum ad pupillarum albugines facit, item cochlearum cinis. Fimum cenchridis, araneus candidus longissimis ac tenuissimis pedibus, cõtritus in oleo uetere nitrum cicatrices extenuat, testudinis sel cicatrices extenuat, chryso colla in collirijs, ac in emplastris miscetur, & alcyoneum ualet. Hæc de ulceribus & cicatricibus oculorum dicta sint. At genarum ulcera succis foliorum oliuæ medetur, spongæ combustæ explet ulcera, & elaterium ipsum ualet, & ficulnifruitis cinis bis tostus, adiecto pŷmmythio, in pastillo digestus medetur, & marini scorpii ruffi, sel cum oleo uetere aut melle atrico, celsum quoque mirè prodest. Quæ perdicum in aereo uase decocta cum melle medetur, angulis oculorum exulceratis mel illitum prodest. Samius lapis cum muliebri lacte, & pumicis farina cõbusti leniter ea purgat, æsustum sanat cum lacte. Prodest & omphacium. In nitrarijs ulcera allata sanantur, si uero facta tardius. Inuenio & argema ruberum anagallidis uisusque succo tolli, cum melle. Omnibusque quæ oculis obstat, succus salicis incisæ manas è plaga cum florescit arbor prodest, argema extenuat sel gallinacæ, turturis que si instillantur. Plumbum quoque uocari uideo plumbei coloris ulcus, quod & plumbum quidam uocauerunt, cui uitis molibdena, id est, plumbago, si commenducata religatur oculis, occurrit. aliqui & cuminum commenducatum imponunt.

Leucomata & cicatrices quæ curantur.

Ad genarum ulcera quæ uisum.

Plumbum ulcus.

De chymosi ex Paulo.

Cap. XV.

Prosequamur reliqua oculorum uicia, quæ ex inflammationibus oriuntur, chymosin Græci uocant, cum utriusque genæ conuertuntur, ut uix oculi aperiantur, albumque nigro supereminet, atque id sanguinolentum sit, & magnam nigri partem occupat. In primis sanguinis missio necessaria est, deinde catharticum, atque diarrhodon, albumque collirium, atque quod spodiaceum dicitur, ex lacte & oui candido: ijs genas & frontem & tempora inungi utile est, cataplasmatibus mitigatorijs fouere necesse est, sedata phlegmonæ, aciotæ auxilia conueniunt, quale est uisidè diarrhodon.

Chymosis cura.

De Hypopion & Phlyctenis ex eodem auctore.

Cap. XVI.

Tunc quoque uisum est cerathoidis, quod hypopion uocant, modo quidem ex profundo oritur, modo in superficie, ungui simile apparet, pro puris differentia, unde & affectu ipsum onycha uocauerunt. In hac curatione, leuionibus remedijs pus abstergimus, quale

quale est hydromel, ac foenugreci decoctum, & inrer collyria diolibanum, aut disrumpimus, & expurgamus ualidioribus collyrijs, qualis est diamyrtha, & igidion. Ad hypo, pia non purulenta eo collyrio utimur, calcanthi, croci, ana. ʒ. ʒ. myrrhæ ʒ. 4. mellis ʒ. 1. & si bulla in ea tunica sub lata intumuerit, humore quodam nervos suffulciente. Tum hy, gra hebafui ualet, croci, aloës, myrrhæ ana. p. 1. uini p. 3. mellis optimi p. 6. crocum uino di, fuitur, deinde aloë & myrrha, demum miel adijciro, et uitreo uafe affertuato. eo bis ter ue in die illinito: oculum enim repurgat, & carnem reficit, & cicatricem inducit. Recentiores medici ex istu aut apostemate eam materiam colligi in oculis, ac subinde suppurari tradunt, cum non pus in ipsa cerathoidis tunica colligitur, scabiem ob similitudinem uocauit Galenus. aut pus ipsum tunicam subit, quod interdum sub albo, hoc est oculi funda, diffunditur, si materia plurima defuerit, uerum sub cornea tantum apparet, quoniam lymphida est, & aciem occupat. propterea ab aliquibus suffusionis genus reputatur, sed quod in tunica oritur, alias in superficie, alias in ima parte, interdum in medio tunice innascitur eo modo quo tunice partes diuidere audeat posteritas, ut dictum est, ubi de oculorum ulceribus egimus: sub ea tunica purulenta materia interdum rubens, aliquando alba aut liuida cernitur: qua ratione tunica aliquando plurimam tumet, sapius infemica circumli modum noui licinij figura apparet, unde nomen accepit, cum materia puris exiguasubest. Verum si ex oculi contigerit abcessu, sanguinem demere necesse est, ac uentrem deiecere eadem quoque adhibenda si ex istu aut ulcere uinum ortum fuerit: si tenuis & aquosa fuerit materia, dissoluentibus, & exiccantibus duntaxat opus fuerit, tum id ualere tradunt. Quod habet thuris p. 1. croci dimidiam, ex foenugreci decocto dissoluatur, si tardius erumpit pus in purulenta causa, opopanaxum, ammoniacum, que ex eodem decocto proderit, quoniam mutationem accelerat, & adaperit. Idem prestat foenugreci & meliloci decoctum, si imponitur, uel citius quam sit uerisimile. Quidam scalpello adaperiunt, ut materia puris effluat, si in summo fuerit tunice. Trahit idem autor quendam ocularium uidisse, qui multos eo morbo curauerat, sedens in folio caput aegri, eductendo ab altera que parte temporis comprehendens, pus manifestum descendere cunctis uidentibus. Veruntamen Galeni uerbis, quod sub cerathoide subest, & intra sequentem tunicam tribus modis (ut tradit) educi potest, uel medicamentis resoluentibus, uel sectione, aut capitis (ut dictum est) concussu, quoniam materia alio quandoque repellitur. Verum hæc postrema auxilia nisi in desperatione morbi (ut alij tradunt) imperada non sunt, ueruntamen si in albo oculi fuerit, scalpello tutius utendum est, ac alius subducenda epithymi decocto, chebulis indicis que balanis, sic enim nigiores appellantur, ac addito agarico, hiera que dicta sunt collyria conueniunt.

De emphysemate et generum pruritu.

Cap. XVII.

Emphysema
quid.

Emphysema, inquit Aegineta, est generis tumoris grauitas, inflatur absque manifesta causa, interdum ex pituitæ abundantia, interdum non sine pruritu, ac lachrymarum fluxu senectutis peculiare uisum est, ab angulo inferiore oculi pruritu incipere, uelut inuolæ morfu, aut culicis ictu, æstu id contingit, diaspongio curatur, uel melle cum croco, gena que interior eo illinitur. Ac si plurimum pruriunt, & nihil prohibeat, sanguis à cubito demendus est, marina que à aqua hyeme præsertim hausta salutaris est. Aegineta pruriginem & scabiem aceto & lenniculæ decocto tolli tradit, ac rosarum suffum. Aut hoc medicamentum, in quo æris ʒ. ʒ. mysis combusti, myrrhæ ana. ʒ. ʒ. croci ʒ. 1. ʒ. piperis ʒ. ʒ. uini chij & dulcis crecti, ana cyathum unum cum dimidio, conterantur ad mellis spissitudinem. Vitanda sunt in cibis salsamenta omnia, acra que. Ex posterioribus quidam ex lennicula granorum que cortice, ac pastacione ex aceto cataplasmata faciunt, quibus acuta materia sedatur, et serpere uisum non patiuntur, materia deinde exiccatur, unde squamæ quædam uel furfures à genis cadunt. Deinde oui uittellus cum croco superillinitur. Scabrities ipsa intra genas oritur, de qua plura statim dicturi sumus, milij modo conspergiatur, ex acuto sic humore & materia salia, ex inflammatione quandoque sanguinis adusti, que prius pruritus mox scabritiam inducit, cum in summo cutis est, uel utrumque uisum exundante materia. Verum ex Galeni sententia subtiliorem materiam haberi que prurinum faciat, nam post oculorum epiphoras ea euenire solent.

Scabrities
oculorum.

De trachomatibus ex Paulo Aegineta.

Cap. XVIII.

Trachoma generatim scabrities est, quæ si augeatur, & ueluti granis interioris fici exasperetur, sycolis appellatur, perseverans tylosis à callositate uocatur. Huic malo collyrium prodest, quod dialythion uocatur ex uino, & quod ex hæmate lapide fit, & aqua conficitur generis. Ad hæc & psorophthalmis opus est, conuersa genera, si sine exulceratione fuerit. Si uero in duriciam conuersa tylosis, genas conuertimus & pumice, aut sepiarum osse abradimus uisum: aut siculneis, ut alij uolunt, folijs, aut eo medicamento quod blepharocelsum nuncupatur, nostri quatuor genera constituunt pro scabritie modo, sycolimque esse uolunt non à granis, sed à contracta fici cute, disrupta tamen similitudine. Primum uisum rubens est cum pruritu, secundum magis prurit cum dolore: humidaque ambo sunt, tertium finditur fici modo ad duriusculum habetur. quantum durum & callosum in totum cernitur, ex cephalica uena demi sanguinem necesse est, uel sepius, si opus est deinde ex uenis iuxta oculorum angulos, uel cucurbitulis ex occipitio. Alius soluta esse debet, & caput pariter exinanire conuenit. Eadem in cibus quæ diximus, uitanda sunt. Deinde ad reliqua confugas præidia, abradi genas interiores (modo ne sit intus aliqua exulceratio) eo quo diximus modo, balnearum frequens usus conuenit, interea uitanda sunt, fumus, puluis, sol, clamor, ira, mulsusque sermo, aut lectio, maxillarisque plumeus mollis, ac in faciem cubitus. Ad hæc puerorum urina per se collyrium præstat, si æneo trase continetur, ostrearum cinis combustus & elotus, ac lapis hæmatites cum corticis granatorum decocto, & succus foliorum oliuæ syluestris, cum saccharo instillatus, & conficitur generis. Mollis panis ex uino albo frequenter impositum prodest, addito apij succo. Succus item brassicæ crudæ cum atrico melle contra scabritias generatim: ualet tactis angulis oculorum. Spongie in cruda olla figulini operis combustæ plurimum eo cinere prosunt, sepiæ cortex per se, & cum lacte mulieris scabritias: ut dictum est, emendat, inuertunt namque genas id agentes, & uisum auferunt, post paulum rosaceo inungunt, & pane imposito dolorem nocte mitigant, ex Plinio eas extenuat, nitrum cum fico illinum, aut decoctum in passo ad dimidias partes. Generatim pruriginis & scabiei tollit, aloë infusa, pruriginis & scabritias capilli mulieris cinis in testa cremati, uel cum spuma argenti & ceruini cornu cinis, seuo bubulo addito, ac oleo illinum, mucrones autem ipsos efficaciores putant. Generatim uicis aptissimum est seuum uiculinum, ac anseris adeps, & ocimi succus, & duritie eiusdem medulla cum pari pondere cere, & olei uel rosacei, addito ouo. Contra genarum callum & angulis scabrosis xopum medicamentum medetur, generatim rotationes sanat succus foliorum oliuæ, de quo diximus, & scabritiam efficaciter sanat omphacium unguentum, & scabiem emendat oenanthe. Inueteratas uero scabritias sanat & extenuat mytili, & semen sinapis ex melle decoctum. Et chalcanthum cyprium, uel ferrum rubigo cum cera, & oleo myrte, squama ferri farinæ modo aspersa paulisper, scabritias siccæ sinopis adusta ex uino. Alumen quoque melinum extenuat, & impubium puerorum urina antedicta siculnei fruticis cinis bis tostus, adiecto psymidio, pastillos digestus medetur. Et lactæ capitis cinis pro stibio habetur. De compositionibus uero ea præcipue probatur, quæ habet eruginis rase, piperis longi, papaueris lachrymæ, singulorum p. .i. cerussæ, piperis albi, gummi, singulorum p. .i. Cadmiæ elotæ, cerussæ, singulorum p. .i. Nihil tamen utilius medicamento, quod basilicon uocatur. Habet papaueris lachrymæ, cerussæ, lapidis alij singulorum p. .i. gummi p. .i. piperis albi p. .i. croci p. .i. psorici p. .i. Nulla enim per se materia est, quæ psoricum nominetur, sed chalcididis aliquid & cadmiæ dimidio plus, ex aceto simul conteruntur, idque in uas fictile additum & contextum siculneis folijs sub terra reponitur, sublatumque post dies uiginti rursus teritur, & sic appellatur, id enim conuenit ad omnes oculorum affectus, qui non leuibus medicamentis curantur. Vbi non sunt inedicamenta composita, scabros angulos leuat & mel & uinum, succurrit item & aride lippiudini, panis ex uino subactus, & super oculum impositus. Ex recentioribus medicis quidam hyrcino felle, aut fusillo utitur cum cadmia & ære combusto, & sale ammoniaco, uel chalcidii combusto, uel singulis per se. Ex compositis tracomaticis est id, succini p. .i. balauftiorum p. .i. ex melle conficiantur, addito exiguo ammoniaco. Aliud aloës p. .i. ex aqua pluuiali conterantur, interea facies & oculi aqua foueantur. Animad-

Sycosis.
Tylosis.Ad generatim cal-
lum que facies.

Psoricum quid.

*Tracomaticum
collyrium.*

uertendum est, quod si pruritus et scabies cum epiphoris pariter oriuntur, epiphoras prius curare necesse est, uel si epiphoræ adhuc magis infestæ sint. Aliud tracomaticum collyrium, cerussæ, floris æris ana p. 1. ex meraci uino albo, ac rutæ succo ad crassitudinem mellis conterantur. Aliiter cerussæ p. 2. floris æris p. 1. mixta inter leuiora collyria adnumeratur. Aliiter ad genarum prurinum, scabriciem, & lachrymationes. Habet cerussæ, croci, gümii ana ʒ. 2. ammoniaci, spicæ, opij, myrrhæ, succi uizæ acerbæ, ana ʒ. 1. s. cum aqua pluuiatili conficiantur. Aliud quod & pterygia sanat, priori uehementius, habet floris æris, chalcididis, alcyonij, æris uisti, ammoniaci, arsenici rubri, ana ʒ. 1. ex succo chelidonis. Ad xylolam posteriores genas interiores folijs peristerij herbe conficiant, aut ficulneis, aut instrumento ferreo aspero, non acuto. At ad sanguinis profusum si contigerit, acetum cum aqua rosacea prodest iniectum, aut uinum album. Hyeme fouendus est oculus amaris amygdalis cõtus, adiecto cumino ex croco exquo, cum molle panis ex uino albo, nocte enim id imponitur, uel postquam collyria infusa fuerint, alij oui candidi lingua agitatam ac despumatam lino molli superimponunt, aut gossipio lanae uel molli, nam leni dolore, & oculi humorem subinde nutrit. Septenis diebus uel circiter genas poliunt, & oui candidum superimponunt quod profusum sistat. Quidam poststrictiones croci facinam superinspergunt, deinde oui luteum ex rosaceo imponunt. Cauendum est in omni ferè oculorum affectu, ne cataplasmata arctius deligentur. Alij chamomilam & melilotum cum sale superfigunt, interea oculi lauandi sunt rhusis syriaci decocto, mox aloë, succo sceniculi dissoluta, in aeneo uase solibus expolita diebus 15. ualet iniunctis oculis. Pruritus & oculorum ardores tollit uinum lachryma ex purgatione. Aliud quod prurinum sanat, & genarum ruborem discutit. Cadmia trita in pollinem cum camphora in uase uitreo cum uino albo ad soles exponitur, obturato ore, ne uis euanescat, nam mire lauat, & si leniter mordeat, aliud cadmix elocæ, floris æris, ana ʒ. 1. aloës epatidis ʒ. 1. olei ʒ. 4. corz ʒ. 1. lardi infusi ʒ. 2. camphoræ ʒ. 1. fit medicamentum quod genis impositum plurimum ualere traditur, alij non lardum, sed uituli seum præferunt.

De ectropio.

Cap. XIX.

GENARUM quoque alia uitia sunt, quæ ectropia uocantur, cum superior gena parum descendit, quæ oculus non contegitur, sicut & inferior parum sursum attollitur, & penderet & hiat, neque potest cum superiore committi id uitium ex curantibus quandoque indigentia oritur, interdum ex senectute, Paulus ex cicatrice, aut ex sub exercetate carne accidere tradit. Si ex mala curatione contigerit eadem ratio medendi queritur, quæ in lagophthalmo statim dicere, plagæ tamen cornua ad maxillas non ad oculum conuertenda sunt. si ex senectute est, tenui ferramento id totum extrinsecus adurendum est, indemelle inungendum, quartoties die aquæ calidæ uapore fouendum, inungendumque medicamentis ad cicatricem perducenibus: at si caro subexercens diu permanserit, æris flore iniecto sanatur, aut plumbo usto & eloto cum sulphure uiuo æquis portionibus. Verum si ex cicatrice in uniuersa gena fuerint, manu tamen curari possunt.

De lagophthalmo.

Cap. XX.

NONNUMQUAM autem nimium excisa cute euenit, ut oculus non cõtegatur, idque interdum esset alia de causa lagophthalmos Græci uocant, in quo si nimium genæ deest, nunquam curatione uitium restituitur: si uero exiguum, curari potest. Pauli infra supercilium cutis inciditur, lunata figura, cornibus eius deorsum spectantibus, alitudo plagæ usque ad cartilaginem esse debet ipsa illa nihil lesa, nam si ipsa incisa est, palpebra conciditur, neque attolli postea potest, cutis igitur tantum diducitur, ut paulum in ima oculi ora descendat: in plagam lineamentum consiciendum est, quod & coniungi diductam cutim prohibeat, & in medio curandam in cicatricem euocet, quæ ubi cum oculum impleuit, postea recte oculus operitur.

De egyptopis et anchilopis.

Cap. XXI.

Anchilopa.

AEgyptopa (ut Gal. tradit) in oculorum angulis, qui canthi dicuntur naso propiores, apostematata innalescunt, quæ si per negligentiam relicta fuerint, ad os usque descendunt. At priusquam existerentur, anchilopæ uocantur: si uisum perseverat, fistula perniciosa gignitur, per quam humor aquosus, siue pituita, perpetuo distillat, quæ prementis digito

digito egreditur. Nonnunquam os excedit, & ad intima neruum penetrat: id uisum interdum carcinomatis naturam retinet. Si ex humore melancholico fuerit, tum locus is pallescit, & cutis dura sentitur, leuiter tactu magis irascitur, partesque circumstantes plurimum inflammantur: id curare temerarium est, quoniam si tentatur, magis inualefcit morbus, incrementumque accelerat: & xgyllope quæ ad interiora penetrant toramina, sanitatem non recipiunt, reliquæ etiamnum difficulter sanantur, uel quo magis angulis oculorum proplectis sunt, quoniam pars ea angustior est, ubi uersari manus debent. Vt enim recentis uitio facilius occurrimus: deterius est in corporibus imbecillibus, si os uitandū ē in oculo proximum, perniciosius est enim nimia uicinitas. Initio inflammationis, quæ dicitur, imponenda sunt, quod si feruor non cedit, distrahentibus quæ non mordeant, opus est, quoniam oculi infestant. Aërius tradit, cum primum locus inflammari coeperit, barbaro emplastro, uel leuæ, uel Dijsci, uel Bioxelli opus esse, quoniam distrahunt & arcfaciunt tumores. Aldepiades uero minuti semper uiui, puto hunc digicellū à nostris uocari, strychini succi, quantum ad cogenda satis sit quæ sequuntur, thuris ꝓ. 2. galbanꝓ. 1. s. mastichis ꝓ. 1. contraria igni dissoluantur, & ad usum referuentur. auxiliatur ijs glauci, crocum succo perdicis, si frequenter imponitur. Alex quoque in aceto decocta & trita, non solum incipientes anchilopos, sed iam exulceratas sanat: nam aperit, & ad os usque penetrat. Rura hor tensis cinis luto mixto, xgylopos sanat, & ad imū os descendit, initio duntaxat mordet, sed prædixi facere traditur, quoniam neque cicatricem turpem reddit. Alij cochleas cum telis imponunt, nam & aloē & myrrhā, si mixtæ ante suppurationem imponantur, ualent, & post collectionem eadem excicant. Aliud, sel suillum infusum cum exulcerationes xgylopos ualent, quæ xgyloppæ herba quæ in hordeo nascitur, tritici folio, Galeni opinione, sanatur, semine cōrito, uel succo impotito. Anthemis quoque prodest, & nepeta rusa. Fimū columbinū ex aceto sanat. Eas manare prohibet sinopsis adusta, uinoque coacta, & bacchar per se imposita, antequam suppuret ex merō: myrrus quoque satius sedat & radis myosotis. Posteriores quoque medici oculi riji si os uitatum non fuerit plurimum, priusquam candente ferro uratur, ad mitiora confugiunt auxilia. uisum in primis agro præscribunt, pinguis, acris, damnares, lacteosi, legumina quæ, bulbos, sinapi & similia, sicut & falsa, uina quæ austera potentiora: Et à cibo subiti somnium, quoniam caput replent, sicut & uehementes exercitationes. Corpus eandem perpurgandum tradunt pro habitudinis ratione & humoris abundantia. Deinde caput repurgandum est pilulis coctis uel hinc. Interea materia digerenda est calamythæ syrupo, beronice, atque rosinarum aquis admixtis. Deinde medicamentū dialibanum plurimum ualet, quoniam mirre excicant: interea si alius nihil reddit, aloēs lota ante cenā præsumenda est, ac digesta materia, pilule ex sarcocolla, ac cochleæ æquo pondere ex claterio, diarrhodo misceantur, maneque propinandæ sunt. Collyrium demum in fistulam distillandū est, habet summi, cadmiæ ana ꝓ. 2. sarcocollæ macerate muliebri lacte ꝓ. 1. licij, sinopidis, spodij, tragacanthi tostis, quæne semi præparatæ ana ꝓ. 2. aque rure, solani, chelidoniz quantum satis sit: cum succo rure pisus conterenda sunt, mox aquis antedictis temperetur materia. Nocte uero oculis hoc emplastrum semper imponendum est, sinopidis, acaciæ, sideris succi, thuris, hypocythidis, mastichis ana ꝓ. 1. acetabulorum glandium, conus cupressi, gallæ immaturæ ana ꝓ. 1. ex aceto nigro acerinio emplastrum confice.

De pterygia, id est, angulibus oculorum.

Cep. XXII.

Pterygium (Celsi & Pauli autoribus) membranula neruosa est, oriens ab angulo, quæ nonnunquam ad pupillam quoque peruenit, eiꝓe officit, Latini unguem appellare, serpilli me à nasi angulis, interdum etiā à temporum parte enascitur. Recentis non difficile est medicamentis uincere, quibus cicatrices in oculis extenuantur: si inueterauerit, iam quæ ei crassitudo quoque accessit, excidi debet. Si uisum recens est, ac neque nimium excreuerit, smectica inquit Paulus, remedia profunt, qualia sunt, trachomatia aut leucomatica, quoniam mirre extenuant: sicut atramentum furorum cum felle suillo, aut res combustum: sed id efficacius est, chalcanti ꝓ. 1. gummi ꝓ. s. ex uino macerata illunt, quidam felle caprino inungunt. Aliud ex Oribasio ad pterygia & hypopias & amblyopias, habet lapidis magnæ, floris zris, sinopidis, ammoniaci, thymiamatis ana ꝓ. 2.

Quæ xgyloppæ senectē nō possunt.

Pterygia d. f. ferrea.

croci ꝛ. mellis ꝛ. croci quantum satis sit, facit enim ad albugines. Huius genera duo faciunt, alteri neruolum, charilaginofum, durum ꝛ. alteri uero mollius, & quod hamulo uix cōprehendi potest, nā facile refugit. Horum quoq; alia rubētia sunt, alia lutea, alia interdum liuida. Ea curatio uere esse debet, aut certe ante hyemem quod tempus expectare tutissimum est, quoniam pterygia tarde nigrescunt, & dolore non cruciā: ideo uer expectandum est: interea uniuersales particulares q̄ue in exinanendo curationes quā iam dictæ sunt, obseruande. Abstinētia à bubula carne, ceruina ac similibus laudatur, sicut à palmulis quoq;. Nam ex omni temperamento uictus querendus est, inter remedia, pro uitij qualitate collyria deligenda sunt. Vt si mollis est, aut durus unguis, recens aut uetus, uel si etiam exiguus fuerit, aut ingens. Nā si paruus fuerit, quæ oculorum fabricam sanant huic quoq; prodesse faciemur. Magnum uero unguem, duriorē ac uisum, uehementioribus persanamus medicamētis, uerum à minoribus inchoandum ex simplicibus ocini semen, aut psyllij, uel lini, integra enim imponuntur, nec oculum turbant, nam abstergunt & emolliunt: thuris farina in aqua calecta per diem macerata uolūter infullatur. Ad pterygia & excrecentes carnes fel capræ cū uino, addita cadmia & sale, cortex sepis tollit, calionimij uel carnes oculorum superuacuas consumit: sal cum seuo uisulino, spongiæ combustæ, in cruda olla sigulini operis plurimum præficiūt, nam distringūt, spoliāt, et explent. In hoc usu utilius est lauare cinerem, sel testudinis cū melle inunctus. Ex collyrijs laudatur, quod habet lactis mulieris, croci, fellis hyrcini partes æquales, in oui calice cinere tepescunt, paucis diebus pterygium distringit, emollit, et dolorem leuat, ac rubori subuenit, & lippitudinem deniq; suspendit. Alij æsustum, calcanchum, ammoniacū cum sullo felle, aut caprino mixta, collyriū faciunt: ex uehementioribus, si eo parum proficiat, quæ erodunt, & putrefaciūt imponuntur, quale arsenicum est, & calcanchū, æs uisū & ammoniacū, hlij quoq; radix, alij arsenici, niri, alcyonij, ana ꝛ. s. ammoniaci ꝛ. i. cū succo rutæ conterantur. Aliud æris combusti, chalcanti, ammoniaci ana ꝛ. s. ficulneum ꝛ. lactis ꝛ. i. ex melle inieciū prodest: sed mirè per se conferre traditur opobalsamum. Inter ualentiora quoq; collyria id laudatur, quod ex æris combusti obolis ꝛ. æruginis ꝛ. myrtæ, croci ꝛ. obolo, piperis granis quinīs, marmore ex uino conteruntur. Aliud in quo cadmix elote, chalcanti, ana p. ꝛ. s. æruginis æris, ammoniaci, ferri præparati omnium ꝛ. dimidia. Qui ferramento superuacuas carnes tollunt, diei abstinentiam indicere debent. Sed quidam ferramenti uice puluere utuntur ex testa sigulini operis uireata, friant frequenter mirè extēnuat pterygia. Si id non profuerit, & ferro opus sit, caueat ocularius, diū hamulo trahit unguem, & manubriali scalpelli diducit, ne ex ungue aliquid relinquantur, quod exulcerari possit, nec curationem pariter recipiat, aut ita uehementius trahat, ut sequatur angulorum caruncula, quæ foramen patefiat, per quod semper humor sine pituita miscei et distillet, ꝛ. obola Græci uocant. Posteriores quoque ocularij ita ferramento amouent, ut oculi candidum mundū, nec læsum conspiciatur, hamulo retuso prius candidum denudant, ut quantum opus sit facilius rescindatur: si neruosa caruncula difficilius euomeri potest, acu subducto filo serico paulatim dimouetur, uel saltem retuso ferramento, ut ex toto deducatur, ac rescindatur, uerum anguli caro præcauenda est, ne, ut dictū est, humor perpetim effluat, quod facile distringitur, quoniam pterygion durius est, neruolum, album ꝛ. cernitur. Canti uero caro rubens est, ac molliori ablato ungue, linamentum ex melle consiciuntur, supra ꝛ. lineoolum, aut lana succida, alij cuminiū commendantur cum sale superimponunt, alij anisum, & luteum oui ex rosaceo uel utolaceo superimponunt, bis ter uel in die commutant, proximis diebus deducendus quotidie oculus est, ne cicatrice in se genæ intempestiue coalescat, si quid denique ex ea supererit caruncula, nō ferramento amplius, sed medicamentis antedictis distringenda est.

De encanthis ex rhoadæ,

Cop. XXXIII.

EX curatione unguis importuna, encanthis uisum, aut rhoas otiri solet, cum in cantho iuxta nasum ubi fontes oculorum sunt super excrecit caro, aut nimium auferitur. Illud utrum canibus euenire solet, & hominibus nauigareibus peculiare malum. Encanthis dura est inæqualis, cōpungens, quæ si parua est, aridis medicamētis curatur, sicut

Encanthis quibus curatur.

licati canthi imperiginosi, cadmie & chalcidis farina, alumine scilicet, myrtoq; aut chalcantho. Idonea medicamenta esse docet Paulus, quæ *καυστικά* dicta sunt, caustica & putrefaciencia, sed neque ijs nimium utendum est, ne in aliud contrarium labatur uisus, hoc est, ne rheades fiant, cum in eodem loco caro nimium diminuitur, sed usque ad naturalem dispositionem caro erodatur, quoniam ea cauitas in angulis turpior redditur. Verum si ea pars medicamenti parum absumpta est, restitui potest, ferramento uero nunquam, facilius tamen medicamentorum uehementia sublata caruncula restituitur, non styptica mediocris potentie carnem superinducunt, qualia quæ de croco & glaudio & aloë fieri solent, idem præstat & diacrococylyrium, & hyocyanum, & aluminis exiguum ex uino decocta. At maiores encanthis ueteres quæ manu curantur, si maior fuerit excessus, acu expedit linum dupli habente in imo trahere, inde linum alstringere, & paulatim alstringendo dirimere, quoad caro liuescens abscedat, uel scalpello aut teratur, uel caustico medicamento: exinde melle perpurgamus. Sed cauendum ne caruncula ipse ex toto, ut diximus, cum carne auferatur, quoniam quæ contra naturam fit rheas, turpior oboritur, unde perpetue lachrymæ inuoluntarij fluunt. Ex canthi quoque pueris per se uel nimio fleu sanguis profluit. Curatio leuis est, quoniam posca infusa sanat, uel capiti etiamnum superiniecta, prodest frigida aut gelida hyenie, aut oui candidi per se, aut aliquo leui collyrio addito: puer ipse ali debet, cibis crassum humiorem generantibus. Adolescentibus in occipitio cucurbitula impolita ualent. Recentiores encanthis idem ita quandoque excrescere tradunt, ut aciem interdum perturbentur, aloë & hæmati lapide ex uino, thuiis & myrri ex uino decocto. Quæ autem caruncula ferramento ablata nunquam restitui possit, facilius uero quæ medicamentis manifesta causa habetur, quoniam ea caro neruosa est, ferrum enim quamlibet particulam protinus auferit, medicamentum uero carnem diutaxat erodit, neruose subtilitati parcendo. In angulo, inquit Celsus, parum ungue exciso, uel aliter tuberculi quod palpebras parum diduci possunt, *ὕλητις*, græcè nominatur, excidi hamulo, & circumcidi debet, diligenter manu temperata, ne quid ex ipso abscondat, tum exiguum lintamentum respargendum est, cadmia, uel æramento sucro, in quo cum angulum ductis palpebris inferendum, superq; eo dem modo deligandum, proximisq; diebus similiter nutriendum, tantum ut pelus aqua egelida, uel etiam frigida foueatur.

Quare ablata caruncula ferramento restitui non possit.

Quando in oculo incidentis sanatur.

Cap. XXVIII.

Si in oculum culex, aut alia quævis bestiola incidit, si alterum oculum confricabis, disponet eadum id exilit. Item si arena, aut quodeunque uento sublatum fuerit, idem facit Demosthenes tradidit: sed si adhuc hæserit, aqua foueto egelida, uel lac muliebri infundito, aut mulsam.

Ad oculorum illur, et ad eruentium.

Cap. XXV.

Yterque, ut dicitur uel *ὀφθαλμῶν*, cum ex ictu aliquo uel plaga, confusus uel aperis tunicis oculis, ita ut subito cruore interfuso cruententur, unde liuidior sit. Huic subito sanguinis a cubito detractio subuenit, ac uentris deiectione, oculo exinde oui candidam operaculo uniliter imponitur, aut sanguis turturis, aut columbe mascule, desuperq; datur lana succida ex uino & rosaceo, oui q; albo addito, molli uinculo omnia deliganda sunt. Subinde oculus ablinthij & hyssopi decocto fouendus est, lino aut sponsia infusa. Prodest & strychini succus infusus ex melle uel efficaciter. Ad uetera uero hypophagnata urinam pueri impubis in uas æneum solibus exponunt, æneaq; pari modo spirula miscent, donec arescat, id quod superest, melle mixtum oculis infunditur. Apollonius lapidis hæmatitis, sanguinis ex aluino corde arefacti anap. i. ex urina pariter pueri impubis temperantur, additur histeridis herbe succi plusculum. Aliud, lapidis hæmatitis q. i. sanguinis columbe aridi, ac humani quoq; tantundem, cum gummi drachina dissoluta ualent. Eadem quoq; oculorum compunctionibus ualere traditur. At si uulnus profundius fuerit illatum, ita ut effuso humore oculi, uidendi immineat periculum, tum inflammatione, ac febris pariter affligere solet: sanguinis in eo casu missione ex cubito, ac uentris deiectione opus est, uel saltem clystere, oculotq; protinus oui album super inditum prodest, aut ipsum totum ex rosaceo calefacto impostum ex lana succida. Sequentibus

uero diebus rosarum decoctio suffire conuenit, uel adiecto meliloto. Infunditur item & muliebre lac ex ouo tepidum, quæ autem nunc melilotos in usu sit, ætas nostra uidet, nam melilotos, inquit Dioscorides, laudatur, colore croci & efrens, & boni odoris. Plinius uero in Capania Italiz laudatissima, mox Chalcidica, & Cretica, ut alij tradit, ubicunque uero asperis & syluestribus nata fuerit, odor eius croco uicinus est, ubicunque uero recens, nec candicans, sed croco quam simillima, quanquam in Italia odoratio est candida. Quam uero meliloto admisceat, plis compositionibus, omnium iudicium sit. Inter cataplasmata uero ipsi utendum est, quæ ardoribus conuenire supra annotauimus, ex papauerum calicibus, meliloto & croco, unâ decoctis, cum melle panis, opij exiguo adiecto, frons & tempora cataplasmate fouenda sunt, leuiterque semper oculus deligandus est. Prodest & Nisei diarrhodon fronti & temporibus impositum. Capillo quoque caput exonerandū est, ac occipiti cucurbitula imponenda est. Sorbitiones ex psilana in cibis utiles sunt, uel quæ aluum emolliunt: à uino abstinendum est, & omnibus quæ caput impleant, uel rheumatisum concitant. Paulus quoque hypophagma uocat, cum uenæ ex ictu sub tunica disrumpuntur: huic prodesse tradit lac muliebre tepens cum thuris poliline, adiecto sale capadoco. Ad inflammationes uero mulla assidue fouere uale tradit, uel posca. Deinde sex uini combusta, aut columbinū simum ex uino, aut aceto diluta. Ex caseis quoque recens imponitur. Alij oculis cruentatis, hyrundinis sanguine utuntur, aut palumbi. Ad inflammationem leniendam eo cataplasmate in fronte utuntur, salis ammoniaci triti p. i., farinæ hordeaceæ p. 4. ex oleo et mullis decocta imponuntur. anagallis quoque succus uel utriusque cum melle, cruore oculorum ex ictu tolli tradit, uel stoebe in uino decocta, aut cocco siccis instillato. Mastichen assidue comanducare prodest leuiter cruentatis. Sanguis itæ anarū utilis est, ita ut postea oesipo & melle inungatur. Vena aut colubæ masculæ sub ala ad hunc usum inciditur, quando suo calore utilior sit. Cruentatis sugillatisque oculis coferat sal cum myrtis pari pondere ex melle aut oesipo, ita ut postea foueatur sanguine.

De epiphthalmis et de lachrymationibus.

Cap. XXVI.

EX inflammationibus antedictis, proueniunt quedam ulcera in angulis oculorum, quas *epiphthalmas* uocant, aciem etiamnū hebetantes, perpetuo inde humore manante. Quidam eodem nomine pustulas liuentes appellat, ac noctibus inquietantes, ex interdum manent finitis inflammationibus. Fluxiones uero quæ à naturæ ortu sunt, nunquam ferre curantur, uel quæ enchantide uel rhoad diximus orti, cum angulari caruncule ferramento incisæ ablaze sunt, de quibus proxime dictum est, ex Galeni præsertim sententia. At quæ ex imbecillitate potentie retentricis cerebri, aut male digerentis, aut ex rheumatismo abundant, unde lachrymarum eruptiones uocant, aut humoris mordacitate, difficilem curationem recipiunt. Quæ aquilone, aut frigore contingere, spon te quandoque desiere, aliquando etiam diutius permanere. Quæ uero in putridis febribus eueniunt sanguineis, aut sine putri materia, non uisio quoque oculi, sed cerebri affectibus imputamus, sicut in febris synochia dicta, utriusque genus, uaporis copia in cerebro collecta, & in aquosam pituitam conuersa ad oculos apertis meatibus, ex facili defertur: unde continuatæ lachrymationes fluunt, ex cum febris pariter recedunt: eueniunt interdum uel continuatis fleatibus, quæ etiam difficulter sanantur. Lachrymosis oculis ex leui causa, occipiti refricare prodest. Veteres lachrymationes, præter quæ communia auxilia sepe dicta sunt, succus foliorum olivæ sanat. Conserit & sibi quod in metallicis inuenitur. Cinis stellionis capitis cum stibio lachrymantibus sine fine oculis medetur. Schistos in lacte mulieris prodest, & spodium quoque uel omnibus oculorum uirgis. Contra delachrymationes ueteres samius lapis utilis est, fluxionibus omnibus elatine efficax est solis tritis & impositis, subdito linteolo. lac mulieris mixto ouorū candido liquore, madidatque lana frontibus impositum, eas suspendit. Pituitæ acutæ fluxiones sanat panis ex aceto, & præfringit. Rutha quoque ex aceto trita & imposita, succus foliorum olivæ, atque eius flos uel oleastri, myrti folia trita, et folia fariuz myricæ. Ex compositionibus id medicamentum discussorium probatur, habet mali granati cortices, ac lentes abiecto corrice, contrita ac gummi adiecto ex aqua pluuianti excipiuntur. Aliud, in quo aloës lachryma, acatiz succus, lycium, glans, rubrica armenica, gummi que, ex ouis candido trita imposita ualent.

Eo tem-

Fluxiones oculorum quæ incurabiles sunt.

Ex tempore, & cucurbitula inciso uertice, recte accommodatur, aut ex temporibus sanguis demittitur, & uentris deiectione prodest, uel abstinentia uini preferunt. Si materia phlegmatica est gangarismata cōueniunt, ac sternutamenta. Verticem alij adurunt, unde humor p̄statur q̄ eo modo ex alio siccat. Si uero seruēs humor est, cataportia sunt, quib. humor efficaciter demittitur, qualia coccia uocant officinæ, ea mire profunt. Ima quoq; fr̄os eam iura illinunt, quæ habet gr̄am p. 1. cerussæ, stibis singulorū p. 2. spumæ argenti & cōctæ & doctæ p. 1. hæc contrita ex succo myrti cōponuntur. Mox hoc cataplasma oculis imponendū est, q̄ ex farina & aqua sit, cui acatiz succus aut cupressi adijcitur. Aliud collyrium, q̄a cornu cerui habet, *ἀκτινός* nominatur, habet squamæ æris, papaueris lachrymæ singulorū p. 1. ceruini cornu cōbusti, & docti, plumbi docti, gr̄am, singulorū p. 1. thuris p. 1. 12. Inter has autem curationes post intermissionem aliq̄. profunt balneum & uinum, maximè t̄stypicum. In uictus quoq; curatione, omnia prodesse uidentur quæ crassiores pituitas reddunt. In huius tamē ualitudinis desperatione temporū uenas adurimus uel secamus, acie tamē hebetare certū est. Gal. oculoꝝ angulis ex toto subleuatis, lachrymarū fluxū irremediabīle fieri tradit, h̄os uero leuiter astringentib. curari oīse dīc, corporibus in uniuersum repurgatis, exinde capite temperatē astringūt inter mixturas ut docet, diagmacon, diacrocum, dianardinum, ex uīno eiusdem naturæ temperata.

De oculorum caligine sine obscuritate,

Cap. XXVII.

Cum sine manifesto oculorū uitio uidentis facultas ex toto admittitur caligatio uocatur à latinis, *ἀμύρωσις* à Græcis: sicut hebetudo quā illi uocāt *ἀμβλυωσις* cū hoc ipsam quidem contingit ueruntamen constat quā ob causam id euenierit. Alij uero cum circa oculos nulla appareat offensus, pura tamen manente pupilla in opticis neruis opationem esse tradiderūt, obtusationemq; uocari. Nostri ex posterioribus hebetari oculos ex abditā quoq; causa demonstrauere, sicuti in pueritia ex naturali imbecillitate uitio informacris potentiz, aut materiz superabundantia, inopia uē. Verum & sensū confectis id peculiare malum est, *γλαυκίμα* uocant, oculorū siccitate, nam oculi quæ ut reliquum corpus senectute siccescunt, & id uitium cæcis accidit oculis, calore naturali, ac spiritu, uel humido congenito exhausto in uniuerso corpore. In omni serē ætate caligari uidentur ciborum inconcoctione, & uaporum intemperantia, quibus oculorum spiritus uisibiles crassescunt unde caligines oriuntur. Hoc frequentissimū uitium habetur. Euenire etiam nimium uidemus ex corporis frigidioris aut siccioris habitudine eā lem oculorum imbecillitatem per se, uel materia frigida admixta, sed aliz quoq; habitudinis qualitates efficiunt, sed imprimis uehemens corporis ariditas, sicuti cerebri, uentriculorum, ac neruorum opicorum uiria ex humoris cum plurimum exundantia. Ex ariditate corporis uel in iuuenibus frequens exemplum occurrit ab acutis morbis conualescentibus, oculorū claritate amissa. Sunt & alia quoq; mēbra quorum communicatio oculis efficiunt. In sceminari strangulationibus nō cernunt, sicuti in comitialibus contigle, aut anime defectibus, subducto spiritu, spiritus enim temperatior in cerebro atq; oculis quo affluentior eo efficacior habetur, inopia dūtaxat uisus hebetatur utrunq; cordi extiale malū. Accedunt & aliz cause, qualis est nimia spiritus tenuitas, crassitudoq; præter naturam temperamenti. Quicquid enim nimis rarefacit extenuatq; spiritus, aciem oculorū hebetat, ueluti naturalis uehementior siccitas per se uel caliditas admixta plurimū enim spiritus attenuant. Quæq; forinsecus acie diffundunt, ceu solis ardentes radij, aut resurgētis speculi nitor, uel micātis auri splendor, aut albicātis niuis incōmoda qualitas si cōtinuatur: litere quoq; cœruleæ acie ledunt qm̄ eorū radiās splendor, Gal. senectia, spiritu naturali lymphico efficacior est, ueluti maiore lumine minus hebetat, tenam quæ plurimū nitent ualidius penetrādō acie subito diffundunt, solisq; splendor oculorum aciem, spiritumq; quadam naturæ cōgnatione ad sese elicit, ex quo facile diffunditur. At ediuerso, tenebris caligat oculi ut qui in carcere fuerit tenebricosus, q̄ uisus colligitur inter sese, subita luce acies obcecatur. Crassescūt aut spiritus uisibiles ut summam attingāt, unde acies hebetatur, cerebro naturaliter humido, crassius uaporibus uel si ipsam spiritibus admixti ad cristalloidem deferantur, quod assumpta frequentius laetitia cōiungit acies em̄ hebetari percipitur, ex uehementi frigore, quo spiritus ad ipsam

Amlyopia.

Glaucoma.

Caligine oculorum causa.

Nimio splendore oculi offenditur.

tudinem rediguntur, ex quibus causis spiritus ipse aut diminuitur, aut crassescit. Aut enim interdum uenere, aut uigiliarum defatigatione, longaque, aut acuta ualitudine, uentris fluxu, sanguinis missione, aut quocunque profluvio, aut his similibus causis, uel ex ipsius cerebri imbecillitate, qua spiritus animales aut non generantur, aut progeniti non retinentur, ita ut agere ad crystalloidem deferantur: exhaustis enim ex ualitudine spiritibus ceratoides interdum tunica, quæ prius turgidiuscula uidebatur, ut Galenus tradit, in nitate pandam resedit, exinanito humore ac spiritu. Caligantur præterea oculi, tunica uicinis, aut quæ extrinsecus eueniunt offensionibus, aut si angustior facta fuerit pupilla, aut nimium dilatata. Est enim tunica translucida, tenuis, alba, & levis sit necesse est, quoniam rugosa ut in senibus obumbrat, quoniam & reliqua cutis obrugat. Aut si oculorum interni humores uiciati fuerint, crystalloides enim peccare contingit qualitate, quantitate, positione, aut colore, sicut & alter humor oboides exurunt, aut crassitudine, quibus per uis spiritus agere admittitur: hi nigri oculi sunt, quos luicioritas infestat, ut Aristoteles tradit. E diuerso quoque humoris subtilitas atque inopia plurimum obest, quoniam lucis subito radimento acies protinus diffunditur, ob id fulgoris radios nequit, forte. Ex hyalioide quoque affectiones sentiuntur, si uisus humor fuerit, ex quo in temperatum quandoque alimentum crystalloidi subministratur. Humores enim crassi aut aquosiores spiritibus admixti, uisibiles species conspiciant, & caligines crystalloidi opponant, aut conturbant, quæ legumine in cibo frequenter assumpto excitantur. Reliquæ à foris oculorum immixtæ sunt, aer (de quo dicimus) post tenebras nimium luminosus: Dionysii tyranni exemplo oculis occæcat, hic eductos ex tenebroso loco in clarum & resurgentem protinus collocauit, ita ut subita & contraria qualitate uidendi potestas adimeretur, nouo tyranni cruciatus, de quo Galenus refert. Ob eam causam et in sole mora, aut ante ignem, uel rerum resurgendum continuatus aspectus ledit, quoniam luminis uastiore obiecti, ac uehementi acies corrumpitur, ex Aristotelis sententia. Vigilis aut nimia lectione defatigari, ac ledi oculos cernimus, exhaustis spiritibus, sicut & diuturnitas coacti obiecti uidendi aciem interiorem reddit, unde & naturalis calor pigrior factus, & ualudine spirituum non attrahit, atque ita acies diu derelicta, ignauior efficitur: sicuti nimio fulgore, aut tenebrarum caligine adimuntur acies, aut obumbrantur, ita medijs quibusdā coloribus restituitur, aut firmatur. Qualis inter gemmas saphyri, aut smaragdi inueniuntur, quibus de facigati oculi reficiuntur, nam & in temperata condauit lux uidendi uires reficere: & in somno contingit, quibus in unum spiritus coguntur, & pariter excitantur. Sculptores quoque gemmarum ac pictores, quia diu minima peruidentes, aciem oculorum offendant, in coloribus medijs recreantur. Fumus præterea, puluis, uentus, caliginosus aer, si quis, diuturnus fletus, somnus longior, ac à cibo protinus, ac in uentrem, nec sublato capite, qui quæ capilli non colluunt, obesse constat: ex cibis legumina omnia, salia, acida, indigestiones, & uenter denique astrictus offiunt. Ex his causis oculorum uarij affectus sunt. Quidam propinqua non cernunt, alioqui longinquiora difficulter: nam quæ magis irradiatas literas perlegunt, eo deterius oculis subiectas literas cernunt, propterea niger oculus eius nature existimatur. Qui uero sine multo lumine legunt, is acius propinqua cernunt, propterea qui oculos glaucos habent, propinqua melius respiciunt, quoniam exiguum luminis appetunt, ob eam rationem seniores quibus spiritus tenebrosior ætate redditus est, plurimum luminis exquirunt, literas ob id ab oculis submo uent, quum legunt, & specillis euidentius cernunt, quoniam species uisibiles, ex literarum singulis elementis crassiores redduntur, nec spiritus facile resoluuntur. At acie oculorum præualentes huiusmodi specillis leduntur. Aut oculi emissij habetiores sunt, nec remotiora contueri possunt, quoniam eorum acies superflucorum umbra diutius fouetur, è diuerso caui oculi remotiora acius cernunt: quoniam uis circumsepta in unum redigitur, ex Aristotele. Interea Platonis sententiam & Galeni subtexemus, qui ex oculis spiritus radiantes eiaculari asseruere, & ad obiecta pertinere, ita uisibilia cerni: nam equi ob eam causam, capræ & cæci resurgent, noctu cernunt, ita quod ex oculis motus spirituum radiantium quum peruenit ad obiectum longinquum, attingat spiritus radiantis crassitudinem, & eo motu suppetentibus radijs, ad longinquiora protrahitur.

Oculorum humores uiciari.

Gemmae oculorum reficiunt.

proceditur visus. Eadem ratione in breui spatio spiritus crassus attenuari nequit, neque radios nisi iusta distantia diffundi possunt, ob id oculis admodum non cernimus, sed ad longinqua paulo remotius obiecta. E contrario subtilior spiritus, ac exiguus, quoniam motus est, protendi non potest, ad remotiora, subtilitasque plurimum resolvableis atque euasibilis nequit extendi. A Platone uero o Peripateticorum schola imagines rerum uisibilibus à crithalloide suscipi, & aëre puro, ac lympido huiusmodi species representari asseritur. Quæ cum à longinquo in aciem deferuntur, uehementiori motu reuertitur in spiritum in instrumentum contentum, unde acies laborare uidetur, si spiritus exiguus fuerit, uerum idem multis folius ferre uidetur, si uero crassus fuerit, difficili motione extenuari, et nihilominus longinquiora bene conueni. E diuerso, si tenuis & exiguus fuerit spiritus, dum uehementiori motu longinqua contueri conatur, dissipatur, resoluitur, que prius tenuis spiritus: coram oculis admodum, sicut myctalopis contingit, clarius cernit. Aristoteles uero in libris de generatione animalium, non in spiritibus, sed in humoribus id discrimen constituit, in eo præsertim qui choides dicitur, siquidem visus (inquit) non ignis, sed aque tribuendus est: itaque qui multum humoris continent, nigri sunt, quoniam humoris copia transpici satis non potest, cæsi qui parum humoris habent, satis transpiciuntur, ut in mari etiam cernitur, quantum etenim eius transpiciuntur, cæsum apparet, quantum minus aequum, & quantum præ gurgite alto non præfinitur, id opacat, & nigrum aut cæruleum sentitur magis minus uel ita constiterint. Eandem causam esse putandum est, & ut cæci acutè interdiu cernere nequeant, nigri noctu. Cæci enim præ sui humoris exiguitate mouentur, magis à luce & rebus uisibilibus, quoniam cæcitas imbecillitas est: nigri uero ob humoris copiam minus mouentur, lux enim nocturna exilis est, nec humor per noctem facile moueri potest. Visus autem optimus, qui inter multum & parum humoris mediū possidet, quoniam neque per exiguitatem uincitur, ut colorum motiones impediat, neque per nimietatem præbet mouendi difficultatem. Verum de signis quedam attingamus, nam neruorum opticorum uisita uentriculorum, que deprehenduntur, quoniam oculi si ne manifesto uisio aperta hebetescunt, subtilitas spirituum nota est, uel inopit, quod admodum diutius oculis ac de facili contuentur, remotiora uero nequicquam. Crassioris uero spiritus ac plurimi, longinqua acutè contuentur, propius admoda hebetius. Crassioris rursum ac exigui, neutro modo acutè cernit, quoniam exiguius multam lucem non sufficit, quia diffunditur ac diminuitur, crassitudo uero propiora non sinit uideri, unde senes remota nullo modo uident, neque propinqua, nec in media distantia, si obiecta exilia fuerint, nisi solis radijs illuminata. Spiritus uero tenuioris exiguitas oculis subiecta melius uidet, quam si crassior sit, ac exiguus. At denique tenuitatis plurimum spiritus cuncta acutissime cernit. Ad reliquas notas transeamus, nam si nebula apparet, uisum in choidæ, aut cerathoidæ subesse non dubitabimus: nam si in eo humore fueris, pupillæ fenestrâ obnubilari cernitur, si uero in tunica, maiorem ipsius partem caligari uidemus. Verum si materia illa pupillæ appositâ crassior fuerit, ac in medio sita orbiculi, omnia perforata esse creduntur, cætere quoque pari ratione partes que occupantur, similem imaginem reddunt. De coloribus pari modo falsè adiudicant, nam si à biliosa materia fuerit, lutea omnia esse sentiuntur. Falluntur interdum medici, qui huiusmodi oculorum caliginis uel cæcitatis suffusiones esse arbitrantur, siccitatis & humiditatis signa asserere conantur nonnulli, quoniam ariditatem ipsam uentris exinanitio, & corporis totius exariditio, etas, uehemens exercitatio, ætus importunitas, & qui igni uisita constant, magis excitant. His contraria humiditatem indicant. Et si interdum nimia abstinentia, uapores à stomacho ad caput & oculos deferantur, unde acies protinus hebetatur, cui cibo quantum

Aristot. r. de generatione animalium.

Nigritas & cæcitas foras oculorum uisus.

Optimus uisus.

Falsum oculorum iudicium unde.

De curatione,

Cap. xxviii.

QUæ, inquit Paulus, suffusionibus profunt, huic uisio prodesse dicuntur, ac præcipuum remedium esse ab oculorum angulis sanguinem mittere, nisi corpus morbidum fuerit, tum à cubito prius, deinde à cephalica demedus est, & in temporibus sanguisugæ efficaciter imponuntur. Verum commune auxilium esse uolunt, si ad imas partes frictionibus materia contrahatur, & sequentibus diebus sternutamenta uomitionesque à

securis

ieiunis prodesse non dubitant. Opus est præterea multa ambulatione, excitatione, frequenti balneo, ubi totum quidem corpus conficandum est, præcipue tamen caput, donec infudet, utandumque postea, nec detegendum, antequam sudor & calor conquiescit, tum cibis utendum est acerbis & extenuantibus, interpositisque aliquibus diebus ex sinapi gargarisandum. Ea quibus oculi caligabunt in communi utiliter fieri possunt. At cum visus hebetatio ab ariditate oriri uideretur, lactis aut casei serum uel lac ipsum in potu uisus censent, si cum cynare flore, aut cardui farinæ, coctum fuerit. Et lac ipsum capiti si sine capillo infundunt frequenter, prodesse quoque olea humectantia tradidere, uel præcipue conualescentibus. Verum si cerathoides arefacta fuerit senectute, aut igne coactior reddita irrita curatio habetur. Calida oculos foueri frequenter iuuat. Ex immodicis uigilijs, caput efficaciter perfundimus lactuce decocto, muliebri lacte, oleoque uioleæ admixto, ouique columbacei recentis candidi in collyrio modum infundimus. At si ab humectante causa uisus inceperit, omnia exsiccantia conducunt, quæ in sex præternaturalibus uersantur. Omnis sententia uisui dulces, atrum præsertim, & quicquid in decoquendo difficulter uincitur, in primis lactuce in cibo frequens usus oculorum dantati obesse dicitur, quæque humoris lenitiam gignunt, uel quæ ad capitis partes uapores efflunt, quales cape sunt, porri, eruca, sinapis, & his similia. Verum & a cibo subito somnus dantatur, uentus item septentrionalis, ac torpens frigus, fumus puluistque. At ubi inopia spiritus caligatio orta fuerit, tum boni succi cibi dandi sunt, ac odorati, & in primis uenus uisanda est, & quo rarior eo salubrior. Si uero spiritus crassiores sunt, abstergentia, extenuantiaque profunt, uel resoluentia, quæ item in crassis humoribus, ac tunicis conueniunt. Qualia sunt mel ac maiorana, si parum quid astringentis addideris. Nam ea ratione lycium oculis inditum mirè oculos iuuat, uel balani cistini, si coti affricentur. Cadmia quoque elota, quam quidam foeniculi succo, aut sparubij eluunt, nam oculos mirifice firmat. Materia interea digerenda est, ac perpurganda. Ea enim compositio saluberrima est, habet betonicæ, stoechadis, chelidonis, cassiæ, an. ʒ. seminis foeniculi, seminis cistini, filenis, an. ʒ. s. foliorum rutæ, uerbenæ, anagallidis, floris rutili, ana ʒ. i. in aqua decoquantur & percolentur, adde ei decocto uini scyllitis ʒ. 2. mellis, saccharique quantum satis sit, ex eo lyra po uncia datur cum aque foeniculi duabus. Cōcoctione peracta uenter sine cruditate soluendus est. Inter catapotia aurea laudantur, & quæ a luce nomen habent, alij palatas eocias præferunt. At inter compositiones hæc laudatur, quæ ex ijs constat, aciem efficaciter excitat si per interualla assumatur, habet balanorum croceorum, chebulorum, indorum, ana ʒ. 2. emblicorum, belliricorum, ana ʒ. i. s. sacchari ʒ. marmore teruntur, his die aqua fontana conspergi debent, sponteque arefiant, rursum teruntur, ex eo pollinetur s. tripolij gummosi ʒ. 6. zinziberis ʒ. i. s. cinnamoni, anisi, sandali rubentis, ana ʒ. i. diatri diij ʒ. s. sacchari quantum satis sit, modus est, ad drachmam. Quidam sanguinis detractionem frequentem ex cephalica præsertim uena, quoniam noceat oculis, damna uere. Rareque (ut aiunt) contingat uitium ex sanguine oriri, & si euenire eadem obseruanda esse quæ paulo ante retulimus Aegineta autore. Quæ uero materiam auerunt, sunt uomitiones, quæ leues & senibus duntaxat prodesse dicuntur: & quæ uisum elidunt, quæque sudorem mouent laudantur. Exinanito uentre, sternutamenta, gargarisata, & quæ comanducatu pinuium trahunt probantur. Dormituri tripliciter minores lingua mensura datur. In omni oculorum affectu, inquit Celsus, interposito tempore uentrem molliori quam maxime prodest. Nonnulli cum aliquandiu nihil uidissent, sine ulla manifesta causa, repentina alui profusione lumen receperunt, nam inde omnis nocens materia depelli solet. Plin. inquit, sed homo solus emissio humore cecitate liberatur, post uice simum annum multis restitutus est uisus: Profluuium quoque mensium, si decreto mense uetigali onere non sese exonerauerint foemine, caligine oculorum sæpe leuatur sunt. At si menstrua cum eo uisio hærent, ijs quæ suo dicentis loco trahenda sunt. Sed antequam ad mixturas descendamus, simplicium facultates ad excitandam oculorum aciem præponemus. Lac in primis amaræ lactuce cum muliebri lacte utilissimum putant. Brassicae in cibo sumitur, scylliticum acetum, ocimum, elaterium, eruca subtrita fovei, nasturcium nigrius filinum, ruta utraque, qua sculptores pictoresque in cibo uiuunt.

Confecta trita addito sale, & impolita, uel sinapis semen cum melle, oculos firmant, semen & radix cōtrita & pota, succus marrubij claritati prodest, & seminis lini succus, & ferule recentis radices, thymum candidū siue nigrum, sine flore collectum, & umbra siccatum omphacinum quoque unguentū, cinis ex ficu aciem purgat, & omnium arborum acior, claritati prodest oleum balsaminū, caliginem nanque diuicit. Oculorū uisui succus cedri in magno quondam usu, sed capitis dolorem inferebat. In collyrijs conuenit ammoniacum ad claritatem, nam & pruritum tollit, facit & pix utraque, platani folia testissima in uino albo cocta oculorum remedio sunt, lanugo eorum inuisilis. Aciem quoque exacuit cendris succus uel radices. Medetur unice hebeni scobs, succus acatiz, ob eam quā diximus causam medicamentis, ante alia, additur, nam oculos iuuat. Chameloleus folia habens inuncta claritati utilissima est uinum ex betonica factū. Euphorbium inungitur, sed modus seruandus: peucedani succus dilutus, capnos quā sumum tene uulgo uocant, inunctis oculis claritatem facit: coyledi quoque succus, absinthium centaureum maius, succo minoris obscuritates discutiuntur: sanguis crocodyli, inunctis oculis, claritatem uisui donat, & crocodylea medicamentis admiscetur. Oculis utilissimum cespum est, quod innumeros prope usus habet, Plinio & Galeno autoribus, sordes enim pecudum sunt, ac sudor foeminum alarumque succida primum colliguntur, ac lento igni in zneo uase subferuescunt, ac refrigerantur, pingueque quod supernatat, colligitur in siculi uase iterumque decocto priore materia, utraque pinguitudo frigida aqua lauantur, & in linteo siccatur, ac sole torretur, donec candida fiat ac traslucida, tum in itagnea pyxide cōditur. Visus quoque claritates restituantur murium capiti caudarumque cinere ex melle inunctis oculis: multoque magis glyris aut muris syluestribus cinere: aut aquir felle, cum attrito melle, aut cretico: cinis & adeps foricis cōbusti uisera in olla putrefacta, uermiculisque enaris (ita apud autores inuenio) cum croco tritis, exuritur in olla cum sale, quem lingendo aciem exacuiunt: quidam capitis uiperini cinere oculos tangunt adeps uulx per se facit, sed perditū cum mellis æquo pondere, Dioscoridis & Hippocratis auctoritate adiicitur, quod in argentea pyxide assuetur. Facit & bubonis oculorum cinis, collyrio mixtus. Item hyrundinum pullos plena luna excecant, restitutaque earum acie capita cōburuntur, cinere cum melle utuntur ad claritatem oculorum & dolores, & lippitudines & ictus. Visum excitat coracini fel & marini scorpionis rufi cum oleo uetere, aut melle amico. exacuit lumen scarabei uiridis natura, itaque gemmarum sculptores cōtritu eorum acquiescunt. Oculorum præterea claritati nitrarie utiles sunt, in quibus nulli lippit, ideo aliqui nitrū ex melle inungūt, testes castorei ex attrito melle, testudinis terrestris sanguis, sicut & omnium earum fel, fluuiatiliū omnium & marinarum piscium adeps ex oleo cōmixto melle, spondylos totalem uino, collyrijs nimium uigilijs fatigatori apta putatur: corallocharēn spectare oculis prodest, obscuritates impubium puerorum urina sanat, succinū cum melle amico uel cretico, uel excrementorū lupi cinis ex eodem melle. Hinc ad cōpositiones trāseamus: ea à Paulo traditur, habet croci obolos binos, fellis hyenæ 5, piperis grana quinta, succi fœniculi 5, 15. ammoniaci, thymiamatis ana 3, 1. cum succo cōponuntur, adde mellis linguas 4. & rursus misceantur: & ærea pyxide ad usum seruetur. Iuuat tamen aqua marina oculos fouere, si ex reliquijs lippitudinis iduicium ortum fuerit. Adiuuat collyriū quod Asclepiades nominatur, habet papaueris lachrymæ p. 2. sagapeni, opopanax, singulorū p. 3. eruginis 4. cumini 8. piperis 12. cadmæ cloze, ceruffæ, singulorū 16. Valer & quod ex crocomagmate cōficiunt, sicut & diacrocu, habet piperis p. 1. croci cilicis, papaueris lachrymæ, ceruffæ, singulorū 4. 2. pforici, gūmi, singulorū 4. Caligatio ipsa que ex senectute, aut alia imbecillitate fuerit, inungi debet melle optimo, & cyprino & oleo uetere, efficacissimum est, si cum balsami p. 1. olei ueteris aut cyprini p. 2. mellis optimi p. 3. admiscueris, & reliqua quoque collyria probantur, quibus cicatrices extenuari supra diximus.

De myopia & cecitate.

Cap. XXIX.

Diximus quosdam à natura siue cōceptu, spiritus myopia parum & prope cernentes, & maiora quidem, sed longe spectare non possunt myopes dicuntur, ij quoque cilegi, ad oculos litteras admovent, ueluti & qui nyctalopæ uocantur. Qui inæquales habent

Myopia.

Strabones peri-
la/ciosi.

bent oculos, strabones & peri uocatur, ita deprauatis oculis, qui inaequales habent oculos, & parum cernentes, lusciosi quoque uocantur: quod uitium nullum remedium habet. Horum alij nisi coniuuantes ad prope adnota hebetes habent, alij eadem adnota non cernunt, nisi patefacta plurimum pupilla. Pueri patensibus dormiunt oculis in egritudine ferè semper leporum more: multi hominum ita dormiunt, quos *αρετάρια* Graeci appellant. Quidam in magna animi cogitatione, abducto mentis uisu, nihil uident, sic in comitiali morbo, ac similibus affectibus nihil cernunt animo caligante: propterea animo uideri, & animo cernere autumant: oculosque cum instrumenta & uasa quaedam haberi quae uisibilem spiritus partem & accipiunt, & transmittunt, Platonico more nam insula animi ex ijs constant, misericordia, amor, letitia, moeror, uel contuitus grauitas, uel ueritas, uel seuitia: in oculis tandem animus inhabitare creditur, cum osculantur, ad animi uis ipsa pertinet. Quibusdam in senectute lumen restitutum est memorabili exemplo: Ger manus quidam Hyaderæ octogenarius uisu hebetiore, equo abactus currere in terram ex improviso ferè exanimatus, in lapidem capite coniectus est, confregit frontem, in ea curatione (id enim uidimus) uisum recepit, obstructis meatibus, per quos effluere solitus erat humor acies infestans: atque ab imprudente milite medicinam trauerit. Infantes strabones corrigere audent. Paulus affucto in contrariis lumine, incuruabilis ira dispositis, uisum emendari docet, quoniam lacertorum oculi spasmo corripiuntur, emendant & fila in temporibus rubentia, si dependent, ad quae crebro conuulsus deferatur. At myopia irremediabile uitium habetur, quoniam à natura euenit.

De Epiophmo secundum Paulum.

Cap. XXX.

EXprimuntur autem oculi tam uehementer, ut exituri protinus uideantur, uerum nondum ex sede procidunt, de quibus suo dictum est loco. A cubito sanguine demere debemus, uentremque deicere, elibero atro uel scamonio. Foemina in partu purgationibus naturalibus suis sanantur, uel in mensibus naturaliter solutis. In uiris si aperta uena non quieuerit malum, occipitio cucurbitulis studebis: oculis molliter sanam mel le infusam cum aqua adalligabis: prodest & marina frigida fouere faciem, & seris succo: & polygoni cum papauere, cæteris que astringentibus illitis.

De phthisi & atrophia ex eodem autore.

Cap. XXXI.

PHthisis pupillæ uocatur, cum angustior & obtusior quam par sit, redditur: uitium pluribus ex imbecillitate fit in tunicis, aut cerebri membranis ex siccitate condensante, uitium oritur. Quæ conspiciuntur, maiora esse uidentur, ob pupillæ angustiam. Curatione ea utilis est cõtraria caligini superiori, partes corporis superiores exercendo, hoc est brachia cum spiritali detentione uel alta uoce, diuturnoque sermone, & circa caput frictionibus, atque os diligenter linteolo, uel oculos extremis digitis ab interiori parte leuiter & assidue fricando prodesse constat, aqua que calidiuscula os & oculos fouere utile est. Caput præterea unguento sepe perfundere leuiter excalfaciente, quale irinum est, subinde que oculi uehementiori medicamento humorem trahente ungendi sunt, quale id quod habet ammoniaci, thymiamatis, crocomagnatis $\frac{ss}{i}$, croci $\frac{ss}{i}$, floris aris $\frac{ss}{i}$, ex aqua pluuia excipiuntur. Cibi boni succi ac facile concoquibiles esse debent, & forbitio nes quoque, uinum amineum odoratum utile est, & à cibo somnus utilis habetur, caput que calida aqua sepius perfundendum. Ab hoc uitio atrophia differre uidetur, quoniam in priori angustior efficitur pupilla, ut dictum est, in hac uniuersum oculum, tum minorem, tum cautum inens reddit. Subiungere Celsi quoque sententiam placuit de imminutis oculis, euenit, inquit, ut oculi uel ambo, uel singuli minores fiant, quam esse naturaliter debeant, ex acriori pituitæ cursu in lippitudine, uel continuato fletu, aut ictu male curato: in his leuibus medicamentis ex muliebri lacte utendum est, cibus que precipui nutrimenti, quibus implere corpus solet. Viratus in primis est fletus, uel flendi causa, ob id totius rei familiaris cura, uel cuiuslibet rei, quæ molestiam aut luctum inducere possit: actia quoque medicamenta, uel acres cibi: uel quicquid lacrymas mouere possit. At posteriores de morborum origine distinctius pertractauere, quoniam aut sponte naturæ eueniunt, aut alta ratione, inquit Galenus, angustio rem pupillam acutius cernere, nec ob id uitium esse ab ullo existimari: at quæ casu aliquo angusta reddita est, he-

Phthisis pupillæ
le quibus cau-
tatur.

Atrophia quid
differat à phthisi
p.

Gal. 4. de oph.

betius cernit, quoniam à naturali dispositione femota est: adeo enim aliquando pupilla constringitur, ut nihil prope cernant uel parum: prior nulla curationem expectat, altera curari potest: quoniam ex ariditate plerumq; rhagoidis uisio contingit: ea enim ratione contrahitur, & mediufculum pupillæ angustius redditur: id uisum quoque ohoidis humoris siccitate euenire traditur, aut caliditate uehementiori, quibus humor cõsumitur, inde tunica, quæ continetur, rhagoides dicta sublato humore, quo turgidiuscula attollebatur, depressa facit, unde naturalis pupilla angustior redditur. Omnis eundem humorem uulnere aut ictu, ut denarratum est, si effluitur, angustari pupillam: in quo casu rhagoides propellitur: ex nimio interdum humore (& si per quam raro contingat) quæ ohoidem uocauimus, si turgidus undiq; fuerit in angustum pupilla comprimitur. Alii qui pari ratione nec inepte ex interiore abscessu pupillam diminui cognouere. Eadem uero apud omnes ferè curatio est, si ex ariditate contigerit: in superabundanti uero humore abstinentiam tum cibi tum potus utilem esse demonstrauere, & quoquomodo capere, & corpus uniuersum perpurpare, & in diuersa humoris copiam auertere studiosius edocuisse, ut ex toto humiditas exhauriatur: tum oculis colliria leuiter excitantia infundere. De atrophia uero oculorum quæ ex acutis febribus oriri solet, uigilijs, sanguinis exinanitione, uentris profusio continuo, inædia, luctu longo, morore, hisq; haud dissimilibus causis, ex caliditate item nimia, aut frigore, oculos tabescere, certum est. Si niue malum obortum est, linteo atro excalescente crebro fouendus est oculitis. Aut ex decocto palæ tritici lana succida infusa fori medetur: aut lapide candefacto uino amineo extincto, ita ut subinde oculus uapore suffumigetur. Ei morbo & steriuitamenta conueniunt, si ex ariditate uisum ortum fuerit, quæ supra descripsimus, prodesse uoluit: in summatq; quæ extenuatis corporibus ualent & corpora nutriunt & replent, iuuare non dubium est.

Demydriasis seu plerocoria,

Cap. xxxii.

MYEDRIASIS siue *plerocoria* appellata à Grecis uisum est, cum pupilla plurimum effunditur dilataturq; aciesq; eius hebescit: superiori affectui contrariū malum pupillæ enim amplitudine incerta acies uagatur, atq; ita subito diffunditur: sine coloris ulla mutatione, quæ cernuntur, minora esse putantur, effuso uisibili spiritu. Si à capitis uehementi dolore fuerit curationem non recipit, si maxime præsertim dilatatur, sicut & parturiendibus. Vbi non nimium, ac recens malum est, succurri potest, alio subducta catapotijs, collirijsq; quæ à felle sunt. Si ictu contigerit nec plurimum dilatata fuerit, oti luteum acrosaceum cum feris succo imponunt, discussoriam enim uim habent. Aliud in quo rosaceum aizoi & solani succum ex oui candido, addita fabarū farina, componitur. Verum in primis, si uires consentiunt, sanguis mittendus est. Tum pulicula ex farina fabarum & anthemidis flore additis uini & aquæ æquis portionibus, deinde quæ supra in oculis eruentatis dicta sunt. Nascitur præterea hic morbus ex humoris abundantia, aut subita, aut paulatim infusa, ita ut sensum effugerit, extensa rhagoidis tunica, unde & pupilla maior diffunditur. Hoc aut uicij sanari minime potest: quoniam tunica chartilaginosa est rhagoides, quæ cū diu distenta fuerit, obdurefcit, nec coangustari amplius potest, uel difficulter. Lusciositas ea dicitur ab Aristotele quæ ex humoris fit copia, quapropter minoribus natu potius accidit, cerebrū enim eorum humidius est. Alij pueris hūc morbum oriri ob tunicarum imbecillitatem uel continenti fletu. Curari morbus debet ex humoris copia, sanguinem demendo ex cubito, aut deiectione uentris, uel soluendæ sunt uenæ, quæ cucathides dicuntur, inde occipitio cucurbitulas admouemus, & deambulationibus opus est frequentibus. sed leuibus, dytheribus, ac frictionibus. ad crura uel tybibus, aqua subinde marina os fouendū est, et hyeme tepente, æstate frigida, ita ut apertis oculis admittatur, si marina non habetur, dulci salis plusculū adijciendum est, aut posca utendū est, interea uisio abstinenti, nictusq; tenuis esse debet quo alnus soluat. balnei rariore esse debent, in quib. caput aqua perfundi minime debet. Colliria styptica esse probant, rosa, croco, nardo, thuris cortice, pompholyge, spodio, & acacia & similia: non uehementiora & acutiora remedia in oculos coniecta copiosiore materiam attrahunt, unde pupilla maior efficitur. Item pariter & uehementer styptica qualis est chalcitis,

citis, mysi, aut quæ plurimum refrigerant, si cui dicuta, quibus exasperantur tunicæ, pupillamque inuoluerit diminuunt, in alterum uicium atrophiam aut phthisin deducendo. Vetusiores medici ipsam ferme medicamentis utebantur, quæ in oculorum caligine dicta sunt. Calidis aquis utebantur aut fontib. calidis nitrosis ac sulphureis, aut aluminatis, quibus plurimi relesati sunt. Posteriores uero ex Aristotelis & Galeni sententia, ita de pupillæ natura disseruere, ea enim in medio iridis collocatur sub cornea tunica nullius prope coloris, nigrum tamen illud mediufculum uideri, quoniam ueluti foramen in profundum agitur ob id nigrum apparet, pupillamque appellari, qui in ea totam hominis imaginem reddat, quæ quo magis dilatatur minus cernitur, itaque si eius imagines candidum oculi pertingant nulla iridis parte relictæ, penitus obsecatur uisus. Lasciosi, ut tradit Aristoteles,

*In platycoria aut
minores uideri.*

in platycoria obtuso lumine, minimis semper exarant literis: quoniam genas utrinque comprimunt, ut acutius uideant, unde linearum uisibilium anguli ab obiecto subtiliores sensus suscepi, exiguo angulo res minor quam sit iudicetur. At è diuerso ubi angustior pupilla sit ualde patentibus oculis crassior spiritus, qui multo lumine eget, uberior suscipitur, maiora ob id obiecta putantur, sicuti in aqua aut caliginoso aere apparet. Alii alij rationem afferunt, quod in platycoria res minores reparentur, quoniam ex pupillæ fenestra quæ sanior naturali est, spiritus extra diffusus subito euascent, propterea imagines rerum uisibilium minora obiecta representant, quoniam imagines in medio aere uisibiles multiplicari nequeunt, res ob id minores uideri necesse est. Si diuerso in phthisi co-

*In pupilla phthisi
si maiores res appa-
rent.*

gustatis spiritibus imagines multiplicari uidemus: adeo ut obiectum maius quam sit arbi-
tremur, ob eam rationem ferena hyeme exigue stelle, quæ æstatu serenis noctibus nunquam conspiciuntur, apparent, quoniam hyeme crassiore aere conspiciuntur, æstate uero

Specilla

rariore. Eadem ratio specillorum usum posterioribus seculis adinuenit, quorum quoque crassiora uicta sunt, eo maiorum uisibilium obiecta representantur: & in his oculorum

Gal. de ac.

ratio habetur. Galenus dilatari, quoque pupillam ex siccitate tradit: sicut in corijs foraminulentis, si distenduntur, foramina siccitate dilatantur: eius cause curatio, si accidentalis fuerit, obseruanda est eo quo diximus modo, de oculorum caligine, ubi uarijs modis humectare opus sit. At ubi contrarium humiditatis copia pupillam dilauerit, exiccantia omnino necessaria sunt, in omni uictus genere, potionibus, ac ceteris auxilijs, uentris deiectione, sanguinis detractione, fame, sitis, specialius tamen utile esse constat cicoris ius, selamino oleo adiecto aut amygdalino, uel oliuo. De sanguinis missione, omnium consensu, ex cephalica uena utile esse haud dubium est, si corpus sanguineum est: ex uenis quoque temporis, uel ex angulis oculorum, arteriarum item sectiones aut aduersiones, uentris deiectione, si nimia, ac frequentior est. Improbatur nimium quoque sanguinis profluuium, ac omnis inuestiua inanitio uires enervat. Quidam summa aurium aut ima circumcidunt, & ita uisiter sanguinem demittunt alij hæmorrhoides coactant, & cucurbitulas in occipitio locant, aut utrinque sub ceruice figunt. Collyria interea oculis instillant, quale id quod habet hædini fellis, succi foeniculi p. i. ammoniaci p. s. alij erinaceo felle utuntur, aut testudinis: aliqui hyrundinis capita combusta in olla cum melle & chelidonie succo collyria conficiunt. At in pueris & foeminis quoque non ab re mitiora collyria esse debent: senibus uero acutiora & mordacia conueniunt, quæque plurimum exiccant. Si unius tantum oculi platicoria patitur, altero illaeso, in integrum cadmæ elotæ pollinem cum aqua rosacea, aut uirgo granatorum quæ oculi imbecillitatem suam, iniicimus, quoniam à theumatismo tuerit. Collyrium id efficacissimum prædicatur, habet rubricæ armeniacæ, cadmæ elotæ, si deritis succi, quem sanguinem draconis uocari dicunt, ob cinnabaris similitudinem, tragacanthi, gummi arabici, ana s. s. marmore contrita, aqua rosacea excipiuntur, in collyrij modum, ut creatur hamula in aliud uas aquæ plenius collocabis, ita ut medio aquæ pendeat, ita seruafacito collyrium ad aquæ seruorem dimidiatæ horæ spacio, ab igni tollito hamulam, & uini pomorij granatorum lympidi uncias binas superinspergito, quæ omnia altero die percolabis diligenter, eius collyrij guttâ in oculum si frequenter instillaueris mydriasis in mire perfanabis: interea aquam aut pluuiantilem addito sale, capiti ammonio infundes sæpius addito aceto, humorem suspendes, ac exiccabis. tale nanque uicium si negligitur suffusiones minatur.

Sanguis draconis

NYCTALOPIA Græci uocant, Latini uero luscitionem, uel nuscitionem, alij aciem uesperina obuia nocturnā cæcitatem, quod uitium etiam matutino tempore etiam æuenit. Plinius lusciosos uocat, et alibi caprinū, inquit, iecur uesperinā aciem refert. *Lusciosi.* *Nyctalopes.* Quis, quos nyctalopas uocat. Quidam qui plus uesperī quā meridiē lusciosos uocant, et nisi admotos oculis libris non legunt. Aegina uero nyctalopes inquit sunt, qui interdum uident, occidente sole exaliter, noctu porro nihil. Myopes uero, ut diximus, qui iam inde ab initio genituri, nisi admota quoque oculis conuerti nequeunt, quorum curatio uana est, et lusciosi dicuntur, ita & luscitionem uocari cum homo lumine adhibito nihil uidet. Hoc uitium ex cerebri imbecillitate, uel uisibilis spiritus crassitudine, humorantia, aut tunicarum spissitudine. Nam & noctu aliquibus melius cernere contingit, interdū uero deterius, raro quod nocti conspicua luna non cernant, nam si plurimum humoris ohoiōis interfunditur, tum plurima indiget luce, quoniam exigua in ima penetrare nequit, nec pariter mouere parem effectū reddit, si idem humor siccior, crassiorue factus fuerit, aut alius superne delapsus humor tunicularum compleuerit atque extenderit. ex quibus causis posteriores in cristalloidem accidere posse tradiderunt: nam & pupilla perter naturam angustior idem efficere traditur, ex inopia præsertim spiritus: nā & iris circulus si uarij coloris cernitur, ex diuersa oculi habitudine dijudicatur. Arist. ex humoris copia esse memorauit, quapropter infantibus potius accidit, quoniam cerebrum eorum humidius sit. Inter curationes de uictu hæc pauca subiungemus: cibis facilibus digestionis laudatur, prandium magis quā cœna liberalius sit, uinumque meracius ante cibum laudatur, quo spiritus ac humores extenuantur, lymphidioresque fiunt. Ceterum uini abstinentia probatur, & quicquid tenuem humorem reddit. Qui uespere ac matutino tempore, nec noctu cernunt, sanguinis detractione à cubito, & ac oculorum angulis curantur, digerentia subinde materiam singulis diebus danda sunt. id probatur quod habet euphrasie, mellis thophylli, betonicæ, ana M. i. radices feniculi, petroselinī, acornī, passulæ, ana ʒ. i. f. ochradis, seminis feniculi, ana ʒ. s. ex aqua decocta & percolata addito saccharo, syrupum efficiunt: demum cathartica quæ nocuos humores deiciunt danda sunt, uel catapoda quæ ex coccijs sunt additis quæ lucis dicuntur. Pro sunt & quæ ex fauibus pituitam commanducata trahunt, gargarisationes, sternutamenta, errhinum: id medicamentum probatur, quod naribus indurum pituitam ciet, habet seminis staphylagris, seminis sinapis, piperis, radices betæ succi, quantum satis sit ad mellis crassitudinē, nares internas tægit, ad quintum uel septimum usque diem id facito: sed ante cibum uel hyssopum uel origanum, rursus assumere prodest. Veteres uentrem scammonio per purgabant, obolis: castorei binis, salis ternis, unica portione, uerum imbecillioribus binos tantum obolos dabant, his sepe id uitium finitum est, aut ad meliorem statum perductum. Alii, ut utrumque humorem agat, colocynthidis obolos binos, scammonij quaternos, aloes tantundem: senis carapocis ualidioribus dabant, exilibus dimidium. interreamel atricum uel creticum cydonium, aut oleum uetustissimum instillatur, alumen scissile ustum, ammoniacum, uel capadocus sal cum melle eodem temperantur. Aut cymini succus cum melle, & lacte muliebri, uel hyænz fel cum melle quidam confutatio uis uetustissimi olei infundere probauere. Hircinum iecur tostum cum sale assumptum iuuare traditur, alij coquendo oculo suffiri iubent. Fel quoque perdicis prodest, uel hirci, uel rupicapre. Oculos capra suffusos iunci puncto, sanguine exonerat, caper uero rubi traditur. Ea animalia noctu non minus quā interdiu cernere dicuntur, ideo caprinum iecur, ut tradunt auctores, si uescatur, uesperinam aciem his quos nyctalopas uocant, refert. Herophylus his qui interdiu non cernunt, gummi crocodyli teredris steracis, mysi, fel hyænz ex melle tria illiniuntur oculis bis die: & teiunis hircinum iecur datur, quod alij noctu quoque non cernentibus dari uolunt. Quidā, qui noctu neque stellas, neque lunam cernebat, cum spodijs exiguo uiolaceum admiscebat, & in naribus sepe coniectum, lumen restitutum est: ex oleo illius cinis siculus, emendat, & hircinus sanguis, caprarum iocinera in uino austero decocta. Quidam inassarorum sanse inungunt: notissimi recentiores piper longum inter iocinoris fibras imponunt, atque ita inassarum in faciem

rinam redigunt addito exiguò musci odorati. Caprarum carnes uelci utile existimant, & dum coquantur oculos uaporari præcipiunt, idq; referre arbitrantur, si iunli coloris fuerit. Suffiri etiam tradunt oculos iocinore in olla decocto, aut igne inaffato. Quidam gallinaceorum finum duntaxat rubrum illinendum monstrant, turturum, palumbum, columbarum, perdicumq; te sanguis nyctalopas sanat, & secur quoq; oculum, atque ut in capris diximus, efficacius fuluz.

De glaucmate & hypochymate,

Cap. XXXIII.

Glaucmate in
turbidilla esse.

Glaucoma, ut refert Aegineta, idem esse quod hypochyma arbitrati sunt, at postiores glaucoma in crytalloide inueniri, ab humore, qui in glaucum colorem, unde nomen, conuertitur, at hypochyma ex humoris suffusione inter crytalloidem & cerathoidem coacti. Cuncta, inquit, glaucmata nullam prorsus curationē expectant. At hypochymata non omnia quidem sanantur, ea & alij glaucmata quoq; appellauerunt. Glaucomā uero propriā initio morbi quādoq; sanari posse tradiderunt, sanguinis missione si opus est ex fronte uel naribus, & in temporibus uenas ipsas adurere, summi ha beri remediū. Frictiones profunt, deambulationes, defatigationes, et capitis persusiones, uel frigide ætate. Oculis uero uetus oleum infunditur. At suffusiones præcedit in cernendo falsæ plerq; imagines, culices exigui, pulices, uellera, aranearū texturæ, serpentiū senecta inuoluta, omnia hæc in aëre ante pupillæ intuitum: aliquibz circa lucernas circuli apparēt, alieq; similes imagines cernuntur, quoad ante pupillam humor densescat. At cum perfecta suffusio fuerit, obtutum impedit alba, rustia, interdū aërea, uel cyanea, aut cerulea, glaucate, tum homo nihil cernit, ex imagines cupi sint intra cerathoidē & iudicent esse extra pupillam, ut diximus, in aëre, corruptam uisionem esse non dubitant: uel quia quæ cernuntur alieno colore colorata falso dijudicantur, & qua ratione aliquid in oculo permanens ceu cōcretus humor, considerandū est. Vnde quidā uidendi potentia duplicem esse, aliam perfectā, aliam imperfectā: imperfecto enim uisu in oculo sincero si quod intus est non percipitur, quoniam ad eam perfectionem mediū illustre forissecus requiritur: in quo prius species rerū uisibilibz recipiuntur, quo ad crytalloidem subito deferantur: at quæ in oculo existūt, eo medio non utuntur, inculcata uisione si quid intus oclusum est cernitur haud dubio, quoniam in ea imperfectione satis est, si species uisibiles in crytalloide recipiantur: licet culpate recipiantur, atque ea informatione imperfecta species eius rei quæ in oculo reperitur citra crytalloidē, recipi potest. & quod id possibile inueniatur, ostendi potest. Namq; ibi mediū hypidiū est, humor scilicet obiectus, ad est lumen necessariū extraneum, ac sensus recipiens: nā concretus ille humor circumquaq; pupillā non obstruit, ut ex nulla parte luminis fulgor ad crytalloidē non deferatur per humorem mediū ohoidis, alioquin si ex toto pupillā contegeret, merā cecitatem induceret. Ea nanque materia quæ obiectu suo pupillā infestat, aut translucida est, aut opaca penitus: tum enim aut totā pupillæ fenestrā obstruit aut partem tantū, si totū, lumen ex toto demit, si partem duntaxat, aut supernā, aut imam, aut dextram, leuamq; aut mediam, obledit, tum species uisibiles ad sensum pro rei obiectæ forma, qualitate, figura, locotie, aut colore, recipiuntur: si uero materia translucet, species uisibiles in crytalloide recipiuntur, pro materiz obiectæ qualitate uel colore: ut ictericis contingit, in quibus interdum suffusa bili, quæ cernuntur flaua esse potantur, tum enim uirtus uisibilis non rem in oculo permanentem arbitratur esse flauam, sed uestimenta, linteā, aut papyrus flauam: Galenus si humor, inquit, compactus medium pupillæ, ceu punctus, occupauerit. & reliqua circumquaq; liquida fuerint, quæque cernuntur, forata esse creduntur. Pari modo si cornea tunica ante pupillam aliquo uirio infecta fuerit, uarias imagines, aut colores refert, ueluti si uirum aliquo colore infectum fuerit, & specillis accommodatum, colore eius qualitatē cuncta conspici constat.

De curatione,

Cap. XXXV.

Col. de ac. &
mot.

Hypochifis, ut Galenus tradit, initio morbi pharmacis sepe discutitur, post incrementum difficile, aut impossibile: ceterum & à principio sanguis à cubito dematur, dein ex alijs (ut dictum est) partibus: tum uentris in primis deiectio prodest, uel dytenteribus uehementioribus: deinde occipio cucurbitula non sine scarificatione admo- uenda,

uenda, tum sternutamenta, atque apophlegmatismata imperanda sunt. In ea curatione vinum maximè improbatum, uictus omnis ex imbecilli materia querendus est. Paulus ex centaury decocto alium utiliter detrahi iubet, uel amari cucumeris decocto: incipientibus suffusionibus ante oculos obuersantibus imaginibus, aloës medicamentum dari uel frequentibus tradit. Tum efficaciter in oculos infundi iubent oleum uetus, mel, ac marachri succum. Ex compositionibus & id quod habet sacopenij 3. 2. laseris, elleborialbi, ana 3. 6. alij in mellis acetalibus 8. ex Onibasio uero id probatur quod habet calicidis succi, chamædrys coronopæ, æquis partibus permixtis. Prodest et opobalsamum instillatum. uel per se floris fœniculi succus: alij opobalsamum, mel & uetus olei admixcent. Oculos præterea acris medicamentis suffusiones iuuant. Inter simplicium effectus, crocum, polium tritum & adalligatum, cyclaminumq; radicis apæri succus potius efficaciter sanat. Hominis fel, aut hyenæ sanat, bulbi cocti macerati cum ouo aut uino aëtero, ex melle & nitro. Incipientes suffusiones, marini scorpionis ruffi fel cū oleo uetere discit, aut melle attico iungi oportet, intermissis diebus. Eadē ratio albugines oculorum tollit. Contra suffusiones crocodylea cum porri succo iniungitur, lupi quoq; excrementa circumlita, aut ursinum fel canino addito melle multi curant, aut muscele cinere, aut lacerte, hirundinis cerebro, quæ etiam tritæ coctæq; fronti illitæ epiphoras sanant. Entheon quoq; medicamentum ualeat. Fel ululæ uel adeps aut candidi gallinacci fel, et studini cū attico melle, uel marinarum. Ad suffusiones medicamentum presentineum, quo 7. die ægris cernere promittant, sanat & palpebrarum asperitates: in eo uiperæ adeps imponitur, galli candidi fel, chalcitis, rutæ agrestis succus, lac caninum, ac opobalsamum. Aliud ex Aëtio laudatissimum, habet cadmix 3. 8. aris combusti 3. 4. opij tantumdem, crociq; ericis fructus fructus 3. 3. acacie 3. 12. guminiq; tantūdem, ex aqua pluuiæ colliguntur & seruantur ad usum. Hinc ad genarum uicia transcamus.

De chalazia, et cricis sue posithia à Galeno dicta.

Cap. XXXVI.

Alia quoq; uicia palpebras infestant, & αλαζιæ uocauerunt Græci, nos uero grandinam, cum in genis quedam haud dissimilia nascantur, mobilia, quæ digito huc atque illic impelluntur: in uersis ea genis apparent rotunda excedentia, quæ dissecta humorem candido ouis similem fundit: ea materia ex crasso colligitur humore: sit aliquando extra genas chalazia duricula fabæ similis, quam si quis uolentius secauerit, dolores interdum ingentes excitat, ea quidam sponte euanescent: si quæ incidi debeat tota integra cū tunica ambiente manubriolo scalpelli diduci debet ab integris partibus. mox grossus siccus agrestis coctus indito, aut eius folia, alij æris uisti polline, aut squama, sandaracha rubigine, saleq; ammoniac, myrrha & croco additis, omnia in farinæ modum componuntur. Aegineta ammoniaci & galbani, aceto dissoluta & imposita ualere tradit, uel eidem addita terebinthina. At si in genis tuberculū innascatur, quod ob similitudinem & πύθι nominatur: sepe supra genas extrinsecus oritur, sed facile ubiq; diffunditur, uerū difficulter maturescit: cetera alba calefacta optime fouentur, deinde muscæ caput abscindendo reliquo corpore tuberculum fricido, aut galbanum adiecto nitro, aut sagopenum ex aceto dissolutum prodest.

Ad phoriatin palpebrarum, maderosin et milphosin.

Cap. XXXVII.

Fociditas illa prius auferenda est, exinde aqua marina tepente genæ colluendæ sunt: mox aluminis scissilis p. 2. astaphisagritæ p. 1. trita admiscantur, & conspergantur palpebræ. At si pili desuunt, & αλωσάω uocauerunt Græci, in hoc casu totius corporis ratio habenda est prius, deinde calliblephara imponuntur, gissampelidos, croci celtici, ladani, æquis paribus. Aliud, stinmeos uisti, plumbi uisti, ana 3. 4. croci, nardi indici, ana 3. 3. Aliud palmarum ossium, si coëxuruntur 3. 3. croci celtici 3. 2. id & oculorum scabiem sanat. Milphosin sanat stinmeos, cadmix, chalcitis, mysis, æquo pondere, si uruntur, ex melle subacta illuntur. Desuula quoq; superciliorum ex Aegineta, oleo aut adipe asnerino illito, digito plumbi confricatis & locum iniungito. Aliud quod & inficit: nuces ponticas comburito, & contritis caprino seuo, aut urino adipe illinito. Aliud quod & alopecias in mento sanat, hyolcyami 3. 2. simi murini 3. 1. pollurichi 3. 2. irini unguinis quantum facis sit, subacta miscetur, sed nouacula locum prius preparabis.

Homini fel.

Criche.

Maderosin quæ sanant.

Ad desuæ superciliorum medicamentum.

Ad trichiasen palpebrarum, & trichocollum,

Cap. XXXVIII.

Pilos euulso prius inutiles, deinde rante sanguine illinire, aut cum cinere chamæ-
ontis albi, aut cinicum sanguine, aut capri herbe succo, aut scœnugreci cinere, et
cedria aut aluminis farina, uel rhicini canini sanguine. Contra uero defluua asphaltus,
mastix, colophonía, gummi, cochlearum uiscotarum.

*Simplicium facultates quas ad ostendit ualere ueteres pro-
didere, Cap. XXXIX.*

Palpebrarum pilos inordinatos pro gummi opimè regis succo condrylis traditur,
atq; ita calibepharam faciunt. Cinis nucleorum uix crematorum in sicili nouo et
lorus addita nardo. Palpebras commodatissime replicat resina lentiscina, uel mastix. In
palpebris pili inutiles tolluntur felle hyenæ. Superciliorum raritatem corrigit urinus adeps
cum fungis lucernarum ac fuligine, quæ est in rostris earum. Palpebrarum pilis et uicis
singulis occurrit medulla bubula ex dextro crure, trita cum fuligine in calibepharis. pa-
ri modo fuligo in hoc usu temperatur opimè elychino papyraceo, oleo q; sesamino. fuli-
ginem nouo uase pennis deterfa, efficacissime tamè euulsos ibi pilos coëret. Palpebras
gignere dicitur cerebrum cornicis in cibo sumptum, hyssopum q; cum myrrha calidi
penicillo illitum: idem quoque prestare muscarum fimi, quoque murini cinerem: quis
portionibus. Fel capræ euulso prius pilo cum succo oleris, ita ut unctio inarescat, pilos
in ijs incommodos euulsos renasci non patitur, fel herinacei, ouorum stellionis liquor,
salamandrz cinis, uel lacerte uiridis, uel in uino albo sole coactus ad crassitudinem mel-
lis in zero uase hyrundinis pullorum cinis cum lacte thymalli, spuma q; cochleari. Su-
percilia denigrari tradit ouis formicarum cum muscis tritis: Palpebras corrigit, gignit q;
cochlearum salua illita. Pilos inutiles palpebrarum cohibet cinis leporis, & adhuc uicem
uulsi sumi minimam petunculi salis triti cum cedria. Ranarum quas diphthitas & ca-
lamitas uocant, sanguis cum lachryma uicis euulsis pilis palpebris illinitur, quod Galen-
experimento ut falsum reprobauit, sicut et de lacte canino. Ranas alij paruas, in herbis ma-
xime uiuentes, & mutas & uirides 15. coniectas in sicili nouo, iuncis confingunt, suc-
cum q; earum, qui ita effluerit, admiscet lachrymis, quæ ex alba uice amant, atq; ita
palpebris emendant, in utrob; pilis excerptis acu instillantes hunc succum in uestigia e-
uulsorum. Meges, inquit Plin. pilothrum faciebat palpebrarum in aceto enecans put-
rescentes, & hoc utebatur in multis uarijsq; per aquationes autumni nascuntur. Idem
prestare sanguisugaru cinis ex aceto illitus putatur: oburi eas oportet in nouo uase, pi-
los earum incommodos replicat bitumen cuiuscunq; generis. pilis euulsis alumen com-
bustum ex aceto illitum renascentem lanuginem summâ emollit. In calibepharis ampelios
maximum usum prestat: sicut ad palpebrarum pulchritudinem rosarum folia faciunt.
Cinis stirpium brassicæ cum lasere & aceto. pilothri uice alios nasci prohibet. Alij cype-
ro utuntur, urticæ quoq; radix cum axungia uetere salsa cocta cum uino pili tolluntur,
uitium lachryma cum oleo sepe illiti, & pilothri effectum habet maxime quam uirides
cesse uices exudat. Cinis uitium & uinaceorum pilos absumit, eos extrahit si succus la-
cteus, & palpebrarum scabiem emendat, salicis amerinæ nigre semen cum spuma agg-
si pari pondere a balneo illitum, et lachryma hederæ eundem effectum habet. Pilothrum
efficacissimum habetur archecositis, item thymalli succus, uel in sole cum oleo illitus
cerebro, uel euulsis pilis: dryopteris radix tusa illinitur usque dum sudores euocet iterum
& tertio: ne sudor abluanur, fel caprinum cum creta cimolea & aceto, sic ut paulu-
lum capilli inarescant: uel hircinum cum urina tauri. Pili restinguuntur equi spuma illi-
ta per dies 40. prius quam nascantur. Item cornus ceruini decocto, melius si recentia sint
cornua. Pilos detrahunt syluestrium caprarum sanguis: uespertilionum sanguis pilothri
uim habet, non satis proficit, nisi cicute semen postea inducatur: sic enim aut in totum tol-
luntur pili, aut non excedunt lanuginem, idem & cerebro eorum presici putant: est au-
tem duplex, rubens utiq; & candidum, aliqui & iecur eius admiscunt. Quidam in tribus
heminis olei discoruant uiperam, exemptis ossibus et pilothri uice utuntur, euulsis pri-
us pilis, quos renasci nolunt. Fel herinacei utique mixto cerebro uespertilionis & la-
cte caprino idem prestat. Item per se cinis cum lacte canino primi partus, euulsis
pilis,

plis, quos renasci nolunt uel nondum natis, perunctis partibus, alij non surgunt: idem euenire traditur sanguine rhicini canini euulsi, item hyrundo sanguine uel felle. Psilothrum est thyrini sanguinis fel, iecur, siue recentia siue conseruata: iecur etiam tritu mixtaq; cedro, plumbea pyxide asseruatum. Eadem uis est pulmonis leporis marini sanguine & melle euulsi: in oleo lepus hic necetur: scolopendrx marinx cinis cum oleo: urtica marina trita ex aceto scyllitico: torpedinis cerebrum cum alamine illitum: & luna. Rane parat sanies efficacissimum psilothrum est: si recens illinitur, & ipsa arefacta ac tusa, mox decocta tribus heminis ad tertias, uel in oleo decocta xris ualis. Eadem mensura alij ex ranis conficiunt psilothrum, sanguisugx quoque toste in uase fictili & ex aceto distice alij castoreo & melle utantur pluribus diebus, in omni autem psilothro uellentur prius pili omnibus additur arsenicum. Pilos a corporibus euellit resina. De paralyti palpebrarum priori libro dictum est, de lagophthalmo uisio, quoru manu tantu desiderat, a nobis id non sine ratione pretermisum est. hinc ad auris mala transeamus.

ALEXANDRI BENE

DICTI VERONENSIS PHYSICI, AD MAXIMI

lianum Cxsarem Augustum inuictissimum Imperatorem,

Liber III. de aurium uitijs;

Proemium.

Athenus de oculorum morbis dictum est, at nunc non minor auris subie cura: quarum usum proximum a luminibus naturx humanx deus elargitus est, quo sermonis gratia, ac intelligendi uis omnis constat: uitia enim qux diximus oculorum, ipsos animimodo ledunt: at surdi ab infantiâ præsertim, rationem, & loquendi usum non admittunt, sed pecorum more blaterant: unde animi explanatio, qux nos a feris distinguit, magno naturx incõmodo tollitur: & quod deterius est, in earum uitijs, maius periculum est, ex quarum inflammatione, ac dolore dementes sæpe periclitantur multi, alij intereunt. Nam & frequentiùs occurrit à natali die surditas, aut audiendi grauitas, quam cecitas, aut aliorum sensuum offensio. Nam & sermo pluribus modis debilitatur, sicut & uocis splendor, cecitas fere uno modo contingit: surdus uerba auribus enormiter resonant, & surdi pariter difficulter anhelant: quoniam ab auribus ad pulmonem per tracheam arteriam, ut in anacromacis diximus, uia manifesta habetur: unde in auribus scalpentes tussunt, nã et in peripneumonia aures humore distillant, unde acusticus panniculus repletus audiendi tarditate afficitur. Parotides quoq; si discutimur, peripneumoniam efficiunt. Auditus ut tradit Gal. rarda ac leui uoce, uel composito sono fiat concentu phrygio præsertim molli iuuatur: horredo sono, seu tonitruo, uel bonæ barde tormenti tonitri miro modo leditur aut uitiatur. Fatigatus auditus uoce tarda & molli laetatur: infirmus aut æger quã mollißima lenitur, uel silentio potius leuatur: sicut tenebris quidam ægrotantes recreantur uel exigua luce. Hi sensus cum odoratu plurimum circa sensibilia differunt: quoniam alter altero spiritalior est, odoratus enim crassius limam humidam q; materiam sentit in aëre, auditus uero aëris duntaxat repercussum tenuis, in aqua enim natantes minus audiunt, eo spiritalior est uisus, quoniam luminis, aut splendoris in aëre tantummodo capax redditur. Afficitur enim auditus membranâ testis, quæ de facili leduntur. Osculo (qs crederet) miro modo perturbatur auditus: ac frigore auditus leditur, uero, aqua, bestiaru ingressu, & his similibus, argeto uiuo periculi tan hominẽ certu est, ea enim extrinsecus eueniunt. At ex humoribus auris inflammationes, hoc est phlegmones doloresq; oriuntur: ulcera fœdida, fistule, purulentæq; immixta, & grauecloria sentitur, sonitus incerti, tinnitus, murmuratq; auditus grauitas, tarditas, surditasq; percipiuntur, uermisoxe & aures fiunt, sub ipsisq; auribus parotides oriuntur. Hæc sunt auris morbi & cause: sed quæ aures à uitijs tuetur prius dicenda sunt.

Aurium asus

Pulmonis et aurium consensio

Gal. de ac. et morbo

Auris morbus

De his que auri inueniuntur,

Cap. I.

Que nocent auribus.

Que medentur auribus.

Stomachica.

Crapula in primis auribus nocet, ac à cibo statim somnus, à prandio perferuntur: ut num meracius, leguminum genera, ex cleribus brassica, & lactuca: pisces ferè omnes damnantur, & que ex lacte & caseo cõponuntur, & reliqua que oculis supra nocere diximus. Infirmas aures iuuat amygdalinum oleum amatum sepe iniectum, aut olitæ foliorum succus, aut betonicæ oxymel quoque si materia frigidior ac crassior fuerit: oleum tñ nardium prodest: meconij aphrodis succus aures à pustularum uitio, aut abcessuum dolore tuetur: adeps anatis, & gallinæ prodest: coriandrum, teste Plinio, cū lacte mulieris sanat omnia auris uitia: nuclej uiz taminez cocti in aceto, sonchi albi radix decocta in oleo cum calice punici mali. Summum remedium est, stomachicæ medicamentum ex acerbis punice factum. Amurca cum melle: & gallæ in uino decoctæ: lac mulieris admixto adipe anserino: fel capri uel suis, uel bubulum cum oleo citreo, & rosaceo æquis portionibus, præcipue uero taurinum, cum porri succo tepidum, uel cū indole adeps uulpinus, fel caprinum cum rosaceo tepido aut porri succo, terreni utrimque adipe anseris decocti infunduntur. Ad omnia uitia aurium serpentium senectus feruente te ita uisita instillatur, rosaceo admixto efficax est: blattæ pinguedo prodest, si caput auctur, trita unà cum rosaceo, sed lana qua incluserint post paulum extrahenda, cederrime enim id pingue transire in animal fieri: uermiculum traditur: alij binas ternas uel in oleo decoctas efficacissimè in auribus mederi scribunt, & tritas in lintheo imponi contulis auribus. Sunt inter ueteres & recentiores medicos, qui contra omnia aurium uitia laudè gari succi cyathum mellis dimidio amplius, aceti cyathum in calice nouo lenta pruna decoquere, deinde spuma pennis deterfà & post quàm desierit spumare, tepidum infundere. Omnibus aurium uitij succus mali punici prodest, ita & succinum tritum cum melle, ac rosaceo.

De aurium morbis in communi.

Cap. II.

Morborum auris differentie.

Aurium morbi alij ex mala habitudine, alij ex damnata compositione, alij ex distensione singulari uel compolita, ceu abcessu generantur. At Auerrois Arabs hos morbos alia distinctione, materiales uel immateriales facit: dolores, opilationes, uel apostemata, & reliquos, sicut alijs membris eueniunt, morbos: qui periodici quandoque sentiantur: sunt enim & febrium symptomata, ex humoribus, uel spiritu intrus collectante: In qua re fomenta uisilia esse Galenus docet: milio calefacto, adiecto sale, atque ita dolor sedatur: infundere tñ castoreum & opium docet in maximis cruciatibus. Cataplasmata quoque uisilia esse probat, qualia ea que habent farinam scenograci, hordei, lini, cum papaueris calicibus contritis, cum sapa & molle panis unà cocta: aut papaueris calices ex aqua cocti & impositi. Nam compolitio diacastoreum dicta prædare facit, de qua statim dicemus, cum ad aurium dolores, uel ad oculorum quoque uel dentium, si auribus instillatur. Mitigatoria nanque remedia que ex opio constant damari solent, quoniam imbecilliora membra reddunt: obseruare tamen debemus, ut sedatis doloribus uarijs fomentis frigiditatem impressam ex toto discutiamus. Ad id castoreum per se ualet: ualet sicut cinnamomum in oculorum causa, surditatem nanque biliosis uentris deiectionibus sepe leuari uidemus: uel si biliosus fluxus substituerit aurium gratitate oboriri teste Hippocrate.

Quibus uocis surditatis origo dignoscatur,

Cap. III.

A quarte conuersionis nerui iniqui regi.

Auribus decessit.

At si id uitium à cerebro oriatur, in facie sensus ac motus læditur, ac in primis linum: magna male explanata auditur, quoniam eam à quarta neruorum syzygia regi certum: aurium uero membranz siue nerui, ut alijs placet, à quinta syzygia oriri traditur: ea enim communicatione offensio communis creditur: reliquis qui plurimum inter se distant, immunibus. Sunt interdum & alij cerebri affectus qualis phrenitis est, aut paraphrenitis. At cum uitium solum in aure est, in tunicis eius tantum malum est. Timius uerò & sibilus murmur tñ aurium panniculos leuos esse à spiritu cõtendo & colluctante, indicij faciunt, uel nerui auditus, si posteriorum refectionibus credimus. At aurium abcessus cum inflammatione febres ipsæ denunciant, si cum frigore uel horripilatione hoc est periodicæ uel continuæ leuiter, que non sine mentis alienatione eueniunt, si sæua præ-

ferunt

sentim ac multa materia sit, tum enim dolor ingens est crebro percussu grauis & inflammas, tunica aurium incendendo, raro sine perniciē eueniat: si ephemera febris leuiter affuerit sine delirio, minus periculi ostendit, nec inter tunicas materia suppurare creditur, non sine tamen dolore & grauitate, & exiguo quoque abscessu aurium partes intendi uix sentiuntur. Pruritus cum aurium dolore ulcera significat. Obstruū meatus nota est grauitas, magis t̄p quo materia copiosior est. Euenit quoque surditas ex præternaturali siccitate, ubi neque grauitas neque pulsus, neque materia fluens, neque tensio inuenitur, aut febris. Ar auditus tarditas, sine grauitate, sine male habitudinis suspitione, si neque spiritus incluso, ex opilatione uitium oriri certum est. At si carbūculus intus oritur fuerit, pulsus sentiuntur haud dubio. Surditas ex sola habitudine sine ulla materia, dolor ex alio ipsius membri percipitur, sine grauitate, & extēsiōe: si frigida sit a simili offenditur causa, hora t̄p diei frigidiori, ex calida pariter habitudine calidis affligitur horis, & causis. In uniuersū a materia grauitas indicium facit, quæ cū caput inclinatur grauior redditur. Ar siccitate indicant ieiunia, uigilæ t̄p quæ plurimū nocet, sicut moerores & luctus, & quæ corpora macie cōficiūt. In eo affectu t̄ facies macilēta, t̄ oculi caui cernuntur. Verminū uero auri nota est motus interior animalis, uel interdū exitus: Surditas deniq; naturalis; aut omnino uetus curari non potest, noua uero nō semp curationē ad-

De remedij in communi,

Cap. IIII.

(mittit:

Communia auxilia sunt ea: si a sanguine uitium fuerit, sanguinis missio ex cephalica, ac media, ac cucurbitule sub ceruice, nam mirē materiam euincunt. At si bilis causa fuerit aut pituita, uel atrabilis, deiectiones ex rore syriaco uel radice barbara, conueniunt. Sed uehementiora cathartica periculosa esse haud dubium est, quoniam uires exhauriuntur: satius est materiam paulatim digerere, ac sensim deijcere. Verum si materia crassior fuerit ac magis lenta, auricularum foraminibus hærens, subtiliantribus, incidentibus & soluentibus eget. Exinde gargarisationes assiduæ ex hiera, sternutamenta t̄p, quæ t̄p comanducatu pituitam ex ore euocant, laudantur. caput radēdum est, exercitationes præterea necessariæ sunt, profunt & ingentes clamores, interdum & uociferationes, ac eubarū sonitus. Liqueores, qui in aurem infunduntur, si calida causa fuerit, uix tepentes conijciuntur, si frigida est, temperata probantur. Est & instrumentum paucis notum auriculare æneum, aut argenteū fieri solet, quod foraminibus appositum, fuctu materiam uulsi sine extrahit. ligaturæ molliores esse debent, & quod in aurem cōijctur, leuiter imponendum est, ne dolorem excitet. Sed ad alia remedia transcamus: si calida habitudo immaterialis fuerit, aut cum materia sed iam perpurgata, olea refrigerantia profunt, uel in punici mali cortice tepefacta, adiecto aceti exiguo, uel thuris farina, strychni quoque succus, aut lactuce, aut semperuiui cum muliebri lacte, a masculino puerperio. A frigore uero uel materia frigida sed repurgata, calefacientia profunt olea, addito castorei plusculo, quæ & si a uento dolor fuerit etiamnum mirē iuuant. Idem facit opobalsamū, nardinum oleum, aut colistūm aut amygdalinum amarum. Probatur sel taurinum, selaminū t̄p oleum cum colocynthide decoctum: ex materia crassa, succus rutæ cū taurinio felle uulsi infunditur, uel cum galbano, elleborō uē, aut felle caprino aut urina.

Auriculare

De mixturarum rationibus ex Galeno,

Cap. V.

EX uetustioribus medicis quidam, ut Galenus scribit, mixturas ad aurium dolore inepte conscribere, confundentes primas inter se qualitates, atq; ex secundis facultatibus, ueluti austerā, stypticā, amarā, acriā, acidā, salū, aperientiā, discutientiā, aut fluxū suspendentiā, cum attrahentibus, obstruentibus meatus, abstergentibus, manurantibus, quæ ac sensus torporem inducentibus, in quibus errare possissimum tradit, quoniam quot sunt doloris causæ, totidem pares t̄p simplicium uires quæ curant in compositionibus esse debent. Plerumq; inquit Galen. in aurium doloribus quidam scioli asserunt & gallinaceum adipem imponere, qui haud dubio dolores sedant: uerum inaniter sepe curatio uisa est, quoniam neque corpus, neque caput nondum repurgatum fuerit. Damnatq; subinde sel cum porri succo, ac pipere, quoniam alicuius experimenti successu, nō semper certa & indubitata sequitur in omnibus curatio. Tradit quandā mulierē pipere in aurē collecto, doloris impatientia de nece cogitasse, Sed de ipsis compositionibus ad aurium

scripta medica.
ram mixtura.

aurium dolores probasse uidimus, si habet galbanum unguentum fufinum mixto melle & rosaceo, linamento molli, aut lana succida, si tepens in aurem conijciatur: diaphoreticum enim est, & inflammationibus utile, infrigida præsertim causa ex Archigene. Si dolor uehementior redditur clystere acuto opus est, ac à cubito sanguis demendus est, milioq; exinde & sale ac lana molli fouere cõueniat: aut rutæ decocto auriculario infundito bulo auris uaporanda est, uel rutæ in posca & oleo discoctæ suffuturi. Opobalsamum item cum rosaceo prodest, aut nardinum unguentum, aut lini semen in mellea coctum. Mire ualeat aloë cum rosaceo ad mellis crassitudinem tepens indita. Archigenes in doloris desperatione opium & castoreum laudauit, torrefacta cum rosaceo. Irridet Galenus castoreum torrefactum, quoniam uis eo modo obtundatur: Seuerus, inquit, Gal. oniscos, qui sub hidrijs reperiuntur, ex aliquo unguentorum ulceratis auribus prodesse scribit, si infunduntur in eos uermes terrestres latini multipedæ, aut centipedam uel millipedam uocauere, animal est e uermibus terre, pilosum, multis pedibus arcuatim repens, tactu cõtrahens se: quod efficaciter sanat aurium dolores in cortice punici mali decoctum cum porri succo, addunt & rosaceum, & in alteram aurem infundunt. Quidam frigidam in aurem infundunt dolentem, statimq; uehementiore dolore cruciari, sed mox ex toto dolorem conquiescere: sed alij in alteram aurem uilius conijcere probant, autore Leuio. Proficiunt aloë & crocum ex amygdalino oleo infusus: aut æs trium cum aceto: aut aliquo ex odoratis unguentis. Mire autem prodesse traditur silphium cum rosaceo in aurium ulceribus. Efficaciter ualere tradunt ad dolores porri succum & urinam caprinam oleumq; rosaceum, exiguo myrrhæ adiecto, aut mentæ succum ex aliquo dulci. A uulnere dolor leuatur lacte muliebri cum thuris polline: & lac effundito bis ter, & ita liquatum thus infundito: statim enim dolor sedatur. Ea & si Gal. confuso ordine descripta iudicauerit, mire tamen ea congruere certum est, si quis diligenter, prout Archigeni cesserat, administrauerit. Niciratus medicus & oniscorum oleum plurimum laudat: succus præterea cucurbitæ salutaris est cum oleo rosaceo, uel nardino permixtus, si tepens inditur, aut centaurij cum mulso: hyoscyami succus cum rosaceo ualidius est: succus quoq; qui, dum affatur caro bubula, colligitur, si tepens infunditur, tempus huius medium facit: semicruda etiamnum comprimitur caro: laudatur nucum putidarum in terioris partis succus ex aceto & rosaceo: purpurarum decoctus in sua cõcha succus in fustione prodest ex oleo nardino uel rosaceo: & porci fel quæ nondum peperit, cõ mellis æquo pondere. Aliud, opij, castorei, ana oboli bini ex dulci temperantur: superingerito oleum rosaceum: alij pro castoreo peucedani gummi imponunt. Aliud ad inflammationem cum ulceribus, in quo myrrhæ, opij, castorei, cõ dulci liquore liquata profunt. Aliud hyoscyami succum, opij, myrrhæ, castorei ana oboli quatuor, piperis obolo ex dulcibus componuntur. Aliud ad inflammationes cum rheumatismo, myrrhæ, aloës, thuris, opij, ana drachmas 2. musci odoratissimi drachma 1. cum aceto coguntur, & cum opus fuerit, dulci liquatur, alij lycium addunt, uel agni semen, uel rosarum arida cum folia, balaustiorumq; resed eo in aceto macerata esse debent, succum duntaxat imponunt: Ad saniofas aures cum dolore, castorei 3. 2. aluminis scissilis, croci, myrrhæ, thuris ana 3. 1. ex dulci, aut cum myrrino in recenti dolore, cum uino & melle in uetere ex aceto. Aliud Claudij Damonici ad aures saniofas ex ueteri causa, habet croci 3. 3. myrrhæ 3. 1. nuces amaras cortice liberatas numero 30. spumæ niri, nardi syriaci, aluminis scissilis, ana drach. 1. thuris oboli tres, cum aceti acrimonia colliguntur ad ulcera aurium ubi foetent: aluminis calcanti, myrrhæ, croci, aloës, ana drachmas 2. uini myrrini sextam: discoquatur alume cum dulci ad mellis spissitudinē: mox cetera adiecto cum aceto. Aliud quo usus est Heraclidis Tarentinus, zruginis & squamæ zris, ana drach. 4. mellis acerbuli dimidium, arida conterantur, deinde melle decocta ad usum seruantur. Alij myrrham & chalcantum cum porri succo. Eiusdem Heraclidis ad sanguinis ex auribus profluentum: porri succum ex aceto infundito, aut mali granati corticem in aceto decoctum, & succum infundito, aut polygonij ex aceto: aut acaciam, aut amurcam, aut lycium, rubi quoq; succus & galla in aceto decocta. Ad humiditas aures, polygonij & rosarum succus si miscantur eximie utiles sunt. Aurib. sanguine maribus ulceratis

Onisci uermes.

ulceratis & dolentibus, galbanum, opium q; ex rosaceo & dulci componuntur in melis modum, aliqui pro galbano peucedani succum imponunt, & prodesse magis putant. Alij spodium combustum cum rosaceo confectum opimum putant, aut lycium cum muliebris lacte, galla in lincolo deligata & in uino cocta, quod exprimitur cōfectu dolorem statim sedare tradunt.

De aurium dolore ex Aegineta,

Cap. VII.

Si in aurium (inquit Aegineta) profunda parte dolor ingens sentiatu sine grauitate sine ulla q; distensione ulloq; ardore, tum calefacientibus occurrimus remedijs, oleo rutaceo aut nardino aut laurino, aut samfuchino, foliar' boue, aut spicato excalefactis. Sedat dolorem & quod commune est cum euphorbio & pipere, aut castoreo, uel opo bellano, hisq; similibus: aut oleū in quo porrum incoctum sit, allium, aut cepe, si infunditur prodest. Vbi uero à calida distemperantia dolor ortus sit, ac inflammatio sine ulla grauitate, aut distensione, contrarijs auxilijs auxiliamur. Qui cōdidum infusum prodest, uel cum muliebris lacte, cōlyrio addito anodino, uel perdicij succus cum exiguo rosaceo, & id per se aut oxyrosaceum: tui soliani succus, aut oleum in quo onisci sub hydryis inueni incocti sint. Sine ulla grauitate tumoreq; dolor, spiritum in una aurium parte colluctari indicium facit: & si pariter ex glutinoso crassiq; fuerit humore, quod ex capitis & auri grauitate, uisusq; genere, facile cognoscimus, utriq; causæ apertionibus & incisionibus medicamentis occurrimus. Id præstat Aphronitum cum aceto & melle, aut oxilum sel cum oleo, uel amygdalino amaro, aut porri & cepe succus, tepens cum melle infillatur, aut origanum tritum cum melle & lacte muliebris infusum. A frigore in uehementiori dolore, sel caprinum cum succo porri uile esse tradit. Vbi dolor magis excruciat hominem, sitq; diuturnior fuerit cum auditis grauitate, tum dractij & ari succus uel bryoniz prodest, ac spiritum introclusum & dolorem pariter discutiet ex aqua calida cucurbitula feruentis superimpositæ iuuant. At ubi grauitas tumorq; cum inflammatione, pulsus & dolore, nō sine febris cōtingit, phlegmonem inesse intelligimus: & sanguinis missionē fore necessariam affirmat, uaporationeq; olei calefacti dolor mitigatur lana arietis molli circumuoluta aure, anserisq; adeps aut uulpis pingue in aurē confectū iuuat: aut regale unguentum ex rosaceo, aut cyprino, aut tirino, imparibili dolore non sine ratione torpentia addimus: quale id quod habet opij p. 1. castorei p. 2. cum muliebris lacte, aut oui candido, aut uino dulci, si tepens infillatur: olei frequenti suffitu sedate dolorem iuuat, aut alijs excalefacientibus uaporationibus uelut lana in oleo calefacto infusa. At si dolor perseverauerit materietq; intus suppurauerit, lini seminis tharcore chamomeinoque oleo, crebro infusu occurrimus: Auditorio præterea meatui si medicata aqua injecta fuerit, quæ maximos inferat dolores, oris succu, si multa fuerit, aut calamo in aurē demisso extrahi necesse est, tum rosaceo, aut oui album, aut muliebre lac infundimus. Semel hoc in loco dixisse conueniat, calefacta esse omnia oportere, nec tamē nimium quæ auribus infillantur: hæc Paulus.

Doloris ex calida cause remedia.

Doloris ex frigida & crassa humoribus prodia.

Phlegmonem aut rium.

Alia medicamenta ad aurium inflammatione doloreq; lentendor,

Cap. VII.

Id habet rosarum & radicis harundinis succum & oleū in quo onisci incocti sint, ad examaris nucib. oleū, uel nuclei mali perfecti. Aliud, castorei, papaueris lachrymæ partes portiones, quibus passum adijcitur, aut papaueris lachrymæ croci, myrrhæ, parē modum, tritis modo rosæ succo modo passum infillatur subinde terendo. Aliud Themisonis medici composuit, habet castorei, popanacis, papaueris lachrymæ, singulorum p. 1. spume lycij p. 2. quæ contrita passo excipiuntur, donec cerati crassitudinem habeat: atque ita in anni usus reponatur, ubi opus fuerit, adiecto passo tritum imponitur.

De suspiciam effectibus ad aurium inflammatione doloreq;

Cap. VIII.

Aurium inflammationi sesama illinitur trita, & eius oleum infusum prodest: nunc accis iugulandes trix cum mellis exiguo, & cupressi pilule in farinam contrite: dolori rursus succus infunditur (custodito tamen modo) syluestris cum rosaceo uel laureo oleo & cumino melle, sedat mente succus infillatus cū mullso, aut semen capparidis oleo decoctum & infusum: ophimidis succus cum lacte mulieris, aut anisum tritum cum rosaceo succus rosæ infillatur prodest inflammationibus & doloribus, oleum narcissinum me-

num medetur, sed capitis dolores facit, & succus chamædaphnis. Mellitos medetur è passio dolorib. uel succus sonchi albi instillatus. Eris herba exiguo nitro addito, & hor. dei farina cum mellito, aut papauere: & decoctum foliorum myrtes, aut eius radich, in Syria enim, quæ probatur, nascitur. Olenm coccinum prodest & dolori, & inflammationi & amygdalinū cū rosaceo ex melle laurini quoq; recēs prodest dolori, & inflammationi mori succus: balsaminum oleum dolori, & nucis folia trita cum aceto imponantur. Quidam liquida pice perungūt aures in dolore: & foliorum populi succus tepens ualet: uel succus salicis in inflammatione post detractionem ramorum destillat, cum rosaceo in calice panici, calefactus infunditur. Auribus instillatur succus foliorum rubi propter inflammationem, aut succus cucurbitæ satiat calefactus. Auribus quoque infunditur alij succus cum adipe anserino, aut cū melle: succus radich apij, cum uino mitigat dolores: sed infantrium auribus, præcipue cum adipe anserino, syluestris melius medetur. Ari semen tritum cum oleo aut rosaceo infunditur dolori, & succus dracunculi: inflammationi & dolori succus aizoi inunctus, & hyosciami modice, item achileæ, & minoris centaureæ, plantaginis, peucedani cum rosaceo, & meconio. Acori succus cū rosa, coelydon etiam infunditur ad inflammationes. Succus radich geranij medetur auribus, uel myosotis infusus, & aparinæ: absinthij decoctum uaporis suffitu aures sanat: na apri in uino seruata aurium dolori medetur. Contra dolores uirus uerrinum è crosta ex coitu exceptum prius quàm terram attingat, ualet: & canini lactis instillatio, muricinis cum melle instillatus, aut cum rosaceo decocto sedat: lauri baccarum succus cum uino & rosaceo: millepedæ (quam *βίονοξ* Græci uocant) decoctū in cortice punici mali & porri succo, addunt & rosaceum & in alterū aurem infundunt: Receniores medici communi uocabulo uermes terrenos probant. Velut simū esse semel in compositionibus tradidere, in quo apes emortuæ sunt: dolores aquæ marinæ seruenis uapor cum aceto sanat. Aures suauat adeps anserinus cum ocimi succo impositus: doloribus testes calidiores profunt: uel cum meconio si infundantur: & testudinis sanguis cum lacte mulierum. Vocant in mari pediculos, eosq; tritos instillari ex aceto auribus iubent: & per se conchylio infecta lana magnopere prodest. Ex posterioribus nonnulli pinne per se lana, quæ ima concha adheret utuntur, aliqui aceto & nitro madefaciunt. Aurium tumores cortiandri succomrigantur: ranarū adeps instillatus statim dolores tollit. Alumen deniq; in aurium remedijs imponitur.

De causis inflammationis & abscessus aurium & de curatione.

Cep. IX.

Bilem in aurib. colligi.

Abscessus aurium complurimum à bilis est qui uel sensim colligitur, uel subito fluxu tumet, & distenditur. reliqui humores præter sanguinem subilem nō ita facile in auribus colliguntur, quoniam membri charitlaginosam materiam haud facile penetrat. Itaq; cum euenit, febris adest acuta, mentisq; motus ad delirium, uicinitate membri, unde membrorum distentiones: letalis interdū ad septimū usque diem iuuenibus præsertim claramateriæ suppurationem, teste Hippocrate: unde uenarū quoque pulsus distēsus percipitur, uel salebrosus, quem serratum alij uocant. Sed is præsertim abscessus qui ima aure oboritur: at qui exterior est, minoris doloris est atque periculū: qui in profundo situs est difficulter curatur, quoniam non facile suppurat. De curatione abscessus calidi, eadem fermè uiuendi ratio est, quā de oculis obseruari diximus, cubile loco frigido ac plano collocandū est, somnus quoquo modo conciliandus, pistana rectè in cibo datur, ac hordæacea in potu aqua, à uino & carne abstinendū. Quæ uena autē secanda sit, si suppurat auris dextra, pro sanguinis plenitudine considerandū est: nam si sanguinis abundantia fuerit à sinistra potius quàm à dextra copiosius demendus est: alioquin à dextra tantum licet. deinde uenter molliter subducendus, siliqua Aegyptia aut rore Syriaco, aut, ut alijs placet, prunorū medicamento, aut ruffis balanis, aloë & scammonio. Cum uerò cataplasmata circumponimus, animaduertendum est ne ad interiora cerebri materia uirulenta regeratur: frigidiuscula esse debent, ac lenientia, & dolorem sedantia, quæ lac muliebri ab ubere tepens infusum præstat ad tertium usque diem: uel quod habet aceti. pi. s. olei sesamini p. i. decocta quo ad acetum resoluantur, infusum tepens prodest. Alij rosaceum, aut amygdalinū malunt, alij cucurbitinū laudant, quidam ramenta cucurbitæ satiat cum

Cataplasmata auribus apte.

tur cum rosaceo imponit, uel succum infundunt. Plinius in eadem cum posterioribus medicis sententia, sanitate rase, inquit, succus tepesfactus auribus medetur. Aliqui salignū oleū praeferūt ex aceto, quo diximus modo, infundētes. Alij althaeā & lini semen, chamo milā, melilotū, papauerisq; calices ex aqua unā decoquunt, uaporationib; enim crebris utuntur efficaciter. At si cum dolore distentiones reformidamus, buryro bubulo uetēri nihil praestantius, quod stupefacientium remedium uires turō impler, nam dolorem le uat & emollit: quod & praestare uidetur oleum leuat & emollit: quod & praestare uide tur oleum, quod ex ouorū luteis colligitur. quod eundem uiderim antiquis signotum: nam & ad pus materiam perducit. Alij in aurium doloribus & pulsibus oleum uiolaceū & camphoram frequenti infusu dolorem sedant, crebro experimento. At si dolor magis inualefcere uidetur, unde aeger insanire, frigidoq; sudore perfundī, ac animo lin quito, ad mori denique uideatur, in ea suprema desperatione oleum mandragorinū cum muliebri lacte ab ubere coniectum in aurem uel exiguo camphorae addito, uel opij gra no, laudauere: à quo medicamento mitigatorio castoreum in buryro infundunt, ut ui res si quod relictum fuerit, corrigatur: similia enim in colicis ac nephreticis fieri solent. Quidam cum muliebri lacte & oīi candido castoreum & opium pridie permiscēt: alij castoreum duplicato modo imponunt, uel aequo pondere, si uehementissimus dolor est, uel cum sapa efficaciter permiscetur, saepe enim infunditur, tepēs: ac lana deinde mol lis superponenda est. Auris (ut Galenus docet) comageno adipe fouenda est, uel pre ciosis reginarum unguentis, quae spicata uel foliata uocantur, quae quā spissiora sunt, ro saceo propterea temperantur, uel amygdalino oleo: sed rosaceum praefert, in quo multa rosa macerata fuerit sine sale, aut niri mixtura, quibus in ijs quae ad unguenta expetebā tur, uti solebat antiquitas. Si uero abscessus uisui uideretur, caprinū sebum cum melle iu uat. Ad reliquas uero materiem, quae crassiores sunt chamomilae & meliloti decoctū cum rosaceo infundimus, aut uaporem tantum laudare: si autem materia suppurare uidetur, maturantibus opus est, non sine tamē, ut Galenus tradit, excauatione. Profunt igitur seminis cydoniorum, scenugraci, althaeae ac seminis lini marcor: uel pilyli, si colera feruet inuis. Quidam id unguentum laudare quod hyssopinum dicitur: continet gal linacci adipis, buryri eloti, ceras, leui caprini, mellis, olei lini, rosacei, chamomelini, hyssopi succi recentis omnium aequanti mensuram. Alij seminis lini decoctū cum chamome lino & rosaceo pariter infundunt: alij sesaminum & amygdalinum admiscēt. Alij oli uum tepesfactum sine intermissione infundunt. Inter emplastra uero id probatur quod habet radices althaeae manipulos binos, florum chamomilae, meliloti, ana M. l. uiolarū ari darum (de purpureis loquor) manipulum unum, ex aqua decoquantur, in quorum deco cto farina fabaceae hordeaceaeq; binae unciae cum oleo chamomelino amygdalinoq; dulci, singulorum ꝑ. s. addi debent. At si abscessus ex frigida materia fuerit post hanc co locynthidis catharticum aut pilulas coctias, uulpinum adipem infundito, aut persiciniū oleum, aut spicatum. Valer & id emplastrum quod fit ex althaeae radice, liliorumq; ana ꝑ. i. chamomilae, meliloti, ana itanip. s. ex aqua discocta percolabis, in eo decocto seruata cito bdelli ꝑ. s. quo dissoluto, adde caprini seut ꝑ. 4. farinae scenugraci, seminis lini. ana ꝑ. s. & croci ꝑ. addito. ouorumq; lutea terna: Alij bdelli in succo ceparum dissoluit, & bu tyrum, sesaminum, linumq; oleum commiscēt, aliqui allium & expas decoquunt & cum buryro admiscēt. In duro denique apostemate ouilli inum ex gallinaceo & anse rino adipe cogitur, & superimponitur calefactum.

De aurium dolore à frigore,

Cap. x.

Dolores qui à frigore tantum proueniunt, protinus quae excalefaciunt, sedant, qua le oleum samphuchini, spicatum, aut quod inter delicias Romanarum reginarū soliam dicebatur: rutaceum quoque idem praestat indicium aurī sabinū item prodest. sed oleum clamnant, ex oliuis acerbis, in quo quae intus macerantur partim iuuant: cum oleo quidam euphorbij pluculum admiscēt: alij piperis triū paulum. Rusticitas & plebs opas excauat & oleum infundunt, atque cinere tostas auribus imponunt, & o leum infundunt. Aliqui in cauas cepas etiam allium conuersum cum oleo macerari si nunt in feruenti cinere. Alij opobalsamum laudare, aut costinum, chamomelinumq;

h in quo

Quae suspensa
enim loco aca
cipi possunt.

Hyssopinum un
guentum.

Quae conueniūt
abscessui ex frigi
da causa.

in quo castorei paululum contritum sicuel lenticule quantitate, nam & uentum discutit, uel si oleo nardino dissoluum fuerit. Prodest & oleum amygdalinum amarū, & succus absinthij, cum felle taurino, aut sesamium oleum in quo colocynthis caro incotassit, aut eius radix.

De aurium dolore ab aquilone uento,

Cap. XI.

Is subuenit rutaceum oleum, aut oleum quod in cepe cinere incoquitur: aut tripolij Radicis decoctum, aut lilinum cum euphorbij castorei q; paulo tepescatum: atq; ubi auris repleta est, lana molli humor intus continendus est. At Galenus, & uentum & humorem intus uiscosum paribus remedijs curare docuit. Humorem enim crassum grauitas loci indicat, ac precedens uictus ratio ex cibis frigidis mali humoris crassit; succi, ac uiscosi. His prodest Aphronitri ex amygdalino oleo amaro: uterque elleborus, struthion; aristolochia utraque, addito pluscule cinnamomi, ad id casta odorata uel quæ pseudocasta dicta est. Carpesion quoque ab aliquibus cububæ appellatæ, cucumeris erratici radix & bryoniz, uel ari, draconij q; proflus q; omnia amara non mordentia, ualent, quoniam expurgant & poros aperiunt. Ea de causa, inquit Galenus, multa cōscribimus remedia, ut & terrarum multarum ratio habeatur.

De aqua que in aures delepta sit,

Cap. XII.

Si aqua aurem ingressa sit, & fuctu oricularie fistule non eximatur, putrefieri tradide re, unde dolores & abscessus oriuntur: si exciderit, amygdalino amaro oleo iniecto auditorius sensus foueatur ac recreetur. Alij ex auellanis nucibus prætulere: quidā aqua aurem replent, uel ociter q; de uexo in humerum capite uicuerum effundunt: alij tulli, aut sternutamentis excutunt, aut per gradus scalarum citato gressu: sed sternutamenta per sese elidunt, os & nares manu obstruentes, ut spiritus per aures excussus aquam expellat. Alij ab ea parte qua auris laborat saltem in pedem profiliunt, atque ita aqua extrahant, spongie aride specillum filo adalligati, aut sambuci medulle compressæ, si immittitur. Alij rosaceum sepius oriculario cystere uehementer propellunt, atque eodem aquam extrahunt, & si oleum aque innatet, quoniam uiscosum est, & exeundo aqua secum trahit ex Arist. At si fontium calidorum aqua sulphurata, aut alumnica in aurem descenderit, cum oui candidum ex muliebri lacte si frequenter infunditur, salutare haberi remedium tradunt. Cataplasmata denique resoluentia ac exiccantia ualent. In magnis cruciatibus aurium, papaueris calices, melilotum, chamomilam, uiolam purpuream, altheam, semen lini decoquunt ex aqua & hordei farinam, pulcritulam faciunt, addant butyrum, anseris adipem, ac oleum rosaceum rutaceum q;.

Ad ea que in aures incidunt, extrahenda,

Cap. XIII.

Solet plerunq; calculus, semen siliquæ, aut tritici, aut pulex in aurem quoq; incidi. Pulex lane compressæ pesculo in specilli modum sape extrahitur, uel resina in uoluo liquida, aut therebinthina, aut uisco, id in aurem immittendum quo bene inuolutum comprehendat, & eximat. Lapillum uero aut semen oriculario specillo, aut hamulo retuso paulum recuruato protrahimus: nam & sternutamenta eadem commo uent: oriculario cystere (ut tradit Celsus) aqua uehementius intus compulsa extrahimus. Aliam quoque rationem edocuit Archigenes autor, tabula collocatur media inherens capitibus utrinq; pendentibus, super q; eam homo deligatur in id latus uersus, cuius auris eo modo laborat, sic ut extra tabulam emineat, tum malleo caput tabulæ quod à pedibus est, feritur, atque ita concussa aure, id quod inest excidere solet: quod argenti uuluum excutit miro modo. Si uero lapillus aut semen nō egreditur, abscessus, inquit Galenus, uel neruorum distentiones imminet, tum auris tota nocte amygdalino perfundenda est, demum mane insequenti balneum ingredi debet æger, ut laxato auris meatu, sternutamenta elleboro concitanda sunt ore & naribus compressis, ut Galenus & Archigenes tradunt, acque ita per se quicquid inest elidit.

De urmineis auribus,

Cap. XIII.

Vbi uero uermes orti sunt, si iuxta sunt, protrahendi oriculario specillo sunt, si longius, inquit Celsus, medicamentis enecandi: cauendi q; ne postea innalescant. Ad utrumque proficit album ueratrum cum aceto contritū: elui quoque aurē oportet uino, in quo

Ad magnos cruciatibus
auris cruciatibus
utilis.

in quo marubium decoctum sit, sic emortui uermes in primam auris partem prouocantur unde facillime educi possint. Paulus absinthij, & centaurej, aut porri decocto aures colluendas esse docuit. Ex capparis foliorum recentium, aut fructus recentis succus infusus ex Apollonio medico, aut cedria, aut hominis urina uetus, elleborus quoque albus ex melle, aut calamentij succus, aut scammonium ex aceto, aut oleo replent meatum ad summum: sed præstat oxdeum, uel eadem facito, quæ ad incidentia pariter aurium sunt. In quibus lanam pelli modo circumuolutam terebinthina infusam coniungunt, aut gummi, aut glutini simile: si parum per ea profecerit, olei tepidissimi affusum infusillatio iuuat. Ad uermes alij mentastri succum infundunt, aut foliorum persice mali, aut amararum nucum decoctum, aut aloës lachrymam: ueteres hippomarathri succum infunde, re tradiderunt. Aurium uermes extrahit eleliphacos, quam nostri saliuam uocant, & impubium puerorum urina cum porro capitato decocta in nouo fictili. Alij lanam mellē nictam impouunt, statim enim ad summam auris partem ueniunt, unde facillime extrahuntur. Si uero aliquod animal aures intrauerit præcipuum remedium est murinum si-
mum aceto dilutum & infusum in aurem à ieiuniis inspuere ualer: succus item canabæ pelli quodcumque animal intrauerit. Posteriores alia quoque inuenere auxilia, quæ sub iungere non piget: uermes, ut prodidere, motu & pruritu sentiuntur, aliqui quoque decidunt alijs remanentibus, quos omnia amara, acutaq; interficunt: sed calamintha peculiariter eos necat, uel decocto uel succo: radix quoque cucumeris eradicat. At Galenus sulphur uiuum, & calicem usq; cum melle & aceto miscet, & infundit: & id potentissimum auxilium esse tradit. Aristolochia longa prodest, & succus corticis radice moricæ tanque & quæ ingrediuntur animalia necant: succus colocynthidis ualeat, aut agaricus cum amygdalino amaro. Fel præterea cuiusque animalis uermes interficit, si in corde mali granati tepescunt. Gal. succum carnis uaccinæ carbonibus assæ infusum salutarem tradit, ex mixturis uini 3, 2. mellis 3, 4. olei rosati 1. cum candido oui tepescit, in auremq; coniecta in molli lana extrahunt. Alij lacte receti tepido auri admoto uermes alliciunt, aliqui pomum odoratum noctu auri alligant sine cortice, suauitate alliciuntur alij lardi pelli insecto in aurem euocant. At uero necati uermes nec exeuntes uino & oleo tepidatis & infusis commodè specillo eximuntur.

Ad aures fractas, Cap. XV.

Si frangitur auris ita ut os elidatur, raro sanatur, quoniam ingens dolor (ex Hippocrate) ac abscessus exitialis insequitur: ac si leuior fuerit ictus, myrrha & thure, acaciaq; ex aceto & oui candido: aut intrita ex molle panis à furno statim exempti, & melle impolita dolore leuant, & disciunt humores. Ceterum ut dictum est, sanguinis missio uel iterata sit uat, & reliqua, quæ materiam cõfluentem auerunt. At si auris cõcussa fuerit, nec os collisum, iuuat: myrrha, thus, aloës, cerussa cū rosaceo, aut myrrha cū cochlearij carne cõtrita, aut aloës cum lapa, uel rosaceo. Ab ictu dolore sedat lac mulieris cum anserino adipete tepescit, aut fel taurini cum eodẽ lacte, uel caprino si sint ibi aliqua rupta. Contusis auribus blattæ trite in linteolo imponitur, bulbi quoq; sanant aures fractas: cochleæ quoq; cum melle imponuntur: aut glutinum è naturis uitulorum factum & liquatum. Paulus uero defractis auribus, auctore Hippocrate, nullam in ijs prorsus operam necessariam esse, uerum ab egrotis necessarijsq; ad auxiliandum trahitur, hæc prodesse tradit, myrrhæ, aloës, thus, acaciæ, æquo pondere ex aceto & oui candido, ut dictum est, mixta & impolita, & panis calidi molle. Aut id, asphalti, thuris, aloës, cochlearum carnis, asini bulbi, æquis portionibus contrita acetoq; subacta imponitur: Si phlegmone exinde tentantur ex sesamino semine cataplasmata iuuat: alia ex aceto. Cataplasmata leuiora esse debent, ac sine fascijs tenenda, uel molliter alliganda: lanam quoque oleo infusam ualiter imponimus.

De aurium pruritu, Cap. XVI.

Aurium uero pruritus sanat absinthij succus aut aqua ex oleo rosaceo tepescit, uel absinthij decoctum ex oleo eodem. Quidam siccam sinapi in aqua decocta laudant: succus is percolatus infunditur ad pruritum & sibilos. Id quoq; prodest, terebinthina, mel, & amygdalinum amarum, si miscentur, aut ouillum fel in mali granati

Eleliphacos.

Quibus in auri
ingressa omnia
ha expelluntur.Quæ symptoma
insequuntur au-
ris fractis.

Es grauiore for-
no leſerū auris
aurium.

corrice calefactum infusum prodest. Ex tonitruis coeli, aut tormētorum, auditorius sen-
sus grauius interdum afficitur, ubi cerebri animalis imbecilla est: tum quæ cerebrū con-
fortant, auditumq; recreant fieri iubent.

Ad sanguinolentias aures,

Cap. XVII.

Lentifici decocto auxiliari docuit Aegineta, tum etiam polygonij succo exiguu ac-
eto addito si infunditur, aut lycio, amurca uel acaria natiq; & porri succus profant.

Ad sordes aurium induratas,

Cap. XVIII.

Sordes nimia caliditate intus indurantur qua Paulus repurgare ostendit nitro aceto
si quæfacto & aqua: uel iisdem addito rosaceo, si infunduntur. Aliud ad sordes extra
hendas: cardamomum cum nitri paulo ac sicis sine interioribus granis in collyria dige-
runtur, quæ in aurem triduo coniecta mire sordes extrahunt: eadem & super excrecen-
tibus carnibus conueniunt, ulceribus & antiquis doloribus, aloës, thuris, myrrhæ, ana-
1. myseos 3. 4. ex ijs trochiscis fiunt, quos cum opus fuerit aceto & rosaceo dilues, & in au-
rem infundito. Ex eodē autore, calida nitrum lauato cum sandaracæ æquis partibus, ac
æris squama, exulceratas melle expurgabis. Aliqui in balneo oleum amygdalinum
amararū infundunt: succus lupuli salictarij prodest infusus. Confert radix dracumij uel
ellebori albī. Laudatur in primis oleum ex maceratis scorpionibus. Infunditur etiam nū
tauri fel cum oleo portraceo, aut succus porri per se iniectus. Sanguinem in auribus con-
globatum, *τρίπους* Græci uocant: Apollonij sententia, acetum tepesactum infusu pro-
dest, uel acticum mel, aut laureum oleum, nam & sibilos discutit, succus porri cum mu-
liebri lacte & rosaceo & aceto: laudauit & cucumeris erratici succum, aut colocyndi-
di oleum, aut cuminum bene tritum ex oleo: uel medulla crurum uituli, aut myrobala-
ninum oleum, anserinum adipem, terebinthinum ex melle: uel ruta & cininum ex ce-
drino oleo: uel hyssopum ex eodem: amygdalinum amarum cum melle. Aliud, nitrum,
terebinthinā, adipē anserinū, æquo pōdere ex oleo, cepam & allium & anserinum adipē
cocta & percolata infundito in aurem, nam & sonitus & murmura discutit.

De ulceribus aurium recentibus, sordidū & uersis,

Cap. XIX.

Ex percussis & fractis auribus, uel uulneribus, abcessibus, ulcusculisq; uel saepe ul-
cera innascuntur, interdum ex acutis humoribus exulcerantibus: ulcera alia iuxta
oriuntur quæ cerni possunt, alia intus abdita, alia uetusta, alia recentiora sunt, alia puru-
lenta, alia graueolentia sunt, & sordida. Sunt aurium fistule quæ difficulter sanantur, ma-
teria quæ inde fluit interdum bona, interdum mala existimatur: omnium terribilis est,
quæ uiridis, ac grane olens: ea à carne ab offe recedente effluit: unde materia purulenta
limosaq; uel cernitur. Uetusta ulcera, ingenita ac profunda Aristotelis sententia plurimū
damnantur. Auris præterea sinistra ulcus citius dextræ sanatur, eodem autore: quoniam
calidior sit, ac humidior.

De curationibus ulcerum si sint cum dolore & purulentia, ex Paulo,

Cap. XX.

Amygdalas, inquit Paulus, decorticatas sumito & aphronitri 3. 3. opij 3. 3. croci 3.
3. galbani 3. 1. myrrhæ 3. 1. ex aceto temperantur, in dolore ex rosaceo tria infun-
duntur, purulentibus ulceribus ex mulso, aut oxymelle: tardatæ auditis ex aceto. Re-
centia ulcera glaucium sanat aceto liquefactum, Auicenna meminit interpretatur est
& ex eo collyria fiunt: purulenta sine dolore ulcera ferri scoræ ex aceto sanat: uentis ce-
dram cum melle infundi docet, uel mysi combustū contritūq; oracularioq; clystere
aures lauantur oxymellite, aut mulso, uel lenis decocto, uel rosæ.

De curatione secundum recentiores medicos,

Cap. XXI.

Recentia aurium ulcera, quæ sanari possunt, uictus obseruatione ac potionibus in-
digent, uetusta, manu curantur, in communēq; exiccantia, ceterum temperata cō-
ueniunt: uerum abstinentia in primis necessaria est, in cibo ac potu quicquid boni succi
sit. Verum in calidiori dis temperantia posana prodest, ac lenis corporis exercitatio, nul-
la lectione mens defatiganda est, quæ materiam auertunt, iuuant. Reliquas digerunt, ac
demum cathartico leui repurgant, sæpiusq; caput catapotijs leuant: sternutamentis quo-
que, aut ijs quæ ore petiuitam euocant gargarizatu, commanducantq;. Et frictions
quoque utiles sunt, cucurbitule ac clysteres materiam auercentes: ulcus interea qualecum
que fue-

Trombi.
Quæ murmura
auris discutiunt.

Ulcera auris
uarias.

Maurit.

que fuerit, abstergendum, repurgandum, à graueolentiaq; uindicandum est: ac deniq; replendum ijs que mox dicturi sumus. Caroq; que super excreuit, demenda est. Vlce
*Ad alerra reche-
tia.*
 rarecra nulla sanantur sæpe infusa, aut multum, aut oxymel, quod simplex, composi-
 tantq; dicitur, aut scyllite oriculario chyltere sæpissime iniectum. Puerorum urina utilis
 est, quoniam abstergit, & exiccat, & fluxum humoris sistit. Auribus purulentis stoebe
Sicba.
 herba in uino decocta peculiariter medetur, & succus mali punici acidi in cacabo deco-
 ctus, ad mellis crassitudinē, & myrti quoq; folia cremata uel succus decoctus: uel galba-
 num cum rosaceo, & nardo imponitur: spondyli item flos efficaciter infunditur, quam
*Spondylum,
Ruinale.*
 Læini, teste Dioscoride, ruinalem uocant: à panace folijs tantum distat quia sunt mino-
 raplacani diuisura, non nisi in opacis gignitur: semē seselis simile, de eadem Galenus &
 Plinius tradunt plura, succus cū exprimitur integendus est, quoniam mirē à mulsis expe-
 ditur. Vtilissima est & lentiscina resina. Ad aurium pituitas pix cū rosaceo infunditur, &
 rhusis decoctis. Quibus, & si doleant, hedere succus infusus prodest cum oleo; & me-
 dulla ceruina calefacta: uel succus foliorum polygonij. Purulenti uino liquatum ri-
 ni infunditur, quod & sordes auris ex aceto erodit. Vnicū prodest fel testudinis cum
 unctione anguium, admixto aceto: quidam bubuli fel cōmiscet, decoctari q; carni-
 um testudinis succū addita æque unctione anguiū, sed diu testudinē in uino excoquit,
 mysi infusa cum rosaceo, & uentris gallinaceorum membrana que abijci solet, inuetera-
 ta & in uino trita calida infunditur gallinarū quoq; adeps. Alij lycium per se infundit:
 aut irinum unguentum: aut porri succum cum melle, aut centaury cum passo, aut dul-
 cis punici mali succum in ipsius cortice tepesactum, adiecta myrrhæ exigua parte: que
 stactes cognominatur ceteris præfertur. p. .i. croci tantundem: nucis amare. .i. s. mellis
 sesquiyathus. Contra uero graueolentiam aurium, si purulenti sunt, ex aceto serpen-
 um senectus seruente testa usta, rosaceo admixto, infunditur: melius cum fellē caprino
 uel bubulo, aut testudinis marinz. uetustior anno eadem membrana non prodest, nec im-
 bic perflua. Item aranei sanies, cum rosaceo, aut per se in lana, uel cum croco: instillatur
 cum melle oleatri succus, si pus effluat. Hæc ex antiquis. Alij mulsam sæpius in die infun-
 dunt, aut succū foliorum oliuæ cum melle, aut fassamentorum liquorē, uel uini in quo
 decocta sit betonica, aut draconij succum cum melle: exulceratis auribus uermes rubri
 ex arboribus cum oleo triti præclare medentur, & cancrorum fluitantium succus cum
 farina hordeacea, & impubium puerorū urina, si decoquatur ad dimidias partes cū por-
 ro in nouo sicili. Aures purgat pecudis, fel cum melle.

*Ad graueolen-
tiam auris qua
utilis sim.*

De mixtura ad aurium ulcera uetusta,

Cap. XXXII.

Exulceratis diu auribus, si multa sanies effluat, hæc compositiones ualent: piperis p.
 .i. croci tantundem, myrrhæ, mysi adusti, singulorum p. .i. .s. aris cōbusti æqua por-
 tio, ea ex uino teruntur, deinde ubi inauerint, adijciuntur passi hominæ tres, & simul co-
 quantur: cum utendum est adijcitur mel & uinum. Alia, ubi lentisci & gallæ p. .i. & om-
 phacij tantundem ex succo mali punici. Aliud compositum ualidum admodum, quod
 sanem extrahit, ac purgat, habet galbani p. 2. ammoniaci, terebinthinæ, ceræ p. s. lapa-
 penij p. 2. succi cepæ exiguum, myrrhæ & castorei tantundem, omnia trita ex lauro o-
 leo in cerati modum rediguntur. Aliud medicamentum est quod sanat, in quo sarcocol-
 le, aloës, squame ferri, calchanti, thuris, p. .i. contrita ex aceto diluuntur, & cum lina suc-
 cida in aurem immittuntur. Aliud huic simile, sed ualentius, quod ex ijs constat piperis
 longi p. .i. castorei p. .i. .s. myrrhæ, croci, papaueris lachrymæ, nardi, thuris, malicōrij,
 ex Aegypcia faba partis interioris, nucum amararum, mellis quàm optimi singulorum
 p. .i. quibus cum teruntur, adijcitur acetum quàm acerrimum donec crassitudo in
 his passis fiat. At si multum puris, malusq; odor est, eruginis rase, thuris, singulorum p.
 .i. .s. mellis cyathi duo, aceti quatuor, simul incoquantur: ubi urēdum est, dulce uinum
 miscetur, hisq; adijcitur hyoscyami succi, dimidio minor, quàm unius ex superiori-
 bus, portio, ea q; trita ex uino diluuntur, per se quoque hyoscyami
 succus satis ualet.

*Sanis ex aurib.
extrahentia.*

*Fistula in auri
que ratione cu-
retur.*

SI forlida ulcera sunt melius mulso eluuntur, & tum aliquod ex his, quæ supradicta sunt, quod mel habeat, infunditur: vel si inus facta fistula sit, quæ perpetua profuit sanie, uel tauri cum urina pueri impubis iniicitur per fistulam, aut oricularium dysicæ, aut strigilem: aut uinum in quo coctum sit thus, aut ellebori albi, ex uino nigro ac melle in aurem infusa ualet: Si magis pus profuit, caput tendendum est, ac aqua calida perfundendum, & gargarizandum. Profunt longæ ambulationes, ac ieiunia. Si cruor ex ulceribus apparuerit, lycium cum lacte debet infundi, uel aqua in qua rosa decocta sit succo acacie adfecto. Medicamentum commune aduersus aurium ulcera: in eo sunt cinnamomi, castæ, singulorum p. . 3. flor. iunci rotundi, castorei, piperis albi & longi, amomi, myrobalani, singulorum scrupuli 2. thuris masculi, nardi syriaci, myrrhæ pinguis, croci, spume nitri, singulorum, p. . 3. Hæc separatim conteruntur, rursus mixta ex aceto trita pyxide seruantur: Vbi uendum est, aceto diluuntur. Quod si sanies profuit, & tumor est, uinum austerum cum rosa coctum recte instillatur, cui spodiij paulum sit adiectum, aut lycium cum lacte mulieris, aut herbe sanguinalis succus cum rosa, aut mali punici succus cum exigua parte myrrhæ. Hæc sunt aduersus aurium mala communia remedia, quæ usu habentur ex Celso autore, qui Asclepiadem fere ad uerbum secutus est.

Ad ulcera & sanem ex Galieno,

Cap. XXXIIII.

*Nonne auris ule-
ra facile san-
nari.*

Recentia ulcera facile sanari tradit, Gal. si solum Glaucium tritum ex aceto sepe infundatur, & quodcumque collyrium, quod ex aceto constat. In multa sanie scoriæ ferri ex aceto acerrimo infusam laudat, solibus preparatam, nec, inquit, reformidare debet quis actiora medicamenta auribus infusa, cum sepe molliora offendere uideantur. Ad eadem Apollonius aqua calida aures colluere docuit, aut mulla, aut scenogreci decocto, aut hederæ cum uino, uel mali granati decocto, addito uino, aut gallæ solidæ cum myrto ex uino. Aut uinum cum urina calefactum, uel foliorum oliuæ succum cum melle coctum infunde. Papauer cum sapa dissolutum & insectum, uel cepe succum cum melle, uel rutæ agrestis succum cum melle infundi tradit, addito rosaceo, & calefactum in cortice mali granati. Fel item caprinum aut ouillum aut dorcadis, cum muliebri lacte calidum infunditur, aut succus peucedani cum rosaceo mixtus, aut absinthium cum melle tritum, myrrhæ quoque & theribinthinæ cum anserino adipe & rosaceo, alumen scissile cum dulci & aceto coquitur ad mellis spissitudinem, cedria cum melle instillatur: crocum & cerussa ex rosaceo inditur. Melanchion & sulphur cum rosaceo & irino & leuo caprino: myrrhæ & mali granati dulcis cortex cum oleo infunditur. Inestina quoque terræ animalia ex oleo cocta infunduntur tempestiuo remedio. Malum granatum dulce excavatum, adde calcanthi obolos duos & mini dulcis quod impleat coquito ad possi crassitudinem, tepesactum infundito in aurem: Ex medicamentis aridis, quæ per fistulas spiritui iniiciuntur, sunt galla trita, & piper album, aut macropiper, aut nigrum, aut cyperi puluis. Picuitas aurium fluentes sistit galla adusta trita, aut alumen coctum & cum oleo infusum.

*Arida medica-
menta que in
aures iniiciun-
tur.*

De compositionibus, quibus posteriores utuntur,

Cap. XXV.

EA prodest, in qua sarcocolla, terebinthinae ʒ. i. olei, chamomelini ʒ. s. in mellis modum infunditur, si iuxta sit ulcus. sarcocolla cum melle, ut collyrium inditur. Glaucium Galac Paulus, quod barbari memiche uocant, à quibus quoque celebratur cum aceto preparatum, ad usus seruant, & cum opus est ex aceto uel rosaceo miro remedio infunditur. Nostri ulcus ex apostemate glaucium cum muliebri lacte infundunt. Aut myrrham & aloë infundunt cum melle. Vlcus purulentum multo pure manis betonicæ decoctæ ex uino colluitur, uel cum radice ellebori, succo quoque foliorum salicis. Alij alumen combustum & myrrham æquis partibus addunt, in ulcere quod intra uidetur, mulla & aceto eluuntur sanies, aut oxymel ex uino. In uetustis ulceribus quæ plurimum abstergunt, laudantur. Id mediocriter prestat: Vrina pueri cum melle & absinthio, aut oxymel scyllite cum aris flore, uel aphodeli succus cum mulso, alumen item scissile cum melle & oliuari salсарum muria aut piscium, ut recetiores tradunt ualet infusa. Sed quoque

quoque tauri cum pueri impubis urina, arsenicum (ut tradit Alexander) rubrum tritum est melle colligro infunditur. Ex unguentis quoque quod aegyptiaci dicitur ex uino uel aceto infusum. Id ex his constat mellis 3. 10. aceti 3. 8. feruefiant in olla, & desumpuntur, adde floris eris cotriti 3. 2. eo ingentia ulcera purulenta sanant. Scorbia quoque zris cum arsenico & melle. Vlcera uero recentia quae mediocriter exsiccant, sanant, si non mordenda sunt, quale thus cum uino, & sarcocolla cum thure ex uino & melle, uel myrrha & aloë, & sandaracha cum uino & melle, nam sanant ulcera & dolorem sedant. Alumen quoque tritum cum aceto infunditur. Vel ea compositio, trochiscorum diaphanorum, aluminis scissilis, myrrae, aloës, sandarachae, sarcocollae, cum uino et melle, ulcera recentia efficacissime sanat, & canem regenerare facit. Prodest & thus syriaci uel polygoni succus. Gal. aluminis scissilis, croci, opij, castorei, myrrae, thuris, cum aceto & melle in cortice mali granati decocta laedat in dolore aloë, & crocum, opium ex melle & aceto. At si sanguis erumpit per aurem sistendus non est, ubi crismo euenierit tempore, nisi uirum imbecillitas sequatur. Tum quae narium profluuium sistunt, huic quoque profunt. Id praestat refrigerantia, astringentia, adurentia quae sicut hippuris succus, aut oliuae foliorum platanis, aut carum syluestris, corticis granatorum portorii decoctum, aut rubi, aut gallari ex aqua & aceto, quam rem Gal. laudauit. Alij leporis coagulum ex aceto imponit aut porri fugum. Quidam hircinos rores cum seuo in assatos laedat, & succum qui distillat, colligit, inter enim congruere traditur. Ex uulnere sanguinis profluuium galla quo diximus modo, sisti tradiderunt. Coagulatum uero sanguinem succus porri cum aceto infusus liquet, facit, & extrahit, antequam cruor intus exsiccetur & surditiarem afferat. Quae ex infantibus eripit, noctu ubera nutrix non admoveat ori, quoniam sponte sistitur.

*Sanguis 25. au-
ribus profluat*

*Sanguis coagu-
latus quae soluat*

*De aurium frigore, tinnitu, sibilo, murmure, alijsq; incertis
sonis; Cap. XXVI.*

Aurium par uitium putatur incertus intus sonus, sicuti & de oculis diximus, qui interiora uitia externa mentuntur, ita suis pariter sonis aures decipiuntur. nam aer qui medius uoces excipit tribus locis constituitur: alter in interiore membrana fere semper congenitus, quietus manet: alter in sinuoso auris specu consistit: postremus qui nos ambit, ad auditorij sensum non permeat, sed secundum mouet qui primus denique excitat. At in sonis incertus aer in specu collocatus est, uaporibus perturbatus, cogenitus pari modo conturbatus, murmure, aut sibilo, uel similib. sonis: licet enim anima diuertere, minores elidi frigores inedia, quoniam aer ille medius uaporibus minus excitatur, quoniam minores ebullitiones efficiuntur, quibus cogenitus intus & quietus aer excutitur. Id autem ex sensus debilitate euenit, quod aegris conuallescentibus contingit, & tabefactis ex malo habitu corporis. Ceterum spiritus, qui in capite generatur, sibilos ingentes reddit: aut materiam feruentis rapit ad sublimia feruor est qui in febribus cōstringit, aut ex crapula, uel post difficiles uomitiones, aut ex ictu, aut aqua: ex materia quoque lenta, & frigida quae de facili in uentum mutatur, quae continuatos efficit sonos. Fames quoque eos sonos reddit, quoniam materia in spiritum à calore naturali dissoluitur: aut si styptica & glutinosa in cibo data fuerint. At Gal. eos sonos ex imbecillitate fieri sensus tradit, eo quod acutior sit iustus, aut ex spiritu crasso: ita quod tinnitus perseverantes ex crasso humore oriri non dubitet. At si soni interdum resident, aut minus murmurant, crassiores uentris indicant. Nimia praeterea humiditas, aut plurima materia humida audiendi grauitate efficit, modica autem leues sonos reddit à longinquo ueluti auditos. At uapor siccor sonos ingentes, fragores, uel ueluti conitrua ingentia, quae in propinquo audiri uidentur, efficit. Is autem affectus ex acuta febre, uentris fluxu, aut sanguinis profluuium oritur. Gal. uero strictim has causas annumerat, frigus, exustionem, ictum, morbum, crapulam, uomitiones uerementes, aut colliria iniecta, quibus soni intus audiuntur: facit, inquit, ad dispositionis inuentionem dignoscere, si sonus repente euenierit, aut sensim, uel si affectus ipse peritodicus sit, aut continuus: ex febre namque is affectus cum plurimum sponte residet. Eandem sententiam & Paulus probare uidetur, qui sonos incertos decreto tempore sponte cessare plurimum tradit.

*Aer uoces exci-
pimus in tribus
locis.*

*Sibilosus inge-
nim in auribus
causa.*

*Vaporis siccor
ris in auribus
causa.*

HOs sonos qui ab ægrotatione perdurant, absinthij decocti, inquit Paulus, ex aceto rosaceo q̄ infusum sanat, aut raphani succus ex rosaceo, aut nigrum ueratrum ex aceto. Vereres sonos ex crassis glutinosis q̄ humoribus, quoniam paulatim resoluendi sunt, acetum, nitrum, & mel sanant. Aut elebori albi 3. 2. castorei tantundem, croci 3. 3. niri 3. 6. ex melle in trochiscos digeruntur, & cum opus est aceto dilutos infundito auribus murmurantibus. Euphorbium quoq̄ cum cyprino oleo temperatum & calefactum infunditur. Vapores & spiritum inclusum castoreum & cicute semen discunt, aut cum aceto instillatum. Galenus apophlegmatismata in primis prodesse tradit, & uniuersi capitis studium. Si quis præterea acutè audire solitus sit, ac tinnitus subinde audiri credatur, si remedijs parum profecerimus, addendum esse putauit, quod torporem inferat, qualia sunt, opium, aut mandragoræ succus quæ sedant. At Archigenes repenti nos sonos aceto cum rosaceo iuuat, aut cymino & oleo ad passî spissitudinem, uel radicis erratici cucumeris succo, aut radice oleo decocta: diuturnos uero sonos, amarîs, acutis, exacuentibus, diaphoreticis q̄ subuenire docuit in ijs, qui ex humore crasso dolent de auribus, singula ex aceto decocta addito melle, conualecentibus lycium addi iubet, & oleum amarum ex nucibus, cum lana circumdata aure. Aut nitrum & myrrham cū rosaceo & aceto, & calchanto, aut castoreum cum nardo, adiecto & rosaceo. At ubi ex nimia sensatione sonus contigerit, castoreum & cicute semen ex aceto ualent: ex morbo, absinthij decoctum ex aceto & rosaceo, aut raphani succus ex rosaceo, aut aloë optima cum uino et melle mixta infunditur. Perseuerante incerto eo sono, eleborum aut cum aceto coctum infundi iubet. At Apollonius in libris de facile parabilibus facultatibus, quem & Galenus secutus est, non omnia ex India querenda esse remedia censet, sed ab hortis interdum. Ad sonos internos, sanguinem intus conglobatum, aurium uentos, aciem, inquit, acutius tepefactum infunditur, aut mel atticum, aut oleum laurinum, aut porri succus cum muliebri lacte, uel rosaceo: aut cucumeris erratici succus, uel foliorum, uel colocynthidis si infunditur, aut cuminum aut uituli medulla. Sed alia sunt ad sanguinem conglobatum remedia, quæ supra enarrauimus.

Ad aurium tarditatem, grauitatem uel surditatem simplicium

facilius, Cap. XXVIII.

Surdis auribus cucumis syluestris foliorum succus cum aceto instillatur, uel raphani, aut ceparum syluestrium cum adipe anserino, aut cum melle brassicæ succum tepidum ex uino instillari, audientium tarditati prodest, sinapis trita auribus imposita cum sicu tollit: succus radicis asphodeli decoctus in oleo. Tarditatem repurgat acetum scylliticum gargarisatione, & transitum auditus aperit. Grauitati prodest amygdalinum oleum cum rosaceo, & melle in mali punici germine decoctum. Surdis auribus mercurialis succum cum uino uetere instillauit Hippocrates, & carinum oleum infusum prodest. Vtiliter aures perluntur lacte mulieris. Alij senectam serpentis cum aceto includunt lana cum aqua calida colluta. Et si minor sit aurium grauitas, sel cum myrrha & ruta in malicario excalefactum infundunt: lardum quoq̄ pingue, item simum asininum recens, si rosaceum admiscetur tepefactum, utilior æqui spuma, uel simi recentis cinis cū rosaceo, seuum bubulum cum adipe anserino, butyrum recens, urina apri uel tauri. Aut fustonia uetus calefacta uapore per lagenæ collum subeunte, admiscunt & aceti tertiam partem, & aliquid urine uituli, qui nondum herbam gustauerit, simum etiam admixto felle eiusdem, seuum uitulinum cum anseris adipe & ocimi succo, & eiusdem medulla admixto cumino trita infusa: sel item bubulum cum urina capræ, uel hirci si pus siclaudent & coagulum leporis tercia denarii parte, dimidia quoq̄ sagaperi in amineo uino, lana succida cum oleo rosaceo & allio indita modico, auribus obturatis spissius. Carinus adeps ualet per se, anserinus quoq̄, sed quidam succum cepæ adijciunt & alij pari modo, & oua formicarum per sesquama uel flos zris usta prius & loca per fistulas in aures statu impellitur: inspiratur eo modo & calchantum, maxime quod candicat.

Ad gra-

Platur inclusos
in auribus quid
discunt.

Opistha.

Surdis auribus
cucumis succus

Ad grauitatem & surditatem audiens ex Paulo Argente

curatione, Cap. XXIX.

Si naturale uitium est, aut inueteratū, sanari minime potest, uel si ex toto auditus cor-
strepus sit: alioquin recens uitium quod ex cholericā causa contigerit deiectionibus
discutitur, uel per se quandoq; cedit euanido naturā uapore. Ex crudis & crassis humo-
ribus grauitas, uena uulnerata, & hiera epota, sanatur, uel gargarizationibus sternuta-
mentis: marino quoq; lauacro assueto præsertim. Caprina urina aut fel peculiari reme-
dio profunt, rursus quoq; succus cum melle, castoreum item ex oleo anethino, aut celsū
cum rardino unguento, aut fel caprinum cum galbano, aut id quod habet castorei 3. 2.
mini, elebori albi, ana 3. i. ex felle caprino, aut melle.

De surditate secundum Galenum,

Cap. XXX.

Surdos siue grauitur audientes dicimus, qui summā uoces non audiunt uel ma-
gnas difficulter, si paulatim surdescunt. Purgandos docet hiera, & diacolocynthide,
sternutamentis, & his similibus. Victus tenuis esse debet, uniuersaliter infundi quæ inci-
dunt, ac exsiccant, tam lentos, quam crassos humores. At Apollonius, ad grauitatem
auditus, quæ repente euenit ex capitis dolore, ablinthij decoctū uapore lagenæ subeun-
te, aut lauri foliorū, baccarum hie, aut origani, aut marina aqua, & acetū uapore lagenæ
medetur. Oleum carinum infunditur, cum terebinthine pari mensura, aut alumen ex
aceto. Myrrham quoq; et alumen cum aceto infunditur, tria esse debent: eleborum cū
aceto infusum prodest, eius sententia: uel cum melle collyria tenuia in porum condita,
ad quintum usq; diem finito. Aut serpentis exuias tritas ex aceto, aut nasturciū & ni-
trum cum arida sicca, abiectis interius feminibus in collyria digerito, ad tertium usq; diē
finito. Nam ad quærem, idem autor, in dolore aurium hæc remedia descripsit, quæ quo-
niam utilia sunt, percurrant: spongijs fouete prius docet ex aqua calefacta & expressa:
Præterea ueteris olearis lagenæ uapore per fistula in aurem subeire, ubi ablinthij deco-
ctum calefactum sit. Aut tauri urinā et acetū partem tertā cum myrrhæ tritæ modico, in
eo suffusa lata fistula circumdato ne adurantur aures: prodest hordeacea farina, aut triticea,
cum uino & urino oleo. pulvis modo imposita. Sternutamenta præterea, clysteres ue-
hemiores, quies, cibi abstinentia, uentrisq; deiectiones laudantur, in poti multa cali-
da & cum melle piciāna. At Archigenis ad surditates remedia sunt non improbanda
omnia, quæ nō piget asserere. Corticis raphani succū ex rosaceo, uel cyprino tepefactum
indire. Aut galbanū cum aceto & melle. Tradit eleborum nigru erui magnitudine cum
melle coctum & infusum absumere, quæ intus officium. Aut collyriū ex sicca cruda &
nitro, sinapi, id in triduiū finito, deinde uocibus inclamandū uel tuba intonandū, ut quod
intus cōmotum sit, excidat. Mox aphodeli radices in oleo ueteri coctas inijcimus, sed
capræ urina frequenter colluendam aurem tradit.

Ad paronidas,

Cap. XXXI.

Paronidas dicimus (ut Paulus tradit) cum materia à capite in adenas iuxta aures, de
fistillat, ut in decretorijs febriliū nonnullarum diebus, ex corporis & sanguinis inflā-
matiōe, unde eas in phlegmonis genere Galenus annumerauit, uerū non omnes. In ijs
si materiam in uno delitescere nec foras prorumpere uiderimus, naturæ opem tū oppo-
tūam asserimus, cucurbitula materiam eliciendo, aut frequenter sufficiendo: aut si uirus rur-
sum in interioribus delituerit, non leue periculū agro minatur, præsertim si namor phle-
gmonis modo inflamatus fuerit, cum lenientib; digerentibusq; cataplasmatis opus erit.
Qualeid quod ex hordeacea farina, aut triticea, uel lini cum melle, aut foenugraci uel
maluæ uel chamomillæ decocto: aut oxylapathū cum axungia sine sale asseruata. Si cor-
pus sanguine morbidū uideretur, consentientib; uiribus, uena omnino aperiēda est aut
colicæ proprio medicamine, caustico uel. At leues paronides muric suffusu reprimuntur.
Ad inueteratas purpurarū combustarū cinis cum melle, aut axungia imponitur. At ob-
duratas emollit lini marcor, taurinū seuum, bdelliū, styraç, ac ceruina medulla. At Gal.
non omniū abcessuum eandē curationē laudat: quoniam in quibuscūq; discutiētib; opus
nō sit, sed potius attrahētib; quales sunt cucurbitule, fomētāq; quib; humores ad sum-
mum attrahuntur: noxios præsertim cum in capite symptomata perseverat, aut cum fe-
bris

Grauitas audi-
entis.Archigenis ad
surdas aures re-
media.

Paronidas.

Attrahētib;
quæ sint.

bris acuta humores nocentes expellit ex uenis ad ipsas adenas pro huiusmodi humoribus suscipiendis paratas, unde febris per apostasin sanatur. Veruntamen animaduertendum docet, quoniam interdum eo imperit erumpit pestifer humor, qui cucurbitulis attritus, uel sponte naturae effusus, ut in pestilentia fieri solet, ut maiorem detentorem febrem, dolores, uigiliasque excitet intollerabiles, unde uirium deliquit haud dubio oritur, cerebro ex toto male affecto. At ex humoris plenitudine, ac exitiali qualitate cataplasmata dolore mitigantia profunt, humide caliditatis temperamenti habentia, quibus humores digerantur, ac suppurent, unde aperiri necesse sit. Conuenire quoque attrahentia, cum quantia ac emollientia, si induruerit materia, omnes tradit. At Archigenes plantaginum cum sale tritam laudauit: quem Gal. coarguit, quoniam inepte remedia tradiderit. Veri ea in usu esse apud maiores nostros comprehendimus, sicuti capre finum ex aceto, oxyla pathici radicem ex uino tritam: sicum praeterea coctam cum ablinthio, purpurarum cinerem cum melle: aut ostrearum, cocharumque, cimolea quoque creta, ex aceto. Discutit autem praecipue ficus arida in aqua marina cocta, aut prallium cum butyro & rosaceo lata in possum incipienti morbo: nam & butyrum per se initio tumoris prodest autore Hippocrate. Ad ueteres uero parotidas, has quidam strumas appellauere, lupinorum farina cum melle coquitur, addita calce atque ita imponitur. Discutit & pix liquida, duris manna, cum palmulis adiecto galbano, aut ficus arida, galbanum, nitrum, terebinthina, opopanax, & sulphur. At cucurbitula cum scarificatione, sanguinisque missio de cubito utilissima est, & caliticum quoque Galeni emplastrum ualeat, quod ex radicis aristaltheae uiscositae butyro & cespito ac farina hordeacea sit. Eas discutere tradunt ueteres autores cucumeris syluestris radicem crudam & impositam, aut brassicae syluestris cinerem ex melle, radicemque capparis, in aqua decoctam. Heraclium cum hordeacea farina decoctum prodest. Lupini in aceto decocti discutuntur: urtica & eius radix sale admixto imposita, uel asphodeli radix in uino decocta, caprifici grossi in aqua decocti & impositi, ebulli radices tritae, & succus lintheo colatus, mox in sole densatus, & cum opus est oleo dilutus rosaceo, calesactus, discussionum medicamentum facit: uerbenaca quoque, plantago, sideritis cum axungia ueteri, ursinus adeps, cum pari pondere ceræ, & taurini seui, addunt & hypochistidem, & per se butyrum, si prius foemugraeci decocto foueatur, efficacius cum lithino prodest. Comprimit eas columbinus sterces per se uel cum farina hordeacea, aut auenacea: multipeda cum resina parte tertia illita. Taurinus sanguis, aridus, tritus, finit capite cum axungia illitum discutit, testis ostrearum cinis admixto melle, & muricum & conchiliorum ex mulso, & sepiæ ossa contusa cum axungia uetere, & illita. Parotides cohibet terra de qua dictum est cimolia. Hinc ad strumas transgamus.

De strumis, Cap. XXXII.

Strumæ parotidibus cognate sunt, quoniam plerumque ex his fiunt, cum praesertim in ueteres cunctis recentiores scrofulas appellare maluerunt, scrofarum fecunditati excreabili similes. Id uitium ex cerebro enascitur, rheumatismo continue defluente in adenas, hoc est glandulas ceruicis autiumbe, & in alijs mammis, inguinibus, lateribusque (ut uidimus) oriuntur. In eo tumore pus sanguisque concretus inuenitur. Ex strumæ praecipue fatigare medicos solent, quoniam & febres interdum mouent, difficulterque maturescunt. Rebells morbus est siue ferro siue medicamentis curetur, quoniam iuxta cicatrices repullulant, restitili natura: propterea longo spatio durat, & triduo saepe medici relinquuntur. Validi medicamenti docet Celsus, albi ueratrum darsi uel saepius donec digerantur strumæ medicamentaque imponi debere, quæ humorē educant uel dissipent. Celsipontis malagma, in quo ceræ, resinae, terebinthinae, nitri rubri, singulorum p. semis: olei cyathi tres, sed id nitrum per triduum instillata aqua teritur, & cum sextario eius incoquitur, donec omnis humor consumatur: nam in strumis omnem humoris coitum (refert Celsus) emollit. Adurentibus quoque quidam utuntur, & exedentibus crustamque superinducunt, tunc uero ut ulcus curant, & ad cicatricem deducunt. Quæ cum medici ea doceant, quorundam rusticorum experimento cognitum est, quem struma male habet, cum si sanguem edit, liberari. Reliqua antiquitatis prosequemur simplicium remedia. Folia itaque scylæ strumas discutiant quarto die soluta: ruta syluestris cum hircino, & adipe

Scrofula.
Struma quibus
paritur nascitur.

Celsipontis
malagma.

adipe fuillo, ac taurino seuo illita emēdat, illinitur & mentastri succus, folia & radix cap
 paris cum melle sanarijs uel suppuratis alligant hibiici radicem, imponitur marrubij se
 men cum adipe anserino: heradyon cum oleo, & aceto & farina hordeacea, & radix al
 thez in uino albo cocta & eius quæ unij caulem habet. Strumas & parotidas pannosq;
 addita hominis saliuā purgat citra uulnus: rumex cum axungia efficacissima. Lapanj
 radix in uino decocta medetur. Illinitur succus ex folijs mellisophylli, & laminum ge
 mus urticæ, uel ipsius urticæ folium cum axungia discutitur, uel si suppurauerint erodi com
 plecti. Et pardenium cum axungia ueteri imponitur: centum capita cum melle sanant
 radix tribuli discutit calitrichon & folia asphodeli decocta in uino ualent, & radix quo
 que, bupleuri folia cū sale & uino & cera, struthiorum radix circumligata: alligantur fi
 ci folia, discutit & ficulnus nodus. Strumis imponitur lens ex aceto discota: eas minuit
 atq; maculant lupini impositi, uel in aceto cocti discutiunt. Hordei farina cum pice, &
 pueri impubis urina strumas pellit, herina in sino columbino & lini semine decocta in
 uino, & pilule cupressi teneræ cum farina imponuntur, uel cum fermento succus tuls
 folijs galbanum imponitur, styrax in fusu emendat, pix suffitu adiuvat, succus foliorum
 populi, cum resina & cera, tenuis scammonia imposita ad suppurationem inducit, dein
 de axungia adiecta percurat, hanc eandem esse tradidere quam & conuoluolum dicūt.
 inuenitur in uineis uijisq;, non dissimiles scammonex ramos habet, nisi quod minora, ni
 grioraq; sunt folia. Dioscorides eam à Latinis ambuxum uocari tradit. Illinitur strumis
 cum aceto candryis, eas concoquit: purgat elleborem nigrum tertio die exemptum.
 Ramulus medetur, quam ideo strumeam uocarunt herbarij, plantago, chelidonia
 cum melle & axungia, quinq; folium, radix persolatæ cum axungia, operitur folio suo
 imposito, item artemisia, radix mandragoræ, damasion, quæ caucalis uocatur sub soliti
 tio collecta ex aqua cœlesti: imponitur folium tritum, uel radix cum axungia tusa, ita ut
 imposita folio suo operiatur. capnos discutit strumas. Potamogeti radix sanat. Folia uer
 baci ex aceto, aut uino, cuculum herba illita medetur. Folia caulesq; galapfis, ex aceto
 contrita & imposita discutiunt. Mulierum menstruū quædam sanantur: axungia item
 admixta farina è balsamentaria testa. Exulceratis strumis mustellæ sanguis, ipsaq; deco
 cta in uino, non tamen sectis admouetur. Aiuuntq; & in cibo sumptam idem efficere,
 uel cineris eius sarmentis combustis miscetur axungia. Lacertus uiridis adalligatur, post
 dies 30. oportet alium adalligari. cinis aspidum cum seuo taurino imponitur, anguinus
 adeps mixtus oleo. Fel caprini discutit, uel bubulum, repidum illitum. Exulceratis coa
 gulum leporis, è uino linæolo duntaxat imponitur, idem anguium cinis ex oleo illitus
 uel cum cera: edisse quoq; eos medios, abscessis utrinq; extremis partibus aduersus: stru
 mas prodesse aiunt, uel cinerem bibisse in nouo, si fas est dicere, fictili, ita crematorū effi
 cacies inter duas orbitas occisorum. Finum quoq; columbarum per sese, uel cum far
 ina hordeacea, uel auenacea ex aceto. Talpæ cinere ex melle illinire iuuat. Alij iecur eius
 dem inter manus contritum illinunt, & triduo non abluunt. Alij uiperam circa canis or
 tum circumcidunt, mediam comburunt, deinde eum cinerem dant bibendum ter septe
 nis diebus, quantum prehenditur ternis digitis. Aliqui uero circumligant eas lino, quo
 priligata infra caput uiperæ penderat, donec exanimaretur. Strumas sanāt blattæ.
 polix detractis pedibus & pennis. Discutiunt carnes testudinum terrestrium, & oua
 indurata illinuntur. Et fluuiatilium sanguis instillatus crebro, & menarum caputū ci
 nis ex melle, scolopendriæ marinæ cum melle. Cancro fluuiatili contrito, uel combusto
 ex melle misceat iuuantur: & sepiarum ossa profunt cum axungia ueteri conuulsa & illi
 ta. Sommas discutit flos asij picæ, aut resinæ admixtus. Vtuntur pyrite lapide argentei co
 loris & aurei, cruda msa q;, hanc marchesitam uocant qui factitium aurum, argenteūq;
 nature emulacione uana cum plurimum spe, conficere conantur. Et gagates lapis cera
 permixtus, calx cum adipe fuillo, aut liquida resina ex melle medetur: strumas discutit
 ungulæ asini uel equi cinis ex oleo illitus aqua uel urina calefactus: & bouis ungulæ ci
 nis ex aqua, finum quoq; seruens ex aceto decoctum. Prodest & gallinarum lapo ex sepi
 seuo & cinere factus sagino, uel caprino spissus liquidusue. Sed ad compositiones
 transeamus.

Tenuis scammonia.

Ambuxum.

Emulceratis stru
mis que medentur.

De compositionibus que ad strumas valent.

Cap. XXXIII.

Andree ad stru-
mas malagma.

AD strumas, inquit Celsus, multa malagmata inueniri, quoniam id malum quando-
que difficulter discutitur, aut sanatur, imo saepe irremediabile, ideo plura (ut di-
ximus) tentata, quæ in varijs personis variè respondere. Andree auctoris id malagma
est, urticae seminis p. .i. piperis rotundi, bdellij, galbani, ammoniaci, thymiamatis, resine
aride, singulorum p. .i. .4. resine liquidæ, ceræ, pyrethri, piperis longi, lactuce maritæ se-
minis, sulphuris ignem non experti, quod *εργα* uocant, secis aride aceti, sponne nini,
salis ammoniaci, sinapis, cardamomi, radicis ex cucumere syluestri, resine, singulorum
p. .s. quæ ex leni uino excipiuntur. Aliud malagma ad idem ualens expeditus. Habet
uisçi seminis, stercoris, resine, sulphuris ignem non experti, pares porções, et in quo est
sulphuris p. .i. lapidis quem pyritem uocant p. .i. .4. cumini acerabulum. Item in quo est
lapidis eiusdem pars una, sulphuris duæ partes, resine terebinthine partes tres. Arabis
cuiusdam habet myrrhæ, salis ammoniaci, thuris, resine, & liquidæ & aride, crocomag-
maris, ceræ singulorum p. .i. .1. lapidis quem pyritem uocauimus p. .i. .4. quibus quidam
adijciunt sulphuris p. .2. Aliud malagma quod concoquitur continet sulphuris p. .i. .2. niri
p. .i. .4. myrrhæ p. .i. .6. fuliginis thuris p. semis, salis ammoniaci p. .i. .2. ceræ p. .i. .1.

De strumâ secundum Galenum.

Cap. XXXIII.

Irremediabile
strumæ genus.

Cum durior in ceruice glandula facta fuerit, difficulter sanatur, eam, inquit, initio
compescere oportet, causam prius, ex qua oriri solet, si dissoluiuis, aut emoue-
mus: nam si uires sunt, ac ætas, turgentescque fuerint, & in corpore tetri humores ap-
paruerint, irremediabilis struma adiudicabitur, aut plurimum difficilis curationis. Tum
enim sanguinis missio laudatur, aut post cucurbitulas ceruicem scarificationibus leua-
mus, uel uentrem deijcimus, uel frequenter: his enim auxilijs saepe inflammatio minui-
tur, quæ alioquin intumescit, ac suppurat. Exinaniri præterea docet Galenus non solâ
in his, quas diximus, causis, sed ubi cruciatus præcipue, urget, ex peruersa humoris qua-
litate: considerandus tamen est ægrotantis habitus, locorum, consuetudinis, & tempo-
ris horarumq; rationem non negligendo. In primisq; cataplasmata laudantur, mingan-
tia dolorem, cum melle, calefacientia leniter ac humectantia: Oleum calefactum infu-
sum lana circumdata succida id præstare: aut rosaceum cum farina hordeaceam laudat: de
mum cerotiformia pharmaca. Nam acriora medicamenta strumas potius irritant, quâ
dissipant, aut emendent, tum spongiæ fomento si irritata fuerit, opus est, donec tumor
exasperatus emolliat. At cum abscessus uincit, nec discuti potest, sed in pus materia uer-
titur, ferramento tunc opus est, tum imponenda sunt quæ exsiccant non mordentia: Si
uero putris iam aliqua pars uideatur, rescindere operæ precium est, myrtoidis figura, si-
cuti in alis et inguinibus, quoniam materia profusius effluit. Damnat subinde Galenus
latiora in secando uulnera quoniam difficilior cicatricem contrahant, imbecilliorq; par-
ticula reddatur: secare enim oportet secundum rugarum rationem in ceruice & ingui-
ne. statim uulnus thuris manna replendum est quoniam stypticum esse tradunt medio-
cris potest, si pinguior sit ac alba, nam exsiccet. Cortex uero thuris uehementius astrin-
git ac exsiccet, ob id & sanguinis profluium astringit. At si ulcus carum

Quomodo secâ
de struma.

fuerit, quæ carnem generant replentia imponenda sunt:

demum cicatricem inducere oportet, lini-
mento arido uel ex uino.

ALEXAN.

ALEXANDRI BENE

dicti VERONENSIS PHYSICI, AD MAXIMI

lianum Cæsarem Augustum inuictissimum Imperatorem;

Liber IIII. de uitijs narium.

Proemium.

Alenus prodidit de cerebro ad utraq; aures, singulos huiusmodi ingentes utraq; cerebri membrana ambiente pertingere molliores, sed quæ ad linguam deueniunt minores, ut inquit, molles. Horum nanque sensus æreus est, quippe qui uocibus alterascitur. Ex cerebro pariter bini nerui prioribus maiores narium supremam partem tenent, in quibus sensus uaporosus, qui alteratur ab odoribus, in uniuersum enim

nihil nisi simile comprehendit. Olfaciendi itaq; uitium non naribus attribuendum esse docet in libris, quos de internis inscripsit, sed cerebro aut cauus eius, si eorum habitudo uiciata fuerit: uerum foramina narium, si obstrusa fuerint ita ut olfactorium sensum impediunt non cerebri uitium esse, sed meatuum, quoniam olfaciendi uis ad uentriculos perineat. At Aristoteles duos tangendi & gustandi sensus à corde aperte dependere censuit, unus ex reliquis tribus olfaciendi sensus medium tenet: duo uidendi & audiendi sensus maximè in capite possit sunt, propter sensorij naturam, uisus in omnibus in capite est: auditus & olfactus etiam piscium est, qui proculdubio audiunt & olfaciunt, cum nullum in capite manifestum habeant audiendi, & olfaciendi sensorium instrumentum. Videndi autem instrumenta, quibus uisus datus est, omnibus apud cerebrum esse constat, & in piscibus præsertim oculorum nerui maximè conspicui, optima, inquit, ratione, cerebrum enim humidum ac frigidum est, uisus quoque aquæ naturam obinet. Quod autem auditus ad pulmonem penetrat, manifestam rationem faciunt quæ in anatomicorum libris à nobis dicta sunt, & id quod nuper uidimus, homo quidam aure tibiam sonabat. Nares inter oculos haud inepte collocatæ sunt, geminæ, quoniam quælibet uis sensoria duplex constituitur, propter duplicem corporis partem, dextram scilicet & sinistram, quæ si aliter sita esset, ut aures, suo fungi officio non possent, efficitur enim sensus olfaciendi per spirationem in ijs quæ obtinent nares. Pars autem spirandi medium tenet, et ante posita est, quam propter nares in medio trium sensuum natura constituit, quasi per lineam fabricent directas ad respirationis agitationem, ut in cæteris animalibus uidetur.

Olfaciendi uisum in quibus partibus sit.

Sensui sedes.

Auditus etiam pulmonem commouit.

Sensoria duplici.

Ad olfactum amissum.

Cap. I.

Nasus periculosis morbis infestatur, sanguinis præsertim profluito, aut diro carci-
no mate, polypo, ozena, & carunculis quibusdam innatis, ulceribus, distillationibus, grauedine, sternuramentis, pruritu, aut olfaciendi potestate amissa, habitudinis, aut compositionis uitio. Narium natura inter aurium & oculorum dispositionem sita est, quoniam harum ulcera minus exiccantia malagmata quæ aures exulcerant exquirunt, maiorisq; exiccationis, quam oculorum collyria. Nares enim olfactui (ut diximus) & spirationi officium subministrant, propterea & uoci non nihil conferunt. Amittitur olfactus cum angustia narium supremæ, quæ isthmoides uocantur in anatomicis nostris, polypo aut carcinomate tentantur, aut carunculis, aut continuante rheumatismo, ijs enim uix ad cerebrum, (ut tradunt) uentriculos oppilantur, qui cum male habent olfaciendi uim adimunt, nihilominus uox canora est ac liquida. Graueolentia uero narium ex ulcere odoris horrendi fit, in ijs corruptus humor comprehenditur. Ex ictu quoque aut ulnere in ius coalescente callo utitur olfaciendi potestas: ea uitia à natiuitate, uel si diuturnas fuerint nunquam sanantur. Cum uero sensorius spiritus crassior fuerit, medios odores nunquam, sed uehementiores dumtaxat suscipit. Sunt & qui terris odoribus oblectentur, et odorata refugiant, alij alia odoramenta experunt: plerique muschi odorati, alij zibethi odorem odere, alij lilij odorem non adstant. Stupescientia naribus subiecta olfactum corrumpunt: nullumque animal est, præter hominem, in quo sensus olfaciendi

Narium morbi.

Narium dispositio.

Amissio olfactus ex quibus causis.

Graueolentia narium.

uicietur, quoniam cerebrum non tanto humore constat, reliqua animalia siccioris sunt cerebri, ob id olfactu præstent. Olfactus corruptus, si cum uoce canora fuerit, (inquit Aegineta) anterioris cerebri uentriculorum distemperamento constabit, aut mali humoris exuperantia. At si uocis splendorem unã abstulerit, obstruos meatus narium significat. Si ex nimia feruoris uehementia fuerit, ut in febris ardente cõtingit, cum facies & caput inflammatur, in quo casu refrigerare frontem & sinaput iuuat. His contraria cõtrariam indicant membri qualitatem. Si uero caliditas cum humore fuerit, feruor & grauitas indicio sunt: & si meatus narium facilis fuerit, cerebri aut tunicarum uitii haud dubium est. Quique ore adaperto dormiunt nares obseptas indicant. In rheumatismo cum mucus cum spiritu uiolenter emittitur, ab uno duntaxat latere uentum crassiores meatus obturare facile intelligitur: nonnulli graueolentia tantum sentiunt, alij non nisi odorata. Aegri qui incertos odores olfaciunt, pilcium aut butyri, malum de se aut gurium reddunt.

De curatione,

Cap. II.

Loco temperato constituendus æger est, qui nec sub diuo ambulare debet, nec ut in sese exponere: corpus caputq; repurgandum est, uitanda sunt graueolentia, ac nimium odorata, multus somnus, ac litari a cibo cauendus est: Et in cibis quæ rapide sunt superfluitatis: quæ cerebrum iuuant danda sunt. Singulis diebus aluum exonerare uile est, uenus immodica damnatur. Verum cum plurimum ex frigiditate olfactus læditur, in qua re Paulus pituitam sicut in distillationibus fieri solet, quoquo modo è capite deduci tradit, sicut uehementioribus sternutamentis, sicuti odoramenta attenuantia humorem: si tamen ex uniuerso corpore plenitudo ipsa constaret, sanguinẽ mitemdum, uentrẽ deiciendum prodidit. Frigidã causam mouet oleum nardinũ cum euphorbio uel castoreo uel muschio odorato. Iridis succus ualet, uel cum pyrethri farina. Ac si causa calida fuerit, cognoscitur narium ruborẽ, facie, & capite feruiescente, quod odorata fomenta lædunt, oleo uero rosaceo iuuatur ex aqua semperuiui, aut neruofarino, cucurbitino uel, ex rosaceo aqua, in qua primum infundimus, addita sandali farina & ita capitis frontẽ fouemus frequenti cataplasmate. Si causa uero cerebri distemperamento fuit, ut Paulus demonstrat, contrarijs occurrimus remedijs, de quibus in affectibus cerebri supra denarrauimus. Verum sternutamenta, suffitusq; & si narium angustie opilare fuerint, iuuant. Aliqui suctu adaperiunt occætos meatus, infanibus præsertim, reliquos gargasilmata profunt. Ac si uitii ex humoribus crassis fuerit, tum uehementer aperientia profunt, qualia sunt gith in aceto maceratum, aut in cameli urina, aut radix herbe la narie, aut cyclamen, aut pyrethrum, siue piper, aut colocynthidis caro. Verum Galene lantium laudauit ex acero, aut semen tritum per se, si in nares inspiratur. Fœd testudinis nares aperire traditur, uel urticæ semen, serpilli, aut ocymi, aut silymbrij decoctum et in fustum. Nam eadem recetia nariibus subiecta profunt, uentosam oppilationem oleum amygdalinum amarum, moly, aut piper album uoliter inspiratur, uel rutæ succus infunditur. Qui odorata non sentiunt, sagapenum continenter odorandum habent. Qui odorata tantum, & non graueolentia mouent, castoreum per se uel cum rutæ succo incessanter nariibus subiiciant olfactuẽdum. Aliqui gith contritum in linteolo nariibus admovent, uel sampluchũ aridam, aut ocymum, aut stoechadem, hyssopum, alarũ, baccharẽ, laudanum tibi: Eadem quandoq; crebro coniectu nares offendunt, quas oleum uiolaceũ, uel cucurbitinum leuat.

De curatione olfactus secundum Galenum,

Cap. III.

Sed quoniam Galenus de particulari officijs, quatuor esse in capite peculiaria sensoria instrumenta demonstrauit, oculos, nares, aures & linguam, singula ex cerebro principium sensus habentia, quæ quamuis similia uideantur, secundum tamen speciem differunt, alia enim odoris, alia saporis, alia uocum, alia odororum dignoscendi uis est. Euenit, inquit idẽ autor, interdũ, homo ut difficulter spiret, nihilq; aut parũ olfaciat, causamq; id prohibentẽ non esse neruorum uitio, quoniam geminæ anterioris cerebri caruncule marmarum papillis haud dissimiles, molles, non neruose, nec in neruorum numero constitutæ, spirandi reciprocationẽ sine ullo neruorum medio complent, ad quas fumidus odor permeat

Olfactus ex frigida lesione laesum.

Olfacendi uis laesa ex calida causa.

Quatuor sensoria in capite.

† oculorum. Spirandi facultas.

permeat ex foramento, quod in carulagine intra stephanitidem situm est. Hæc cum Aristotele congruere videntur, qui à naribus ad cerebrum nullum nervum pertinere asseruit, nec ullus est qui eam syzygiam uiderit. Adiungemus obiter trochiscorum compositionem ad olfactoricam uiam tuendam uel sanandam: Habet salis cappadoci, nistri cōbui, si spumæ maris, salis albi, singulorum p. r. ellebori albi p. s. radices herbe lanariz, asaphi sagriz, sinapis, fecis uini aridæ cōbustæ, ana p. r. sulphuris, gallarum, rosarum, russis, cypri, squinanti, prallij, gummi arabici, thuris, gariophyllorum, xyloaloes, lilij, arsenici, aluminis, folij, spicæ, nucis muscate, omnium, ana p. s. bene contrita excipiuntur aqua saponis p. r. ex aceto uini ueteris in trochiscos digeratur s. duum pondere. Quos cum opus fuerit, calida uinum dissoluto, & caput lauato. Cauē ne oculos lædas; cerebrum enim mire iuuat, cuius exuperantes humores absumit, & uapores fumidos repellit, ut nullo alio in diger auxilio.

De sanguinis profluvio è naribus,

Cap. IIII

N Vllum, inquit Arist. animal sanguinis profluvio è naribus, præter hominem, tenetur, quoniam magni iecoris sit, plurimumq; sanguinis habeat tenuissimū, & in naribus membranz tenuitatem, ac uenarum in ea parte amplitudinem: unde quidā etiam ista uenarum angustia profluvium nunquam patiuntur: accidit & sanguinis cholērici seror, nam & foeminis si uestigiali mense iuste exoneratur raro erumpit. Inter ceteros biliosi sanguineiq; profluvio magis læduntur: ob eā causam hæmorrhoids serpentium sedratissima, ab ictu dissolutis undiq; arterijs uniuersi corporis, hominē ad perniciem trahit, de qua in ueneratorū libris docimus. Causa ingentis profluij, est uenarū ingentia crassedit & spiritus exentis uisiditæ, ac sanguinis plenitudo, aut multiplex uenarum corrosio. Resudant etiam nū uenæ humoris tenuitate adiuncta uenarū rariorē texture. Ex ictu interdum dirumpuntur in naribus uenæ: ætate nostra contingit Venetij toror quidam cum in naribus pallos incommodos forcipe consideret, uenulam incaute secuit, tantoq; impetu sanguis erupit, ut sistendi modum medici plurimi non adinuenirent, & stemiser è uisum sinuuit. Continuatū alij solibus, alij nimia exercitatione, aut in sole natatione longa, aut feruenti balneo, uino quoq; et ebrietate, capitis graui coope simento, uenit. Dirumpuntur quādoq; uenæ quæ iuxta sunt, interiores interdum, uel quæ rete illud mirabile contextunt, uel in febris ardente continua, aut tertianis, inflammati corpore citissimū præsertim circui: aut ex capitis cephalæa inflammante. Tenuit sepe hominem periodico uisum in mou ex uenis dirupit, aut arterijs in utraq; interdū nare. Profluvium immodicum obest, moderatum iuuat, quo faciei purpureus color honeste diluit, febres & apostemata interna sanat, caput omnino leuat, sicut præcordia, pulmōnes, & lœtera præsertim sanat. Immoderatum profluvium pallor sequitur, aut plūbeus color eo stomachi & iecoris uires flaccescunt, unde hydrops turgida uisum aut continet: ut profluvio extrema sudore cōspiciuntur, & spiritus subducitur. Inuenio herbam apud Plinij crocodilion uocatam, chiamæleonis nigre similem, radice longa, æqualiter crassa, odoris asperi in sibuletis nascentem, quæ pota sanguinem per nares pellit copiosum crassumq; accq; ita lienem consumere dicitur.

De curatione,

Cap. V

Q Vinarium reformidant profluvium, si bilis causa fuerit, eam cathartico frequenter ducere necesse est: tum in cibo ac potu quæ refrigerant ac astringunt & inspillant assumere debet: qualia sunt ea, lactuca, portulaca, lens, faba, pisces, caseus recēs, aut lac decoctum, oua sorbilia, uinum acidulum, et omnia acra condimenta. Venā quæ sub scapula inuenitur, secare ualidissimum ad profluvium remedium est, & ab animæ defectu uenit. Alij iniurio profluij ex iecoraria demunt sanguinem uel lienaria, aut cucurbitulas scarificationibus imponunt. Crura itēm deligare si profluit sanguis, uel uehementius, ac exinde non multo post soluere, summum remedium est: uel pedes in aqua calida macerare, prodest. Quidā genitalibus ouorū candida gelida imponunt: et excelsa reponi alia demonstrat. Alij penem deligant, foeminis uero pupillā, quidā & aures uehementius opplant. Si per hæc parum proficiat, cucurbitulas ampliusculas in ca uentris parte, qua sanguis profluit, imponi iubent, sine scarificatione. Eius iecoris uitio

Nadus è error
broad nare
sæm pærinere.
Trochisci ad ol
factum.

Quare solus æ
ninelus homo
profluij sãqui
nu exarib, uen
itur.

Profluij mæ
gæ cause.

Commoda ex
moderato pro
fluiio narium.

Remedia pro
fluij cuius bi
li causa est.

fuerit, emplastrum sub dextro laterum imponunt, ex solani succo, rosacea, ac hordacea farina. Ex potionib. præferunt myrtini syrupum ex aqua plantaginis portulacæq; addita terra lemnia, quæ astringunt, spissant, & sanguinis feruorem temperant. Aeger cubiculo frigido collocandus est sine uento, ubi caput & corpus, ætate præsertim, sine ualimento continendum est, ueruntamen constitutionis ratio seruanda est. Cauetur ab animi torore ceterisq; animi affectibus contrarijs, sanguine fluentem non aspiciat, neq; purpurea, aut nimis lucida, laxo thorace ac cinctu, sine motu, ac sermone maneat, dormiat sublimi capite, culcitra ac maxillari duriori in larus alterum quo fluat sanguis. In animæ defectu uinum darnus uix dilutum aqua uel acidulæ, alioquin dandum non censemus, quoniam fluxu excitat. At ubi ex membrana cerebri profuerit irrita curatio habetur.

Profusio in na-
rium incurabile

Profusio in na-
rium profusio
profusio.

De remedijs contra profusum sanguinis narium, Cap. VI.

Hæc ab antiquis medicis in narium profusio prodita sunt certo experimento: Porpetæ succus naribus supinis infillatus: & caminum recens ex aceto. Heradii quoque uallex, urtica indita naribus, magisq; eius radix, & semē quoque, uel succus eius frōi illius, & hippacis succus inclusus, uel polygonij, & lana succida cum rosaceo, & alio indita modico, auribus obturatis spissius. Et fibrinarum pellis cinis cum pice liquida coacta rû, succo porri mollitus. Siste nitrū ex feruenti aqua uapore narib. raptō. Calcantiū rû cyprium. Syluarii quatuor genus lactuce caprinx, & bulbi cum melle illiti, coriandro & farina mixta, herbæ pœonia semen rubrū, uel radix, cyclamen quoque, & lysimachia pota uel illita, uel naribus indita, plantaginis semen, quinquiesolitū potum & illium. Cicutæ semen tritū in narem inditū ex aqua. Aizoum, alitragei radix, achillea, pilorum leporis cinis, uel ex simo asinino cinis, uel simum naribus inditum, aut suillum, murinum, uel uetulinum ex aceto, caprini cornu cinis uel fimi ex aceto, hœdini quoque coagulati ex aceto, & foemini eius combustorum cinis, & putaminis ouorum in uino positi, comburi sine membrana oportet. Nascentium ranarum quibus adhuc cauda est incalice nouo combustarum cinerem iniiciendum tradunt. Minium fronti illium sibi, chalcis, bitumen, alumen, melinum, combustum foris illitum, uel cum adipe quocunque, cimolia cum aceto. Hematitarum omnium tritarum in oleo 3. tres ieiunis sumantur, cochleæ contrite fronti illitæ.

De remedijs noueritorum, & ex Paulo in sanguinis fluxione, Cap. VII.

Ocymi succo camphoram dissolutam naribus infundunt, & id emplastrum fronti imponunt: constat ex plantaginis, obeliscisq; rosarum succo, uel calicis mali granati, aceto, oui cãdido, terræ lemnis, gallæ farinx, quantum satis sit ad omnia cogenda. Alii qui thuris farinā cum calicis oui cinere, & uermiculato gummi ex oui cãdido linamēto in nares coniungunt. Quidam arida caustica & styptica per fistulam inspirant, gypsi, charis cineris, gallæ, calcis, calcanthi, paribus portionibus pollinem conficientes, ab alijs amyli cum alumine trito inspiratur. Paulus uero Aegineta eam commendat mixturam in qua chalcis pollinis p. i. ex aqua pluuiæ linamento naribus inditur, aut oui calicis cinerem, & gallæ interiorem partem, uel lycium indicum per se, aut millepedam combustā, aut trix succum infillatam. Eam quoque compositionem commendat in qua thuris mannæ p. i. aloës p. s. ex oui cãdido conlinamento ex leporino uillo, in nares facitur. Frontem aqua frigida frequentibus spongijs fouebis, & occipiti cucurbitulam impactam laudat, non sine scarificatione. brachia, ac crura mouere, ac fricare expedit: spongia quoque aceto frigido madens naribus apposita iuuat, uel eiusdem pars longiuscula naribus indita ualet.

Ex Galeno communia remedia, & particularia, Cap. VIII.

Galenus sanguinis exuperantiam in primis leuare docet, sanguinis dimissione subniti ab ea parte qua fluat sanguis, & ipsæ quæ auerunt ad alia membra, auidijsq; in spissantibus, stypticis aut conglutinantibus. Ingentes quoque cucurbitas laudat in iecoris & splenis parte. Profusum mirè sistere commemorauit gummi conarium cum farina quæ ex pariete pistrinorum siue molarum calulis uolantibus colligitur. Vel quod ex membranæ cerebri profusum sistit, habet thuris pollinem p. i. aloës. s. cum oui al-

sijs profusum
um ex membra-
nit cerebri.

bore, ad mellis crassitudinem cum leporino uillo in nares farditur copiose. Ac si ex corrosionem fuerit, inquit auctor, uniuerso studendum est corpori, unde uehementer styptica in obis danda sunt, & caput spongijs refrigerantibus fouere damnauit: quoniam pluri mi ledantur si ex uenis interioribus effluat: nec id remedium omnibus diebus prodesse, nec nisi post diuertenda sanguinem, sed frictiones ac ligaturas arctiores omnibus prestat remedijs, cucurbitasq; tñ in latere, tum in occipito. Ad sanguinis quoq; refutatio nem refrigerantia ac styptica ualent, ac inspissantia. Galen. ex Heraclide Tarēzino hæc refert, conglobatum prius sanguinem emoue, deinde specillo lanam lycio infusam indito ex aqua pluuia, aut thuris pollinem ex plantaginis succo cum linamento indico, aut mentam trici. Vtile esse tradit spongijs ex frigida frōtem fouere, brachia, manus, inguina, genuaq; deligare. Frictiones, ambulationesq; profunt, aqua q; frigida pluuialis in ore si contineatur, iuuat, lapis quoque molaris candentis ex aceto extincti iussu, Gale no auctore. Item aliam mixturam celebrauit in qua chartæ indicæ, id est, papyraceæ, et cucurbitæ sicce combustæ, aramentis combustis, thuris, opij, aluminis combustis, omnium, ana ℥. i. trita quam tenuissimè ex aceto linimento intincto imponitur farina. Alij sanguinem columbæ aridum cum oui albo inspirare docuere, uel cochlearum cinerem cum testis suis.

De fluxione sanguinis iudicialis. Cap. IX.

Memorant omnes eum fluxum, nisi animo delinquere ægrum uidemus, sistendū non esse: recentiores modum esse ad ℥. sanguinis 4. At nos pro uerbis ægri modum statuimus. Verum si sanguis magno impetu erumpit missione sanguinis à talo, de inde à cephalica eiusdem partis, mittendum est ad animæ usq; defectum, & tri suris canonicis cucurbitude ualent, & si ab utraq; nare fluat in summitatē una maiuscula impacta efficac est. Remedia que caustica sunt & ora uenarum adurentia, quādoq; nocent, quoniam si crusta abscedit importune uenarū orificia patentiora reddit, uelut calcis farina, calcandam, arsenicum, aes ustum, uel flos, sed iuccum porri præferunt cum aceto & diu nis polline, si sepius infunditur certo experimento. Dioscoride probante, simum albinū prodest infusum uel recens impositum, aut cinis cum aceto. Ranarum quoq; cinis si inspiratur, ocymī succus latorum foliorum fluctuonem sanar in primis, alij camphoram ad dunt. Hypocistidis quoq; succus ex succo plantaginis, adiecta camphora, plurimū ualeat: ut arida farina cum cāphora ex succo polyponis: hos syrīacum cum eodem succo. Quidam aquam gelidissimā niuis infundunt: donec torpescant membra. Cinis præterea harundinis naribus indicus ualer, ex mixturis sumitur aloës, thuris, sanguinis draconis, rubricæ armeniacæ, leporini uilli concisi ex albo oui, uel aranæ tela, spodiū quo que inspiratum, quod & ex membranarum cerebri uenis fluxum sistit. Succus quoque myrti per se. Ac si ex uniuerso corpore fluctio prouenit in aquam frigidam mergendus est æger, & si secoris uitio contigerit, succum solam & plantaginis & acetum & rosace am cum farina hordei imposito. Aut epithema id facito, aquæ solani, cardui, semperviui, parulacæ, rosacæ omnium ℥. 6. aceti ℥. 4. farinæ sandali cuiusq; generis ℥. 5. spodij ℥. 2. camphoræ 3. 1. Ex liene uero solani succo scolopendriæq; aquæ, singulorum ℥. 6. aceti ℥. 3. spongijs binis inuicem impositis tepefacto cataplasimacæ. Emplastrum id fronti, sinclipi & temporibus imponitur. Aquæ plantaginis, cardui syluestris, solani, lactucæ, rosacæ ana ℥. 1. oui recens alba duo, farinæ hordeacæ ℥. 2. rubricæ armeniacæ, terre lemnis, sanguinis draconis, ana ℥. 1. corticis mali grauari, aut balaustiorum, ana ℥. 5. uel id quod habet barbe hircinæ, gypsi, rubricæ armeniacæ omnium p. 1. contrita tenuissimè aceto acerrimo ad mellis, spissitudinē agitabis. Eisdem capitis partibus impones, uel gypsum per se cum oui candido & mulieris lacte puerum enixæ. Alij addit & opij plusculum, alij frigidam sæpe capiti superinfundunt, alij in febris symptomate aquam niuis iniiciūt, & aquam camphoræ, uel aquam solani cum exiguo opio, uel rosacæ. Aliqui in aqua gelidissima ægrum collocant donec membra liuida reddantur. Nonnulli retonso capite uniuersum gypso & aceto emplastrant. Si tñ non cedit fluxus sanguinis, aqua niuis superinfunditur donec stupore membra corripiantur. Interea ex sanguinis nimia tenuitate fuerit, syrupum damus melopeponis palestini ex saccharo, aut quem ex succo hur

Chartæ Indicæ.

Notandum 2
caustica mater
tñ.

Que conueniūt
si fluxus ex ni
uis tenuitate
fuerit.

fe pastoris, arnoglossi ac portulacæ conficiunt. Cauendum est ne sanguis in ventriculo descendat, ne coagulatus retrores fauos afferat, ob id uomitiones concitandæ sunt, ut coagulatus per superna educatur, uel clystere uehementiori alius citanda est, ne ea materia conglobata noceat. At si per se subliterit periodicus fluxus, unde membra deguari sentiantur, uel in morbis cerebri calidis, id præstare uidetur, quod etiam pueris familiare uidetur. graminis semē naribus iniectum, quod leui percussu sanguinem citat, græci zneo filo scopam conficiunt, quali aurifices argentum poliunt, eius puncturis sanguinem educunt. Qui medicinis acutis, euphorbio, lthaphragia & taurino felle collyria cōficiunt, & imponunt, febris acutæ rationem minime obseruant. flos urticæ conuulsus & impositus aut semen, sanguinem citet. Aut iasaminus (ut quidam tradidit) trius & impositus uel in febrī, mire sanguinem euocat, aut oleum eius odocatur. Qui potant hunc fruticem in Italiam nuper esse delatum, decipiuntur, quoniā in foro Iulio supra Natissam syluestrem uidimus iasaminum. Idem abrotonum naribus inditum præstare dicunt, fabariz folia & origanum coniecta in nares sanguinem trahunt ē naribus. Alij collit circunligant, fucant q̄ faciem, fouent q̄ calida caput, tussim & sternutamenta mouent, fetis porcinis concilis filo deligatis & immixtis fricando uenulæ intus irritandæ ferit.

De polypo & carunculis narium,

Cap. X.

POLYPUS caruncula est modo alba, modo subrubra, quæ narium ossi inhaeret, sine dolore male olens, & modo ad labra pendens narem implet, modo retro per id foramen, quo à naribus spiritus ad fauces descēdit, adeo increfcit, ut post uisā conspicī possit, strangulat q̄ hominē maxime austro, aut euro flante. Interdū etiam in naribus carunculae quædam similes muliebribus mammis siue papillis innascuntur, hæc q̄ in eis partibus quæ carnosissime sunt, inhaerent, has nonnulli medicorum hamorrhoidas uocant, ex quibus sanguis statuto tempore fluat. At si dura & atra caro fuerit carcinoma appellatur, alias rubens cum dolore uehementi. Carcinoma oritur post melancholicos morbos, ueluti enim cicer ortum habet, & in palatum duriciem quandam diffundit, ex quo cum plurimum neq̄ humor neq̄ sanies profluat, in ualō q̄ turgidæ uenæ conspiciuntur. Si uero uirulentum fuerit, graueolentia incredibilis sentitur, & insanabile, caruncula ex phlegmate congenita existimatur. Polypus uero ex sanguine ac phlegmate mixto originem habet per putrefactionem extraneo calore cogēte, si sine dolore fuerit, haud difficulter sanatur: contra caruncula rubens, aut liuida dolens, saniosa, ac male olens, ægre sanatur.

Hamorrhoides
narium.
Carcinoma.

Ad polypos & carunculas ex Paulō,

Cap. XI.

Est enim polypus, inquit Paulus, præter naturā tumor, qui in naribus gignitur, carnis polypi p̄cis similitudine. Eiusdem naturæ est & caruncula quā ὀσφύμης Græci uocant. Sanat ea uitia squamæ æris 3. 6. calcanthi 3. 7. elebori nigri 3. 2. contrita imponuntur: tri duo enim mire confecti idem præstat calcanthum ex aceto. Aliud in quo corticis maligranati, calcanthi 3. 10. chalcitis 3. 8. fellis taurini, amomi, myrrhæ, calaminthæ, prassij, anæ 3. 4. croci 3. 6. elebori albi 3. 1. arida conueniūt. Aliud, in quo diphryge diluto utimur, & ellichniōnæres prius parentes facito. Alij eadem commemorantes sanguinis missionem ex cephalica proponunt, mox erodentia, ac adurentia imponunt, quale id medicamentum quod habet arsenici uisū, atramenti, floris æris, singulorum p. 2. argenti uisū p. 4. ammoniaci tantundem, ex qua calcis contrita excipiuntur, id enim plurimum exest. Radix polypodij trita indita ualere creditur, & succus radicis arisanæ existimatur. scylliticum acetum ualet, in quo sal calefactus sit, & alumē. Aliud in quo asphodeli succus cum arsenici farina ualet, in nares coniectus. Ad narium huiusmodi carnosā uitia dracontij semen ex melle committum prodest. Squama æris, aut flos in patinis fictilibus uisū aut æreis, deinde lota ualet. Narium carnes tollit arsenicum &

quicquid excrefcit, noua testa torretur donec mutet
colorem ut ualidius proficit.

Ad carnes

Ad cornus narium excrefcentes communi remedia,

Cap. XII.

Quod caput replet omnino uitandum est. boni succi cibis laudatur, & qui prescriptum exiccat. Materia digerenda est, ac demum educenda cathartico, uel missa ene sanguinis ex cephalica, uel cucurbitulis, deinde quæ eas carnes excedant imponenda sunt. Valere dicitur seminis draconij succum cum lana specillo iniectum, aut seminis eiusdem farinam aridam, aut oleum eiusdæ herbe radice. Succus quoque hederæ nigre prodest malum quoque granatum acidum contusum ualet, si ex melle decoquatur & exprimatur. Galen. experimento polypum consumit, & graueolentiam abolet, & nitrum cum uino, aut aqua ocymij, aut cum eodem granatorum succo. Plin. libro 23. Galeni id medicamentum prior expressit, eo modo fieri docet. Punica acida multa iundum nar, succus in. cacabo nouo coquitur mellis crassitudine, ad sedis & narium uitia, & omnia quæ lycio curantur. Vel hoc modo acinis, detracto cortice, tussis, sicco q; decocto ad tertias, deinde cum croci & aluminis scissi & myrrhe æquis portionibus, mellis attici quantum satis sit. Ea uitia si remedijs non uincuntur, manu, & ferramento opus est, deinde aridis medicamentis, uel alijs quæ dicta sunt reliquis absumes. Quale id quod squame æris 3. 6. calcanthi 3. 7. autore Paulo, quod supra annotauimus. Eam compositionem etiamnum posteriores efficacissimam prædicant, uel ex uino infusam. Aqua caribulas consumens, ex his constat, arsenici citrini, calcis uiuæ, floris æris ana 3. 6. argenti uiui 7b. salis ammoniaci 3. 2. terantur omnia & bulliant. & percolata seruetur ad usum.

De ozena,

Cap. XIII.

Ozena est ulcus purulentum quod ex humoris uehementia defluentis oboritur. Eam sanat myrsi, chalcitis, myrrhe, ana 3. 7. calcanthi 3. 6. aluminis scissilis, galles, squame æris, æqua portione, thuris 3. 1. in aceti sextario, & æneo uase feruescant ad medietatis spissitudinem, & cum opus est linamento utere. Aliud aridum, quod habet floris æris, & squame pares portiones. Galen. ad ozenas, squame æris 3. 8. uirioli 3. 8. sandarachæ 3. 4. ellebori atrij 3. 2. aridi arida inspirantur, calcanthi cum aceto illinitur. Aliud corticis mali granati 3. 16. fellis taurini, ammoni, myrrhe, calamanti, prassij, ana 3. 8. croci 3. 2. ellebori albi 3. 2. aridis uisior. Ad graueolentiam idem autor, ammoni, myrrhe, rosarum aridarum æquo pondere, ex oleo nardino infunditur.

Ad narium ulcera ex Gal. & Paulo Argentea,

Cap. XIII.

Lithargyri 3. 4. rutæ recētis, aluminis scissilis, ana 3. 2. ex oleo myrrino & aceto. Aliud cerusæ 3. 1. lithargyri 3. 1. corticis plumbi, uel plumbi torrefacti 3. 3. lota ex oleo myrrino. Ex Paulo, lithargyri eadem commemorantur. Vtustiores uapore aque calide fouent ulcera. Deinde profunt lycium uino dilutum, aut amurca, aut omphacii, aut mentæ recētis, aut marubij succus, aut atramentum furorum torrefactum & tritum, aut interior scyllæ pars, contrita, sic ut horum cuilibet adijciatur. Ex ijs singulis lana intingenda est, specilloq; in nares additur, quod per hyemem bis, per æstatem ter in die fieri debet. Si cum his ulcerationibus distillationes aduerint, eas githi usum in lintecolo olfactum suat.

Gal. de polypo & ozena: & ceteris ulceribus,

Cap. XV.

In tumorum genere præter naturam polypus Gal. statuit ex crassissimis uiscosisq; humoribus, eorum exulcerationes ozenas uocauit, ceteros affectus similes superexcrecentes carnes ex quibus etiamnum effluit sanguis, Græci *ὑποσάρκω* uocant uel forte melius *ὑπερσάρκω*. In quibus natura concitior impetu quodam ad epicranicam uim domanda imbecillior est redditæ ijs ozenæ annumerantur, ex acutorum humorum impetu oriuntur puræfactorum. Curationis primum genus est cerebrum iuuare ac robustius sotu ac succis reddere, quoniam inde humoris tetri origo est. Ozenas ipsas exiccare difficultatibus, ac dissoluentibus remedijs, qualia sunt hyptica appellata, & calefactiua & excruciantia auxilia. Archigenes ozenas curare docuit, succo calaminthæ infuso, uel ipsam herbam aridam inspiratam per fistulam, uel elleborum album cum semine nasturtij, si quidie inspiratur, uel calcitide, aut calcitho ex melle. Specillo crustas emoue, deinde nitrum & alumē in aqua tabefactum infundito, donec perfanetur ulcus. Ad uenustas ozenas acutum uetus, comiscetbis, aut sulphur triuū, ex aceto acerrimo lagenæ sufficit nares

Ozena quæ in eum sit,

Echysit uel Bichysit.

Ad uenustas ozenas remedia,

euaporabis, deinde cyprium mysi & nardum Indicū cum uino amineo sepius infundes, & lana infusa obstrues narium meatus. Reliqua narium ulcera curato mali granati uice anredicto, aut rubri succo cū alumine ex aqua, in uetustis ulceribus (ut dictū est) acetum uetus permiscebis. Alij iridem & sandarachā cum melle & adipem uiuili & resina medicamentū faciunt ualidiū: omnia enim ea astringunt, incidunt, extenuant, excruciant & deniq; dissolunt. Aliud Asclepiadis, aluminis scissilis 3. 4. zingiberis 3. 4. sandarach 3. 4. galbani, aris combusti, ana 3. 1. tenuissimē teruntur & ex uino austero commixta imponuntur specillo. Aliud, quod Lamboni medico attribuitur, aris flauilimanur. 3. 1. salis ammoniaci 3. 8. thymiamatis 3. 1. aluminis 3. 1. 8. zingiberis 3. 1. sandarach 3. 4. galbani, aris combusti, aceti acerrimi acetabula 6. aereo uase bene confecta asseruato, solibus per canaliculas dies perficitur, aereo uerriculo permiscendo: deinde in mortario cōterito, ac in uase figulino reposito ad usum. Cum opus fuerit os frigidū completū, & aridū pariter per fistulam inspirato. Aliud, quod Meges urebat, tamaricis baccarū, zingiberis, nitri rubentis, mali granati corticis ana 3. 4. croci, costi, ana 3. 2. arida teruntur, & inspirantur. Aliud, aluminis scissi, zingiberis, ana 3. 4. sandarach 3. 2. rubiz 3. 3. salis fossilis, croci, costi, ana 3. 2. trita eodem modo coniunguntur. Aliud, quod Mulae ascribitur, chalcanti, sandarach, pares portiones arida & trita coniungunt. Galenus ad polypos & ozenas, hoc medicamentum plurimū laudauit, habet mala granata trita diuerse aliquantisper nature, dulce alterum, alterū austerū, tertium medium saporis: recētia esse debēt, ac bene matura, ex ijs integris ualidiūsimis uiribus succus exprimitur, & uase stāneo colligitur in quo uapore cineris calefacti suauiter decoquendus est, quo ad aridus fiat, qui rursus in mortario in farinam redigatur, ea commode in nares facitur, quæ mordax nō est, & tamē ulcera perficit, nasi sine dolore. Inter arida medicamenta, diphryge, nihil uilius, absūmunt enim polypos, si frequēter imponitur, nam & de ceteris remedijs tum narium, tum oculorum dictum sit. Ad narium ulcera scorie tenuissima plumbi, uini ueteris, olei myrtini, quantum satis olla seruefiant, & in uase plumbeo asseruetur, uel plumbi uisilori 3. 4. lei rosacei, myrtiniq; uel lichargyri 3. 6. cerussæ 3. 8. corticis mali granati, aluminis scissilis, ana 3. 4. uini amineo, olei q; myrtini quantum opus sit, seruefiant ad crassitudinem mellis, in plumbeo uase asseruetur. Sint olei myrtini acetabula 4. uini tyathi quatuor.

Magis medica-
mentum.

Apollonii me-
dicamentum.

Apollonii ad eadem ulcera & graueolentia, mali granati dulcis & austeri succus in uino uase decoctus ad passū spissitudinem.

De narium graueolentia secundum posteriores,

Cap. XVI.

Graueolentia
origo.

ORigo male olidi spiritus ex naribus, ex uapore quidāq; putrefacto cūnit, ex peccatoris intus partibus, pulmonibus, aut stomacho, aut ex isthmoide ossis, ex quo etiam ulcera innascuntur, si acutus intus fuerit humor, ex humoribus interdum in capite uel cerebro putrefactis, aut ex ulceribus quas ozenas uocamus, aut carunculis intra nares putrefactis, ex quibus olfactrix uix omnia male olentia esse falso iudicat. Harū causarum curatio difficilissima est, aut non facis tūc sanatur: si qua tamē curari potest uicē ac pōtionibus sanari conuenit. Fuit in primis paludosum aërem, & ociaide ambulationibus uratur, nec statim à cibo dormiat, eca sit ex ijs que non facile in uentre putrefiant. Experimento cognitū est mala persica, quæ innocua ab antiquis habita sunt, graueolentiam eam auferre quæ stomachi uicio fuerit, & eryngion quoque radice saccharo aut melle condita, aut per se sine ullo condimento ualet. Ceterum caput & narium partes purgare necesse est, uel sepius: deinde uino calefacto albo odorato nares colligere in die frequenter. Deinde myrrham, cyperum, rosam, & calamum, myrrum, & similis in uino decocta odorato, & percolato, naribus infundito, Galenus etiam uinum præfert, quia nares colluant, deinde myrrha, amomum & acatiam insectam laudant, pessimo modo, alij gariophyllum & ladanum admiscēt: alij muschum & camphoram, crocū item cum theriaca exiguō ex uino in nares instillatur, sambuci folia ex aqua cōtrita & infusa, uel calamithæ aride farina, graueolentiam diuturnam tollit. Arsenicum rubrum, spica, crocum, & amomum, commixta, superfluitates humidās maleolentes atramento, & galla emendant, ceterisq; quas supra diximus mixturis exiccantibus, specillo lana inuoluta ea coniungunt. Narium graueolentiam succus hederæ emendat præcipue albe, & aristo-

Graueolentia
spiritus remedia

& anisothochia cum cypero, & fyniceptum odoratum in rhodiorū infusis nascēs sanat.

De narium carinomatē,

Cap. XVII.

Carcinoma has narium partes uocat, quod ex nimia aut rēpēstua polypī saepe curatione fit, aliquando & per se oritur, serpit, & spīritum impedit, & nares dilatat, nec attingit, nec irritari debet, sed mitigatorio tantum indiget medicamento. Nam eius caro dura est callosa, sicca ad palatum quandoq; pertinens: huic sanguinis missio, uentris defectio, ac uisus ratio in primis iuuat, quibus atrabilis expurgetur. Interea rosaceum modico camphoræ adiecto narium inditum conuenit, uel solani succus. Antiquiores tamen draconij semen contritum ex melle utilissimum putabant. Addereq; hanc mixturam per specillum in nares suadebant: quæ habet minj sinopici, chalcididis, sanda rache singulorum p. v. s. atramenti lutorij. p. s. 2.

De destillationibus siue catarrhis,

Cap. XVIII.

EX superabundanti cerebri humore, inquit Paulus Aegineta, si pituita ad nares distillat, grauedo ea latine dicitur, Græcè *κρύψα* appellatur, ad fauces uel superiores partes catarrhis: alij destillationē uel fluxionem uocari tradunt ad guttur uero & tracheam arteriam branchon, & artericon nominari uocem & uerba obtundētem, scribit. ea omnia communi appellatione Hippocrates *κρίση* uocauit: Latini destillationes, ceteri Græci *κρυση* nominauere, & pari ratione morbos esse, quoniam eas partes manifesta ledunt offentione. Materia enim aut à cerebro uel panniculis defluit, aut ex paribus caluariam tegentibus manet, quæ cum plurimum frigida est, nec ferē unq; huiusmodi fluor hominem tenet illeto cerebro, quoniam eo modo uix pituitæ fluctio percipitur. Ad cōtra si cerebri offenditur immodicē, plurimēq; superfluitates ad nares, uel ad aures, uel ad oculos, uel ad tonsillas aliaq; subiecta membra (ut Galenus tradit in libris de symptomate & morbo) ex ipsa cerebri distemperantia, quoniam membri potentia in digerendo eā humoris exuperanti inualidior sit, sicuti in uentris lenteria hoc est intestinorum leuitate ex defectu uis digerendi. Accumulatur enim in cerebro immoderate humiditas ex inconcoctione nutrimenti ad ipsum deligati, intercedentibusq; austris, quib; caput humore recipit, qui mox aqulone sine intermissione destillat. Eadē materia plurimorū morborū prabet originē, pro mēbrozū uarietate in quo distillat, si enim in uentriculos cerebri delapsa fuerit, uertigines aut comitiale morbu uel similes affectus, ad nares, pituita siue coryzā, aut polypū, ad palatū aphthæ, ad gingiuas dentium dolorē, ad oculos epiphoras, ad aures surditatē, ad tonsillas anginā, ad stomachum lenteriam, si ad pulmones tussim, si ad pectoris partes asthmaticos reddit, aut pleureticos, ad cordis uitalia statim pernicioſa habetur, quoniam prociues suffocat. Si ad cordis uaginā cardiacos siticulosos efficit, si ad spondylium medullā indecorum gibbosum facit, si ad nervos, tremulos & paralyticos, & articulorum uitia, unde membrorum uarietate morborum uaria nomina sortiuntur. Eadem interdum materia ex uniuersi corporis uaporibus congeritur in cerebro, aut ex stomacho tantum, qui uenti in celo pluuia, in humorem cerebri frigidityate coacti ad inferiora distillant mēbra. Vitiatur igitur uis cerebri digestiua cum plurimum ex mala habitudine frigidiore, ac humectiori sine ulla manifesta materia, interdum & cū materia frigida & humida, accedit & omnium qualitatū tā simplicium, quā compositarū distemperamentū naturale, aut præter naturā. Attrahitur itē materia ad caput dolore uehementi aut coloris uij cōtrahente, præter, (ut dictum est) qui spōce naturæ sublimia petunt uapores ueluti totius corporis caminum in quo sumunt superfluitates in aquā conuertuntur, cuius materiæ portiones partim per nares resoluuntur, partim per os excreantur, reliquæ in cerebro ad diuersa membra transmittuntur. Extrinsecus autem cerebrum à frigore cōplurimū leditur. Frigida enim ueluti niue refrigerata pota, uel capiti superinfusa distillationes generat, quoniam cerebrum offendit. Oritur etiā ex nimio interdū clamore, ut Paul. refert, exasperante arteriā. At calide distillationis origo, si extrinsecus euenierit cerebrū ad calidū distemperamentū ducit, ueluti sub sole defatigatio, aut uentorum calida qualitas, aut odorata excalefacientia, qualis muscus est, aut crocū allitumue, aut si quod carapasma capiti iniectum fuerit: excruciat enim naturalis calor congelatos humores resoluunt, & fluere facit. Calor enim extrinsecus, narium intus

calorem

Græudo.
Coryza

Lenteria.

Varij ex catarrhis morbi.

Viti cerebri digestiua quibus uitiatur.

calore extinguit, sicut sol ignē, unde digestiua uis resoluta, precipites humores sunt precipitare, Vnde Hip. sententia catarrhi superabundant flante septentrione, si auster precesserit. Vere ipso fluere continenter, si altas siccior septentrionalis, ac autumnus fuerit pluviosus & austrinus. in prouincijs uero tepidioribus ad austrum uergentibus hyeme leuante is fluor infestat. Aetate nostra huiusmodi distillationes graues periculose q; cū acuta febris omnem Italix oram infestauerunt, ex quodam celesti influxu, ita ut plurimi caderent. Quibus capitis distillationes eueniunt, pleuritici fere nunq; fiunt, neq; splene laborant. Noct. qualicūq; sunt, nam calidis distillationibus, nares & facies rubicunda est, & quod fuit liquidum est & urit nares, oculos pungit, & fauces exulcerat. Frigidis uero frons ac supercilia extēdi uidētur, & in isthmoide osse oppellatio, ut in coryza dictū est, si ad pectus penetrauerit humidū indigestumq; regreditur, crassum, albumq; quod cunque excreatur, quod febres maturare solent. Dolor capitis cum grauitate superioris ceruicis, rheumatismos ad inferiora delabi nunciat: uel si in urina circulo granulose bullae circumstant in uase. Si uero destillatio ex indigestione cerebri non fuerit, tum sensus liquidiores apparent, & quo maior materiei quantitas affuerit eo maior capitis percipitur grauedo. In senectute destillationes egre maturantur, in robustioribus uero quā in cauo reperiuntur pectoris humoris in sanguinem saepe mutantur, ac si plurimi sunt ac indefectis iuibus, in uomicam pectoris mutantur.

De curatione catarrhi,

Cap. XIX.

Destillationum causam digerendam, id est, cōcoquendā prius, deinde educendā, tertio auertendam, quarto fluentem sistendam docuere, quinto symptomata corrigere, uictus demum rationem reddere demonstrauere diligentiores. In frigidis destillationibus, à frigoribus, septentrionali statu, noctu lūne aspectu, & sub diuo ambulationibus lauacrisq; frigidioribus cauendum est, neue relecto capite maneat, plerim si post austrum septentrio flauerit. In calidis uero fluctionibus solis & aestatis calores euitare, ger, ignes, & calidos balneos, neue caput nimium grauitate tegat, hilaritatem in omnibus querat, somnus querendus est nocte ac parcius tantum, nec statim à cibo, sublimi capite, uel in latus dormiat nō plumbeo maxillari aut culcitra, die iregeto corpore esse debet, inferiora membra si detricatur iuuat, utraq; remedia ante cibum uehementiora in frigida causa. balnea quoq; destillationes maturā frigidas, aut fumidi uapores ex chamomillae decocto. Contra destillationes futuras quidam balnea calida ingredientiē, tuerentur se à futuro morbo. Gal. in calida pituita lauari frigida suadet & caput perfundere. Cibus omnis ad caput euaporabilis cauendus est, uiniq; potus, & aquae gelidae. In calida fluctione leuiter refrigerantia in cibo dantur ac humectantia: in frigida uero calefacientia & leuiter & exiccantia iuuant. ueluti pessana, papauer album, uel amyllum cum lacte, si febris eam iniuriā non concomitatur. Quidam uulgo sabaceam pulcem in fortitionibus dedere ex aqua pluuia addito amygdalino oleo, & saccharo nobilibus penidiatō ad clauum agitato, mire enim confert ea diutina agitatio. Furfuris quoque decoctum ualeat, inter olera uero (nam apparentia uarietas excitat) malua, atriplex, cucurbita, & quod spinachium à spinoso semine uocauit posteritas, summopere iuuat cum amygdalino oleo: sine febris etiam unum ex gallinacei pulli iure, uel perdicis, in potu syrupus uiolaceus, uel papaueris aut uinum granatorum dulcissimum, uel aqua cucumeris ingentis rotundi decocti pota salubris habetur, bilem enim compescit & fluctionem sistit, alium leniter mollit ex saccharo. In frigida destillatione ins ciceris prodest cum melle uel uua passa datur, auiculae, pulli, perdicis, hœdinaq; caro datur zgris: à cibo auellantur torrefactae profunt, uel in uereri tussi, in potu nulla prodest. In ea curatione nihil salubrius abstinentia, & uespera praesertim. In destillationibus acutis & tenuibus, eo decocto uimur, in quo psylli, cydoniorum seminis, ziziphorum, myxorum, ex quibus oriens uiscū ualidissimum conficit, & quales partes ex aqua decoquuntur, addito syrupo uiolaceo, aut papauerino albo, maturinis potionibus damus, materiam enim lenit ac inspissat, ex quibus & eclegmata fieri possunt salubria, quae frequentu linctu iuuant. In eo calu mirabile auxilium praestat quod diacodion dicitur ex papaueris semine cum corticibus ex saccharo sit, pastillorum modo. Alij amyllum cum uiolacea aqua ex saccharo pulis conficiunt

Periculosi catarrhi in Italia.

A quibus cauendum in destillationibus frigide.

Prudiam.

Spinachium.

conficiunt saponis similem unde saponem nominant posteriores: syrupus præterea ex nymphaee flore, aut cucurbitinis, semina quoque melopeponis contrita & percolata cum molle panis, cibarii leue conficiunt ex saccharo. Græcia eo ecligmate utitur, maioris gratorum dulcium grana olla discoquit & inde succum percolatum colligit, & rursus in eadem olla cum syrupo uiolaceo papauerino, & penidatio seruefaciunt ad mellis spissitudinem. Cataplasinata capiti valent leuiter refrigerantia ac tepentia ex hordeo, uiolis paupere, chamomila ex aqua decoctis, spongia infusa aut linetoli madentes imponuntur. eadem & genitalibus impolita præfunt, uel si crura lauentur. Si uigilæ fatigatæ xgrum, oleum uiolaceum, ac nymphaee floris eadem inunguntur partes, sed & uenter & fumen, & sedes ipsa. Caphora olfactu pdest cum rosacea, & uiolis purpureis. Si ea non sunt, hæc in lincolo trita impolita, odorata, ualent naribus subiecta habent miobalanorum, sandalorum singulorum an. ʒ. i. rosarii ʒ. i. caphoræ, rubricæ, armeniacæ, an. ʒ. i. in aqua rosacea tēperentur in qua gummi arab. ʒ. macerata fuerit. At si materia catanthi densa fuerit atque uiscosa, initio morbi non omnino iuuant attenuantia, incidentia atque aperientia, quoniam morbi uires excitarent, sed his concoquenda materia est, callitricho uidelicet manipulari quantitate, passulis mixtis an. ʒ. i. ficiis quæ pinguißimis numero 10. una decocta & percolata, adde sacchari quantum uis cum nuce muscata, suauitate dabis potionibus matutinis. Vel si feticula huic molestæ adesset exonerata materia syrupus ex acoro, aut stoecheade ualeat. Medicamentum quod à coena sumitur dormituris, ex uino uis temperate, coninet nucis muscate, cardamomi, gariopyllorum, carpesii an. ʒ. i. radices dulcis ʒ. 3. zinziberis ʒ. i. sacchari purissimi, quantum uoles addes. Galenus uero intrepide initio huius mali fouere caput non ueretur faculis ex milio ac sale, aut linetolis calactis, quo ad interiora calor penetraret. Aut calamintæ, thymi, hyssopi, cymini, melanthii, decoctum uapore naribus raptis, quæ carbonibus iniecta uapore ualent. Aut rosmarinum simili suffitu laudatur, & ubi chamomilla, sisymbrium, & maiorana incocta fuerint. Fomenta præterea maturantia ac resoluentia commendantur ex costo, myrrha, & spica, addito exiguu castorei rosaceo mixtis. Vnguentia quoque nardina, regalæ, & reliqua odorata excalefacientia odore iuuant, nam cerebrum confortant. Alij sinapi & costum capiti imponunt si frigidissima fuerit materia post uentris deiectiones. De quibus nunc dicendum restat. Et à missione sanguinis exordiar.

Que materia
concoquenda.

De sanguinis missione distillationum causa,

Cop. x x.

Venas in causa soluere tribus rationibus contingit, si fluxio sit feruens, in corpore parum modo calidiori & morbidiori, in quo oculorum cædium uenis rubefiat, cum grauedine capitis: aut si materia ad oculos præcipietur uel fauces, aut pulmones, aut latera: ita ut collectionem de facili augurari uideatur: uel si huic pesti febris accedat molestior, & tussis quoque infestissima, uel lateris compunctio. Deinde alijs mollienda est, si bilis reuerberata est morbi origo, uiolarum condimento, aqua hordeacea, myxide, ziziphis, & Aegyptijs priuinis quos tamarindos uocamus apud officinas, una decoctis, epoto succo, aut per se Aegyptia siliqua p. x. 10. Vel compositionibus quibus nunc utimur diaprino, aut lenienti, ex enim suauiter uentrem ducunt. Ex petuita uero frigida, damis uulser diacolocynthidem, aut pilulas quas coccias uocamus, aut hieram picram Galeni: dycteres quoque subditi leuant corpus pro materie ratione. Aut glandes coniecte in aluum ex melle & sale, aut ex nigrescente saccharo: utriusque enim seruire ignis in apitha collyria cogitur, oleo asseruantur, ne liquefiat materia. Post ea auxilia, quæ materiam auertunt, studiosius imperamus, qualia sunt frictiones, uincula uehementiora, cucurbitule: & matrescentem materiam, sternutamenta, gargarismata, & prosumt, uel cucurbitule in occipito. Quidam impie uellunt aures, & barbam uel capillos euellunt. Vidimus id Græcos obseruare in uertice capitis magnam partem capillorum manu uehementer uellentes, donec crepitu cutis ab osse recedat, distillationes & corizæ eo modo sistere, ex uera causa. Quidam & in temporibus cucurbitulas imponunt frequentes, & ce rotaria pro materie qualitate superimponunt. Alij eadem in principio hoc bregmare fieri malunt, quæ nares obstrusas adaperiunt. Mirum in modum ualent, succo caulium, beæ radices, maioranæ, seminis melanthii, astaphilagris, quæ ea semina prius macerari aceto

Vena soluenda
que indicent.

Tamarindi.

acero maluit, alij sinapis semen præferunt, aut euphorbium trileuatum cum lacte naribus immittitur, leuiter enim picuitam trahit abundantem. Alio modo, quo & cerebrum iuuat, habet heræ renelle succi, maiorana ana ʒ. i. uini albi meracis boni ʒ. i. croci scrupulum, calesacta ore repleto aqua naribus spiritu rapitur ad superna. Quidam colliria indita in nares laudant: Sume pyrethri, piperis, ana ʒ. i. zingiberis ʒ. 2. ex decocto despumato melle digeruntur. Galenus initio morbi sternutamenta damnauit, quoniam materia indigesta sunt enim & oculum maxime prodest, quoniam materia quiete concoquitur, alioquin exerticatione calor diffrahitur, sternutamenta quoque initio morbi damnauit, quoniam maturitate prohibet, & nouas subinde materias contrahit, maturata uero materia ualentissimum præbet adiuuentum. In acuta distillatione inspissantibus. & refrigerantibus unimur remedijs. Gargarisationes ite materiam agitas, si inest pestiue sunt, & ad fauces uel pectoris partes humores trahit, à nobili enim membro ad ignobilia humores pellunt. Summi quoque remedijs præstat bregma ad eundem abradere, deinde loci cepa, aut scylla coacta, re, aut panni asperitate. Antiquiores dropace utebantur, aut simplicium aliquo, quod uelut excitat adurendum: id quoque præstat columbinum simum, sinapis semine, metastrum, cum sicu arida, aut gummi rutæ agrestis. Alia sunt quæ materiam in capite resoluit, ex garyophyllis, machir, cinnamomo, pulegio, origano, serpillio, stoechade, maiorana, calamintha, azaro, baccare, spica, ac carpelio, contrita enim in farinâ sacculo molli inclusa sinapet imponuntur. Alij simum colubinum, sulphur quoque contritum & impositum, aut radices asphodeli aridi farina, hyeme ea præsertim ualent. Aut in emplastrum supra froie si imponitur miræ guttaria sistit. Ladani ʒ. i. s. machir, melachij seminis ana ʒ. 2. croci ʒ. 5. gummi iuniperini ʒ. i. olei costini pauli, uel aloës ʒ. s. pulegij, calaminthæ, corticis mali citrei an ʒ. i. rosarum aridarum, myrti seminis, thursis lyriaci, an ʒ. s. cum ladano & modico ceræ coactantur. Aliud lauri baccarum, asphodeli radices, sulphuris, sandarachæ, seminis iuniperi, pyrethri, piperis longi, sinapis ana partes æquales, ladano excipiuntur. Lauant præterea caput lixiuo quercino, aut ulcis, in quo calamintha, origanum, mentastrum, azarum, lauri baccæ, & bacchari, iuniperinæ baccæ, cum asphodeli radice hederatæ, & sulphur incoquantur. Aut uinum Cretense ualidissimum, in quo & thus, & sandaracha effebuerint. Ambra odorata, hoc est succinum odoratum, miræ corroborat cerebrum infirmum, siue calidum siue frigidum, si ueris herba secur. Nā lignum aloës nidore salutæ tradit, nā & guttaria inhihet. In catasphigmate calido aqua rosacea cum paulo caphoræ gargarismate confert, aut lris decoctum admixtum, aut coriandri, aut papaueris radices decoctum. Si materia destillat ad pectus syrupus ex papauere ualeat. Aqua quoque lactucæ, aut succus, guttur & pectoris partes tuetur, aqua quoque plantaginis, solani rubi. Frigidæ materię distillationem sistit styrax nido naribus raptus, ut tradit Dioscor. Ladani quoque & thuris, nardi, & cassiæ, nā spica per se, si ore contineatur fluxiones frigidas suspendit, & pila quoque coactur quæ frequenter odoratu iuuat. Habet styracis, thuris, sandarachæ an p. 3. costi, spicæ an p. 2. succini odorati p. 1. musci p. s. melachij p. 1. cum gummi & uino pila coactiunt, alij lignum aloës, miræ enim cerebro ppiu est. In causa calida sandalorum omnium rosarum rubentium, an p. 1. caphoræ p. s. rubricæ armeniacæ p. 7. cum rosacea in qua gummi arabicum maceratum fuerit in pila rediguntur. A cœna memorabilis utilitatis est, semen papaueris satui albi, saccharo obducti, ad ligula deuoratum, aut syrupus seminis papaueris etiusdē cum calicibus, tota nocte uice eclegmatis, si ore continetur, ualeat & dianthodō. In fluxione frigida catapotia ea laudantur: Castorei, styracis aridæ, thuris, cassiæ, croci. an p. 1. opij. p. s. cum rhodomelite pilule coactantur. Alex sine opio, myrrhæ ʒ. 6. thuris ʒ. 35. radices cynoglossi, aridæ, castorei, croci ana ʒ. 4. cinnamomi, glycyrrhizæ, styracis rubi, gariophyllorum, ana ʒ. s. eodem modo conficiantur, uel aliter ladani ʒ. i. s. mastichis, myrrhæ, thuris, styracis, gummi arabici, an ʒ. 3. ligni aloës ʒ. i. eodē modopilulas confice. Præstantissimum remedium (ut tradunt) præstat terra lemmia uel rubrica armenia cum uino, efficaciter enim suspendunt fluxiones eas. Paulus si ex inflammatione arterie & branchus ortus fuerit emplastris occurrendum est discutientibus, quo ad phlegmon dissoluatur. Quale est quod habet oleis cretici, tragacanthi, gummi, amyli, palmularum pinguium decocti, glycyrrhizæ, palsitue ad mellis spissitudinem. Deinde bellaria ex melle & lacte, in amylo uel pane

Sternutamenta inest pestiua.

Gargarisationes inest pestiua.

Materia in capite resoluenda.

Seris herba leuatur corroborat.

Catapotia uisita in frigido est tharctica.

uel pane fuligineo, uel ex amygdalarum forbitionibus fieri solent, butyrum quoque prodest, sed in primis uini abstinentiam laudat, & uentris decoctionem.

De importunis sternutationibus.

Cap. XXI.

Sternutamenta sacra haberi in quæstionibus suis tradit Aristoteles, quoniam ex cerebro diuina parte, excellentissima tamen ac cælo proxima erumpant. Propterea nouis quoque moribus sternutantibus statim bene ominamur, inuicem quæ fascula ualetudinem reddimus. Et sternutamentis ferculum reuocari inter conuiuas mensam uel, postea si non gustarent aliquid inter dura haberi, omnino tamen inanè esse, uerus mos erat. Theophrastus senes laboriosius sternuere tradit, solum hominem sternuere, ac morituros sternutamentis irritis non moueri. Aristoteles docuit sternutamenta præterea quæ de medio noctis ad meridiem usque à priscis dari, eodem autore uidemus, eadem uero de meridie ad noctis medium approbari. Galenus inter symptomata molestiora, connumerauit sternutationem, quoniam & causam eius naturalis sit, ea ualidior ac uolentior quam tussis est, qua quæ in naribus sunt, expurgamus lædentiā. Aër enim qui à pectore exit, & qui à uentriculis cerebri effluit, unā coniunctus ad propellendum quicquid mordacis inest, prorumpit, impetu quoque quodam sternutamentum ingenti sono elidit. Nam ea si ex corda non fuerit, plurimum capiti subuenit, utraque enim tum cerebri, tum pectoris uis ad sternutationem facit, pectoris uero ad nullam distaxat potentia requiritur, quæ ob id capiti inutilis est. Sonitus enim uehementior redditur, quoniam aër amplius per angustias narium transit, uel eam causam aliqui dicunt, motum esse uolentum commotione cerebri ex naturali & animali natura compositum. Et si cerebri substantia non moueatur, sed uelamenta tantum id officium præstare, unde sternutamentum ipsum, comitiale morbum uel uisigium esse nuncuparunt. Etsi Auicenna uim cerebri expellentis esse contendat, quod uentosum sit aut mordax. Ea sternutatio præterea excitari solet solis radijs per nares haustis puluere, pinna, sinapi, pipere, elleboro, euphorbio, pyrethro, & his similibus seruendis nature, inter refrigerantia, aceto, camphora, nymphaea, rosa. Sternutamenta caput & cerebrum repurgant, si materia concocta fuerit in distillationibus, dolore capitis, delirio, lethargia, apoplexia, uertiginibus, comitialibusque morbis, & singulis quoque crebros sedare tradit Aristoteles, quoniam quicquid in ore stomachi superfluit, uel quadam discutit, ac depellit. Eadem & partum accelerant, & secundas pellunt, suffocationesque foeminarum iuuant.

Sternutamenta sacra habita.

Quibus sternutatio excitatur.

Commota ex sternutatione.

De curationibus importune sternutationis.

Cap. XXII.

Sternutamenta emendari tradit Varro, si palmam altera manu scalpinus: alij autem sinistram in longissimum dextre digitum transferre iubent, aut in aquam feruentem manus immergere, oculo perfricato Aristoteles prodidit sternutamenta finire. Et nasos pariter, uel auribus uellicatis, gingiuis & palato, anisum inhibet cum apio olfactum, sternutationes quæ initio febriis eueniunt, ex enim plurimum obsunt, nam caput replent. Galenus iubet spiritum intra pulmones comitaciter contineri, ut assuetudine condicat natura. Quidam superiores maxillas oleis humectantibus inungunt, quale est rosaceum, aut cucurbitinum, aut salignum, alij aquam naribus attrahunt, uel os frigidum fouent. Quidam & caput ipsum attonium inungunt, si calida sit materia, aceto & oui candido oleo tamen rosaceo admixto, si ex aëre fuerit, ex calcificationibus oleis superinfusus occurrunt, &

in ambas aures conijciunt, sicut oleum irinum aut chamomelinum. Iuuant præ-

terea spongiæ recentes naribus subiectæ, aut ocimi folia trita, ut Pau-

lus iubet, naribus confecta. Hinc ad oris uia transcamus.

k Alexandri

ALEXANDRI BENE

DICTI VERONENSIS PHYSICI, AD MAXIMI
liamam Cæsarem Augustum Imperat. inuictissimi, Lib. V.

De uitijs oris, Cap. I.

Quibus confit
halitus graui
ter olet.

Quis uitijs intolerabile est halitus graueolentia, quæ consuetudinem uiri & uxoris ingratum facit: quæ ulcerum uitio oritur, aut polypo et narium ozena, gingiuarum tuberculis, denticum corollionibus, aut putrido uentris phlegmate, aut pectoris uomica, pulmonumq; ulceribus: uino crapulaq; frequenti pluribus graue olent ora magisq; ieiunis. Salacioribus item halitus corrumpitur uel quibus sesaminum in cibo frequens fuerit, aut alium uel cepe, & similia his. Male olent ora siue narium spiritus gibbosis, quos strumosos uocamus, quoniam aer reclusus non meabili canali, sed pectoris incommoda curuicute contentus, diutius quam par sit, unde spiritus uapore olido infectus emittitur. Ex putrido stomachi humore cholericis, aut phlegmaticis saepe id uitium nascitur, quod ieiunantibus grauius sentitur, & à cibo uero minus graue, quoniam cibus oris halitus uniat, ieiunis uero aer in stomacho immotus calidior redditur, tum spiritum & humores qui in eo sunt ad putrefactionem mouet, quies enim putrefactionem sponte excitat, motus autem ne putrefiant tuetur. Quod autem ieiunitas calefaciat, sitis indicio est, ex Aristotele.

Syruposi.

De curatione in comuni, Cap. II.

Remedijs hali-
tuum male olentis
propter bilem.

Si cholera oris halitus uitatur, aloë cum melle, aut saccharo uel syrupo rosato cum cythori aqua danda in potu est frequentius, nam oris halitum abolet. Syrupus pomorum aut cydoniorum ualeat. Rhos syriacum ex aqua nigris decoctum & potum experimento ualere constat. Armeniaca poma ualent, ut quidam tradiderunt. Sed peculiari remedio persica oris grauitates ex toto tolli medicorum omnes scholæ laudant, alioquin perniciose arbitantes. & miramur eorum diligentiam in tradendo mali persici naturâ, inter omnia mala nocentissima esse predicantibus, præterquam quod oris halitum quod uitio stomachi contingat, suauiores reddat. causam referunt, quoniam siue recentia siue arida (tam enim ob causam in arcis asseruantur) materiam in stomacho putrefacti absument, prohibeantq; alias ad eum confluere. Quis igitur, bone Deus salubrior fructus, aut eo quis innocetior? Gal. de malo persico hæc pauca retulit. Quid enim dictum sunt de persica arbore, quæ cum apud Persas letalis esset, in Aegypto fata innocetior reddita est, & terribilis eius qualitas in salutarem mutata sit. In secunda quoq; mensa profunt pyra recentia, aut condita cydonia pari modo: & quicquid inter fructus acrimonia habeat, si phlegma in stomacho id uitium facit, aloë cum agarico preparato id sanat, uel ipsa hiera uniuersaliter datur. Quidam à crapula uomitiones laudant. In utraq; causa, & mullam exinde propinandam offerunt, uel aquam saccharo concoctam. Alij syrupum abstinthium & aloë mixturam dederunt, uel ipsam in aqua abstinthij. Alij catapoda ex aloë & citri semine conficiunt, aut cum iuniperi baccis, aut oxycedri. Plinius de malo citrea lib. 12. Hæc est cuius grana Parthorum proceres incoquere diximus esculentis, commendandi gratia. Ex posterioribus hæc halitum commendant, & iucundum reddunt, rosa, uiola, camphora, semen agni, nymphaea, sandalorum farina: & inter testacea onyches dictæ, reliqua calide sunt potentia, quæ iucundum odorem præstât, thus, xylo aloës, cinnamomum, mastiches, garyophylli, myrobolanum, nux muscata, & eius cortex machir, cardamomum, carpesion, ocimû, nardus omnium generum, muscum suauissimè odore corpori & oris affectibus præstat uel leui gustatu. Ex his trochisci fiunt qui eas grauitates extenuant. Alij alias mixturas conficiunt. Cardamomum per se commandatum ualeat: aut thus sincerum, si sub lingua dormiculis contineatur aut mastiche. Machir ex uino potum tota die Germanis halitum à putore custodiunt. zedoaria eructationes male olentes emendat. Malobathrum quoq; apium commandatum proceres adituris, odorem oris commēdat, satur eia, cyperus, inter compositiones triphera minore ualere

Mali persici.
Galenus.

Quæ reddat iu-
cundū halitum.

valere traditur, & saccharum rosaceum cum musci exiguo, uel luniperi bacce cum uita passia. Inter cibaria prodest quicquid assum est, aut muria conditum. Obsunt agnina caropiscines recentes, lac, & omne pingue, fructus facile putrescibiles, olus omne humidum, legumina & aquae potus, frequensque crapula. Alij graueolentia leuant rutha comman-
ducata, aut tenerrimi rubi caules, cyperi radix, coriandrum, pulegium, citrei cortices, faba
assa comanducata, & zedoaria, uini item non sentiri putores in homini frequentia, qui
chartam papyraceam commendant. Sed ad reliquas causas & remedia transiamus.

Quibus helium
male oleum effu-
ciunt.

Ad parulidas & epulis.

Cap. III.

Parulides sunt gingiuarum tubercula, inquit Paulus, epulis uero est quotiens iuxta
dentes in gingiua caro excreuit, non sine interdum febris, ac dolore. Prodest flos aeris
combusti, per se, uel cum galla, uel psori combusto, aut alumine, aut galla per se, aut aeris
flore cum aceto diluto pluribus diebus & arefacto. Dentium sinagma, aristolochiae radi-
cis cinis, & cornu ceruini cum exiguo mastiche sal candidus admixto melle, ficulneis fo-
lijs inuolutis, & in cinerem redactis cum melle utuntur: cochleae terrestres coibunt cum
melle, lana succida cum exiguo sale combusta, omnibus enim aliquid odorari admisce-
tur odoris gratia, qualis iuncus, nardi spica, aut malobathrum, aut cyperus, aut iris. Quae
excessu gingiuis conueniunt ex Paulo rosarum 3. gallae 3. zinziberis 3. contrita, gingi-
uas erosas & putridas sanat, oliuae foliorum decoctum, acenum scyllite, arida medicamen-
ta profunt, ferri erugo, cicini. Tumores & carnes superexcrecentes sanat portulacae
succus, si ore contineatur. Muria quoque oliuarum, quas colymbades uocant, sordida ul-
cera attritu purgat, oleum omphacinum calefactum, aut lentiscinum, melinum aut amur-
ca. Ex aridis, ferri erugo, aut aeris, aristolochiae radix, plantaginis semen arefactum, calcant-
hium torrefactum, aut cytini ipsi. Ad parulidas ex eodem Paulo: Aluminis 3. 4. salis am-
moniaci 3. 4. zinziberis, costi, pyrethri ana 3. 4. piperis grana 10. siccis utuntur. Aliud in
quo sulphuris uini, piperis, aluminis scissilis pares porciones. Vidimus ex gingiuis san-
guinis profusa incredibilia, qui supra modum in saliva profluebant, & uix aegra sanita-
ti restituta est.

Dentium
sinagma.

Excessu gingiuis
quae conueniunt.

Sanguinis pro-
fusa ex gingi-
uis.

De gingiuarum doloribus ex Galeno & Archigena.

Cap. IIII.

Gingiuarum inflammationibus oleum lentiscinum commendatur, si ore contineatur
in nouum esse debet, uetus improbat, quoniam calidius sit: excalefaciendum est in uase
uitreo, aut figulino, quod calefaciat aqua in cacabo pariter calefacta. Valer item, si os in-
tus inflammatum fuerit, hoc est, si lingua & tota intus tunica inflammata fuerit, dolore enim
mirè sedat, & materia discuti: sine mordacitate, quibus phlegmones maxime indigere
creduntur. Damnatque obiter medicorum ueraciam Galenus, cum styptica & repercu-
tientia prodesse phlegmonibus animaduertit, quam magis styptica, & magis discutien-
tia fuerint, ideo magis prodesse falso existimantes: temperamento enim auxiliari certo sci-
mus, nec quae magis diaphoretica sunt, semper iuuat, nam intempestiua medicina phle-
gmoni interdum nocet, quoniam nimium diaphorat, ac stypticat, quoniam eorum materia
uolenter congregat, ac unit. mediocritas igitur in his conferre uidetur. At gingiuarum
doloribus Archigenes decoctum radicis hyoscyami ex aceto laudauit: inflammationis gingi-
uis alumen cum salis quarta parte, si arida trita imponatur, ac postquam momorderint,
uino colligatur, aut foliorum oliuae decocto, plurimum prodesse tradidit. Erosis gingiuis
ad quas humor distillat, oleo calido fouere utile est: deinde galix et myrrhae modicè polli-
nem adde. In epulis, id est, gingiuarum tumoribus calcidum & myrrum trita cum leni
seino oleo imponuntur. Celsus solent, inquit, interdum iuxta dentes in gingiuis tuber-
cula quaedam oriri dolentia, parodontidas Graeci uocant: haec initio leniter sale contrito per-
fricare oportet, aut inter se mixtis, sale fossili coibusto, cupresso, nepeta, deinde eluere os
cremore lentisculae, & inter haec hiare, donec pituitae satis profluat. In maiore uero inflam-
matione isdem medicamentis utendum est, quae ad ulcera oris conscribuntur & mollis li-
namenti paululum inuoluendum aliqua compositione, ex ijs quas antheras uocant. Dein
de ore continendum calidum mullum, in quo ficus decocta sit: ubi suppuratione coepa sit,
alioquin subcrudum incidendum, ne si diutius ibi pus permanferit, os ledat: quod si maior
est tumor est, commodius totus exciditur, tum lentisculae cremore commode eluitur plaga.

Moderate de
portere esse ut
alimur.

Erosis gingiuis
quid faciat.

& ceteris quib. in oris ulcerib. unimur. Alia quoq; interdū ulcera in gingiuis oriuntur, p quibus mādere ligultrum oportet, succū q; eum ore continere. si uero dentibus gingiue recedunt, eodem antheze succurrūt: utile est etiā pyra, aut mala non permatura mādere, & ore eum humorē continere. Idem q; prestare non acre acetū in ore retentum potest.

De oris ulceribus & aphtha.

Cap. V.

Que partes
morbis magis
obnoxia.
Aphtha.

CAlida & humida loca, inquit Galenus, de facili uiciantur, & plurifariam exulcerantur, ulcera q; ipsa oris diutius durare solent, quoniam remedia non facile imposta permaneant, & oris salia perfluantur. Sed quod aphtha appellatur longē omnī periculosisimum est, quoniam altius infedit, & gingiuis incipit, ad palatum & fauces usque totum os occupat, cito enim per eas partes diffunditur, ignee naturae, inter serpētia ulcera dira. Ex omnibus humoribus oritur, ex phlegmate salso albescit: ex bilī flauī cernitur, reliqui humores suum colorem reddunt, in pestilentia, ac periculosis febribus frequentius apparet, ex flagrantibus exhalationibus, raro non diro augurio: ex cibis mali succi uel potibus & ex corruptis intus humoribus. Vlcera oris quo uetustiora sunt eo tardioris curationis: praesertim quae carcinomatis naturam habent. In infantibus ex impuro nutricis lacte, uel in stomacho quocunq; uitiatō, periculosissimum habetur: quoniam misere lactantes consumit: in adultioribus minus periculi est, quoniam remedijs parent. Cum plurimum enim ex humoribus feruentibus & acerbis perurentibus ea eueniant.

De curationibus,

Cap. VI.

Que ratione en
sentur oris ulce
ra infantium.

Quoniam infantibus imperari remedia non possunt, nutricis lac temperandum est, & ad contrariam ulceris dispositionem reducendum: ueteres nutricem ambulationibus cogeant, atque ijs operibus, quibus superiores mouerentur partes: & ci bis lenibus qui non facile corrumpentur ali iubeant. In calida materia uel pestifera exulcerante, quae uel tactu percipitur syrupus acetosus ex oxylapathio uel oxī, ex malis granatis acidulis syrupus citreus, aut melinus & his similis frequentī prodest potu nutrici. Vetēres in balnea ducebant, ac calida perfundeant mammas. Cibaria conduntur acetosis, acerbis, uino granatorum, ac uux acerbae acore: atate prouectionibus sanguinis missio conuenit, ac ueneris deiectio: & cucurbitulae sub mento impactae profunt circumcise, ac clysteres lenes in calida materia: acutiores si materia magis ardens fuerit. Alij sanguinis missionem laudauere uel cucurbitulas, & alius soluenda est. In ore repugnantia continenda sunt: qualis quae ex malis granatis stomachice dicitur, aqua frigida, & in qua papauer syluestris incoctum fuerit: portulaca cruda commanducata, aut rosa uel eius succus: omphacium, cenanthe, cydini folioli ex melle, lens: oliua commanducata, uel cypri folia, hoc ligulstri, myrti folia mollissima, galla q; immatura, infantibus oleastri folia, uel succus caulium rubi, & folia commanducata: uel radix decocta in uino ad tertias, & acacie succus: plantaginis uel, cuius & folia & radices commanducatae profunt. uel si rheumatismo laborat os, prodest & uinum colluto ore: mox hydromel, aut rhodomel. Ex frigida materia semen apij frigida aqua tritum si ore continetur, ualet: & utrumque pulegium: gith tritum aut commanducatum, aristalthea cum melle, uua passa cum nucleis suis: & cum pipere commanducata, lauri baccae, flos cysti in uino aultero colluto ore, cynosbati cyma, cum malliche, thia, alumen per se sanat oris ulcera, flos zris ex aqua. Puerorum ulcera sanat butyrum cum melle, ossipum cum asnerino adipe. Si os feruentia intus exusserit lacte omnino, statim sanantur, sal in linreolo concepto ualet. Oris nomas quae uentilare contrahuntur, priuium sedat testudinis sel. Flos uel squama zris omnia ulcera, & omnibus quae serpunt mysi, calcanthum cyprium, spodiū, alumen cum melle mixto, duabus melis partibus, tertia aluminis.

De antheris & ceteris compositionibus,

Cap. VII.

Scripta oris ul
cera quae cohi
beat.

Antheras uocat in quibus iunci quadrati, myrrhæ, sandarachæ, singulorum p. .4. aluminis pares portiones, aut croci, myrrhæ singulorū p. .2. iris, aluminis scissilis, sandarachæ singulorum p. .3. iunci quadrati p. .8. aut gallæ, myrrhæ, singulorum p. .2. aluminis scissilis p. .2. rose foliorum p. .4. quidam autem croci p. .3. aluminis scissilis, myrrhæ singulorum p. .1. sandarachæ p. .2. iunci quadrati p. .4. miscent, & priora arida

arida inſperguntur. Aphthas ſanat mel cui rhus ſyriacum, aut amarae nuceſ adiectæ ſint: uel mixtis roſæ f. lijs aridis, pincis nucleis, mēthæ que cauliculo, ex melle, uel eo medica-
mentum, quod ex moris ſit, quorū ſuccus eodem modo, quo punici mali ad mellis craſſi-
tudinem coquitur: eademq; ratione ei crocum, myrrhā, alumen, uinum, melq; miſceatur.
Ar ſi lenia medicamenta in eo parum proficiunt, adhibenda ſunt ea que adurendo cru-
ſtas ulceribus inducāt, quale eſt ſciſſile alumen, uel chalcis, uel atramentum ſutorium:
noſtri poſteriores rhamnum, balauium, ac lentem decorticatam decoctam accipiunt,
& percolato utuntur ſucco, aut roſacea ſola: & ſub mento uenam ſoluere iubent, aut la-
biorum. oxygala ſi in ore continentur, prodeſt, aut pomorum ſuccus immaturorū cum
melle coctus. Apha, ut tradunt diligētioreſ, herperis & nome uirus habet, ob id diſſi-
culter ſanatur: in quo abſtergere omni cura neceſſe eſt, ac uehementiori, ut dictū eſt, me-
dicamento uti: deinde oleo roſato cum oui candido cōtinuē colluendum eſt, quo ad
ardor omnis auferatur: demum cicatrix ſuperinducenda eſt. Laudatur omniſ etas uitiſ
ſeuum cum medulla ceruina, uel uaccina, aut uiculi, cum cydoniorum ſucco, & in primis,
planeaginis ſuccum, aut ſpodion ipſum cum gallis immaturis, roſa & acacia. Poſteri lau-
dauere camphoram. Dioſcorides ſucci pomorum immaturorum ꝑ. 3. mellis ꝑ. 1. croci ꝑ. 1.
aluminis ſciſſilis ꝑ. 3. ulcera enim omnia que in humido ſunt, perſanāt mixta. Cinis glan-
dium ſerpentiæ ulcera inhibet, & hirundinum pullorum cinis cum melle. Aliud medica-
mentum nobile ad omnia ſerpētia & putrida ulcera erodentiā: Arſenici rubentis, calcis
uiuæ, gallarum, aluminis, ana pares portiones, ex aceto in paſtillos digerantur, & ſerue-
tur ad uſus à quo oleum roſaceum ore continendum eſt. Et Galenus propterea, ac maſſi
qualitate uehementiora componi remedia offendit, ſed in omnibus myſi prætulit ex uſu
noſtyptico, aut diſſuto, aut ex aqua. Si aphtha ſordida ſit, myſi cum uino aſtero & me-
le, inquit, miſceat: eo uehementior eſt, xris ſlos cum uino & melle. rhus ſyriacum in pue-
ris cum roſis & uino colluſo ore temperate exiccant. Oleum enim, inquit Galenus, per
ſe aphthas nocet, quoniam humectat, & ſordidiora reddit ulcera, & chalcis pari modo
per ſe efficit, quoniam mordet & ulcerat. mixta uero mirabile efficiunt medicamentū.
Lac decoctum cum lapidibus ardentibus, uel ferro infantū ulcera ſanat, addito ſale uel
melle. In frigidis oris ulceribus, oxy-melle ſcyllitico utimur, aut oliuarum cōlybadum
muria, uel melle roſato cum alumine, deinde que ad cicatricem inducunt, imponenda.
Atrum uero ulcus & melancholicum, diutius uehementiori indiget medicamento, ace-
to ſcyllitico, aut flore xris cum aceto & galla immatura, uel eo medicamento quod ha-
bet rhuſis ſyriaci, roſarum aridarum ana portiones æquales: ſpodii, balauiorum ana ꝑ.
s. floris xris ꝑ. s. arida imponito, & confricato, uel cum ſucco cydoniorum os foue ſapiſ-
ſime. Aliud, paſſam ſine nucleis cum aniſo terito, ex melle mixta, ore continetur. Item
ſoliorum oliuæ aridarum, thamni, acatæ ana drachmas uiginti, aluminis ſciſſilis, floris
xris ana ꝑ. s. croci, radicum liliorum ana ꝑ. 5. farine hordei ꝑ. 5. mixta ualent. Alij, erui ſari
tam cum galla immatura, & melle adde pergamentæ chartæ ramenta, cum aceto: uel in
pueris in quibus, inquit Aſculapius, gallas immaturas contractas ex aqua coquito, de-
coctum percolato, adde mellis quantum uiſ, & rurius coquito ad ſapē ſpiſſitudinem,
& digito aut penna os ſilinit: & ſilo uel panno abſterge ulcus. In uiris & durioribus
corporibus myſi cum aſtero uino utimur. Diadſimata quoque alia lenia, alia inedio-
cra, alia uehementiora ſunt, pro corporis qualitate, ac ætate, ſicuti & cætera medica-
menta conſideranda ſunt.

*Aphthæ que
curent.*

*Aphtha quare
difficiliter ſa-
naret.*

*Ad ulcera ſero-
penis medica-
mentum.*

*Frigida oris ul-
cera quibus eu-
remur.*

Diadſima.

De lingue ulceribus.

Cap. viii.

A Murea in ære cocta ad mellis ſpiſſitudinem, linguæ ulcera ſanat. Sed que in latere
linguæ enaſcuntur, diuſſime durāt, quoniam acutiſſimis interdum dentis obiectu
offenduntur, qui ſaneſcere ulcus non ſinit: quem eliminandum eſſe protinus dicimus. Pec-
liariter hirundinum cinis ex muſſo ſanat ea ulcera, & ſal frictus comminutus que pro-
deſt lingua perſpicata. Andromachi medicamentum, & ad omnia oris ulcera eſcaræq;
conſtat ex oſſis, oliuæ cinere, alumine ſciſſili, roſa, croco, & amylo, ex melle componun-
tur. Archigeris trochiſcus talis eſt, ſimi aridi canini, & calcanti in concha marina ſu-
tannur, & cum melle componantur, ad uſus ſeruantur. Prodeſt quod habet hirundinum
pulſo.

pullorum, & firmi canini cinerem ex superiori amurca, uel melle mixta. Linguae ulcera faciat harundinis succus cum melle coctus & illitus. Lycium ex aqua rosacea ualeat, si ex distillatione fuerit abrotanum tritum, & cum melle impositum, penuriam continenter facit. Chelidoniæ succus cum pipere contrito, sanat linguae ulcera. Ad labiorum fissuras, inquit Paulus, amurca eadem illita sanat, aut adeps anserinus cum melle & cerebithina æquis portionibus, aut foliorum rosarum farina cum oſepo & rosaceo.

De bathrachio ulceris genere,

Cap. IX.

Sub lingua tumor quidam cum inflammatione oritur, ut Paulus Aegineta scribit, in pueris maxime, nam et alias quidæ oris partes occupat. In uiris quæ sub lingua sunt, uenas aperimus: tum myſi, floris æris, æquo pondere arida imponuntur, aut anthera utimur, aut sphærio, uel diphrygo. Aliud quod & ad aphthas facit, æruginis æris, gallæ immaturæ, chalcidis, pari pondere: ex aliquo dulci imponitur & eluitur. Aliud ceruinam farinam cum melle subijcito, & gallam tritam cum melle aut rosæ foliorum & oliuæ decocto ulcus collues. Alij apostema durum esse uolunt, in quo uenæ nigre intumescunt ad rante coloris similitudine, unde nomen habet. Alij phlegmatici abſcessum dicunt, glandule similem, adeo eminet, ut alia minor lingua subesse uideatur nõ sine febris, interdum oritur letalis. In uiris cephalica uena uulneratur statim, quoniam in mora periculum est, ac supra scapulas cucurbitæ imponuntur, scalpello circuncisæ, uleus, ut Galenus prodidit, ferro non est secandum, ne profluuium sanguinis æger pereat, sed flore æris & medicamentis ante dictis ulcus curamus. uel eo quod habet, gallæ, myrrhæ, aluminis, radices lilij, croci, ana portiones æquales. Aut id quod continet sale ammoniacum & acetum, & æris florem, & tragacanthum, aut eadem quæ ad aphthas diximus ualere. Infantibus origanum, cortex mali granati cum sale confricabis, mixta & contrita. Si his non cedit morbus, ferramento opus est.

De lingue potentiæ & affectibus,

Cap. X.

Lingua, ut Galenus exposuit, aut in mouendo, aut in gustando patitur, interdum utroque modo, eodem enim neruo qui mollis appellatur, ab anteriori cerebro tertie syzygiæ pars, gustandi uis ac sentiendi potentia defertur: at quo mouetur lingua, neruus ex septima oritur syzygia, qui longior est ac durior, quoniam mouendi, & differendi officium præstat. Et quoniam gustandi potentia quàm sentiendi nobilior est ea de causa facilius a contrarijs læditur, & si gustus ac sensus in eodem sit neruo constitutus: quoniam gustus nitidiorum explicatiorumq; nerui semitam exposcit, is neruus per summum lingue cuticulam ambientem dissipatur, & in carcerem delinquit: in geminas partes diuiditur, sicut & qui motum præstat a septima syzygia: quarum altera resoluta diuinus sermo, qui uoluntarius dicitur, sublati cernitur: ita pariter & sensus ac gustus læditur. Mollis neruus ad palatum & ad fauces gustandi riuulos diffundit, quidam & ad gingiwas arbitrantur. Mouendi neruum apte natura duriorum effecit, sentiendi & gustandi uero melliorem. Si cerebrum afficitur, & nerui ij quoque afficiuntur, ex quo originem habent, unde sensus motusque læditur. Lingua igitur in primis, aut resoluitur, ut in apoplexia, de qua primo libro egimus: aut distenditur, aut inflammatur, aut induratur, aut uulneratur, suppuratur, exulceratur uel. Gustandi præterea uis & sentiendi, aut imbecillis redditur, aut ex toto aufertur, aut immutatur: in febris enim serè omnia amara diiudicantur. Communicatione quoque stomachi, pulmonisque, ac pectoris afficitur. Si ne pinguedine est id membrum, ut sensibilis ac agibilis fieret: nam pinguis & seuum sensum prohibet, quoniam sensu caret, & graue membrum reddit, immo spongiosa lingua effecta est, ut mobilior sit: eadem & salua temperate madet, quoniam arditas sensibus & motibus officit. Naturaliter dulcibus & pinguibus oblectatur, quia nature ij gemini sapores propiores sunt. At si gustus ægrotat, contraria adamat, acris amarus, frigida calidus, humentia aridus, styptica dissolutus. Et quoniam stomachus uiscerum & uenarum dispensator est, uicariam sibi linguam constituit, ut quibus oblectaretur, de saporibus ea diiudicaret. Hæc dulcedine plurimum cum palato oblectatur, quoniam ut Mesagorus & Philoſinus (ut Galenus refert) lingue subesse dulcem humorem congenitum tradiderunt, qui bili in febricitantibus quibuscumque infectus, & calorem

& affe-

Gustandi potentiam facile lædi.

Quare lingua pinguedine caret.

& affectum pariter immutatum enim dulcia odio sunt. Lingua pluribus rebus indici-
um facit ariditate in ardenti febre quoniam (ut tradit Aristoteles) pulmonibus uapore fla-
grantibus superposita sit. In subus grandinis pestē indicat. Et pecori uersicolori uaria
est: & Liburcinis canib. nigra macula inest. nam humoris capax est fungosae naturae &
prima origine colorum uarietate commaculatur. Lingua omnes praeter dulcedinē me-
ram sapores male affecta contrahit: quoniam constantiam sibi naturalem immutare ni-
hil potest. Coloribus praeterea sicuti & cutis uariatur, flauo praesertim calore, ut in icteri-
cis, quoniam (ut Arist. docet) nuncula uestitur. ut exteriora membra eum, & si in ore ab-
dita sit, & quia fungosa sit a quositate plena, humor de facili infectos confluentes susci-
pit. Cum igitur eius sapor aquosus est ac humidus corpus integrum ostendit: alba aut
pallens frigiditatem notat, nigra caliditatem arguit, sicut & ariditas: quae quandoque
limosa cernitur, ex catarrho aut fumidis uaporibus uiscosis: qui sublati in lingua haerent.
Si uero lingua contrahitur in febre, ac crassior fiat, & immoti grauior, sanguinis abun-
dantiam significat. Asperitas cum rubedine abscessus indicat sanguineos, aut in capite,
aut stomacho, aut iccore, albicans uero frigiditatem in iisdem partibus praesagit.

Indicia ex lin-
gua.

Quo humore ge-
nere lingua pra-
ter naturam cre-
scat.

De linguae praesentia, Cap. XI.

EX sanguinis plenitudine, interdum ex phlegmatica exundantia, ita excrescit lin-
gua, ut prodigij modo ingens ex ore excidat: quod in quadam femina ex gallico
morbo uidimus: ad id membrum praecipiti cursu effluentibus corruptis humoribus, ex
quo tum sanguinea & crassa pituita octo diebus incessanter profluebat. Ex sanguine
multo cephalica uena, deinde & quae sub lingua est, secunda est, styptica, acetosa, alij idue
ore si contineantur, conducunt. ex crasso phlegmate post uentris deiectiones crebras,
pituitam ex ore diu noctuque indefinenter ut proflueret, procurauimus: astaphisagritae se-
mine, myrto, balauftijs, gariophyllo, adiecto alumine, uino austero decoctis ore colluto.
Deinde alteri medicamini pyrethrum & iridem conieciimus, demum oxymel compo-
situm & scylliticum.

De lingua qua contrahitur, Cap. XII.

Lingua a natura adeo contrahitur, ut uocē ac uerba explanare minime possit, quo-
ntam quod sub ea frenum est continet, nec educi sinat, infantibus obstetrices ungue,
aut pueris ferro hami modo secant. sed uenas maiores cauere debent, alij acie nodo astri-
cto paulatim consumunt & secant. Interdum ex humore lento frigido contrahitur,
quo lingua contrahitur, aut melancholico humore arefit: ex febre interdum acuta con-
tracta cernitur. cui oleum uiolaceum ore contentum emolliendo subuenit. nymphe-
um & cucurbitinum idem praestat, aut salignum, rosaceum uel: addunt alij psyllij semi-
nis, aut cydoniorum malorum cremorem, aut portulacae, aut maluae seminis decoctum.
Oleum quoque amygdalinum ualeat, aut lac ipsum. Occipitio & ceruicis uertebri-
bus refrigerant & emolliunt, imposita ualent, qualis est aqua cucurbitina maluaea.
uel per se aqua repens. Ex humore frigido, lento, easdem partes foenogreci, chamo-
milae, melilotique decocto fouere studemus: gargarismataque pro morbi natura ex eo
similibus auxilijs imperamus.

Contractio lin-
guae ex morbo
in causa.

De linguae uenarum & inflammatione, Cap. XIII.

Lingua abscessus calidos, interdum dueros, aut molles emittit: uerum fungis uenena-
tis, aut opio intumescit, quae suis notis dignoscuntur. Si inflammatur lingua post
sanguinis dimissionem ex cephalica, quae sub lingua est subinde secari debet: ac sub men-
to cucurbitula cum scarificatione imponenda est: aliusque uel soluta prodest, de quorum
nomine mox dicemus, gargarismata nisi post triduum ex aqua rosacea, ac lenis de coit-
ticate decocto fieri debent, uel cum solani succo & aceto. Diamorion ex foliorum oli-
uae decocto, aut myrti cum sapa, aut plantaginis, uel cardui syluestris, qui dyspnoeos dici-
tur, uel corticis mali granati, aut stomachice. Peculiariter iuuant mala perfica frequen-
ter comanducata, inclinante morbo gargarisati prodest chamomilae, uiole purpureae,
maioranae quoque decoctum, in quo paululum atramenti silique Aegyptiae infundes, ea nunc
cassiam falsam fistulam uocant: deinde melle & lacte os collues, uel eo decocto, in quo

Remedia ad in-
flammationem
linguae.

Silique aegy-
ptiae.

ficus arida, scenugrecum, lilij radix, ac uua passa, decocta sint paribus portionibus: & si suppurari inceperit, ficus arida & psyllij semē ex aqua decocta profunt, si ore continetur: adde oleum uiolaceum, quoniam mirē abfcessus eos maturant. Inter ea sub mento emplastrum ex farina, seminis lini, scenugreci, cum butyro & oleo chamomilino imponitur. At si sponte pus non erumpit, id scalpello aperiendum est, tum rhussis syriaci decocto collues os: cum myrto, lente que decorticata. At in frigido abfcessu hiera uenit statim soluendus est, & diamoro gargarizzato, uel rhodomelite, aut muria, uel sinapis decocto, aut staphysagrie cū zingibere, origano, pyrethro, & similibus. In ceteris angustia curatio ex omni parte obseruanda sit. At in duro abfcessu à sanguine abstinendum est, autrum humorem tamen per uentrem assidue perpurare paulatim non defines: & lacte asinino, aut caprino linguam assidue fouebis, uel sici aride, glycyrrhize, scenugreci, uaze passæ decocto, adde mellis quantum sit satis. Quidam alium emollunt, & atram bilem ciunt, epithymata polypodij decocto mane propinando, lac muliebre, aut asininum crebro gargarissam laudant, prodest & caprinum quod diximus. In insomnijs demonstratum est, lactucam & succum eius summum esse remedium in eo abfcessu, egrotans monitis paruit, & liberatus est.

De lingue aduisione, & scabritie.

Cap. XIII.

Lingua cerebri, stomachi, & exustione uritur, in acutis sepius iniebris, abfcessu in teriore inflammante, uel ueneno aliquo epoto, uel comanducato, de quibus in uenenatorum libris satis dictum est: ceterum supinis dormientibus, uel ore adaperto, lingua scabra ac durior redditur, quos iuuat saccharum candidū arundinis adhaerens. pruna, myxa, acria cerasa, chamæcerasa, uulgus mariscas ob morbi similitudinem forte uocauit, aut morbu poms nomine, alij laurocerasa uocare maluerunt: profunt & pruna ægyptia, quos tamarindos uulgo uocant, si ore continantur: psyllij seminis lentor cum saccharo et aqua uiolacea, aut cydoniorum seminis uiscositas, aut altheæ uel malux seminis cum saccharo. Quidam lingue ariditacē infestam gallinacæ pulli ure superauerunt, in quo portulaca aut hordium incoctū fuerit crebro, sed exiguo haustu. At si limosa fuerit lingua, acori radix prodest, contrita & cōfricata lingua. menthe quoque succens, restit. Dio scoride, ualeriæ syriaci quoque prodest ex melle. Zingiber & aconium contrita ex melle, limositatem repurgat. Saponæa cum saccharo scabritiæ & asperitudinem omnem lenit: passana quoque utiliter ore continetur: butyrum recens scabritias & fissuras sanat. Psyllij quoque marcor per se, & portulaca comanducata, cādidum oui recens cum lentore psyllij & rosaceo uel uiolaceo syrupo subcoctum, cum portulacæ semine, & spodio, mirē congruunt: uel id quod habet seminis rose aridi, spodij, croci, balustiorum, rosæ aride, tragacanthi in farinam redacta cum syrupo rosaceo medicamentum faciunt salutare: quod & omnibus oris ulceribus prodest. Lenit scabritias & aduersiones lingue & oris, hordei conuulsi, uaze passæ, glycyrrhizæ, seminis psyllij iustæ portiones, si ex aqua decocta cum saccharo ad mellis crassitudinem decoquantur, & perclatum frigidum in medicamentum contineatur.

De mutis & imperfecta loquentibus.

Cap. XV.

Quidam ex toto muti nascuntur, alij repente obmutescunt, alij imperfecta loquuntur, cerebri, cordis, stomachi, & oris dolore, uulnere, & cruciatibus, aut nerui à cerebro oris uitio, aut lingue lacerto liso, aut si lingua resoluta aut cōtracta fuerit, de quibus paulo ante dictum est. Capitis quoque ictu, aut ex alto lapsu muti facti sunt, ut in Petro nobili ladertino Lubatino, qui trabis ictu quindécim diebus obmutuit octogenarius, qui post abstinentiam sanguinis, & missionem nostra diligentia, effusus sermo fuit, deo adiutante. Muti quoque ebrietate fiunt, Hippocrate primo prædicante, qui ebrius repente obmutescit. Quibusdam cibus male uerba dearticulantur: qualis cynaræ carduus pineus: aut nuces iuglandes: quod & id quibus in proverbium obiurgandi transit. Ceterum spasmus, mollitie, siccitate lingue, duricie, ulcere, abfcessu, aut freni breuitate, aut immodica crassitudine, contingit. Qui balbi dicuntur, cerebri abfcessu, multi obmutescunt, quoniam materia ad nerup & lacrum transfertur, aut obfesso neruo cum mætu. Exemplo cuiusdam nobilis pueri ex Pollana familia Cydone, qui in febris acuta lethargicus

Quibus casus male officium loquendi facit.

thargicus effectus est, post quintum diem obmutuit, deinde crinibus resolutis, post decimum quintum diem ex toto & sermo & corpus debile restitutum est. Ex intestinorum quoque & uentris animalibus plurimi obmutescunt, exemplo cuiusdam puellæ in Cornelia familia in Creta, quæ octo diebus muta fuit, rigentibus oculis, emissis, & uermibus si ne foridibus unâ conuolutis, liberatâ uidimus. Sermonem, inquit Galenus, dentes anteriores sublatis, aut labiorum fissura, aut nares catarrho obstruunt, uiaq; & gutturis uicia infestant, quibus uerba ac uoces male explicantur.

De Curetione,

Cap. XVI.

Si Phrentide quis imperfecta male loquitur quadam lingue immobilitate, uenas quæ sub ea sunt, secandas tradunt, & capiti uiolaceum oleum infundendum, aut myrriphæ. Ex uulnere, aut conuulsione sermo aliquando non restituitur. De spasmo, aut lingue dissolutione alias diximus. Repente obmutescenibus gummi hederæ cum melle liquatum, miræ prodest, aut buglossi radices, in meraci uino coctæ, si in ore contineantur, aut origani succus auribus infillatus. Pyrethrum idem facit, lingue subdium, aut castoreum, aut si ocymi seminis semuncia cum uino bibatur, obmutescenibus prodest. In animi deliquio eiusdem folia in meraco uino infusa, lingue imposita, ualet, & repente uerba restituit. Pulegium aceto infusum panno naribus subiectum, & theriaca confectio palato & gingiuis iuuat, aut ruthe decoctum & potum. Catarrho aut defluente, si uox amittitur, cucurbitula bregmatici acris imposita, humorem fluentem suspendit: aut si capiti abrotani decoctum infundatur, miræ enim sistit in uulue stragulationibus sternutamentum cum albi ellebori farina repente uocem restitunt mulieribus. Obmutescenibus quoque repente (ut ueteres tradidere) pulegium olfactu mederi obseruauimus, uel eius semine: quos & cepartum succum ex aqua bibendum dedisse uideo.

Repente obmutescenibus uulue.

In animi deliquio quoque que inueniunt.

De labiorum fissura,

Cap. XVII.

Tument ac sæpe labia finduntur, sicut & narium extremitas ex acutis destillationibus, quæ difficulter interdum perstantur. Si uicio sanguinis fuerit, eum dimittere necesse est, ex iecore uel capite, uel ex menti parte: aliquando uicio stomachi, quod deiectione uincit: ex his quæ alium emolliunt, & in cibo pitana, cum hordeacea aqua laudantur: uel cucurbita in escâ: & similia, tum fissura rosacea uel uiolacea cum cerussa illinitur: aut eo quod habet gallæ, cerussæ ana p. i. amyli, tragacanthi, gummi ana p. s. ex adipe gallinaceo, uel anserino, cogantur, aut gummi, mellis, mastichis, celsipiana p. æquales. uel id quod habet gallæ farinam cum melle terebinthina, mastichæ, celsipo, & adipe anserino. At radices portulacæ farina, cum melle sanat omnes fissuras. Psyllij decoctum cum gummi & adipe anserino ex uento uel frigore fissuras emendat. Amylum & penidiorum confectio ex rosacea, ulcera & fistulas sanat, quæ ex febribus contingunt. Id omnes fissuras & equorum suffragines sanat, ceræ, adipis anatis, celsipi, rosacei ana p. i. tragacanthi, amyli, succi seminis cydoniorum ana p. s. gallæ farinæ, cineris equinæ caudæ euulsæ, surfuris quoque, plumbi uisti ana p. s. unctum conficit, & alio arido polline conspergitur, quod hoc modo sit, mastichis, gallæ cineris, equinæ quoque caudæ antedictæ, plumbi uisti, corticis mali granati, cerussæ, corticis thuris, tragacanthi ana p. æquales, ea uino aulero infundes tota die, quæ lamina ferrea arefactio. Aliud emplastrum ad eadem sic facio: quod & fecminatum rhagadas in papillis sanat, & manuum quoque si ter duntaxat illinatur, promittunt. Habet lithargyrum albi, myrrhæ, zinziberis ana pares portiones: at in teneris corporibus, zinziberis partem diminuit, adde ceræ & olei quantum satis sit, & mellis edugum. quæ ueruse sunt fissuræ, aut insanabiles candenti argenteo stilo ad aperta fissurâ, sanant: Cetera labiorum ulcera, his quæ oris ulceribus profunt, perferantur discuntur.

Remedia ad rhagadas papillarum.

De crebro oscitantibus, frequenterq; brachiis pendentibus, & de labiorum tremore,

Cap. XVIII.

Retruenter homo oscitat, ac pandere pariter uidetur: cum ad musculos, neruos mandibularum, alarumq; uapores delati reuertuntur. Sed incautos uidentes oscitatio inuita uel simulata, pandiculatio uero nunquam: ea & diuino quâdoque accubitu eueniunt uel imaginata libidine, à somno sepiissime expergefactis: quoniam calidam (ut inquit Galenus)

Problema nonum.

Galenus) materiam lacerti sentiant. At ea eueniunt notæ perturbationis incipientis paroxysmi, uel crysimo tempore, Hippocrate demonstrante, qui uinum tum dñutem potandum censet, quoniam utrunq; tedium solui tradit, & materiam importune euaporantem discuti eo remedio: sed mundum corpus esse debet, sine febris & neruorum ullo affectu, & perficere leuiter membra inuat. Labrum quoque inferius sæpe tremulum apparet, metu uel ira interdum: Francisco Viario nostro Veneto patricio dum loquitur, semper tremit. In nausea ferè semper, uel ex humore mordaci, uel oris stomachi nimia agitatione, magna inter se communicatione, tremit. Interdum ex cerebri aliquo ingenti affectu, illi uomitiones profunt: huic quæ crebro, & occipitio imponi diximus, omnino conferunt.

Labrū quibusdam tremulū.

Tumorū gingiuarū causa & differentia.

De tumore & gingiuarum sanguinolentia.

Cap. XIX.

Tument gingiuarum omnium humorum uitio, qui notis suis dignoscuntur, ij ex capite destillant simplices aut mixti ex stomacho quoque noxijs uapor ad has partes rapitur. Tumores alij recentes sunt, alij inueterati, qui cum plurimum difficulter sanantur. Si humoris feruentis fluxus uehemens est sine dimissione sanguinis, aut uentris deiectione raro sanari potest: uena rectè secatur, quæ inter labrum & gingiuas sita est: deinde os rosæ aridæ decocto collui debet, aut myrti, aut balaustij, plantaginis uel, & acetofo lacte omphacino oleo, uel myrtino apte occurritur: uel præcipue leniscino recenti à Galeno maximis laudibus approbato. Succus foliorum teneriorum oliuæ plurimum ualet. At si abscessus intus suppurat, nec aliter dissolui potest, ferro aperiendum est, & si pure ulcus uideatur, flos zris & galla trita ex aceto aliquibus diebus ualet. Si sanari ulcus, neque repleri potest, cauterium probatur: aut oleo feruenti, rosaceo lana specillo inuolura insuritur. At quod ex phlegmate ortum uitium est, melle & oleo sanatur, in sanguinolentis gingiuis sanguine ex cephalica demittito, uel ex uenis quæ sub lingua sint (ut alij tradunt) prodest saccharum rosatum dolorem gingiuarum sedat: uel cornu ceruini cinere admixto. aut foliorum rubi succus buryrum coctum cuncta oris suppurantia maturat, & dolorem sedat, reliqua auxilia supra de oris ulceribus querenda sunt. Si gingiue (inquit Paulus) sanguine manant aluminis farinam superinspergito, aut aloën cum uino, aut rhus syriacum.

Salut ex stomachi humiditate quæ conuenit.

De ore nouo saluante.

Cap. XX.

Id uitium ex stomachi nimia humiditate prouenit, aut ex caliditate interdum oris stomachi, ut ieiunijs, ui uomica redundante salua: quod & uigilando contingit, crapula item, aut capitis destillationibus, frigore eas partes cōprimente, contingit. quod stomachi humiditas facit, uomitiones crebre emendant, ac cibi cum sinapi admixto, mane quæ ipso thuris pollinē, aut mastichem cum uino damus austerro. & balani quoque quos chebulos uocamus, conditi mane deuorandi sunt, aut balsami cortex cōditus: tum uentrem soluimus hiera, addito sale Indico, anisi semine, ac amli. ex aliquo dulci sequentibus diebus theriaca assumpta ieiuno prodest, aut tryphera. Vulgus aliud assumat, aut sinapi conditum. Si ex caliditate & humiditate id uitium oriatur, missionem sanguinis utilem esse plerique existimarunt, ac astringentes cibos conferre: sicut & uinum austerum, carnem quoque hœdinam, pisciculos, auiculas, & similia laudantes: ex stypticis antedictis os colluendo: in tribus præterea decoctus, & cum sale in cibo datus, plurimum ualere existimatur. Quod ex destillationibus contingit, ex ijs quæ in prioribus libris dicta sunt, sanari proposimus.

Alexandi

ALEXANDRI BENE

DICTI VERONENSIS PHYSICI, AD MAXI

milianum Cæsarem Augustum inuictissimum Imperatorem,

Liber VI. de affectibus dentium.

Prooemium.

Entes in homine ad conficiendos cibos tam necessarii sunt, ut sine ijs uite magna ex parte dulcedo amissa uideatur: ad eloquendum cum defluerint primores, præsertim conceptu quodam linguae ictum excipientes, explanationem uocis sermonisq; omnem, hebetantes uerba, adimunt. Ob id quidam adalligant filo aureo, aut pectine eburneo, simulata dentium structura, ita ut cernentes fallant, ita apte collocant, ut cum comedendi hora fuerit exemplibiles habeant. Quidam cum dentibus nascuntur, M. Curij exemplo dentati. Aliqui uice dentium continuo osse uno generi sunt. Seruum Aethiopem infansito ueluti omine, quod omnes dentes serratos ueluti caninos haberet, olim emere nolimus. Dentes inuicti ignibus, tabe cauentur piruitæ. Dulcibus, quale saccharum ac mel, non solum esu frequenti corrumpuntur, sed polline uulnili confectoribus uel ipsa adolescentia uitiantur, ut edentuli attritis primoribus ad radices usq; uideantur: raphani quoque comanducatu & porri, attriti certum est. Dentes & si osse lapideiq; uideantur, frigore de facili aut subito leduntur: calore uero minus, quoniam plurimum habeant caliditatis: tenuissimosq; in se meatus, ferre uel alicuius instrumenti stridore leduntur pari affectu, tam facili cauitæ transitu. Raris dentibus genitros, breuioris esse uite indicium tradit Aristoteles, contra longioris: plures quàm triginta duos dentes habentes certo augurio prodicit. Fœminis minor numerus, et maior uiris, qui diutius uiuit. Dentes carni ipsa solidiores sunt: & frigora tamen magis quàm caro sentiunt. Quibus maxillares defluxere, anteriores attritu uicem præstare in conficiendo uicimus.

Dentium usus.

Resistunt dentium in senibus.

Quibus uicem dentium.

Vite longitudo nem ex dentibus cognoscitur.

De dentium morbis,

Cap. I.

Dentes nigrescunt, cauentur, eroduntur, humore defillate cariosi & foetidi, qui ignibus non absumuntur: attreruntur, labefactant, suppurat dolore & cruciatu interdum impaibili: obstupescunt acris calidis superuenientibus, frigidis & algore protinus uitiantur, extenuantur præterea in senecta, ut labentes sponte decidant in ea ætate rursus renasci uisum est, etiamnum hoc nostro æuo, Victoris Fabrianensis quidam fœminæ octogenariæ renati sunt, ac à defluuio capilli rursus orti sunt. Dentes sicuti & oculi suos magistros constituunt, propterea suo uolumine dignos exillimauimus.

Exemplum de cui renatus dñs est.

De dentium conseruatione,

Cap. II.

Si dentes incolumes seruare uolumus, stomachi ratione ac capitis deinde curam obseruare debemus, ne crapula eos infestemus, aut acris uel acerosi uomitionibus, lactis usum euitemus, quoniam de facili in uentre uitiantur dentes uaporibus contigat, dulciora omnia sicut ex saccharo confecta (ut dictum est) & aride fici, obfunt, porri, aut raphani comanducati. Solida ac dura dentibus inimica sunt, stupefacientia, ac gelida, quæ & ceteris ossibus nocet, feruentia superueniente frigore magis ledunt: uel adurentia ipsa: quoniam naturalem humorem absumunt, quod ardenti nucis cortice efficitur in dentium tormentis. Scalpere dentes repurgando iuuat, sed id molliter fiat, ne mobiles reddat: euitet raphanos ac porros, quoniam dentes & gingiuas ledunt: ea si quis obseruauerit dentes nunquam dolituros. Fiunt & densificia quibus dentes leniter confricamus, ne doleant, ac importune labent: quæ gingiuas astringendo iuuat, ac inherentes eximant tofos: quos poros Græci uocant. si enim densata colluuie circa dentes adnascuntur ut in conchis marinis. Densificum myrti folia faciunt, balaustia, mori cortex, lignum aloës trita & mixta, nam & oris suauitati conferunt. Dormituri os oleo efficaciter colluunt: myrteo uel rosaceo, aut myrobalanino, nardino uel. Dentes tueri immunes, ab iniurijs si bis in mense os colluatur decocto rythymali ex acetos, eius generis qui minima habet folia, anagallidi similia, lactuosa, alij porulace, nam mira dentes stabilitate confirmat. Sed cum melle mixtus densificum facit, sed si torrea

A quibus abstinentium dentium conseruatio.

Tofus.

Densificum.

si torreatur, melior: alumen cum myrrha, uel absinthij decoctum cum uino, addito melle. Aliqui uile densifici faciunt galla, samfuchio, pipere, sale, & exustis palmularum ossibus: ea temperata excoriantur: tamen abijci possunt, albi populi cortex, pini nucis, ceruini cornu cinis, uel foliorum cupressi, aut nucis ipsius, aut radices pentaphylli, aut callitricis, spica indica addita, aut cinnamomo. Tradunt ex posterioribus nonnulli aceri ad id prodesse, quoniam ad utramque qualitatem faciet, nam frigidi extenuat, & calidam frigidat. Prodest radice capparis cortex, aristolochie rotundae radix per se, aut ossium palmularum cinis, uel gallarum, aceto extinctus, densificium facit. Doloze sunt immunes, si testudinum sanguine per annum colluantur: dentes non erodi, neque putrescere, si quis quotidie, mane ieiunis salem contineat sub lingua, donec liquecat.

Ad dentium candorem,

Cap. III.

Malongia.

Dentes colore tradit Galenus melongie infici, hoc est, nigrescere, uapote malo taliter inficiente, sed que sit melongia, paucis attingam: tradunt eam herbarum inter peregrinam ad hortos peruenisse, duorum generum albam & nigricantem, cucurbitulis angusto mense dependentibus, iam familiarem & in fenestris collocari, in cibis nonnullis grata est, humorem melancholicum generat. Matronis id utrum quibusdam sinegmatibus faciem uenusta reddentibus, oriri solet, argento sublimato impresso, quia & anime grauitatem faciunt geminata cura, nigrescit & uniuersa intus materia, subeunte dira tabe. In ea curatione pinguis uitanda sunt, & somnus protinus a cibo, uocatus aceto fusi: in cibis que fungi, uel sesami semen. Spuma maris, siue alcyoni candorem dentium facit, salis quoque natura, & eius qui cappadocus dicitur: & ammoniacus, uel precipuus, qui ex cinere conficitur herbe cantili, ex quo cum marmoris farina utrum conficiunt omnes uitriarum: teste ostreorum cinis, aut ex radice harundinis. Vitrum per se candorem reddit dentibus. Densificium id habet salis cremati p. 3. cinnamomi p. 2. nardi p. 1. Aliud, cineris teste ostreorum p. 4. rose aride p. 2. cyperi p. 3. iunci quadrati p. 1. Aliud quod & dentes sistit mobiles, & a corruptione tuerur: habet niri farinæ, ossium sepiarum, myrrhe, ana 3. 1. mastichis, cyperi, ana 3. 1. cornu ceruini cineris, costi, cinnamomi, anisi, gallæ, salis ammoniaci, aluminis scissilis, sandarachæ, ana 3. 1. in farinâ redigantur, conficabis dentes a cibo, & uino collues in quo aristolochie radix rotunda incocta sit. Lana succida ex melle dentes conficabis, candorem facies, & oris grauitatem emendabis. Paulus lanam succidam cum sale combusta laudat: sed aliquid odorati admisceri omnibus docet, odoris gratia: qualis est iuncus, spica nardi, malobathrum, aut cyperus. Aliud eiusdem ad candentiam, gingiuas astringens, et iucundum prestans odorem. Pumicis tosti, indidis, ana 3. 4. cyperi 3. 5. spicæ nardi 3. 1. pipere 3. 6. Ex simplicibus quoque halimi radix si affricetur, ualet, hordei cinis asperso sale ex melle, nitrum crematum ueteres laudauere, quo nigrescentes dentes ad candorem reducebant: & ostreorum cinerem, uel pumicis farinam, eboris quoque ramenta, aut coralliorum crematorum cinis.

De dentium dolore,

Cap. IIIII.

VNum hominem inter animalia dentium cruciatu tentari credunt, quoniam uni inflammantur, aut erodi uidentur, solusque homo dentiendo ægrotat, cum sophronistres emittit, hoc est genuinos: tum infantes dentientes profluio uentris pariter tentantur. Dentes non dolere aliquando putauit Galenus: sed suo exemplo aliquando eductus, & dolere & inflamari ut reliqua corporis membra uidit: & si lapidez ac durissime sint nature. Nec dubium est gingiuas & dolere ac inflamari: quas dentes sua duricie ac propinquitare magis infestant, unde dentes dolere plerique arbitrati sunt, ac eximendos incautos magistros, aut lucri audios inuitarunt: nam de dolore alicuius dentis inter magistros ambigitur: tum enim incorrupti solidi extrahuntur: magno reliquorum dentium incommodo, quoniam structura commota, ceteri dimouentur. At ipsa dentis materia interdum hominem adeo inquietat continuo tormento, ut plerique insanire uideantur: ut præterea & nerui dolor, quo ima dentis pars alligata cernitur, uterque enim phlegmone quoque tentatur, itaque ipsi dolores, aut genuini, aut omnes pariter excruciant: uel si linguli affligunt, propinquitare tamen confundi uidentur. Quidam liuido colore inficiuntur, alij nigrescentes putrescunt. Quod autem id fieri posse consensaneum uidetur,

ratione

ratione obuia, quoniam dentes nutriuntur, & augetur, fidem faciūt dentes, qui ex ad uerso eorum, qui ante exempti sunt, in dies succrescentes, duabus propterea contrarijs afficiuntur (ut Galen. scribit) hoc est phlegmonis modo inflammatione, ac in suppuratione, quod idem arefieri, ac extenuari uideantur, ut in carnosis euenit membris. Vtrumque enim symptoma diuersam affligit ætatem. Nam senectuti adeo extenuantur, ac arefiunt, ut laxatis maxillarum structuris sponte decidunt. At iuuentuti ipsam magis tormētis phlegmonoides exerceat. Id obiter dixerim in morbo gallico dira ætatis huius pēlite, qua tibiae & cætera ossa suppurare ad medullas usque uidemus, incorrupta membrana ambiente ossa: quoniam non lapideis membris, sed mollibus pereat morbi natura. Denique dolores, erosiōnes, cavitates, nigrescētēsq; partes destillationibus humorisq; tabe erumpente eueniunt, sicut & alta exteriora ulcera, quæ partes erodunt, & excaviūt aut ex stomachi redundantia, aut quia uermis intus ortus sit.

*Sentum dentib.
quid eueniat.*

Ad leuandos dolores dentum, Cap. V.

Sanantur dentium phlegmones (ut Galen. memorat) iisdem ferme rationibus, quibus scætere corporis partes curantur, superabundantiam humoris demendo, & eandem discutiendo, & si qua materia est, quæ subinde erumpat suspensere prius oportet, uel eā finire, aut consumere. Si exigua uero fuerit materia stypticis sæpe sanatur, colluto ore: si mulca, uniuersum corpus & capitis partes, procurare necesse est. Qui molliores sunt dentes, qui facile excuantur, alitringentibus iuuantur. Dentium litorem ex tetro humoris influxu arefacientia sanant, uel excauatos, ne ulterius serpat malum, pari curatione adiuuant. At extenuati dentes in senectute, aut cibi nimia abstinentia, ut in publica fame, nullum penē desiderant auxilium, quoniam mandibularum relaxatis foraminibus extenuati dentes per se labant, aliquantisper tamen iuuari tradunt stypticis, quibus mobiles fissi significabimus. Dolores dentium sedari efficaciter scribit Paulus decocto filicis ex aceto acerrimo. Ad dentium uero phlegmonem acutū prodest in quo gallica decocta sit, aut halicacabi radix, aut hyoscyami semen, aut folia, aut pulegium, aut lithini succus, aut capparisi radix, uel myrti folia, polium, cucumeris erratici radix, aut rutæ folia cum oxymelle, aut cornu ceruinum, aut scyllite acetum, pyrethrum cum hyssopo, aut galbanum, aut uiuum sulphur cum lycio, aut hyoscyami seminis foru: aut phylionium antidotum dentibus impositum, quoniam opiatum esse dicunt, dolorem ob id sedat. Rheumatismus dentium, myrti & lenisci & gallæ decoctum, si ore continetur, prodest, aut rhus syriacum & balauftia. Aut id medicamentum dolorem leuat in quo salis p. 1. aluminis combusti ex aceto extincti p. 5. ex uino liquata ore continentur. Ali-

*Phlegmones di-
tium quibus ra-
tionib. curantur.*

*Ad dolores den-
tium efficax res
medium.*

*Phylionium opi-
atum.*

qui & sanguinis missionem initio tormenti laudauere, alij sub mento cucurbitulas, alij in auribus contrarijs uenas secant. Fere omnium sententia est, ut uermis defectio non omittatur. Alij sanguisugæ gingiuas collocant, aliqui scarificatione contenti sunt, si materia calida presertim fuerit, si materia phlegmatica fuerit aut melancholica, catapotijs suum trahentibus humorem citam aluum reddemus. Peculiare remedium obseruat Galenus, allium contritum & extrema adalligatum palma, ab ea parte qua dens dolet, sedare dolorem tradit, cucumeris erratici radice succus, cucurbitæ succus decoctus. Dolore dentes liberari, circumscalpti radice pastinacæ certum est. Allium cum aceto tritum ore colluto dolorem inamminuit, additurq; ipsum in caua dentium. Cohibet lactu- ca caprina trita ex aceto colluta matutinis bis in mense: eam in tithymalorū genere es-

*Lactuæ capri-
næ.*

se tradunt, de qua supra dictum est: succus radice asparagi in uino decocti, si ore continetur, sinapis item semen tritum uel radice manducara, & succus siliquastræ. Heraclej cum melle & nitro, & cum aceto decoctum gith, dolorem compescit. Rosæ semini crocinum in umbra siccatum nec anno uetustius ualet. Radix aristaltheæ purgatis gingiuas decocta medetur dolori, eius quæ unum caulem habet radice circa dentem qui doleat, perunge donec desinat dolor. Lapanj syluestris radice decoctæ in aceto succus, si percolatur. Medetur semen sinapis si manditur, uel succus lacteus è cauliculo eius cum induit. Acatix cortex interior in uino decoctus dentium dolori prodest colluto ore. Non censuerim, inquit Plin. quod autores suadent, cauernis dentium in dolore indurum laſer cera includi, magno experimēto hominis, qui se eadē causa præcipitauit ex alto, quippe

tauros inflammat naribus illitis. Leucacantha commanducata aut in aceto decocta, succus radiciis alphodeli decocti in oleo in aurem contritam infusus dolorem sedat, & uix tamine nuclei in aceto decocti, & ad gingivarum rheumatismum, maxillarum quoque doloribus prodest melilotos cum lacte, aut lini semine, & earum tumorem sex sepe decocta in paninis cum sale & adipe. Dentium dolori caprifici lac appositum in lana prodest, aut in cauis earum inditum, ac eius radix in uino deservet facta: lachryma aloës illita. Omphacinum oleum dolorem magis quam aliud custodit. Item laurinum recens: mori decocto os collutum iuuatur, & radix per menses incisa succum apissimum reddit, gallæ nucleus commanducatus sedat. Cedria quoque plurimum ualet, galbanum imponitur, ammoniacum sedat efficacius accensum. Pice & lauricis folia, trita & decocta in aceto, platani cortex in aceto remedium est. Tede uero efficaciter colluuntur, uel lentisci foliorum decocto: aut myricæ, hederæ acini triti in rosaceo, calefacti, in cortice punico, instillant à contraria aure, & gummi eiusdem ex aceto utilissimum est, & folia tenuis scammonæ ex aceto & millefolium quoque, & decoctum graminis ex uino ac melle. Ab æqualibus id laudatur, quod habet thuris, pipæris, myrrhæque pares. portiones ex aqua in æneo uase decoquuntur. Panacis radix commanducata remedio est, præcipue tamen chironiæ succus, colluto ore. Radix hyoscyami ex aceto commanducata, item polymoniæ, plantaginis radices commanducantur, aut colluuntur, & præcedant succo, ab altera nare quam doleat infuso. præcipuam radicem habet ephemeron: concisam in acetoque decoctam, ut tepido colluantur, & ipsa etiam nimis radix mobiles silitur, ut dicemus, in dolore ranunculi radix commanducata rumpit. Radix anconis decocta in posca, & arction in uino decoquitur: ita ut contineatur in ore decoctum. Medetur odontidis cauliculorum decoctum in uino austero, quantum manus capiat eodem modo. In doloris obseruatione ante somnos uero lauantur dentes per halitum, frigida aqua mane: magnum remedium est in suporum capitis cinere, ceterique est in excrementis eorum plerumque inueniri ossa, quæ adalligata eundem effectum habent: Item leporina coagula per aurem infusa contra dolores. Reperitur in latere leporis os acui simile, hoc scarificari dentes in dolore suadent, & in equorum corde inuenitur os dentibus caninis maxime simile, eo scarificari quoque in dolore. Lac caprinum ualet, si dentes colluuntur, ut fel taurinum. Talorum capræ recensium cinis: & omnium fere uillaticarum quadrupedum, & capitis canini cremati cinis sine caribus ex oleo cyprio per aure cuius & parte doleat. Caninus dens sinister maximus circumscarificato eo qui dolet, aut draconis os & spina. Item enydridis, est autem serpens masculus & albus, huius maxime dente circumscarificant. Vermes terreni in oleo decocti infusi que auriculæ cuius & parte doleant, & eorum cinis illitus, comburi autem oportet in testa, profunt & cum mori radice, in aceto scyllite decocti, ita ut colluantur dentes: serpentis cum sale in olla exustæ cinis cum rosaceo in contrariam aurem infusus: uel anguine uernationis membrana cum oleo, tedeque resina calefacta, & auri alterutri infusa: adijciunt alij thus & rosaceum, & pippopotami dentes leuant exscarificatis gingiuis, & anguium dens adal ligatus dolores minuit. Sal item cum aceto fatus & illitus cum resina prodest. Nitrum item uinum cum pipere si colluatur os, uel porri decocto. Medentur castorei testes infusi cum oleo triti in aurem à cuius parte doleat: aut ossa draconis marini scarificatis gingiuis, aut cerebrum caniculæ in oleo decoctum, asseruatumque ut ex eo dentes semel anno colluantur. Pastinacæ quoque radius scarificatis gingiuis, salsamentorum fictili uase combustorum cinis, addita farina marmoris inter remedia habetur. Profunt & omnium salsamentorum spinæ combustæ: tritæque & illitæ. Decoquantur ræte singule in aceti heminis, ut dentes ita colluantur, contineanturque in ore succus, si fastidium obstaret suspendebant pedibus posterioribus, ut ex ore uirus deflueret in acetum feruens, maxillaresque ita sanari dentes præcipue putabant. Alij 36. ranarum corda in olei ueteris sextario sub ærea testa discocere, ut infunderent per aurem dolentis maxilla. Alij uero ræte secur decoctum & tritum cum melle dentibus imposuere. omnia supradicta ex marina efficaciora. Enydris qui coluber à nostris dicitur in aqua uiuens, huius quatuor & superioribus dentium in dolore superiorum gingiuas scarificat, inferiorum inferioribus.

Aliqui

Aliqui cancrorum cinere in dolore utuntur. Myes sanant dentium eruptiones pituitæ. Dolori prodest mysi si ore contineatur. Medetur bitumen cum nitro illitum & alumen quoque gagates medetur dentibus, uino deferuesfactus, uino colluto ore. Alabastrices lapis in alabaistro inuentus crematus & cum fossili sale tritus & impofitus:

Cataplasma ad dentium dolores ex diuersis autoribus.

Cap. VI.

PVNicum acidum aridum, galla immatura, piceæ arboris cortex, minimumq; contrita pari portione, aqua pluuiatili uel aceto coguntur, aut uino austero in pastillos digeruntur. Aliud in quo panacis, papaueris lachrymæ, peucedanæ uizæ tamince line seminibus pares portiones conteruntur. Aut, galbani partes 3. papaueris lachrymæ pars quarta, myrrhæ, cardamomi, singulorum p. 4. i. croci, pyrethri, ficum singulorum p. 4. 4. sinapis p. 4. 8. contrita linteolo in humero apponantur partis eius, qua dens dcler, si is superior est à scapulis, si inferior à pectore, idq; uel dolorem leuat, & cum leuaui, protinus submouendum est.

Ad dolorem dentium, qui exesi, carioli, & foridi sunt.

Cap. VII.

SI uero exesus est dens festinare ad excimendum eum, nisi res coëgit, non est necesse, sed omnibus fomentis, cataplasmatibus, quæ supra posita sunt, dolor discutiendus est. Adijcienda quædam simplicium remedia, quæ uicariis huiusmodi dentibus profunt, & in dolore. Ad dentes erosos succo ex ligno hederæ incisio emanente utitur. Delentibus imponitur ueratrum nigrum, aut ephemeræ radix eorum cauis imprimitur, uel chelidoniz radix ex aceto illinitur, uel ore continetur. Labro uenerio in flumine nascenti uermiculus est, qui cauis dentium cera includitur, stithymali item semem eodem modo cera inclusum ualet, uel radix decocta in uino aut oleo. ossa item combusta quæ ex acetabulis per nasum suum sunt circa quæ coxendices uertuntur, corruptos dentes confirmant: si carioli & foridi sunt, centum ranarum corda in furno arefieri per noctem, postea tantundem salis addi, atque fricari prodest.

*Dentes non solum
excimendos.*

De dolore dentium secundum Galenum.

Cap. VIII.

DOLOR dentium absque gingiuarum inflammatione, siue in ossis materia siue in nervo fiat uehementioribus æget auxilijs, siue discutientibus opus fuerit, siue dissoluentibus: ex humore, aut incluso spiritu inflare: ob id plurima remedia ex aceto fieri demonstrauimus, sicut galla ex aceto ab Archigene laudata, aut halicacabi radix & galla ex acetocora: teda pinguis ex eodem, aut myrti cauliculi, cum pice ex aceto, aut semini hyoscyami, aut folia eodem modo. Aut cedria, propolis, nardus, solanum siue strychnæ, cortex radices capparis, allium, singula ex aceto profunt, uel polium, porrus, singula ex aceto nitro & pipere, aut chamaeleontis radix, staphisagria, ruta cū uino austero, aut pulegium cum oxymelle aut platani fructus, rosa arida ex albo, quo ad tertia pars super sit, seruat ad usus: radix quoque pentaphylli, quæ ab aliquibus dicitur eupatoriū, in uino cocta, aut in decocto pulegij. De cortice punici mali eadē gratia est, & in lacte asininō. De stithymalli radice parua retulit Archigenes quæ et Plinius fermē omnia celebrauit.

Eupatorium.

Apollonij ad nigrescentes dentes remedia.

Cap. IX.

SAL fossilis prodest ex melle: sed cremari prius oportet: adde paulum myrrhæ, pulegij p. 1. salis tantundem, tritis conficabis dentes: ficus arida adurit, cum nardo & melle ualent, nam & gingiuas contrahunt. Aliud, alabastri 3. 8. pumicis 3. salis fossilis ana 3. 4. tris arida in uino ante infusa, si colluitur os plurimum prodesse dicitur.

Aesculapij ad dolorem maxillarum.

Cap. X.

SMYRNIJ radicis in oxymelle decocto, utitor, aut leparij radicis & platani pisularum decoctum cum oxymelle, ita ut continetur ore. Aliud passulæ munde 3. 1. piperis albi 3. 1. coccognidij, spicæ, pyrethri, myrrhæ. Ad dentes corrosos, qui à dolore immunes seruant, zingiber cum melle uel oxymelle, aut gigni hederæ cum galbano, aut stithymalli succus, aut caprifici, aut opij, myrrhæ aq. 3. 2. piperis albi triti, galbani ana 3. 1. styracis 3. 2. cum uino dulci pastillos confice in caua dentium indito. Aliud, hyoscyami, seminis myrrhæ, opij, galbani, styracis, zingiberis ana 3. 2. piperis 3. 1. ex uino dulci confice pastillos.

Timocratis

Timorates ad dentium candorem, ne erodantur, & ad spuum anhelum, Cap. XI.

Nicri, farinae ossis sepiæ, myrrhæ ana ʒ. ʒ. tritis uiror. Aliud, aluminis scissilis ʒ. ʒ. ma-
stichis ʒ. ʒ. aridæ rosæ sine unguibus ʒ. ʒ. iridis ʒ. ʒ. trita omnia facies. Aliud, alumen
cremato in aneo uase, & uino austero exstinguito, adde mastiche, thus, & folium Aliud,
cornu ceruini cremati ʒ. ʒ. marmoris farine ʒ. ʒ. origani ʒ. ʒ. Aliud, quo dentes immunes
reddimus, organum montani drach. ʒ. hyssopi drach. ʒ. paritariz drach. ʒ. ʒ. salis in olla cre-
mati ʒ. ʒ. piperis ʒ. ʒ. pollinem facito, eo neque dolent, neque cauantur dentes, neque gin-
giua sanguinolentæ erunt.

*Ne gingiua sen-
guinolenta fiat.*

Ad dentes erosos, cariosos, & fuidos, Cap. XII.

Hæ compositiones etiamnum dolores discutiunt, habet altera papaueris lactrymæ
ʒ. ʒ. piperis p. ʒ. ʒ. piores p. ʒ. ʒ. 10. quæ trita galbano excipiuntur: id quod circumdatur,
aut illa in qua sunt croci p. ʒ. ʒ. cardamomi, thuris, fuliginis, ficum, pyre. hri, singulorū
p. ʒ. ʒ. sinapis p. ʒ. ʒ. quidam autem immiscunt piperis, elaterij, singulorū p. ʒ. ʒ. 1. aluminis
scissilis, papaueris lactrymæ, uix taminis, sulphuris igne non experti, bituminis, lauri bac-
carum, sinapis, singulorum p. ʒ. ʒ. trita pari modo commisceto.

Ad extrahendos dentes sine ferro & cum serramento, Cap. XIII.

Quod si dolor uitiatum dentem eximi cogit, farris uermiculus in cera eius cau-
o inditus etiam si fricetur calidos dentes extrahit. Idem facit amurca uetus reco-
cta cum omphacio ad crassitudinem mellis. Dentes caui inuruntur nucis iuglandis pu-
tamine. Vermium terrenorum cinis ex his dentibus coniectus ex facili cadere eos cogit,
nam & erucæ brassicæ contactu cadunt, & et malua cimices infunduntur auribus cum
rosacco in dolore. Anguinæ uernationis membrana cauis indita dērium, ut sine molestia
cadant, præstat. Hanc autem senectam uel inueteratam cum cera celerrimè dentes eu-
dere tradunt. Pastinacæ radius contritus cum elleboro albo inditus, uel resina exceptus,
dentes sine uexatione extrahit. Alij piperis semen cortice liberatum imponunt. Eodem
modo hederæ bacca, coniecta in canum dentem fundit, is quod forte stans excedet, & alumē
scissile in id foramen coniectum dentem citat: sed id tamen inuolutum in lanula dimitti
commodius est: quia sic dente seruatō dolorem leuat. Ac si in dentium tormentis, cade-
re his remedijs non possunt, ante quod ferro radius extrahatur animaduertendum est, ne
propinquitare loci unus in cautè eximatur pro alio dente, neue rheumatismi eruptiones
maiores eueniant, neue maiores superueniant cruciatus, & apostemata periculosa. Exem-
plo Iacobi Iustiniani patricij Veneti, qui in dentis dolore Patauij imposito oleo opiato,
sopore perpetuo extinctus est. Sed tutius post corporis examinationem, ac doloris miti-
gationem, serramento eximitur: circumscissio ad imas radices dēre, ut mobilior red-
datur, alioquin maxillæ adherentis pars sequitur, unde rheumatismi magno dolore, ac
non exigua inflammatione effusum erumpunt, quæ de causa multæ interiere. Conuulso
dente ab intrepida manu, si dolor perseverat rosaceum cum mastichis & rosæ aridæ de-
cocto, si ore contineatur, dolorem leuat: alias aceto cum gallæ immaturæ & balaustio-
rum decocto os colluere conuenit. Si dens ipse integer eximitur dolor in neruo, aut in
gingiuis aderat: quam mobrem extractione leuari dolore uidetur, quoniam materia cō-
mode finit, ac locus patens remedijs cedit. Si dens cum ossis frusto eximitur, dolor se-
quitur uehementior, ac febris interdum. Radicibus adeo aliquando inheret, ut con-
uelli magnis uiribus nequeat, unde maiores sequitur cruciatus, nec æger conatus fer-
re potest: propterea cortex radicis mori & pyrethrum cum aceto contrita in modū mel-
lis illita radice dentes mobilem præstat. Alij radicem mori eiusdem quatuor diebus in a-
ceto acerrimo macerari sinunt, dein sole arefacta conteritur, quæ eroso & carioso dente
imposita, extrahit. Idem facit lac asininum cum scordolase, assam foetidam nunc uo-
cant, aut ammoniacum, gummi cum sulphure uisuo. caue ne alios tangat. oliuæ gummi
impositum denti, sine cruciatu eximit. Pyrethrum in aceto acerrimo 40. diebus macera-
tum sole arefactum, tritum denti impositum, propinquit cera circilistris, eximit sine cru-
ciatu. Idem præstare tradunt radicē cucumeris syluestris eodem modo præparatæ: aut
chamelez succus farina coctus, aut tichymalli id genus, quæ ciparissia uocant, ualet, si lac-
cius, farina admixta denti imponitur. Aliud, radix asparagi trita lanulæ inuoluta & dēti
imposita,

*Cautio adhibenda
de in extrahendis
ferro dentibus.*

*Pericula in exi-
mendis dentibus.*

*Quæ mobiles
faciunt dentes.*

Scordolaser.

imposita, sine dolore eximit, & pingue tamen quæ in harundinetis degit impositum den-
ti, eximit, Paulus cum tithymalli lacte farinam imponi laudauit ac folium hederæ super
positum, acque ita per horæ spatium dimitti, per se enim inquit, conreretur.

De uermibus qui in dentibus innascuntur,

Cap. XIII.

IN dentibus uermes innasci non mirum est, quoniā & in uentre, intestinis, sedisq; par-
tibus, aurbusq; oriū uidentur: eos necat hyoscyami semen albi, cepe, porriq; si cū
nitro in trochiscos digerantur, ex seuo caprinocarbonibus consicitur pastillus, cuius ua-
por per fistulam in dente recipitur. Idem facit plantaginis radix commanducata aut che-
lidoniz, in aceto decocta, colluto ore, succus foliorum centaureæ, aut persicæ arboris, &
his similia quæ intestinorum animalia necant. Quidam laudauere uini sublimationem,
quam a quam uitis uocant, sic colluere os aqua ardente. In ea re præfertur, uinum creten-
se, aut rhœticum, uehementius quo sæpius camino uitreo aut æneo uaporatione perfici-
tur, mira res est quanto celeriter ignem rapiat, & madefactis capillis cesarie immuni ar-
deat caput, dolorem item sedat, si ex materia frigida fuerit.

Quæ uermes
dentium necit.

Aque uitis.

Ad dentium labefactionem ex Galeno,

Cap. XV.

DENTium mobilitas contingit cum in senectute arsiunt laxatis foraminibus maxil-
larum: uel si quando neruus quo alligatur resolutus fuerit, tum enim qui labefa-
ctant productiores uidentur, quod ex ictu magis contingit. Quidam lima prominē-
tem dentem quantū opus sit, diminuunt, cauendum est ne in opere sinistro mobiliore
reddamus, aut dolorem excitemus. Tum dura in cibo euitanda sunt, aut multus sermo;
paulatim enim singulis diebus lima abradi debet. Archigenes dentes mobiles sistere do-
cet, myrrha, pompholyges, lentisco, ac amylo, tritis. Aut oliuæ albæ succo, aut rutæ cū mel-
le. deinde nardum cum liquido alumine, aut alumen scissile cum thuris manna, tritis uti-
tere. Critonis quoque experimento lentisci, myrræ, gallæ, in uino decocto uti conserit.
Ite salis p. 2. aluminis scissilis cremati, & extincti in acerrimo aceto p. 1. deinde uino col-
luantur, aut uilmi corticem in uino decoquito & decocto collues os. Dentes mobiles si-
stere tradit Paulus, aloë, rhos syriacum, gallam, rubi radicem. Aliud quod dētes mobiles
stabilis, & gingiuarum rheumatismos sanat, & ulcera quæ in ore fiunt: Calcis torrefa-
ctæ, 5. cadmæ 5. 8. arida, uel cum aceto imponuntur. Mobiles confirmat succus cucur-
bitæ herbacæ cum aceto calefactus, insula a seiuinis cōmanducata, succus cepe, ruta, por-
tulaca, chamaeleontis radix, in aceto decocta, lapati radix commaducata, halicaccabum
presertaneum remedium facit, cortex punici acerbi, in aceto mixta galla, acetumq; pet-
le facit. Attritis & conuulsis dentibus medentur oliuæ albæ antequam condantur: sta-
bilitati amuræ medetur efficacissimè decocta cum aceto ad crassitudinem mellis. In-
firmatati olestri folia imponuntur, radix rubi ad tertias decocta firmat, uel foliorum de-
coctum in uino austero labantes stabilis, aristolochia rotunda, uerbenaca cum radice
manducata, aut succus in uino aut aceto coctus, collutusq;. Quinque folij radices, ad
tertias decoctæ, eodem modo, prius uero quàm decoquantur, aqua marina, aut salsa la-
uantur, decoctum diu tenendum in ore. Quidam cinere eiusdem fucare malunt, ua-
let radix uerbasci in uino decocta, ephemeri radicis corrasse decoctum & urunque
ueratrum in aceto. Cervi cornu cinis dolores quæ eorum mitigat, siue infirmiter-
tur, siue colluatur, quidam efficaciorē ad hos usus crudi cornus farinam arbitrantur.
Dentes qui labant cum dolore, ad motus talis bubulus accensus firmat, eiusdem cinis
cum myrrha densificum est. Percussu uexatos alinæ lac sanat, mobilitatibus sordes
caudarum pecudum concrete in pilulas siccate per se tuseq; farina illitæ profunt. Cyti-
ni cum uino cocti, aut acatiæ cauliculi iuuant labefactionē. Galenus ex parabilibus fa-
cultatibus chamaeleonē nigram, quam Plinius commendauit, laudat si os decocto col-
luantur: sedat enim dolorem dentium, & hyoscyami radicis uerbasci quoque radicē. Nu-
ces cupressi ex uino uel aceto profunt. Non prætermittā quod Galen. celebrauit Brassi
ex erucam conuellere dentem, cū cum scarificata gingiua, contactu solo, superiores con-
uellere dentes quæ in suprema foliorum parte inueniuntur, inferiores quæ sub folijs ha-
bentur, caue ne, inquit, hos tangas. Idem præstare coccognidium cum galla, aut fa-
rinam cum lacte tithymalli, superposito hederæ folio, horæ spatio dentem dirumpet.

Dentium mobilia
stabilis.

Archigenis me-
dicamentū ad
stabilis dētes.

Ad aueritios
conuulsos den-
tes quæ faciunt.

*Commoda ex
malis medica-
mentis in mor-
bo gallico adhi-
bentur.*

Qui uero medicamentis mobiles fiunt, ueluti qui in morbo gallico unctis, plurimo argento uiuo infecto, articulis, & humeris inunguntur, quoniam nonnullos tremulos & paralyticos uidimus resolutis nervis atque membrorum laetis, unâ pariter dentes labefactione periclitantur: pluribus collapsi sunt nervulis quibus adalligantur, ueluti uinculis dissolutis. Conualescentibus quoque ex morbis sicut & senibus, labant humoris defectu: aut alij in publica uel priuata fame. Eam compositionem experimèro frequenter probauimus, in qua balaustiorum, gallæ immaturæ, rosæ aridæ, ac tithymallus, adiecto alumine, ex aceto & uino austero discoquantur, donec tertia supersit pars, si dñi id decoctum tepens in ore contineatur. Mobilitates dentium stabiliri uidimus in Franciscæ Calyæ nobili ex gente Veneta patricia ex nimio humore destillante. Galastringentia approbavit omnia, qualia sunt ceruinum cornu crematum, aut capillum, cadmiæ & similia: uel quæ diaphoretica uocat & exiccantia, qualis myrrha habetur, & pyrethrum, pix liquida, acetum scyllitæ: styprica exiccantia ueluti galla immatura, alumen, calcanthum, uita acerbior: dissoluentia quoque & astringentia, qualis lentisci lachryma, spica, & folium. In ea re alij uini in primis abstinentiam laudauere, & pilulas quæ caput exonerant, si pituitæ nimia fuerit exundantia, pyrethrum exinde prodest aut eius decoctum ex uino, erumpere enim ex ore pituitam cogit: demum quam supra notauimus mixturam, ut sæpius ore contineatur, efficacissimam predicauere. Vnde: Cyperei rosæ aridæ, nardi, aluminis, tamaricis ana partes æquales, cornu ceruini exusti dimidiæ. Alia compositio aluminis, xyloaloes exusti, cyperi, rhussis syriaci, balaustiorum. Vel eâ in qua cadmiæ, myrrha, alumen, si trita imponantur, labantes confirmant. Plantaginis radicis & foliorum nervi succus linamento circa dentes impositus efficaciter mobiles sistit: is senectæ labantibus & difficulter subueniant medici, commodatissimum tamen est boni succi alimento occurrere. & in aurem rosaceum cum anatis aut gallinæ adipem instillare, & circa dentes styprica circumponere, qualia sunt, quæ nuper diximus. Validiora sunt, quæ sola (ut Aristot. commemorat) ualere traduntur, nam dentes uix alimentum tunc sentiunt: uel ut alij dicunt nullum penitus suscipiunt, quoniam nervi quibus aligantur resoluti sine. Vidimus senem decrepitem herbe tithymalli in hortis anagallidis similem manducantem, atque ita dentium mobilitatem sistentem, ea enim gingiuas peculiariter astringit. Aliud medicamentum quod à posterioribus medicis laudatur, in quo coralli albi aut rubescens ꝑ. i. masticis ꝑ. s. tusa in pollinem dentibus imponuntur breui enim stabiliri affirmant.

De dentium torpore,

Cap. XVI.

*Quibus causis
obstupescant
dentes.*

Obstupescunt dentes non sine magna molestia, hoc enim peculiare dentium malum est: & inter dolorum genera annumerantur, austeris enim & acerbis contingit commanducatis, uel si quis acria commanducare inspexerit, obstupescere dentes quoque uidentur: similitudine alterius consimilis sympachia ad causarum transitus facit, nam etiam solo auditu aliquo stridore confricant stupore tentari uidemus. Ex stomacho talis humor melancholicus, aut acerosus pituita si per uomitum sedditur, dentes pari affectus afficit. Porro: laca commanducata ut tradit Arist. torporem leuat protinus, amygdæbe nuces aut sugulandes uel auellane, aut si sale confricantur dentes, caseus commanducatus tollit, aut mel calefactum, uel uinum austerum cum pipere. Nuces quoque pineæ ualent, aut mastiche per se, uel cum alijs commanducatis: oleum quoque prodest si ore contineatur, glycyrrhizæ succus aut radix prodest. Luteum quoque oui induratum manducatumq; efficax est. Inquit Galen. amurcam in æneo uase coctam ad mellis spissitudinem, quæ ad plurimos usus seruabatur, stupentibus propiniam esse.

Quæ dentium algori profant,

Cap. XVII.

*Algore dentium
causa.*

Dentes algere in idnere gelida hyeme, nix, aquæ frigide potu, aut fructibus, aut cōgelatis quibusdam cibis, ex profusione quoque pituita congelascere dentes uidemus. Algore excafcit luteum oui induratum & calefactum: molle panis tepens: olei quoque si ore contineatur tepens, siue nardinum, siue lilinum: aut meracius uinum tepesfactum. Idem præstant rami aristolochiæ, aut lauri tenelli, & aluminis pares portiones.

De infant.

De infantibus dentientibus,

Cap. xviii.

EX cerebri nimia humiditate infantibus difficilem dentitionem fieri credunt. addo & caloris natiui inopiam. Calidioris cerebri esse existimantur, qui cito ingreditur, et dentunt. Festinare ortum tradunt butyro & melle unâ coctis & despumatis, illitis frequenter gingiuis, nam & dolores mitigant. Lac maternum gingiuis frequenter prodest illitum, aut butyrum per se uel cum origano aut hyssopo trita. Brassica in cibo ortus accelerat: cerebrum leporis aut gallinaceum, aut ouillum, in cibo, & conficatis gingiuis, medullam leporis prodesse aiunt. Lac caninum ad dentitionem facit. Ad tumidas gingiuas & dolentes cum dentiuunt infantes, rosacei cum strychni succo prodest, quoniam astringit & refrigerat ac dolorem leuaturum nutritæ digito saluam dicitur. Veronenses nostri uitro cretis exasperato gingiuas atterunt, quo & ipsi infantes saluare solent. Alij iris radicem utuntur ac subinde crebro illiunt. Prodeuntibus dentibus oleo lilino cum lauulci occipitis, ceruici, maxillisq; inuoluta suffiunt, prodest & si in aurem infillitur. Caninus dens crematus & in farinam reductus gingiuis impositus dentienti bus infantibus prodest: ut sine dolore oriantur promittunt. uel uulpinus adalligatus collo, aut idem caninus non crematus, uel ursinus ex ijs qui canini uocantur: uel primores equini alligari. Dentitionem facilem præstant ceruini cornu cinis, nam & dolorem mitigat, si infricantur gingiuis, quidam efficaciorém eiusdem crudi farinam tradunt. Magnam in capitis luporum cinere remedium demonstrauere, & que in eorum extremis inueniuntur ossibus ac leporino coagulo per aurem infuso, siue in capite eorum cremato, cinere gingiuis conficatis: et in tali bubuli cinere eadem uis est cum myrrha, ossa quoq; ex fustis unguis combusta, & ex acerabulis (quas diximus) pernarum & tali capri recentis cinis ualet. Inueniuntur in corniculis cochlearum, arenaceæ duriciæ, quæ adalligatæ, dentitionem facilem præstant. Cum uerò canini, qui cibos discriminant, et unipunt, maximis cruciatibus afficiuntur infantes, alioq; cito tentantur: molles tñ cibi dandi sunt, & gallinaceo adipe occipitium illitur: ita facilem dentitionem fieri existimantes. Dentientibus, auctore Plinio, iris ruffa ualet, & coralliorum cinis crematorum gingiuis infantum confert: delphini dentium cinis cum melle: & si ipso dente gingiue tangatur, qui adalligatus pauores repentinis tollit: idem effectus & canicule dentibus attribuitur. Gingiuarum tumori (ut Plinius tradit) sal citius & infricatus prodest gingiuas misce iuuat ouis cerebrum illitum. Maxillarum doloribus prodest melilotos cum lacte, aut lini seminis lentore.

Facile diffici-
litq; dentitionis
causa.Caninorū orini
cum dolore.

De dentium stridore in pueris, uel in mente commotis,

Cap. xix.

Pueris noctu præsertim strident dentes cum uentris animalibus cruciantur: ex quâdam enim uelut conuulsione id uitium oritur, comitalem morbum, aut apoplexi-
am, aut conuulsiones denuntiari dicunt. In adolescentia liberantur, quoniam materia arefit nimium humecta: ac lacerti. ac mouendi uires robustiores fiunt ex infirmitate lacertorum, ac maxillarum. Caput ipsum repurgandum est ac ceruix summa excalefactis oleis fouenda est, perussione frequenti: ualent irinum ac nardinum uel spicatum, & his haud dissimilia.

Stridor dentiū
audet.

De dentium infirmitate,

Cap. xx.

Cum dentibus ferè omnes qualitates aduersentur, ita ut calore, frigore, & qualibet cre dura infestari uideantur, doloris instantis affectus prænuñciat. ex frigore lauri bac-
ca, anisotlochia, & anethum iuuant, crebroq; affricu luteum oui induratum, repens, ac subinde aliud sufficiat, itereturq; sæpius. Si per hæc parum proficitur, theriaca crebro in usu prodest: aut oleum quod ex sinapis semine exprimitur, ualido adiumento. At si causa calidior fuerit, quod sensu percipitur haud difficulter, tum rosaceum tepidum illitum prodest, adiecta, si opus est, sandalorum farina, uel in seruenci causa camphoræ exiguo addito, aut psyllij lentus succus. Commanducare portulacam iuuat: galla cremata in aceto extincta, myrræ bacca albes aut rosa rubes: aut sal tostus in olla et aceto tabefactus. uinum quoq; hyssycum tepefactum frequenter suffitu prodesse uolunt: & cetera astringentia. Hinc ad faucium partes transeamus.

Multis inter
dentes obnoxio
esse.

ALEXANDRI BENE

DICTI VERONENSIS PHYSICI, AD MAXIMI

lianum Cæsarem Augustum Imperat. inuictissimum, Liber

VII. de malis faucium.

Prooemium.

Fauces.

Cervicis uetera.

Epiglottis.

Vmmum gulae fauces uocari uideo; quibus non sunt, nec stomachus quidem est, nec collum, nec guttur, sed os uetri iungitur, ut piscibus. Collum est quibus gula, rursus extimaps, ceruix dicitur, pluribus hoc est septenis, uertebreis orbicularim flexilis ad circumspiciū constituta, cetero spinæ annectitur: uua in summa parte dependet, extremo (ut in anatomicis diximus) palato. Tonsillæ utrinque tumentes apparent, operit: quæ ad pulmones tendit charilaginosa. gula ex nervo & carne constat: arteria spiritus tantum capax est, cetera obstrepsens respuit intempestiua: uini gutta uel aceti, quod maxime inimicum est, quosdam uidimus misere torqueri, quos uelut strangulatos suscepiimus, quoniam in alienum tramitæ acris humor deerrauerat. Anacreon poetâ acino uux passæ, eo modo strangulatus est. sicut & Fabius senator in lacte pilo hausto. Matrona quædam Brixensis inuito filio pilulâ assumere neganti, digito imprudens in arteriâ compulsi: qui protinus examinatus in sinu iacuit. Piscis spina transueria fauces occupat, & spiritus agitationē facit. Sanguisugæ potæ, aut huprestis impacta molesta est. Quæ rursus uenenata, quale aconitum est inter ocissima uenena fauces suffocat, uel pætheræ animali feculissimo, ob id pardaliaches uocitatum. Fugis quoque qui mori ueni sunt,

Guttur.

homines strangulantur. Gutturâ quoque si intumescent, quod aquarum sæpe uisio euenit, ἐπὶ τῇ γλῶττι a Græcis dicuntur, uocis ac sermonis usum, ac anhelitū impediunt. quæ in Bergomeni ac Nouocomensi agro monstrificæ sunt, quibus plerique strangulati sunt: quibusdam impune adeo dependunt ut ab humeris gestentur modicè infestant nostros castro Iulienfes ad Narissam. Subita præterea pituitæ destillatione plurimi infantes examinati sunt: quod egrotorum imbecillitati euenit sepiissime aut uermibus. At intrinsicæ malâ sunt, cum uua tumet, tonsillæque inflammantur, anginam nostri uocant, græci σπασμὸς, aut παρὰ τὴν γλῶττιν appellant, quæ suffocant, si supra modum intumescunt. At si in extrema quoque gula parte abscessus ortus sit, interiora ac uicinas partes comprimēs anhelitum strangulando occupat: aut idem apostema sub maxillis inferioribus ortū spiritum intercipit, minus tamen periculose. Addo & uertebrearū colli luxationē, qua protinus multi strangulati sunt. Caput, inquit Celsus, duobus processibus in duos sinus summe uertebre demissis super ceruicē continetur: hi processus interdū in posteriore partē excidit, quo fit ut nervus sub occipitio extendatur minimeque pectori agglutinetur, ne que bibere is, neque loqui possit, interdū sine uoluntate semen emittat, quibus celerimē mors superuenit. Id sæpe cōtingit militib. hastis ludentib. quibus ictu disrupo galeæ loco ceruicis uertebra loco excidit: uox subito, ac anhelitus subinde adiminuit. sepiissimē qui ex alto lapsi sunt eadē parti uidentur. Paria ferè cōtingit accidentia emprosthonici, cū intennis et cōtractis colli anterioris partis nervus ceruicē immobili mentū pectori annectitur. Multa enim circa fauces nobilia (ut inquit Gal.) mēbra cōstituta sunt, qualis est ceruicis medulla, nervi, & qui uocales dicuntur, guttur, epiglottis, uenæ ingentes, arteriæque, uertebrearū structura: ex quib. quicquid afficitur letale existimatur. Pudet quāta sic homini imbecillitas referre uel quibusuis corporis uiribus eximij, digitis utrinque cōpressis iugularibus uenis mortē representari, sine uoce & anhelitu, sensibus fere omnibus ereptis, eo deliquit Assyrii etiam nū in thermis utuntur. cū sine dolore secare corpora uolunt, a sectionibus ipsis subductos confectionib. spiritus emendant, & ad uitam ægrum reuocant. Præterea cum abscessus inrus oritur inflāmati tonsillis siue paristhymis, nervi interdū, inculatque magno nexu cōtrahuntur, unde superiores uertebre sequuntur, tum uox, ac spiritus intercidi. Sequentes uero uertebre quæ spondylia

Vertebrae colli luxatio.

Multa circa fauces partes nobilia.

Homines imbecillitas.

Spondylia.

uocant,

uocant, si luxantur, minoris sunt periculi, qm̃ ignobiliores habentur. ita & medullæ ratio quæ quo cerebro propior, eo nobilior existimatur, quoniam & præstantiores sensuum semitas diffundunt, propterea & morbi seuiores reputari solent. Tñ enī colli conuertitur exaltiter, unde nec cibus aut potus deuoratur. Ex uulnere eadem mala prouenire certum est, sicuti & nimia siccitate, aut neruorū dissolutione, de qua proxinus dicemus.

De uocis & modulationis idoneis instrumentis, Cap. I.

VOcis modulationis; ac sermonis epiglottis principale instrumentum habetur: sicuti aeris respiratio materia est (ut Galeno placet) uoces enim & concentus, ac sermonis gratiā moderamine quodā effert. Id tamen inane esse uidetur, si de pectore magno impetu spiritus erumpat, propterea lacerti pectoris inter costas in damonibus maxime conducunt, ad id & illa magnā uim possident, quoniam in longis declamationibus ea precipue laborare sentiuntur: quæ & uulnerata, sicut & sepeum transversum percussim, spiritum rariorem, ac difficilem reddunt. exempla obiter referam Galeni: quidam ex alto delapsus ceruice concidit luxata, unde die tertia uocem difficulter mittebat, in quarta uero die ex toto obmutuit, ac erubus ex toto debilitatus est, ceteris corporis partibus immunibus, non sine aliqua anhelatione. Nam medullam uertebrae superioris partis ceruicis compressa mollior facta est: Ex qua & lacerti qui intra costas siti sunt laborare coeperunt, diaphragmate illæso, ac lacertis pectoris superioribus, qui per pectus diffunduntur, à ceruice descendentes. In eo casu quidam medicorum ineptiores gutturi & pedibus omni nixu incumbentes; operā & impensam amittebant. At Galenus mali originem cataplasmatibus fouendo intra quartum sanitati restituit, quoniam abcessum dissoluere, sermonis usus, ac erurum firmitas homini restituta est. De uertebis igitur ceruicis si nerui ad epiglottim deferuntur, atque si quos uocales in anatonicis appellauimus ad superiora retrocedentes: si uulnerantur, uocem atque sermonem adimunt, ita ut nedum tori sed mui adiudicentur. Inexplanatae linguae multi à nativitate surd, quoniam si nerui multa pituita resoluuntur, aut si ceruici impoſito frigido cataplasmate uix sermonem expriment: quod ceteris ferme anno septimo contingit, ut expressius loquantur. Galenus abiecto frigidiore cataplasmate & contrario impoſito, in discretas uoces emendauit. Pectore, pulmone, sepe transverso, arteria, præter uenas iugulares, uulneratis, non respirandi potestas, sed nerba duntaxat adimuntur. In angina cum in anteriore gutturis parte abcessus fuerit, ita anhelitum subducit, ut ueluti sine strangulari uideatur. De uocali neruo unum transcurſu quodam exemplum Galeni percurrā, de quodam chirurgo imperito, qui cum strumas in puero curare uellet, & ferro parceret, ne quid incaute incidere, ungue imprudens neruū uocalem dirupit, & amissa sermonis facultate, strumis sanatus est. Alter intus ferramento alteram neruorum partē dissecuit, altera illæsa, inexplanata sermonis fuit.

De notis luxatae uertebrae in ceruice ex Hippocrate, Cap. II.

SI in ceruice uertebrae exciderint, ut Hippocrates prodidit, astipulante Galeno, facile suffocatur æger, si uertebra in interiora exciderit ceruicis, in ea parte cauis sinus ceruitur ubi & maximus urget dolor, ubi interdū maior, interdum minor percipitur. Cuiusdam gula non intumuit, uerum sub maxilla ea pars ueluti apostema intumuit, lingua ferè immobili tumenti, ac parumper ex ore prolapsa in qua uene turgidiuticulae uidebantur. In eo casu deuorare non possunt aut bibere, supini præsertim, sed per nares, si conantur, effundunt, sermo per nares uix percipitur: anhelitu præparco, in quibusdam uene colli & temporum, frontistie intumescunt, cauique oculi ceruuntur. Quibus recte uertebra excidit, in nulla parte membra resoluuntur, quæ uero in latus excidit, aduersæ partis membra aut resoluuntur aut distenduntur. Si malum sine apostemate euenit, collum extenuari, aut distendi uidebimus, quod in neutram partem inclinari potest. Facies tum liuida nigrescit, frontis cutis intenditur, & in collo molestus pruritus percipitur. Nonnunquam imbecillitate neruorum euenit, ut quamuis non exciderit uertebra, paulum tamen in priorem partem prominere necesse est, ubi lacertus anhelius resoluuntur aut distenditur: ea suis notis de facili cognoscuntur. Imbecillitatis signa ex causis uires resoluentibus, aut qualemunque causam asserentibus, colligimus,

Sermonis principale instrumentum

Inexplanata lingua à nativitate se mudo.

Affectus ceruicis ex imbecillitate neruorum.

ligimus, quæ tamen nunquam hominem suffocat. Ariditatem indicant membra quæ in uicino sunt arefacta, epiglottis præsertim, quod oris ariditate dignoscitur, unde aqua tepida colluto ore statim reficimus.

De curatione quorundam præfocatorum, Cap. III.

SI quis laqueo suspensus fuerit, ita quod ex ore spuma exierit, ut inquit Hippocrates, salutaris locus relictus est, res in ancipiti habetur. Aetate nostra cuidam militi inter hostiles incursiones id contigit, qui ligatis post terga manibus à duce Venerorum Francisco Sfortia, ramo arboris et collo deligato fune (a tergo enim dux ipse militem ad arboris suspensio delectam duxerat): concitato equo, suspensus pependit. Discedite ducem, milites præfecto fune, uix spirantem militem exceperunt, qui inter remedia reuocit, & oborto collo militiam semper exercuit. His gargarisandum uiolaceum cum aqua tepente sepiissime dari tradunt, ac ex simlagine liquidas potiones, aut posuana: & à mulis abstinere uerbis suadent. Si quis item aqua immerfus extinctæ animæ speciem præberet, cruribus protinus suspendi debet. animam suscitari oportet hyeme calido conclui, suffusionibus beneolentibus, qualis muschus est, ac lignum aloës, quod in deliciis nunc cremari solet, precium eius in libras aureis binis, torno posuunt lignum in baccas, quas ad sacras orationes consuunt: quale apud præcos esset, non liquido comperimus: probatur gummosum, ac graue beneolens, ac nigrescens, cariolis lignis simile, ad medicinas expellitur. Interea quæ cordi profunt forbitiones exinde ex ciceris farina cum lacte offerri solent. At salubrior est carnis craticula, aut ueru affix succus cum ovi luteo. Quidam postquam uires recollecterit æger, sanguinem dimitti iubent ex iecoraria uena, ac clysteres singulis diebus infundunt. At si ex alto lapsis uerterea ceruicis, prolapsa intro fuerit, supinus æger in scamno collocandus est, tum digitis leuiter in fauces dimissis prominens uerterea in posteriora impellenda est, alioquin ligneo instrumento lineolo inuoluto uehementius propelli debet. Alij in sinu ceruicis cucurbitulas imponunt, alij emplastra extrahentia, laudauere. Redire enim uerterea interdum solet.

De uua uel culumelle inflammationibus, quam parum Græci

καταρραγία uocant.

Cap. IIII.

CUM uua inflammatur, uux quoque nomine & morbus uocatur, ita & tonsillis euefficitur, ea supra modum pendet, ac tumet uel exulceratur, *σεφολίαι* Græci uocant, uel *σεφολόφορ* æqualis crassitudinis elonida uocant: tenuissimam uero lori modo innatam appellant: distenditur ea, luteo quandoque colore subrubescens acino pertimilis, unde *σεφολίαι* uocant: ex solis æstuatione, frigore, uel aquilone, uel pluuia, uel similibus causis oritur: Capitis quoque distillationibus ex omni humorum genere, & si raro à melancholico contingat: A quo, inquit Gal. pendet uua ut epiglottida contingat, nec nisi in ualida tussis pars ima uux cernitur. Eam, inquit, omni conatu ad pristinum habitum reddere percurabis sine membri uexatione: digitum ungue uel ferro lacerant, unde importunæ humorum eruptiones confluunt: sed eam ligula, aut penna illinunt, idem in tonsillis & in cæteris caularis faucibus faciendum est, autore Hippocrate, qui digito aut ungue lacera-re prohibet, aut mordentia imponi; contra anicularum & tonsillarum quocidianum usum, quod in angina & gule tumoribus cunctis facere consueuer. Cum uua sine dolore tumescit ex pituitæ distillationibus euenit, cum autem doler, phlegmon siue inflammatio infestat.

De curatione,

Cap. V.

TUM sanguis recte mittitur, cucurbitulæ quoque ceruici impactæ profunt, ac altius cita, uel in primis abstinentia luuat, uel uini præsertim: per somnum caput sublimè habendum est. Inquit Gal. infuso leuiter astringentia ualent, quæ & in paruis inflammationibus conueniunt, ueluti palmularum decoctum tum aqua & aceto gargarisandum uel rubi & lentis decorticate decocto, aut mali punici succo, aut anthera medicamento. Alij uuam illinunt omphacino, uel galla, uel alumine scissili, sic ut cuilibet eorum mel adijciatur. Quidam aceto cum hydromelite utuntur, aut flosculi cyini decocto, uel foliorum pruni ore colluto: galla item prodest, cinis rubi cremati & in umbra prius siccata eam repræmit,

*Aqua pene præ
focaci remedia.*

*Uua quibusque
fecibus plenis
sic sit.*

*Ratio nouæ me-
andi.*

mit, uel è radice cinis, excremētorum cari cinis uel columbarum fumo agnito priusquā herba gustauerit, in umbra arefacto: uua hyrundinis cinere cum melle mitigatur. T. d. e. c. e. e. e. cinis admixto melle sedatur garum cochlearum subditum. Lapidis chalcididis farina eam cōpescit uel calcanthum cyprium, sandaracha cum melle sumpta uel alumen. Ea compositio antiquis probata est, in qua alumen scissile, aeris squama rubri, atramenti sutorij, galla, myrrha, mysi, contrita mixtaq; rursus paulatim adiecto uino austero teruntur, donec his mellis crassitudo sit, per cochlear uua illinitur, unde pituita profuit, quæ cum quieuit, uinum gargarissatū prodest. In ipsa inflammatione quidam uia præcidere ausi sunt nō sine uitæ periculo, multū enim sanguinis fundūt. Si uero pituita ultra iustum modū uua dependet, tenuis, acuta, albicans, uel tumens, succus mentæ gargarissatus prodest: uel ruta cum coriandro ex lacte, sal thebaicus ex melle, cinis brassicæ syluestris radicis, uel anethi semē, sinapis cū aceto & melle, urticæ succus gargarissatus, uel herbe ipsius mordax tactus uia resistere cogit, laser item ex aqua frigida contentum, uel cochleario uia subiectū. Et cauliculorū caprificinis, liquida etiamnū pice intus perungitur uia, baccarum uel foliorum lauri decoctum gargarissatū uiam iacentem sedat. Alia mixtura ad uiam inflammatam, habet galla, atramenti sutorij, myrrha, singulorum p. 4. i. aristolochiæ, aluminis scissilis, singulorū p. 4. 2. capituli punici mali in quibus balaustia nascuntur p. 4. 25. ex passo contrita cognuntur & cum utendum est acero uel uino diluuntur. Nonnulli uulsellā uiamprehendunt, & quantum opus est præcidunt, uia partem relinquentes. Quidam instrumento aureo candenti secant, quam necessariū esse cognoscūt, mox balaustij decoctum gargarissantibus offerunt: sed (ut dictū est) non sine periculo secant. Aliqui diamo utuntur, aut succo corticis nucis iuglandis. Ante gargarisationes aqua tepente uiam fouent diligentiores. At si eadē astringentia duriciā induxerint eo medicamento uia emollienda est, in quo feminis lini, alther, tragacathi, ana æque portiones, in aqua calefacta cū semine pyllij macerentur, & percoleatur cū quo sepe gargarissandū sit. Ex frigida quoq; materia eam mixturā laudauere ex aqua plantaginis ac myrti, in qua nux cupressi, metha, calamus odoratus, cyperus, ac mastiche incocta sint. Cum autē inflammatio iam constitierit, ac tumor discuti uideatur, dissoluentia, ac discurrentia profunt, qualia sunt myrrha, crocum, ac cyperus. At nostri mitionibus utuntur: Passula, zyzypis, myxis, hordeo, ana 3. i. calitricho, radice dulci, hyssopo, ana 3. i. apio, calamo odorato, ana 3. i. s. ex aqua decoquuntur plusculū aceti, ac melle ro facio ad gargarisationes. At si dolor magis inualescit ac magis intumescit uia, atq; supurari materia uideatur, maturantia imponenda sunt, qualia sunt sici, palmule, passula, radices liliorum, rosa arida, ex farina hordei cataplasmata conficiēs. Addunt aliq; balaustia, myrrham, cyperum, & similia membra coadiuantia: maturantia & dolorē sedantia, qualia sunt lini feminis farina, scenogreci, ac meliloti. Interea missionem sanguinis ac ueteris deiectionem iterare necesse est, quando tumor, ac dolor magis infestat, quod ex materia quandoq; crassa contingit, tum elaterij centaureijq; ex melle imponuntur cū flauo nitro, uel id decoctū quod hoc modo sit: Hyssopi, aridis, chelidoniæ, radices ex aqua feruenti: gargarissata profunt ex oxymelle composito uel scyllitico. Tumore leuat miræ succus origani gargarissatus: dolori imponitur succida lana oleo laureo, aut nardi notincta, uel similibus. Si pus subest aperiri, ac abstergi opus est, quod scalpello faciendū est ea parte quæ mollior uidetur. At si durius apostema fuerit scordolalere nihil uehementius, Galeni opinione. Alij diuturnis abscessib; ac duris, fassamentorū caputū cinere uia imponunt, aut pconiz farinā, aut anethi radicis uel feminis cinerē uia subijciunt: alij testudinis cinerem laudā impositam. Cum uero uua ex toro à natura derelicta faceret demortua, præcidenda est. Clamat Hippocrates inflammatā uiam rubescitē nō præcidito, quem Galenus secutus est, maior enim inflammatio sequitur, ac sanguinis profusio, ac uocis splendor, uel sermonis usus adimitur. Quod in morbo gallico uidemus, unde tussis pectoris, & pulmonis ac stomachi uiria plurima oriuntur. Paulus leuiter astringentia in uia inflammatione laudauit, quale est oinū mali punici gargarissatū, uel staphyloparto instrumento ligule simili subdito: aut glycyrrhiza ex eodem uino, uiam iacentē discutit & inflammationē hæmatites lapis, ac phrygius, terra samia, cretria, sinapis, lenia,

Vna laborantis ob immoedā pī tūtam curatio.

Curatio uia ex frigida materia laborante.

Vna præcisam quæ sequens Galenus.

Staphyloparto instrumentum.

nia, omphacdon, spinæ ægyptiæ semen, alumen scissile, rosæ semen uux asperitatem lenit, gummi lenior, ac tragachanti amyllum q̃ gargarissata: addunt myrrham, crocum, ac cyperum: blandimento est penna illinire. Filum purpura tinctum quo uipera strangula ta sit, collo circumdatū unice medetur uel tonsillis & cæteris faucium malis, Galeno asipulante. Præcisa uua si sanguinis profusum sequitur, atramentū sutoriū sistit, aut succus plantaginis cum terra lemnia: si uero tonsillas secauerint cauliculorum rubi succus gargarissatus prodest, aut myrrī refrigeratus, nisi sciuor uigeat dolor, tum tepidus præfertur. Si ferramento præcidi uuam uolunt, scordolaser, ac alumen subdita uuam absumunt. Aut idem scordolaser cum sale & calcantho, alij ammoniacum salern addunt, ex scyllite aceto temperant, & uux subijciunt frequenter staphyloperito, quo ad pars eani grescat: tri duo enim cadere solet, æger ore aperto deorsum uersus saluante spectet, caueat ne uux radicem cauterio absumant, nisi ea quoq̃ pars corrupta uideatur. In omni autem euentu secare periculosum est, nisi prius corpus repurgetur.

Si uua sine inflammatione iacet, & de eius curatione. Cap. VI.

Plurimū uuam
pindus laxari.

Quibus aures
tur materia.

SI iacet uua ex capitis destillationibus sine ulla inflammatione, capiti studendum est: si rubicunda, sanguinis missione, si flaua uentris deiectione: cum plurimū uero pituita laxatur, ac resoluitur ferè sine sensu. In ea curatione si rubicunda fuerit ex cephalica demendus est sanguis, ac sub lingua: si flaua uentrem recte mouet, succus balani citrini cū cæteris fructibus si iacet albicis, hiera aut coccij soluit alumen. Quidam materiam aut tunc cucurbitulis, aut aurium uellicatione, aut fricationibus. Quidam hoc Greci facitare solent: plufculum capillorum in bregmate ita nixu conuellunt, ut caris ab offectepitū abscedat, tum subito uua resilit. Scernuntur etiam quoq̃ iuuant, aut si laser subijciatur uux ligula: galla quoq̃ prodest. Iacentem sedat baccharum, foliorum q̃ lauri decoctum quadrante pondō in aqua sextarijs tribus ad tertias, eamq̃ calidam gargarissare, cinis ruborum crematorum prius in umbra liccatorum reprimis, & cinis è radice. Vuam cōpescit alumen. Inter mēxturas in phlegmatica materia emplastrum saluberrimum conficiunt cum lauri baccis, pulegio, origano, calamintha, mentastio, lauina, tritis ex melle coctis, si capiti abrafo capillo imponatur, ubi bregma esse sæpius diximus. In hiliosa materia ex succo acaciz conficiunt, aut galla si prius adurantur cum aceto, suspendit enim materiam furentem. Inflammatam comprimit acetum cum rosacea gargarissatu initio morbi, aut solani cum seminibus rosæ aridæ crocinis, aut punici uino, aut decoctum baccharum myrrī, gallæ, thussis syriaci, aut cum rubi mortis immaturis: aut eo refrigeranti poliline ununtur, balaustij, sandalorum, rosæ aridæ, gallæ, aluminis, subijciunt enim staphyloparto, uel cyathisco. Aut si ex balaustijs fiant alumine & camphora, gargarissata: que alexandri uuxte greci uocāt, in utraq̃ causa, rosæ aridæ, myrrī, aluminis, salis tosti, ex mori decocto uel aceto: deinde myrrī farina, aluminis, ac thuris subijciatur uux iacens, nam statim resilit. Aliud in phlegmatica initio, in incremento ac statu sanguinea, habet seminis rosæ aridi 3. 6. hypocythidis 3. 2. ex melle aut uino commodatissimū est. Et initio quoque phlegmaticæ succus corticis nucis iuglandis, aut mori, uel gallæ, aut syrupo aceto, si ea medicamentorum asperitas intolerabilis sit, inquit Paul. ea mitigabis, amylo & tragacantho, uel ptisana, aut sapa, uel destinto, uel lentore, seminis malæ, cydoniorum & psyllij, si unā decoquantur. ualet ouum sub cinere induratum bregmati feruens impolitum line cortice aut dimidiatū, uuam enim facientem reprimis. Alij, marina calefacta & sæpius gargarizata in fine prodest. Infansib. uua reprimuntur gallæ polline ex aceto, si sæpius subijciatur. In omni uux morbo ualet palmularum decoctū, in diacrysmate, sicut et dianthodon ex aqua, uel glycyrrhizæ, hypocythidis, rubi cauliculorum, aut capreolorū uitis, glandes, mēpila, & corna in remedijs habentur, sicut & myrica, scyticus lapis ageratus uocitatus alter famius peculiariter profunt: ualidior est hamatites lapis, nec minus phrygius exustus, & diphryges. Alumen est iride illyriaca. Andronis trochiscus, lapidis scytici 3. 4. floris asij 3. 4. terre samæ, aluminis scissilis, ana 5. 4. croci tosti 3. gallæ 3. 2. ex uino trita in passillos digeruntur ad usum. Gal. si dem remediō præsentaneo facit, quo à principio morbi usus non est, nec in calido abscellu. Aliud antiquorum medicamentum, habet gallæ 5. 4. diphrygis 3. 3. cum melle illinito. Aliud ex Galeno mellis libra, ro-

farum crocini 3. s. aluminis 3. 2. in melle id leui pruna deferuefacito, postremo crocini farinam conijcito, & ad usum seruato, et cum opus fuerit ex aqua calida, aut mulso ad gargasilinata nihil melius, nam uiam mirè reprimat residentem. Aliud ad cinioda profocā tem: Nitrum dissoluito & cyathisco uix subijcto uel digito confricato, pituita nanque multa cruenta defluet. Cauendum, inquit Galenus, ne calcanthum faucibus imponas, ne ad gulam aut arteriam uel pulmonem imprudenter infuset, quoniam uenenatam uim possidet.

Diamoron ex Herasentia, & Galeni, Cap. VII.

Mori immaturi succi acetabula quinque, uini austeri unum, mellis tantundem, coque ea ad mellis spissitudinem, adde croci 3. zingiberis dimidiam, omphacij aridi 3. 1. s. adde glycyrrhizæ 3. 8. astringentium asperitatem lenit omnem. Id inquit Heras, facit ad faucium, oriumq; inflammationes, medicamentum diamoron ex Galeno, quod & stomatichon est, ad uiam, tonsillas, & oris ardores, succi mori immaturi acetabula 6. ad mellis crassitudinem seruefiat. adde croci 3. 5. & uini dulcis & austeri ana acetabulum. Andromachus uero in succo mori gallas quinas addit tritas, & glycyrrhizæ 3. 2. uini austeri acetabulum, solibus perficiatur, uel igni seruefacito, et radices abijcto. adde myrrhæ, crociq; ana 3. 1. aluminis scissilis 3. 1. omphacij 3. 2. Alij, aluminis 3. 2. mellis aucti acetabulum.

Medicamentum diarrhon quod Galeno scribitur, Cap. VIII.

Mala peritica cum corticibus conterito dulcia, austera & medijs saporis, succi colli ge acetabula quina, mellis uero acetabulum, glycyrrhizæ 3. 8. ea in olla coquito, & percolato succo adde mellis selibram & iterum seruefacito, despumato melle, ad crassitudinem defrui, & ad usum seruato: id ori, uix, & tonsillis inflammatis prodest. Huic stomatichio medicamento initio morbi styptica admiscuntur, in statu concoquentia, inclinanti inflammationi dissoluentia admiscenda sunt, oris etiam ulcera sanat, & quæ aphthas uocauimus.

Stomatichum diarrhon ex Galeno, Cap. IX.

Ad oris quoq; uitia & faucium mala medicamentum sit à Galeno laudatū, quod diarrhon uocant, corticem nucum uiridem in mortario tundunt, & succum exprimunt, & limbo percolant. Huius heminam & mellis tantundem, ac glycyrrhizæ 3. 8. simul in olla seruefiant, ad defrui spissitudinem, rursus decoctum exprimendo percolabis, omnium enim efficacissimum est. Herinx medicamenta, quoq; aphthas & carci nomata sanant. Hericæ baccas tere & cum hyofcyami succo & melle illinito. Aut uitis albe, quam bryoniam uocant, foliorum succus cum mysi miscetur & melle, & illinitur, mire abstergit, ac repurgat. & postquam caro superinducta fuerit, bryonix radicem contundito, & colato succo ulcus illinito, cicatricem facilem contrahit. Aliud, item olestri cauliculos uirides in aqua coquant, & succo ad diaclysmata utuntur.

Simplex ex Galeno ad cinioda, Cap. X.

Gargarisinata leniora ex palmularum decocto sunt, ex aqua tantum, uel melle adiecto, aut ex rosa arida, uitis palmitibus uel capreolis, rubo, uel quam cynorhoda uocant, lenisco, hedera, rhamino, asphalto, cytino, siliqua radice mori immatura, hypochistide, pomis austervis, uel acribus, id est, pyris syluestribus, sorbis. Et uehementioribus, ut myrtis, cydonijs immaturis, pruni cauliculis, comari, fagi glabris, mespilis, cornisq; quoque ualentiora sunt, galla, rhus, erythrodanti, et tamarice baccæ: singula enim, inquit per se ualent, uel cum alijs mixta. Arida etiamnum sunt quædam medicamenta quæ cochleario subijciuntur uix qualis rosa arida est, & crocini eius, scythicus quoque lapis, radix lenisci, spinæq; Aegyptiæ fructus: ea enim leuiter reprimunt uiam, ne quæ fauces plurimum exasperant: sicut & rhos. Balaustium uero ac citius asperiora sunt sicut & cortices punici mali, & galla immatura, trita enim singula in usum ueniunt. Astringit præterea genus aluminis, sed quod scissile utilius est, calcanthum & si uehementis stypticis reputetur, excalescedi uim obinet, propterea uiam infestant indurati. Horum quoq; succi cum melle si asseruantur profunt, alioquin in uasis corrumpuntur, inueniuntur ita destituti, aut solibus continuè perfici, uel torrefaci, ut in farinam conterri possint. Sicuti cytini, aut balaustij, & hypocythidis, omphacij, glycyrrhizæ & centaury.

Ad aphthas & carcinomata medicantia.

Heraclides Tororum ad eiusdem inflammationem. Cap. XL

*Aſclepiadis ad
uix inflammationem.*

Omphacinum aridum conteriſſo & cum melle ſilinito. Aut gallam cum melle, uel alumen ſciſſile ſubditum ligulamox decocto lenticulæ os collue. Aſclepiadis ad uix inflammationem, anethum cum ſemine & radicibus in olla ponito, argilla obturato, & in camino ollam candentem reddito, & ita anethum cremabis. huius p. 2. iris p. 1. trita ligula ſubiſcripto. Aliud, roſe aridæ, nardi celticæ cum radicibus ana M. 1. nidi hyrſinum ſylueſtrium aridi 3. 3. myrrhæ 5. 2. gallas immaturas 15. trita eodem inſtrumento uixam tangito. Sorani ad eandem, glycyrrhizam cum melle & aqua infuſio & ſeruefacito, ſucco colato gargari ſabis: uixam pharmaciſ exaſperatam, & inflammata leni & mirigat Galeno ſubſcribente.

*Sorani medici
monum.*

Aſpariſthmia hoc eſt tonſillæ. Cap. XLV

*Tonſillarum in
flamationis cauſa
ſe & remedia.*

Si cum febricitantia inflammantur tonſillæ, quæ ab utraq; faucium parte ſitz ſunt, quæ ab alijs mala dicuntur: *αἰσθησις* à Græcis ſeu *ωαριδία* nominantur, cum ſupra naturalem ſuum modum augentur, & difficiles hauritus, anhelitusq; efficiunt. Si non inflammantur uix augentur, nec colorem mutant, alioquin rubefcentia mala apparent, maximo dolore ſtranguant hominem. Galenus ex ſanguinis calidiſſi influxu inflammari tradit, quoniam ſpongioſe naturæ exiſtunt, quæ cum plurimum diſcutiendis ſuuantur, niſi materia ad principale retrocedat membrum. Mittre ſanguinem ac uentrē per purgare protinus neceſſe, & infuſionibus alui ſubinde exinanire. Abſtinentiam, uini præſertim, imperare opus eſt, ſi corpus ſanguine, aut præiis humoribus morbidum fuerit. Si neutrum horum affuerit, ipſius duntaxat morbi rationem habebimus, ueluti gargarismatis atque cæteris ipſius membri particularibus auxilijs. Initio igitur inflammatio nis refrigerare, ac aſtringere neceſſe eſt, quoniam rheumatismi eo modo diſcutiuntur inclinante impetu morbi, diſſoluentibus opus eſt. Inſerea tempore cum morbus conſiſt, ſit utruſq; facere iuber ratio. At ſi inflammatio durior uideatur, nequaquam diaphoretica ac ſtyptica pariter commiſcenda ſunt, niſi corpus exinanitum fuerit, ſicut initio ſtypticis diaphoretica iure miſcenda non ſunt, quoniam ea intempeſtiua adiſcuntur. Tument præterea uel pituita ſola uel admixta ſanguine, aut alterutra tantum pars tumet: utriuſq; partis tumor hominem ſtranguat. Gargarismata prodeſſe ſcribit Paulus ſucco mali punici, ac roſarum decocto in earum phlegmone, aut palmularum ſucco, aut myxorum, aut lenticulæ cremore, inclinante ipſa tonſillarum inflammatione: uel ſi in ſitu fuerit, mel adijciendum eſſe demonſtrat, quod initio morbi damnari debet. At ſi ſuppurata materia fuerit, ac pus iam exire inceperit, muſſo gargarilandum eſt; aut lenticulæ decocto, aut roſarum foliorum gargarismate, abſolutorio ueluti remedio: At ſi pariſthmia aëris uitiſ exulcerata fuerint, eadem quæ dicta ſunt auxilia conferre dicuntur. Sed peculiare eſt diamorone ex aqua calefacta, aut muſſa in qua roſa decocta fuerit, & coſtum & rhus, aut gſaucium uel eius arida folia decocta, aut diaglaucium ex muſſo, aut arida ſternutamenta. poſtremo poſt gargarismata uehementiora prodeſt diamyli tragachantis. Exulceratis lac & ſamia terra ualet in gargarismate, uel diarhoon, de quo mentio habita eſt: aut galbe immature, aluminis ſciſſilis, ana p. 1. ſalis ammoniaci torrefacti p. 1. arida ſubiſciantur. Aliud, galbe p. 8. myſi 3. 2. ſalis torrefacti 3. 5. aridis utuntur. Eſt autem antiaſ (ut ſcribit Paulus) quam pariſthmia durior. Si tonſillæ, ut alij tradunt, ſine exulceratione intumefcunt, & ſpiritus præcludunt, ſublumi capere quietendum eſt: à cibo abſtinendum, aluiusq; uulſiter ducitur, & ex reprimentibus gargarilandum: multa ambulatione utendum, inquit Celfus, & ex reprimentibus gargarilandū, radice quoque ea quam dulce appellant, conuulſa & in paſſo, muſſoſiue decocta idem præſtat, eam tamen compoſitionem, non niſi poſt faucium exaſperationem, inclementia remediorū, dari iubent Gal. & Paulus. Medicamentumq; diarhoon aliud conficere docet Celfus: quò illini tonſillas demonſtrat, quod hoc modo ſit. Ex malo punico dulci ſuccus expri mitur, & eius ſextarius leni igne coquitur, donec ei mellis craſſitudo, ſit tum croci, myrrhæ, aluminis ſciſſilis, ſingulorum p. 2. 2. per ſe coneruntur, paulatimq; ijs adijciuntur, uini lenis cyathi 2. mellis unus, deinde priori ſucco iſta miſcentur, & rursus leniter incoquantur. Aliter idem eiuſdem ſucci ſextarius eodem modo decoctus, atq; eadem ratio

ne mira,

ne trita, ei adieiunat hęc, nardi p. .i. omphacij p. .i. cinnamomi, myrrhę, casę, singulo-
rum p. .i. Hoc medicamento in morbi fine, quoniam mire resoluit, crendum censet.
Gargarissandum etiam & ex sicu & mulso. Illinendū irem mel cum oniphacino. Intrin-
secus admouendus, sed aliquanto diutius uapor aque calide donec exsuppurret & per
se aperiantur. Si pure substantie non rumpuntur ij tumores, incidendi sunt; deinde ex mul-
so calido gargarissandum ex sicu. At si modicus quidem tumor, & exulceratio est fur-
furum cremori ad gargarissandum, paulum mellis adieiendum est, illinendaq; ulcera
hoc medicamento. Passi quę dulcissimi tres heminę ad unam coquuntur, tum adiecitur
thuris p. .i. croci, myrrhę, singulorum p. .i. leniterq; omnia rursus feruescunt. Vbi pura
ulcera sunt, eodem furfurum cremore uel lacte gargarissandum est. Atq; hic quoq; ci-
bis leuibus opus est. Inuenimus inter ueterum experimenta, mētha cum alumine tonsil-
las sanari, & brassicę syluestris succo cum melle gargarissato, uel othiminis succo cum
lacte mulieris, uel portulacę succo decoctę imposito, & semine atriplicis nitro addito,
si persicantur, uel syluestris succo rosę gargarissato. Helxini cyathus haustus discutit,
& hoscanti cyrini, uel pruni folia decocta in uino, inde ore collota. Et furfuris (ut dictum
est) cremor gargarissatus sanat. Pix illinitur. & elixum aroni imponitur. Verbascum in
aqua potum priuatim medetur. Pudet referre excrementorum hominis cinerem mede-
ri tonsillis, pantherarum, ut puto exemplo, quę cum aconito deuorato strangulantur, Panthera.
excrementis humanis liberari traduntur. Lacte bubulo leuantur, aut caprino gargaris-
sato, prodest tepidum, ut est expressum, aut calefactum, caprinum utilius cum malua de-
coctum & sale exiguo: renes uulpiū aridi priuatim cum melle triti illitiq;. Hirundinū
cinis cum melle succurrit, alij & earum nidos in emplastra addidere. Lactis ouilli garga-
rissatio adiuvat, simum columbinum cum passo gargarissatum, ex sicu arida et nitro im-
positum. Sal Thebaicus cum melle tantum prodest: & quicunq; cum oleo & aceto, uel
eodem extra fauces illius cum pice liquida: sel testudinum tonsillas sedat. Ex ostreo
rum teste cinis admixto melle, uel menarum salatum ex capribus ex melle illitus cinis
abolet. Ranarumq; decoctarum succus, ex aceto, Aeris flos uel squama in fictilib. usta,
& lota cum melle illinitur ad tonsillas. Et mysi uile est suppuratis tonsillis, & earum ul-
cera omphacium unguentum sanat. Alij hac mixtura tumorem earum sedat, nam pau-
latim contrahuntur, arida enim imponuntur, myrrhę §. 2. gallę §. 2. mysicos §. 2. salis tor-
refacti §. 2. trita tenuissime imponuntur. Asclepiadis ad tonsillas, gallę infusaturę §. 4. di-
phrygis §. myrrhę §. 3. croci §. 3. mellis quantū satis sit, non ulceratas tonsillas reprimit.

Stomatichum medicamentum diuandineum, Cap. XIII.

ID ex Asclepiade habetur. Cineris syluestrium hirundinū §. 4. croci, nardi indicę ana-
§. 1. cum melle misceto, pulios cōbures in figuli olla uiuos cum pluma, operculō uas
obturabis. Hanc compositionem laudat Galenus, laudat & Andromachus, qui thyrū
succum adiecit. Asclepiadis me-
dicamentum.

Ad tonsillas sine inflammatione secundum recentiores, Cap. XIII.

Is prodest brachia confricare nec leuiter, nam eminentias quasdam sub cuti inueniūt
mulierculę, quibus compressis materiam auerti uidentur. Alij ligno rotundo iun-
tur, alij perseverante tumore supra flexum manus exteriorem, cauterio inurunt arden-
ti, aut medicamento adurente, aut cucurbitulas in brachijs admovent, cum ferro. Alij in
aurem olei amygdalinū tepidū infundunt, si materia calida sit, dolorem enim sedat. In
materia uero frigida oleum anethinū infundū. Reliqua in curatione uix dicta iam sunt.

De angina & eius differentijs, Cap. XV.

Angina à nostris, à Gręcis *συναγχή* dicitur, quę (ut Paulus ostēdit) musculis, qui
sunt intra fauces inflammatis oritur, sicut ijs qui extra, *παρσυναγχή*. Ad eundē
modū synanche fit cum musculi gutturis interiores inflammantur, cum exteriores, pa-
rasynanche uocatur. At Celsus ex uetustis autoribus fidus interpret tria duntaxat ge-
nera facit, synanchen, uosynanchen, & parasynanchen: In primo (ut exponit) nec tumor
nec rubor apparet ullus, sed corpus extenuatur, & membra soluantur, & spiritus inclu-
duntur. In secundo est rubor cum tumore, obmutescenti pallor, singultusq;. In tertio fau-
ces tantum cum rubore intumescunt, cetera non sequuntur. Peluserum & acutū mor-

*Synanche.
Parasynanche.*

*Species anginae
secundū Celsū*

bigenis est cum acri uix spirant ac suffocari uidentur, cum cibis item ac potus prohibetur. Noctu enim ea fertur apparere nec sine febris, rubescit facies aut purpurea redditur, uenęq; in collo turgent, cum se strangulari putant. In aliquibus (ut tradit Paulus) ceruicis grauitas percipitur, ore ferē semper aperto. Synanche cum in summo statu uidentur, letalis existimatur. Id malum uel infantibus euenit, pro ceruicis spongiosa raritate, laxa ris ob eam causam uertebis, qui raro in pristinum habitum reuertuntur. At Galenus quatuor differentias synanches memorauit, quas uno nomine anginas nominantur ueteres Latini una quidem cum guttur inflammatur, & pars oris tota interior, ad quam penetrat gula & gutturis finis. Altera uero cum neque in oris ulla parte, neq; in faucibus, & ne quidem extrorsus quicquam inflammatum apparet, attamen suffocatio sentitur in languenti gutture. Tertia cum locus extra fauces inflammatur, cum interiorē pariter, uel ad mentum, ac iugulum, ac in ceruicem usq; morbus porrigitur. Quarta deniq; ab anteriore parte ad uertebas usq; colli, ut cauis esse locus uideatur, dolorq; tactu exteriorē conuiescit. Id cōtingit pulsus ad interiora uertebis, imminente circa faucium musculos inflammatione: hanc proprie speciem cynanchen ueteres nominant, pro pulsā uertebra ad radicē linguae suo secessit loco. His nimirū anxietas inest multa in respirando, unde semper ore sunt aperto. Cuncti anxie bibunt, & cum coguntur, potus in nares regeritur. At earū curatio exiguam admodum habet differentiam.

Angina species
secundum Gal.
quatuor

De causis & differentiis anginae.

Cap. XLVI.

MVLtę anginę cause perhibentur, sed precipua est cum ex multo aestu subita facta sit refrigeratio, tum & frigidissimi potus, aut si piscium spine incauis fauces occupauerint, ut scribit Aretęus: uel, ut alij tradunt, ab ictu inflammari potest locus, aut a conito assumpto, uel uenenatis quibusdā fungis, ac uia iaminea, uel ijs similibus uenenis, ueluti trifolij semine, quod guttur ledit & spiritū occupat. Huius tria genera sunt maiori folio ἀσπιδιτης à Grecis uocatur, alterum acuto, *στριγίλλας* tertium minussimo folio innoxium: nonnullis andachocham à barbaris uocari dicitur: huic remedium est lactucam aut ferum edisse: sed frequentius destillationibus capitis euenit, & acutis q̃ plurimum. A sanguinis item copia uel pēuita, rarēter ex atra bilī quoniam acutissimus morbus est, ut tradit Alexander, & id paulatim congregatur, durusq; abscessus apparet, uel quod excreatur subliuidum. In reliquis uero erumpere humore intumescit protinus: illud melancholicum apostema ex permutatione humorum ab alijs morbis fieri potest, sicut mihi olim accidit ex febris. Hippocratis sententia, synanche hyemis ac ueris rheumatismis plurimum accidit defluentibus ad singulares uenas, id est, sphagritidas, aut epiglottidem, uel alias gutturis partes. At si humor tracheam arteriam occupauerit nō protinus suffocat, quoniam canalicula amplior est. Angina alia ex uno tantum humore confluente generatur, alia ex pluribus oritur, qui uel in toto corpore superabundat, aut in uicinis tantum partibus exundant, capite, faucibus, aut gutture, uel epiglottide, quod raro contingit, quoniam eius lacerti minuti sunt ac uenis exigui conspersi. Componuntur quoq; uertebrarum alicuius luxatio cum synanche, aut eadem synanche cū animę defectu. Aliud rursus apostema aut est paruū aut magnū aut mediocre: aliud inē est quo plures lacerti intumescunt & inflammantur, tū interiorēs, tū exteriorēs, ita quod bronchum & iugulum & partes pectoris occupat: ex malorum aliorum permutatione febris acutę siue cōstrictę, hanc itegē uocant, pleuritidis, aut phrenetic morbi. Rursus alia synanche consumitur, alia suppurat, uel locum mutat & delirēscit, alia in duriciem, uel in membri corruptionem finit, uel subito necat. Si uero delirēscit tumor, aut in plura membra, aut in propinquam materiam transfunditur: si in precordia erumpit, subito hominē interimit: si in partes pulmonis uicis effunditur, recte Hipp. septenis diebus salutem mutatis locis promittit, sicut & in stomachum interdū, tum materiam uomitu effunditur, aut in cerebrū ex qua delirium uel phrenesis sequitur. Aliquando ea ueneni uis in neruos diffunditur, unde spasmi, aut paralysis consequitur. At si inflammatio gutturis ad extimam partem transmutatur in bonum cedit, ediuerso dānatur. Facilis pręterea respiratio salutaris est, difficilis uero spiritus agitatio periculosa est, in dō Hippocratis sententia letalis est, si tumor pręsertim nusquā apparet cū summo dolore, ac ore obp̃o-

co anhelitus, quæ in prima uel secunda uel tertia, aut ad summum quarta hominē strangulat, hanc cynanchen uocauere, in ea enim os apertum manet, ac lingua procidit. Omnis synanche minus periculi affert, quæ minus doloris habet, quæq; minus præfocat. Omnis item inflammatio aut tumor qui intus extratq; astringit cæteris nocentior est, phlegmaticus uero tumor tutior existit Galeno autore, quoniam febris hominem non uexat, nec dolor pariter, nec epiglottitis eo humore extumescit.

De notis synanchæ,

Cap. XVII.

IN synanche omni spiritus subducitur, dolet guttur ex materia præsertim cholericâ, tumescit collum, ac facies, interdum lingua procidit, aut nimio humore contrahitur ac hiat os, potus dolorem ingerit, ac per nares regurgitat, quoniam gutturis muscoli tumētes dum attrahere cibum et potum sursum bronchum efferentes dolent, eam uim græci *κυσταίτις* uocant, reliquæ notæ, sicuti uox exilis, ac inexplorata uerba naribus resonantia, oculi prominentes, ueluti qui fune strangulantur, arteriarum pulsus, ut Galenus docet, initio rarus, ac exilis est, postremo citatior redditur, si synanche uehementer strangulat ægrum. Vomitus uero si aliquando acciderit, gulæ abscessum denunciat, aut nauſeæ similis affectus. Subita præterea synanche strangulat, si in faucibus, et in epiglottidis sedē habet: si uero tardius infestat sub brōcho malum est aut in tota trachea arteria. Erit quoque aliæ differentiæ sunt, deuorandi aut bibendi difficultatem habet gulæ & faucium synanche, respirationem uero paulo liberiores. In epiglottide uero spirandi angustia maiores subeunt, & bibendi facilius modus: utrumq; tamen accidere potest, ubi eas partes synanche maior occupauerit. At inflammatio siue tumor lacertorum gulæ interiorum ab ijs qui extrinsecus sunt magnam differentiam habent, quoniam ex interiorum tumore anhelandi facultas liberior est, sed cibus ac potus difficilior redditur, nec abscessus apparet, aut uix cernitur. At exteriorum lacertorum abscessus cum lingua spatula deprimatur, uidetur, ac respiratio non prohibetur, nisi bibendo aut deuorando. At epiglottidis quoq; lacerti tumētes inter se differunt, quoniam interiores si tument, oculis in interrimunt, nunquam ferè sanabiles, nec tumoris nota ulla intus quàm extra apparet. Exteriores cum tument uersus gulæ partem, qua hærent, non conspiciunt intra fauces, extrinsecus tamen aliquam tumoris notam præ se ferunt, uel digito summo deprehendimus interdum. De notis humorum hæc pauca subiiciemus: ex sanguine multo, linguas facies, oculi rubescunt, & uenæ temporum, & quæ iugulares dicuntur turgent supra modum, saporq; in ore dulcis est aut uinosus. Doloresq; uehementes ægrum premunt, ac pares strangulationes sentiuntur, quoniam abscessus ingens est. Pulsus præterea ingens est plenior, ac fortis: ac uictus quoq; præcedens subſcribit. Bilis namq; notæ sunt: seuia inflammatio, feruor molestior, sitis acrior, dolor acutior, mordaxq; , oris amaritudo, ac sitis ægerq; insomniculosus est, uel nocte mens commouetur, minusq; tumor fauces occupat quàm sanguineus, lingua subruſſa cernitur: pulsus quoque uelocior est: ac uictus ex ijs quæ bilem generant. At Hippocrates epiglottidis interioris abscessus orthopnoicâ respirationem facit: ac uox ipsa exilis, ac spiritus difficilis est, & ulcuscula quandoque oriuntur. Phlegmatici apostematæ signa sunt, lingua albida, tumens, fungosa, quæ quandoque ex corrupto humore durior fit ac liuida. Ex plegmate salſo os salſum est, feruēs;

Signa ex quib.
humorib. sit an
gina.

Bilis signa.

Phlegmaticæ an
ginæ indicia.

Notæ melancholici
humoris.

De synanchæ reliquis indiçij,

Cap.

XVIII.

CUM uero synanchæ tumor discutitur sine sectione, ac pure, loci permutasse morbum indicio est: ad pulmones uero specialius ostendit pulsus magnus, undosus cum tussicula, tum peripneumoniam parat. At Galenus pulſui duro ac inequali indicium attribuit. Pulsus uero diuulsus ipsalmaria neruorum denunciat. Stomachi uero dolores, nauſeæq; insolite, ad uentrem materiam deriuasse certum indicium est. At si deniq;

Quæ partes ex
angina ſeleant
male affici.

pulsus misere subducitur cum cordis palpitatione, naturalis calor dissolvitur, cum animae defectu ad præcordia materiam pestilentem peruenisse nota est. Suppurantis tumoris signa sunt, cum tumor relidet, ac dolor leuari incipit, post quartum præsertim diem, cum dolor ægrum plurimum affligerat: cum ex toto maturatur, serior mitigatur, ac dolor mollitur. Præcægia futuræ salutis sunt cum materia ad cutis extrema educitur, Hippocrate demonstrante: à synanche, inquit, tumor rubicundus, in pectoris summa cure aut gulæ aut cervicis, sæptem prænunciant ægrum tum uigilantiores apparent ac hilari similes, nihil (quod rarum cernitur) et isipelaroidæ pestifera centarij uideantur, eius rei indicium est plurima materia, quæ interiora & exteriora complentur, quod exitiale existimamus. Anhelitus præterea facilior ac frequentior, nec tractu longo anxius, spæ denunciat. At hæc exitium in synanche è diuerso portendunt, quæ dicta sunt contraria signa, ut si tumor exterior ad intima penetraverit rubore iam discusso, & strangulari ob id ægrum uideamus, & si supinus iacet æger, se protinus, brachia iactando, suffocari ostendit, & ueluti furiosus, suspirando in lecto sedet rectus ac moestus: et inter spirandi angustias hinc inde sese iactat, & circumstantes necessarios odit, ueluti qui aëra prohibent, si ne uoce inquietus succumbit, ac moritur, sed hi prius siticulosi nauquam bibunt, quoniam per nares potum effundunt. Quidam mence incommoti pulsu diuerso ac formicante in angine poenis miserabiliter strangulantur: si urina ex crassiori substantia intenuem conuertitur, & lingua crassa exerta, nigra ac dura, ardens febris, cum ultrius defectu fuerit ore spumante, ab Hippocrate, exitium certum protenditur. Galenus idem astipulari uidetur, si alie circumstantiæ iuuerint, habitudo ueluti calidior feruentis cordis, in iuuentute, ac ætate calida regione, flante: quæ austro, facies item pallida, aut liuida, uiridistæ, aut nigrescens, ac oculorum sinus præcipue atque labiorum extrema frigida sunt, ac sudor quoque gelidus uideatur in inguinibus atque sub alis, horripilatio in extremis, præsentariæ interitum significant. In acutis præterea febribus constrictis, quas stegenas uocari diximus, quoniam materia multa in spiritalibus membris feruet, exanthemata et papulas uel boam imminere, suffocationis faucium denunciant: & dolor pariter gutturis eundem præcægit morbum. Refert Gal. libro de partibus interioribus, quendam diu tussi uexatum, uiscosa quædam excreta, demum calculum gradinis similitudine eiecit, ac subinde alium, unde materiam ipsam lapidescere adiudicauit, sed antequam lapillos eijceret in eo conatu suffocatione quadam exanimari uidebatur: ea enim raro contingunt, sicut & alij qui carnis frustra eijciunt strangulantia.

De curatione synanche per sanguinis missionem,

Cap. XIX.

Angine dentij
morbus.Minoreddate
ria in hoc morbo.

Quoniam synanche quam acutissimus morbus est, ob id initio omni cura expugnandus est: qui si sanguinis uitio contigerit, et uires affuerint, protinus sanguis mittendus est ex uena cephalica, ac ab ea quæ sub lingua est, aut cucurbitulis sub ceruice impactis. Paulus ex cubito sanguinem demum docet pluries, quæ una & largiori dimissione, quoniam ex ea repentina sequatur animi defectio: & quæ sub lingua est ea quoque secunda. Si exerta inquit, lingua est ac crassior, tumetior, scalpello coccidenda est, aliusque uehementiori clystere trahenda est, ac demum pedes aqua calida macerandi, ac extrema deliganda sunt: collum item lana succida mollis nec multa uelandum est. At Hippocrates exitialis synanches curationem omisit, & desperatum morbum, prognostico relinquendum esse docuit. In ceteris Alexander missionem sanguinis plurimum laudauit, uel in omni genere synanche & à quacunque materia fuerit. Alij uero in alijs dominantibus humoribus à sanguine, deiectionem humoris peccantis præferunt, deinde sanguinem demunt. Aliqui in omni materia à sanguinis dimissione initium sumunt, quoniam & raro medicamenta hauriri possunt. At si per incitiam aut negligentiam sanguinis dimissio usque ad statum omissa fuerit, & apostema magnum fuerit, rursus feruiente alia in uicinis partibus materia, secare rursus uenam quæ sub lingua esset, proculdubio expectaret, quod uel inclinante morbo contingere posset: è diuerso per exempla enarranda est curatio. Quidam in angina sanguinea ægro uenam non secuit, quoniam macer esset sanguinis: quæ uenarum receptaculis in cubiculo eum frigidissimo collocauit, ne frigeret, efrigeretque, neque uires resoluereantur, tum enim synanchicus inedia plurimum dierum san-

In angina
sanguinea
æger
sanguine.

tus est, quoniam sanguis alimentum corpori subministrat. Indicio sit quod apostema non inrumescit, neque dilenditur. Præterea cataplasmata resoluentia, aut maturascantia laudauere: qui sanguinē demunt ad animæ usque defectū, uirum immemores sunt, quæ lasecunt, quoniam in strangulato æger cum nihil haurire possit fame perit, uel inbecillitate uirum materia multa inconcocta ad fauces tumentes magis ingeritur. De quantitate uero sanguinis ac mensura ad drachmas redigere, sæpius in die usq; in triduum sanguinis drachmas 10. demit iubeat per interualla, sæpius in die & totidē in nocte, qd incongruum & intempetuum nobis esse uidetur: uires tamen considerandæ sunt, in flamma rerum est, ut uires omnino tueamur, & anima ne deficiat. Certa igitur sanguinis mensura aut pondus præscribi apud non possunt pro corporum uarietate. Cōiectura igitur opus est rationali, & medici experientia. Desecanda uena inter se certant auctores. Mulieri in angina si menstrua substituerint à talo demendus est sanguis, aut si hæmorrhoides importunè teterint, Galeni sententia, quæ interdum præfocationis causa est synanchice, quam dimissionem iterare quandoque necesse est. Alij menses ciunt, & hæmorrhoidas aperiunt salutes, quibus materia auertitur, si angina recens est, aut omnino leuant impetum. Quod & ex profluuio nasum sanguinis, aut uēris iam suppresso, tum enim uena iccoraria opportune soluitur, uel si uniuersum corpus sanguine turgidū fuerit, à talis inchoandum est, alioquin à cephalica incipiunt, uel ab ea quæ inter pollicē & indicem sita est. Venarum uicem (ut tradit Ruffus) subeunt cucurbitule turis impositæ, aut femoribus cum scalpello, si copiose sanguis educatur, protinus leuari trialum promitti. Alij sanguisugas impactas laudauere. Galeni sententia est ex propinquis partibus etiamnum sanguinē demere oportere ex manu ac ex ima lingua, cum in statu morbi tumor contumax dissolui non possit, quod aliqui uel sequenti die fieri iubent. Alexāder uero si mane uniuersalis sanguinis dimissio facta fuerit, uespere sub lingua secandas docuit, si dolor non cessauerit, ac tumor non refederit. Aliqui & frontis median apertunt, si nimium tumida fuerit, uel labiorum, ut aliqui tradidere, uel ipsam linguā crassā rorem scalpello concidunt.

De angina curatione per sanguinis missionem & uentris deiectionem,

Archigenes auctor, Cap. XX.

Archigenes presentaneis auxilijs in angina opus esse demonstrat, sanguinis præsertim missione, sed parcius citra animæ defectionem, uulnustq; scalpello modicè inferendum est ex cubito, alioquin lato uulnere, inquit, saepe animas, nec in alio morbo magis custodiendæ sunt corporis uires, obest enim & angustum uulnus. Ad defectionem uero uentris, elaterium cum aloë, aut colocynthidis catapotia, ualere tradidit, si deuorare potuerint. Prodest & hiera colocynthidis 3. 3. per alium infusa. Cucurbitulas merito admotas circumsanctificatas sale affricari docuit. In synanche occulta sub occipitio ad primam uerterram impacta cucurbitula prodest ad primam ceruicis uerterram, ubi aliquantisper dimittenda est, ut mora materiam auertat. Si materia cholerica cum sanguine prædominari conrigerit (ut alij uolunt) aliud trahenda est, ijs quæ bilem ducunt ante sanguinis missionē. Recte enim in potu datur strychni aqua cum siliquæ Aegyptiæ atramento, uel prunis eiusdem prouinciæ quos tamarindos uocant, aut nostratibus prunis, uel diapruni medicamento: trahere enim uentrem uehementiori cathartico perniciosum est: alij rorem syriacum quam manna nunc uocamus, admiscerit zyzypha, myxa, & uiolas unā decoquentes: si uero cum sanguinē pruita exundat uulnerata uena, uentrem cum cochis & hiera deieciemus, Clysteribus præterea utimur atque collyrijs, si adsit febris, lenioribus. Si febris non est, in bili & phlegmate, uehementiora damus: amixtum leuant, à quibus protinus inchoandum est. Inter ea quæ acutam materiam obdunt danda sunt, quale diapapauer simplex, quod influentem materiam commode suspendit. Aut quæ crassam materiam exacuant hyssopi, aut absinthij, aut abrotoni decocto. Archigenes urebatur centaureij, calaminthæ, aristolochiæ deco-

cto additō melle & nitro continuis
potionibus.

Temporis
materie ratio
habenda.

Circa morbi tempora diuersa remedium genera requiruntur, ac pro ratione materię extrumescens. Initio sanguineę materię frigida ac sicca stypticantia, sicut aqua rosacea cum aceto, aut aqua in qua thus maceratum fuerit, aut diacarydio, aut mali granati succo acris, uel dulci cum cortice tusi, aut medijs saporis cum interiore contusi aut cum aqua siue strychini succo, cum crocino rose arideid enim adiumentum ualidissimum est. Succus quoque cydoniorum, sorborum, melpillorumq; palmulę immaturę, semen myrti, oxyacanthi, gallę, balaustiorum, hypocisthidisq; decoctum, singula enim per se ualidissima sunt. uix quoque, omphacium, carduiq; syluestris aqua aut succus, aqua quoque plantaginis aut inori immaturi succus, aut lenticule decorticatę decocti. Fex acetii quoque (ut inuenio) anginas discutit, & uiolę purpureę succus gargarizatus & potus curat. Oenanthe quoque illinitur. Rubus accommodatissima est & succus eiusdem caulis, uel quinquefolij gargarismare frequenti. Valet & quod diamoron uocamus, & caulis rhamni succus per se. In ea enim curatione discutientia penetrare debet subtili sua natura, alioquin syrupum acetosum, aut mali punici succus acidus, aut mali medici acrimonia, aut si acetum per se admisceatur. Id aridum medicamentum ualet quod habet, rose aride, seminis portulacę, spodię, sacchari albißimi, balaustiorum, amyli, singulorum partes æquales, trita per fistulam inspirantur, aut ligula imponuntur. Galenus oenanthę, & thus, balaustia, & similia cum diamoro admiscebat. At in biliosa materia quę magis refrigerant cum succo strychini & rose, sandali farina & camphora. Plurimum quoque ualet syrupus uiolaceus, ac ex nymphaea, cucurbitinus cum aqua plantaginis. Gargarizatur quoque utiliter plusquam uerilimile atramentum silique Aegyptę cum aqua eadę plantaginis, uel initio morbi, prodest & lactuce fariseę succus gargarizatus. Lac quoque quod ex papaueris semine exprimitur ex rosacea. Strychnis succus purus, aut decoctum diuin acetabulorum mensura mane & uespere pocum ualet. Psyllij quoque seminis lentor uiscosus cum coriandro & camphorę exiguo. At ex phlegmatica causa initio rosacea & acetum mixta gargarizatu prodest, uel syrupus acetosus, aut diacaryon, addita galla, uel acaria, uel alumine. Probantur gargarismata ex oxymellite, cum nitri paulo uel aluminis exiguo. Si cum materia cholerica sanguineaq; simul fuerit, magis refrigerantia conuenire aiunt: augescenre morbo diamoron probatur cum decocto arideę fici, aut palmularum, aut diarhoon, cum mulso, aut omphacio uix, lacq; tepidum recens cum interiore silique alexadrinę mirę suauit in omni tempore, nam dolorem sedat, aut rhodomel cum strychnis succo. In frigida materia diacaryon prodest pyrethro addito, quoniam uires exacuit, uel myrrham, uel croco, uel oxymellite, uel hyssopi uel calamench, uel passulę ficiq; cum oxymellite in melancholico abscessu. At in statu uero ubi materiam resolui uiderimus, atramentum silique cũ fici arideę decocto in gargarismate proficit, aut passularum uel carycarum, palmularum uel succo. Gargarisma ualidius ad maturandum & dolorem sedandū habet hyssopi, calamench, palmularum, passulę, radice dulcis, siliquarum, uerbene ana partes æquales cum posca coquantur, & percolato succo gargarizetur. Galen. myrrham & croci cum diamoro laudauit, quoniam dolorem lenit & maturat apostema. Valet etiam in statu fici arideę & passulę decoctum cum nitro, quoniam lenit etenim ac resoluit: & in materia calida semen psyllij addunt & cydoniorum, uel lini aut foenogreci, uel fursi. Ex lignis quorq; dulce inter resoluentia est, myrrha, crocum, ac nitri, armoniacus sal, ac pyrethri, sinapi ac excrementorum hominis cinis, uel canis uel lupi, fel cameli cum melle, uel taurinum, caprinum uel, cum melle illitum. Mellipedaq; si illinitur efficacissima putant: sinu columbinu, uino & oleo permixtum. Fel quoq; testudinū anginas sedat, & testis ostreo cum cinis admixto melle, uel menarum lassarum ex capribus ex melle illius. Aut ranarum decoctarum succus ex aceto, cancri fluuiatiles trini singuli in hemina aque, gargarizati, aut in uino, aut in calida aqua potant: hæc enim per triduum fieri solent, mox ex passo uel mulso cum ficu alba sicca decocto, gargarizationes frequentes profunt, aut hydro mellite, aut radice dulcis decocto, uel rhodomellite ex aqua rosacea. Emplastra aut linimenta quę extrinsecus imponuntur, ea laudantur: Mori folia contrita ex oleo chamomelino

Remedia anginae ex frigida materia.

medino mliā sunt. Capritum ſel cum croco & pipere, admixto uino & melle, illinirur, nam & omnia faucium uita ſanare dicunt. Alij melligine anacardino illinentes puſtulas excitant, & ex ſinapiſmo gargarizant. Alij tum intus, tum foris moly ununtur, mirē enim tumorem diſcutit, ubi materia melancholica uiget, additur etiamnum illud in emplaſtris ad ea uita quæ induruerint. In materia frigida Paulus piper & pyrethrum trituſ faucibus inſpirari ſtatet. At inſtante materia in abſceſſu feruida, gargarifmate eo unimur, paſſularum, myxorum, ſcœnogræci, hyſſopi, callitrichi, melliloi, chamomilæ, cū fuſſure, ſi unā decoquantur ex aqua & percolato ſucco addatur ſapa ac mel, efficaciter ſuſtineant. At ſi materia maturationem oſtendit, tum in calida unimur, gargarifmate maturante & in pus uerſente materiam, maluz ſeminis decocto, & ſcœnogræci cum melle, aut ſi ci albe decocto addito fermento, uel id quod habet paſſularum, myxorū, ſeminis maluz, uiolarum, radicis dulcis, ac hordei partes æquales, unā ex aqua decoquantur, & decocto addita ſapa gargarizatur. Et id emplaſtrum calidum imponitur, radicis altheæ, liliorum alborum, unā in aqua ſi decoquantur addita axungia & butyro. Aliiter, ſeminis lini, ſeminis ſcœnogræci ana ꝑ. ſeminis altheæ, ſiue ariſtaltheæ, ſem. meliloi, & flori chamomilæ, ſingulorum manipulus, in aqua ſeruſſiant, adiecto butyro, & oleo chamomileo, ad ſpiffitudinem, id enim tempore ſiue maturat reliquias, ac reſoluit: ſuccus quoq; ater ſiliquæ Aegyptiæ ſaluberrimē illinirur. Aliud quod maturat ac extrahit pus, carycas numero 10. aut ficus aridas albas in aqua diſcoquiro, poſtea contrito, & addito ſcœnogræci farinam, ac fermentum molle, aperit id & maturat, uel magis ſi cepam ſub cinere toſtam & triam admiſcebis addito mellis momento emollit, maturat ac diſſoluit. Quæ dolorem ſedant maturant, & aperiunt ſi decoctum cum ſcœnogræco, ac palmulis, uel cum muſſa, calamentum, ſampſuchus, mentha, ſilymbriū, & radicis lilij, galbanū quoque & pix liquida abſceſſus tumpit, & facile maturat. Excrementum album canis tritum cum lacte caprino uel ouillo prodeſt, extrahit & foris rumpit fermentum cum ſale & oleo. Aut pullorum hyrundinum cinis cum axungia ueteri. Inſtante puris erupcio ne, arida ea diſcutientia & ſtyptica per ſiſtulā in fauces inſpirato frequenter, qualia ſunt galla, balauſtia, alumen. Aperto apoſtemate & pure dimiſſo, butyrum cum aqua calida & oleo uiſcato gargariffandum datur, quoniam dolorem mitigat, aut luteum oui erudum cū amygdalino oleo & amylo, & tragacantho. Sedato dolore, quæ abſtergūt dari daſunt ad gargariffationes, qualis eſt muſſa, uel rhodomel, ali j ſalem arimoniacū inſpirant. Si uero tumor non maturatur, nec reſoluitur, ſed indureſcens cernitur, braſſicæ intus ore colluto prodeſt, in exalperatis faucibus lac recens calidum uel tepefactū ex oleo roſæ ſaco mitigatiuum eſt. Ar ſi ex ſtrangulatione ægrum deficere cognouerimus, quæ alium trahunt uehementes clyſteres inſunduntur. Si uero inedia id contingit, ſuccum carnis affare inſundimus, oui q; luteum, aut gallinaceū ius. Si hauſtus aquæ difficilis ſit, cucurbitulam in ſecunda ceruicis uertebra imponimus, nam meatum aperit. Hinc ad extrahionem quæ manu fieri ſolet tranſeamus.

De curatione chirurgica.

Cap. xxii.

Si ea non aperuerint, ac parum profecerint, abſceſſus aperiendus eſt ferro aut ungue. Sicut candela in fauces dimiſſa, diſrumpunt enim tunicam & pus proſilit: quidam ligneo, aut oſſeo uel corneo inſtrumento utuntur. In ſuſpecta tamen angine præſocationem maturationem tempeſtiuam non expectandam ducunt, ſed immaturum apoſtema adaperiunt. Quidam in conclamata ſtrangulatione arduo remedio uſus eſt, nam trahet arteriæ inter annulum & annulum ſub epiglottide diſſecuit membranam, & reſpirandi modum inuenit ægotanti donec ſedata ſynanchē, conſiſto uulnere arteria perſanatur. Alij temerariam eam curationem eſſe prædicāt. Aperto uulnere caput ſignū inclinatū eſt ne ſanguis in pulmones deſiſſus coaguletur. Ore uulnere aceto & aqua coluende ſunt ac exinde calcantho pluuiō ſanguinis occurrimus, demū ulcus percuradū eſt, ſicut reliqua oris ulcera, muſſa & cadmia, ut Gal. placet. Quia ad cicatricē perducit, ſicut & lapis phrygius uſus & loūis, tritus imponitur cū melle. Aechſionis Athen. (ut docet Plin.) excrementorū cinere anginis medebatur, & rōſillis uuiſq; & carcinomatibus. Hoc medicamentū uocabāt botryōnā & nardum cōmiſcent, tetrū odore ſucculantes.

Gargarifma maturans in pus actum.

Materia medici ne maturant et aperient.

In periculosa angina maturandū nem non expectandum.

Borion medicamentum.

Aliud

Medicamentū
Archigenis ad
strangulacionem.

Ita fieri solet, galli immaturæ 3. 4. diaphrygis 3. 4. myrrhæ tantundem, ac croci, mel-
lis quantum facis sit faucium mala corrigir. Martianus ad occultas anginas hoc synan-
chico medicamento usus est, aris usi, calcanthi ana 3. 12. myrrhæ drachma, elatemi tan-
tundem, aphroniti drachma, fellis taurini 3. 4. melle trita excipiuntur, ac fauces inius il-
liniuntur. Archigenes humanum excrementum exustum in linteolo cum mulso reme-
dio presentaneo ante strangulationem in potu dedit. Antonius Musa prætulit cuminū
arctatum, quo cum melle in anginis oculis usus est. Exulceratis faucibus lac bubu-
lum gargarissandum damus calidum, uel alinum uel ouillum succinum, & pyrites la-
pis crudus tussis q̄ prodest. Quidam (ut Paulus docet) ad uitā reuocari sunt, pipere ex
aceto in fauces dimisso, aut urticæ semine in aceto acerrimo macerato & infuso.

Ex Galeno remedia.

Cap. XXIII.

Galenus in libro de parabilibus facultatibus, glycyrrhizæ succi cum melle & ter-
ra lemnia & spiritus ægyptiæ baccis, quæ per se aridæ & tritz imponuntur. uel ru-
bi caulis tritis et cum melle impositus, myrtus quoque arida, absinthium, ac dracuncu-
lus cum melle collecta profunt. Asperitatem lenit (ut tradit) lac tepidum, per se prodest,
uel cum fursure, aut mullâ uel oryza decocto, uel pitiana cum uia passa, aut maluz de-
coctum per se uel cum melle. Si crustæ superueniunt oxymel prodest, aut lētis sine cor-
ticæ decoctum uel cum hyssopo aut inde, aut in fici aridæ decocto sinapi imposito, &
id gargarissato. Pituicam enim extenuat & phlegmonem discutit. Conchulæ uero nu-
dræ, combustæ si ex melle inunguntur foris, mire iurant, quod experimento constat.

De his que non sine strangulationis periculo euomuntur, & que

deuorantur.

Cap. XXV.

Beneficiū nū
incredibile.

Non sine strangulationis periculo euomuntur, quæ fidem excedunt: uidimus mu-
lieres duas socias & uicinatate familiares, una die malis, ut arbitrati sunt, medica-
mentis potionatas, quæ monstrificis exagitate uomitionibus, miraculum præbuerat: alte-
ra cum crinale ingentem, in modum hami implicatum cum capillo muliebris pluscu-
lo, cum resgeminibus unguisum inuoluto, reiecit magnis conatibus, dum ea euome-
ret omni nixu nihilo penē minus strangulata iacuit, quæ sequenti nocte obiit. Alce-
ra item capillamentum muliebre, nitri frusta cum canis caudæ pilosæ tribus frustis are-
factis, ita ut pene integræ caudæ quantitatem, si unâ composita fuissent, facile adimple-
rent: Ter aut quater in eos conatus anxio hiatu penē suffocata iacuit moribunda. Vn-
de quæso, deum immortalem, eos efficaces effectus inuenerit mortalitas: Qua ratione
ea ueneficia inuenit, & quo modo ea hauriri potuerint, uix sit iudicium. Quidam uene-
ficis, incantamentis oculorum acies præstringi dicunt, ne eas obsecuitates conspiciant
nec in ore commanducata sensu dignoscantur. Alij, quod maius est (si credimus) in ci-
nerem redacta magno tentatoris artificio in uētre maiori miraculo redinegrauit. Ma-
gorum hæc commenta sint, tam certum est eas euomuisse, quam incertus est deuorandi
modus. De ijs ueneficis altera in strangulatu sapiens defecit, altera nūscire interijt. Fre-
quentissimum est, uoracissimos quosdam, ossa & spinas, lapillos, denariū, aut panis fru-
ctum & similia deuorasse, quod pueris sæpe cōtingit, unde dolor ac spiritus agitatio per-
cipitur, ac demum strangulatos esse (ut tradit Aristoteles) qui interdum in sepulchris re-
uiuiscunt. Alterutra enim canicula oppilata hominem exanimat suffocando, quoniā
ij meatus uicinatate conueniunt, & quicquid per gulam transit immodicæ magnitudi-
nis arteriam quoque strangulat.

De remedijs ueneficiorum & inherentijs ossis uel spinæ,

Cap. XXV.

Mouit ueniū.

Remedia aduersus mala medicamenta in primo uenenatorum libro diximus. Sed
ad ea genisse flores triti commanducatiq̄ue, aut iure aliquo poti uomitiones cre-
bras concitant, unde ea monstrifica reijciuntur. At si quid faucibus infixum hæreat,
quod uideatur, forcipe quæ à gruis rostro nomē habet, extrahendū est: uel si gulæ trans-
uersum immoritur manet eodem instrumento, sed longiori eximendum est, alij inter sca-
pulas pugno percussunt, ut os siue aliud quod hæret proliat: Aliqui uomitum lauda-
uere, quoniam cum cibo infixæ exiliunt. Quidam tussi excitant, aut immodico risu.

Vomit

Vomitus excitatur commodè singulis diebus nasciturj drachma, ex aqua tepida pota; à prandio præsertim. Galenus frusta carnis bubule cum pluribus membranis non nimium concoctæ si deuorantur filo deligata secum sepe trahunt intercurfantia. Nos ut respondentem oleo madentem in spina tedio, filo obligaram per fauces in mediam gulâ dimisimus, & subito hærente spina eduximus: atq; ita infixa faucibus extrahuntur. Quidam candelam longiorem molliorem in fauces in G. figuram immittunt, loco enim infixum commouent. Si spina iam infixa corpori fuerit, emplastrum suppuratorij quod maturaret & aperiat imponendum est gutturi. Id præstat tritici farina ex aqua & oleo in olla seruata, aut ex marcore seminis lini, siliq; utq; atramento cum butyro & amygdalino oleo. Quidam casti excrementa, infixa extrahere demonstrant, si conteruntur, & foris admoventur. Plinius si, inquit, è pisce hæserit faucibus, dimittis in aquam frigidam pedibus, cadere. Si uero ex alijs ossibus, impositis capiti ex eodem uase ossiculis: si panis hæreat, ex eodem in utranque aurem addito pane.

De sanguifuga & de potu buprestis.

Cep. XXVII.

Sanguifugas alij hîrudines uocant, quas ad extrahendum sanguinem accommodatas habemus, ad hæmorrhoidas ciendas, post aures, sub mento & alijs corporis partibus, humani sanguinis auide, accommodantur. Dum exugunt toto capite conditur, satietate decidunt, et ipso sanguinis pōdere replent, aut sale cinerue asperse, cuius tedio sanguinem euomere coguntur. Aliquando tamen adfixa relinquunt capita, cuius rei causa uulnera insanabilia fiunt. Sicut Messalinus è cōsularibus patricijs cum ad gēnuâ admoisset unam. Ob id suggestiuit ora forficibus præcidunt, ut defluat sanguis paulatimq; morientium capita se contrahunt, nec relinquuntur. Maximeq; russæ ita formidantur. Ex improbitate quandoque in potu aquæ palustris hauriuntur, & gulæ, aut stomacho, faucibus, naribusq; quam minime adhærent morifero supplicio suffitu camicibus aduersantur. His buryum assumptum auxilio est cum aceto ferro candenti calescit, quod & per se prodest. Contra camicum suffusione adherentes abigimus. Salte quoque cum aceto bibendum damus. Allium quidam in potu tritum dedere. Sanguis (ut tradit Galenus) tenuis destillat, cum angustia animi, ac languore, & inrequitō corpore, & teris membris immunibus. Si in faucibus apparet sanguifuga, tum gargarismatis, ac suffocationibus diuellitur. Aceto quoque calido (ut tradit Dioscorides) sponte abcedit è gula, mali medici item succo, uel folio siculneo commaducato, alioq; ex aceto, ebulli sue co salcis, sinapi ex aceto, melanthio, lupini decocto, omnia denique amara & salia gargarismate efficacissima sunt. Cinis inspersus sanguifugas conuellit: arinoniacum, cum rure succo potum ualeat. Et melanthion quoque suffitu. Tradunt in balneo calido, aut in thermis sanguifugas sponte profluere, assumptis aliquibus remedijs, pleno aquæ tepentis ore: alij commenducato alio, aqua frigida os replent. Efficacissimum habetur, si in imo uentre fuerit, quicquid interanea animalia necat in potu datum. Ex compositionibus, lupinus, abrotonum, ablinthium, melanthion, costum, nasciturciana p. æquales, ex aceto contrita dantur. Vomitu quandoque sanguifuga extrahitur, qui alio, cepa, porro calametho, saluamentis & aceto oleoq; unâ datis, ac subinde redditis sanguifuga ad nares irrepserit, melanthion ex aceto naribus subditum ualeat, aut ellebori poline, aut butyrum quoquo modo datum, camicum suffitu abiguntur. Buprestis quoque animal in Italia rarum, scarabeo simillimum uel cætharidi (ut tradit Paulus) salit inter herbas boues maxime, unde ei nomen, deuoratumq; tacto felle, ita inflammat ut rumpat. Galenus uilribus ac natura cantharidiparem esse docuit. Buprestim haustum in faucibus auellant saporem referre tradit Paulus. Stomachi & uentris dolorem facit uehementissimè, quod aluus innumescit, ut in hydropè ac urina non emittitur. Huic lac bubulum, aut ouillum crudum medetur. Iardum quoque, iusq; decoctum & potum prodest, aut muliebre lac, mustum quoque haustu, nitrum ex polca potum, aut ex aqua, uomitiones enim euocati uel oleum per se potum uomitionibus redditum. Hinc tracheæ arteriæ mala &

pulmonis cordisq; uicia sequenti uolumine dicemus.

ALEXAN.

ALEXANDRI BENE

DICTI VERONENSIS PHYSICI, DE TRA-
cheæ arteriæ uicij & pulmonis, ad Maximilianum Cæsarem
Augustum Imperat. inuictissimum. Lib. VIII.

Proœmium.

*Vocis sermo-
nis instrumenta*

Vocales nerui.

*Spirandi actio-
nes.*

ET si lingue sermonis principatū attribuerint, ac uix, dentibus, labijs, uel naribus quoque gratiam eloquij assignauerint, pectus tamen, ac pulmones si subito frigore corripiantur uox ac sermonis splendor ad mittitur, ac tussis excitatur, interdū grauior, quæ si leuis fuerit, uoluntario compresso spiritu cohibetur. Vocis instrumenta uocalia dicuntur: sermonis uero sermocinalia appellantur, ueluti labia, dentes lingua, uua, nares: illius uero guttur, epiglottis, ac uocales nerui, ac laceri, qui pariter affe- cti eadem uocem efficiunt, ex quibus nobiliores existimantur, qui aut referant guttur, aut claudunt. Pari ratione ex uocalibus neruis, qui conuersiui à medicis dicuntur, illis præferuntur, qui à sexta syzygia ex cerebro deducuntur, uel ijs qui gutturi adalligantur. Sexta enim syzygia ab ullo chirurgus incautè nunquam præcisā est: at qui conuersiui di- cuntur, ab incisiua medici quandoq; præsecantur, qui in uulnere patefacto si derecti frigus senserint uocem quoq; auferunt, idem excalefacti uocē restituit: gulæ item lacerus qui gutturi annectitur, si afficitur uoci obesse cernitur. Membranulæ quoq; utriusq; ca- nalem ambiens nāmo humore perfusa, uocem impediunt, uel damonibus exagitato gutture inflantur, sic & angina grauis & periculosa anhelantibus & uoci pariter infesta est, & gulæ abscessus, ceruicis uertebæ (ut dictū est) luxatæ uocē statim corripunt. In u- niuersum cor, cerebrum t̃p, si supra modum afficitur, uocem auferit. Quinque namq; spirā- di actiones traduntur continuo ordine, laxior anhelitus, status sine aëris ictu, spiritus ue- rō sine ictu, uox ipsa, ac sermo deniq; prolatus. Si earum prima impeditur actio, reliquæ quæ sequuntur, læsæ sentiuntur, si secunda pariter ac tertia, quæ sequitur postremæ actio- nes offenduntur, si ultima duntaxat læsa est, ceteræ priores immunes audiuntur.

De arteria uicij,

Cap.

I.

*Arteriam exas-
perantia.*

TRACHEAM arteriam Græci uocant spiritus ac uocis tramitem, quæ capitis desilla- tionibus aut exasperatur, aut intumescit, aut exulceratur, unde uox, aut sermonis officium uel læditur, aut ex toto auferitur, tum tussis oboritur. Ex aquilone quoque sca- bra fit arteria, quæ & tussiculam mouet, quam quidam (ut Galen. scribit) motus ante- cedat, sicut ante uomitiones quoddam stomachi fastidium. Sunt & alia quæ in cibo as- sumpta arterias exasperant, qualis est plumbi scobs, hydrargyron, lapis armenius, minis, cerussa, gypsum, calx t̃p & arsenicum calcanthum: pari modo gulam & arteriam ex- asperat, auripigmentum, sandaracha, æris ærugo, calcithis, & aluminis omnia genera, nuces rancidæ, aconitum, euphorbium, scammonium, radícula, ac uua taminia his t̃p si- milia, quæ in uenenatorum libris profecuti sumus.

Ad arterias exasperatas remedia,

Cap. II.

*Arteriam mol-
liens asperitas
uocis.*

INITIO cibi molles & delicatæ arterias sanant, oua sorbilia, prāsana, iuscula pinguia, olei amygdalinum dulce, amyllum, alica romana, brassicæ lenis ius ex oleo amygdalino, aut buryro quod per se linctu prodest. Paulus dulce Cretense laudauit, tragacanthū, gummi, amyllum, cum palmularum pinguium decocto, cum glycyrrhiza syreot̃p ad mellis spissitudinem. Quod & ad hypoglotidis quoque uisā facit. In ea curatione ut- num damnatur, bellaria deinde ex lacte, melle, amylo, panet̃p siligineo, ac amygdalæ forbetionibus profunt, uulgo & plebi fabæ lomentum ualet, porrus sub cinere tostus ex melle, uel brassica in cibus, ficus arida & thus profunt. Nobilibus prodest saponea ex amylo & saccharo, nuclej pinei obducti saccharo, amygdalæ t̃p & sesamum ex melle, eadem uel in arteriæ inflammatione dari possunt. Ceterum utrum dulce & tenue dandum est, aut percolatum. His ualidiora sunt lini seminis farina, ex por- ri decocto, uel crui, aut harmoni. Arteriaca ad uocis asperitatem emolliendam, gummi

gummi 3. 2. tragacanthi 3. fape quantum satis fit, leui flamma una coquantur, linctu iu-
tant. Antonij Mufe ex Galeno ad uocis interfectionem: Brassicæ tenellæ tyrios decor-
tato, & coctos comedito, uel medullam crudam commanducato, & succum distaxat
sugiro, & manducamentum abijcero. Alia arteriaca que facit ad asthmaticos raucitates,
uocis que interfectiones, tussis prodest etiã ueteri & sanguinis reiectionibus, & pulmo-
nis graueolentia. Habet croci drachmas 3. zingiberis drachmā, thuris, glycyrrhizæ suc-
ci, ana 3. 1. uini cretici dulcis acetabuli ad tertiam partem decoquantur. Edeigma, mellis
3. 2. buryri recentis 3. 1. una coquuntur, alij mali punici dulcis grana addunt, & deferuefa
ciunt, & colant, linctu prodest.

Andromachi arteriaca.

Cap. III.

Andromachæ.

Thuris, myrrhæ ana 3. 1. scyllæ 3. 2. uini dulcis cretici sextaria tria, scylla in uino dolci
decoquatur, & decocta abijcitur, edegma habetur. Eiusdẽ autoris arteriaca diaco-
dion, habet capita papaueris uiridis in mellis atticis lib. 4. croci 3. 5. succi hypocythidis 3. 1.
acatis 3. 1. in aqua cœlesti papaueris capita seruefacito. Alia Critonis arteriaca, sicus ari-
das & eringion una ex aqua seruefacito, & colato, adde gummi arabici pulculu ad mel-
lis crassitudinẽ, eo edegma noctu prodest. Eiusdem autoris alia arteriaca, thuris obo-
los 4. habet, myrrhæ 3. 2. uini dulcis cyathos 3. sed eos ad mellis prius crassitudinem deco-
quito, alij & croci 3. 1. addit. Aliud Faustianũ edegma, habet uini salerni sextariũ, mel-
lis attic libram, ruthe ramo despumato, & coquito ad fape spissitudinem aut uini saler-
ni sextariũ, gummi arabici 3. 3. mellis 3. 9. una deferueant, eo quo dictum est modo, u-
trumque in duplici uase, in cacabo a qua pleno, in quo uitreum, uas cum uino paulatim
ignis uapore tepenter caleat, uel sensim ebulliat, ex Galeni sentẽtia. Inuenimus apud an-
tiquos æthiopidem decoctum scabris arterijs prodesse, alium similiter uel crudũ, & oui
luteum illitũ quoque proficere. Radice silphij exasperatæ arteriæ leniuntur, arida sicut
zæz farina, cum caprino seuo aut buryro. Arteriæ usijs omnibus gummi genera serẽ o-
mnia profunt. Rhecoma item ex passo tribus obolis pota tria, aut decoctum eius: ar-
terias humidas siccant, mentha cõmanducatu. Et urtica item ualet, & urtiqusque atriplicis se-
men, si perfricatur, nitro addito, uocem adiuuari tradunt autores, thuris p. 1. si in duabus
uini cyathis datur. Arteriæ alia compositio, quam Celsus ex autoribus cõscripsit, hoc
modo sine alie, indidis, cinnamomi, nardi, myrrhæ, thuris, singulorum p. 1. croci p. 1. piperis
grana 30. ex passi tribus sextarijs decoquantur, donec mellis spissitas his fiat. Aut croci,
myrrhæ, thuris, singulorũ p. 1. coniunguntur in passo ad eundem modum, eodemq; mo-
do decoquantur. Aut eiusdem passi hemine tres usque eb coquantur, donec extracta
inde gutta indureseat, & adijcitur triæ castæ p. 1.

Galeni diacodion.

Cap. IIII.

Galenus papauerum capita recentia 10. Critonis sententia, aut Sorani opinione 12.
pro aque pluuie, uel fontane quolibet sextario per diem & noctem macerari do-
docet: capita mediocria eligenda, pauciora si ingentia sunt, aut plura si minora, sicciora
pluribus diebus macerari suadet: deinde eadem decoquenda esse donec ueluti marcidã
sentiantur, percolato succo dimidium mellis attic adijcito: iterum sine fumo seruefacito
ad mellis spissitudinem, arterias enim sanat, & somnum conciliat: destillationibus capi-
tis subulius confert ad tracheam arteriam defluentibus, quibus insomniculosus fit æger,
ac tussis molestia excitatur: unde loco mellis alij sapam admiscunt. At ætate nostra saccha-
rum admiscemus; & in testas digerimus: alij & glycyrrhizæ radicem tritam admiscet
uel eius succum. Ac si iam in pulmones destillauerit humor omnibus mel præferri tradit
Galenus, modus est singula cochlearia dando ægris, ad summum binã.

Antonij Muse pro uocis studioser.

Cap. V.

Brassicæ succũ cum melle coquito, linctu crebro uocẽ uel amissam adiuuat. Aliud,
Beryngij decocti acetabula duo, uel heminas duas cum decocto aridæ fici eodẽ mo-
do profunt: uel addẽ Arabici gummi drachmam, uel drachmas quatuor, & una coqui-
to, & arteriã conficito, dormituriis dantur ligule duæ. Hypoglossida à Critone sic fie. *Hypoglossida.*
scribitur, ad arteriam exasperatam, & ad uocem, habet tragacanthi, gummi arabici,
ana drachmas tres, myrrhæ, thuris, ana 3. 1. s. croci drachmam unam, succi glycyrrhizæ
2 obolos

obolos tres, palmulas tres, vini dulcis quantum sit satis, ad spissitudinem mellis una decoquuntur, fabæ magnitudine sub lingua continetur. Hypoglossida uero Dioscoridis continet croci, myrrhe, tragacanthi, succi glycyrrhizæ ana ʒ. i. pinæ nucis nucleos sex adustos, amygdalas cortice liberatas ʒ. cum melle cocto excipiuntur, ac nucis græcæ magnitudine sub lingua continetur. Galenus bulbos cum melle crudos commaducandos dedit. Aut ficus aridas coctas cum myrrha & thure. Alia arteriaca, amygdalas amaras decorticatas ʒ. o. sumito, seminis lini ass. ʒ. 4. tragacanthi in aqua macerati ʒ. 2. pinæ nucis ʒ. o. cum melle miscetur, aut pulegij ʒ. 4. seminis lini, piperis, calaminthæ ana ʒ. 2. per trofelin ʒ. i. mellis libram unam.

De asperæ arteriæ, pulmonisq; partibus,

Cep. VI.

Trachea arteria cõposita.

TRacheam arteriam diximus cartilaginofam habere naturam, & quæ epiglottis dicitur, uoci maxime & sermoni necessariam, ex tribus compositam cartilaginibus inæqualibus ac dissimilibus, quarum altera exterior est, reliquæ interiores, mira (ut memorat Auerrois) compositione, fistulæ canoræ similis: musculos 8. continet, ut dissectores concisim inuenire, quorum sex omnino uoci necessarii, reliquos nõ omnibus animalibus reperi: qui ex toto operiunt arteriam, uarijs pro loci diuersitate distinguunt officijs. Subest autem epiglottidi bronchus in gutturis suprema parte peculiare membrum constrictum, ne uox subita explosa effundatur, sed pro uocis modulatione contrahatur: nam uoluntario contrahitur, & dilatur. Est enim leuis, cartilaginosa, neruosa, & mollis, motionibus idonea, ea ex toto orificium præcluditur, ne quid in fistulam spiralem siue bibendo, aut deuorando uel uomendo influat, tum enim impossibile est ut homo pariter respiciat qui tussis, aut intempestiua strangulatio sequitur (ut in anatomicis diximus). Lingue nanque, epiglottis arteriæ quæ salua quedam continua distributa est, ne longa oratione arefiant. Spiritalis enim eadem fistula ex pluribus cõstituta est circulis cartilaginosis, quoniam attolli, deprimi, dilatasi atque contrahi necesse sit, uel in uniuerso pulmone, tunicis ambiens tegi, quæ si exulcerantur, non de facili sanantur: ac si in cartilagine ipsius tracheæ arteriæ exulceratio penetrauerit, irremediabilis ferè existimatur. Huius fibræ quæ minutissimæ sunt cum fibris arterialibus uenæ, & ijs quæ arteriæ unica tunica contentæ intercurrent ad minima diuersæ. Vena præterea arterialis à corde ad posteriora pulmonis longius deducitur, arteria uero in uenæ speciem ad anteriora ducitur breuior, quoniam illa ualidioribus tunicis, hæc imbecillis & simplici tunica progreditur, quæ si disrumpuntur, sanguinis reiectiones efficiunt. At pulmo ipse inter spermatica membra à Galeno annumeratur, à natura pro cordis commodo constitutus, fungosa materia, leuique aërea quæ ex tenuissimo sanguine nutritur. Admirari uideo Galenum, quod Aristoteles tunicam pulmonis uidere foraminolentam, ad aëris respirationem, quoniam in ea pori minutissimi uisum effugiant, in mortuo præsertim animali, ubi frigiditate magis contrahuntur. Desinat mirari Galenus, ac tantum philosophum damnare, quoniam id in pulmone cati uel domestici sæpe uidimus, quæ si folle attollitur, foraminolentus uidebitur uerissimo exemplo, in homine quoque fungosus, & leuibus foraminibus plenus, si arefit, cutis uniuersa arefacta patribus poris cernitur. Nec mirandum est, si aliquando uidisset Aristoteles. Arteria præterea unius tunicæ, quæ à corde ad pulmonem anteriorem, spiritum, sanguinem, aërem feruidum, ignitum ac humidum uaporem caliginosum quæ effert, eadem sponte naturæ compressa aërem temperatum ad cordis uititalia ministrat, quæ tunicæ raritate in sese recipit: alij fibræ suis cum tracheæ arteriæ occurrentibus fibris fieri autuant, & ora inter se occurrere commemorant. In eo conceptaculo sanguinis exiguum, aëris uero plurimum contineri. Vnica enim motionem cū arteria ipsa attollitur spiritus à corde cū terro & caliginoso uapore ad pulmonem transmittitur, & inutilem aërem cum nitido mixtum miro naturæ artificio dirigit, & caliginosum pariter aërem noxum à spiritu saluari distinguit, & cum pulmones attolluntur, aër per postremas arteriarum fibras pulmonis materiam subit, in qua ut Galenus demonstrat, quadam ueluti digestionem præparatur, qui exinde arteriam quæ unica tunica constat ingressus, ad cordis cauum penetrat, & depresso corde torridus ille fumus nocens, per eiusdem tunicæ poros in pulmonis materiam transit, qui per ramos tracheæ

Finis in ore uisus.

Arteria ex corde in pulmonem transit.

chez arteriæ ad nares efflatur. quum corde ipsa arteria idem officium præstare creditur. Vberius enim quam necesse sit pulmo attollitur atque deprimitur, ut vitalia feruentia superet, sola enim inspiratione cor cernies palpitare sentitur, quod urinantibus cõtingit, nam & per pulmonis exterioris membranz poros ad pectoris cauum cordis feruor plurimum temperatur, uapor omnis ferè humidus, ac spiritalis sanguis ad sublimitia cum plurimum feruntur, unde & superiora membra ali creduntur, inferiora uero sanguine magis nutriuntur. Pulmo in infantibus. nuper natis rubescit, qui exinde uarijs rationibus albescit, pituita ac cõtinua aëris inspiratione: in pulmonis materia non sanguis, sed sanies spumosa intus continetur, quoniam & sanguine bilioso nutrirè creditur, calidè ac licce nature existimatur sensu carens.

De arteriali spiritu qui per uniuersum corpus diffunditur,

Cap. VII.

Spiritum (inquit Galenus) idem esse quod aëra uocamus, per uniuersum enim corpus diffunditur, ac semper transpirat, alioquin obstruulis meatibus febres ephemere oriuntur: quod enim impetu per corpus fluctuat Hippocratis sententia, spiritus appellatur, quem per totum corpus diffundi tradit Galenus, ut in suo permaneat temperamento. Hic in substantia pulmonis digestus, primum & preparatus in sinu cordis medio, cum tenuissimo sanguine in uiralem spiritum mutatur, qui per arterias diffunditur, præcipue tamen in cerebro ad quod per uenas deferitur, ubi retiformis illa uenarum inextricabilis que confusio in animalem transmutatur, qui rursus in catuis cerebri ad diuersas mentis, cogitationis, imaginationis que, ac memorie potestates conformatur: qui exinde oculis, naribus, & lingue saporè pro instrumentorum ratione uarias impartitur potestates, & sensum denique toti corpori præstat. Occupato enim corde (quid euidentiùs est) uniuersum corpus uelut truncus facit immobilis, musculos nervosque omnes uitalis spiritus concomitatur arterijs, ut semper præsto sit, nam cartilagines, ac nexi plurimi inter iuncturas pigri uelut sensu carentes conspiciuntur, quoniam exiguum spiritus continent.

Totum corpus transpirabile.

Vitalis spiritus.

De pulmonis uitijs,

Cap. VIII.

Abscessus ac oppilationes pulmoni frequenter eueniunt, ulcera insanabilia, sanguinis reiectiones, & reliqui male habitudinis morbi tum simplices, tum compositi: & peculiare malum tussis est, deffilationibus orthopnoea, id est creber anhelitus, uel difficultas spirandi, peripneumonia, asthma, & suspiria, phthisis, uocis que rauitas & similia accidunt mala.

De deffilationibus arteriali quibusdam, & de tussi secundum

Arginetam,

Cap. IX.

De deffilationibus ad nares & fauces superioribus libris diximus. At cum ad guttur, hoc est, laringa tracheam que arteriam, deffillat, uocem obtundit, Branchion enim uocant, & Arteriæcon, quæ non solum uisio cerebri, sed nimio interdum clamore oritur, quoniam eo modo exasperatur locus, sicut & aquilone, ut dictum est, qua siccor tussis prouenit, si ex materia deffillante in pulmonem uel thoracem grauior tussis generantur, & si ex diuturnitate quandoque oriuntur, ut in febribus euenit initio præsertim periodi, & in alijs quoque morbis, uelut pleureticis, epaticis, peripneumonicis que. Refert Galenus in uetere tussi quendam lapillos uelut grandines ex pulmone reieccisse. Alexander ex ueteri quoque tussi alium ex pulmone calculi extulisse, muricis duricie denotauit. Nos item, inquit Paulus, in sanguinis reiectione calculos eiectionis uidimus, quos diligentius inspicimus. Deffilationis signa quædam reperenda diximus: facies & nares præsertim, feruentiores sunt, oculi, os, & facies uniuersa rubens est, acris que humor ac tenuis ad nares & ad fauces deferitur. Ex frigore cõtraria apparent, signa circa caput & frontem frigidiora sentiuntur, quæ & extenduntur, & narium angustia obstruuntur, mox continuè tussunt, ac phlegmata excreantur, inconcocta aliquando pituita, liquidiora, interdum uiridia. Nam & febres excitant, quæ calidis causis, uelut leuamennum præstant: Frigidis uero concoctionem adiuvant.

Febres in frigida destillatione concoctioni ad iuuare.

Non inutiliter & curationē percurremus. Si calida contrigerint distemperantia, eadem proculdubio auxilia conueniunt, quæ in capitis dolore, ex eadem causa fieri diximus, qualia balnea sunt, nam & calida perfundi caput remediū est, ac in cibis leues forbitiones, pisana uel uini, aut alica, uel inrita ex melle panis. Prodest & diacodium nobile medicamentum, & ex ijs similia composita. At frigidum, inquit, distemperamentum difficulter uincitur, exiguo cibo, & capitis excalefacienti inunctione, nardino rutaceo, quæ oleo, irinum quoque prodest capiti infusum, & naribus instillatum, uel thus & myrrham cum oleo coniungere in grauedine, præsertim quæ frigore orta sit. Iuuant nido subiectum melanthium, & cuminum lincolo adalligata: pituitæ cursum suspendit similago, & thuris manna cum oui recentis albugine fronti & temporibus illita pube. Pectori opobalsamum salubriter illinitur, ac succida lana imponitur, aut syrax, aut irinum oleum, uel anethinum. Cibi quoque excalefacientes probantur: & ferè digesta materia apophlegmatizata laudantur, quæ cōmanducatu pituitam cient: & sapone Constanini confricare caput non est inutile.

Arteriæ & bronchi medentur quæ dicta sunt remedia, præsertim si citra arteriæ, & larynga inflammatio orta fuerit: initio emplastris occurrendum est, discitena tibus, quo ad phlegmon dissoluatur, quod ex dulci cretico, tragacantho, gummi, amylo, ac palmularum pinguium decocto & glycyrrhiza, syreo, quæ ad mellis spissitudinem, & ad hypoglotidon quoque mala profunt. In primis enim uini abstinentia commendatur, diluissio phlegmone, uini dulce in potu datur. Ex bellaria ex lacte & melle uel amylo, aut pane sigillineo, & ex amygdalis, forbitionibus dantur. Butyrum quoque prodest, & fabarum lomentum, & quæ ex melle sunt, & brassica, decocto, quæ porro iuuat noxiū humorem interea perpurpare. Reliqua remedia excalefacientibus queruntur, ex syreo, sicis aridis, thure, iride, & terebinthina, styrace, galbano, pipere, cinnamomo, casia, & similibus.

Tussis quid sit.

Tussis est motus instrumentorū anhelitus, à uirtute animali motrice, qua natura intendit expellere, quod in trachea arteria hædit, uel in propinquis membris. Opifex sublimis, inquit Galenus, duplicem motum in animali constituit, ut contraria expellat, alterum sternutationis, alterum tussienti. Quædam animalia tussunt, quædam nunquam tussi uexantur, ueluti boues, quoniam ut tradit Aristoteles, humoris materia ijs extra saluam fluxu effertur. Frequenter tussit homopluribus de causis, siccitate tracheæ, unde exasperatur, uel si quid in eam fortuito incidit: aridum aut humidum, quoniam nihil aliud præter quàm spiritus ingreditur. Offendit extrinsecus nix pota, aut aqua gelida, uinum item, aer quoque, & quæ frigida pectori imponitur ferrea, uel plumbea, quibus uocis studiosi utuntur, aut nimis calefacientia, exiccantia, quæ, qualis fumus & calx, uel ijs, qui aurum & argentum ex metallicis facere arbitrantur, continuis uenenatis uaporibus pectora replentes, quorum plurimi suffocati sunt. Sapor præterea acutus aut acerosus tussim excitat, quod acetum præstat, ex destillationibus nihil magis & frequentius pituita acuta liquida, aut crasso phlegmate, cum in pulmonis tramitem destillauerit, ex stomacho quadoque aut iecore, uel liene, uel propinqua pectoris parte delabitur in pulmonem. Interdum ex uniueris membris, aut in acuta, aut pestifera feбри, uel frequenter, in pueris, cum boæ uel papulis laborant, non sine contagiosa feбри, cum enim anequam pustulas emittant, aut rubicundos tumores in facie ad boæ fortassis serpentis similitudinem uehementer & asperime tussunt, tussunt et epatici hectici, quæ importune, quoniam tussis somnum aufert. Constat inter autores lapillos in animæ canalibus ex uiscosa materia progeneratos, qui asperima tussis uexatione eiectione sunt. Paulus inter sanguinis reiectiones calculum quendam expulisse uidit. Infantes præterea cum à uermibus uexantur, tussunt incessanter. Diligentiores in eodem spiritus tramite animalia gigni tradidere, quæ cum mouentur, tussim excitant. Tussis præterea alia sicca est, alia humorem continet, alia recens, alia uenusta.

Que animalia tussunt, que nō.

Causæ.

Tussis differens.

*Signa in tussi diuerſa.**Cap. XIII.*

AEger prius percunctandus eſt quibus de cauſis tuſſire inceperit, unde & ſigna ſpe-
cialius diſtinguimus: ſi enim ex nimia fuerit caliditate, tum in parte peſtoris aut
capitis ſeruor quidā facile percipitur cum ſiti, & faciei rubore, tum aëre frigido gaudet,
pallus magis excitatur. Ex frigida uero cauſa ſigna ijs contraria apparent, pallor faciei,
frigidaſ capitis ſine ſiti, cum & calida prodeſſe ſentiuntur, ſaliua aut aquoſa eſt, aut ace-
toſa, & uictus ratio his ſubſcribere creditur. Tuſſis præterea ex ſola diſtemperantia ſic-
ca eſt, & quicquid præterea excreatur, qualitanſ materiæ iudicium facit materiā ex ca-
pitæ fluentem coryza indicat ſiue grauedo, ut Latini dicunt, ſi in pulmonis uias deſluxe-
rit ſpirandi difficultatem facit, febrem excitat ephemerinā, ut putris materiæ, genas ru-
bicundas reddit, ſitis adeſt, & lingua arer, & in peſtore granitatem ſentit æger. Ex puſtu-
lis uero et abſceſſibus ſigna communia ſunt pleurentici aut peripneumonici. At ulcerum
ſigna ſunt, quæ ſuo dicemus loco. Nonnunquam uitio ſtomachi tuſſi ſunt, in crapula, ma-
gis quā in fame. Ex abſceſſu iecoris ex proprijs affectibus dignoſcitur, ſi calidus fue-
rit, febris adeſt, ſi frigidus, dextrum latus ingraueſcit pleuriſide quoque. At cum nihil ex-
creatur, materia intus putreſcit, & febrem mouet, uel putride materiæ, aut heſticæ. Quæ
in hydropæ ſuperuenit tuſſis, dira eſt. Tuſſis diu perdurans, & ſicca, reſectiones facit ſan-
guinis, aut ſaniem, aut phthiſim, omnium teterrima. Tuſſis ex qua materia facile excrea-
tur, qua pulmo leuior ſit, ſalutaris habetur. Exemplum tradit Galenus cuiuſdam qui ſu-
bita tuſſi purulentum excutit tenue, deinde aliud craſſius, exinde ſanguinem, unde cor-
pus eiſ macie, eliquata ſubſtantia conſiciebatur, & ſubinde mortuus eſt: & ſe uiſiſſe tra-
dit, qui pulmonis partem putris excreauit, & alium diuine tuſſientem, qui fruſtum pa-
rier pulmonis expuerat, & ſubinde quaſdam ueluri glandulas quotidiano excreatu.

*De tuſſis curatione in communi.**Cap. XIII.*

Preſtare, inquit Galenus, cenſeo, ut morbi huius initium præcidatur, caput ipſum cor-
roborādo, uel ſi id fieri nō poſſit, naturali corporis ingenti diſtēperamento, quod ſi-
gnis facile dignoſcitur, ſi ſeruens diſtemperantia fuerit, dulci aqua tepente caput perfun-
demus, atque ita pariter genitos uapo- res diſcutere, atque ad temperamentum omnino
melius inducere conuenit: & aſtare roſaceum uiliter perfunditur capiti: aut omphaci-
num: in commune prodeſt cibi abſtinentia potusque, frigus ac æſtus. Quod ſi in uen-
tre cibis inconcoctus innatauerit, uomitus prodeſt. Quidam pedum plantas pice & o-
leo illinunt, ac in uinguiſ thure, myrrha cum uino & oleo fouent: & melanthium toſtum
lineoleo alligatum, naſibus ſubiiciunt olfactandum. Alij in caput attonſum frigidam ſir-
peme infundunt guttatim. In frigida cauſa irino, aut nardino uniguento caput illinunt.

*Pauli catapotia ad deſtillationem ex tuſſione.**Cap. XV.*

STyracis, myrrhæ, opij, galbani, æqualia, ex dulci mero mixta componuntur ad erui
Magnitudinem digeſta, dormituris terna, ad ſummum dantur quina, & dulce ſubin-
de hauriat, ad tenuem & acrem faciunt deſtillationem. Aliud, hyoſcyami drachmas duo
decim, pinearum nucum ꝑ. 6. croci ꝑ. 2. ex uino dulci ad uſum colliguntur. Eclegma cuiuſ-
dem, mellis ꝑ. 1. butyri ꝑ. 5. unā decoquatur cum hyſſopi exduo, ſicis ac nucibus pineiſ
iridis quoque decoctum ualet in potu. Catapotia ad diuturniorem tuſſim, ſtyracis dra-
chmas ſex, myrrhæ ꝑ. 6. s. terebinthinæ, galbani, opoponacis, iridis anā ꝑ. 2. piperis albi, ſe-
minis hyoſcyami, opij anā drachmam unam, ſine ullo liquore in catapotia digeruntur,
& ad uſum ſeruantur.

*Ad ſperem arteriarum, & tuſſim ſanguiniſque excretionem.**Cap. XVI.*

AMygdalæ amaræ repurgatæ, lini ſeminis combuſti drachmas quatuor, tragacan-
thi ꝑ. 2. pinearum nucum grana ꝑ. 30. oui luteum cum cortice toſtum, gummi aqua
liquetur: cetera ex dulci mero diluantur, ſi uero & uox pariter rauca fuerit, mel admi-
ſcendum eſt. Si uero uox nihil prope explanat tragacanthi, gummi anā ꝑ. 6. myrrhæ ꝑ. 1.
thuris ꝑ. 1. s. piperis albi grana ꝑ. 20. croci ꝑ. 1. ſucci glycyrrhizæ ꝑ. 5. palmularum immatura-
rum triam carnem, uini cretici dulcis, quantum ſatis ſit, ipſumque tragacanthum per ſe
linguæ ſubditum glycyrrhizæ ſucci uicem reſert, radicis decoctum quadrupla meſura.

n 3 Arteriz

Arteriz asperæ conueniunt potri septem cum aqua ad tertias decocti, addito alicæ sue, cum, ac mel, & ouorum decoctorum lutea terna, unâ decoquantur, anethi ramulo com miscendo.

Bechicon ex Paulo,

Cap. XVII.

Pvlegij p. 2. pinearū nucum, urticæ seminis, ac lini ana p. 1. piperis nigri p. 4. cum mel le repurgato miscebis. Aliud, hyssopi, pulegij, piperis, calamintæ ana p. 1. petroselin p. 5. cum mellis hemina. pepicon ad tussim ueterem, mellis p. 16. cerebintine p. 2. galbani p. 4. nucis ponticæ magnitudine deuoratur. Aliud, ad tussim siccam, & arteriacam aqua calefacta in potu facit: quoniam humectantibus crassum phlegma facilius excieatur. prodest & hyssopi ud iridis, aut nucis pinæ decocti. Trochiscus qui suffusi in tussi ualer, styracis, piperis, masticis, petroselini ana drachmam unam, sandarachæ drachmas sex, baccarum lauri undecim ex melle digeruntur in trochiscos, qui carbonibus iniecti nidorem faciunt uilem, si per fistulam in fauces admittatur. Ad tussim nocte inquietantem, mentha trita cum aceti lingua dormituris datur, facile decoquitur, & pinicæ crassitudinem incidere traditur. Aliud, pinearum nucleorum (torrefieri prius oportet) amyli, glycyrrhizæ, urticæ seminis ana drachmas duas, iridis, piperis, hyssopi, cardami seminis, amygdalarum amararum ana ʒ. 1. mellis despumati quantum satis sit, linguae mensura tussienti dabis. Eclegma pro tussientibus, nucis pinæ torrefactæ ʒ. 6. palmularum pinguium ʒ. 9. iridis ʒ. 6. seminis lini torrefacti ʒ. 4. tragacanthi ʒ. 6. amygdalarum dulcium sine cortice ʒ. 8. mellis purgati quantum opus sit, tragacanthum uino dolci maceratur, reliqua trita in melle feruefiant, linctu prodest. Ad tussim uetustam, cumini, piperis, urticæ seminis ana ʒ. 3. mellis percolati seruato modo ea trita cum melle ebulliant. Aliud, piperis, pulegij, hyssopi, calamintæ ana ʒ. 2. petroselini ʒ. ex melle componentur eodem modo. Aliud eclegma, mellis ʒ. 2. buryri recentis tantundem, cumini seminis farinæ ʒ. 4. mel despumabis prius, subinde buryrum infundes, postremo cuminum inspergit, lingendum paulatim dabis. Ad ingentes destillationes medicamen optimū, habet styracis, castorei, piperis, cardamomi ana drachmas quatuor, opij, ziziphi, hyoscyami albi seminis ʒ. 4. uino dolci excipiuntur, erui magnitudine dormituris datur. Aliud simile, quod ex tussifabricantibus prodest: continet piperis, opij, cardamomi ana ʒ. croci, sulphuris extincti, zingiberis, seminis albi, hyoscyami ana drachmas quatuor, mellis cocti quantum opus sit, ad omnia cogenda.

Ad ingentes des
tillationes medi
camentum.

Ad tussim ex Galeno,

Cap. XVIII.

Hyssopi manipulum ex aqua ad tertias coquito, deinde mel permiscebis, atque iterum feruefacto, & despumato, da mane singulis diebus. Aliter, cerebintinā cum melle dabis tussientibus, aut ficus aridas in mullā cocta dabis. Ad tussim & asthmaicos, habet hyssopi, ocymi, politrichi, prælij, glycyrrhizæ mundæ singulorum drachmas tres in aqua discoquantur à quatuor partibus ad duas percolato decocto, mellis addito iquantum uis.

Ad tussim & destillationes ex Galeno,

Cap. XIX.

Habet cumini tosti ʒ. 2. seminis linapis, piperis ana ʒ. 15. calamintæ, pyrethri, cinnamomi ana ʒ. 1. mellis ad cuncta cogenda. Ad tussim tam ueterem quā recentem, habet apij, seminis cumini, seminis feniculi, seminis anethi, pulegij ana ʒ. 1. cū foenugraci succo, per triduum bibendam dabis utiliter. Prodest in cibarijs amyllum, alica romana, præsertim si materia uiscosa sit: ualer & fursuris marcor cum melle aut saccharo, palmulæ, fici, caricæ, pistacia, passula pinguis & nigra, myxa, & sacchari recens arundo iam creta, & Siciliz quā familiariissima cultura: nuces auellane tostæ per se plebi sabacea, pulis ex buryro uel amygdalino oleo dolci. Pusana hordeacea omnibus conuenit, sed quoniā cibi tedium tussim sequitur, esca uaria offerenda est, præterea ea quæ dicta sunt. Cucurbita ac amplex prodest, si materia feruens fuerit, aut quam spinachiam uocant, & spinoso semine, aut lupulus ipse, inter oblectamenta annumeratur. in potu aqua ex saccharo, aut mullā in potu datur, sed præstat syrupus uolaceus, papauerinus, aut cucurbitinus. At ubi tussis arida fuerit, amygdalæ nuces quæ pinæ cōueniunt, ex saccharo penidia ad clauum agitata, ex melle, plebeia, buryrum, ac oua sorbilia, si febris ex putri mæ-

Sacchari aru
do ubi crescat.

ria non

ria non affuerit: lac asinum prodest, caprinum uel hordacea quoque ac caseus recens iuuare etiamnum traditur, si pedes inungantur oleis humectantibus. In causa frigida, ac sicca gossipij interiores nuclej plurimum ualere scribuntur, quoniam leniunt, uel emolliunt, ac leuiter excalefaciunt, sicut ex fursuris cremore, melle & amygdalino oleo, septem trionis assiatu iuuant, si calida assumuntur. Vinum refinatum (ut scribit Dioscorides) ualet in tussis, uel ipsa resina cum sicu pingui, & glycyrrhizæ succo; nam tussim maturat, & facilius materiam extrahit: myrrhæ quoque grana tria cum ouo forbili dantur. Tussi uel tussæ & siccæ porri decoctum cum saccharo & muliebri lacte potum, & ari radices farina ex melle uel per se elixa, aut sub cinere tosta & deuorata thoracis humores exiccat ex alto frigidos. Ad tussim ueterem, & difficiles excretaiones, aristolochiæ radices, myrrhæ, styracis, galbani partes æquales cum butyro uaccino in pastillos digerito, nidore mire iuuare dicitur. Ad siccam tussim ualet chamaeleucas radices concisæ carbonibus inieciæ. Ad eam quæ causa apostematæ aut phthisis, aut ex uomica, locis suis dicitur: ex destillationibus pari modo iam dictum est prioribus libris: nam si feruens fuerit, tosa arde, sandali, chamomillæ, glycyrrhizæ cum camphora decoctum prodest, si fumus eius ore & naribus sepius reperiatur, ac sepe glycyrrhizæ radicem concisam commanducauerit, atque manducamentum abiciat: prodest & pisana hordacea cum zyziphis, ac myxis, ac papaueris semine cocta. At ea compositio sepius in ore continetur, habet papaueris albi calices decem, tragacanthi, gummi arabici ana drachmas quatuor, seminis cucurbitæ, melopeponis ana drachmas tres, bene purgata conterantur, & cum penidijs & rosacea in paruos pastillos digerantur. Diacodion quoque cum plantaginis succo, aut rosacea maceratum efficaciter prodest gargarissatu: & si materia fuerit frigida aquosa, diacodion componi debet cum myrrhæ & croci portione, aut hyssopi decoctum cum carycis aridis, & amygdalis dulcibus, aut pistacijs, aut butyrum cum saccharo, aut in aqua multa. Ad tussim antiquam & nocturnam ualent catapotia styracina appellata, consistant ex myrrhæ, styracis, & opij pari portione. Alia, in catarrho, tussis, anodina efficacissima, habet croci, casei styracis, hyssopi, castorei, opij ana partes æquales, cum syrupo papauerino, à semibolo ad solidum dari potest pilularum modo, dormituris. In pulmone & pectore materiam exiccat, sulphur uiuum tritum cum ouo forbili deuoratum, efficacius cum melle mibetum. Prodest suffitu colophoniam, & sandaracha. Destillationes suspendit emplastrum ex thure & mastiche bregmati impositum. Infantium tussim sedare traditur à Dioscoride, cuius simum talis lana inuolutum, nec fallit experimentum.

Elegma nouum, & simplicium pariter ad tussim faciliatur,

Cep. X X.

GRaci mali granati dulcis grana integra in olla seruafaciunt, quæ protinus aperta sunt, admiscant subinde butyrum recens bubulum, amygdalinum oleum, saccharum fragile & candidum, efficacius uiolaceum, quæ pariter seruafacta colantur, ad saporem spissitudinem, nam præstantissimum elegma faciunt. Ad hæc simplicium remedia ueteres obseruauere, qui tussim leuari scribunt, cucumeris sicuti semine, quantum tres digiti apprehenderint, cum cumino trito. Obolis quatuor in aqua multa coquuntur herba cucurbita ad dimidias electo semine. Inula condita tussim emendat. Porrum coctum uel tostum sub cinere cum melle manducatur, allium cum adipe uetusto, uel cum lacte decoctum: utriusque in urtica commanducatur: nasturtium ex melle quotidie à ieiunijs sumitur. Item origanum cum uino dulci sumptum coctæ: rutha ex uino decocta ad dimidias partes. Pulegium utrunque efficax est, ex perfrictione, fricari enim ante balnea conuenit: & cunilacæ succus potus, anisum per se, nuces amaræ, trix in melle, aristaltheæ radix in lacte cocta, & sorbitionis modo sumpta, quinis tantummodo diebus, iunci radix in tribus a quæ heminis, ad tertias decocta. Helxines succi cyatho hausto, lafer bibitur, asphodeli radix pota, sic et bromos, uel eius semen, sicuti siccæ coctæ cum hyssopo, & aqua multa per se prodest, zex farina cum butyro bibitur, erythimon cum melle. Palmæ profunt, si recentes non sunt, alioquin exasperant: zizipha matura & sicca iuuant, & omnia pulmonis uicia. Amygdalæ amaræ profunt, elæsiaphaco modice addito. Nuces iuglades tussis inimicæ sunt: & uinum sola pice conditæ tussis prodest.

*Tussis ueteris
& sicca remedia.*

*Ad tussim ueterem
& nocturnam.*

*Simplicia ad
tussim.*

Lauri bacce binæ detracto cortice tuse in uino bibuntur: cedrides per se: flyrax quoque,thus terræ in uino tussim finit. Harundo quæ in Iudæa Syria que nascitur, duobus obolis pota prodest, etiam suffitu, magis que cum resina: pari modo hebeni radix, cum dracunculi radice adiecto melle, ita & canchris, radix rubiæ ex melle, aron in cinere coctum ex oleo uel lacte, uel semen tritum cum oleo, aut rosaceo, aut ius decoctæ radicis, acit melle: genus unum nucis pinæ, quod pytia uocant, singularis remediū est, panacis radix in uino dulci datur, aut nidor hyoscyami accensi: Medetur scordotis mixto nasturtio, & resina arida tusa cum melle. facit & per se centaury maioris, & uerbasci potum tribus obolis, cuius flos aureus est: tanta huius uis est, ut etiam non sufficientibus modo, sed illa trahentibus quoque auxiliatur potum: quod & de gentiana creditur. Radix chamæleucæ quæ tussilago dicitur, commanducata in uino, prius madesacta, non tussi tantum, sed etiam faucibus prodest. Salvia syluestris, & hyssopus, cum melle decocta: catum datur ex uino nigro haustum: trita in sorbitione datur, in quam uinum addi conuenit, gentiana madesacta pridie, contrita denarii pondere, in uini cyathis tribus. Hippuris succus utilis est à lecto, rosophos cocta cum faba melle addito, & hysophylli capitula tenuia, ex melle uel aqua mulsâ, radix pancratij trita, & in pastillos soleficatos digesta datur: quantum tribus digitis apprehenderim cum uino. Radix quoque smyrnii, lac omne tussi prodest, luteum oui liquidum deuoratum: pulmo ceruinus cum gula sua arefactus in fumo, deinde tusus ex melle quodidiano eclegmate, cocta oua & trita cum melle, & cruda cum passo olei que pari modo. Cochlex quoque, uel earum humor qui per insurribulum extrahitur: precipiunt nonnulli earum carnem tritam ex aqua calida in tussi cruenta assumi.

Ad ueterem & siccam tussim aliquot medicamenta ueterum,

Cp. XXI.

Tussis sicca uehementissime hominem urget, quàm emollit syrupus uiolaceus cum pilana. Veteres medici laferis optimi paulum deuorandum dabant: plebi fabam sine cortice coctam ex amygdalino oleo. Prodest ex horto porrum, malua, urtica, in cibo sumpta, aut allium ex lacte coctum. Bechicas pilulas quæ sub lingua liquefunt, posterior ætas laudauit, ex succo glycyrrhiæ, saccharo purissimo, omnium p. 10. amylo, gummi, tragacanthi, amygdalis, omnium p. 5. contrita saccharo uiolaceo in pilulas digeruntur, & in umbra siccantur. Alio modo etiamnum bechicas facere consueuerunt, myzorum carne mucosissima ex qua uiscum oriens præstantissimum conficit, quod apud nos damascenum uocamus: saccharo candido, glycyrrhiæ succo. Aliqui in tussi sicca foliorum marrubij arida farina cum melle uti iubent. Vulgus in deplorata tussi fabam in cibos pressa cum allio coctam quotidiano cibo assumit, & folia altheæ in lacte decocta præsentaneo remedio, uel hordeaceam aquam ex melle: in qua canceri si uiailes, uel testudinis syluestris caro decocta sit. Inter hæc remedia eo unguento pectus & costas illiunt, habet axungie, adipis gallinacæ, medullæ uitulinæ, gummi arabici omnium drachmas decem, olei uiolacæ, amygdalini drachmas sex, cere exiguo adiecto. Ad tussim ueterem folia & semen marubij contrita, ut dictum est, cum melle dantur, et tragoriganum eodem modo, selæis cretici semen, sagapenion. Baccharis radices decoctæ & potæ, crocum, iris ruffa drachmas duas potæ. Alij marubij succum à sextariis tribus ad sextarios duos decoctum, etiam addito mellis sextario, rursus decoctum ad sextarios duos, ex eo cochlearij mensura in die dare in aque cyatho consueuit antiquitas. Thymum quoque per se prodest, abrotoni decoctum, & folia oenanthe cum melle, lafer cum porro & aceto datur, si uetus malum est. Tussi diuturnæ compertum est merum utile esse, si à ieiunis sorbetur: sex sapæ decocta & pota prodesse dicitur: auellane tritæ, & in aqua mulsâ potæ: galbanum, pix liquida perungitur, resina picea è larice & pinu. Alij picem derunt, aut mastichem. Tritago efficacissima est & potu, & illitu, & chamæleuce siue farsugium secus flupios nascens. Nam radix imponitur carbonibus cupressi, atque is nidor per insurribulum bibitur. Gummi omnia genera profunt, scœnugræci sorbitio, è farina, diu enim coquitur: donec amaritudo desinat, & postea mel additur, ladanum cum styrace sumptum: axungia decoquitur recens quadrantis pondere in uini cyathis tribus, addito melle. Tussim ueterem sanare prodiderunt, nitri, galbani,

resinæ

Chamæleuce
tussilago.

Bechicas
pilule.

refine terebinthine pari pondere omniū: ita ut fabæ magnitudine detoretur. Bitumen per se. Eclogema ad diuinam tussim, habet succi mali punici dulcis libram, butyri, olei amygdalini recentis, auellanaū omnium 3. 3. mellis cretici tantundem: succi glycyrrhizæ 3. gummi 3. i. s. seminis papaueris albi 3. 3. croci unam, ad mellis spissitudinem rediguntur, eo quotidiano linctu utuntur.

Signa temperati ac distemperati pulmonis,

Cap. XXII.

Temperatus pulmo, neque ullo uento, neque ullo coelo facile offenditur: tempestates enim omnes ac procellas aëris regionum, que mutationes facile sustinet, libera anhelandi officina utitur, temperate uocis: qui nunquam tussiat, aut expuat, quiq; longa oratione non defatigetur, cuique amplioꝛem pectoris cauum natura constituit, nunquam ferè siticulofus: cuique pectus plurimum non attollitur anhelando, nec feruentis anhelitus est: que in calido ac distemperato membro conspiciuntur: quod aëris frigido flati, & aquæ gelidæ potu recreatur: huic quoque uox inronat. At frigida habitudinis pulmo contrarijs affectibus periclitatur, frigido aëre facile corripitur, & calidiori oblectatur, angusto pectore concreatur, non sine tussi, ac saliuâ, uoce muliebri ac breuis anhelitus. Humidam uero distemperantiâ raucitas indicat, ac saliuâ multa fluens. huic uero contrariam distemperantiâ ostendunt nullæ prope excreationes, aut uoces insunt canore. At si affectus is uehementior fuerit, dyspnœam inducit affectionem, hoc est crebram anhelandi affectionem. Pulmo tamen, ut Galeno placet, sine pectoris auxilio, ac diaphragmatis ope iners creditur, nam uulnere patefacto pectore, pulmo protinus languet, & ab opere cessat, unde aliàs moritur: uulnerato quoque diaphragmate, hoc est, septo transuerso spiritus rarior fit, ac sanguis spumās fertur: Morbus pulmonis (ut inquit Galenus) non liber est, sed partim uoluntarius, partim naturalis esse perhibetur, hic ex pulmone & corde constat, ille ex neruis ac musculis principium habet. Nam si pulmo haberet in se uoluntarium motum, musculum utique à natura datum cerneremus. Animalia (ut scribit Galenus) que pulmonis officio carent, sinum dextrum cordis nullum possident.

Boni temperati mensi pulmo.

Insipere ac conplexus pulmo.

De dyspnoia & asthma, &c.

Cap. XXIII.

Pulmonis & arteriarum in eo uitium est, quod Græci prout se intendit, dyspnœam uocant, Latini uero spiritus agitationem, aut crebros anhelitus nominant. Spirandi enim difficultas est, sedenti quàm supino leuius malum. Huius modica difficultas que ex toto nō strangulat ægrum, dyspnœa dicitur, cum uehementior est, ut spirare ægrum sine sono & anhelatione non possit, asthma uocatur, cum accessit id quoque, ne nisi recta cervice spiritus trahatur, orthopnœa uocatur. Galenus dyspnœam omnem anhelandi difficultatem in commune appellauit, unde & febrem dyspnœam, in qua suspensū dirupcū cernitur, uel creber anhelitus, & suspensiosos ægros uocamus. Is morbus ex lentitia humoris in pulmone, ac tracheæ arteriæ fistulis consistit, nam & orthopnœam pectoris uomica efficit, aut lenta pituita in cauo pectoris eodem congesta. aut ex nimia interdum pulmonis naturali ariditate: hos Galenus anhelatores uocauit, qui tantum guttiter spirant, suspensiosos uero, qui grauiter & inordinate respirant, orthopnoicos denique, qui utroque modo laborant, intersecto spiritu. à Paulo uero qui ueluti longo exagitati sunt cursu, asthmatici appellantur: erecti uero corpore & crebro anhelitu orthopnoici ab eodem quoque appellantur. Dyspnœa uero est commune istis accedens, alios sequens morbos, ut mox dicemus. Materia huius morbi sensim in pulmonis arterijs quàm plurimum congregatur, interdum ex sola natiua membri frigida distemperantiâ, uel arteriarum naturali angustia, aut stomachi uel iecoris uitio, aut splenis, ut dictū est. Spirandi difficultas oritur, aut fracta uena cum coagulato in arterijs sanguine difficultat anhelant, aut uento in cauo pectoris reluctantē: ita ut ingenti cruciatu spiritus conneatur, aut ex imbecillitate musculorum pectoris, aut abcessu uel dolore, ut in pleuritis, aut peripneumoniacis contingit, ex spasmo nonnunquam uel paralyti lacertorij pectoris, aut uerterbrarum spinæ uitio: in colicis, iliacis que doloribus, aut uulue malis dyspnœa oritur, & ex istis que foris eueniunt spiritus difficultas enascitur, ueluti ex metalorum cuniculis, aut ex nauis carina, ubi multa corripuntur, dirum enim odorem emit, tit tri-

Quibus causis spirandi difficultas oritur.

tit triticum, quo superuenientes multi suffocati sunt, aut in furnibus quibus cinnabaris factius, aut similia confici solent, aut arsenicum argentum uel uiuum, & reliqua metallica sublimantur: uel si quid incaute in spiritalem fistulam ueluti in alienam tramitem aliquid exciderit, ut in anatomicis diximus: ut de quadam Lucretia Veneta, quæ nucem ponticam in pulmonis fistulam imprudenter admisit.

De moris asthmaticorum & orthopnoicorum, Cap. XXIIII.

Asthmatici & orthopnoici, sine febris sepe semper, pulsus tamen frequens, uario ac tremulo conspiciuntur: & tussis minus exagitantur: quoniam nihil est extra arterias spirituales quod tussim moueat, siue in ipsa pulmonis substantia, siue in uenis fuerit, aut in pectoris cauo constitit, Galeni opinione: nulla præterea tussis ex membrorum communicatione ægrum angit: uel si cum febricula fuerit, uel excursus defatigatione. Asthma ex subitis destillationibus repente oritur, alioquin paulatim congesta materia adgeneratur: Dyspnœa ex ariditate, anhelandi difficultatem præstat, sine tamen rauitate, in qua re membra macie consumuntur, sicculosi enim sepe semper sunt, collo gracili: nunquam excreantes, aspero gutturi sonitu spirant. Ex humiditate, cum sono rauicis auditis, siue siccis, sed plurimum excreant. At si asthma paulatim euenierit, ita ut tandem grauior fiat morbus, ex pulmonis frigiditate euenire constat: ut in senectute contingit, in qua pulmo sensim humore completur. Asthma quoque subito hyeme hominem corripit, aut feruis obortis tempestatibus. ex ea ratione calido tempore æger reficitur, ueluti thermarum uapore. Sicuti è contrario ex æstu nimio perflanti loco refrigeratus quispiam ad præterea recreatur. At si intus in pectoris cauo spiritus continetur, leuitas pectoris indicium facit, leues que interdum eructationes. & quæ spiritum diffoluunt, ægro profunt, & instantia nocent. ex imbecillitate uero lacerorum male rubescunt, et anhelandi torquent. ex crapula uentris distentio sequitur, quæ diaphragma supprimit, quo pulmones pariter opprimuntur. Si asthmatici linguit animus frequenter, letale augurium facit. Ex pituita uero frigida, aut ipso frigore ortum malum, superueniens febris sanat, & uarices quæ enatæ curant. Imbecilles asthmatici non diu uiuant. Femine rarerè eo uitio corripuntur, difficile præterea asthma intolerabile est, senes asthmatici sepe nunquam liberantur. Id malum quod uerteburarum luxatarum uitio contingit, si in introsum id fiat, nunquam sanatur, is morbus interdum in peripneumoniâ transitum facit.

De curatione asthmatis,

Cap. XXV.

Paludes & caliginosum coelum cuitare debent asthmatici, quos cubile in plano collocari non iuuat, si nec status uehementes sustineant, siue septentrionis, siue austris, nec sub coelo nudo ambulent capite: nec sub diuo noctu maneant. sed conclaue altum faciant, clarum, calidum uel in quo mane ante cibum pectus panno calefacto foueant, leuiter quæ frictionibus coadiuant: procul quæ ab omni animi molestia uiuant. Prosumt leues deambulationes, initio præsertim exercitationis, in qua æstare plurimum obest, legere altiori uoce iuuat: caput mane pectine confricandum est: deinde abrotano & nitro, aquæ fontium calidorum post uentris exinanitiones plurimum ualent, perparci somni esse debent, ceruice sublimi operto capite. Panis (ut à cibis exordiamur) hordeus damnatur, uel ex zea, aut triticeus male fermentatus, aut semicoctus, & reliqua farinacea, legumina, in quo genere & oryzam nonnulli abdicauere à mensis asthmaticorum: & carnes bubulas, pedes, synapisa, porcina, & quicquid ex suilla carne constat, iac & caseum: & intestina sepe omnia, oua dura, uel butyro oleo uero cocta: in sum ma acris omnia acetosa que arcentur, acstypica pariter & falsa, aut nimium pingula, qualia sunt suilla, obest & agnina caro, & quicquid in stagnis & paludibus uiuit: incipera quedam utilia sunt omnia, si frigus noceat. Laudatur lepus, capreolus, ceruus iuuenis, pulmones uulpis aut erici, secreta naturæ rerum peculiariter in mixturis ualent, caro hœdina in obsonijs, aut castrati iuuenis ueruecis laudatur, uel uirilina sine pingui, si malum uerò urget. eo enim tempore fame uincendus morbus est. Prosumt perdicæ, fassiani, anicula, turdi, merula, turtures, palumbes, columbi que syluestres. Quidam aromate gallinas farciunt, inter cibaria pipere utroque uel ligustico, zingibere, machur,

Asthma quomodo oritur.

Lesale in asthma signa.

Cibi asthmatici conuenientes.

ma. hīr, croco, cinnamomo. Morenū cum hyssopo, mentha, falsia, piperitide. sinapis iteni inter condimenta prodest, inter clera arcenur, brasiica, beta, melongia, cepæ. Laudantur, petroselinum, ocymum, hyssopum, maiorana, nasturcium, serpillum, thymbra, siue faturia, & foeniculum. In fructib. mora, fraga, cerasa, armeniaca, pruna, persica, uua, ficus rēens, cydonia mala, pyra, sorba, mēspila, quoniam astringunt, damnantur. Ad inensam ueniant passulæ, caryce, sici q̃ sicce, palmulæ, caryote, pistachia, nuce amygdale dulces, ac nucle pinei, auellane dempto cortice toste. Inhibentur fungorum cibaria, tubera, & his similia. In esca ius ciceris nigri commendatur, aliqui pilces saxatiles dari censuerunt, uianiles duntaxat ex meraco si decoquantur adiecto aromatis plusculo. De uino quod acetosum est, aut acre, crassum, atrī coloris, damnatur siue dulce siue austerū in omnibus thoracis uitijis, uel pulmonis affectibus, multa turbulenta nocent. A uentus odoratum iupar si tenue fuerit, quidam à cibo horz interuallo bibunt, at in asthma- tis periodo multa omnium uolissima est: uel aqua cum saccharo pura cocta. At si sine febris fuerit asthmaticus, uel in quocunque pectoris uitio uetusto, uinum clarum subdulce prodesse scribit Galenus: quoniam excretionē liberas agitnam calefacit & humectat, ac pariter incilit si uberius sumatur sine crapulæ uitio: opportunè enim in uino dulci aroma aliquod admisceatur, si febris addit calitrichum addatur uel chamæleuce: aliq̃ parum bibere, ac tepido exiguo q̃ uel cibo suadent, sed frequentius: cœna nūque semper parciore esse debet, à cibo præterea & ante cibum eo utatur tragemate. habet enim, zingiberis, i. cubebanum, galangæ, cardamomi, garyoph. llorum ana scrupulum, iridis, origani, machir. omnium semis scrupulum, anisi, foeniculi, ammi, omniū semidrachmā, cinnamomi scrupulum, sacchari albi puri, quantum satis sit ad eā cogenda, in eo uino alius mollior esse debet. dedere aliqui ius galli uetustioris quinquennis, uel sexennis, uel septennis, eo enim uenter mirè soluitur: quidam & gallinis utitur uetustis: innocue enim uentrem repurgant: aliq̃ carnes eas discoquunt cum polypodio, anisi femine, & carthamo. Inter oblectamenta capares dantur cum mali citrei succo. Mercurialis & carthami seminis decoctum cum saccharo uentrem emolliunt, aut siliquæ Aegyptiæ melligo cum saccharo impuro, carthamo decorticato & zingibere.

De observatione & curatione asthmatis.

Cap. XXVI.

CRassos & glutinosos (ut docet Paulus) humores extenuare & perurgare debemus, propterea scylline acetū utile & quicquid cū oxymelle datur, & ipsam scyllā tostam & trita cū melle linctu prodesse, & ex antidoris hierā ualere, & alia medicamenta, quæ alui deiectionibus plumb. sollicitant. Ex raphano siue armoracia uomitiones utiles & aristolochiam rotundam in potu, & centaureæ magnæ radicē, spōdiliū semen ac radicem, calaminthiam quoque & iridem, hyssopum, ac melanthium. Galenus crassos & uiscosos eosdem in pulmonis arterijs humores extenuantibus & madentibus extrahi docuit, quibus pariter humectantia addi suadet. alioquin quæ uehementer excocant ex calefacientia nocent, qualis per se scyllæ succus, aut uricæ semē: propterea eo dicitur aitore quæ urinam ciunt, excretionibus & pectoris uitijis nocere: quod excalefaciendo excocant & tenui resolutio humore reliquum concrefcere. Damnantur in uniuersum omnia astringentia, ac refrigerantia, quoniam materia inus perstringitur, ac inspissatur: obstupefacientia quoq̃ inimica sunt pulmonis & pectoris uitijis omnibus; qualis mandragora, atq̃ opium: præter quàm si ad sistendas destillationes, medicamentis admisceantur, tū enim eas mirè suspendere uidemus. Veruntamē pŷllyio ad asthmaticos diuinitus remedium insitū est. Remediorū præterea uarietas huic præsertim morbo maximè facit. uerū id frequēius offerri debet, qđ regio magis prodesse uideatur, at si asthma- ticus uitijū pariter iecoris patiat, ex materia crassa, tum eupatoriū aut absinthium epatica remedia iuuant, utrunq̃ tamen præstat rubia, ac aristolochia, quoniam pectoris, ac iecoris crassiores materias extenuant, ac per urinā subducit. At si materia in pectore, aut pulmone minus crassa ac lēta fuerit, politrichō efficacissimè pdesse tradit. Pulmonis et pectoris malis et asthma pŷcipuè ualet inter oīa simplicia croci natura: sicut inula in edegmate sumpta, uel si cū carycis binis deuoretur obolis: & quæ scolopēdria dicitur per se.

Potius in thoracis affectibus.

Gallus aut heras illis melius aliis.

Thoracis uitijis quæ inuicem.

Epatica remedia.

Vulpius

Vulpinus pulmo arefactus, & potus, peculiari iuuat remedio: & urticae folia, & semē ex melle. Porrum quoque capitatum, buryrum, & lini semen ex melle, succus mellisophylli, & glycyrrhizae succus, thymum, abrotonum, sici siccae per se, laeser in potu, anisi semen tribus digitis capta, hyoscyami tantundē cum lacte asinino medetur, & lauri baccae triae detracto cortice in uino potae, spondylium bibitur cum uetere oleo, radices rubiae cochlearis mensura datur, & chamalex, aron triton cum oleo, aut rosaceus infunditur. Ad orthopnoeas bibitur cisanthenos, hyssopi peculiariter, succus hipponis, periclymenos item ualet, & eius decoctum. Rhecoma trita tribus obolis, ex passio pota, uel eius decoctum, radix smyrni, botris, succus hyppopethi tribus obolis, serum bubulum cum cera addito nasturtio, blattae tritae infusae clysteribus profunt. Asclepiadis scola uulpini pulmonem quā recentissimum assum sine ferro edendum demonstrat. Asthmaticos iuuat succus althaeae coctus & potus, sici siccae cum fenugreco & melle addito, aqua mulsa dispnoicos lenit, oleum balsaminum. Suspiriosis elaterium mederi quidam tradiderunt, & raphani semen rostum & tritum cum melle: alium coctum, uel cum lacte tritū, scylla tosta tussim ueterem cum suspirio leuat. Nasturtij semen ex uino potū, dulci cum origano suspiria tollit, semen sinapis tritum, & in cibo sumptū, baccharis radices coctae et potae, callitrichon decoctū, erysimon ex uite alba elegma. Rubiae radix, aron cum rosaceo infunditur, trixago ex melle pota, peucedani succus, centaureum maius, anagryfolia 3. p. in passio dantur: & rhecoma, de qua dictum est. Suspiriosis ante omnia equiclorum sanguis efficax est potus, proximum lac asinini tepidum cum bulbis uel porro coctum: ita ut serum ex eo bibatur, addito in tres heminas cyatho nasturtij albi perfusi in aqua, deinde melle diluti. Fel ursinum in aqua laxat meatus spirandi. Ius ē gallinaceo ueteri datur. cochlex profunt, assumptae & in pruna coctae. castoreum cum exigua annoniaci portione ex aceto mulso ieiunis bibitur. sandaracha utilissime cum resina terebinthina datur, & sufficit cum cedro ipso nidore. & sulphur prodest linctu, pulegium syluestre decoctum, uel eius succus, rutha pota ex uino, prius decocta ad dimidias partes. Anhelantibus profunt, cepae, porrum rostum, & cum melle comanducatum. Rutha syluestris, cum bismine, spiradi difficultates lenit, gith tritum addito uino potum, thymum, succus heleni, abrotoni decoctum, sonchus albus lactucarium modo utilis est: uinum picatum iuuat, bimum per se, uel cum uino potum ualet, & nitrum, nasturtium album, frictum deinde contritum, & cum melle mixtum, mel, galbanū, resina terebinthina simul decocta, & ubi coierint, ex ijs quod fabae magnitudine habet, quotidie sub lingua liquatur. Alia compositio, habet sulphuris uiui p. .v. & quadrans, abrotoni p. .x. in uini cyathis teruntur, tepesacta sorbentur. Aliud, sulphur, arsenicum, & quilibet paribus cum caprino seuo, aut hyrcino, in pillulas coguntur, quae carbonibus iniectis, ore nidor rapitur, quo herens materia educitur, aut crocum, myrrha, costum, arsenici, aristolochia ex eodem seuo, aut sulphur sorbili ouo deuoratum. Micropsychis, qui animo humili & praeparco sunt, mel prodest: quoniam meatus transitum lenit, uel aqua mulsa. Asthmaticis aliud tragematis genus, habet zingiberis, glycyrrhizae, anisi, tripoli, gummi puri ana 3. i. tridis 3. i. gario-phyllosum 3. i. sacchari 3. i. in pollinem redacta ualent, si cochlearis mensura datur ieiunis plurimum duabus horis ante prandium. Pectus & pulmonem exonerat piper & mastix comanducata. Sinapi cum carycis assumptum meatus aperit. Crassam pituitam dissoluit scolopendria cum syrupo, aut quoquo modo sumpta per interualla. Prodest si furfur per noctem aqua tepida maceretur, ita ut percolato addatur saccharum, & amygdalarum dulcium oleum, & ita tepidū propinetur, galbani drachma in aqua macerata donec albescat, cum eodem oleo pota ualet. Opopanacum iuuat, atramen non frequenter sumendum est, quoniam nervis obesse creditur, terebinthina per se, uel cum melle, aut cum sorbili ouo pota: facopenij oboli duo cum ruthae succo poti humores incoarctatos conuellunt, & ammoniacum cum melle. Artemisia quae maticaria ē nostris nascipaur, antequam florescat pota, asthmaticos sanat. Asari radix iuuat, bitumen cum castoreo eris magnitudine deuoratur, nam & ueteri tussi prodest. Galenus omiscos in primis laudat. Asclepiades carbonibus iniectos, & combustos praetulit, si cum melle assumantur cochlearis mensura, quoniam attenuant & aperiunt. Inuenit posterior (ut arbitror) 2125

bombycum finum peculiariter ualere, aut partus ex utero leporis exemptus, & in olla noua crematus & potus 3. pondere, cum trisera magna, infantibus cum muliebri lacte.

De compositionibus ad asthmaticos ex diuersis autoribus. Cap. . XXVII.

Syrupus ad asthmaticos habet chamæleuces radices, pollitrichi, aspleni quâ scolopē-
dron uocat Dioscorides, cauliculorū foeniculi, radices hūbici, glycyrrhizæ, seminis
altheæ omnium manipulis, cum aqua feruefiant & decocto saccharū addatur. Aut foe-
niculi, pollitrichi recentis ana M. i. caricas 10. & decocto pari modo saccharū conijcito
album. Aliqui addere malunt liliorum albōrū radices et aristaltheæ & passulas minutis-
simas. Alter syrupus, qui in febris ualida non datur glycyrrhizæ, callitrichi, chamæleuci-
ces, hyssopi, stœchadis, zingiberis, cētauræ minoris omnium sesquidrachma, carycas
sex, passularum seminiunciam, cum melle fiat syrupus, Alius etiamnum uehementior ha-
bet, thymbræ, iridis, prassij, rubiæ ana 3. i. carpobalsami, xylobalsami, nardi ana 3. s. passu-
larum, caricarum ana 3. s. callitrichi, glycyrrhizæ, ana 3. 4. mentastri, centaureæ minoris,
ana 3. 2. eodem quo dictum est modo portiones faciunt, extenuant crassos humores, &
rheumatismos cohibent. Aliqui urticæ semen addunt, zizipha, & myxa matura. Cele-
bratur & alius sesami, seminis nasturtij ana 3. 30. hyssopi 3. 7. cum saccharo penidiatro ad
clauum agitato conficito. Aliud medicamentum quod ita componitur, pinæ nuces de-
corticate gummosæ recentes, cum prassio herba ex aqua decoquantur, percolato de-
cocto, adde mellis puri despumati quantum satis sit: mire enim pectoris uitia repurgat.
Gal. compositio mellis heminam habet, quam spuma repurgari oportet, atq; inspillari,
tum piperis & myrrhæ omnium drachmam inspergito, omnibus diebus sumitur dra-
chmæ pondere, uel duplici pondere. Pectori uero & thoraci uniuerso illinitur effica-
cissime oleum uiolaceum ex lutea uiola, irinum, dialthea, & laurinum mixta superposita la-
na succida. Aut id cerotarium quod habet, hyssopi recētis 3. 15. cēræ luteæ, oleorum uiol-
arum lutearum, iridis, lauri baccarū, rutacei ana 3. 10. medullæ ceruinæ, aut utulicæ, ad-
dis anatis, gallinacæ, ana 3. 4. axungie, terebinthine ana 3. 5. scœnograci & seminis lini, et
altheæ, decoctiſtis omnium 3. 1. myrrhæ, bdellij contriti, & dissoluti, eo decocto omni-
um 3. 7. omnia simul mixta in modum emplastri conficiantur. Aut ei simile compositos
conferat succi prassij, hyssopi, foeniculi, olei uiolacæ ante dicti, buryi, amygdalini utrius-
que, adipis anatis, gallinacæ, feruefacto, & ceram & hyssopum recentem admiscibis.

De diuersis asthmaticis. Cap. . XXVIII.

Alui deiectione conueniunt, cum excreationibus satis fieri non potest, sed materia
prius concoquenda est: nec nisi inclinante morbo, in statu enim uel ipso incremē-
to nec uomitu neque cathartico sollicitanda est aluus, sed leniter mollienda est ueluti tu-
ræ gallinacæ in uetustate galli decocto, cum carthamo depeto cortice, & beta & succo
conuoluoli. Aut terebinthina loca autellanz magnitudine sumpta, uel cum succo con-
uoluoli minoris. Galenus hanc compositionem demonstrauit, carthami interioris 3. 5. sa-
lis 3. sicum pinguium interiorum 3. 22. contrita coadunantur, ex aqua calida deuora-
tur. Si per ea parum proficiat, in aqua hordeacæ gummi euphorbij paulum ebullen-
dum diutius conijcitur, in potu datur maximo auxilio, ante uero pericodum uehementi-
ora cathartica plurimum iuant. Aegineta uomitiones maxime laudauit. Quidam ue-
rè & autumno prepurgant corpora. Alij bis singulis mensibus ijs catapotijs, continent
agarici 3. 3. radices lilij albi, prassij ana 3. 1. tripolij 3. 5. hiæne picræ 3. 4. colocynthidis, sarcoc-
ollæ, ana 3. 2. ex sapa in pilulas cōfici uolunt. Aliiter mastichis, agarici, ana 3. 1. iros, pras-
sij ana 3. 1. tripolij 3. 5. hiæne picræ 3. 4. colocynthidis sarcocollæ, ana 3. 1. myrrhæ 3. 1. cum
mullo digerantur. Aliiter, gentiane, hyssopi, agarici, ana 3. 1. tripolij 3. 4. succi prassij, &
stœchadis succi, ana 3. 8. mastichis 3. 2. cum melle ad unitatem rediguntur. Aliud quod al-
uium ducit & phlegma excreationibus trahit, habet carycas, myxa, passulas, glycyrrhi-
zæ, hyssopum, callitrichon, ana partes æquales, polypodij p. 5. tripolij p. 4. contrita &
cōcisa in aqua feruefiant, donec quarta pars superfit, & percolata ægroto datur tepēs.
Alia compositio habet palmulas 4. caricas tantundem, passulas 3. 1. calamēni, scœnogre-
ci, ana 3. 1. epithymi 3. 1. euphorbij obolos duos, cinnamomi, foeniculi ana 3. 1. s. in aquæ
hordei libris binis decocta ad quartam partem percolata, decoctionem dimidiam

*Asplen.
Scolopendrium;*

Cerotarium

*Epithymum
Agaricum*

asthmaticis offerimus calidam, epithymi namq; & agarici facultates mirabiles aduertimus, quoniam præter purgandi uim materiam attenuant et præparant, epithymum per se p. drachmarum duum ex uino dulci, aut sapa mire iuuat asthmaticos. His duobus aliis syluestrem cucum in addere maluit. Alia catapodia utilia, quæ dilatant pectus & omnia uiscera iuuant, miscentur prassij, hyssopi, gummi p. 4. opoponacis, aristolochie roridæ, succi glycyrrhizæ ana ʒ. 1. colocynthidis, tripolij, agarici ana ʒ. 1. aloës ʒ. 1. cum succo prassij eiusdem. Paulus & uenam quoq; inquit incidito, si opus est, & alium deijcito, uel clystere pro ægri uiribus, extrinsecus ex ficis aridis farinaq; erinea, & hordeacea cataplasmata quotidie thoraci imposito, addita resina, cera & melle, conspargitur quoq; iridis farina, ac thuris manna, & ijs similia. Sed id magis peculiariter, subuenit panacis p. 1. alcionij p. 1. fecis uini combustæ p. 1. arsenici p. 2. aphronierij p. 2. tritis, thoracis partes perficabis. Reliquis malagmatis, utendum quæ sanem extrahere possint.

De uomitionibus in asthma, Cap. XXX.

*Qua materia
uomitus conuulsi
uiri debet.*

Vomitiones prodesse diximus in asthma, quas nonnulli commanducaro raphano in quo radiculae albi ellebori infusæ fuerint, alij cum pane & sale mandi iubent, à cibo addito aliquo fassamento. Alij elleborum nigrum præferunt, quod cum raphano per triduum macerandum in aqua iubent, deinde succum cum oxymelle scyllitico aliquibus diebus propinandum offerunt. Mire enim uomitiones concitat: robustis magis conuenit, quam imbecillibus: at albus elleborus leuior habetur. Quibus pectus cauius fuerit, uel natura infirmum, clystere singulis diebus facilius curantur: ex centaury, cucumere erratico, euphorbio, agarico, carthamo, polypodio, epithymo, tripolio, colocynthide cum centaury, calamentis, ruta, anisi, foeniculi apijq; decocto. Attamen clysteres faciliores tutius præponi debent. uehementiores senibus infundi Galuenit. Alii ter, succi betæ, mercurialis ana. lb. 1. in eo agarici, epithymi ana ʒ. 2. decoquantur & colentur, addito ellebori indici maioris ʒ. 1. olei rutacei, & chamomelini ana ʒ. 2. & salis ʒ. 3. cepeus infunditur in alium. Fricari præterea extrema conueniunt, hoc est crura, & cucurbitulae in naribus conueniunt, ac pedes, suras, & foemina artius deligare conuenit, uel dropaces medicamentum impositum, quale est emplastrum ex syluestri ruta, aut ex limapis semine. Quod si ex capitis destillationibus fuerit, quæ catarrho conuenient obseruanda sunt. Si stomachus uerò & iecur male affectum fuerit, ijs omni cura subueniendum est: ne materia ad pectoris partes perpetuo fluat unde eadem membra prius purgare debemus, & demum peculiaribus auxilijs corroboranda.

De reliquis materiis repurgandis, Cap. XXX.

*Abolutoria
morbi.*

At reliquias materiarum iam repurgandas statuimus, abolutoria ea uocamus morbi, quoniam ex toto morbum radicitus euellunt: nam excretionem iuuant, & poros aperiunt, & suauiores reddunt: qualia sunt tragacanthum, callitrichon, foeniculum, & inter dulcissima penidia appellata, nuces item pinæ, ac chamæleuce, hyssopi decoctum, insula, & prassij, ex melle. Omnium uehementiora ad id sunt urticae semen, pulegij decoctum, aut calamintæ, abrotoni, rutæ, nasturtij, ex melle. Asthma humidum persanant pilule ex sandaracha & resina: & uoci conferunt, ex alto uicia extrahunt. Vaporations quoque mirabiles sunt, Galeni opinione, fabinæ ʒ. 1. butyri, mellis ana ʒ. 4. nam & deuorata profunt. alia simili nidore iuuat, habet arsenicæ, sulphur, cum seuo. Aut arsenicæ rubrum, galbanum, mastiche cum resina, nidor castorei plurimum execat, sulphur ex oio sorbili, pus ex imo pectore eximere traditur. alia uaporatio continet costi, styracis liquida, arsenici rubri, cedritæ, galbanij, mastichis ana pares portiones mixta in trochiscos digeruntur, qui carbonibus connecti uapore nariibus & ore rapto, ualere censent auctores. Galenus ex chamæleuce nidorem commendauit: alij eius radicem præferunt: præsertim si affuerit febris, ea namq; ratione calida auxilia euitamus, callitrichon namq; deligimus, glycyrrhizam, scolopèdriom, ac buglossum, cum radice foeniculi, semine melopeponis, myxis, ac ziziphis: addunt & uiolarum manipulum, ex ijs syrupum ex melle uel saccharo conficiunt. Vbi febris minus torquet, carycas addimus, & palmulas, uel passilam, garganisationes quoq; ex eodem decocto iuuant, quoniam materiam auerunt. Quidam in asthma desperatioe ante periodum, medijs pectus inuadit cautetio uel plurib. in locis.

Asthma.

Asthmaticorum potiones ex Paula,

Cap. XXXI.

POTij, abrotoni, castorei, chamæpitys, ammoniaci, thymiamatis, partes æquales cum melle dantur, uel aphronitri cochlearis mēfura in tribus nulli cyathis. Alia potio, aphronitri ꝑ. 9. piperis ꝑ. 1. silphij ꝑ. 6. ex aqua. Alia, castorei, ammoniaci, thymiamatis ana ꝑ. 8. piperis grana 40. ex uino dulci componuntur, & ad fabæ magnitudinem ex multo deuorantur. Alia potio, sinapis ꝑ. 1. aphronitri ternos obolos, dactylj, diachalchu, semiobolum, in trochiscos ꝑ. digerito, ex quib. binos dabis, purgant enim sine molestia. In asthmaicis suffocatis, aphronitri ꝑ. 3. cum melle aquæ cyathis ternis dabis, & cum cardamo mo interdum præstante eo enim remedio iuuant, facit item & ilchiadicis. Galenus struthion herbam in aqua percoctam bibendam suadet aut semperuium cum melle ad orthopneas: abrotoni & hyssopum cum melle decoctum ualeat, aut castoreum cum sapia, aut oxymellite, uel scyllite.

Elegia in dyspnœa Antonij Muse,

Cap. XXXII.

ONIScos in olla comburito, quos conterito & cum melle cocto dabis cochlearis mēfura lingendum ante cibum. Aliud scyllæ aride succum, & mellis optimi tantumdem igni coquito, & eo modo uitor. Aliud Charifenis, thymum, iridem, calamintham, piper album, anisum tostum, omnium æquo pondere, contrita quàm tenuissimè cum melle cocto miscetoda orthopneicis auellant magnitudine deuorandum. Aliud Nichitadi, castorei, ammoniaci, abrotoni ana ꝑ. 1. absinthij, cumini ana ꝑ. 1. cum aceto pilulas conficito, ex quibus singulis dabis. Aliud, anisi, sulphuris ignem non experti ana ꝑ. 1. ammoniaci, castorei, melanchij ana ꝑ. 1. pilulas eodem modo conficito, & cum oxymellite singulas dabis. Aliud, seminis rutæ ꝑ. 4. aristolochie, abrotoni, absinthij, amoniaci, sulphuris superioris pares omnium portiones, facito cataportia & eodem modo dato. Galenus eadem ferme omnia medicamenta laudauit: oniscorum præsertim uermes qui sub hydris inueniuntur, quoniam uires habent extenuandi præcipuas atque dissoluedi, & qua ratione uel experimento in usum uenerint, incomperum habuit, damnat in compositionibus ijs quæ nimium calefaciunt, aut actu refrigerant, qualis aqua frigida quoniam crassos humores reddunt: & concretos, propterea cautum est ne quid opij, aut mandragoræ, aut hyoscyami seminis, aut cicute admisceatur. Damnant & psyllij quoque uim in eo morbo. In summa quoque & styptica omnia perniciosissima habentur. Philini ad asthma et dyspnœam, cardamomi ꝑ. 3. iris, panacis, castæ ana ꝑ. 1. styracis ꝑ. 1. thymi ꝑ. 8. seminis rutæ syluestris, abrotoni, clematidis, sulphuris igne non experti, ammoniaci ana ꝑ. 8. cum aceto trita miscentur & ad fabæ magnitudinem digeruntur, tres pilule dantur omnibus diebus. Andromachi ad orthopneā, sulphuris eiusdem obolos tres, ammoniaci, anisi, myrrhe, castorei, cumini ana ꝑ. 1. trochiscos facito ex aqua, & dormituris dabis ꝑ. unam.

Medicamentum
Charifenis.

De curatione asthmaicorum ex alijs causis,

Cap. XXXIII.

ID uinum pseud asthma uocauere Greci, cum ex alijs causis, quam quod diximus, oritur. Ex abcessu ueluti pulmonis calido siue frigido, aut si in ipsis spiritalibus fistulis caruncula, lapillus, aut uerruca enata fuerit, aut si quid incautè in eum tramitem desapsum fuerit extrinseci errore. Aut ex distillationibus capitis: de quibus superioribus libris dictum est. In quo casu Galeni obicer referam peculiare remedium. Rubricā armentiam cum tenuissimo uino dilutam & potam ualere tradit, ea mirè impetum suspendit, & anhelantibus salutaris: etiamnum si cum lera fuerit febri, cui & diacodion prodest uenice. Ad eam causam quidam medicus uel ante periodum ad corroborandum infirmū caput & rheumatismum suspendendum & ad pulmonis uitas aperiendas id medicamentum composuit. Habet, pollichij decocti heminam unam, in qua rursus eadem herba feruescit uolunt, pari ratione & in glycyrrhizæ decocto faciunt, tum prioris decoctionis sumunt partes 2. alterius panē 1. & succi feniculi ꝑ. 1. & defruti ꝑ. 2. ea leui flamma feruesciant despumando materiam, donec mellis crassitudo fiat, id eclegma etiamnum in febricula linctu ualeat, quod habet pulmonis uulpini ꝑ. 1. rubricæ armentiacæ ꝑ. 4. additis penidijs. Iuuat in ipso rheumatismo caput attonsum tenere, quod cum sapone & nitrō abluatur, bis in hebdomade. Profunt & sternutamenta ciere, & gargasmarum quod

Pseudoasthma.

diana cum succo mori uel rubi tendli. in crassa & uiscosa materia id ualeat, seminis urti-
ce 3. nucum pinearum, seminis lini tosti ana 3. i. iris, aristolochie, iuni 3. spice, seminis
cydoniorum malorum, caricarum, rubie, prassii ana 3. s. scolopendrij, feseis ana 3. i. cro-
ci obolos duos, myrrhe 3. s. trita cum oxymelle edegma conficito. Vbi materia uerb
acutior fluit, diacodion ualeat, de quo supra diximus, aut solani et lenis, dempto cortice,
eum plantagine decoctum. Si is humor tenuis in pulmonem descenderit, diatragaca-
nthis ualeat, aut seminis papaueris albi, & amyli cum penidis, addito seminis cydoniorum
malorum decocto lētor, edegma enim eo modo fit quod phlegmatis excretionis lin-
gendo excitat. Prodest & uiolatus syrupus cum hordeacea aqua. Si uero cum copia &
exundantia sanguinis acuta materia paniter mixta fuerit, uenam secare nō inutile est ex
sinistro cubito, quod uena ahorta ab ea parte originem habeat. Si anhelitus præterea dif-
ficultas ex febris ardenti fuerit, ex putrido, ut sæpius sit, uapore, iecorariam uenam incidi-
to, quæ mihi congruit, & extrema arctius deligato, & eadem confricato, alibi materiam
utaporis auertendo, aluum tum solutam facito casei sero & oxymelle uberius haurito.
Ac si calidi et frigidi paniter (ut sæpius obuium fit) humores affligit, tū edegmata mixta
quoque iuuant, ac aluum soluentia cathartica similia esse debet, quæ utranque materiam du-
cant. At si creber anhelitus sit ex nimio cordis frigore, quæ cordis utilitas excident danda
sunt, qualia diamuscum, aut diamargariton: ex ipsa uero cordis arida qualitate lac asini-
nam uel caprinum, uel efficacius muliebre, uel chamomelinum dandum, tota medicorum
schola censet, oleum pariter & amygdalinum, & quæ cerebrum humectant epithema-
ta huic quoque affectui profunt: & pectus emollientia quale uiolaceam oleum, & semen
cydoniorum, eadem lenientia admixta. Iis dispoñicis macie confectis uehementia ca-
thartica procul esse debent, & omnem hecticonum curationem obseruent. Ex caliditate
quoque addita siccitate periclitantes ægros fouemus asinini lactis potione, uel capri-
ni, & ceteris potionibus, de quibus iam dictum est. Si dyspnœa ex uetio orta fuerit, qui-
am ad præcordia penetrauerit, tum dissoluentia in cibo & potui uant, ac cataplasmata
imposita, ex chamomilla & maiorana decocta, tum & diacymum in cibo ualeat, ac lix-
uium ex quercino cinere, cum mulla potum. Si sanguis uero in pectore coierit, bdellium,
thymum, coagulatumque medetur uel efficacius leporinum. Ficulnum quoque lac, uel ex eo
cinere lixiuum. lac caprinum perquam utile esse prædicatur, & nasciturque semen tritum,
ex aqua calida, & laser in primis laudatur in potu. Ex imbecillitate lacertorum denique
pectoris, oleum utiliter illinitur, irinum calefactum, narcissinum, lilinum, nardinum, spi-
catum, crocinumque, quæ cerebrum & nervos firmant, ex causa præsertim frigida. Con-
traria ex calida, olea refrigerantia odorata ualent. Et lapsu ex alto, aut scitu iam dictum est,
ubi de laxatis uertebis ceruicis egimus, Ex stomachi, iecoris, lienis, intestinorum, uul-
ue, aut utriusque cerebri aut cordis, cum percurreremus eorum affectus, si deus nobis uitam
dederit, inde opportuna auxilia sumemus.

Commune auxilium asthmaticis utile et dyspnoicis omnibus. Cap. XXXIII.

ID habet pulmonis uulpini arefacti 3. 6. cineris oniscorum, pulmonis herinacei ana 3.
1. 4. sordis excrementorum bombycis, cinnamomi optimi ana 3. 2. seminis foeniculi, se-
minis alectorolephi, callitrici, hysopi, calamithæ ana 3. 1. s. croci 3. 1. sacchari, mellis ac
penidiarum quantum satis sit: quæ dissoluantur in succo foeniculi, in quo glycyrrhizæ
radix nuxesque pinæ bene contrite simul omnia decocta fuerint, tum seu uapore ignis
leuiter agitata ad spissitudinem redigantur.

De peripneumonia, et sequis eius. Cap. XXXV.

Peripneumonia
ex quibus cau-
sa generatur.

Peripneumonia, quæ & pneumonia dicitur, pulmonis (ut Gal. & Paulus asserunt)
phlegmon est, ex impetu deffillationum, uel synanche, uel asthma, uel pleuritide,
uel similibus accedit morbis. Incipit & per se quandoque hic morbus, congestis sensim
humoribus. Peripneumoniā dyspnœa, & acuta febris ardensque sæpius sequitur, cum
quadam pectoris grauitate, quod cum ingenti suspirio attollitur: malæ sub oculis rubet-
es cernuntur, ad sublimia tendente seruenci uapore, intumescunt oculi, palpebre inuer-
tuntur, ac cerathoides, hoc est oculorum candida funga præpinguis apparet. Heryspe-
laroides phlegmon ex seruenci oritur materia: Inter acutos morbos annumeratur, qui
quinto

quinto uel septimo die hominē interimit: difficiles in eo sunt excretionēs, spumoseq; ac orthopnoea cum spirandi maxima difficultate, uigilē quoque hominem uexant, uirna purpurea emittitur, pulsusq; uenarum undosus facile apparet. Euenit interdum & amateria, ut nonnulli arbitrantur phlegmatica. Alij uero nihil frequentius putant, quam quod ex defecationibus oriatur capitis in pulmonem, membrum rarum, ac fungosum foraminulē utiturque, quod humorem acutum, ac tenuem non facile contineat; sic ut ē diuerso in pleuritide coningit, quoniam membrana densior sit, quam ob eam causam acutus duntaxat humor penetrabilem faciat. Igitur a phlegmate primum cum plurimum pneumonia oritur, deinde ex sanguine, mox flaua bili, demum ex atra oriri creditur: interdum ex ijs biliosa pneumonia exitialior habetur, quoniam citius ad cordis penetralia pertingat uirus: tum remedia fors intus uel imperata minus proficiunt: frigiditate ante penetrationem fere euanida. At ex phlegmate minus pestifera est, uerū diuturnior sicut & ex atrabili. Is morbus quandoque dissoluitur, interdum in uomitam transit, aut paulatim indurescit in carbunculos. Transmutari cum febris acuta, tradit Hip. uel phrenitidem exitialiter, cum materia acuta fuerit, & si paraphrenitidem sepe extulerit in cerebrum conuulsus uaporibus. Quidam & in pleuritidem conuersari aliquando fuisse prodidere: & si uires affuerint, ad parotidas post aures, uel subalares abscessus excrassē, innocentiore malo, ac augurio magis tuto. Dirum esse commemorant, si delirescentibus carbūculis, febris nihilominus acuta perseuerat. Synancheri quoque, si in peripneumoniā transitum fecerit (ut Hippocrates docuit) quinto die perimere idem & de pleuritide sentit. Si uero peripneumonici uiuant, uomica, aut deplorata inde phthisis oboritur.

Biliosa peripneumonia exitialis.

De notis peripneumoniae cuiusq; generis, Cap. XXXVII.

Sanguinolentam plurimum expuunt saluam peripneumonici, si ex abscessu sanguinis neo fuerit: genus hoc est, malis plurimum rubentibus, febris aderit acuta cum inflammatione, & uenarum omnium extumescētia, pulsusq; uenarum undosus cum pectoris grauitate. Ex biliosa pneumonia salua rufescit, sine molestia grauitatis, & si erysipelatoides fuerit abscessus, motus cerebri efficit, hoc est delirium. At si in pulmone minuti incus orti sint abscessus calidi, signa eadem ferunt aderant licet leuiora, inflammatio, dyspnœa cum leuiori febre. In phlegmatica uero pneumonia grauitas ponderosior sentitur, ac spiritus difficilis agitatio, facies & inale magis tumide, æterniunt, somnus addest grauior, &c. humoris sui signa correspondent: ueluti alba & spumosa salua: minusque febre exagitur æger cum pulsu undoso. At si aquositas pulmonis fistulas uehat, cum in diuersa latera moueatur æger humorem fatetur sonus, ex ea uapore continuo febricit la excitatur, cum difficultate spirandi: unde salua tenuis, aquosa & plurima ex ore prorumpit: in ceteris hydropem imitatur. In melancholica uero, atra, aut liuens salua uel exigua aderit, sine pectoris grauitate, in qua nec difficilis suspiciosa anhelatio, quoniam paulatim materia in pulmone aggregatur, minusq; æger febricitat: ceteris notis acram bilem attestantibus, quoniam apostema id sensim indurescit, ac ardebrandi difficultas non subito increfcit, tussis arida, nec pectus feruet. At si in pulmōnis fistulis caro paulatim excreuerit febricula quoque aderit, cum quodam pulsu in medio scapularum: & uocis pariter rauicitas aderit cum oris narium graueolentia, odore piciūm: quē si exulceratur, foetidior erit odoris, sine salua erit tussis & cum corporis interdum pruritū.

Peripneumonia ex sanguine si generis.

Ex bile.

Ex phlegmate.

Peripneumonia melancholica.

De augurijs peripneumoniae, Cap. XXXVII.

Si in morbi initio salua plurimum sanguinea fuerit, salutem denunciat, si uero post 7 diem sanguinolenta aderit, in discrimine ægrum uersari significat, quoniam difficulter maturari abscessum indicat. laudatur alba salua & equalis, & quæ sponte emittitur. Ex pleuritide peripneumonia perniciosa habetur, quoniam ex uirulento & pestifero humore prouenit. Atra præterea urina, aut uarijs nebulis conspersa, uel si in iudiciali tempore indigesta etiamnum fuerit, exitum portendit. Salutaria signa sunt, excretionibus ægrū leuari, aut aluo soluta, aut urina, subitis remedijs alioquin differre exitale est quoniam membrum de facili exulceratur, & in uomica morbus transiit: nā & ætate confecti cum plurimū intereunt. Sed quoniam pleuritis ac peripneumonia uicinitate affectus cōsi-

Peripneumonia ex pleuritide.

miles morbi esse creduntur, unde quidam similitudine decepti, pariem curationem existimare: differunt enim inter se quoniam in peripneumonia dyspnoea miserabilior est, & pectoris grauitas maior, & salua phlegmatica. In pleuritide salua uaria est, subrossa quæ, ac in latere punctiones sentiantur, pulsus uenarum durus, nec malas rubescens reddit. Dum peripneumonia in pleuritidem conuertitur, anhelitus facilius redditur, in latere compungitur, cum uero ad uomicam transit, cum febris, cum dolor grauis perleuerat, quod salua neque alio aut urina æger exoneratus fuerit: In uomicæ si uires non sunt, exitum imminere certum est, salua dulcis, puraque eam denunciat.

Vomica nota.

De curatione & paracelsi in peripneumonia curatione,

Cap. XXXVIII.

ET quoniam, ut dictum est, huius morbi materia uaria est, modo calida, modo frigida, alia humida, alia sicca, & pari modo aliquando tenuis uel crassa, interdum dura, aut media obiter considerandum est, an si abcessus, discutendi an emolliendi, maturandi uel aperiendi sint, quæ per paroxysmos percurrunt, ita & de accidentibus, qui periculosi sunt sicut febris, anhelitus difficultas, animæ defectus considerandum est. Demum ætas, uires ægri, anni tempora, & constitutiones, at in primis occasionis festinatio præceps, quam Hippocrates indoluit, unde interitus facile imminet.

Quæ expendenda in peripneumonia curat.

De iussu & ceteris non naturalibus causis,

Cap. XXXIX.

Res non naturales cuius sim percurreremus. Aëris itaque qualitas frigidioris obest, ita et torridi non laudatur, nebulosus, pluuus, puluerulentus quoque & humo infectus plurimum nocet. At si peripneumonia ex frigida causa fuerit, in conclauis calidiusculo est æger, si uero ex calida, intemperato, in æstate, uel ex frigida materia, tepente cubiculo continendus est. Quoniam ex calida materia frigidiore gaudebit loco, & cholericæ potius quam sanguineæ. Interea animi perturbationes omnino euitandæ sunt, & quibus irascētia, clamores & iurgia oriuntur. Parcius loqui debet uel submissa uoce, lectulo leniter factari utile quid in esse duxerunt. Cervicæ sublimi dormiant, aut in latius id quo quietius accumbunt: uel in contrarium si materia adhuc importune fluat. At cum materiam digerere uolumus, in eodem latere quiescere iuuat, quoniam eodem modo concoquitur in sanien, quæ facilius subinde excreatur. De cibo uero, quicquid plurimi alimenti fuerit dari non censent, quoniam uirus excreuit, Gal. taliter demonstrant. Item quicquid inflat obest, ob id & aqua hordeacea, nisi satis percocta fuerit, uentrem pariter inflat: acrida quoque, salsa, & cuncta astringentia damnantur. Vini uis in primis nocet, nec eo ita lidius uenenum est. Notissimi de octo annis lentem ex aceto obtulerunt, in bilioso duntaxat apostemate. Huic morbo præclare facit abstinentia, si uires sunt, ita ut fame æger misere elanguescat. Propitia sunt, quæ facilius saluam reddunt, aqua ueluti hordeacea dempto cortice, aut atriplicis decoctum, maluarum, betæ, aut cucurbituræ ius prodest, & fabæ decoctum ac passula patrensis, inclinante præsertim morbo, quoniam alit, abstergit, & saluam pariter ciedatur molle panis aqua seruienti ter lotus, eo cibariis utile facimus: et præsana hordeacea, & amygdalatum dulce. Quidam non inuiles adiudicare saxatiles pisces. At inter præcipua auxilia, quæ leniunt, & abstergunt, arnumerantur uiole purpureæ decoctum, papaueris albi, ziziphorum, cucumeris, & melopeponis, semina, uel interior eorum caro decocta, & commanducata: profunt & myxæ: & inter compositiones seminis polysii decoctum & mali cydonii: entus succus per se uel cum arabico gummi uel tragacantha. Liliij uero radix ad excrētus duntaxat mirè congruit.

Quæ in materia phlegmatica iuuant & melancholica, & de potionibus in peripneumonia,

Cap. XL.

Aqua hordeacea (ut iam dictum est) mirè salutaris est, in utraque materia: uerum si materia phlegmatica est, præsana probatur cum passillis & myxæ in ea materia betæ et buglossum in cibo profunt: succus quoque fursuris percolatus, brassicæ et cicoris ius fame uel morbus uincendus est, nisi ægri inter mori uires sentiantur, tum oui luteam efficaciter datur, si forbile in aqua decoquantur, aut ius pulli cohiortalis parui, in quo uel lactuca, aut buglossum incoctum sit: aut scæniolum, aut perdidispullus, uel auscultæ ueluti alaude, quas galeritasuocat. In atra bili puls tritica ualer ex oleo amygdalino uel sesamio, lac quoque aluminis repens prodest efficacissimè. In stanni uero accidentiis uel iudicia

Facile saluam reddentis.

Cibigenum in peripneumonia de commodum.

Qualis quilibet aëris esse debeat

no die imminente, abſtinentia morbus exercendus eſt, ſolaq; hordeacea aqua prodeſt tepida. Alij dant pruna cerea bene matura, aut potia cũ ſaccharo ſub clybano decocta. Quidam in ſtatu uerant dari ex ſarte cibarium, ne naturæ uires impediatur, uel ut Gale- nus prædicat, ne quicquid quod plurimum nutriet offerendum eſt. Et Pauli opinione abſtinendum, eſt ad inclinationem morbi, ab omni quicquid craſſa fuerit ſubſtante: exemplo cuiuſdam medici, qui pleuretico in fine morbi leuē ex aceto in cibo dederat: qua aſumpta excreare digeſtam materiam deſiuit æger, & procius interiit. Peripneumoni- ci uel ſinito morbo, & conſumpta materia, cibo tenuis materiæ uel debent, melle panis in iure pulſi madente, interdum ouo forbili, uel auiculis de quibus iam dictū eſt. Butyrum ualeat cum melle mixtum uel per ſe coctum linctū iuuat, cum melle mixtum uel per ſe coctum linctū iuuat, cum melle et amygdalis efficaciſſe ualeat ad excretionē. Dederit alij lac iſipſum cum melle, & muſſa ad ſedandum ſicim efficaciſſima habebatur, ex melle Attico uel Crereti, ſi ad peripneumoniā & pleuriſidem. Conſiciendi ratio du- plex eſt, alia aquoſa, alia craſſior eſt, illa ex unctā mellis & librā aquæ fontanæ uel cœleſtis in alia §. 4. mellis imponuntur, hæc enim magis alit & uehementius incidit. Ac ætas no- ſtra ſyrupum uiolaſum præuulſit, obliterata muſſæ ſerē ratione. Hippocrates hydromel in primis laudauit, ſicut & oxymel, quod exiguū aceti contineat, alioquin ſua aſpe- ritate aut ualde iuuat, aut plurimum obſt, quoniam imbecillo in corpore nimi- um materiam commouet, nec uires in excreando ſufficiunt, ac æger de facili ſuffoca- tur: quod uerò mediocriter eſt etiam nūm laudatur. Hoc tempore pro melle ſaccharo utimur. Si uero materia uiſcoſa eſt & craſſa imbecillo corpore, oxymellitē utimur ſe- uiori & aquoſo: ſi uires ſint, acerrimum datur, licet exiguum, largiori aquæ potu. Ve- rum à multis improbatum in uſuſ pectoris, uel in uehementi tuſſi: quoniam plurimum obſt. Alia potio ſalubris occurrat, quæ ex ſaccharo puriſſimo & aqua fontana ſit, uel caſſinichi, uel chamaeleucis, aut aliter, chamaeleucis, polytrichi, hordei, glycythizæ, ſin- gulis M. r. decocta in aqua eadem & percolata, ſaccharum purum induit, & rur- ſus decoquunt ad poriones. In nūe morbi uinum nonnulli potandum dederunt nulla- rum uirum, alij uinum, quod *solera* uocant Græci, cum aquam ingerunt uinaceis dempto flore & ita eas premunt, ut rurſum ebulliant, quod ſi ſub dulce fuerit efficaciſ- ſimum habetur, quoniam pulmonis ſuaues meatus facit. Vinum quoque mali granati dulcis ualidum eſt, ex aqua mixtum tepente, nihil enim æque nocet quàm frigus.

Curatio peripneumonice ex Aegineta.

Cep. XL I.

PAULUS in primis ſanguinis miſſionē laudat, ſi cauſa præterit morbi uetuloſior fue- rit: & clyſterem ſi alius nihil reddit: thoraciq; ſub ſcapulis, in lateribus, ac pectori cucurbitulas ſcalpello circunciſas imponendas cenſet. Si quoque per ſe id malum or- tum eſt, ſanguinem omnino dimittere necēſſe eſt, uel eadem cucurbitulæ, ex quibus ſanguis pro uinibus demendus ſit, priſanam in cibo, aut alicam ex melle, aut ex amaris amygdalis, aut alicam ex muſſa, aut hydromel per ſe, aut hydrosoratum, prodeſſe tradit & butyrum recens. cum decocto aridi ſici & hyſſopi. Prodeſt & iris in miſſo deco- cta, aut eiſdem farina ex muſſo potanda: & per alium trahit: uires ſanis tueri ægro, e- pote frequētius muſſo ex coagulatis aliquibus. Rurſum eandem cucurbitulas ualere commemorat, & cyprinū cerotum in quo iris adiecta ſit, aut cerotum ex oleo ru- taceo, & inde arida, & rardino unguento. Hæc ſummitini Paulus. Poſteriores ſangu- nem mittere ex cephalica ſuadent bis tertie, ſi ſanis palide uires ſint, & frictiones in ſca- pulis laudare diuiniſſimas, ab iſis in brachijs, cunibus, ac pedibus, quoniam impetu ſu- ſpēdunt. Aquam muſſam egeliſam dari ueteres probauerunt, & ſi ætas fuerit etiam fri- gidam, ſolaq; ſine ullo cibo increſcente morbo datur. Vbi malum conſiſterit, quantum uires patiantur, ab omnibus abſtinendum eſſe dixerunt. Peripneumoniciſ antiquitas tragogoniam laudabunt cum melle potum. Aut an ſemen triſum cum melle, & cum oleo uel roſaceo inſuſum. Peucedani quoque ſuccum: centaſurum maſus aut hyſſopū in potu. Radicem quoque Pancratij triſam & in paſſillos ſole ſiccatos dige- rebant, & quantum tribus digitis apprehendi

potest in uino dabant.

Triplex eruptio sanguinis.

Merito rei rei debet, qui sanguinem abunde uomit, siue ex stomacho, siue pulmone, pectore, gutture, gula, cerebro uel erumpat. Aliqui in tres species diuicere, primam *διὰ τοῦ στόματος* secundam *ἐκ τῆς τραχείας* appellantes: hæc ultima minime nocet, ore quotiens aliquid uenæ patefacto, quo superuacante plerumque sanguine se leuat corpus. Secunda ruptura uel fissura aliquid loci euenit periculiosior. Prima omnium grauissima est, in qua sanguinem pus interdum sequitur uel sanies, uel purulenta excreatio: In communi cruentæ excreationes, uel sanguinis eruptiones uocantur. Galenus inquit, cum sanguis erumpit, euenit aut orificijs apertis, aut scissis tunicis, aut præfectis, aut cum ex poris sanguinis tenuitas refudat. Tum uenæ sanguine uel spiritu pariter turgentes disrumpuntur, uel angustæ sunt, aut prætenuæ, uel tunicarum rara textura, uel tenuitas sanguinis à morfu serpentis qui hæmorrhoids dicitur, de quo in libris uenenatorum diximus. Rumpuntur, et adie Paulus interiores uenæ, ex quibus plurimum sanguinis reijcitur, ex manifesta causa, ictu, lapsu ex alto, ingenti clamore, pondere, palæstra, continua crapula, immodico frigore, aut euronoto flante: quod atre patris mei Laurencij in uniuersa ferè Italia contigit, ut omnes sanguinem expueret. At ex nimia quandoque abstinentia disrumpuntur uenæ, uel acutis destillationibus uel salis eroduntur. tussi quoque arida & continuata, uel asperiore uomitu frangitur. Ex interioribus alijs causis sanguinis reijcitur, ut si menses mulierum substerint, aut narium uel hæmorrhoidarum profluuium, uel annua sanguinis missione neglecta, aut crure uel brachio amputato, aut exercitationibus quotidianis omisiss.

Quibus causis uenæ rumpuntur.

Quæ ex primitiua causa eueniunt, per se manifesta sunt, at si per se ex stomacho aut gula erumpit, uomitus indicium facit. De spiritalibus erumpens parobus spiritus sanguis cum tussi erumpit ex uia, tonsillis, palato, gingiuis, cum salua expulsi. Ex cerebro fluit interdum qui ex naribus exire solebat, non sine capitis grauitate, nam & aperto ore sine excreationibus, & uomitu sineq; tussi dignoscitur: quidam tamen decepi sunt, quoniam cum sanguis, noctu præsertim, in fistulas pulmonis, aut stomachum defluxerit, sequenti die cum tussi aut uomitu retro agitur, si sanguis cum tussi reijcitur ac dolore, cruentas excreationes emittit, ex pectore oritur uisum, nam pulmo sensu caret, ex Galen. Sanguis itaq; in cauo pectoris colligitur qui primum pulmonis panniculum ambientem transiit, sicuti fractis ossibus sanguis per cutis poros exit: nam & uulnerato pectore per os effertur. Qui annulos pulmonis fistule eijciunt, aut uenarum tunicas aut pulmonis frustum, ea sine dolore excreari certum est, nam duo tantum nerui (ut idem autor tradit) ad pulmonis circumdantem tunicam deferuntur, ex sexta, ut inquit, neruorum syzygia à cerebro ori, qui in membranam ipsam delinqueunt interiora minimè penetrantes. At pectoris excreationes dolores indicant, quod ex neruis partibus constat: tussis item infestat, sanguis à somno prorumpit paulatim ab ea parte qua uenia aperta est, nec multus quidem exit, sed ater, qui pectoris uitio nigrescit, sanguis uix similis. Reijcitur quoq; ex ore sanguis si incaute (ut diximus) sanguisuga intra fauces aut in gula impacta fuerit indicium facit ex palude hausta aqua, ipsa quandoque sanguisuga ad apertis faucibus conspicitur, signa ex diuersitate membrorum particulari ad digestionem faciunt. Ex trachea arteria sanguis exiguus est, quandoq; etiamnum spumosis, cum tussicula, ea tamen uehementiora sunt, quo magis ab interioribus erumpunt fistulis, at ex pulmonibus materia non continue fluit, ut Gal. tradit, uerum omnibus spumescit, Hippocratis sententia ac sine dolore. De uenis autem uel arterijs copiosior erumpit, uerum spumosis, non sine dolore: calidus reliquo sanguini similior, istè clarius ac tenuis reijcitur. At nos aliam differentiam in ipsis eisdem uenis deprehendimus: ex arteria uisus tunice temperatior manat, dilucidior. qui subito & leui causa effertur, antecedente quodam caliginoso uapore, qui ad aures usq; rapitur. A pectore uero non omnino spumosis est, & si per materiam pulmonis transeat, unde spuma aliquantisper commisceri potest: at ex pulmonis materia uniuersus sanguis spumosis ex omni parte uidetur subrubicundus. Signa uero reiectionum ex sanguinis exundantia sunt ea, corpus morbidum, crapulae antecedentes, ætas, habitudo, eas præterea reiectiones facit

Sanguinis eruptio ex pectore.

Sanguisuga hausta.

Reiectiones ex abundantia sanguinis.

facile æger sustinet, imò onere leuari sese dijudicat, quoniã ea profusius animi defectus non sequuntur, nec ulla febris: ita ex faucibus in morbo gallico continuis diebus grãdi profusio. At lapis ex alto, plurimus sanguis & subito prorumpit, nel collis similiter euenit sub aliquo graui pondere. Sanguinis quoque tenuitas in causa est, quoniã ætas & habitus, ac uiuendi ratio demonstrant, nam & capitis caliditas, acuri rheumatismi cum quadam interdum salilagine sanguinem exacuant, unde & febricula quandoq; oriuntur, ex quibus causis cruentæ excreationes sensim apparent, merum si in uenas maiores erosiones penetrauerint ampliores, largius profluit sanguis. Ex eo nanq; uizio quidã pulmonis partem, aut uenarum quarundam tunicis aut integros fistule spiritalis annulos (ut Gal. prodidit) excreant. Attenuatur etiamnum sanguis ex alijs causis ex sulphuratis balneis, ueneno, atque diuturna coëstia, qui & si exiguis extra tunicas reludat. Purulente excreationes præterea ex peripneumonia, ac pleuritide fiunt.

*Profusum ex
tenuis san-
guine.*

Propterea reiectionum sanguinis,

Cap. XLIII.

Sanguinis reiectiones damnantur, quæ auxilijs non uideantur: ex uenarum corruptione reuertuntur sunt, ex apertis poris maiorum spem promittunt. Ex apertis uenarum ostijs facile sanantur, quoniã sponte uel stypticis facile coalescunt. At quæ subito eueniunt, & ad cordis uitalia penetrant statim necant, exdem si repente sistunt, protinus exitiales sunt. Pectoris cruentæ excreationes facilius sanantur, quam pulmonis reiectiones, quoniam pectus minus mobile sit, solidè substantiæ, exilioribusq; uenis, quod & minus rheumatismi affligatur: uulnera præterea in pulmone de facili exulcerant. Profusum ex faucibus ex morbo gallico, efficaciter morbum leuat: quod in Alexandro Marcello patricio Veneto patet, cuius uenarum oris exitiale fuit.

*Sanguis pro-
fusum ex
uena in morbo
gallico.*

De observatione reiectionum sanguinis,

Cap. XLV.

Qui sanguinis reiectiones pati solitus est, æstus, solis, ignem, fumum; puluerem, thermarum astitutiones, sulphuratas aquas, frigoras, niues, sepe tritionum flatus, uel aut calidiores euitet: mororem præterea, iras, iurgia, contentiones & clamores, sermões longos, ac uigilias. Purpuram & coccum contueri prohibet Gal. Qui & acris & salis, amara, & acetosa in cibis damnauit, ac omnia styptica, & quicquid tussim excitat. Inuenere sacchari mellisq; nimium utum nocere. Uua acerbæ & citrea, & mala purpura medijs saporis, pruna, & acris cerasia iuuant, aut rhus syriacum in condimentis. Panis quoque simlagineus, oryza, far, panicum, milium, lens, faba & amygdum, sed uix cum felle condantur, caro præterea agnina, uitulina, ueruecina, iuscula, hoedina, & omnium inredina, iecora, pulmones, & cerebella, perdices, coturnices, phasiani, atagines, turtares, urdi, merula, pauonum pulli, alaudæ, & his similia laudantur. Cydonia mala, pyra, mespila, sorba, palmule, pruna, castanæ, mora, myrti bacce, ex hortis portulaca, cucurbita, plantago, anagallides, polygonaton. Ex piscibus anguilla, murene, congeri, lo-ligines & lepia, iisq; similia. Lac item decoctum, exempto butyro, prodest macie confectis. Quidam ferro candente utuntur: cæcus recens sine sale efficax habetur: oua sorbilia iuuant, puls triticea, ex eodem lacte, uel uino austero: utrum uentum tenuit & dulce intempestiuum est, si aqua admiscenda est, ferrata prodest, aut celestis: fames, crapulaq; ac uenus damnantur. Ex potionibus sunt quæ acuti sanguinem obtundunt, qualis est syrupus diarthrodæ ex aqua cisternina potus. Apium in primis nitari dum est, ac omne aloëticum, & quicquid calidi nimium assumitur. At si corpus morbidum est, sanguinis missione leuatur, nullissime, ocyssimo remedio, à talo præsertim: & si iterum necesse sit, à iecoraria uel media uerba conuenit sensim emittende: in febribus inter sua purgatione leuantur, quoniam præter naturam firmitatis mensibus sanguinis reiectionibus coëstentur mulieres. Profunt & cucurbitæ sub scapulis affixæ: extremorum quoque ligaturæ plurimè iuuant, uel lintreis calefactis ea fovere, ac perficere.

*Que reiectioni-
bus sanguinis
uitanda sunt.*

De curationibus in comuni, et particularibus remedijs.

Cap. XLVI.

Si quis largius sanguinem reiecit ex pulmõnibus, omni cura protinus occurrendum est, anteq; collectione intus faciat, & membrum subinde suppuret, quod cum acciperit, tussis oritur exitialis, qua uenæ aperit non glutinantur, imò magis patefunt. At si abscessus imminet, cum abstinentia iuuat, leuiterq; pectoris partes refrigeramus, & ad infu-

*Cura reiectioni-
bus sanguinis ex
pulmone.*

ad infu-

ad inferiores partes materiam auertimus. Quidā singulis annis uere ipso duabus interdum patetis plenis, uno se ferē impetu, sese exonerante natura, quod exinde sic congruere referebat. Erecta ceruice dormiant, aut in latūs incolūme. Ex corrosione uenarum acerosa prohibentur: ipsum tamen acetum salutare perhibetur aqua temperatum, bis ter ut in potu datum duum horarum spacio. Alij cum succo cydoniorum dari maluerunt. Inter remedia laudatur oxygalla, in qua ferrum candens extinctum sit. At ubi uenis refudibus effluit sanguis, aqua pluuia laudatur, uel in qua chalybis cadentis sepe feruor extinctus fuerit. Syrupus myrtinus adiuuentum ualidissimum prestat per se uel cum disternina aqua potus, aut coralli usti cinis cum plantaginis succo, aut gummi usti æquo pondere uel cum oui albugine. Venas coalescere facit acini granatorum acrium cinis ex aqua pluuia, uel lambrusce flos eodem modo potus. Hinc ad communem medendi rationem transicamus.

Communia remedia ex Galeno,

Cep. XLVII.

PROfluuium ex pulmone celerrimē sistere supra commemorauimus, auertere præterea id docuimus, & quæ crassiores sanguinem reddunt expuentibus sanguinē utilia esse, aut ipsum conglobatum extrahendum demonstrauimus, & quomodo uenarum aperta orificia conglutinantur descripsimus. In uniuersum enim omnia astringētia, acria, arida, acerbiora, glutinosa iuuant, qualia oua sorbilia, alica, oryza, & lenia, ut amyllum, uiscosa sunt pedes suilli uisuliniq; ut Galenus tradit in libro de simplici medicina. Contrā, salia, amara, acutaq; damnantur. Galenus aperta orificia stypticis sanæ astringentibus, uenarum scissuras agglutinantibus, exiccantibusq; abstinentium uerō à mordentibus remedijs: erosas uero partes lenibus cibis curare docet. Quibus si in pectore uel pulmone malum fuerit non ab re subtilianzia quædam calida admisceri uoluit, ut illarum facultates ad loca deferat opportuna, qualia sunt, ani, anisum, & nardus, præsertim cum stupefacientia quædam antidotis imponuntur, ea nanque & conglobant sanguinem (hos *ῥεσβεῖς* Græci uocant) discutiunt. Omnia nanque styptica agglutinantia sanguinem expuentibus medentur. Antidotis & somnifera imponuntur, ut somno & quiete fluxus inhibeatur, sisteturq; ea item & tenuitatem sanguinis cōpescit. Reliquæ simplicium facultates ordine dicentur.

Simplicia ad sanguinis reuersiones,

Cep. XLVIII.

PORI succum cum duris farina uel acaria dari uideo ab antiquis medicis, ac posterioribus. Hippocrates etiam sine alia mixtura dari iussit, teste Plinio. Ocymitis decoctum ex uino bibi suadent omnes tum antiqui tum recentiores medici, sagapenum per se, & oxytapathi semen lotum in aqua coelesti, semen & folia marubij cum panico aqua eadem decocta, flos rosei uel crocinum, omphacium ex passio, aut oenanthe, succus crudorum cotoneorum, malum punicum, balaustium coelestiq; aqua ternis diebus madefactum, & cythni flos sistit, & uisum pampini, uia passa cum nucleis. Prodest & zex farina speltam rustici uocant, amylo cum ouo sanar, cortex oleæ tenerrima in melle drafis cerebro sumptus, uel oleastri folia decocta, ex melle cochlearibus data, succus palmarum decoctarum datur, nuces pinæ, ac græcæ, castanæ, myrti semen, suberis cinis ex uino datur. Mastiche prodest, salicis non ex toto frugiperde flos, miris cortex tritus, hederæ, acini potui sumpti, syriscetri decoctum, succus tenerrimorum caulium, rubi potus, spina Aegyptia, etiam radice ualentior, succus hyoscyami, plantaginis, portulacæ, clari utriusq; experimentis, betonica, quinquæfolium, hypocythis russa, uel eius succus, tribus obolis potus. Alia radix utilissima, gummi omnia genera, tragi cactumina 10. trita ex uino pota. Polygonaton & cuiusque partis profluvia inhibet. Ceruinum cornu cinis, coaguli leporis denarij tertia parte, cum terra samia & uino myrteo, eiusdem fimi cinis in uino, glutinum taurinum tribus obolis bibitur cum aqua calida in uetere sanguinis excreatione: hoc edinus sanguis recens ad cyathos ternos, cum aceto acri pari modo feruens potus: luxum oui liquidum deuoratum per se prodest, uel ouum crudum cum porri succo pari mensura mellis cretici calefacti hauritur, spongiz quoque cinis ex eodem succo: corallium uel eius farina. Rubrica ex aceto datur utraq; terra samia, nihilq; terra lemnia præstantius, hæmatitem cum succo mali punici bibunt.

Dormituri

Dormitur Paulus ex electo trochiscos dari suadet, tertia die exiguum mellis cocti da-
tur lingendum, si morbus, inquit, ijs non cedit, ad cutim derafo capiti finum agrestium
columbarum siue palumbi imponi tradit post tres horas in balneo lauandum est, nec
caput ungendum refrigerantibus oleis, sed sorbitionibus utendum, & ante somni the-
riacam nouam compositionem uilem tradit & sequenti die rursum præter caput uni-
uersam corpus perfricabis, ea in destillationibus fieri iubet, quæ si uehementiores fuerint,
san- guinis missione opus est. At si, inquit Galenus, in destillationibus acutis sanguinis
missio neglecta fuerit, à uehementiori dysstere inchoandum est, & extrema deliganda
uel archius, ac confricanda oleo cucumeris syluestris, uel ei simili. Alexander uerticem
inurere tradit, quoniam catarrhum inhibet, & tussim pariter cessare docet. His affecti-
bus peisanà hordeacea maxime probatur, mox styptica mala offeruntur, in summa q; re-
frigerantia magis quàm humectantia conueniunt, quæ fluidam reddunt materiam.
Prodest in ea abstinētia panis ex aceto aqua plurima frigida diluto. Imponique ca-
piti iubet oleum rosaceum ex aceto & aqua frigida, quoniam humoris feruorem mi-
tigant. Gargarismata præterea & quæ in nares coniiciuntur similia esse debent. Ex
sanguinis uero ebullientis acuitatē, parcius sanguinem dimittere expedir: deinde quæ
humectant & pariter refrigerant danda sunt, ueluti hordeacea aqua, aut cucurbitæ refri-
gerata, & cucumeris sē interior caro commanducata. Ex compositionibus recentiores
hanc potionem laudauere: Seris satui, plantaginis ana M. i. callimichi recentis M. s. gly-
cythizæ, hordei añ. §. .z. zzypha 30. pruna 20. papaueris albi §. .s. sandali albi & rubri, se-
ris ana §. .z. unā decoctis ex saccharo albo fiat potio, quæ cum seris aqua sumi debet fre-
quenter. Prodest & ea mixtura quæ ex diacodio, diatragacantho, diaperidio q; fit, ad-
iecta corallorum & margaritarū farina. At ex frigore sanguinis reiectiones, sanguinis
quoque missio iuuat, & uespere stypticæ potiones, sequenti die extrema fricari uehemē-
ter ac deligari archius necesse est, ac emplastrum ex alphodelis uel ruta agresti imponen-
dum est, sed noctu ea auferenda sunt ne nimium excalefaciant: uerum habitudinem im-
mutant, & materiam auertunt ad summam cutim: quæ & tertia quoq; die rursum im-
ponenda sunt trium duntaxat horarum spacio: tum balneum iuuat, ac in potiū medicamen-
tum diaspermazon uocatum, frigore enim sedat: mox theriacam uenerē dari tradit Ga-
lenus, quoniam materiem reliquas consumit, & spiritalia mēbra recreat. Postremo quæ
aperta uulnera sanant tractāda sunt. Calefacientia ac astringentia pariter profunt, qualia
sunt, diaspipereon cum succini trochiscis. Alij sanguinis missionem damnauere, sed tan-
tum thuris & spicenardi farinam salutarem esse tradidere, aut myrrham, costum & cin-
namonum, ac thuris cortex ualet & centaurei maioris decoctum, ac radix rhecomæ uel
rheimponici, aut mēthæ decoctum cum terra lemnia. Laxatis uero meatibus uenarū
& oniscis, quæ exiccant, excalefaciunt & astringunt pariter sanguinis reiectionem. Sa-
nant, ueluti iunci summa pars odorata, uel radix eius, mastiche, cuminum tostū, calamita
montana, crocum, castoreum q;. Quæ ex ariditate corporis erumpunt, humectantia
profunt: ut lactis genera de quibus supradictum est, olea ac succi humectantes. Sed ma-
teriem fluxuam prius alio auertendum ducimus, ueluti sanguinis missione nō copiosa. La-
pilis ex alto uel ex palestra ad lanceæ concursu, uomenibus sanguinem, statim uenari
aperire necesse est, exinde styptica damus, ac eisdem remedijs cataplasmata pectori fac-
to uel lateri percusso. Auertis uenam iecoris aperientem scribit si corpus sanguineum
est, ac bis sanguis subrahendus est: eo tempore extrema, accessus uinculis deligen-
tur, ac à tussis eger abstinere. Quidam in pōru rhecomæ radicem cum rubrica armē-
niaca ex mali punici decocto dari suadent. At si uēna nimium turgēt ac si sponse rumi
parat, tum fames summum remedium est, ac sius, triduo enim id imperamus si uires
sumum quæ plurimum alunt non offerimus, sed hordeaceam tantum & mala cydonia
tosta, uel lentis decorticati decoctum. Statim q; iecorariam uenam secamus bis pri-
ma die & sequenti pariter. Alij à talis demendum esse contendunt, quoniam super-
abundantiam demunt & materiam pariter auertunt: ex qua parte sanguis fluit, credi-
tur. Sponte ex aceto maderis imponi debet, uel id emplastrum, quod acatiam & cori-
onem granati mali habet, & cydonia mala ex aceto mixta, addita terra samia uel lamia

Reiectionē san-
guinis ex frigore
re que curent.

Diaspiperon.

At si

*Sanguis in
pulmonem con-
globari sympto-
ma.*

*Trombet disci-
pule.*

At si ex his calibus sanguis in pulmone uel pectoris cauo conglobetur, tum symptoma-
ta periculosa apparent, extrema frigore conspiciuntur, uentrum pulsus intercipiuntur, an-
helitus creber sit, anima extialiter deficit. Mirum quod quod humoris nature familiarissi-
mus, ac in primis necessarius, tam subito effusus uentri speciem gerat. Tum que attrin-
gunt maxime ledunt, sed attenuantia solummodo iuuant, qualis syrupus acetosus est,
uel acutum (ut dictum est) cum aqua mixtum, nisi acrior tussis prohibeat. Discurrere si a
guinem conglobantem tradunt semidrachmam Diacurcum cum porri succo ac oxy-
mellis cochleari. Quidam ex toto Galeno aduersantur, aceti uires quoniam tussim mo-
ueat, uulneri noceat sanguinem subgliscat, ac fluere cogat, dantes. Aqua scabioze her-
bar pora sanguinem conglobantem discunt, ex compolis theriaca prodest. Sed quidrach-
marp. cum glycyrrhize decocto.

ALEXANDRI BENE- DICTI VERONENSIS PHYSICI DE LATE- rum morbis, ad Maximilianum Cæsarem Augustum Impera- torem inuicissimum, Liber IX.

Proemium.

Natatomicis nostris ubi membrarum corpus humanum stricte
percurramus, pectoris partes, ceterum, costas, lacertorum inter se con-
fusa membranam, ac subambientem membranam, quam uocant
Greci, exposuimus: ex qua membrana alia oritur, dissepim uo-
cant, hæc pulmonem medium, & cauum pectoris ita diuisit, ut in al-
terutram partem nihil peruium sit: ea duplex esse existimatur, pec-
toris, & pulmonum structure, ac pulmōni annexæ: duplicem ob id respirandi officinam
constituente natura contra incidentia (ut in pluribus sit) congenitatis membris: in his
acutissimus morbus pleuritidis innascitur, quæ periculosissima contagione plurimas urbes
uexare solet, ac phthisis pariter periculosissima habetur, quam uno uolumine Gale-
nus complexus.

*Duplex spirandi
officina.*

De pleuritide ac phthisi.

Cep. I.

Pleuritis morbus, qui & laterum dolor à Latinis dicitur, acutissimus est, breuitate ho-
minem corripit: pulmones enim & cor principalia membra, latera cingunt. Duo
genera quidam faciunt, alterum ex uento, alterum ex humore constituentes: huius quo-
que duo genera sunt, alterum seuum, alterum minus illud apostema est intra costas uel
sub costas sedem habens: hoc est sub cute, est minoris periculi. Aegina phlegmonē esse
in lateribus scribit hypozocotis, sub qua membrana peculiariter innascitur. Ex quo an-
helitus difficultas, continuata febris, tussis quæ oritur, compunctiones à precordiis ad hi-
merum, uel clauos quoque iugulos uocamus. Verū ex se ferè omnes notæ ex iccoratiæ quo-
que uomica apparent, attamen pleuritidis compunctiones fetiores sunt, ac tussis quo-
que arida initio morbi ex indigesta materia: pulsus subest durus, asperæ serræ (ut tradit)
modo denticulatus. In iccoris uero phlegmone, nullus ferè dolor est, ac mellior pulsus
sentitur, tussis quæ semper arida est: & fex pallefcentem ægrum facit: ut in cachexia mor-
bo. At pleuritis illa quæ ex phlegmone extra musculos oritur notha appellatur, quoni-
am sine tussi fit, ac sine excretionibus, ut in aqua & pulsus mollior subest sentitur, uel
si quis manu locum attrectauerit, dolere ea parte dicat æger, qui nisi repente discutiatur,
suppuratam exinde materiam aperire necesse sit. At sub membrana circa latera absces-
sus phlegmonoides, pleuritidis qui extrahi minime possunt, si non excretionibus pu-
rulentis expurgentur, aut in alias partes diuertatur materia, tum in uomica peripneumo-
niam transferuntur. In pleuritidis initio tussis interdum arida est.

Signa pleuritidis.

Iecoratis notæ.

Pleuritis notha.

Deiſio alia pleuritidis, & de materia diaphragmaticæ.

Cap. II.

Impropria pleuritis eſt, ut tradit Archig. quæ ex craſſis fieri ſolet humoribus, ac cibis quales ſunt bulbi, ac fungi, ex quibus uenus generatur, qui ob multitudinem hypo- zocotæ membranam extendit intra latera, & dolores ſimiles fere inferit, ut uideatur uenus phlegmon in expertis, ita ut ſpirandi maximam afferat difficultatem: unde per inciſionem quidã uenam ſecare auſi ſunt. In iſis ergo prius conuenit de uicibus genere nouiſſe, & præſentem anheladi modum, febrim pulſum t̃p̃ animaduertere, tactu t̃p̃ dignoſcere morbi genus, quoniam dolores compunctiones t̃p̃ pares quandoque ſentiantur, t̃p̃ ſine tuſſe ſunt, ſine ullis t̃p̃ excreationibus quos neque ſitis uexat. At ſitu membranæ hypo- zocotis uariâ genera pronunciant, ſed lacertorum & coſtarum rationem habent, & earum tunicas intus foris uel ambientes conſiderant, accedit & ea membrana, quæ geminos diuidit pulmones. Et in primis quam hypochondrion uocant, aut phrenes, in hoc enim membro (ut in melancholicis dictum eſt affectibus) mania diaphragmatis uocatur, ſive phrenitica appellatur furia. Id malum & ſub diaphragmate quoque oriſtur ubi coſtæ ſunt, quæ nothæ uocantur. Ex iſis alia pura, alia impura nominatur pleuritis, ſicut ex humore calido uel frigido propriam & impropiam conſtituunt pleuritidē: frigidus nanque humor per accidens caeſcit. Loci quoque (ut dictum eſt) poſitio purâ & impuram reddit pleuritidem. Illa pura eſt, quæ tunicas lacertos t̃p̃ interiores intra coſtas, uel magnam intus ambientem membranam, aut diaphragma ipſum nobile mēbrum, inflammat iuxta coſtas. Vnde quidam tres pariter huius morbi ſpecies obſer- uauere, puriſſimam, puram & impuram: primam in hypochondrio ſecūdam coſtas ex phlegmonide: alteram cum ſub hypozocotē uel mediâ membrana oriſtur phlegmon: poſtremam uero cum extrinſecus innaiſcitur: quo enim periculioſior eſt, eo purior dicitur. In omni autem genere biliſa reſolubilior eſt, licet ſeruentior, contra phlegmatica contumacior, ut melancholica, inter utrumque ſanguinea materia locum tenet.

Impropria pleuritis.

Hypochondrii, Phrenes.

Pura pleuritis.

Quæ ſpecies pleuritidis cenſumaciore.

De cauſa.

Cap. III.

EX icu quandoque, uel lapſu ex alto, labore nimio, aquæ gelidæ potu, uel niuis, uel glaciæ diſſoluta grandinē uel oriſtur hic morbus, ſicut ex frigore. Ex ebrietate aſſidua, cibis t̃p̃ glutinoſæ materiæ. Inter præcedentes cauſas capitis deſtillationes conſiderantur in priſtis, quæ ad ſpirituales partes diſfluunt, ſicuti humoris abundantia in ceteris propinquis membris. At annexæ ſunt, bilis flaua, ſanguis t̃p̃ biliſus, ſanguis alter aut phlegmaticus: Galenus cum plurimum ex flauibili oriſi prædicat, quoniam eorum uel penetrabiles tunice ſunt, ab eo ex ſanguine biliſo contingit. Reliquis humoribus raro pleuretici apparent putrefactis accenſis t̃p̃. In ſiniſtro ſæpius, in dextro rarenter latere contingit, ut Ruſſo placet, in qua parte & ſeuior eſt cordis uicinitas, uel rum facilius diſcutitur. Minus periculi aſſert quæ in noſtis coſtis ſupra lienem conſcendit. Foeminis quoque exonerantibus menſtruum ueſtigial leiſor morbus eſt: prægnantibus pernicioſus, uel quibus menſes non ſunt omnino, aut exigui, extenuata habitudine. Inter ætatis gradus adoleſcentiæ maxime exitialis eſt, ac initio ſenectutis infeſtior eſt, quam iuuentuti, quoniam uires minus ſuccurrunt: ſenio uero conſeſtis per quam raro, craſſiore ſanguine, ſine bili, ac impenetrabili ob duritiem tunica. Et acida, inquit Hippocrates, eructantibus raro pleuritis accidit, pituita infeſta. Inter temporum qualitates æſtate pleuritici raro ſunt, ac hyeme ſæpe ac peripneumoniz. Ex conſtitutionibus poſt auiſtrum ſeptentrionales ſtatus pleuritidem aſſerunt, uerum phlegmatica pleuritis ſæpe uere oriſtur.

Præcedenti cauſa.

Quibus raro pleuritis accidit.

De prognœſiſ pleuritidis.

Cap. IIII.

Pleuritis uera pro materiæ ratione nunquam decimum quartum diem pertranſit, alioquin in uomicam mutatur morbus, quoniam excreationibus purulentis aut cruentis finiſtur, uel euaneſcentibus meatibus tunicarum uaporibus: uerum pus quandoque urine meatibus, aut per alium educitur miro quodam naturæ opere, interdum ad inguina uel aures peruratur materia, in quibus paribus collectiones faci, aut ad cerebrum letaliter pertingit, ex toto uero ſuppurata materiâ. Erumpit enim quando quæ ad pulmonem quem ſuo impetu obſtruiſ meatibus ſuffocai, cum & ægri tuſſientis uires

*Expleuritis de pe-
ripneumonia.*

*Ex phthisi pleu-
ritides.*

tis vires succumbunt. Pleuritidis ad peripneumoniam transitum facit, deficiente vi matu-
rante, ac materiam pariter expellente, uoluntario motu auxiliante. Si uero ea sunt nun-
quam ferme in aliud uitium transiunt, præsertim si materia crassa sit, quæ tunica densiore
difficiliter penetrare possit. Veritacutia materia ad phthisim exulcerato pulmone pro-
ducere ægrum potest, aut spasmatam, si materia in nervos penetraverit propinquos. Hu-
ius & peripneumonix uisio cordis uitalia, brachia interiora, extremiq; digiti misere tor-
pescunt, unde cor tremulum redditur, ac subinde extitititer deficit. Pleuritidis, quæ suppu-
rauit, Hippocratis sententia, in 20. aut 40. aut 60. uomicam differt, uel in medijs ut tra-
dunt, temporibus, quo enim materia crassior est, eo difficiliter in sanem transit: uerum
si in 40. die, non repurgatur, nec interea moriatur æger in phthisim morbus transiit
facit, tempore pure ipso uisus contrahente.

De signis specierum pleuritidis.

Cap. V.

QUINQUE pleuriticorum signa traduntur à Galeno, quorum primus dolor est,
qui originem ab imo pectoris contrahit, & per thoracis partes ad spinam usque
definit. Et cum in latere doloris iacer æger, quiescit, si uero in alterum maiorem punctio-
nes sentiuntur. Tum enim membrana aut lacertus cum extenditur dolore torquetur,
& quodam ueluti pondere premitur. Febris nocte magis inquietat ægrum, quod mem-
brana præcordijs annectatur, uel ut Galenus scribit, ex apostematis feruore cuius uici-
nitate cor facile inflammetur. Anhelatio deinde difficilis ac frequens noctu præsertim. Ter-
tio nullis infestissima est, quæ à somno excitat expellere obuia, conante natura, & si in-
itio sæpe arida sit, inconcocta, ut diximus, materia, quæ in pulmonis ductus nondum pe-
netrauerit, Galeno de interioribus uitijs aspiculante, non mirum esse, inquit, infirmos
non cussire immaturo abscessu, & materia inclusa. In hoc morbo præterea frivillimo nul-
lum pulsationis signum sentiri, quod tunica ea arteria non contineat, aut per quam
exiguas, nihilominus in brachijs distenta pulsar uena eiusdè cum tunica materie. Vari-
us quoque pulsus est, » digesta intus & inconcocta materia. Plenus idem & frequens
est ingrauescente morbo, uelox item ac ualidus mirum in materiam fluctuans, ita ut di-
gitos repellat, magisq; si missio sanguinis omnino neglecta fuerit. Nunquam uidimus,
inquit idem autor, ullis ægris durum & paruum pullum, qualem in pleureticis animad-
uertimus: eum pullum ferratum uocare maluerunt. Cetera symptomata sequamur,
quæ cum morbus augeatur eadem pariter incrementum uidemus. Linguam exasperari,
aresciturq; faciem & oculos inflammati, plurimumq; ægrum lactari cernimus, intelle-
ctumq; nonnunquam perquam maxime confundi, sudoreq; interdum perfundi,
frequenti & difficili anhelitu, saluaturq; magis uicosa tentari. At si circa hypochondria
abscessus ortus sit, eadem sursum uersus contrahi cernuntur, uel ipso morbi initio, & pri-
usquam delirio mens uincatur, anhelitus frequens, paruusq; ue, inæqualis tremuloq; si-
milis, quem suspiriosum alij uocant, efficitur. At superuenientibus cerebri morbus, uia-
rius, ac inordinatus redditur anhelitus, & tandem amentia condamnata sit phrenitidis si-
milis uerissime, nam eadem præcordia phrenes diximus appellari. Quod uitium ex alio
tum membrorum communiione dissimile cernitur, ne perpetuo affligit, uel ex toto cor-
pore, ut in febribus continuis contingit. Nam cum cetera membra afficiuntur, non per-
manet semper amentia, ex diaphragmatis uero abscessu subita & continuata alienatio
perdurat, pars enim ea inter omnia membra nobilissima est, cuius neruositatis ad cere-
brum & mentis sedem usque pertingit, unde & uehementiora symptomata proueni-
unt. Ob eam causam pleuritidis omnis quo diaphragmati propinquior est, uicinia-
re nobilioris membri, eo leuioris parit affectus, ediuerso quo remotior fuerit, eo mitio-
ra accidentia proueniunt.

Note pleuritidis improprie.

Cap. VI.

PLEURITIDIS improprie notæ sunt, cum enim tactu leuior dolor urget, contegendum
costam tunicam subijisse materiam constat, aut lacertos exteriores. At si inter co-
stas impacta fuerit materia, magis atque magis tactu leui mordens dolor. Hæc ead-
em apostemata sub phlegmonis genere comprehenduntur, in ijs dolor sine punctio-
ne sentitur, ac sub percutere materia haud dubio dijudicatur. Tum omnes notæ sunt
pleuriti-

ullis indigesta.

*Abscessus circa
hypochondria.*

*Alienatio mentis
ex diaphragma-
tis abscessu.*

pleurides, nam & tumentes cernuntur, in ijs enim locis artērie congregantur. At si dolor est, et subpullans materia cū pectus attollitur, in lacerto dilatante abcessus inesse constat. Si depressio pectore distaxat sentitur, in astringente lacerto suppurat materia. Dolor igitur in respirando, nullis, excretae uarijs coloris, pleuridem ueram ostendunt. Improprie est, nihil impurum expuere, aut uiciosum. At si materia intra costas fuerit, aliud quod omnino expui potest purulentum, non pulsus aequalis est, nec admodum durus, & febrem excitat. Quod in eo, quo extrinsecus supra costas innascitur, non contingit, nisi amplum fuerit apostema. Illud quoque sine tussi est, nec difficulter anhelat aeger. Vera itaq; pleuritis si tangitur punctiois locus, minus doloris affert, sed anhelando maxime doloris indicium facit. In lacerti apostemate facilius anhelinus est, minusq; tussit aegi, nec pulsus omnino durus est, & si interdum (ut memorauimus) purulenta excretae emittantur, cum frequenter anhelico, ijs omnibus impropria tamen pleuritjs, adiudicatur.

*Symptomata
uera pleuritidis*

De ceteris huius morbi notis,

Cap. VII.

Cum uarios colores expuunt, uariam subesse materiam significant: nam flauis excretae bilis & phlegmatis mixturam ostendit. Rubeus, diluta salua, naturalem choleram prae se fert, si uero lutea est, aut croco similis, ex torrida bili morbus generatur. Cum supra modum torrescunt humores tum coloratiores excretae apparent. Punctiones quoque inter se dissimiles sunt, ex bili & sanguine scilicet, expuita, uel melancholia, diuturniores. Rursus ex superiori bili febris ardentior est, urina cetera tenuisq; emittitur, & cerebri motus indigni comites sunt, & cum plurimum tertiani circuitus apparent, durior pulsus, uelox, & frequens, dolor acutus, pungens, sitis, salua humoris sui index, quae amarum os reddit: aegrotus cum plurimum calidae habitudinis est, iuuenis, frequenter solibus aut laboribus exarsuans, cibarijs calefactibus assuetus, uel gaudens. Ex sanguine uero urina rubentior est, ac spissior, plenior pulsus, subrubicunda salua, aut cruenta, leuior dolor, habitudinem sanguineam adolecentiam uexat, a cholerico uictu turgidior. Ex pituita diluta urina cernitur, aquosa, uel densior, pulsus inaequalis, & diuersus habetur, dolore exiguo, multa salua: in senio, grauescente somno, pueris & foeminae uel omnibus ociosis, peculiaris albae habitudinis. Ex atra tandem, si quando contingit, bilis, urina tenuis & aquosa redditur, pulsus durus, inordinansq; habetur, dolor leuior, qui nec degroat, nec admodum pungens, extenuariis sensibus, melancholiaeque euenit, uel omnibus qui sine praeae qualitatibus cibarijs uti consueverunt.

*Symptomata ex
bile.*

De temporum signis,

Cap. VIII.

Initio morbi tussis (ut scribit Galen.) non omnino necessaria est, & si contingit, sicca est, deinde salua liquida, pura, subtilis, finem primi temporis ostendit. At cum parum per concocta expuitur, initium augmenti uidetur: si eadem materia multa, ac crassa fuerit, cum quodam maturitatis signo, finem secundi temporis indicat, quae si facilius excreatur, minus ruboris retinens eadem & de croceo colore, qui tunc cerinum uertitur, intelligimus, tum dolor anhelitusq; & reliqua symptomata in summo statu uersantur. Ex quibus colligimus eorum decemientum longius preterendi, statum uero indicant faciles ac libere excretae, digestae, copiosaeq; dolore minus compungente, & reliquis pariter accidentibus minus inquietantibus. Cum uero dolor extoro, ac excretae quoque cessant, uel faciles, tum inclinare morbum omnino diiudicamus, cum & cetera de distant accidentia. Ea euenire constat in pleuritide, quippe quae sensum digeritur, ac soluitur, raro enim contingit quod uno impetu exoneretur.

*Morbi statum
quae declarant.*

Quibus modis pleuritides ab alijs morbis distinguantur,

Cap. IX.

Pleuritis cum iecoris uomicae magnam gerit similitudinem. Iecoris enim ligamentum membranae quoque costarum annectuntur, hoc est hypozocoti, unde consimili dolore exagitantur. Verum in hac aeger acius pungiuit, ac difficulter anhelat. In illa leuior dolor est, nec nisi cum sinistro iacet latere, quoniam immenso iecoris pondere distenduntur nexus nervosae materiae. Et cum inflammatio in gibbo fuerit, tactu etiam deprehenditur, ceterum affinis est, tussi febri, anhelitus difficultate, quoniam tumore diaphragma uehementer supprimitur, & difficultas spirandi diuturnior est, ac perseuerantior.

*Iecoris cum mem
branae costae
subiungentibus
coniunctio.*

rantior. Tussicula, ut scribit Galenus, parua, rara, arida, ac pulsus undosus, lingua ac u-
niuersum corpus liuidum sit. In utrôq; uisio iugulus siue clauis trahi uidetur, in hac tunc
ex cōmunicatione, in illa magna uenæ connexionē. In qua re & urina densior est, sicut
in hydropē, in pleuritide clara est, & cum plurimum sanitatem meretur. Si in cauo
uero iecoris suppurat materia, urina incolumitatem promittit, sed alijs epatica locura
recentis carnis similis sanguinolenta cernitur. A splenico quoque distinguitur quibus
dictum est modis, quoniam ad humerum & clauem (si apostema ingens fuerit) descer-
tur. A peripneumonia denum distinctionem facit undoso pulsū, grauitateq; deloris,
grauī dispnoea, feruentiq; respiratione.

De auguriis pleuritidis salutaribus.

Cap. X.

Salutem auguramur, cum æger de se bene sperat, fortitq; animo morbu sustinet, uel
si parum inquietatur, si facilius anhelat, si dolor cessat, aut ex toto finitur, siq; sub-
bito, faciliusq; expuit, & si febris ac sitis iam inclinauerit. Si urina, alius sudor, som-
nusq;, qualia ægris sese recolligentibus conueniunt, affuerint. Hippocrates in primis
subitas, promptasq; excretionē laudauit, alioquin morbi longitudinem minatur. Sa-
liua quæ protinus digeritur, exiguum denunciat abscessum, quæ uero quandoq; impe-
tus effertur. Cum non expuat, uel exigua materia est, aut cōtūax est, & detestatur.
Si in latūs dolens bene quiescit, ac dormi salutare signū est, si pustule in membris uel
inferioribus, & fistulauerint salutem denunciant, ex naribus profluuium bonam spem
affert, si crissimum est, & si reliqua signa subscribunt. Sed id peripneumoniz incertum
exitum facit, quod ex phlegmate cum plurimum contingit. Pleuritis uero ex sangui-
ne uel bili mixto oritur, in qua uenarum communicatio certa est & libera, quando co-
starum uenæ ex uena magna miro ordine oriuntur.

De sentis auguriis.

Cap. CXI.

Ex urina signa.

Urina in qua quod subsidit si albu & æquale fuerit, non omnino salutaris habetur.
Si mala cernitur, teterrima tamen dijudicatur. Turbida item, mali odoris, sangui-
nea, quæ ebullientem huiusmodi offendit, cuius æstuationibus cerebrum pariter inflam-
matur, ac uenarum anfractus. Urina quoque tenuis, saniosa à morbi initio pluribus
diebus eodem modo perseverans, phrenitidis certum presagium facit, præsertim si tuf-
sis sicca, ac uigilie supramodum affuerint, quibus tamen si narium, aut sudoris profluui-
um superuenerit, salutem nunciat. Urina item tenuis limoso sedimento, aut crudelita-
tem humoris, aut exitum portendit. Atria uel liuidior, aut uirens mortifera est. At al-
ius initio liquida, non sponte præceps, bene promittit. Alioquin dura est, ac letalis. In-
ter mortuas enim uires indicat, aut stomachum male affectum præ se fert, nisi superue-
nerit profluuij extranea causa. At si ferus uenter fluxerit incolumitatem prædicat, quo-
niam ad intestina materia constanter propellitur. At si iecoris digestiua uis, cum conten-
trice male affecta fuerit, interius indicium facit. Humoris uirus & pestioris in expōdo
contumax tenacitas, viscosam saliuam duraturam significant. Si quod expuier atrum
est, aut luteum, & sic perdurauerit, continuante febris ad quintum usque diem portendit
exitum. Ex arida tussis aut propinquum exitum, aut secundam salutem ex Galeno pro-
nunciat. Angustus præterea anhelitus, cum rauco uocis sonitu, male rubentes, præ-
sentis ingritus nuncij sunt. Vires deniq; ægri imbecilles sine saliuæ maturatione, male
pronunciant. Si labia ac nares quoque colore fuscantur, ac urina ab initio purpurea, &
rubens nimis fuerit, in quinta uel sexta exitum imminere scribunt. Ingentes quoque
punctionum dolores & assidui, scapulis respondentes, febris acuta, sitis uehemens, uis
summum deli serium, mentis perturbatio, cibi tedium, uisum imbecillitas & extrema
frigida sine indore & somno, occisimum interitum significant. Nox expulsū, quod si
distensus, ac frequens fuerit ad pulmonem materiam delabi significat, aut animæ defe-
ctum. Si uero si acidus ac modicus fuerit, imbecillitatem; segnior uero ac repidior ce-
rebrī corporem, aut neruorum uicia demonstrat: Concitatus morbi uehementiam; tar-
dius declinationem morbi præ se fert. Rigor in pleuritide omnino exitalis est, sicut
& in peripneumonia. Galen. sententia. Circa præcordia spasmus ex proximo intelle-
ctum confundi præsignat. Ex pleuritide peripneumonia pestifera est, ac ediuerso. In hoc

Galenus.

De morbo.

Signa ex pulsu.

De morbo.

Rigor letalis.

morbo

morbo sternutamenta precipua damnantur, ex defillationibus, grauedine, siue coryza. Ac si quis sanguinem pariter cum laterum dolore reiecerit continuis diebus, ac exinde purulenta excretiones, quæ subito & intempestiue subfiterint, ocysime moritur.

De signis quæ in uenicis transie pleuritide.

Cap. XII.

Pleuritis quæ sanguinis dimissione, deiectione, & excretionibus non finitur, sed punctiõibus magis exasperetur, si calidus abscessus est, in uenicam erumpit, tum minora sympcomata sequuntur, seuiora uero, certum interitum auguratur. Si uero apostemata in diaphragmate ortum fuerit, quod subinde protinus delituerit, sine certa ratione, ante quintum diem ægrum interiturum significat, teste Hippocrate. Ac si materia (quod rarum est) ad crura deriuauerit incolumem fore denunciat. Et si sæpenumero excreationes faciles sint, ac anhelitus pariter, ceteris signis non fauentibus ueluti si spuma cum lateris dolore, ueluti uingis cæca uideatur. Hippocrates mortem certam denunciat. Hinc ad remedia transeamus.

Apostema in diaphragmate.

De auxilijs in pleuritide.

Cap. XIII.

Quod si dolor circa mammam infederit, & sub scapulis respondeat, uel spinam, ut dictum est, conuerberatam reddat, à cubito sanguis detrahendus est: nostri à talo eiusdem partis mittere laudauerunt, alij hæmorrhoidas ad apertas profuisse prædicant, in sensibus præsertim, uel ocysimo remedio, quibus iam subfiterint. Sin autem intra hypochondrion dolor affuerit, dolor maxime pungens, à talo saluberrimè demittitur: ac exinde cathartico opus est tum uehementi, si uero mediocris dolor, neque compurgens nimium sine febris acuta affuerit, sacculus tum ex fursure, anetho, pulegioque sæpius imponatur. At Archigenes si latus, inquit, inflammatur circa mammam & ad clauem dolor peruenit, in opposito cubito uenam secabis, & sanguinem detrahes citra anime defectum, tum peripneumoniam, inquit, non eximesces, pulmo enim qui rarus & calidus est lateritij uicinus, facile uires contrahit, ac expedit per interualla extrahere. Improperia pleuritidis ex uetero præsertim orta, diacymino, calaminihæ decocto, aut centaurei, aut hysopi, pulegijue, aut si in idem cum arida ficu damus, sanant. In uera & acuta pleuritide, ubi uires imbecilles sunt, clysteris uehementioris uin laudat Aegineta, tum dolor lana calefacta sulphure suffusa fouendus est, aut oleo uesica impresso, aut succida lana cum oleo. At si sanguinis missio morbi principio neglecta fuerit, ex eadem parte tantum ubi dolor est dimittendus, id neque superuacuum, neque seruum auxilium est. Ad recentiores transeamus.

Quo loco uena secanda.

Pleuritis improperia remedia.

De obseruatione in pleuritide.

Cap. XIII.

Quidam pleuritide sæpe tentantur, frigore, potu frigido, labore, uel à nimijis defillationibus, propterea uitanda sunt ea omnia, & in cibis, quæ glutinosos humores generant, de quibus supra dictum est: ac capitis rheumatismos interdum perurgare, catapotijs, abstinentia, ieiunijsq; nam fame catarrhi plurimum uincuntur, uel aquæ potu. Profunt sternutamenta, & quæ ex ore pituitam euocant de quibus suis locis iam dictum est. Sed quidam temerario ausu cataplasmata discutientia refrigerantiaq; imponi morbi initio suadent, uel astringentia, ubi materia frigidior sit, aut calida cum phlegmate crasso, uel ipso quoque sanguine, ex Galeni autoritate, quod materiã ad cor uel pulmonem periculosa regerat. In feruenti tum materia subtili & acuta, discutientia, refrigerantia iuuant, si materia copiosa non fuerit, & repurgatum fuerit iam corpus, ceterum ad id ualet ex rosaceo & cera aqua rosacea sæpius infusa. Sed quis quæso tam acurati animi est, ut eo primo initio morbi ad medicum consugiat, uerum ad anodyna & calastica, emollientia accurrunt, duce Hippocrate & Galeno. Cum igitur fomentis & uaporationibus dolor non finitur, imò in crescere æger conqueritur, corpus exinanientum est, nec timide, sanguinis missione, ac uentris, ut mox diximus, deiectione. Atro claboro perurgare docuit Hippocrates, quod deiectionis genus iam exoleuit, unaq; cum medicinæ autoritate, quibusdam imbecillitatem humane nature conquerentibus. Galenus cathartica uehementiora initio morbi plurimè damnauit, in acutis præsertim causis, quod sua caliditate febri magis exaquent, perturbant naturã, & nihil sæpe trahitur, quidam enim uel leui cathartico plurimum perturbantur, serè enim omnis sanguis dimittitur.

Pleuritiu cum fe.

Catarrhi quibus uincuntur.

Uehementiora cathartica.

nis dimissionem facilius sustinent. Idem autor, cognita inquit, & groci natura, febri neque dolore plurimum acuto, hietæ compositio laudatur, quippe in qua elleborus, non scammonium addatur. Ab ea quoque leuiore medicina ferè omnis medicorum schola discessit, & ad mitiores iam diu se transfudit in qua re astringenti plurimum damnatur, & si humore infestum ducant, qualis rosæ succus, ac rhecoma, siue radix ponicæ, agriæ in primis damnatur, prouocat enim uomitiones, quibus materia ad superna petiociose trahitur. Emollientia profunt, qualis syrupus uiolaceus, & similia, callitrichon, malua, zyzypus, myxa, pruna matura, sici & caryce, cum foenogreco coctæ, hyllopi, allii, folia & semen marubij, uel iuniperi.

De sanguinis missione in pleuritica,

Cap. XV. (lib. III. de morbis.)

Exemplum ex Galeno.

Sanguinis missione remedium efficacius nullum, nec adiumentum ualidius, conuenit enim in obseruatione morbi & imminenti dolori. In doloris uero initio ac incremento ualidissimum auxilium habetur, exemplo Galeni in epidemiarum libro, qui pleuritico ad decimum usque diem nihil prorsus excreanti, sanguinem extulit e cubito, aliberauit egrum. Cum uero neglecta initio fuerit, ac morbi incremento, ac iam expulsa materia coeperit, ne id quidem parcius a sanguine abstinendum esse omnino tradidere, ac eo magis si uires non sufficiunt. In eo calu excretionibus studendum est, pari ratione & in deiectione eadem obseruabis. Interea clysteribus opus est, ac magis si in hypochondrijs malum infederit, si causa sanguinis latus doler, uel bili sanguine admixto, tum largius sanguinem demunt. At si materia dūtaxat cholericæ fuerit, uena inutiliter secatur, Galenæ auctoritate, quod & in reliquis humoribus obseruamus, præterquam in ipso humoris flexu, nam enim impetus demisso sanguine suspenditur. Idem autor cauere nos monet in ætate uenas soluere, in bilioso corpore, uel si ex sanguine abscessus fuerit, nā tum bilis magis seruescit, ac torrefit, & sanguis pariter a bili ocyus compititur. At quas uenas uenisector deligare debeat, dicemus. A talo enim demere proculdubio tutissimum est, spiritualibus enim superioribus membris succurrit, ex eadem doloris parte, si humorum copia affuerit, alij ex altero talo demere suadent, quoniam prædare materiam auertat, quæ alioquin defacili commota, ad sublimiora membra rapiatur, idque magis salutiferum prodicit, si diaphragmatis costæ pungantur, tum enim a cubito frustra demitur sanguis, ut Galenus asserit ex anatomicis ratione, nam uena qua pectoris inferior pars alitur, ex aduersa parte de uena magna ortum habet, quæ binus riuulus costas utrinque omnes nutrit. Quidam & ex genu pro talari uena demere maluerunt: At cum dolor supra sepeum transversum fuerit, a cubito demas aduerso, hoc est ex iecoraria, quæ intercedente uena ingenti a costis materiam auertit, ac exonerat quotidiano exemplo. At quia non omnibus eadem uenarum ratio est, quibusdam iecoraria deficiat, aliquibus minima est sectio non idonea, ut sæpe contingit, ex media demere oportet cubiti hoc est communi aut ex cephalica, Galeno demonstrante: quæ si aperitur ab omnibus etiamnum corporis partibus, & si serius, sanguinem auertit. In maxima sanguinis exundantia ab utroque interdum talo, & ex aduerso cubito non inutiliter aueremus. At si materia sub costis collectionem iam fecerit, ex cubito eiusdem partis missio necessaria est: quoniam in eadem uena sanguis inest uisatus, ebulliensque cum plurimum nāque ab ea parte auxilia petimus plebeis, qui raro nisi iam collecta materia medicos requirunt, & tarditati propinquitate uenarum morbo subuenimus.

De sanguinis quantitate demenda,

Cap. XVI.

Si quis minus
do quando ex
petenda quan
do non.

A Dacto (ut inquit Hippocrates) scalpello tantum sanguinis demas, donec dilutior, ac splendidior fiat. Alij ad lipothymiam usque auerunt. Galenus ex splendendo in purpureum, aut ex roseo in atrum donec colorem fuscetur. Sanguis enim ex lateris abscessu qui iam uisari incœpit uarij coloris existit. Inter quos ater & turbidus in uisionem indicat. In laterum doloribus missionem iterare quandoque necesse est, eo enim modo & uires egroti tuemur, & sordidam materiam detrahimus. In minore febri sanguis rubeus est, ac densus. Coloris animaduertimus dūtaxat uisitatatem, eam cum ex parte doloris demittimus. Cum uero, & uenisector, in diuersum nimum trahis, mutari sanguinis colorem non expectato, quoniam ægri uires potius intermouetur.

Causa

Causa præterea antecedens scalpello & deiectioni opportune traditur exoneranda, à dolore namque auertitur materia. Cōiuncta uero causa concoctioni naturæ, expultriciq; relinquimus cataplasmatibus adiuantibus, si admodum materia infixæ fuerit. Ex posterioribus uero si uires affuerint, pro anhelitus difficultate punctionisq; uehementia & assiduitate dimittendum mulsi assuerunt: quæ si ægrum minus sanguinem parcius auferendi demonstrant. Profuso enim confidentius sanguine uires resoluuntur, ac materię concoctio facilius maturatur, ac excreandi uis subducitur. At si quis ex synanche pleuriticus fiat, unde & alius citatior reddatur, à dimissione abstinendum est, raro enim duobus affectibus, & periculosis morbis ægrotus ualentulus esse potest. Quidam & pondus & mensuram sanguinis proferre ausi sunt, ac id uel in epicedes pro uinibus corporis modus est. Itera enim sepe conuenit, tutius enim uices subeunt ægri, quam importunam exuperantiam ex partibus potius quam assueris pestiferam. Ob id sale & oleo uulnera colligant, coalescere enim non patitur. Infinitum enim refert perperam sanguinem ab impericis demitti, animi enim deliquium sequitur, ac uehementior anhelandi difficultas. Quibus item temere alius cathartico trahitur, uiribus non consultitur.

De alui deiectione in pleuritide. Cap. XVII.

EX uentris deiectione suppressum diaphragma cōfestim leuatur, uel infuso leui distendere, potioneq; salubri, qualis est Alexandrina siliqua ac roris syriaco puro, albo ac recenti, quo plurimum officine nostre utuntur, cum syrupo uiolæ, in potione temperata, immenso plus effectus, si myxa, zzyzpha, & glycyrriza ex aqua decocta fuerint & colaci, eo decocta diluta damus noctu præsertim ex ingenti febris inflammatione, alioquin & ficum aridam, aut caricam addere possunt. Nam & idem ros, si ore cōtinea tur, sium sedat, statim enim se diluit. Aut uiolaceum saccharum harūdinis furculis collectum, id serius in ore liquefit. Deijcit alium & antidotum lenitiuum, et quod ex myxas componitur. Aut ea compositio, tragacanthi, succi glycyrrhizæ ana ꝑ. i. s. uiolarum aridarum ꝑ. 2. s. decoctum facies; & percolabis linteo, in eius decocto siliquæ amī succi ꝑ. 7. roris syriaci decem, noctu dabis. Si phlegmatica fuerit materia in eo decocto tripolij gummosi addes quantum satis sit, in furente materia passulam adijcimus ac papaueris albi semeni. Aliter roris syriaci, siliquæ, atramenti ana ꝑ. i. ex eodem decocto in sorbitionem nocturnam temperabis, quidam & hordeum & callimichon recentem addunt utiliter. At si atra denique bilis infesta fuerit, senæ, siliquarum ana ꝑ. 2. decoct. permiscebis cum anisi semine, in cholera thecomie ꝑ. i. s. adijcies cum nardi obolo, radicis stypticatæ reliqua admixta mitigant. At si materia exigua fuerit, tum uentris deiectione, tum ueniferum deuotamus, quoniam excreationibus facile uincitur. Nam & Galeno demonstrante in pestilentie libris, in pleuritide assere pernitiosum fore sanguinem demittere cum cruentis etiam excreationibus, quandoquidem alijs remedijs expugnari morbus possit.

De cucurbitula, fomentis, & emplastro in pleuritide. Cap. XVIII.

IN eodem quoque morbo & cura diuinitus perficere, ligare arctius, ac cucurbitulas imponere inter remedia habentur, post exinanitionem corporis, profunt & si in aqua calida pedes macerentur, ea iuuare dicuntur ubi sanguis nullo demitti non potest. Quidam & dolenti lateri cucurbitulas imponunt audacia auxilio, aliqui nisi in pleuritide impropria uel cum scarificatu, cum materia in cuti latere arbitrantur, uel in lacertis intra costas. Paulus quoque decimo quarto die easdem imponi suadet. Eandem curationem, quæ interpetuua nobis uidetur, assiduo usu barbari medici probant. Idem autem bullas cum axungia imponi docet, & terebinthinam cum butyro, alij ex semine linapis emplastrum cum ficis imponunt, uicē cucurbitularum subire arbitantes, quod cū pustulas excitauerit, emouendū est. Certū id remediū esse dicunt, si cutis lateris rubescere incipiat, & tactu doleat, uel locus innumescat, id experimento profuisse constat. Plebs picis uræ imposito calefacto saepe liberatur. Hipp. qui sciolos medicos in ea curatione saepe ad errorem perduxit, uaporationib. ex aqua calefacta initio morbi sese uti profuerit, ueluti quādi præterandi occasione, ad crassi spiritus intus collectantis resolutionem, misio, fursure, ac sale, ac sæpius id uaporis auxilium profuisse, si calefacta sæpius lateri

Cucurbitula quando sunt delenti lateri apponenda.

superimponantur: doloris enim uehementioris quandoq; aliquibus nutrimentum fuit, quoniam materiam quæ in proximis est partibus ad latus perniciose trahatur. Id remediij genus posteritas probat. demisso sanguine, ac uentre exonerato, alioquin inconfesso est, morbum plusquam sit uersimile augeri. Experimento constat lappæ radicis peculiariter remedium esse, aride radicis farina duum drachmarum pondere ex aqua tepente maturinis pota sudore euocato, dolorem protinus sedare & ægrum pariter liberare. Spongia doloris locum suffire docent uel aqua hordeacea calefacta aut uase uitreo, ita gneo, sigilino, aut uesica bubula, testa uel ymbrice, panis crusta, calefactis, interposita lana aut linteolo, aut molli aliqua re, ne dura obuia lædât. Ex herisypelate, humectantia præferuntur, ex phlegmone, & a quoquo, exiccantia ualent, ex cholera, ut Gal. allerit, fomenta præcipue medentur, & a tenui sanguine. & a quoquo exiccantia prodesse tradit, & in phlegmatica pariter aquosa ualere profitentur. Ex crassiori sanguine & phlegmate, ac atra bili fomenta media cõuenire scribit. Inter omnia aqua Hip. iniiti habuit, aqua nihil mordet, eius generis sunt & humectantia emplastra. Exiccantia uero, aut plurimè iuuant, aut maximè obfunt, sicuti quæ cū aceto acri temperantur, uel cū alijs simplicib; facultatibus. Quod si aliquo tẽperamento non emolliantur pro humoris qualitate, tũ non solum prodest, uerum efficacissimè obficit, quoniam uehementiora quæ par sit, repellantur. In omni uaporatione ueste circumdari pectus debet, ne uapor euascat, neq; naribus uapore rapto reger offendatur, præter quæ suffimento leui humecto, tum enim expuere facit, uel in duro ite apostemate ex quo nihil expuatur, ea enim exhalatio fumca, iuuat. Cauendum præterea ne cataplasmata ipsa in lateribus refrigerentur inscirta sed sub inde aliud iteretur, congeminantes pluries imponimus, cum ea emouemus sicco linteolo excalefacto fouemus. Inter leuia mitigatoria sunt, hordeũ, uiola, callitrichon, passula, myxa, zyzypa, glycyrrhiza q; astuati enim materiz intus subuenit. At si materia frigidiõr sit: fomenta humectantia mordentia q; ualēt, marina enim aqua interdũ fouemus aut lidoio calefacto, uel apij, aut cãlaminthæ decocto. Si per hæc parum proficiat, uel sedari dolor nõ uidetur, materia crassa ac uiscosa insuperabili, tũ ad aliud remediij genus transeundum est, ut Hippoc. placet, quale hordeũ est, ac eruum si in aceto decocta prius fuerint, sine succo excimuntur, & in faccis reposita lateri uapore cõtinuò loquamur. Minutus quoq; furfur idem præstat, sed aceti ipsius temperamenti probamus quale in posca desiderari potest, potioni non ingrata Galeni opinione. Acuti namq; acetum crassam & uiscosam attenuat & incidit materiã, pariter q; dissoluit. At acerrimũ apostemata et membra non sustinent. Versi sicco milio & sale Hip. usus est, correfactis, uapore uilem asserens, dissolutoriu etũ remedium est, pro milio etiamnũ panico utuntur. Fomenta pro materie ratione sunt pro leuãdo dolore. Aqua enim pura naturali frigore primum uaporem, rationibus auxilium humorem refrigerat astuantem, & acutum cõpescit, fluentem precipitemq; refrenat. Altera uero uaporatione, aceti uel penetrabili exiccat, quia aqua cohibet, tum hordeũ, ac eruum exiccant. Postremum suffimentum siccior est, ac ualidius, Pares inter unguenta effectus querimus. Oleum enim uiolaceũ cum candicante cera miscetur utiliter, in crescente morbo gallinaceũ adipem aut anserinum, aut psylli, uel seminis lini, aut senogreci succum addimus, deinde maluz radicis hortensis, lioriũq; decoctum admiscemus. In statu morbi materiã feruescentem hac mixtura sedamus, habet, aristalthez, uiolarum, diamomilæ ana p.i. tragachanthi p.ii. unctum folio cucurbiti no aut nymphetæ contegas. Hordeacea quoque farina, meliloto, cum papaueris cortice emplastrum salutare conficies. Aliiter, adips anatis, gallinæ, butyri ouilli ceræq; pares portiones, discit enim ac maturat. Gal. brassicæ cinerem cum axungia ueteri laudib; effert. Verustiores medici solia cũ fursure & nitro subdita laudauere, diurnũ enim dolorem tollunt, in bilioso sanguine uiolaceum & amygdalinum oleum ualeat. Et si maior fuerit inflammatio nymphetum cucurbitinumq; calefactum prodest, ita enim refrigerationem querimus. Thymum denarij pondere in sextarium mellis & aceti ueteres miscabant, & galbanum per se dolori. Ari quoque semen cum oleo, aut rosaceo infundebant. Beronicæq; farinam ex aqua calida in potu dabant, aut peucedani succum. Hippoc. balneum laudauit, dolorem enim sedare docuit & saluam quoq; ciere sed

Radix lappæ.

Vapores confusio
ne conuenire.In uaporatione
huius quid obseruandum.Leuius mitiga
tia.

Hippoc. placet.

Galeni.
Aceti uis.Dissolutoriu re
medium.

Vnguentum.

sed nisi perpurcato corpore, aut maneat, & quibus in usu fuerit: Gal. in duris abscessibus sanguinem assentit. In fine morbi semen uricæ cum melle pro edegmate dari censuere.

De potionibus ad febrem sedandum in praxi, Cap. XIX.

Cap. XIX.

Aqua calefacta potui datur, frigida maxime damnatur sicuti acerola, acris, ac styptica, ob eam causam, lactuca, seris, sonchos, et portulaca. Laudantur mala grana ta dulcia, et que in citreorū genere arantia dicuntur dulcia duntaxat, melopepones, cucurbitæ, et cucumeres ingentes, rotundi, aquosi dulces, et sunt semine nigro, aut rubescente, in Dalmatia Enonæ laudatissimos uidimus, ac in Creta in Scyria urbe, uel in Syria ex semine quoque utiles potiones fiunt. Syrupus præterea uiolaceus, nymphaeus, papauerinus, et salutare sunt, refrigerant enim ac humectant: Prodest & ex glycyrrhiza, zizyphus ac myxus, inquit & hordeacea addito saccharo. Stupefacientia cuncta execrantur, quod maturationem materię inhibeant, & saluam retardent. Diacodium tamē dari potest, quoniam fluentis humoris impetum firmet & somnum conciliet. Quidam ex semine papaueris fieri malunt, quod minus stuporis afferat quam cortex. Digerentia interea esse ferimus pro materię ratione, quibus crassam materiam extenuamus, uiscosam incidimus, tenuem in ipsam. Ob eam causam Hip. mullam, oxymel, & hordeacea ceteris prætulit potionibus. Syrupus pariter acetosus, minor, oxymel ex aqua excretionis iuuant: Post hæc & uinum dulce decedente morbo damus ex aqua tepente, præclare enim facit exacta maturitate, nam et abstergit, humectat, & uires recreat, & saluam ciet: si sine iecoris & lienis suspitione fuerit æger, flauā enim bilem generat, ac si im excitat, ob id biliosis non tutū damus. Probatum album, tenue, dulce, ex aquæ epidæ partibus duabus, uel cum syrupo uiolato pro edegmate sumitur. Interdum & hordeacea cortice liberato cum saccharo, aut penidio datur.

Diacodium

Vinum dulce.

Ad dolores laterum si sine febris sunt, ex Aegineta, Cap. XX.

Cap. XX.

Ad laterum dolores si febris non est, bellium ualet, et costam, brassicæ cauliculi citanis, axungia admixta prodest. Id enim emplastrum impositum mire dolores discutit. Emplastrum in magna experientia recte ʒ. i. sulphuris ʒ. i. niri ʒ. i. s. axungie ʒ. 4. ceræ ʒ. i. terbinthine ʒ. 3.

De uomica pectoris, Cap. XXI.

Cap. XXI.

Vomica à uomendo, unde & in lapide argenti uiui, uomica est inquit Plinius, liquoris æterni, morbus uero, quod purulentum inde uomat, aut excreet, à Græcis empyematia dicuntur, abinde collectiones in altis uiscerum partibus, pectore, iecore, liene, ac uulua, ut tradit idem autor Aegineta. Pectoris uomica est, cum in thoracis cauum & intra membrana hypozocota colligitur, ex sanguinis reiectionibus, pectoris, pulmonis exulceratis, phlegmone, et pleuritico suppurante, aut capitis subitis defillationibus, quæ collectæ intra eandem tunicam suppurauerint, diebus pluribus uigent. Hip. potatis sententia, uulnerato quoque pectore corrupto intus cruore. Ex ijs purulenta materia innas collecta, excretionibus cum plurimum ex ore erumpit, interdum per alium, aliquando per uesticam, reconditis, ut ait Ruffus, meatibus delabatur. Ex pleuritide sæpe hoc malum innascitur, ac post acutas febres. Vt iam ad signa transcamus, in quo & dolor, ac molesta grāntas percipitur, intra latera ac in alto thoracis sinu, unde subita mutatione ex dextro in sinistrum latus, uel et diuerso pus cum sono abunde fluit, ac intus fluctuat, ut sensu auditus percipi uideatur, fidem quoque facit pleuriticus ipse, si nihil ferat, quod merito conuulerit, ante excreauerit. Cognitum est & aliud uomicæ genus sine febre inceptisse excubitis (ut dictū est) defillationibus, uel ex alijs corporis partibus immo dicere piruit in speciei pectoris corruptione, ex Archigene. Paulus tussim addit continuam aridam, ex Hip. & circa morbi initia febrem uariam esse, inordinatam, et eam mature scire pure actius excitari, & exhorrescere ægros. Rupra uomica purulenta excretionibus supernè effundi, puras aut mixtas, quæ nocentiores sunt, quam si per infera, ad intestina, aut uesticam delabantur. Hos præterea hectica febris cōcomitur, donec ex toto materia expurgetur. Alioquin æger breui in phthisim rapitur, tabescente pulmone. Tū facies liuida cernitur, frons ac ceruix sudore letaliter rorescit, & mēbra squaiores contrahunt, incuruantur pariter ungues, qui calidiores fiunt, crassiores, ac ex pallefcentes

Vomica uulua,

Empyematia.

Vomica pectoris.

Signa.

Hectica genera.

Alia candidiora.

pallentes cernuntur, inualeſcente magis morbo ſono ſollicitatur alius, & præcordia magis prætenduntur, ſi cruciantur, & cibi tedio, quodq; denique excreatur grauiſſimè olet. Nonnulli febri noctu magis inquietare animaduertere, et hunc morbum quandoq; hydropem cōtrahere uitiatore iecore, ſudore etiamnū morbi initio perſundi ægros, & malas roleo rubore tingi, ignito nimii pulmone. Oculorum genas, manus, pedesq; intumefcere dicunt, in quibus & uellicas excitari, oculos cauos fieri, collum gracileſcere, & ſicca tuſſi grauitur reſpirare, quo ſit ut ſummiſſius ac uelociter loquantur. Puerulentum item quod excreatur carbonibus accenſis iniectum graueolentiam reddere, quod ſi ex pituita fuerit non graue olet. Alij aque experimento dignoſcere tradūt, nam illud reſidet, hoc innatat: & ſi computruerit in pectoris ſinu, ex illo corpus magis macie conficitur. At in qua parte pectoris uomica ſit his notis Galeus deprehendere docuit, nā latus quod afficitur calidus eſt. Ac rubricæ ex aqua liquatæ impoſitum emplaftrum oſtendit uomicæ latus, quoniam ocyus areſcit. Note, ex quibus ſalutaris prædiuinaſio fieri poteſt, ex ſunt, diſrupto præſertim apoſtemate, ſi pus quod expuitur, album fuerit, & æquale, ſi q; facile excreetur, ſi febris item inclinat, & æger hylan ſimilis, demētius quietus, aptius anhelans, quicq; nec cibum reſpuat. His contraria diuina augurium referūt. Latus ſi inſiſtulatū non ſemper male pronūciat, ſi * non cauſerio, aut ſero aperiatū latus, ex Hippocrate, & inde pus album & purum trumpat, ſalutare ſignum haberi. Puerulentum ediuerſo, liuidum, atrum, aut uiride damnatur, cū animæ defectu mortem imminere. Quidam in acie uomicæ morbo à medicis (ut Plinius ſcribit) deploratus uulnerato pectore medicinam inuenit ex hoſte. Ex rheumatismis uero album pus * nec nimium olens dānatur. At in omni uomica puris nimia exuberantia, qua peſtus & diaphragma diſtenditur periculola eſt. excreatur omniſio ſi putreſcit pulmo, ex qua rephidilis certa eſt ad .40. uſq; diem. Hippocrate demonſtrante. Subſcribit uirium defectus, ac excreandi imbecillitas, eo enim tēpore pulmo talem diſcā contrahit. Contrā rēpēſtiua maturitas, expedita excreatio, ac mediocris, nimbus corporis ſuauentibus, ſi tēp æger non interquieſtus fuerit, bene auguratur. Mirum eſt quod de puulitēre quantitate ſcripſerint auctores, & que ipſi uidimus, fidē ſuperat, ſupra octo heminas ſingulis diebus quidā excreantur, ex qua uomicæ nomē cōtraxiſſe uideo, Græci quod intus pus habeat appellauere.

De uomica curatione, Cap. XXII.

Aeger primum in aere ſereno, tenui ac tranquillo continendus eſt, cubiculoq; calido, ſublimi loco ac ſiccō. in plano coſtituere inimicum eſt. Sicuti & animi perturbationes noxæ ſunt. Inter exercitatioſes, cimba, equo, leſtica uehi amiciffimū eſt, & leſtulo ſactari idoneum, leues item deambulationes iuuant. In latus ægrum ſomni ducere quidem conſert, in alterum uerbō iuuat ſi excretionē excitari tuſſicula uolueris, a tēp ita in utruq; latus poteſt recumbere. Sed de uicſtatione pauca attingamus, ex ore redundante pure, qui in ſtomacho facile uiſcatur, cibis dandus eſt, iucundi alimentis, ac boni ſucci, de quo dicturi ſumus. In acuta tamen febrī, priſana nutriendus eſt, aut inuita panis loci, ex ſaccharo uel muſſa, aut amygdalarum ſucco, ſi decorticatæ prius fuerint, aut alica ex gallinaceo iure, ſi interea uires recreant ouortū lutea recentia aut pulli uel aſi culæ, quæ in acuta febrī melopepiciſemine, alteraſcente opportunè decoquuntur. Plebi fabacea farina cū ſaccharo legimā præſtat ſorbtionem. Sed in potu hordeacea aqua ex ſaccharo prodeſt, uel ſyrupo uiolato, ſi inſiſtaueris, prodeſt et muſſa a qua temperata. At ubi æger uix febricitat, pulre triſicea alendus eſt, aut farracea ſurſuracea, uel cicoris decocto nigri. Præter hæc pulli, perdicæ, phaſiani, atrāgienes, & hœdina carō laudantur, uſumq; album tenue, ac dulce, quoniam meatus ſuaues reddit. In omni tempeſtiua curatione, non ſolum febris, & accidentia, ætas, tempus, conſtitutio, ſed & morbi tempora conſideranda ſunt. Et in primis materiæ qualitas, ac quantitas, multū enim refert, an ſit multa, an pauca; uiſcoſa, ſpiſſa, craſſa q; ſis, an tenuis uirulenta. Has ob res cibi quales in tuſſis curatione expoſuimus, deligendi ſunt. Nā braſſicæ ius ex amygdalino oleo prodeſſe inuenio. In craſſa & uiſcoſa materia piperis paulū addimus, Galenus allium & cēpas dari iubet: extenuat enim & incidunt, ac potu paſſulæ decoctū. In ſecunda uero mēſa, pinteas nuceſ amygdalinas q; cortice purgatas cū melle dari ſuadet, & ſerniculi ſe

De eſt alijs non

alijs alijs

Que medicos ex
pendenda ſint.

mine, palmulas tum pingues, ficos aridas præpingues, ac siccas carycas salubriter offerimus. A coena quoque & mala cydonia, mellimela dulcia, ac pyra suauiora dari iubemus ex saccharo uel melle. Verum si materia in alium præceps iterit, commodatissimum est, maluum, betam, atriplicemque esui dare, Galeni præcepto. Si uero in uelicam, lupulium, & asparagum in cibarijs aptare congruum est, per purgata demum uomica, ut ulcera persanentur, conglutinantia, astringentiaque damus, auiculae ob id utiliter dantur, frædorum, suumque petioli, oryza, pulsque tritica in sorbitiones, aut oryze farina ex lacte, uel in esculentis lac ipsum coctum lapide candente, aut ferro. Tum cascus recens ualidius estur. Sed in primis stomachi infirmi ratio habenda est. Vbi uero uirulentus pus exulceraret uel morderet, polentam cum papauere & amylo ac saccharo prodesse haud dubium esset, & lactucarum interiora: in eo casu & uinum pariter stypticæ potentie, commendatur uerulum ex aqua ferrata uel pluuia. Sed inter cetera auxilia rosaceum saccharum laudatissimum est, uberius oblatum.

Remedia quibus ueteres medici ad purulentam usi sunt, Hippocratis et Aesclepiadet, ac Antonii castor.

Cap. XXIII.

Purulentæ expuentibus, semen cucumeris cum cumino pari potèrè auxiliaque, porroque capicaro, in pestane sorbitione sine parte, ita ut alternis diebus sumeretur. Rursum hyssopis sicce, duas, sulphuris unam & dimidiam sumi. Semen sinapis in cibo sumptum, faciles enim excreationes facit quas marubij folia purgant. Et cortex oleæ tener rursus derasus in melle crebro sumptus medetur. Ari farina permixta in pane coquitur, & datur, myrrhis quoque in sorbitione subuenit. Betonica obolis tribus in aqua. Et scitiæ herbe oboli tres et passio. Pulmonibus extrahit difficiles excreationes leporis pili suffitu. Eisdem purulentas pulmonis pectorisque & ab eo graueolentiam halitus butyri efficacissimè iuuat, cum pari modo mellis atrici decoctum, donec ruffescat & maturis sumptum ad lingue mensuram, quidam & Iaricis resinam addunt. Tussientibus purulenta linctum prodest sulphur. Vritica pectoris uitia purgat, ac marubium ipsum, nam rumpit & persanat uomicas. Et sic sicce cum hyssopo. Pectoris suppurationibus saba fressa cum allio cocta & sumpta quotidiano usu. Et uinum sola pice conditum. Seyrax, ac resina, semen foenogreci pectus exulceratum sanat.

De compositionibus ad uomicam pectoris.

Cap. XXIIII.

Idem, hyssopum, & prassium cum melle & aqua discoquunt & succum potionis dari uolunt. Aliqui glycyrrhizam imponunt. Laudatur & syrupus hyssopi. Medicamentum ex cancribus ita fieri debet, habet cancrios fluuiatiles recentres exemptos, sale & cinere lotos, exiccatos olla noua imposito, cooperculo oppilata argilla sale, ac cinere. Die noctisque feruenti cinere exarefacies, tum in farina eos digerito, cum 3. 10. terze lemnis, gummi arabici ana 3. 5. sterculorum luteorum rose 3. 2. s. papaueris albi, nigrique ana 3. 10. trita pariter admisceantur, huius misturæ 3. 2. ex asininio uel muliebri aut caprino lacte si id non est, potu dabis in semihemina, uel ad hemine mensuram. aut ziziphori syrupo 3. 2. uespera selqui drachmam cum papauerino syrupo prodest ubi febris acuta fuerit sine somno. At ubi excreationes difficiles sunt, & crassiores, id ualeat, amygdalarum 3. 10. feminis gossipi purgati 3. 5. erui, prassij ana 3. 3. farine fabaceæ 3. 5. Cum saccharo pernidato, & aqua hyssopi dissoluto elegmaris compositionem facito, iisdem diei horis dabis lingendum. Aliud compositum: Pinearum nucum 3. 3. lini seminis torrefacti, amygdalarum ana 3. 1. piperis 3. s. mellis cretici quantum sit satis. Valeat & inulæ radix cum melle sumpta. Prosumt & styracis aride igni compositæ pululæ. In materia magis tenui ac acuta febris, hordeacea aqua cum saccharo plurimum iuuat. At si materia ad secur peruenire uideatur, apij decoctum uel feniculi ex saccharo iuuat materię transiunt, cum febris acuta seris decoctum, uel cichorii, aut cucumeris seminis ius prodest. Si uero ad intra delapsus pus uideatur ius brassicæ cum salismica datur, uel in febris siliquæ ægyptiæ atramentum, aut roris syriaci manna, saccharumque uiolatum subuenit. Ius præterea galli neustionis cum saccharo uel melle & hyssopo, abstergit namque, corroborat pectus, & poros lenes reddit. Demum Antidotus mithridatica iuuat quotidiano usu. Cataplasmata præterea ualent, ac fometa inunctionesque sicut hyssopi decocti. spogæ crebre suffitu, alij et aristolochi

Leporis pili

Medicamentum ex cancribus

Emplastrum

stolochiam rotundam addunt. Et oleum quoque nardinum, cyprinum, chamomelinum, lilinum, anethini, irinumque apte iungitur, aut balsamus ipse per se mirè prodest illius. Inter emplastra chamomila, lilij radices, melilotos, spica, hordacea farina, foenogreci semen, & lini, ac maluz, adde postremo crocum ciliicum, indemque, cum aqua enim fruescant ad æquam spissitudinem. Aliud quod magis attenuat, & excccat, alumen, asphalti & fursur cum oxymelle impositum. Aliud finum columbinum cum terebinthina & resina, sed adde feminis foenogreci & linilenticiam, alij palmulas pingues, & ficos addunt. Si ijs non cedit uomica, aut non finitur exulceratio, tum praua est atque uirulenta, quæ signis deprehenditur, quoniam graue oleat, ac amuræ similis sit.

Præu uomica indurium.

De curatione quæ manu fieri solet. Cap. XXV.

INtra costas scalpello infixo uomica subito aperitur, idque à medicis laudatur plurimum. Hippocrates inuri docuit tuto experimento, sed cauendum est, inquit, ne plurimum puris subito effluat, ne anima deficiat atque id remedium tempestiuum esse debet, anrequè pus pulmonem erodat, sed si latus sinistrum ferendum est, cordis uicinitas cauenda. Si in utroque latere uomica fuerit utrunque latus, non tamen eodem die, perforamus, ab eo tamen incipiendum est, quod magis tumet. Idem in pectore medio fieri quidam iubent, & quæ deinde ambustis profunt, imponenda sunt, depto pure uomica eluenda est melle, aut hydromelle donec perpurgetur.

De phthisi.

Cap. XXVI.

Phthisi quid.

Pulmonis confusio.

PHthisi, ut quidam definiunt, ex febris continuata pulmonisque exulceratione cum corporis tabitudine existit, & omnium exulcerationum teterrima est, quoniam pulmo ex multis uarijsque constat partibus, uentis amplioribus carne exili, molli ac spongiosa, motusque magis agitata. unde uulnera difficulter sanantur, uel ut alijs placet infanabilia: accedit & tussis importuna, qua purulenta maturari nequeunt, unde nec materia finiri ex toto potest: humoris ferè perpetuo morsu, nam & eclegmata inter remedia uix ad membrum penetrant. At recentia ulcera potius sanantur. Purulentum præterea in pulmone ac pectore, non sine tussi abstergitur, ex qua partes exulceratæ magis irritatæ intumescunt, uulnera concussa magis aperiuntur, unde sanguinis pariter reiectiones fiunt. Euenitque ut duo mala pariter contraria ægrum milere excrucient, quæ contrarijs egeant auxilijs, tum molliencia, astringentia, calida frigidaque, damnantur, quoniam aut febris, aut uulneri, aut ulceri inimica sunt. Phthisi ex uarijs causis oritur, ictu uel ex alto lapsu, uulneribusque præsanatis quæ uel in ossibus, exulceratione contrahunt, ex de stillationibus acutis, abcessibus peripneumonicijs, pleureticis, aut synanche, aut uomicijs introrsum erumpentibus. Solet accedere, & humoris nimietas, qua corpus interdum morbidum est. Aut ex propinquis pectoris partibus diaphragmate, nobilissima membrana, uel altera qua medius diuiditur pulmo, disseptum uocauimus: & in ipsa quoque pulmonis substantia præcipue ea pestis oritur. Paulus ex uomica, inquit, si ex toto non perpurgetur in phthisin protinus æger rapitur, tabescere pulmone. Tum membra omnia macie conficiuntur incredibili, quæ & tabes dicitur, ac syntexis à Græcis, dicimus & macie consumptos. Ex causis corporis habitudo sicior supra modum sit, ea namque corporis ariditas adiuncta interdum caliditate aut frigiditate affligit, illa ex febribus perseverantibus acutis & ex corporis partibus exulceratis innascitur, quæ est cordi infixæ fuerit, pura quidem habitudo dicitur: hæc senectutem postremam sine morbo exhausta duntaxat naturali calore inuenit. Impura quoque tabes est, quæ ex animæ affectibus sine ullo ulcere nascitur, aut sola formidina, mororeque ac fame, quæ & inefficax est.

Phthisi quibus casibus oritur.

Tabes.

Tabes impura.

Atrophia.

Cor hominis prius esse.

Senectus.

Huius generis est, & quam atrophiā Gal. uocat corporis innutricationem, phthisi si milem. Atrophia appellantur corpora quæ cibū non sentiunt, ut Plin. scribit. Sed et membratim homo atrophiā sentit, sicut in oculorum affectibus exposuimus, quadam paralyti antecedere, aut membri aliqua alia disimperantia, ut Gal. docet. sicut & eodem autore, in tabe humani corpus contrahi ex sola ariditate. Dicimus & plātas & semina pariter contabescere, sed in homine omnium primo cor exiccādo tabescit, ac si iecur deinde arefit, uel mesentericæ uenæ, cætera exinde mēbra cōsumuntur. Ex diuturna senectute inuitabilis tabes habetur. Id malū in omni naturæ ope uersatur. Senectus, inquit Gal.

naturæ

naturæ opus non est, sed morbus, siue certa ac necessaria passio: Ob eam causam quidā hac ætate nostrā, si non immortalitatem, longevā tamen senectutem promittere audent, et sunt qui aurum factitium natioo similem, tantis impensis inuenire conantur, & destillationibus suis etiamnum immortalitatem infantes promittunt, qui iuvenes metallico rum noxijs uaporibus correpti, facile interire, digna quidem uite frustratione. Principium namque animalis in generatione est humida substantia, quæ subinde paulatim con crescere uidetur, donec consistit. Tum post statum & uigorem paulatim mutata uicissitudine, exacerberi uidetur, nec tamen detrimentum corpora pati certantur. At senectutis initium est, & cum consumi uidentur membra, quod in longo æuo consumptis facilius diiudicatur. Qui & medici moriuntur, aut clausisane pereunt, non omnino tabescere dicuntur. non omnes enim corporis partes pariter consumuntur. A iecore enim principium sanguinis est, quem in sese cor attrahit, à quo & cæteræ animalis partes contrahunt, uerum cordis potentia uehementior est, quā nisi consumptis ferè membris durare prodiret, extrema enim prius paritur, quā dissoluatur.

De iis qui facile phthisi corripiantur,

Cap. XXVII.

Phthisis pulmonis partes prosequitur. cum ea anhelandi difficultas est importuna, longius atrolli, difficile pectus ac frequentius anhelare cernitur. Pulmonis namque frustra excreationibus efficiuntur, uel gutturis quoque portuncule. Dolere enim pulmo uel uulneratus non creditur. Qui sepe sanguinis reiectiones patiuntur, ijs phthisis haud dubio minatur. Sicciora enim quā par sit, ea corpora esse creduntur. Minatur eam pestem qui angusto sunt pectore, collo gracili, humeris altis, antrorsum que prominentibus. Capilli item rufi, oculis glaucis, candida que curi, exilis habitudinis, frigidusculi, aut biliosi male tuti sunt. Adolescentiam propterea & iuuentutem id malum inquietat, ac foemineis sexum, potius quā uirilem corripit, & adolescentiam utriusque sexus ex acutis destillationibus infestat. Plurimum refert & cœli qualitas, in frigidioribus enim prouincijs tabe plures corfiuntur, sicuti & autumnō inter anni tempora, & ex constitutionibus septentrionalis ætas, pluuio que autumnus, & austri statu exagitatus. Inter exempla rariora hæc Galenus commemorat. Quidam flauam bilem diu excreauerat, et ex illi uel minori febris correptus, ac tussi purulenta expuit, deinde cruentas excreationes, inualuit subinde febris, ex qua membra tabescebant, demum sanguinem reiecit, unde tabefactis membris, & deficientibus uiribus, mortuus est, ulcus enim, ut tradit Galenus, occultum, irremediabilem morbum reddit. Alium pariter phthisicū curare, inquit, ausus sum uel curiosus, odoramenta primum, quale spicatum unguentum est, & alia pariter exocantia naribus indita sunt diu noctu que. ac in potu mithridaticam aut theriacam & athanasiam antidoti obtulimus, ægro uitam per annum prorogauimus, sed tandem phthisicus interijt. Inter exempla monstrificam pulmonis naturam Galenus refert. ægrotus quidam tussiens uiscotam primum materiam excreabat, deinde per aliquot dies in duritiem coacta, in calculos durescebat, qui grandinis modo efficebantur. hunc Galenus ueluti asthmaticum curauit, qui de cætero erui duntaxat magnitudine ac rarerer eiecit.

** medicati.*

Exempla phthisi siccorum.

De signis phthisi in communi.

Cap. XXVIII.

Signa phthisim demonstrantia ex Paulo superius commemorauimus, cum de uomica Negimus, tussis præterea ac febris, sanguinis que reiectio hunc denunciat morbum. Et in primis uomice morbus, excreationes præterea cruentæ, sequentibus sanguinis reiectionibus certā phthisim præfagiunt. Febris item continuata, arida, nec acuta, quæ modo hectica, modo putrida creditur, malè denūtiat, quam uapores feruentes purulenti in cordis uicinia excitant. Antecedunt item & alie ex cunctis humoribus febres, quarum deterior est quartana, inefficacior uero quotidiana, amphimerina dicta, inter utranque modum possidet tertiana, omnes quo magis cōtinuantur, eo deteriores sunt. Vlcus initio quandoque febrim nō excitat, sed cum nigrescit, augetur, & noctu magis excruciat seruioribus perpetuis, quibus membra sese cōsumunt, & siccescunt, absumi præterea natium humidum, quod radicale dicitur, apparet, tum oculi caui, nares, ac tempora extenuata cernuntur, ceruix rorescit noctu in somno ex anhelinis difficultate. Crustæ quoque

Radice huiusmodi.

*Pulsus in
phthisi.*

quædam inter excreationes cernuntur. Cutis pallescit, facies que male rubescunt, col-
lum gracilescit: frontis cutis digito impulsâ cedit, nec redit. pedum demum tumor sequi-
tur. Pulsus indurefcit qui parvus ac uelox fit, intestinorum sonitus auditur, præcordia
intenduntur, tussis molestior redditur, capilli desluunt, mens item commouetur, & fluo-
re uenter tentatur, cum dolore in sinistra scapula: facile et in respirando frigido, aut cali-
do flatu offenditur.

*Phthiſis ex ac-
to humore.*

Note cuiusmodi generis phthiſis,

Cap. XXIX.

Slex acuto humore fuerit erodente destillante, in ore salitudo sentitur, continuè la-
schrymæ, & in faucibus cōdens rheumatismus, uel ruffa, aut subrubescens salua cer-
nitur, tum que prope et maciem sentiunt membra. Ex frigida causâ alba salua est, aut li-
uida, tabido que serior redditur. Reliquæ notæ ex superioribus morborum generibus
suis locis colliguntur.

De augurii phthiſis,

Cap. XXX.

*Phthiſis non
curabilis.*

Infantēs ac adolēscētes ad pubertatē usque facile phthiſi liberantur. Mulierēs quo-
que, ac uiri robustiores lacertosi, senes que durioris substantiæ haud difficulter sanan-
tur. Diutius perdurat phthiſicus, qui materiā bene maturando expuit, Galeno auto-
re, uerum non omnes, inquit, quibus trium mensium spacio exulcerantur, pulmones sa-
nari possunt, quoniam alius infedit uitium. desperat Galenus, si ex ulcere uulnus factum
fuerit. At si pulmonis quoque uulnera acuti humores erodentes consequantur, uix sa-
nantur, pari ratione irremediabile ulcus est, si in ore marina salugo affuerit. Contra ulce-
ra infuso pura, facile sanantur. Quæ excreantur, crustæ abique impetiginoso ulcere, non
terrent medicum. Vnde quædam mulieres ultra annum uigefimum phthiſicæ uixerūt.
Si forte arteriæ anulî excreantur, subitam mortem denunciant, uel si minores fuerint, ma-
xima ulcera significant, nam & uenarum quoque partes letaliter excreantur. Atque ui-
rides, & quæ colore fuscantur, excreationes morifere sunt. & si quid in aqua subsidet,
aut carbonibus iniectum graueoleat diram præſagituram faciunt. Capillorum præter-
ea aut barbæ, uel superciliorum defluuium, mortale, magis que, si uentris fluxus su-
peruenerit, teste Hippocrate. Excreationes item quæ per interualla emittuntur, ex ui-
rium imbecillitate leniter sunt. Morituris anhelitus uix auditur, & qui non suffocan-
tur, inter colloquia moriuntur, quibus unguēs incuruantur, cum cibitædio, difficul-
tate anhelitus, nulla prope salua, uentris profluuiū, & pedum tumore, subitò mo-
riuntur. Inter anni tempora autumnus grauissimus est, autore Hippocrate, commo-
riuntur, quum plurimum decidentibus arborum folijs, eo tempore plerique etiam
phthiſi corripiuntur.

*Quod si quis in
phthiſicis gra-
uissimum.*

De obseruatione in phthiſi,

Cap. XXXI.

Fornidantibus phthiſim ex longis destillationibus acutis aut salis, à tussis primū ca-
uere opus est, ut Galenus prædicat, ne ad spiritalia humores trahantur, & catharti-
co uenter deſciendus est, ac diaspemato antidoto caranthum suspendere neceſſe est, sin-
ctu crebro, & cataplasmate ex diaspodelo uertici imponere iuuat. Tum et sanguinem
dimittere neceſſariū est, uel in ipsa morbi curatione, ne dum in ipsa suspicionē tabis. At
si cum temperamento copia sanguinis affuerit, procius uena soluenda est, nec differen-
dum. At si cum sanguinis distemperatiā fuerit, sine magna copia, tum corpus bene aen-
dum est, ac per interualla sanguis paulatim demendus, eo modo ad robur corpora resti-
tuimus. Viſtus eſſe ratio debet, qualis recolligentibus conuenit. Frictiones profunt, de
ambulationes, & balnei quoque usus secundam ualeitudinem efficit. Lac inter cetera,
exemplo buryro, ei infirmitati accommodatissimum est. Quidam acetosum laudat, quod
erodentes humores corrigit: Antiquitas metuentibus phthiſim, utranque acanthon ci-
bo incoctam, maxime pilulam ualere tradit.

De phthiſis curatione,

Cap. XXXII.

Innumerabilibus exēplis constat phthiſicos cura & diligentia à medicis sanatos fuisse,
& sacchari rosacei (ut scribit Galenus) auxilio, abdita enim eius remedij causa est,
nec nisi experimēto cognita. Et in Cyprum insulam nauigationem profuisse, uel in de-
ſperato morbo constat inter autores. In summa cœli temperamentum requirimus, ob-
ter au-

ter au-

ter auri flatum effugimus, caliginosum aërem, uel pluuium, ea ratione assumimus inimi-
cus est. At uere ipso id uirium quod ante delinuerat, deprehenditur. Hyeme enim infirmi
defuillationibus multis saepe affliguntur. Obest & septentrionalis acerrimus flatus, si sine
pluuia fuerit. Siccitas enim iuuat hunc morbum, montana propterea laudantur, e contra
paludes, ac plana damnantur. Pluujs diebus conclau calidifusculo utarur ager in quo
largius respirare debet, uisilissime enim iuuat attractus perseverantior spiritus, ex Galeno
asseruante tota medicorum schola, & las initio maxime idonea, quoniam uisum exic-
cat, nec uires extenuat. Frictiones ac deambulationes uel gestationes initio morbi valent.
Cymba uehi molli ac delicata iuuat, quali Venetiarsis urbs ætate nostra indyta inter deli-
cias utitur, ad 10. enim millia nauicularum singulis diebus peraguntur innumeratos ca-
nales ciuium delicæ, præter cibarios & traiectionibus distributas, multum enim uisum
adijcit, & corpora implent. A cibo quies imperanda est, nec nisi post duos horarum in-
terualum dormire ager securus debet, crebro suffini profunt odoramenta bene olentia
ac pariter astringentia, nam ulcera exoccati traduntur. Si uero uigilijs excrucietur ager,
somnia diacodio conciliandus est, aut seminis papaueris albi, succo lactico.

Quædæ colla cū
ueniat phibis
cit.

Delicie Venetiarum, nungitio.

De uisus ratione.

Cap. XXXIII.

Visus in communi is esse debet, qui exiguus plurimum aliat, facilis cōcoctionis, a-
stringentis, que qualitatibus, aut agglutinantibus, si opus est. Panis simlagineus lauda-
cissimus est, mastiche addita. Et si abstergendus sit, farinam addimus hordeaceam, aut fa-
baceam, aut fuscum minutissimum, quo panis secundarius conficitur. Ciceris ius prodest,
aut fabæ cum gallinaceo uetustissimo decoctum, si aluus sollicitanda sit. Ex tritico deco-
ctum, quoniam uiscosissimum est, ulcera sanat. Oryza quoque idem præstat, milium &
panicum, ac zea siue alica, aut lens purgata cortice, si bis incocta fuerit. Aluo nimum a-
litricta, atriplex, beta, asparagus, & quod spinachium à spinoso semine dicitur, dari potest,
ac melopepones, in escâ cucumers, ac cucurbita, laudantur. Aluo uero præcipi, quæ im-
becillis ægris periculosa est, caseus recens, & panis ex uino mali punice, acri, aut cydonio-
rum succo. Inter maxime nutrientia, iecora gallinacea, gallorum testes, perdices, atrage-
nes anniculi, columbacei pulli, non alites, merule, turdi, alaudæ, hœdus, ac uisulus, omnia
assa potius quam elixa ex succo arantiarum, aut mali granati, siue uix acerbæ succo lau-
dantur. Admittuntur cuniculi, lepores, que iuniores, aut capreoli. Probantur oua recen-
tia forbilis, ualeat & ius brassicæ, & amygdalinum ferculum. Si agglutinandum sit, ex la-
cte iuuat, sicut & hœdina caro, aut uisuli, que nondum herbas gustauerat. Iuuant & fa-
xatiles pisces, ac canceri fluuianiles, quos nimium, ut puto, superfluo præparati iuuat per
se enim phibis peculiariter profunt. Cochleæ quoque maxime laudantur in cinere co-
ctæ, testudines item, aut ranarum crura, mire enim recolligentibus uires conueniunt. Rẽ
frigerant sanguinem, & cholera pariter sedant, conglutinant, bene nutriunt, non eu-
anescere facile nutrimeto. Et ex ijs aqua ex sublimato uapore collecta, efficacissima per-
hibetur. Quidam et psytacum miris laudibus præferunt, incerto tamen autore, iucunde
loquacitati non parentes, qualis psytacus deligendus sit, non refertur, plura ætate no-
stra genera adinuenere, que apud aurores, quos uiderim, nondum demonstrata sunt, tu
ridas psytacos uidete noui non est. Miræ magnitudinis sunt, quos ætas nostra uidit, co-
lumbos magnitudine superant domesticos ingenti capite, oculis proportionem minimis,
robro ingenti nigro, uarijs plumis, aliquibus canda, ut uiridibus, obloga, alijs ut colum-
bis, breui ac lata, humana uerba uel articularius facilius, que exprimunt. Id genus actium
mercatores Lusitani Emanuelis regis inuictissimi, ac extremi orbis ad Indiam usque do-
mitoris cura cum aromate, eборе auro, que conuehant. Inueterata tibi pulli columba-
cci eo farre uel alica, dandi sunt. Aut hœdorum pedes, aut uisulorum cum amygdalis, pi-
neis nucibus, aut pistacijs offeruntur. Inter cibaria ciceris et fabæ farina, amyllumq; cum
lacte & oleo amygdalino, addito saccharo, laudantur. Sed de lacte plura dicenda restat,
nam inter præcipua auxilia habetur uaria, ut prædicant, dote, muliebri præsertim ex ube-
re haustum, deinde asinum, tertio caprinum laudatur. Duplici enim uase colligunt, æ-
que ita tepens ad phibis prociuis deserunt, ne uis euascat, nam & lincæ oleo mul-
gendo utuntur, ne spuma transeat in potionem. Præferunt, si sacchari puri plusculum con-

Psytacorum
specie.

Visus ratio in
ueterate tabis.

*Signum conco-
ctionis peractæ.*

iecerint, uel mellis, aut salis micam, lacte epoto, uinū subinde bibere damnamus, & quo ad penitus decoquatur in uenire, ab omni potione alia abstinentum est. Legitime concoctionis notæ sunt, si stomachus nihil acerosi eructet, aut si intus non fluctuat uentris. Alij cum simlagineo pane lac ipsum offerunt, & rursus uino parcetes, lac demum bibendum exhibent. Cum amylo potum magis conglutinat, aut tragacantho, aut spodio, aut thulle syriaco. Saccharum quoque rosaceum magnis celebratur laudibus. Lac cum glycyrrhizæ succo ut purulenta extrahantur, uulter bibitur, uel cum seminis melle decocto, aut papaueris albi seminis lacte, aut semine melopeponis, sed quoniam proficiunt in medendo ubera pascuis, salices, plantaginem, abrotanum, fursur, hordeum, zeam, & his similia damus bestiis uescēda. Verum si dolor capitis cum febris acuta affuerit, aut sitis importuna, fluxus uel uentris, aut spiritus intus cum dolore sonans, ab ea potione abstinentum est, quoniam ex nocte terere solent medicos. Quidam lac ipsum lapidibus fluuiantibus, ac candente ferro crebro excalefaciūt, secum ac buryrum eo modo absumentes. At si febrim excitauerit lac immodice haustum, pusillam damus salubrem. Remissa febris, sedatisque terrentibus accidentibus, rursus ad lactis potus redeundum est. Damus & interdum oxygalam, quā si sedamus in primis, & ardores pariter febris mitigamus. Lac denique acore uisiatum in primis damatur. Secundam uero mensam implent passula cum amygdalis, aut caryce, uel quā pinguisime fici, palmarūque præpingues, uinum in prandio ac cœna distaxat damus album, subausterum, aut aciduli saporis aqua pluuiatili mixtum. Si febris uero acutior fuerit, hordeaceam duntaxat laudamus, aut myrtilum, papauerinū, syrupum, aut mali punice uinum dulce, aut modici saporis, uel cydoniorum uinum, & his similia.

De curatione phthisis in comuni,

Cap. XXXIII.

DE stillationes capitis in primis (si opus est) firmamus, de quibus suo iam diximus loco, uenam enim cephalicam efficaciter aperimus, quā rheumatismi impetus suscipimus. si uomica uero, aut pleuritis, aut peripneumonia antecedit, suis remedijs prius occurrimus, quæ priori denarrauimus libro. At si forte phthisim calidior habitudo excitauerit, ex sanguinis exundantia, iecorariam tum uenam hâud dubio uulter secamus, uel si uires affuerint, ex ea iterata missione quæ inter minimum & sequentem dignam finitur, extrahimus. Verum inter utranque missionem, æger uires delicatius recolligimus. At si feruens bilis peccauerit, hac leui & idonea potione subuenimus. Habet callitrichi manipulum, zzyzypha passa, myxana 40. pruna arida 20. in aqua bene seruēfacito, & percolato in eius decoctū. Illique atramepti, & roris syriaci ana 5. dissoluit, & syrupi uiolari 5. maturinis egelidum dabis in potu, subinde ægri uires ualidiores refice, ac rursus si opus est, alium eodem modo soluit, continenter quæ ægrum effice ualentiorum. At si ex phlegmate uisum ortum fuerit ex agarico, bdellio, & tragacantho portionem salutarē dabis, ac per uices resectio ualebit. Post hæc dormituris prædare facit phthisi decoctum cum rubrica armeniaca potum. Ex per interualla alium clystere subducimus leuiore, nam uehementiores sicuti & uomitiones plurimum obesse facientur, auctore Hippocrate, frequenter enim uomitū ulcera pulmonis dilatantur. In hoc morbo consideranter animaduertendum est, ne intempestiue abstergendo ulcus ipsum alius reddamus, unde sanguinis reiectiones exiales oriuntur, dilatato ulcere. E diuerso parī incertitia, ne impura ulcera uel non purgata, intempestiue conglutinare stypticis festinent, unde purulenta intus materia nocentius continetur, & erodiendi maior occasio redditur. Ex ea causa anhelitus difficilior fit, & tussis pariter excitatur molestior. In uniuersum phthisicis febricitantibus molliter refrigerantia conueniant. Sine febris uero calidiusculis subuenimus, ipsam liquēfactis iam membris, humidiuscula, aut uix exiccantia profunt. Vlcus denique quo deterius est, eo exiccantibus magis indiger auxilijs, utranque tamen interdum rationem complectimur, diuersis diei horis, aut permixtis inter se medicinis, conglutinantia quādoque & abstergentia commiscemus, utranque causam obseruantes, plus minus uel prout excessus alicuius rei requirit. Pari modo considerandum est, si corpus tabitudine dispareat, ac simul puridi intus humores sint, contrarijs enim curationibus

*Phthisis ex fer-
uore bili.*

curationibus indigent, tum suspēctæ causæ magis incūbendū est. Sed ad simplicia tranſeāmus, ex quibus uiles ex omni parte mixturas facimus.

Que simplicium facultates phthificis profunt,

Cap. XXXV.

Mellis naturam primū exequamur, quoniam per se, aut cum alijs mistum ad phthi-
sim ualer, & omnia pulmonis uicia sanat, nam intus forisq; purgat & abstergit,
id'que natura adamat. Idem facit aqua hordacea per se, aut ex saccharo uel melle. Cice-
ris quoque ius prodest, hyssopi decoctū, iridis & prassij, ualer alij decoctū in fabe forbi-
tione. Ari quoq; farina in pane permixta coquitur, & datur. Myrrhis in forbitione sub-
uenit. Betonica obolis tribus in aqua. Et scytice herbæ oboli tres ē passio pulmonib; ex-
trahunt difficiles excreationes, easdē purulentas pulmonis, pectoris'que, & ab eo hali-
tus graueolentiam butyrum efficacissime leuat, cum pari modo mellis acris uel cretici
decoctum donec ruffescat, marutinis sumitur ad linguz mensurā. Quidam & lactis re-
sinam addunt, quam per se nostri ex ouo forbili dari censent. Lini semeni cum oua passa
addito croco commanducatur. Ad tabitudinem reductis longo morbo, peculiariter ali-
ca subuenit ternis cyathis ad sextarium aque sensim decoctis, donec omnis aqua consu-
matur. postea sextario lactis caprini, aut alimini addito, per continuos dies, mox adiecto
melle forbeatur ita & ad synteses ualer. Qui quadrates axungie & mulsi in uini cyathis
tribus decoquant, quinto die picem in ouo sumi iubent, circūligatis lateribus, & pecto-
ribus, & scapulis eorum qui phthidem sentiunt, tanta'que est uis, ut genibus etiam adalli-
gata redeat in os sapor, eam'que expuere uideantur. Medetur phthificis quoque lupi se-
ci ex uino. Et maciz suis foemine herbis paste lardum. Carnes'que asinuz ex fure, uul-
pis item pulmones. Fimi aridi, sed pabulo uere pasto boue, sumum arundine haustu pro-
desse tradunt. Bubuli quoque cornus mucronem, exustum duorum cochlearium men-
sura, addito melle pilulis deuoratis. Capræ tū seuo in pulre alicia. Et phthiſim & tuf-
sim sanari, uel recenti cum mulso liquefacto, ita ut uncia in cyathum addatur, tūz' que
ramo permiscetur lupi adipe, & capræ seuo, & lactis pari mensura deploratum phthiſi-
cum conualescere affirmant. Alij suilli fimi cinerē ex passo profuisse scripserunt. Et cer-
ui quoque pulmonē maxime subulonis siccatum in turno, tritum q; in uino. Cochleas
in cibo sumptas, aut earum cinerem ex uino. Hoc malum sentientibus, Lasi in salutaris
perhibetur. Pinguedini corporis conferunt plusquam sit uersimile, nuces abellane. Im-
becillitatem omnem reficit lac bubulum, asininum, caprinum, muliebre in primis, ac suil-
lum utilissimum est. Sed Democritus medicus capras lentisco pascebat. Cancris fluuiati-
les denum ex iure sumpti haud dubio profunt. Laudauere cēdriam mane sumptam, lini
guæ mensura ad purulentas excreationes, graueolentem'que halitum, ac diuturnā tuf-
sim, alij picem liquidam linguz quoque mensura ad pulmonis ulcera repurganda. Pau-
lus porum capitātū ex farre, aut polana decoctū in forbitionibus dari censet, aut per se
sub cinere coctū & deuorātū. Aqua in hoc affectu pluriā pferetur, ac mulla ex ea ualet.

De compositionibus ad phthidem,

Cap. XXXVI.

Ex compositionibus laudatur hyssopinus syrupus, & elegantiā ferē omnia, in pri-
mis quod à brassica nomen habet, & ascylla bulborum genere. Aut Galeni medi-
camentum, quod habet hyssopi recentis, thymi, iridis, pares portiones, ex melle excipiuntur,
& ex mulla tepente marutinis datur §. pondere, ulcera mīrē repurgat. Et prassij quo-
que decoctū uel aqua cum iridis farina. Potio alia utilissima est, ac familiaris, habet calli-
trichi, chamædices, uiolarum singularum manipulum unum, passule patrensis nigre,
styxorum, zyzyphorum, caricarum ana §. i. hyssopi, iridis ana §. s. betonicæ, seminis foe-
niculi ana drachmas sex, mellis aut sacchari quantum satis sit. In ardentiori febre hor-
deum, uiolās, melopeponis semina coniiciunt. Alia haud dissimilis potio, eo modo fit.
Radici glycyrrhizæ, passule §. 2. callitrichi M. i. s. pulmonis uispi, papaueris albi, semi-
nis melopeponis, rosarum, uiolarum, seminis anisi, foeniculi, seminis gossipij, uel gorthio-
ni, maluz, cancrorum fluuiatilisum crematorum ana drachmas sex, plantaginis, hyssopi
ana drachmas septem, seminis cydoniorum malorum §. s. in aqua fontana uel pluuiā de-
coquitur, adde penidia & saccharum. Potio alia, quæ & alium emollit. Continet filique
alexandrinæ succum atrum lb. s. zyzypha & myxa 30. passule §. s. seruatiā in aqua lb. s.

Mellis uis.

Tabis ex longo morbo curatio.

Potio alium emolliens.

ad tertias, percolatis, adde penidiarum libram, olei amygdalini recentis ℥. i. Ictui ignis in pore ad spissitudinē mellis decoquito; adde uiole aride farina ℥. i. in uitreō uase ad usū seruato, modus est ad ℥. ii. ex passula decocto, aut myxorum. Eclegma uisē habet amygdalatum amararum, crui ana drachmas duas, betonicę, hyssopi, iridis, seminis feniculi, cinnamomi, glycyrrhizę ana drachmas tres, croci, uiolearum, cardamomi, ana drachmā unam, carycarum pinguiū, passularū ana ℥. i. nucum pinearum, semen gossipij ana ℥. i. s. mellis Cretensis puri quantum opus sit. Datur lingue mensura. Ne pulmones materiat undecunque fluentem recipiant, & eos robustos reddamus. Valet myri baccarum decoctum, aut syrupus cum pulmone uulpis arido & contrito. Vel id medicamen, syrupi myrti, rosacei, sacchari ueteris ana drachmas duas, pulmonis antedicti, gummi arabici, tragacanthi, succi glycyrrhizę, croci, seminis feniculi ana drachmā unam, omnia com. miscbis. Paulus difficulter tussientibus, thymū, hyssopum, glycyrrhizę succus ex melle crudo Cretensi in pilulas digeruntur, quę sub lingua si conineantur, mirē ualent. Effaciter congruit Mithridatum ex dialimaton & diaechidon. ualidius remedium est armeniaca rubrica pota, aut diatragacanthon cum rubrica eadem, aut Eldre antido. tum, sed posteriores aliud genus eclegmatis faciunt, quod ulcera repurgat ac conglutinat, uel si febris affuerit. Habet seminis papaueris albi, seminis lini tosti, spodi, croci, amygdalarum dulcium ana ℥. i. amyli, gummi arabici, tragacanthi, seminis cydoniorum, seminis cucumeris faciui, melopeponis ana drachmas sex, fabę dempeō cortice, seminis gotthoni purgati, seminis nasturtij, amygdalarum amararum ana ℥. i. s. penidiarum ℥. ii. quę in aqua celesti liquefacto: & mixturā ad usū conficito. Alia haud dissimilis compositio, quę pinguedinem reficit consumptam, & febrem pariter mitigat, ac uleus repurgat, nec id serpere paritur. Habet carnis testudinis mundę, et cancrorum fluuiantium, in aqua hordeacea decoctorum, nucum pinearum, pistaciorum, amygdalarum dulcium, passul. mūdat. seminis cucumeris faciui & melopeponis purgati, singula separatim contrito. penidiarum addito, & sacchari perpurgatū albisimi quæum satis sit, ex aqua cochlearum destillata ad unitatem redigito. Quidam coniungunt superflutiosius, ut putant aliqui, gemmarum quantidam farinam pars porphirite marmore tritam. Vereor tamen

*Medicamentum
pinguedinem re
ficient.*

*Officinatum
fraus.*

*Exherentis pul
monis ulcera.*

ne quid officinarū fraude fiat, uidimus ipsi, quos smaragdos uocant, a germania ob eam causam expetitas, nam in igne coniectę ceruleam flammam in tenebris reddunt. Margaritas quoque quam minutissimas in pollinem redactas, succinū, corallium, ac os cetrū ni cordis imponi iubent. Addunt non inconsulto cinnamomi, cardamomi, machir, iridis, croci ana obolos duos, succi glycyrrhizę, tragacanthi, gummi arabici ana drachmas duas. Cancrorum quę fluuiant, si tosti fuerint, & pulmonis uulpis preparati ℥. i. omnia unā coniunguntur ad quotidianos usus. Vlcera pulmonis exsiccantur, ut tradit Galenus, cinnamomo, myrrha, casia odorata, croco, tunco quadrato, xyloballamo, spica, amomo, thure, terra lemnia, ocymo latifolio, quo uiria pulmonis ac pectoris ex alto exieat, ualeat & rosa rubens arida, ac eius crocinum semen, hypocystis, myrrā quę hęcet. Sed alia compendialiter, sacchari rosacei ueteris libram, succini, margaritarum, ossis in corde cetruo reperi, sanguinis draconis ana drachmas duas, mane & uespere detur cochlearij mensura, deuorato. Lac asininum in potu dabis, aut caprini, aut efficacius muliebre. Oriens camelarum lacte phthisicos & hecticos releuat per omnes diēs. Galenus saccharum ro facem adeo perseverat laudat, ut etiamnum cum pane obsonij uice dari suadeat. Sed cauēdū esse inquit, nisi repurgato pulmonis ulcere, alioquin noxiū. Cū lacte uero omni no saluberrimum, si febris affuerit ex hordeacea duntaxat aqua. At si nimio usu excretionis purulente intus occlusę fuerint, syrupus tum hyssopinus ualeat, & si alius nihil reddit, syrupus uiolaceus ex eadem hordeacea prodest, nā emollit. Est & alius importunus phthisicis affectus, hoc est tussis, quę diu nocturque agros plurimum infestat, nec solum patitur capere. Et si de tussi suo iam diximus loco, nunc pauca non ab re dicenda sunt, quoniam & utriusque causę ratio habenda est. Expertum id medicamen habetur, quo tussim sedamus, & ulcus pariter conglutinamus, seminis papaueris albi drachmas decem, gummi arabici, amyli, gruni epichymi similis ana drachmas tres, seminis portulacę, maluz, ana drachmas tres, spodi, succi glycyrrhizę ana drachmas duas, penidiarum

*Medicamentum
contra tussim.*

diarum par omnium pondus, cum papauerino syrupo conficito, iustus modus est ad 3. Bechicon ad phthysicam tussim quod sub lingua continetur, habet seminis cucumeris facini purgati cortice, melopeponis, cucumeris rotundi ana 3. s. seminis portulacæ, papaueris albi ana drachmas septem, gummi arabici, amyli, tragacanthi ana drachmas quatuor, contrita cum penidiarum æquo pendere ex seminis cydoniorum decoctio in pilulis conformatur, misce enim tussim eam sedant. At si tussis & alius nimium quam opus sit, citius ægrum infestauerit, prodnus occurret, nam periculosa dilatione facile æger corripitur. Gummi arabici, rubricæ armeniæ, spodij, seminis myrti ana drachmam unam, contritis in farinæ modum, ex myrtino saluberrimè datur drachmæ pondere, quidam addunt bdellium, ac siliquarum semina contrita. Idem præstat gummi arabici, tragacanthi, succi glycyrrhizæ, spodij, rubricæ armeniæ, myrti baccarum pares portiones, modus est ad drachmas ternas cum myrtino syrupo. Thoracis uero rheumatismus, ut tradit Paulus, Diterum superimponitur emplastrum. At si excicandi tantum cura fuerit, aloës & acatæ cupressini conus, sandarachæ, & brassicæ thyrsi cineris cum myrtino oleo pares portiones miscentur. Conglutinant enim & excicant ulcera interiora. Si uero refrigerare, ac simul emollire uolueris, thoracem, ranarum pinguitudine, butyro eloto, oleoq; amygdalarum dulcium inungito, addito uiolaceo, ac muliebri lacte cum seminis cydoniorum lentore, albicante, cera adiecta, eo modo unctulum conficies saluberrimum, quo etiamnum cura ac brachia interiora in hectica affectione iungas, nam febrem alterando mitigas, ac vires pariter instauras.

ALEXANDRI BENE

DICTI VERONENSIS PHYSICI, DE COR-

dis principatu, ad Maximilianum Cæsarem Augustum Impera-

torum inuictissimum, Liber X.

Proemium.

In libris qui de Anima inscribuntur, ac in his qui de Animalibus ab Aristotele editi sunt, humanam animam unam esse per se essentialiter, à potentijs suis distinctam, traditum est, eandemq; esse uitæ, sensus, motus ac intellectus initium. Ex quibus diuerse pariter actiones, affectusq; uarij oriuntur, et pro instrumentorum uarietate ad operum plurima officia disponuntur, quorum gratia partes organicæ constitutæ sunt, & quia una tantum forma habetur, haud irrationabile est, unam pariter ex omnibus membris principium esse, hoc est cor, in quo anima ipsa sedem habeat. Eorum enim, inquit, quæ in corpore sunt, necessarium est unam esse principia, pluralitatem namq; imperfectio, ac rerum confusio sequitur, & sicut omne calidum ad primum elementum calidum refertur, ita actiones corporis ad unam primam causam rediguntur, in qua uniuocationis communicatione participes fiunt, ob eam causam cor instrumentariarum partium origo est, et omnium potentialum initium proditur, in quo caloris fons est, qui per omnia membra ad uaria munera diffunditur. In corde enim spiritus gignitur, principale animæ instrumentum, & uirium omnium ueluti ueluticuli ad singula membra distributum. Ob eam rationem sedem in medio corporis possidet, cui duo membra secundaria subiecta sunt, scilicet ad cerebrum, cuius uicem subit uicaria spiritus medulla, ea enim membra spiritui à corde suscepti pro sui natura temperant, atq; distribuunt, peculiare instrumentum sensibilibus affectionibus & operum, hoc animale, illud naturale appellatur. Quod proculdubio assiduo ministerio cordi famulatur, nec cetera membra ob aliam causam conformantur ab anima, nisi quod cordi annexa sint. Ita eo nanque omnes potentie, licet indilcrete, atque confuse, sunt. Quarum alie in cerebro, quædam in iocinore manifestè apparent, quæ & aliud nomen prodnus sortuntur. Eadem quoque ratio cerebri contingit, in quo uis sensibilis, ac motiua uis dignoscitur, sed si ad reliquos sensus diffunditur, prodnus discretæ dignoscitur. Idem namque materialiter spiritus est, qui in oculos & ceteros sensus distribuitur, utrum adepto nouo rursus temperamento in ipsis officialibus instrumentis, nouos ac peculiare sensus

Humana
anima.

Cor sedet
animæ.

Cerebri offi-
cium.

*Iocinoris fa-
cult.*

adipisci uidetur, hic uidendi, ille olfaciendi dicitur sensus. Sic iocinoris pariter potestas à corde susceptum spiritum uitalem, in naturalem commutat, qui per uniuersum corpus diffunditur, unde cetera membra ali dicuntur, sic & animalis spiritus in omnes partes disseminatur. Quisq; enim sensus separatim suas possidet sedes, quæ officiorum gratia, & munerum constant, in ijs obiter spiritus præparatur, cum enim cor principale membrum male afficitur, cetera pariter membra secundaria languent, & interiorem sentiuntur, quod si recreatur, eadem quoque membra protinus rescinduntur. Quod secus in cerebri & iecoris affectu contingit. Exemplum unum huius rei afferam. In phrenitide, hoc est cerebri alienatione, quæ ex affectu præcordiorum quandoque euenit, quas phrenes uocauerunt, si quando hominem delirare uidemus, licet cerebro commoda imponatur remedia, prodesse tamen nequicquam animaduertimus. Sed eadem præcordijs imposita ceu morbi origini, prodesse facile non dubitamus. Ita & in comitali morbo, ac uulue conversioni contingit. At medicorum ferè omnis schola, animalis uirtutis principium in cerebro esse contendit, ac in iocinere naturalem potentiam suam esse asserit, nec cordis officium sine cerebri auxilio, seminibus quæ animalis spiritus consistere posse, ex quo particulares sensus generales quæ motiones oriuntur, quæ si leduntur ob cerebri communicationem, ad morbi originem uniuersa conferimus remedia, nunquam tamen neglecto cordis principatu, cognimusq; cerebri peruersam habitudinem amouere, & naturalem ualidiorem reddere. Patentur tamen eadem membra quæ etiamnum principalia dicuntur, (uni primo ueluti totius corporis principi necessaria præstare obsequia, quoniam (ut tradit Galenus) thesauros uitæ indefesse custodit perpetuus calor naturalis fons. Animalia namque quæ hyeme conduntur, in tanto sensuum torpore non commoriantur, durante in corde exigua illa uitalitate, exinde primo uere excitantur, & spiritus per omnes singulas partes diffunduntur, ac anima pariter in easdem torpescens diffusa ad statuta sensuum instrumenta delabitur. Quibusdam ueluti riualis ex uitali spiritu, ac ipsa anima singula membra sensationem habent. Anima enim uno actu per diuersas officiales partes de albedinis & dulcedinis qualitate diiudicat. Quoniam uena & eadem sine instrumentorum diuersorum relatione in omnibus membris inuenitur. Ita quod unum & idem numero album & dulce, & similia in anima considerantur, unde in eadem unum & idem numero genere sensuum omnium reperitur, secundum tamen instrumentarias partes specialiter continetur. Omnia denique membra anima sensuum informantur, nec tamen omnia sentiunt, quoniam singula organicas partes à natura in aliquibus constitutas non possident, quod in ossium præsertim callo, qui sensu penitus caret, facile conspicimus.

*Vnum numero
sensuum omnium.*

Acetia.

De uitali spiritu.

Cap. I.

*Vitalis spiritus
in corde.*

*non abesse
debet.*

Diximus ex corde uitalem spiritum tanquam ex uberrimo perpetuoque fonte manantem, quem Plato ac Galenus irascibilem uocauerunt, quoniam irascens peccatis sic sedes, ac manifesta. Is spiritus per uenas pulsus ad ossa usque diffunditur, charilaginesq; ac nexos duos. quod eo non indigeant, sicuti è diuerso quædam membra sunt torpescencia, aut paralytica, quæ nec sentiunt, nec mouentur, eadem tamen & uiuunt, & aluntur, addimus & non ab re & alios quoque cordis affectus, metum, odium, incedorem, amorem, spem, ac lætitiā, quibus alia adamamus, appetimus quæ, quædam refugimus, aut odio persequimur, has passionēs exteriores sensus interiores quæ antecedunt, multa enim sola conspectu terrent animalia cōgenito odio, sicuti accipiter columbam: soli homini uel insomnia terribilissima sunt interdum, uel plumbis sola cogitatio terrorem facit: Vitalis qui ad membra pro uita diffunditur, eadem præparat, ut ceteras uires suscipiat, & earundem certa materia habetur, sine eo quidem spiritum mors est haud dubia. Viuere tamen cor percipitur, ceteris plerumque sensibus interceptis, nam animal prius uiuere, quàm ali, moueri, aut sentire creditur. Idem spiritus reliquarum actio num initium est: & si nutritiua uis pro conseruatione cuiuscuq; animantis uitalem spiritum nutrit, atque tueatur. Ita quod non ut sit, sed ut conseruetur id euenit. Ex præterea actiones motib; contrarijs sentitur, spiritus enim in arterijs et in corde perpetuo contrahitur ac diffunditur: animalis quoq; ad contrarias pariter motiones manifesto cernitur, nam &

Vitalis spiritus.

nam & euidentiores sunt. Naturalis uero motio musculorum uario situ, fibrarum quæ contractu modo conducti, modo reuocati, continet, aut expellit. has uires prioribus subiectas esse contendunt, attractricem, expultricem quæ uocantes. In ijs partibus quæ in eis appellantur, in longitudinem proceri dilatant, qui per transversum feruntur, constringunt. Vitalis demum functio in alendis membris nullum præstare auxilium uidetur, quæ tamen in cordis domicilio ex sanguine purissimo, ac aëre temperato mundo, quæ ac lymphido uitalem congenerat spiritum.

Decordis effectibus.

Cap. II.

Cor uiscerum omnium, inquit Plinius, uitijs non mæceratur, nec supplicia uitæ trahit, lesum quæ mortem ilico affert: ceteris corruptis uitalitas in corde durat. Galenus quoque, phlegmones aut duros abscessus, aut uulnera cor non sustinet, nec eius membranz inuolucrum, cuius aquosus humor si absorbitur, Galeno autem, palpitatio nem facit, ac synectism. Si uulneratur, etiamnum letalis est ipsa uaginatio cordis: Paulus Aegineta ex phlegmone uel erysipela, ceteris uehementissimis distemperantijis, acutissimis febribus, sanguinis profusio, sinistro cordis domicilio aperte, uel compari bili cerebri affectu, uel secoris, aut oris stomachi, animi morore, terrore, subita ingenti & insperata letitia, animi defectus oriuntur, hæc Paulus. Addimus & uulge præfocaciones, aut ex synanche permutatam in pæcordia materiam, pleuritidis quæ, aut peripneumonia, quæ interdum occissime interfinit. Summus præterea dolor, & rerum graueolentia, ut si nauis sentinâ tritum corruptum habuerit, odore grauissimo superuenientes protinus suffocati, sicut et fumeus uapor ex infurnibus metallicis adulterationis. Cielu quoque conglobato sanguine interisse multos haud dubium est, sicut ijs id sepe euenit, qui aspera hyeme noctu equitantes, frigore correpti ad emporia feruntur, eo habitu rigentes in equis cernuntur, quo domi conscendere, flagella manu tenentes. Cordis mala sunt animæ defectus, palpitatio cordis frequens, cardiacus morbus, habitudinis corruptio. si cunctætica dispositio, oppilationes, quæ interdum sanantur, sed nec ulcuscula patitur membri nobilitas, nedum uulnera, aut abscessus, quoniam, ut tradit Aegineta, protinus subducuntur spiritus, & extrema sudore profluunt, & frigore corripuntur extitit. Sed uenena in primis ferè omnia cordis uitalia obsident, nec ferè alia membra laedunt, de quibus in libris uenenatorum dicemus.

Palpitatio cordis.

Animi defectus unde oritur.

Quibus notis cordis qualitates dignoscantur.

Cap. III.

Cordis qualitas ex uenarum in primis pulsû, anhelitu, pectoris quantitate, ac thoracis formæ, & in natis pi is, tactu, robore, naturalibus moribus, & uaria cogitatione dignoscitur. Calidi igitur cordis signa sunt, in obeundis rebus animicis, & in actionibus agilitas, sed augeat uiria distemperamentum maius, quoniam ad subeunda pericula ex maiori caliditate temeraria oritur cõfidentia, ac demum furor, uastitas thoracis occurrunt: hinc pectoris, calidiora tactu membra sentiuntur, sed omnem infrenat interdum impetum iecur ac cerebrum, si natura frigidiora fuerint: quidam & lienis quòque distemperantiam annumerant, quia tantus cum ceteris feruor compescitur: ea quandoque thoracis uastitas ex cerebri, medullæ quæ spinæ magnitudine contingit: unde ipsius uertebre cum pectore & costarum crate in amplum repanduntur: propterea si caput exiguum fuerit, cum thorace ampliore, caliditatis certum signum habetur, ediuerso frigiditatem nunciat. In calido corde pulsus magnus, fortis, uelox, sitq; frequentior reddatur, plurimumq; in anhelando pectus attollitur. At frigiditatis cordis indicia sunt, pulsus angustior, segnior, ac rarior. Galenus ubi de pulsib. egit, magnitudinē, inquit, pulsus si augetur necessitas, primū subite, secunda uelocitas consequitur, postremo frequentia succurrit. At ediuerso communiu necessitate pulsus primo apparet, deinde tarditas, demum paruitas accedit. Ita quod si quidō pulsus exiguus exstiterit, tum tardus ac rarus esse contingit, tum & angustior thorax, ac nudo pido pectus est, anhelitus quoque pulsibus haud dissimilis, hi minus audaces sunt, pauidi, præparci animi, ad actiones segniores, fragiles, foemineis moribus: nisi studio aut disciplina naturalem exdient uigorem. Aride uero distemperantia signa sunt, pulsus uenia tactu durior, ictus parui ac exiles, ueloces in terdū, ac frequētes, ex ea furor & si serus, implacabilis tamē atq; perissas oriuntur: mīdi sūt, caninis

Caliditas cordis nota.

Frigiditas cordis signa.

*Humidioris tem-
peramenti cor.*

caninis moribus, siccoris cutis atque aspera, sed eam quâdoque intemperantiam iecur multum mitigat: angusto sunt pectore, Iqualido' que corpore. Humecti demum temperamenti priori contrarie notæ sunt: pulsus uena ueluti mollior, ad iram pacem' que subitam animus prompelor, qui haud difficulter placatur: leui et molliore corpore. ea tamen iecur multum uirium adscit, si aridior affuerit.

Signa temperamenti.

Cap. IIII.

*Animi mores ex
corporis tempe-
ratia.*

Temperamentum uero cor arguit inges corporis robur, & lacertorū omnium summa firmitas, animi' que uigor, ex perfecta similiarium partium habitudine: que lymphido spiritu, ac sanguine puro constat. Contraria sequuntur ex eorum damnata improbitate, attamen membrorum imbecillitas ex cerebri interdum offensione contingit. Ex temperantia deinde animi tranquillitas, mentis serenitas, fides, spes, comitas, hilaritas, in omnes' que prompta læta' que charitas. heroum corpora sunt ex omni parte apte, bene composita, in quibus exacta proportione nihil desiderari posse uideatur. Cum cor'is enim temperato calore ius informatiua cetera membra congrua proportione configit, nam membrorum perfecta compositio, temperatam quoq; habitudinem sequitur: nisi defectu materie aliter contingat. Pulsus itaque ex omni parte mediocritatem illam raram, ac omnino diuinam præ se fert, talia corpora non ubique apparent, sed sub coelo dominaxat temperato. Qualis fuit dogmatis nostri conditor sanctissimus Iesus Christus ex uirgine sine patre genitus, purissima unicum huius temperantia exemplum.

De cardiaca.

Cap. V.

Cardiacus morbus & si sine dolore, tamen periculosissimus est, præternaturalis est, supra modum enim cor palpiat, contremiscere exinde sentitur, tum diffilatur spiritus, atq; in totum subducitur. Ex uarijs oritur causis, quæ cordis uires solent prosterne- re, unde ad sua officia inualidius redditur, palpiat namque primum, deinde tremit, & in defectu penitus non mouetur: tum lipothymia siue lipopsychia dicitur: mox si cor non mouetur, animæ defectus uocatur, siue defectio: aut subductus spiritus appellatur, nostri trito iam uocabulo syncopen uocitant. Ex calida habitudine perperio ea cardiaca euenit, aut frigida, cōtraria enim facile is morbus suscipit, nam illa diffilato spiritu, atque euanefcente extinctæ animæ speciem præbet, ut in thermis sæpe euenit, aut solis uapore, aut febris adurente. Hæc ut in nocte gelida spiritum comprimit, & præfocat, idem enim efficiunt contraria, cum uires & sensus intermoriuntur, & qui angusto quoque sunt pectore, ueluti suspensosi cardiaci quoque uidentur, ex metu magno, ex oris stomachi coimmunicação, uulnere' que, aut ex peripneumonia id genus morbi contingit. Ea interdū causa in febris cum sudore iungitur, & cardiaca diaphoretica appellatur, ex caliditate membrorum congenita humiditates resoluente, eam dissolutionem Galenus paresim uocat, unde tabes, & totius corporis macies consumpto corpore innascitur.

*Cardiaca di-
aphoretica.*

Cardiaci morbi signa & causa.

Cap. VI.

Inanis primum pauor hominē occupat, extremæ' que partes corporis frigent: aut tepentes sunt: imbecilles uires sunt, ac pulsus exilis est, segnis ac frequens, & anhelitus iquoque ei haud dissimilis est. has affectiones quædam corporis imbecillitas ad omnes actiones sequitur si ex acuta febris fuerit, ac cum sudore uires dissoluerit, à causa calida fieri certum est frequentissimum est à causa frigida, quam febris leuior sequitur. Ex uicinitate pris stomachi stomachica uocatur, quæ ex oris stomachi affectibus dignoscitur. Ad cardiacum morbum (ut tradit Celsus) transeunt phrenetici, qui ex acuta febris causatione fiunt, id autem, inquit, nihil aliud est, quàm nimia imbecillitas corporis, quod stomacho languere immodico sudore dissoluitur. Licet' que protinus id esse, ubi uenarum exigui imbecilli' que pulsus sunt, sudor autem supra consuetudinem, & modo & tempore ex toto thorace, & ceruicibus, atque etiam capite prorumpit, pedibus tantummodo & cruribus siccoris, atque frigentibus.

De Curatione.

Cap. VII.

Ex eodem autore. cataplasmata reprimētia præcordijs imponi debent, & sudorem exinde cohiberi oportere. Id præstat acerbū oleum, uel rosa, uel melinum, aut myrteum, quorum aliquo horum corpus leuiter perungendū, ceratumq; ex aliquo horum

tum imponendum est. Si sudor uincit, deliniendus homo est, uel gypso, uel argenti spuma, uel cimolia creta, uel etiam subinde horum puluere respergendus. Idem præstat puluis ex cōtritis aridi myrti, uel rubi folijs, aut ex austeri & boni uini arida fece. Plura quæ similia sunt, quæ si desunt, satis utilis est quilibet ex uia puluis iniectus, super hæc uero quo minus corpus insudet, leni ueste debet esse cōtectus loco non calido, fenestris patentibus, sicut perflatus quoque aliquis accedat. Tertium auxilium est imbecillitati faciens, uino cibo quæ succurrere, cibis nō multis quidem, sed sæpe tamen, nocte ac die dandus est, ut nutriet, neque oneret. Is esse debet ex infimissima materia, & stomacho aptus. Nisi autem necesse est, ad uinā festinare non oportet, si uerendum est, ne deficiat, tum & interea ex hoc, & hoc ipsum austerum quidem, sed tamen tenue meracum, egelidum subinde & liberaliter dandum est, adiecta polenta, si modo is æger parum cibi assumeret, id quæ uinum esse debet, neque nullarū uirium, neque ingentium, recte quæ tota die ac nocte, uel tres heminas æger biber, si uastius corpus est, plus etiam, si cibum nō accipit: perunctum ante perfundere aqua frigida cōuenit, & tum dare. Quod si stomachus resolutus parum cōtinet, & ante cibum, & post eum sponte uomere oportet. Rursus quæ post uomitum cibum sumere, si ne id quidem manserit, sorbere uini cyathum, interpolata quæ hora, sumere alterum, si id quoque stomachus reddiderit, totum corpus bulbis contritiis superillinendum est, qui ubi inauerunt, efficiūt ut uinum in stomacho cōtineatur, ex quæ eo toti corpori calor, uenis quæ uis redeat. Vltimum auxilium est, in aluum prisane uel alicæ cremorem ex inferioribus partibus indere, si quidem id quoque uires teneat. Neque alienum est, naribus quoque æstuantis admouere quod reficiat, id est, rosam & uinum. & si qua in extremis partibus frigent, unctis & calidis manibus fouere. Per quæ si consequi potuimus, ut & sudoris impetus minuatur, & uita prorogetur, incipit iam tempus esse presidio, ubi in tuto esse uidetur. Verendum tamen est, ne ad eandem imbecillitatem cibus recidat, itaque uino tantum remoto, quotidie ualidiorum cibum debet assumere, donec satis uiriffi corpori redeat, hæc Celsus. Paulus si cordis uehementes inquit palpitationes ex superuacua plenitudine sunt, uel si sanguis plurimum seruet, corde nimium excalescente pectus assidue ac alte attollitur, contra si frigescit parum, ac raro spiritu intumescit, cordis deliqui curationem supra diximus, inquit, ea duntaxat addenda sunt, quæ defectiōni subueniunt, post extremorum perfrictiones, unctiones, & purgationes, cataplasmata, immodicos sudores cohibemus myrti puluere, cimolia creta, electro, balauistijs, thuris manna, Samia terra cum gummi aliquo, si extrema refrigerata sunt ad inguina usque ad alas, sinapis cataplasma, aut pyrethri, aut darce prodest: in cibo panis aqua madens, aut uino frigido addito, suilli perfolij, & rostellæ, auculæ quæ omnes cōueniunt, capiti ac fronti omphacium infunditur, aut simile uis stypticæ cum gummi, aut rosarum decocto. Stomacho aut præcordijs purpureæ rose imponuntur, acatia, hypocythi & alumen. Refert Paulus Galeni uerbis, uidi mus quendam, inquit, de pullu cordis uehementi, uerno tempore cordis palpitatione, triennio uexari, is sanguinis missione leuabatur morbo post annum quartum, narium uulnerata uena, ante morbi aduentum sese ab ea molestia tutum reddebat, quam rem paribus annorum interuallis uictus ratione seruata custodiebat, uerum tamen præmanura morte interijt, pari euentu, & alijs contingit. Quidam in acutis febribus deficientes commortui sunt. Aliqui non sine deliquio apoplexiæ morbo repente extincti sunt. cardiaci alij 10. uixit annum, alij 40. non excessere. hæc tamen Paulus. Sed ad compositiones transeamus.

Stomachi cibū
et potū nō con
tinentis reme
dia.

Cardiacos præ
manura morte
interijt.

Compositiones ad cardiacos.

Cap. VII.

EX causa frigida uinum factitium in potu dari iubent, quod ex ijs fieri solet, uini austri odorati sextarium, sacchari albi 3. 6. cinnamomi 3. 4. zingiberis 3. 4. galangæ 3. 1. miscetur, ualeat & diamusichum antidoti, & similia, quæ cordi subueniunt, si phlegmatis uisio fuerit, aut ante bilis, eadem si necesse est perpurgabis si per uires licuerit. A causa calida, iuuat diastadulum, & rhodofaccharum, & diabuglossum, & his similia. quos ex febris animus linquit, uel conualescentes uinum tenue odoratum iuuat, ac cibis qui deficientes recreat, & cordi conferat. Cōpositio alia quæ deficientes reuocat, & bene alit

continet

continet pinearum nucum, si in aqua prius macerentur §. s. anisg dalarum dulcium, & pistaciorum ana §. 4. feminis melopeponis purgati, cucurbitæ satiuræ, ac cucumeris, accius generis rotundi uastioris, qui dulcis est, ac molliori, laconicum uocari dicunt; ana §. 3. feminis portulacæ, succi glycyrrhizæ ana §. 4. ferici crudi recentis minutatim cōcisi §. s. cin. namomi §. 4. gariophyllorum, coriandri, castæ, uel ligni aloëticæ dicti ana §. 2. croci §. 1. nardi §. s. succini §. 1. pulpæ testudinis, aut gallinacæ, uel perdici §. 12. sacchari albiissimi lb. 4. saccharum malorum succo, qualia apiana sunt, diluat, addita rosacea, leuicq; flamma ruta bulo in cacabo in pastillum digeratur. Specierum summa postremo admisceri debent. At mala punica acerba, aut media stomachicæ cardiacam sanant, uel succo pro uino epoto.

Cardiacæ ex atra bili curatio.

Ex atra bili prodest epithymum, ac ossa quæ in ceruorum corde inueniuntur, potigibus maturinis inspersa efficaciter iuuant, ac mellissophyllum ieiunis commandacatum. Mentha quoq; animi deliquio subuenit uel odore. Immodico sudori quem diaphoreticum uocant, & in æstiuante cardiaco, cucumis satiurus uel odore prodest; & oui recentis candidum cum rosacea uel myrtea subuenit. cataplasmate assiduo. Cydonia rosta commandacata à cibo ualent, nam pigritantem animi reuocant. Ocymum per se ualet. Antiquiores subductos spiritus menthæ succo emendare demonstrant, uel pulegij & menthæ solijs cum succulcis suis positis in ampullas uitreas aceti. Serim quoque ex aceto, super sinistra mamma imponebatur, uel ocymum similiter, caualcis cordi utilis est, sed ut puero, quæ in oritæ nascitur odore muschi odorati. Merum per se, uel cum alijs imponitur, & styrax animi tristitiam leuat. Prodest cordis uitij, betonica, hilaritatem afferit citrea mala, & cortex præsertim, croci itæ, si modus sit, rosa, uiola, sampluchus &c. Quibus præterea cor palpitat, si aliquid ex hienæ corde deuorauerint, plurimum ualere tradunt.

De animi defectu.

Cap. X.

Defectus animi causa.

Lipothymia, lypopsychia, syncopet; Grecis dicitur, à nostris animæ defectus, uel defectio, aut deliquium, alij & subductos spiritus, extingui animam uel intermori dicunt. Is affectus euenit, cum ad cordis domicilia sanguis spiritusq; ab extremis reuocatus irumpit, unde instrumentaræ partes functionibus suis minime uacare creduntur, uel si isdem spiritus ex isdem cordis sinibus diuerso motu ad extrema subito motu effluit, ut in subito gaudio facile uidemus: mortuos enim quosdam ex insperata letitia scimus, utraque ratione qui concidunt, neq; sentiunt, neque mouentur: uerum siquid superest, mouendi tantum uis, & si exigua (ut uix dignosci possit) aliquantisper quibusdam notis percipitur: ita quod musculorum pectoris anhelandi facultas, licet recondita fuerit, nō tamen ex toto sublata cernitur. Quidam carminato gossipio ori admoto, alij cyatho aquæ pleno pectori imposto motum fieri uitalia tradiderunt. Ex cordis enim affectu cerebri animalis potentia comparitur, quæ in suam reuocatur originem, è diuerso cerebri affectu non protinus animæ sequitur defectus. Non enim eodem modo uitalia spiritus ad membra æqualiter diffunditur, sicuti animalis spiritus motuius ac sensitiuis pariter diffundi cernitur, sed interdum motiua uis sola à functione dimoueri apparet, quoniam maiori copia indigeat quàm sensibilis potentia. Tria enim animæ deliquium afferunt, spiritus, humores, ac membra ipsa, priora enim in modo & qualitate si peccant, defectum animi faciunt, postrema quoque quæ suo tēperamento regi constant, si afficiuntur præter naturam, aut torquentur, spiritus subducuntur. De spiritu quidem repentino gaudio ad mortem ocytus habetur, subita item formidine, aut dolore, iracundia subinde animus linquit, lassitudine, uigilia, aut inedia, aëris quoq; pestifera qualitate, ueneno aut uiperæ dentē, anima deficit, ea enim sponte naturæ cor petunt. sed de humoribus sanguine elemisso, & interdum exiguo uires intermoriuntur, quæ & humoris exundantia uitalia præfocando exhauriuntur. Idem & de cæteris humoribus credi oportet, nam bilis tota reddita, aut atra bilis pestifera est. Nimia quoque acuitate uitalia leduntur, aut crassitudine, spessitudineq; aut sæpe humoris cruditate afficiuntur, ex ijs oppilationes circa uitalia & dolores cōiungunt. in febris enim syncopali appellata tū multitudine, tum humoris crassitudine uitalia meatus obstruuntur, exundantia corpus oneratur, cruditate meatus oppilantur, ac calor extinguitur. At humores acuti non animum subducunt, sed leuem lipothymia inducunt. Molli præterea sæpe dyssere anima deficere uidetur, oris stoma-

Ex gaudio quosdam mortuos.

Tria animi deliquium afferre.

machi communione, ex lienteria, uentris fluxu, alui defectione, profluvio ex partu, hæ-
morrhoidis, uulnèrum, aut ariarum profluvio. in paracentesi quoq; subita quandoque
animi defectio provenit & *apoplexia* aperta: importuna quoq; in senibus uentris, qua &
nonnulli ætate nostra obière. Membra præterea secundaria, qualia sunt, cerebrum, stom-
achus, ac iecur, uulna, rènes q; diuturnitate morbi cum resoluuntur, uel si corpus uniue-
sum acuta febri in contrariis distemperamentis conturbetur sæpius animus delinquit
eadem si subita causa afficiuntur, communicatōne cordis animæ defectum inducunt si
mentes importune subditerint, aut si perturbata seminalis generura fuerit, quæ & foemi-
nis periculosa est subita uulnè stranguatione, syncope interdum irremediabilis, est quæ
doq; tamen sanatur, si leuior sit. Frequentis damnatur ac uelutimens, quantitas oculi limæ
interimit. Longo morbo consumptis frequenter animus deficit, ac letalis est, si morbus
& apoplexiam denunciat: si uero ante accessiōnem in periodicis febribus enenit ex im-
becillitate oris stomachi orti creditur: inter dū & tinea ascēdentib. cōtingit. Ex febrib;
præterea acutis periculosa est animi defectio, sicut ex carbūculis uel phlegmonibus pē-
liferis, sub principalibus mēbris. Puer quoq; imbecilles præparci animi, ex animi quoq;
mœrore uel leui, aut olim Cornelius filius meus, facile animi deliquio cōrumpuntur: et fir-
miores quōquē nimio sudore profusi. Vel si qui in maiorem musculis, uel genu præci-
pue uulnerari fuerint. Si quis præterea animæ defectus ui quadā intrinsecus tacita orti
uideatur, hominē frequenter rapit, magis q; si certo ordine ac frequēter redit. Cōr præ-
terea quo magis angustum est, eo magis ab ea peste tutum est. Imbecillis pueris, senib;
mycropsycis q; omnibus, conualescentibus, famelaborantibus peculiare id malum est.
Deliquitum quod à repēta causa non oritur, languidus prius uenarum pulsus reddit,
facies pallēscere uidetur, palpebre resoluuntur, extrema frīgēscunt, frigidus sudor erō-
ret cutis, tremula redditur cor, ac languet ceruix. At uisio stomachi, nauisæ antecēdit,
ac uarij oculos colores subeunt, ex cerebro, uulua et iecore uiria aut offēnsiones antecē-
dunt, sicuti & ex tinea, de quib. sup. dicemus loco: ex ijs præter dolores, & crebras pun-
ctiōnes dentib. strident, importuna q; clamant, q; & per superna quandoq; emittuntur.
Animæ defectionis condamatæ indicium facit, uana sterutatoria naribus indita, pul-
sus formicantis, exiguum præfagit spēs. In lipothymia, hoc est leuiore animi defectu, nō
ex toto sensus, motus q; circa præcordia amittitur, & si extremorum motus intercidi-
tur plurimum contuminiatur. Quibusdā senibus pulsus penitus cōcederat, qui exin
de reuocatis diu postea uixere. In uindis submersi post octo & quadraginta horas re-
creati reuixere. Foemine aliquando in uulnè cruciatu elate in sepulchris ad uitam re-
dier: quæ pro alie ius mortui sepultura delectæ locū mutauere, atq; ita miserrimè mor-
tue inuente sunt, sepe uaginta propterea & duas horas antequam huiusmodi decreuer
reparia quoq; interualla debent ijs, qui animo deliquere sine manifesta causa.

*Apoplexia fuit
te nota.*

*In quodā mō
mānifesta est*

*Deliquitum præ-
cedentia.*

*Desperatum deo
liquitum.*

*Qui non statim
sepelitur.*

De curatione. Cap. X.

ET quoniam animi defectus, ut demonstrauimus, extra ordinariū malū est, ac præ-
sensibilissimū, omīssa sepe morbi origine, deficientes remēdijs protinus euocandos
censemus spiritus ad extrema reuocando, faciem irrorando, pectus q; pulsus, nares q;
astringentibus frigidis & odoratis fouemus, labellō q; ex nimio seruore, nimio q; gau-
dio pestari iubemus. Altiōes deficientes thermis calidiusculis ualidiores facimus. Qui
uero uchemē fluxu excitati sunt, frigidis astringentib. impositis quandoq; magis as-
triguntur, seruant in primis, inquit Gal. spiritus euanescentes, membrorum meatus in-
terclusi. In frigidis causis muschum naribus inditi spiritus excitat subductos, in calidi-
oribus, sandali citreæ, rosa, uiola, uel cum camphora, sed mali perfici odor præcipue subue-
nit, deinde cydoniorū, aut aliorum pomorum, qualia melimela sunt, uinū in primis odo-
ratum, qualem nunc Cretense habetur, uulgo monōtascum dictum, aut muscatum
præcipui odoris iucundissimi q; saporis, mirum q; quomodo muschum etiam uinū in py-
rorum genere minimū transierit, superba (ut dicunt) cognominata: parua hæc & ocys-
sima, sed ætate nostra & in maiora etiam serotina idem odor transiuit. uuum albi ac ni-
gram quoq; iam occupauit, in alios fructus non transiuit is odor in pruna ac ficus à nō
bis frustra tentati est. Laudatissimus est carnis asæ succus expressus. In frigida causa

*Spiritus quibus
ad extrema euo-
catur.*

*Muschus odor in
quæ transierit.*

t præcipue

præcipue prodest uinum, aut ovi luteum. Iac quoque recens potum subuenit; gallinaceo
 rum quoque testes ualent, & gallinarum sublimatio destillans leui gustu cum aromate
 pro morbiratione calido, aut refrigerante. Defectus ex spirituum subtilitate, aut meatu
 um laxitate, uinum ituat stypticum, aut nigrum: quod ubi abscessus fuerit, omnino di-
 natur, aut humores crudi copia, aut capitis dolor, aut uentris biliosus fluxus: tum enim
 ex rosacea iunat aqua, aut uinum stypticum non aufferum. Valet & panis recens uino
 madens commanducatus, & naribus subditus. Apprehendimus nares interdum, ut ad
 eor retrocedat spiritus. & uires excitet: cum pulegiū cum aceto acerrimo naribus olfa-
 ctandum subiicimus, aut ocymū, garyophallatum, aut calamentum, aut ex compositione
 nibus gallam mulchatam. Nam & cucumeris odor in causa calida mire iuuat. Ac Ony-
 chum teste nidore, uerū Bizantinā preferimus: Græcia inter suauissimos odores recen-
 tes ostrea habeat. In exuberante materia crassa frigida crudatq; in cibo calida extenuan-
 tia damus, uinumque aquosum offerimus. At ex calida materia subtili, euania; ex me-
 dia materia, paulatim ac continue rescimus. In arido corpore animam deficientem hu-
 meantibus rescimus, & subductos spiritus iure gallinaceo salutarī rescimus. In quo
 affectu contrictiones, extremorum ligantur, similiaq; ue tormentā plurimū obliunt. Sed
 in stomachi uitio oleo styptico excalectio apte utimur. Ex humorum oppilatione; ex
 qua spirituum transitus obstruitur, extrema molli manu perfricanda sunt, ac deligida uel
 excalectienda: in eo casu et uinum & cibum, ac balneum damnauere. At si ex nimio uo-
 mitu fuerit, nō per inferna trahere opus est, ac ē diuersos in paroxysmo, si letalia signa non
 affuerint, uehementer perfricabimus extrema, & in aurem nomen zegri magnis uocib;
 ac frequenter inronabimus: in facieq; rosacea perfundemus, nisi nimio correptus fue-
 rit rigore: damnamus & id in uentris fluxu, nidore præterea odorato subuenimus, cale-
 faciente, aut refrigerante; pro zegroti ratione quoniam in uulue poenis dānari ab omni-
 bus uideo, quæ tamen naturalibus iniecta mirè ualere traduntur. At si ex imbecillitate
 fuerit, uinum tum offerimus frigida apte refrigerant, aut calida pro morbi ratione tem-
 peratum. Præter hæc, adaperto ore, theriaca linguam perfricamus, & sternutamenta euo-
 camus naribus indito elleboro. In periodo bilioso, panem uino granato madentē præ-
 gustandum damus, aut succi malorum syrupum, aut uix acerbe succum. Verum si ex
 nimio sudoris profluuio contigerit, frictiones mortiferæ sunt, uinūq; ac balneū, uel spi-
 ritum pariter cōsumaciter retinere, a quam rosaceam frigidam, aut nymphet, aut myri-
 nam membris infundes, uel si acatia incocta fuerit, aut forbū, & similia. nam oculi pro-
 dest, in loco plano, ac frigido, in quo odorata frigida styptica ui refrigerantia flagrent.
 At si extrema frigida perseuerant, meracius uinum cum aromate damus, ac per mem-
 bra, gummi, mastiche, succinum, thus, in farinā redacta inpergantur: poros cuius cō-
 plent, nec spiritum euanescere sinunt, rhodofaccharum noui sudores nimios cohercet
 ex frigida potum, uel aqua portulacea, aut ex plantagine. Deliquium ex uentris fluxu,
 ex cholera uel alijs causis, quibus uires incessanter resoluuntur, aquā frigida protinus
 in faciem regerimus, ac nates apprehendimus, osq; stomachi leuiter affricamus, manus
 pariter & brachia uehementer deligamus. At ex narium sanguinis profluuio, uel uulne-
 re in capite, uel ipsis uomitionib; crura ē diuerso astringamus. In mensiū præcipi pro-
 fluuio, mammis cucurbitulas apponimus. Vomitionib; exhausti, uino aqua frigida per-
 mixto, recreantur: uerū febris et capitis ratio habenda est. In omni sanguinis profluuio ui-
 num crassum ac nigrū prodest: ex stomachi rosionib; aut punctiōib; aqua calida pro-
 dest, ac si uentri plena uesica impolita fuerit, & si pedes manusq; in calida paulisper ma-
 cerentur. At si ex difficili uomitu fuerit, oleū calefactum & potū ituat, nam aluum mol-
 lit, si uomitum non ciet. Quidam stomachum nardo, mastiche, cydoniorum succo, aut
 cauliculorum tenerimorū uicis illitunt: spontaneum duntaxat uomitū laudantes. Im-
 petum humoris in stomachum suspendit, Galeno autore, uinō panis madens styptico,
 ac tenui, at ex phlegmate, meraci, quale est salernum, aut rheticum. Ex uenarum oppila-
 tione, oxymel laudatissimum est, ac hyssopinus syrupus, & his similia quæ urinā ciunt.
 Vbi ex distemperantia calida, aut frigida membrorū principalium euenerit, contrarijs
 occurrimus remedijs. Verum ubi ex dolore contigerit, is in primis sedandus est cata-
 plasmatis

plasmatis, & ligaturis uehementioribus extrema obligabis, tum & labor & uinum ut tandem est, si remedijs non cedit dolor, quæ torporem inducant, coacti imponimus, quale inter composita phylonium habetur, uerum in oris stomachi doloribus, aquam calidam copiose damus, ac eam uomere cogimus: non uomentibus, oleum damus amygdalinum dulce, quo aut uomunt, aut aluum exonerant, tum absinthium in mulla decoctum & impositum mire stomachum dissolutum inuat. Animæ defectus ex uomina aperta, aut hydropesoluta, quæ spiritus recreant protinus danda sunt, quæ iam paulo ante dicta sunt. Eadem et in sanguinis missione obseruari uolumus, eos præseruamus à deliquito, si supinis mittitur sanguis, ac naribus odorata subdita fuerint, rosacea, uino, & aceto permixtis, uino quoque granato madens panis, si deuoratur, salutaris est. Ex icteris aut stomachi abscissu si spiritus abducitur, nec ex cibo, aut potu uel nimio somno ullum querendum est auxilium, alioquin materiam augent. Ex uenenatis demum ictibus, aut uenenis potonati suis remedijs sanantur, de quibus in libris nostris diximus. In uenerunt mire ualere tradunt contra omnia uenena & uenenata animalia, officula quæ in ceruorum corde inueniuntur, de offe uero, quod iuxta oculos coacta lachrymali materia reperitur, recentiorum medicorum sola extat mentio.

Deliquies enim ex missione sanguinis.

Contra uenena præstare remedia

Compositioes ad animi defectus. Cap. XL.

EX compositionibus quæ animi defectibus subueniunt ex laudantur, succi rosarum 3. 2. succini, auri puri subtilissimi limati, hyacynthi lapilli, margaritarum ana 3. i. ex aqua rosacea mulchata flant orbiculi quatuor, auri folio inuoluti, unus in die salubriter deuoretur, addunt alij ex ceruino corde os continent. Alia compositio, qua etiam uis recreantur, habet rosarum rubentium, glycyrrhizæ, cinnamomi ana 3. 2. nucis muscæ, xylo aloës, onycis, mastichis, cortices citrei mali, ac seminis eiusdem, radicis pœdæ, malobastri, myrobalani, zingiberis, ocymi, garyophyllati seminis. zedoariz, calami aromatici, cardamomi ana 3. 2. nardi, croci, machir ana grana. 15. ossis ceruini cordis, margaritarum, hyacynthi, smiragdi, saphyri, auri puri, coralli rubentis, sandali omnis generis, ana 3. i. seminis cucurbitæ, cucumeris fariui, melopeponis, nucis pinæ, quæ prius calida macerentur rosacea, amygdalarum, pistaciorum purgatorum ana 3. 6. contrita in sacchari candidissimi libris duobus ex buglossi decocto, & aqua rosacea in passillos digerantur, ex materia calidiori. Continet alia compositio farinæ fere omnium lapillorum 3. 6. margaritarum, succini, ossis ceruini (ut diximus) cordis, corallorum rubentium, auri puri ana 3. i. rosarum, sandalorum trium generum, conradi præparati, succini odorati pontici ana 3. 4. croci, myrobalanorum 3. i. seminis melopeponis, cucumeris ana 3. 3. rosati & buglossati conditi ana quantum satis sit, ex aqua rosata, aut uino albo frigida temperato. Potio uel in febris acuta cordi subueniens, habet florum uiolearum, rosarum, nymphetæ, buglossi ana 3. 2. seris seminis, oxytapathi fariui, lactucæ ana 3. s. ea pomorum succo seruefacito, & percolato, succo sacchari albi addito quantum opus sit: ac succi citrei mali, aut mali punici plusculem superinfundito & rursus subseruefacito. Alia potio in furioso humore ac perdito, habet acetosæ, seris fatiæ, oxis, trifolij, florum cucurbitæ, nymphetæ, uiolearum, ana M. unum, corticis radicis mandragoræ 3. 2. sandali omnis generis, rosarum rubentium, spodij, floris buglossi 3. 5. ex aqua seruefiant percolato decocto, ad de sacchari albiissimi quantum satis sit, adde syrupi granati, mali acrioris parum, ac sandali cerei plusculem farinæ. Quidam & exiguam camphoræ subiungunt. Ad cordis uitia ex causa frigida continet maioranzæ succi, melissophylli, ocymi, gariophyllati, ac menthe ana 3. 6. punis ac defecatus reddatur succus, in quo citrei mali cortices addantur, & subseruefiant, & percolato succo superadde sacchari albi quantum satis sit. Syrupus in cordis affectibus ex materia frigida: Habet maioranzæ, betonicæ, serpilli, satureiæ, mellissophylli, ocymi, gariophyllati, calamethi, corticis citrei mali ana M. s. zedoariz, doronicum, myrobalani odoratoris, cinnamomi, iunci quadrati, glycyrrhizæ, xylobalsami, carpo balsami ana 3. 3. in aqua seruefacito, sic ut dimidium absumatur, & percolato, & quarta partem uini cretensis monouasariaci adjecto, & sacchari albi quantum satis sit, addito nardi, spicæ, ac machir plusculem, aromatizandi gratia, uncta datur ex mullio summo mane. At in passionibus cordis ex melancholia aliter conficitur. Habet chamædrys,

Potio in acuta febre cordi subueniens.

Ad cordis affectiones ex causa frigida.

chamæpitys, mellisso phylli, maioranæ, feniculi, buglossi, dithorij, thymi, florum chamaemile ana grā. i. eo modo concoquito, adde saccharum, & senæ siliquas ʒ. pōdere, xyloaloës deinde & croco aromatizetur.

De animæ deficiu ex Galeno.

Cap. XII.

AT id uitium Galenus sanari tradit missione sanguinis, si affectus ex uniuersis corporis uitio contigerit: deiectionem pariter & balneū, in ea causā laudauit. In corpore uero arido ex affectu stomachi animi deliquitum inhihet tum cibus tum potus meracior. At in stomachica defectione ex humore frigido, exuperante cibo opus non est. Cogitur tamen periculum euitantes neglecta symptomatis causā paululum meri exhibere. Sed de iocere uentrem peculiare auxilium est, tum enim hypochondria tument, ac facies liuore discoloratur, obtuso pulsu ac languido, tum maxime nocet sanguinis dimissio: nam & qui repente deficiunt, ij neque deiectionem sustinent, sed frictionibus opus est à cruibibus linæo non molli, dein ad brachia. Doloribus uero ex frictionibus ipsis oleo calastico subuenimus, quale sabinum est, in potu mullum commendatur cum decocto hyssopi. Tum inedia maxime iuuat: & si uires redierint dysitere confidentius alium exinanito, ac pissanæ succum dabis cum mellicrato, exinde panem cum uinomixtum dabis, si uiscera principalia sine phlegmone non fuerint, tum etiam saluti locus non est, atque à criminatione te uendicabis, si de morte præsagium feceris. Sed ubi ex flaua bili malum irreperit ad os uentris, frigida potio offerenda est. Sed quibus uinum dandum sit, Gal. Surrentinum, Signinum, Tiburtinum & Marsicum in Italia generosa uina laudant, styptica quidem omnia sed non æqualiter, nam Surrentinum temperate astringit: mitiora enim uina bilioso stomacho conueniunt. At Falernum, inquit, crudis prodest humoribus, & stomachum firmat. Orientis populis Arusiū & Lesbium cōuenit uinum aqua marina mixtum, Thalassomenon uocatum, damnauit, & uina colore maxime probauit fulua. Crassa omnia nocentiora, aquosa tenuia in animi deliquio inania sunt. Cecubum quod fuluū est, maxime probatur. Vetusiora magis stomacho conueniunt. Rheticum in agro Veronensi laudatissimum est, Gal. ignotum, uires enim animi inire excitat: Nam Amineum quoque idem autor in Italia commendauit. At uino Pucino etiam ætate nostra principatus datur insinu Adriatici maris, non procul à Timaio fonte, saxeo, colle, maritimo afflatu, paucas (inquit Plinius) exoquentes amphoras, nec aliud aptius medicamentis iudicatur, hoc esse, inquit, crediderim, quod Greci celebrantes miris laudibus Pyretanum appellauerūt ex Adriatico sinu. Augustus Setinum prætulit cunctis, & ferè sequenti principes propter confessa experimenta, ad cruditates noxias ualere. Signinum austeritate nimia continendæ uile aluo inter medicamenta numeratur. Nunc uina inficere herbis, ac medicamentis, sale, alumine q; didicerunt, ut uendibile uinum fiat, colore nigro, aut sanguineo ebulli baccis, uel ut clarescat supra naturam, minus innocens est, si sapā admiscant. Non laudatur inter uina quod Greci & οὐλακίε uocant, hoc est semper mustum, id euenit cura, quia feruere prohibent. At quod diachyton uocatur optimi saporis odorisq; est, uis in sole siccatis loco cluso per dies 7. in cratibus totidem, pedibus à terra alte, noctibus à rore defensis, octauo die calcatis. At quolibet provincia de generositate cōtendit, & sua quæq; laudat. At si quis ualidior capite fuerit ac ea uina admauerit, eis uti (ut Gal. tradit) confidentius potest: namq; Lesbium capiti nocet, ac Falernum, quia calidiora sunt. Austeria uentres corroborant, nec caput lædunt: deliquio ex flaua bili, si ea uina non sunt, austeria & noua euitabimus, crassa præferunt, uetula aquosa dabimus, nam iuuant nec calefaciunt: repenteq; defectui subueniunt: fulua digestionī conueniunt, illa urinam ciunt, & febrem minime excitant.

De membrorum uisq;.

Cap. XII.

Colostratio
Aegineta.

MAmmarum uisum est, quæ colostratio uocatur, à partu coagulato in māmīs lacte, phlegmonis abscessus est, ut inquit Aegineta. Initio spongijs aceto infusis urēdum est, aut palmulis trijs ex aceto, aut ouo ex rosaceo, aut alumine & psyllio cum eoriandro, aut portulacam imponito, aut pyritem lapidem cum cerato. Increfcere morbo ac suppurante abscessu, molle panis ex aqua & oleo aut mullō superimponito, aut panem

panem ipsum cum perdicio herba uiridi, aut fabarum pollinem cum mulla aut decocto. Aqua calida fouende mammarum sunt, uel foenograci decocto, uel maluz, aut apij semine, gyri quoque cum lini semine, aut foenograci cum mulla, aut sesami semine cum melle uel buryo admixto, & his similia. Ad mammarum uero duriciem diamellae utendum tradit, ac malagmaris omnibus, suppurato abscessu. Gal. cymoleam, thus, oleum rosaceum, mixta laudauit, & initio spongiam aceto infusam. Alij oleo uiolae luteae cum mentha, quidam & coriandro utuntur recti, ac portulaca. In emplastris strychni succus ualet aut brassicae, & eius folia imposita prosunt, prodest magis, addito croco & myrrha. Tumoribus ac dolentibus mammis ex impetu calido, prodest fabalis farina ex oxymellis, aut strychni ex oleo rosaceo, crescente morbo eadem farina cum mellis flore ex oleo sciamino. & aqua, uel eadem farina cum hordeacea & foenograceo, addito oui luteo, croco, & myrrha. Verum aliquando ex lateris dolore ad mammas expellitur materia, quam discuti periculosum est, sed ad suppurationem facius duci debet: uteres dicunt folijs utebantur, & portulaca cum melle, aut cimolia creta: a partu tumebus bacchar imponebant, aut hemerocallis folia, aut eruum, aut lentem ex aqua marina decoctam, aut uinaceos cum sale, fecem quoque uini madidam succo quoque crudorū coroneorum utebantur, semineque hyoscyami ex uino. Aizoum quod digitellum uocamus, remedium est, chelidonia item doloribus prodest asnerinus adeps. Est inter mammarum uicia quod pilare uocant, quod haustu pili Arist. & alij fieri putant. Plinius pilos in mammis à partu innasci tradit, eos mastos herba (ut inquir) sanare indita. In frigidis tumoribus apium prodesse tradunt, antheinidem, hoc est, chamomilam, & ruta syluestrem decoctam. Radix arithmetice in doloribus & inflammationibus lana adalligata nigra prodest, uel radix althaeae cum uino albo decoctam uices cum ruta, brucia pix subseruata cum polline sarraceo, triagi item farina, tumerices à partu sumi murici aqua pluvia dilutum. Collectiones item muliebre cum thure prodest uernies q̃q; terreni per se impositi, nam concoquunt, aperiunt, extrahunt q̃q; et ad cicatricem perducunt. Compositio emplastri idē praestat, qua semper probato experimento usi sumus. Habet quinq; folij, chelidoniae, calendulae, maluz, uiolae foliorū ana partes aequales ex aqua fontana seruetur, ac percolato, abiectionis herbis, succo adde farinā hordeaceam quantum opus sit, iterum ebulliant ad pulvis spissitudinē, adde & gallinae adipis & axungiae, ac olei chamomelini singulorū quod satis sit, quae simul seruata, atq; impositio, nā ut discatur tumorem, aut sine ferro aperit & maturat, sine q̃q; linamento hoc est rotunda persanatur. Duriciem ex collectione axungia cum calce illita, restae ostraeorum cinis, uel muricis uel purpurae, cum melle. Nodi uero ac glandulae folijs persici mali recentibus, & ruta unā contritis sanantur.

*Pilare mammae
item initium.*

*Collectiones muliebre
quae cito
rent.*

Archigenis ad mammarum ulcera uel nomas uel coracine, Cap. XIII.

Vini adriatici, reser, Aegineta, sextarios 10. rhusis coriarij lb. i. ciparissij cornu lb. i. galle inmatutae nigrae s. s. calce p. s. contrita in uino infunduntur diebus decem abiectionis materia ignis uapore ciparissino baculo permisceto, donec dimidium super sit; exinde linteo percolatur, rursus q̃q; ad mellis spissitudinem percoquitur, ac uirgo ad usum reseruat, phagedenis ukeribus puris. Ac si nimia spissitudo fuerit, uino styptico diluatur, nam & reliqua mammarū ulcera & aliarum partium sanant.

Ad lactis ubertatem, Cap. XV.

Quia lactis ubertatem faciant, in libris quos de tuenda sanitate addidimus, satis diximus, experimento tamen constat ut aliqua remedia transcursum quodā dicantur, laudare uermium terrestrium si excantur, farinā ex aqua potam dū obolorum pōdere, aut ex uino, aut marini draconis inter quicquillas pisciculorum reperti cinis ex uino potus: prouentum enim lactis facit. Galenus in parabilibus remedijs, raphani, inquit, decoctū ex uino cū fursure potū prodest, aut cū radice foeniculi, aut melanthii ex mullis; pondere. Aut porri decoctū, & potum, foeniculi item radix & hordei tostum in aqua decoctū, & percolato succo addito q̃q; buryo in potu datur. Hippocistia in potu datur, cardamomum cum uino datur per se, uel agni semē cum uindicta acia omnia custanda sunt, & salia, cruda q̃q; olera quib; humorem elatrescere in mēbris nō cōtingit.

Que lactis proventum inhibere ex Galeno, Cap. XVI

Emplastrum contra lactis proventum tam à paria.

Matronæ Venetæ, quæ crescere mammas non patiuntur ex partu, emplastrum ex melle, croco & terebinthina conficiunt & imponunt: iuscula non bibunt, nec tinnum album, tenue, sed & aqua marina fotu prodest.

Que crescere non patiuntur mammas, Cap. XVII

Que minuant mammas.

Mammas à uirginitate illitas succo cicute semper esse staturas, Anaxilaus ait. Mest. Galenus spongiam ex aceto madentem superimponi iubet. Folia epimedij cum uino trita mammas uirginum cohibent, ut perpetuo stent uirgini. Grana simileporis & coagulum eiusdem imponitur. Squatine illius crescere non patiuntur mamas. Ouorum perdicis putaminum cinis, cadmiz mixtus & cere, stantes mammas seruat. Mamas uastiores minuit terra samia aut lemnia cum melle panis, aceto & melle, addita exigua papaueris lachryma. Aut eadem terra uel ipsa ex uia collecta p. seminis hyoscyami p. i. ex aceto superillinitur, radix lilij cum cumino ex melle imponitur, aut hyoscyami succus, addito ammoniaco, aut immaturæ gallæ farina ex melle, si nouem dieb. illinatur, aut hipocystidis succus & corticis mali granis, plumbi usti cum sulphure, omnium æquis portionibus. Aluminis, cerussæ, plumbi combusti, lentistofæ farinæ, ex succo plantaginis, coguntur, & marmis imponuntur uel psyllij seminis marcor ex aceto, mixto hyoscyami succo, tribus diebus. Paulus cyminum tritum ex aqua imponi suadet ac spongiam aceto insusam superimponi docet, ac fascijs pectus alligari post triduum cyminum emoue & lilij bulbos tritos cum melle rursum triduo circumdatoster in mensidem facito. Cotis quoque farina mammas uirgini crescere prohibet.

Ad alarum uisum, & que grauem odorem aboleri totius corporis, Cap. XVIII

Suitio sanguinis est, demere prius necesse est, ac corpus perpurigare. Sibilis uisio fuerit, eam perpurabis: in utraq; causa humores temperabis. Graueolentiam aboler iris, scholymoniz per senam per urinam effluit id uisum. Corporis odorem iucundam facit asphodelus cum iride arida & sale exiguo. Alarum quoq; & foeminum uisum eadem tollit asphodeli radix cocta cum hyoscyamo et pice liquida. Rose quoq; succus per se, oleum q; myrteum seminis foenogreci decocti graueolentia alarum emendat, nitrum quoq; ex aqua quotidiano fotu earum uirus tollit, & alumen, nam & sudores sedant, cyperum cuni oleo illitum. Nos experti sumus argenti uel purgamenta siue mobilidenam ex aceto feruefacta ac percolata, decocto illito, protinus ualere. At Aegineta eas mixturas laudat, aluminis liquidi p. i. myrrhæ p. i. uino diluta illinuntur. Alia, molibdenam combustam uino odoratiore extinctam, conterî o aridam cum exiguo uino, ad de myrrhæ pollinem ad spissitudinem. Alia, lithargyri 3. ii. myrrhæ 3. i. amomi 3. i. uino diluantur. Alia item, aluminis liquide 3. s. amomi, myrrhæ, spicæ nardi ana 3. 4. uino contrita admisceantur.

Ad præcordiorum duritiam, Cap. XIX.

Ad dolores præcordiorum quid proficit.

Si præcordiorum duritia iecoris, aut splenis, uel stomachi causa contigerit ex uenarum oppilatione, ad ea quæ aperiunt (de quibus dicturi sumus) recurrendi est. Sed nunc simplicium duntaxat quorundam facultates assignabimus: eorum duriciam ocymum in uino coctum potum q; sanat, & anisum commanducatum, aliquot diebus rosa, asarum in mulso potum, coccorum, & centium capita in aqua mulsa, thymum quicq; & claser per se ex eadem mulsa, oleum coccinum præcordia priuatim purgat. Doloribus præcordiorum, bibuntur, pseudonij rami, uel semē foenogreci, nullissime sunt radices acori, & peucedani. Clymeni semen, uolucrum latini uocant, triginta diebus potum denarij pondere ex uino albo betonicæ farina ex melle & aceto: scyllite nullissima est, therisagum cibo ex aceto, serunt eam & in hortis. Percussis præcordijs prodest aristogeton pota: præcordiorum desiderijs omnibus succus snymini uel radice expressus. Præcordia rigentia piscinæ maris corrigunt, tumores eorum portulaca cocta sedat, & hordei farina cum oleo & foenogreco uel in febrî cum melle & adipe gallinacæo.

Præcordia rigentia quæ sanent.

Alexandri

ALEXANDRI BENÉ

DICTI VERONENSIS PHYSICI, AD MAXI

milianum Cæsarem Augustum Imperatorem inuictissimum,

de stomachicis quibusdam affectibus, Lib. XI.

Proœmium.

Equuntur membri principalis dñi affectus, atque periculosi, hoc est stomachi, ex quibus totum corpus male afficitur: nam paterfamilias (ut dōdimus, in anatomicis) appellatur. Sicut enim terrā, (ut tradit Galenus) plantis alimentum suggerit, ita & stomachus alimenti nutrimentum subministrat. Nam si ulla affuerit pluuiā arefcunt plantæ, animantia cum à terra separata sint, ueniter illis attributus est, sicut plantis terræ elementū, à natura tñ ipsa sensatio attributa est, ut inanitiōem, si patiatur, sentiat, tum ad capescendum cibum, moietur animal: pasto cibo & cōcocto uenē corporis replentur. Is naturalis motus cibi desiderium, aut fames uocatur, cum in mediam su finire non potest, tum enim oris stomachi partes, quæ præcordia à Græcis uocantur, præcipue lāduntur, qñ enim affectus sub tactus genere habentur, ac inter cetera mēbra, nullum est quod magis sentire credatur, unde si id male afficitur, ad omnia membra protinus transire malum. cernitur, unde animi deliquium sæpe oboritur, anhelandi quoque difficultas, comitales morbi, mentis alienationes, furores, ac similia, neruorum suorum ac cerebrum communicatione plurimi sensus, apparent, genitri enim nerui sunt omnium nobilissimi, qui à natura constituti sunt. Hinc cibi trēdium, si parum aut nihil prope desiderat. Vitiari uero desiderium dicimus, si potum, aut cibum nimium expetit, aut si importunè aut cinerem, ollam tñ incoctā, sed in solatam dūtaxat, præter naturam appetuerit, non tum ex uenarū exinanitiōe, sed ne ruorum uitio contingit, qui ex cerebro, ut dictum est, descendunt. Sed naturalis namque fames, exinanitis uenis quæ sub cuti sunt, à propinquioribus trahunt sanguinem, ille à propinquis pariter exiunt, miro quodam naturæ ordine, donec à magnis uenis exauriatur, postremo à stomacho attrahatur humiditas, haud dissimili (ut scribit Galenus) plantarum natura: fibræ enim arborum à terra succum habent, inde ad maiores radices, ex quibus per maiores ad maximos, ad truncumq̃ ue defertur concoctio & humor, inde per ramentorū seriem ad fructum & folia subit humoris benignitas, ac incessanter id euenit, si tempora suam seruauerint naturā. In animali sensus ipse uenas exiētes sentiens, famem excitat, unde uenæ mesentericæ dicte in longa fame à uenis maioribus, quib. subministrare solite sunt, exiunt, quæ circa intestina ualidores sunt, uicinus in hecicis cōsumptis easdē pertumidas sanguine diuerso naturæ ordine uenas mesentericas. Damnatur qui & caninis appetitus appellatur, bolimia dicitur fames, stomachi parula & perpetua edendi expectatiōe, ex acetoso humore stomachi expungente. Idem euenit cū corpora nimia dissolutione, aut nimio calore resoluuntur: unde perpetua & cōtinua efusione excruciantur, uenarū fustu, ueluti in naturali fame, ex humonib. frigidis stomachum compungentib. frigus enim tunicas stomachi coëreer, atq̃ astringit. At falsus humor cholericus uel, si stomachum remordet suis excruciat, hec famem excitat: calor enim humores dissoluit, ac liquefacit, quibus fluentib. inanita uasa replentur, unde sitis uiget. At cum in tunicis stomachi mali humores continentur, aut uicidi herent, ut in pregnantibus, à Gal. cissa uel citta dicitur, quam malaciam Latini uocare mā luerunt, tum enim acetosa, acris uel acuta, uel cimoletam, carbonēs, ollarias testas crudas apponunt. Id uicium circiter secundum & tertium mensem innascitur, in quarto uicium tionebus remittitur, uel conceptus ipse portionem exaurit. Sitis uero uicia sunt eūm quis bibere nihil desiderat, ex nimia & intemperata frigiditate, ac humiditate. Sitis corrupta ex eisdem quoque malis produciatur humoribus in eisdē tuniculis incl. si cholericis, aut saluginosis, uel si naturalis humiditas stomachi arefacta fuerit. Sed qui uiciorum genus quoddam (ut tradit Galenus) gustauerint incredibili siti afficiuntur;

Stomachus paterfamilias dicitur.

Præcordia.

Stomachus malum affectum quæ se quantur.

Desiderium stomachi alicui.

Venæ in fine terica in fame recipiunt alimentum ab ip. quib. ministrantur.

Citta. Malacia.

Sitis uicia.

Dipsa. has dipsadas uocauerūt, de quibus inter uenenata diximus. Scimus (inquit idem autor) messorē quendam eadem sibi affectum fuisse, quod aquam, in qua ea fera mortua fuisset, ebibisset. Alterum quod uinum meracissimum uetustissimumq; ad ebrietatē potasset, aliosq; quod sicim diu sustinuisent. Sunt prater has affectiones, & stomachi dolores ex humore acuto perpingere, unde anhelitus prefocationes & uirium defectus sequuntur. Nec mirum, si quosdam pede aut digito colliso animi deliquio procubuisse uidimus, tanta est in rebus humanis fragilitas. Affectio enim stomacho per arteriam & uenam magnam ad cordis uitalia malum perducitur. Ex uitreo interdum phlegmate os stomachi leditur, aut pernitioso uento incluso frigido inflante, aut frigida pota, aut ueneno potionatis, ueluti fungis, & ijs hand dissimilibus. Sed inter diros cruciatus annumeratur, omnis stomachi ardens inflammatio, exinde dolores, torsionesq; acroliones, intercisionesq;. Cum ibi contrarij humores constant, singultus infans, fluctiones, mala & difficilis concoctio, quæ dispepsia dicitur, distentio deinde, & dissolutio, siu etuatio & astuatio, uel si acida reuoluetur, uel si nauseis, & uomitionibus effundatur. Alia quæ stomachi inexcusabilia uicia habentur: spasmi præterea infestissimi sunt, ac operantur quoque abscessus, exculcerationesq; & ardores, imbecillitatesq;, ac cruditates. Vbi cibum non contineant, stomachi dicti à Galeno. Sunt & naturalia uicia incommigibilia, ut si stomachus natura angustior factus fuerit: quam notis quibusdam deprehendimus, nam plurimo cibo distensus stomachus leditur, sed frequenti cibo & modico non offenditur, qui bene concoquitur. At si uenter natura laxior est, cibus intus importune inhiat, nec inconcoquendo quod satis sit, corrumpatur stomachus, ita enim à parua materia diminuta, aut nimia efficit, plurimum tamen cibi sustinet, magnitudo stomachi, in instrumentarij morbi sunt. parem offensionem habet stomachi rotunditas, in quo cibis grauior sentitur, qui ad ima haustus proinus delabitur. Ventris quoque pectus notatur, nam si ad extrema proinnet, aut nimium diaphragma supprimit, damnatur: quoniam ille concoctioni, hic respirationi aduersetur. Inter instrumentarias quoque affectiones annumeratur flammis leuior contextus, unde & naturalis calor infimior reditur: textura tamen alioqui quam par sit crassior ad concoquendum incongrua est, ut gas enim eo modo difficulter contrahitur: tenuitas ipsa, aut exhumiditate laxante, aut siccitate consumente generatur, aut calore continuante absumitur, ut in morbis longis accidere solet: Ex frigido quoque (& si raro contingat) extenuatur uenter. Hinc ad corrigenda reliqua uicia organa quæ sanari aut leuari possunt.

De asperitate stomachi nimia naturali aut leuitate,

Cap. II.

Est & aliud stomachi organicum uicium, nimia quædam stomachi asperitas, aut aliis quibus leuitas importuna, qua cibis ad intestina citius quam opus sit labitur. In illa uenter asper est, ueluti in bubus denticulatus callus est in ore & in uentre, ubi crenes maxime conspiciuntur, in homine multo minores ad os stomachi, ut scobina fabri, leuior asperitas, sicuti pyloron uersus in medio in modum rubi ad conficiendos cibos extans callus cernitur, nec in omnibus pares crenes (ut uidimus) apparent: nostri receptiores non ad concoquendum cibum, sed ad retinendum duntaxat facere putant, unde nimia asperitate, qua diutius cibis retineatur, siue nimia leuitate, qua cito profluit, corpora facile consumi tradidere. Asperitas pinguis molibusque cibis, altera stypticis leuatur.

Si uenter naturaliter nimium extat, aut præter naturam extensetur,

Cap. III.

Prouisio. **I**npositum aliud uicium est naturale, qui tumor uentris dicitur, extrinsecus enim prominens prouisio dicitur, hoc est prominens positio: sanari id malum minime potest, difficulter enim cibos concoquunt, sacculo occurrimus plumæ asperitæ pleno, aut pelle uulturina. Inflatur cæterum uenter crasso intus incluso uento ex damnatis cibis, interdum ex membri imbecillitate: quod morientibus pluribus euidentius conspiciamus, uehementi nanque calore non solum uentus generatur, sed discutitur, ut Arist. placet, quod asitate constat, hyme uero quia debilis sit, uenti non generantur, autumno ac uere acerrime flant, quoniam in medio calor consistat. Ex ijs Galenus duas affert cõsimiles causas, hoc est nimium calorem ac frigus ex quibus in uentre uentus non generetur: nam altera dissoluit,

diffoluit, altera materiam pigritat: sed ab imbecilli pariter caliditate excitatur, siue naturalis siue accidentalis fuerit. Inter inflantia sunt, uerbi gratia, legumina omnia, & dulcia, iuxta recens, ficus, poma, mustum, allium, cepe, eruca, brassica, bulbi, Jac, omnisq; caseus, aut si cibus, qui facilliter concoquitur, secunda apponatur mensa, aut uenis crudo sto- macho frequens, uel summam, si infirmus fuerit calor cum crassis & crudis humorib; uel melancholicis. Ex uenis uero mesentericis oppilatis recrementa liquidiora fiunt; cum linguis crassior in ipsis hypochondrijs redditur, ac ea pariter ratione distenduntur: ex quibus saepe furoris illud genus oritur, quod hypochondriale uocant, uapore melan- cholico ad cor & cerebrum pertinente, cum magno & ingenti ferè sonitu perturbatur uenter. Unde status per superna & uentris crepitus emittitur, sed id uitium magis au- tumat, quam ceteris temporibus, prouenit. Saepè finitis febris acutis & petiferis diro euentu apparet tumor, ueluti in morbo tympanicis. At inter cetera ex melanco- lia uentus intestinus damnatur, non sine enim animi motore euenit, nam cibum à con- coctione perturbat, & cum ad superiora subleuat, & concoctionem pariter inquietat. Ex notis distinguendis sunt, ut Galen. tradit, ex cibis instantibus, non perdurare uen- tris tumorem, ex caliditate remissa diutius perdurare, ex pituita excrementa liquidam aluum esse & mucosam, urinam albam spumofam, sine ulla sici. At ex humore melan- cholico arida excrementa fieri nō sine sici, urinā tenuem esse, in glaucum uergerē. Sed etas aegri, praeterea tempus, habitus, uictusq; ratio magnam in ea re indicaturam refert.

De curatione,

Cap.

I III.

In ea curatione uictus rationem obseruamus, unde lactis usus damnatur ex Hippoc. Sententia, quibus praecordia plurimum praetendantur, magisq; si sonant intestina ex multa intus materia. Tum balneum prodest, & thermarum quotidianus usus, ac cucur- bitae umbilico impactae, sic & in uentrem iuuat dormire, ac meracius bibere, uel ex aro- mate, si plurimum tument ex partes. Inter cibaria mētha apte imponitur, calamintia, ru- tha, eruca, ciminum, ligusticum, semen agni, uel inter condimenta mel despumatum ua- let uentum enim discuit, ac extrudit. Inter compositiones id tragema ad uentris infla- tiones laudatur, habet anisi, foeniculi, cartami ana ʒ. i. animachir, zedoarie, cardamomi, cinnamomi, zingiberis, galange, ana ʒ. ʒ. garophyllorum ʒ. i. sacchari albi ʒ. ʒ. cochlea- rij mensura datur. Item rutae aridae, zingiberis ana ʒ. cum carycis sumitur pinguis, uel simul torrefactis. Animaduertimus in materia plurima phlegmatica uel melancholica, materiam prius digestam perpurgamus, ex oxymelite condito cum cyperi, anisi, ami, melanchijq; decocto in melancholica cum oxymelite, cum scolopendria, capparis ra- dicis, mastichis, anisiq; decocto, ad utranque causam modus est si mētha, mellisophyl- li, maioranae, corticis aridi, citrei mali, cyperi, calami aromatici, chamæpiti, scolopendriae, radicis capparis, ana ʒ. i. anisi, foeniculi, passulae, ana ʒ. i. thymi, calamintiae, hyssopi, ana ʒ. i. feruescant in aquae lb. trinis, donec medietas super sit, & coletur, adde mellis libram, & cinnamomi & galange plūculum uel aceti acerrimi stillam. Aluum uero ducimus tripolium cum exiguo zingiberis ac mastichis paulo. Vel aliter, tripolij drachma, hierae semidrachma ex rhodomelite purissimo datur. In melancholica uerò causa hiera Ruffi- ni cum exiguo mastichis. In exundanti materia pilulas ex scordasere damus. At ocy- mum peculiariter prodest inflationi: oleum lilinum, chamomelinum, soti prodest misti sacculo calefactum & impositum, aliqui salem & ciminum addunt. Alius sacculus co- ponitur, ami, ligustici, cimini, lauri baccarum, rutae, melanchij seminis, pyrethri, chamō- melle melliloti, olla calefacta imponuntur. Aut in ualidiori causa & melancholico tumo- re spongiam ex aceto imponimus: ex frigore oleum uoluarum lutearum & anhelinum prodest, cum ciminio, & ami trito. Cauendum est dum uentum discutiendum procu- ramus, ne inunctione utamur, quoniam cera meatus reprimat, ac oppilat, sed fomentis diutius ob eam rationem uni censemus. Prodest deinde oleum nardinum cū castoreo, ac situm uel rutaceum, & Diappygano medicamentum. Habet nitri, pipēris, cimini infusi aceto, deinde colti ana ʒ. ʒ. foliorum rutae aridorum omnium pondere, cribrata ex melle uel saccharo excipimus. Galenus macropiper in primis commendauit. Rustici suo utuntur allio, sed inter compositiones theriaca nihil aequè utilius:

Quae insunt,

Hypochondria
in furor.Quibus balnei
uicendum.Tragema ad ut-
ris inflationes.Diappygan me-
dicamentum.

Desio.

Iliacus morbus

Instrumentalium partium vitium oppilatio, aut earundem nimia, quæ pariter periculosa est, dilatatio, sed oppilatio prima est, quæ in os stomachi & ventrem ipsam fieri contingit, quia uomitus, ructus, aut ipsa pituita intempestivè continetur. Alia est diversio quæ ad intestina per pylorum tendit, tum uomitu quicquid in ventre continetur, expellitur, Iliacus dicitur morbus. Sed & alius meatus obstruitur, hoc est nervi à cerebro ad stomachum (de quo diximus) porus, quo obstructo animalis & sensus spiritus prohibetur, tamen parum desiderij cibi, aut nullum quandoque contingit, quæ ægrè acutis & salis excitatur saporibus, vel acerbis. At si porus felleus ad os stomachi ad inuicem ventris ad concoquendum & ad intestina expellendum consipatus fuerit, tum mala concoctio inde habetur, ac inertem excrementorum per intestina secessum, nisi superabundans in ventre muscositas fuerit: sic & ictericus sequitur morbus, sicuti ad li-

stericia.

enem atro colore cutis decoloratur, sed si uena à liene ad os stomachi obfessa fuerit, cibi desiderij nullum est, tumque lien plurimum tumet, aut infirmior est: & acutis pariter saporibus excitatur. At si quæ inter stomachum & iecur uenæ mesentericæ obstruxerint, excrementorum fluxus est multus, ac fluidus, aquosusque, sanguinolentus interdum, uerum si iecoris uena quæ porta dicitur, oppilata fuerit, magis concoctus erior ad intestina prolabitur. At si circa duntaxat uenas mesentericas oppilatio fuerit, fluxus uentris sine ulla sanguinea tinctura profluat: uerum si utraque euenierit causa utriusque notæ apparebunt: unde & molesta sitis, ac membrorum consumptio, faciesque pallor indicia erunt manifesta. Est & alia offensio quæ ex uia inter stomachi & iecur est, quia una nutritur: remittitur etenim sanguis ut aliat membrum: quæ si obstruitur in omnibus functionibus stomachicis elanguet, quæ cum uniuerso corpore tabescit. At & diuerso ductu eandem ferè dilatatio obesse plurimum solentia præferunt, quia bilis folliculus ad stomachi niuulo quodam perinet, uel quæ à liene ad stomachum fertur: in illa perpetua bilis æstuatione in ventre, cum quadam stomachi inflammatione, rosione, ac sitis, quæ refrigerantibus plurimum mitigatur, tum excrementa discolorata excernuntur, in hac cibi plurimum desiderium apparet. Verum si supra modum atra bilis influxerit, oris stomachi seplum quodam ueluti torpore adimit: malè enim concoquunt, sed dolore & morfu quodam infestatur os stomachi, tum acetosæ nausæ, ructusque acetosos emittunt.

Dilatatio uisum.

In ea curatione astringentia damnantur, & quicquid crassum humorem generat: uerum attenuantia & aperientia inuant: obest & quicquid frigidum assumitur, nam & nimium excalefaciens, quod exiccet, & durum reddit, dantur, omnia denique extrinsecis astringentia ledunt. At specialius oppilationi nerui, qui à cerebro ad stomachum perinet, quæ paralyticis profunt, subueniunt, in quo affectu quæ torporem inducunt, dari non debent, tam simplicia quam composita, nisi uentilate uirum deposuerint, tum enim inuadunt, nam aperiunt, & humorum reliquias absumunt: prodesse prodidere, costum, asarum, cardumque, æquo pondere, si trita ex uino albo tenui bibantur. Inter lienem & stomachum transiunt aperit, quæ in ictericis atris dicuntur, atque in lienis tumoribus. Nihil atram expurgari oportet, ac ne eadem regeneretur, uictus ratione emendamus, si uia, quocumque inter stomachum ac bilis folliculum, ex morbi regij curatione, preclusa fuerit remedia perquiremus, sicuti ad intestina preclusus transitus, ab iliis & colicis doloribus auxilia fumentur. At uias inter iecur & stomachum, uel mesentericarum poros aperient, quæ suis dicuntur locis. Vnde animaduertendum est, quod cum eadem mesentericarum oppilationem quidam inter stomachum & iecur, hoc est sub ipsis hypochondriis tumor extare uidetur, cum uentris exterioris extenuatione, tabescit enim ea pars alimenti defectu, tum enim resolutis uiribus intempestivè fluit uenter: quoniam succus ex oppilationem ad iecur non transit, ex cibis crassioris substantiæ id euenire solet: si uetus id malum est mortem portendit, hæere enim cutis uentri uidetur intenta. In bobus labore consumptis cardapson uocant rustici irremediabile fere malum est: uel in homine, quoniam quæ aperiunt, & duram præferunt oppilationem procurant, calidiora sunt, propterea corpus magis exiccant, & quæ è diuerso siccatum occurrunt,

Cardapson bos afflicto.

boni

boni nutrimenti hanc et tantia sunt, quæ cum plurimum oppellunt, ob id prius aperienti-
bus opus est quàm humectantibus, quia oppellatio nutrimentum, ne transeat, prohibet,
utrumque præstat præana & aqua hordeacea plus quàm sic uersatile, nam aperit & hu-
mectat arida membra: sed ipsa paulatim singulis diebus sic plufculum assumendo,
æger affuefieri debet nec ullo pharmaco uexandus est, aut ulla sanguinis missione. Sed
& alia potio utilis est: aqua feris, cucurbitæ, lupuli, foeniculi q; cum modico albi sacchari-
tis: sed si maior frigiditas ægrum infestauerit, aquam foeniculi dabis & apij, cichorii q; re-
quis portionibus cum saccharo, exiguo q; cinnamomi, & xyloloos per alium addes.
At diuiciei id emplastrum utile est, olei amygdalini utriusque, carini, ciprini, terebinthi-
næ ana ʒ. i. indidis floribus iunci, cinnamomi ana ʒ. ʒ. ceræ exiguum. Si uero uel nimium di-
latæ fuerint, quod uisio nature contingit, sanari non possunt, quæ tamen inter stoma-
chum & fellis folliculum est, ipsæ quæ habitudini calido stomachi ex cõtinua cholæ ef-
fusionem mitigari, uel corrigi possunt, ueluti quæ inter stomachum & lienem, ipsæ quæ atrā-
bilem trahunt, uel quæ famem importunam sedant.

De stomachi uulneribus, Lib. VIII.

STomachus interdum aut uulneratur, aut compungitur, aut mordaci humore exul-
ceratur, uel inciditur, sed incaute ofisculo acuto deuorato, uel acui uel uisio quando
quæ perforatur, & uentre aliquando intus incluso magno extriditur cruciatus. Vidimus
mulieres duas quæ acus pariter crinales, utriusque, capillosque plufculos, quarum alie-
ra examinata interijt, altera tres ingentes caudæ caninæ arefactos nodos euomit, qua
ratione, aut quomodo prius ea hauserint ueneficia, in dubio est. Quidam genitrix flores
luteos recentes aut arefactos, in potu dedere, ut condiras uomitionibus, omnia ex fau-
obus erumpunt. Ea uulnera aut alteram tuniciam, dumtaxat ledunt, aut ambas lace-
rant. Latiora stomachi uulnera, quæ pro Hippocratis sententia exitalia sunt, singul-
tus, & bilis uomitus insequitur, sanguis q; uel per aliam interdum, & si quid cibi uel po-
tionis assumptum est ex pæfecto uulnere, redditur: uenarum subinde pulsus eligue-
scunt, sudores tenues oriuntur, per quos extreme partes exitaliter frigescunt. Si zona tu-
nicæ interioris læsa fuit: dolor uehemens, assumpto aceto aliquo, uel acuto aut falso,
tum uomitus, aut excrementa sanguinea sunt, tumet deinde uenter, ac dolet non sine
febris. At si circa os stomachi punctura fuerit aut uulnus, ubi malum granatum est, in an-
teriori parte, ac ad 13. spondylium uehemens dolor infigitur, uel magnis aliquo acuto
assumpto, tum anhelitus difficilior redditur, animus linguat, sudore extremorum per-
gelido. At si una pars uentris percussa fuerit, minus periculi facit, tum supra umbilicum
dolor habetur, & alius sanguinea redditur. Ac in medio si offenditur uenter, inter u-
trumque augurium est. Leues stomachi ictus Galeni uerbis stomachi possunt.

De curatione,

Cap. VIII.

Aeger primum temperato conclauis, non in plano, sine uento fumoq; collocandus
est, animo securus, sine multo sermone, sed raticus quiescat, uel supinus dormiat.
Cibus liquidus damnatur, quicquid plurimus, ac difficilis concoctionis. Laudatur stypti-
cus, aridiusculæ substantiæ, non multæ alimentæ. & ad septimum usque diem à uini potio-
ne abstineat. Exactis diebus nigrum stypticum extincti lepris chalybis aque dilutum pro-
dest, quo nec nimium à siti uendicari debet ante septimum, ex eadem aqua cum syrupo
rosato, aut rhodofaccharo uetere, uel cum syrupo myrtino interdum bibat, & parcius,
tum & uini mali puncti saporis medijs modice bibat. Alius iniecta glande exoneran-
da est, aut clystere mollida, eo membro uulnerato, sanguinis protinus missio necessa-
ria est, aut uentris lenis deiectione, ex aloë lota, & rheumponico torrefacto, ac balanis ci-
treis additis. Sed inter cetera uomitus damnatur: aut si humore mordaciori congerite
malum, eundem maruinis potionibus preparabis, ac deinde cathartico perurga-
bis: deinde ipsæ quæ leuiter uulnera agglutinant dabis, nec differendum est, mora e-
nim difficiliora redduntur uulnera. Profundiora stypticis sanantur, in quæ gene-
re sunt balaustia, cortices mali granati, hypocyttis, plantago, galla, hyppuris, rosa ac si-
milia, agglutinantia styptica sunt, rubrica armeniacæ, terra lemnia, thus, mastiche, tra-
gacanthus, & reliqua gummi genera profunt, uel inter emplastra & extrinsecus impescira,
sed &

Quibus casibus
stomachus uul-
neratur.

Autem

Stomachus
autem uuln-
eratur

Stomachus
autem uuln-
eratur

Symptoma

sed & syrupus diamocon prodest cū sandalis, succino & spodio cum exiguo camphora: Medicamentum id quoque prodest, habet rhullis cortices, rosas, & myrrum, spodiumq; cum galla trita componuntur cum syrupo rosaceo, & si in ore stomachi icū fuerit, q̄ magis agglutinant. p̄desse uidentur, reliqua, à chirurgica disciplina habentur.

De dolore stomachi: ex lapidibus uel alio rei icū.

Cap. IX.

EX eo icū membrū nobilitate procius mortui sunt periculis: ceterū inedia & ger continendus est, ac procius sanguis demendus est ex iecoraria uena: in cibo p̄sana uel alica danda est sine uino: alius singulis diebus mollienda est, ac materia ad extrema auertenda est: quidam d̄ns suadent leuiter astringentia in cibo ac potione, ex eo icū sanguinis quandoque erumpit: tum rheum ponticum prodest corraditū cum uino styptico, uel rubrica lemnia: emplastrum præterea id imponitur, salitæ hordæaceæ 3. i. ladanū 5. s. rosarum 3. i. aloës 3. s. cum succo plantaginis, & oleo lili. Aliud ex Orisallo, lapidis hæmatis, succi syderitis, lidargyri, opij, galbani, mastichis, thuris, colli, libricon, terrestrum ana 3. i. picis naualis, colophonitæ, ceræ albæ drach. i. rosarum, myrris feminis, cordulenti, aloës ana drach. 5. uisci quercini 5. i. dissoluta hæc d̄na pelle, ac percolata, in cacabo species imponantur & emplastrum lenia stāmafiat: id enterocolicis mire quoque prodest ac prominenti timbilib. De lacte uero coagulato, ac sanguine conglobato, quibus ceterentia plurima oriuntur, quibus ceterentia plurima oriuntur, in libris quos de uenenis egimus, satis diximus.

De cibi cœditi diminutio uel corruptio.

Cap. X.

DB generibus & causis huius morbi, præterea que summam diximus, nunc narandum est. In hoc morbo naturalis & animalis, eiusq; sensoria uis apperendi male habet, in d̄ & rationalis quandoque afficitur in quibusdam mente communis, qui comedere perseverant noliunt. At in diminuto desiderio, naturalis duntaxat uis laborat, & p̄p̄sā Græci uocant, & fastidium, assam non appetunt alij, quoniam membra nō facile resoluiuntur: sicut in quadam ætate nostra, uirgine sacerdotali, que inediā, pudet referre, pluribus inenlibus sustinebat. Quidam Venetijs 46. diebus cōtinuis ieiunus fuit, habitudine membrorum frigida, crasso phlegmate intus & incocto, meatibusq; corporis strictis. Illa in miraculum patribus Romæ uenerat, unde experimētum pluribus cū studiētibz dedit, Columba nomine. Cibi cœdium euenit dimissa quotidiana exercitatio, aut deiectione naturali, uel medicamento neglecto, quibus singulis annis uis cōsueuerat, nam & corpora inter dum, ut in conuiuijs, multo alimento repleta difficulter resoluibit, sine fame in triiduum quandoque trahuntur. Aliter in eam facit appetitiam lenis obstrusus meatus, qui paulatim atram bilem effundit, quam à secōre attrahere solitus sit. Aut quia uis naturalis attrahens, aut sensoria animalis deliquerit, aut aliqd̄ uertatur: & si cerebrum illæso simile uideatur, studio, ira, mœrore, similibusq; animi passionibus: In neruo enim sextæ syzygiæ id euenit, de quo paulo ante dictum est, uel eiusdem oppilatione, uel si dissensus fuisset uel præfectus. Quidam febri pestifera agitati à putri uaporis materia, pueriq; lumbricis uexati per hebdomadā sine cibi desiderio tam duxere. Tum enim leuiter uenis, & uenæ à stomacho, attractrice potentia inerte, nō fugiunt. Quod & totius corporis imbecillitate contingit, sanguinis profusio, uel dira totius corporis habitudine: si uenæ quoque quæ sub cuti sunt, aut in musculis quoque in attrahendo sanguinē legniores factæ fuerint, ordo ille attractricis uirtutis ab ore tandem stomachi cessare necesse est: si calor quoque naturalis ac spiritus ipse deficiat, qui appetentia æterna instrumenta esse perhibentur, ex imbecilli quoque iecore id malum contingit hoc uel ex toto extinguuntur, aut ex parte diminuitur. At si idem spiritus organicus in præternaturalem habitudinem transformatus fuerit, tum nonnulla hominū naturæ insueta appetunt, quod prægnantibus contingit. Conualescentibus diminuitur ex longis uel acutis morbis, sanguine & spiritu comminuto. Vigilijs præterea, & contumacis seuijs, nimia uenere, uomitu, sudore sanguinis profusio, ardens æstatis uapore. Materia quoque phlegmatica aquosa, qua os stomachi alluitur, dissolutum reddit, uel eadem cruda & plurima ori stomachi adhærens, aut melancholica exuperans, qua uis stomachi dissoluitur, cibi cœdium affert. Humor quoque salus, aut cholericus,

Quandū quidā inediā peruenit.

Cibi cœdium uis de uenatis.

Æterna appetentia instrumenta.

reliqua

cholericus, aut in ore uentris puris unde quaque infusus, aut ibidem progenitus. Naturale est stomachi nimietatem humoris aut uirus repellere, quare attrahendi uis omnia segnior efficitur, quo fit ut nauseasua sarietas ipsa quoque frequens concoctio appetitum prosteruat. Obest ipsius membri rarior textura, uel abcessus precipue, aut propinqui membri communicantis apostema, uel uomica iecoris lienis quoque. Ex quorum infirmitate uel mesentericarum uenarum imbecillitate, aut oppilatione: quoniam bilem hoc non effundit ad os stomachi, uel ipsam uisatam mittit, ulcera quoque stomachi & intestinorum: uel fecibus puribus distensus exterior uenter, uel induratus uento, aut corruptis humoribus, intestinorum uel lumbricis. Ex cerebri quoque destillationibus, uel apostematibus. Non parum item refert si & in naribus aliquod affuerit uisum ozena aut polypus, quorum diro odore tanquam male olentia respuant ægri: oris quoque amaritudo uel sal-sedo, quæ ægrotum à cibis amouent. At in prænatiuum malacia molestissima est ac periculosa, de qua dictum est, uel incipientibus interdum mensibus, aut retento intempestiue semine. Sunt & cibi quæ nauseas mouent, ut cerebella & præpinguia quædam anni mala, uisum tantum, sicut conspecto lepore marino, croci nanque natura tedium affert: nuxes pineæ fastidium pariunt, cibi quoque qui in usu non sunt aut natura neglecti, gly-res, ueluri urforum caro, aut æquina, caseus uel, aut allium, aut si quid aliàs uel ueneno infectum fuerit. Dionora nostra in panici serculo ueneno assumpto talem escam conspectam uomitionibus abhorrebat. Quidam uinum abominantur. Galenus tradit quendam panem certo tempore abhorruisse: intercedit & cibandi hora insueta, quia cibum tunc respuunt, uigilæ quoque, aut nimius somnus, animalem potentiam, aut exstinguit, aut suppressit. In flexu uentris cibi tedium oriri solet. Quibusdam diu cibum assumunt excidatur, aliquibus obtunditur.

Cibi nauseam mouentes.

De uarijs uicis defectu appetitus.

Cap. XI.

In hoc uisio si recemta plura fuerint, exiguum corporis resolutionem significat. Quia ad alimentum cibis requiritur: tum post exertationes excitatur desiderium, à uigilijs item abstinentia quoque, alioquin quædam corporis grauitas, animi quoque segnitie ori-tur, ea cum plurimum ingluuius antecedit, ocium, somnus quoque nimius torpori similis, ex quibus cruditates humores quoque crassi generantur, quibus meatus exinde oppilatur. E-uenit & ea pariter corporis grauitas intermissa uenere, exertatione, sanguinis demis-sione, balneis quoque omisissis: tum spissitudo apparet cutis, ac mira in edie tolerantia. At ex uisum imbecillitate, calore & spiritu euanescente, æger sine uisibus est, qui cibum poscit, quod delibato, subinde negligit: tum macie conficitur corpus, uenæ quoque exinaniantur, non sine iecoris, ac stomachi damno: ex corporis uero distemperantia ex febre ueluti acuta uel pestifera qua corpora contabescere, ac liquefieri solent. Ex diuturna quoque, aut sanguinis missione continuata, gonorrhæa, aut nimia & luxuriante uenere; cor-poris defatigatione, uigilijs, fame, & his similibus affectibus. Si sensus uero stomachi ob-tusior redditus sit, appetere tum nequit, assumptis acutis & aliquantisper mordentibus, ac subinde epoto uino meraco, tum neque nauseas, neque singultus, neque erosiones ulla paritur stomachus: ceterum reliqua quæ assumuntur ueluti frigidiuscula percipiuntur, tum nullus dolor est, nulla uel exigua concoctio. Si uero ex phlegmate uiscoso hærente & agglutinato fuerit, tum dulcia, & unctiua, insipida quoque abominantur: sed potus calefacientia, acuta & incidentia sine sibi exposcet. Phlegma uero crudum, acetositas cructuando emissa manifestabit sine digestionem, sed feruentia adamabit sine ulla sibi cum quadam tamen uentris inflatione. Verum si phlegma falsum fuerit, quæ assu-muntur, ore falso & subundo omnia falsa esse creduntur, bilem quoque oris amaritudo sequitur, sitis quoque ardens, & frigida grata existunt. Ex melancholico denique humo-re os acetosum est, animus corpus quoque inquietus & inconstans, sed humorem denique corruptum nausæ oris quoque graueolentia sequitur, ieiunis præsertim, cructationes frequen-tes, foetida quoque excrementa sunt. Ex oppilationem ductuum lienis, membrum supramo-dum extumescit, aut sine tumore sola adest imbecillitas. Si uisio stomachi contingit, priores exertationes indicio erunt: ita euenit & aliorum membrorum communicatione, nam ægrotare ea prius necesse est, stomacho tamen incolumi. Ex uenarum mesente

Quæ deiecit appetitum.

ricarum oppilatione alius liquida fluit, succosa, interdum alba, aliquando uirens. Ex testinis demum animalibus sua signa aderunt, sicuti ex compressis mensibus.

Prognostica in desiderio cibi prodest,

Cap. XII.

*Cibi fastidium
reciduum non
curat.*

IN omni fere morbo tam acuto quam longo defectus appetitus malum refert augurium, in dysentericis praesertim, qui si perseverat deterior, cibi fastidium conualescentibus reciduum praesagiat, quod ex frigiditate contingit deterius est quam ex caliditate. At ex imbecillitate iecoris, quod attrahendi potestas infirma sit, male de aegro pronunciat, ij enim cibum primo appetunt, & oblatum statim negligunt, deterior nota est, quam si nihil prorsus adpererit. Id praeterea ex habitudine mala deterius habetur, quam si ex aliquo humore fieri uideatur, molestus quoque si sine febris acuta praesertim euenit, è diuerso in longis reputari solet morbis, in biliosis difficulter, in phlegmaticis facilius sanatur. Ab aetate quoque calida facilius est, quam à cholerica habitudine.

De curatione,

Cap. XIII.

SI materiam membra exteriora non resoluunt caloris conueniunt imbecillitate, aere sereno, subtili, montano ac calido aeger continendus est: ac cubiculo haud dissimili qualitate noctu seruandus est: tum animi securitas, exercitationes, frictiones, balneaeque iuuant meatus corporis dilatantia, & quicquid denique sudorem mouet: uigilare unius neque supra modum conuenit. At si corporis plenitudine nimia, & exundante sanguine, tum septentrionalis plaga plurimum prodest, hoc est, coelum subtile, uentotum exa refaciens, ceterum ferme eadem conueniunt: uerum abstinentia in primis laudatur, & quicquid parum alit, uenustque moderata iuuat: uirum uero defectu aeris serenitas temperamentumque iuuat, ac odoribus commendatum cubiculum, ubi cum levis facitissimisque sodalibus munda fiat conuiuia, in quibus quaecumque bene alunt, facileque concoquantur, & pro aegri desiderio apponantur: sed ante lenes frictiones suauisque profunt, non rusticae aut fabrilis manu. Vinum suauis meraciusculum esse debet, ceterum quae conualescentibus temperata dari solent: nutrire enim corpus paulatim iuuat. At si naturalis calor euauerit, tum myrrhata unguenta, & exotica odore iuuant, conclauis calidiusculo anhelitus conuulsiuiter continendus est, interdum subirasci conuenit, ac frictionibus uni, exerceri que prodest citra lassitudinem, ac laui, uel uigilare iuuat. Si curis uero, aut uesano cupidine à cibo & potu animum mentemque distraxerit, tum iusis & inter sodales cantus grauiore sonusque, & lectiones graues conueniunt, & de saporibus cibisque, interea quaestio frequens fiat, & quaeque hilaritatem afferunt. At ubi sensus à cerebro ad stomachi os aut sublati ex toto, aut diminuti fuerit, eodem cubiculo ipsidemque odoribus uiuendum est: ubi subirasci interdum iuuat, & inter socios leta gaudia misceri, fricari interdum, & uigilare, corpusque excalefacientibus coddinis, acrimonia aliqua addita, tum & uinum uetulum subausterum commendatur. Si uero ab habitudine calida simplici, uel materiali, aqua frigida modice pota prodest, quae aegris sese recolligentibus ante cibum calorem natuum iugulat. damus & oxygalam uel poma acida cruda uel tosta, item mora submatura, nam stomachi iuuant, & appetitum excitant. Febricitantibus propterea appetitum conciliat panis aqua frigida madens. Refragatur quoque mali cydonii succus, aut mali granati acrimonia, aut medius sapor, aut uix acerbae succus, acia quoque cerasa à quibusdam laurocerasa dicta: & quae acetosa fercula, potionesque. Sed de aceto moderandum est, & si frigidis uiscososque humores digerat atque incidat: xquò capparum laudatur, & utrumque genus pipere uel cepe fracte naribus admotae, lupini aqua macerati sale conditi, desiderio refragantur. Conualescentibus in maximo cibi tactus ex materia frigida uiscosa, oliuae quas colybaes uocant mirè subueniunt (ex Paulo) & cappares, muria enim natantes seruantur: piscium etiamnum salsamenta. Acetum scyllitae iuuat linctu. Plebem allia oblectat mirum in modum, caro in edulij aciduli saporis addito paulo pipere, ac gariophylli iuuat, uel adiecto melle uel saccharo: refrigerata obest prodest & raphani radix commendacata, uel quae armorati uocant. Porri quoque & nasturcium, uel ascalonia, hyssopumque, & eruca, & ex ijs salsamenta. Ex aquosa uero pituita, quae in stomacho innatat, buccella bis cocta

*Quae conueniunt
aut debili natui
uili calori.*

propterea.

& panis

panis nauticus, commanducatus exhaurit humorem, saba quoque torrefacta sub cinere, aut elixir cum uino meraco exiguo Cætenſi, uel Rhenico, sed uetus magis iuuat: in nauſcarum illa crebra ſatietate ſames ſi ſuſtinetur iuuat. Id Galenus plurimum laudauit. Paulus aloën ex aqua potam, ſed Galenus inediſſam prætulit, quoniam iſs idem cõgigit, qui dormire primum nequeunt, exinde in profundum ſomnum labuntur. In citra prægnantium uinum meracius uetulum odoratum prodeſt, ac eduliorum condimenta ſua uſiſſima ſine croco, quod cum plurimum ex frigido humore contingit (ut Paulus tradidit) uel ſimili diſtemperamento, quæ ex cydoniſ malis componuntur, præcipue conueniunt, uel quæ ex malorum ſucco fiunt, uel eorum carne; & diacitrum. Valet inter malagmata marciatori, & diſomphacion, & ſimilia. Damnatur balneum dulce, quod appetentiam deſciat, ſomnus quoque ac uigilæ immoderate, odoresque tetri, & qui aſſidunt prægnantem. Sed & inuidicia famulantiũ neceſſaria eſt, ueſtimenta quoque & mantilia munda, chilantides indutiæ ipſa odoribus ac ſuffumigationibus gratis ſpirent, oleoſa, unctuoſa, & quicquid nauſeoſum fuerit, procul eſſe debet. Quædam matrona conſpecto mire in uia collifo & euſcerato, nauſeis commotis, abortiuum ſecit, non ſine uitæ periculo. A cêrebro & medullis abſtineat & adipe, omnibusque inteſtinis animalium. Vini dulce damnatur: ex oleribus atriplex, ſpinachium, althæa, blitum, beta, & aqua tepens in potu. Sed in omni deſecto appetitu cibis deligendis eſt qui ægro ſo gratus uideatur, & ſi parum deterior adiudicetur Hip. ſententia. Spiritus autem noſter ad peculiarem quandoque cibum mouetur, ex cauſa occulta & nobis abdita. Varietas ciborum conſert, ſed modus ſeruandus eſt, & uaria quoque condimenta uini cõlore, tum ſapore, modo gratiora ſiant. Ex imbecillitate uirum ſatiſtidiũbus exigui offereandum eſt: qui ſi incontinentes fuerint, uomitu concitato omnia regerant. Vinum ſatiſtidium, quod omnibus ſubuenit hoc modo fit, in cado cõdes muſti albi Grecanici aut Rheici, cõgios quantior, in eo poma matura odorata, dempto cortice uiginti ingeras; totidemque cydonia mala cortice & medio exempto, meſpila quinquaginta, rhuſis ſemipondo, croci ʒ. ʒ. ad tertias ſeruſent, & ita deſtrutum ſacito, uel paſſum ſi dimidiũ ſuperſit, uel ſponte bulliat. Vinũ quoque abſinthie à Dioſcoride celebratũ. Decoctũ quoque abſinthij ʒ. ʒ. diebus continis appetentiam reſtituit, mētha item eodẽ autore in cori dimentis ſtomacho prodeſt, & eius farina trium digitorũ carpu ex aqua in potu datur; uomitus enim ſedat, & appetitum excitat. Luat & oleum omphacinum, acernum cydoniarum, ex ſucco qui ſponte acceſcit, fieri ſolet. Quidam coriandri præparat, cinnamomi, cardamomi, garyophyllorum ana ʒ. s. in aceti libris quinque, in quo cydonia diu noſtaque macerata fuerint, decoquant ad tertias, colant, & uitreo uaſe ad uſus referuant. Maiores uires habet uinum pomorũ ac pyrorum in quo chalybis fruſta ignita exincta fuerint, ac ex iſs malagmata impoſita ualent. De membrorum uero communicationibus, deſque cauſis extrarijs ſuis dicetur locis.

*Citra prægnantem
uſu qua præſunt*

Malagmata

*Vini ſatiſtidij
quomodo fiat.*

Dioſcorides.

De potioniũ,

Cap. XIII.

Suis animalis deſecta fuerit ex cerebri communitate, & neruorum inde deſcendentiũ, damus quæ cerebrum iuuat, & neruos ab eodem orientes, & ea quæ ſtomacho conferunt, qualia ſunt diatriõ pipereõ, diacalaminthia, diacyminõ, diagalinga, & his ſimilia. Verum ſi deſectus ille ex humorum expulſione fuerit occupata natura, ſicut in criſimo tempore, tum naturam actioni intentam dimittimus donec inuſum ſum compleat, deinde habitudinem alterando calidiorem refrigerantibus adiuuamus, ſyrupo pomorum & ſimilibus. Sed medicamentum febricitantibus ſine deſiderio cibi, habet carnis cydoniorũ & malorum odoratorum dempto cortice, & interiori duro ʒ. s. in aceto decocta comprimentur, ad deſacchari quantum ſatis ſit, donec ad ſpiſſitudinem redigantur: deinde has ſpecies conſicito xyloaloes odorati ſemiunciam, maſtichis duplum in aqua roſacea trita, diſſoluta macerentur: iterum ſeruſacito, donec uitas fiat ſpectabilis. Syrupus quoque ex limonibus cum calida ſumptuſialiqui ea aromata ſuperinfundunt, roſari ʒ. ʒ. rhuſis ʒ. ʒ. cardamomi ʒ. ſiant trochiſci cum acido ſucco, quorum ſi unum ante cibum ſumpſeris cum antedicto ſyrupo mire proficies. Alius ſyrupus, habet ſucci actium pyrorum ʒ. ʒ. cydoniorum & citri acrimoniæ ana ʒ. ʒ. aceti ſe

*Stomachũ &
neruũ cõferentia*

libram, pruna numero centum, seminum melopeponis, cucumeris magni ana uncias duas, & decocta ad dimidium coletur, & cum saccharo albo solido fiat syrupus, & cum sandalorum farina aromatizetur xyloaloë addito. Et trochiscus ad idem ualens hoc modo conficitur, rosæ aridæ drach. 10. thussis drach. 2. cardamomi drach. 1. in rotulas cum acri succo digerantur, singulos sumunt quotidie ante cibum cum cydoniorum uino. Syrupus ad idem in febris acuta, habet succi pyrorum acrium libram, cydoniorum non ex toto minorum, citreæq; mali succi, & limonis, ac arantij ana lb. 2. aceti quâ acerrimi sēlibram, pruna numero centum, seminis melopeponis 5. 3. ablato cortice decoquantur, donec medietas super sit, percolato decocto cum albo saccharo: syrupus conficiatur, adde sandali farinam citrini, ac paulum xyloaloës: & ipsa quoque imposta malagmata iuuant, ex sandalorum singulorum, baccharum myrti, spodij ana 5. 3. rosarum aridarum 5. 8. panis torrefacti aceto perfusi 3. totidem & cydonium crudum contritum, uel eiusdem succi 5. 8. aceri & aquæ rosacæ quantum sit satis, cum farina hordei 5. 2. ante cibum stomacho imponitur. Aliter, olei cydoniorum, rosarum ana 5. 2. ceræ albx 5. 4. cum coegerint aceto unctulum lauabis, exinde spodij ac rosarum aridarum farinam addes: si sitis fuerit uehementis oleum uiolaceum, ac cucurbitaceum superinfundes. A malahabitudine frigida id emplastrum probatur, xyloaloës, mastiche ana 5. 4. gariophyllorum puluis 5. 2. cum aqua rosacea dissoluantur, & æneo uase ebulliant ad mellis spissitudinem. Aliter cinnamomi 5. 8. gariophyllorum 5. 2. galangæ, mastichæ, machir ana 5. 8. zingiberis 5. 1. cardamomi, nucis muscatæ ana 3. 1. sacchari albi 5. 1. his contritis conspergitur panis simlagineus torrefactus uino cretensi austero infusus: id malagma mire prodest. In potu absinthij decoctum inter omnia auxilia præsentaneū remedium est, cuius succis per se alioquin dāatur, nam capitis dolores infert, sed ipsa herba, prodest, quæ si in uino albo austero maceretur, plurimum ualere scribunt. Ex eadem frigida causa theriaca laudatur, ac myrrhidaticum, syrupusq; ex absinthio. Profunt & balani chelidij conditi, ac zingiber. Malagma id imponitur, mastichis, xyloaloës, zedairæ, galangæ, gariophyllorū, galliæ muscatæ ana 5. 2. trita cum lentiscino oleo, aut balsameo cum folijs absinthij & mēthæ tritis cum simlagineo tosto ut dictum est, supra fidem conuenit. Aliud malagma utilissimum, habet mastichis 5. 8. olei nardini 5. 16. in mortatio concorporentur, & leui flamma subinde superingerantur. Cinnamomi, nucis muscatæ, galangæ ana 5. 1. xyloaloës, galliæ muscatæ ana 5. 8. calami aromatici 5. 2. ceræ 5. 3. molli corio prætendantur, & stomacho id cerotarium imponatur ante prandium. Si bilis peccauerit, syrupus de feri acetosus, uel cum aceto commixtus. Ex humore frigido, syrupus de calamintha. Si phlegma uiscosum fuerit, oxymel scyllite & acetum scyllite commixtū, cum decima portione aquæ uini sublimari, si paulatim absorbeatur: si uires sunt, faciles uomitiones iuuant. In cholericis epota tantum calida & digito in fauces dimisso relecta prodest. Verum deijcimus uentrem utiliter medicamento rosato uel scammonio, addito saccharo. Ex humore crasso cum uehementioribus aluum soluunt. At ex membrorum propinquorum uenarumq; oppilatione, agaricum maxime laudauimus, quoduis eius ad remotiora perueniat. Ex intraneorum animalibus, aloë cum pomorum succo prodest, ut Paulus docuit, uentritq; imponenda sunt quæ necant. Si cum eo affectu fluxus quoque uentris intercesserit, ex calidis humoribus, id medicamentū prodest: Habet succi mali cydonij lb. 2. aceti libram, sacchari albi puri duas, ad mellis spissitudinem feruescant, adde si opus est trochiscos succini, ac spodij ana drach. 6. modus est ad seminum ciam ieiunis. Quidam uehementiam aceti formidant. At ex frigida causa aliud fieri debet: Continet mali cydonij succi, aceti & mellis ana lb. cum ebullit, despumato, & has species superindito, zingiberis, pipertis albi, cinnamomi, calami aromatici, mastichis, thuris, machir, nasturtij torrefacti, omnium drachma, ieiunis datur, pondere semuncie. Id maxime placere uideo. M. Antonio Bono nostro. At re-

Agarici uini
ad remotiora
peruenire.

M. Anto. Bono

pūqua symptomata ex aliorum membrorum com
muniōe suis dicetur locis.

Deijs

De his que auditum excitant.

Cap. XV.

Sic eraticum stomachum excitat, fastidium abstergit. Et post uomitiones multas
 Sex pipere & mullis datur. Porulaca in acetarijs sumpta, lactucaq; ab Augusto o-
 lin celebrata. Vna quandiu decerpta pependit, refrigerat & stomachi fastidium pellit,
 uel in ollis seruata, nam auditum excitat. Oenanthæ ex aceto obolo pora, succis tunc
 acerbz, pruna, acra cerasa, mulluntq; sed auditatē magis reuocat admixto aceto. Mo-
 ra quoque & syluestria & laniua. Pulégium quoque utrunq; cuminiūq; ex tino. Et
 andium, sinapis semen nauſeam ſedar, hyppomarathum, thymum triū cum ſale, men-
 ta ex aceto uel impolita. Cicerorum ſemina auditatē excitant quæ ad ſtomachi ſtini-
 ratem manduntur: lupini faſtidium detrahunt. Stomachus modico uino recreatur, &
 ciborum appetita ſuauitatur, magis q; nouo, quāuis ſiti minus reſiſtat. Abſinthium in
 primis ualeat, quoniam aſtringit, & faſtidii abſtergit, & eius malaciam diſcutit, cum ſa-
 le & nardo gallico aceto exiguo addito: & nauſeas maris per ſe in nauigationib; arceat.

Abſinthium.

Quæ uomitiones concitant.

Cap. XVI.

Ingua & oleoſa, piſcis refrigeratū, cerebrum quodcunque ac medulla uinum au-
 ſterum largius ſumptum, buryum, oleumq; ſeſaminum, lac quoque à paſtu ana-
 gyri, mire enim uomitiones, ac uentris fluxum concitat: fruticem enim male olet: ra-
 phanus uomiturus datur, allium ex uino, aut lauri folia io. trita in aqua pota inter coe-
 nam. Auriplex coctum per ſe, aut cum malua, aut cum ſimulacra ſylueſtri. Semen ebi-
 li datur in potu drachmæ pondere, ex aqua ſcabioſe. Erunt uomitiones motet, uerū
 capiti ſtomachoq; oneroſum eſt, & genua grauāt. Aloë obolorum duſtim contri-
 tum ſelleos uomitus. Nucis ſuglandes, ac ſylueſtres auellane ſeiunſ nauſeas & uo-
 mitus mouent. Graminis ſemen herbaq; ſanaria, epithymum cum mellis & ſalis exi-
 guo. Radix betonicæ, & elleborum in paſſo uel mullis, hyſſopum cū melle, titilius ſum-
 ptio naſturcio, aut irione. Molemoniū denarij pondere proſerpina ſalutarem uomit-
 tionem facit. Vniuerſa ſmyrnion, chryſocolla, æſ uſtum ex melle ſumptū, mulli piſces
 inuſterati triūq; in potione uomitiones concitant, calcathon cypriū cum melle drach-
 mæ pondere. Aqua mulla tepens addito aceto, oleiq; ex guo ac mellis, quod iſtius uo-
 mitibus utiliſ, ſalis micam alij addunt, uel oxymellis cochlearium.

De his que iniquam ſiunt, aut parum bibunt.

Cap. XVII.

Quidam nunquam ſiunt, alij uero parum, utrunque uſum eſt, corpora nanq;
 macie conſiſcunt, quoniam inepte concoquunt, ac alimentum ad membrā
 non deſertur per meſentericā anguſtias, ut ea roſida pars aptius membro alligeſtur cū
 prior reſoluitur. Et ſi minus quoque quā æquum ſit bibat, minus pariter nutritur cor-
 pus. Deſiciente enim pluuiā, aut irrigatione fontis, plantas (ut dictum eſt) areſcere cerni-
 mus. Aut enim euenit uirtute ſenſibili extincta, & attractrice oris ſtomachi deſiciente,
 ex ſpiritu innato caloreq; natuo extincto. Aut quia aliō auertatur mens ipſa, ac imā-
 go, uel ſi humidum id reſidi diſculter reſoluatur. Aut iccoris & uenarum meſenterie
 ricarum uinio, uel ſi os ſtomachi ſemper roſcat: aut ſi cerebri & neruorum contigerit,
 ut in phreneticis, ac lethargicis euenit. Aut praua ſtomachi habitudine, humectan-
 te uel refrigerante pariter ſupra modum ſtamen uillorum, hui longitudine morbi dedu-
 currit. Aut ſi uires ex toto deſiciunt, ut in phthiſicis, ac hecticis reſolutis uiribus. Aut
 ſi piuiſa os ſtomachi niriū alliuatur, uel catarrhi deſtillationibus, uel ueritis ipſius diſ-
 ſolutione, aut lubrico affectu. Sed & uiciniſſimis uirium intercedit, hoc eſt, pulmo humo-
 ris plenus, ut tuſſientibus & febricitantibus cōtingit aliquibus. Aut ſi quod bibitur uo-
 mitus moueat. Galen. duntaxat ſuper abundantem humiditatem, uirtutis deſectionem,
 uel mentis commotionem notauit. Vidimus & diuturno ſomno ſitū ſedari, ſed inſan-
 tes parum ſiunt, ſemine q; inexplantæ lingue. Qui febricitantes non ſiunt malum
 augurium faciunt, eadem in ſanis & imminente morbo facilis ſanatur.

Malum auguri-
um in febris
lentibus.

De Curatione ſitis.

Cap. XVIII.

Sitis ex malis fuerit humoribus circa os ſtomachi, uomitu apte conciliatur, aut uen-
 tris deiectione, num cibus, ac potus, qualis neceſſe ſit eligendis: Sitis ex nimis uigi-
 lijs

lijs, somno corrigenda est. Cetera ex superioribus causis ac remedijs ex eorum similitudine, sunt quærenda.

De nimia immoderateq; esuritione,

Cep. XIX.

Impertinens est & oris stomachi id vitium, cum post cibum etiamnum esuriunt, *Βαλιμια* Græci, uel *Βαλιμια* alij *Βαλιμια* uocant: quodam enim patula expectatione cibum deuorant. Alij *καρδιωμυ* appellant, & si cordis quoque æstus significet: communis lingua *Βαλιμια* uocauit ex Xenophonte. At cum malos cibos appetunt, caninum appellant, Galenus eandem stomachi passionem definit, uouunt enim more canino, atque iterum assument. Id vitium ex imperatoribus Virgilium dehonefauit.

De causa bulimie,

Cep. XX.

Huius morbi initia sunt superiori contraria, ex nimia corporis resolutione, ut in cōualecentibus ex acutis febribus liquefacientibus, aut longis extenuantibus. Et nos quoque pestilentiali morbo polluti incredibilem audacitatem sustinimus, quæter in die cibum assumendo, in quo periculo 30. dies sine somno duximus, euenit & ex caliditate consumente, uel inualida uis retentrice, nimia uenere, exercitatione, ac balneo resoluente, sicut post chaldæiana balnea in agro Veronensi, ab urbe decimo lapide fons distat, reintegrare existimationis. Nam & aliquibus prægnantibus seuior bulimos increfcit, sicut Franciscæ Calux ex patricia gente euenire solet. Et tunc quoque in uentre rotunde etiamnum in prouectis ætate plurimum cibi intus absumunt, qui si enecantur retro uapore lassescere appetitum faciunt. Ex fluxu quoque uentris, uenis reliquias materierum absumentibus. Aut si à liene, ad os stomachi bilis atra continuato riuo deriuetur, unde inanitionis quidam sensus perpetuo assistit, unde intempestiue esuriunt. Quidam ganeones insanabili ingluuie semper de cibo cogitant, animo in patinis perpetuo uersante. Quidam hanc palmam etiam senex ex Gallia ætate nostra Romam attulit. Si præceps præterea ex alio cibo incōcoctus expellatur, unde alij corpus nequeat, fames illa damnata excitatur. Vicio quoq; iecoris, aut ipsius mēbris uirtute expultrice exagitata, uel retentrice nimis imbecilli, pari expectatione cibi cruciatur, ite & nimio stomachi oris sensu. Et est organicū stomachi uitium, hoc est habitudo frigida & si quæ in summo sit, mortis specie referat. Inter primitiua uero causas ieiuna quandoq; auditas illa à primitiuis causis fieri solet, ut si quis gelida, aut niuosa habitaret, aut si piscaturā exerceret, aut lanas in aquis gelidis lauaret. Inter humores humor acidus (ut Galenus & alij scribunt) ex pituita uel atra bili corruptus, quo stomachi os rugosum redditur. Aut ex fluxionibus capitis quibus stomachus cluitur, unde stomachi retentrix uirtus soluitur, & inde labitur. Sunt & natura calidiores, qui cibum absumunt, importuna fame. Aut si renes feruentiores affuerint, quibus urina copiose redditur. Aut si stomachus uniuersus calore nimis dissoluitur, unde sitis ingens ægrum discruciat, cibum pariter quærere cogit. Verum tamen sola oris stomachi caliditas audiditatem illam prostermit. Quidam summam causam subiungunt, frigidam oris stomachi habitudinem, humorem acidum, aut membrorum inanitionem. Alij alias addidere causas, imbecillitatem retentricis potentie, caliditatem immodicam, uigilias, deffillationes, & intestina animalia quæ in explebilem audacitatem faciunt.

De nocte distinguendis,

Cep. XXI.

Incanina ueluti fame continue esuriunt, sed indies magis contabescunt corpora, id uitium sepe fluxus uentris sequitur, quoniam incocto superingerunt cibum. Cōualecentium & post exinanitionem uaria indicia habentur. Si extrema plurimū resoluunt, recrementa pura mictuntur, sed semper sitiunt. Ex acido humore nulla inest sitis, uerum salua acida abunde expuitur, eructationes crebre sunt, ex atra bili, arida acetositas sentitur in ore, ac retinimenta atri coloris, ac in ore stomachi mordet humor, famesq; ue urget, & nisi protinus assumit, uires deficiunt. Ex frigore alius liquida habeatur, sine siti. Ex habitudine feruenti sitis infesta est, alio sicca, sine uomitu, ac nausæa, uel ructuatione. Ex imbecillitate potentie retentricis, stomachi aut aliorum membrorum uel totius corporis, recrementa indigesta sunt, ac effusim emittuntur, cum nulla fiat cōcoctio, ac protinus ad aluum demittatur. Quæ uero sanguinolenta sunt, infirmi sunt

iccoris

*Bulimia in primæ
genitæ.*

*Ganeones uero
est.*

iecoris indicia, aut totius corporis contentrice resoluta ui. Bulimos conualefcenbus re-
ciduam minatur, qui flante feptentrione auuidior eft, uel frigido tractu, pueris & frigi-
dis corporibus. Idem & torporem inducit, uapore frigido ad caput fublato. Exitia-
lis interdum habetur, quoniam lienteriam inducit, aut hydropem, uel faltem cachexi-
am, tympanitentie.

*Infirmi leuiter
indicia.*

De curationibus uerſi inexpleribz auuiditui. Cap. xxii.

Stex nimia infernibilitq; inanitione fuerit, ſub coelo craſſiori humidio ac frigido, qua-
ſi Venetijs habetur, continendus aeger eſt. Animi ſollicitudo, ac irafcentia, uel ipſa
quoque nimia gaudia obſtine, labores corporis, longeq; lectiones, frictiones ac in bal-
neis frigiles, migra, ieiunia, ſinis & uenis ipſa, & omnis uentris deiection. Inter eſcas quic
quid calidum calefactumq; ſit, quod extenuet aut aperiat. Acuta quoq; et acra, uel ſal-
ſamenta ipſa, condimenta uaria & uentre emollientia nocent. Eadem ſerme & ex mani-
ſeſta exinanitione requiſitiu, iuuat enim quies, ac ſomnus longior, craſſioris materie ci-
bus frigide ac uiſcoſe, boni fucci largius ſumpti, uel pluribus uicibus commanducati,
quales uentres ſunt & inteſtina, & quicquid gelu coacti ſit ac panis male fermentatus
uel ſubcineritius, piſces durioris carnis, ſuſtiq; pedes uel utulini, anguille & polypi, lo-
ligines ac ſepes, legumina ipſa, et polenta cu butyro, & caſeo recenti. Lac quoq; coagula-
tu, coſoſtra recocta, & quod lactis ſummi caput eſt butyri oſium nocte praſtrictum. O-
ia quoq; dura, ac inter oſa portulaca, ac acriplex, uomitoriū olus, bliui ac maſua. Sed
in ijs temperamenti ſit ne in contraria trahatur habitudine, hoc eſt in moleſtis oppoſi-
tiones. Eadem uicſus ratio in habitudine calida corpora reſolvente mire conuenit, ac me-
brorum raritate texturæ, quandoquidemyrtino oleo roſaceo, ſalignoq; ſalubriter illi-
nunt cera addita, nam poros claudu, uel alumine aceto diſſoluto, uel aquæ frigide cre-
bris naraſionibus, uel adiectione alumine. Cui affectui diacydonites copoſitio ex ſaccha-
ro iuuat, ſyrupusq; myrtinus, uel roſaceus, ſaccharum roſati, uel ſandalorum compoſi-
tio. Extrinſecus imponitur roſaceu, aut niolaccum cum gallinæ adipe uetulo, cu piſ-
ſi lentorealiſ & uiolaceni bibendum dedere. Delicatioſibus ſponea datur. At coſuale-
ſcentibus ex acutis morbis eſca digeſtibilior eligitur pro ſtomacho, qui nondū confir-
manis ſit, quales cucumēs, ac cucurbitæ ſunt, lactuca, & amplex nauſeoſa, ex amygdali-
no oleo, quod per ſe uel cum ſaccharo linctu prodeſt. Inter reliqua cibaria oryza cum
pingui iure uel bubulo butyro iuuat. Piſculi ſtem rectes, quales capitones ſunt, flu-
uiales, gobijs marinis ſimiles, ac præpingues auiculæ. At ex frigida nocente habitudi-
ne coelo ſuperiori contrario utendū eſt, octium uitandū eſt, et quicquid aſſumitur calidū
ſit, ac ſubſeruens, uſ frictiones, balnea, reſerateq; uigilæ conueniunt. Somnus nanque
erudis humores digerit, & uirtutē ſenſificā nimis obtundit ſopor. Tum et pingula et
oleoſa in ſeculis laudantur. Et inter cetera remedia oui luteum ſub cinere induratum à
oſo uoliter ſumitur. Pulli q; columbacei opimi uirulenti uomitionem incitat. Gal. uti-
num aſterum rubrum aut ſlauum excalefactum maxime laudauit, largiusq; poſti,
ut eibus inuaret, dandumq; ne non ſidentibus. Diacydonites compoſitio cum aro-
mate tali, aut diazingiber, dianſum, diagalanga, ipſaq; theſiaca. Stomacho uero im-
ponitur oleū ſeſaminū, amygdalinum, cicium carinū, linum cum ſtomograci farina,
ac adipe anſerino. Ex humore uero acetoso, uentrem primū deicere, ac exinde ſtoma-
chum caleſcere neceſſe eſt, origano, ſinapi, pipere & melle uel plebi cepis & alio. Ip-
ſamque aerimoniā nucibus & amygdalis, piſtacijs uel pineis nucibus demulcere, un-
quoſis & oleoſis mitigare conuenit. Ex arabili auxilia in lienis affectibus dicuntur. Et
materiam perpurgabz ijs quæ phlegma deiciunt acetofum, qualis eſt hiera diacolocyn-
thidos nel carapoſis de hiera, aut aromaticis, ſeu alephāginis ab autore. Ex arabili à ſie-
ne, miſſio ſanguinis ex cubito ſiniſtro prodeſt, ac exinde diaſene compoſitio, humore
enim trahit melancholicū. Valenti & ſuprà lienem impoſite cucurbitule, uel frequens
uomitio, cetera auxilia in lienis affectibus dicuntur. At ubi cōcentrix eius infirma ſit,
ac calidus, humectus, pluuiſoſus, qualis euryonotus eſſe ſolet, damnat, ac balneo ſum-
tuſus, longiuſculus ſomnus, ſtypticiſq; urici iuuat. Ab humiditate quæ longe difficilior
habetur, panis ſimulaginetus commendatur, exterum pinguiſa & oleoſa, & ſi nauſeam

*Veneris eſ-
lum.*

*Conualeſcenti-
bus et acutis
morbis quod
genus uelut
conueniat.*

inducunt, moderandum tamē est, nam maiore humectationem inducunt, ita & de acetosis ac stypticis agendum est in edulijis. At si cum bulimo uentris aderit fluxus, lachryandum est sepius, in quo ferrū extinctum sit, aut triserā compositionē dabis, quæ breuior dicitur. Ad uentris uero animalia panis in aqua rosacea madens sumitur frigidus, ualet & cum decocto pulli gallinæ, uel gallinæ aut piscis pinguoris: nam & bulimo prodest, & omnia pariter altringentia iuuant, mire ualet buryrum antiquum, & oleum, nam nauseosa sunt & animalia ea necant. In omni auaritate cibus tepens conuenit, & quicquid uoacillime sumitur, præterquam uermium causa. Vomitiones incitant caro asnerina pinguis, anatis, turturis, columbi pulli saginati, bubula cerebra, medulle, caudæ arietum, asparagi cum multo oleo exuberanter sumpti, & post cœnam maiorana assumpta naueas mouet, serpillum quæ multum dulce, ac cucumeris hortensis radices obo li duo ex mulla poti. Ceteri uero affectus suis auxilijs curantur.

Veniū cūia.

Drachmenia ex inexplibili sui.

Cep. xx. 111.

Potiores Gra-
cie.
Mulierib. d. uis
no abstinentiā.

Crisiā.

Incontinentia si-
ut.
Ebrietate uisū

Continuata bibendi consuetudine, scitulosi quidam fiunt, ex quibus nonnulli co-
tinuē bibunt, ac continuē urina mīrūt, inter potiores ingenti palma. Græcia etiam
num potiores maximos effert, ebrios uero dānat. Matronas uinum bibisse iniuria est: in-
ter nuptias in Cræta solis uiris datur uinum, inter mulieres lagenæ aquæ circumferuntur.
Eam commendationem bibendi L. Piso urbis Romæ curator à Tyberio defectus tu-
lit, quod bīduo duabusque noctib. per potationem continuauerat apud ipsum iam prin-
cipem. Tricongijs rara gloria, inquit Plinius, quando & hæc ars suis legibus constabat,
non labasse sermone, nec leuatum uomitione, & si nīlia diligenti legum scīro contra bi-
bendi fallacias, nāque & bibendi consuetudo auaritatem auget. Scitum quæ est Scytharū
legi, quanto plus biberint, tanto magis sūre Parthos. Inueniunt quæ est mira uitiorū so-
lertia, ut aqua quoque per Hispanias, Gallias quæ ad ultimam Britanniam, Germaniā quæ
cum frugibus suam ebrietatem faceret. Sed Crætense uinum monoiaticum dictū gra-
tiam cœuiss ademit, magno enim precio ebrietas apud extræas nationes emitur so-
aureis dolium uenduntur. Veteres in ea bibendi gloria uariā querebant suis incitame-
ta, punicis farinam, aut cicutam, ut metu mortis bibere cogerentur. Hoc in uno insitū
iō Machonethus, alio quo salacissimus legum conditor, non dampnandus est, quia ui-
num genibus lege sustulerat, ut ebrietatis portentosam libidinem, iucundumque in ho-
mine nefas adimerentis halitus foetidi non sunt, nec aliam quærent ebrietatem, unde
iurgia et uulnera oriantur, nec mortifera loquantur, non obliuio sit, faciei pallor, non su-
riales somni, non tremulæ manus effundentes plena uasa, sicut: interemptis non putri-
da iocinora inueniuntur, unde frequens morborum iniuria habetur. Est & alia inexplē-
bilis si is auaritas, quam dipsadīs serpētis in uiperarum genere, ut Galenus tradit, mor-
sus excitat, aliqui in aspidum numero esse censuere, de ea in febris uenenatorum nume-
ro diximus. Quidam incaute uinum hauserunt, in quo dysplas enecta fuerat, & si in im-
parientissima interiere. Ad siuū excitantur corpora cōsumpta ex acuta febris, agricoltæ,
balneatores, sudatores, ac ex uentris fluxu. Corpora habitudine cholericæ, uentres, uigi-
lijis quæ defatigata moerore fuga quæ trepidi lauitates, qualis Nenoui cōtingit. Os stomachi
calidū crudum quæ semper sūrit, ut Gal. scribit, quod & iecori, cordi, pulmonibus quæ eueni-
re solet. Vel renū quoque calidorum uitio. Per accidens quoque ex iecoris frigida distem-
perantia, qua multa in uentre humiditas cōgregata intus corrumpitur, unde retro uā-
pore os stomachi suis impatiens excruciat, idem & communicatione intestinorū cō-
tingit: Sitiunt quoque uulnerati sanguinis defectu. Cibus præterea & potionib. calidis si-
tiunt. Sunt & uenenata plurima quæ siuū conuulsam afferunt. Qui præterea nimia fe-
runt: siuū, auaritatē adaugent. Piscū salamenta, garū, & caput garū, caro sale asseruata,
omnia denique uiscosa, salia siuū excitant asperissima. Idem autor inter ebrietatis exempla
seruū refert, qui suprema si uini uentus, ubi uis quo poterat, hauserat, in formiculosus
redditus est, & inde febris orta est, cum mentis alienatione, quo morbo inuenit. Contra
alter in ardenti febris & in crescente morbo, multa frigida epota, & in uentre subinde ebul-
liente, si in ualidissima passus est, ita ut inexplēbilis demū aquæ potus interiret. Idem in
phlegmatica febris quandoque fieri compenit est. Vnde omnis humor in uentre ebulliens,
putridus

Ex ebrietate
morbus exi-
plum.

paritidus præsertim, siuin excitat importunam: uerum diuturniorem ac molestiorem sal-
sim phlegma viscosum, ac crassius. Ex mesentericanti quandoq; oppilatione, sicut in hy-
drope & colicis doloribus, materia nanq; crassa secus oppilat, unde subtilis aequalitas
ad membra penetrare prohibetur. Tū enim in iecore nulla fere humiditas resida pro nu-
trimento membrorum idoneo, irrigatione q; conueniens producit, sed mera duntaxat
aqualitas madefaciens. Ob eas nanq; oppilationes aqua ad ima nequit descendere, sed
in uentre diu restagnat, unde ebullit, ac siuin exinde facit. Ex uerimibus pariter oritur si-
tis uehemens, quod humores ipsi exhauriant, aut quia putridos uapores stomachi exci-
cant. In crapula quoq; sitiunt, suffocata concoctione, unde pariter ebulliunt. Aut quia
obiectum rerum male comprehendunt, quales hydrophoui sunt aqua reformidantes:

De signis specierum sitis, Cap. XXIII.

Si sitis importuna à causa fuerit primitiua, indicia manifesta aderunt, sicuti quæ dyp-
siasis ictu fuerit aut fusa, sole, exercitatione, balneo & similibus causis. Sudore ue-
ro & uomitu, ut à causis quæ intrinsicis accidunt, incipiamus sanguinis item profluitio,
aut urine. Ex imbecilli uirtute totius corporis contentrice, sine manifesta ratione sudor
fluit viscosus, exiguus, ac frequens, uel leui quadā mōtione, tum enim membra tabefacta
ceruuntur, & uino epoto leduntur, aqua uero imbecilliores fiunt, ij hectici, aut phthi-
ci esse creduntur. Ex robore uero uirtutis expellenti, in uniuerso corpore sudore exun-
dant aquali ac tenui profluunt membra, ac frequentius, ueluti rore conspersa hume-
cta ceruuntur, ex quo sudoris fluxu corpus pariter contabescit. Sitis arida quæ potu cā-
lida facile mitigatur cum plurimū à phlegmate salso oritur, haustus copiosiores esse ne-
cesse est, frigida alioquin increfcit sitis, addito aceti stillam. Si cholera ruffa fuerit, frigi-
dis aquæ potionibus leuatur, eadem interdum aquæ frigide potu ad interiores stoma-
chi tunicas regeritur, unde minime ablut potest, humoris q; enim amaritudo per fauces
es usq; ipse q; uapor calidus permeat. At pulmonis & cordis uitio, respiratione frigida
mitigatur, profluunt amnium cursu, aut fontis scaturigine, uel si frigida sensim hauri-
tur. Vigils potius, quā longo somno, longa præterea lectione excutitur eadem sitis.
At iecoris abscessu os stomachi pariter inflāmanur: & epoca aqua præcordia dextra dō-
loribus extenduntur, unde & anhelitus præfocatur, frequens q; tussis adest. Ex mesen-
tericarum oppilatione alius lubrica redditur, aut omnino arida canino simō si milis, si
ossa tantum corroserit aut cholera inopia, discolorata retrimēta mittuntur, tum urina
rubens est, aut plurimum lutea, aut interdū alba, sed crassēcit exundatione cholerae, ut
icteris contingit. Tū sub dextro hypochondrio durus tumor apparet. Renū causati-
nz incontinentia sequitur, & si frigida bibitur magis sitis excitat, quoniam ad renes proci-
nus transit. Communicatione intestinorum illa inflāmantur dolentq;: Oris stoma-
chi uitio, somno sitis mitigatur humectante. Si à pharmaco sitis quo uehementior
est, defectionem uehementiorem indicat, moderata tempestiuam denunciat. In mor-
bis acutis uehemens sitis male pronūciat, eadem si sine causa quiescit, damniatur, inter
mortuas nanque esse uires significat, magis q; si lingue nigredo atq; asperitas affuerit.

Sitis à causa
primitiua.

Sudor.

Præ incontin-
entia.

Augurium ex
siti in acutis
morbis.

De curatione sitis uehementis, Cap. XXV.

Qui sitiunt, frigidum coelo, aut cubiculo collo candi sunt, neque per ora respirent:
Ignis procul esse debet, ira, furor q; corporis labor, mentisq; affectus, clamor
quoq; uel longa lectio. Hippocrates silentio siuin sedari tradit. Galenus leuem lectio-
nem laudauit. Suauiter incedant per ripas fluminū, ubi suauis spiret aura sine sole. Supi-
nus somnus non sit, nec molli pluma. In cibis salta, ac dulcia eurent, pisces tum recētes,
ū muria cōditos, & aquosa poma, qualia sunt armeniaca & persica, uel uua, passulæ q;
fabe ciceris q; decoctū siuin incitant, ac etiā brassicæ ius. In mensā largius bibere oportet,
alioquin abstinentium est, sed siuin colludere necesse est corallia aqua sipe refrigēra-
to, aut berillo, aut crystallo, si ore contineantur. Nam & lini, cydoniorū q; semen lineo
lo pilule modo alligatum, niolacea aqua macerātū, si ore cōtineatur mire siuin mitigat:
Acra item cerasa, pruna, mala punica, pruna circa memphim collecta, tamarindos Aē-
gyptij uocat, in aqua frigida macerata uel subseruēfacta, siuin sedant frequenter, haustu:

Cucumē

Cucumeris satui tessele frigida immerse, si ore contineantur, aut cucumeris magni rotundi succus comanducatus damnavit, nisi perurgato uentre, facile enim purgabit. Quidam pane crudo circumducto furno decoquunt coniecto saccharo, atque ita eo dulci succo ad similitudinem utuntur. Saccharum uiolaceum, aut rosaceum harundine collectum similitudinem mitigat, a qua hordeacea sepe colluto ore uel pota. Hoc uno egros commonefaciam in ardentibus febribus, qui os faciemque in frigidam immergunt, ne id frequenter faciant, ne fauces synanche strangulet, aut magno uix periculo cerebrum afficiat. Syrupus uiolaceus ex aqua frigida sensim ponitur, uel acerosus. Quidam præterea frontem & tempora ad uerticem uelque principat, quod bregma à Grecis dicitur, frigidis, ac humectantibus fouet. Ex cibis similitudinem extinguentibus sunt posana, cum papaueris succo aut alica, cucurbita uel succus eiusdem decoctus, cucumis, lac acerosum, ouum forbile recens, crudum deuoratum, lactuca, portulaca, atriplex, spinachium, caro hœdina, agnina, suilla, ac uiculina, si herbam notidum depasta fuerit, semen melopeponis cum molli panis interiore, cum iure pulli gallinacei. Vinum si dari potest commendatur, album, aquosum, tenue, uel aqua infusum. Hæc in communi dicta sunt. Ex habitudine uero calida, ut ad specialiora descendamus, aqua frigida largius pota ualeat, sed uigilare exinde debet, ne somno in uentre feruescat: Lac pari modo damnavit ex Hippocratis sententia, nam protinus uiciatur, præterquam infantibus, consuetudine namque natura digeritur, propterea nec similitudinem facit. Similitudinem uehementem sedat parcius cibis, qui uomitioe exinde euomatur, cum uinum tenue cum multa aqua iuuat, nam refrigerat, ac recreat, uel acetum cum aqua multa, uel in febribus magnis quoque sub sole defusum, quo Græcia omnis utitur, cum tritum cum in area excutitur. Sitis ex inedia, uino magis quam aqua reconciliatur, uel si ex membrorum calore fuerit. A siccitate ualet cucumeris rotundi magni etiamnum cum immodico calore, & lactuce, uel cucurbitæ, & semen quoque albi & nigri papaueris, glycyrrhizæque succus, semen melopeponis, aut psyllii marcorum cum syrupo uiolaceo, uel saccharo quo Assyrii sine coctura utuntur, nam bilem suauiter educit. Sed syrupus ex utriusque componi potest. Tragema utile siticulosis, habet seminis cucumeris, cucurbitæ, cucumeris rotundi, melopeponis, papaueris albi ana ʒ. i. seminis contriti portulacæ ʒ. s. farinæ ligni dulcis ʒ. i. sacchari albi ʒ. s. mixta utiliter sumuntur. Si cholera affuerit, syrupus ex limonibus, aut ex citreo succo. Alia potio perutilis est, prunorum ex emphrasi cum aqua decoctum donec tertia supersit pars, percolatum cum syrupo uiolaceo frequenter potum prodest, & syrupus quoque berberorum. Asseruantque Assyrii in ollis granum mali punici acida ad usus annuos, ijs æstate feruida utuntur in edca. Ex cordis & pulmonis inflammatione, loco plano frigido ac humecto, uel secundum fontium ripas æger locandus est. Laudant & niuosa montium iuga, in quibus anhelitu feruorem cordis persciant, ubi sensim frigidam lambent. Quibus ea non sunt, cubiculum faciat frondibus circumseptum, & fontium imagines, scaturientium, sylano iuxta ægrum cadente, flabelloque continuo, aut frondibus leuiter æger in lectulo, perscietur, aut tomento potius, nam pluma supinis plurimum obest dormientibus, maioresque subinde æstus inducit. Tum in cibo forbilia oua iuuant, ac eadem quæ paulo ante dicta sunt. Sed syrupus de industria faciat: habet pomorum succi libram, buglossi, uolarum, rosarum, camptocæs, nymphetæque decoctum binas libras cum saccharo, fiat potio. Pedes præterea, ac manūs in eodem decocto, aut frigida tantum inacerentur. Illinitur stomachus aut pectus papaueris seminis albi lacte cum uiolaceo oleo, ac amygdalino. Efficacius uix æcerbæ succus, ac portulacæ cum aqua hordeacea circumdata niue refrigerantur, & stomacho imponuntur, cum linteo duplici, qui subinde madens mutetur donec sitis mitigetur. Oleo præterea refrigerante bregma illinatur, pro cordis & stomachi temperamento. Sed impetum defillantem rheumatismi considerabimus. Mire prodest stomacho siticuloso id unguentum: habet olei uiolacei, nymphetæ, cucurbitini, salicini ana ʒ. acetum non acerrimi ʒ. ii. ceræ albæ ʒ. i. feruescant in duplici uase, donec acetum absumatur, exinde succi solani addito ʒ. i. semperui tantundem, lactis muliebri, aut uaccini semina, concorporatis, adde camphoræ obolos binos, ex eo stomachus inungatur. Inuicem emplastrum id imponitur, farinæ hordeacæ, interioris cucurbitæ, uel cucumeris, succi semperui,

peritui, portulacæ uel lactucæ ana ꝑ. i. lentoris feminis pſylli ꝑ. i. s. aceti ſemuncia, ſanda locum alborum, rubrorum ꝑ. ana ꝑ. i. ſerueſiant ad emplaftri modũ, ſinteolo ſtomacho imponitur aſtate refrigeratum, hyeme tepẽs: duum horarũ interuallo eximatur, poſt horam ruruſum imponatur, atq; ita multis id fiat uicibus, donec leuenit ſitis aſperitas: inter ipſa interualla ſtomachũ inungũt. Et inſtãationi proſunt uitis folia, aut nymphetæ, aut cucurbitæ, roſacea humecta aut exiguo aceto addito per omnes horas. Ar in phlegmate ſaiſo calida bibere iuuat, frigida alioquin uehementiorem ſitim excitat: ualidior cum ſyrupo acetoſo, & aniſco in cibo priſanam ſubſeruentem damus. Allium per ſe laudauit Dioſcorides. In febrũ acuta frigida laudamus pro ſtomachi ratione, ac pectoris firmitudine, addito exiguo ſyrupo uiolaceo, nam ſyrupi aſſuentione facile in cholera conuertitur, ſi febris ardens ſit. Si diutius in ſtomacho non contineatur, largius aqua haurienda eſt, aut ſi ſecoris uel inteſtinorum oppilationibus non retineatur in euſ hydropticorum modo, & niſi cholera in ſtomachi tunicas non regerat aque frigiditas, uel niſi paucitas à bili uincatur in ſtomacho. Tum ex aceto uel uino mali punici utilius bibitur. Ex caſtario ſtatim ſumpto ſitim ſedamus, aut linchu mitigamus uiolaceo ſyrupo, uel qui harundine collectus fuerit. A uomitionibus pomorum ſyrupus, aut roſaceus ualet. Sitis aliorum membrorum communione blandiendi ſenſim eſt, donec morbi ſanentur. Sitis quæ ex oſophago ſiue gula arefacta euenit, ſomno ut Hippocrates ſcribit, ſedatur, prodeſt & hordeacea gargarizare, ſicuti cibis frigidis aſſumptis. Ex calefacientibus uero cibarijs ſomnus magis excitatur, ſed uigilæ tum proſunt, ita & à uehementi ſtomachi calore. In omni tamen auida ſiti quæ uero modo ægro potio offerenda eſt, ne nimis deſiderio bibendi (ut Galenus cenſet) crucientur. Striculoſis, inquit, à cœna potus quoque offerendus eſt, ſed exiguus. Ar ſitis à crapula uomitu, dein ſomno conciliatur. Dyſpladis uero ictu aut aliorum uenenatorum, ijs quæ in libris uenenatorum dicta ſunt re medijs occurrimus. Hinc ad reliqua ſtomachi uitia tranſeamus, quæ in febris quocq; incidere conſueuerunt.

Sitis ex oſophagi auida et pro uenientia

ALEXANDRI BENE

DICTI VERONENSIS PHYSICI, AD MAXIMI

lianum Cæſarem Auguſtum Imperat. inuiſſimum, de cæte

ris ſtomachi periculoliſis uitijs, & primum de ſtomachi dolore, Liber XII

Proœmium.

Eſcibuntur ſtomachi cætera mala, quæ modo per ſe eueniunt, modo alijs morbis accidere conſueuerũt. Omnium inter ſeuiliſſima ſymptomata habetur ſtomachi dolores, deinde inſtãationes, inſtãationes, abſceſſus q; molliores, ac ulceraſiones. Sed de ſtomachi prius dolore agendum eſt, qui interdum impaibilis eſt, et mortem ſæpe accelerat: In eius oſſio ſeuior ſentitur, unde cardiacum alij uocauere dolorem.

Symptomata ſtomachi.

Longus interdum morbus eſt, in quo affectu cauſarij breuioris ſunt uitæ. Dolorem ipſum aut inſtãtio ſequitur aut ardor modo inſtãationis, intercoſiones, torſiones q; uel roſiones ſequuntur, quæ tormenta ſtomachi alij appellauere, ſtomachis peculiãres affectus. Eſt aut ſtomachi dolor triſtis & peruerſa ſenſatio ab aliqua lædẽre cauſa. Et dolor omnis, aut ſtomachum diſtendit, aut degratiat, aut pungit, uel mordet, ero dictus. Aut in imo aſſidit uenire, aut medio, uel ipſo oſſio, dolor quocq; continuatur & interimis, aut per riodicus eſt, qui interdum conſecto cibo ſedatur. Interdum hominem exinanito uenire uexat. Aliquando aſſumpto cibo torſiones ſolent quieſcere, modò ingens dolor eſt cũ cibis tantum conſicitur. Alius uero dolor uominu bilioſo ſedatur, aut acetoſo qui in terra ebulliendi ſimilis eſt, alioqui continua poena eſt. Aliquibus quotidiano pituitæ uomitumane præſertim quieſcit dolor. Acuti ſtomachi dolore quædam terrena conſequuntur, frigidus ſudor, cordis palpitatio, pulſus frequens, ac formicans, ac animi defectus.

Doloris ſtomachi differentiæ.

De

De causis doloris stomachi, Cap. I.

Torquet stomachi dolor, aut immateriali habitudine calida aut frigida, aut acuta in
tus materia mordente, aut continuatis solutione, spiritum interdum incluso, aut cor-
rodente uel mordente humore, uel adurere, aut utroque modo, ut in calida inflammatione,
ne, ex humoribus aut simplicibus aut compositis, quale est acerosum, salum, crassumque
phlegma, uel uiscosum, utrumque omnium terribum. At melancholicus item humor
acerosus dolorem excitat periculosum. Sed inter omnes crucians, qui inter tunicas in-
sedit humor uisatus feutores poenas excitat, uel oris stomachi preferim. Potionaris ue-
ro ueneno, intolerabilius dolor habetur. Nam & uermium causa plurimum infestat. Inter
omnes poenas, scruior est que delicatorem uentrem offendit. Dolor preterea ex gelida
potu subito quandoque interimit, aut in colicum commutatur. Sumpto quandoque phar-
maco dolet stomachus, exulcerando, mordendo tie, aut inflando, aut quod humores tra-
hit, ac nihil exinde educit. Ex cibis quoque contingit, porro, cepe, allioque, & his simili-
bus: septentrionali quandoque uento, uel si post labores sudoresque nudum fuerit
corpus, frigori expossum. Ex diurno nanque dolore, quandoque abscessus ori-
tur periculosus.

*Gelida nocui-
tum.*

De signis doloris stomachi, Cap. II.

A causa calida materiali, quae hominem supra modum inquinet, punctiones, inter-
cisiones, morsus, sitisque, ac oris siccitas uel amaritudo, stomachi ardor astuans,
& febris interdum sentitur, ac pulsus ut initio febris coartatus pulsatur, tum uomitus ac
aluus biliosa est. At stomachi instabiles rosiones a iecore materiam effundi indicium est,
inde pulsus ad interiora remittitur, ac extrema frigescent animusque linquit. Quae pre-
terea, inquit Gal. agrum iuuare solent, humoris naturam denunciant, dolor a materia cali-
da (ut tradit Hippocrates) hordeacea pulve uel marcore pumi succo addito mitigatur.
A materia uero frigida, grauitas uentris adest, sine siti ardoreque, sed sitiunt interdum ni-
mia uociferatione, percipitur & in stomacho frigus, leuiterque pulsatur in brachio uena, ita
& castoreum cum aceto scyllite, si datur, sedari dolorem uidemus. Aetas preterea, coe-
lexio, anni tempora, constitutiones, uicissitque ratio preterita, ad cause dignationem pluri-
mum faciunt. Ex phlegmate uero salso, in ore salis uisus molesta est, non sine siti ualida.
Ex phlegmate acetoso uel melancholico humore rosiones aderunt stomachi sine astua-
tione aut uomitus acres acerosi melancholici demonstrant, quibus dolor sedatur, & lien
numerus, tum difficilis malaque concoctio in uentre fieri solet, quod & ex phlegmate con-
tingit. Si doloris origo ex uno uentre oritur, nihilominus cibi desiderium aderit, illi uero sto-
machi ostio, uerum singultus, ac rosiones molestae erunt. At humoris crassitudo, quo cras-
sior est, eo maiorem affert dolorem, atque tormentum, cum uentris grauitate unde pulsus in
aequalior fit, & uomentibus aegris pulsus ad temperamentum redit. Periodicos dolo-
res patiuntur cum plurimum melancholici, & qui praecordiorum dolores patiuntur, & pra-
cordiorum dolores sustinent. Ex uento non adest ructus, flatus crepitusque uentris frequens
ac singultus: tum nec in eodem loco figitur dolor, qui tamen ueluti clauus infixus haeret,
& cutim extendit, tum ad mortem cucurbitulae profunt. In his tormentis extrema si frigi-
da sunt, ut Hippocrates scribit, malum augurium faciunt, si perseverant instanter, si uero
insuperabiles pulsulae ortae fuerint nigrae, ac protinus exulcerentur, letales sunt: letalis est
& grauior somnus. Si que preterea dexter pes uelica extulerit, exitialis habetur, magisque
si aeger dulcia admauerit. Vterum gestantibus peculiare malum est. Dolor quoque qui
ex humore fuerit inter tunicas conbibito, aegrius curatur.

*Precedit humo-
ris qualitas quo
modo denunciat
est.*

*Difficilis in uen-
tre concoctio
causa.*

De curationibus, Cap. III.

Si inflatio est, olera uitanda sunt, magisque cruda, qualis lactuca est, rapum, cruca, bu-
glossum, atriplex, legumen omne, uia, ficus & similia, frigus omne, uentus, niues a-
quarumque cursus, cauendumque ne manus pedesque algeant, in potu aquam frigi-
dam euitare, cibis facilius fieri concoctionis, ac parcius sumatur. Infundantur in alium,
que uentum discursant: qualis hierapicra est, ac baccarum laur earum antidotus. Diaco-
locynthisque ana ℥. pondere mellis duabus, salis ℥. 3. ex oleo chamomelino, uel rutaceo,
uel anethino uncias 3. In dolore uehementi luncus quadratus, nardusque ac rosa una
cum

cum uino decocta uniter in potu sumuntur, sed abiciantur herbe. Ius' que galli uetusti cum anetho & sale peculiariter iuuat. Uilis in ieiuno potio est (ut Celsus scribit) absinthij, aut hyssopi, aut rutæ, postea urendum cibus calidis, neque inflantibus, eodem' que modo calidis potionibus, primo a que, post ubi refedit infansio, uini austeri. Illud quoque in omnibus stomachi uicij præcipiendum est, ut quo modo se quisque æger refecerit, eo ut sanus uatur. Nam redit hinc imbecillitas sua, nisi ipsdem defenditur bona ualendo, quibus reddita est. Cucurbitule imposte uentri iuant, neque incidere eum necesse est. Profunt subinde sicca & calida fomenta, sed non uehementissima: imponitur in faculo milium, panicum uel cum sale excalescunt, addito fursure, uel anetho: uel illinitur stomachus nardino, anethino' que oleo uel lauro & inuncta lana succida superimponitur: prodest & uestica oleo plena calida foci continuo. Alij dimidium panem calidum melle madentem, cui cymini, anisi, melanthij, menthe' que puluerem inspariunt. Penite reon uino albo in olla seruata, sæpe imposita efficaciter iuuat. Aliud fomenti genus, cyminum, lauri baccas, pyrethrum, nasturtium, castoreum, ricam, fileris semen, ligustici mrisa in oleo lauro, aut lentiscino odoratori, uino' que monouatico Cretensi, leui flamma, quoad unum euznescat, reliquum percolato, quod illiun prodest, reliqui pro cata plasmare unilissime imponitur. Validiusculis uel conualescentibus exercitatio primo leuis, deinde maior adhibenda est, maxime que superiores partes moueat. Quod genus in omnibus stomachi uicij apissimum est. Post exercitacionem opus est unctione, frictio ne, balneo quoque nonnunquam, sed rarius interdum alui ductione. Aegineta unctionem laudauit ex oleo in quo decoctum fuerit cymini, aut apium, spondylium, aut dauci semen. Ex oppilatione a turbido crasso' que spiritu, frigore' ue uino meraciori epoto calido mitigatur dolor, si subinde somno æger corpiatur, castoreum ex aceto sumptum, inextricabile uentositatis uinum sanat: & aristolochia longa. Alliu cum uino potum ad summum bina capita, ita ut mille passuum exinde ambulet. Dioscorides aristolochia rotundam prætulit ana, usque ad binas ex mero calido uelulo. Ex cõpositis laudatur diagalangia, diacyminum, dianisum, & in primis diacastoreum. At trisera maior cum cymino, & lauri baccis, miro modo confert. Suillum tatum nonnulli laudant excussu potum, conuersos enim spiritus discunt. Alij conchilia cruda in cibo dedere, uel conchulas paruas.

Curatio doloris stomachi à materia frigide, Cap. IIII.

Alenus in cibus potionibus' que styptica uitanda tradit, ante stomachi exinanitionem, si pituita nimium redundet, nam crasse, dure, sicce ac terrestres sunt materis, astipullice Zoar, que dolorem stomachi inferunt, ijs exiguis cibus ac potus offitendus est, facilis cõcoctionis, boni' que alimenti, aluius' que utiliter exinanitur. Sed prius necessarius modo in ieiuno, modo post cibum uomitus, unil' exercitatio, gestatio, nauigatio, frictio' que. Nihil edendum bibendum' que, nisi calidum, uentis tatum ijs que pituitam contrahere consueuerunt, ex Celso. Sed in ijs considerandum est, an stomachi duntaxat causa fiat, an alterius membri' propinquitate fuerit. Primum igitur materia digerenda est, ac exinde purganda, ultimo stomachus omnino recreandus est. De uomitu uero, leuibus concinatus est, aqua tepida, cum acetoso syrupo simplici, aut composito, si id fieri minime potest, aluius commode mollienda est, nam aluium trahere uiolenter periculosum est, quandoquidem materiam undequaque contrahit. Aquosa pinuita hydromelli, ac syrupo acetoso simplici compositio apte preparatur, uel menthe syrupo. At uiscosum oxymellire cõposito, uel scyllitico, uel si ex iecore fluxerit materia, uel uenis. A cerebro uero stœchadis uel acori syrupo digeritur. Digesta phlegmatis materia aquosa, aloë, mastiche, ac tripolio cõmode desijciunt. At quod in tunicis uentris impactum est, hira perpuratur, herenis uero uiscosum diatripolis medicamento cum zingibere extrahitur, aut hieris maioribus. Ex cerebro uero id fieri quoque conuenit, cui & siemutatoria profunt, uel ijs que cõmanducata pituitam ex ore trahunt. Postremo stomachum cum galange, zedoarie, croci' que puluere iuuamus omnium qbolis duobus, cum uino meraco calido, aut iure gallinaceo. Ruta præterea aut serpillu per se prodest, aut decoctum, aut peonia semina quindecim, aut radix eius, uel gentiana drachma ponere ex uino calido, que & dyltere quoque infunduntur salubriter. Aut bacce laureæ qui-

Exercitatio.

Stypticorum natura.

Vomitiones quibus mouenda.

nz excoctatæ, aut calamepithum cum iure ſeq̃idrachmæ ꝑ. Agaricus quoque uſi-
ter ſumitur cum oxymelle. Aut id medicamentum, xyloaloes, maſtichis, nardi, galig-
zedoariz, muſco balani, ſeminis apij, gariophyllorum, piperis albi, rubiz ana ꝑ.ꝛ. quales,
cum melle tunſa & cribrata excipimus lenta prunta, modus eſt ad 3. 3. cum aqua calida.
Aliud, ſorum chamomilæ, nardi, centaureæ minoris, ariſtoloche longæ ꝛ. quibus portioni-
bus. Cum melle (ut dictum eſt) cõponuntur, ac eo modo dantur. Aliter, radicis peoniz,
origani, nepitz, in uino ſeruſiatur, percolatum eius decoctum bibitur. Ex uento inter tu-
nicas impacto, lauri baccæ, ac cyminum coſtum prodeſt. Baſſamum quoque ſi bibatur,
preſtat efficacillime. Naſturtium ſtem uale, ſed cum uentris fluxui coſtum. At in dolo-
re eo iniungitur unguento. Caſtoreum in ueteri oleo diſſoluitur, ac ſeruſiatur, cœꝛꝑ. ex-
gutum additur. Aut huiusmodi cœꝛotarium. Ammoniaci, bdellij, opopanacis ana 3. 3. cœ-
ræ, reſinæ, ladani ana 3. 3. s. garyophyllorũ, calami aromatici, ſeminis apij, baccarum lau-
ri, leiſſilici, cinnamomi ana 3. 3. tunſa concorporantur. Emplaſtrum quoque fit ex abſin-
thio, aceto, nitro & carycis: dolores enim ueteres ſanat, & humores frigidos exiccat, nec
redire in ſalutem amplius paſſitur. Iuuat & lana ſuccida, uino nigro auſtero madens, addito
oleo ueteri, ac anſeris adipe. Paulus Aegineta rutam, lauri baccas, melanthium, ac ſceni-
culi ſemen in oleo decocta, laudauit ſed exinde aſphaltum miſcendum cenſet, ac oleum
laureum, & ſimilia. Et plerunque is dolor ſponte nature ſine aliquo auxilio ſinitur, mi-
ro quodam nature opere. Nam ſi inter uentrem phrenes que phlegma incluſum fuerit,
& dolor inde ſequatur, teſte Hippocrate, & aſtipulante Galeno, uia quadam abdita per-
uenias in ueſicam delabitur, conualeſcente ægro.

Dolorem ſtom-
achi nature ope-
re plerunque cu-
ratur.

Dolor ſtomachi ex bili,

Cap. V.

Si bîle uitioſus ſtomachus cũ dolore mordaci aut roſionibus exaſtuat. Solent autem
ſqui tentantur ſtomachici interpoſitis quibuſdam diebus, hunc humorem euomere,
ſed qui perſeuerat dolor pernicioſus eſt, & interdũ hominem necat: Iis rectẽ aliud duci-
tur, poriones abſinthio dantur, & ſi calida ſit materia, in continuo dolore potiones ex
uiolaceo & roſaceo ſyrupo, nymphæ aut papauerinis ex albo ſemine ac calice. Vel ea
mixtura uſilis eſt, habet rhodofacchari 3. 3. coralliorũ alborum leiſſilimi pulueris 3. 3. ſan-
dalarum, ſpodij, margaritarum ana ſemidrachmã, ſacchari harundine collecti 3. 3. tunſa
miſceantur. Extrinſecus malua iuuat ex oleo roſaceo, uel uiolaceo, addita ſandalorum ſa-
rina. Nam & ſeris ſatiua ſalubriter imponitur, que & ſuſpiria tollit. Succus quoque ui-
ris foliorum & potus et illius, ſicuti & punici acris ſuccus cũ farina hordeacea, nam ro-
ſiones apriſſime leuat. Si ijs non cedit dolor, ſoporifera non ſine metu danda ſunt. In ma-
teria uero frigida non tuto ſumuntur, ſed extrinſecus tantum cum calidis mixta imponi
debent. In potu uero anethum cum croco & uino dandum eſt. Poſtremum remedium
eſt, ubi dolor ſeuus urget, ex Hippocratis ſententia, alijs membris dolorem uehemen-
tem inferri oportere. Verum peculiariter omnibus doloribus ſubuenit corallium collo-
ſuſpenſum ad uentris uſque imas partes, aſſeuerate Galeno frequenti experimento, ob
eam cauſam in tenuiſſimũ puluerem redigitur. Nam & uentris gallinacii interior men-
brana arefacta in farinam ob eam cauſam tunditur.

Dolor ex atra bili, & curatio.

Cap. VI.

Is neceſſaria geſtatio nauigatio que eſt, ſi lōgus morbus eſt, ac diebus interpoſitis ac-
cedat, & ſi fieri poteſt, ex nauſea uomitus. Viſcida cruditas eſt, ſumendi cibi faciles &
ſtomacho non alieni, uinum que auſterum bibat. Interea potionibus humoris digeſtio-
nem ſollicitamus. Calaminthe, ſteechadis, aniſi, omniũ ſemiuincia, uux paſſule uncia, ſi-
liquarum, ſenæ, polypodij, omniũ ſemiuincia. Cinnamomi, ſeminis ſceniculi ana 3. mel-
lis libram. Deinde uetrem repurgamus, hiera, ac pilulis indicis, in quibus cyaneus lapis
preparatus imponitur, de quo inter uenenata diximus. Denum hoc medicamentũ opus
eſt quotidiano uſui. Conſinet cinnamomi, aniſi, xyloaloes, omniũ drachmam, galan-
gæ 3. 3. croci 3. 3. mellis 3. 6. Veteres dolores ſanat zedoaria ſeiunis comman-ducata, que
& uentris animalia pellit. Succus pentaphylli cum mero potus. Iridis quoque farina ex
aqua calida ſtatim liberat. Tragemã in dolore cum cibo concoquitur, humoris frigidi
cauſa,

Centra uentris
uentris.

causa, habet zingiberis, cinnamomi, piperis albi singulorum unciam, croci, macis omni-
um obolum unum, cum faccharo componuntur.

Simplex efficitur ad stomachi dolores ardoresq. Cap. VII.

STomachi dolori & cruditatibus medetur colocynthis, dieiecto semine anda, per pi-
stulas sumpta. Semen brassicæ præcipuus usus est cymini, ligustici cum ualer, tragoriga-
num syluestri serpillo simile. Semen sinapis utilissime occurrit. Semen crocinum rosæ in
cyathis tribus uini. Centaurea in aqua multa, urtica, thymi, saler, halimon, cydonij mali
succus ex melle decoctus, mali quoque persici in aceto, aut uino expressus. Vinis quo-
que refinatum usu prodest. Cotonea in melle cocta & cominanda catenulis est lentisci
lachryma. Vinum que ex betonica factum, agaricus, aloë lachryma, peucedani que suc-
cus prodest. Aristolochia utraq; hyperici semen. Peoniz item semen decoctum in ui-
no. Tethes castorei ex aceto, menthæ sicce farina, in aqua pota, pulegiū. Extrinsicus ue-
ro, melilotos, seminis lini farina cum fenugreci sextarijs utriusque decoctis ex aqua in
positis, scylliticum acetum gargarissatum, & potum. Imponuntur cotonea cruda cocta
ut cerati modo. Iuniperi semen in potu utile. Ruta item, semen feniculi, gingidion simile
pastinacæ, magna utilitate manditur, nam et cruditates una tollit. Sicut cunila sania, si-
ue mœna, & ochiminis succus, siue semen in aqua tepida sumptum: iuuat anisi semen,
uinum austerum probatur, dulce uero stomacho innatat, quamuis minus inebriet. Dau-
cum & betonicæ farina ex aqua multa cruditates digerunt, absinthium cum ruta. Con-
tra cruditates ius gallinaceum prodest. Hoc unum miraculum addam, ossifragi uenter
arefactus & potus ijs qui cibos non conficiunt, mire auxiliatur, sed continuare non de-
bet, facit enim maciem. Ocymum rictus dissoluit. Et ruta syluestris, cyminum, ligusti-
cum, anisum, castoreum, athamanticum, siue meu, meliophyllum, ac semen urticæ, lada-
nium, efficacissimum est absinthium, nardus gallica & hyssopum, hæc summatim ex Psi-
um collegimus. Ad stomachi ardores ex eodem autore. Cucurbita sania in cibo sumi-
tur, ocymum imponitur ex uino, hypocy syluestris semen, uicia enim sanat stomachi in-
extricabilia, folia rosæ cominanda, uel rhodomel & succus eius illitus prodest contra
ardores. Succis decoctæ scandicis, caucalis que: cenathinium unguentum efficacissime
illinitur. Echiochium & utraq; feris, pruna recentia ardores tollunt, sed breui momen-
to. Vinum tenue & austerum, pingue & nigrum nocet, & quod aqua marina infectum
est, a priscis quondam laudatum. Utiliter gargarissatur acerrum, & fex eius illinitur, nam
& earum partium rheumatisms sistit. Mora profuit, uerum si nullus superuenit alius ci-
bus, intumescunt. Aestuans stomacho rubi flores subueniunt. Trisago quoque effica-
cissima est. Cypri folia illinuntur. Nymphaea heraclia, plantago, uel succo decocto. Beto-
nica quotidie pota ex melle cretico, & aqua calida cuius unum & acetum mire stoma-
cho subuenit, spongiæ imponuntur feruenti ex aqua persula expressæ que inter duas ta-
bularum. Succini farina cum mastiche ex aqua pota. Et uisum quoque folia per se ex aqua
frigida sedant ardores, una in aqua celesti seruata, & si minime sit tuncunda. Et folia rubi
profunt. Imponitur psyllion, uel cotyledon trita cum pulce, uel atzoum, folia que poly-
goni, lana succida ex aceto & rosaceo sedat uerbenaca.

De dolore stomachi ex alijs causis.

Cap. VIII.

Dolor qui ex uento frigido, aut aqua gelida epota, contrarijs remedijs sanatur. Sto-
machus enim pane calido saepe fouendus est, aut laseris affere calefacto, aut cupres-
sino, aut piceo: alij feruenti cinere utuntur in sacculo. In potu uero betonicæ farina cum
uino efficaciter sumitur, si sine febris fuerit, alioquin cum calida aqua datur. Tormeta ac
rosiones ex malo cathartico, uomitionibus iuuantur, dysenteribus que, ita & ex cibis pari-
ter acutis fieri debet, pinguis que cum insipidis dari iubent. Ex malo medicamento ue-
nenato, crodenre, ager uomere debet, atque pro uentri ratione remedia communia ac
particularia ex libris uenenatorum querenda sunt, sicuti & uene-

fictorum auxilia ex iisdem libris haberi debent.

ri debent.

*Vinum ex
betonica.*

*Digerunt cru-
ditates.*

*Aduersus stoma-
chi ardores uia
ba.*

*Dolor ex frigida
die sanatur.*

*Doloris stomae-
chi ex cathartico
remedium.*

De dolore stomachi qui per interualla excruciat, Cap. IX.

Vnus dolor.

QVI à cibo statim hominem excruciat, trochiscis qui cum terrâ samia fiunt, quæ alter dicitur, leuatur, deinde hierâ damus, ac uomitus excitamus. Si ex phlegmate origo fuerit, singulis diebus mellis acerabulum damus ieiunis. Si uero flaua bilis fuerit, ex aloë remedium habetur, et rhecoma quodque mire prodest, nam aloë cum alijs medicamentis mixta, omnibus causis subuenit, Galeni sententia. In dolore uero continuo, ac uomitu, ita ut nihil in uentre cibi remaneat, hoc remedium magna experientia iuuat. Luteum oui recentis, duo mellis Ceretis cochlearia, mastichis semidrachma tursi, in calice suo seruitur cinere seruata ter in die per interualla deuorantur. Ex stomachi inualidi dolore pituitæ causa, qui semper aut interdum languet, talis compositio iuuat habetur thuris, mastichis, melanthij, ami, & pistaciorum exterioris, corticis, omnium partes æquales, cum melle quo balani emblici seruantur, componuntur: modus est a binis ad ternas drachmas. Alia, corticis mali medicij, machur, galangæ ana 3. mastichis sesquidrachmam cum melle conficiuntur. Ex materia mixta, coriandrum ualet cum syrupo mali punici & menthe. Vnum exemplum obiter referam. Quidam mane assumpto cibo, post decimam horam dolore stomachi uehementi cum cruciaretur, liquorem aceto similem tellure ebullientem spumantemque euomebat, quo statim dolor miscebat, id enim excrigore conficatus fuit medicamentum quod Ceretensi aut Rheico, Punice uero hausto sanatus est: inter ea calida formenta stomacho imposita sunt, & calidi cibi oblati sunt, ac theriaca lasocentisi stomacho profuit, si esculeta in patella, si frigus, aptiora morbo sunt: humida enim fiunt sed paulum acrimoniæ addes: tum stomachum inualidum languentemque firmabis. Cibaria ex materia facili concoctionis digimus, quæ uerū assata magis conueniunt. Mixtura quæ mire ualet ad ructus acetosos, singultus, ac nimiam cibi auaritiæ. Continet piperis albi, nigri, macropiperis, omnium semiuunciam, xyl obalsami sesquidrachmam, spicæ, amomi, ana semidrachmam, seminis apij, zingiberis, seselis, castæ, inulz, a sari, omnium ana obolos duos tursi, cribrata, cum depumato melle ad usum seruantur.

De dolore ex stomachi duritie, Cap. X.

Quibus oculis duriscat stomachus.

DVrescit stomachus sine abscessu uitio interdum, unde ægre in coquendo rugas contrahit, male quæ digerit: ex frigore oritur, aut materia frigida in tunicularum meatibus combibita, aut in altera earum infixæ. Verum interior magis officit, apostematæ quàm simillima duro, in eo tactus durus est, difficulter quæ inclinatur æger, nam in poris tenuibus malum insitum est. At apostematis materia inter ambas tuniculas facit. Tum enim styptica dissoluentibus admixta iuuant. Nam si febris affuerit, dissoluentibus læditur, calidiuscula enim sunt, propterea febris prius euomenda est. In duricia sine abscessu hæc potiones uulter damus, methz, calamintæ, mellis ophylli, absinthij, quæ destillationibus. A quibus ea catapota damus, habent anisi, cinnamoni, mastichis ana 3. specie rum hieræ 3. tripolij, agarici, siliquarum senæ ana 3. aloës 5. cum succo brastice tursi in pilulas digeruntur. Id emplastrum uulter imponitur, ex mastiche, croco, meliloti semine, spica, bdellio, cera & oleo liniño addito. Illinitur & leniscinum oleum per se. Alabastris quoque farina, cum oleo anethino peculiariter prodest illita, aut oleo ex uiolis luteis, duritiem enim emolliunt. Porri decoctum in pocu datur, atque ipsum uentri calidum imponitur.

De stomachi abscessu calido et eius dolore, Cap. XI.

De stomachi quibus paribus consensit.

VOmica stomachi (ut dictum est) statim uentrem aut mediū aut ipsum osium occupat seuilissimo omnium dolore. Animus enim uel prima die protinus linquit, non aliter quàm precordiorum abscessu, unde neruorum distentiones, comitiales morbi, mentis animi quæ furor, oboritur, multi nanque & attoniti fiunt ex cerebri, & cordis haud dubia communicatione, cum ore stomachi, quod precordiorum nomine ad tempora usque Galeni uocauere. Inde stomachi osium appellatum est. In quibusdam nimia in edie sensilitate adeo obfuerit, ut comitialiter caderent spasmatibus membris omnibus. Alijs ex nimia corporis fatigatione, ira quæ, unde & cerebrum propterea haud dubio affici uidemus. Is procurata humorum digestionem, cibo quæ tenuissimo oblato, ac nino albo subaustero, hiera picra uentrem repurgamus, id quæ bis tene in anno obseruamus.

ueneris. Aliquos ex crapula, ab ebrietate, concidisse eo fontico morbo uideo, os stomachi supprimente materia. Quosdam ex cholera uomitu coualsisse certum est, indico colore, aut porraceo, uel putrido cibo. Multi enim, inquit Galenus, à cerebro nerui ad stomachi ostium deueniunt. Ex cordis nanque communicatione anima protinus deficit. Ex putridis uero stomachi humoribus, somnia terrentia eueniunt, uel mentis alienationes: ut in parua Cornelia nostra, quæ uermium sæpe causa in somno alienatione tentatur. Et hypochondriacus dictus furor ex oris stomachi uicinitate aliquando contingit. Sicuti ex lenis interdum affectu, ex quo humor ærugineus ad ostium effluit, unde tumens quandoque uapor aciem sæpe oculorum permutat. Animæ præterea defectus, si stomachi oris uisio fuerint, dolor indicat. Caterum abscessus omnis aut ex cholera, aut sanguine oritur, si calidus est, aut utroque humore, æqualiter, aut inæqualiter, quoquo modo essentialiter calidus uocatur. Ex reliquis humoribus calida apertissima per accidens uocamus, cum phlegma, aut atra bilis extraneo calore uiciatur. Ex bilioso abscessu dolor tactu ueluti clauus infixus, inest feruētissimus, cum ardenti febre, naturali que circuitu, si uisidissima, cibi tacto, uomitu que bilioso, phrenetico que furore, tum urina citrina uel flaua conspiciatur. Ex sanguineo uero abscessu uentris superior pars magis tumescit, ac extenditur, cum maiori pulsu, ac grauitate, urina purpurea cernitur, uenarum que pulsus maiores sentiuntur: tumor ipse mollior efficitur, si uisum uetus fuerit, corpus macie cōficiat, oculi fluiant, urina subsistit, alius liquida redditur. Et assumpto cibo, stomachus male afficitur.

*Ad os stomachi
ex cerebro nerui*

*Biliosi abscessus
symptomata.*

De curatione uomica calide in stomacho.

Cap. XII.

Cœlo primum frigidum & humidum æger contineri debet. Vbi sine animi perturbatione, sine lectione, balneo, frictione que stomachi degere oportet. Nam nec somnus longior conuenit. Cibus facilis concoctionis, ac paulatim frigide ac humectæ naturæ tum actu, tum potentia offerendus est. Vinum ea ratione maxime quæst. Sicut & carnis usus, omnia que ex melle, saccharo que tragemata damnaunt. Et quicquid maxime frigidum est, intestinis omnibus abscessibus nocet, materia enim crudior redditur, magisque resolutur, aut maturatur. Verum syrupo uiolaceo, aut rosaceo, uel tamarindis uim humoris temperamus, sed in primis abstinentia obseruanda est, præsertim si in ore stomachi uisum fuerit. In quo hordeacea cum punici uino duntaxat offerimus: tanta est membris nobilitas. De gula statim dicturi sumus, nam & terrentium symptomatum magnitudo os stomachi sequitur: materia enim per se furens est. Inter delicias syrups uiolaceus ac ex nymphae succo prodest, atque ita usque ad septimum diem eo uisum ægram ducimus. Deinde atriplicem, & cucurbitam in cibo damus ex omphacino oleo uel amygdalino, alij & betam dederè eodem modo. Quidam admiscunt inter cibaria thussis acrimoniam, si ex sanguinis ebullitione fuerit, ac initio præsertim morbi. Suppurato abscessu et refrigerantia & astringentia paulatim remitti opus est. Tum & auicula, ac gallinacei pulvis, uel perdicæ & similia paulatim ad mensam ueniant, uel hæc uis ab ubere, & prisana hordeacea cum amygdalarum succo, ac panis interior mordens cum tenui uino aqua refracto. Si phlegmon (ut tradit Paulus) cum dolore affuerit, in aluum emolliendam clysteres infundimus, uicula, beta, malua, cum silique ægyptiæ atro succo §. 2. pondere, sacchari impuri §. 1. s. uiolacei §. 3. cum salis cochleario singulis diebus utimur ad octauum pariter diem.

*Phlegmone obli-
uente os stomachi
quid faciem
dum.*

De posionibus & emplastris ad calidam stomachi uomitum.

Cap. XIII.

Potiones maximè necessarie sunt, quæ materiam digerant, qualis syrupus rosaceus est in sanguinis uisio, & quæ oxysaccharis dicitur: in bilioso uiolaceus aut ex nympha, papaueris tissue. Sed protinus uena secanda est, cauendum est in materia fiurente cholericæ. Et si omnino aperienda est, exiguus sanguis demittendus, exiguo uulnere. Nam si corpus sanguine turgidum fuerit, à talo incipiendum est, alioquin iccoraria, aut media ferienda est. Male consulunt qui uomitiones procurant, aut catharticum exhibent. Si alius nihil reddit, hieram, aut siliquam Aegyptiam damus, in furiosa materia aloe cum scamoniæ dari uolunt, alij balanos citrinos addunt, stomacho uiles, uias claudunt, et fluunt.

*Potiones materiam
digerentes.*

fluentem materiam repellunt. Quidam àmissione sanguinis silique atramentum cum seris & solum aqua dedere: alij olei amygdalini, cucurbitini, que singulorum semina. Nonnulli morbi initio cibis emollientibus, ac clysteribus inde usi sunt, ac siliqua eadem cum absinthij aqua. At post septimum diem aquam feniculi & apij cum ceteris admiscuit, si iam dolor & inflammatio resedit. Si in imo uentre uisum fuerit leues duntaxat uomitiones probauere. Emplastra uero uirio que discutunt imponimus, ex cydonij mali carne, folijs cucurbitæ, portulacæ hordei, farina, addito mali cydonij oleo, quod & per se iniungitur. Fouemus præterea cum sandalorū rosarumque puluere, addito exiguo camphoræ, ex aqua rosacea aut cydoniorum succo. Alij solani folia & plantaginis cum cucurbitæ ramentis, foliaque salicis, cum aridis uiolis & farina hordeacea imponunt. Alii, farinæ hordei ʒ. ʒ. sandalorū, rosarū rubrū, spodij, rubricæ armeniacæ ana ʒ. ʒ. caphoræ ʒ. s. cū plantaginis semperui & solani succo cōmifcetur. In feuo tamen dolore papaueris & hyoscyami succi, uel seminum decocto. uires adaugent, qui corticis radicis mēdragoræ, ac opij paulū addunt, acetoque conspergunt: frigida ea imponimus, & cum excalefacta fuerint, rursum frigida reponimus, uel sæpius in die. In crescente morbo, antedictis emplastris chamomillam addimus, aut melilotum, aut absinthium, aut nardum, althææque radicem, cum croco & sandalorum farina. Alii, foliorum malæ, althææ, absinthij ana M. l. farinæ hordei ʒ. ʒ. gallinacæ adipis & anatis ʒ. ʒ. singulorum palmulas ʒ. seminis lini, fenogreci decocti ana ʒ. s. Deinde aliud, farinæ hordeacæ, aristalthææ, uisci fenogreci ana ʒ. ʒ. absinthij aridæ ʒ. ʒ. ad initium usque status imponimus. Cum uero constiterit morbus oleo chamomelino, absinthino, nardino, rosaceo, mali que cydonij, addito exiguo croci, atque ita iniungunt tumorem. Ex id emplastrum superaddunt, iunci quadrati, nardi melioci, chamomilæ, absinthij, sandalorum, croci, baccarum lauræ, quis portionibus cum althææ marcere, & antedictis oleis concorporantur, additis quibusdam stypticis, & ad extremum usque status resoluentibus quibusdam opus est. Id Galenus laudauit quod habet olei nardini, propolis ana partes æquales, mastichis, aloës que superingeris & croci paulum, & duplici uase feruefiant, addimus & galliam muscatam, & hypocythidis succum. Inclinate morbo maturantibus & dissoluentibus opus est, ceu chamomila, feno græco, lini semine, meliloto, melanthio, additis stypticis, sed paruo momento. Sed cerotarium prodest ex balsamo & aloë & cera. At inter mixturas probatur meliloti emplastrum. In potu datur feniculi, apij, absinthij que aqua cū rosarum trochiscis, qui hoc modo sunt rosarum rub. ʒ. ʒ. xyloaloes, nardi, mastichis, cassiæ, cinnamomi, iunci quadrati, absinthij, glycyrrhizæ ana partes æquales cum uino ueteri digeruntur in rotulas. Ex Alexandri experimentis, absinthij succus per se ualet, & coriæ quoque quam pulicariam quidam uocant. In fine maturatæ ac emollientiæ demum copueniunt. Pronumpente pure, ulcerum curationes sequantur. Sed ea potio dari solet, habet passularum, mixariorum ana ʒ. ʒ. seminis aristalthææ, glycyrrhizæ ana ʒ. s. seminis fenogreci, iunci quadrati, polytrichi, mēthæ ana ʒ. ʒ. palmulas ʒ. in aqua decoctæ portionem salutarum faciunt. Alia potio perutilis, habet hordei passule, mixariorum, seminis malux, aristalthææ ana ʒ. ʒ. uiolarum, glycyrrhizæ, chamomilæ, meliloti, cinnamomi, seminis melopeponis, cucumeris magni, cucurbitæ ana ʒ. ʒ. decoquantur, ut iam dictum est. Medicamentum ad opus maturandum. Radicis althææ ʒ. ʒ. glycyrrhizæ, callitrichi, uiolarum ana ʒ. ʒ. cinnamomi ʒ. s. croci, mastichis ana ʒ. s. passularum ʒ. ʒ. mellis quantū satis sit. Fomenta alia sunt, malux, aristalthææ, chamomilæ, meliloti, fenogreci, seminis lini, absinthij, uiolarum, mēthæ, glycyrrhizæ, percolato decocto utitur. Inunctiones hoc modo sunt, olei lilacæ, celsypii, ac fenogreci, seminis que lini decoctum, althææ, adipis anatis, gallinacæ ana ʒ. ʒ. cinnamomi ʒ. ʒ. croci, seminis anethi ana ʒ. ʒ. cere ediguum ad conglutinandum. Aliud emplastrum quod digerit & maturat. cōtinet farinæ fenogreci, seminis lini ana ʒ. ʒ. farinæ hordei ʒ. ʒ. seminis anethi, florum chamomilæ, melioci, absinthij, rosarum ana ʒ. s. radicis althææ lb. mellis ʒ. ʒ. olei chamomelini, lini, absinthini ana ʒ. ʒ. adipis anserini, gallinacæ, anatis ana ʒ. ʒ. Verum dura apostemata id emollit misce, habet meliloti, fenogreci, chamomilæ, baccarum lauri, althææ, absinthij ana p. ʒ.

Maturatio &
dissolutio.

Pulicaria.

Ad opus maturandum medicamen-
tum.

tunc quadrati, thuris, ammoniaci ana p.s. gummi dissolvantur in ficuum aridarum 20. decocto cum uino & melle. Reliqua per te composita. Lac per se paulatim haustum maturationem festinat, quod tactus digitorum indicat. Ad maturationem facit, qui in uentrem iacet, substratis binis utrinque maxillaribus lane bene plenis, & medio molli plumae quo stomachus calescat. Plus quandoque erumpit tussi, sputamento, aut uehiculo: in popu ualet multa pota tepida. Prodesse tradit Galenus uinum album tenue parcius potum. Succus quoque scabiose cum melle si bibitur iuuat maturationem. Sed unum non praeteribo emplastrum a nobis expertum, plusquam sit uersimile has uomitis curat: Cancelli marini, aut fluuiatilis in aqua decocti caro cocta & amisa cum farina hordeacea mixta, imposita tribus diebus maturat efficacissime. Profunt & in cibis ut tragmaris nuces pinet ex melle, uel nuces graecae, aut auellanae, ex antiquorum experientia. Tradunt etiam uomicas discuti radice paliuri, trixagine & petroselino praecipue in cochlearibus binis succi, additi in cyathum marrubij succi. Atque ita aquae calidae tribus cyathis potum marubium, & illucum praeualere dicunt, eas nanque purgat, rumpit & sanat ex melle aequis portionibus, & repositum & illitum. Parthenium quoque calefacto succo, & potu. In omni nanque cibo porrum adiectum prodest. Sed omnia demum quae sanescientia ulcera exasperant uitanda sunt, quod in hoc morbo maxime perniciosum est, luctando uel curando, aut sub onere nimis labor, longa lectio aut clamor, & quaeque sanguinis uomitionibus inimica sunt.

De oesophago siue gula et eius abscessu curationes,

Cap. XIII.

Gula siue *oesophagus* dicta à Graecis, cibi potusque ad os stomachi uia, per quam & uomitionibus uenter quandoque exoneratur, duplici iurgia tegitur, quarum altera pro uomitu interdum constituta est, altera quae interior est, cathedectica dicta, ad deuorandum necessaria. At cum gula (ut Galenus scribit) inflammatur, angustior redditur, qua cibis possit descendere, unde difficulter deglutiunt impeditis uillis, tum potus per nares supinis praefertim non sine uehementi dolore regurgitat, uerum rectis aut sedentibus facilius bibitur, aut hauritur. Nam si sola habitudine id uitium fuerit, sine ullo abscessu, ingenti labore deuorat aeger, diuque ac aequaliter descendendo remoratur cibis sine ullo dolore, quod in abscessu non contingit, in quo cum deuorant, in una duntaxat parte ubi tumor erat, summus habetur dolor. Ex phlegmone, aut erysipelatoide acutissimus dolor est, tum & febris adest, ac sitis ualida. Si calidum non affuerit, apostema nec febris nec sitis adest, longusque morbus est sine dolore. Rupto abscessu, pus euomat, tum acetosis & acutis maxime beduntur. Sed enim ea apostemata sanantur, uerum acuta letalia quoque sunt, inter scapulas summus dolor est qui gulæ parti responder.

De ceteris stomachi abscessibus frigidis,

Cap. XV.

Ex phlegmate quoque & atra bili uomica interdum laborat stomachus, ex humore congesto, mala concoctione, nimio ocio, humoreque eodem confluyente. Raro indurecit abscessus ex phlegmate, saepe ex melancholico humore, aut ex cholerico, interdum resoluto calore, in frigidam & siccam mutata materia, per errorem aut ægri incontinentiam. Vomica ex pituita grauitas sine sitis indicat, atque ardore stomachi: tum nulla febris est uehemens, uel periodica tantum, os saliu abundat, uenter, ac facies pallescent,urgent sine duritie, nullum cibi desiderium est, uenarum pulsus mollis, urina crassior alba. Corpus graue redditur, ac torpore quodam afficitur, qualis lethargicis euenire solet, lesa ex aliqua parte memoria. At ex atra bili apostema durum est ac graue, in quo dolor non perperius est, sicuti neque cibi appetitus, uenter in eo quandoque sponte fluit, sed semper corpus macie conficitur, ructusque acidos sentiunt infomniosi ægri. Urina tenuis in glauci uergitur. Pulsusque tenuis est ex abdita febris, is anhelitus grauis est, ac animus tristis, semper incerens.

De curationibus,

Cap. XVII.

EAE uomice initio discutientibus (sicuti priores abscessus) non curantur: materia enim crassa est, ac parum obsequens, uerum diaphoretica plurimum ualens, hoc est resoluens, quidam ea admiscere ausi sunt, quodæque non censuerim, nisi comixta quoque cum

Emplastrum ad
relinquit manus
tane.

Duplici iurta
oesophagi iurta.

Vomica et ph
tixia signa.

Apostematis ex
atra bile nota.

*Phlegmatici et
postemati cura
na.*

cum calida materia foret. In phlegmatico igitur id inungitur. Oleum rosaceum, ex cydonijs, absinthinum aequis portionibus, addita aceri quarta parte: mox id emplastrum perimpitur. Continet farinæ scenogræci, seminis que lini, hordei, lupinorum que, & meliloti ana ʒ. i. absinthij, iunci quadrati ana ʒ. i. rosarum rub. myrti, aloës ana ʒ. i. unta & cribrata, rosaceo excipiantur, adiecto adipe gallinaceo, anserino, ac plantaginis succo sanguinalis que. Alij sacculus utuntur duobus, aut spongij decocto perfusis & expressis inter duas tabulas. Decoctum hoc modo fit: Rosarum rub. cauliculorum myrti, menthae, absinthij, sandalorū, schœnoanthi, nardij q; pares portiones, exiguuo uino austero decoquantur, & percolato succo utuntur. Interea rhodome in potu iuuat, cum plantaginis & absinthij aqua. Increfcente uomica, hoc unctulo stomachum inungito, habet olei rosacei, chamomelini, anethini, nardini ana ʒ. s. ceræ ʒ. i. spicæ, machi, schœnoanthi ana ʒ. s. Dein id superimponitur emplastrum, quod ex ijs tacere consueuimus, farinæ lupinorū, scenogræci ana ʒ. i. rosarum, meliloti, chamomilæ, anethi, apij que ana ʒ. s. cum brassicæ succo, & oleo chamameleo. Horis præterea matutinis in potu fumere iubemus trochiscos rosaceos, quos supra docuimus. At in statu morbi oleo nardino utitur, cum spica, cypero, schœnoantho, & aceto. Aliud quoque emplastrum fieri solet, habet polij, meliloti, amomi, chamomilæ, anethi ana ʒ. i. absinthij, spicæ ana ʒ. i. aloës ʒ. i. mastichis ʒ. i. thuris ʒ. i. radices althææ ʒ. i. ammoniaci, opopanacis, styracis ana ʒ. i. adipis anatini, anserini, gallinacei ana ʒ. i. ceræ siliam, id enim emollit ac dissoluit misce. Emplastrum quod collectionibus prodest, radices althææ, liliorū, cepari, narcissi ana ʒ. i. farinæ tritici, scenogræci, & seminis lini ana ʒ. i. Ossip, adipis anatini ana ʒ. i. schœnoanthi, meliloti, aloës, chamomilæ ana ʒ. i. croci ʒ. s. oleo lilino excipiuntur. Tradunt cepas in oleo & uino decoctas tuntas cum cymini farina impellitas, eos abscessus discutere frigidos; aut saltem cito maturare. Dicitur & radice liliorum eodem modo cocta & impesita. Collectiones uero aperit, quicquid ante diximus. Sed unum in primis animaduertendum est in omni abscessu, si uenter intempestiue fluat, cum emollientia plurimū obfunt, sed astringentia imponenda sunt, donec subsistat alius, ex palmulis emplastro frigido; aut calido pro abscessu qualitate, cum succo iuxta acerbæ, aut absinthij, aut si opus sit materia mixta utrunq; commiscebis. In abscessu uero melancholico inter iniuncta rosaceum, lilinum, lutearum q; uiolarum aut narcissinum cum aceto commixta ualent, inuncto stomacho, subinde que id imponitur emplastrum: Farinæ scenogræci, & seminis lini, althææ q; ana ʒ. i. meliloti, rosarum, anethi, myrti ana ʒ. s. ex iisdem oleis cum adipe gallinaceo ac anserino, miscetur. Cum tumor uero increfuit, inungimus oleo uiolaceo ex luteis uiolis, lilino, adipe anserino, anserino que, addito croco, & anedictum superingeritur emplastrum. In stampantur eodem modo inungimus, sed aliud emplastrum superimponitur, habet adipis anatini, anserini, gallinacei, ceruinæ ac uitulinae medullæ ex eorum crinibus, omnium ʒ. i. styracis liquide, bdellij, myrti, spicæ, mastichis, cyperi, carthami, seminis interioris ana ʒ. s. amygdalarum amararum ʒ. i. gummi in uino dissoluantur, deinde tuntas amygdalas conijcitur, & reliquas species, adipem postremo infunde, id emollit, discutit & confortat. Foris frequenti profunt per se abrotanum ac saturia hymbriæ torrefacta & impesita. Asti phlegmon stomachi induit (ut Galenus scribit) aromaticus opus est, ut uires tueantur, emollientibus pro duricie euincenda, & diaphoreticis quoque praesidijs, ut emollita materia resoluatur pro imbecillitate uisum aromata plura conspiciuntur: si uero duritia magis resistit, emollientia plura esse debent, & si materia mollior reddita sit, dissoluentia plura coiecta iuuant. Exemplar omnium est id quod de meliloto celebratur in omni ferè officina. Aliud, habet foliorū malux, anisathæ, absinthij ana M. i. farinæ hordeaceæ unctam, adipis gallinacei, anatini ana drachmam unam, palmularum ʒ. i. decocti seminis lini ac foenugræci ana ʒ. s. concorporentur. Nec ueteres gloria sua fraudandi sunt. Est Nil malagma, ut refert Celsus, ad emollienda quæ dura sunt: habet croci malagmati, quod quasi recrementum eius est, p. s. ammoniaci, thymiamatis, ceræ singulorum p. s. ex quibus duo priora ex aceto teruntur, cera cum rosaceo liquatur, & cum omnia inunguntur. Malagma Mosci ad idem, galbani ʒ. i. thuris, fuliginis p. i. ceræ, ammoniaci, thymia-

*Abscessus meli
cholicus, curatio.*

Nil malagma

*Mosci mala
gma.*

thymia-

dyntiamatis tristes, picis anthe p. 2. aceti heminas tres, ad coctum humoris emolliendū.

De stomachi ulceribus,

Cap. XVII.

Exulceratur sepe stomachus leuiter tacta tunicearum superficie, modo grauitas am-
 abus tunicis erosis, uel perforatis lethaliter. Exulceratio alia recens est, alia inuetera-
 ta, ex acutis humoribus in stomacho conuenientis, aut capitis acutis debilitationibus, aut
 abcessum adaperio pure, aut pustulis in eo oris, ex quibus pestifer exit liquor. Ex uul-
 neribus quoque prelanatis, aut perperam, uel per incuriam relictis. Venena item phil-
 traue pononaris exulcerant, & stomachū et intestina omnia, sicut & cathartica ab impe-
 nis oblata, ueluti scammonium & euphorbium. Referam obiter exemplum uniuersi-
 tudinis religiosi: uicinum quendam nostrum in podagræ dolore auxilio persensissimū
 curaturum se promiserat, uidelicet enim hic bonis homo pilulas, quæ ab euphorbio in
 officinis nomen habent, huic morbo sepe profuisse, ex solo igitur euphorbio confici pil-
 lulas à speciariorum non minus quam ipse erat, imprudenti iussit assumptis catapocis, dys-
 senteria eo die repperit correptus fuit perniciose, atque altero sepultus. Exulcerato stom-
 achos febris adest, lingua arct, siccis que uiget, animus quoque subducitur, si ulcera ingru-
 fuerint, & in ostio præsertim stomachi. A cibo falso, præsertim quoque frigido, aut cali-
 do, uel acuto aceto ueluti sinapi assumpto summus dolor. Purulentæ præterea uel cruen-
 te uomitiones immixtis tunicarum crustis indiduo sunt. Oris item graueolentia ex eru-
 dis ueluti piscibus, uel adustis ossibus, & uentris lienteria adest molesta. At exulceratio
 nis uarietas magnam differentiam habet: in primis oris stomachi summum dolorem ac-
 cidencia sequitur terribilis, difficultas anhelitus, sudores extremorum frigidi, ac animæ
 demona defectus, cibis quoque deuoranti cum os stomachi pertingit maximum dolo-
 rem inter, delapsus exinde quiescere statim permittit ægrū. At quæ in uero uentre sunt
 ulcera, minus ledunt, sed male digerit æger. Verum si ulcus in œsophago infederit, in-
 ter scapulas (ut narratū est) dolor figitur, ac in deuorando cibo excrucietur æger, minus
 tamen quam si in ostio fuerit. Intestinorum præterea gracilium, ac stomachi ulcera cum
 in eodem fere sint confuso, doloris loco fere non discernuntur, tempore tamen crucia-
 tus differunt, gracilium enim intestinorum tormenta seuius sentiuntur, ac inter excemen-
 ta tunicarum tamenta conspiciuntur, sicuti inter uomitiones ulcerum crustæ cernuntur
 ex stomachi ulceribus, qui acri cibo assumpto protinus leduntur, quo intestina renu-
 leduntur. Quibus stomachus supra modum exulceratur, nunquam sanantur. Si que uetus
 est lienteria inducit, aut ex acutis humoribus uel corruptionibus dysenteria minatur.

Curentia,

Cap. XVIII.

Exulcerato stomacho (ut Paulus scribit) in omnibus quidem edulij obsonijs que
 acia uitanda sunt, atq; eadem pariter in potionibus. Sed mitigatoria utiq; laudari-
 tur, quales pultes sunt sine oleo ex amylo, hordeacea q; farina, ac terra samia, leuiniæque
 rubrica, ex lacte aut melle, & sine quoque medicamento mordaci purgandus æger est.
 Nostri recentiores præter ætris temperamentum, animi securitatem laudant, ac tempe-
 ratum somnum, ac inter cibaria quicquid actu uel potentia leuiter exccat, qualis panis
 simlagineus est sine sale, sine que multo fermento, ac pesana, alica, far, ac amyllum. Lens
 excorticata, oriza & faba fracta. Auiculæ quoque profunt, ut galexite, perdicæ, atage-
 nes, phasian, turtores, turdi que inter quadrupedes, lepores iuniores, capreoli, hœdi, ut-
 nuli que, ueruecæ que iuuenes laudauere & intestinorum hœdi, ac utriusque ex aceto con-
 dituram, ac eorundem extrema pariter condita, tum & oua sorbilia in aceto cocta, aut
 cæcis recens, uel ipsam lac cum abstergere uolumus cum ferro ignito aut lapidibus li-
 gnatis ulcera sanat, uinum rubrum subacere nullam uirum ex aqua in qua chalcis igni-
 tus multoties extinctus fuerit, uel ipsa eadem aqua cum syrupo rosaceo, ualet & in ipsis
 cæcis posita: iniectio enim abstergenda sunt ulcera, tum cibo tum potione, tum styptica
 daminantur. Tum cum ulcera perferenda sunt, styptica dantur, prodest panis cum ma-
 stiche, aut balauftijs confectus, & caro ipsa uero affata ex cydoniorum succo, aut ma-
 li punici uino, uel cum omphacio uitz. Sorba quoque immatura arida in puluerem re-
 ducta dantur in edulij. Ex potonibus, quæ mordacem humorem compescunt, singulis
 debus propinamus. Interca uomitiones & cathartica uitamus. Et si purgandas
 omnino

omnino xger si, siliquam ægyptiā solam damus. Alij hieram picram dare aui sunt. Sed ut missio sanguinis interdum suat uel urinam eiere. Destillationibus uero uel ijs quæ suo loco dicta sunt, occurrimus. Sed quæ uehementer abstergunt, est hiera antedicta, mel fa cum sale uel nitro, uel cum eadem erui farina, aliqui & lixiuū, aut urinam in potu dēdere, molliter abstergunt saccharum, uel aqua cum saccharo, mel ipsum, uel mulla, & aqua ex passulis. Ros Assyrius magnæ est commendationis. At media sunt lupinorum, aut fabarum farina, uel cicerum, his enim pro modo ulcerum utimur. At si ulcera sunt in gula aut stomachi ore, ad glutinansia admiscemus, ut antequam in uentrē descendat, hæreant, quale gummi arabicum est, aut tragacanthū. At si in imo fuerit pura, uno haustu assumi debet. Rupto uero apostemate, lac caprinum mane in potu ualet, si recens ac repens fuerit; ante cenam uero diu horarum interuallo hordeaceam cum saccharo rosaceo, aut melle damus. Quæ in omnibus ferè ulcerum generibus calidis, ac acitate uiliter offerimus: hyeme uero ac materia frigida rhodomelite utimur salubriter percolato, aut hyssopi decocto cum melle. In phlegmate uero salso aqua brassicæ opus est, aut oliuarum muria, modus est à quatuor ad sex uncias. Mundis & absterfis ulceribus, quæ coalescere uulnera faciunt dāda sunt. quales sunt ex succino pastilli, mire enim proficiunt etiam in sanguinis uomitu. Id medicamentum plurimum ualet, constat ex thure, sidentis succo ana 3. s. rosarum, balauistorum, succini, rubricæ, armeniacæ ana 3. 2. tūsa & cribata proficiunt, ex ea farina 3. 2. cum cydoniorum succo, uel myrti decocto. Trochisci ad oesophagi ulcera, & oris stomachi, habet rosarū, rubricæ armeniacæ, gummi arabici ana 3. 1. baccharum myrti, tragacanthi, spodiū, balauistorum, acatiz ana 3. 1. s. succini, croci, mastichis, hypocythidis, amyli, seminis portulacæ, corallij combusti, hæmatitis ana 3. 2. cum succo plantaginis. digerantur in pastillos. Medicamentum utile est, quod habet tragacanthi, gummi arabici, mastichis, hussis, ex syrupo myrtino conficiantur. Aestiuis temporibus & ad sitim sedandam, aquam rosaceam, uel ex portulaca, aut symphitico, uel hip puri damus, per se singule iuant. Stomacho uero id emplastrum imponitur, cōtinentu bricæ armeniacæ, aloës, myrrhæ, mastichis ana 3. 2. cum resine 3. 6. cōcorporantur, & stomacho corio imponantur. Balnea præterea ferrata & aluminata laudantur, & balneum in agro Lucano efficacissimū est. At ulcerum uetustati, ex quibus corruptiores humores fluunt: Oliuæ & ruce folia, ac agrimonix in nigro uino cocta ad duas partes, percolato decocto mane & uespere utimur, ad 3. 6. ulcera enim omnia interiora sanant. At si stomachus erosionibus perforetur, ijs præsidijs utimur, quæ in sanguinis uomitu dicuntur. Si fluxus aciderit uentris, trochisci ex spodio ualere dicuntur, quo tempore & astringentibus opus est. In uehementi ulcerum tormento phisoniū ocysimo præsidio iuat, exedendo enim plurimum refragatur ulceribus, ac absorbendo humores fluentes. Ad hæsiā compositionem alij prætulere, sanat enim ulcera, & uentris fluxū sistit. Paulus epithenata diaphoenicon laudat, & cydonij mali cum pulte. Cerotum diamylinthum, aut rhodinum cum ammoniaco & thure, & Nilei epithema. Emplastra uero, diaiton, & cæsi, & similia.

Balnea idonea.

Singulus quid.

De singulis & causis eor.

Cap. XII.

Singultus, ut à definitione morbi incipiamus, peruersus motus est (ut scribit Galen.) Diapylus stomachi ex ui expultrice eueniens, quadam contractione, ac si nocentē materiam herentem uel cōbistam, aut immaterialiter insitam expellere conaretur. Exarthartico enim pernicioso spasmatata ueluti frequentia oriri solent. Sed stomachi osium cum plurimum patitur, deinde gulæ canalicula, siue oesophagos, rarò inum uentris patitur. Quidam id uisum interiori tunicæ attribuunt, quæ disceditur, ac subinde dilatatur, missi aut omnino dissimile: singultus enim ueluti quidā spasmus habetur, ab imo enim cōtrahitur stomachus, & ut omni quicquid esse possit, nititur propellere, ex ipsa præterea causis quibus spasmus oritur. Ex ariditate ferè consimilis est distentionis similitudine, quam naturalis dilatio sequitur, quæ in spasmō semper non existit. Et eius motus uisum uehementior est, omnes enim membri partes leduntur, ob eam rem. Galenus magis stomaci simile, quam spasmō adiudicauit. Ex materia effusa uel mordente quib, contrahitur ac dilatatur pariter stomachus, quodā ueluti crepitu uel sono, ex animali uel sensu iua

senfiofa ac expultrice naturali, ficut in tuffi, ac fternutamentis, ex quo (ut idem autor af-
ferit) fingultum à natura primum fieri, ac fpafmum à morbo cōfate manifeflum eſt. In *Quæ ſunt cauſe
ſingultus.*
ſumma, id malum execrabile, aut ex repletionē materiali humida, aut arida inanitione
contingit, addimus improporcionatum ad materiam ſingultum, ex febris ueluti ingenti
ardore. Et ſi in omni (ut tradit Galenus) ſingultu quidam inefſe conarus ſtomachi re-
pellens ſibi noxiū humorem, ueluti aerem, aut mordentem, aut uentum, aut frigus,
uel ulceris apoſtematis uel piſturam, aut ſtomachi percuſſionem. Singultus rurfum aut
ex ipſo membro prouenit, aut aliorum cōmunicatione, uel totius corporis, ſicut in crifi
uel ante ipſam contingit, uel uomitum, aut fluxum uentris præſagiens, uel in ipſa quoque
frequens uitium dyſenteria. Ex apoſtemate enim cerebri, aut membranarum eius, ſicut
lapſi ex alto, uel lapide percuſſiſ uenit. Ex iccoris quoque abſceſſu, uel in cauo prædi-
cæ inefſiſſimus eſt ſingultus, diſcurrit enim inter utrumque (ut Galenus perquiſiuit) nec
uolus quidam exiguus. Dyſenteriam quoque inteſtinorum graciliū, renū & ueſicæ
pariter uitia, ſequitur, febrim item periodicam in frigore. Et in ardenti febris inualeſcente
ſtomachi ſiccitate, uel cōfirmata accidere letaliter ſolet, uel per ſe ſola ſtomachi caliditas,
aut frigida pura que habitudo facit & ſingultus nimia membri ſenſilitas, hoc eſt neruo-
ſa nuditas, cauſis expoſita, quam uermes in pueris quandoque lancinant. Siccitas natu-
ralis præterea aſſumpto cibo aride potencie, qualis piper eſt, ſinapis, aut diapipereon, ut
de ſe ipſo Galenus ſcribit, ſingultus excitat, ſi uinum ſubinde hauſerit, intereſcente ſto-
machi oris nimia ſenſilitate. Quibuſdam corrupto in uentre cibo, ita quod mordacior
factus fuerit, aut uenenato aliquo aſſumpto, piper quoque per ſe largius hauſtum id uitium
concitat. Quod ſi per uomitiones reddatur, ſtatim quiſcit: nimia præterea crapu-
la, frigidis cibis, uel potu gelido, uentre quoque refrigerato ore ſtomachi, ut pueri plerum
que patiuntur, phthiſici macie confeſti: ex diuturno præterea uentris fluxu, aut ſurioſo
cathartico nimiam trahente, aut ſi quod apoſtema uel ulcus inſederit, ſingultu cerebro
tentantur, qui ex repletionē (ut Anſtoteles memorat in queſtionibus) rectis quàm ſu-
pinis moleſtior eſt. A frigidis frequentius quàm calidis oriuntur cauſis, ob id uetulaſti,
& ex diuturno morbo imbecillibus ſæpe euenit. Pueros item id uitium frequenter ue-
xat crapula & corrupto cibo. Nimio lactis hauſtu infantibus uetuloſ ſingultus accide-
laborioſos iuuenes qui ſubinde ardenti febris correpti fuerint, ſingultus crebri ſuperue-
nientes cotiales ab inanitione uexare ſoliti ſunt.

Signa & prognofis in ſingultu.

Cap. XX.

Si ſingultum uomitus non ſedauit, ſed eum potius auxerit, ariditate coarguit, alio-
quin materialem indicat cauſam. Confirmata ariditatem, atque exitium certum præ-
ſert uehemens & adurens cum ſingultu febris, aut alius perſeuerans morbus, ſicut &
ſanguinis immoderatum profluuium, & his ſimilia. Singultus nō confirmata cauſa, ha-
mectantibus facile curatur: lacte ueluti muliebri, exubere hauſto uel aqua, ut dictum fu-
mus, epota. At ſigna repletionis ſunt ſtomachi grauitas, ac cruditas, uel corporis pleni-
tudo. Ab habitudine ſola ſtomachus grauis non eſt. Sicur neque à uentre, in quo reſtus
& inflatio cum manifeſta uentris tenſione apparent. Ab humore mordaci, ſtatu aut a-
tra bilis, aut uiridis indicium eſt. Singultus qui imminentem uomitum denunciat, in
iudicio apparet die. Spafmus & ſingultus pariter ex nimia inanitione, uires corpo-
ris exhaustas offendit. Perpurgado quoquo modo ſene, ſingultus ſi ſuperuenit, ex-
tialis eſt, ſicut ex ſingultus exundanti profluuiio. Si ſingultus uomitus non ſanatur, ac
oculus (ut ſcribit Hippocrates) ſanguine fuerit ſuffuſus, capitis apoſtema, aut ſto-
machi denunciat. Ob id ſingultus in uomitu pari ratione malum denunciat. At in ſingul-
tu ex plenitudine uomitus nō improbat. In febris uehementis ſeruoris ac aſtuationis
ſingultus ortus aqua epota plerumque ſanatur. Ethic eſt quem ad materiam impropor-
tionatum uocant, minoris periculi. In periodicarum acceſſionibus frigore correptis ſin-
gultus perſeuerans damnat, exuberantem enim materiam demonſtrat. Ex omni
denique apoſtemate, aut icſti capitis letalis eſt ſpafmus, aut delirium cum ſingultu
perniciouſus eſt. Inter ſingultus infinitos ſupra dextrū ſupercilium poſtulat orta certum
denunciat interitum. Vomitiones diutinx cotiales ſunt, & ſingultus crebros afferunt,
ſenſumque

*Singultus exte-
rior.*

*Singultus ex
ariditate.*

*Singultus ad
materiam im-
proporcionam
em.*

*Vomitiones
interitales.*

ſenſim que malū ex ipſa inanitione ſicuti ex repletionē ſlico exoritur, & à cibo tum ue-
hementius affligit.

Curatioes.

Cap. XXL

Animi affectus
in ſingulis quid
poſint.

Singultus à cauſa frigida materiali que, aut uentofa, in comuni (ut ab affectibus ani-
mi hoc eſt rebus non naturalibus exordiamur) ſedant de re triſti ſubito numi, unde
cogitare de rebus neceſſarijs opus ſit, urbium incendia, hoſtium rapinas, fugatum exer-
cium, claſſis euerſionem, prouincias deſeciſſe, nuntiantes, aut poteſtatum minas, ſinem
amiſſam, uxoris & filij interitum, amici inſperatum calum, aut fundi calamitatem inge-
tem, litere que ab amicis allate, aliquid ſiniſtri ſimulantes, mirigant ſingultus crebre, &
& in auribus inſonantes ſonitus. At ex inanitione eadem pluriſimū obſunt, ſicuti ira, me-
tus, ac ceteræ animi perturbaciones, miſere enim corpora cōſumunt. Ex prioribus cau-
ſis ſternutamenta, acres increpationes uel iniuſte, ac anhelitum contumaciter cōtinere,
iuuantes, ex Platone in ſympoſijs. Ex ipſa uero calida materiali cauſa, animi cōtrariæ paſ-
ſiones, gaudium inſperatum, iraſcencia, uerēcundia, aut adepti honoris nuncius, & ſimilia
profunt, ſpīritum enim ad extrema educunt. À cauſa frigida zeger in cubiculo calidū
ſculo contipendus eſt, in quo odoramenta, nidoresq; grati, qualia ſunt muſchum, thus,
ladanum, cupreſſus, cedrus que, ac iuiſperus, cum nidoſum accendi excitant, mirè pro-
deſt rutila, uel ſi ingrato odore, caſtoreū, aut galbanum, bdellium que, quæ in ſemina-
rum remedijs commemorauimus. Extrema quoque & ſtomachum calidis fomentis re-
creamus. In primis Galenus cōtinere ſingultus, ac id ſæpe conari ſuadet inter præcipua
remedia: nam & craſſam uentoliſitatem diſcutit, importunitas oſitationis ſedat. Vnde
quidam laſdū in collyria conſuſum in nares induunt ad ſingultus cohibendos: In faciem
ex improuiſo frigidam inſpergunt, ut perterritis ſubito metu calor ad interiora utiliter
propellatur. Exercitationes quoque corporis proſunt, equo, curru que uehi, aut nauiculis
ſiue cymbis, quibus Venerijs tam cōmode quàm molliter utimur: clamores item &
ligaturæ, friſiones, cucurbitulæ que uenni impoſite, leuant, fames etiamnum ac ſitis, ſo-
mnus que longior medetur. Meracius bibere, ac ſenſim delibare iuuat, & cibus omnis
omnino calidus leuis meretur ac excalefaciōis eſſe debet, zingiberis decoctum cum ſac-
charo calidum, uel melle cretico, quod & uentum diſcutit, & caſtoreū item ſalutare, uel
ex aceto præcipue habetur, & inter remedia id decoctum habetur: piſtiaciorum cortex
exteriorrubes cū ſchenonanthi radice ſi una decoquantur. Aliqui cymini decocto uniuntur,
aut ruthe, uel menthaſtri, cū thuris farina, alij ſeminis, ruthe drachmam dedere. Laudant
& dictamnij, cum theriace drachma in potu. Anethum quoque utiliter ſumitur nam
peculiare auxilium eſt. Medetur & calamintha, pulegium, origanum que ex uino. Ane-
thi ſemen roſtum naribus ſubiectum, ariſtolochie rotundæ radix pota, ſedat ſingultum,
gariophyli quoque ſi in ore contineantur, & mentha ex aceto cocta. Marubium ex ro-
ſacco calefactum & impoſitum. Trochiſci ij efficaces ſunt, habent coſti, ſynanchi ſilym-
brij, menthe, thuris, aſari, ſeminis apij, aniſi, calæ, myrthe, roſarum ſpice, caſtorei ſucci
abſinthij. Coniſſe, maſtichis, ſolij, croci ana p. i. aloës ad pondus omnium cum uino me-
raco cōſidantur, modus eſt à drachma ad ſequidrachmam. Veteres medici mentham
cum ſucco punici dedere, uel aniſum decoctum in potu, quod etiamnū olfactu prodeſt
ſilymbrium ſiue cibo ſumptum, ſiue ſucco potu, inſubier ſingultus, ſcandicis ſemen con-
tinuo ex aceto mulſo ſedat. Album quoque eleborum dabā, uel hermonium, ariſtolo-
chiam, aſplenon, thecomam, ſiue rheuponitum. Caſtoreum ex aceto mulſo calido po-
tum prodeſt, uel cum ammoniaci exigua portione. Manus in aquam ſeruentem immer-
gere cohibet. Succus braſſicæ radicis crude cum coriandro & anetho, & melle, ac pipe-
re & aceto. ſternutamenta quoque prodeſſe ſcribere, & Galenus & Plato, ut dictum
eſt, ac ſpīritum obſtinatus cōtinere in omni ſere ſingultu prodeſt. At ſi picuiſta in ſtoma-
cho innatat à uomitionibus incipiendam eſt, facilius enim educitur uomitu, quàm per
deiectionem materia, que ſi craſſior fuerit ac uiſcoſior, portionibus digerenda eſt, ſiue in
ter tunicas impacta fuerit, id oxymele ſieri ſæpe docuimus, uel ſcyllitico cum maiora-
rum menthe ſp. aquis, aut ſchenonanthi decocto cum radice inuſe efficaciſſis, ac piſtiaciorū
cortice exteriori, uinum quoque ſcyllite mirè conuenit, & hiera picra in uitro que humo-
re aſſum-

te assumpta iuuat, aut aloë per se in catapotijs, uel pilulæ ale phanginx ab auroræ dictæ. Magnæ commendationis sunt quæ habent, castorei, myrrhæ ana ʒ. ʒ. salis cappadoci ʒ. i. diagridij ʒ. ʒ. mastichis ʒ. i. s. aloës ʒ. s. cum mēthæ succo cōficiantur. At in ceteri singultu oleum amygdalinum linctu prodest. Aliqui exulcerantia stomacho imponant, & quæ torporem membro afferunt medicamentis admiscēt, propterea theriacam no uam dari suadent, aut philonium custodito modo, uel si materia frigida fuerit, in mordē te materia requirit anidocum damus, uel rubis trochiscos, aut syrupum papauerinum frequenti potu. Valet & ea compositio, costi, croci, rosarum recentium ana ʒ. ʒ. ʒ. alari ʒ. i. aloës, opij ana ʒ. i. s. cum pŷlij decoctio bene tunsa & cōbrata ad unitatem rediguntur, & ad usus seruantur.

Ex caliditate uel materiali si singulæ euentis curationes. Cap. XXII.

EX ea causa, frigido ac hūmido cubiculo collocandus æger est, quale in plano esse solet, in quo temperatē dormiat, animo securus. Ex si ex humore fuerit calido, frictions, ac mollis exercitatio fieri debent. Inter edulia quicquid refrigerantis nature est ac facilis concoctionis deligimus: aquæ salutaris potio est, aut uini multa aqua infusci. Huic quoque & sternutamenta medentur, nam in singultu combibita inter tunicas materia, uehementi (ut inquit Galenus) motu excutitur. Quod & Aristoteles in questionibus commemorat, ubi singultus pulmonis affectum esse arbitratus est: & stomachum nullam cum cerebro communicationem habere falso asserit. Cur tamen sternutamentum singultus discutiat & ructum minime eleuet, non miramur, quod sternutamentum suæ grauī commotione singultus leuat, ructus uero qui à uento proueniunt, ad expellendos non idoneum existere. Vehementiora fieri sternutamenta tradit Hippocrates, si nares, ac os pariter obstruimus. Ex calida igitur distemperantia aquam rosaceam damus cum pŷlij decocto, & rosaceo, aut uiolaceo oleo, aut portulacæ aquam cum uiolaceo syrupo, uel hordeaceam siue refrigeratam cum amygdalino oleo uel portulacæ & plantaginis succum cum rhodomelite sæpe haustum, cum & stomacho refrigeranti fomenta posita iuuat. In potu datur succus decoctæ cucurbitæ in iure gallinæ, aut cum punice uino hordeaceam, gallinaceum quoque ius præpingue uel addito anatis adipe, uinumque dulce aqua dilutum utiliter datur, præsertim si ex inanitione fuerit uidium. Proplebe phaeolorum decoctum, quo ad dissoluantur ebulliendo, adiectis penidij, si largiori haustu assumatur, uel ex inanitione spasmo plurimum prodesse tradunt.

*Vehementiora
sternutamenta
inde fiunt.*

Ex uento frigoreque singulæ curationes. Cap. XXIII.

SOlet crassior spiritus stomachi tunicas interdum subire, aut ipsum cauum uentris implere, tum duris manna si assumitur, refragatur, brassica quoque arcta comitata drachmarum pondere cum uino pota. At in frigida ac uentosa causa diacymum prodest, diagalanga, dianisum, diazingiber. Mithridatica anidocum, ac theriaca, diatriori pipereon, & ijs similia. Ea pariter salutaris potio est. In duobus uini sextarijs mellisque punlibra, ruta, amī, cinnamomum, galanga, omnium pares portiones ad dimidium se utiunt, & colaro decocto in potu utantur. Prodest & aqua ex uino meraco sublimata, quam ardentem uocant: nouum est inuentum est, per uitreum, aut æneum infusibulum sublimare, in quo uis materia substat, quod leue est sublimia perit uapore continuato, miro enim quodammodo ardet, ut ignis nature cognata sine ulla uel manus offensio- ne, unde ardens dicitur: ea germani etiam, ardente syro, mane bibunt uel delibant, pinus salutarem arbitantes. Aut in singultu ex ore stomachi, id maxime præcipiendū est, ut ex melle, aut saccharo omnia fiant, ut ori stomachi deuorando materia agglutinetur. Inter auxilia ualentiora dictamini farina inter præcipua habetur cum theriaca & uino cretico uel salerno, aut rhetico. Prodest & serpilli decoctum, aut cinnamomi cum mastichechia. Sed singultum cum dolore mire sedat anethi decoctum & potum ad ternos cyathos (ex Diol.) Mēmen quoque eius torrefactum & potum repletionis causa, uel eiusdem nidore in feruenti cinere per os & nares. Prodest iniunctum castoreum cum rosaceo, ruta quoque recens cum cymini farina in oleo anethino seruata, & uentri imposita, miro modo iuuat. Aliud perutile emplastrum, inulæ, mēthæ, rutæ, absinthij aridorū.

*Aqua ardens.
Pinus euocat.*

MLi. amī, zingiberis, seminis rutæ, baccarum lauri, anisi, mastichis, cymini ana ꝑ. i. tincta & cribrata cum melle & uino imponentur. Cerotarium perutile, ammoniaci, bdellij, gapieni, opopanacis, euphorbij ana ꝑ. 2. mastichis ꝑ. 1. cinnamomi, castorei, cymini, xylo aloës, pipēris longi ana ꝑ. s. gummi omne in aceto prius maceratum per noctem, ceteris tinctis, addita resina, cera, pice ꝑ. liquidā, corio molli imposita laudatur, sed per interualla id euellimus a uentre & uaporando hoc fomentum frequenter, ut mirum florum chamomilæ, abrotoni, absinthij, cauliculorum lauri, rutæ, mēthæ, calamint hæ, cymini, anisi, baccarum lauri, seminis rutæ, foeniculi, amī, & ex uino & aqua pari mensura seruefacto, addito exiguo acerrimi aceti, spongie feruēti decocto perfulsa, expressa ꝑ. inter duas tabulas, stomacho imponentur. Prodest et balneum in quo aqua calida stomachum fouemus. Singultus uero ex apostemate, aut ulceribus, aut aliorum membrorum communicatione suas curationes habent.

De ructu & causis eius,

Cap. XXXIII.

Cum inflatur aut distenditur stomachus uapores malos & indigestos, Galeno ita tradente per os eructat, & acidum interdum aut graueolentem ructum emittit. Censura digni sunt qui ex crapula eructant. Solus homo inter animantia, ut tradit Aristoteles, flaut ructum ꝑ. emittit, quod ex stomachi humiditate contingit, uentres enim aliorum animalium aridiores sunt. Verum ut Plinius refert, inter morum exempla, Pōponius consularis poeta nunquam ructauit. Id uisum ex crassioribus fumidis ꝑ. uaporibus ui quadam erumpit ab imo (ut aiunt) stomacho, ac enormiter quadam ueluti gloria potonibus per ora euoluitur. Oscitatio pariter ex uaporeis superfluitatibus corporis tenuibus, & ipsa quoque pandiculario, cum brachia tum spina extenduntur innascitur, mollior enim per membra sursum uersus irrepunt. Aeructus cum plurimum ex indigestione sit stomachi, aut ex frigore, aut uento, mulieribus sepiissime uulue uisio sepe cum uentus includitur, nec efflari per se potest, quæ ructus commouent dantis, qualia sunt anisum, origanum, cymintum, & his similia. Verum si multa subesset pituita, prius perpurganda esset, alioquin in continuatos conuerteretur ructus. Stomachus rursus exiguo suo calore inflatur, copiosiore in ructus prorumpit. At ex aëre quandoque calido distemperatur stomachus, ac nimium exiccante, unde naturalis ac congestus distilatur ac canescit, uinum enim ac lac æstate acescunt quàm facillime. Sunt cibi et potus pariter inflantes, qualia sunt omnia dulcia, uinum dulce, mustum, legumina omnia ferè, pinguis, allium, cepa, bulbi, ficus uel aridæ, uua recens, poma & lac quoque facile in uentum mutatur. Quædam effectiue excitant ructum sicut raphanus, et sinapis, quædam materialiter in uentum & humidum uaporem commutantur, ut ouorum lutea, si friguntur, ac ipsum lac. Omnia cruda magis quàm cocta inflant. Stomachi præterea naturalis caliditas uehementior acescere lac quandoque haustum cogit. Vnde si per errorem calidiora offerantur magis leduntur ægri, sed refrigerantia magis iuuat, sicut aqua calefacta largius pota. Rursus sepiissime acidus emittit ex frigida stomachi habitudine, simplici uel materiali, ex qua cibis non perficitur. Ex naturali quoque stomachi humiditate, uel congenitus calor hebetior fit, euenit. Verum & lenticia humoris concessio nem offendit. At graueolentes quoque ructus in pestilentia fiunt, ex corrupto quoque cibo, potu pestifero, ut ex lepore marino, aut interioribus ulceribus, aut abscessibus, aut infantibus ex tineis.

Quibus notis ructus aciduli maiorisq. acrimoniae, ac graueolentes
diagnoscantur. Cap. XXV.

Qui cibiructus
periat.

SI quis ructus fumosos, ac maleolentes emittit aut acidus, ex ijsque æger comman-
ducauerit dignoscendum est, tragemata nanque assumpta ructus frequentes faciunt, sicut & oua cum luteis fricta. Alioquin ex calore contingit non naturali igneo, aut simplici habitudine calida et sicca, qua uel pane hordeaceo commanducato ructus emittuntur. Ex flaua quoque bili oriuntur, quam uictus ratio indicat ex non naturalibus causis, adiuncta cholericæ præsertim habitudine. At acidus sepe ructus, acres fructus, saporesque acriter et acetosi efficiunt, uel qui facile in acrimoniam conuertuntur quod

quod à calido & frigido stomacho posse fieri diximus: assumpto enim melle & in aco-
 ra utiatur, frigiditatem stomachi deprehendimus, cui etiam facile auxiliatur: quod &
 uino dulci, ceterisque tragematis contingit, quæ omnia in flauum bilem facillime mutan-
 tur. Grauius præterea stomachi frigidam materiam indicat phlegmaticam aut melan-
 cholicam suspecta nancq; melancholia lien perquirendus est, an tumeat, an doleat, uel
 cibi pariter adesse desiderium, uenter innumescat, cum cibi indigestione, acidoq; ructu.
 A cholera si malum fuerit, oris amaritudo, siuisq; demonstrant: nam & frigidis portio-
 bus leuatur, ubi acui quoque ardores intercedunt. Si à uento uero fuerit, nullus sapor
 indicium facit, uel si frigore æger corruptus fuerit, aut frigidis natationibus: Eruginis
 uero diuis sapor, compunctionibus, ardoribusque indicatur. Cœnosi ructus; aut ex
 oio corrupto similes caliditatem cum materia crassiori significant. At ructus qui cibi
 non mutatum referunt post horas septem, imbecillitatem concoctionis reddunt. Male
 olentes uero in uentre deuorata computrescere, aut ex ulcere uel apostemate sanie uel
 pus intus corrumpi ostendunt. Acidus sapor perdurans hydropem, aut hienteriam mi-
 nant: cum quibus & sanguinis phlegmatici si gna pariter aderunt.

*Hydropsis funi-
 re signum ex ru-
 ctu.*

Curatio, Cap. XXVI.

Causis in primis primitiuis & antecedentibus occurrentibus est, deinde his quæ in
 stationem stomachi discurrunt, ructus dissoluatur, moderato uictu, ac portio-
 nibus auxiliariis. Si ructus ex humore crasso fuerit frigidusque, oxymelle simplici potu
 leuatur, nam subtiliat & digerit, unde & uomitu facile exoneratur stomachus. Ex sac-
 charo & aceto compositum, icteri & stomacho imbecilliter frigidis nocet. Deinde &
 hieram damus. In oxyremia, inquit Galenus diatriopipereon dari iubet ex aqua uel
 uino, in ructu uaporofo ac fumido abstinthium; achiera picra ualet: Medicamentum
 eiusdem auctoris id laudatur ad ructus dissoluendos. Cymini, ligustici, ani, masti-
 chis, feniculi, schenocath, zingiberis, anisomi, silenis, piperis lb. zedoarie, galaxe, oci
 mis, iunci quadrati, castæ, machir, maioræ ana pares portiones bene tunta & cribrata,
 cum rhodomelle excipiantur. Aliud Alexandri, habet piperis 3. i. seminis anethi, cy-
 mini ana 3. 10. bene trita lingule mensura cum uino bibantur. Ac si acidus sapor à calo-
 re conigerit, edulsa boni saporis quæ facile digerantur, quales sunt anserini uentriculi o-
 strearum omnia ferè genera uel cruda commanducata protinus, succundeq; subueni-
 unt, ita ut de extero nunquam acidum eructent & concoctionem concilient. Alij cy-
 minum & coriandrum à cibo commanducatum laudant, deuorari enim succum lu-
 bent, & manducamentum expuant, facile enim acidus ructus emendat. Prodest & an-
 te prandium coriandri 3. i. s. commanducata, ita ut merum subinde bibatur: si quis me-
 dia digestionis acideructu ueris iugo somno iuuatur, aut à cibo deambulationibus, exer-
 citatione, aut balneo, aut altra sectione. Vinum præterea auxiliatur in quo cinnamomū,
 anisum, masticheq; incocta sint, rita item cum uino & melle sumpta, semen quoque
 anethi tostum, cum origano & galanga ac nucē muscata, ructus mouet.

Oxymel.

*Gal. medicamē-
 tum ad ructus
 dissoluendos.*

anethi.

Mastiche, ut Dioscorides memorat, ructus graueolentes

commanducata emendat, ocimum per se ructus graueolentes

ructus dissoluit.

ALEXAN-

ALEXANDRI BENE

DICTI VERONENSIS PHYSICI, AD MAXIMI

lianum Cæsarem Augustum Imperat. inuicissimum, de extensione stomachi affectibus, Liber XIII

Proemium.

Quid periculosusque stomachi affectus haecenus exposui sunt, at nunc de stomachi imbecillitate, deque resolutione omnium pessimo uitio, hoc quartodecimo uolumine memorabimus. De inualida digestione, deque eius corruptione, si stomachus item ægrius attraxerit, aut retinuerit, aut concocta repellere nequeat. Aut si nimium in stomacho moram traxerit, aut ocyus quam oporteat ad intestina inconcoctus labatur. Est & aliud uentris uitium, quo uis distinctiua offenditur. De cholera siue morbo cholerico, cum simul & defectio & uomitus felleus ægrum uexat, hæc dicemus. At de leuiteria siue leuitate stomachi, si qua supersunt, cum de intestinorum morbis agitur, suo loco pertractabimus.

De stomacho laborantibus, et primum de imbecillitate.

Cap. I.

Stomachici.

Qui stomacho laborant stomachici (ut diximus) appellantur à Galeno, qui cibum non continent, uel si nullum quoque desiderium affuerit, eosdem & stomacho dissolutos, inualidosque eodem nomine uocauit: & qui pariter ieiunia non sustinet. Alij ad membri naturam referunt si textura rarior fuerit, qui imbecilliter attrahunt, et nunquam aut parum appetunt, stomacho inualidi dicuntur: sed quibus cibus supra modum grauior redditur, non sine ardore, uel languore continuo, aut nausea, aciditque ructu, & uomitionibus fluctuat stomachus, uel si cibum demum non teneat stomachici præcipue appellantur. Id uulgatissimum pessimumque uitium est, & resolutio stomachi à latens dicitur cum cibi non tenax est, quo corpus (ut Celsus tradit) non alitur, sed tamen consumitur. Alij imbecillitatem uocant cum cibum stomachus non conficit, ac in coquendo plurimum angitur ex tunicarum pariter raro stamine, unde in communi & ij stomachi ci uocantur. Pylori quoque uitio, ac inæ partis stomachi uillorum raritate cibus non tenetur retenticiis potenter imbecillitate confirmata. Singule quandoque ex his uires afficiuntur, plures interdum, cunctæ quandoque leduntur, eadem aut parum, aut immodice, aut medio modo languent. Cum plurimum id malum ex longis uel acutis oritur febribus, ex ingenti ueluti distemperamento dissolutus stomachus redditur, ex uentris fluxu immodico, sanguinis profluentio, uomitionibusque crebris, leuitate quoque membri, qua cetera macie conficiuntur, tum enim stomachi tunice consumpta materia in exilem absumuntur tenuitatem: & ex potu interdum frigide, uehementi dolore, mœrore, fame, sitique uenenatis sagittis, aut uenenis pariter assumptis.

De notis debilitatis stomachi.

Cap. II.

Oris stomachi mole effecti signum.

Cibi desiderium si languet stomachi ostium (quod sæpius dictum est) affici ostendit: ac in deuorando angusta difficultas, reliquaque accidentia minus molesta sunt, cum cibus in imo resederit stomacho. At si cibus non concoquitur, aut quod tardius perficiatur, inam uentris partem ledi indicium est, tu & uenter degrauiat, ac alui purgamenta inconcocta cernuntur. At si ambæ partes leduntur, eadem quæ dicta sunt, signa apparent, uerum quo ampliora sunt, atque grauiora, eo imbecillitas grauior habetur. Adest et sonitus uentris, ac ructus graues, uel maleolentes, ut Gal. tradit, id enim efficit stomachi exilis caliditas: intercedit & nausea, & dolor interdum inter scapulas grauis, cum gula deorsum trahitur uentris pondere grauiore. Ex uehementi imbecillitate, atque diuturna, corpus macie conficitur, unde pulsus deficit, cum animi sæpe deliquio. Tum cibum in eo defectu æger petit, & oblatum protinus respuit. Adest & febricula, & reliquæ notæ hypochondriacæ melancholicæ, uapore putrido ad præcordia continue rapto. At raritatem staminis tunicarum stomachi acutus dolor indicat assumpto cibo, ac indigestio ipsa, & si boni succi fuerit, ac facilis concoctionis, cum languet stomachus, ac instanter excruciat, & in

Raritas tunice non signum.

trecæ

terea corpus non alitur, imò tunc cōficitur, facies pallet, et ieiunios dolor capitis infestat.

Curationes imbecillitatis stomachi. Cap. III.

EX omni qualitatū dīstēperācia resoluitur stomachus, unde contrarijs opus est refragari auxilijs. Ex ariditate enim quandoq; euenit, unde frigida salubriter in potu datur, aut oxygala nūc refrigerata, & r̄s similia. Ex caliditate interdū, unde si plurimum angitur xger, quam caudam aqua pariter largius hausta, sanat, quē uouūū, aut alio emittitur. At reliqua imbecillitatis genera suo quo soliti sumus, ordine prosequemur. Si quis igitur stomacho laboret ex frigida & humida causa, coelo temperato, condauit quā maxime & alto & lucido & spacioſo, animo securus, utatur, in quo lectio clara utilis est post lectionem ambulationes iuuant, uel pila parua, quā pr̄cipue laudat Gal. curſu, gladio, haſta ūe, si per uires leuerit, quibus corporis superior pars mouetur, exerceri. Verum neq; labori se, neq; exercitationi, neq; negotio credere, sed ex toto quiescere, si mane non concoxerit. Cauere meridionalem solem, maturinum & uesperinum frigus, itemq; auras fluminum, atq; stagnorum, minime t̄p̄ nubilo coelo soli apparenti se committere, ne modo frigus, modo calor moueat, quæ res maxime grauidines deſillationesq; concitat. Magis t̄p̄ grauib; locis ista seruanda sunt. Exercitatio rursus antecedere cibū ſemper debet in eo qui minus laborauit & bene concoxit amplior, in eo qui fatigatus est, et minus concoxit, remiſſior ſub diuo quā in porticu meretricijs exercitationis finis eſſe debet ſudor, aut certe laſſitudo, quæ citra ſanationē ſit, idq; ipſum, modo minus, modo magis faciendū eſt. Et quoniam ſer̄t omnes literarum ſtudioſi infirmi ſtomacho ſunt, & cum plurimū ſine corporis exercitatione uiuūt, quo in numero religioſi ſunt, ac togatorum magna pars, r̄s obſeruation maior neceſſaria eſt, ut quod uel dignitatis, uel loci, uel temporis, uel ſtudioſi ratio detrahit, cura reſtituatiō nō ſummo mane ſurgere debent, ſed ſi ſurgendi neceſſitas inſeſtitiue fuerit, redormire ante cibū conuenit: & longis dieb; meridiari potius debent ſublimi capite, ne tamen nimium, ne corpus languidiſi fiat. Hyeme totis ſere noctib; conſueſcant, ſin lucubrandū eſt, non poſt cibū id ſacere, ſed poſt concoctionē. At in hoc uitio balneū in primis damnatur, pr̄terquam ſi cathartici uentrem pr̄cipit fecerit, in quō caſu ſomnus uires reſicit. Venus quoq; maxime improbat. Quāti ad cibū pertinet, nec ſatietas, nec nimia ſames laudatur, caro aut aſſa aut elixa conuenit: cōdimenta damnantur, uoracius deuoratur, ac egrius cōcoquuntur. Secūda mēſa ſemper inuſilis, imbecillo eū cōceſcit ubi forte expleus eſt aliquis, ſaciliſ concoquit, ſi quiſquid aſſumpſit: potionē aque frigide includit, tū pauliſper inuſtigat, deinde bene dormit. Si quiſ inſemper interdū ſe implebit, poſt cibum, neque frigori, neque æſtui, neq; labori ſe debet cōmittere. At Marinus Trauiensis noſter à ſatietate nimia maris nataſionibus, ſeſe concoquiere apte aiebat. At qui tarde concoquunt, & quibus præcordia inflantur, qui ſe propter ardorem aliquem noctu ſicire conſueuerunt, ante quā conquieſcant, duos treſte cyathos per tenuem ſiſbulam bibant, ne ingurgitando cibum perturbent, & à concoctione auertat. Nam & poſt cibum quidam magnam potionē per ſymphonem hauriunt, eadem (quā diximus) ratione, demum omnes potionē aqua frigida includant: cui uero cibis accēſcit, is ante eum bibere aquam egelidam debet, & uomere, aſſuetus præſerim. Ex ciuarijs omnia pinguiā, ac ſurulentā, iis gallinaceum epoto uehementi pharmaco iuuat, piſces obſunt, & pota ſere omnia, uinū dulce, ac craſſum damnatur, quale in agro Patuino marti oncum nigrum, aqua calida aut nimium gelida in potu damnatur, contrario uicq; uitio. Iuuat quiſquid facile concoquitur, ac bene nutrit, exiguo aromate, ac a creperituriſ iuncto. Sed in omnibus mēſa recens, aut arida garyophyllata dicta apte ingeritur, oia præterea ſorbilia iuuant, ſecora pinguiā gallinacea, alæ, teſtesq; gallinæ. Gal. anſerū alās creteris præſert, nartures quoq; turdi, auiculæ, hoc diu t̄p̄ carnes aut uinū, qui nondum herbas guſtauerit ſenſaſſe expreſſus prælo ſuccus. Cydonia mala toſta, aut ſaccharo condita, additio aromatis exiguo, uel per ſe, primam commodè includi menſam, ſed animaduertendū eſt, eum qui ſoluere uentrem uoluerit, uires ſtomachi prius confirmare debet, nec cathartico opus eſt uehementi, nam uires diſſoluit, per uices enim alium leuiter molliſ conueſcit, dein medicamentis leuibus aromaticis aſtrin-

Frigiditate et humiditate stomachi infestibus quid faciendum.

Exercitatio ante cibum utilis.

Viciuſ remio ſtudioſorum.

Maris natatio non ad concoctionem facere.

Remanet, si

Remanet, si

genibus stomacho, ac cordi subuenientibus uti censemus, pro causæ ratione modo calidis modo frigidis uti debent. In calida imbecillitate succus, inquit Paulus, ex malis stypticis assumptus iuuat. Aliqui eo tragemate utuntur, sandalorum farine, spodi, rosarum rub. coralliorum rubeorum ana 3. s. corticis mali citrei conditi atefacti, coriandri præparati, cinnamomi ana 3. 2. sacchari puri lb. aquæ rosaceæ 3. 3. sed & myrti bacce per se iuuat potest. At in frigida causa, qua cum plurimum aguntur ægri. Galenus hanc compositionem mire laudat: Habet succi cydonii mali lb. 2. aceti felibram, ad passum crassitudinem unâ feruescant lenta flamma, adde has species tuncas et bene cribratas, piperis semiunciam, zingiberis duas, & ad usum seruato. Aliam similis iuuamentis carnis cydoniorum libras duas, aceti felibram, piperis, zingiberis ana 3. unam, seminis amii semiunciam. Aut cinnamomi 3. 3. galangæ unam, corticis citri conditi quatuor, sacchari albi libram, aquæ rosaceæ muscæ 3. 3. Aromata ad esculenta condienda in cena uel prandio, coriandri præparati, cinnamomi ana 3. 4. piperis lb. albi & arri, garyophyllorum, zingiberis, galangæ ana 3. 3. croci 3. s. pyxide tuncâ seruantur. Sed uinum aromatise utile hoc modo fieri solet, cinnamomi 3. 4. zingiberis albi 3. 2. garyophyllorum, piperis lb. glandis muscæ ana obolos quatuor, bene tuncâ cum albi sacchari felibra, in meri albi congio commisceto, ac percolabis: summum enim dissolutum stomacho remedium est. Mirâ proficit uinum absinthie, ex Dioscoridis sententia. Extrinsecus emplastra ac cerotantâ imponuntur, ac unguenta, in quibus cera non sine ratione admiscetur: sed & lana oleo nardino infusa ac lentescendo, efficaciter iuuat. Aut oleum nardinum cum aloë, & mastiche ceræ q. exiguo prodest, aut id Gal. ceræ 3. 1. olei nardini 3. 1. si cibum non tenet dissolutus stomachus, adde aloë & mastichen. At dissolutioni ex materia phlegmatica, mastichis 3. s. aloës 3. 1. garyophyllorum, cinnamomi, iunci quadrati ana 3. 2. rosaceæ, succi cydoniorum ana 3. 1. s. licti licti olei 3. 2. ceræ paulum. Paulus diacalamintham laudauit, uilem & theriacam uiperinam, quæ si ex humoribus residentibus fuerit uitium, improbat.

Vinum aromatis.
sic.

De iis qui ægre concoquunt, et totum signis.

Cap. IIII.

STomachus præterea aut cibum ægre conficit, & immutat, aut serius quàm naturale sit concoquit, tum grauitas, & præcordiorum inflatio apparet, et si diutius in stomacho indigestus tenetur cibus, uehementioris imbecillitatis notæ sunt: decem enim horis quandoque incoctus permanet, uisio humoris calidi: stomachus morderi, ac erodi & in naufas effundi uidetur, uentus intus murmurat, ructus ad os ex imo uentre prorumpit, fumidus aut grauius olens, caput graue est, æger quiescere nescit, siui urgetur, uolæ utraq; feruent, cum cibi tedio. At ex humore frigido, acidus ructus existit, ac sapor in ore acidulus. At si digestio prorsus nulla est, cibum nihil pariter immutat, quod ex nimia frigidityte contingit, aut nimia texture raritate tum stomachi, tum uentris exterioris naturaliter euenit: tum inuestigatibus cibus ad intestina uix alteratus demittitur, quod hypofarcham aut lienteriam denunciat.

Humoris calidi
in stomacho nota.
Frigida nota.

Curationes.

Cap. V.

His longus somnus salutaris est, ac omnino quies propitia est: balneum obest, exercitatio, ac clara lectio. At si cibus inconcoctus permanet, nec iuuari alio auxilio potest, uomitu commode regitur, aqua tepente crebro haustu. Difficiliter uomituris quæ naufas incitare solent potionibus immiscetur. Exonerato uentre crebro uapote reficimus, uel panno saltè excalefacto: tum ea die apte abstinentia iuuat, & somnus pariter recreat, subinde exiguis cibis facilis concoctionis offerri debet. In capitis dolore oleum rosaceum infunditur exiguo aceto admixto. Exinde in latus sinistrum (ex Aristotele) dormire mire congruit, & rursus in uentrem redormire plurimum ad concoctionem facit: qui in dextro latere somnum ineunt alio magis consulant sed ambulationes somnum antecedere debent, quo ad cibum ad inum resideat uentrem. Sed qui infantem, aut puerum circa ætatem 10. annorum, aut casulè teneant hærentem stomacho refragantur. Alij pelle uulturina utuntur, aut maxillari ex molli pluma. At uisio caloris, edulsa acetosa, aut acidula iuuant, sicut & caro gelu cōdita sine aromate, uini quoque subausterū nullarū uisum, aut aqua ante infractum. Ex frigiditytis causa calidiuscula è diuerso,

In quodam latere
dormiendū

Indigestio à calida causa.

diuerso, tum actu tum potentia, ualent aromate etiam addito. Quale id commisceri solet, piperis albi & atrii, garyophyllorum ana ꝑ. 4. cinnamomi, zingiberis albi ana ꝑ. 2. cardamomi, galange, balani muschati, corticis eius machir, croci ana ꝑ. 3. s. cribrata seruantur in pyxide ad usus quonidianos. Tragma quo ante cibum utuntur, & quo claudere eundem solent: Habet cinnamomi, zingiberis albi, galange ana ꝑ. 2. garyophyllorum, machir ana ꝑ. 1. cardamomi, zedoarie ana ꝑ. 3. s. anisi ꝑ. 3. sacchari albi ꝑ. 2. iuuat præterea zingiber per se conditum, quod delicatius est: aut pro plebe non conditum damascenum, olim laudatissimum fuit quod uiride uocabant. Aut ipsa per se zedoaria. Si à calida causa rursus fuerit indigestio, ac leuis, uinum mali punici, mediij saporis, ac cydoniorum caro cum saccharo albo superinecta aceti stilla, ad usus eosdē utilissime cōficiuntur: ac etiam mali olei cum rosaceo in decoctioni propitium est. Et id superimpositum emplastrum, in quorū ofas aridas Damascenas sub obelisci forma, myrri baccas, sandalorum farinam, spodij puluerem, cum cydonio malo tosto admiscemus. A causa uero frigida ac leui dis temperamento, nardinum oleum uel spicatum, uoliter inungimus. Vaporatio quoque ea tempestiue est, cum sacculis duobus, inuicem stomacho impositis, in quibus ea aromata tūta imponimus, cinnamomi, schoenoanthum, calanum odoratum, anisum, cypèrum, mentham, chamomillæq; flores, æquis portionibus. Prodest & ceterarium id, mastichis, cere, galliz muschate ana ꝑ. 3. s. nardi, calami aromatici ana ꝑ. 5. ex uementiori causa uinum resinatū potum ante cibum, auxilium est methonenſe, uel ei simile, aut picatum quale rhyethymæ familiarissimum, in picatis ex argilla dolijs ingentibus seruiatur, & piper per se prodest commanducatum, uel in tragemate, uel dulciarijs ex melle, aut buccellis, uel rusticis idoneum. Valer & mixtura ex betonicæ farina garyophyllis cum melle mire congruit ea compositio. Ex humore frigido ea cōfectio mirè efficaciter habetur, garyophyllorum, balani muschati, cubebarum, carpesia quiddā uocant ana obolos 4. piperis, cinnamomi, zingiberis albi, galange aña drach. 1. sacchari albi libram ex aqua maiorane ꝑ. 3. placet & diacymini & diagalange cōfectio: salutaris est & rutz mixtura, habet rutz recentis ꝑ. 5. cymini in aceto macerari, & subinde totū piperis, niri ana drach. 2. mellis quantum sit satis ad ea cogenda: ex ijs etiam nō portiones inuarias facimus. Raphani radix per se & folia commanducata post cibum sollicitare traditur digestionem: & origanum quoque iuuat, nam & cibi pondus leuat, ex crassa materia: sanureia item prodest. Vinum quoque hoc modo fieri solet, quo alium emolliunt in uini albi resinati uel picati congio sene siliculas rursas, citharium pariter contritum, ana ꝑ. 1. s. zingiberis, galange, ana drach. 2. garyophyllorum, croci aña drach. 3. in uino calefacto prius macerentur per diem & noctem, subinde seruescant ad duas tertias, & expressa percolentur, adde mellis puri, despumati ꝑ. 4. summo mane in potu dantur ꝑ. 1. ex atra bili pilulæ ex sumuntur hieræ ꝑ. 1. sene siliquari ꝑ. 2. ex mulla in qua tragacanthum infusum prius fuerit, conficiantur.

Ceterarium.

Carpesia.

Vinum album emolliens.

Vinum solans.

Quid in uitata concoctione agendum sit.

Cap. VI.

Est namque digestiois corruptio (Galeno auctore) cum in stomacho cibus boni succi corrumpitur, aut adurit, aut acore, uel retro sapore uiuatur, quem exinde natura refugit: ex feruenti namque stomachi habitudine cibaria firmissimæ materię facile concoquuntur, sicuti caro bubula, legumina, rapæq; & leuis ē diuerso materia, quā illa oua forbilia sunt in uaporosum fumum commutantur: & bilis quoque si in imo uenit plurimum restagnauerit, eundem pariter effectum inducit. Facit & cibi pariter qualitas fumosa, qualia sunt, mel, raphanus, nasturcium, sinapis & his similia. Coquendi item ratio cibum corrumpit, si enim oua friguntur facile in fumum mutantur. Ex frigida præterea nimia disseperanti uiuiatur concoctio, ex exili uero, aut acefcit, aut corrumpitur, ex mediā, mediocritā uitia apparent. Ex liene quoque melancholia ad uentrem effusa cibum corrumpit. Inter edulia pisces, carotq; gelu coacta facile adescunt, sicuti & omnis simillima materia cum corrumpitur, ea tamen in stonaciō siue digesta aut indigesta diutius incorrupta permanere solet. Contra imbecillis materia si diutius in stomacho tenetur, facile uiuiatur. Ex corrupta præterea digestionē hydrops, carcinoma, herpeta, noma, erysipela, uuligo, lepra, scabiesque & similia oriri solent.

Digestio corrupta.

Ex corrupta digestionē quā morbi oriuntur.

Ex corrupto succo, corrumpitur sanguis cum ceteris humoribus, qui per uenas diffusi in substantiam membrorum corruptam ueruntur, assimilantur uirtute decepta, unde halitus & membrorum graueolentia innascitur. Interdum enim tres alricis uirtutis naturales functiones, interdum duæ, afficiuntur, uel altera deficere tantum uidetur: sanguis ob eam causam, ex siccitate, ac caliditate torrefit, unde in picis modis nigrescit, ex quo cancer, aut lepra uel lentigo atra, aut uirtiligo oritur. Ex omni præterea cibo (Galen. autore) indigestus succus prauum de se humorem generat, unde morbi oriuntur: ex mala tamē materia deterior habetur sanguis, ex corruptioribus humoribus damnatus uapore cerebrum infestat, oculos subinde & aures & reliqua subiecta membra afficit.

De uicis corruptionibus cibi,

Cap. VII.

SI præter naturam excrementa, aut uentris crepitus flatibusq; supra modum graue oleant, corruptam digestionem ostendunt (uerum & si alia comanducantibus sinefco machi uisio sepe uentus grauius extrudatur) & quo magis grauius foret, eo corruptio maior indicatur. Ructus præterea ac uomitus suum reddunt indicium: fumosæ supfluitates sine cibi uisio ex calore malum oriri significant: si accedunt ructus ac uomitus, ex causa quidē frigida nota est: signū quoq; ex ipsis retinēis habetur. At si in cōalescentib; materia acetat, recidiuā minatur, reliqs putrescentib;. Quod in acutis febribus male pronunciat ex caloris defectu. At in lōgis moribus diuturnitatē morbi præsignat.

Curesiones,

Cap. VIII.

CUM cibus in stomacho corrumpitur, per uomitum aut uentrem protinus emittendus est. Galeno autore, nunquam enim corrigi potest, subinde causis contrarijs auxilijs occurrimus. Tum æger cibo concoctibili alendus est, sed primum abstinētia iuuat, quo ad stomachi perturbatio sponte quiescat. Aegineta ex calida habitudine, a quam frigidam cum omphacij succo dari suadet, aut cum cydoniorum malorum decocto, uel foliorum uitis, aut cucumeris semen recens cum interiori pulpa, uel frigida dissolutum, uentri uero imponi aq̃ue frigide uesciam plenam, aut cucurbitæ reces ramentis iunbet. Id refrigeratorium remedium, si ore continetur, sitim extinguat rosarum recetium foliorum drach. 6. glycyrrhizæ succi 3. ex uino dulci in pilulas digerantur. Datur panis cum posca efficaciter, aut oxygala, seris item & lactuca iuuat, quæ feruori mire refragatur, in pocu frigida tantum ualeat, & cibaria ualidioribus crasse materię, ac frigida dari opus est, uel ex aceto condita, ob id caro bubula plenisq; quātr utulina utilior est. Ex frigida & humida causa ē diuerso cibus tenuis materię esse debet, panis, ueluti similagineus, auiculæ, ac pulli, cum ips quæ suauiter astringunt. Verum si uiscosa pinitia inzerceuerit, quæ lenticiam emendant danda sunt. Medicamentum id ualidum est, habet foeniculi, radices corticis p. 2. aceti sextarium unum cum dimidio, aloës p. 3. mellis uero sextarios quatuor, radices cum aceto decoctæ conteruntur, & expressum succum cum melle decoquunt, mox aloë contrita imponitur, modus est cochlearijs ternis ex aqua. Alij eam mixturam, inquit Paulus, sine aloë componit: prodest & diacalamintha. At quibus acida in ore sentiuntur, cortandri seminis drachma tūsi ex aqua pota salutaris est, aut lentisci lachryma. At si stomachi rara quidem textura affuerit, cibus boni succi, qui cito concoquatur leuiter astringens commendatur. Ad uaporosum uero ac humidum cum corrupta digestionē ructum, ij trochisci si bibuntur, ualent: podij, sandalorum alborum, seminis cucurbitæ, cucumeris, portulacæ ana drach. 1. rosarum drach. 6. rubricæ armenisæ drach. 4. camphoræ obolum, cum succo portulacæ conficiuntur. Animaduertendum est, si cum eo uisio humor affuerit, is primus desiciendus est: si cholera flaua (inquit Galenus) aut atra stomachum ingreditur in calidiori prouincia, quibus cibaria corruptantur, æger difficulter sanatur, quod humores perperam effundantur ad imam uentrem, quodq; congenitus calor ad extrema euocetur. Valem tamen esse uomitum scribit antē cibum, in causa est fellens meatus amplior, qui ad stomachum fertur, ob eam rationem quidam cholericis singulis mensibus ap̃e uomitu repurgantur, Hippocratis præcepto. Ex pinitice uero uisio post digestionē, eas damus pilulas, quas aromatics uocamus. cinnamomi, casarii aromaci, casie, xyloaloes, schœnoanthi, machir ana 3. 3. tūsa in aqua infundantur, postea feruantur.

Corrupti sanguinis symptoma.

Signa ex rictu & uomitu.

Remediū sitim extinguent.

serueant ad aquæ dimidium, percolato succo lb. i. aloës infundito, ac singulis dieb. sepe commiscito, mox adde masticis, croci, mynthæ ana ʒ. ʒ. tursia & cribrata, modus est ʒ. i. ad tres drachmas. Quibus maior ex cibi acrimonia in os effunditur, falsa, acetosa, acuta, siue acris, à prandio deuorant, ac post horæ interuallum assumpta posca, cum mel tepida, & raphani succo uomitiones client, digito in fauces demisso. At si ea acrimonia siue materia infecta fuerit uomitus inutilis perhibetur, deinde stomacho imponatur sacculus excalefactus, in quo mentha, maiorana, absinthium, arida semencie pondere, rosarum rub. flores chamomilæ ana ʒ. i. anisi, coriandri præparati ana ʒ. 2. machir ʒ. 3. nusa misceantur, & meraci uino asperso regula excalefactus sacculus imponitur. Prodest & cerotarum id, ladani puri, masticis, styracis, calaminthæ ana ʒ. i. ligni aloës, zedoariæ, galangæ ana ʒ. 2. nucis muscatæ ʒ. i. musci odorati ʒ. s. anisi, ami ana drachm. s. succi menthæ, absinthij ana ʒ. 2. terebinthinæ, ceræ ana ʒ. i. s. rudicula ferrea excalefacta, in mortario misceantur, cum prædictis succis ac oleo lenissimè manu domentur materia calefacta, & alura extendatur in scuti formam. Aut id unguentum, quod habet sue cimenthæ, & absinthij ana ʒ. 2. succi mali cydonij ʒ. i. lenissimè olei ʒ. 2. ceræ ʒ. i. stomachus illinitur, ex Zoar. Mala leuiter astringentia, qualia sunt mala punica medijs saporis, post cibum commenducata (ne quid tamen nimium sic) ijs quibus cibus in uentre corripitur, oui putridi graui odore, plus quàm sit uenissimè auxiliatur: nocent eadē qui bus accitit cibus, dulcia tamen minus nocentia esse tradit.

De attrahendi potentia lesa, & de consuetudine.

Cap. ix.

Atrahendi uis in stomacho uel ex toto corrumpitur, aut læditur, aut enim (ut Galenus docet) nil attrahit, aut ægrè, aut parum trahit. Interdum tremulo quodam motu uel spasmoso trahere conatur, uel ut summam dicatur, ea uis cathetlica dicta uel ex toto aufertur, aut diminuitur, aut omnino corrumpitur. Id uisum aliqui resolutionē quandam uocauerunt, quod cesophago cum plurimum euenit: morituri enim aut omni no defecti uiribus, nihil deuorant, aut difficulter assumunt. Idem & in perniciosis morbis uel ipsa instante crisi, extraria & præternaturali frigidityte uel humida addita resolutione, aut calida & sicca arefaciente, ut acutis contingit febribus, in quibus sine alio facium uel gutturis uicio neque cibus neque potus ab cesophago canalcula comprehendi potest. Mirum est, nec tamen ab re, quod cibum nonnunquam cathetlica ita resoluta capiunt, potum autem nequeant.

Culculi.

Cap. x.

Hic malo, si ex imbecillitate fuerit, spica, mastiche, glandesq; muscata occurruntis; nam calidis & siccis uis attrahendi conseruatur, garyophyllo, cinnamomo, cyminoq; & ijs similibus inuatur. Ex ardenti febris succo cucumeris, aut cicurbinæ decoctio, cōmode auxiliatur. Vim eandem inualidam interdū miro modo reficit merus haussit aqua modice infractum. Ex frigida & humida causā, id medicamentū probatur: Corticis mali medici, ac uiridis pistacioli, masticis, maioranæ, rosarum rub. ana ʒ. i. galangæ menthæ, corticis è radice capparis, cinnamomi, xyloaloes, nardī ana ʒ. i. sacchari lb. uel mellis ʒ. s. ex aqua menthæ coponuntur, leui flamma, dantur ʒ. binæ, aut ternæ, ante cibum diutius horarum interuallo ex uino meraciusculo. Ex calida & humida causā rose rubetis, spodiū, nardī, corticis citri, machir ana ʒ. i. seminis acetosæ, menthæ, mellistophylli, ʒ. s. coralli utriusque albi & rubri, gallinacæ ueneris interioris membranæ ʒ. s. sacchari puri ʒ. 40. cum succo malorum dulcium, citrei mali, arantiorum, & limonum acore, ana ʒ. 4. p. leui flamma conficiuntur.

De retentricis potencie stomachi uis lesa sit.

Cap. xi.

Retentricis uires consistunt, cum stomachus sine uacuo cibo hæret, & tam diu retinet, quo ad commodè digerat. Id euenit cum transuersa tunicarum stamina contrahuntur, & cibum apertè comprehendunt. Vitium ex ijs contrarijs habetur, cum nihil omnino stomachus retinet aut parumper comprehendit, nec digestionem opportunam expectat, aut si pertinacius quàm opus sit retinet, uel digesto etiam cibo, retinet tamen interdum, sed tremulo (ut dictū est) modo uel spasmoso, siue singulari, ut ægro manifestum est. Vacuum præterea, quod inter cibum & stomachi tunicas est, præcipitè cibū agit.

Retentricis uires aut bene habentium functione.

agit. In liepteria, inquit Galenus, cibus non continetur, neque comprehenditur, continetis uirtutis defectu, cibum nonnunquam tenet, potum uero rejicit, quod & in mine stillicidijs contingit, repercusso ad renes liquore. Contra potum interdum retinet, cibum uero uomitu respuit. Vidimus interdum epoto uino ex aqua temperato, aquam subinde puram, sine uino emitti, nec ullo uini odore: tanta est discretiue potentie uis, de qua mox dicemus. . . Accidunt autem ea uiria, aut uirium defectu, ut in hecicis, aut quod alijs actionibus, ut in crisi, intente sunt uires. Aut si stomachi habitudo frigidior quam oporteat reddita sit. Moderata tamen frigiditas, ac siccitas ad retentionem requiritur, contra complexio calida, aut humida, singularis uel composita per se, uel cum materia, retentricem relaxant: sed nocentius humiditas resoluit, uires enim retinendi siccitate cum quadam leuiori frigiditate tueri, autores tradunt. Stomachi preterea quadam naturalis leuitas sine crenarum serie, de qua dictum est, lubricum uenarem reddit, uel si naturaliter humectus sit, aut uictus intemperantia stomachus resolutus fuerit, difficulter continet. Quod & ulceris aliquiustitio, aut inclusio uento, aut cibi qualitate nau seosa, aut pinguitudine, aut pharmaco, uel ueneno, uel solo uisu, ut conspecto lepore marino, nimia item exercitatione, cursu, saltu, crebris sternutamentis, uel si iacens in dextrum semper latus incubuerit, cibum aut cito labi, aut procius ad inferiora uel superiora emitti necesse est.

De notis. Cap. XIII.

Cum stomachus (ut Galenus sepe demonstrauit) undique cibum non comprehendit, ac non tenet, sed ad inferiora uiscera delabitur indigestus, leuitatem integrorum efficit: tum uentris superior pars exinaniri uidetur, & in concocta materia excernitur, unde inferiora quoque uiscera exinaniantur, si eorum pariter retentiu laxa fuerit, aut expellendi uis nimium concitata sentiantur: tum enim subito motu sellari requirunt. At si utraque potentia constet intestinorum, uenter inferior supra modum tumet, nec concitata exinanitur alius. At cum stomachus parumper tenet, nec perfectam tamen operatur concoctionem, semidigesta excrementa apparent, & liquida cum sono crepitante profluunt, preecedere murmura uentris, ac ructus tradit Auietio. Cum uero pertinacius segnior uis cibum continet, is serius, quam optis sit, ad intestina demittitur digestus, tum nullum cibi inest desiderium, cum capitis quadam grauitate. At cum supra modum, deuorato cibo coctibili, angitur ager, ac ructus singultusque patitur, corruptam retentricem indicat. Ex uirium uero defectu, cibus, ac potus cum assumitur in profundum cauum subito cadere uidetur, diro febricitantibus augurio.

Corrupte retentrix figuram.

Remedia. Cap. XIII.

Ex calido distemperamento, ea uaporatio utilis est, exseruenti decocto, si spongie perfuse, expressæque stomacho imponantur, seminis myrti, rosarum, seminis plantaginis, acetose, acatiz, hypocyttidis, balauftiorum, nucleorum uirze, rhusis ana ʒ. j. gallæ immaturæ, sanguinis draconis, cornu ceruini cineris, spodijs, mastichis ana ʒ. i. s. tunia in aqua rosacea, succo plantaginis & aceto seruefiant, ex ijs quoque cribatis farina cum oleo myrto & rosaceo & cere albæ exiguo unctulum conficiunt. At si ex nimia frigiditate distemperantia fuerit, fouere stomachum ijs remedijs liuat, thuris, mastichis, styracis solidæ, cymarum abstinij aridi, panis tostij, methæ, maioranz, corticis pistacijs exterioris ana ʒ. j. nardi, garyophyllorum, schenocathi, cyperi, calami aromatici ana ʒ. i. in nigro uino austero ebulliant modo, quo dictum est, stomacho spongijs, uel sacculo imponantur. Conficitur & unguentum ex tenuiori farina cum cera & oleo nardino uel lentiscino, abstinioque. In summa retentrix corroboratur, stypticis frigidis. Verum si siccitas & frigiditas modum superauerit, cum calidis & humidis confortari debet, additis stypticis: profunt asparagi, pastinaca, eruca, napi, & similia.

De expulsione uel corrupte et causis.

Cap. XIII. de

Afficitur iisdem ferè modis ex uirtutibus naturalibus expultrix potentia: aut enim (ut tradit Galenus) ex toto sublata inertem in uentre cibum derelinquit, sicuti in ileo morbo, aut debilitatur, & lassescit, ita quod serius pigritate cibum expellit, uel parè duntaxat, aut modum exuperat irritata uirtus. Aut corrumpitur, unde ructus, tio-

mius,

minus, fluxus aut cerebri singultus oriuntur ex potestate naturalis uel animalis defectu, ut in conualecentibus post uehementes præsertim deiectiones, aut nimia stomachi sensatione, qua expellendi uis concitatur, ita ut in stomacho cibum prorogari non patitur, sed in tempestiue concoctum extrudit, symptomata id fieri dicitur, sicuti cum prauis humorem expellere conatur, cibum pariter in digestum emittit. Euenit & simplici stomachi distemperamento, uel simplici uel composito uel materiali: frigida tamen & humida commixto expultricem iuari tradunt citra distemperantiam. Nimio enim frigo retorque indicitur, humore uero stomachus relaxatur combibito inter tunicarum ita mina, de quo sæpius dictum est. In causa est & membri leuitas, humoris mordacitas, leuitas grauitas uel, ulcus, abscessus. aut fluxus bilis inopia, uel si pyloron nihil recipiat, uel si quæ deuorantur sine potu arida sint, aut styptica, aut duræ materis, sicuti faba, lēs, caro bubula, acit uaccina, oua dura. Quæ tamen Dionore nostræ ueluti uehemens, catharticum uentrem mirum in modum trahent, pyra, cydonia immatura, oliua muria condita, difficulter expelluntur, uinum item crassioris materis, panis ex milio, panico uel, aut castanæ durioris materis existunt. Contra alius cibus est, qui citò ad inferna lubricus delabatur, qualia oua forbilia sunt, sicuti recentes, uua matura dulcis, ac pruna.

Signa eiusdem mali ac remedia,

Cap. XV.

NOte huius affectus superiori contrariæ sunt, retinendi enim imbecillitas expultricis fortitudinem significat, ac è diuerso, per excessum enim suæ qualitatis ex uires quam maxime peccare uidentur, digestionem ancillantes, ea enim cum paterfamilias stomacho ceteris dominatur potentijs, hæc nunquam errare creditur, quod caloris temperamento indigeat, ut subiectum sibi cibum alterare æqualiter possit, & quo temperatior fuerit, eo melior concoctio adiudicabitur, temperamentum enim nobilior digestionem corrumpit: uehementior uero ut in lienteria in concoctionem affert. Remedia huius uitij mox subtexemus. Sed si malum ex frigiditate fuerit, ea inunctio prodest, habet succi cyclaminis, cucumeris erratici, olei ana ꝑ. ʒ. pyrethri, salis cappadoci, quæ geminam uocant, agarici, colo cynthidis ana ꝑ. ʒ. s. fellis uaccini uel taurini ꝑ. ʒ. ebulliant in dupli uase, donec succi totius quantitas absorbitur, per linream expresso succo supra umbilicum inungunt. Aliud cum ex caliditate uel siccitate contigerit, succi continet caprini, herbe mercurialis, radices ebuli ana unc. ʒ. olei uiolacet, cucurbitini ana ꝑ. ʒ. tio larum aridarum, diagridij ana drach. ʒ. florum nymphet ꝑ. s. eo quo dictum est modo componi debet. In communi expultrix potentia ex calido & sicco si lædatur, frigidis & humidis succurritur.

De mora cibi in uentre,

Cap. XVI.

NON omnibus eodem modo cibus in uentre moram trahit, quidam quoties affutunt in die, ceteros uentrem exonerant, alij semel, alij sæpius, quidam alternis diebus, nonnulli quarto aut octauo quoque die aluum exinaniunt. In stomacho plurimum à sex horis ad 11. usque, aut quintam usque decimam moram trahit, pro stomachi, cibi ac aëris qualitate, & modo, pro quoque corporis exercitatione. Causas supra commemorauimus, ex cerebri affectu, læsa animali potentia, aut studiorum occupationibus, aut retentrice ualidiore, uel imbecillitate expultricis, aut uentris exterioris musculorum infirmitate, uel si bilis in inum uentrem non effusa fuerit: plurimum facit ea de qua dictum lensēs, aut nimia crenarum asperitas: obest & spiritus intus inclusus, abscessus, vermes intestinorum, ac uaria membrorum oppilatio. Balnea quoque concoctionem iuant, sicuti & animi securitas.

Curationes,

Cap. XVII.

Digestionem sollicitare creditur mala cydonia à cibo commanducata, ante enim retardant, sicut forba & mespilla, castanæ & similia. Difficulter concoquitur similagineus panis sine fermento ac sale, lens quoque uel bis cocta uel ex aceto. Referat quidam rustici in Colonia uico agri Veronenis exemplum, qui bis eandem lensē deuora-

*Quo cibi genus
diu propter duritiem in stomacho moritur.
Qui cibi non diu permaneat.*

Cicostio bona unde.

*Exemplum rusti-
pidum.*

deuorauit, quodam enim die ante galli cantum ad aratrum surgens uxoris coarguens conuiujs pignitiam, lentem oblaram ingenti paropside ferè crudam intemperatè auidi-
 tacis deuorauit, uespere ab aratro in agelli angulo uentrem exonerauit, & integra con-
 specta lente, de stomachi ualitudine addubitauit: tridui intervallo pluuia, dola lens ab
 uxore per agrum oberrante in sinum auide colligitur, uespere domi cribro repurgauit,
 elotam q; ac percoctam diligentiùs quàm ante marito obtulic summo mane, qui bene
 coctum prandium laudauit: impigra uxor negligentiam tegens, domesticam lentè ex-
 crando, coctibilem lentè se agelli angulo forte ab alicuius improuidi sacco lacerato pro-
 fusam inuenisse applaudens narrat: maritus sese ibi uentrem exonerasse reminiscitur, ac
 que se his eandem lentem per quam infortunata commanducasse conqueitur concta
 bundus. Oriza preterea grauis est, panicum, milium, faba, cicer, phaseolus, ac panis fa-
 baceus. Aetate nostra dum hæc annotaremus ex Colocuto Indix regno frumentū In-
 dicum dictum adiectum est, altitudine quinum pedum pollicari crassitudine nodosa,
 sacchari harundini similitudine, circa nodos supra terram radicante, harundine ferula-
 cea, crasse prodeunt agnatæ ueluti radiculi e summe dulcedinis, in summo neli panici
 purpureum inane diffunditur, subest crassioribus folijs harundinaceis multiplici serie in
 uolutus ueluti tunicis ambientibus turbinato mucrone obeliscus semifabris deontica-
 tis flauis tectus, pinci pomi similitudine exasperatus, grandinem non formidatur id tri-
 ticum, humidum amar solum, post æquinotium legitur, panis conficitur dulcis mila-
 ceo simlis, uerum diutius mollis seruatur, ille protinus durefcit sapore asper, facilius In-
 dicus digeritur. Post hæc syluestria animalia, suilla caro, anates, anseres syluestres præfer-
 tim, grues & similia, & quo uetustiora, grauiora sentiuntur & tosta præferuntur. Qua ite-
 dura, uetus caseus, inter olera brassica, & humane caluarie similes lacuturres, unde ca-
 pucci dicuntur: in brassicæ genere difficilis cōcoctionis sunt crispa iebetana, in nipsis A-
 thesi: mollior suauissima est ac minus grauis, laudatissima inter olera. Hanc principes
 Mantuani, ac Mediolanenses auidius ex eo uico septis expectabant. Portulaca, cucu-
 merisq; crudi diu in uentre durant. At caro pinguis, pulli, ouis forbile coniecto saccha-
 ro aluum emollit, ius pingue, lac recens, ius gallinacei ueteris aut gallinæ uentrem ca-
 thartici modo turbat. Cerasa, pruna matura, mora, fici recentes, ac aridæ præpingues, ca-
 ryæq; qui carycam & ficum id esse putant, haud dubio errore conuincuntur, nam Plin-
 ius de Syriæ arboribus in ficu genere carycas & minores eius generis quæ cōctana
 uocant: de suis item, inuentum inquit M. Apicii ficu caryca saginatis, Libro 15. cū &
 obsonij uicem impleant recentes fici. Ex hoc genere sunt (ut diximus) cōctana & cary-
 ce, omnia hæc in Aibense rus & Syria inuit L. Vitellius cū legatus in ea puincia esset,
 nouissimis Tyberij Cæsaris temporibus. In eodem de succis fructus, placent cure, ut ca-
 ryce, detrahatur hæc fici uidentibus, ut putamine eadē in succis maxime placet. Vua præ-
 terea matura alba præferuntur alui mollit, una quoq; passula, nā corpora pariter implet.
 Ex olenibus beta, attriplex, spinachiū, blitum, mercurialis, brassica, semicocta. uel effica-
 cius si nudis pedibus ætate pauimento aqua asperso ambulauerit, duram enim aluum
 emollit, nec alio auxilio quandoq; leuatur, lupulus quoq; iuuat. Mirum est, sed multis
 frequenter obuium, lactuca parcius commanducata uentrem sistit, copiosius uero laxat.
 Frequentius in prædio bibere alui liquidā reddit. Pruna matura, cerea, aut damascena,
 uel quæ ex Hispania inuit ætas dulcedine pari, omnium maxima sunt uiridæ cæa appella-
 ta, immaturæ similia, carne plurima, osse minimo ac suauitate præcipua, quidam cū pipe-
 ris momēto assumunt. Cappares q; aqua macerata feruēt, ita q; salislaginē omnino re-
 mittant. Oliua muria condita, aut matura passa, ex potionibus quicquid lenit & emol-
 lit cōmendatur. Ad id conficitur medicamentum ex psyllij lentore, aut ex prunis si-
 ne diagridij uolentia. Siliqua per se Aegyptia atro succo deuorato ante prandium
 aluo dure subuenit, uel leui momento: aut ros assyrius. Syrupus quoque uiolaceus
 per se iuuat. Butyrum uero, aut adeps gallinaceus, aut anserinus cū psyllij decocto lenio-
 re, uel alihæc illinitur uentri, asperitatem enim stomachi emolliunt. Arsi bilis flaua inec-
 clusa fuerit, aperientibus opus est, sicut in ictericis dicemus, intestini oppilatione, quæ illa-
 cis profunt damus. In summa calida & humida in cōmuni expultrice uim corroborat.

*Frumentum In-
dicum,*

*Ventrem mo-
uenda.*

*Lactuca propi-
nat.*

*Expulsiue uim
corroborantia.*

ficuti

sicuti per intervalla acuta & amara, falsa q; excitant in prima mensa, propterea cepari & sinapis usus, piper q; longum quandoque assumptum prodest.

Expultrici cum corroborantia.

Quibus causis cibis enim quomodo oportet i stomacho deserviat, Cap. XVIII.

Invalido proximo temperato corpori, propter ac decenter concoquitur venter caloris robore, retentrice obsequente, ac expultrice subinde subsequente, qua ad inferiora demittitur ad intestina cibis. Expedita ea, ac laudatissima decoctio est, singule enim vires suo tempore & ordine subministrant. E diverso cum cibis non digeritur, in tempestive q; ad inferiora delabitur, ægritudo improba existimatur, ad mala namq; symptomata ægrum perducit. Id vitium ex nimia nervorum cerebri ad ventrem pertinentium debilitate (ut sæpius dictum est) evenire (& si raro) solet, frequentius vero retentrice infirmæ, aut nimium valida vi expultrice, ex humida quandoque stoniaci habitudine inhumerali, vel cum humore salso, acuto, uel acetoso, aut lubrico, aut ulcere innato. Ab exiguo naturali calore prope extincto cibis protinus (ut Galenus docet) profluit. Caloris namque infirmitas digestionem corrumpit, sicuti & frigora corripis, aut subito metu, vehementi q; exercitatione, dolore aut balneo, cibi quoque nonnulli alii emolliunt, de quibus supra dictum est, sicuti & cathartici assumptis, uel infaricibus tinearum molestia secunda quoque mensa ex astringentibus alium etiam sollicitat. Invalidis stomacho (ut Galenus scribit) cibis tenuis materis, difficilior quam crasse concoquitur, diutiusq; immoratur. At in robusto ocyssime demittitur. Liquida excrementa indigesta, malevolentia uelociter profluunt, corpus ob id parum altitur. Verum initio morbi ieiuniam quandam aviditate æger referre videtur.

Curatio.

Cap. XIX.

Victus ratio priori morbo omnino dissimilis est. Prodest igitur animi securitas, & quies, cubiculo calido ac sicco, temperantia proximo, uti debet, somno q; longiori, & à cœna fere statim procumbendum est, in sinistram fere semper latus, ante cibum fricari suprenæ partes conveniunt, panis ex similagine conficiendus est, parumq; fermentari conveniunt, exiguo sale addito uel nullo: mastichis pollinem ingerito, ac coriandrum præparatum. Pro plebe sorba arida tunc misceri iuvat, in obsonijs aucule, turtures, phasianus, perdices, turdi, lepores & similia, assa præsertim, valent: vinum autem uel rubrum lentius astringens bibendum est, aqua ferata temperatum, pro uinum faculare. Quæq; lentius astringunt prima mensa offerimus frigidiuscula, si calida causa fuerit, aut contra si frigida, mire id medicamentum auxiliatur, cui recens luteum induratum, & tritum in calice suo imponi debet, mellis puri cochleario addito, cum mastichis farine obolis duobus, omnia feruenti cinere furculo uersando commiscebis, id tribus diebus datur ieiunio. Inicere stomachus oleo lentiscino uel mastichino facticio illinitur, id nostris officinis familiare est, coëgit enim necessitas id fieri, ubi lentiscinum non est, quod in Creta atque Cypro plurimum in usu est, recens in delictis est stomacho laborantibus: uetus facile rancidum contrahit. Inter reliqua auxilia hiera plurimum laudatur, humores namque impactos conuellit, alioquin uomitus iuvat. Reliqua quæ retentricem uini corroborant, quæ stomachum extenuatum implent, & quæ noxios denique humores deiciunt, satis suis doctis locis.

Oleum lentiscinum, mastichinum.

De uirtute stomachi deserviat.

Cap. XX.

Praeter quatuor quas dinumerauimus potentias, quintam addidere diligentiores, qua humoris uarietatem discernit, & inter succos delictum habet, discernit uocatur ea in icore, liene, renibus ac alijs membris euidentior est, bilis enim flama ab atriâ, & hæc in sanguine segregantur, sicuti uinum aqua temperatum à quodam agro nostro post in prandio ac post quatuor horas in febris accessione solam aquam sine uini odore regegi uidimus, hauserat enim uinum atriâ natura, relicta aqua. Nam & gutto hederaceo id fieri comperimus fidem uillici explorantes, uinum enim transfluere, ac aquam remanere, si qua mixta fuerit, si ligno ea natura est, nonne & stomacho esse potest, in quo tot vires natura collocauit. In uenis mesentericis eam uim collocari non dubitamus ex animali ac naturali mixta, unde cum defectu deuorata, & si minus probata sit materia, melius tamen alere credantur, ex Hippocratis sententia. Ea potentia

Stomachi disjuncti facule ten.

Quomodo sciri possit uini aqua uinum habere.

uiscrata infirma, stomachus aegrescit, ac iecur pariter inualidum redditur, unde nullum inter humores discrimen habetur: cui propterea mira sceleritas oritur, lepra, aut uisigini similis, stomachus namque succo suo ueluti alimento quodam quoquo modo alitur, quod uenis mesentericis suis, quæ per quam exiles sunt attrahitur. Quæ si habitudine frigida ac sicca afficiuntur maciæ, ac tabe synectica maceratur stomachus, quam senectutis hecticam uocant: si uero calida ac sicca distemperantia leduntur ex caloris continuato habitu stomachi substantia radicitus consumitur, unde alia hecicæ species oriri solet.

Senectutis hecicæ
66.

Curatioes ad stomachi tabem,

Cap. XXI.

QUæ ad maciem & phthisin ualere dicuntur, huic quoque uicio profunt, asininum ueluti lac, eporum, addito aristolochiæ obolo, & mullebre pariter, efficacies, quæ marem cruxa sit: utilis est & caseus recens, cochlearumque cibus, eas in aqua prius subseruescieri, mox in pruna torreri oportere. Succus persici mali ex uino ponis uires re creat, & cotonea in melle cocta, & commanducata. Vinum ex betonica factum, aut refinatum, ius gallinaceum ualet in primis. Hoc unum miraculum addam, ossis fragi ueter arefactus paulatim in potionem datur utilissime, sed continuare non debet, facit enim maciem, & ouorum pulli cum gallæ exiguo, si torrescunt, paulatim dari debet, ita ut ne ante duas horas alius cibus sumatur. Caules lactuæ satiuæ deferuesciti utilissimi sunt.

De uomitione generibus,

Cap. XXII.

Quæ uomitionis

VOMITIONIBUS, aut cibus, aut sanguis, aut alius humor naturalis aut præter naturam, uariis, purulentus, mixtus uel saniosus, aut si uermes simul regeruntur, recrementa quoque, ut in iliacis suppresso uentre, per os graueolentia euomuntur, desperato morbo: & si quodam nature miraculo quedam nubilis puella octauo quoque die, cum id sibi naturale esset, eo modo sese exoneraret. Constat inter exempla, quendam lapidem nucis iuglandis magnitudine euomuisse. Quidam uomitionibus quotidianis, aut per statua intervalla incolumes seruantur, pituitæ exundantiam exonerantes. Quidam non nisi distenti erapulosi à mensa discedunt, & uomunt, ac subinde rursus alium cibum assument, alij alioquin temperantes singulis diebus uomere coguntur, atque ea perpetua uiuunt poena. Pregnantes in malacia re cõspecta putri, aut grauis odoris, uel si dum taxat recordantur uomitionibus agitantur. Quidam longam navigationem ob crebras uomitiones ferre nequeunt, alij diu agitati inseriere. Vidimus è diuerso Hieronymum Mamperum nauium olim prefectum à senatu legatum exercitum creatum, qui cum ceteris equitibus equitare non poterat perpetuis nauicis agiturus est. Vomitus itaque ex simplici mala habitudine aut materia male qualitatris contingit, aut ex abundantia humoris: & si materia quandoque inter tunicas (ut dictum est) impacta est, aut tunicis intrinsecus hæret crassa aut uiscosa stomachi uitio, aut cibo uiscoso commanducato, pisce frigido præsertim, aut pinguitudine multa, oleosistque cibarijs, uinum quoque aqua mixtum dulce, uomitus (ut Aristot. tradit) excitat, nauëosum enim est, ac facile stomacho supernat: ex uehemēti quoque tussi, ac spiritu incluso uomunt, abscessuum quoque aut ulcerum purulentia, ex ictu quoque capitis, aut stomachi uomitiones excitantur, sicuti in diarria. In choleris cum fluxu uentris perniciosè contingit uomitus, utroque enim malo excruciatu æger. Assumpto ueneno plurimi uomitionibus periire, quidam cathartico epoto uomitorio: innascitur interdum in stomacho caruncula hæmorrhoidis similis, ex quib. per intervalla sanguis utiliter profluit: raro tamen id euenit. Impacta gula sanguisuga sanguinem euomere solent. Qui a quam palustrem incauti bibunt, ex capite quandoque ad stomachum profluit sanguis, qui conglobatur, egeritur, ex iecore nonnumquam ad stomachum transfertur, uel suppressis in foeminis mensibus, aut hæmorrhoidis, aut à nimia sanguinis missione, aut uenere intermissa, ut uiduis aut religiosis pluribus contingit, uel uehementi uomendi conatu. Hæmorrhoeis serpens ab ictu à pluribus corporis partibus & à stomacho sanguinem effluere facit. Vomitus pueris peculiare uitium est biliosus omnibus ferè, & phlegmaticis potius quam melancholicis contingit. Temperatus uiuat, immodicus ledit, in longis morbis, ut in quarantis uilis, nephriticis, articularibus morbis, ischiadicis, hydropicis, stomachicis, quibus bilis aut pœnira

Quæ uomitionis
morborum.

Aristoteles.

Sanguinis uomitus.

Hæmorrhoeis
serpens.

Quibus uomitus
aut profert.

abundat,

abundat, comitialibus item morbis, melancholicis q̃q̃ prodest, calculis iē & harenas ex urbar, cephalē renū & uelice ulcera sanat, ictericos ex oppilatione, epilepsiā ex stomachi uitio, cutis fecundatē curat, asthmaticos, cardiacos ac paralyticos leuat, singultus quoque infinitos, lassitudinē quoq̃ corporis remouet, ut Aristoteles in questionib. expellit enim à membris q̃d fatigationem fouet. Lewis uomitus desiderit cibi facit, & à nauſeis conciliat stomachum. In febribus orta fuerit epilepsia stomachi uitio, aut spasmus, aut torpor, aut grauis somnus & agrypnocoma, uiridis uomitus auxiliatur, uel ex humoribus mixtus. A superioribus partibus auertit materiam, sensus omnis iuuat, & aciem in primis oculorum exactiuit, ab inferioribus materiam exinanit, si modus est. At immodicus uehemensq̃ surditatem & tinnitum, sibilumq̃ affert, & oculorum obscuritates, ac epilepsiz obest, si uitio capitis contigerit, & capitis doloribus, nisi ex crapula uel stomachi cruditate fuerit. Acetosus uomitus dentes offendit, quos pariter denigrat, iccori etiamnum ac pulmōi nocet, nam & ex pectore uenarū tunicas non sine periculo rumpe, stomachum demum affligit, & uires dissoluit.

Note furi uomitus,

Cep. XXIII.

Vomitus antecedunt oculorum quedam obscuritates, imaginestq̃ uariar, dolorq̃ aut grauitas capitis, oris amaritudo, & oris stomachi rosiones, & sæpe saluantis oris pituitæ profusum, ac labri tressiō: cum stomachus fluctuat, cum nauſeis crebris humore redundante, precordia sursum uersus trahuntur, tum presens uomitus incipit. Cum uero uomitorio uolenter materiam extrudunt dolor & intercessio nō sine languore sentiuntur, solet enim quandoque per inscitiam medici, aut empirici enormiter spasmodum, aut epilepsiam, aut animæ denique defectum inferre: ac paria accidentia dira præter opinionem inducere: si uero spontaneus est, unde materia corrupta ab ostio uentris expellitur, multis ac uariis morbis indubitanter refragatur. Ex temperato uomitu corepae denique totum leuatur. At iudicialis uomitus ex indicatiua nauſea præcedente dignoscitur, in quo materia digesta, ac ægri uires considerantur, unde uomitus haud segnit, iucundeq̃ concitatur. E diuerso ex damnato uomitu contraria eueniunt: terrene enim uomitus qui symptomatici uocatur, in morbi ipso statu, sine humoris ulla digestionē: nulla enim (inquit Galenus) naturalis ac laudata sit exinanitio morbo incipientē quoniam coacta, & repente, sine manifesta causa erumpit, impetustq̃ quodam ægrū & medicum pariter terret, unde symptomatica appellatur, siue sanis siue ægris id contigerit, experibus potius quam affueris periculosior: nec accidentis ferocia cohiberi posse uidetur. Sitis item ante uomitum bilem, aut putrem materiam significat. Muscolitas uel rophlegma ostendit, siue pura sit, siue commixta. Aquosus sapor uel acetosus, sine siti colore liuidus, aut uiridis interdum, ex incoctis acetarijs uel lactucis, aut fructibus, aut oleagineis materiam frigidam denūciat. At quæ nigra est uel æri similis, cinicea, acetosa, aut acris sine uiscositate atram bilem significat. Sanguis uero aut purus, aut cum alijs mixtus humoribus uomitu redditur si ab œsophago fuerit: locus doloris indicium facit: nisi adaperitis uenarum orificijs, aut erosionē ulceribusq̃ contigerit, patē factis quoque iccoris aut lienis orificijs uenarum nullus pariter antecedit dolor. Ex morbo Gallico in quodam iuene Romano ex patricia gente cui totam ferē iccoris tunicam ambientem uidimus erosam, de qua nunquam uiuens conquestus fuerat. At uenarum ora in stomacho raro paciscunt, ex quibus sanguis aliquotior ac dilutior est: ex iccore magis compactus, ac purpureus est: ex liene ater & obscurus cernitur. Ex ulceribus initio sensim effluit, subinde apertis uenis copiosius erumpit, magisq̃ si ad uenas maiores exulceratix uis penetrauerit. Ex poris omnibus & apertis orificijs uenarum sine dolore, paulatimque dilutus & aquosus reijcitur: adaperita uero uena subito erumpit copiosior, crassior, roseo nitore, & uulneris dolor locum demonstrat, qui si diu in stomacho fuerit compactus fusco colore cernitur. Is quandoque utiliter reijcitur, unde leuamentum homini præstat si corporis præsertim grauitas antecesserit, plurifariam enim natura solita erat exonerari, ut supra dictū est: naturaliter enim expellitur sine dolore ex iccore uel liene, aut foeminarum locis consistentibus mensibus purgationibus.

Mala ex uomitu.

Iudicialis uomitus.

Symptomatica exinanitio.

Iccoris tunica à morbo gallico erosa.

Qui uomitus
hauriunt.

At reliquorum humorum uomitus qui sponte nature fit laudatur, si puri simplices; regeruntur, aut parum à natura mutati. Commixti facile cernuntur, qui uario colore, ac sapore substantiaq; dignoscuntur. Qui ex stomachi superfluis humoribus est, perpeuo hominem cruciat: si ab alijs membris ad uentrem corruat humor, per intervalla infestat duntaxat dolor, ac reger à uomitu protinus leuatur dolore, ex Alexandro. Vidimus mulierem inter exempla mensis unius intervallo singulis diebus miram porraceæ choleræ quantitatē euomentem, & cōualuisse. Signa uero imbibiri, aut ualde herētis humoris in stomacho uel in eius ostio sunt, si post nauseas uomitus protinus sequatur, quo ac cideiria cessare sentiuntur, donec alius motus superueniat. At si non cessant cum uomitu, langore, atque agonia in ostio stomachi mordet humor uirulētus & atrox, tum stomachi superior pars tumens locum fatetur, ac dura, nam & singulitæger, nec uomitionibus crebris morbi asperitas finiri uidetur. Si uero aliunde ad uentrem confluit humor, tumor, ac dolor membri finitimi, grauitas aut spiritus intus murmurans loci iniuriæ fateri non dubitamus. Ex iccoris abscessu cholerico, stomachus bile fluctuat lutea, aut flaua porracea, uel æruginea: ex naturali namque uel citrina cum ex apostematis feruore aduruntur, eo modo efficiuntur. Imbecillitatis uentris notæ sunt, cum æger altum pro cibo statim angitur, anhelico crebro, nec eum facile tener, alter utrunque enim expellit. At si humor in imo residet uentre, ante cibum anhelat, quem rescire non potest, nisi assumpto cibo. Quidam post uehementem exercitacionem assumpto cibo protinus euomunt ex uentris imbecillitate, aut humoris impuri ostium stomachi alluentis, in eo uomitu nulla sitis infestat, sed aromate potius iuuatur. Ex longa uero ac diuturna stomachi imbecillitate synctexes apparent, ac totius corporis tabes inuisa, nam occisime cibum eiciunt, uixq; parum cibi sustinent, nec nisi addito plusculo aromate. Voraces helluones qui nimium assument cibum, stomachi interdum intercessiones non ferunt, sed unipersum reiciunt, quidam eadem mensa rursum assumentes distenti abeunt, ac mox bene concoquunt. Ex ictu sepe stomachus in uomitiones effunditur periculosas.

Abscessus iccoris
cholerici.

Imbecillitas
uentris notæ.

De prognosticis uomitus,

Cep. XXIII.

Vomitus san-
guinis.

Quicunque sanguinem sine febris, aut apostemate euomunt, sanari possunt, ac ex uulnere uel abscessu cum febris sanari nunquam fere restitunt, tum enim ante maturitatem, aut corrosiōem prorumpit sanguis, ex Hippocratis & Galeni sententia. Ater sanguis feci uini similis feces sanguinis naturali deterior est. Melancholicus humor terribilis est, & graue olens durum habetur, quale in febris pestilenti cernitur. Porraceus uero humor redditus in febris uel quocunque acuto morbo, inter mortales uires ostendit, alioquin iccoris feruorem innocentiorem indicat, in uomitis aut in acutis morbis incipientibus letalis est, sicuti & ærugineus. Excrementicius uomitus anhelitus fremitu intestinorum abscessuum denunciat, in colicis & iliacis pestifer. In acuto morbo uermes eiectionum uirum defectu enecti præsertim, aut à sordibus mundi, interitum præsentem arguunt. Cholera ammixta pituita mucosa, suspectum uomitum reddit, uel quo magis mucosa fuerit, eo magis damnatur ab Hippocrate. In iudiciali die uariis humorum ratio est, si naturæ alis fuerit, alioquin quo magis impuri sunt, eo detestabiles dicuntur. Propterea innaturalis diuersicolor atrox deterior est, ac porraceo, nam & uarij coloris naturalis uomitus, singulis humoribus tum naturalibus innaturalibusq; innocentiore habetur. At uomitus omnis uiridis, aut porraceus, ærugineus, plūbeus aterq; semper perniciosus: qui uero ex ijs uariis coloribus præsentem interitum prænunciat. Ex innaturalibus quod atrum est, execrabile habetur, uini feci simile, minus periculi infert, ab eo et ærugineus, ceruleusq; incolumior. quo porraceus innocentiore, præter quem ex herbis & fructibus minus sanum fieri diximus. Ii enim colores à frigido conglobante, aut à calido comburentē consistare creduntur. Alij discrimen habent, ex hoc color lymphidus est, ac levis: sicuti & in uiridi apparet. At ex illo color non translucidus est, sed turbidus sordidus infuscatur, incipienti itaque morbo melancholia alterutrumque eiectione pestifera est, cogitur enim natura sine ulla digestionē à sese propellere, unde symptomaticus dicitur

dicatur uomitus aut uentris fluxus. Ex omnibus humoribus uomitus sanguineus deterior est, si enormiter contigerit: cum animæ defectu letifer est: cum singulis uero ac rubicundis oculis, cerebri aut stomachi calidum apostema denotat, Hippocratis testimonio haud dubio.

Cura: ionis,

Cap. XXV.

Cibum euomentibus crebro siue inconcoctum siue corruptum, ne perseverando debilitetur stomachus, & praua contrahat uitia, remedijs occurrendum est, si uero humores reijciuntur superflui, nulla regent curatione, nisi consuetudine uitium pariter fiat, eo frequenti conatu rheumatismis facile replentur uenter. Reliquæ stomachi tubuersiones immodice, aut difficiles, sanari debent, & si initio quandoque salutare habeantur, uerum cum incrementum difficilis sanantur. Biliofus uomitus non protinus cohibendus est, nec morborum initio symptomatikus à natura non temere, illatus, sicuti in febrium accessionibus nullo pacto inhibendus, materiam enim comminuit, uel interdum radicitus conuellit. At alter symptomatikus impetu coactæ naturæ expulsiu cohibendus omnino est, alioquin periculosus. Facilis tamen uomitus non in temperans in pleno turget: corpore non protinus sisti debet, sed paulatim in cibo aromate & stipticis alijs, quibus, & emplastris impetibus confortari opus est: sicut impurus & effrenis auxilijis uarijs iuuari debet. Vomitus aut ob retenticiem uim contumacem difficilis habetur, aut propter expultricem infirmam segnior est, ille emollientibus temperatur, hæc remedijs suis concitatur: utrum quoque angustis sepe occurrunt, qualis aperientibus transietiuamur: ciboq; nauseoso assumpto, quæ apte medentur damus. Cæterum humores omnes digesti ad uomitum aptiores redduntur, quandoq; enim aut incidendi sunt, aut attenuandi, uel aliter ad temperamentum redigendi sunt.

Qui uomitus
curandi.

Quid uomitus
difficilis quidq;
facilem reddat.

De uicis ratione in uomitionibus.

Cap. XXVI.

Nauigantes nonnulli crebris uomitionibus facile tentantur, fluctibus naues iactantur, quo motu humores in uentre agitantur, redditur & cerebri infirmitas, æristeris, frigiditas, aut summus calor, metus quoque insuetis præsertim animû perturbat. Nihil tamen nauis ocyus mouet, quàm caritæ grauissimus odor. Sunt & undarum quidam surdi motus sine uentorum ui, quales ingentes inter Maleam Peloponnesi & Cadiscum promontorium experti sumus, silentè fere ubique mari, propterea multi interiери crebris uomitionibus. Ob eam causam iuuat æris temperamentum corporis quies, animi securitas, ac odoris suauisoleria, sicut panis tostus cum aceto & pulegio, menthaq; garyophyllata, addito Cretensi uino, aut Rhetico, infusa rosaceæ stilla. Prodest cerotantum, ex ladano, resina, ceraq; addita garyophyllorum, glandis muscatæ, cenanthe, ligno aloës, mastichis, ac thuris farina, stomacho enim imponitur. Iuuat & cubiculitidore grato commendare, furnibulo pusillo, jenco aut argenteo utuntur qui diuini fortunam amplectuntur, in eo garyophyllum, rosaceam aquam, lignum, aloës aut styriacem duram, aut succinum odoratum uel muscum, subiectis prunis suauis nidor per crebra foramina exit diuini coenæ gratia commendans. Lignum aloës gummosum commendatur, grauissimum, in aqua subdens, ueluti carie corrosum, splendescit fricatu, odorem est, prunis per se proiectum Aegyptios reges nidore oblectat, nec maior inter odores gratia, duobus aureis libra comparatur. Ex ijs puluis fieri solet in templis grauissimis in acerris. Iuuat & pila odorata nanibus subiecta, ex ladano si æstas est, cum rosæ aride & uioleæ farina, cenanthe flore, sandalisteris tribus, inde illyrica, addita camphora nuda tritaq; cum ladano quantum excipere possit radicularum tunderi in pilam rediges. Hyeme alii sic facio, styracis utriusque aride & liquide, garyophylli, balani muscati, machir, cinnamomi, ligni aloës, myrrhæ quam stactem bezzurui uocant barbari, inter grauissimos regalesq; nidores habent, probatur albis guttis, & ponderosa, quam myrrham nunc uocant, graue olet, zibethum, muscumq; addunt, ac succinum odoratum, carpobalsamum, & opobalsamum omnium preciosissimum, cum ladano calefacto quo diximus modo quantum opus sit ad omnia in tenuissimum puluerem redacta cogendo. Sed de zibetho hæc pauca subiiciam notitiæ gratia ut in selium genere habe-

Que uomitiones
nobis aduersantur.

Furnibulo odoratum.

Lignum aloës.

Myrrhæ.

Zibethum.

tur, non lingua aspera ut cæteris felibus, quod equidem sciam, non nouit antiquitas. Id ex animali meli tere simili, pilo duriore, etiam odoraro barbas habenti ac oculos noctu lucentes colligitur ex uiscicis duabus, foemina intra genitale & alium, mari intra genitale membrum & testes oriculario ueluti instrumento offeæ excrementicius quidam lentor primo butyri colore mox viscidus redditur, singulis diebus drachmæ pondere, carnis dumtaxat uescitur crudis in sylvis muris sectatur, uix mansuescit mas. Feri odoris atque ingrati est ipse liquor ex quo plus iusto naribus subiicitur, leui tactu manus & faciem matronarum odore commedat, cornu asservatur, uncia octonis aureis permutatur, nec ulla res in maiori ætate nostra precio fuit. Adulteratur felle bubulo, ac styrace liquida elota, uel melle cretico. At muschi duo genera sunt, alterum maturum, alterum immaturum faciunt, ex Indis deferuntur partibus, Tubasco & Scena: præstat Tubascenus quoniam nardo & spica uescatur, gazelle à quibusdam dictæ in capratum genere, sed dentibus tantum differunt, caninos geminos exertos habent ut apri, morsu in persequentes seuiunt, laqueo, aut sagittis barbari uenantur, exemptis dentibus longioribus mansuescunt. In Syria quandoque à nostris uisuntur raro uix capiuntur, tantæ uelocitatis sunt, uerum alie similes gazelle dictæ uix capiuntur, quæ muschum nullum afferunt: quidam ueluti abscessus immasculat folliculi modo cum pilis ceruinis similibus pendet putri ueluti sanguine uescigali ceu onere exonerante sese natura. Syluestres non mansuefactæ facis per syluas in magno pruritu se scabunt, & cruore lapides commaculant, is solis percussu etiam odore commendatur. In Persas primum, inde in Amanum inuehitur, & in Aegyptum exinde, cum folliculis suis etiam num à Venetis in calicibus uenundatur, qui etiam in precio sunt, musci uncia senis aureis emitur, optime seruator plumbeo uase, iecore hædino arefacto adulteratur, sincerus niger est, conglobatus melior, solitudinis odorem habet, aut anguium quorundam statò tempore, aut cuiusdã auis finis, quo adulteratur, gusto leuiter amarus, ex quo plus est acris, nares ferit, qui gestat ipse non sentit, matronæ peccantes ueros ad uenem inuitant, exotici unguenti uiscem reginis reddit. Animalis uitium seculo nostro placet & in uitium uertitur. Venetis matronis non placet, quibus nec ziberthi sordes. Sed ille plurimum morbis auxiliatur, cordis uitij, ac cerebro, si causa frigida fuerit, uires enim in primis languescientes excitat, placet ex eo in tragematis oris commendatio, ac in alijs cõpositionibus remedia plura obseruantur. Quid postremo succinum odorati sit paucis referemus, non satis enim liquido de eo habetur. Cõmendatur albo & nigro mixtũ, ac leue, odore primo olfactu ingrati, consuetudine gratiam acquirit, cũ prædicta fastidium pariant, permutatur & aureis duobus, Prolifici piscis cuiusdã uel ceti lemẽ esse arbitratũ, durũ glebæ teræ simile, in mari inueniri ac supermatrare ad litora, ubi & aliud succinum inuenitur, fama est aliq ex Caspio mari aduehi uolũt. Didicere matronæ baccas auellanæ magnitudinis uel gallæ filo insuere, ad religionis cultũ. Maiores & q; pæ ex ijs cõtra pestilentie uirus (ut in eius obseruatione diximus) conformantur. Addunt & balsamũ aut cortices xylobalsami, uel carpobalsami reges luxui non parcentes. Aegyptij aliud factitium opobalsami genus faciunt ex cortice recenti odoratissimo amygdalino oleo subferuifacientes, singularis odoris cum reces miscetur. Illud ad sacra etiamnum religiose experitur. Sed ad reliqua remedia transcamus. Ex ijs pleraq; odora inter cibaria admixta cordi & stomacho conueniunt, sicuti enim inquit Galen. stomachi reductiones graucolentia facit, ira è diuerso quæ iucundi odoris sunt subueniunt, uerũ per interualla uaria odoramentorum genera etiam naribus subiecta ualent. Cauendum est ne nimia consuetudo contemptum pariat, ut experimentis creditur, permutari licet pro ægroti desiderio: & à cibo quiescere remedium est. Verum si humor ex alijs confluere membris, mouere uehementer inferiora iuuat, uel eadem excalescere summũ auxilium est. At in bilioso uominu faciem & extrema frigida & osacea soluere utile habetur: nam & stomachum ipsum pariter refrigerant: sed qui uehementius id imperauerit, stomachum facile inferiorem reddit. Sed in omnibus uomitionibus nihil somno commodius, uel in omni ferè exinanitionis genere, præter quam in sudore

immodico,

Muschi.

Succinum odoratum.

Pila aduersus pestem.

Oleum balsami factitium.

Comendatur ex somno.

immodico, qui coercendus sit, tum enim somnus uires magis exacuit. Ob eam causam leues iactationes, & in pueris precipue ualent, somnum enim conciliant, uerum aciores humores nimium perturbant. Cibus exinde levis materię grata spissitudine cum quadam acrimonia, minus quam liberaliter, sed sæpius offerendus est. Inter eas cum ouis forbile cœdium affert: conuenit si recens integrum ex aceto coquantur, inter molle et durum, uel cum mastichis polline sine aceto, uel addito garyophyllo contrito. Post cibum styptica utilissime assumuntur, quale malum cydonium tostum. Alium inter ea ducere necesse est. At si cum uomitu uentris fluxus aliuert, cibum stypticis claudere oportet. In uitium uero defectu succo carnis tostę uti opus est, modice tamen, sed sæpius oblato cum myrti baccis, uel rhussis granis, uel plantaginis folijs unā seruefactis, alij portulacā māt addere, aut semen, semina, que urinam ciunt, si opus est ad materiā auertendam, admiscere, aut que uentri discutiunt, aut papaueris albi semē sopori utile, & summam aut calefacientia, aut refrigeratā pro rei qualitate cōmiscere. Coniandri itaq; semen præparatum mire prodest, nam cibum tenet, Vinū in potu stypticę potentie datur opportune, unde somnus conciliatur, profluente sudore. Cibus præterea stomacho fastidienti gratus ac uarius esse debet in cholerico prāsana hordeacea cum uino mali panici, aut cydoniorū succo ualet. Valentioribus uero profunt pyra, uel achrades inter syluestria commendicata, uerum manducamentum consui debet, oliuę ex muria, poma acria, cydonia, strutea, mēspila, forba, corna, pruna syluestria, rosarum obelisci rubentes, mora immatura uel in rubis collecta, castaneę, amygdalę cum cortice immaturę, glandes quales in Hispania dulces, secundę mēse aptę, myrti bæccę, oleum omphacinum probatur, maturum improbat. Valentissima plebi aut agricolis, quibus hæc eadem conscribimus, faba cum cortice cōcta ex aceto prodest, lentę detracto cortice ex aceto, milium, panicumq; cicer ite utrumq; tostum sub cinere. Nobilitati grata oryza est ex Syria Aegyptioq; etate nostra aduectat transpadana nunc cultuā celebris, triticum ex gyro superat pretio, gratior orientalis grano crasso, ac albo coctibilisq; bene alit, uentri & aluo utilis. Portulaca quoq; in esca iuuat ualidiusculus, in condimentis oxyis et aceto salatori folio apte inseritur. Cucurbita cōcta succo uux acerbę addito uomitus firmat. Auicula in cibis ualet uel eodē succo cōditę, uel arantj suauis acrimonia saporis modij: perdice, phasianj, hoedi, & animalium pedes aceto cōditi, uel gelu astricti. Ex phlegmatica uero causa panis similagineus fermētatus sine sale cū mastiche iuuat: turur, alauda palambj, iuuenis, aut colubacei in turribus reperti, alę anserj, uentresq; iuuant, capreoli laudantur: omniaq; tosta utiliora sunt, panisq; eo modo tostor factus ex uino Cretico uel Rhetico, aut Punicensi delicatiore, infusus, sed uinum resinatū, aut picatū peculiari ter ualet extrosacea aqua dilutum. Inter herbas mentha, maiorana, sisymbrii, tymbręa, ligusticum, pulegiumq; aut ruta, absinthiumq; prodest, abrotonum item sedat uomitus. Post uomitionem non protinus cibus offerendus est, sed panis uel quiescendum, uentriq; cucurbitula prius imponēda est. Hinc ad communes curationes transeamus.

Oxyis ex Syria
O Aegyptio.

Curationes communes aduersus causam uentris.

Cāp. XXVII.

Materia frequentis uomitus, si uires non sunt, frustra digeritur, et in robustis quoque paulatim digerimus, ac sensim perurgamus, ne diutius digerēdo, materia ad uomitum præter opinionem a natura expellatur, uentris enim humorcin quemcumque suo ducimus cathartico, aut clystere, aut aliquo uomitorio auxilio per uomitū reijcimus, uel sanguinis, ut dicemus missione. Verum catharticum ex facilioribus esse debet, citi comprimētia, ac astringētia admiscenda sunt, sed cauendum est, ne quid lubricum, quale pillulj decoctum, aut pruni admisceatur, nisi alius nimium astricta fuerit, tū enim molit, ac subduci oportet. In cholerico itaque uomitu citrinis balanis, ac radice pontica subcorrecta cum rhodosacchari decocto uentrem deijcimus pro uiribus et groti. Ex phlegmatica causa balani chebuli, emblici & bellirici, cum rhodomelite. Ex melancholia indici, bellirici, cum buglossato saccharo: sed aloē lota pro materię commixtę ratione in uarijs causis datur, sicuti hiera picra ex acetofo syrupo in cholera cum phlegmate mixta: clysteres pro humoris qualitate infundi subiemus, leuiores exacuta uel cholerica causa, uehementiores ubi frigida causa infesta fuerit, in mixta

Potio uomito-
ria leuit.

uero materia inter umung; modum laudamus. At si uomitu querenda medicina sit, le-
uis esse debet uomitoria potio, id aqua tepens præstat sola, aut cum syrupo aceroso. Ex
melle ex phlegmatis uisio, uel cum anethi & raphani decocto. Animaduertendum est,
atram bilem per inferna aptius educi. In uomitu sæpenumero sanguinis missio non im-
probat. Nam si corpus morbidum est, ac uenæ sanguine turgant, plurimumq; fra-
cta uena ex stomacho reijciatur, uel dũm librarum interdum pondere, tum à iccora-
ria uena incipiendũ est, quæ acuto scalpello secanda est, ne latiore uulnere spiritus & no-
centes subducantur. At foeminae sanguinem euomentes, profluentibus mensibus pro-
pius liberantur, autore Hippocrate. Vtriq; sexui sanguinem euimenti, narium aut he-
morrhoidarum profluuium subuenit, si parcius non fuerit. In melancholico quandoq;
uomitũ, in ancone sæpe sinistro basilica uulnerata uena auxiliatur, quoniam ad lienem
fertur. In cholera ex dextra demendus est, quod in phlegmate quoq; fieri utile arbitran-
tur. Ex ulceribus emanante sanguine inutiliter demitur, nisi eadem corporis plenitu-
do expulcat. Et eandẽ sanguinis superabundantiam inedia cohibemus, ni bilicior ad-
modum fuerit, tum enim non uinci fame, sed magis excacui uidemus. Verum si sanguis
ex legitima causa detrahi non possit, ac fames ipsa potius obesse, tum cucurbitulas cũ
scalpello, aut sanguifugas in cruribus imponimus. Auertere enim materiam in omniuo-
mitu summum præsidium est; eadem & subinde ad scapulas uehementiores concisa cute
imponimus. Sunt pedum & tibiarum salutare frictions, aut arcta ligamenta, quod o-
mnem fere uomitum inhibet. Cibum incompeltiue euomentibus imo uentri cucurbitu-
las à cibo protinus imponimus. Si per ea parũ profecerimus, ad ex ulceratoria medica-
menta confugimus, in iisdem (quas diximus) partibus. At quod uescas excitat non im-
probat, uel quod ad cutem sanguinem trahat, nam ea materiam auertunt efficacissi-
me. Si quis deniq; acetum (ut experimento cõstat) aut uux acerbæ succũ digitis expres-
so grano, aut aranci succoso cortice in oculis ex improuiso eiacularus fuerit, uomitum
omnem inhiberi tradunt.

* Aliæ uiscer.

Bilei uomito-
ria.

Auxiliũ contra stomachi uomitiones, Et primũ de uomitu bilioso, Cap. XXVIII.

PRO uomitus igitur qualitate, proq; nõ naturali distemperamento, uarijs auxilijs a-
titur. Verũ si in uentre reperitur quod degrauat, aut quod os stomachi mordeat,
ijs uomitus cohibendus non est, nisi per purgatis humoribus immodicus tamẽ consue-
tudine nocentior sit, magis q; si uires prosterнат. Leui tũ uomitorio duntaxat opus est,
ut supra dictũ est. Quæ assumuntur sicuti & cibi nullam graueolentiam habeat, sed agro-
grata sint, ne deteriores efficiant nauseas, si auxilia sæpius data nõ tener æger, pacatis uo-
mitionibus, alia subinde danda sunt, mutato sapore eodem modo & in cibis obliuian-
dum est, sapores enim uarij appetitum excitant, & ciectis, alius subinde cibis, per pul-
lum interuallum offerendus est, atq; subinde iteretur. Iuuant præterea uraræ potiones,
compositiones, emplastra, cataplasmataq; imposita, tum ori stomachi & imo uetri, sed
in spina è uentris regione, à 13. enim uertebra incipiat, bene agglutinata esse debent cu-
ti, ut hærendo potus perficiant. Iuuant eadem inter utrunq; iugulum & ad brachiorũ
pulsus imposita, mire enim congruere traduntur. In bilioso uomitu syrupus ex mali pũ-
nici succo, aut menthæ, cum frigida prodest, aut cum tamarindorum decocto, & gypcia
pruna dicuntur à nonnullis uel memphytica, uel pomo mespili natura & magnitudine
bruma maturescere, arbor magnitudine insignis, florere incipit mense Iulio, folia non
demittit, lignum in pomo grande rotundum, sed corpus ipsum copia mensium instar
incolis purgatum rudent, seruantq; eius ossas. Hæc Plin. ac Theophrastus. Efficax est
ea compo. si 10. habet mali granati purgati 3. 10. rosæ aridæ rubentis, rhussis, spodij, corti-
cis exterioris pistaceorum ana 3. 2. s. xyloaloes 2. 1. tunfa cum menthæ aqua, syrupoq;
muscato, summo mane dabis coclearij mensura. Foeminis muscus nocet, nam comer-
siones uulux excitat, uel cum succo pomorum quæ melimela dicuntur: Prægnantibus
uomitum sedant pampinorum uitis cinæ uel clauicularum succus in pocu. Camphora
quoque miro modo sistit uomendi imperum, sed parcius danda est cum alijs commi-
xta, alioquin stomachũ subuertit, & uiria augetur imposita uentri, uel naribus sub-
ditæ. Sedat mali citrei succus, uux acerbæ, uel myrti, corundem q; syrupo, & per se spodij
trochi-

trochiscus cum syrupo, Qui hoc modo fieri solet: sandalorum rubeorum & alborum, rosarum rub. spodiij, myrti baccharum, acacie, rhusis ana ꝑ. ʒ. s. mastichis, hypocythidis ana ꝑ. s. in seq̃ui a q̃te celestis libra feruifacito, plantaginis libra, rosacez semilibra, donec dimidium superfit, percolato, adde succi utaz acerbz, mali punici, citrei, mali ac pyri acerbisculi, singulorum ꝑ. ʒ. sacchari albißimi seq̃ualibrā, rursus feruifiaut ad passū spissitudinem, postremo adjecto camphoræ momentum, linguz mensura datur frequenti potu, efficaciter enim medetur. Alia potio ad idem ualens. Aquæ rosacez, & in quercinis folijs collectæ, portulacæ, strychni, succi mori immaturi, sorbi, mespili, pruni syluestris ana ꝑ. s. s. succi citri, limonum, aranciorū, utrimanarū ana ꝑ. ʒ. i. in ijs succus acacie, rhusis, hypocythidis ana ꝑ. ʒ. cynorhodi cimarū ꝑ. ʒ. i. feruifacito, & subinde colato, decoctō adde sacchari albißimi quantum satis sit, & rursus ebulliat donec unitas fiat. Mixture hæc utilissima habetur: Cōtinet granorum mali punici acerbis, rhusis ana ꝑ. ʒ. rosarū, spodiij, sandali farinz, ligni q̃ aloës, coralli, seminis portulacæ, plantaginis ꝑ. ac hypocythidis ana ꝑ. s. s. syrapi myrtini, quantum opus sit ad omnia cogēda. Per se ualeat millefolij succus ex frigida potus. Vinctus ad idem ualēs illito uentre. olei cydonij mali, myrtini, æquis potioribus, sed cera, & camphoræ paulū additur. Caraplasta utilis, habet rosam aridā, balaußiā, gallam immaturam, glandium acetabulorū, rhusis, acacie; tunia & cinbrata cū aceto uel cydoniorum succo feruifacies, adde plusculū farinz hordeaceæ & ustri impo- nito, subinde spōgias imposito eodem succo expressas. Iteratio enim plurimum iuuat. Aliud efficacissimum hoc modō fit: Stupræ mollis et munde petrarīa in frigida insusa et expressa in ouorum recentium candido iniecta, in quo gallæ, balaußiorum farina com- mixta sit: cum camphoræ exiguo momento. Aliud non minus efficax emplastrū, farinz hordeaceæ & mli ana ꝑ. ʒ. rulsis, myrti, balaußiorum, glandium acetabulorum ana ꝑ. ʒ. 2. rubricæ armeniacæ ꝑ. ʒ. 3. cum succo plantaginis, aceto, & cydonij mali oleo ignis uapore ad unitatem rediguntur, & stomacho tepens, aut calidum imponitur.

In uariis phlegmaticis remedia, Cap. XXIX.

EX muscoso phlegmate uomitum attenuantia iuuat: Qualis est syrupus acetosus; additis speciebus calidis aromaticis. Ex crasso quoq; & uilcoso humore, qui ualenti- or est syrupus acetosus compositus cum aromate efficaciter datur. At simplicior pituitæ humiditas stypticis exiccantibus syrupis, addito spodio, facile uincitur. In cibo uero panis nautico, aut buccellis cum aromate bis in furno torrefactis. Sed nihil inter omnia remedia ualentius est absinthino syrupo sepius tri die dato: sed a purgatione distinet ut- timur, alioquin inimicum proditur. Mentha per se arida: (ut Diosc. scribit) uomiti phle- gmaticum mitigat, si symbrium quoq; & garyophyllum tustum in forbesiones datum. Cōpositio ea utilis traditur, habet machir, xyloaloës ana ꝑ. ʒ. 2. gallæ muscatæ, mastichis, zedoariz, thuris masculi, doronici, gariophyllorum ana ꝑ. ʒ. 1. cinnamomi, picri ꝑ. ʒ. 2. saccha- ri ꝑ. ʒ. 3. modus est ad singule mensuram. Calamentū in lacte caprino coctum et potum ualeat, uomitus enim pituitæ fit. Cerefolium crudum ex aceto commanducatum uo- mitum & uentris pariter fluxum sanat a frigida causa. Cyntinum in aceto coctum si- mulq; epotum ualeat ad uomitum pituitæ. Potio utilis ad eandem causam, succi cala- mentiz, uini mali punici expressi cum interiori calo, uini meraci odorati Falerni aut Cretensis ana lb. ʒ. i. feruiffant donec dimidia pars super sit, ita per biduum stare permissa, tum abiecto sedimēto, reliquum, quod sympidum erit, sacchari albißimi lb. i. leni flamma, fiat syrupus, qui galliæ muscatæ aliquanto; gariophyllo & cōriandrō contusis aromatizetur. Alius aliter sic habet cinnamomi, anali, sceniciuli, nasturtij ꝑ. seminis, tor- refactorum ana ꝑ. s. nepitæ, balsamizæ, quæ si symbrium aliqui uocant, pulegi, menthæ, mel- lissophylli ana ꝑ. s. cyperi, calami aromatici, scenicianthi, maioranz æn ꝑ. ʒ. 2. zedoariz, dō- ronic, cinnamomi ana ꝑ. ʒ. 2. in libris aquæ celestis ꝑ. ʒ. i. feruiffant, cū saccharo & melle quanti- tum opus sit, adiectis gariophyllo, spica, xyloaloës, ac galliæ muscatæ, omnium minimū conijces. Trochiscus ad idem utilis sic fit: Mastichis, xyloaloës, gariophyllorum, corti- cis exterioris pistaciorum, pulegi ana ꝑ. ʒ. i. cum rutæ & menthæ succo in orbiculos di- gerantur. Inter mixturas diacydonites cum speciebus aromaticis stypticis duntaxat, uel diamusco addito. Et uinum aromatizæ ex mastiche, balano ꝑ. muscato potum ualeat.

ualet. At stomachus utiliter inungitur, oleo laureo, uel anethino, aut mentha, admixta theriac portione, & balani muscati, xyloaloes q̄q̄ modico puluere ualent & oleum nardinum per se, uel lentiscini, ac absinthium, adiecta garyophyllorum farina. Inter caraplasmata id utile prædicatur, cymini seminis tosti, mastichis, thuris, cyperi, schenobanchi, calamenthi, mentha, maiorana ana §. 4. in aceto cocta, & expressa uentri imponuntur. Ac spongia in eodẽ aceto infusa, & imposita prodest stomacho languenti. Pituita quoque ex lino, aut ex linteo, in cãdido oui recentis madefacto, superiniectione thuris manna, ac cymino tunso, id prodest uolunt si in pulsibus manuum imponuntur, et ubi sanguis est. Cerotaniũ hoc utile perhibetur, thebinthine, zopillæ siue picis naualis, à nauigatione abraße, mastichis, thuris, styracis duræ, olei lentiscini ana §. 4. aceti scyllitici §. 1. feruenti cinere ad unitatem redigantur, & stomacho imponantur, emplastri modo, mire enim uomitus sedat. Sacculus ad idem ualens: Maiorana, mentha, mellissophylli, cinnamomi, mastichis, cyperi, calami aromatici ana §. 2. garyophyllorũ, machiũ, zedoariz, galliæ muscate, ligni aloës, nardi, balani muscati ana §. 1. suffitu ligni aloës sacculus suffumigetur, & stomacho calidus imponatur.

De auxilio ad sanguinis uomitus,

Cap. XXX.

Periculi ex sanguinis uomitu.

Sanguinis uomitus nisi fuerit periodicus cum corporis robore, periculum minatur, cui nisi protinus subueniatur, animi deliquium affert. Ex uenæ scissura diu emanans ulcera minatur & abscessus, ob eam causam (ut Gal. demonstrat) medico opus est solerti & ingenioso, magnæq̄ experientie styptica igitur & conglutinantia post sanguinis missionem quibus & quæ torporem inducunt apte admiscuntur, ad hunc serẽ modũ datur acacie, floris crocini, rosarum rub. baulaustiorum (de floribus loquor in cytino) terræ lemnæ, gummi arabici, seminis hyoscyami, opij ana partes æquales, tunsa cũ plantaginis succo, aut cardui syluestris, semidrachmæ pōdere ex posca datur in potu. In magno profluuio ex succo plantaginis puro, trochiscus ex succino plurimum ualeat, sanguinem enim mire sistit, per se aqua plantaginis, aut eiusdem cardui, sed succus efficacior habetur, cum terra lemnia, uel rubrica armenia, uel eodem modo aqua coelestis, uel adiecto spodio, succus eufræ cardui cum equiseto arido p. 3. 4. sepe haustus: eum uomitus & cholericum pariter sistit, mori immaturi in umbra arefacti §. binæ in potu. eodẽ modo mali punici grana acioris arefacta & pota, sorba quocq̄ immatura arida tunsa & pota in summa quicquid sanguinem crassiorẽ reddat, huic malo medetur. Medicamen utile id habetur: Gummi arabici §. 5. succini, corallij, coriandri, spodi, rosarum rub. seminis portulacæ, hypocyssidis, amyli ana §. 3. cornu ceruini cineris, acacie ana §. 2. rubricæ armenia, & lemnæ ana §. 1. opij §. 3. cũ succo portulacæ uel plantaginis. At si cili feris inflammatione fuerit, id emplastrum imponitur, myrti teneros cauliculos §. 1. pondere, aquæ rosacæ tantundem, foliorum salicis teneriorum §. 1. s. succi cydonij mali §. 1. succi pyri acerbi §. 1. s. sandali rub. farinæ §. 3. s. rosarũ rub. cum suo obelisco §. 1. xylo aloës §. 2. s. camphoræ §. 3. uel obolos duos, croci §. 1. tunsa cum uino stomacho imponuntur addunt alij polygonati folia, & lupinorum dulcium frequentiaque infusione, farina inter emplastra. Sytupus cõstringens sanguinis uomitus hoc modo fit: Aquæ rosacæ, plantaginis, succi uizæ acerbæ, cydonij mali, mēthæ ana §. 4. in quibus seruefacio seminis crocini, rosarum, thussis, galliæ immaquæ, & acacie omnium §. 2. percolato decocto adde sacchari albißimi, quantum opus sit, huius potionis §. 2. ex aqua plantaginis datur, aut cum aqua cardui anedicti. At in uomitu odoris, initio mensis quod uentrem emolliat assumendum est, à cibo uero styptica & odorata sumenda sunt aromatica, bene nutrientia: nam & cibus ac potus eiusdem naturæ esse debent. At si pinguis humor reijciatur, quo stomachus plurimum infestatur, tum uomere æger cogendus est, ac aromaticis non pinguis neq̄ crassis, odoratis alendus est.

De curatione uomitus, quo arrabilla effunditur,

Cap. XXXI.

Is uomitus, nisi immodicus quocq̄ fuerit non est inhibendus, ex melancholia naturalis, syrupus ementha ex aqua mellissophylli siue citrariz cum aromate uel uino mali punici exiguo. Medicamentum nobile ad eum uomitum, habet mellissophylli aridi, zedoariz, rosarum, seminis crocini, doronici ana §. 2. s. garyophyllorũ, cardamomi, nardi,

ana 3. l. serici minutatim concili 3. s. musci grana. 7. in aqua buglossi liquefacti, sacchari albi pro specierum modo additur, cum uino claro nobili aqua infuscto 3. pondere sumitur. Plurimum laudatur diacydonites cum speciebus ad recreandos animo defectos. Verum si penter inflatus intumuerit, spongia aceto calefacto infusam & expressam imponito, & garyophyllorum, zedoariz, mastichis, sanguinis ty draconis farinā luperin parigto, id est iteretur. At et illud cataplasma imponitur, rutæ, menthe, maioranz, citraginis, rosari rubearum, thuris, mastichis, tunsa cum pane tosto, ex aceto & uino odorato mixta stomacho imposita mirifice iuuant. Aliud, cydonia decocta in uino odorato contunde, adde mastichis, coriandri seminis, myrti, garyophyllorum omnium 3. unam. Pro pueris & senibus contra uomitum garyophyllorum lumen 3. leuiter tunforum per noctem aqua macerari opus est, percolatæ adde mastichis farinam oboli pondere, in potu mire moderat, aut eadem in aqua rosacea si infundantur.

Si uomitus periodicus moueatur,

Cap. XXXII.

Hvmoralis periodicus quo dictum est modo curandus est. Sed antequam stomachus in uomitum effundatur, ea primum diligenter obseruanda sunt, ut materia in diuersum trahatur, & ut membrum recipiens ualidius fiat, & membrum a quo materia fuit corrigetur. Ante igitur accessionem dantur stelle orbiculi, aut syrupus ex refrigerantibus, acetosis ac stypticis, si materia calida fuerit, ac mordens. Tum die integro deiectione uentris, ex tamarindis, prunis ty nostratibus, sicri potest modo quo paulo ante diximus: tum citam clystere moliri potest uenter. Stomacho uero imponitur id emplastrum: sandalorum omnium, rosarum rub. myrti baccarum, cyperi, mastichis, spodij, seminis seris hortensis, & portulacæ ana 3. i. nardi 3. i. olei lentiscini 3. i. rosacei 3. 4. cereæ albæ 3. 2. aceti acerrimi minimum conspargito, & iecori imponito. In phlegmatico & melancholico humore qui periodice effunditur, balani indici, epithymum, & agaricus cum indico sale dantur finita accessione: nam per alium infunduntur. contra uero uentrem iuniora sunt: qualia carthami semē, polypodium, epithymum, chamomila, decocto utimur cum sesamino oleo et melle. Leni uero imponitur emplastrum quod t meliloto fit, myrti ac ladano, ex uino meraci. In phlegmatico quoque, integro die humor ipse deiciens est, ac alio propellendus, & stomachus confortandus est, ac cerebrum, si inde emanat humor, firmandum est.

C. R.

De his qui cibum frequenter euomunt,

Cap. XXXIII.

EX hoc uitio cataplasmata non solum ori stomachi, sed etiam iugulo imponenda sunt, ex mēcha & mastichē, a cibo quæ astringunt assumenda sunt, de quibus rotensiam dictum est, in fructu genere, tam quiescendum est, cibis ac potus parcius assumendus est. Inuenit ætas nostra aurum sæpius feruens extinctum uino uomitionibus prodesse, uel idem tenuissimū efficaciter assumi, aqua ad dimidium redacta iuuat, ad potum temperatū. Paupertas, cui fortuna inuidit, chalibe eo modo utatur. Quidam in aqua aurum conterunt & trusefaciunt ad dimidium minoris operæ, cui corallia, & mastichē, & garyophyllum addunt, efficacius proficere tradunt. At si spiritus in imo uentre inclusus cibum attollens rarefit, cucurbitula maiuscula umbilico imposita mire facit ante cibum impacta, ac subinde lauro oleo stomachus iungi debet, addito rutaceo & lentiscino, cum galæ puluere, cinnamomi, ami, & cymini, si torrefacta fuerint. In cibo preterea quæ uentrem discutiunt danda sunt. At ex ciborum acrimonia post uomitum quæ refrigerant & astringunt, in esca danda sunt, ab ijs & acetosa & styptica pariter dari debent. At si stomachi exundatio ex cibo nimium diluto fuerit aut nimio potu, a uomitu stomachus excalefacientibus ac exiccantibus iuuatur, ac post pausam cibis siccioribus quibus aromata admisceri debent. Et panis crusta tosta cretico uino infusa superiniecto mastiche, garyophylloque conferre haud dubium est.

Auri in uomitionibus usus.

Quid stomacho fluctuanti ex nausea fieri debeat,

Cap. XXXIII.

HOs nausea frequens, & quædam ueluti satietas affligit, quæ & dissolutioni colligit, cibos respuunt, retentrix enim uirtus infirma est, quæ neglecta omni exinatione, ut in conualescentibus cōiungit, stypticis aromaticis subueniendū est, nisi humiditas lubrica causa fuerit debilitatis retentrix, aut stomachi dolor, ut proprijs curationibus opus

opus est. Huic uisio prodest coriandrum cum ruta arida ex uino si causa fuerit aut si-
gus, aut uentus: si uero caliditas, cute mordente ex aqua pura refrigerata datur. ex cau-
sa doloris ad uomitum ualerit oui luteum tosti, mellis lingula, mastichis tunsis oboli duo,
cinere calido calefacta & permixta mane sorbitioni datur triuuo: alij indurato lu-
teo utuntur.

De uomitu quem pharmacum excitat,

Cap. XXXV.

Ad uomitu sen-
guinis ex phar-
maco.

Pharmacum in primis educendum est, uomitu uel per alium deiciendum, nimis
enim stomachi tunicas lacerat, aut mordet: huic curatio omnis necessaria est, quæ
supra de cholero humore posita est. At si sanguinem laxatis uenarum orificijs eieci-
rit, cum lactis hemina cum uini dimidia uel tertia parte paulatim continuo haustu da-
tur. Virus enim mitigat medicamenti, drit, & pariter conglutinat. Subinde syrupus ex
mali punici succo, aliqui acetosum præferunt, niue refrigeratum ut torpescere membra
faciat, & punctiones obrundet. Acerosus namque conglobatur, si quid intus relictum
fuerit, sanguinem discutit. Ad idem facit ellebori albi oboli duo cum fabæ farine tribus
drachmis, conglobatæ enim sanguinē per alui educit. Hinc ad iecoris uisita trāscamus.

ALEXANDRI BENE- DICTI VERONENSIS PHYSICI, AD MAXIMI- lianum Cæsarem Augustum Imperat. inuictissimum, de ieco- re & eius partibus, Liber XIII

Proœmium.

* uertitur
Sanguis probat
et non laudat
quæ.

Vene mesente-
rica.

Iecur principale membrum est, fons & origo naturalis potentie, ha-
bitudine calida ac humida, ex quo sanguis primam dilutoris sanied
tincturam recipit, qui subinde in corde uiruit in purpuram liquet,
huius rubens color, uel cum demitur à uena nigricare probatur. In
ualido tamen iecore refrigerato præsertim purpureus flos illeremit-
tuntur, & ungue ueniseis minus fulget. Idem concocto iocinerè auste-
rus color, & ater aut nigricans efficitur, aquosus damnatur, uel plurimū in summo spu-
mante, deerior summa cute alba tenaci materia, atque glutinosa, seculentus terentissimus
nimis nigricat & purulentus, & qui in aqua collectus plurimū fibrosus est. Ex eo mem-
bro uirtutis altricis primum rudimentum apparet, quod cordis officina perficitur, relu-
ctante Galeni schola. Ex succosa namque ueluti pilana mesentericis uenis attrahenti-
bus, succus combibitus in sanien conuertitur. Iecur uelamento suo neruoso, carne, ue-
nistæ constat. Mirum est quam mollissima sit eius substantia concreti sanguinis similis,
in piscibus lacti coagulato similis, in homine uastius diffunditur, dextrum capum com-
plet, uenæ magnæ annectitur, hinc fellis folliculus pendet felleo porro ad interiora pene-
trante. Iecur uenas mesentericas ad stomachum quàm tenuissimas, plures ad intestina
mesenterio siue medio intestino dispersas fundit, suas ueluti manus, instrumentarias par-
tes consueuens. Hæ enim uenæ succum continue attrahunt, & alimentum iecori submi-
nistrant, nam & humorem præparare creduntur, qui huius ministerio sanguinis purpu-
reo uestimento decoratur, is exinde cordis officina ex toto perficitur. Vene itaque me-
sentericæ oneraria iecoris uasa dicuntur in defessis genuli, ex stomacho intestinisque prom-
ptuario ueluti penu, annonam quotidianam pro communi ciuium utilitate, tanquam
in eigastulo perpetuo seruientes, alimoniam exteris membris subministrant, diuino ar-
tificis instrumento, nec in naturali opere diuini inuenitur ad iecur enim omnia disce-
runtur, totius corporis distributorum. Ibi ingeris uenarum earum compium patet, porta
iecoris polinice appellata, qua nuncupatione ad Hippocratis usque tempora & Galeni
haud incise, uisunt ueteres, nec ab re quisquis ille fuerit, diuini artificis indagator no-
men primus indidit. Intra portam uariæ quoque uenarum uite ad iecoris fibras diffun-
duntur. In prima namque uentris concoctione, & intestinorum pariter succum alimenti
ti uilem ab excrementis natura primo discrimine diducit, ut Galeni exemplo uis, sicuti
agricola,

Quomodo na-
tura in alimen-
to uilem ab in-
discernat.

agricola. qui triticum à lapide & terra primo repurgat, & syluestria subinde et mala frugum uicia diducit. Mox pistorio opere fursuris recrementa discernit: ita in iecore secundario discrimine sanguinem purum & integrum à ceteris humoribus diuim fecernit, ad lienis fellis quæ domicilia. In hoc membro uarij uenarum ductus per fibras hinc inde dispersi, quadam orificiorum communicatione conueniunt, nam & in toto corpore tam uenæ quam arteriæ orificijs conueniunt. Ob eam causam uulnerata uena non solum totus profluit sanguis, sed & spiritus quoque arterialis profluit, idem & arteriæ uulneratæ contingit. Memini tonsorem quendam in naribus pilos incaute tondentem, uenulam secuisse, nec continuato sanguinis profluitu sustendi modus fuit, ita ut sequenti die uulneratus expiraret. Conueniunt enim ea inter se minima orificia. Mirari (inquit Galenus) iuuat, quod bina receptacula constituerit natura, hoc est uenas & arterias, quæ tamē orificijs copulauit, ubi in tenuitate desinunt, ac mox in carne obliterantur. Quod in cordis uentriculis fieri necesse est, inter utrunque sinum quicquid carnosum interiacet, eam uenarum & arteriarum communicationem suscipit, hoc est, synastomosin, ut spiritus ex stomacho generetur (ut in anatomicis diximus) aëre limpido ac puro commixto, ex utraque spiritus natura producitur, & in arterijs sanguis ille tenuissimus continetur, ut facilius in animalem subinde conuertatur. At si in iecore, pulmonibus, liene, ceterisque corporis partibus, ea communicatio oppilatione laesa fuerit, his enim minimis aluntur uenis, uaria ob id uicia oriuntur, peripneumonia, uomicæ iecoris, aut lienis, synanche, aut pleuritidis, uariæque per membra phlegmones innascuntur, unde febres tum putridæ, tum ephimeræ uexant humana corpora, impedita respirandi & exhalandi summolaris occasione, ex uenarum & arteriarum oppilatione.

Ex obstructionibus uenarum & arteriarum mole quæ.

De uicijs uicineris, Cap. I.

Uicineris uariæ sunt potentie, & tot fere numero, quot actionum species. Alimentum enim hoc est succum, uenis (ut dictum est) mesentericis attrahit, deinde illud amplectitur & tenet. Tum inter omnes actiones, quod principale est, alterat & concoquit. In quo opere in separandis ceteris humoribus discrimen habet, quos postrema uis, quam expultricem uocamus ex materia sanguinis ad propria conceptacula effundit, unde ea quam discrettricem potentiam uocant, huic famulari à quibusdam medicorum creditur, quod in ipso sanguine tetrum ac impurum est, quadam naturali differentia diducit. Has easdem uices (ut Galenus demonstrat) in omnibus corporis partibus pro uniuerso uite usu, uersari uidemus, quibus quod diligitur, attrahitur, quod malignum est, ac uicte alienum egeritur, & expellitur, discrimine certo sese repurgante materia. Illud obiter alteratur, & sedulo immutatur, id undique interea complectitur atque tenetur. Ea propterea digestio merito uocatur, quoad materia ad similem membrum, quod ali debet, transfigeretur. At cum iam parti adglutinatur & hæret, similis omnino nutrimentum pariter uocatur. Ad interuallum cum primum cibus deuoratur ad stomachi perfectam concoctionem usque ad membrum alimento certo horarum spacio quidam statutus tempus distinctus constituitur ausi sunt, habitudinis, ætatis, temporis quæ qualitatibus uariæ immemores, aliæ quoque causæ sunt, ut ciborum uarietas, & naturalis corporis interioris dispositio, aut morbus, quibus statuta spacia ad membrorum alimoniam certa lege constare nequeunt. hinc ad uicineris uicia transeundum est.

Naturales partium potentie.

De uicineris uicijs, Cap. II.

Uicineris morbi aut proprii sunt, aut aliorum membrorum communicatione oriuntur, illi aut simplices sunt, aut compositi ex qualitatibus, sicuti calidi humidique, aut calidi stocique. Est & alia morbi compositio, qualis oppilatio dicitur. Accedunt quoque ulcera, hydrops & uulnera, ijs omnibus causis, quam reliqua membra principalia, minus læditur, quæ cerebro & cordi ocysime mortem inferunt: iecoris uulnus uero non protinus letale est, nisi secundum uenam magnam illatum fuerit. Alij quoque compositi dicuntur morbi, sicuti abscessus uelice sub tunica uelante secur. Id patitur præterea stomachi communicatione, diaphragmatis, fellis folliculi, lienis, intestinorum, ac mesentericarum suarum connexiono. At ingens abscessus (ut inquit Galenus) in gibbo adeo tumor ut in conspectu facile ueniat, in cauo uero minime conspicuum est, sed notis suis dignoscitur.

dignoscitur. Iecur item propinquorum uicia membrorum facile contrahit, frigidam habitudine à stomacho, liene, intestinisque ieiunis præsertim, cum enim ea frigidiora sunt ad iecur frigus noxium per uenas meleneticas importune expuunt, quod ad substantiam quoque membri interiori penetrat. Ex pulmone pariter & diaphragmate, ac re nibus ipsis in gibbam membri partem, ac totam denique materiam diseminatur. Oppilatio præterea in toto membro fieri contingit, tum in gibbo, tum in cauo, quandoquidem exilium uenarum orificia inter se correspondencia obstrusa fuerint, nam & altera dumtaxat parte læsa, altera iniuriam quoque sentit. Necesse enim est (ut Galenus docet) ut alimentum per omnes membri partes discurrat, in extremis enim fibris succis perficitur. Ex ea namque oppilatione occyllima putredo sequitur, si frigida affuerit distemperantia, quæ si calidior fuerit serius contingit. Huius enim membri distemperamentum uni uersum membrum infestat, parenchima ab Erasistrato uocatur, ex uenis arterijsque (ut Gal. inquit) contextis, ex eo uicio, præter quas diximus putredines, phlegmones, erysipela, durities, apostematæ cetera, & ulcera, uelice & similia iecoris uicia innascuntur. Ad id facit, nec incongruum est, quod Gal. de terebinthina docuit, abslergit, inquit & expurgat angustos transitus iecoris, reddit enim orificiorum concursus tum uenarum tum arteriarum parentes, si interclusi fuerint. At membri imbecillitas primarum qualitatum distemperantiam significat, ex qua epaticos uocamus, sicuti stomachicos diximus: sub eodem genere ea uicia comprehendimus, ex Paulo & Galeno autoribus.

De signis qualitatum iecoris.

Cap. III.

Iecur si sanguineum est supra modum calidam & humidam habitudinem indicat, eaque sequitur uenarum amplitudo. Cholicum uero calidam & siccam ostendit. Phlegmaticum pariter huic contrarium, sicuti melancholicum sanguineo adiudicatur. Corpora igitur sanguinea, alba rubicundaque, permixto colore, congrui iecoris ualitudinem præ se ferunt. Cutis enim naturaliter candida est, quam sanguis suffuso rubore fixauerit tinct. Corrupta tamen uicio iecoris habitudine, facile inde humores geniti contumpanantur, sicuti in calido, & duro apostemate, tum membra herbaceum colorem suscipiunt plumbeum interdum, aut atrum. Lienis quoque uicio magis atro colore & sordido infuscantur. Membrorum color cereus, aut citreus, & oculi tulle suffusi biliosum iudicant iecur, ac calidum distemperamentum. At color liuidus ad plumbi colorem accedens frigidum iecur & pituitæ uitium ostendit, quod in genis, labijs, gingiuis, palpebris, ac unguitibus apparet. Color demum corporis fuscus ac turbidus sille roseo rubore, atram bilem, & membri frigiditatem cum siccitate significat. Validum rursus iecur inter ceteras ualidas potentias, perfecte concoquit, urinam clarâ est, ac excrementa in luteo colore uergunt, dextrum latus sine duritie, asperitate, sine tumore, ac tactu temperate calidum est. At grauitas si qua in ea parte sentitur, sine dolore, ac tumore oppilationem denunciat. At si dolor simul affuerit, cum tumore apostema in gibbo esse ostenditur. Si uero dolor cum distensione sine grauitate fuerit, spiritum interclusum demonstrat. Si tamen membrum cum dolore & grauitate plurimum extenditur, aut ingeniem oppilationem, aut apostema significat. Grauis quoque sine sensibili punitione materia ad interiora membri continetur: si uero cum dolore aut punitione sub tunica uelante infestit materia. Dolor præterea cum grauitate membri non distenti, sine punitione, materiam frigidam in ipso membro denunciat, ea enim grauitas percipitur nervositate quæ pender & alligatur. Sunt & aliæ qualitates huius membri notæ, corpora calidiora, nisi à cordis seruire fuerint pleniora, uenis turgentibus, ac magnis, iecoris caliditatem ostendunt. Ex breuitate & longitudine digitorum etiam iecoris quantitatem demonstrari uolunt, quod plurimum materiei suggerat in genitura iecur.

De notis ægrestibus distemperantie,

Cap. II.

Si iecur (inquit Paulus) contabescit, uniuersum tabe conficitur corpus: febri excessu sat, cibi medio elanguescit, bilem euomunt. Si cum stomacho incolumi humida ac liquida recrementa sunt ægre decoquente iocinore, uires eius infirmas esse diiudicari necesse est. Si uero loturæ recentis carnis simile est, quod effunditur, commutatricem uim, ad sanguinis generandi munus inuvalidam esse haud dubitum est. Verum si calido distemperamento

Oppilatio iecoris
re dimenti non
perfici.

Parenchima

Terebinthina.

Epatici.

Signa seni iecoris.

peramentum agrotauerit, febris adest, molliter erumpit graue oleis excrementum, croceo infectum colore. Contra frigida distemperantia initio febris non adest, ager cibum bene appetit, minus graueolet quod egeritur, sed uarium tamē est, in calida uero nullū prope desiderium est, sed sitis urget: siccitas membri humores indurat, & crassos reddit, & sicciora pariter excrementa, pauciora quā, nec sine sitis agros facit. Humecta, humidiora, liquida, plura quā excrementa effunduntur, nulla quā sitis est: humores enim extenuat & aquosos efficit. Ex nimia quoque caliditate, calide feruentes quae agitudines eueniunt, in eo enim humores coaccendantur, & proprii & ex mesentericis continuo succu hausti.

Signa cuiusque potentia in iecore agrotantis, ex Galeno

Cap. V.

Cum id genus ulcers intumescit grauitate quā inflammatur, aut saltem plurimum oppilatur, dolor ingens sequitur, qui ad costam posteriorem penetrat, superiores iuguli, ad humerum usque deorsum trahi videntur, tussicula infestat arida ac sitis, cibi tedium, lingua rubicunda deinde atra fit, uomunt bilem, aluius astringitur, ceterum quae pleuridicis, iis quoque eueniunt, anhelitus breuior, ac intrinsecus redditur dolor in respirando seuior, sub dextro latere degrauiat iecur tumidum. Sed si in iecore uis appetendi attrahendi quae pariter inualida fuerit, cibo in stomacho iam bene ualidet concocto, humor tenuis bene digestus per aluum fluere quem consumere intra sese iecur non potuit, comodo uirtutis languentis uinum osseditur. Nam quicquid ab aliquo oritur, quod eius causa est, indicationem ostendit eiusdem a quo est. Falso praeterea (inquit Galenus) arbitrantur eam attractricem iecoris inualidam, uenarum mesentericarum uicem imputantes, unde & mesentericum morbum appellauere, si cui splenicum nuncupamus, quod per eas uenas succus penetrare non uideatur inualidis, sed uenae illae ut idem autor affirmat, iocineris instrumentariae partes sunt, sicut manus, & pedes cerebri: errare quippe uidentur qui tremulam manum medicamine aliquo inungunt, cum cerebri uisum fuerit. Verum & si in ipsa mesenterii substantia suppurationem oriri posse non dubiter, si igitur iocineris uisio succus attrahi non potest, id non mesentericis uenis, sed sibi ipsi imputandum est, ita quod iecori non uenis remedia impendimus. Igitur uerius quae causa signa subnectimus, ex mesentericis uenis, quas si phlegmon, aut erysipela iniectauerit, excrementa aeruginea apparent, ex apostematis resolutione. Membri enim quodcumque suppurans, praeterquam si crassam ambientem possideat tunicam, necesse est in ipso apostematis initio, materiam tenuem primo effluere, maturato subinde abcessu crassiores materiam, & sanie quamvis nullam enitti, sine iecoris suppurationis suspicionem, sed ex mesentericis uenis, quae per intestina fibras suas spargunt, malum prodire haud dubium est. At si iecur ita deficit ut attrahere succum nequeat, appetendi uis infirma est, at si attrahit, nec tamen tenere possit, contentrix inualida existit. Huius enim affectus initio retinenta aeruginea sanguinea quae cernuntur & feces ex uini dolio fluentis erumpunt similia. Sanguinolenta quoque fluunt, ut si pes aut manus amputata fuerit, aut si menses uel haemorrhoides ante substituerint. Cum autem erysipelas constituerit in iecore, tum inflammatio incenditur, & excoeruat, tum corpus macie conficitur, & marasmus consumit agrū. At qui causam iecoris partem inflammati sentiunt, nauis tenentur, ac uomunt, nullus cibi appetitus est, creberque anhelitus agrū faciat, hinc hydrops morbus initium capit. Verum si gibbum inflammatur dextra praecordia (ut dictum est) usu tactu quae manifestum turgent, ac intumescunt. At si eadem suppurauerint tum febris, ac rigor insurgit uehementior, neque in sinistram laeui se uertere sine ingenti cruciatu potest ager. Aperto abcessu, aut per uescicam, aut per aluum pus ipsum fertur manifestum. Procedente tempore si conualescere non contingit facile in hydropem incidere potest ager.

De habitudine iecoris corrupta, Cap. VI.

Iecore, quod membrorum naturalium (ut dictum est) regime possidet, cuncta anima lia uiuunt propterea de eius affectibus sollicitissime curationem procurare debet medicus. Sanitas enim magna ex parte (ut Hippocrates docet) ex iecoris bona ualitudine constat. Quod si negligitur facile periclitatur homo: omnibus enim fere uicibus excruciantur, simplicis, aut compositae primū habitudinis distemperamento. Vel materialis sim-

Appetit atra
hendiq. lesam
uim qua sympto
mata sequitur.

Mesenterij affectus.

Hydrops initium.

Iecur principis
membrum.

Hippocrates.

plici uel pariter composito. Morbi materia ad incus generatur, aut aliunde ad id membrum deriuat. Illa ex potentia expellentis infirmitate, aut obstructis meatibus, uel ad lienem, uel similia circumadiacentia membra, quæ superfluos inde humores non hauriunt, attrahendi uirtutis imbecillitare, aut uenarum transitus oppilatione, unde ad alia membra, ut materiam pari ratione régerant modum non possident, unde superfluis repleta humoribus facile tumescunt, nec sese repurgare queunt. His igitur causis neq. lien; neque bilis folliculus, aut renes quoque securi par estj exonerant. Sed humore repleto, cuncto, membrum haud immerito afficitur. Nonnunquam & sanguis officit, si quantum opus sit, ad uenas perpetuo munere non transmittitur, quod oppilationibus uenarum, aut nulla transpiratione facta in membris, ad originem non sine iniuria retrocedit, ex quo facile inflammatur, aut computrescit, unde febres putridæ oriuntur, aut dicitur phlegmones.

*Sanguis copiosius
secur afficit.*

De causis & signis praeue habitudinis iecoris in communi.

Cap. VII.

PREter quas non naturales causas nuncupamus, accedunt ad iecoris malam habitudinem stomachi, lienis, renum, fellis, & intestinorum, ac circumstantium membrorum uitia, & ex oppilationibus corporis distenta uenarum plenitudo, imminere morbo. Ex primis uero antecedentes q. cause dicuntur, sed quæ in ipso membro continentur, annexæ uocantur. Qualis ipse quicunque fuerit malignus humor, qui secur a naturali habitudine ad præter naturalem indigne immutat. Ex his causis, ut ad communia signa transeamus, corporis color permuat, qualis ictericis contingit ex bilioso sanguine ex distemperamento iecoris orto, urina quoque & excrementa colore, quantitate, qualitate, odore mutantur, quæ nec tempora sua seruant. Nam & in dextro præsertim lacere, dolere, aut uritur æger, quod ad totum pariter corpus diffunditur. Fungus interdum, aut leuitas, asperitudoq. pariter uariant. ex ardore enim iecoris uniuersa fere cutis arefit. Ex male affecto iecore ægri actiones leduntur, aut quædam, aut uniuersæ, in habitudine longa & peruersa corruptione, quæ si diu perseverant, omnia membra destruit.

*Causa primitiua
ue & annexæ
quæ.*

De curatione in communi male habitudinis iecoris.

Cap. VIII.

INter communia auxilia sunt, ægrum puro ac lymphato cælo contineri, temperato somno uiuere, sine morore, motuq. corporis aut leui iactatione, cimba uehi, aut equo. Esca liberalis esse debet, facilis concoctionis, boni & temperati succi, alio non astricta. In omni uictus genere, in potionibus pariter dandis, odorata, leuiterq. astringentia admisceri debent. Cataplasmaris præterea, epithematis, unctionibusq. resoluentibus, aperientibus, aut incidentibus, styptica conueniunt modice admixta, quæ spiritum custodire traduntur, alioquin si abunde ingeruntur poros astringunt, oppilant, inspissantq. ac resoluentia cohibent. Interea cauendum est, ne secur plusquam opus sit refrigeres, excale faciasue, alterum enim hydropem minatur, alterum membrorum consumptione præfigit. Abunde quoque humectare, cachexiam, plumbeum corporis colorem, hydropem, hyposphiamue præueniat. In causa uero materiali, materia tum digerenda, tum alteranda est. In mixtura & cataplasmatibus bene tusa ac cibata in pollinemq. tenuissimum redacta, sine ulla dentium offensa, misceri debent. Medicamina uentrem trahentia, exina nito stomacho, propinanda sunt, ne indigestam materiam in secur trahant. At si ex sanguine malum ortum fuerit, aut alio commixto humore, uenam iecorariam secare medicatur morbo, alioquin delectio uentris laudatur. Refert plurimum an in cauo, an in gibbo consistat morbi materia. In altero uomitus aut delectio prodest, in altero urina cetera commodatissimum est, at ex utroq. utraq. pariter remedia subueniunt: uerum delectio antecedere debet. In omni tamen causa, alium molliter ducere, uel dystereidoneum est, sic & uomere leuamentum præstat, quod oppilationibus, stomachi, & intestinorum grauitati suffragatur. Hoc animaduertendum est in crassa ac uiscosa materia, quæ urina difficulter moueri possit, ea deiectione dysstereidonea q. danda est, ma-

*Pharmaca purgentia uentrem
quando danda.*

*Crassa uiscosa materia
quæ urina
difficile.*

gistq. si in urina conceptaculis ac uenis ulcera extiterint

hæc in uniuersali dicta sunt.

Quæ ioc.

Que iociori uilis sit, quæq; nocent, Cap. IX.

Colocynthis iecori præcipue nocet, scammonii, aloë adulcerata, aut uetus sed sincera laudatur, damnatur utraq; elleborus, tithymali omnia genera, coccognidiô, eo naturalis humiditas exhauritur, euphorbium item natura expugnat, dracontium, ac sagapenion, ut dicitur. Inter cibos uua passa abiectis nucleis iociori obesse traditur. Ita & palmula & mala cydonia iuuant, caro aceto condita, gallinaceum ius, & ubera animalium. Fici uero sicce, & si plurimum nutrant, iecori tamen & lieni inflammationib; (ut Galenus tradit) præcipue obfunt, non peculiari uisio, sed quoniam ita omnia dulcia efficiunt, tam cibo quàm potu assumpta, mixte tamen cum ijs quæ abstergunt, extenuant, aut incidunt, cum pipere, pulegio, saturcia q; aut calamentino, origanotte, aut hyssopo apissime medentur in iecoris, aut lienis affectibus, nam & sanis eo modo mire coriueant: cum sale, aceto, & garo commanducent, cum cibus uero crasse materie tam recentes quàm aride noxæ habentur. Inter herbas, absinthium, eupatorium, capnos, gtrigus, iecur ualencius adiuuant. Acorus, cinnamomum, amapium, sefelis, rosamarinum, infusum iuuant membrum. Citrei item mali cortex amygdalæ, amara, xyloaloe, mastiche, rosa, aconyx. Obest cucumis erraticus ac elaterium ex eius succo, iuuat intubus, uel decoctum ex uino caualis, cenæthe, callitricho, farina hordeacea in posca aut uino rubre radix cum farina hordeacea decocta. Theriassagum cõtra omnia eius uisita datur. Quinq; solij succus, anagallidis, absinthium cum gallica riardo. Plinius epaticis eupatorium, de qua dictum est, unde nomen habet mederi tradit. Succus decoctæ scandicis. Raphani item satui semen pastinacæ erraticæ. Ruta cū ficu decocta, mentha ex mullis tribus obolis. Cuminum satium tostum tritum in aceto sanat. Radix capparis in aqua decocta, cum lacæ succus potus, serpillum ex aqua potum. Linum sem cum uua passa, hypomarrum uel asarum cum mullis. Nardus gallica ex uino uel aqua. Radicis anchusæ drachma in uino. Cerium capra in aqua mulla. Colocasias eodem modo. Anthemis, glycyrrhizæ succus. Lauri radix tribus obolis pota in uino, & hacce ex aceto illinuntur, bibitur spondylium, & eius radix derasa. Piceæ folia priuatim 3. 2. pondere in aqua mulla pota. Chamæpytis imposita cum palmis, aut cotoneis. Fraxini folia in uino medentur in quibus semen inest. Et aceris radix contusa. Sanant & hederæ illiti corymbi, peucedani succus, theueria bibitur priuatim 3. 4. pondere recens in poscæ hemina. Triposium in maritimis nata, in farre decocta datur panax, scordion, aristolochia cum agarico pota. Lac bubulum, herbas uere depasæ bouis. Lupi iecur ualere proditur antidum ex mullis. Asinum item inuenio aridum cum petroselinis duabus partibus, ac nucibus tribus: idem cum melle tritum prodest, uel in cibo sumptum. Sanguis quoque hircinus cibo aptatus. Ius e uetere gallinaceo. Vipera, audaci ut ita dixerim experimento si uenustati credendum est, porcelli modo inassata mire prodesse dicitur. Hematites lapis præcipui remedij est.

De mixturis ad iecoris mala, Cap. X.

Officinis nostræ ætatis familiares sunt, quæ ex eupatorio sunt, maioris, ut dicunt, compositionis, sic & quæ ex agarico nominantur, & quæ rheumipetico sunt nobiliori, & diarrhodon quoq; & his similia habentur. Ex ante dictis tamen simplicibus compositiones fieri possunt epaticis utiles ad cuiuscunq; habitudinis distemperamentum. Nemo inquit Gal. de compositionibus ex amullis iudicabit, nisi qui simplici naturam singulorum calluerit.

Que sit iecoris calide distemperantia, Cap. XI.

Varijs de causis iecur distemperamentum id suscipit, quod sitis infesta indicat, & nullum fere cibi desiderium, ex attracticis potibus imbecillitate ipsius enim mēbris caliditas oris stomachi crassos humores colliquat, nec obiter eos absorbit, quibus cibi desiderium extinguatur, corpus ea distemperantia calidiori, uniuersum inflammatur urina fulua redditur, quæ minori exustione, aut uiridis, aut fusca emittitur: si uero est sanguine bilis feruet translucida rubet. Pulsus item citatior inuenitur ex putrida, aut ephe merina feбри, cum lingue nigrore, ac aspredine, alius deinde nihil nisi aridum reddit, uel croceum graueolens. Membra ipsa felle discolorantur, ac, ut Galenus scribit, macie

y 3 consi.

conficiuntur, magisq; si calefacientibus utitur. At si uitium protrahitur, fluxum efficit colliquantium, primu enim humores soluiuntur, deinde membri, postremo totius corporis substantia. Nam in eo interdum fluore iocinoris apparet materia collisatam a nobis hec scribenda, quam ab autoribus prodita, uenarum enim poros propinquos in membro tabefacto attenuata materia ingreditur, & a porta iccoris per mentericas uenas ad intestina delabitur, in quibus rursum conglobata in speciem principalis membri inter excrementa effluit. Inter emplastra frustra ad nucs auellane magnitudinem neruosa in ipso fluore conspecta sunt, scio nuncio uitz. Ex ea præterea distemperancia dysenteria sepe oritur, in qua ramenta interarteriorum apparent. unde corpus xgri tabefit, est profluuium grauisolentia est, ac felleus uomitus uel porraceus. Ex diuturna iccoris distentia instar fecis uini profluit. Auget uitium, ætas, regio, uictus, artis conditio, tempus, ac connaturalis ipsa habitudo. In distemperamentum (ut Galenus tradit) putridæ & ardentes febres sequuntur.

Curantur,

Cap. XII.

QUæ calorem excitant uitanda sunt, ætas & loca ædiuosa, auster uentus, ignis, multaq; uestimenta subfuris uulpinis pellibus, aut pantherinis, uel icitudis, aut martis in quo genere quedam cutis nobilitate, ac uilli generositate præferuntur, leuitas enim commendatur, zebelinum ætas uocat, regibus & principibus ex Ponto cum peregrinis cæteris muribus expetitum: pellis aureo nummo uenit ex ijs centu uitz uestimentum complet. Venetijs nunc nobiliora scorta contra leges publicas pro ouillis pellibus gestare audent, inextirpabili luxuria. Hæc indumenta non impune quandoq; corpora inflammant, sicuti & molliter noctu in oloris plumis non cessante luxu incubere perniciosum est, unde incognita causa facies sepe pallefcit. Medicamina præterea qualia emplastra, aut fomenta calida icconi perperam imposita periculum afferunt. Nā & frigidiore quàm necesse sit noxia è diuerso habentur, quandoquidem exhalatuos uapores prohibent, & calorem in membrum per accidens regerunt. Ob eam causam calidiuscula hyeme, tepentia æstate imponi iubet Gal. Quidam ex alijs medicis frigida tantum probauere. Inter animi perturbationes obest ira, ac furor, moerorq;. Inter corporis exercitationes lassitudinem improbamus, balnea, ac frictiones, somnoq; longiores, in dextrum laus præsertim: Nimis quoq; uigilæ obfunt, sicuti edulsa potentia aut actu calida, uiscosa, crasse materię nocet. Qui de iccore bene cõsultit, sollicitissime semper poros aperit. Ob eam rationem, lactaria, mellaria, aromata, damnamus. Inter obsonia hyrcina, bubulatz caro aut ouilla, agnitaq;, aut arctina non probatur: inter pisces quicquid sine squama est, quales anguillæ, murex, congritq; existunt. Iocinora omnia (ut Gal. tradit) iccur humani bene nutriunt. Oua dura damnantur, costa præsertim, excalefaciunt enim & oppilant. Pingula quoque nocent, in eo affectu. Sic uinum multum uisum, quale Creticum, ac Rheticum, Resinatum, ac Cyprium. Terribimum mustum, & uenus dulce, liberaliter tenue dari debet, ac cibum offerre, fames enim intempestiua corpus inflammat. Inter cibaria cucumeres, quia nimium aquosi sunt, humectant supra modum putredine obnoxij, facile enim ebulliunt. Panis præterea hordeaceus nitidus, aut exæta, semen enim à Latinis uocatur, e quorum pabulum est peculiare, ex ea enim alicam fieri diximus. Sine sale congrue coctus laudatur non plurimum fermento maceratus, nam & pitana laudatissima habetur. Inter obsonia pulli gallinacei, aucule, perdices, atragenes, phasiani, si una cucurbita incocta fuerit, aut lactuca cum hœdina carne aut portulaca, quæ per se commanducata in cibario iuuat, aut caro ipsa uinolina cum melopeponis semine: anserum: alæ salutare sunt in cibis, capreoli quoq; leuè præstant materiam. Si febris adest eadem minus liberaliter damus: Ex uberius herbam hortensem serim, nam & erraticam unillimam prædicauere recentiores medici, oppilationes enim aperit, exiguu aceto addito, nec ob id excalefacere creditur, & unà febrî refragatur. Si febris non est cancos quoq; si uisiles dari uolunt, piscesq; faxaniles. In omni tamen euentu mala ponica medijs saporis commendatur, sicut arantia, limones, mala, pyracæ, acris, mœra quoq; adhuc rubentia, ex toto matura non cõueniunt. uia præterea humaltis, & quæ duracina uocatur circa maturitatē, passula quoq; eodē modo quæ maturecere

Gal. 1. de interioribus.

de morbis acutis.

Vestimenta.

mercibus.

Obsonia iccori ægroto salutaria.

Zea, semen. Alica.

indecere inaceperit. melopepones item salutare sunt duracina, non nimium ob nimiam amaritatem succosi. Inter potiones utiles hordeacea mire facit cum tunicis cocta cum syrupo rosaceo, aut uiolaceo puro. Vinum quoque mali punici citra acrimoniam ardori, & subundo iocinoni subuenit. At si febris non est uinum album nullatum uinum, aut non ingenitum ualiter dari potest, ubi agri stomachus infirmus sit. Hec ad uictum pertinent.

De potionibus & reliquis medicamentis.

Cap. XIII.

Potiones quæ refrigerant, aperiant, abstergant, ac pariter penetrant, leuiter astringunt, offerri debent. Sed nimium astringentia uitanda sunt, maxime enim oppriment. Hec omnia in sese continet seris antedicta utriusque generis. Tamarindi quoque plurimum uiuant: sicut & herberis Aegyptia, aut Syriaca, mire enim iccoris prauam habitudinem corrigunt calidiores, nam refrigerant, astringuntque, nec tamen oppriment. Sed qualis sit berberis siue amybeberis apud barbaros referendum est, oxyphanthos à Grecis dicitur, Dioscoride & Galeno testibus, spinosa arbor est, pyro similis, baccas fert myrti similes, sed maiores, rubentes, acris saporis, uentris fluxum sistit, ac muliebris alba mensesque, uetustiores, succus epotus, uel commanducatus, radix emplastris addita infixata extrahit, & partum enortuium trahit. Galen. rariore, inquit, fert baccas, quarum succus proflusio unde quaque mananti medetur. Nymphet quoque aqua decoctum easdem vires habet, rosaceo syrupo addito, trium sandalorum scobe tria, cribrataque. Inter compositiones ea potio summopere commendatur: habet prunæ 10. offe tamarindorum prunorum 3. in aquæ lb. 3. feruescant donec succi dimidium superfit, tum uolarum seminiencia aridarum, rursus feruescant, & percolato succo, addito mali punici uinum & cucurbite aquam, omnium 3. trium pondere cum saccharialbi puri libra, leuiflima fiat syrupus: adde sandali rub. & spodi exiguam, ex eo uinea ex aqua frigida matutinis datur horis. Interea iecur extrinsecus inungitur eo uncto, oleorum nymphet, uolarum succi, strychni, lactuce, psylli decocti ana 3. 1. cere candidæ 3. 2. donec succus euanescat feruescanto, deinde sandalorum, rose, spodi, cum exiguo camphoræ paululum addito. Sed & ipsa portulaca trita cum rosaceo tepent per se salubriter imponitur. aut farine hordei 3. 3. ramentorum cucurbite tantundem, sandalorum albi, & rub. rose, nymphet ana 3. 2. succi semperuiui, plantaginis, olei uiolacei ana 3. 2. emplastrum ex his conficito, quod subinde tepens imponitur iocinori inflammato. Ad idem epithema: Habet succi plantaginis, acetose, lactuce, strychni, semperuiui, aquæ seris, rose recentis, aut aride ana 3. 4. nymphet 3. 6. aceti unam, singulorum sandalorum, seminis seris sativæ ana 3. 3. spodi 3. 2. camphoræ 3. 1. linteo imponitur frequenter tepidum, nam & plantaginis succus linteo imponitur frequenter intincto.

Aliæ curationes.

Cap. XIII.

Si sanguinea discrasia fuerit, mixta pariter cholera, ex iccoraria uena sanguis utiliter demitur, aut ab ea quæ uersus minimum, annularemque media porrigitur, sed uires, tempus, ætas, constitutionesque seruari debent. Alioquin sanguisfluxus, aut cucut binte maiusculæ naribus impostæ cum scalpello uicem impleant. Vtrumque humorem post missionem uel si sola bilis infestat deiectione repurgamus, digesta potionibus materia. Pharmacum probatur leuè quodque facilliter subducatur aluum. Quale id habetur, uiole 3. 2. seminis seris 3. tamarindoru, hordeique seminiencia, pruna senu, omnia pariter in aqua feruescant, donec dimidium superfit, ex eo decocto 3. 3. sumito, silique Aegyptiæ 3. 1. s. aut poris syriaci duas, adde si liber rechomæ 3. tuse in priore succo per noctem maceratam, aut diarrhodon pharmacum dsum 3. pondere, uires enim exacuit, aut diamantem, aut aliud eiusdem portæ. Damus & rhecomæ per se cum seris satui uel syluestris decocto. Summo mane dantur calidiuscula uel eadem post triduum aut quadriduum, si iteratio necessaria sit. Si quas forte reliquias in gibbo iccoris misisse cognoueris, ea potio ne humores extrudito, seminis seris, lactuce ana 3. 1. seminis apij, feniculi que ana 3. 1. uescarie seminis 3. 1. seminis melopeponis 3. 2. tumsa in aqua cum feruerint colato: ex succo 3. 1. mane, aut uespere ante cenam dantur. Paulus cichorium commendat uel crudum, coctum uero cum semine coriandri, sed & ipsa herba mullis stilla aspersa præclare mederi traditur, sicuti sonchos, silicisque succus. in cibo quoque psianâ & alici cum hydrosorato

Berberis.
Oxyphanthos

oxyphanthos
Berberis

oxyphanthos

Medicamentum
leue alui

laudauit, uino abstinere suadet præter quam in stomachi imbecillitate, tum enim tenuis & aquosum bibendum censuit.

De uicinis habitibus iecoris frigida præter naturam,

Cap. XV.

AT iocinoris frigida habitudo ex uarijs causis tum intrinsecis tum per accidens oriri potest, eo quo supra memorauimus ordine. Sed eius notæ sunt, nam labia, lingua, facies, ac totius corporis membra, pallida ac squalentia ueluti exangüa cernuntur, ac molliora redduntur, pulsus quoque languidior efficitur. Sanguis enim uiscosus à phlegmate glutinoso uisitur atque corrumpitur, unde ad motum ineptior redditur. Qui in naturali habitudine frigida, dilutior est, ac tenuior, & ad membra facile penetrabilis, ac motu aptior habetur. At in mala habitudine litis minus infestat, quam præcedens distemperantia calida, alius raro soluitur, nec nisi per intervalla quodam fluore prorumpit, qui minus graueolet, colore dissimili ab eo, qui à putrefacto sanguine, aut corrupta carne oritur. Et si interdum recrementa ipsa nigro tabo quam simillima sunt, quæ si diligentius percunctaueris surculo, nec sanguis ater, nec conglobatus apparebit. Sed ex atra bili quedam sanguinis crassioris sex constabit. Alius propterea nihil reddit aut raro, quoniam intestina iocinoris communicatione frigidiora fiunt, quo affectu expulsi uis retunditur, aut quia exiguum fellis in membro gelido generatur, unde egre repellitur excrementa. Nihilominus attrahendi potentia ad exugendum succum ualidior permanet. In hypofarcha enim alius interdum arida est, & ad membra tamē indigesta materia transmittitur, unde digerendi uis inutilis apparet, qua succus in sanguinem minus commutari ualeat, ob eam causam uentris profluuium recentis carnis loturæ simile cernitur: initio tamen morbi materia decolor, interdū canino fimo similis aut liquida, quæ subinde crassior, donec postremo turbida feci adsimilis infuscat. Ex frigida namque habitudine loturæ cum plurimū similis efficitur, ex frigidiore uero crassior sanguis erumpit. Initio huius morbi sine febre æger est, si diuersa perseuerat, febris sequitur putrida, ex materia in iecore putrefacta sanguinea ac tenui. Aeger quoque initio cibum appetit, sed difficulter concoquit: si materialis morbus est, facies protinus tumescit, alioquin squalida attenuatur, ructus acidi sentiuntur, ac semper saluare os cernitur. Tum iecoris sedes, ac totum corpus, quodam torpore languescit. Urina alba, tenuis, aut liuida emittitur, quæ interdum in glaucum uergit, aut lactea cietur.

Curationes,

Cap. XVI.

SVperiori distemperamēto contraria huic affectui cōueniunt, qualis regio calida, æspus, ær, cubiculus à terra tabulato sublimis, ac in omni uictus genere calidiuscula auxilliantur. Obesse iram, moesticiam, merumque, & ocia nouerimus, longiores quoque somnos corporis uires enervare certum est, sed stomachi in primis cruditas obnoxia est, ac omnis cibus difficilis concoctionis. Præfata cum pipere iuuat, cum melle ac saccharo, Galeno teste improbat. Piscis ac caro bubula, frigidi fructus, ac styptici damnantur. Lac item præter cameli, aqua frigida pota plurimum lædit. Venus pariter inimica est, iuuat gaudium ac risus, si modus est, ac iuxta temperatus motus, sicuti & animi sollicitudo, sed indumenta quæ paulo ante damnauimus, profunt, sicuti & mollis pluma, parcuſque somnus, qui frequenter in dextrum fiat latus, ad quam partem & frictiones iuuant, ante cibum balnea, exercitationesque mire faciunt. Panis præterea calidus uino madens prodest. Inter obſonia, perdicæ, merule, turti, gallinæ, anserumque uentriculi, aucule, palumbiumque pulli, uel syluestrium columbae, cum aromate cibaria commendantur. Seris amara iuuat, mentha, mellissophyllum, apium, fœniculum, absinthium, abrotonum, ac brassica cum ruta, uel cymino. Ciceris præterea atrius, ac auellanae in secunda mensa roste mire profunt, sed modus seruandus est: alunt enim & rheumatismos præcipue cohibent. Passula item recens ac pinguis efficaciter iuuat iecur. Pistacia quoque medentur, quæ & stomachum corroborant cum passula eadem, ac saccharo, in prima ac secunda mensa, utiliter enim exiccant, ac excalefaciunt. Cochleæ quoque in cibo cum aromate peculiariter dantur, ouorumque lutea. Vinum quoque meraciusculum uetusque prodesse haud dubium est.

Depotio-

pericunctatur fuerit.

Quibus exigui fellis eger exonerant alium.

Syrupus absinthius plusquam sit uerisimile cum oxymellite prodest; unaq. cinnamomi, feniculi, & passularum decoctio admixto. Trochisci quoque ex absinthio cum mero poti ualent, modus est ad drachmas duas. Sed ea compositio per uultus habetur, seminis feniculi & anisi ana ʒ. 2. coriis radicum apri, feniculi ana ʒ. 10. schœnoanthi ʒ. 2. eupatorii, absinthij, ana ʒ. 5. calami odorati, cymini ana ʒ. 3. mastichis ʒ. 2. in quaternis aquæ libris seruafacito quo ad medietas euanescat, ex eo decocto ʒ. 3. summo mane dantur, ac redormire iuuat. Medentur & diacostum, diagalanga, diacyminum ac dianisum. Saluia cum mulla iccoris frigidi uicia sanat. Quæ extrinsecus imponuntur, & fomenta, & emplastra, aut inunctiones iuuant, calida impone tum actu tum potestate, inter emplastra id laudatissimum est, quod habet folij, nardi, schœnoanthi, cyperi ana ʒ. 1. meliloti, asari, aloës, costi, carpobalsami, xylobalsami ana ʒ. 4. croci ʒ. 1. menthe, mastichis ana ʒ. 2. farinæ scenogreæ, lupinorum ana ʒ. 8. incorporentur cum oleo nardino, & costino, & castoreo excipiuntur. Aliud, habet cyperi, spice, schœnoanthi, myrrhæ, costi ana p. æquales cum uino austero meraco, ac odorato tunsa componuntur. Epithema uile, succi puri eupatorii, absinthij q. aut aquæ ana librā unam, nardi, cinnamomi, schœnoanthi ana ʒ. 4. cicutæ ʒ. 3. ad uaporem ignis ponito, & unā seruescant, succo percola rō panno infuso, iecur fovebis sepius in die; ex potu frigide temperamento, chamomilæ cum rosa decocta & impesita ualeat, leuiter enim calefacit, & astringit cum suauis aromate. Digestam subinde materiam medicamento Indico subtrahes, aut medicamine turbico. Denique si quæ reliquæ in gibbo delituerint ijs quæ urinam ciunt, euocabis, apio, feniculo, petroselino, & his similibus. Aegineta paucis præcepis huic affectui subuenit, panem admixto cymino dari iubet, panemq. nauticum, aut ter coctum, brassicam, castaneas, uiam passam, merum in potu, ac gallinaceos commendat, eupatorium, asarum, aut diaspereon laudat. Sit cum materia, ac iccoris oppilatione fuerit. At in uiscosis humoribus asparagum syluestrem uel semen pretulit, & lauri radices corticem, uel idem eupatorium cum oxymellite, aut lupinorum decoctum cum ruta & pipere, aut lupini farinam in forbitionibus aut capparis radicis p. 1. costi p. 1. cum uino, & diabaccaris compositio meatus aperit, si ex crassis & uiscosis fuerit humoribus oppilatio. Et iris, pistacium in delicijs, ac eius cortex, prafsion, amygdalæ amaræ, draconij ite & ari radix, agaricus, aut scyllæ accitum uel eius oxymel. Lupinum quoq. iecur lingue mensura uisjs locineris omnibus datur ex mero dulci. Et Theodericum ariditum inter præcipua remedia habetur. Locineris enim meatus referat, & duritias discutit. Petra quoque ex oxymellite datur. Inter cibaria excalefaciunt & aperiant porri, cum eodem oxymellite, & cauliculus asparagi, capparis conditus, uinum uetus, ac tenue. Balnea damnauit in primis & a cibo præsertim. Perseuerat morbo uenam secare utile arbitratus est, ac alui trahere iubet. Hinc ad alias iccoris distemperantias transeamus.

Distemperantia iccoris aridum & humidum & eius nota. Cap. XVIII.

Arida iccoris distemperantia ex uarijs oritur causis cum plurimum ex longis prouenit morbis, eam sitis perpetua sequitur, corpus liuidum, asperumq. indurcit, ac arsit, pulsus durior redditur, urina alba emittitur. Ex melancholica uero, aut liuida, aut glauca, spissior, ac spumosa apparet: latus dextrum contrahitur, alius ipsa arida existit. Contra humida habitudine distemperata ex contrarijs oritur causis humectantibus, facies tum pallet, ac tumet, a somno præsertim, sicut & oculorum genæ: membra tumida, molliaq. sunt, ac in cessu graua. Corpus pallet, alius mollis est, urina clara, ac decolor habetur.

Causas et cures utriusq. uisjs. Cap. XIX.

Ea uicia contrarijs curantur qualitatibus, aut humectantibus, aut exsiccantibus, cum caliditatis, ac frigiditatis temperamento. Sed in ijs modus seruandus est. In utraq. causa initio remedijs properandum est, plurimum enim in ijs negligentia nocet, altera in hydropem uel hypochondriam, altera in marasmon irremediabile uisium æger ducitur. Verum & si in statu humide distemperantie uix occurrî possit, in altero uisio nunquam, tanta est siccitatis iniuria. Arefaciens igitur habitudine episthematis, aut em-

Extrinsecus imponenda.

Primum citius.

Diabaccarij.

Theodericum ariditum.

Interpretis iccoris aride ex quibus causis.

Humida interius perierit.

Morbi ex siccitate graues, aut em.

aut emplastris humectantibus foueri debet porcionibusq; preparari debet. Verum animaduertendum est; quod humectantia actiue qualitate socio. temperamento medentur, sed nec humectare quidem nimium opus est, ne in contrarium uitium labatur corpus, hoc est schexia. Nimium enim humectantia concoctionem uel attracticem, uim iecoris ledunt, unde humoris plurimum indigesti ad membra extrema regeritur. Stypica ob eam causam, ac aromatica utiliter admiscuntur. At humida distemperantia exiccantibus iuuat, sed sine oppilationis suspitione fieri debet, ob id exiccare, ac extenuare opus est, illud ex alto iuuat, tum substantia, tum qualitate. Vt tranque uim obdinet spongie natura (ut exemplo utar) humorem enim absorbet, & membra tamen ista substantia sua disciuit atque dissoluit. Ea item uitia socijs passijs qualitatibus uniuuntur, que pari ratione curari solent.

*Humidioris in
coris auxilia.*

spongie uis.

De iecore perno aut magno.

Cap. XX.

Iecur interdum aut maius, aut minus naturaliter homini inest, quam corpori necessarium sit: uerum cura quandoque, aut intemperantia adeo increfcit, ut uentrosum hominem reddat: plurimum enim alitur sicuum passu, ut Galenus tradit: In anserem ita increfcit ut toto corpore maius esse dicatur. Cum id exegrotat in satum est diuerso diminuitur, ut fidem excedat. Vt unque uitium consuetas prohibet actiones: gallinaceis saginatis interdum letaliter increfcit, ut sine alia ratione mortui concidant. Inedia diminuitur cunctis animalibus, aut sanguinis profusio, aut uentris influxu, aut odio uel tristitia, similiq; causa. Angustur animi securitate, idoneo alimentis, celsi mutatione, aut aquarum qualitate, suffragante stomachi concoctione ualida. Paruum iecur oppilationi obnoxium semper est; meatuum angustis: amplum raro ea poena affligitur. Eius quantitas ex digitorum manuum uenarumque magnitudine, aut gracilitate dignoscitur. Ex statura quoque corporis ac precordiorum magnitudine, iecoris naturalis amplitudo ostenditur. Exilis atque ueluta compactum membrum indicat. At nimio interdum stomachi uoracis alimentis iecoris exiguiter omnes potentie opprimuntur exundanti succo, unde oppilationes, dolores, grauitatesq; sentiuntur. Paulatim enim succi alimentis satius alitur, ita ut a passo non superentur agendis uires. Ex ea causa uarij subinfestus oriantur, corporatq; extenuantur. Si uero cura iecur amplius redditur, precordia preter modum intendantur, ac uenter indecoret prominet, unde & diaphragma pariter frequenti anhelitu supprimitur.

*Quibus confit
ieter minus*

Quibus augere

*Iecoris magni
tudo quibus co
gnoscatur nati*

Curaciones communes utriusq; uis.

Cap. XXI.

Exiguum iecur temperati succi alimentum iuuat, si parcius, saepius tamen in die assumuntur. Et si quæ affuerint oppilationes, aperiri debent, ac humores deiectionibus que urinam ciunt. At ingens iecur cohibent ieiunia, & modici alimentis cibaria, que & facilliter concoquantur, sanguinis preterea ex iecoraria uena dimissio, uel uentris frequens delectio.

*Quibus minus
ieter iecur.*

De iecoris imbecillitate.

Cap. XXII.

Epaticos quoque uocamus, qui iecoris uitio tentantur: si enim ab actionibus confuetis arcentur, ex abdita cum plurimum qualitaris causa, intercluso ueluti spiritu, uomica, aut feuo precedente alio morbo, quo membrum ipsum affectum est. Ea imbecillitas aut singulas uires, aut quasdam, aut omnes pariter affligit, ita quod aut membrum quoque parte, aut uniuersa ledit. Totum enim membrum & digerit, & retinet. Sed ea uo specialius retinemus, gibbo uero expellimus uerum cum egre quis digerit epaticus proprie dicitur. Hunc sequitur qui discrimen nullum agit, uel cum demum perperam ad membra succum confusum expellit. Ex causis primo euenit primitiuis, frigide ueluti nimio potu a lassitudine preteritis, uel frigide nature cibo, aut aceti frequenti usu. Quo Paula tamen Auogaria Tarusina nobilis matrona cum etiam acidius acetum biberet, ea auditate pinguior reddita est. Communicatione item exterorum membrorum offenditur iecur. Sed frequentius sua simplici habitudine, cum ad summum peruenit gradum, aut copposita. Quod & materiali pariter contingit. Humoris namque causa siue simplicis siue coppositi euidentior est. Preter ea principia, oppilationes, abscessus, ulceraq; & uulnera pariter associantur, sed inter comunicantia membra nihil felle frequentius occurrit,

*Epaticus est
quibus ieter
ieter iecur.*

*Epaticus est
quibus ieter
ieter iecur.*

*Iecoris imbecil
litas ex quibus
causa.*

deinde

deinde lien, renes & vesica sequuntur, liquores pigritè attrahentes, ualide item sepe ma-
la occurrunt, mensium ueluti profluvia, aut si eadem in tempestiue subsisterint. Narium
quoque & hemorrhoidum fluxiones vires iecoris exananiunt. Accedit in primis sto-
machi indigestio, uel humorum frequens corruptio. Intestinorum quoque uiscositas,
qua uitium transitum per mesentericas uenas obstruunt. Ex lègis pariter febribus sto-
machus si afficitur, iecur pariter offenditur. Ex omni namque affectu iecoris frigida-
tate ceteris qualitatibus nocentior est quàm sequitur humiditas, hanc denum siccitas cru-
ciat quandoquidem iecur, liquidi humoris fons sit. Frigore namque digerendi, ac attrahē-
di potentia leditur. Retentua uero humiditate uitatur, sicco enim gaudet. Refrigeratur
namque iecur lienis uicio, qui atram bilem non contrahat, & in iecore in tempestiue ma-
neat, unde frigidus reddat. Maximas præterea in iecore extraneus calor, suum natura-
le sepe profert, ex quo hydrops & tympanites oriuntur, aut ascytes dicta. Humores
præterea ignei (ut Galenus docet) si in stomacho generantur, eos iecur negligit interdū,
unde membra maciem, aut foeditatem contrahunt.

*Naturales fa-
cultates quibus
leduntur.*

Gal. Epid.

Nota communes imbecillitates iecoris, Cap. XXXIII.

Facies primum, oculi ac membra liuida, ut croceo pallore suffusa, iecoris improba
habitudinem ostendunt. Grauius exinde incessu membra. Color quoque iecoris si
corpora refectantur, herbaceus, aut plumbei coloris cernitur. Epatici tamen magis quàm
stomachici suffusa felle membra apparent, plurimum enim eius humoris, cum sangui-
ne commiscetur, sed aliquibus uariant colores ex humorum mixtura quos iecur affert,
ex ijs autem color inficitur. Plumbeus præterea color etiamnum stomachi uicio contin-
gere potest. Epaticos præterea quidē leuis initio dolor dextra præcordia subit, difficul-
ter enim succus uiscosus iecoris penetrat.

Nota infirma citiusque iocineris potentia, Cap. XXXIII.

Sit attractricis uis (ut iam transcursum quodam dictum est) imbecillitas est, aliis liquida
fluat a que similes, sine odoris graueolentia: si pura fuerit, ac cum humore corrupto
mixta graniter olet, liquidi humoris diminutio attractiuam minus lesam demonstrat,
urina rufa digerendi actionem integram atque illam, alba uero utriusque uitium in-
dicat, aliis igitur de prior potentia, urina de altera significat. Attractiua enim in cauo,
digestio in gibbo sedem habet principalem. Vires iecoris quæcunque fuerint, si imbecil-
les sunt corpora ad cōsumptionem inducunt: uerum ex omnibus nihil inualida attra-
ctrice pernicius est. At si tinconcoctio languet, sanguis a quosus redditur, ex quo hy-
drops innascitur: tum enim aut parum digerit, aut nihil prorsus conficit, aut corruptum
humorem refert, unde uiridines, morbus gallicus, aut elephantia lepraque oritur. Si for-
te illis sanguis demittitur a quosus uel phlegmaticus, aut corruptus cernitur. Nam &
stomachicis a quosus emittitur. In utroque affectu retentua uis plurimum afficitur.
Retineta quoque carnis recentis similia locura infirmam concoctionem significant. Et
urina pariter eiusdem coloris emittitur, uel si discretiua uis inualida fuerit, & quod renū
uitio contingit. Hic uentris fluxus cum perseverat (ut Galenus tradit) ad terrimum
sepe permittitur. At si ea digerendi infirmitas ab ardenti causa orta fuerit, biliosus flu-
xus antecedit, & in uirulentum, uel uini fecem similem, sanguinemque adustum definit.
At si ex frigore initium habuerit a locura incipit, sed in sanguinem conglobatum finit.
Ex ipsa quoque indigestione humorum diuersitas confluit, sicuti ex infirma stomachi
cōcoctione, ex utraque uero causa iecur exananiunt, ac languescit, unde fluor locurae prio-
ri similis, & uine sedimentum pitæ hæud dissimile recidet. Auerrois Arabs ex infir-
ma retentua sanguinem crudum fluere asseuerat. Alij quoniam succus intempestive
dimittitur ac citius quàm opus sit per altum fluat, uel quod ad membra inconcoctus
deferatur, sine ullo humorū discrimine, permixti humores membra subeunt, in sedes su-
as non recepti sicuti consueuerat: unde membra tument uel felle atra uel bile suffusa cer-
nuntur. Duo igitur tempora ea uis possidet, alterū quoad succus conficiatur, alterū quod
fluidū diuisim singulos humores ad proprias relegat sedes, aliqn altero digestio offendi-
tur, altero discriminis ratio negligitur, unde humores uarij cū sanguine cōfusi ad membra
referuntur,

*Attractiua uis
iecoris lesa sit
dicitur.*

Alia cōcoctio

*Notandum ex
pultrice facul-
tate lesa.*

referuntur, bilis & atra cum a quositate permixta per uenas fluunt, qua confusione mi-
na etiamnum parcius emittitur. At si expultrix potētia inualida est, commixtos humo-
res expellit, propterea sanguis eo modo impurus ad membra delabitur, & habitudine
corporis foedo colore immutat. Sed & aliud malum affert Auertois, quod sepe ex ea
oritur causa, nam sanguis rursus per uenas mesentericas ad intestina retrocedit pericu-
loso uentris fluxu. Cui assensere omnes si in gibbo oppilarentur, ex quo sanguis ad ue-
nam magnam penetrare prohiberetur. His alia uicia contraria occurrunt, cum secur a-
uidius attrahit, unde inconcoctiones, oppilationesq; oriuntur, cum siets adest, ac cibi de-
siderium frequens, aluus arida est, & urina multa deijcitur. Retentrix uero ualidiore,
dextra prae cordia misero paxfertim digestionis opera grauiora sunt, & urina parcius e-
mittitur: reliqui quoque humores ad sedes pariter suas serius transmittuntur.

*Retentrix post-
ea ualidior.*

Nota ex uiciniatē membrorum,

Cap. XXV.

Fellis causam ictericus color, excrementa cinerea. Lienem & lienis affectus, cu-
tis atra indicat, aut maculis atris: suffusa facies, quales in foeminis nephelides di-
ctae. Ex stomachi initio deprauata concoctio inditio est. Intestinarum causam astric-
ta aluus, murmura, piangiones, doloresq; uentris ostendunt. Renum uero ac uellicae,
urina sua ostendit signa, materia enim humoris mutatur nam & cachexia euenire solet.
Si uero menses subfiterint, aut impetuose fluxerint, uulue mala indicant. Ex comuni-
catione tandem totius corporis, narium profluuiū, aut haemorrhoidum, uel si eadē fie-
rerint, secur afficiunt. Ex omnibus actionibus quae corrumpunt humores tectissime sunt,
quibus membra foeditatem contrahunt. Sequuntur quae penitus auferuntur. Postre-
mo minus improbatu immunita actio.

Obseruatio infirmi iecoris,

Cap. XXVL

*Axillis ipsius
corum.*

Epaticos iuuat coelum serenum, temperati frigoris, & septentrionalis temperata co-
stitutio, domus alta, persflans, socii, ac sales, comitasq; ac animi securitas, corporis
item exercitatio mediocris, somnus nocturnus; qui stomachi suauiore concoctio-
nem faciat. Cibus boni succi apte suffragatur imbecillitati, tenuis materia. Dulcia pin-
guet faciunt iecur, uerum oppilationes parant. Facile enim uel celerius quam opus sit,
indigesta, ac impura attrahuntur, in bilemque mutantur: crassa propterea, ac styptica ad-
mixta materia; deteriora creduntur, quod oppilationes accelerent, cum aromatē uero
accendantur. In dulciarijs igitur attenuantia, & aperientia, cum acetosis commode
admiscuntur. Stomachicos & epaticos sanat cameli lac, pistacia quoque iuuant. Auel-
lanze quoque montanae praesertim, Vicentinae oblongae, tenuis corticis, laudatissimae,
temperatae caliditatis, boni alimentis, quae & suauis poros faciunt. Inryba hortensia
& erratica laudantur, leuiter enim refrigerant, & astringunt: iecur ob id calidum tem-
perant, & amaritudine abstergunt, & stypticitate corroborant, cum melle urina ci-
unt. Seris quoque utraque utriusq; iecoris peculiariter prodest, ex calida ac frigida causa.
Inuenio & cucumeris semina in aqua mulla iisdem utriusq; dari solita, ac inrybi succum in
uino potum, & callitrichi decoctum, caucalidem, cenanthon, succum ex flore cotoneo-
rum cum uino dulci. Troximoni, ac sonchon, laudat Paulus in omnibus iecoris malis.
Alij theriālagum cōtra omnia eius uicia. Quinque folij item succum, anagallides, cicho-
riumq;. Absinthii ac eupatorij stomachicos & epaticos laudatissimum habetur, succus
dococae scandicis ualeat. Raphanisarij semen, sefelis deum, aut trium linguarum men-
sura, semē item pastinacae erraticae. Ruta cum ficu decocta, mentha ex mullō tribus obo-
lis, pulegium syluestre, cymium satium tostum, tritumq; in aceto sanat ea uicia. Serpif-
lum ex aqua potum. Lini semen cum uua passa, Hippomarathrum, asarum, cum mul-
so. Nardus gallica ex uino uel aqua. Anchusae radicis, in uino. Centum capita in aqua
mulla, colocasia eodē modo. Mire iuuat anthemis, & succus glycyrrhizae, ex anima-
libus lupi iecur in abdica prodest, ac cochlearum usus, iecur enim tabefactum reficit, be-
ne enim alunt, si uiscosam carnē melius lixiuio lauabis, aut sale & uino, aut fursure, aqua
earum destillationib. collecta ethicis & pithicis efficaciter prodest, & sicce iocineris di-
stempēratē bis die ieiunis sumpta tepens medetur. Caro quoque testudinis, quae in ne-
moribus degit: destillant & eam alij ad eodē usus. Ranae quoq; quae bolo in lympi-
dis aquis

pariunt.

*Stomachicos
uallia.*

dis aquis capiuntur, pares effectus habent. Cæterum pulli, perdice, phasiani, turtures, merule, & reliquæ aucule pinguisculæ laudantur. Oua quoque forbilis, ac passula, uel alia passila cum nucleis comanducata. Aratum iocinora musti, amygdale subamare profunt, oppilationes enim aperiunt. Pistacia cum passula comanducata medentur epatici. Malaq; cydonia, ex Cialento & Dioscoride. Inter aromata schœnoanthos, cinnamomum, casta, xyloaloes, rhaporticum siue rhecoma, ballimichon & scolopendrium, balsamum, acorus, & crocum, nam terebinthina abstergit & aperit, iecur leporis aresatum, peculiariter sanat epaticos. Vinum denique uetus non mulcatum uisum defectus epaticis ac stomachicis subuenit.

Vinum cœcum
nisi epaticis.

Quæ epatici uiuenda sunt.

Cap. XXVII.

A vitales provincie & auster pariter uentis, aut notius, & gelide quoque regio-
nes, uentis que frigidiore, metus & irascentia cum animi tributa epaticos & sto-
machicos ledunt, lassitudines uel equitando nocent. Frigide nationes, balnea alumina-
sa, & diutius æstate meridiani plurimum obest. Sicut & multa uigilia, uiscosa omnia in
cibus damnantur, nam oppilationes & parant. Parnacea crustula efficaciter ledunt, & pa-
stilli. Vinum dulce, mustum præsertim perniciosum habetur, si modus non est. Far uero
in cibarijs, puls & triticea polenta nocentior est. Alica uero laudatissima est, ac panis æ-
zea, siue hordeo. Legumina mala sunt. Inter fructus, que inuse appellatur ab Aegy-
ptijs in delicijs, mucosæ naturæ existit primo gustu, uel mihi gustanti nauseosæ, cortex
demitur, ut ficis; magnitudine parui cucumeris, fici caro est, sine ullo semine, decerpæ
per se maturescunt, & flauis fiunt, immature uirides, sapore ficis proximæ, incolis auidè
expetuntur, nobilibus præsertim: cortex in aceto impellitur, uires exacuit, propagine se-
runtur, in annos durant, hyeme folia decidua; ad dulum passum altitudinem extollitur,
trunco foliaceo palmæ naturæ, folijs in modum palmæ comitantibus, mixæ longitudinis
inter fara dulum passum quandoque ampliitudine, pedali latitudine. Ex uentro de facili
disumpuntur, ex media cervice, ut in palma conspicitur, terni aut quaterni rami pro-
deunt, dolum pedum longitudine, ex quibus nervosæ mures oriuntur, que non pariter
maturescunt, calidæ & humide naturæ, pectoris ob id ardoribus profunt, & pulmonis
& uelut malis, uentrem emolliunt, si modus nō est, iecur oppilant, augere conceptum
trahuntur ab Assyrijs medicis, renibus profunt, & urinam ciunt, & uenerem excitant.
Tenuiores reges Neapolim transferre ætate nostra, cœlo aduersante. Sed pomæ quotq;
armeniaca damnantur, facile enim putredinem cōtrahunt, & dulcedine uiscositatē que
iecur oppilant. A lassitudine æstate præsertim, frigida multa subito hausta, uel a balneo,
aut fella uenerè, exitialis est. Lecori præterea nocent uetus frequens, infuso sanguinis, ca-
tharticum uehemens, aut uentris profluuium. Inter pharmaca euphorbium, scammoni-
um, coccum gnidium, tithymali genera, colocynthis, cucumeris erraticus, draconion, cy-
damnos, & uterque elleborus. Et aloë aut uerus aut adulterata iecur offendit, iuuat clo-
ta Tamarindi, ac balani kebuli præsertim remedio sunt.

aperiunt;

huic fructus.

memoria
nisi ha mudo
at migo

Frigide quibus
nocent.

Ad imbecillitatem ostensionem iecoris in communi.

Cap. XXVIII.

Si inconcoctionis imbecillitas affuerit (ut de uictus ratione ac alijs auxilijs aliquid di-
scamus) cibus boni succi, ac facili concoctionis diligendus est. Sed magnam medi-
cinæ partem in se continet uita passila cum nucleis bene comanducata, astingit enim ma-
turæ, que, ac pariter abstergit frigide ac humide distemperantis, ac fluxui loturæ similis,
ac immineit subuenit. In calida ac humida dyscrasia, uinum mali palmici, cum nucleis ue-
hementer expressum. Hordeacea in calido per se distemperamento, cum melle uero fr-
gido medetur in illo mala cydonia, punica, pyra, præterquam in perditâ oppilatione. Po-
tiones uero morborum pariter origini respondere debent. Plurimum tamen leuiter ex-
calcfacimus; attenuamus, aperimus, maturamus, ac parum astingimus, si itaque altera-
mus, ac materiam digerimus, propterea spicam, folium, glædem muscatam, coriandrum,
mastichem, calamum aromaticum, cyperum, & similia interporamus. Ea ante cibum, uel
cum ipso cibo offerimus. Errant qui a cibo aut merum bibunt, aut aromata assumunt.
Indigestum enim succum ad membra properare cogunt. Rerentrix iisdem ferè cibarijs
restituuntur. Sed ea præferuntur que moram sponte naturæ trahunt, qualia sunt gallina-

Vne posse
uir.

ceorum iecora, aut hœdiana, anserum alæ, ac uentres, & anatum iuuenum præpinguis, uinulina quoque caro, ac hœdina laudatur, oui que luteum tolli indurefcentis, in ijs & astringentia, ac leuiter refrigerantia addimus. Calida ob eam causam acra & mordacitiam, attenuantia, ac aperientia cauenda sunt. At si ea uis nimium retinet, cōtraria ē diuerfo medentur. At infirmitati reteritricis profunt rosa ac balaustiorū folia, pro quibus cytinis utuntur officinæ asperioribus, ualet & hypocythitis, acania, & similia si calidiuscula reputaretur distemperantia. At attractrice uis infirma, leuis inde materia, ac facile penetrabilis, sine ulla astringitione, necessaria est. Si uero aperientia admiscenda sunt, quod sua uiter condit, imponimus. Calida enim actu esse debent cibaria, uinum album, odoratum, ac tenue, ac subdulce laudatur. Sed si crassa fuerit materia uiscosa que ea moueri debet, tum aromata subinde placent, exigua stypticitate addita: sed cauendum est ne modum excedat, propterea nonnulli empiastris uti malunt, aut epithematis, aut unctis. & si ea uis potius cauo quam gibbo sedem habere dixerimus, ob eam rationem aperire, & præsentis oppilationes & imminentes opus est. E diuerso immodica attractiō uis, crassis uiscosis ac stypticis curatur, siue cōdimentis, cui nec liquida conuenit materia, tepentia offerimus aut omnino frigida. Expultrix uero inualida ijs que facile digeruntur, uel quæ attenuant, uel calefaciunt, addito quod leuiter astringit, qualia acuta sunt & aromata, quibus torpentis potentie uires exacuiuntur, ob id crassa materia uiscosa que cauenda est, sic & styptica frigida que, & quæ torporem inducunt, uitanda sunt. At si in contrarium labitur distemperamentum, contraria imperamus remedia, interea membra uicinitate coniuncta, quæ uis sua inualida humorum superfluitates segriter recipiant, calidis aperientibus seruanda sunt. Fellis igitur meatus, lienis, renum, uel felle, intestinorumque aperimus, ac excalefacimus. Extrema que membra quotidianis frictionibus reficimus, potos aperiendo. Sed in omnibus causis distemperamenti qualitas in primis obseruanda est, cui contrariæ remediorum qualitates refragantur. Iecur enim interdum pro digestionis & attractionis munere aliquantisper (ut dicemus) refrigerandum est, in ceteris pariter ipsarum actionum discrasijs predominantibus cōtrarijs occurrimus auxilijs. At si exigua affuerit distemperantia, nihilominus iecur actiones suas interdum infirmas habere posse credimus. Cui offensionī id medicamentum ualere prædicant autores, quod Galeno attribuitur. Continet passule 3. ternas, croci selsquidrachmā, iūnci quadrati ternas, bdellij 4. cinnamomi 3. caliz 1. spice 4. schennoathi 3. s. myrrhe 6. gūmi cedri totidem, mellis 3. binas, uini odorati quantum opus sit ad omnia cogenda. addunt alij nec temerario ausu opij, ac seminis hyoscyami ana drachmam 1. Aliud ad idem ualens, lacte elote, aristolochie, aloës ana 3. s. succi eupatorij, succi sceniculi, seminis atriplicis ana 3. s. absinthij 3. s. seminis seris satiuæ, seminis anethi ana 3. 1. seminis apij 3. s. tunia & cribrata cū uino digerantur in orbiculos, uel leuissimum puluerem rediges. Diligentiores nostri calida ultra gradum tertium, frigida citra secundum contineri debent. Peculiarem uim ad omnes iecoris affectus iecori lupino inesse tradidere multi, si ex uino sumatur, si adest febris ex aqua, lingue mensura. Ea interea euaporatio subuenit, caliz, cinnamomi ana 3. s. spice, solij ana 3. 1. absinthij, eupatorij ana 3. s. seminis seris 3. 6. in uino seruesiant albo odo rato, cū aquæ cichorij tertia parte. Spongæ decocto infuse calido & expresse imponatur iocinori. Emplastrum quoque huiusmodi placet impictum, cyperi, mastichis, thuris, spice, gallice muscatæ, conus eupressi ana drachmam unam, schennoathi, eupatorij, seminis apij, sceniculi, anisi, scolopendrie ana drachmas quatuor, olei nardini, olei schenanthini, ceræ quantum satis sit, dum ea ad unitatem rediges, acetī unciam superinfundito. Quidam iecur agninum, aut hœdinum calidum discerpto animali eximūt, & iecori imponunt, dolores & oppilationes impugnat. amomi decoctum iecori subuenit ex Dioscoride in potu sumptum. Imbecillitati medicatur rheuponticum in potu datum. Chamæpitrys oppilationes sanat: Imbecillitati ex acetī acrimonia id medicamentum iuuat. Passæ non dempris nucleis, glycyrrhizæ, radicis eryngij ana pares portiones, cum saccharo syrupus fiat, addes paulum mastichis. Inungitur eo iugueto, quod efficaciter prodest, lenissimum oleum ac anethinum, cum ceræ exiguuo concorporantur.

De qui-

Retritrici potes
tienda affe
ctia que pro
fuit,
Attractrici la
sa profolia.

Expultrix iecur
bide que adhi
benda.

Medicamentum
Galeni ad iecur
infirmum.

De quibusdam peculiaribus remedijs ad iecoris uide, Cap. XXIX.

Terebinthina inquit Galenus, misce iecori auxiliatur, alium soluit, oppilationes aperit, nec putrefieri humores sinit, ora arteriarum & uenarum reclusa patefacit & repurgat. Peculiariter auxiliatur missio sanguinis si plenusculum corpus est, ex manu dextra inter minimum & sequentem. Si ceteri humores educendi sunt, suis portionibus prius preparabis. In materia phlegmatica agaricum damus utiliter, in cholera succum eupatorii, aut absinthij addito rheumapœico, uel eius infusione. De corruptione digesti onis communis medicorum consensus est, de ceteris actionibus corruptis nullam autem res curationem afferunt. Comprehendi enim uix potest si separatim contingit. Sed de opatijs aliqua mentio hoc in loco reddenda est, quibus in nimio sanguinis profluvio uti solent, aut cum potentia expulsiua fluxum concitaret periculosum, & in calida praeter tim causa, in longis quæ morbis, uel si cetera remedia non profecerint. Quale Philonij nouum est, iuuat enim iecur infirmum. Fluxui namque sanguinolento nec subito remedia afferenda sunt. Saepè enim obesse solet intemperata sollicitudo. Tribus enim causis abstinere manus debet medicus, si fluxus ex infirma attractione oritur, tum enim styptica non sine magna iniuria offeruntur, deinde si à corruptionibus humoribus fuerit malum, eos enim intra iecoris uiscera inuadit, postremo si ex iecoris aut mesentericarum oppilatione fluxus ortus fuerit, tum enim styptica accretione humorum fluxum suspendit exaltat, ac paulo post uires fluxus ampliat, & oppilationibus multum uitium adijcit. Tum enim aperta probamus styptics modice additis. Alioquin quæ fluxum cohibent hæc dubio subueniunt.

Terebinthina
uirtus.Humores quos
modo sunt pura
gendi.Opoterum
usus.Quibus causis
fluxus cohiben
di styptici non
sunt.

Quomodo uenarum & membrorum actiones ledantur, Cap. XXX.

Naturales actiones tam uenarum quam membrorum omnium, aut ex magna parte auferuntur, aut leuiter diminuantur, aut plurimum corrumpuntur, addunt alij & quantum uiduum, hoc est si immodice superabundant, quod in stomacho & iocinore uberius dictum est. Scitum ea percurreremus ne in aliqua parte desit medicina. Accidit enim membris ipsis Auteroe demonstrante, tria incommoda, aut enim nutriti uirtus magna ex parte desit, ut hec tics contingit, aut diminutione defraudatur ut in antiqua tabe aut macie siue senili atrophia uidemus: aut plurimum corrumpitur, ut leprosis quibusdam, & morbo gallico correptis aliquibus euenit. Quod ex damnata membrorum habitudine, aut communicatione stomachi, & iecoris improbe digerentium: in quibus succi digestio admodum deprauatur. Ex mala interdum contagione id malum euenit, sepe ex damnata cibi materia. Cum plurimum tamen iecoris infirmæ impuræ concoctioni, aut alieni atram bilem non recipienti, aut mala mesenterici membri habitudine. Cum plures uero huiusmodi causæ conueniunt, ad hominis perniciem, pessimam morborum foeditatem, quæ rarò impugnatur, aut nunquam uincitur, inducunt, uenarum plurimum morbi iocinoris uicta sequuntur, nec nisi profluvio suapte natura tentantur, irritata expultrice potentia, aut sanguine turgentibus receptaculis, & membra pariter uenarum uicia affectant, ex malo habitu, singulari, aut composito, uel materiali causa, quæ corrupta est, unde membra uiciantur. Intercedit renum & uescicæ meatuum oppilatio uirine, repercussio ad membra humore, quod sepe renum imbecillitati attribuiumus, uirine enim salislagine inficitur sanguis, si quæ præterea cutis poros interclusos habent, quibus perniciosus sepe uapor diffunditur. Pueruæ propterea habitudines si superuacue reperiuntur, actiones ipsas destrunt, calida namque siue simplex uel materialis, uenarum & membrorum digestionem corrumpit: retentricem quoque ac expultricem offendit, utrum attractricis uires excitat. Frigiditas quoque ipsam digerendi ac attrahendi potentiam, aut comminuit, aut maxime destruit, utrum temperata frigiditas quæ modum non excedit, expultricem, ac retentricem corroborat. At siccitas uehemens digestionem conturbat atque comminuit, attractionem quoque atque expellendi uires retum dit retentricem uero conseruat, & augeat. Humiditas denique uehementior, attractricem, ac digestiuam uirtutem languescens interdum reficit, ac nisi modum excesserit, neque expultricem offendit. Harum offensionum notæ iam supra denariæ sunt ubi de iecoris qualitatibus egimus. Carolus Brochonus Bassianensis legum sectator noster, olim

Incommoda quæ
accidunt mem
bris.Caliditas quid
nocet.

*Medicamentum
ad multa effu-
sionem.*

manuum quadam foeditate excruciabatur, quem absinthio recenti & aloë, addita mastiche confectis pilulis, quotidiano usu sanauimus. Sed aliud medicamentum obiter ad eas ferme omnes causas idoneum afferam, quo digestionem stomachi, iecoris, uenarum, membrorumque procuramus, uultum iuniorem, corporistque decorem & suauitatem præstat, poros aperit, sanguinemque repurgat. Habet spice cinnamomi, ligni aloë, rosarum rubentium ana 3. i. lacce eloce, garyophyllorum, sandalorum citrinorum & rubentium, scobis, thecorix, maioranæ ana 3. i. anisi, fœniculi, mastichis, asari, carpobalsami ana 3. i. schœnoanthi, chamæpytis, spodi, phu, ami, cymini, grongi, cumilæ ana 3. s. melis aut sacchari quantum satis sit, ad omnia cogenda, quæ prius tunda ad leuissimum puluerem, ex uino tenui ad drachmas ternas sumi debet.

De iecoris oppilatione.

Cap. XXXI.

*Itala ex oppila-
tione proueni-
t.*

Iocinoris oppilatio emphraxis à Græcis dicitur, cum uenæ intus oppilantur, propter ea officialis dicitur morbus, maioris certa origo, materia enim crassa aut uiscosa meatus obstruit, unde sanguis libero transitu impeditur: uel in ipsis iecoris uenis, aut in ipsa membri substantia, sed in cauo plurimum, in gibbo raro euenit. Ibi namque ubi illa iam ap- pellata porta succi excrementum relinquitur. Cæterum omnes pariter meatus obstruari posse haud dubium est, ex ipso exundanti sanguine si corpus turgidum fuerit, ex frequen- tibus conuiuijs, multa que crapula, aut si naturale hæmorrhoidum profluium, aut men- sium foeminarum subfiterit, meatus obstruantur. Ex abscessu interdum euenit, aut dure- scente materia in lapidem: uel si uenarum conceptacula naturaliter angustiora sint, aut confusa & inuoluta, ex inconcoctione quoque stomachi ac iecoris, & ex inualida expul- trice, accedente atractrice nimium rapaci, oppilari uenas sepe contingit. Plurimum sa- cit ad oppilationem, si sine discrimine iecur inualidum humores in se se continet, felle, lie- ne, renibusque non recipientibus. Crassos & glutinosos humores generat mustum a- trum, & dulce cõdimenta, gelu piscis, inter cibaria pestilentes boleti sunt, crassum enim humorem faciunt, palustris aqua quotidiano usu: inter fructus mespila, coma, sorba, pru- na syluestria, achrades, & castanæ. Pueri carbone assumpto sepe infestantur. grauide nonnumquam figuli terra deuorata. Balnea quoque aluminosa altringunt uenas. post ci- bum lassitudo, ac exercitatio uehemens, cucurbitule ijs partibus impostæ: aut epistima- ta frigida altringentia, non repurgato corpore. Corpora denique præpinguia facile op- pilationibus tenentur.

Note oppilationis communes.

Cap. XXXII.

*Note ex urina.
Oppilata gib-
ba partis su-
perioris.*

Si facies & corpus reliquum liuore discoloratur, aut aureo, uiridi que ac atro colore infusatur, quod ictericis cacoeticis que contingit, iecoris oppilationem demon- strant. Ex pituita pallore squalent membra, ac tumescunt genæ, labia, & pedes: urina da- ra albaque cernitur: ex bile citrea, aut glauca herbacea ue demittitur. oppilato gibbo uri- na modice redditur, ac aquosa perlucida que in qua nihil ferè substantiam anhelitus dis- ficilis est, ac tussis arida infestat, tument enim in dextris præcordia, iecore nimido suppre- muntur, alijs præterea nihil reddit, aut tantum aridum. Si in cauo uisum fuerit, alijs si quida ab inde fluat, peisanæ haud dissimilis, sanguinolenta interdum conspicitur: ex utraque causa eadem signa permixta apparèt. ex apostemate grauissimus dolor ac febris adest, ex cauo præsertim intolerabilior, ex uento minor grauitas pendente iecore excruciat, nec id perpetuum est, resolutum interdum spiritu leuatur æger. In oppilationem si frigida bi- bitur, ab ambulatione præsertim dolor ingens iugulum subit dextrum, ac pulsus pluri- mum agitur: tempora continuo uenarum pulsu percipiuntur: crura mira imbecillitate lassescunt, cibus in uentre difficulter conficitur sanguinis inopia.

Signa diuersarum oppilationum iecoris.

Cap. XXXIII.

Si meatus iocinoris interfores oppilantur, uenæ tument, ac rubicunda cutis remanet: Si præterea membra amputata fuerint, aut profluvia in tempestiue subfiterint, aut fre- quens crapula antecesserit, facile sanguis augetur, et membra turgida fiunt, unde humo- res putrefiunt, & febris accenditur, aut abscessus innalescunt, ex quibus certa hydrops oriri solet, si uisum ex felle, aut atra bile contigerit ex quibus cutis felle, aut atro colore suffunditur, suo dicitur loco. Causa iecoris & portæ oppilatio ex retinentorum natura digno-

diagnoscitur, gibbi uero uitio tumor in dextris conspicuus est, ac urina copiosior effunditur. bilem indicat si vis uehemens, pruritus corporis, urinae ardores, punctiones, que, sebris ardentior, pulsiu que frequens. Ex glutinosa pituita uespere pedes tument, & primum digito uestigium remanet, mane discutitur omnis tumor, pulsiu mollis est, ac laniquidus, sine ulla sit, ac cibi appetentia aeger est, salua os mader. Humore magna ex parte consumit febris, si aderit. Ex uento distenditur membrum, ac dolor perperius non est, ut diximus, uerum ingens saepe excruciat, nec facies discoloratur, nec aluius, nec urina ullum indicium affert.

Oppilatio iecoris oppilat.

Cap. XX XIII.

Hvic palustre solum frigidu uitandum est, uel si austro perflatur, balnea ieiuni duntaxat intrent, a prandio & coena non protinus ambulent, ne lassitudinem sentiant, sic nec perfrictiones iuuant, non meridari licet, nec a coena protinus somnum capiant: ac in dextrum latus accumbere inimicum est: in potu frigida nocet, magis que si falsugine tentatur, uel quoquo modo impura sit, fontana laudatur, aut coelestis, quia subiq Venerijs uimur, maxima plebis interdum inopia, ex subgrundijs per tubos in cisternas demittitur, sed harena dulci prius purgatur salutari potu, aluminosa sulphurata, & damnat, aut nitrosa. Fons est Rherymnas uersus in litore, Alimtrum uocant, sapore salus, bibentibus perniciosus, bestijs que ingratus. Vinum si opus est, non nisi lymphidum, & clarum probatur, non multum uinum, praesertim si febris aderit. Panis marina aqua factus, nocet, nam & unissimam praestat materiam in cibis: nec alia de causa opportuniora morbis (ut tradit Plinius) corpora existunt, si fermento oppilat. In summa, cuncta cibaria glutinosa ac crasse materiae nocentiora sunt, caro uelut bubula, uaccina, agnina, ac hyrcina, inter pisces que mollia dicunt, selache item a Graecis dicta, pestiferam materiam praestant, murene, anguilla, congridi, permitte sissima habentur, lac, caseus, pedes quaedrupedum, & uiscera dicitur materiae existimantur. Inter frumenta, oryza, ac far, ac id genus quod gallicum dicitur, nos scandalum niddissimi granij, id scandalum ager Veronensis uocare creditur, sed aliam semper laudatissimam excipimus. Dulciana ac lactaria in primis damnantur. Lac quo crassius est, eo nocentius, a quo serum exiguum secernitur, nam plurimum casei continet, cameli laudatur muliebri proximum, illud epaticis, calculosis, ac lumborum uitijis nocet. Palmarum natura prae pinguium oppilat, si extoto non maturae sint, siligo cum lacte in pultem parata, eadem uitia facit. Ea in uniuersum pro epaticis dicta sunt. Ar a calida causa, indibum, cichoniu, sonchos, feris utraque, lactuca, beta, que ad mensam ueniunt, inter oblectamenta, lupus ac asparagus, oxyis & acero faberba. Inter obsonia, hoedus, pullus gallinaceus, uisulus, que laudantur. In coena pista na hordeacea prodest, si foeniculi radix, aut apij prius incocta sit: efficacius oxyis accharo addito. Pro rusticis & plebe fabam non improbant, uim enim abstergerendi possidet, materiam tantum crassam continet, ac uentum generat. In esca cucurbita datur, alica, que, prima, que mensa melopepones albi dantur innocui, ac eorum semina in cibarijs preparata dempto cortice. In secunda mensa, uua passa, siue passula dicta, cum auellanis bene in ore confectis, iuuant epaticos, si vis interdum hordeacea frequenter potu leuatur, sed parcius bibenda est. In frigido uero affectu iecoris sereno coelo, ac calidiori habitadum est, corpus exercitatione aliquantisper uegetandum est, ante cibum uigilare utique necesse est, nimio enim somno torpescunt sensus. Panis in ea causa cum fermento, sale, cymino, foeniculo, aniso, uel similibus bene subactus laudatur. Vtiliter additur pro plebe lupinum farina, aut erui: cunctis ciceris decoctum medetur. Porrum in cibis salutarem facimus, ac allium per se, foeniculum item herbam, & apium, uel petroselinum, uel hippocistinum, organum, & mentham. siue calamintham. Inter acrarum thanum, quod alij thammum inancem uocant, amarum subrubrum, que folij hederæ similia, in magno nunc usui, inter lupulum & asparagum similitudinem gerit, conuoluendo se arbuta scandit, radice foris nigra intus alba & lactescens, crassa, tenera, qua Veneri ad frictilla utuntur iucundo sapore, cum farina & aqua tunsa distemperatur, tamarum uulgo uocant, a bacca rum forte frequentia, rami nia aliqui uocauere uuam, quam fert uberrime, uindemix tempore rubentem. in apricis enim nascitur: mirum est radicem ad obsonia experi, acinos

Indicis lili.

Ango.

Gallicum fer Scandela.

Calidiori iecori conueniens.

Vua uetivida.

os & fauces, ut ignis inurere, pituitam enim præter modum extrahit. Si succus adiorum in guttur forte exciderit (ut interdum euenit) protinus strangulat, tanta est arboris vis. Hanc esse crediderint nonnulli quam uiam taminiam uocant (ut Plinius tradit) à Græcis ampelofagia uocantur, spissis & cædicanibus folijs, geniculata, rimoso cortice, ferè uuas rubentes, cocci modo. Sed ad aliam causam reuertamur, quæ frigida est, quamobrem calidiori coelo, ac sereno habitandum est, ubi mediocri exercitatione ante cibum opus est, ac uigilijs, panis quoque cum fermento, sale, cymino, sceniculo, aniso, aut rosina rini flore bene subactus esse debet. Pro plebe cum lupinorum farina, aut erui utilis est, sed in omni fortuna cicoris decoctum quotidiano probatur usu. Porrum in cibis addimus siue capitatum, siue sectile, apium, sceniculum, origanum, petroselinum, hipposelinum, mentham, & calamintham. Asparagi & cappares cum oxymelite dantur ante coenam: nam lienis & iecoris meatus aperiunt. In secunda mensa auellana bene ruse, ac pistacia per se, uel cum saccharo mirè ualent. Plebs alio iuuatur cocto, uel ficu arida cum iuglande. Amygdalæ amarae (ut Galenus scribit) efficaciter aperiunt, & humores crassos dissolunt, uinum uetus potum prodest, si tenue est. At sanguinis copiam abstinentia uincit, in qua res tosta damnantur, & succulenta iuuant: imponuntur uoliter quæ aperiunt. In membri ariditate ac consumptione quæ emolliunt medicantur, cætera ex superioribus querenda sunt, ubi de paruo iecore egimus.

De curatione oppilationis iecoris,

Cap. XXXV.

QUæcumque aperiunt, summam huius uitio medentur. Potiones ad id efficaces ex utralibet feri conficimus à saccharo, addimus ad diluendum aquas siue succos, cichorii, sonchi, intybi, plantaginis, cuius semen utile esse perhibetur. Strychnæ mire medetur, & quæ uesicaria in eo genere dicuntur, magno folliculo, intus ut cerasum, rubente acino. Laudantur & consoliui folia cocta ex aceto cominanducata, lupusque salictarius, ac asparagus, & quam lini podagram uocant, necar enim circumligando se, aliqui linodeimon appellant. Iuuat & capni herba aqua uel succus ori ingratiss, quem sero caprino simul hausto mitigant. Valet bera & epatica dicta, siue lion, herba apio latior, ac pinguior, in aqua nascens, nigra, copioso semine, sapore nascitur, prodest in cibo sumpta, aut eius decoctum, aut semen à uino drachmis duabus & atriplex quoque mederi creditur: nam iecoris, ut Galenus demonstrat, obseptos aperit meatus, siue eius semen. Succus glycyrrhizæ sanat. Cucurbita in cibo, ac melopeponis semina, & cucumeris quoque & eius generis qui ingens est ac rotundus, molliori carne, semine nigro, aut rubente, a quosior omnibus est, mirum in modum refrigerat, æstibus idoneus, siciam uocari uideo, batecam uero barbaris appellari haud dubito. Profunt et cucumeris anguini semina, ex integro hordeo, uel ex eo quod glabrum dicunt. Cretenses nudum uocant. Aqua mane summo pota iuuat ad iecoris oppilationes. sed lacte cameli nihil utilius creditur: cum caprini seris parte, uere præsertim, cum medicantur ubera pascuis. Aestare in oriente caprinum lac perniciosum est, ac graueolens, quandoquidem capræ anagyro uescantur. His accedunt ex simplicibus quedam temperatiora, qualia sunt callitrichon, asplenon, scolopendria, adianton, schœnoanthos, betonica, acorus & agni semen. Pistacia aperiunt & abstergunt, ut Galenus scribit. nuxes auellanae non improbantur, & si capris doctorem faciant, pinguedini tamen corporis conferunt plus quam sit uersimile, ut tradit Plinius. Ex calefacientia uero sunt asarum, aristolochia, pollium, iris, centaurium, eryngion, chamædris, daucum, semen pastinacæ, gentiana, scylla, aloë succus, siue lachryma, imula, iuniperi bacca, origanum, aromoracia, nardus & rosmarinum. Ex compositis potione afferam exempli gratia, in calida causa, seris utriusque cichorii, sonchi ana M. ss. si, lupulorum, lactuæ, capni ana M. i. hordei integri, uesicariæ ana ꝑ. i. glycyrrhizæ, callitrichi, grogi ana ꝑ. 6. radicis sceniculi, apij, asparagi ana ꝑ. 2. in aqua fontana ebulliant & percolato succo, adde sacchari quantum satis sit, in eius decocti pondo rhecomæ drachmas quatuor conficito, & spicæ obolus sex, linteolo raro cum decocto imponatur, ut sine coctura abijciatur. Aliud medicaminis genus, quod Aesclepiadi Galenus ascribit, habet radicis cichorii, ac eius quæ chamæpytis dicitur, drachmas 8. cum melle cocto conficito, drachmæ binæ ex aqua dantur, silicis item succi sesquidrachma, mellis ternæ, mire enim aperit,

Ampelofagia.

Lini podagra.

Hordeum nudum.

Potio idonea in calida causa.

aperit, nec ob id excalfacit, diarhodon tragema interea, aut tria sandalina, rhodofaccharum que recens ex aqua lupuli iuuat: aut cichorii, tamaricis flosculi cum ciceris nigri decocto meatu aperiunt, & urinam cient, sambuci que flores è caprino fero nam si in se dant, & iecoris & mesentericaru uenas aperiunt, & urinam mouent: phthysicos & hystericos sanant. Que sequuntur, portiones temperamentum magis excedunt. Qualis acetosa composita è calamentho, & eupatorius syrupus, oxymel scyllite. Accedit & gentiane compositio, continet gentiane, piperis ana ʒ. i. folij spice, aristolochie rotunde, asari ana ʒ. 4. apij ʒ. 4. mellis libram, huius semiancia, cum radicum decocto sumatur. Lac cum hyssopo, pipere, zingibere que efficaciter sanat iecoris oppilationem. At inueterato uisio ex crassa materia, cholerica, ea mixtura utilis est, succi pui eupatorii, prassij, centaurij, artemisie, amaraci que ana ʒ. 4. ubi agarici, epithimi, asari, aristolochie rotunde ana ʒ. 2. una ferueant, & percolatis addito mellis quantum satis sit, & cum radicum decocto propinandum maturinis dabis.

Epithema ad iecur oppilatum.

Cap. XXXVI.

*Oppilatio ex
causa calide.*

SI ex calida fuerit causa id epithema ualet, aquaru seris amarz, cichorii, scolopendrie, lupulorum aquas portiones habet, in quibus absinthium, grongos, schennoanthos, melilotum que infundantur, ferueant una, exinde succum exprimito, spongia aqua repenti infusa ter aut quater ante cibum imponuntur, & emotis spongijs, ex unguento sub inde inungatur locus dolens, in quo olei uiolacei ʒ. i. & semis, amygdalini amari, uiolacei item ex lutea uiola ana ʒ. s. acceti tantundem, cum albæ cere drachmis duabus, tum schennoanthi, spodij, gongri ana ʒ. s. tusa induntur. Alia temperantior euaporatio, continet aquarum sceniculi, apij, chelidonie, cichorii, lupulorum pares portiones, superinijci to, ut simul ferueant, meliloti, cyperei, calami odorati, grongi, seris seminis ac schennoanthi, omnium plusculum cõijcitur, & euaporatione facta, eo quo diximus modo oleo nardino, aut irino inunges. Sed ijs calidiora sunt, quibus membra fouebis, habet apium, sceniculum, asarum, gentianam, hyssopum, calamintham, apij semina, & petroselinum, eo modo feruefacto, inungito subinde rutaceo, irino que oleo. Inter emplastra iuuat quod è meliloto fieri solet, aut simile habet enim seminis anisi, sceniculi, petroselini, asparagi, dauidi, gustici ana ʒ. 4. polij ʒ. 3. farinæ lupinorum unciam cum uino amineo, & aceto, & mel se concorporantur, uel scenugreci decocto, demum oleo nardino inungito.

Communes obseruationes in curatione iecoris oppilati.

Cap. XXXVII.

SI sanguinis copia uitium id contigerit, ex iecoraria uena sanguinem mittere expedissimum est, deinde que inter digitum minimum & sequentem sita est, minus enim uires exhaurit, alij que ad pollicem & indicem media fertur, præferunt ex talo, uero si fecerit menses diu hærent, aut hæmorrhoidum profluvia consuetæ, aut si uenis frequens derelicta fuerit, aut exercitatio intermissa. Cæteri ægri uires considerandæ sunt. In deiectione uero uentris leui omnino cathartico in eo affectu opus est, uehementiori enim offenduntur, nisi natura parum obsequens fuerit, que interdum difficulter mouetur. si uires enim deijcit hiera picra, agaricus, polypodium, absinthium. Vehementiora sunt, theodoricum, hieralogodion, catapocia aggregatiua, rhecoma, ac medicamentum Indum. In quocumque præterea medicamine spica admiscebis, qua peculiariter uires membris reficiuntur. Cum aperientibus quoque quod leuiter astringat, ut dictum est, aliquantum admiscemus. In omni autem medicamine à temperatis semper inchoandū est. An imaduertendum est, in omni huius membri refrigeratione, nequid intemperanter fiat, nimium enim refrigerare periculosum est. In omni oppilatione uiscositas humoris si qua est recidenda, uel crassitudo attenuanda, deinde abstergenda est, sollicitissime. In causi oppilationis, uentris deiectione opus est, in gibbi uero urinam cienti necesse est: in utroque affectu ex utraque uia remedium querendum est. Si uero contumax materia fue-

*Oppilatio ex
sanguinis co-
pia quibus cu-
ratur.*

*Sine molestia
alium solum
tis.
Cathartica uero
bruantiolepe.*

rit, ea prius digerenda est ac præparanda, optime enim aceto
sis portionibus digestio procuratur,

ex Galeno

Catapocia ad iecur oppilatum, hiere picre ʒ. 2. agarici, epichymī ana ʒ. 3. zingiberis, spice, zedoaria, alari, calix, cinnamomi, croci, succi eupatori, succi absinthij ana ʒ. s. aloē. ʒ. 4. cum apij succo in pilulas digerantur tūsa, modus est ad drachmas duas ad dunt alij sagapenij drachmam. Inter simplicia peculiare effectus habet, nardus, grongus, callirichon, in aperiendis meatibus: & urina cienda, nardus romana eodēdē prestat effectus. Agaricus uero tam caui quā gibbi uias aperit, simili modo & eupatoriū, ea tamen remedia mutua esse solent, nam si unam ciere difficile est, uentrem subducimus, ac ē diuerso: at si ambo difficilia pariter existunt, uomitū uulter excitamus. Iam & clysteris infusioijs quæ emolliunt, aut uehementer trahunt: a cauo enim membri facile materiam auertunt pari ratione & cucurbitæ umbilico impostæ materiam inde auertunt. In toto ferē curationis tempore membrum ipsum perseveranter aromate & stypticis reficimus: cum aperimus, auertimus quæ, uentrem, urinam quæ ciemus. At si ex apostemate fuerit, in sequenti libro dicemus. At si in uis innata intus caruncula fuerit, aut verruca irremediabile malum est. Syrupus in causā frigida & crassa materia habet poly-podij, raphani ana M. l. radices fœniculi, apij, petroselinī macedonici, eryngij, urticæ ana M. 4. calamithæ, hyssopi, origani ana M. 2. glycyrrhizæ ʒ. 2. in aqua feruēfacto, & linteolo percolato succo, adde mellis et sacchari quantū opus sit, adde schœnoanthis, nardi, cinnamomi, ac calix paulum. At si febris affuerit, aperiētia temperantiora esse debent, calida enim lædunt: si uero cum oppilatione uentris affuerit fluxus, styptici uni periculosum est, aperire enim omni studio summum præsidium habetur. Hinc ad iocinoris alia uia transcamus.

Verruca in loco
pericula.

ALEXANDRI BENEDICTI VERONENSIS PHYSICI, AD MAXIMILIANUM CÆSAREM AUGUSTUM IMPERATOREM INUITIS. De iocino- ris uulneribus & abscessibus, Liber XV.

De iocino percusso & de signis.

Cap. I.

Si quando iecur uulneratur, plurimum refert, an discissum sit, an acuto retuso uel telo apertū, peius est quod collisum uel aliqua ex fibris præcisa sit, uel si aliqua abscessa parte sit, alia dependeat. Quinetiam refert aliquid anni tempus, ætas, & corporis habitus, uel uitæ propositū: uer enim omnium saluberrimum est, adolescentia senectute facilius sanescit: infirmi habitus periculosissimus est, parum tutus est, tenuis atque imbecillus, nimis quæ plenus: corrupti habitus, integro inualidior est, exercitatus quæ robustior: iners uino, ueneri quæ deditus, obnoxium reddit corpus. In iecore aut uulnus uicinum est & in aperto, aut penitus penetravit, aut uenas quoque magnas aperuit, aut minimas percussit: uulneratis fibris uentris duntaxat cauium cruore copletur. Gibbo percussio cruenta efficitur urina: cauo uero excrementa sanguine concreto mixta emittuntur: si in ambas penetravit partes, utrinque cruor apparet. Amplas uenas apertas profluūa ueriora ostendunt, quibus nec minus uenter completur. Ea uulnera letalia habentur. Fibre itæ quandoque sanantur, uel si præcidentur, non irremediabiles interdū creduntur. Collisum iecur, aut laceratum letale, quod tormentis nunc sæpe contingit. Celsus iocinoris percussū ea signa demonstrat, multus sub dextra præcordiorum parte profusus sanguis, ad spinam reducta præcordia, in uentrem cubandi dulcedo, punctiones, dolores quæ usque ad iugulum, utrinque elidia Græci uocāt, iunctum quæ ei latus scapularum os intentum, quibus nonnunquam etiam biliosus uomitus accedit.

Vulnera in iecore
se differētia.

Iocinoris uulne-
ris nota.

Curationes.

Cap. II.

Percussio iocinoris styptica & glutinaria damus: qualia in sanguinis reiectionibus dicta sunt, sed peculiariter aridæ rose binæ drachmæ ex frigida medentur, uel ipsa balauitina, hoc est purpurei in cythino flores. Emplastra quoque ex ipso iuant impedita, sed quæ in po-

in potu dantur, bene trita esse debent, penetratu facilia: quibus & aromata, & quæ urinam movent, commiscenda sunt, pro membri refectione, & ut ad urinam medicamentis referantur, cætera manum desiderant.

De icteris ista & de nobis,

Cap. III.

Conuiso & fuggillato iccore narium sepe profluvium sequitur, aut cruentus uomitus, aut urina albus, ut sanguinolenta cernitur, unde abscessus sepe oritur, lapsis ex alto fibrarum maxima ex ingenti concussione interdum loco dimouetur, quo fit ut alia propinqua uiscera uehementi dolore comprimantur.

Maxima fibra ex loco dimouetur.

Curatio,

Cap. IIII.

In sanguinis profluvio uena protitus iecoraria in cubito uulneranda est, exiguo ictu, ut sanguinem sensim extrahamus. exinde potiones dari debent astringentis potentiae: ac emplastra eiusdem uirtutis exiguo aromate adiecto, frigidiuscula imponimus. Cum profluvium subsisterit, quæ conglobatum sanguinem leuiter dissipant, damus, sed à uehementioribus cauendum est, ne abscessum irrent. Id præstat rhecoma, lacca, medilolam, quæ cum rosa. Nunc magno usui est mumia, ita Aegyptij uocat corpora bitumine afferuata in sepulchris, myrrha & aloë condi arbitrantur uel addito bitumine. eo modo regum corpora etiamnum in Saïero urbe, nobilium quæ cum quibus canes, equi, aues, uel similia quæ principibus chara ante uidebantur, in sepulchris eo modo condebantur. Nostri uarijs medicamentibus usui habent, & in Italiâ deferunt Venetias præcipue, quæ uniuersæ Italiz & Germaniz emporiū est. Mirum est corpora sepulchris priuata in corporibus nostris sepulturâ inuenire prodigioso inuenio. Ex hac mixtura oboli quatuor dantur uel per se, uel cū rubricæ armeniacæ binis: ad uulsâ contrusa, intus rupta, percussu uexata, & lapso quoque ex alto, ad reiectiones item sanguinis mire prodest. Bituminis quoque per se eadem fermè uis habetur, sistit nanque, discutit, attrahit, & pariter glutinat. nam & oculorum suffusiones, et albugines babilonium sanat. Dysentericis cum uino datur, aluum sistit. Cum aceto uero potum concretum sanguinem discutit, & detrahunt. Cum farina hordeacea ad erraticum sanguinem impellit emplastrum peculiare facit sui nominis. Sanguinem sistit, & uulnera colligat, neruos glutinat. Hæc Plinius hominum summus in omni doctrina. His propterea casibus uexatis, & imminentib. abscessibus sanguinis subita missio efficaciter prodest. Frictiones quoque, cucurbitulæ, ligaturæ quæ & ijs similia auxilia profunt. In potu subuenit rubicæ drachma cū rhecomæ pari pondere, ex uino, aut oboli duo, aristolochiæ longæ radicis, ex aqua calefacta. Arramen feruescente iocinore, balauftia cum rubrica armeniacæ cum plantaginis aqua aut strychni profunt. Sed medicamentum subiungemus, quod suppuraciones discutit, & impetus prohibet, ac profluvium sistit. Continet balauftiorum, rubricæ armeniacæ, myrræ, uicolarum, amyli ana ʒ. ʒ. sanguinis draconis, rhecomæ, lacce, bituminis ex cadaue re ana ʒ. i. s. ex hoc polline drachmam dabis cum plantaginis, rosarum & mastichis decoctis, sed dolenti parti aliud imponimus, in quo plantago, coriandri, & bitumen cum uino hyppico, aulstro subiguntur. At subinde ea inunctione utimur, mali cydonij oleo, ac rosaceo addito bitumine. Cum à suppuracione tuti sumus, discutientia sine ullo metu damus, quælis nardus est, schoenôathos, absinthii, crocus, & bitumen. In cœcreti uero sanguinis fuggillatione id illinitur, in quo bdellij, mastichis, calami odorati ana ʒ. ʒ. imponitur, croci, xyloaloes ana ʒ. i. bituminis ʒ. sandarachæ flauæ dimidia ex oleo chamæmelino bene subiguntur: si per hæc parum profecerimus, & suppurari materiam in uomicam cognoueris, præsidij tui opus est, quæ in sequenti mox dicemus. At cum fibrarum denique maxima, ueluti ex alto lapsis dimota fuerit, eo remedio mihi conuenit, in scamno ager locandus est, ubi crura uenter quæ attollendus est, plantæ quæ pedum uulidius concurantur, eo enim præsidio in locum suum redit fibra, unde dolor protinus sedatur.

In sanguinis profluvio uena sepe cœdetur.

Diminuitur albi.

propter.

frigidiuscula.

Si cui icterus tumeat,

Cap. V.

Infatur icterus, quum sub tunica spiritus ex crassis humoribus genitus inclinat: qui difficulter interdū discutitur, tumer quādoq; et mesenterion (ut tradit) adenis refertur. Cum plurimū enim ex stomacho uentus id membrū subit, aut ex uniuerso corpore, ut in febri.

Quibus cause infestur icterus.

in febribus contingit, ad id impellitur: ex imbecillitate pariter iecoris male concoquentis id vitium provenit, à vehementi enim frigore nodum ventus excitatur. Cibi quoque genera sunt, quæ ventrosa dicuntur cruda, phlegmatica, aut melancholica dicta. Membrum enim ambiens membrana seu dolore interdum extenditur, quæ magis excruciat, cum materia ipsa digeritur. sine gravitate ea poena est, ac sine febre. In amphimerinis febribus hominem vexat, quoniam calore extraneo phlegma exagitatum ventum excitat, sed in pestilenti febre id frequentissimum vitium est. At cum gibbus extenditur, ad pectus dorsum quæ extenditur. Ex cauo vero ad ventrem & intestina trahitur, mutabilis dolor est nec perseveranter excruciat, nec ob eam causam corporis & faciei color mutatur, & digitis comprimentibus ventus cedit, verum præcordia si comprimuntur non murmurant, unde quidam vomitum subesse arbitrantur, sijs urina alba spumans quæ reditur, verum si febris adest, coloratiores ejicitur.

De curatione tumantis iecoris, Cap. VI.

PARUM tumenti iocinori fascia circumligata per se sæpe subvenit ad interiora redactio calore. In omni vitium genere, quicquid frigidum, crassum, ac ventosum est, deminatur: paludes ob eam causam vitandæ sunt, ac niuosa loca: post cibum exercitationes nocent, & potiones quoquo modo frigidae, sicuti vinum multa frigida infractum, propterea meracius bibendum est: iuvat theriaci usus, ex matutinis potionibus ex insumma subveniunt, quæ in causa frigida oppilationis dictæ sunt, attenuantes, dissipantes quæ stomachi inflationes: nam & emplastra fomenta quæ quæ imponuntur, hand dissimilia esse debent. Verum in omni mixtura aliquid astringens admiscemus, qualis est nardus celtica & absinthium, syrupus namque eupatorii peculiariter datur. Diacyminum, diagalanga, pilule quæ dictæ aromaticæ, milium quoque fotu iuvat. Lentiscinum subinde illinitur oleum, aut nardinum, rutaceum pariter iuvat. At ubi materia phlegmatica, aut ex nigra pituita, digerenda, ac præparanda prius est quam perpurganda, sic demum quæ discutunt, evaporationes medentur. Cum vero de materia ambigitur, vaporisationis temperamento paulatim tentandum est, calidiori enim fomento iecur aut frigidum facile læditur, ut facile sine magno errore desistamus, alioquin materia ingentem dolorem protinus movet, quæ si deprehenditur, audacius ad vehementiora confugimus. Ex Hippocratis sententia, de loco pariter dolentis iecoris animadverendum est: nam si ad ventrem & intestina communicatus dolor pertingit, alius protinus ducenda est, ventum quæ subince discuti opus est. Contra, si sursum versus sublatus sentitur, diuretica urinam moventia prius offeremus, mox quæ spiritum discutiant. Propterea in commentarijs reliquit Galenus ex ventro crasso in dolore iecoris si febris supervenerit, facile quæ poena discutit tradit.

De iecoris phlegmone ex Galeno,

Cap. VII.

IECUR, inquit Galenus, ex ingentibus causis inflammat, percussione, cucurbita frequenter, veneno, humore putrefacto, oppilatione, ictu quæ quorundam venenatorum animalium, quibus sanguis in bilem vertitur. Meminit Galenus idem viperam olim quendam ictum, herbaceo colore suffusum, qui theriacæ quotidiano potu sanatus fuerat. Ne quæ impossibile est, inquit, naturalem iecoris habitudinem adeo corrumpi aut vitari, ut sine ullo alio abscessu humores exinde corrumpantur. Oppilatio vero ipsa ex crassis humoribus aut viscosis generatur: quod genus morbi in composito esse dicitur, vel habitudine naturali corrupta, ex qua corporis color mutatur, ut in icterico conspicitur. At in eo sæpe phlegmon, aut erysipela, aut durum innascitur apostema in extrema fibriam parte, hoc est exilibus venis, quæ à porta initium habet, unde sub dextrolatre summa gravitas pendente à præcordijs iecore gravi cruciatu percipitur, si gibbus plurimum tumescit, ac muscoli exteriores sub cute extenuati fuerint, tumor ingens facile in conspectum veniet, si vero cauum intumuerit, inflammatum signis suis tantum dignoscitur, hæc Galenus. In summa ex his apostemata alia sanguinea sunt, alia cholerica, quæ interdum erodentia sunt, alia melancholica, nam & phlegmaticum fieri multi cum Galeno autumant. alij duo tantum genera ascribunt phlegmonem & erysipelam, utraque ex feruente materia sanguine & cholera. Melancholicum vero ex humoris adustione ortum habet carcinomatis dira natura. Naturalis in iecore pituita nondum suppurare creditur,

Quid faciendum
est de causa ambigitur.

Causa inflammationum iecoris.

Apostemata
epoas differunt.

creditur, utreum phlegma, aut lentam materiam iccoris non subeunt, quod acetosum, uel aquosum, aut ialsugineum est, iccoris substantiā penetrare possunt. Rursum alia apostemata superiorem partem, hoc est cauum, aggreditur, aliqua neruofas partes quibus membrum alligatur, quedam membranā ambientem penetrant, & si perquam rarā, nam ipsa neruofas difficulter suppurat, quod serpissime in sui substantia contingit quæ uelut carnea apparet. Gibbus item à sanguineo abscessu frequenter affligitur, & caro membri uniuerſa, cauum à cholerico & melancholico uexatur. Bās ſui renuitare annexiones & membranā facilius penetrat: phlegmaticum & melancholicum apostema carnis substantiā corrumpit, sed uentus (ut dictum est) membranā ipsam subit. In cæteris abscessibus coniuncta causa est, ipſe humor uenas egressus capillamentares in iccoris poros, in quibus ad suppurationem sensim disponuntur, phlegmon in cauo quā in gibbo periculofior est, uomitum enim excitat periculofum, & ſitim, & colicos dolores, & nauſas mouet. Alij gibbi uomica magis exitialem putant ex loci nobilitate, ac actionis dignitate, quoniam uis concoquendi, ac distinguendi, dispensandi que in ea parte à natura ſita est, nam & principalibus membris annectitur, unde eorum communicatione cauo preſertur. Sed iccoris duricia omnibus affectibus deterior habetur: si malum preſertim uetus est. quicumque abscessus qui in uomicā tranſit, ſerè nunquam ſanatur.

*Gibba partis
preſentia.*

Note apostemata iccoris.

Cap. VIII.

Communia ſigna ſunt, dolor ſub præcordijs dextris, cum continuato pondere, pulſus mollis, palſor faciei, inflatio extremorū genarum, & faciei, cæteris contrahentibus membris, quandoquidem iccoris magna ex parte obſtruantur uenæ: qua parte a quoſitas ſanguinis uiſ penetrare poteſt. Nec id membrum pulſare percipitur, quoniam ex Ariſtotelis ſententiā in eo arteriæ non ſunt, & qui earum ortum uidet, in reſectionibus nondum meminit ætas, ex arteria enim ad membra coſpicui uenarum ductus ſunt, qui bini miſ quodam ex interuallis or dine annexa irrigant membra, qui eam inſe ar biterant, exilem tamen fatentur inueniri. In calido abscessu, aut duro, ad iugulum dolor pertinet, & annexas ſcapulis coſtas, ingenti uomica præcordia maxime contrahuntur, unde æger ſupinus, aut in dextro latere dumtaxat quieſcit, in ſiniſtrū uero grauitas cum ſummo dolore inquietat, febris adeſt importuna ac ſitis, urina liuida redditur, ac craſſa. At ſuppurato gibbo difficulter anhelat, præcipuus dolor adeſt, tuſſis arida perpetuo inſeſta, uterque iugulus deorſum, hypochondrion uero ſuſum uerſus contrahitur: tum & lingua nigreſcit, præſertim cum in ſummo ſtatu uomica fuerit, tum apparet tumor in gens, magis que, ut Galenus docet, ſi exteriores muſculi uentris extenuantur, ac conſumpti fuerint: nam & urina ſiſtitur. At ſi in cauo uomica oborta fuerit, cibi nullum addit de ſiderium, bilioſus uomitus, oui iunco ſimilis: qui ſubinde erugineus redditus ſepe apparet, alius nihil reddit, dolor que ad uentris intima & umbilicum fertur, ſingultus non ſi ſit, cibus difficulter concoquitur, alterutra parte ſuppurante uniuerſum membrum afficitur, utraque uero parte apoſtemata eadem ſerè ſigna omnia apparent: at ſi in membranæ quibus id membrum annectitur, abscessus ortus ſit, uehementer excrucietur æger, febris ardentior adeſt.

*Suppurati gibbi
ſi ſymptomata.*

*In cauo uomica
qui cognoscatur.*

Signa abscessuum ex humoribus uentis.

Cap. IX.

EX calido abscessu oculi aut ſanguine, aut flaua bili ſemper ſuffuſi ſunt, lingua protinus tibiſcit, quæ in creſcente morbo nigreſcit: tum & facies decolor apparet, alius uario colore turbatur, frigore ſepe membra corripuntur, in erſum animus, deficit, & ſingultus inſinitui interueniunt, diſ, ut Hippocrates tradit, augurio, aut enim amplum, aut diſum ſignificat apoſtema, uel extenuatas uires & exhaustas demōſtrat, pulſus præterea undoloſus & frequens uehementer attollitur, urina purpurea emittitur, aut ſubrubra, ſpilioſior, interdum cum quodam liuore, in ſummo obſcurior, nec minus ſiſbundus eſt æger. At frigidi abscessus noxæ ſunt, grauitas ſub præcordijs dextris adeſt, arida que tuſſis, non ſine febris, ac ſitis, faciei que quodam pallore, ſi phlegmon, inquit, æginera, ægum fatigat, dextra dolent præcordia, ſuſum que ad Clidia uſque trahuntur, nos iugulum utrunque uocauimus: & ad ſina hypochondria deorſum protenditur dolor,

*Calidi abscessus
accidentia.*

*Frigidi abscessus
ſua ſigna.*

cum febris acuta est, arida que tussis, ac permolesta urget sitis. Cibi cretium, ac dispnoea, anhelatio, lingua initio rubicunda, quæ mox nigrescit, fellæ subinde uomitiones sequitur, ac aluius altringitur. Ceterum magna ex parte pleuritidis notis respondet, ex autoribus alij alias superingerunt notas,urgentium uenarum, oris que quandam dulcedinem. At si ex erysipelate cholerae fiat causa, membrum id infestabitur, ingens inflammatio ægrum excruciat, unde tabe membra facile consumuntur. Si incrementis phlegmonæ ac suppurare sentiantur, dolor incrementis, & hypochondria magis protenduntur, enormiter frigore corripitur æger: cui in sinistram laus recumbere grauissimum est, apertio per per uesciam subita putris materia prorumpit. Phlegmatici abscessus has notas deprehendimus, plumbeum corporis colorem, genas, & faciem inflatam, pulsum molliorem febriculam sine siti leuem, ex qua urina crassior, alba excernitur, cum cibi tædio, nausea, ac singultu: notæ melancholici abscessus ex duritia, pondere graui, quo proximus assumptio appareat in quo nulla ferme febris est, nullum que cibi desiderium, urina tenuis, diluta, uix emittitur: pulsus tenuis est, ac corporis color infuscatur: qui si carcinomate uitatur, terrentia aderit signa: ex apostemate namque calido discessu subtili humore, quod crassum est, interdum lapides dictum priora signa mutantur, nec nisi quedam remanet ponderosa grauitas que tactu durior est, ac tumor ipse facile cernitur, extenuatur crimi supra modum præcordia, si abscessus hydropem minantur, ascytem, & hypofarcâ: nam & uentris profluuio multum interiere.

De iudiciali eam abscessum locinor, Cap. X.

Gibbi feruens abscessus sæpe narium profluuio finitur, aut sudore, aut urina, ex quo uero uentris fluxu, aut uomitionibus liberatur. Raro ad alia propinqua membra transit uitium, quod si contigerit, tumor sponte residet: & membrum ad quod in alium transit, male afficitur, rupto unde quaque pure, febris cessare cernitur, ac tremor quidam prior motum tanti operis facetur, cum uomitus purulentus, aut cruentus, nec excernitur ipsa similia apparent, suppuranti dolore febres que uehementiores sentiuntur, ex eorum fibris pus rubescit, & exinde conglobatus exit cruor, album est quod ex membranis gignitur. Mirum est (ut auctores ferunt) quam ocyslime secur oppellatur, aut duriciem sentiat, ex humore nimio, obstructione uenarum, frigidis que humoribus, aut remedijs impetune discursientibus, facile enim (clamat Galenus) lienem, iecur, ac renem pernicio, iam duriciam contrahunt, quam anhelandi difficultas, & sine febre grauitas arguit. Finis uomice est aut corpus ad tabem trahere, aut ægrum suffocare, aut uires ex toto dissoluere, aut membrum ipsum corrumpere. Que ex cholera fit ocys uires absumit, ex atra bile facile duriciam contrahit, & membrum corripit, at phlegma hydropem parit, sanguinea materia ocys suppurat. Musculi quoque uentris si tument uomice initium duntur, sed eorum tumor longior apparet, sed qui sub ijs latent, per transuersum procedentes peritonæi membranz hærentes, si intumescunt, sæpe medicos fallunt iecoris abscessus arbitantes, uerum in ijs cutis color mutatur, & tumoris figura uitium patefacit: Nam iecoris tumor incrementis laxe modum apparet. Hic cum pleuritico præterea dolore hand dissimilis uideri potest, sed eos distinguit, doloris qualitas, ponderosa grauitas, pulsus mollis, lingue color, ac faciei tumor, aluius loturæ carnis recentis similis: ex lateris uero dolore, acies clauis infixi percipiuntur, pulsus aridior est, & corporis color perseuerat. Si iecoris abscessus ad lienem transitum fecerit non improbanur, quod & diuerso perniciosum est, uomica iecoris nunquam ferme sanatur. Huic morbo si uentris fluxus superuenerit nisi iudicialis fuerit, letalis est. Sanguis uomitionibus redditus salutem interdum denunciat, sicuti & purulenta reiectio.

Curatio ex uisus genere, Cap. XI.

In phlegmonante iecore (inquit Galen.) maxima diligentia opus est, sicuti in stomachi inflammatione, que in primis refrigerant membrum, & corroborant: dari suadet Aegineta, qualis est seris, ac cichorium, siue cruda, siue cocta cum coriandro, uel succis earum, præclare tamen mederi docet herbam ipsam adiecta mulsi stilla, in calido & frigido abscessu in tyba prodesse prædicat, sicut Sonchory, quam scariolam quidam uocant, & troxymon, quam serim etaticam esse uolunt, facit & cucumeris succi cyathus in mulso, aut si.

Iecoris erysipelas laborantis notæ.

Abscessus phlegmatici.

Que mlti facile duriciam contrahunt.

Tumoris iecoris ex pleuritici doloris discretio.

aut filicis. In calidi incremento roseum cōprobanit syrupum, aut melinum. In cibo pī-
sanam, & aliam cum mullā rosacea & panem aqua maceratum, a uīno quoque absti-
nere suadet, nisi stomachi occurrat imbecillitas, tum tēuē & aquosum uīne ad iudica-
uit. Ceterum quæ facile concoquuntur assumi debent, glutinosa uitanda, abstergerentia
& aperientia medentur: etiamnum in culpa cholerae, ut tradit Galenus, si far in cibarijs
dederis peccabis, nam g' utinolo succo poros undequaque circumstantes oppilat: eū
præsertim qui à felle ad intestina ducitur, unde alī corpus prohibetur. At uehementer
mordentia, & aperientia damnantur, quibus facile inflammationes eius membri irritan-
tur. Conueniunt propterea quæ leuiter membro aperiendo, & abstergēdo sunt, quā-
lis ex hordeo decoctio decocto, uel mullā ex saccharo præstat, reliqua uero dulcia iē-
tur & lienem inflant. Damnantur in primis quæ astringendo sunt, quoniam meatus op-
pilant: uel in calido abscessu, qualia cydonia mala sunt, ac pyra. Galenus mala punica
& quæ specialius mala dicuntur improbauit: præsertim si in casu membri uisum fuerit.
pari ratione & mordentia suffulit, quæ omnia minus obesse creduntur, si in gibbo ma-
lum est, quod prius quā ad locum doloris perueniant mitigentur. Carice ob eam rā-
tionem lieni & iecori obsunt, ceteris t'p intestinorum inflammationibus. Alius nequē
astricta, neque soluta esse debet. Pinguis in calido abscessu nocent, sic oua, caro, uīnū,
dulcia t'p omnia damnantur. Panis simlagineus, puls, polenta, laganium, similit' t'p fari-
nacea obsunt. Inter edulia cucurbitæ ius prodest sumptum. Mutandum cōdum ē
se cōsuerim, si per uires liceret uel saltē in domo cubiculus, qui frigidiusculis quærerit-
dus est, astāte præsertim uersus orientem. At in sanguinea complexionē, minus quā cū
cholera causa est solliciti esse debent, in quā aqua niue refrigeranda est, aut puteo, si a-
qua coriandri pota iuuat. sic ex molle panis intrita elota prius aqua frigida conuenit. sic
item prūana hōrdeacea, alice quoque succus prodest eo modo sumptus. Lactuca item
darnus ex uīze immaturæ, aut mali punici non acerbi succo. Finiente febris hōedus dari-
dus est, aut pullus ex iisdem succis. in uitali defectu uīnum nullarum uīnum, aut multa
aqua infractum offerri potest. Frigida omnium consensu damnantur pota, syrupus suuat
ex feri succo satia, addita aceti stilla, aut uiolaceus ubi alius astricta sit ex potiones fri-
gide conueniunt. Galenus in gibbi tumore ex calida matēria, carthami semen, aut iūni
ex, aut epithymum, aut polypodium, in cibarijs adijci suadet, quæ ceteræ medicorū
nostrorum scholæ redarguit, baud immerito, sed prima magis suaserim & uiolas, ac silī
quam alexandrinam. Irretēta altum clystere solutam facies bēre succo, & uiolæ, addi-
to sacchari impuri duabus linguis, sale unā: At in altero ex frigido distemperamento ab
scessu frigida, & agglutinantia damnantur, cum gerit primo pendulae apparent, uentrē
tumido, inflatis t'p pedibus hydropicis cetera signa, cum pectus, humeri t'p circa utriusque
jugulum extenuata membra cernuntur: fricari extrema necesse est, & somno tempera-
to uī. In potu ius ciceris & brassicæ potum ualet, uiaque passā, arida ficus, ac in po-
tu mullā, & in cibis foeniculum, prodest eadem hōedina caro; ac pulli: & quicquid
facile concoquitur datur.

De sanguinis missione in iecoraria abscessu,

Cap. XII.

Phlegmonis initio ex iecoraria uena protinus sanguis dimittendus est, differre ma-
lum est: citra enim septimum diem neglecto remedio matēria intus facile compu-
trefcit, aut eadem exulcerationem facit, aut duriciem inducit. Si quis igitur intempesti-
ue prius pharmacum dederit, uires corporis inutiliter prosternit, & corpora obnoxia
eo uīno reddidit. Missione enim sanguinis cuiusuis apostematis impetus cohibetur, si ma-
teria cum sanguine exundanti fuit. Ea uena delitescēte, à media, inquit Galen. de-
mito, si ea rursus non respondet à cephalica demendus est, ex quacunque enim parte uē
nam grandiusculam diffecueris, ex omnibus exhaustis membris. Si item menses uel hae-
morrhoides suppressæ fuerint intempestiue, in talis uenam secabis, uel si in casu iecoris
exiguū apostema ortum esset uel si corporis uenæ parump̄ tumide cernerentur, eo
enim modo auertere cursum speramus: uel ubi incussio forte iecore, phlegmonis uisum
abortum sit. Verum corpora athletica pleniora à talis primū exinanienda sunt, uel
à sinistra iecoraria, deinde ex dextra. Verum in omnibus, ætas, habitus corporis, uires;

Natura naturæ.

Carū materia.

Natura sanguinis
in missione
cessaria.

In secunda uē-
na quid obser-
uandum.

anni tempora, constitutiones, consideranda sunt: ad id uictus ratio, consuetudo, uel uiuendi dispositio, ut si studiosus, an miles uel nauta sit, rusticus an ciuilis. Nam si ex naribus profusum steterit, cephalicam efficaciter secabis, aut quæ in consuetudine sita est, nigram aperies. Modus extrahendi certus non est, sed coniecturam sequimur, imbecillioribus quibus per intervalia aufertur uires custodimus, nonnulli magnam sanguinis missionem sustinent, alij uix exiguam: ad animi usque defectum detrahunt sanguineis. Paulus à dextro cubito statuit, ac iterare suadet, si uires consentiant. In erysipelate eadem ferme à obseruanda sunt, uerum uenter solutus esse debet, ac urina concitior, sed uena parcius quàm in phlegmone secanda est, de qua in phlegmatico & melancholico abscessu silent autores: missionis tamen uicem subit mirigata curatio, è naribus dextris euocatus sanguis, uel sinistris, si lien in causa fuerit, id præstat graminis semen, noto pueris remedio, aut feris suillis, Greci zere ductili senila, qua argentarii aurata uasa abstergunt, utuntur, asperitate uenam scalpunt quæ in propinquo est. Cucurbitis præterea in scapulis si gibbus afficitur, si cauum naribus cum scalpello materiã autunt. Quidam sanguisugæ naribus admovent ipsam in propinquo uenis. Aliqui hemorrhoidas, aut menses citant, irritò interdum auxilio si non turgent. Ea sanguinis missio adeo (ut tradit Galenus) opportuna est, ut si quis ea neglecta, stypticis, aut discutientibus usus fuerit facile ægrum in perniciem trahi nō dubitaret. At si ceteri humores dominantur, à deiectione incipiendum est, atque is humor perurgandus est, qui plurimè peccat, quoniam sanguinis salubritas infrenat aliorum impetum, & cholæræ furorē compescit. At si sanguis dominantior est, uena prius soluenda est, mox turò alui soluius, aut uomitum prouocamus, aut urinam citamus.

De uentris deiectione in iccoris tumoribus,

Cap. XIII.

SI caua (inquit Galenus) iocinoris conuexitas præter naturam intumescit, deicere uentrem oportet, si gibbus leuiter primum clientibus urinam auxiliamur, quod sæpe dictum à nobis est, sed concocta prius materia, in his loci propinquitas plurimè facit, sicut in sanguinis missione longinquitas præfertur: Verum si gibbi pars supra modum intumescit, mollire uentrem prius opus est: quandoquidem ad causam pariter partem pertingit malum. Nam & inclinante quoque causi eiusdem tumore, quæ urina quoque incitant exhibemus. In primis morbi deiectionibus leuiã cathartica conueniunt, nam uehementioribus exasperatur abscessus, & materia irritata à lōginquis ad locum dolentem contrahitur, unde tumor facile increscit, quæ inclinante morbo offerri possunt, in quibus cathartum, uirtice semen, additur. Galenus cum hordeaceo farte poly-podium, & atrum elleborum unà decoqui iussit, atque ita propinandum dedit. Clysteres quoque initio leues facito, ex mullâ addito salis cochleari, subinde mentastum, centaurium, & colocynthis interiori per partes adijcies. In calido abscessu hoc modo uentrem soluito, manne roridæ syrtae, interiorisq; silique Aegyptiæ, omnium ana-
 §. 1. in uiolæ, buglosi flore, rosarum rub. ordeo, zyzypis, glycyrrhizæq; decocto dissoluit, & in quæ feris, capriq; drachmam rhecomæ per noctem maceratz succi. At in sequenti deiectione, adde cathartici ex succo rosarum recentium 3. sed prius materiam porionibus maturinis quas dicemus, digerito. Aliud habet manne gumose §. 2. sacchari uiolati conditi mediam, cum pruni Damasceni decocto, additis tamarindis, uiolæ feris semine, lactuca ac strychnæ, in eo succo adde rhecomæ infuse per noctem 3. 1. ac cathartici, succi rosarum quātum opus sit, mane dabis. In phlegmone itaque aluum mollire cōuenit, ac sanguinem purum reddere pariter debemus: in erysipelate bilem repurgare opus est, in phlegmatico id specialius prodesse traditur, quod habet interioris silique, atramentum 3. 10. in anisi, foeniculi, adiantiq; decocto dissoluta cum agarici præparati 3. 2. alij turpethum addunt, sequenti deiectione & digesta materia catharticum Indum laudamus, quò materiã glutinosam à nutriens membris radicibus conuellit. Præparat enim materiam syrupus ex duabus radicibus, dein compositus acerosus ex quinque radicibus. Ex atra bili ea prodest deiectio, in qua eadem siliqua. ac cathartici catholici dictum ana §. 1. s. cum superiori decocto adde passulam, ac herbam capnon. Procedente digestionem cum epithymi decocto aluum sollicitabis cum superiori cathartico. Initio quoque

Quibus sanguis
è narib. extra-
haur.

A deiectione
quando incipit
dum sit.

Clysteres leues.
In calido abs-
cessu quibus al-
ui solutio sit.

quoque eo dyslere uentrē exoneramus, beta, althura, uiola, & hordeo, cū siliqua & mel-
le molazo, aut condito saccharo: aut impuri sacchari ꝑ. adde olei uiolacei ꝑ. 3. salis duas.
Ex phlegmate, betæ succus cū mercuriali, peristereo, anisō, fœniculo, & fursure, adde
mellis puri, olei ana ꝑ. 3. salis ꝑ. 3. procedere morbo adde cithamū, polydodū, cœtaurē,
hyssopum, origanum, & his similia. Ex ana bilī adde epithymū, ac lenē folliculos ex ca-
tharticis, Indum iam dictum, aut hierā. De ijs uero que urinam ciūt, initio phlegmonis
seris cichorij ꝑ. a qua pota prodest, ac cucumeris rotundi, ac oblōgi, melopeponis ꝑ. sed
incremento morbi, callitrichi a qua prodest, demū fœniculi, ap. 3. ac uescaricæ: quæ initio
uitanda sunt ne euanescentibus subtilibus, quod crassum est nimium indurecat, & in la-
pidem uertatur. At in phlegmatico ac melancholico fœniculi, seris, callitrichi, ac linode
lini, prodest aqua. Deinde petroselinū, & apij, digesta materia trochiscis nardinus, cū
apj aqua, aut chamædrys, & his similia. Inertia frictionibus & ligaturis aut cucurbi-
tilis materiam auertere excogitabimus.

De malagmatis lecori imponendis, que tumores dissipant.

Cap. XLVII.

QUæ locinori imponuntur malagmata, aut fomenta discutientia, refrigerantia uel
astringentia, prius quā sanguis dimitatur plurimum obesse tradunt experimen-
ta: uel si eadem in potu sumerentur, periculose enim membrū indurefcit. Iubet Gal. ut à
sanguinis missione seruata membri natura nihil actus frigidum imponatur, nec nisi ad
mixto calidi temperamento: nam materiam ad insimā regeret, & meatus constiparet sili-
is: per poros enim cutis uiulenta materia resudare nequit: unde quā mirū est facile indu-
rescere: ea namq. inspissant, & dissipari prohibent. Aperiencia igitur leuiter & attenuari-
tia nō ab re admiscenda sunt, hoc est resoluencia cum percussientibus. Verum si lapsus
aut lapide incussus fuerit secur ante ipsam sanguinis collectionem, sed imminere, tum
eadem que dicta sunt discutientia ac refrigerantia, superimponi possunt: qualis portu-
lace succus, aut cucurbitæ, semperuiul, aut rosacea cum sandalorum farina, ac campho-
ra, & his similibus. At si post percussionem mēbri, post aliquot dies æger remedia ne-
glexerit, iisdem que dicta sunt, auxilijs utēdum. Ob eam causam Gal. simplicium quo-
rundam uires eas, mixturis prætulit, ex ijs quædam & uim aromaticam possident & sty-
pticam pariter habent. At in erysipelate ex inflāmata bile eadem discutientia, actu refri-
gerantia sine periculo imponi possunt, astare uel niue refrigerata, ac subinde mutata, est
ta est ebullientis humoris subtilitas. Ad id facit seris sariæ aqua, & strychnes: & in potu
ex synopo acetoso, uel a qua hordeacea, plantaginis, cucurbitæ, & cardui qui diplosos di-
ciunt, cucumeris item, melopeponis, ac portulacæ, mali ꝑ. punici acerbi ac medijs saporis
succus, ac mali citrei, ac eius quod arancium ac limonium uocamus, succum tēm aut ui-
num oxyachanti, ex ijs saluberrimæ potiones fiunt. Errant qui cum melle cōficiunt, sed
trochisci salutares ad id hoc modo componuntur, habet berberis ꝑ. rosarum damasceno-
rum, spodij ana ꝑ. 3. sem. cucurbitæ decorticati, ac cucumeris, portulacæ, seris ana ꝑ. 3. fœ-
niculi ꝑ. 3. s. dantur triti cū matutinis potionibus. Inter ea epithemata lecori imponuntur ge-
lida, nec cessandum est donec frigoris admonitio ad uisceris partes perueniat, & ex al-
to frigus sentiantur, linteo madefacto ac saepe intincto utitur, qui cū interpuerit, alter fri-
gidior superimponendus est, sed remedia ipsa aceto admixto exacuant, ut facilius pene-
trare possunt. Syrupus in abscessu sanguineo, quo materiam dissoluimus, habet callitri-
chi, buglossi, crocini floris, rosæ, corticis exterioris pistaciorū, seminis uescaricæ ana ꝑ. 3.
glycyrrhizæ, passæ ana ꝑ. 3. calami odorati, schœnoanthi, melilori, absinthij ana ꝑ. 3. semi-
nis anisi, fœniculi ana ꝑ. 3. s. ex aqua decocta, & percolata, cū saccharo potionem faci-
to, cuius bini ꝑ. cum seris a qua miane bibantur. Alia potio hoc modo fieri solēt, habet so-
lani, seris sariæ, fœniculi, apij, melilori ana M. unum. seminis uescaricæ, cuscute siue gro-
gu, calami odorati ana ꝑ. 3. eupatorij ꝑ. 3. ex decocto fiat syrupus. Galenus nardum cum
absinthij succo laudauit, inclinante tamen morbo. Diosc. uero schœnoanthi laudauit,
inclinante tamen morbo. Dioscorides uero schœnoanthon laudauit siquā prædicauit.

De remedijs ad frigidum locinoris abscissum, et de uiscera euacanda.

Cap. XLVIII.

INitio apostematæ frigidi ante collectionem leuiter frigida styptica, discutientia ꝑ. su-
uant, ne materiam impetus ad membrum fluat, & colligatur in eo, qualis est aqua seris
sariæ,

*A sanguinis
missione incipit
intam.*

faciunt, ac erratice cum plantaginis aqua, admixto aliquanto aromate. At inchoata collectione anredicta itypica refrigerantia damnantur, cum ipsa iam materia crassa sit & frigida: tum quia membri natura, ut facile indurecat, habilis est: propterea addenda sunt quae aperiant, abstergant, & attenuant: Oppilationum proxima curatione: quae nec sine aromate commisceri debent, ad membri recreationem, nec eadem eodem modo, sed pro humoris crassi uarietate, ac pro morbi longinquitate commiscuntur. Syrupus propterea pro morbi principio hoc modo fieri solet, cichorii, seris erratice, menthae ana M. i. rosarum rub. calami odorati, schenocosthi, linodefmi, laccanae ʒ. s. in aquae libris duabus decocta ad dimidium, & cum senis sacchari uncias potionem facto, adde aceti stillam, & corticis pistaciorum exterioris & nardi paulum. Syrupus alius hoc modo fit, radicis feniculi, apij, hyssopi, origani, calamintae, polij, flosculorum rosarum qui crocini sunt, saluae syluestris, eupatorii, absinthij ana M. unum, linodefmi hoc est culcutae, corticis uiridis pistaciorum, & corticis radicis capparis, iunci odorati ana ʒ. s. percolato decocto, adde sacchari uel despumati mellis, cum nardi & cinnamomi paulo, a quibus & aceti stillam ingerito. Ex eo dabis uncias binas cum hyssopi aqua. Pro se ualer gēiana, quae frigidos icoris abscessus discutit. Prodest & mastiche assumpta, antequam pus erumpat. Iis utiliter aluum ducimus: Manna, interiore siliquae antedictae, saccharo impuro rubro, cum seris faciunt aquae aut lupulorum, uel decocto eupatorii, uel si quando aloë & absinthium succum admiscemus. Rupta uomica leuia modicamenta, & quae modice urinam mouent danda sunt, quorum austeritas damnatur, si pus per urinam fertur, eadē obseruauimus. Ad id sumitur cucumeris & melopeponis decorticationis semen cum glycyrrhizae succo, & tragacantho, amylo & penidijs, cum ouo forbili, uel cum maluae horrenti decocto, spodio, & aqua hordei, aluum enim suauiter emolliunt, si eadem putris materia per aluum fertur, eadem emollientia iuuat. Si nulla affuerit febris, aquam dabis, prassij, apij, & hyssopi cum rhodomelle. Increcente febre, quae excalefaciunt caueto, sed cucumeris semen purgat, & melopeponis, & cucurbitae ana ʒ. ʒ. amyli, succi glycyrrhizae, tragacanthi, gummi arabici ana ʒ. i. contrita commisceantur: ex his ʒ. ʒ. mane dabis cum syrupo papauerino, aut uiolaceo, uespera tantundemque dabis. Sed uiro sum humorem à renibus & uesica arcent trochisci papauerini cum syrupo papauerino, uel ex ea quae nymphaea dicitur palustris herba. Quaecunque parte erumpit sanies, si uirulenta est, ardorem potionibus mitigabis, ulcus praeterea abstergi: to frigidis remedijs & temperatis pro puris ipsius qualitate: mox quae perferant danda sunt, aquam hordeaceam ad id cum syrupo acetoso non acri dare consueuerunt, nam eluit & abstergit. Sed ea compositio carnē exēscere facit, ac ulcus replet, habet thuris, sanguinis draconis ana ʒ. i. s. seminis seris faciunt, apij, masticis ana ʒ. i. cum multa componantur. Interea mel decoctum ac despumatum in cibo datur, fici aridae cum hyssopo & calamintae, & in cibo pitisanam cum melle dabis saluberrimē, si pus per aluum erumpit maluam dabis, aut betam, uel spinachium, ex amygdalino oleo dulci, cum penidijs, si cum urina fertur iuuat hordeacea aqua, cucurbita, cucumis sarius et seris panter horrentis. Cum ulcus quoque impletur, amyllum dabis cum melle, ac lac in quo lapides extincti sunt. Tum & forbilia oua iuuant, perdice, ac saxatiles pisces, & haedi caro. Si exalcerationes pertimescis intestinorum puris acuitate, syrupum cydonij mali, cum melle factum dabis: nam pus eluit, & interanea recreat. Lac quoque ex uobere tepens dari suadet: succus quoque carnis toste in craticula, iocinora quoque herbina comanduatur: caro ueruecis iuuenis, auicularum, oua forbilia, uinum non multarum uinum. Immiscentibus suppurationibus ueteres cataplasmata quae reprimerent imponebant, deinde si haec uicta forent, per ea malagmata quae digerere, & dissipare insisterent: uerum & si id confectum non fuisset, quae materiam ad summum euocarent, imponebant deinde ut maturarent. Omnis tamen uomicae finis est ut rumpatur. Indicium quoque habebant, ut si pus, ore, aut alio redderetur, omnis cura erat ut pus omnino efferretur, forbitiones ex aqua calida dabant, ubi pus ferri desisset, ad ualidiores & frigidos sed faciles cibos transirent, frigidam tamen aquam, si ut ab egelidis tamen initium fieret, primo tamen cum melle quaedam ederentur, ut nuclei pinci, uel graecae nuces, id est amygdalae dulces, uel auel.

Quibus alium
purganda.

Remo & uesicae
purgantia.

Causa pueri.

uel auellant, submouebant; id omnino, quo maturius induci cicatrix posset, sed succo porri uel marubij uebantur & omni cibo per eum ipsum adijciebant: uitabant quicquid sanescencia ulcera exasperaret, cursu, aut luctu. Ex uetribus uomitam aperire qui dam ausi sunt, aut ipsam adurere. Quidam etate nostra Mediolani uomica aperuit. Paulus erumpente pure mullum dari iubet, imponitq; tripetmon cum rhedina, manna, picealthe radice, columbino simo & caprino. Interea polij decoctum in potu, & capni, & thlaspe cum ad tertias decoquitur.

Que duricias iecoris diffundunt,

Cap. XLVI

Si iecoria aut negligentia tumor iecoris non discutitur, neque in uomitam mutatus fluuit, sed iam membrum induruit, difficulter (inquit Galen.) sanatur in lapidea ferme duriciis, mutatur, ut sine sensu saepe fiat, irremediabile id malum est, quod euincere nunquam, inquit, potuimus: quandoquidem iecoris imbecillitas medicamentis uilla uehementiam sustineat. Id si peruerse curatur, exhaustis uiribus, facile consumitur: unde discretiua potentia inualida efficitur, quia superflui humores non separantur, sed confusi ad membra feruntur & hydropem insanabilem efficiunt, aut citata uetris proliue mortem festinam inferunt. Ante q; igitur indureseat propere subueniendum est, ut porionibus cu emplastris, qualia ea sunt, gentiana, petroselinum, anethum, sem. scenogreci, decocta ex aqua & cocta ualent, si febris adest, alias ex oxymelliteseo decocto nephreticos iuari nouerimus, nam & calculos & arenas comminuit & expellit. Inter ea dulcia in cibis ac frigida cauenda sunt. Quae facile coquoquantur uilia esse non dubitamus. Qui iecoris (inquit Gal.) duricias timet phlegmone intumescere, cum dolor ad dextrum iugulum ad sinistram scapulam peruenit grauissimus, initio sine moram sanguinem statim demas, ac scenogreci decoctum in potu dabis, adiectis amygdalis amaris, ad tertias usq; percocta materia, plurib. propinandu diebus dabis. Inflammatione sedata, id epithema impositum ualeat, absinthij cum oleo & mastiche, ac nardino oleo, caue, inquit, simplicita calastica quonia aliquid astringens uis addere oportet: & si oppilatione extimueris, amygdalas amaras dabis q; 6. cymini unam, apij seminis 3 ex uino tenui si febris non est si digesta interea fuerit materia, eam per uices educere oportet. Calida, ac uehementiora medicamenta uitanda sunt, quoniam exccant, in eo enim affectu mollire attenuare, diffundere, aperire, ac modice excalefacere necesse est. Verum & ipsum membrum arborate styptico confortamus exiguo, ut uiuidius a se materiam repellat: inter has potentes in discutiendo, ac aperiendo elaborandu est; imperite faciunt, qui plurimu astringunt. Inter potiones laudantur ea in qua gentiane, absinthij, meliloti, passulae, sici aride, pares portiones. ex aqua decoquitur, aut ex uino tenui, albos, eodemis diebus datis portionibus. Costum per se 3. p. ex eodem uino potum ualeat, aut mulla manet datur: amoniacum ex aceto liquefactu impositu duricias emollit. Ex Diose. duricias emollit ouillu simu ex aceto subactum & impositum, aut caprinum ex urina liquefactum: aut centaury & radices asphodeli ex uino decoctum, & lana succina impositum. Vnguentum quod emollit & discutit, habet bdellij, hyssopi recentis mastichis, ana equas portiones cum lentiscino oleo, & cere exiguo. Emplastrum id uile traditur, continet caryceas 20. in fixiuio & aceto maceratas, centaury minoris, absinthij, nitri, sinapis seminis ana 3. 2. cere libram, adipis anserini, gallinacei q; ana 3. 1. Aliud emplastru inter malactica laudatissimum, absinthij flores, myrobalanorum nucum enucleatorum, de odoratis loquor, aut oleum spice indice, celtice q; croci, cenanthes, mastichis, lentiscini olei, melini, cenanthini, partes 2. quales, adde amoniaci pinguis, bdellij, uitulinae ceruinu q; medulle, gallinacei, anserini q; adipis pro arbitrio tuo coficies, eo duricias emolliri laudat bio Galenus promittit.

De pustulis iecoris,

Cap. XLVII

Sub extrema iecoris cute quaedam aquosae pustulae oriuntur, ex cibi cruditate, oleribus struictibus q; inconcoctis, stomachi & iecoris imbecillitate: quandoquidem superflua aquositate sine ullo discriminis officio renibus non transmittit. Ex pustula interdum aquosae, interdum sanguinosae existunt deteriores, illae innoctae, ut in pluribus discitis apparet animalibus, quae cum disrumpuntur, & in uentris cauo aqua colligitur, cer-

A 3 tum fa-

Potio nephretica idonea.

Duricias quib. uulnere emollit autur.

Hydropis generatio.

tum facit hydropem, Hipp. & Galen autoribus: & quum copiosior colligitur, alcyonem letiferam minatur. Huic malo cathartici auxiliantur, & ijs quæ urinam mouent, aut cataplasmatibus, quæ ei humori discutiendo sunt.

De uarijs iccoris doloribus ac signis.

Cap. XVIII.

Tunica tantum uelante dolere iccor autumant: aut nervositate qua pendet, cum oppilatione tumet membrum, aut si spiritus intus interclusus sit, aut abscessu duro, qui obcaluerit, aut phlegmone, aut frigido cum plurimum foras euocatur: nam & lapsus ex alto uel incussus quandoque plurimum dolet, ex quacunque igitur causa fuerit, dolor ad iugulum usque scapulas pertingit, unde displicet, tussis, & cruentum interdum exaerata apparent. At si iccoris igitur dolore occipitium, pollexque pedis prurium sentiant, ac in collo pustula pariter apparuerit, ægri interitum die quinto ante solis ortum minatur: quod augurium durum urinae difficultas confirmat.

Augurium in iccoris morbo ditum.

De curatione doloris iccoris.

Cap. XIX.

Galenus fontis.

Febri intercedens sæpe iccoris dolores, inquit Hippocrates, facit si à uento, tradit Gal. interpres, uitium fuerit. Iccoris item dolore liberari sese admonitum fuisse in somnijs tradidit, si uenam quæ inter pollicem & indicem sita est, secaret, uisus paruus, & expulsi mento comprobauit. Dioscorides absinthium ex rosaceo & cera dolori mederi scribit. Satium quoque cuminum iccoris imbecillitati, oppilationi & dolori subuenire inuenimus, & nardum inter emplastra, iuncum odoratum, acorum, lupinumque iccor peculiari auxiliari, ijs causis & agarici sesquidrachma utiliter in potu datur: Profunt lauri bacca, zedoaria. Dolorem sedari ex inflatione lutei oui quod exprimitur oleo, cum adipe anserino, ocysimo remedio: nam ex frigida pariter causa mitigatur dolor si pulvis ex triticea farina subegeris ex anethi & absinthij decoctio, atque ita membro doletum imposueris. Serpillum tritum ex uino albo potum subuenit doloribus. Dant aliqui mali perfici foliorum fucci 3. binas, syrupo acetoso mixto. Id cataplasma mire prodesse tradit, habet anisi, eupatorii, schœnoanthi, absinthij, acorijque decoctum, in quo spongia infusa expressa subinde imponantur, quo sæpius dictum est modo. Aut id emplastrum quod ex absinthio, melliloto, anethoque fieri solet adiecta hordacea farina, ac oleo chamæmelino: Vel id quod habet mastichis 3. aloës, fenas, melliori, chamomilæ ana 3. 12. feminis anethi binas, ex irino oleo, aut lilino commiscetur.

De mensuratione uentrum offensus.

Cap. XX.

Nata ex oppilationibus.

Mesentericæ quæ in mesenterio tanquam radices sitæ sunt uenæ, abscessu & oppilationibus uexantur: quales iccoris conuexitate eueniunt. Sed oppilationibus nihil periculosius est, tæbe enim membra uel paruo tempore consumuntur, quandoquidem nihil ferè alimenti ad iccor perducatur: ex quibus interdum eructus fluxus euenit, ac aquosus: qui contra iccoris caui oppilationibus semper eructus exit. Sed si in mesentericis abscessus est in medio intertrancorum dolor sentitur, & in fœcore maior inest grauitas. Communia tamen cum iccoris conuexitatis uarijs auxilia habentur, & uictus eadem ratio est. Sed strychno uis peculiaris est intestinos tumores discutere, sicuti & chetidonia: si cum uellicatæ, & strychni succo admisceatur: mesentericarum enim iccoris, & stomachi apostemata sanant, & colorem ualidum perficit: strychni item succi 3. cum aqua linodermis, seris fatiatur, & apij cum saccharo mire proficit. Absinthij conizæque succus oppilationibus medetur: ea mixtura ad hos affectus peculiaris est, phu, nardus, gentiana, linodermis, schœnoanthos, apij, petroselinique semen, seris fatiatur ana 3. strychni aridorum foliorum 3. 8. tuisa & cribrata ad unum rediguntur: ex eo polline 3. 2. ex aqua scabiosæ manutinis dantur.

De cachexia morbo & de signis communibus ac proprijs.

Cap. XXI.

Argentea.

Is morbus cachexia & cachectia uocari solet, malus enim corporis habitus est, qui hydropem, ingi Aegineta, antecedit, cachectica enim macle corpus afficiunt, & initio male decoquens stomachi uisum refert, unde à quibusdam stomachici putatur. Est enim a groatio frigida materialis, ac humida ex iccoris infirma digestionem sanguinæ aquosæ generare, quæ mēbris legitime agglutinari non potest, unde mēbra propter naturam inrumescunt, ac præmolli efficiuntur. Si cachexia à stomacho & intestinis ortu habere uideatur, tympanitæ imminere

imminere demonstrat, si à felle & à licie aut renibus, ascitè portenderet: si à uenis demit-
 ac alijs mèbris inique nutrientibus hypofarcam corpore tumoribus inæquali, denunciat
 affectus initium. Hydropicorum more facies decoloratur, modo liuens, modo fellea,
 plumbeiq; coloris. Corpora inflantur, quæ prementi digito cedunt: tumet facies, genæ,
 pedum, manuumq;ue digiti. Cuius rei causam in quæstionibus Arist. perconectatus est,
 ex naturalis caloris imbecillitate, aut alimento impuro, ita quod facile corumpuntur,
 unde à membris uitiatum abominabile rejicitur, neque ob eam causam uniur, sed tan-
 quam uirosium respuitur, & ad inferiora repellitur. Addunt alijs humoris grauitate id
 effici, aut quod motibus pedes magis defangantur, & à caloris fonte semotiores sint.
 Facies namque & genas, quod rarioris materie sint, ob id facilius inflari, & humoris
 glutinosi materiam non facile ab exiguo calore consumi. Serojum interdum & ingui-
 na tumet, urina uix demittitur, ac sudor ferme nullus apparet, uenter deinde inflatur,
 & ulcera si quæ innascentur uix coalescunt, lente & grauius ambulatur, nimium dor-
 miunt, aut interdum nimium uigilant. Alius interdum siccus, est & manuum pal-
 me, pedumq;ue plantæ calidæ sunt: cibi interdum nullum adest desiderium, & lin-
 guæ asperitudo.

Cachecticorum curatio,

Cep. XXII.

In frigido, humecto, aut nebuloso coelo habitandum non est, eadem de causa frigide
 humidæq; tempestates obesse creduntur, moeror & otium uitanda sunt, neq; à cibo
 statim ambulandum, nisi lente, ac sauiiter: neq; somno uti longiori cõuenit: uenis dam-
 natur, ac cibuspotusq; difficulti concoctionis, qui oppilant, quique prauis sunt alimentis.
 Iuuat exanitiuo corpore subfalsci interdum. Maritz præterea nationes iuuant, nitro-
 se, sulphurate, ac aluminose, ut Aegineta alijsq; auctores scripsere. conuenit & thermarum
 usus, sed caueant à balneis egressi statim frigidam suspectam hauriendo. Nec non hære
 na litorum maris, præcipue tenuis, & solibus caudens, in medicina est siccandis corpo-
 ribus cooperitis, hydropicorum, aut rheumatismos sentientium: sed uestire caput solib.
 necesse est, egressi pariter ab harena frigidam non bibant, neq; cum cibum capiunt. In-
 ter obsonia perdoes, auiculæ, inter quas alaudæ, luscinix, & similes ipsi laudantur, sicuti
 nartures, fessant, columbae syluestres, & palumbes pulli: quibus cinnamomum, garyo-
 phylum, apoc. inferimus, aut crocum exiguo addito mastichis. Inter hortensia pro ple-
 be porrum, sinapi, allium, prodest commanducatu: & quicquid summam attenuat, a-
 perit, & deglutinat ex causa frigida, in his omnib. temperamentum querendum est. In-
 ter tragemara id uile esse prædicant, pistaciorum semiuncia, passule una, anisi mundi ses-
 quiuincia, machir sesquidrachma, cinnamomi binis, sacchari candidi semilibra. Si à cau-
 sa calida uitium oriantur, calida frigidis permixta, cum his quæ aperiant, & iecoris uires
 confortant, ob eam causam species diarhodon, cum nouicia roseacea, ac dialacca, pro cõ-
 misti humoris coniectura, temperabis: & cum saccharo tragemata conficies, cum eupa-
 torij aqua, ac feris erraticæ portione mane & uespere dabis. Ex frigida causa diaspemio
 medicamen, cum dialacca mane, & sero cum apij aqua et eupatorij. Antè cibum frictio-
 nes iuuat, uel sub præcordijs dextris leues. Inter corporis exercitationes Aegineta præ-
 cipue laudauit, quæ iatalippa uocatur, sed subinde oleo nardino illinatur locus, chamome-
 lino ex uino albo tenui, admixtis & pariter seruēfactis. Exinde milio, rosa, meliloto, cũ
 gummi, salis tepenti fotu euaporatur. Ex frigida causa coltino, nardino, cucumerino ex
 racicosis uice sicinio, cũ meraci uino tenui unā effertuefactis. Mox ligno aloë, iride, melio-
 to, cinnamomoq; euaporabis. In potu Bisantinũ syrupum dabis cum feris & eupatorij
 aquis, si seruens causa fuerit, alioquin eupatorij syrupi ex apij & petroselinis aquis. At
 quibus hemorrhoidis, aut mensium, ex aliqua corporis parte profusua subsistere, unde
 morbus initium habuerit, sanguinis missione leuandi sunt, tribus aut quatuor diebus sen-
 sim exauriendus est. Quod Aeginetæ & alijs autorib. comprobati est, si nõ est quod
 prohibeat: aliud modus seruendus est, ne in diuersum natura prolatur. Iuuat ante missio-
 nem ac post eandẽ hiera picra assumere si crassior ac glutinosior fuerit materia diacolo-
 cynthide purgabimus, ex Aegineta. Quidam aloën, colocynthidem, polypodium, &

agarium cum scammonio admiscet, pro commixtorum humorum qualitate & ægri uiribus, ea enim se frequens deiectio iuuat. Sed uehemens catharticum uitandum est, quo stomachus leditur, admiscetur propterea aromatis exiguum unilicæ. Ante cibum ad uomitum multi coguntur maximo presidio raphano in syrupo acerolo infuso, uel eleboro in raphanio macerato, et expresso succo. Denum apertentibus, & urinam mouentibus opus est, ac uehementibus dytenteribus, Aegineta eleboro perpurgarî docet, sed in primis sæpe ablinthij decocto uri.

De hydropæ & eius generibus tympanite, ascyte, & hydropæ anasarca, aut anasarcæ. Cap. XXIII.

Tria hydropici genera.

HYdrops aqua intercus à nostris uocatur, in tria genera distinguitur, si uenter ipse inflatur, tympanites appellatur, percussus sonus eliditur uentris, unde tympanici uocantur: ascytes alterum genus est, siue hyderus ab utro nomen habet, aqua tunc uenter in cauo collecta: leucophlegmatia siue hypofarca, postremum genus dicitur duro membrorum tumore ac inæquali: alij anasarcam uocant, uel hydropem anasarcidem, ex Aegineta, ac Galeno. Ex imbecillitate iocinoris succum non mutantis in puri sanguinem ea eueniunt: unde materia frigida exuberante ad alia transmittitur membra

Inflata sanguis generatio.

que monstruose incrementum, unde male habitudinis uitium autumant. Alij inter apostemata annumerant, quando præter naturam membra tumunt. Galenus ex infortunata, inquit, sanguinis generatione fieri tradit nimia habitudinis frigidity euenit: sed in hypofarcha præteritum haud dubio in iecore phlegmaticus sanguis ortu habet, nec tamen ob eam causam sanguis per alium profuit: neque in ascyte, inquit, neque in tympanite sub peritonæo enim circa intestina aquosus humor omnia complex, nec mirum si cibi succus in sanguinem non mutatur, quoniam iecur frigidius redditum sit. Quæ de causa corporis uentis frigidioris quàm par sit redduntur, unde hydropici sunt sine iecoris infesto abscessu, sed oppilatione membrorum quæ in propinquum sunt, aut sanguinis profusio, aut si fluxus suppressus fuerit, aut uulue malis, inquit Aegineta, frigiditas enim propinquorum membrorum per uenas iecur subiit, ac sensum afficit, ex duricie

frigida humorum dice & intemperie hæc hæc.

quoque aut alio abscessu id uitium oritur: multa quoque frigida hæc intemperanter membra refrigerant, subito à balneo aut uenere uel lassitudine, unde iecoris substantiam subito affectu ledunt. Ex causa calida diuersa ratione calor congenitus sensum dissoluit subito exhaustus: aut paulatim membra principalia exhausti, utraque enim qualitate aut subito extinguitur, aut sensum diffunditur, & ab humido nimio suffocari calorem arbitrantur, aut siccitate ut post ardentes febres languidi caloris relicto somite. Nimio interdum sudore, aut uentris longo & diuturno fluxu sanguinis præsertim, aut ex uulnere, aut naribus profusio, quæ ceteris causis euidentior est, uenarum mesentericarum duricia uel oppilatione sæpe euenit, & stomachicis qui male cibum concoquant, quoniam euincere non possunt iecoris potentie, unde hydrops generatur. Sed lien diuersa ratione offendit, oppilatione uite, aut duricie, aut nimio suctu sanguinem demit, aut atrabili quandoque quodam ueluti terrestri gelu iecur torpescere facit. Renes uero frigidi aquosum liquorem destituunt, nec attrahunt. Aut nimio feruore sanguinem & humorem absumunt. Ex intestinis uero aut dysenteria, aut alijs abscessibus uiuantur, sicuti uulue communi ratione mensuræ uectigali destituta, aut apostemare, aut dolore, aut mala ipsius habitudine pulmonis, ut dictum est, uitio, aut precordiorum, quod cum plurimum ex calida causa euenit: quia sit incredibili cruciantur ægri, unde frigidam supra modum bibunt. Addit Aegineta & peritonæi duriciam, ueteres interaneorum thetmaninos dispancam, & immoderatas denique uigilias.

Quopatio à lie ne iecur offit datur.

Hydropicorum nota Cap. XXIII.

HYdropici primum decorem amittunt coloris, & ad talos imosque pedes tumor deuoluitur, quoniam in ijs sanguis aquosus in uaporem conuertitur ex caloris exiguitate, qui denum in aquam mutatus membra tumescit reddit. Ex Galeno, de ascyte tantum referente, Nam in tympania non semper intumescunt pedes, manus

autem

autem raro inflantur cordis caloris uicinitate, inflantur præterea genæ, ac suis in tanta aquarum mole, Tantali more, agrum excruciat, magisque si morbi initium à calida causa inciperit corruptus enim uapor os stomachi petit, ac exiccat, uel forte quod compresso diaphragmate cor difficiliter inspirat, unde facile accenditur cum ore stomachi, unde suis oboritur. Membra præterea substantiæ consumuntur, & si in hypofarca per accidens humecta uideantur, unde nec humidum naturale quod consumptum est, reficitur. Nec potiones ipse denique obstruendis meatibus ad iecur penetrat. Nulla subinde adest cibi appetentia, nisi causa fuerit frigida, qua appetitus excitatur. Iis urina minus fluat, in ascyte præsertim, mox in hypofarca, in tympanite uero plusculi quam in alijs demittitur. Omnibus fere flaua urina cernitur: pauci à febris liberi sunt, & si qua pustula enata fuerit, colore qualitatem morbi indicat: pruriginè præterea membra sæpe tentantur. Reliquæ notæ in cachectica diæte sunt ualitudine. Ulcera quæ in hydropse proueniunt, difficulter sanescunt. Hydrops ea prognostica sunt. Vitium inueteratum non sine magna molestia curatur, & nisi primis diebus discutiatur longam minatur ualitudinem. Sæpe inquit Celsus per se incipit, sæpe alteri uersuto morbo, maxime quæ quartæ superuenit. Facilius item in seruus quam in liberis tollitur, quia cum desideret famem, si sim, aliaque similia ex diu, longamque patientiam, promptius ipsi succurrit, qui facile coguntur, quam quibus inuicibilis libertas est. Sed ne quidem qui sub alio sunt imperio, si ex toto sibi temperare non possunt, ad salutem perducuntur. Ideo non ignobilis medicus Chrysippi discipulus apud Anigonum regem, amicam quendam eius, non ex intemperantia, mediocriter eo morbo implicatam, negauit posse sanari. Cumque alter medicus Epirotes Philippus se sanaturum polliceretur, respondit illum ad morbum ægri respicere, se ad animum. Neque eum res fecellit. Ille enim cum summa diligentia non medici tantummodo, sed etiam regis custodiretur, tamen malagmata sua deuorando, bibendoque suam urinam in exitium se precipitauit. hæc Celsus.

Sic cause in hydropse.

Vitium hydropis eorum.

Prognostica in hydropse.

Abstinentia ea pot esse in hydropse.

Cura hydropicorum in cômuni et primùm de facili sudationibus, Cap. XXV.

Loci salubritas in primis querenda est, montana loca, marina, aprica, ac sicca regio inhabitanda est, in quibus sine febris æger est, multum ambulandum uel currendum interdum, & superiora membra mouenda, perfricandaque, & ut spiritum ipse contineat: uel subira faciat interdum: modiceque dormiat, & interdum nunquam euocandus est sudor, non exercitatione tantummodo, sed prius corpus perpurgabitis, nam & in litore in harena calida, uel laconico uel clibano: non eo modo quo Cydone quædam plebe muliercula cachecticum filium temerario ausu dempto panis subiectaque tabula in furnum coniecerat, inuitum atque reclamantem, uicinis ad eam medelam operam ferentibus, nam in caput puerum intulerant: qui uapore ocluso spiritu proditus suffocatus est: remedium conferre indicio matri fuit, quod protinus conticuisse, stabat ante finem hæta sudoris desiderio, paulo post pueri percunctari coepit nihil calor prodesse uideretur. Cum ille nihil responderet, sudantibus uicinis ut puerum quiescere pareretur, ad dicatorem rediit, paulo post cum puerum extraxisset exanimatum uidit, furni remedium, suamque & uicinarum temeritatem execrando. At nos tunc has siccas sudationes in lectulo humili clibani modo, latericij lapidibus modice accessis, uino albo extinctis, panis inuolutis, ne forte lintea succenderetur, ordine ab humeris ad pedum plantas eos circumponimus, leuiter candentes, exerto ac immuni à uapore capite, recto tamen sint donec: nam sudores ter aut quater interdum miro modo euocamus. Pares sudationes utiles duximus quas in specu in Mylo insula sæpe salutaris nouimus: ut uapor tantum queratur, sicut super Baias inueniri tradit Celsus. Luxta Apollonios fontes, ac in pluribus Italicis locis Bononiensi agro, ac Statiensi pares sudationes facile constitui possunt, rapto in corpora uapore. Quoniam balnea, & humores omnes damnauere. Victus uero ratio ex superiori citatione habenda est.

Facilitas hydropis eorum modis.

Exemplum in prædicta muliere.

De inuoluerabili sui in hydropse de sanguinis missione atque deiectione, Cap. XXVI.

Inedia in hydropse facilius fertur: si uero difficillima est, nec sustineri potest, propter. Irea Metrodorus ferunt Epicurei discipulum cum hoc morbo tentaretur, neque æquo animo ferret inuoluerabili suum, ubi diu abstinuisse, bibere soliti, ac deinde euomere, quod si red:

si redditur quicquid receptum est, multum tædio demit, alioquin morbum augeat, ideoque in quolibet tentandum non est id remedij genus. Vinum cum cibo austerum dari præparare debet quàm tenuissimum, nec ultra dandum est, quàm ut uitam sustineat. Ceterum potiones dandæ sunt, quæ urinam tantum moueant. Commodum est uenter quotidie lino metiri, & qua comprehendit aluum notam imponere, postero die, uidere si plenius corpus sit, an extenuatur, id enim quod tenuatur, remedia sentit: nec alienum putant, & potionem, & urinam metiri: nam si plus humoris excernitur quàm assumentur, ita demum secundæ ualitudinis spes est. Sed de sanguine hæc pauca subiiciemus: si uisum (inquit Paulus) ex suppresso sanguinis profluvio fuerit, à dimissione incipiendum est, morbi præsertim initio: per intervalla enim dimittendus est: sed ex alijs quoque causis demitur, ut si frequenter crapula turgidæ uentræ fuerint, uel si diu in ocio uixerint, marcescentes: tum enim in latere sinistro præsertim pulsare uenas sentiunt, nam inter omnia genera anasaræ hydropi magis conuenit, si ex sanguinis uitio cõdigerit: mox in ea quæ hydrops alcytes uocatur: raro uel nunquam in ea specie requiritur, quæ tympanites uocatur. In his omnibus ætas, habitudo, anni tempora, constitutionesque, ac regionis ratio consideranda est. Suppressis hæmorrhoidum profluuijs, aut sceminarum mensibus à talo utiliter demitur. At in deiectione uentris, materia prius præparanda est, ac meatus prius aperiendi sunt, mox aluus emollienda est. Cathartica damnantur uehementiora, præter quàm in hyposaracha, quæ uehementiores sustinet potiones. Ex causa pariter calida quæ uentræ acius perturbant iecori inimica sunt. Ob eam causam aloës lachryma, summopere damnatur, quæ in præpinguibus additaque mastiche non improbat. Qui eam deuorat, nihil assumere debent nisi perfecto opere. Quidam uenenata cathartica in potionibus dare aut si sunt, quales est euphorbium, ac coccognidium, à quorum portione, quæ iecur confortat, ac mediocriter astringunt in cibo offerunt, in longis namque morbis ex materia styptica, rum continuis usus inutilis est, quandoquidem meatus oppilat: uerum si uenter suffusus fuerit eadem percommode data profunt, uel in deiectionibus ipsis: in hoc modo iuuat altum quotidie molliter soluere. Veteres catapota ieiunij dabat facta ex absinthij duabus & myrrhæ tertia parte.

De uomitu, & quæ hydropticæ urinam ciunt,

Cap. XXVII.

VTilis quotidianus, aut alterno quoque die, ante cibum & post, uomitus est, morbi initio in omni hydropis specie, præsertim in alcyte, sed ab imbecilliori inchoandus est, uel in tympanite, quandoquidem in ijs pinxica utiliter conuellitur: si uires non sunt, id remedij genus uires plurimum proterit. Quæ uero per aluum infunduntur, ceteris præter quàm anasaræ hydropi speciebus prodesse traduntur, præsertim cum cathartica, aut uomitiones minus inuant. In tympanite, inquit Paulus, cathartica quæ corpora colliquant uitanda sunt, et quæ urinam uehementer ciunt ea melius mouentur cibus quàm medicamentis: uerum si res cogit ex ijs aliquid quod id præstat cibo aut potui admiscendum est, qualis iris, nardus, crocum, cinnamomum, amomum, casia, balsamum, cenanthe, cardamomum, abrotonum, acorum, costum, lunci quadrati, & rotundi semina, ac cyperium: hæc Celsus ex præclaris autoribus, Paulus eadem serimè commemorat, sed et cyminum addit, daucum, alarum, myrrham, petroselinum, calamum odoratum, piper, sefelim, spondylium, per se singula aut mixta, quæ postèriores plurimum laudauere. Nam initio morbi cum uires sunt, dari debet quæ uehementer urinam euocant: uerum deiectione præponitur, sed primo (ut tradunt) quæ leuissima sunt, qualis rosa, ac nardis pica, tentanda sunt; ac uaria subinde remedia iuuat, consuetudine enim facile contemnuntur, quod in omnibus ferè curationibus obseruandum est. Ab ijs iure pingui hydropticis potèndus est. Ad urine poros leniendos, id præstat gallinaceus, somenta præterea sicca præter quæ supra dicta sunt, calefacta harena ex marino litore membris imponitur et in ea sepeliri iubet Paulus, aut calidis aquis naturalibus immergi, ceteris uero balneis abstineri tradit. At si lauari placuerit, nitrum, salem, sinapin, calcem ac similia subinde inspergi totum: Nam si arida sine lauacro per se imponuntur, uel ex oleo uetusto confricata. Quia etiam quotidie ter, quater uel, frictione uehementi usus est cum oleo & quibusdam excalescentibus, imponendum est sinapi, donec cutem erodat. Alij ferramentis candentibus

In hydropse sanguinis missio.

Prinæ mensura

Varianda remedia.

Balneæ hydropticæ conueniunt

candensibus pluribus locis uentrem exulcerant, alij, ut uidimus, cum cuspide palli in concidunt, aut nouacula, paulatim enim humor effluit, nonnulli paracentesi utuntur, aquamq; singulis diebus sensim demunt, nires aegri custodientes. Hactenus communi ter de omni specie dictum sit, hinc ad speciales curationes transeundum.

De hydra siue ascyte hydropis,

Cap. XXVIII.

Cum igitur in sanguinem succum mutare non potest, nec humorem ullum discretum habet iecur, aut eius expultrix potentia, renumq; attrahendi uis imbecilles sunt, aut alterutra duntaxat, ascytes haud dubio efficitur: euenit abscessus, aut oppilatio nis utriusq; causa. Euenitq; & ascyis altera species purulenta, aut excrementaria improprie dicta, cum rupto intestino apostemate idem uentris causi copiosum pus coëleat, aut iecoris abscessus: aut si uulnere, aut abscessu, quod uix credibile habetur, disrupta sint uiscera, excrementis intumescere uenter solet. Ceterum ascytes frequens uitium ex digerendi infirma contigit potentia, qua citreus salusq; humor membris omnib; formidolosis generatur: qui ad membrum ipsum per portam reiectus in uapore soluitur, et sub peritonæo frigido membro in aquam facile conuertitur, in furnibuli modo, unde a quis uitis modo sensim compleri uidetur, nec uitium sentitur nisi copiosi or intus restagna. uerit materia, quam exilis caliditas euincere non potest: uisosa enim et iniqua materiæ ad quamcunq; potest partem natura omni nixu expellit: nam & ad ossa sæpe apertis poris transmittitur uisculenta & pestifera gallici noui morbi materia; qua remollita & exumescencia uisuntur. Refert Hippocrates pituitam inter phrenas et uentrē quandoq; insedisse, quæ per alium non delecta uenas urinae & uesicæ ureteras dictas ingressa miro quodammodo expultrice uirtute irritata educta est. Nec minus mirum est, quod in pleuritidis quandoq; uisum est à Galeno, pus ipsum uenam magnam per poros subijisse & per urinae meatu exitum habuisse: nam & per alium nos uidimus subductum uirus. Ex mesentericis quoq; aliqua uenarum profcinditur uulnere, aut sponte naturæ tunicarum imbecillitate, unde effusus sanguis causi uentris implet. Et renū quoq; amplissimi meatus si oppilatur uel iecoris (quod sæpius dictum est) aut eorundem expultrix inualida ad naturales exitus non expellit, tum a quocunq; ipsa, teste Galeno, ad lumbis interdum uenas expellitur, quæ olim in utrisq; illis constitutæ puerperio amplissime ad iecur ducebantur, umbilicales appellatæ, ex uenarum uulnere orificijs iam esset, quibus in utero conceptus uirili liquorem in secundarij sinu pro tempore exonerat, propterea ab obstetricibus diligenter colligantur. Et obfessus transitum humoris ad renes & uesicæ sentiens sagax natura, uenas illas iam emeritas ac induratas emollit & aperit, & humore replet, qui cum per umbilicum clausum exire non possit, per exiles tunicarum poros resudat, atq; eo modo uentrem implet. Sæpius tamen euenit, ut nimio aquæ pondere tunica iecoris ambiens subtilis quibusdam uescis, rumpatur, quæ ascytem efficit. Aut ulcera pariter in ea parte erumpunt, quæ ascytem purulentam, aut uomicam efficiunt priori similem.

Ascyses hydropis uentris,

Cap. XXIX.

Venter paulatim intumescit, qui percussus utris pleni sonum elidit, et prementem nitui, aqua cum quodam murmure cedit, uel æger cum in latum se uergit idem sentit. Tunc uenter grauis est ac tumidus, crura insistantur, postrema, caput, ceruix, ac brachia gracilescent tabefacta. Et scrotum interdum cum pene hydrocelarum modo aqua intumescit. Urina tamē, ut dictum est, exigua demittitur. Pulsus uenarum riger, si febris adest, alioquin mollis, tenuis, ac frequens cernitur: Tussis iteni importuna ægrum excruciat, & a somno excitat, facies decoloratur. At subito quandoq; id malum oritur, in renibus calculorum uisio, qui tunicas meatuum urinae quandoq; misere distrumpunt, quo fit ut urina subito malo uentre impleatur. Hydropici sæpe profluvio uentris cum dolore torquentur, cholericis aut cruēto, fluxus enim continuus est, si stomachi, aut gracillius intestinorum, aut mesentericarum uenarum uisio cōtingit, ex quo nihilominus uenter detritus mesit. Si uero lienis affectu hydrops euenit, facies nigrescit, aut plumbea redditur, si & cibum tamen appetunt. Renū causas sæpe ostendit dolores, & ulcerum signa, constantisq; appetitus. Vidimus puerum quinquennem in Cōdesmaria patricia familia suppurante peritonæo hydropem perpeffum, cui spina cum libris & pedes intumere, cum

Ascyses causis,

Hydras passus

cibi tædio, & erupto per umbilicum pure, protinus conualuit. Ascitis enim similitudinem is morbus ex toto referebat.

Notæ quibus casus dignoscantur, & prognostica, Cap. XXX.

*Calidæ materiæ
signa.*

Sitis, faciei pallor, oris amaritudo, febris, apostema calidum, uictus ratio, cibi tædium, Sardens urina, suppressa, & aluus calidâ materiam arguunt. Ex oppilatione cibi fastidium, ac aluus cruenta, apostematis duriciem indicant. Frigiditatem uero ostendunt signa superioribus contraria, exigua sitis, os salua humēs, faciei pallor, cutis mollior, aluus fluens, & pinxit interdum uomitus, aqua largius pota, aut præcedēs frigidus morbus, qualis amphimerina febris est. Urinæ iudicium certum non est, nam interdum alba, interdum ruffa emittitur, ijs subscribunt ætas, regio, anni tēpus, cōsuetudo, ac uiuendimodus, ut si ociosus sit, an militaris. Sed de augurijs hæc pauca subiiciemus: hydrops tempestiue melancholicos sanat. Aluus fusa in ea deterior est sicca, eadē saluti est, si sponte sua legitimum humore quacūq; parte exonerat. Si extenuatur uentris sumē, catharticonum uim nō sustinent. Si obesus est, aut carnosus electiones ualenter ferre promittit. Si hypofarchæ fluxus superuenerit uehēmēs morbi sanat. Acuto morbo intercedens hydrops malo est. In eo iūgio excreationū graueolentia, nisi ex alia euenierit causa, letalis est. In hydropē anheladi difficultas pernitiē minatur, uel si cita pariter aluus superuenit, qua nec uenter obiter * *residerat*. Hydropicis morituris os & gingiæ exulcerantur, iisdēq; si urina bicolor apparet. Ex duro apostemate insanabilis est hydrops. Inpestilentia, & in cæteris acutis febribus sublaues subito uenter exitium portendit.

** Aliis *residerat*
Augurium in
pessie.*

Ad asystem hydropæ curationes, Cap. XXXI.

*Zeta
Heliocaminū*

Communia remedia sunt, quæ de coeli, regionis, lociq; salubritate dicta sunt, sub sole tecto capite & a uentro, ante cibū cōueniē mēbra cōfricari, aut harena regi, aut d nere quercino. Antiquitas ut in alijs pluribus ætate nostra diligentior, in ædibus suis in ipsa Zeta heliocaminū constituēbat, solare uaporantū, ubi solē accipiebant, & uelis obductis quantum uoluissent auferebant, sed Zetam odoribus prius uaporabant, fricabatur, ungebanturq; oleo, aut unguento in delicijs. Eo modo Venetus mercator ad resū gradam similia luminaria constituit, colorem ita excitat, aut nitorem, bonitatem ita augendo se præstaturum putat. Sed id inter adulteria annumeramus. In heliocamino de quo mentio habetur, caput auertere necesse est, sed tantū uentrē exponat, & in anafæ ea reliqua mēbra, ne sitim nimius exciter uapor. Pro diæta uero à fluminib. ac fontibus procul sit, neq; cū potiorib. cōuerferetur, ne auidentar bibēdi augere, ne tæ aër humidus noceat, nocet ob eā causam euronotus, & ex tēpestatib. pluuiosus sēr. Sicca æstas, aquilones, siccaq; regio querenda est, ac cubiculus qui in aquilonē uergat, ubi et sicca fomēta impetrāda sunt. Singulis diebus fontes adeāt calidos, quales Patauinos et Bononien ses diximus. Bibāt a quā calidā quoto quocq; mane, ut in libro fontū calidorū diximus. cœno etiā mēnū cōduntur obducti calido ad corpora eo modo siccanda, naturale enim fomētum est. Qui ex longinquis regionibus cadis aquas, aut cœnū ad id remediū cadis comportant, & igni excalefacientes sæpe numero decipiūtur, euanescente illa nōniū caloris potentia. Cœnum subinde calido lauant fonte, tergūtur mēbra linteis sole calefactis, mox in lectulū collocantur, tectisq; quiescere patiuntur. Hyeme in thermis lectulos locant, ubi continuus sit nidor, ubi frictiones maximè iuuat. Quidā temporariū constituit clibanū ad id maxime utile, in quo qui hypofarcha hydropa patiūtur, mēbra præter caput locant. Inclīnāte morbo, marinæ narationes ubi fluctib. littora nō quatuntur, sed in portu recessuq; maris aliquo, ubi silēt undæ profunt miro modo. Sulphurati fontes ac bituminati omnibus hydropicis cōferunt. Quibus ea non sunt in peluiāquam cōiiciunt calidā, in qua sulphur, nitrū, cinerem quercinū, lauri baccas, mēthastrū, calamintham, pulegium, alarum, serpillum, baccar & similia his feruefaciunt, impositio linteo tentorij modo caput exerunt, & reliqua mēbra fouent & cōfricant, alternisq; diebus id faciunt, & mēbra quo dictum est modo exiccant, sed per ea interualla, mēbra oleo sicionio inungunt, & nitro saleq; tosto & trito pariter superinspurgunt. Dissēdi corpora pluribus certum est, qui à cibo sæpe balneo utuntur.

Quæ

Que à frigida causa fieri debent,

Cap. XXXII.

Qum à frigida causa ortum habet ascites, calidiuscula esse debent, quàm si à calida fuerint, tum ad temperamētum uergerē curationem debent ex media in-
 teria. Omnibus tamen secundarius panis, quàm simlagineus uulior est, caro hœdina,
 uululina, capreoli, & saxatiles pisces, inter aues, turtures, perdices, & quæ rostro pedi-
 busq; rubris scæniceis alis frequenti in Creta, & Cypri insula sobole, domestica etiam.
 num mansuetis scænicis, perdices ab incolis uocantur, turdi has sequuntur; luscinitæ,
 & ceteræ auiculæ. Peculiares sunt huic morbo alaudæ, galeritæ dictæ, ab insigni galero,
 si sine pane tosta singulis diebus commanducantur: eo tantum cibo pasti quidam hy-
 dropici sanati sunt. Laudantur etiam herinaceos. Galenus eo uictu iusculenta dammando;
 cum pane ex polline hordei plures sanitati restituit. Aliqui camelinum, capreum, asini.
 numq; lac dare soliti sunt excurrente uere. Quod si in stomacho coierit opopanaxum in
 pillulas dari iubent, quo cascatio illa dissoluitur, ieiunium tantum datur, nec cibis subin-
 de datur, nisi coticocto lacte. In potu prodest parum uini pucini, aut græculi assumpti,
 sed efficacius est ex toto abstinere. Sed si rim etiam uinctum abstinere uino, aut simili
 de quibus Dioscorides exquisitissimus auctor multa commemorat. Interdus actum
 leuis acrimonia gargarisandum dantur. Inter olera daucum laudamus; apium, petro-
 selinum, raphanum, rapum, porrum, betam, asparagum, lupum salictarium, thamum, ab-
 sinthium, mentham, mellisophyllum, sinapi, allium & capparēs. Inter fructus amygda-
 las amaras, pistacia, auellanas, ficus siccas, & oblectamenti gratia passulas interdum &
 palmulas. Inter condimenta, piperatum uel piper cum aceto rursus. Damnanus quile-
 quid tarde concoquitur, pisces, caseus, butyrum, legumen omne, præter lentem, & pa-
 nicum, et aliam mellaria item, & sacchara omnia, farinacea ac lactaria expensifica. Ad
 arcendam si rim punica mala dulcia, ac arantia, posita; & eydonia mala interdum da-
 mus. Olera omnia damnantur in cibis, brassica, & atriplex in primis, Plinio teste, à Py-
 thagora, inquit, accusatur tanquam faceret hydropicos, morbosq; regios & pallorem,
 difficillime (ut tradit) concoquitur. Iuscula enim eo modo damnantur, & pulvis, ius ci-
 cereis aut tantum expellitur. Meridiani hydropicis nocēs, nec nocte plurimo uel somno
 licet. Longa ieiunia obstant, diuturnæq; uigiliæ. Iutat irascencia mediocritas, omnibus ue-
 ro moror obest.

Passiones ad assem hydropicæ Angliæ et diu auribus,

Cap. XXXIII.

Si cum febri (inquit Paulus) hydrops fuerit, cibis calidioris naturæ, medicamentisq;
 sactioribus abstinendum est. Carteris hydropicis quæ uehementer urinam ciunt dan-
 da sunt, nam & scylla tosta cum melle cocta in edegmate datur, in aqua item quam bi-
 bunt decocta prodest. Id quoq; probatur quod habet interioris scyllæ lb. 3. quæ in uini
 austeri sextariis tribus decoquantur ad tertias, urinam misceat. Subueniunt ex oxy-
 mellitæ piera, aut theodoniton, aut ex amaris amygdalis trochisci: Quæ aquas trahunt
 plurima quidem inueniuntur. At ea precipue probatur: Coccignidij grana 40. aut 50.
 uel latyridis ceratia 20. aut 30. uel euphorbij ceratia 5. uel 7. uel squame æris 3. aut 5. ut
 refrigerantibus in catapotia sumuntur. Aut sambuci radices corticis succum cum condi-
 topotus, uel inter iniua chamædex folia, & æris combusti, & anisiæquis portionibus ex
 aqua drachma datur, exinde duæ, uel plures interpersco tempore. Ea quoq; mira cata-
 potia sunt, Aloës, euphorbij, coccignidij ana uncia, iris dimidiata, cum brassicæ succo
 in pillulas coguntur. Dabis ceratia 7. aut 9. Et diagaryophylon antidotus aquas mire tra-
 hit. Sunt uirga quæ ciunt sunt effectus. Est optimi scyllitæ, id habet apij, seminis cap-
 pæris, radices corticis, piperis ana 5. 4. coccignidij purgant. 1. folij 3. malobathri duas, uti-
 ni optimi acetabula 12. mellis crudi libras 6. trita & cribrata uino commisceantur, ac scyl-
 lam quoq; liquatam adjecto: modus est linguis tribus. Exinanita alio thertica danda
 est, ac sumi bubali cinis cochlearij mensura ex uino quotidie dabis potum, præcipue epi-
 ferum. Hæc Paulus. his digestionem procurat, habitudinem alterat, uias aperit, & ma-
 teriam trahit. Nostri recentiores qui eos secuti sunt, tenentem excitandum initio mor-
 bi tradiderunt omni cura pro corporis iunibus. Ex causa igitur frigida auxilia cum acti-
 uam potentia calida deligenda sunt, quæ attenuant, & pariter aperiant. In calida uero

Cib. idoneus.

Perdices in Creta.

Panis hordeaceus.

Hydrops et febris.

Aquea trochisci.

temperatiora conueniunt, utriusque enim morbi scilicet & causae ratio habenda est, sed morbus nos magis sollicitos reddit. Si uero apostema affuerit, in primis id curandum erit. Magno errore trahuntur, qui hydropem omnem calidioribus medicatur auxilijs, mixto enim temperamento opus est, sed uincendi parum magis occurrendum est. Tribus sepe hostibus aduersamur, apostemati, feбри, ac hydropi, de primis intentiori cura agitur, in postremum quem non negligimus temperamento ferē omnium rerum auxilia ducimus. Nam si febris plurimum uexat, frigidiuscula dari debent, quandoquidem scdato febris uapores naturalis calor ad sanguinem generandum habiliōr, ac ualidior redditur, ob eam causam hydropis uitium non cessat, nisi calor aduenticijs periculis extinguatur. Præteritas igitur causas, ac præsentēs nouisse oportet. In frigida ac calida causa miro & ualentissimo remedio iquar dialacca cōpositio. Sed ea quoque laudatur, quæ habet cinnamomi, zingiberis, cardamomi, galægæ ana ʒ. s. garyophyllon, schœnoanthi, cymini, acori obolos duos, calami odorati, cyperi, sefelis ana obolum, sacchari puri seltibram, aque apij, fœniculi ana ʒ. ʒ. tragemata conficito, ieiunis dantur drachmæ bix, sin gulis diebus. Quidam urinam pueri maturinis collectam cum rute succo exhibent. Vt simplicium facultates percurramus: Sanat sinapis semen, raphanus, ceparum succus, in cipientē hydropē cum succo fœniculi, portum cum centaurea, aut in sicu duplici. Semē cucumeris syluestris uel elaterium. Radix pastinacæ erraticæ ex aqua. Lactuce caprine, lac expillatum, mox in aceto pondere obolorum distum adiecto a quæ uino cyatho datur. Alij lactucæ syluestris succum duobus obolis, in aceto, scylla condita in aceto uestro ita purgatur, medium eius coquitur in aqua tribus obolis cum melle & aceto pota. Ocimum prodest. Ruta cum sicu decocta ad dimidias partes, ex uino bibitur, uel cruda uel decocta, uel condita medetur. Anisum trinum. Radix hypomarathri, ex uino decocta. Radix cyperi. Asarum ʒ. pondere ex hemina mulsi. Hydropicis incipientibus pollium datur in uino coctū & potum. Candidæ chamæleonis radicis succus decoctæ drachma in passo bibitur. Chamædaphnæ auxiliatur arida tusa in aqua cochlearij mensura, quæ celeriter reddunt aquam. Amaraeum maxime prodest. Et laser potum. Calini chon, radix ampelofagnæ alui humorem cit, in aqua datur & in uini Coi cyathis duobus decocta. Centumæpita auoliat. Hemerocallis radix cum melle impedita uentris a quam pellit. Radix alphodeli in uino cocta datur. Absinthium cum siccis siccis, uel cū sarrina nitrodeca nitro addito imposta. Vua in coelesti aqua seruata hydropicis dari potest, & ardore febrium extinguit. Ciceris utriusque ius. Eritus terz si sunt pilulæ efficu, alui trahit. Hydropicis exinanit, radicis corticis succus sambuci in uino decocti ad duos cyathos poti. His perquam utilia sunt uicis femina pota, harundo syriaca, uel iudaica, duobus obolis pota. Hederæ bacce aurei coloris, per urinam educit aquam ʒo. in sextario, tritz, ita ut terni cyathi potentur. Incipienti huic malo trixago efficax manutibus scopis eius in tribus heminis aque decoct. usque ad tertias. Apiofeyllz succus in aqua mulsa acetabuli mensura datur. Imponitur elleborum nigrum cum farina hordeacea & uino purgat per inferna hyssopum cum sicu sumptum, cum melle, uomitionibus panax, plantago in cibo, cum primum pariem siccum comederint sine potu. Betonica drachmis duabus in duobus uini cyathis, aut mulsi, agaricus, psyllium ex uino. Anagallidum succus. Cotedonis radix ex mulso. Ebuli recentis radix excussa citum nec coluta, quantum duo digiti comprehendant ex uini ueteris calidi hemina si febris absit, uel semen ex uino nigro. Triposium ʒ. duobus. Tithymallus, palatyphyllon, cognomine. Semen hyperici, quod charos appellatur. Item uerbenaca fasciculo manis plenæ decocta in aqua ad dimidias. Iridis succus ʒ. ʒ. pondere dedere multi exiguo nardo admixto. Androsace duabus drachmis tusa, aut decocta, in aqua uel uino. Succus hypesti tribus obolis, latyridis grani sanant in coena in aqua pura, aut mulsa pota. Datur & succus panerati cum melle. Semen smyrnijs peculiariter datur in potu, quibus & succus illinitur. Finum uiculi masculi illinitur, & eiusdem cinis, de quo Aegina paulo antereculum cum semine staphylini, æqua portione ex uino. Sanguis caprinus cum medulla effigatorem putant hyrcorum, utique si lentisco pascantur, alij leporino finio utuntur. Oesippum ex uino addita myrtha modice potui dant, nucis auellanae magnitudine aliqui addunt

addunt & anserinum adipem & oleum myrteum, sordes ab uberibus ouium eundem effectum habent. Item carnes inueterate herinacei sumptæ, uomitus quoque tantum illius aquam trahere promittitur. Sphagni succus cum uino potius primum cum iuniperi tritus. Nitrum datur cum ficu tusum, illiniturque. Adeps delphini si quantus, & cum uino potus. Alij squamam aris tritam & ex aqua pluua lotam 3. 2. in multo hemina dedere, quam illiniunt cum polline, hæc in simplicium facultate inuenies, ex quibus quedam etiamnum ex materia & causa calida inueniri possunt, uel si febris ad sit qualis plantago dicta, & coryledonis radix, psyllion, strychnæ, uescaria dicta. Ex posterioribus succum berberis, ubi uenter præsertim solutus esset, Prodest & seris syluestris cum apij succo. Ex compositionibus diarthodon prodest, uel ea mixtura quæ hæc continet, seris syluestris & sonchi succi 3. 5. coccognidij 3. 1. agatice, & succi eupatorii ana 3. 2. tamarindorij, rosarum seminis cucumeris satui ana 3. 2. 8. 10. trochisci fiant, ex quibus unus quotidie sumi debet, cum syrupo ætereo. In causa frigida aquæ passij 3. 4. ieiunis datæ quotidie hydropicos sanant, & ante coenam biræ duabus horis, et quartidui intervallo iridis succo aqua trahi debet, id sepe fieri debet, donec uenter residat. Dedere alij hedere gummi cum mulla in potu mîro auxilio.

*Compositiones
ad hydropem.*

De potionibus aperientibus & materiam præparantibus. Cap. XXXIII.

Si ex calida fuerit causa, eam potionem hoc modo facies, seris utriusque satius & syluestris cichorii, sonchi, eupatorii, scolopendriæ, adianthi, callitrichi, capni, plantaginis, uescariæ, lupi salictarij ana quantum manum implet. Seminis cucumeris satui abiecto cortice, melopeponis, cucurbitæ, passulæ, hordæ, buglossi ana 3. 2. grongi, chamæpididis ana 3. 2. schœnoanthi, iustici quadrati ana 3. 2. ex aqua decocta, adde sacchari quantum satis sit: & sandali & cinnamomi paulo aromatizentur. At si febris affuerit ardens non sine uehementi sui, iulias addes, ac nymphaeam, strychnæ, semen lactuæ, ac syriacam herbæ rim. Inclinate febrî addunt apij & fœniculi, cicæ atrum, ac buglossum. Si causa præcessit frigida, syrupus medetur cum apij succo puro, iniecto saccharo uel inelle, ex aqua hyssopi diluitur & maturius datur. Sed efficacius id habetur, radicis apij, petroselinij, aparagij, ruscij, iridis, acorij, ari recentium ana 3. 1. seminis calaminthæ, betonicæ, origani, silymbrij, prassij, hyssopi, chamædridis, chamæpididis, scolopendriæ, thymi, eupatorii ana quantum manu cõprehendatur, asari, phis, schœnoanthi, calami odorati, aristolochiæ rotundæ, centaurei minoris, grongi, ablinthij aridorum ana 3. 2. cyprij, gentianæ, glycyrrhizæ, corticis radicis capparis, seminis anisi, ligustici ana 3. 3. ex aqua melle addito potio nem facito, cui ætrem scyllitæ adijcies & cinnamomi & spice exiguum. Prodest & eupatorii syrupus per se, aut bisantinus dictus: Inclinate febrî syrupum constitues temperatiorem ex ijs quæ dicta sunt simplicibus: Callitricho, lupi, grongio, seri utraque, scolopendrio, cichorio, eupatorio, absinthio, hyssopo, omnium uncia; apio petroselinio, buglossio, schœnoantho, ex uerbena, cum aqua & saccharo quo dictum est modo conficies, & cinnamomum, & sandalum commendationis gratia adijcies. Maioræ decoctum miro modo hydropicos per se iuvat, nam urinam ciet. Linodesmon capillamentaris herbæ epithymo quam simillima salutaris est. Mithastri medicamentum, Galeni sententia, aquas per urinam mire trahit, sed iam ad cathartica transieramus.

*in calida causa
potio.*

De uentri deiectione in aspeie. Cap. XXXV.

Si ex causa fuerit calida & bilem & aquam pariter purgabis, si exuperantes fuerint, id præstabit balani citrini, congruam enim in ea hydropem deiectionem faciunt. At si cholera aque mediocriter admixta fuerit, potionibus leuiter mitiganda est, sed aqua dantaxat trahenda. Initio tamen morbi anrequam uenter distendatur bilis apce peripurgatur quidam uolunt. Paulatim enim uenter si deijcitur, ægrum non turbat. Ex calida materia uehementius medicamentum facilius ferunt, quam ex frigida, robustiores enim calidæ habitudinis sunt, quam frigide. Tutius enim est, si sensum id fiat. Ex pharmacis quedam uehementissima sunt, quedam imbecillia, alia mediocria. Primi ordinis sunt rithymalli lac, coccumgnidium, ac euphorbium, elæterium, scammonium, tripoli gummosum, colocynthis, ea robustis dantur, lacertosisque agricolis, duræ habitudinis. Mediocria sunt serapinum, in materia præsertim frigida seris, ebuli succus, aut corticis ra-

*Cholera aqua
mixta quomodo
purganda.*

*Pharmacorum
differentia.*

dicis sambuci, urtica succus, aqua foliorum raphani, opopanaxum & radice succus huius maris palmæ, à multitudine ueluti digitorum nomen habet: ea syluestris est, qua corpora augentur, lagia ab alijs appellata, in pulve datur & faciei modiciter facit, ex Africa deferitur, nam & apud nos inuenta inhi demonstrata est. Modus seruandus est, nam sanguinem exacuit, ignem sacrum inducit: sed ephimeron uentrem turbare potius crediderim siue pericarpō, flore cœruleo semine superuacuo folijs lilij, radice una digitali crassitudine in bulborum genere, colchichion à quibusdam nominari tradit Gal. in simplici um libris, alterum genus in idem agrestem uocant, quem hermodactylū alij uocant, duorum generum, alterum cortice rubro, alterum nigro, in hoc uis innocentior crassam pituitam per inferna educit: folia inquit Dioscorid. habet similia lilio radice fons nigra intus alba Emollit uero alium, tertij meriti absinthium, herbaq; quam soldanellam uulgus uocat, in litoribus colligitur, folio oblongo, hydropicis aquas trahit. Radix anemones cruda commanducata pituitam trahit. Cedrosi pota q; pondere in aqua mulla, aut ex passo decoctæ pituitam excoquant & extrahunt. Pityula pituitam trahit & bilem & alium, pituita & a quam trahit priuatim aceris corticis denarij pondus, potū in hemina aquæ frigide. Et aquam quæ subijt cutem extrahunt fraxini folia. Ad pituitam bilem q; detrahendam sambuci foliorum mollissima, ex oleo & sale eduntur. Pituitæ uero eruptionibus extra corpus medetur elleborum cum oxungia salis illitū. Succus marubij bibitur cū melle, nam bilem minuit, extrahit efficaciter drachmis hiacynthus syluestris: Hippoxiz obolo ponderis saluberrimè cum mullo. Trahit bilem oleū alcomeli, quod in Syria ex ipsis oleis manar sapore melleo, non sine nauis, duob. cyathis in hemina datis. Chamelea in duabus partibus absinthij decocta, succo q; eo cum melle denarij pondere, ceratæ radix purgat in aqua mulla pōdere denariorum diuina, semen eius potum lymphatica somnia facit. Bilem detrahunt peucedani radix, & polypodion, & tithymalli succus, cum afro nitro. Apioscyllæ succus) de qua paulo ante dictū est) acetabuli mensura in aqua mulla, aiunt q; inquit Plinius, superiore partem eius uo minione bilem extrahere inferiorem per alium. Androsomon tusa bilem trahit cum semine pota, maratino, uel in coena 2. drachmis in aqua mulla, uel uino uel aqua pura totius potionis sextario. Ascyroidis semine pota q; 2. cum hydromedist sextario. Bilem & pituitam trahit peplos pota acetabuli mensura: eodē humores thlaspe dūm generū, angustis folijs digitali longitudine in terram uersis in cacumine diuisis, cauliculo semipedali non sine ramis, petarum specie, semine incluso, lenticulæ effigie, nisi quod infringitur, unde nomen, flos albeat, nascitur in seminis & sepibus. Semen asperi gustus, bilem & pituitam urinæque extrahit, modus assumendi acetabuli mensura est. Alterum thlaspen aliqui persicum sinapi uocāt, latis folijs radicibus magnis, & ipsum utile ischiaditorum infusioni. Eadem fere Dioscorides, bilem detrahunt sesamoides in aqua pota à similitudine nomen accepit, grano amaro, folio minore in glareosis nascens. Addunt alij scammonem minorem siue conuoluolum minus cum tritico nascens, serpit & facta amplectitur. Fimū columbinum alium & aquam detrahunt. Soluit uentrem & a quam detrahunt. Soluit uentrem & aquam demittit lactis serum largius potū, uenarū enim orificia. Ius quoq; gallinacæi ueterati alui soluit, aut galeriæ superioris, ut tradit:

Ad pituita eru
pitiones medica
men. 60

Thlaspe.

Scammonis mi
nor.

Que potiones aquam detrahunt in asyrie. Cap. XXXVI.

Succus iridis

Succus palmæ
humane.

Saxifraga.

EAE pilule quæ thaponico ascribitur hoc modo sunt: Rhapontici, succi eupatorij, seris feminis ana ʒ. ʒ. agarici semidrachmam, coccignidij ʒ. 10. in pilulas digeruntur, modus est ad drachmas duas, septeno dierum intervallo dantur. Datur syrupus quoq; ex iudis nostris succo, ex melle uel saccharo, alij purum succum dari tantum suadent seminuic pondere, nec ullam fere uim habet si decoquitur: purus esse debet absiecto sedimento ex saccharo uel syrupo uiolato, aut ouo forbili delictus sumitur, præstan tissimum id remedium habetur. Sextaria quandoq; tria per alium detrahunt. Parem uim habet succus palmæ humane, qui cum bibitur nec fauces nec gustu urit, sicut prior succus, inuenitur in Campania frequens herba, in petrosis nascens, uulgo petrascindula dicitur, aut uerius saxifraga uocari potest, cretamo odore et gustu perquam similis, nisi q; tenuior, ac longior exit, in apricis collibus colligitur: incolæ petrascindulam uocant, nā

& Ro.

& Romæ inuenitur, cuius radix aquam mirè trahit & crassam pituitam, hydropi ascyti & hypofarce perquam uilis, à granis quinis ad dena modus est. Chamælea alius purgar. Detrahatur pinitum bilēq. solis in duabus partibus absinthij decoctis, succo q. eo cū melle poro, laureolam nunc uulgo uocitant. Hanc esse crediderim, quam uulgo Crete ses, ut mihi demonstrarunt, pordouatanum appellant, trahit aquam infinito crepitū uni de nomen. Chamælex arida folia semiuncie pondere iussu mali cydonij succo infusa, biduo, addito aceto cum syrupo rosaceo in massam tunditur, semibolus datur, addimus & cinnamomum. Turo delicatis & regibus dantur prestanti auxilio rhecome §. cū oxy mellitis compositis binis uncis ex lactuce, sonchi, id est, scariolæ, ac feniculi decocto, quatuoridui id intervallo datur: infirmis ægris singule drachmæ dantur ascyti & hypofarce hydropi. Nouimus. Hispanum quendam empiricum, qui pilulam ex succo cucumeris syluestris, ciceris magnitudine cum uini cretici, aut rhedici uncis quatuor dabat purgare uolentibus, semicongius aque detrahebatur. Delicatis cum uino datur in quo rheumbarbari prius infusum fuerit, totā quādoq. aquam una die extrahit alij herba ununtur. Radicis quoque ebuli succus §. pondere aquam trahit. Radicis uero sambuci corticis succus ana §. 2. ad quaternas dari solet. Alj radicis ebuli succum aceta buli mensura quotidie nouem diebus dedere decrescēte luna, atq. ita * sanari hydropicos quidam in uino dari suadent. Quidam succum ex sambuci cortice medio, cū oxy mellite, aquam & difficiles humores detrahit, si sursum uersus è ligno abradunt, uomitiones concitari, si deorsum uersus, per inferna deduci tradunt. Et radicis cucumeris erratici semidrachmæ pondere si bibitur, sine uexatione aquas detrahi uideo ac ex uino decoctū prodesse. Inter cōpositiones à causa calida ea mixtura facilliter aquam deiecit, habet succi eupatorii §. 1. s. lacte §. 2. aristolochie rot. §. 2. s. schœnoanhi §. 1. costi §. 1. s. seminis grongij §. 2. seminis cucumeris, lactuce omnium §. 1. scammonij §. 3. rursu miscetur, ex eo polline §. 3. opportunam deiectionem faciunt. At causa frigida pilule que sagapenij dicuntur, & que ab euphorbio nomen habent, mirè aquam extrahunt. Sed euphorbium hoc modo præparandum est: Eius farinæ hordei & tragacanthi glutinis ana §. 2. cum succo cydonij mali pilullo ad unum redigantur, mox pane inuoluta massa in furnum inditur quoad decoquantur, nec torreatur, abiecto pane, eius medicamenti semis scrupulus datur cum sorbili, aut mullō, robustioribus scrupuli pondere. Aliud euphorbij, cymini, mastichis ana §. 1. sagapenij §. 2. cum tragacanthi glutino in pilulas digeruntur, modus est ad drachmam.

Chamælea.

Ebuli, ssa.

* sanauerunt.

De ijs que minacimur, & que in alium infunduntur.

Cap. XXXVII.

A Sparagus (ut tradit Paulus) lau datissime estur, Gigidiō, porrus, sinapi, caucelis et similia syluestria. Vinum uetulum tenue bibendum est. Decoctum calaminthæ, aut succus prodest, nam urinam ciet. Aut seri caprini, quaternæ uncie, nardi §. 2. feruescant ad tertias, & bibatur. Rubic quoq. decoctū, seminis apij, feniculi, absinthij, et plantaginis decocti succus. Betonicæ farina, cyperti, chamædrydis q. uino meraco tenui. Ex cantharidis abiecto capite & alis, cetera rursu ex mulla dantur grana 4. in balneo et exinde panis deuoratur ex Hippocrate addunt alj ne uix urine exulcerentur aut uiscica, mali cydonij succum, aut uiolas, aut semen cucumeris, aut melopeponis, cū saccharo uiolaceo, sed genitalia & pecten prius inungiro anethino oleo, uel in aqua repente sede at, & panē uino madentem deuoret. Quidam ex desperata hydropo uino cretico epoto, & in quo cibaria decocta sunt sanitati restitutus est. In alius uero infunduntur ebuli radicis decoctum aut sambuci, aut iris, cetaurij q. minoris. Hoc modo, chamælex foliorū drachmæ binæ, agarici, polypodij ana §. 1. s. grongij §. 3. unā cum beta decoquantur, & colentur, decocto adde hieræ picræ §. 1. s. agarici §. 1. s. mellis §. 2. salis tosti §. 2. olei cucumeris erratici §. 1. s. ea omnia calida infundito. Aliud in ascyte & hypofarca, habet agarici, colocynthidis, cyclaminis, tripolij, chamælex, betæ, mercurialis, ex aqua decoquito, et percolato, adde oleum, hieram, Indum antidoti cum melle & sale. Collyria siue glandes dysteris uicem subeunt, habet specierum benedictæ antidoti, chamælex, colocynthidis, elæterij ana §. 1. salis tosti §. 1. s. seminis rutæ, castorei, cymini ana §. 1. cum melle glandes conficito, quibus filum adhibito. Sternutamenta quoq. de quibus in præcedenti.

Faminiarū hy-
dropicarū cura
tio.

bus libris satis dictum est huic affectui medentur, in nares enim indita & conditis ster-
nutamentis meatus urinæ & alui aperiunt, commouent enim miro modo corpus, & in
primis diaphragma ipsum, unde inferiora intestina ad id munus excitantur. Fœminis
hydropicis, ut Aegineta scribit, is pectus salutaris est. Anisi, cardamomi, cymini, nitri, ari-
stolochiz, scenograci, pulegij, cñ carycarū interiore parte cōgesta cōduntur in alium.

De emplastro & fomentis in asphy.

Cap. XXXVIII.

Ascyti hydropi salutaria sunt emplastra, ac fomenta, si quæ styptica sunt non pluri-
mum admisceantur, ne poros & meatus incommode oppilent. Et in causa frigi-
da toti uentri imponantur: in causa uero calida cauendum est ne iccori iniuria fiat. Pau-
lus hybulum simum arefactum sole triam ex aceto coctū, aut oxymellice & sulphuris
quarta parte addita, uentri imponi iubet, aut caprinum simum ex urina pueri, aut capræ,
fermento, ite aridisq; ficis, calce, nitro, iride, cardamomo, sulphure uiuo, et ammoniaco;
baccis lauri, astaphisagria, & syluestrium columbarum simo, aut cum omnibus aut qui-
busdam ex ijs cum oxymellice emplastrum conficiunt. Præterea epithema appellatum
spongion ex caprino simo, mire enim humorem trahit per meatus incertos, & uentri.
Aliud emplastrum, habet lapidis pyritis 3. 12. sulphuris uiui 3. 14. ammoniaci 3. 12. cymini
3. 12. nitri 3. 12. ex quo ceræ addico, & terebinthina resina. Corio emplastrum superimpo-
nito uentri. Vtrum prius (inquit idem auctor) cucumeris erratici, radices ex uino deco-
cti cyathum propinandum dabis adiecto singulis diebus cyatho, ad ternos. Tunc co-
chlex cum conchis suis & uentri imponitur (ut tradit Galenus) aquam suctu exinanit.
Alij conchulas marinas cum carne tritas & impositas ualere scribunt, quæ non amoue-
antur donec perse cadant. Galenus ex Asclepiade emplastrum commemorat miri esse
ctus, habet zex farinæ sextarios duos, floris lapidis asij unum, mumiæ lb. 1. tansa cñ suil-
la axungiacogantur ueteri, sed axungiam uino austero per noctem macerari necesse est.
Aliud quod ex alto aquas absūmit, cōtinet ceræ, picis naualis ana 3. 2. aluminis liquide;
sulphuris uiui, binaminis, nitri ruffi ana 3. s. terebinthinz 3. 1. s. olei ueteris 3. 4. Aceti quan-
tum satis sit ad omnia cogenda. Aliud simile quo sedimen ipsum exhauritur, habet ce-
ræ, resinæ pini, picis aride, baccarum lauri aridarum, nitri ruffi, ammoniaci, seu uisulini;
omnium pares portiones, tusa arida, & reliqua liquefacito, cuncta admiscebis. Aliud, si-
mum uacæ gregalis aridum tundito, cum sulphuris quarta parte ex aceto commixtū
imponitur, ex Archigene huic alij addunt succi brassicæ 3. 4. oua cruda 4. Quidam uac-
cinum simum ex urina capræ imponunt, efficacissimumq; id prædicant. Damnant ex
nouellis herbis. Aliud, simi uaccini aridi, cyperi, rubricæ armeniacæ, ex aqua & aceto di-
luto. Aliud, simi caprini, ex aceto diluti 3. 4. cyperi, thuris, balaustiorum ana 3. s. 2. rubricæ
armeniace unciam unam cum uino styptico ueteri ad unitatem rediguntur. Ad idem,
zex farinæ, etui, cum succo ebulli, ac sapa imponitur, uel lapidis pyritis lb. 1. calchanthi 3.
4. resinæ picæ 3. 16. medullæ uirulinæ, omnium dimidiato pondere, in maximo usi est in
omni hydropisi, uentrem enim & pedes inflatos & reliqua membra tumentia sanat. In
ter epithemata discussientia imponitur rubrica armeniacæ cum uino aut liciulo temp-
rata. Haud dubio experimento est radices ebulli, urticæ, ex aceto decoctæ si membra for-
ueantur, addunt & cucumeris erratici radices, & baccas lauri, ac iuniperi, & hederæ co-
rymbos, à causa præsertim frigida. Supplet uicem harenæ, inquit Gal. si quis fouea exca-
lesceta ueluti clibano, inclusus contineatur, hypofarca. Nam & in febribus cōducti. Im-
ponere alij iubent sinapi rufum cum columbino simo: aliqui cātharides imponi malue-
re, quibus cutis exulceratur, nam uescicæ excitant.

De hydropæ que lienis uitio, & aliorum membrorum contingit.

Cap. XXXIX.

Si lienis uitio id malum contingit, peculiare remedium facit decoctū tamaricæ ex ui-
no singulis diebus potum. Ex mixturis ea mire confert, habet seris syluestris, cupa-
torij, scolopendrie ana quantū plena manu capitur. Mellisophylli, betonice, radices sce-
niculi, petroselinij, glycyrrhizæ, corticis radices ebulli ana 3. 1. radices capparis & tamaric-
æ ana 3. s. grongi, ichænoanthi, absinthij, seminis seris, sandalorū farinæ ana 3. s. seminis
anisi, cinnamomi, mastichis ana 3. 2. sacchari quantū satis sit, matutino datur. Quidam
in eo uitio radices ebulli, ac sambuci corticis ex uino decocto uti malunt. At in renum
uitio

uino hydrops alcytes a calida causa strychnae hortenlis, ac syluestris quae uesicaria dicitur ueniens maior est. Dioscorides peculiarem uim strychno dedit syluestri quae florē rubrum fert, femina 12. dari iubet, aquam mīre per urinam trahit. Caprago à quibusdam dicitur herba, alij lactucam caprinam uocitant, huius succus ponis uel aqua. Aqua feni praeflā, chelidonia cum cymino, zingibere albo, ac chalybis limatura preparata. Aliud medicamentum ad alcytem hydropem quo urina mīrifice euocatur, habet amī, fabine feminis, cymini, falis albi ana partes aequales, tusa dantur drachmarum duā pondere, cum mīraco uino tenui. Sternutamenta forte materiam per urinam ad scrotum demittit hydropedarum similitudine, unde acui perforata curi excitae aquae datur. Si uero cum hydropē una uentris fluxum agrum male habuerint, cum ijs quae alium trahunt styptica admiscenda sunt, quale est rheum poticum cum plantaginīs succo, aut syrupo myrtoe, in causa frigida idem rheum poticum tostum cum syrupo myrtoe uel cum decocto balnearum citrinorum, si fluxus perseverat, trochisci ex terra quae alter dicitur dādi sunt.

Copyright.

Quæ hydropi acutissimi fieri possunt, & de paracentesi.

Cap. XL

Hydriopicos omnes cauteria sanant, tum in uentre, tum ipsis extremis membrorū paribus. Meminimus Cassandram Tronā Principis filiam in crurū monstrifio tumore, cum cauterium respuisset, excitatis ipōte naturæ in pedibus uelicis supra digitos, aqua miro modo fluenti sanitati restituta est. In omni enim morbi tempore fieri possunt, uetum cum humores uiscosiores sunt, ea ulcera minus afferunt humoris. In ascyte uero nisi digesta materia, ac post aliquis uentris defectiones. Neque enim sanari emissus humor, inquit Erasistratus, sed medicinz locum facit. Cum supra modum uentris plenum intumuit perpetuo sub eunte humore sub umbilico paracētēsis fieri debet, nec nisi agri uires de punctione suadent, Galeno auctore, sedenti in lectulo id fiat in necessariorum complexu, ut aqua ad inum uentrem deuoluta facilem punctiōē præstet. Imbecilles extenuata cuti id auxiliij genus, eodem auctore, nulli sustinent: unumq; tantum uiderat, cui salutaris ea cura fuisse. Series neque pueri eam punctiōem patiuntur. Sub umbilico enim trium digitorum directo spacio aramēto locus signatur; Celsus quatuor probat a sinistra parte, si intestinorum uirio id malum ortum fuerit, si uero lienis affectu uersus illud dextrum, si uero iocinoris causā contigerit, uersus sinistrum signandus locus est. Dum scalpello chirurgus uentrem scindit peritonæum membrana interiorē non tangat, sed eas partes sensim deducat, ut peritonæum digiti spacio leuiter perforet, foramina enim perita esse non debent, nisi deducta digitis suprema pars in foramen foraminis respondeat; ad mouenda fistula est leuiter retusa, ne ægri excrucietur, aut sine fistula sponte erumpat aqua, tantumq; demi debet, ne anima defectum sentiat, singulis enim diebus heminam extrahi satis est, quod & Celsus probare uideret, & si materia uincitur, septenis uicibus facile conspicitur, si filo uentrem initio metieris. Foramina aut aperta maneat curandum est, facile enim natura cicatricem inducit. Spongia filo obligata & inmissa facile occasionem admittit. Clamat Hippocrates aduersus temerarios aures, ne qui urunt, aut incidit aquam subito effluere permittant, facile enim cum ea subducto spiritu commouuntur, & pulsus dum extrahitur aqua, modum indicat, quidam quadridui uel tridui intervallo id tenet, & aquam tandem uniuersam eo modo ex hauriri negant, timo coalescere uulnus patiendum est, reliquias enim humoris defectione facile uincentes. In alia tympanite hydropē id fieri multi negant. Vicem huius paracētēsis subsistit uidiūm in Græcia felici experimento, nouacula concisa uidequaque curi apte resudante humore. Si in scrotum aqua panter defeciderit, cutis compungitur, utroq; aqua demitur. Si eas punctiōnes dolor subsequitur, olei anethinum, & chameædimum apte iniungitur. Alij cauterio uti malunt, sex locis eūrim inuunt, supra umbilici ad femur usque tribus, ad utraque illa totidem. Alij cantharide trita cum buryo utuntur iisdem uentris locis, aliqui imo tantum uentre imponunt. Quidam stomachi lienem & iecur inuunt exiguis inuisionibus, & quacunq; parte aduendū sit, ad peritonæum non penetrant. Hinc ad reliquas species transeamus.

Hydropic per
cueria sanati.

Parascience

Sed causas huius hydropis breuiter percurramus. Aqua frigida, cinum multa aqua sinfractum potum, & infantia quæ comeduntur, tympanitem hydropem faciunt, ex quibus in concoctio stomachi sequitur, aut locinoris, sed stomachi tamen peculiare malum est, sicut ascytis secundæ digestionis, & hypofarce tertie uitium est. Ex ea enim indigestione uapor, ac uentus ab inualido calido excitatur stomachi, aut intestinorū, in quibus generatur. Ex capite item, ac alijs membris defluit materia, quæ in fumum facile conuertitur ab infirma caliditate iecoris. Incoctus à stomacho succus ab imbecillitate iecoris in summum uertitur. Euenit interdum in acutis febribus ex innaturali seruo re, ut humorem, anteq̃ digeratur à naturali calore, naturali opere, in uentrum cōuertere cesse sit. Tympanites cum plurimum inflato liene euenit, quoniam membrū rarum, est fungosum humoris incocti receptaculum. In uentre eo modo uentus continetur, ut in ascyte humor, nec sine aqua is spiritus inuenitur, sub peritonæo enim fumus ille partim in aquam cogitur, partim sub forma fumi remanet derelictus. Et Galeni sententia est, ut à remissiori caliditate iecoris ascytes generatur hydrops, exigua enim caliditate in furnibulo colligitur aqua, quæ exccata maiori flamma, consumitur, & in uaporem tenuiorem euanesceat. In tympanite uenter magis exuberat, minus aggrauat ægrum ad motiones habiliorem, cutis arida est quæ plurimum intenditur, tympani modo sonat pulsus, unde nomen. Cætera mēbra arefacta extenuataq̃; squalent, ægrum rictus crebri crepitusq̃ uentris iuuant, pulsus uenæ uehementius, urina ruffa est, cruenta excrementa cernuntur, minus tamen quàm in ascyte, decolorq̃ facies apparet.

Curatio tympanitis.

Cap. XLIII.

In ea curatione cathartica uitanda sunt, quibus uentus augetur, aqua tamen per aluū educenda est, qui spiritus inde generatur. Medentur igitur pilulæ ex sagapeno, uel quæ hoc modo sunt, habet seminis anisi, seminis apij, gētiænæ, aristolochiæ rotundæ, cinnamomi, galangæ, zedoariæ, salis Indici ana ʒ. s. mastichis ʒ. i. sagapeni, rhecomæ ana ʒ. ʒ. aloës ʒ. ʒ. cum rutæ succo excipiuntur, modus est ab una ad drachmas duas. Inter cætera hoc medicamen laudauissimum est: Continet mastichis, spicæ, rosarum rub, rhecomæ, lacce ana p. i. chamelez in aceto macerate p. ʒ. Agarici, tripolij ana p. s. cum malo cydonio aceto & melle ad unitatem rediguntur. Aes uustum cum columbino fimo, cum succo strichni diluantur, & in pilulas formentur, cum anethi & absinthij decocto assumuntur. Alij cū rutæ succo & sale dari uolunt. Alijer, æris uusti, fimi columbini, rutæ aridæ ana ʒ. ʒ. euphorbij ʒ. i. cū succo apij pilulas cōficito, ab una ad drach. duas dabis. Galli præterea ueteris ius cum beta coctum, uel cum minori conuoluulo, aquam trahit. Miri effectus traditur præstij succus solibus defecatus cum uino albo & saccharo, uel melle, si datur ieiunis & aluo solute, si cum ictericia uitium fuerit, nam discolorē hominē exhibet. Si infirmus imbecillus est, nec pharmaca sustinet, eo emplastro utiliter uenter illinitur, habet inferioris colocynthidis, chamelez, carthami, scamonij, tripolij, fellis taurini, uel uaccini, cucumeris erratici, iridis, euphorbij, cū cera & oleo temperetur & imponatur emplastri modo, uentrem enim trahit. Eo in quadā uirgine usi sumus, quinque & uelages aluū deiecit, atq; ab hydropē conualuit. Aliud æris nisti, fimi columbini, succi cucumeris erratici, carnis colocynthidis, chamelez, iridis, absinthij, cum urina caprina miscetur, & in furno arefiant. Ex eo medicamine cū oleo lilino ueter illinitur, unde aluus & aqua soluitur. Galen. quoq; huiusmodi medicamen demonstrauit ualensissimū, quo aqua traheretur. Continet radicis cucumeris erratici, minā unam, quā in uini decocto seruafacies, in quo fici aridæ incoctæ fuerint, eam contrita admisceris cum albæ radice æquo pondere, atq; ita pariter trita uentri impones. Aliud fellis taurini, nitri ana p. ʒ. quales, pipētis p. s. cū melle permisceto, & uentri imponito & horæ spacio cōrineatur. Si per hæc pariter profeceris dysenterē eum infundito, anisi, scenicalij, cymini, amī, carthami, semen leuistici, polypodij ana ʒ. i. baccarum lauri mediā, chamelea, rutæ aridæ, salis natri ana ʒ. ʒ. olei anethini ʒ. ʒ. anidoti Indij, & quæ de baccis fit lauri ana ʒ. i. adde interdū oleum rutaceum. Vicem præstat id collyrium, habet anidoti benedicti ʒ. ʒ. chamelez, colocyn-

Lienis nitro
tympaniti fieri.

Ascytes generatio.

Emplastrū uentri opponendū.

Galen. medicamentum ad aquam trahendam.

colocynthis, elaterij ana ʒ. i. falis fossilis ʒ. i. s. rube aridæ, castorei, cymini ana ʒ. i. i. cum melle glandes conficito, quas filo adalligabis, ut extrahi possint. Autores fuere, qui in flatu uelicis pulsando uentres censuere. Fomenta præterea sicca calefacientia sunt; necessarii sunt sine ferro cucurbitule, quæ si parum profecerint, cum ipsi madenda cutis est, ac per alium infundere calefacientia: quin etiam quotidie ter quater uel opus est uti frictione uehementi, cum oleo uereri & quibusdam calefacientibus. Sinapi præterea in ponunt crebro donec cutem erodat, ferramentisq; candentibus pluribus locis, ut dictum est, uenter exciucrandus est, & seruanda ulcera diutius. Placuit Erasistrato, ut quibus stomachus correptus est, aut secur, aut splen, quique ex atra bile hac deciderunt, qui uel malum corporis habitum habent, idoneos huic curationi non esse. In potu tamen prædest aqua fœniculi, chamomilæ, apij, meliloti q;. A causa frigida calidiora discutientia dari debent, cuminum uel uti, anisum, castorei, ami, & his similia. Sed iam de tertia specie, leucophlegmatia dicta, dicendum restat.

De hypofarca et causis eius et moris.

Cap. XLIII.

Cum uniuersa membra turgent ex frigidiore phlegmaticoq; sanguine iecoris uitio, & uniuerso corporis malo habitu, carne in aquam ueluti eliquata ut tradit Aëgineta, album & phlegmaticum corpus mortui persimile gignitur, appellaturq; leuco phlegmatica hypofarcosis hydrops, aut anasarca: quæ sit ex longis febribus stomachi q; malo habitu, uel hæmorrhoidum causa, mesiumq; profusio, diptence, uigilijsq; immo diæis similibusq; de causis. Quibus crassum phlegma corruptumq; gignitur, tertie tamen digestionis (ut dictum est) uitium esse creditur. aquosus enim sanguis redditur, nec illum naturalis calor restituit, unde membris male coheret crudus & incoctus humor, ex indigestione secunda, ac prima interdum inualida. Sæpe enim aliquod incurrit membrum ex indigestione tertia, sed hydrops nomen hypofarce non habet, nisi secunda saltem iecoris incoctio intercedat: nec nisi sanguifica uirtute pariente, oritur, hypofarca, quod ex longis quoque solis æstibus, ex oppilationibus, & obstructis renum meatus, contingit. Cum enim succus apte in iecore non concoquitur, cum pariter reliqua membra non excoquunt, nec ualenter uniant, ex quo phlegmaticus & crudus sanguis, ab alterice potentia derelictus, iners inter porositates sedet, & inflat torpescit membra. Sed & alia propior causa est, cum ex ipsius membris à calido uenientibus subito liquefacti humores in aliquod deriuantes membrum, illud turgidum reddunt repletiis poris. Cæterum uentrositas, ac ipsa pariter aquositas quæ per omnia membra corporis facilliter diffunduntur, hypofarcam nihilominus non generant, quod ocysime à colore membrorum uisæ, diffunduntur, ac euanescent. Ascites namque, ut Galenus scribit, ex proprio loci moris affectu plurimum euenit. Tympanites autem & hypofarca ex membrorum communiõne accidit, quæ leditur membri digestio. Sed proprium uitium magis reformidamus quàm extrinsecum, & aduenientium. Nam & si uentrositas tympanitis sit magis præter naturam abominabile uitium quàm ascites, uentrositas tamen citius aquositate discutitur. Nam ad generationem aquositatis, maior frigilitas, maiorq; imbecillitas requiritur, quàm ad generationem uentrositatis atq; phlegmatis. Materia præterea ascitis in caui uentris tota restagnat, ac hypofarca per membra separatim distribuitur, ex qua causa minus corpus degranat. In curatione à causa pseruata calida difficilior ascitesq; hypofarca habetur, ex calefacere aut frigefacere periculo sum est utrunq; facile enim, aut causam antecedentem, aut coniunctam augere, quapropter in tertia ægritudine maxima obuia est difficultas, nec qui mediū tenet satis tuto medicatur. In hypofarca primum uniuersa membra tumida sunt: pinguibus similia & facies præsertim ac genæ, quæ in ceteris extenuantur, comprimæni enim digito cedit cutis, ac nota remanet. Contra in ea non tumet ut in alijs uenter, nec sonus aque mouentis, aut indusi uenti sonus est, eam leuitas intestinorum alba, aut cruentus sequitur fluxus, aut interdum mixtus, in qua & pulsus fluctuantem percipimus. Urina alba cernitur, uel lactei coloris, ruffa quandoque emittitur si causa calida fuerit, alioquin lomenti fabarum cum decoquantur, similis est. Notæ affectuum membrorum sunt hæ: Iecoris uitio tussicula inanis, siccaq; sæpe ægrum fatigar, intumescunt protinus pedes, aluiusq; sicca est, quod

Leucophlegmatia.

Curationis in hydropse difficultas.

intestinorum

*Alia erida cau
sa*

intestinarum & mesentericarum venarum firmitudinē indicat. Cholera præterea quæ ad intestina ex folliculo demitti solet obstrusa retinetur, unde aluus pariter arida redditur quoniam diutius remanet, eo modo ex iocinoris abscessu cōtingit calido, in gibbo præsertim. Postremum uero signum est, ut Hippocrates scribit, cum circa uentrem a postemata non permanent, sed fugientibus similia uideantur, ac redeunt. Nam & in pedibus tumor mane ipso remissior apparet, qui uespere subinde plurimum tument.

De curatione propriæ hydropis phlegmaticæ hypochondriæ.

Cap. XLIIII.

*Pilule in causa
frigida.*

In ea phlegma ipsum per alium trahendum est, inquit Galenus, & qua curatione gargasmaris opus est, leuant enim caput pituita. At cum uniuersa membra supra modumurgent medicamenta quæ incidunt, calefaciunt, & quæ humori, si imponuntur, diffundendo sunt, iuuant, uel quæ urinam uehementer educunt, addunt alij & quæ sudorē eliciunt, hæc in communi dicta sint. At pilulæ quæ ex agarico fiunt peculiariter huic morbo subueniunt, delicatioribus cum manna datur, hoc est rore syriaco. Iuuat anisodon Indus si sæpe sumitur. Sed hæc pilulæ utiliter sumuntur in causa frigida, habet cinnamomi, schoenanthi, grongi, croci, iunci odorati, sem. apij, phi. prasilij, nardi, asari, mastichis, myrrhæ ana ʒ. medij, sagapenij, agarici ana ʒ. i. euphorbij, tripolij radicis siue turbich, co locynthidis ana ʒ. i. & rheucomæ reu. ʒ. 4. aloës ad pōdus omnium est absinthij & eupatorij succo in catapotia digerantur. Interea mēbris tumentibus ea imponuntur quæ discutiunt. Nam sambucus, ebulus, urtica, eleborus albus, si in aqua lixiua decoquantur, & ex primantur, decoctū ualet si sæpe abluantur, ac ipsa emplastri modo imponantur. Foliaq; sambuci per se in tegula candente aspersa uino impōita & alligata, ualent. Prodest & lixiuum ex cerri ac uitis cinere, in quo lauri ac iuniperi bacce efferbuerint, addito nitro. Sed & id emplastrum iuuat, rubricæ armeniacæ, cyperi, schrenoanthi, acori, indis, sulphuris, farine hordeaceæ, lupinorum ana ʒ. i. cum lixiuo & amygdalarum amararum oleo superfluitur. Aliud ex calidi humoris causa, myrti rosarum, balsustiarū rub. armeniacæ, cyperi, iridis ana ʒ. i. farine hordeaceæ ʒ. 3. cum oleo lilaceo, ac lixiuo ad uinacæ tusa redigito. Caro herinacæ, de quo dictum est, arfacta peculiariter huic uitio subuenit, si tusa bibitur cum uino ueteri diuin ʒ. pondere, id quodidie assumi debet. Seminis quoque iuniperi decoctum ex uino. Si hydrops hypofarca aque frigide poti conigerrit, nimia uenere, natione frigida, & dolor sub costis affuerit, uino meyraco iuuatur, ac iecoris fomenta profunt, ualent iuniperi bacce cum mero potæ, aut aqua ardens frequenter poti ieiunis. Vitium id si fuerit post uenitis fluxum, aut sanguinis profluium, tum iecur continue reticere & leuiter excalefacere opus est, uino aromatiz. moderatōq; somno iuuatur. Si membra exulcerantur uel cauterio inurantur miro interdum auxilio sanantur.

*Ad iecoris calidi
dioris affectus
medicamentū.*

Ex causa humoris calidi in omni iecinoris affectu ex Antonio Musa cichorij succi cyathus, aque calide cyathi tres cum attici mellis cochleario, aut iridis seris uel succi tennellæ cum tribus mulsi cyathis, refrigerant subamara, modicèq; astringunt, inquit Galenus. Sed ad iecoris uitia mira est, inquit idem autor, silicis uis temperata, nam aperit obstrusos membri meatus. Est anethum quoque iecur induratum, ac refrigeratum sanat. Atque chamæpytis tusa quæ omnia eius uitia emēdat. Vnde ea confectio utilis est, habet chamæpytis ʒ. 8. radicis cichorij ʒ. 4. tusa cum melle cocta dantur aulla.

ne magnitudine, cyathos ternos subinde aque bibere necesse

est. Aliud simile, nardi celsicæ p. 2. absinthij p. 1.

tusa cochlearis mensura dabis.

ALEXAN.

ALEXANDRI BENE

DICTI VERONENSIS PHYSICI AD MAXIMI

lianum Cæsarem Augustum Imperatorem inscripti.

mum, de lelle Liber XVI.

Proœmium.

Ellis flauit folliculus geminos meatus possidet, alterum ut recipiat, alterum ut transmittat. Affinitatem cum diuino igne (ut Plato docet) color ostendit. Verum si eadem bilis incenditur, aut inflammatur inuiturq; corporis tum partes intumescente dicuntur, atque uexantur. Quæ cum exuperat extrinsecus uarios æstu suo tumores effert. Intrinsecus uero cohibita urætes, edacesq; morbos plurimû procreat. Tunc autem pessima est cum pura sanguini admixta fibrarum semina suo ordine dimouet. Compressa uero extinctaq; utolenter procellam intus, tremoremq; citet. Eadem si tibi erit fueritq; & fibras exuperans, præterq; modum æstuant, aut per superiora uomitus excitat fellæos, quas choleras uocant, aut per intestina, quam diarrhoeam appellant, & dysenterias, effluit tanquam transfuga ex fedisiora ciuitate. Hæc Plato. Is igitur folliculus leuiter & flauiter recipit materiam, locinoris cauio apte inhaerens. Quæ si intempestiue retinetur, alius pariter suppressa inflatur; aut si exuperans fuerit in sanguine mixta membra, oculos præsertim, fellis suffusione inficit, aut sacros ignes, quos erysipelas uocant, & qui *σύνερα* à Græcis uocatur, excitat, quem sæpe mortiferum uidimus, medium enim hominem ab utrisque illis serpendo amplectitur dira corporis inflammatione. Bilis à natura (ut Galenus tradit) constituta est, ut mordicus excitata in testina excrementorum omnis deponaret. Certa enim humoris qualitate, & modo constat, ne acrior quàm par sit mordeat, aut nimium increseat, in ualido enim corpore, atq; bene instituto eius humoris temperantia inuenitur. Alioquin infinita pene morborum origo inuaditur. Nec naturam ob id ueluti noueram criminari debemus, quæ perniciolum humorem constituerit, unde tot mala, totq; seu uita pericula cum tantillo bono ad alcam exulcerit. Ob eam causam uiuendi ratio fere tota mortalitatis præscripta est: magnam enim medicinæ partem sibi uendicat, alioquin benignus, ac peropportunus liquor, uti cõsam enim superabundantiam ab intestinis opportune abstergit, aut per uomitus expellit salutari mordacitate. Quæ si imitatur indigesta quando quæ cibaria urinq; enormiter extrudit. Meatus quoque, in eo folliculo, temperamento opus est, ne nimis aperti, aut nimis obstructi uideantur, quibus de causis corporis ualitudo morborum periculis facile exponitur. Neque idem meatus perpetui sunt in quocunque corpore, nam in Eudimio philosophot (ut tradit Galenus) quandoquidem per aluum cholera magna ex parte defluet.

De lelle et de causis eius.

Cap. I.

Ceteros ab aut nomen habet, quem arcuatim, uel arcuatim, aut aquatorum, à Latinis dicitur, arcus enim celestis aquarius à Seneca uocatur. Auriginè Apuleius appellauit. Communi uocabulo regius morbus uocatur, quoniam regali indigent uita, ex Sereno. Ex eo oculi primum croci colore tincti cernuntur, densitatem tunicarum felle subeunt, unde & felle suffusus quandoq; dicimus. Exinde uniuersum corpus aureo colore infunditur, ex quo aurinosum hominè uocabant antiqui. Interdum herbaceo, interdum nigricante colore, q; leuiter uitium ostendit. Causas & notas easdè uideri tradit Paulus. Is morbus si à septimo die febricitantibus superuenierit turium esse tradit Hippocrates, molibus tamè præcordijs substantibus. Extoto Diocles si post febrem oriatur, etià prodesse, si post hac febris occidere tradit. Damnatur ubi locinoris esset duricies. A uulgi ne morbus regius distinguitur, quãdoquidè illa tertiz, aut postremiz digestionis, hic eundè uitio contingit. Rursum in illa quædam partes corporis cum pilis decolorantur. In hoc uniuersum corpus pilis non mutatis coloris decore amittit. A sacro quoq; igne & elephanta, quibus cutis, aut exasperatur, aut inæqualis redditur. Ignis præterea fla-

Affectus ex bile

Bilis inflatio
et æstuBilis inflatio
et æstuBilis inflatio
que fitHic parit quid
dam desiderari
uideretur.Regius morbus
curiBilis inflatio
et æstu

ua corpora protinus inficit, atra uero sensim colorem mutant. Quæ raro eandem ob causam crasse euenit, expellitur enim, aut superfluous humor, aut noxia qualitas. Regius morbus aut extrinsecus accedit, lassitudine, aëre calido, quod epatici frequentissimè est, aut nocentium animalium ictu, aut iecoris nimia caliditate, aut oppilatione, abscessu, aut uehementi cathartico; unde corpus inflammatur, aut ex acutis febribus, in quibus, aut symptomatice ut, aut crasso euentu educitur. Ferunt in folliculo inter resectiones calculum innatum uidisse, eiusdem cum felle coloris, quod in boue frequentissimum est. Ex uarijsq; morbis, ut ex colicis doloribus, accidere solet. At Auerrois Arabs duas tantum causas uniuersales affert. Cum scilicet ex toto, actione, aut magna ex parte prohibetur, tum flauus & amarulentus redditur sanguis, quo ad cutem expellitur, sæpe salutaris. Damnatur, qui ex calidioris iecore generatur, aut ex cholericis abscessu, aut ueneno uenenatis, uel animalibus. Spleneticos quoque icteros ex iecoris, aut stomachi oppilatione contingit, cum intertacentes uentre coeque sunt, ac constipantur, aut eorundem membrorum nimio attrahendi desiderio, crassos enim humores eadem de causa sine defectu attrahunt, aut ui eadem cum expultrice, si inualide fuerint. Ex abscessu itè ac diuturne lienis aut iocineris ardenti natura, quæ sanguis adurit, aut frigore congelantis. Porracca denique ictericia ex commixtionè utriusque humoris oriri creduntur, quæ crasso die euenit quæcunque fuerit in febris, bono est, quandoquidem bilis salutariter ad cutem transmittitur.

Spleneticus icterici causa.

Generale peritæ ictericia.

Icteri nota. Cap. 11.

Peritæ in iecore et phlegmone.

ICtero (inquit Aegineta) superueniente febris sanatur, ex alto enim materia ad extrinsecum fertur, nec ullo alio medicamento eget. Sed balneo duntaxat, frictionibusq;. Si uero cum febris pariter oriatur icterus, ac extrinsecum biliosa sint, in dextrisq; precordijs grauitas sentiat, feruentis phlegmonis in iocinore indicium est, quandoquidem in bilem sanguis conuerti sentiat, ac per uniuersum corpus diffundatur. Si uero sine ulla grauitate feruor existerit, ex sola caloris distemperantia malum oriri constat. Si uero sine febris angilla similia albescunt excrementa, folliculi fellei uisio datur, ubi ritatum constipatio fuerit, lateris dextri grauiora precordia sentiuntur. Si uero sine grauitate contigerit, attrahit ut ex iecore imbecilla, aut eius meatus, quo ad intestina bilis expellitur, tum biliosis & impurus sanguis per totum dilabitur corpus, qualem in atro dictum icterico morbo, tum urina abunde demittitur lutea. Is quoque morbus ex calido foliorum corporum distemperamento contingit, quo in bilem quicquid eius alimenti gratia datur, transmutatur, quemadmodum in anasarca hydropè in phlegmaticum huius morem nutrimentum commutatur. Deprehenditur autem huiusmodi regius morbus, quod non uno impetu, sed paulatim suffunditur, cum nihil eorum quæ dicta sunt, affuerit. Nam & ueneno potionatis, uel ictu uenenari animalis subito euenit, hactenus Paulus. Tradunt alij coloris qualiter peccantis humoris indicium facere, quod & de urina esse dicitur, præterquam ex infirma iecoris expultrice, unde aquositas illa ad renes non regitur. Et quanto magis urina rufior est, ac uberior, eo breuior adiudicatur morbus, expultricem enim ualidiorem significat, insulsum enim linteolum croceum inficit colore. Nullum præterea cibi desiderium est: sitis ingens ægrum excruciat, contabescit corpus. Sed ex calido corporis distemperamento ex notè sunt, membra namq; feruere sentiuntur, ab interiori membrorum præsertim parte, non sine quandoq; pruritibus tum & acrimoniam appetunt. Si quæ tamen assumentur commodè digerunt, itè urina & alijs luteo colore tingitur. At id facit uictus ratio ex cibarijs aromatè conditis. Et calidum sonitum usus, aut perussio frequens, uel si sanguinis missio annua, aut uentris delectio ommissa fuerit. Nam ex his causis icterus sensim apparet, minusque quam ex ceteris causis ostendit. Ex stomachi uero uisio ardores, punctiones, sumidiq; natus attolluntur, os amarum cum siti, auriumq; incerti sonitus audiuntur. Frons cum tempore dextro pulsar, ac dolet, exhalante uapore, nausæ aderunt. Subscribit cibi qualitas biliosa antecedens, qualis & croci usus, sinapis, ac armoracia. At si folliculus tumet humore, quoque continet, nec remittat, alijs & urina decolor est, iecur enim sine bile remanet, ac intestina nulla humoris mordacitate excitantur. Sin uero bilis exundat sine me-

Ictericus ex stomachi uisio.

sine meatuum cōstipatione, ea uomitu,urina,aluo'que demittitur, & cutis nihilominus croci tingitur colore, ac æger sine febris existit. Ex oppilationibus notæ sunt, sub dextris præcordiis grauitas sentitur, si à iecore ad folliculum portus cōstipatus fuerit, argillæ colore excrementa similia uidentur, atque indies magis albescunt, donec caninis cum ossa duntaxat erodunt, haud dissimilia demittunt. Tum urina supra modum croci colore inficitur, tum uenter cum cuti inficēditur, nocte inquietatur æger, nulla tamen siccitas, aut amaritudine oris, aut uomitu tenitur. At si meatus ad stomachum obstrusus fuerit, neque os quoque amarum redditur, nec uomitus infestat, uerum urina, ac aluus rufior erit: is uero qui ad intestina fertur, excrementa argillæ similia sunt dura, cutis'que croco obscurior redditur, cum siccitas uomitu'que & oris amaritudine intercedit interdū haud ab re colicus dolor, ex pituita in ipsis intestinis exundatione, quam bilis abstergere conueniat. A frigida uero causa, aut calida uel ex humore pariter crasso, ex præterito uictu facile dignoscitur. Verum si uerruca aut caro intercreuerit, id solum indicium est, quod aperiētia nihil iuuat. Si uero expultrix uis, aut iecoris discretrix potentia infirma fuerit, tum aluus, cum urina uix flaua cernitur, quandoquidem bilis quota portio utrinque demittitur, ob eā causam in iocinoire nulla grauitas obnoxia est, quæ in oppilationē perquam importuna est eam sequuntur & alij per cōmunicationem affectus, quoniam & digerenti & resinēdi uis infirma redditur: ea de causa aluus procedente morbo cruenta effluit. Si uero attractrix, aut expultrix folliculi uis imbecilla est, os amarum sentitur, ac nauseis plurimum fluctuat stomachus, nec tamen aluus inficitur: urina uero supra modum flauē scit. Icterus febris iudicialiter superueniens, suis peculiariter diebus eueniet, in febris acuta cholericæ, in qua stomachi subuersio, ac uomitus cholericus, siccitas importuna, moleste'que uigilia, cibi crediam, aluus arida, os amarū, anhelandi difficultas intercedunt nam & croci color membro subito inficit, unde sudor croceus chlamydes & lintea tingit.

Ex potentia in
coris naturalib;
infirma.

De icteris splenetica,

Cap. III.

Spleneticus regius morbus membra atro colore cōmaculat, ac lien durus est, ac tumet, qui interdum dolet, urina, & si raro, interdum tamen atra emittitur. Et aluus feci sanguinis haud dissimilis deijcitur. Tum stomachus peruerse digerit, quem ater humor ledit, uenter præterea exterior cum cuti distenditur, non sine dolore, & anhelitus difficultate. Nam & nigro quandoque sudore, & si raro inficiuntur chlamydes. Sed inter stomachum & lienem oppilationis notæ, ac apostematis splenetici sequenti dicuntur uolumine. At si nigra icterica fuerit ex iecore uisato, incolumis lienis signa aderunt, cutis'que totius corporis minus atra redditur, uerum pro humoris diuersitate, uarij subeant colores, à calido sicco'que humore in flauū uergitur color. Si uero à sanguine toto, refacto iuicis cum quodam rubore cernitur: à frigido & sicco herbaceus apparet: uel frigido dūtaxat. A frigido uero humid'o'que humore cum liuore tumet facies. In omni iecoris affectu (ut summam dicam) diluor apparet suffusa nigrities. In quo & excrementa minus atra deijciuntur, quæ in lienis uisio nigri & obscura cernuntur. Signa uero composuere ictericæ uiridis ex iecoris & lienis affectu habentur, ex quibus flaua & nigra pariter componuntur. Si uero aliorum membrorum cōmunicatione contigērit, ex ipsorum affectu facile dignoscitur: nam locorū sepe uisio in foeminis icterus oritur.

Nigra icterica
ex iecore mot.
loso.

Prognostica in regis morbo,

Cap. IIII.

Regius morbus qui remedijs non discutitur, letalis est, ex iecore præsertim duro, aut tore Hippocrate. Et in febribus eodem astipulante ante septimum diem icterus superueniens, mortifer est. Die quarto calidioribus prouincijs astare in iuuenē, salutari intercedit quandoque motu, Galeni unico exemplo. Archigenes bis id animauit. Auerrois quintam diem iudiciale incolumem uidit. In regio morbo turgidus uenter malo est magna enim ex parte tumescentibus exitialis. Urina uero quæ colore fuscatur croceo, si cutis diluor indies fiat, cum cibi desiderio, unde corpus ualidior fiat, salutem denunciat

Boni in regio
morbo augu-
riam.

certam.

C Curationes

Obsessis itaq; folliculi fellei poris ambobus uel alterutro ab ancone dextro, utram
secundam ducimus. Sunt etiamnum qui ob icteris inflammationem in ea causa mu-
xta minimum dextre manus digitum sanguinem demant, & inflammatis cataplasma-
ta imponant, ac ex hiera uentrem deiciant, & cauteria idonea esse ducant. Potionandi
tamen icterici sunt apij, adianthi, lapathi, serpilli que decocto ad tertiam partem, abstin-
thij addito plufculo. Sed lapathi succus cyathis binis, aut ternis efficac est, uini cyathoad
iecto in potu, uel cichorij succi tantundem ex uino peculiariter datur. Galenus qui uo-
lumen unum de ictericis curatione composuit, duo maxime auxilia comprobauit, san-
guinis scilicet missionem, & alui deiectionem, sed hanc magis necessariam pretulit, quan-
doquidem (ut inquit) flaua bilis & non sanguis exundat. Missio tamen interdum san-
guinis utilis est praesertim, si secur & lien inflammabitur, & dolet: nihil enim ea tempus-
uius est. In uiscerum dolore, inter purgationes idem autor cum euphorbio, epithymu,
aloen, petroselinu, & danci semen, piper albu miscebat, & ictericis dabat peculiari reme-
dio. Per se purgat scammonium cum aloē. Laudat & uomitiones, uel post cenam ra-
phanitide. Hypochondria uero emolliunt ea cataplasmata: Ex hordei farina, rore mari-
no, artemisia, abfinthio, abrotano, gramine, ruta, cardamomo, chamaptyide, allio & cen-
taurio. Eadem per uices urinam mouent. Bibere que calamintham peristerion, hierobo-
tanum, oxylapathum que, cuius radicis decoctū & potum iuuat efficaciter, uel horten-
se lapathum. Praclare facit Anchusa, et silphion, erythrodanon, eruionium, aristolochia,
adianthum, serpillum, hypericon, & struthion: singula cum aqua uel uino uel mulla uti-
lia sunt. Purgat ictericos sulphur cum sorbilli potum: allium item tostum crudum que
commanducatum: ius ciceris, cichorii cum uino, staphylini radix. Ceruinum cornu ui-
tro abrasum cum uino potum, & amygdalae amarae in pifana coctae, smyrnij tenelle radi-
ces, anisum, metu, radix pontici, asarum, nardus, strychni, chamemila, mercurialis, & ta-
marix: Ea omnia ictericos purgant. Iuuat mane membra confricare inunctis oleo ma-
nibus, uel amaracino, uel laureo, uel chamemelino, uel irino, uel nardino, uel ex casto, uel
costino. Colorem enim exhalant, & sudorem mouent. Deinde ambulare, & balneum
ingredi prodest, & aqua calida perfundi, & eo modo sudare mire congruit. Inter cibaria
panis secundarius cum sale bene fermentatus iuuat, cappare cum oxymellite, pisces
faxatiles, & qui mollis est carnis, tosti cum gigidio, & coriandro, aniso, cenchry & mel-
so, nam & urinam mouent. In potu uinum album suauis odoris, mouent & urinam pa-
stinaca, carthamum que, & struthion, uel molles caules, & omnium, scandix, cymini,
selamum, carduus tener, feniculum, iringion, asparagus, smyrnion: uelle est & origani
uifride, inter sarfua olera brassica, beta, rapum, & cepe. Sinapis cima, inter obfonia sylue-
stria domesticis praefertuntur, & ex iure magis quam tosta: imponunt autem apiem, uel
anethum: ex domesticis tosta & mollia conueniunt. Paludosa damnauit & aquatilia. In-
ter fructus palmulas laudat, quibus urina uel interdum cruenta demittitur. Nimitz pra-
terea abstinentiam, ac crapulam pariter damnat, altera indigestiones & oppilationes gi-
gnit, altera bilem excitat, & uires diminuit. Si ijs non cedit morbus, peregrinationes iu-
uant, uehicula, nauigationes, equitationes, frigidae que nationes, uel insolationes. Con-
ualefcentes uentrem ferunt iuuare temperata. Galenus ad faciem felle suffusam, in na-
res conijci docet elaterium, cyclamini succum ex lacte a qua repleto ore: ijs imbecillio-
res sunt anagallides, beta ac melanthion, nō tamen inutilia habentur. Haec Galenus. Ex
phlegmone uero ficinoris, ut Paulus exposuit, mullum commodatissime datur in po-
tu, aut tenuis aristolochiae decoctum, aut hyperici, aut adianthi, aut struthij, aut erythro-
dani, ceruini que cornus ramenta. pondere ex uino aut staphylini, ex uino cocti ad ter-
tias, aut sulphuris uiui drachma ex ouo sorbilli, ea plurimum meatus aperit. Seminis
uero amplicis grammata octo cum chysatico, aut aliquo alio dulci. Bene quoque erit si
picra dabitur uel per se, uel cum oxymellite & similia. Si uero ex calida membrorum di-
stemperantia morbus ortum habuerit, mollibus frictionibus, exercitationibus non ue-
hementibus, inunctionibus, lauacris que fouendi sunt icterici, quibus & refrigeratis po-
tentia cibi conueniunt, qualis pifana est, inryba, seris, & cichorium, pisces, uiniq; tenuis
potus.

Cataplasmata
emollientia.

Ictericis pur-
gantia.

Cibus ictericis
conueniens.

Idonea ictero
ex phlegmone
epasia

potus. Qui uero ueneris, aut ueneratis animalibus lectu infecti fuerint, in secundo, ut di-
cis, pertractabitur libro.

D' eis in libro ex Galeno.

Cap. vi.

Galenus uerba subtili habebimus: ipsius sententia de ambulationibus uti opus est, frictio-
nibus ac unctionibus, ac fomentis pariter siccis. Ex aliorum auctoritate id peculiā-
re remedium tradit, mora rubi cōmanducata regium morbum sanare dicunt, qui febrī
citantibus superuenerit. Aliud, chelidoniæ succus cum uino uel mulla potus, uel adian-
thum, aut rubie oboli terni in mulso, uel fellis ursi cyathus in potu. Aut hyperici drach-
ma cū mulso, aut mulla, & alia his similia quæ piget subiungere. Ictericia ex nimio mel-
lis usu, aut sacchari haud difficulter sanantur, corporis enim caliditas facile discutitur. Ex
phlegmone uero calido, nullum, ut tradunt, remedium succurrit, nisi uitium principale
discutatur. Si uero ex caruncule excrecentia contigerit, auxilia nihil conferre tradunt.
Quidam id utile esse tradunt, in quo portulacæ succum, raphani, acetosæ, cum trui sari-
na feruifacito, & dato lingulam. Alij meliloti semen addunt, costum & myrrham. Si cal-
culus quoque innatus fuerit, curationem non recipit. Alij limonum succum prodesse
dicunt. Si uero ex pori exiccatione contigerit, quæ attenuant emolliunt, quæ iuuare cre-
duntur, quæ ex mixtis fiunt, amygdalino oleo. Ceterum in omni ictericia à calida habi-
titudine, ætas sicca, auster, sublimis cubiculus, calida quæ regio obsunt: uigilie, irascencia,
multa deambulatione, thermarum usus, calidi quæ fontes nocent: obest & carnis nimius
usus, uinum quæ damnatur, nisi multa aqua infractum, ac reliquæ calidæ potiones. Tra-
dunt electrum, gemmas flauas cerinas quæ, & icterum autem, similes quæ colores si con-
spexerint, iuuari ab eo morbo. De nigra uiridi quæ ictericia consimili colore eleuari pari-
ter aiunt. Pro sunt frictions, exercitationes quæ leues, & calida lauaria, uel tepente. In ci-
bis potina iuuat, olera quæque frigida, ac humecta, quæ non solum ei distemperantia me-
dientur, sed in febrī uel abscessu iecoris calido siue phlegmoni auxiliantur. Aqua propter
ea hordeacea prodest in potu, nam aperit, refrigerat, & abstergit, quidam aceti pauli ad-
miscent. Mire prodest aqua cucurbitæ tostæ cum eriatice feri. Alij & blitum laudant, ali-
qui & lentem ablato cortice. Caro uaccina (ut quidam tradunt) cum aceto cocta, pecū
liariter subuenit regio morbo, per inferna flauam bilem extrudit. Inter enim omnia ob-
somnia acetum commodè adijcitur, uel in piscibus. Cessante febre, perdesces, phasiani, pul-
li quæ gallinacæ ex aceto sumpti iuuant, uel cucurbita in cibis, & cucumeris fatui me-
dium exire coctū. Summo mane uel ieiunis malū punici uinum prodest: panis fermento
bene coactus, & sale conditus in cibo conuenit, nauticus uero damnatur. Quidam si
ne fermento probauere, cum feri utraq; aperiant enim & abstergunt. Cibaria uero o-
mnia crasse materiz uitari debent. Vina alba, tenuia laudantur, uetustiora damnantur et
austera. Fames improbat, sicuti & crapula contrarium uitium. Ictericia ex calidis ci-
bis, frigidis iuuant. Ex ueneratis causis, suis remedijs occurrimus. Ex iocinoris imbecil-
litate, aut fellis, iuxta quæ pro uarietate causarum dici solent, sed enim ex iecoris auxilij
sunt. Lienaria uero ictericia sijs quæ imbecillitati et oppilationi lienis medentur, iua-
ri solei. Pisces saxatiles, ac pingues pulli gallinacæ ualent: sicuti seris & apium, ac cappari-
nis ex aceto. In epatica causa quæ plurimum humectant, & refrigerant profunt, adde sub-
sistantia & aperientia, medentur in cibis cucurbitæ, & cucumeris interior pars in cibo co-
cta. Ex ictericia uiridi prassina uictus consimilis esse debet. Et ex uiridi composita, ex
compositis fieri oportet: damus radices feniculi, apij, oxymel, ius ciceris atrī, & pistacia,
amygdalas dulces, & amaras, betam, uuam acerbam, mala punica acra, & similia.
Ex iocinoris oppelatione, asphodeli cauliculos renellos coctos ex oleo & aceto dare so-
li sunt. In omni demum morbo regio originem considerare necesse est, & membra un-
de fluat, confortare opus est. Et si à toto corpore ortum habuerit, iecori prius subuenies,
ac cordi pariter, mox tepida balnea laudantur, sicuti & epithimata cordis, sed iocinoris
refrigerata niue medentur calidæ distemperantia, ita ut altius frigus penetrare sen-
tiantur, tum enim urina paucis diebus albescere cernitur. Id ta-
men remediū genus uetat aut abscessus,
aut oppilatio.

*Ictericis ex nimio
dulcium usu.*

*Ictericia calida
habitudine quæ
profunt.*

*Aqua horæ
deacea.*

*Lienaria icteris
de auxilia.*

Potio in flaua
sili uilis.

Quis herba.

officina.

MOrbum ipsum deflectionibus, aut syrupis digerentibus, ac aperientibus sanamus. In flaua bili ea potio laudatur. Habet seris, sonchi, lactuce, litychni, acetose, oxide quam alimoniam nostri uocant, folia terna habet parua, saporis acris. Stomachum dissolutum iuuat, cichorii praezeta, pollitrichi, adianthi, plaraginis, pimpinellae ana M. ea uulgo nota est, in maritimis nascitur fabulosis, ac in montibus aridis, acetariis grata ob id & in hortis nunc feritur, folio arescenti, simili chamædrydi tenui ac exiguo, semine pappi modo florente purpurea ueluti lanugine, radice fibrosa, ex ea in septentrionali plaga semen gignitur diri odoris: duorum generum alterum minutum, nigrum, gustu acidum, uix passim minuz haud dissimile: alterum crassius, nucleo inuali, utriusque ad preciosissimum colorem purpurei preciosa merce expeditur, insectorum officina grauius olet, sericum nunc tantum tingitur, libra seminauro permutatur quod gracilius est, quod crassum est, minori comparatur precio, chremes nunc uocitant, & colorem cocci colore rubechanc herbam Hetruria stellam uocat, thriallim alij appellant. Admiscent praezeta alij semen portulacae unciam unam, ac melopeponis, cucumeris, ac sicie semini purgatorum omnium unciam, seminis papaueris albi drachmam, rosarum, uiolarum, florum nymphaeae, spodij, sandalorum omniū farinam ana drach. 2. pruna damascena dena, zyzypa 15. In aquae semicongio decocta ad duas tertias, percolato decocto adde saccharum quantum uelis, & aceti stillam, uncias duas dato, febris flammam exstinguit, & bilis pariter incendia. Alius in cholera notha, si febris adest, habet radices apij, foeniculi, cichorii, buglossi ana 3. 2. Pollitrichi, adianthi, seris, sonchi, scolopendrix, hyperici ana M. 1. radices acori, cyperi, asparagi, rusci ana semuncia, ex aqua decoquantur, & decocto succi lupuli addito purum sacchari selibra pondere, & cum saccharo potionem idoneam facito. Alius in crassi ore bili, si febris non est, meatus enim aperit: Continet foliorum marubij, raphani ana M. 1. asparagi radicem 3. 3. ciceris atrij 3. 2. uel cum saccharo, aut melle potionem facito. Syrupus in ictero lienario uel si febris affuerit, habet grongi selibra, quam ex aqua seruescias, percolato succo, addes succi chamædridis puri 3. 3. addes saccharum quantum lubet. Si materia crassior fuerit, ac sine febre, habet scolopendrix, chamæpytidis, chamædridis ana M. 2. foliorum armoraciae, absinthij, mellisophylli ana M. 1. radices caparis, acori, polypodij ana unciam unam, foliorum tamaricis ana M. 2. cum melle aut saccharo eodem coponito modo. Alius in epatici ictericia nigra, in eo imponuntur cichorii, callitrichi, scolopendrix, seris, sonchi, chamæpytidis, mellisophylli ana manipulum unum, capni, grongi ana M. 2. aromatizabis santali polline, ac rosa arida, uel aqua rosacea. Alius in uisidii ictericia compesita. In eo raphani & marubij foliorum, scolopendrix, seris, cichorii, acetose, pollitrichi, pimpinellae ana M. 1. radices asparagi, apij, buglossi ana 3. 2. grongi, florum buglossi, epithymi ana 3. 1. uerum grongum, & buglossi flores, cum epithymo postremo adijcitur. Alius qui plurimum aperit: Constat ex ijs apij radices, foeniculi, petroselinij, asparagi, rusci, acori, cyperi, aristolochiae rotundae ana 3. seminis anisi, carui, dauci, ligustici ana 3. scolopendrix, callitrichi, eupatorii, cichorii, seris, raphani foliorum ana manipulum unum, chamædridis, chamæpytidis, marubij, hyperici ana M. s. rubiae, gentianae, grongi ana unciam mediam ex aqua pariter decoquitur, & percolato succo, adde sacchari quantum satis sit. Digestionem manifestam, ad directiones transcendendum est.

Quae uena ferat
de sit in splenico
ca icteri.

Multisariam (inquit Galenus) morbum regium repurgamus, uomitionibus, deflectionibus, urina, sternutamentis, gargarismate quae materiam reijcimus. Raro sanguinis missio necessaria est, quandoquidem bilis in causa existit magna ex parte, uerum & in sanguine bilis quandoque feruor inest. Nam & icterus, aut lien interdum inflammantur, unde uena aperire necesse est, ex secoraria enim medij cubiti demitur, aut ex ea quae inter digitum minimum & sequentem sit: suadent uenae turgentes, ac eius remediij longa intermissio, aetas, habetudo, ac temporis qualitas. In splenico uero morbo regio atro, quam uenarum plenitudine turgentium, in cubito sinistro media uenam soluit, ac subinde ma-

de manus inter minimū & sequētem positam. Si morbus composuit fuerit, & utriusque membri uitium apparuerit, ex ambabus manibus sanguis demēdus est, & à dextra incipiendum, mox interpositis aliquibus diebus sinistram feriunt. Ad uentris uero deiectiones in potusferum dare soliti sunt plerique, continuis diebus, alij scammionum addunt & balanos citrinos. Alij in lactis caprini libris tribus cathami seminis quantū māni capi potest, triti coniicitur, digitis que unā miscentur hori spacio, nocte ipsa lac cogitur, mane ferū emoto caelo sumitur ex melle uel saccharo addito salis Indici drachmis duabus. Si uehementius id fieri exoptas, diagridij farinam semioboli pondere coniicias, aut minus pro xgroci uiribus. Alij roris assyrij mannam, aut siliquae Aegyptiae atramentum ea enim iniurio fieri possunt. At cum digestio urinae apparuerit, aloē dabis ex cupatorij decocto, aut capni succo, aliqui diagridium addūt, & feris aquam uel grongi, quae peculiarem ad regium morbum uim habet omnium consensu. Medicamen uile enī nūm in iecoris abscellu, siliquae ater succus uel mannae assyriae cum decocto grongi, callitrichi, cichorii, feris, dissoluitur addita rheum pontici tercia, et agarici semi, spicae, ac salis cappadoci, omnium obolo. Si cathartica parum profecerint, uomitorij opus est, & cathartici subinde uehementioribus. In hienteria cum epithymi decocto, scolopendriae, ac ellebori nigro uenter trahendus est, pilulae praeterea Indicae dāntur, & quae eupatorij dicuntur, mire subueniunt. Vel id medicamen probatur. Florum buglossi, callitrichi, scolopendriae, grongi, epithymi, passulae, zzyphorum, fene, balanorum Indorum, & chebulorum ana quantū satis tibi uidebitur ad decocti rationem, leui enim flama decoquuntur, tum catholicum medicamentum, aut Ruffini hieram pro uiribus aegri admiscebis. In uiridi ictericia à focinoris feruore: Habet uiolariū, callitrichi, zzyphorum, myxorum, passulae minute, florum buglossi omnium pares portiones: Prunorum, hordei pares portiones, in sero caprino feruifacio, et percolato succo, adde catholicum, aut diasenum, adiecto paulo medicamenti ex succo rosarum. In uiridi uero ex utriusque compositione, ablinthij & epithymi decocto opus est, adiecto cathartico ad utranque causam. Ad idem habetur aqua foliorum raphani, tamaricis, salicis, feris que, in ea catholicon, cum antido to de succo rosarum portione facito. Si quid est praeterea quod cathartica prohibeat, distillare opus est, si meatus ad intestina oclusus fuerit, aut pituita lenticia ocludat officia in testinorum fuerint. Vomitiones quoque acres meatus aperiant uel tantummodo concitat. At quae urinam mouent, pro humorum ratione remedia assumenda sunt, nam & calida & frigida à natura constituta sunt. Si febris nō est, aqua raphani mire urinam trahit, ac eupatorium ex aceto ieiunis cōmanducatum. Vtrunque centaureum prodest, ac chelidoniae succus, modus est ad drachmas duas. Asparagi radices decoctus succus cū nigro cicere, uel cum uino tenet. Et uescicare rubentes coeli modo fructus. Marubium item, si cum uino decoquatur, & mane sumatur, uel addito mellis cochleario, Cydaminis que decoctum potum. Menthastris aqua ictericis melancholicis et cholericis ex crasso humore, nā & iecoris oppilationes, ut scribit Dioscorides, aperit. Agaricus quoque sumptus & chamæpytis. Galenus hierobotanum laudat, & lapaciū. Sulphur, urinq̄ue, in sorbidi ouo potum, armoracia item, allium que aut crudum, aut coctum. Alij amplius peculiarem praerferunt, si uitium ex oppilatione ortum fuerit. Prostant & amomum & polium. In regio morbo flauo iecur herinaceum arefactum iuuat, si cum uino albo tenui sumatur. Fimi ouilli drachmae duae, cū oxymelle, uel cum asparagi decocto. Valer & gentiana, ac aristolochia in potu trita cum uino, & si amara sint. Parui animi est (inquit Galenus) ac uilis ingenij propter salubritatem amaritudinem auxiliorum extimescere. Et asarum iuuat ex uino decoctum. Et roris marini semen addito pipere, cum uino salubriter sumitur, ut Galenus docet. At ueteres morbum regium sanabant, cichorio ē mulso & si cum febre esset. Atriplicis semen uel syluestris subuenit, & ipsa herba cum mulso. Lapacij syluestris radices decoctae aceto, succus si colatur & bibatur, uel id genus quod oxylapathum uocant. Succum marubij cum melle dabant. Polium Anchusa drachmae pondere in uino. Semen hyacinthi cum abrotono. Anthemis, lafer & in uetere felis suffusione, callitrichi decoctū. Asarum cum mulso, asphodeli radix in uino decocta,

Urinae morbo uentis.

In flauo regis morbo iuuat.

In flauo regis morbo iuuat.

data est à Sophode. Hic morbus curatur mulso, ob id aquatorum appellatur à Varro-
ne. Prodest ocyum: Menthastrifuccus, cuminum utriusque prodest: Ciceris utriusque
genus, uel ius maxime. Nüces græcæ cum absinthij semine. Semen myrti, uel eius cardi-
culi tenerrimi asparagi modo in cibo sumpti, & in cinere tosti profunt. Thus tætz de-
coctum cum farina hordeacea. Rubia pota, succus rosinarini sanat. Sabina cum melle et
uino pota. Theriaglo cum uino pariter pota. Quinquæfolij decoctum ad tertias, Aloë
lachryma tribus obolis ex aqua, absinthium crudum bibitur cum apio. Centaurium ma-
ius: Betonica: Agarici oboli 5. in uini ueteris cyarho, uerbenacæ folia obolis tribus cui-
ni calidi hemina: quantitas, sed celerrime quinquæfolij succus medetur. Cyathis
potus cum sale & melle. Cyclaminis radix tribus drachmis bibitur in loco calido, & à per-
frictionibus, sudores enim selles mouet. Semen linzoostis inspersum potioni, uel cum
absinthio, aut ciceris decocto. Hyssopi rami cum aqua poti. Polytrix in uino datur, stu-
thion in mulso, cornus ceruini cinis. Fimium asinini pulli, quod primū edidit à partu da-
tum fabæ magnitudine, è uino intra diem tertium, eadē & ex equino pullo similis usus
est. Blatæ detractis pedibus & pennis, in cinerem crematæ referuntur ad hos usus in
cornu pyxidē. Canini capitis cinis in mulso, uermes terreni in aceto mulso. Cui myrti,
recentiores eosdem celebrare aridos, cerunt & in potu uini tenuis assumi debent, nam
per urinam sellem humorem ciunt, aliqui cum caprino sero dari malunt, alij cum cheli-
doniæ succo: Passerum cinis sarmentis crematarum cochlearibus duobus in aqua mol-
sa. Auis icterus uocatur à colore, quæ si spectatur, sanari id malum tradit, & auem mo-
ri existimā, hanc Latini galgulā uocant. Nitrum in uino potum extenuat morbum. Lyn-
cursum occurrat ex uino poti, aut si portetur. Hæc inter simplicium facultates obseruare.

Quibus accidentia emendari solent.

Cap. XXII. De morbo icterico.

IN eo morbo adest iccoris calida distemperantia cum stomachi frigidityte, quæ mor-
bum difficilem reddunt, tum enim uilia sunt malagmata uentri & iccori extrinsecus
imposita, calefacientia, ac refrigerantia: & interea mixturæ partim calide, partim frigide
assumi debent, cibi quæ dantur eiusdem nature. Morbo regio ex uenenatiorum scitu ex
natura uicinerat alijs occurrimus mithridanico medicamēto, aut theriace antidoto, exin-
de uinum mali punici potum prodest, aut berberorum, ut externo uerbo utar, seris dei-
de, ac portulacæ ualeat. Sed lactis potus assiduus cum oleo amygdalino sumæ dulci. Iudi-
ciali uero icterice subueniunt balinea, & perfrictiones, flauum colorem emendat semen
atriplidis potu, è facie tollit muliebre lac cum elaterio naribus tactis, acētum quoque a-
cerminum calefactum olfactu prodest, aqua item rosacea utiliter instillatur. Fouere quo-
que faciem uino in quo nepeta in cocta sit. Felle suffusus oculos poma cinere tosta, stu-
pa madefacta aqua inuoluta, imposta soti emendant, fabarum cortices decocti ex ace-
to, si totum corpus foueatur eo decocto, colorem adimit uirginolum. Alij in thermis su-
dorem eliciunt. Methone uidimus græcum medicum quiescente ægro in lectulo sudo-
rem euocantem. Linteo peluim iuxta lectulum collocatam tegebant, & summam lin-
tei ueluti sacci ore adaperito uapor ad corpus ægri deuolutus, sub culeitra excipiebatur.
Fabarum itaque priori suffumigio eo modo uti possumus: tum à frigore & uento æger
tutus est ac in eo dormire utiliter potest, ut uiuacius sudor euocetur selles. Dāt ob eam
causam cyclaminis sesquidrachmā cum mulso in potu. Flauos uero oculos purgant ster-
nutamēta, succus cucumeris erratici, tactis naribus, aut nasturtij, aut maribij, aut rapha-
ni, aut radicis betæ elleboris quoque albus qui sternutamenta mouet, ea enim fieri tu-
to possunt, si ex toto (ut inquit Galenus) æger conualuerit. Acetum per se soti oculos
claros reddit, si facies aceto albo lauatur, in quo eupatorium ac hordeum efferbuerit, co-
lorem fixum corrigat. Quidam singulis diebus seris erraticæ succum uncijis tribus ieiunij
nīs dedere continuis diebus, mire enim cum iucunditorem præstat, certo experimēto.
Valer & citri mali acrimonia mane sumpta, ubi flaua bilis infesta fuerit. Epaticæ succus
decem diebus mane potus, ex caliditate si fuerit uicium, plurimū ualere creditur, sed sue
eo grongi nihil præstandi inuenitur, si continuis diebus sumatur ieiunis: uel si ex lienis
causa foeditas illa orta fuerit, nam uileū iuniorē præstat. Alij lentē tritam cortice liberā

Suffusor oculos
felle qua curat.

et alij summi.

Flauos oculos
purgantia.

eam duum drachmarum pondere cum sceniculi aqua, ac pueri impubis urina pari portione in potu dedere pluribus diebus certo experimento. Hinc ad lienis uitia transeamus:

ALEXANDRI BENE

DICTI VERONENSIS PHYSICI, AD MAXI-

milianum Cæsarem Augustum Imperatorem inuicissimum, De liene Liber XVII

Prooemium.

Ecce lien à natura sine ingenti causa constitutus est in sinistra corporis parte aduersus iocinoris sedē, frigide ac sicce naturæ, pro cordis, iecoris & fellis temperamento, nam & parit̃ ipsam in qua posuit̃ est frigidiorem, ac inertiorem reddit, in qua uidelicet dextra pars mobilior, ac agilior, motum ueluti in re fixa uerfaret: motus enim super re immota fertur. Vnde quando propter corporis morbum (ut inquit Plato) foribus iecur abundat, lienis raritas id purgans, eas combibit, cum membrum hoc concauū sit, & exangue, unde purgamentis impletū saepe excrecit, tumetq; luroso sanguine, ac rursus cum mundatum fuerit corpus, compunctū in sese residet. Hic atra bilis sedem habet, quæ cū picipua permixta diuissimos capitis motus, si huc illabitur, dissipat atq; cōturbat. Hæc Plato. Galenus uero de lienis situ hæc refert, ubi de partib; corporis agit, cauo uersum uentrē & iecur positiū habet, gibbo aut̃ costas nothas contingit, anne citur peritonæo, ac omento, qua sensum habet. Inter uiscera tanquā inutile ab Erasistrato iocimenco dñatur, quando quidē humoris melancholici crassi ac tēni in iecore generati repurgatiq; sit inebrium, uenis plurib; spongiosum in quibus diuē elaborat (inquit idem Gal.) in transmutando, qui nec protinus lurosum illum sanguinē ad sui alimentū, aut ad uentrē transmittit, sed uenarū officio perpetuo humorē preparat, atq; cōficat, pro priū enim humoris eius est, eū os stomachi subire, inspissare ac refrigerare. Aliiter enim iecur sanguinē crassiori, sed haud impuro, lien uero tenuiori mixto lutofo sanguine, qui per ruiticari raritate facile ad membrū penetrat. Vnde iecur decoctū indurēcit, lien uero mollior redditur: hic sanguis sex seruatur, ueluti totius humoris atrū sedimentū non inuēit̃, nam naturalis ac præter naturā atra bilis hic reconditur, ac attrahitur, & ē iecore expellitur, unde eius actio uniuerso cōducit corpori, sic cordi, & iecori, fellisq; feruori temperamentū affert, & sinistram corporis partē ea ratione frigidiorē, inertioreq; (ut diximus) efficit. Lienis præterea caro tanto iocinore laxior est, quāto eo mollior est pulmo, qui cordis flauo sanguine superfluente coalitur. Nā & si sanguis quo lien gaudet, natura crassior sit, à uenis cogitur, atq; cōficatur, unde paulatim in lienis substantiā admiscetur, quā ob causam iocinore lien leuior, ac fungosior habetur, sic nec purpureus est, aut flauus ceriseus, sed obscurus, atro alimento infectus, iecur uero crasso sanguine, sed purpureo alitur, & pulmo panter ex concocto, tenui, flauo, ac spumoso sanguine alimentū habet, eorum enim substantia ex proprijs cibis colorem & naturam contrahunt.

Atra bilis uaria genera, ac natura.

Cap. I.

Slaua picipua pura aquosa est, nullius semē saporis, quæ & naturalis appellatur, & atria quæ uitrea ab Anaxagora dicitur, alia aspera, saluiginea est, alia acerosa, aut amara est. Pari et atra bilis ratione, sex sanguinis alia uocatur naturalis, alia feci uini haud dissimilis, alia acetosa gustu, & odore manifesto, qui in terram proiectus, ueluti acerrimum acetum spumaret, atque ebullit, ij communiter melancholici uocantur humores, aut melancholicus uocatur sanguis, ex ijs commixtus: ij aut naturali habitudine facilius in humano corpore generantur, aut ex damnato uictu intempestiue oritur, aut continuato sitit, aut morore, uel diuturno morbo, uel ueneno: unde si quis sine causa expauescit, aut moeret, ita ut in eo uitio perseueret, tum melancholiā pati dicimus, unde et in maledictū nunc transit, cum mente cōmotos quosdam, aut insaniētes per iocum melancholicos uocamus. Euentib; enim melancholicus & diuus uapor ad cerebrū deuoluatur, siue sub

Lienis situs.

Atra bilis sedes.

Splenis manus.

Pipine species.

Melancholici humor.

Melancholici sanguis.

tilis, siue crassior (ut Galenio placet) melancholica inducit accidenzia, pro uarietate enim humoris, ac hominum habitudine uniuersa, uarij ac pene infiniti producantur affectus, ut priori libro demonstrauimus. Nam & pro magnitudine lienis ioci intemperantia homini attribuitur.

De lienis affectibus,

Cap. II.

Lien de facili indurefcit, aquarum præferum uitio, miro enim impetu inflatur indurum uento, aut sensim atro sanguine & crasso intus constipato, qui dissolutioris emplastris difficulter discutitur. Lien sepe inefficax efficitur, quem *ἀσπλην* Græci uocant, cum lutosum à se sanguine nequit expellere, tum turget supra modum, unde lienici, siue splenici dicuntur, aut cum attrahere non possit, tum cachectia uniuerso euenit corporis naturalem igitur uigorem illum custodire necesse est, ut atram bilem in sese contrahat. Eius præterea meatus obstruuntur cibo non idoneo, membri peculiari malo autumini præsertim articulo: unde hominem sepe ueluti zona cingit turgidus continua accretione humoris, ita ut manu quandoque comprehendatur, sed & dolore interdum afficit. Peculiaris cursus impedimentum quandoque ex eo est, quamobrem cursorum laborantibus, quondam inurebatur. Omnes demum qualitates tam simplices quam cõpositæ uel cum materia, lienem afficiunt, & qui abscessum sepe patitur, & ex eius oppilatione (ut Aegine-ta scribit) phlegmon oritur, ubi feruor, dolor, ac tumor apparet, qui si durior factus fuerit, dolor, ac ardor finire solet, manente tumore, ac duricia: lienis paruitas congruum humorem indicat, ex Galeno, contra magnitudo superfluitatem demonstrat.

Note diuersæ qualitates lienis,

Cap. III.

Lien calidior.

Splen frigidior

Splen humidior

Lienis caliditatem significant, sitis, lingua arida, aspera inflammatio sub sinistro latere, cibi fastidium, flauus corporis color, tum id membrum, aut impurum, aut nimium attrahit, aut digestionis tempus in iecore præoccupat in attrahendo. Frigiditatem uero ostendunt, cibi tardum, intestinorum murmura, quæ in ructus acetosos commouentur, tum lien aut ægre, aut segrè humorem atrum suscipit. Ariditatem uero præferunt, duricies lateris, & asperitas, fortasse stercis ac tenuis urina, ex ea corpus uix alitur inspissato sanguine, hunc sequitur ictericia nigra. Contra humidum splenem demonstrant, lateris mollicudo ac leuitas, superfluent salua, ac pallidum corpus. At sequuntur materialis habitudinis notæ ex humore melancholico, tenuis urina, alba, clara, ac perspicua. At cum ijs humor melancholicus ad iecur rursus retroagitur, tum urina crassior emittitur, ac scordidior lien extenditur, grauiora membra sentiuntur, atro colore suffusa, & acida eructant, ex innaturali melancholia, à cibo maior grauitas sentitur, & incoctæ ructuationes, uentrisque torsiones, excrementa spumosa, cum crepitu multo prorumpunt, grauitèr ambulant, & contra scalas fessis cruribus lassitudine fatigantur, difficulterque anhelant.

* Et pituita uero, alba, uerum crassior, ac turbidior emittitur, dolet cum tumore & duricia lienis ructus cum multa salua adest, quæ & aquosa est, uolue manus, ac pedum plantæ feruent in uentre uentus inclusus murmurat, aluus ipsa liquida est, spumosa, & ex pituita crassa fluit, facies decolor cernitur, & membra ueluti lassitudine defatigata, à cibo præsertim sentiuntur. Bilem rufam, urina rutila indicat, ac tenuis diluta colore, lien grauis est, ac durus, facies auriginosa, os amarum, & cum siti nauseam infestat, aluus pariter biliosa est, ac membra contabescunt. In communi ex mala lienis habitudine uires quedam, aut omnes uisuntur, unde & lienicus quis fieri dicitur, sicuti stomachicus & epatici uocari solent communi nuncupatione: proprie tamē quibus uitio durus lien est, lienicos dicimus Galeni uerbis. Alij uero cum ex membri imbecillitate atra bilis ex iecore non attrahitur, lienicos appellari arbitrantur. Iis facies obscurior redditur, uerum ad dominantis humoris colore accedit, erocœum, uiride, pallescentem, aut nigricantē uergit color. Galen. & lenigine facie obduci tradit ex lienis imbecillitate, superflua atra bili sanguine permixta. Cū plurimum lienis fusco colore eodē autore uisitur, quib. sicca aluus existit, cibi appetentia, nullisq. nauseis infestat. Verū spleneticis, ex pæternaturali melancholia sepe uomitus, cibi tardus, uetris fluxus, ac dissenteria infesta est. Cū atra bilis sine febre feruit, retentioris imbecillitatem, aut expultricis indicat potentia irritari. E diuerso, cum impor-

tunc

nine retinetur, uel uementiam retentricis ostendit: cum uero superfluit, expultricis igna-
uam significat, aut per oppilationem aliquam intercedere. Cum uero aut acutrix male
affecta est, aut agre attrahit, coloris decorem amittit, album que oculi languide fulget.
At si facies rubore alioque suffusa decolor facta fuerit, cum cibi tedio, ac in liene calor sen-
tiatur, ac urina pissior, ac rufula reddatur, caliditatis notæ sunt. Contra, ex frigiditate fa-
cies oculi que obfuscantur, & plumbina facies cernitur, parum appetunt, lien ipse frigi-
dior sentitur, urina que in summo clara est, imò turbulenta sedat.

De auguriis lienicorum,

Cap. IIIL

Lienicus si dolet (ut tradit Hippocrates) adhuc spes est, nam à parte ægra non senti-
tur dolor, sed à sana, ut scribit Auerrois. Lienicus si superuenierit dysenteria, in bo-
num cedere iudicauit Hippocrates, si iudici aliter uenisse cõstat, cum enim paulatim lien
residet, acque spõte discutitur. Alioquin hydrops sequitur perniciosus, nimio frigore cor-
pus occupante, plurimum enim refert, an dysentericus ille fluor melancholicus fuerit.
Clamorem autem perniciosiorem fieri, si post diarrhoeam diurnam dysenteria longa
sequeuta fuerit, & hydrops subinde intercedat, aut lienteria, cum leuiterum haberi, si sple-
necis quoque profluvium accesserit sanguinis, ac sine dolore, albescentes uellicas extu-
lerint, cum cibi tedio, secundo die interitum augurari.

Quæ lieni obstant,

Cap. V.

Obesse dicitur, uentus septentrionalis, ær frigidus, auster que, paludes, ær crassus,
ac pluuiosus, cœnosi que fontes, non lymphici, ac non perspicui, nocent moror, ac
continuata mœstitia. A cibo exercitationes ludique, pala, aut saltationes, ac post balnea
perfrictiones: somnus super sinistro latere lienem turgidum reddit. Cibarius præterea pa-
nis ex legumine, milio, panico, milio Indico, ac omni tritico impuro nocet, ac male ter-
mentatus. In cibariis triticum damnatur, oryza, pastilia quæcunque farinacea, lens, cicer,
faba, ac cicercula, pisumque: inter obsonia bubula uerus caro, ceruina que, ac suilla, hyrci-
na que, nec utiliter estur uentulus lepus: inter aues anates, anseresque ac columbi, palum-
besque uenusti, nartures quoque ueteres, ac gallinaceæ: ac omne feræ, caseusque uerus salius,
qualis ex Creta aduehitur, & ex ijs condimenta quæcunque damnatur: oua præterea du-
ra, ac oleo fricta, albamentum præsertim. Inter pisces palustres, mollis curis, sine squamis,
duræque carnis lienicis nocent, sicuti clibano uel craticula inassata. Inter fructus styptici,
acerbi, ac pontici, castanearum usus, cydoniorumque offendit. Musta instant lienem, & que-
cunque crassa sunt, ac dulcia, turbulentaque nõ defecata, si quod nimium austerum sit: aque po-
tus nocet, maxime uero à balneo, labore, uenere que, uel quo magis gelida sit, qualis iux-
ta Cydonæ ad Volicum in colle saxum scaturit tactu impatibilis: sed multos frigoris suauit-
as illa alioquin innocua ad uarios morbos inuitat: nõ minus damnatur iniecta niue: per
urbem ardere syrio inter palcas uenalis circumsertur. Officit præterea ebrietas omnis, ac cra-
pula uenustaque, à cibo præsertim in senib. ac omnib. inualidis. Improbantur mellita omnia,
dulcioria ac saccharæa, uel in cõdimentis, ijs causis lienis ima pars prius afficitur.

Curaciones in communi ad lienem,

Cap. VI.

Quæ iocinori subueniunt, eadem ferme lieni medentur, uerum uementiora cor-
uolunt, ac asperiora. Inter medicamina aromata addimus odorata, & que uil-
res reliquorum exacuat. Sicut enim membrum sine metu manu comprehendimus, ita
& remedia tãquam seruili membro & abjecto imponimus: sine ulla que exultatione
omniū experimentis expositus est lieniscur uero medicamentorum uires reformidat acu-
tas, sicuti aceti acrimoniam, spleni uero conducit oxyporis additum. Cauendum est ne
ab alienis remedijs obuiio iocinori iniuria non parua fiat. Lienis initio facile sanatur, ut
rum si negligitur, ita ut obstruatur, aut indurecat, curationem difficilem facit. Opus igitur
est (ut inquit Galenus) attenuantibus, nec tamen nimium excalescentibus, ne cras-
sior intus humor fiat, ac inextirpabilis, nam & styptica admixta iuuant, qualis est cappa-
ris radix, & scelopendron quam Galenus asplenion uocat. Tale absinthium & eupato-
riam iocori existit: eadem cum oxymelle sumpta, tumorẽ lienis discutit, miro modo ua-
let eracutum in quo decocta sunt: bibitur eadem quoque ex uino cocta & impetrata
& absinthium. Portulacæ seminis ʒ. ʒ. ex aceto sumpta, & plâraginis quoque. Aceti item
scyllite

Volicum sed.

Negligentia medi-
corum medietate
lien quidem opor-

scyllite summum habetur remediū, semen pastinacę erraticę lienem extenuat, ius brassicę per quadraginta dies potū, scylla tosta purgata tribus obolis cum melle & aceto cocta, mentha per se, polegiū syluestre cum sale. Cappares uel radix in uino pota, nam lienem totum emittit per urinam & aluum, heradij folia cum melle & sale trita dantur, sagapenion lienes sanat, serpilli folia obolis quatuor ex aceto. Cyperus medetur, nam scytitu lienem consumit, exceptus que ore iris ruffa ex aceto pota. Polium recens decoctū & potum, uel aridum illitum ex aceto: succus mellisophylli auxiliatur, radice anchuse drachma in uino in posca datur centum capita. Semen urticę illinitur, radix decocta in ponitur. Gallitrichon trium digitorum mensura datur, asphodeli semen imperus sedat, ut Hippocrates censet: succus caucalis potus lienem extenuat: samentorum cinis auxiliatur, & uinaceorum aceto conspersus, & ita uino potus, & qui biberit, in liene iacet. Hederę folia bibuntur, trixago cum aceto sumitur, ea quoque chamędris dicitur. Spleneticonum lienes extenuant raphani impositi, ut uidimus, tumori cinis uitium & uinaceorum aceto conspersus cum rosaceo et ruta subuenit. Cedrosi 30. diebus pota, ternis obolis consumit, & semen asparagi in cibo sumptum. Succus crudorum cotoneorū lienem prodest, eruum absumitur, si ieiuni quotidie edant, smegma quod sit ex succo lupinorum aqua celesti decoctorum, ad lienem expedit: crudi item ex ficu sicca triti ex aceto impositi medentur, gillę immaturę ex aceto imponuntur, ammoniacū sumitur, & cum aceto uel rosaceo efficacissime imponitur: utraq; uirx utilis est, Pręcipue laudatur myrice, si succus eius expressus in uino bibitur, adeo que mirabilem eius antipathiam contra hoc solum uiscerum facit, ut affirmant, si ex ea aluui factis bibāt sues, sine liene inueniri, hanc & tamaricem uocant, & ideo homini splenetico cibum, potumq; dant in uasis ex ea factis. Hederę corymbi poti & illi liene sanant, & hederę succus, efficacior est albę, ferro calefactus, satis que est acinos sex in uini cyathis duobus sumi. Quantū cyathus pondere capiat, nūc referam, nam drachmas decem continet, duabus igitur uncis uini damus hederę senos acinos: Ne putet quis nos cyathos uulgari uocabulo quo utitur alij, dixisse. Et spleneticos etiamnum sanari tradunt, ligni hederę uase bibentes. Medetur & chamęciflon hederā non se attollens a terra, contrusa in uino, acetabuli mensura, inter panē utilis est quoque rubię radix pota. Cynobati tyrsus tenerrimus conditus ex aceto manditur. Foenugręcum decoctum addito nitro, & impositū medetur ex aceto, & farina illinitur decocto ex aceto & melle tantum. Omnium laudatissima est asplenion quā uulguis scolopendrion uocat, ab alijs teurcion, bibitur & imponitur miro auxilio. Hanc Galenus & ceteri autores omnibus pręferunt. Agaricum bibunt obolis tribus in uini ueteris cyatho, & panacis radicem in mulso, sed eadem trixago, siue teurcia siue chamędris arida & decocta quantū manus capiat in aceti heminis tribus. Argemonia in cibo sumpta 7. diebus, lienem consumit: nymphę radix heradię in uino pota me deauręssanthemos 3. pōdere bis die sumpta in uini albi cyathis duobus, per dies 40. lienem paulatim emittit per urinam. Prodest & hyssopum cum ficu decoctū, lonchiridis radix decocta priusquā semen emittat, acorum epotum consumit, alchineę aridę farina in uino bibitur, lienem enim cursorum extinguit, hippuris decocta sicili nouo ad tertias quātū uas capiat, & per triduum heminis pota. uncis esculentis ante diem unum interdicitur. Alum lienis utilissimū, bibitur: radix trita in uino decocta, & aliquādo super illinitur. Absinthiū bibitur cum aceto, aut pulre, aut ficu. crocodilon consumere dicitur, de qua in narium profluuiū diximus. pancracij succus cū melle medetur. Peridemini semen in umbra siccatū tunditur, & in pastillos digeritur, ij resclui dātur in uini albi cyathis 3. ternis diebus, lienēq; absumit, smyrnię radix uel semē, & asplenij foliorū succus, in aceto decoctus per 30. dies epotus & illitus spleneticos liberat. Caprinum lac ualet post bidui inedia tertia die hederā pastis capris, per tridui potum sine alio cibo. Lac quoque bubulū, & lien bubulus in melle editur, & imponitur, ceruini cornu cinis in aceto potus. Lien asininus inueteratus efficacissime auxiliatur, ita ut in triduo sentiat utilitas, asini pulli simū, quod primū edidit, poleam uocāt Syri, dāt in aceto mulso, datur & equi lingua inueterata ex uino pręsentaneo remedio, ut didicisse se ex barbaris Cicilius & Bion tradiderūt, & lien bubulus simili modorecens aut afflus & elixus in cibo prodest, & pul.

& pulmo uulpiū cinere siccatu, atque in aqua potu. Item hoc eorum lien impositu. Oua fricta ex oleo terna pridie macerata in aceto & illita. Herinacei lien impositur. Irē cochlearū cinis cum semine lini & urticæ addito melle donec persanet, mel in quo apes sine emortue, probatur, spongiæ imponuntur & posca: Corallium absumit lierem, in puluere igne redactum si sepius potatur, & carnes testudinū terrestrium splenis uicijs profutimies. Mēdētur & solea piscis impositu, torpēdo itēm impositur & squama senti. Rubrica uero bibitur, quis crederet, si alumen pilulis sumatur, contra eius uicia ualere creditur, tradunt & hominis urinā præcipue pueri impubis lienem absumere. & uinum in quo decocta sit betonica, aut chamæpytis uel cōmādicata ex Dioscoride. Hæc in simplicij curis inuenimus, sed de catharticis cōmunibus hæc pauca subiungemus.

De catharticis cōmunibus,

Cap. VII.

A Splene trahunt Agaricus, de quo dictum, sēna, epithymu, lapis armeniacus, & qui ceruleus dicitur, elleborus niger, succus radicis ebuli, euphorbiæ. Inter compositiones est Ruffini hiera, pulu. Indicæ, ea cum ammoniaco gummi dari debet, uirus enim medicamentorū compescit. Reliqua remedia tam simplicia quā compescita efficacissime ferē omnia cum aceto sumuntur ex humoris naturæ similitudine, Auerrois id credidit. Emplastra quoque eodem modo componuntur.

Que aduersam lienis habitudinem emendant uel cum materia,

Cap. VIII.

Si sine materia uisum fuerit, quæ sumuntur, & quæ imponuntur, alterantia duntaxat contraria auxiliantur. Alioquin materialis causa in omni ferē curatione, inunctionibus, emplastris, fomentis, digerentibus potionibus, deiectionibus, sanguinis missione, frictionibus, cucurbitulis, aut cauterijs opus est, ut Galenus summam cōmemorat, sed in primis aëris serenitas querenda est, ac temperies: & curas iuuat ex animo expellere, deambulationes itēm suauis ante cibum, & somnus in dextrum latus temperatus. Cæterum uictus ex nobili materia querendus est, agricolarum uita damnatur. Vinum probatur tenue clarum, nec multarum uirium: coena ac prandium sit sine uentris distentione, si uero uictum materia fuerit calida, ex cubito sinistro uenam secabis imam: aut quæ inter minimum & sequentem finit, Galeni præcepto, in ea dimissione iteratio laudatur, satius enim est paulatim demere. Aliqui & a lato sinistro demunt: sed tumescences hæc morrhoides in se scalpellum, aut sanguifugas auocāt, foeminis menses soluti iuuant. Alii quibus è nare sinistra profusum excitant, ac ex materia frigida digesto humore alui deiectione opus est. At ubi adultio fuerit, is syrupus conducere potest, qui ex epithymo uel capno fieri solet, cum buglossi, scolopendrij, & strychni aqua. Ad deiectionem uero ea potio utilis est, in qua catholicon & diasene singulorum ꝑ. 3. cum diarrhodo ꝑ. 1. s. additis leuiss & scolopendrij aquis ana ꝑ. 2. matucinis datur, prodest & epithymi per se decoctū, uel cum syrupo aceroso & aqua capni: si uero materia fuerit biliosa nondum inusta syrupus acerosus uel oxyfaccharum datur ex aqua scolopendrij, tamaricis, ac strychni. Subinde cum uideris in urina sedimentum, hoc medicamentum dabis, agarici ꝑ. 2. salis capadoci ꝑ. 1. cū aquis antedictis dissolutis, additur catholicon ꝑ. 5. diarrhodon ꝑ. 1. s. sequentibus diebus, strychni, foeniculi, & tamaricæ cum pastillo eupatorij & saccharo albo dat succum uel oxyfaccharo. Ex frigida uero materia, eo modo digestio sollicitanda est, habetur chamædrys, eupatorium, calamintha, stoechadis, hyssopi, iridis quantum manu comprehendunt, radicis capparis, anisi, foeniculi, & petroselin, foliorū betonicæ ana ꝑ. 1. corticis fraxini interioris, foliorum tamaricis ana drachmas quatuor, cum saccharo uel melle syrupum facito, addito aceti paulum, oxymel idem præstat cum scolopendrij, menthar, apoc. quæ aquis uel tamaricis. Subinde da ad deiectionem eam potionem. In quabalani Indic drachmas 10. polypodij ꝑ. 2. corticis radicis capparis dimidia, absinthij tres, eupatorij duæ, capni, sene ana ꝑ. 3. s. epithymi septem, ex ijs decoctum facito. de quo assumat æger pro arbitrio, at ubi materia mixta fuerit, ex utraque causa potiones facito, atque cathartica. Vbi uis attrahendi infirma sit lienis, emplastris opus est excalefacientibus, ac excicantibus: Ad id ualere dicuntur cucurbitule sine ferro ei parti impositæ, uel frictiones, si imbecillitas ex caliditate fuerit, tum oleum rosaceum iuuat, frequenter illitum cum quo-

Indicæ pilulæ.

Lienis morbi materialis causæ quibus curatur.

Potio utilis ad deiectionem.

Ursio lieni idonea.

cū quo capparidis radicis farina additur, cyperus, acorus, seris uel cichorii succus, & eupatorii cum aceri sūlla. Ea uero imbecillitas à frigido orta, exercitamentis, equo, cum, frictionibus que excitetur. Tum ammoniacum lieni apte imponitur emplastri uice, uel eo uncto qui hoc modo conficitur, succi absinthij ꝑ. 3. aceri 2. ammoniaci una, bdellij, opopanax, sagapenij ana ꝑ. s. olei duz, in aceto gummi omne resolutum pluribus horis facito cum succo, mox oleum lenta pruna superingerito, demum cere ꝑ. s. addito, resoluta omnia pāno stamineo percolabis, & lienem emplastrabis icuinis, ac exinanita aluo. De imbecillitate expultricis sequenti capite dicitur.

De lienis moribus obfistit et causis,

Cep. IX.

Cause oppilationis.

Saepe à iocinore ad lienē uena que interiacet, magna ex parte oppilatur, uel que ad os stomachi fertur exilior: crassior enim humor id facit. Nam & à uento crasso fieri posse non dubitamus, in qua sententia & Galenum uideo. Cum plurimum enim sanguis est crassus & fibrosus: qui diutius continetur retentrice robusta, aut expultrice infirma, cum enim eo sanguine alatur, & in membri substantiam cōuertatur, quandoque ita inspissatur intus, ut in miram increseat magnitudinem. Oppilationis uero causa est, aut uiarum angustijs, aut humoris crassitudine, aut uiscositate, aut sui exuberantia, uel si plura, aut omnia eadem affuerint, oppilant autem aut sanguis melancholicus naturalis, uel innaturalis, aut flaua bilis notha dicta: aut phlegma crassum, spissum, ac lentum: ex castaneis, ficis, fungis, palmis, melle, mūsto, pisce, aqua que palustri, & ijs similibus cibis: qualia sunt legumina, brassica, & pastilia farinacea, omnia que lactaria, intercedit aer palustris, aut uentus septentrionalis frigidior, de quibus paulo ante dictum est. Exercitationes uehementes statim à cibo, ac in latus sinistrum continuatus somnus. Aluminosa præterea, aut ferrosa balnea & ipsa astringunt, accedunt menstrua muliebricia, si importu nē suppressa fuerint, aut hæmorrhides in uiris uel profluuium, ex sinistra præsertim parte: quibus saepe exonerari fuerit assuetus æger. Actionum imbecillitas oppilationem sequitur: sed attractricem offendit, si iecoris uena ad lienem consipata fuerit, si uero superior uena ad os stomachi occlusa fuerit, expultricem lædit. Vis digerendi si læditur, in omnibus partibus oppilatio contingit: ex ea enim composuit febres, epatici morbi, uulsi & alij affectus eueniunt. Lienicis, ut Aegineta docet, os graue olet, gingiua que putrescunt: nec in cruribus ulcera persanantur. Ex iecore pariter affecto, hydrops haud dubio oboritur.

Note in communi, et particulares siue speciales,

Cep. X.

Mala ex magnitudine lienis.

Nulla hic inflatio, nulla quæ febris adest, nullus que tumor, sed totius corporis grauitas, ac magis in sinistro percipitur latere, non sine aliquo dolore, oppilatio tunc ex febribus orta est, uel si diuturna fuerit, sub sinistris præcordijs apparet durior, tument pedes, ac curis exulceratur, ac post cibum intenduntur præcordia, sequitur anhelitus difficultas, ac tussicula: & ex lienis magnitudine corpus macie conficitur: quod in collo uicinius apparet: ex ea iocinoris habitus corrumpitur, & digestiua præsertim uirtus, oppilata uena ad iecur corporis totius hilaritas & splendor uitatur, & alia symptomata praua sequuntur. Quæ uero ad os stomachi pertinet, si obstruatur, nullum adest cibi desiderium, uomunt atram bilem acetosam, summa tellure ebullientem ac spumantē aceti modo acerrimi, urina sæpe sari similis emittitur, qui si aliquandisper fatigetur æger, obscurā reddit. At nocte ex calidis humoribus frigidis uel iam supra descriptis sunt: sed ea raro eueniunt: plurimum enim melancholia in causa est, quam tenuis urina decolor que ostendit uirgulta tamē quo tenuior, eo deterior. Ab humore calido crocea existit spleneticis quibus in sinistro latere dolor insedit, à cibo præsertim: etiamnum in sinistro tempore pulsax dolor: qui que sine manifesta causa moerent, ac tristes sunt, raro que ridet, sed microspici omnia timent, fusca facie, oculorum albo liuescente: contra scalas grauior incessus, & genua quasi defatigati sunt. Aliqui cibum appetunt, nonnulli nunquam desiderant, oppilatione, aut materia humoris corrumpente. Alius nihil reddit, aut difficulter: interdum è sinistra nare fluit sanguis: plurimum que eructant. Spleneticorum duricies lienis quo durior, eo periculosior habetur, nam digitis comprimētibz non cedit: sed inuicem rara duricies insanabilis habetur.

Curationes

Curationes communes in splenicorum oppilatione.

Cap. XI.

QUO de aëre, motu, somno, que præsertim diurno, balneo, ambulationibus, frictio-
nibus, que dicta sunt, hac quoque curatione eueniunt. Cibaria præterea cauē-
da sunt, quæ difficulter digeruntur, & melita, saccharacea, pinguis, lactaria, farinacea, quæ
uitanda sunt, non fermentatus panis, uerum lac camelarum non improbat, diuicem
enim euincit, & oppilationem aperit, damniatur aperientia, nisi uenire uicuo & exina-
nito, alioqui indigesta ad iecur celerius rapiunt & oppilant. Splenicis iuuant post de-
iectiones, fontes calidi Patuini, Aponenies dicti, uel Bononienies, & quicumque sunt
ferrosi, nitrosi, aluminosi, sulphurati, que: qui si fortunæ inuidia non sunt, somēta huius-
modi conueniunt, & uicem suppleunt, in aqua fabrorum uel nino, addito aceti modico,
melilotum, artemisiā maioranā, chamomilā, quæ cum decoquunt, & spongijs duā
bus impolitis latus sinistrum fouent calido decocto. Pro uictu auiscus esui medenici,
aceto & garyophyllo conditæ, aut cinnamomo. Cappares quoque conueniunt uel cori-
dici (ut nunc fit) saccharo: ad mensas ueniant uitulina caro, uetecina, hocedina, aprina, ac
capreolina, turtures, gallinacæ, que pulli, oua item forbilia, pisces quoque medix matēre
aceto acerrimo, pipere, ruta, apio, ligustico, calamindia, & croco: panis bene fermentatus,
bene, que coactus sit cum forniculo & anisofin cibo beta cum sinapi & oleo, ex horto al-
lium, cepe, porrum, raphanus, ruta, mentha, absinthium, abrotanum, & quæ paulo ante
diximus inter remedia. Iuuant fici sicce cum amygdalis ac pistacijs, uua passa cum nuci-
bus, oliua ex murtia, ciceris ius: brassicæ, que lupini siue amari, siue preparati iuuant. Ace-
rum ad splenicos hoc modo fieri solet, in acerrimi aceti sextarijs duobus tamaricis tē-
nerimæ cinæ, calamindia, foeniculus, apij semen, grongos arida, omnium quicum ma-
nus apprehendi potest, biduo macerentur, & percolant acetum usui seruamus. Inter oble-
tamenta item capparis, lupus salictarius, nostri lupulū uocant, asparagus, buglossum,
petroselinum, apium, citrago, & cichorium annuerantur, brassica cruda (ut Dioscori-
des tradit) ex aceto estur. Utiliter uinum iuxta quale punicum est iuxta Timaeum fori-
tem, celeberrimum tenue est, album, odoratum, nec sine uiribus, adde si uelis, aquam fer-
rosi fontis, aut fabrilem, uel in qua ferrum uel aurum extinctū sit, aut chalybs in ea quo-
que aqua & cibaria cocta sint, uel in qua decocta sit tamarix. Laudant si tamaricis gut-
to lientici uterentur plurimum iuari: facitare etiamnum coepere cados ex eo ligno ad
seruanda uina, alij in dolijs ligni furculos imponunt. Frigida uina etiamnū medicata no-
cent, uel cibaria omnia, tantus est caloris amor huius uisceris, ut statim epocam frigidam
sentiat. Quæ plurimum alunt, & corpora faciliè implent, & sanguinē augent, neque op-
pilent, summo opere laudantur: In coena parcius quàm in prandio sumendū est: inter ar-
mata id maxime placet: Habet cinnamomi, cardamomi, piperis ana semunciam, garyo-
phyllorum, balani muscati, galangæ, piperis longi ana drachmā unam, croci dimidiā.
De potionibus iam dicemus.

Vaporationes & potiones ad liemem oppilatam.

Cap. XII.

Vaporationes quæ lientis duricias emolliunt, antequā materia dissoluatur, aut dis-
cruciat, per uices enim emollienda materia est, ad deinde dissoluenda, donec ex
toto materia penitus discruciat: in emollientia quæ leuiter astringunt, commiscenda
sunt, ad membri conseruationem: in communi quæcunque amara ac styptica sunt, admi-
scemus, propterea alumen, ac acetum, addunt, que alij & aperientia, cum ijs quæ diffun-
dunt & dissipant, sed à leuionibus inchoandū. Interea potionem ex cortice radicis cap-
paris frequenter damus, quæ per aluum & per urinam sanguinolentam trahit materiam,
si cum syrupo aceroso bibitur acri, que. Dant alij scolopendrium, cum tamaricis succo,
uel radicis decocto, quod cum uino (ut dictum est) liemem astringunt siue sicca, siue uiri-
dis radix fuerit: aut semen agri, id est, uiticis, pro quo salicem ponunt nonnulli errore mā-
nifesto. In causa enim calida plurimū conferre uidetur. Acoris item prodest tinsa cum
melle sumpta lingue mensura. Aut centaureæ minoris succum bibunt trium drachma-
rum pondere: chamædri quoque in magno est experimento, ac chamædri, uel lupulo-
rum decoctū cum syrupo acri antedicto. Marubij item succus cum aqua ferrosa in ma-
gna laude habetur. Sed emplastrū fieri solet efficacissimū ex uiticis semine, & cauliculis

D tenerrimis,

*Tamaricis
grana.*

tenerimis, si quotidie imponatur. Nostri tamaricis gallam omnibus præferunt remedijs, attamen vulgus infelicem eam arborem appellat, quoniam nihil ferat, nec feratur unquam: & si Corindus, & quæ circa regio est, duo genera facit, sylvæ trem plane sterilem, aliam mitiorem, hæc fert in Aegypto Syria, quæ etiam abundanter lignosum fructum gallæ modo, asperum gustu, quo medici utuntur uice gallæ, & in compositionibus, quas andreas uocant, lignum autem & flos, & folia, & cortex, ad eodem usum adhibentur: quam remissiora, inquit Plinius. Quidam dant hederæ baccas cum oxymellite. Valer de decoctum corticis raphani in potu. Oxymillem attenuat, ut scribit Dioscorides. Oxymel scyllite in primis commendatur ad digerendum: in confesso sunt gith, nasturtiū, & oxylapathon in causa calida, & atriplicis succus ac decoctum, ut supra denarrauimus, in simplici cura. Sed polypodio maxima laus est, quoquo modo sumpto. At inter compesitiones laudantur trochisci, qui à capparibus nomen habent, ij hoc modo sunt, corticis capparidis & radice, seminis urticis ana ꝑ. s. scolopendrij ꝑ. s. aristolochiæ rotundæ, rutæ, seminis nasturtij, acori, gith, capni ana ꝑ. s. ammoniaci ꝑ. s. in aceto resoluti cum ea cætera tusa in pastillos redigitur dum ꝑ. pondere, qui cum oxymelle dantur ieiunis. Alius trochiscus qui à scolopendrio nomen accepit, scolopendrij, hyssopi, prassij, tamaricis fructus, corticis & radice capparidis ana ꝑ. s. seminis agni, rutæ, gentianæ, aristolochiæ rotundæ, florū geniste ana ꝑ. s. ammoniaci in aceto distemperati scilicet quadrachma digerantur tunda & cæbrata in pastillos, eo quo diximus modo. Valer diacostum, dialacca, diarheumipitum, diacardamomum, quæ. In oppilatione à causa calida pastilli eo modo fiunt, uel cum febræ, habet seminis portulacæ, feris, fructus tamaricis, adisthi, scolopendrij, corallij albi & rubri ana ꝑ. s. corticis & radice capparidis, agni seminis ana ꝑ. s. cum aqua tamaricis in qua gummi aliquod dissolutum fuerit trochiscos informato. Valer & triafandalon, theriaca cum buglossi decocto mane sumpta medetur, nã & uescas quæ in summa tunica oriuntur, sanant. Sed fomenta & emplastra alia annorabimus, lana non elota in aceto & lixiuio madesacta, leni utiliter imponitur: aliquando apij folia scolopendrij, quæ cum altheæ semine imponimus, ut discutiant & pariter emolliant, sed aqua tamaricis, scolopendrij apij quæ ana pondo, aceti, lixiuij ana ꝑ. s. lana aut sponsia leni fouendus est: eo uehementius fomentum est, prassij, absinthij, rutæ, chamædrydis, chamæpytidis, corticis & radice capparidis, tamaricis, florū sabine, corticis interioris fraxini, lauri baccarū, chamomilæ, meliloti pares portiones in aqua decocta, cum lixiuio, & aceto lenem fovebis efficacillime.

*Trochisci ad
huius affectum.*

*Oxyphum non
hyssopum.*

Inunctiones ueroperactis uaporationibus singulis diebus sunt. Habet hyssopi recentis, quidam oxyphum ouilium malunt, nominis propinquitate, errore: adipis, anethini uisci, dialtheæ ana unciam, commisceantur, conficiunt. Alij tamaricinum olisim splenetici utilissimum, uehementior est foenugreci lentor, ac seminis lini, ac seminis altheæ, anserini adipis, gallinacæ quæ ana ꝑ. s. olei anethini, uiolarum lutearum, amygdalini amari ana ꝑ. s. celsipi una, ad unitatem rediguntur. Laudatur & cyclaminis inunctio, est id efficacissimum, olei laurei, iirini, cyprini, buryti, aceti, scyllitis ana ꝑ. s. s. emplastri meliloti ꝑ. s. succi cyclaminis, & prassij ana ꝑ. s. seruetacito donec succus absorbatur, si febris adeit, beta per se cum aceto decocta imponitur. Addunt alij maluum, anisthæz radicem, ac periclymeni folia: ex causa calida imponitur, rubrica armeniaca, aceto distemperata. Alij ebulli radices coccinæ meraco uino decoquunt, & tenunt cum aceto & gallinaceo adipe, emplastrum conficiunt salutare cum eodem uino: aliqui absinthium addunt. Externæ uero modo (inquit Hippocrates) ammoniacum aceto liquefactum & illitum. Quidam emplastrum per triduum unxit, quod paulo ante cum meliloto & cyclaminis succo fieri diximus, deinde aqua tamaricis, scolopendrij, & aceto fouere, mox ammoniacum imponunt, atque ita uicissim emolliendo discutiunt, alij cum eo gummi caprinum, aut ouillum finum addunt: per se lenem durū emollit uiolæ luteæ radix imposita. Cicuta cum semine coctam & impositā mire prodesse uolunt. Sed iam de alio descienda dicamus.

Quæ alium desciunt in splenetici: oppilati.

Cap. XIII.

Len per alium recte repurgatur, comode autem trahunt uentrem pilulæ, quæ à coeruleo lapide nomen habent, commixtis alijs quæ aggregatiuæ ab efficiis uocantur: rursus materia digeratur, antedictis potionibus, & dialena repurgetur: catharticum si febris

si febris affuerit, habet buglossi folia, capni, grongi, passule, epithymi, glycyrrhizæ, ac senis feminis pares portiones in eo decocto diacatholicon pondere 3, 6. & succi rosarum medicamenti, & diascere ana ʒ. i. s. matutinis datur. Agaricis quoque trium drachmarum pondere bene alium ducit. Commendatur epithymum duum drachmarum pondere ex tyropo aceto, si serpius sumatur, extenuat enim membra. Infunditur per alium quæ materiam trahunt, glandes item ex melle & hiera picra coniunguntur. Quæ autem urinam euocant, paulo ante diximus: sudorem quâdoque uniliter elicimus, cyclaminis succi trii & cum mulla calida potæ: dein uestimentis ægrum bene cooperies, sudabit bene. Alij in acriam auertunt, & sub genu exteriori iniungunt, aliqui in præcordijs sinistris pro magnitudine lienis pluribus iniungunt locis, si alia auxilia non profecerint.

De lienis abscessibus.

Cap. XVIII.

EX lienis oppilationibus phlegmon primū oritur, ut Aegineta scribit, ex calidis nâque humoribus prouenit, in quo feruor, dolor ac tumor apparet, deinde si in duriciem (facile enim est) mutatus fuerit, dolor ardor quæ finire solent, ex sanguine (igitur ac bili fit, uel utrisque humoribus, & si raro. At frigidum apostema, ex phlegmate, aut ex atrasie bili, aut utrisque, magna enim ex parte apostemata ea dura sunt, ut Galenus demonstrat, quod ex crassis innascuntur humoribus: raro enim mollia inueniuntur, quæ sari quinea sunt, aut phlegmatica quæ rarenter eueniunt. Nec mirum si ex sanguine, quandoquidem uenarum multitudo in eo intercurrat membro. Dura nâque apostemata raro eueniunt pueris, sceminis, tortis & inexplicate uocis, & qui destillationibus sanguinis. Extrinsecus etiam num suppuratur lien lapsus ex alto, aut incussu: uictu prauo & damnato. Intrinsecus uero, iecoris uitio, aut proprij membri imbecillitate digerendi, aut expellendi, aut attrahendi subscribit hæmorrhoides, sceminarum menses, alia quæ profluuiâ si sterent. Omnis igitur abscessus aut diffunditur, & discutitur, aut aliò transfertur, aut in pus uertitur, & si raro, uel in duriciem mutatur: interdum narium profluuium finitur, aut urina.

Note abscessum in liene communes.

Cap. XV.

Signa iam denarrata sunt, si ex oppilatione fiunt, pro situ apostematis figuræ uarietatis apparet, quia aut in summo lienis aut in imo abscedit, quod frequenter euenit, & diuersas tumores apparet in duobus interdum tribus exuberat locis, interdum medium cingit hominem, & præcordia incommode supprimunt, & dolor ad iugulum quâdoque sinistrum pertinet & humerum: non sui substantia id euenit, sed tunicarum gratia, quibus alligatur & ambitur. Ex phlegmone febris adest continuata, ex alijs humoribus perniciosa, cum plurimum quartana est. Nam & anhelandi sequitur difficultas, si apostema ingens fuerit: nam & pedes interdum, ac genua rubicunda apparent, nares autem, ac aliter exangues flaccescunt.

Note inter se distinctæ, ac prognosticæ.

Cap. XVI.

Abscessum calidorum naturam sitis, inflammatio, febris sine intermissione sequuntur, lien ipse rubet, ex cholera sitis uehementior, ac inflammatio cum acuto dolore. Frigidorum notæ sunt aut contrariæ, aut remissiores, lien tamen degrauat sine dolore. Ex melancholia duricies summa apparet, cum grauitate: nam & color loci liuidus existit sine inflammatione, & dolore. Si lien sine alia tumet causa, mouet sine ratione reger: nam & mens interdum commota uidetur, aut humoris uitio, aut diaphragmatis ostensione, qua cerebrum (ut iam dictum est) læditur, phreneticos enim uocari diximus ex Galeni uerbis. Lingua præterea nigrescit, quando in imo lienis abscessus affuerit, atra enim bilis ad os stomachi effunditur, cuius tunica cū lingua cohareret. Ex apostemate melancholico sæpe crura exulcerantur, si laboriosi homines fuerint, ea tamen quandoque spleneticos sanant. Cum plurimum gingiuarum corroduuntur, ac dentes extrinuntur. At notæ apostematis duri, quæ ex calido fiunt, per subtilium partium dissolutionem ex eo tantum signo percipiuntur, quoniam (ut dictum est) Pauli sententia, phlegmon prius ante cessit, deinde dolor ac feruor quiescit: si quando igitur ex phlegmate coigerit, tum lien mollior est, albicante colore, aut liuescente. Oppilationem ab apostemate ita distinguimus, quoniam in illa meatus omnes obstruitur, nec lien uolenter diffunditur, sine do-

Post agerit.

Phlegmones in liene generatio.

Lienis tumor ab extrinsecis.

Signa abscessus calidorum.

Apostema in melancholico nota.

Quid oppilatio ab apostemate differat.

lore ac febril: in hoc uero materia in unum congregatur locum, hui uolenter & acriter distenditur, ita ut continens materia solutur, uel scindatur. Si uero lien inflatur, spiritus tactu murmurare quodam dignoscitur, ac sine pondere tumer, eam sepe inflationem deambulationes sedant. Collectionis notæ sunt quas de iecore supra memorauimus: Euenit interdum ut iecoris abscessus in splenicum conuertatur quod in bonum cedit, materia enim ex nobiliori membro ad ignobilius conuertitur. At si è contrario contigerit, perniciosissimum est. Apostema quod totum lienem compler, malo est, è sanguine minus periculosum: durum deterius, uel si membri summam partem compleuerit. Exanare sinistra profluuium, ac uentris, bonum pronunciant, si in die iudiciali euerit, ac signa digestionis materie antecesserint. Ceterum uentris fluxus breuis ex alijs pariter humoribus bonum augurium præstat: urina uero feci similis uiscosa, dubium præagium denunciat.

Curationes apostemæ in lienē,

Cap. XVII.

Distemperantias lienis ipsædem auxilijs, quæ in iecoris uirjs dicta sunt, sanari tradit Aegineta. In phlegmone à cubito sinistro uena secanda est, aut in extrema manu, ut longiori intervallo medicetur dempta materia, uiscem subit hæmorrhoidarum profluuium, uel in foeminis menses euocari. Sanguis recte dimittitur ante lunæ coitum quo tempore melancholicus humor cum sanguine cõfunditur in ea sententia sunt, qui aliorum discipline fauent, nam & in quartanis febris coitum ipsum obseruamus. Subinde alium molliter soluimus, epithymi decocto, addita siliqua ægyptiæ, uel manna cum diarhodo cathartico: si fuerit phlegmatica materia agaricum eodem decocto dissolutum damus cum cathartico quod Indicum uocant. Si uero melancholica fuerit, diasceram & diacatholicon admiscemus. Præterea digerentibus materiam opus est, in quibus quæ uehementer urinam ciunt, cauenda sunt, nec à deiectione largior potus dandus est, ne ad iecoris gibbum materia trahatur: tum enim sitire conuenit, aut saltem parcius bibere. Aliter syrupus in materia calida fieri solet, succi cypri, seris, sonchi, tenerimorum foliorum salicis, tamaricis, fraxini interioris corticis, scolopendrij ana M. i. seminis portulacæ, corticis ramentorum cucurbitæ aridæ, cum saccharo, addito aceti momento, potionem facito. Ex frigido uero apostemate, salicis eiusdem & tamaricis tenerimæ, fraxini, scolopendrij, marubij ana manipulum unum, radicis capparis, feniculi, apri, buglossi, ci chori, seris ana unciam unam, capni manipulos duos, grœngi, seminis anisi, chamædrydis unciam unam, syrupum acetosum facito.

De cataplasmate pro lienis apostemate,

Cap. XVIII.

Audat Aegineta cataplasmata extenuantia, quæ nec plurimum tamen excalesciunt, in quibus astringentium modicum addimus. Id præstat per se salis flos. Est & id mirabile cataplasma, quod habet fenugreci part. 4. hordeaceæ farina, cardamomi ana part. 1. carycaru pingui librâ, peristernij aridi part. 1. caricæ quàm acerrimo aceto macerandæ, & cæteris contulsis unâ decoquantur, inuat finum caprinum imponere, cum farina hordeacea ex aceto coctum & impositum, habeant & aliquid salis floris. Aliud, ceræ libra seui taurini tantumdem, niri §. 1. resine terebinthinæ, agni seminis, corticis radicis capparis ana §. 1. liquidis arida admisceantur. At initio nostri tæpe lienem fouent: è mæmileo oleo, & rosaceo, subinde eo emplastro utitur, hordei farina, rosa, absinthio, meliloto, scolopendrio, cum rosaceo, & nardini oleo. Verum si multa adesset inflammatio cum succo portulacæ, & plâtaginis, uel cum cucurbitæ ramentis, uel strychni succo conficies. Cauendum tamen ne frigidioribus quàm opus sit, materia intus cõgledetur, infri gidioribus primo fortè iuuat oleum nardinum, leniscinum, uel ab sinthinum, subinde cataplasmata impones ex hordei farina, cicercis, quæ cum lixiuio temperata, additis chamæmilla, meliloto, anetho & absinthio, in crescente morbo, tam ex calida quàm ex frigida causa, extenuantia admiscenda sunt, sed cum iam tempus fuerit, ut materia discutienda sit, cum extenuantibus emollientia admiscenda sunt, ne resolutis subtilibus crassior materia subinde lapide scat, modicum quæ astringentis admiscebis. Phlegmonis scem initio sandalorum p. 1. rosacæ nouiciæ p. 1. cum coralliorum farina, & semine portulacæ, tamaricis fructu, omnium p. s. singulis diebus id uulter datur drachmæ pōdere. initio frigidi apolite.

Quando melancholia posita miferatur cum sanguine.

Cataplasma ad lienis apostema.

apostematis diarrhodon dari debet cum capparidis corticis farina, ac tamaricis bacis turtis. Id cataplasma, inquit Aegineta, à nobis probauit esse, asferici p. 2. sandarachæ tantundem, cerebintinæ p. 6. picis aridæ p. 1. galbani p. 1. opoponacis p. 1. corticis radicis capparis, myrobalani, ammoniaci, thymiamanis ana p. 3. cum castoreo momero imponitur. Epi thema Galeni ex facile parabilibus remedijs, myrobalanum quod in usu nunc non est, ad unguenta à priscis expectabatur, puto nunc à barbaris nunc bene uocari: cum aceto leni imponitur farinæ modo prius usum. Brassica syluestris imposita sanat spleneticos.

Ad lienis duriciam, ex Psello Aegineta.

Cap. XIX.

Cyclaminis 3. 10. bryoniz 3. 3. dictami 2. scyllæ tostæ 8. struthij 6. capparidis radicis corticis 3. 6. trochiscos cum oxymelle conficies obolorum 3. pondere, dabis quotidie unum ieiunio. Cibi laudantur extenuantes acris potentie, ac exiccantes, cum exiguo potu. Interea exercitationes, frictionesque conueniunt, & ex sinapi condimenta utiles sunt, inquit, interdum & cucurbitule scalpello concisæ. Malagma ad lieni glandis, quam balanum Greci uocant, cortex, nitrum, panibus portionibus contunduntur, respergunturque acerrimo aceto, ad ceram crassitudinem, lentè antea in aqua frigida madefacto, illinunt, & sic imponitur, supra que farina hordeacea injectur, sed manere ibi non amplius sex horas debet, autore Celso, ne lienem consumat: sanius que est id bis aut ter imponi. A febre duriciæ imponitur raphani radicis frustis soles modo incisum aceto conspersum. Laudant alij papyrum linteæ modo concisum melle illitum, & sinapi puluere consperso, si imponitur, lieni duriciem leuare uino tepenti elendus est locus. Aliqui rutam & calamentum cum aceto coctum impositi, duriciam discuti à febre tradunt. His remedijs si non cedit duriciæ quatuor, aut quinque locis una exustione urendus est lieni feramentum enim ad id munus comparandum est, necera que ad aperta seruanda sunt.

De lienis inflationibus.

Cap. XX.

Spiritu sepe lien intenditur, sicuti stomachus, ac iecur, intenditur enim & cum dolore sine ulla grauitate eminet, & cum manu premitur, murmurat intus uentus. Facile id malle uincitur, ac leui pariter causa excitatur. Huic uisio frigida pota nocet, ac hyems gelida, & somnus à cibo damnatur, uel à crapula magis: iuuat uisum uetus, uel cum aqua in qua cyminum incoctum sit, uel anisum. Datur cum uino Cretico aut Rhetico, diacymino, uentum enim discutit. Medetur abstinentia, ac sobrietas. Frictiones iuuant, ac panis calefacto fomenta. Deinde falcia circumligato uentre. Cetera remedia ubi de stomachi inflationibus dictum est, demonstrata sunt. Quandoquidem abstergerenda extenuantia, discutienda que adiectis stypticis huic, uisio medetur. In ijs tamen abstringentium uis uberior addi debet, quam quæ in apostemate misceri docuimus. Mire obiter alumine cum cinere & aceto distemperata subueniunt, si illinuntur, ex Galeni uerbis: eodem modo sulphur (ut alij tradunt) cum alumine & aceto idem præstat, aut ruta per se cum aceto. Illinunt subinde abstinthino oleo, nardino costino que pariter mixtis, inter inunctiones laudatur ea in qua amii, cymini, rutæ, baccarum lauri, aristolochiæ rotundæ, geraniæ, irisidis, absinthij, meliloci, tamaricis, origani ana pares portiones, tursæ et decocta cum oleo costino, & anethino ana p. 1. uini Cretici aut Rhetici p. 2. in uase duplici decoquantur, ad uini consumptionem, & percolato succo, ex summa parte inungatur lien: ex sedimento emplastrum conficito uile. Aliud, alio modo conficies: rutæ foliorum 3. 10. nitri, menthastræ ana 3. 3. floris salis 3. ammoniaci 3. in aceto acerrimo dissoluti, leui pruna in unum corpus tusa redigantur, corio superinductum emplastrum lieni imponitur. Fomentum uile, habet corticis capparidis radicis, tamaricis, agni feminis, rutæ foliorum, cymini, anisi, bacæ lauri, meliloci, chamemile, apij que pares portiones in aqua feruente percolantur & aceto, addito spongijs duabus tabulis expressis subinde imponuntur lienis tormentis: Cucurbitule uehementius impactæ plurimum iuuant, ex alto enim spiritum extrahunt. Assumuntur interea efficacissime femina agni, cymini, rutæ, amii, tursæ & cum uino pota. Acori radix per se, inflationes lienis discutit, simili modo gith, et rianstium, & ruta per se, ex ijs etiam munda trochisci sunt salutare. Alij trochisci hoc modo fiunt, feminis agni, feminis rutæ, amii, amomi, feminis apij, aristolochiæ rotundæ, centaurij minoris, cymini, corticis radicis capparidis, scolopendrij, tamaricis, anisi, foeniculi

D 3 ana par.

ana partes æquales tusa separatim cum uino ueteri in trochiscos informantur: uel cum aceto in quo ammoniaci pars altera infusa fuerit per noctem. Modus est ad 3. pondus in iure gallinaceo ieiunus.

De lienis dolore et lapsu, uel itiu. Cap. XXI.

Lienis dolor ex calida causa, felicis folijs tritis addito sale sedatur proximis. Ex frigida causa scolopendrio eo modo imposito: aut iris cum aceto. Dolor ex lapsu uel itiu missio primum sanguinis opportuna est ex sinistro cubito, uel talo sinistro, uel extrema manu sinistra, & subinde cataplasmata discutientia imponenda sunt percussio lienis, qualia fecori incusso supra docuimus: tum uictu tenui utendum est, uino abstinendum, alia iugur in cibo, aut panis iure pulli gallinacei madens. Euitet quicquid plurimum alit, qualis caro est, ac ouis forbile. Dulcia uitanda sunt, & tux ex lacte uel caseo fiunt. Potulaca summam in omni re medendi continet, in cibis impolita, uel cum iure comman-ducata. Vinum dolori medetur in quo decocta fuerit lapacii radix. Interea balneum uitandum, nihil aut lente ambulandum, semper quæ cœna exigua prodesse consueuit. Signa uero uulnerari lienis sunt, cum sanguis niger à sinistra parte prorumpit, præcordia cum uentriculo ab eadem parte indurecunt, sitis ingens oritur, dolor ad iugulum, sicut iocinore uulnerato euenit. Hæc de liene dicta sunt. Hinc ad intestinorū mala traicemus.

*Potulace in
medicina usur*

ALEXANDRI BENE

dicti veronensis physici, ad maxi-

millianum Cæsarem Augustum Imperatorem inuictissi-

um, De præcordijs & de mēterio,

omento & peritonæo Li-

ber XVIII.

Proœmium.

Aletius nullam humani corporis partem sine munere, ac naturali utilitate esse probauit, quapropter ea pars recte custodienda est, ne ullo modo afficiatur, alioquin omni cura sanari debet sic præcordia ipsa, quod septum transversum in anatomica appellari diximus, ab omni sordicie, affectuque illarum custodiri opus est. Plato tam partē Phrenas appellauit, ijs membranis inferiora uiscera à superioribus excis dirimuntur, ea præcordia uocantur, quod cordi prætenduntur, ut animæ (inquit Aristoteles) sentientis origo in offensa seruetur, nec facile occupetur cibi exhalatione, et caloris sæpe aduentus offensione. Partem nobiliorem ab ignobiliore ueluti quodam parietis interuentu distinxit. In quibus superioris, inferiorisq; ratio haberi posset, superius enim est cuius gratia reliqua sint. Annectitur hoc septū costis parte sui carnosiore, ualidiorēq; media autem constat membrana exiliore, quæ robustior est, & facile prætenditur contra uaporis iniurias, claro ex ijs quæ accidunt argumento: ubi enim propter uiciniam humorem calidum, exitarium, noxiumq; attraxerit, mentem continuo, sensumq; planè perturbari, phreneticosq; fieri, quamobrem phrenas uocitari, quasi participes prudenter sint. Atqui nullatenus participes sunt, sed quia propinque sunt ijs quæ uim obtinent illam, cordi enim prætenduntur, hinc mentis mutationem aperiuunt: quamobrem tenues parte sui media sunt, nō modo de necessitate, quod cum carnosæ sint, parte sui costis admotæ, carnosiores esse necesse sit, uerumetiam ut minus uaporis excipiant, nam si carni pleniorē constarent, copiam uaporis & haberent, & traherent. Partem hanc calefactam celeriter seorsum aperire indicat, uel id quod tiollarū euenit, ridetur enim celeriter qui tiollantur, quia motus celeriter ad eum locum perueniat, qui quanquā leuiter calefaciat, tamē aperit, & mentem mouet, inuitis. Cause autē cur homo animalium unus tiollitur, & curis tenuitatis est, & quod solus omnium animalium rideat: est enim tiollarū risus per eiusmodi motū partis quæ alam subit. Ictu etiam traicta præcordia in prælijs risum acutissime prodium est: scilicet calore, quē moueat uulnus. Sed cur nemo seipsum ualeat tiollare, querit idem autor, quomā nemo (ut inquit) seipsum fraudat, nisi uero lapsus quidā & fraudatio est,

*Phrenetici quo
modo sunt.*

*Risus ex tiolla-
re.*

*Traicta præ-
cordis risum et
tollit.*

qua cum

qua cum in sede precordiorum quis uerberatur rident, haud enim locus quilibet est, quo ridemus: claudensum autem omne fraudulentum est, qua de causa fit, ut illa eadem res, & mouearisum, & non moueat. Cur in alis pedumque uestigis, ac labris item maxime titillatur, illa in consuetudo tangendi facit, hoc quod ex toto carne consistat, additis pluribus neuralis, multi nullantur tactis ex improviso libus, ac foeminibus uel genu: foror mea nullantur in alis nullam habebat.

De organo precordiorum, de quo officio ad sensum motumque.

Cap. I.

Aristoteles item de precordiis, inquit, nondum docuimus, quae pars uiscerum rationi communica est. Inter cetera septi transuersi percussu signa sunt, spiritus rarus, ac subtilis mentis delirium. Motu enim huius membri pulmo mouetur, pulmo autem non mouetur ex se, cum in se neruum non habeat. Alligatur autem diaphragma pectori anteriori parte, & posteriori spinæ, uenitque maioribus, a horis, ac uena sanguinis ingenti, & circinque costis. Per musculos autem habet motum circula rem. Cum autem motus dilatationis in circulo à medio puncto incipiat, atque in extremum finiatur ambitum, motus uero contractio, nis quo reuocatur anhelitus & exspiratio, ab extremis inchoat finibus. diaphragmatis & in medium desinat, necesse fuit, ut principium motus in medio eius collocaretur. Descendit igitur à sexta neruorum syzygia directus neruus, & ad mediam usque membranam, tanquam ad medium centrum fertur, sensum motumque praestat, in qua obliueratur, uerum & alij gemini nerui à quarta & quinta neruorum syzygia, ab eadem spinæ medulla oriuntur, qui huc quoque deferuntur, at intus in ipsa membrana obliuerantur, & delitescunt. Ex eo septo à medio alia tunica sursum fertur pulmones geminos, & pectus ipsum in duas partes deducit, quod & diaphragma dicitur, ea namque precordiorum nomine magis digna sunt, ueriusque phrenes uocantur: per has enim partes ille deducitur neruus carne quodammodo indutus. Verum si quando id septum abscissum uel uulnere afficiatur, ita ut motu prohiberetur, à musculis circum adiacentibus adiuuatur: qui sunt, ut resectoribus credatur s. Galenus id est: Qui aliter eorum neruorum ortum describit, ex quarta enim syzygia neruulum quendam arachnoideum dictum à septo transuerso excipi tradit, & ex quinta alterum euidentius, & ex sexta pariter eo minore, sed primo maiorem recipit, id excogitante, inquit, opificem naturam ut altero lasso, ex alijs munus facile excolueretur. omnes tamen precordiis ipsis una simulantur, ex collo enim ueluti ex longinquis partibus robustiores proueniunt, sicioresque, & actionibus magis idonei. Nulli animalium cui oblongum collum est, nullus ex quarta quinta uel syzygia ad precordia deferatur neruus. Quae uero ex animantibus inter utrumque medium tenent, ex quinta syzygia deferatur illa sentiendi, & mouendi in diaphragmate origo. Mihi igitur modo neruos ex uertebis deduxit natura per collum, & mesopleures musculos. Phrenes igitur his partibus à ceteris corporis musculis, & figura & officio distinguuntur, in orbem enim tympani ueluti membrana extenditur non recta, sed ad spinam declinat supra tertiam decimam uertebra, circinque lumbis costisque, & malo punico alligatur, ungulae equinae modo, similem formam & pulmo possidet. Tradit alij syzygiam illam à sexta uertebra oriri, & à prima & secunda pectoris costarumque uertebra, cum thoracis costis misceri, et musculos efficere, quibus pectus ad anhelandum attollitur. Verum diaphragmatis munus est, ut pectus & pulmones deprimat. Verum sunt & alij musculi (ut dictum est) inter costas collocati, qui pectus conducunt, ac alij qui pariter reuocant. Ea demum membrana duobus peruisa est locis, altero foramento maiori gula atque uena aorta, altero minori, quo uena iecoris ad cordis sinum medium fertur. Sed de precordiorum affectibus dicendum est.

De precordiorum dolore et dolore.

Cap. II.

Ex spiritibus inclusio infans, aut mordente intus materia, contremiscunt, aut dolent precordia: sed & abscessus circa carnosas partes oritur, de quo mox dicemus. Ex his quandoque comitialis morbus, aut insania oriri solet, quae hypochondriaca furia dicitur, de qua latius suo dictum est loco, uirus enim ad cerebrum & mentis sedem fertur: his causis corpus modum palpat: insistantur enim eadem partes, nec facile remedijs discutuntur. Nam si precordia sursum uersus trahuntur, uomitiones insunt, & in acutis febribus capitis dolores imminere creduntur, aut fluxum sanguinis ex naribus,

Vultus sepi transfusus.

Diaphragmatis motus.

Musculi circa precordia.

Bina per diaphragma foramina.

Hypochondriaci furor.

Symptomata ex precordijs sunt, sunt trahuntur.

aut abscissus, uel materiam alio distrahi, quod in febris pestilente februo augurio evenit: Si uero deorsum uersus trahuntur ad lumbis usque partes, materiam ad inferna propelli iudicium sumitur: aut uentris fluxum denunciat, quem punctiones antecedunt. Interdum ex nimia gelida hyeme aut ardente canis affectus prouenit: interdum ex lienis uel foci horis morbis, uel acutis febribus cum consistunt. De symptomate & morbo Galenus sunt quidam, inquit, qui mortem diligunt, nec mirum est, quandoquidem atra bilis rationalis animæ partem & fundamentum possidet, unde modicam formidinemque melancholicis patiuntur, qui semper mortem instare arbitrantur, nihil enim cæcis quæ extrinsecus accidunt, maiorem formidinem incutiat, quam tenebrarum solet uolentia: quandoquidem rationalis animæ partem miro modo operatur, necesse est ut formidine nimia menticolosi corripantur, unde paucior diuis inhaletur, propterea cum aer tenebrosus efficitur, eo modo hominem afficit, ut melancholicis intrinsecus evenire solet. Cum atra bilis cerebrum petit, aut ater citis fumus, qualiter in illa evenit passione quæ hypochondriaca inflatiua dicitur.

De phrenum abscisso & signis, de abscisso & signis, Cap. III.
SI præcordia ipsa in ea parte, quæ carnosæ, suppurant, pleuriticos referunt dolores, de quibus fuit dictum est loco: nam & ipsæ remedijs occurrunt, quoniam tussis & febris acuta, anhelitusque difficultas hominem excruciat. Si uero uersus membranam mediam inflammatio orta fuerit, phreneticos furentes facit, quoniam plurimū seruens materiam locum occupat. Ex fecoraria tum uena sanguinem demere summum remedium est, ante furoris aduentum, tum etiam anhelitus, inquit Galenus, tenuis est, uerum frequens. Cum uero infania constitit, diuersus, inordinatusque efficitur anhelitus. Nam alienatio quæ fit, propter diaphragma phrenitidis ueræ proxima efficitur, quæ ex calido cerebri apostemate generatur, uel in suis (inquit) uelaminibus. Ex crudis humoribus fieri solet, unde circa præcordia, uentosa in tumura au diuntur, acide eructationes sentiuntur: tum alutis sicca est, turbulentaque somnia nocte excruciant ægrum, incertus aurium sonus auditur, & hypochondriacæ infanæ nocte in oculis maxime conspiciuntur, nam & sanguinis gutte de naribus fluunt. Verum caput ac facies minus quam in uera phrenitide feruet, sed perturbationes circa præcordia maxime sentiuntur, & exardentes sæpe stomacho fumide efferruntur exhalationes, ex crassis quidem uaporibus, unde caligant oculi, & melancholicæ apparent uisiones: is itaque furor hypochondriacus dicitur: Signa percussis septi sunt, præcordia sensum contrahuntur, spina dolet, spiritus rarus est, sanguis spumans fertur.

Curatio ad præcordiorum affectus, Cap. IIII.
DE sanguinis missione diximus, à qua uomitiones, quæ per intervalla ieiunis fiunt, laudantur, quæ lenes aut mediocres exsunt, in quibus organum, uel epithymum decoctum simillud quæ in primis cauendum est, ne uel emetionibus cathartics uentrem trahentibus sangetur corpus: ne uel importune lasselcat. Sed inducit tam ægro quam morbo dande sunt, nam remissionibus natura gaudet, & uel emetionibus terretur. Prodest igitur ros assyrius cum diæsenæ medicamento, uel quod diacatholicon dicitur, cum rheumponici drachma, uel sesquidrachma, in epithymi decocto infusa. At per interualla la materiam digestionibus preparamus syrupo buglossato, uel qui ex petroselinis & apij radicibus fieri solet ana ℥. cum aquis feniculi, scolopendrij, buglossi quæ aquis paribus, aliqui & aquam asparagi laudant. Aliis interdum clysteribus mollienda est, quales in curatione infanæ demonstrauius. In dicto laudantur articuli montani, phasiani, perdicæ, ac pulli gallinacæ, ouumque forbile, uinum lymphidum non ingenium uini modice potum uiuat, plurimum uero cibum in uentre innatere facit. Digesta extero materia, hieram Ruffi uel Archigenis damis drachmarum 4. pondere ex melle. Aliquando epithymum & aloen damis, quæ aluum molliiter emolliunt, prodest & lactis serum hominis mensura, ex caseo (ut dictum est) improbat, uentrem enim tunc subdociuaret erpuleij decoctum ante purgationes, ac post minoris centaury succus, nam stomachum suauis, & inflammationes tollunt, & urinam pariter ciunt. Eo præcipue remedio plurimos ab infania liberatos se uidisse tradit Aëtius.

Cataplasmata que præcordijs imponantur,

Cap. V.

In uera præcordia oleo rutaceo fouemus, anethino, chamæmileo, ablinthino, uel agni feminis decocto cum lauri baccis, uel folijs quàmtenerrimis, ea enim dolores inflationes que discutiunt, si uero in stomacho inflationes morfiones que pariter sentiuntur, acetum in quo cyminum, & pulegium incoctum sit, fomenum præstat idoneum expressis in succo spongij, interdum anisum, & apium, uel cyminum in oleo decoquunt, uel cyperum & indem, rorem uel marinum, cataplasmata cōficiunt, quibus summotis, præcordia subinde oleo nardino perungunt, & mollem lanam succidam imponunt. Profunt et cucurbitulæ, quibus inflationes leuantur sequentibus diebus sinapi conitrum cum aridis ficis uulter imponitur. Nam stomachum excitant, & digestionem procurant, & lan guores detrahunt, ab hypochondrijs. At ubi conuulsiones & spasmodi in his partibus sentiuntur, in potu castoreum si datur, efficacissime subuenit: uel si ex oleo castorino ea dem perungantur: ualet & scionium per se. Leuat id malum frequens ante cibum lauacrum ac exercitationes. Paulus in melancholicis stomachis, ubi atra bilis sit, ac multæ inflationes, spongias aceto acerrimo infusas imponi utiliter demonstrat: & si malum, inquit, non leuatur, alumen cum aye diluto melle illinitur, bibat que seris succum, & potioribus mentham ingerant, inflatio uentri ac tumido, calamintum decoctum addito melle, ac piperis momento datur.

De mesenterio ex Galeno,

Cap. VI.

Senti et mala sua mesenterion etiamnū pernitiola, de quib. parū apud autores constat, nam glandulæ quas *ἀσπιδες* uocant Græci, & inflamantur & exulcerantur, cor rumpuntur, et uulnerantur interdū uentrē in eos disperse, quæ si maiores icte fuerint, mortem afficiunt. Membrum ipsum neuosum est, glandulis repletum pluribus, circiter crispum, cui intestina gracilia præferunt, quæ lactes dicuntur, longis anfractibus hærent: per id membrum, ut in anatomicis à nobis iam dictum est, uenarum fibræ ab intestinis ad iecur tendunt, quæ mesentericæ dicuntur, in ipsi intestinis delitescentes, à quibus alimentum suscipiunt, ueluti arborum radices, quæ humorem à terra trahunt, unde stipitem, ramus, fructus que alunt. Animalibus enim (ut Aristoteles tradit) intestina, & uenter pro terra habentur. Mesenterion enim natura sagax uenarum & artèrarum aminiculit ueluti constituit, quæ ad iecur numerose perducuntur, sine quo temere hæderentur, tam longo tramite deductæ, nec eam partem inanem esse statuunt, sed glandulas eam complet, ac membranæ talidissimæ, ut uarijs casibus firmiores essent. Hinc illa uena ingens iecoris porta nuncupata ex omnibus his uenis ueluti quoddam compitum omnium uenarum efficitur. Originem mesenterion à peritonæo membrana habere traditur à Galeno: ex qua & uenarum conceptacula indumentum quoddam habent. Cæterum ubi uenis glandulis que uacua est, duplici membrana firmiori materia constat. Mesenterion ipsum pingue est, cartilaginolum, glandulis humectum, quibus & alui siccitas interdū humectatur. Lasiore cōstat membrana & pinguescit (inquit Aristoteles) pendet ex uena maiore atque aborta, uenas que multas frequenter concursu deserit.

Mesenterij officina.

Mesenterica fibra.

Vena porta iecoris.

De omento,

Cap. VII.

Restat ut de omento *ἐντὸς τοῦ σπλῆνος* Græci uocant, à quo epiploceele dicuntur, differamus, & peritonæo priusquam ad intestina descendamus, cum quibus cōtinentur. Id membrum in homine adiposum est, oritur id (inquit Aristoteles) de medio uentris, qua uelut sutura describitur, mediam igitur uentris partem & cuncta intestina complet, cum hoc arefit, aut humefcit, simplicis membranæ speciei refert, ceterū pingue est, ac alimentis plent, cum per membranæ densitate sanguineum alimentū transmissum colatumque fuerit, id pingue necesse est fieri, tenuissimum enim hoc est, & calore loci intus concoctū, pro carnosa & sanguinea coagmentatione, in adipem euadere necesse est, aut insectum in aliquibus animalibus, ut in oue & boue. Omentum præterea hac ratione dignatur ad cibi meliorem concoctionem, ut facilius celeriusque cōcoquatur, calor enim uim habet cōcoquendi, pingue autem calidum est, & omentum pingue est: itaque de medio uentris oritur, quoniam reliquam uentris partem iecur insidens fouet. hæc de omento Aristot. Galenus omentum ipsum densum, leue ac pingue facit, ut grauitate, aut asperitate

Omenti uisus in animalis.

dicat intestina nō ledat, utq; eadem & uentrem calefaciat, ex duabus tenuissimis membranis constat, arterijs & uenis dispersum multo intus adipe pingue, uulneratos enim quibus dempta est omenti pars difficiliter cibos conficere, unde pluribus cooperimentis egent. Nam cutis per se mollis est, & nuda p̄lis, ob id omento pingui indiget.

De peritoneo.

Cap. VIII.

VT anatomicè nihil deesse uideatur, hæc pauca de peritoneo subiugemus. Id membrum, inquit Galenus, partem uentris inferiorem sub præcordijs intrinsecus ambit, & intus cuncta colligit intestina. Diaphragma & uentris exterioris musculos ad expellenda uescicæ alui quæ excrementa coadiuuat, & contra frigoris iniuriam uentrem & intestina cum alijs munit, in fœminis q; sola fere ea membrana partus onera gestat, quo plurimum in parturitione nituntur: nam & in longa oratione circa illa plurimum defatigatur, ob eam causam declamatores uentralibus iuuantur, quibus illa defatigantur. Inter finitimum cruciatus peritoneo seiciantur, uentri inclusum sepe alterutrinque propellunt. Quo uulnerato facile uires percipiuntur: transuerso enim septo, & hac eadem membrana duabus ueluti manibus, ad excrementa exoneranda premuntur. Cæterum continue continet & astringit, & regresso ad intestina calore concoctionem iuuat. Vario stomachi contextum est unde attrahit, continet, & excludit: id frequentius per inferiora diaphragmatis officio, sine quo ructus & uomitus mouet, cōstringitur inferiori peritonæ parti. Ea membrana circa umbilicum robustior est, quæ ad utraque illa minus firma est: & ad inguina, demum ad spinam finitur. Viscera eo modo cuncta, arterias, uenas uniuersas circumligat, cum septo transuerso unitatem facit: ima sui parte pubis & inguinum ossibus, uescicæ, alui, ac uuluerum locis adalligatur. Iuxta inguina sepe rumpitur, & bubonocœlas efficit, aut imo scroto descendente omento, epiplocoœlas uocant, aut intestinis labentibus enterocœlas facit, & hydrocœlas cum humor scrotum implet, de quibus summam in Anatomicorum libris diximus, de quarum curationibus suo dicturi sumus loco, si Deus uoluerit. Sed iam ad intestinorum sæua tormenta transeamus.

ALEXANDRI BENE

dicti VERONENSIS PHYSICI, AD MAXI

milianum Cæsarem Augustum Imperatorem inuictissim.

mum, De intestinorum natura, Li-

ber XIX.

Proœmium.

Nembra enim hæc hucus superiora, hæc ob excellentiā muneris cognoscendi, cum cœli societate, diuinam mentem & animalem habere explicauimus, dicta sunt: uitalia præterea, ac spiritalia, & inferiorum quoque uiscerū magnam quidē partem profecuti sumus. Restat eiusdem partis intestinorum naturam & proprietatem, quæ facile uisu comprehenduntur, demonstrare nam & nobis uelut propiora sunt, & familiariora dicuntur: ideo de horum uiribus & cōmodis, malitq; explicabimus, nihil pro uiribus omitentes, & si uilia ac ignobilia esse uideatur: nam & in ijs, ut summam perstrinxit Aristoteles, quæ in hoc genere minus grata nostro occurrunt sensui, natura parens, & Deus omnium conditor, miras excitat hominibus uoluptates, ijs qui causas intelligunt, atque ingenue philosophantur. Absurdum enim nulla quæ ratione probandū est, si imagines quidem rerum naturalium non sine delectatione propterea inspectamus, quod ingenium unā contemplamur, quod illas cōdiderit, id est artem pingendi fingendi uē: rerum autem ipsarum naturæ ingenio, mira quæ solertia constitutarum, contemplationem non magis persequamur, atque exoculemur, modo causas perspicere ualeamus, cum nulla res sit naturæ in qua non mirandum aliquid inditum habeatur. Cum illo Heracliti scite dicto, Deum immortalem ubiq; adesse hoc idem in indaganda quoq; inreraneorum natura inueniemus. Aggredi enim quæque sine ullo pudore uel pudēda mēbra debemus. Cum in omnib. naturæ numen, & honestū pulchrum q; in sit ingenij.

Quippe

Peritonæi offi-
cium.

Peritonæi rati-
o.

Vere philoso-
phantium uo-
luptates.

Natura opus
nullum temere
refutamus.

Quippe cum naturæ operibus iunctum illud præcipue sit, ut nihil temere, uiceque fortiter committatur, sed alicuius gratia omnia agantur, finis autem cuius gratia quicquid uel constet, uel conditum est, boni honestique obtinet rationem. Hæc Aristoteles.

De uisum et officio, ex Aristotele,

Cap. I.

Prima, inquit Aristoteles, administratio perspicua est, cum per os, partesque oris cunctas perficiatur animalibus, quorum cibus sectionem desideret, sed hæc nullius causa est concoctionis, sed facilitas concoquendi potius præstat. cibi enim illa minutatim diuisio, facit ut calor facilius conficiendo expediat, & os animali cibi incofecti meatu est, æque effect pars ei annexa, quam gulam appellant, cibumque usque ad uentriculi deducit. stirpes enim siue plantæ suis radicibus alimentum iam coactum ex terra hauriunt, quo circa ne excrementum quidem contrahi in stirpibus solet, terra enim caloreque eius perinde ac uentre uimur: sed animalia que incedunt, terram in se continent sinum uentris ex quo, ut illæ radicibus, ita hæc aliquo intercedente cibum assumere debent, donec finem sequentis concoctionis faciant, cibus enim ab oris officio ad uentrem transmittitur, hinc membrum aliud capiat necesse est, & quidem ita natura constituit, uentis enim per totum mesenterion frequenter (de quibus superiori libro abunde dictum est) ad iecur tendunt, quæ in intestinis & uentre mesenterice dicuntur radices habent, quibus succum coactum cibi exhaurit natura, qui in sanguinem uel saniem mutatur, in uenis continetur, uicini inquit Aristoteles alimentum. Quamobrem quoties cibus non ingeritur, sanguis deficit, quoties ingeritur, augetur, & si alimenta bona assumuntur, sanguis integer est, si praua uisiosus: sanguinis enim pars diluta, uel aquosa, aut nondum concocta, aut corrupta, sanies uocatur, quæ in uenis mesentericis inuenitur, in iecore uero magis concocta materia sanguis efficitur, qui nec quidem purus est, nisi cordis officina perficiatur.

Quibus de causis multis infestationibus intestina inuoluuntur,

ex Galeno,

Cap. II.

Digerendi uim in intestinis inueniri demonstrare non est necessarium, quandoquidem, ut in anatomicis dictum est, mesentericarum uenarum ferè omnis multitudinem ab intestinis ad iecur deduci uideatur: sicut enim (inquit Galenus) in uenis sanguinem concoqui constat, ita in intestinis manifestam cernimus concoctionem, neque uellum in animali membrum est, quod ab alterandis potentia ociosum uideatur. Prima tamem concoctio in uentriculo cernitur, sed intestinorum officium est, quod à uentre transmittitur, diutius continere, & ad aliorum Greci uocant: ob eam causam non simpliciter esse, sed multis sporis implicata, ad alium usque cernuntur, quoniam in uentre digestionis, in his ad aliorum officium à natura constitutum sit, nec à uentre protinus recto ueluti intestino per alium excrementa mittuntur, ut quibusdam animalibus contingit, quæ intestabilia sunt, ut lupi ceruarij, & inter aues mergi, ea enim cibi semper querunt, ac ueluti plantæ alimentum desiderant, longiora propterea intestina facta sunt, ne cibus (ut tradit Plato) cito per alium labatur, & rursus alio corpus indigere possit alui repentis assidua importunitate, talem ingluuiem multis & philosophæ inimici reddi mortalitati. Ob eam rationem inter sacras constitutiones peram gestari dominus noster Iesus Christus ueluit. Tantis igitur infestationis generis natura multitudinem uenarum mesentericarum occasionem præbuit, unde succus longiori mora ad absolutam cibi concoctionem magis atque magis conficitur: succus namque qui primis mesentericis uenis assumi non potest, quæ à primis intestinis ortum habet, à secundis hauritur, & qui superest, ab alijs ordine quodam à uenis attrahitur, postremasque euitare fibras non potest, quin totum absumentur succus, donec ad ultimam alium sola inanitas excrementa labantur: suam enim quæqueque intestinorum pars succi portionem transeunte alimento recipit, dum propterea lege naturæ ex promptuario ueluti penu, ea singulis horis depromuntur, homo suis interea incumbit officijs, nec fame importuna lassescit, atque intra se alimentum suum, ueluti terram cum alimentum suo plantis attributam, onerarium uentrem gerit. Cōstant intestina duplici tunica, exterius uirtutis ratione, ac instrumenti robore, obliquo præterea stamine, ac directo, hoc attrahente, illo alium pariter solutente, ex longa namque uentris dyssenteria cum intestina putrescunt, uniuersa interior tunica corrupta effluit: ægri tamen euasunt, quando exterior

Dentium infest.

Sanguinis bonitas pro qualitate cibi.

Prima concoctio ubi peragitur.

Animalia intestabilia.

Intestinorum tunica.

exterior incorrupta manferit, quam ex peritonæo ori dictum est, ex quo & cætera sub præcordijs exta, tunica quibus reguntur, possident.

De intestinis gracilibus, de quæ est officio ex Galeno, Cap. III.

*Ordo intesti-
norum.*

INter intestina numerantur, Pyloroni, ieiunum, tenue, cæcum, colon, & postrema al-
uius, hoc ordine Galentis unius, de quibus plura in Anatomicorum libris diximus,
nunc eorum comoda ac munera recensenda sunt. Pyloron itaque ab Hierophylo à duo
decimo digitorum numero nomen habere traditur, id exigui pedalis longitudinis inte-
stinum est, arctiusque quam cætera, uentriculo annexum non sinuosum, *scilicet* appel-
lauit Galenus, in dextrâ partem inclinat spinam uersus, membranis adalligatur, per hæc
portam exiguum protinus à uentre dabitur cibus: hæc excipit ieiunum semper uacuum
orbibus non implicatum, quod ex uentre cibum coëctum reficit, iuxta iecur posita:
ex quo pluribus mesentericis uenis miro quodam rapido suctu digestam materiam ex
magna quidē parte à iecore contrahi uidemus: propterea diutius contineri totus alimen-
tum non debet, ob eam causam Pyloron & intestinum hoc meatu felleo irrigantur, &
superfluitate stimulantis humoris ad propellendum ocys excitantur: nisi enim id mu-
nus subito lapsu perficeretur ad inferiora intestina, duriora subinde excrementa tardam
uentris stypicitatem intempestiue redderent: si quidiora igitur ad inferiora transmittun-
tur: ea tamen uenarum multitudo, subita suctione, plurimum ac uehementer exugunt:
ob eam causam plurimæ potius quam pauce à natura constitutæ sunt uenæ: ad id facit
uenarum exugentium breue spatium, & bene coactus succus, qui uacuo iecori subue-
nit in fame: in eo ueloci transitu felleus excitatus liquor, quo inficitur ad exitum reliquum
alimentum, ne ulla mora intercedat, stimulat. Coningit tamen interdū, ut non semper be-
ne cōcoctus sit alimentum succus, nec semper iecur attrahit, nec semper paratus est felleus
humor, qui oppilatione semper intercipitur, quantitate interdum exiguus, aut qualita-
te ineptior, redditus inferiora intestina efficit: ips de causis intestinum ipsum uel que-
dam partes replete inueniuntur. Tertium ab ipsis tentes siue gracile uocatur, in deteriorem
partem conuertitur in sinus tortuosos uehementer implicatum, cuius orbes singuli me-
senterio cōnectuntur pluribus uenarum onicijs, à quibus longiori mora & succus de-
coquitur, & interea attrahitur: suctu quoque parere cogit intestini gracilitas, ac per or-
bes singulos mora, unde si ciora excrementa minusque siccofa ad inferiora propellan-
tur. Sed de crassioribus agendum.

De crassioribus intestinis,

Cap. IIII.

CRassiora pariter intestina, nō repente alimenta repellunt, sed sua mora diutius con-
tinent. Sub gracili intestino protinus quod cæcum uocatur, adalligatur intestini,
& in dextrâ quoque parte cum eodem collocatur: ueluti quidam uenter, crassioris sub-
stantiæ, excrementorum & alimentum capax hic cibus conficitur, & sepe factio peritonæo
urinam facit indecoram. Hoc cū excipit sub rene dextro altiori positum, ubi sedem
uacantem compleuit natura, quod orbibus inuolutum est, ac cellulis plurimis insinua-
tum quinto ordine statutum, in ipsis excrementa diutius immorantur, quæ pinguitudine
omentis fouentur: & inde quandam recipiunt effigiem, & longis intervalis non statim
homo cōtinua deponendi oneris necessitate ad fellam compellitur, ob eam rationē qui-
dam semel alij biuio, triuio uel alium exonerant, quibusdam octauo tantum die alius
soluitur, & alius quodammodo uenter in superiori parte uentris, & uesica pari ratione
grandis constituta est, ne cōtinuata urinx fusione, ab officijs homo importune distraha-
tur, ob eam rationem id inter extra catocœliam quidam uocauer, inquit Galenus, sini-
stre parti inuolutum collocatur, reni sinistro propinquum. Hoc intestinum sequitur al-
uius postrema, rectum appellant, sine spyris interaneis, superioris pars, sursum uersus ex-
tenditur, reflectitur quæ ad renem sinistram, mox ad stomachum, deinde ad iecur perti-
net, minus quam reliqua intestina carnosum directum est, ut promptiora ad exitum ex-
crementa forent. Inā alui pars musculis quatuor astringitur, & nomine inde inposito,
inquit Galenus, sphigerera uocant, sicut uesicæ collum, musculosum est, ut quæ super-
fluunt, nisi assensus affuerit, non demittantur, sed contineantur. Quibus musculi
uicio nature resoluuntur, inuolutarid ipsis alui & urinx incontinentia euenit: sum-
mo uitæ mortalium incommodo. Ad alium ipsam uenæ quædam mesentericæ
tendunt

*Felleo in intesti-
na meatu.*

ieiunum.

Rectum.

tendunt, quæ extremam tandem succi portionem exhaustiunt, per quas sæpe quæ dylste
ribus infunduntur ægris languescenibus alimentum præstant, ut uulvæ uicio præfo-
cationibus, nouo ut quidam arbitrantur inuento. Non ab re querit Gal. si per uenas eas-
dem mētericas, quibus alimentum (ut dictum est) ad iecur fertur, sanguinis rursus re-
trimitatur benignus, ut foueat membra, membris inter se gratiam referentibus.

*Mesenterica na-
ne in aluo.*

De tunicarum & florum proprietate, Cap. V.

Intestina nullum per musculorum motum moventur præter iophagum, &
aluum, in qua muscoli quaterni constituti sunt. At tunicæ eorum tam interiores
quàm exteriores geminos possident motus, attrahendi ac expellendi, ac gemina pa-
riter stamina in longum lacumque, quæ plura sunt, tendentia, ad eosdem motus, ad-
dunt alij & obliquos ines siue transuersos, quibus continentur: uerum qui expellunt; in
lacum ducti, euidentiores sunt, sic tunicæ interioris multo plures apparent, ac euidenti-
us cernuntur. At in ipsa aluo ines inter omnia interanea plures sunt qui in longum pro-
tenduntur, quoniam attrahendi uim possident. Quæ uero multis otibus inuoluta sunt,
transuersos ines non habent, ut diu continerent, spyræ enim id præstant, nertiosa intera-
nea sunt, spyræ nertiosis quoque tunicis, adalligata. Colon in suprema uētris parte, uen-
triculo hærens positiū est, unde in colicis doloribus, à cibo seuiores cruciatus sentiri
tur, intestinorum pingue ac mucosus intus humor hærens, si modus est, non inutile ma-
teriam præbet, nam humectat, & lubrica excrementa facit, intestina in omnes propri-
tates nihil ualentius habent expultrice, quam sequitur imbecillior rerentrix, propterea
uillos habent modicos transuersos, haric quoque sequitur attractrix inepior omnibus:
omnia tamen alimenta quoquomodo concoquunt, & uentriculo priorē digestiōē
perficiendo iuant: & id grācia potius quàm crassiora præstant, in quorum numero,
quod cæcum appellatur, in concoquendo & alterando cibum longiori sæpe mora uali-
dius inuenitur, sicuti stomachus quàm grācia ualentior est: euenit interdum ut cæco
alimento repleto, cætera alimenta in colon præterlabatur & aluiim. Vidimus post qua-
dragessimū diem, omenti frustum, quod deuorauerat, per infēra demississe, hic enim
lauerat, nam & uermes magna ex parte, in eo uētre generantur. Mirabitur fortasse
quis intestinorum in anatomicorum libris peruersum ordinem, quod ab aluo, hic à py-
loro incoperimus, utrunq; non sine ratione demonstratum est, aliud enim est anat-
omices rationem indicare, aliud naturam exponere.

Colon.

Exemplum.

De intestinorum morbis, Cap. VI.

Intestina uarijs quoque tentantur uitijs, habitudine, compensione, uulnere, apostemā-
te, aut ulcere: nam & ea interdum disrumpuntur, tormenta præterea sustinent, ex in-
flatione quales sunt, iliosi, & colici dolores. Torquet mirum in modum dysenteria, ac
tenasmus, ceteriq; uentris fluxus inquietant ægrōs. Ex communicatione quoque aliorū
membrorum mala plerumq; eueniunt. Grācia intestina ex cerebro stomacho, iecore,
que uarios humorum impetus ferunt, Ex uenienarū quoque potionibus primam à sto-
macho ruīnam sentiunt. Crassiora uero, renum uitijs, uescicæ, ac locorum malis offendit
ur, uel si per aluum aliquid inficiatur, facile læduntur. Pedum quoque frigore affligun-
tur. Auerrois retentricem & expultricem, uim malorum causam esse asseuerauit, harū
enim offensione, & uentris fluxus, colicisq; dolores innascuntur. Sed ab omnium fauili-
simo lumenus initium hoc est ab iliacis, colicisq; doloribus.

*Inflatione inte-
stinorum.*

De intestinorum passionibus ex Galeo, Cap. VII.

Intestina (inquit Galenus) inflationibus tam tenuia quàm crassiora sæpe torquentur,
præsertim quod colon dicitur, grauissimos enim & intollerabiles sentit cruciatus: ac
cum febrī interdum docetq; inflationem ipsam uariam habere naturam, ex diuersarū
causarū dī temperamento, quæ calida, frigidaq; existit, tenuis ac lymphida, crassæ ac
turbulentiæ inflatio dicitur. Nam & uentorum uaria est natura, alia zephyri, alia nōthi,
aut boreæ. Harum tempestatum, alia calida, alia frigida, quedam sicca, qualis aequilo ha-
betur, quedam item humida, aliquando tenuis, interdum spissior efflat. Qui à terra ori-
untur nimium feruorem, aut frigus, aut nimiam siccitatem, aut pluuias excitant. si in-
perat sunt: cum temperamento tranquillitatem & salubritatem hominibus afferunt.

*Ventorum uari-
etate.*

sic, inquit, in corporibus humanis, quotiens uitio materię, uentefitas supra naturam a-
missa sui compene, calidior uel frigidior extra sui naturam fuerit, locum ubi confederit,
grauī dolore excruciat. Et acriorem uaporem emittit. Et quidem notho flante uento,
corpora nostra constrictiora redduntur, & spiritus in nobis, id est ipsa uentefitas densi
or facta, tardius exhalat, constrictis quippe meatibus, quę utiq; uno caloris congrui be-
neficio, utrinq; curabimur, relaxando corporis constrictionem & deriditatem uentefita-
tis attenuando attenuantibus blandis calidiuſculis q̃q; fomentis, uaporationibus, cataplas-
matis, aut potionibus, aut clysteribus, aut mollis manus p̃erfrictionibus.

De illacis doloribus, ex Paulo,

Cap. VI.

Acutissimus morbus est & doloris acerbissimi ileus, nam & casum uel affectum
(inquit Paulus) cum periculo grauiorem secum affert. Eo namq; uexari miserabi-
li morte intereunt, recrementorum fœditate ex ore tandem effluente. Crudicibus, ac
obſcelsis meatibus gracilium intestinorum hunc morbum constare p̃hibent, et ueneta-
tis quoq; medicamentis, aut enterocœlarum uitio cum aliis nihil reddit, uel intestino
tum inflammatione, aut coli sepe malo affectu intercedente. In pueris, balneis, fomentis,
cataplasmatibus, clysteribus, collyrijs siue glādibus & calefacientibus, ut in colicis (inquit)
dictum est, subueniendū. Adoleſcentię, & iuuentuti sanguinis missione sine mora occu-
rimus, quoniam materiam auerſicilioquin cucurbitulę profunt mulier, & inanes, uen-
tri imponit, uel ubi locus doloris est, circuncidende, mēbratq; confricanda, ligaturis q̃
arctius constringenda. Tum uehementi clystere alius trahenda. Nam & in oleum ca-
lefactum ægrum dimittere cruciatus leuat. Mire autem medetur anethū cōctum & po-
tum. Qui cibum non continent, rhus & cyminum tritum in oxymellis cyathis bibi-
tur. Contra ileum ex uenenata portione, oleum calefactum dant bibendum frequenti
potu, & ad uomitū ægri cogendi sunt, autius pingue, ut sepius euomant. Post aliquid
dies theriaca in potu datur uiliter. Perseuerante uero oppilatione, lactis serum exiguo
scammonio addito damus, aut aloē. Ac enterocœlarum uitio in caput pendere ægri
necesse est, et collapsum intestinum intra inguem collocandum ligaturis q̃q; cōſtrendū.
Hęc Paulus. A nostris tenuioris intestini morbus dicitur, quem ileon dicunt. Diocles
& alij (ut Galenus scribit) cordapſon nominauit, hic modo in dextro, modo in sinistro
larere sentitur, nec sub una tantum parte dolorem mouet, utrinq; supra umbilicum. Et
quia superior pars affecta est, quę assumuntur, maiores cruciatus afferunt. Inflammantur
membra, sed nec alius nec spiritus infra transmittitur, & cibus uomitu redditur, aut
biliosus humor mali odoris, aut uariis, aut niger. Hōc malum post frigora aut crudita-
tes oriri solet, aut frigide largas portiones, aut malos cibos, uel uehementiorem exercita-
tionem, aut intestini abſcessum, qui & febrem excitat. Propterea ex phlegmate inclū-
so spumante, aut uento intus colluctante, aut excrementis multis exiccatis, aut inflami-
natione intestinorum gracilium id malum oritur seuissimum, tum ileon speciaſius uo-
cauit Galenus, quem alij cordapſon appellauere, ex quo morbo rari sanantur, cum tu-
mor uel apostema in tenuibus insederit intestinis: arbitratur enim æger quadam ueluti
chorda intestina intendi, ex duro apostemate uel retrimentorum oppilatione quibus in-
testinum incumescit, aut crassus (ut alijs placet) humoribus, uel uisceris, aut intera necit
animalibus, uentotie crasso quoque intestini gracile summo tormento distenditur. Id malum
ueluti pestis cōragione alios corripit, prouincias occupat. Ileos colo acutior est ac
seuior, colon exitalior est, uterq; in secunda uel tertia die interimit quandoq;. Ex desti-
lacione urinx (ut Hippocrates scribit) quandoq; ileos oritur, & perimit in sepiſimo, nisi
cum febris urinx profluuium interceſſerit.

Quę nota sint illaci doloris, ex Galeno,

Cap. IX.

Illaci doloris precipue sunt note, cibi, tedium, deinde uomitus, & quod exomunt
phlegma corruptum est, uenter in eo plurimum astringitur, ut ne statim quidem cre-
pitum q̃ uentris emittat, nec ructus quoq; moueat, cruciatus uentrem circumdant, sed
in uno magis loco cōſedit dolor, uerum nephreticis uno tantum infixus loco cum cru-
ciatu hæret. Cū uero supra renes dolor affuerit, illaci esse haud dubiū est. Verum si loci
ratio non distinguit, urinx auguria satis demonstrarūt, quando quidē nephreticis initio

urina

Auster eritis me-
atus claudite.

* Præterea

Conuulsione illa-
um serpere.

urina clara & aquosa cernitur in qua fundus prius leuiter exasperatur, moxq; arenaceum sedimen apparet. Et in dolore colico iliacoq; si qua excrementa egeruntur, non sine crepitu exiunt, & eadem ut bubulum finum in aqua fluitant: nam & dolore mollioribus infusionibus magis mitigatur, quam nephreticus dolor, quibus interdum frigide materię partem educimus, unde dolor aliquantisper leuatur, ex ijs & indicium & auxilium sumimus. Pari ratione si calculus per urinā propulsus fuerit, nephreticum leuabit, & locus subinde doloris retegetur, unde diuersa remedia expetuntur. Verū Hippocrates infusionibus iliacum non leuari affirmat. Cum malum in uigore fuerit, per ora uermes, & excrementa subinde eiciuntur, antecedunt frequens nausea, eructationes foedae, & oris graueolentia. Cum colo communia accidentia sunt, dolor, nausea, & uomitus, sed uehementiora in ileo, sicuti uigilæ, cordis tremor, ac animi defectus, extremorumq; frigiditas, & ex ijs quæ extrinsecus eueniunt serpius oritur quam colon, aquolosis pestifero coelo, aquæ potu frigide, aut niue refrigeratæ, aut ueneno epoto, cordis & stomachi uicinitate. Ex mala præterea naturali frigida habitudine intestinorum, aut apostemate, & ex membrorum communicatione frequentius quàm dolor euenit. Tormentatæuiora sunt supra umbilicum uel sub præcordijs, uomitusq; frequentiores, bilis si, uel pituitæ, urina quoq; coloratior est. In colo cum plurimum aut phlegma, aut inclusus spiritus cruciatus in ouer sub umbilico inuisi sèui, sed qui magis perdurant, & excrementa mucosiora sunt, ac magis compacta, uel phlegma per se magno crepitu crumpit, infusionibusq; per alium magis leuatur dolor. At signa specialiora apostematis indicat frequens nausea, uomitus, & præsertim aqua frigida statim pota, aut uinum, locusq; fixæ torsionis abscessum demonstrat, & cum per os excrementum exierit, id aridum apparebit ex calido præsertim abscessu. Si uero pyloron abscessum patitur, dolor in dextro aderit, quoniam ad dextrum inclinât ubi ingens erit inflammatio, alius enim difficulter reddet, & si fuerit in ieiunio, ad sinistra illa figitur dolor; seroq; excrementa emittitur. Inter crudelia tormenta lamentabilesq; cruciatus extrema sudore frigido corripitur, & ad fellam sepe, sed inanem excitatur æger, & uirulentis apostemate stimulantæ expultrice, nam cum febre sitis ad est, pulsat sub cute uentris tumor qui & grauis est: Si apostema frigide naturæ fuerit, locus tumescit, & mollior apparet, sine ardenti febre, uehementiq; dolore, ac siti, uriniq; genus, ætas, tempus, uictusq; ratio ostendit. Et si singultus aderit rarior apparet. Ex aridis uero retriments plurimum uenter prominet, durus, cum quodam murmure.

Pylori abscessus signa.

Prognostica iliaci doloris.

Cap. X.

Iliacus dolor urini profusio quandoque (ut dictum est) finitur, alioquin in eo morbo urina bona nihil boni promittit, mala malè pronunciat, uomitus præterea foedus, singultus ac spasmus, deliriumq; malo est; ex Hippoc. Gal. utx ullum euasile tradit: foeditas igitur uomendi, halitus, crepitus, ac sudoris male diiudicant, ac extrema frigida.

De iliaci doloris curationibus.

Cap. XI.

Ismorbus nisi repente subueniatur, pestifer est, cui quæ assumentur, quam in colo magis proficiunt, quæ non infunduntur, minus conferunt. Ante infusiones manu prius blandiri debet intestinum, ut si dimotum fuerit, in locum redeat, tum si quid in alium conijciatur recto ascendit tramite. Victus siue dicta in colico statim dicetur morbo. Iliaco ex uento uinum ex aqua temperatum permitiosum est, sed meraciori utendum est, si tui lac, & olus est. Vbi nero abscessus notæ fuerint, sanguinem dimittere necessarium est. Tum frequētib; clysteribus opus est, ac potionibus quæ emolliant aluum: Ius pingue cum malua & uisola si infunditur, utile perhibetur. Alij ipsi in potu dedere, pro morbi materia calida, aut frigida admiscuntur: ex frigida materia oleum ex cnico, id est, carthaminum dictum, & anethi decoctum cum sale & oleo, uel in potu, ut supra diximus Pauli sententia. Quidam aqua calida panem infusum deuorauerunt calidum, & sanati sunt, uel si bene incoctum fuerit, aquæ calidæ potus dolorem sedat, et retrineta liquuntur. Inuat in calida usq; ad præcordia sedere, medicorum omnium consensus. Alij uiscam olei uel aquæ plenam imponunt. Ex oleo calido fricari uentrem, ac e. molliri inuat, nam & articulos omnes oleo conficiant utiuer. Quidam collyria longa

pro corporis mensura felle taurino diluta in aluum indunt. Si iliacus biliosus est cum feris decocto siliquæ Aegyptiæ simul decoctum damus. Phlegmaticus uero cum hiera picra, uel aloë, aut sagapenio sanatur, et partibus infusionibus per aluum. Hippocrates merum dari iussit, paulatim donec soporentur, si sine febre & inflammatione fuerint. officinarum aliqui uinum, quæ Rheum est, aqua refrigeratum, ita ut dormiant refrigeratur autem, ne nauis efficiat. Iliaco uero uentoso tum clysteres tum potiones iuuant, ad cucurbitule. Quidam laudant medicamentum genus quoddam, quod ex lauri bacis conficitur. Mire subuenit id infusionis genus, habet uini Cretici ℥. 3. olei ueteris ℥. 16. unâ ferueant donec uinum euanescat, id in aluum infusum dolores mitigat, & soporem inducit & excrementa emolliat, ac spiritum dissoluit: hoc miro experimento sepe usi sumus. At ubi caliditas & inflammatio fuerit, cum psyllij & hordei decocto oui candidum in aluum efficaciter infunditur, & psyllij quoque eiusdem lentorem, cum niolarum & malæ decocto utilissime assumunt. At ex frigido abcessu sine febre cum nauis, & uentre astricto. Prodest antidotum ex gallia, quod habet mastichis, garyophyllorum, zingiberis, piperis & piperis longi, cinnamomi, nucis muscatæ, galliæ muscatæ ana ℥. 10. scammonij ℥. 5. cum mali cydonij succo, & melle quantum facis sit ad spissitudinem mellis leuissimam decoquantur, modus est ad ℥. 5. Quod si æger uomitionibus non exagitur, pilulæ iliacæ dandæ sunt, continentur, colocynthidis, sagapenij ana ℥. 10. salis cappadoci, scammonij ana ℥. 3. s. modus est ad p. sesquidrachmæ, præsentaneum est ad iliacos dolores remedium. Si ea non profecerint, ac dolor increseat, id collyrium probatur, salis, mellis ana ℥. 10. colocynthidis, scammonij ana ℥. 2. s. faciunt collyria longa. Si eadem cruciatibus non leuant, ad ea quæ infunduntur transcendendum est, in olla imponimus ficus citrinæ quinas, surfuris triticeæ quantum manu apprehendi potest, radicis aristolochiæ M. l. cum betæ duabus, ex aqua decoquantur ad tertias, adde salis ligulam & olei sesamini unciam. Si uehementiorem desideras infusionem, adde antedicti collyrij sesquidrachmam. Aliter, colocynthidis ℥. 10. Centauræ, cyclaminis ana ℥. 2. menthastræ, ruæ, origani ana M. l. decoquantur in aqua in sextario & semis aquæ, donec duæ partes supersint, in eo decocto adde nigri ℥. 2. mellis ℥. 1. castorei, sagapenij, opopanax, & collyrij ante dicti omnium ℥. 1. Vidimus quandam empiricum miro successu id infundere solitum, surfuris decocti libram, uel sesquilibram, ac paulo post non emisso decocto, cum euphorbij farinæ drachma aliam infundebat libram. cauendum est ne naturalia contingat, quoniam uirtus secunda enim primam infusionem miro quodam excitemento ad fellam impellit ægrum. Et stercorea in pilæ modum compacta, scybala uocant, quodam impetu extrudit. Quod & in colo efficacius est. Potio utilis ad iliacos cruciatibus: mellis puri habet cretici uel atticæ libræ, in aquæ libris 6. unâ decoquantur, laureo quoque ramo aut hyssopi despumetur, ad sapæ spissitudinem, adde exinde piperis ℥. 2. tussi panno alligati & unâ ferueant. Alia potio in frigida causa peculiaris, habet uini Cretici uerusti, austeri sextarium, piperis tussi ℥. 3. galangæ ℥. 3. foliorum falicis recentium ℥. 15. una ferueant donec tertia pars euanescat, sed triduo prius infundi debent, alij ad tertiam decoquantur, & ad usum uitæ uase adferuant. Quidam ipsa falicis folia cum modico piperis tussi assument, peculiarem enim ad iliacos cruciatibus habent potentiam. Vbi uenter astrictus fuerit, prius oleum infundunt tepidum quantum opus sit, mox unâ infundunt oleum calidiusculum cum colocynthidis inextrore, centaurea ac sale. Sed prius potioni adî sunt gallinaceo iure pingui cum adipe etiam natiui anatis, aut anseris, cum sale plurimo, ac anetho. Quibus ea non sunt ius pingue ex ueruecina carne idem præstat. At ubi potens expultrix infirma fuerit, cum ijs quæ calefaciunt occurrendum est, atque cum ijs quæ mordent & exsiccant.

Ad uentris & intestinorum tormenta, ex Galeno, Cap. XII.

Radix aristolochiæ tussa & pota ualeat. Cymini tosti cochlearia duo, cum tribus uini aut aquæ guttis pota. Et cyminum per se commaducatum. Cardamum, ac fenogreci semen trita & unâ decocta bibuntur, uel lauri bacæ decorticate tussas bibunt per interualla cochlearia nouem. Serpillum tritum cum uino potum ualeat, uel maiorana. Eryngij radicem cum uino bibere suadent tussam, aut nardum in aqua uel uino bibendam tradunt.

Contra iliosos ex alijs casoribus experimenta, Cap. XIII.

PASTIACÆ semen ex uino iliosis datur. Alij raphanos dandos censent. Ruta syluestris decocta in oleo cum farina hordæacea ac uelleribus collecta & imposita. Semen raphani facili tostum & commandacatum ad laganapion ualet: Castoreum cum dauci semine, & petroselini, quantum ternis digitis sumatur ex mulsi calidi cyathis. Colocynthidis, id est, cucurbita herbacea clysteribus infusa eiecto semine, ualet. Pulegi um prodest sibus, atq; anisum. Et inflationibus cyminum tostum & potum. Lini seminis farina in oleo & melle clystere infusa permittit. Tima intestinorum uitia sanat. Nain & ladanum Cyprium occurrit potum: semen panacis idem præstat, & omnium intera neorum uiuis medetur. Quidam iliosum conclamatum & à summa desperatione liberant, gallinaceo fimo duxat albo arido ex uino uel syrupo unij potio. Ex antiquis autoribus, cyminum Aegyptium intestinorum dolores, inflationes & tormina discutit. Ad uentris inflationes, anisum trium digitorum carptu cum castorei obolis duobus ex mulso datur. Venti turgenti datur thymum. Et iuniperi bacce illite sedant uentris tumores. Mincæ cortex uel fructus lignosus sedat uentris dolorem. Inflationes pellit ad inferiora uicis semina pota. Ventris dolore tentari negant leporis talum habentes. Vitulinum sinum in uino decoctum & impositum inflationes discutere tradunt. Verberz succum alijs experimento laudant uel radices decoctum: nam dolores sedat. Vbi foeda excrementorum uomitio affuerit, aqua gelida uberius data in potu, si nim sedat, & foeditatem retro agit. Eo remedio quidam medicus iliosus à medicis destitutus saluti restitutus est. Hinc ad cognatum colicum dolorem transeamus:

Ventris inflam
mationes discu
tientiæ.

De colico dolore, Cap. XIII.

COLON (inquit Paulus) crassioris intestini pars est, in dextra superiorum parte collocatur, et in sinistram deferitur in zonæ modum. Hinc pluribus de causis ingentes tunc scuntur cruciatus, qui à membro ipso intestini genere colici dicuntur. Quidam huic morbum chordon uocant. Vehemens fit inflatio ac dolor, in dextra quidem parte, renum dolore acutior, ab inferiore parte dextri lateris incipit in sinistram sursum uergens sub umbilico intenditur, et à cibo magis affligit: quod è diuerso in nephreticis contingit, in quibus posteriora magis uexantur: Colon item protinus incipit, ex quo æger pernitissimo casu saepe periclitatur, ut alius nihil prorsus reddat, neq; uenter quidem, sed ster cus per os misere effluat, et anima deficiat: neruorum item distentiones, ac delirium eue niunt, ut iliosis contingere diximus. Ex multis enim intestini oribus, si quid includi tur difficulter prolabitur in aluum, uel intra ipsius tunicas si spiritus aut humor infixus fuerit, non facile per inferna emittitur. Sed querit Galenus, quam ob causam, ut in ileo contingit pernitissimè, ut stercus ad superiora propulsetur, quandoquidem stomachus pro naturali proprietate per isophagum cibum attrahit, mox concoctam materiam per inferna transmittit: idem ex præternaturali causa ex his qui per aluum infunduntur clysteribus, aliquid ad stomachum contrahuntur, cum excrementorum portum, ut ilio è uentris exitiali. Ego autem fateor (inquit) quod in huiusmodi casibus, stomachum nihil attrahere, sed ea accidentia duntaxat suscipere, sed ipsa intestina uehementè comprimuntur, & in superiora quod noxium est propellunt, ea uero incommoda grauata non sustinent: intestina, sed ad superiora osticia transmittunt quandoquidè inferiora attinguntur, quæ in orbibus & triuolutionibus continentur, ad superiora ascendere coguntur. Nonnunquam item ad antri materia demittitur acuta, ut cū excrementis exeat quæ cū occurrentibus ad stomachum retorquetur, generatq; punctiones & ardores, & sumo caput impletur. Similiter & de uentositate cōtingit, si ab inferiore parte cohibetur. Nō igitur mirū est, si clysteres, aut retrimēta alui in stomachum repellantur, sed id non nature ratione contingit. Motus enim inferiori cū excrementa per aluum fluunt, qui interdum diminuitur, aut inordinatus cernitur; propterea accidentia ea symptomata q̃, tales motus nominamus. Et ea aliquando actio ex toto adimitur uel aufertur, sicut in iliæis euenit passionib. sed de egestione iam dictū est. Sed de ratione inflationis & uentositatis uerba Gal. sublinzabimus. Vētositas generatur ex phlegmatica materia lique scētē, atq; resoluta, aut ebis, intercedente exiguo calore. Frigiditas enim nō generat su

Symptomata
colicæ.

An stomachus
aliquid ex intes
tina retrahat.

* contrahitur.

num, neque cibum digerit, aut dissolvit. Maior quoque caliditas cibum concoquit, dissolvit & attenuat, nec in furnum excitat, nisi cibum sui natura inflatius sit, qui fumum propterea turbulentum, & caliginosum reddit, ea namque viscositas tercio ructu saepe dissolvitur et finitur, exiguus vero calor fumosum ventum generat. Paria in coelo animadvertis, serenus aer est ac clarus cum aquilonibus perflatur, vel ferventi aestate: cum inter haec duo fuerit constitutus, nebulosum efficit aerem. Ita in animalium accidit ventre, ut neque cum ardet coelum, neque cum frigore vehementi squalet.

De causis colici doloris, Cap. XV.

Damnatur habitudo frigida per se, vel materialis simplex, vel composita, oppilatio, aut continui solutio. Ita quod habitudo vel calida vel frigida vel sicca, si praeter modum fuerit colici doloris causa est. Ex calida quicquid inter intestina est nimium exsiccat, quia diutius retinetur, si succus ad iecur nimium attrahitur. Et expultrix pariter potentia hebescit. Ita & sicca habitudo efficit. Ex frigida quoque habitu dine magis, si sicca adiuncta fuerit, nam excrementa indurescunt, & diutius retinentur, unde dolores moventur. Materialis quoque vitio datur, sicuti cholerica, & si raro id eveniat, quando quidem plurimum ventrem solvat mordaci vi. Sanguini tamen permixta, corpus plurimum excalescit, unde excrementa exsiccantur: aut si sellis porus exilis fuerit, unde alius segnitius excitatur, & stercus diu permanens indurescit. Intestina praeterea mordaci cholera exulcerantur, unde colicus dolor. Sed ex materia frigida saepius, ex qua inflationes subinde generantur colici fiunt, nam intestinorum orbes complent, nam et viscositas ipsa intus haerens a contactu retrimenta prohibet, quo fit ut ad exonerandum minime excitari possint, eo modo adeo intestina turgent, ut collidi credantur. Oppilantur praeterea innatis intus collectionibus, calidis, aut frigidis, illud saepius, hoc raro contingit. Torquentur quoque intestina, spiritu incluso, ut praeterlabi non possit, & colluctando nimia inflatione tormenta excitantur, & inter eorum tunicas crudelitas insiguntur. Ex atra quoque bili venter turgescit, ex quo vapor prius exhalat, qui dolorem non infert, nisi in ventum mutetur. Differre enim tradit Galenus, ille dum quiescit vapor appellatur, is cum movetur, ventus dicitur, qui nimio motu dilatante tunicas vel ipsa interanea, dolorem impatiibilem excitat. Lapsum quoque aut ictu intestinum à mesenterio aut ab alijs partibus dimouetur. Vel si peritonaeon ad inguina scissum fuerit, ita in scrotum delabatur intestinum, aut iuxta umbilicum simili periclitatur vitio. Vermium quoque multitudine intestina obstruuntur. Sed retrimenta cum intus arescunt communiter colicos excitant dolores, sicut & ventus inclusus, quod cibi natura contingit, castaneis, siliquis, glandibus, cucurbita, uva, uino multa aqua diluto, vel aquae frigidae potu, praesertim si la boriosa venus secuta fuerit, aut nimia corporis lassitudo. Remanent in ipsis intestinis stercora si vis expellendi infirma fuerit, vel medicamento aliquo torpescencia reddita sint, aut veneris musculis vel praecordiis percussis, vel frigore lassescitibus. Vel si intestinorum quidam torpor affluerit, quoad exonerandum, pigritia facta fuerint. Quod & conualescentibus evenire solet quibus alimenti succus hauritur. Fame quoque & nimia abstinentia alius suppressitur. Coeli quoque calidi distemperamento, aut thermarum usu continuo, aut fabrilis arte, vel furnaria, alius quotidie parum, aut nihil ferme reddit. Stomachus quoque ferventissime distemperantiae cognatam cum antedictis naturam habet. Ex frigore interdum nimio, quo urina plurimum fluit, alius parum excernit. Ex capitis praeterea fluctationibus quae immodice ad ventrem fluunt, colon oritur. Et si spinæ vertebrae luxantur ictu aut casu alius exinaniri non potest. Iecoris quoque uomica, aut lienis, vel vesicae, aut renum vitio, venter tumescit. Sed et tetanicis quoque nervorum vitio nihil excernitur, quando intestinorum gracilium expultrix vis hebetatur, aut crassioris retentrix resolvitur, unde excrementa exsiccantur. Colicus dolor sicuti & iliacus ad provincias transit dira quandoque contagione. Nam & ad morbum comitalem, & paralyticum mutatur, aut ad hydropem interdum, si ad iliacum transivisse fecerit, malo est, sed omnium deterrimus est ex uomica oppilante.

*Tormentum intesti-
norum ex spiritu
incluso.*

*Vermes in inte-
stina.*

*Colica passiva ex
capitis fluctationi-
bus.*

*Qui morbi ex
colico dolore
proveniunt.*

De signis in communi colici morbi,

Cap. XVI.

Eius morbi signa Galenus modo certa, modo per quādam coniecturam ostēdi demonstrat, qualia sunt, si nihil serē venter excernit. Si continuatur dolor in dextra parte supra coxam ad umbilicum versus. Si q̄ cibi tedium, & inconcoctio, ac nausea affuerit, nam & dulcia, ac pingua fastidio sunt. Frigidam appetunt, & plurimum siliunt. Spina item & crura dolent, curui in lectulo iacent. Venter paulatim turgescit, bilem uomunt flauam & porraceam subinde, pituitam primum alij, uel atram bilem, aut acetosam pituitam, quibusdam alius soluitur, & sterqus ueluti uaccinum cum multo crepitui emittitur, quod in aqua fluitat: alij globulos duros & densos reddunt, ægrēq; uentus utrinque soluitur, stomacho ac sub præcordijs dolent. Punguntur, ac terebra uenter perforetur, pectus contremitt, cum cruciatu uoluntantur. Urina alba interdum, cum plurimum lutea, quæ imperitos decipit. Interdum intercipitur ut nihil fluat, nam renes, aut urinae uasa comprimuntur, ob eam causam medicus cauere debet ab ijs urine augurijs, ne nephreticum imprudens putet, quandoquidem ex materia frigida urina rubens emittitur, ac si sis ingens ægrum pariter excruciat. Biduo saepe, inquit Galenus, sine intermissione perseverat dolor, unde sudores frigidi emanant, cum animi deliquio.

Note cuiuscumq; cause colici eructatur,

Cap. XVII.

Ex phlegmate colicum, crapula, pisces magni, uel frigidi in gelu, lac, caseus, fructus que, olera frigida, ac cum plurimum corpora phlegmatica sunt, antecedunt. Accedit ætas, habitudo, prouinciarum qualitas, ac temporis ratio, constitutio q̄, ocium item, ac somni longiores: & si qua egeruntur cum phlegmate inuoluta apparent uel spumoſa: nec summus adest dolor, nisi spiritus intus cum humore frigido colluctet, alioquin in uno loco infedit, nec uagatur, magisq; nocte inquietat, os graueolet, dolent præterea supra pectinis os, ac in femoribus. Ventosam uero materiam indicant, aqua frigida multa epota, uel cum uino mixta, frigideque narationes. In cibarijs eadem noxia sunt, qualia sunt olera omnia, legumina, fructus, & in communi omnis stomachi inconcoctio. Ex ijs uentris murmura apparent, ructus, & per inferna status, aut crepitus circa umbilicum tormina torquent, quæ compressione eleuantur, in lecto uoluntantur, quiescente motu, in curuo corpore iacent, & moueri formidant. Nulla intus grauitas sentitur. Difficiliter eructant. Et si quando ructus mouent, aut per inferna crepitat alius, dolor leuatur. At cum uenter murmurat, ac tormenta uehementius torquent, inter tunicas intestinorum, uel in ipsa substantia uentus impactus est, tum alius nihil omnino excernit. Ex uenter turgenti tympanico assimilis pulsus sonat, & manus prementi cedit cum murmure inclusus spiritus. Qui si ex phlegmate excitatur, mitigato dolore rursus post aliquot horas dolor inualeſcere solet, nec fomentis ullis dolor æque ledatur, nam & inferior uentris pars tactu frigida sentitur. Ex cholera si dolor est, ætas, tempus, habitudo, regio, uictus ratio subscribunt. Nam remedijs cibarijsq; excalescentibus leditur dolor, atque intenditur, & temperamento suauatur. Galeni quoddam exemplum est. Quædam animaduertit cibaria assumentem faciliſſe materie concoctibilia, quibus magis excruciatari uidebatur æger, assumpto sæpius præsertim cathartico, coniectura motus Galenus, duntaxat materie cibum deinceps obulit, ac slyptice nature, unde dolore & cruciatu liberatus est. Is enim excrementa liquida, corrupta & male olentia emittebat. At melancholici doloris noxæ comprehenduntur acetosi ructus, uomitionesq; uenter turget, atra sunt excrementa, & æger minus affligitur an tæcedit colicum ætas, habitudo, uictus ratio, & similia. Communiter si omnes humores inter tunicas sunt impacti, alius omnino nihil excernit, si uero inter intestinorū orbes fuerint, quoquo modo excernuntur.

Colicus ex apostemate fuerit, ex Paulo,

Cap. XVIII.

Ex abscessus inflammatione colon ardor uehemens (inquit Paulus) locum indicat, quem febris acuta concomitatur, alius astricta, urinae incontinentia, & in loco doloris pulsant uenæ, sitis molesta est, astuat corpus, ac bilioſe uomitiones nullum morbo leuauerunt præstant. Omnium periculosissimus est, qui in iliacum sæpe permutat, oris adest graueolentia, urinaq; suppressa, &

Abfcessus frigidus nota.

Melancholici apostematus signa.

pharmaco assumpto irritatur dolor, venter magis inflammatur, unde uestimenta iniecta non sustinent, ex bili minus pulsatur locus doloris, minor granitas inerat, ac tumor, sed febris & inflammatio, punctionesque ac sitis uehementiora sunt, ac magis uigilijs tenentur. At si abfcessus frigidus fuerit, his contraria euenient signa, nam & figura mollioris abfcessus apparebit supra coxam dextram uersus umbilicum, unde imperitis error est, putant enim loci uicinitate, quod secoris uisum sit, aut spinæ si dolor ad eam parit uergit. Melancholicum uero ostendit tactus durus, qui raro euenit. At colico ex humoribus crudis, & uiscosis, nausæ continuz, uomitusque plurimus sequitur, quo non leuatur dolor & si frequens fuerit, qui & à cibo magis excitatur. At si in alio apostema fuerit hoc est intestino recto, ac postremo, quæ cum excernitur, uehementi dolore excruciat, ostentat uisum, cum quodam spinæ pondere, ac urinz stillicidio, tum & chylisteres cum uehementi dolore excruciant. Verum si saltu, aut lapsis ex alto intestina intus torqueantur, quod & percussis euenit, & ex lucta: aut si intestinum exierit, uel si uento torqueatur, subito id malum oritur, ac eodem perseverat modo. At rupto abdomine siue sumine foras prolabitur intestinum.

Nota ex habitudine frigida & ex frigore duræque stercore, Cap. XIX.

AT si intestina naturali uisio frigida fuerint, leues aderunt dolores, qui uaporatio-
nibus facile discutiuntur, & excrementa inconcocta cum crepitu exeunt, multo mucore inuoluta, sine lisi, & expultricis infirmæ uisui habetur: nam & intestina frigida sentiuntur, quod aquilonibus euenit, aut aspera hyeme, nam & facies ipsa plumbæ cernitur. Nam & expellendi uim obtundunt torpentia, & quæ soporem inducunt, & si fistula in ano innata sit, aut hæmorrhoidarum affuerit tumor, quo reformidat æger aluum, solvere, unde excrementa arefiunt, ex quibus colicus dolor. Si uero sensus intestinorum obtusus fuerit, aut torpens, non sentit æger medicamina, quæ uim egerendi exacuant, qualia sunt insecta in aluum collyria uehementiora, facileque uenter quouis cibario inflatur, unde obtusus dolor sequitur. Et si animi musculi spasmi parit, is manifestus & cum alijs membris apparebit. At si recrementa arida facta fuerint, uenter turgidus cernitur, & quæ astringunt cibaria potustque antecessere, grauiora intestina sentiuntur, & cum conantur egerere, crassa duntaxat pituita profluit. Quod si à bili fuerit initium, sterces croceum demittitur, non sine uentris inflammatione, rosione, ac adustione linguz, finiturque dolor aut leuatur cum bilis plurimum deijciatur.

Nota ex cholere oppilatione, & ex membrorum communicatione, Cap. XX.

SI uero uenter tumidus fuerit ex flauæ cholere oppilatione, excrementa sine colore
difficiliter excernuntur, ac icteritia in oculis primum apparet. At si ex corporis rara textura fuerit, membra facile calidis ac frigidis offenduntur. Si uero ex uentris siccitate atque ardore contrigerit, tactu uentris facile dignoscitur, nam & ipsa membra atro colore infasciatur, at si sicci ætas causa fuerit, aut nimius labor, signa per se manifesta erunt. Communicatione uero membrorum & stomachi præsertim, nausæ, gratias, cibi exilium, ructus, singultus, & alia similia accidentia antecedunt. Cerebri uero uitium rheumacismi flubones antecedunt. Sed quia calculi signa ferè communia sunt cum colico, hoc in loco propterea quibus distinguantur notis breuiter afferam. Nam si inter tunicas coli uitreus humor inclusus fuerit & calculus fuerit in renibus uel in meatu ad uescicam delapsus, consilii niles cruciatus inferunt, sed ex præcedentibus causis dignoscuntur, ex doloris consuetudine, uictus ratione, ex auxiliorum genere uario, ex urina, & stercore, ex doloris uel tormenti magnitudine, & ex antecedentibus accidentijs. Communia autem signa sunt nausæ, ac uomitus, dolor, aluus cum nihil excernit. In huiusmodi doloribus de se ipso Galeni se deceptum fuisse fateatur. In eo cruciatu uentrem ac si cerebra perforaretur dolore torquebatur, inter renes & uescicam: ex olei infusione humorem uitro quâ similitimum deiecit frigidissimum, quod tactu percepit, mirabaturque quod ex intus inter aneis actu frigidissimum emisisset, in eo inquit cruciatu, me calculosum esse arbitrans sum, purgare enim circa ureteres meatus sentiebam. Sed emissio eo uitreo humore, sedatoque subinde dolore illo uehementissimo, me neque calculo sum, neque nephretico fuisse haud dubio exstimaui. Doloris igitur & cruciatus dispositio qua-

si siccitas.
Dolor ex membrorum communicatione.

tio quatuor modis comprehenditur, quantitate, loco, tempore, & motu. Nam calculorum dolor exiguus, sed acutus est: & colicus ingens & uehemens & magnam ventris partem occupat, circumdat enim uentrem (inquit idem autor) & plurimum bilis, ægri torquetur, nam & plures partes uentris & spinæ infestat. Nephreticus in uno tantum sedet loco fixus dolor. Loco uero quoniam colicus dolor ab inferiori dextrae coxæ incipit, et ad superiorem sinistri lateris desinit, nephreticus autem à superiori parte inchoat & in locum finit, ubi dolor infixus hæret, & ad posteriora uergit. Tempore item, quandoquidem nephreticus in fame acior infestat, quo tempore coli dolor mitigatur, qui non paullatim sed subito oritur, breuiter desinit, & in longum nephreticus protrahitur. Morione denique distinguuntur, quandoquidem coli dolor ad plures mouetur partes, nephreticus uero, ut iam dictum est, in uno infixus loco permanet. Ex renum lapide semur eiusdem partis dolentis torperet, quod in colo non euenit. Nam & renū partes contremiscent. Coli præterea dolor emolliētibz infusionibus magis sedatur, quibus sæpe frigida phlegmatis massa demittitur, unde dolor aut sedatur aut mitigatur. Si lapis præterea eicitur ex toto nephreticus sanatur, & quæ lapidē comminuunt iuuant. Ex colicis item si quādo stercus emittitur, illud in aqua (ut dictum est) fluat, uomitus quoque & cibi fastidia uerūq; malis cōmunia sunt: uerum calculosis leuiora, quibz & alius minus afflicta est, ac uetus facilius excluditur, urinæq; arenosa cernitur.

Quæ prædicta
rum genere coli
ci quæq; nephre
tici gendant.

Prognostica colici doloris.

Cap. XXI.

Ventosus colicus si permuatatur bono est, quo uero uentus inflatur sicuti cympanitis malo. Bene indicat si remedijs cedit, si excrementa ac uentus exit, siq; interdū dolor leuatur. Si anhelitus grauis non est, siq; cibi ceditū non est, nec perseverat uomitus. Arcolicus damnatur, si alius ex toto suppressa est, si uomitus perseverat, si cædi ructus, ac excrementum per os fertur. nam tormenta antecēdūt crudelia, sudoresq; frigidi, sin gustustq; ac animæ defectus. Ex omnibus augurijs spasmus, ac delirium male pronuntiatur. Si stranguria uero superuenerit, ac iliacus dolor, in septimo die interitū portendit, nisi urina cum febre profluat, (ut dictum est) intercedat. Galeno incognita causa.

Pessima in colici
ci anguria.

Remedia colici doloris communia.

Cap. XXII.

Quoniam acutissimus morbus est præsentaneus indiget remedijs, curatio enim si protrahitur periculosa est. Nocet excrementum, ac uentum retinere, quod ex ciuilibus contingit actionibus. Vbi dolores primi affuerint, non solum abstinenda mēdetur, sed & uomitus stomachū protinus exinanire conuenit, mox uentrem molliere necesse est, nec differendum, mire enim iuuat, aut saltem clystere alius ducenda est, deinde cathartico opus est trahere. Interea oui lutea ex uino damus cocta, uel iure gallinaceo, aut molle panis. Quidam aridas ficus & passulam, musasq; ægyptias, alij & melopepones dulciores, quod æque non suaserim. Sed quæ musæ sint hoc loco indicabimus, de his apud uerustos auctores non satis liquido inuenimus. Plurima circa Memphin inuenitur, dū passuum altitudinem non excedit, truncus foliaceo leui palmæ naturæ, cortice aspero, palmæ haud dissimili, crassitudinis femoris humani, folijs palmæ modo cōmāribus, dū quandoque passuum longitudine, cubitali latitudine, nulli maiora folia, quæ equidem nouerim, ea uento facile disrumpuntur, ex summa arboris ceruice, qua palmæ fructum emittunt, terni, aut quaterni prodeunt racemi brachialis longitudinis, ex quibus musæ ueluti cucumeres magnitudine & figura oriuntur, colore uiridi, qui cum musis de cerpi (ut uidimus) per se maturescunt, & flauī fiunt: inter omnes fructus incolis suauissimū, suauissimum primo gustu ingrati, immo mollis & rara caro est, ubi seminis nigri ac pusilli imago cernitur, ut sicis cortex detrahitur, earum cortex acutum excutit, si imponitur. Propagine feruntur. Tentauere Neapoli in Italia ferere, in annū durat, folia hyemē decedat, uere renascitur. Inter cōmunes curationes est, ut causam submoueamus. Verū si uomēta excruciat ea prius mitiganda sunt. Causa uero alteratur, digeritur, expellitur uel aueritur, ligaturis, cucurbitulis, frictionibus, & his similibus, uomitu, & urina, sudore. Verū materia ipsa per alui sæpe deijctur, glandibus, uel clystere, cōmentationibus, emplastrisq;. Palluntur quandoq; imperiti, qui priusquam alium emolliant, uehemētia ostendit cathartica, anteq; stercora in pilæ modum compacta deijciant, magno alioquin ægri

musæ ægypti
pise.

Causa submouenda.

agri periculo, quæ nisi educantur ventrem constipant, & impetum fluentis ventris impediunt, unde maiora tormenta ac exitiæ subitò inuadunt. Ob eam causam propinandum offertur gallinæ ueteris ius, nisi febris acuta affuerit. Alioquin aqua hordæace largiori potu datur ex saccharo rubro, ea serpius damus, donec uenter ijs excrementis duris leuetur. Subinde catharticum non incongrue dandum est, sed uehementiora cauenda sunt. Quidam uomitus præferunt qui obesse solent ubi stomachus & grædula intestina debilia sunt, ac humores multi affuerint, & si quando supra umbilicum grauitas tum ex humore nimio tum ex stercore sentitur. Si uero dolor colicus post uentris exulcerationes superuenerit, tum catharticum suauè præfertur infusionibus acutis. In quo casu & uomitus necessarij sunt. At ubi crassiora repleta intestina fuerint, tum neq. uomitus, neque uentris delectio necessaria est, sed infusionibus duntaxat opus est, imò neque potionibus auxiliamur. Eoq. magis quo humoris si frigidi crasse substantie, ac uiscosæ naturæ deiectiones non sustinet, sed fixus hæret, naturaq. laborat, uires deficiunt, nec in ulla parte proficitur, sed infusione opus est, aut colligijs. Sed omnib. quæ assumuntur ex hierapicra pilule præferunt, quando stomachum infirmum iuuare, aromatici odoris, oblectamentum enim stomachi quaeritur. Alias ex uehementiori cathartico opus nõ est, cum exulceratione intestinorum periculosus & deterior fieri solet colicus dolor, ac exitialis. Sed in primis Galenus clysteres laudauit summopere, nõ acutos, nec nisi digesta materia: alioquin cerebrum & cor perturbant, exagitatis humoribus, quos non attrahere possunt, nam & capitis dolores inferunt, tum quæ emolliunt in poru iuuare, nam & commotiones antedictas suauiter educunt. Vbi in uomitiones nausæq. effunditur stomachus, styptica confortantia danda sunt, ac subinde quæ uentrem per aluum subtrahunt. Cum uero inanes sunt clysteres, eadem hierapicra cum uino utiliter dantur, uel per se, datur etiamnum cum acuta medicamenta in uentre firmata fuerint, & nihil deiecerint. Hiera cum agarico uero damnatur, quoniam altius sese in uiscera condit, & à longinquis extrahit paribus, diutius enim in ijs moram trahit. Febris præterea in colicis prædesti uentositas crassa fuerit, aut phlegmatica, aut ex habitudine frigida.

*Crasior ut in
est uis repleta
quid faciendum.*

*Aduersus uomi-
tiones quæ dantur
da.*

*Febris in colici
quando prædesti.*

De obseruatione in colico dolore,

Cap. XXXIII.

Quæ frequenter colicis tentatur, semel bis uel singulis mensibus marie enomat, ex Hippoc. sententia, infusionibus utatur, nec admodum acutis. Ex infirmo stomacho, si uitium fuerit, concoctionem bonâ procurabit, duram materiam euitabit, & quæ instant. Interea aliquid ex diagalange confectione uel zedoarie, baccas lauri cortice liberatas, & similia assumito. Hæc ex posterioribus medicis. Ex Celso eadē semel, si laxius inquit: intestinum dolore consueuit, quod colon nominant, cum id nihil nisi genus inflationis sit, id agendum est, ut concoquat aliquis, ut lectione, & alijs generibus exerceatur, utatur balneo calido, cibis quoque & potionibus calidis, denique omni modo frigus euitentem dulcia omnia, leguminaq. & quicquid inflare consueuit. His addimis oua dura, brassicam & erucam, buglossumq., lactis usum, caseum, pisces ingentes, suilam, agninaq. carmen: inter fructus, pruna, punica mala acia, uel media, dulcia minus noxia, pyra, cydonia mala, poma, & quo magis acia uel austera, mora, citra, uinum ut dictum est, mala aqua mixtum, uel sola frigida largius pota. Siliqua præterea, ac palmule nocent, & in primis uentum flatumq. uentris diu retinuisse, aut iubenti alio non paruisse, periculosissimum habetur. Tragma utile ad euitandos dolores alui: habet galagx, piperis albi, zedoarie ana ꝑ. i. glycyrrhizæ ꝑ. j. bene tusa zingiberis albi ꝑ. 4. cōcili, garyophyllorum, machir leuiter concili, coriandrorum præparorum cum saccharo conditorum, anisiq. parimodo conditi ana ꝑ. 2. sacchari albi lb. Antidonium eiusdē uirtutis, habet croci, doronic, zedoarie, xyloaloes, mastichis ana ꝑ. i. unionum, serici cineris, cubearum, coralli rubentis præparati ana ꝑ. 4. galliæ muscatæ, seminis ocimi, garyophyllorum, nardi ana ꝑ. 2. zingiberis albi, succini, piperis longi, cinnamomi ana drachmam mediam, castorei, musci ana ꝑ. 2. aloës ꝑ. 2. mellis quantum opus sit: leuini drachmæ bibeantur ex uino. Sed iam ad specialioreni transcamus.

*Tragma præ-
seruans à dolori
bus alui.*

Curatio.

Curationes cuiusque generis colici doloris.

Cap. XXIIII.

ET à phlegmatico ordiendum est colico, qui cum plurimum mortale genus exagitat, in cuius observatione paludosa loca vitanda sunt, ac euronotus, & loca plana non colubitanda sunt, nec iuxta fontes, aquilones præterea inimici sunt leuiferi, & autumnus aquilonibus perficitur crebris. Iuuat igitur æstas sicca, ac æstus, & balneorum usus, quibus phlegmata mucosa dissoluantur. Nudis quoque pedibus ambulare, uel eos in frigidis fontibus lauare, aut habere gelidam niuem, aut ex ea aquam uel ex gramine uel glacie, huiusmodi cruciatu parant. Longiores præterea somni, ac oculi continuati obest: contra iuuat exercitationes, ambulationesque, longa lectio, moueri corporis uarij, saltationes, & contra scalas ascendere iuuat, uel pile parue ludus. Qui uel leuiter moueri, aut cimba duci nequeunt, ijs profunt frictions uentris, uel uesicæ fomenta. Et extremorum uehementiores frictions. Mirum in modum medentur fontes calidi, aut balnei facticij, si prius defectiones, uomitus, collyria, clysteres antecesserint. Sulphurati præterea fontes, aluminosi, marini, & his similia iuuant, & ex sale ammoniaco facticij profunt mirifice. Quibus ea non sunt ex ijs fieri possunt, rore marino, calamintia, origano, pulegio, maiorana, chamædryde, absinthio, mellissophyllo, stoechade, chamomila, anetho, & enograceo ana M. i. ex aqua feruefiant, & percolata membra intus macerentur ad mammas usque. A cibo neque protinus dormiendum, iuuat enim nocturnus somnus & temperatus. Ex cibis auriculæ dantur in iure cum sale & aqua & aromate. Vulgus allio uti potest, ac muria ex Galeno, colicis enim frigidis mire subuenit, uentus enim discutitur. Muria quoque cum cinnamomo, ac feniculo, uel apij semine, datur. In potu uinum austerum uetus auxillatur, calefactum si seipnis datur, in triduum seipnis indicit; mox panem uino mero madentem offerunt. Galen. eandem laudat abstinentiam, uel in uentoso colico. At qui inediam ferre non possunt, panis secundarij paulum assumant cum uino, aut brasiæ ius, aut mercurialis decoctum, aut gallinacæ uetusti ius, aut alaudæ insculum, improbant gallinaceum assumere, non alaudam. Audent nonnulli cum pane & iure scammonium, ac tripolium immiscere, sed tutius est urticæ semina immiscuisse, aut carthami medullam, aut uisuli medullam, uel uernæcis in iure coctam prodesse uolunt, nam & capitis arietis pinguis ius ualet: lac quoque coctum cum melle, uel saccharo. Buryum item cum melle. Et oleum amygdalinum uel oliuum maturum cum sapa, sapa minimum pariter medetur in potu, & passula per se sumpta. ualent & sici aridæ cum nucis sumptæ. Betæque & asparagus, ac urtica. Ius ciceris cum cymino, & anetho. Erui quoque farina in polce datur, quæ aluum soluit, & urinam ciet, ex farina item fenogreci. Gallinaceum quoque ius cum betæ uel brasiæ coctum aut asparago. Et diuerso huic causæ omnia asfringentia obstant. Decoquit alij cum iure gallinacæ urticæ folia, betæ, ac mercurialis & decoctum hauriunt, uel eadem confusa uel concisa rursum in ollam indunt, & aromata inspergunt, piper, zingiber, & garyophyllum, plusculumque salis conijciunt. Iuuat præterea auellane cum pipere & carthami nucleo commanucate. Qui uinum nolunt, poscam bibant cum aromate. Qui uires resumit, caueat ab ijs quæ iam dicta sunt, & paulatim ad uictum assuetum redeat.

Potio in colico dolore.

Cap. XXV.

Primum digestionibus præparanda est materia, hoc est ijs quæ excalefaciunt, incidunt, & subleuant, remperare caliditatis, Gal. opinione, cum intus tum foris cataplasmatibus, & ab imbecillioribus inchoandum. Potio matutina ea probatur, quæ ex ijs conficitur. Habet anisi, feniculi, ami, passule ana ʒ. i. in tribus aequilibris decoquantur, donec medietas super sit, percolaro succo cum rhodomelite puro ʒ. s. aceto ʒ. i. fiat clara potio in quo cinnamomi tursi in pollinis modum semuncia conijcitur in pannum sarum, ad unciæ quatuor, modus est singulis diebus. ab eo alius sequitur syrupus, cōstinet maioræ, hyssopi, calamintia, origani, capni ana M. s. radicis acori, asparagi, apij, feniculi ana ʒ. i. in uel radicis s. seminis armoracæ, sileris, ami, urticæ ana ʒ. s. passule ʒ. i. cum melle despumato idem conficito, aromatizabis cum cinnamomo, galanga & machi, & aceti parum superinfundes, cum aqua feniculi dabis uncias duas. Procedente morbo centauryum addito minus, oreofelinum, betonicam, artemisiam, interea datur diagalaga, dianisum, diacymi.

Phlegmatici colici morbi præparatio.

Balnea.

Quibus morbis præparatio.

diacyminum, & similia. Post hæc medicamentum damus quo materiam deijcimus digestam, discussa prius uentositate, atque alio infusionibus soluta, nec extremis oris oc cursu maiores subinde cruciatus sequantur, obstruso intestinorum meatu præsentaneo periculo. Inter medicamenta laudatur quod Indum uocant, quod materiam phlegmaticam, corruptam præsertim trahit ex membris nutrientibus. hoc sequitur paulè ex sagapeno, à morbo diacæ nuncupatæ, quæ constat ex sagapeno, colocynthide, diagridio, saletp cappadoco, æquis portionibus, diligentiores addidit cinnamomum, galangam, machir, & crocum, aloëntq omnium æquo pondere. Aliter hietæ picæ, tripolij ana ʒ. i. mollis colocynthidis quadrantem, salis cappadoci ʒ. i. diagridij obolum unum, bdellij glauci ʒ. s. quod in aqua calida dissoluatur, cum quo reliqua conficiantur. Aliud medicamen quod à fimo lupino nomen habet, tripolij albi drach. ʒ. fimi lupini ʒ. 4. seminis anisi, apij ana ʒ. i. tunfæ trium ʒ. pondere ex aqua dantur. Paulus, in ijs frigidis glutinosi & spissis humoribus calefactoria remedia damnauit, quoniam uehementer tumefaciunt, & intestina grauius extendant. Sed eos concidere, extenuare, ac digerere sine inflatione oportere ac exiccare, ijs quæ plurimum nō calefaciant, insitio præsertim morbi: insundere prius in aluum docet oleum in quo cyminum incoctum sit, aut rutæ decoctū cum adipe asnerino, aut gallinaceo, aut ex decocto radicis cucumeris erratici, & myrrhæ ʒ. & mellis & olei ʒ. aut myrrhæ & melle, & sicionio oleo. Et quod commune effusile putauit, quoniam uitreum phlegma statim trahit, & dolorem sedat. Et si in magnis cruciatibus clysteres contineantur contumaciter: glandes ex melle, cymino, nitro, rutæq semine arido. Aut brassicæ caule arefacto ac bene decocto, & muria infusa, aut cinere brassicæ melle adiecto. Aut colocynthide trita cum melle nitro ac cymino. Collyria longiora esse debent, digitorum sensum longitudine, ut in aluum penetrent. Inungimus quoque & sedis partes cyclaminis succo cum melle & nitro, aut centaurea cum iisdem melle & nitro. Inter clysteres, perseverante tormento is prodest, resinæ terebinthinæ ʒ. opoponacis ʒ. galbani 4. asphalti tantūdem, aut nitri drachma & aquæ p. l. olei rutacei p. s. aut amplius. Parti uero dolenti superinfundimus, aut anethinum, aut sicionium oleum cum cyprino. Inter ea uictus ratio ex ijs quæ exiccant & excalefaciunt, quæ insitio (inquit) damnauimus. Et extenuatio phlegmate, ex hiera acuta perurgamus, aut his catapotijs. Aloës, euphorbij, coccignidij mundi, & scammoniz tantūdem. modus est ad scrupulum. Alij uero pilulas laudant foetidas. Paulatim materia educenda est nisi multitudine obruentis materię imminet periculum, tum enim largius deijciendus est uenter atque exonerandus, unde nonnulli diaphœnicon medicamentum laudant. Quidam ausi sunt cololum euphorbium dare. quod equidem non censuerim, sed pilulas quas euphorbia ascribunt. Efficacissimum id remedium prædicant, quod ex fimo columbaceo duntaxat albo, cum aqua ad dimidias decocto, addito anethi sem. percolato succi ʒ. i. in potu dantur.

De uemitu, de infusionibus, epibematin, collyrij, ac balneis in colicis doloribus, Cap. XXVI.

Vomitu commodè humores educimus, qui à stomacho & membris superioribus in intestina fluunt, de quibus supra satis dictum est. Sed qui in ijs iam consederit efficacissime infusionibus educuntur, qui seniores esse debent cum æger supra modum affligitur. Eam probauit Galenus in qua anethi seminis, apij, dauci, rutæ, cyperi ana ʒ. i. in oleo antiquo ebulliant, uel tenuissimo: & percolato adde adipis asnerini, gallinacii drach. ʒ. Et si opus est rursum id infundito, sed prius ʒ. castorei tunfam conijcito. Quidā laudauit si nitri ʒ. i. cum aqua & oleo pari mensura in aluum conijciatur, mire enim pituitam crassiozem extrahit, ac sicca stercora compacta. Prodest uinū Creticum insundere, in quo centaurium minus, ac sagapenum inferbuerint. Alia infusio utilis: Mercurialis, maluz, surfuris, carthami sem. polypodij, seminis rutæ ana M. i. agarici ʒ. i. centaurij minoris, asari ana M. s. cyclaminis ʒ. ʒ. anisi, fœniculi, anethi ana ʒ. s. ex his decoctū factū, in quo percolato quantum satis sit ad unicam infusionem, adde medicamentū benedictū, electuarij Indi ana ʒ. i. Alia infusio sic fieri potest, radicis anistaltheæ, mercurialis ana M. i. sem. fœnograci, sem. lini, sem. anethi ana ʒ. i. chamomilæ, absinthij ana M. i. ficus aridas numero 6. ex aqua decoctū seruabis, in cutis sesquilibra addito ouorum bina lura.

In qua causa re media calefactoria uitanda.

Infusio à Galeno probata.

lutea mellis & sacchari rub. ʒ. 1. olei anethini, & uiolæ luteæ ana ʒ. 2. salis ʒ. 2. Alia uehementior habet agarici, seminis urticæ ana ʒ. s. colocynthidis ʒ. 2. cyclaminis ʒ. sagapeni, ammoniaci, bdelli ana ʒ. 2. cymini, anisi, ami ana ʒ. 1. ex aqua rutæ ac betonice decoquantur. adde benedicti medicamenti aut huius picræ ʒ. 2. mellis ʒ. 2. tarandem, olei rutacei binas, nitri unciam mediam. Alia que magis abstergit, habet fursuris p. 2. indis, aristolochite, eni ana ʒ. s. ficus aridas 6. bryonite ʒ. 2. in aqua marina decoquantur, & decocto adde mellis uel sacchari impuri ʒ. 1. In maximis tormentis, ut tradit Paulus, mitiga torijs utendum est, qualis est ex castoreo trochiscus resolutus & potus. nam quæ uehementer torporém afferunt euitanda sunt, quandoquidem in præsentia dolorem mitigant, perum præuam in futurum dispositionem inferunt, nam & materiam præstringunt & maciūs conspiciant. Sed ad epithemata transeundum est, inter quas Paulus dialperma laudauit, & diaphnides, diamelilotum, & polyarchum, ea enim frequenter imponenda sunt, sic & quas infeliones uocamus, in pelui fieri solitas, ex peculiaribus medicinis, cor diuino, saturia, serpillo, asparago, iuniperi semine, opopanax, agrimonia, rosmarino, anetho, qua & somnus conciliatur, maiorana, chamomilla, cyminum, ami, & semen urticæ, ruta, betonica, centaurea, calamintha, absinthium, abrotanum, galanga, moly, leuisticum, & artemisia. Ex quibus pleraque cum uino medentur pora. Mulierculæ commendantur summo opere filum incoctum, cum quercino cinere uel uitis feruifacum & uentri calidum impostum, ad præsens medetur, imponunt alij sumum bubulum cum oleo feruifacum, uel columbinū sumum cum melle mixtum, spongiæ in decocto expressa & impostæ iuuant, uel cum lana succida, ex scenogræci decocto, cum chamomilla, meliloto, aniso, ami, schenonantho, ac ruta, eo modo fori iuuant, uel si in uino decoquantur. Conueniunt & infeliones in oleo communi, uel de semine lini cum scenogræco, aut in sciamino oleo. Fiores præterea profunt sulphurati, & aluminati, & subinde oleis antedictis iniungere uentrem utile habetur. Collyrium utile quod habet. manni simi, nitri, & mellis, quantum opus sit. Aliud habet nitri drach. 10. colocynthidis, bdelli, sagapeni ana ʒ. 5. scammoni ʒ. 2. s. ex melle collyria composita. Quidam laudauit collyrium ex interiore colocynthidis, sarcocolla, ac penidijs. Alius ex amioracia, collyrium facit & cum melle iniungit. Et radix bryonitæ, ac cyclaminis per se collyria præstant. Sunt & emplastræ, ac unguenta quæ uentri imposta, mire trahunt cum colocynthidis decocto. Galenus prohibet omnia fomenta. Et quæque imponuntur uentri calidiora imponi debere interna enim excitant, & sitim augent, quæ etiam assumuntur, idem efficiunt, uentri ex citantia, propterea attenuantia & digerentia duntaxat Paulus laudauit. ob eam rationem imperij uaporationibus suis maiores cruciatus excitant. Qui si his remedijs non cedunt infixam esse inter tunicas materiam suspicamus, quod sic ut uehementioribus auxilijs res indigere uideatur.

Si ex frigida habitudine colon conigerit,

Cap. XXVII.

Si uero sine materiali causa initium ex frigida contigerit habitudine, quod ex uentris & præcordium gracilitate dignoscitur, pellibus & multis uestimentis opus est, hyeme præsertim & flante aquilone. Si dolet, calidis unctionibus, uenter & illa iniungenda sunt, fomenta quoque medentur, aut cerotaria, uel uaporationes. Quidam cum oleis castoreum & euphorbium & uires exacuant, addunt ij uisuliter theriacam aut Mitridati cam antidotum cum uino meraco. Sed id medicamentum plerumque ex posterioribus laudauere, quod de simo lupino conficitur, habet simi lupini aridi ʒ. 4. anisi, cymini, scenoculi, zingiberis, piperis longi ana ʒ. 2. bene tinsa & cribrata, cum melle depumato omnia commiscebis, modus est ad ʒ. 2. cum uino meracior. Paulus diatrion pipericon dari iubet, & theriacam, & sinapismū, & in uentre dropace utendū esse censet. In cibo alio crudō efficaciter uiuunt.

De colicis doloribus ex uento inclusis,

Cap. XXVIII.

Qui colicis tentatur uel de facili, hyeme uestimentis muniri debet, ac in primis pedum curam habeat, septentrionales flatus euiter, cubile uersus austrum pariet, noctes rigidas, atque anhelucas pruinas atque caligines effugiat, ocia præterea & longos somnos, & in cibis quæque inflat. Galenus exemplum cuiusdam rustici affert, qui

F dolore

dolore sibi uentrem præcingebat arcibus, & panem cum alio assumens sine potu, opus suum tota die inuicem acius exercebat, atque ita laborando sanabatur. Qui sepe cruciari solent, raphanos esse debent. Quidam uinum uetus austerum mane ieiunant. Paulus abstinentiam laudat, & cucurbitulas uentri impactas, nam dolores leuant, & ijs & Plinius laudat asparagos uel syluestres: sed Plinius addit cymino, Paulus allium crudum quoquo modo potum, uel cum pane deuoratum. Sed in concoctio, atque saturitas uitia da est. Quidam triduo famem uel biduo saltem indicunt, quidam contra scalas si currunt uentum emittunt, qui de latere in latus & modo in uentrem mouentur facili uentum propellunt. Quidam ouum recens cum lacte duplici mensura coctum in potu dederunt. Alij plantaginis succi & in coli condamato dolore in potione misro auxilio dederunt, uel flores lysimachie diuim digitorum carptu ex uino. Aliqui galline finum album ex uino dari iubent in coli summa desperatione. Cyminum Aegyptium per se, uel latuum, uel syluestre in uino potum albo, nam & feruens illinitur, & falcis astringitur. Anisi semen cum castoreo bibitur, & ex melle datur. Nardus gallica in uino uel ex aqua coli inflammationes discutit. Thymum, elaphobosco, amygdale amaræ, coli uitia sanat elleborus albus cum axungia. Quæ in excrementis lupi dicuntur inueniri ossa adalligata brachio medentur, iussu fini farina, addito cymino, in aqua rure decoctæ, in potu datur. Brassica trita cum axungia ueteri dolori imposita miro pixidilio subuenit, ut uidimus. Efficacissime coli uitium sanatur aut galerita assa in cibo sumpta. Quidam in nouo uase cum plumis exuri iubent conteritque in cinerem bibique ex aqua cochlearibus ternis per quadriuum. Vntum est olsifrago intestinum mirabili natura omnia deuorata conficiendi, huius partem extremam adalligatam, prodesse contra colum constat. Sal tri facis impositus candens colum leuat. Iriste ruffa drach. 2. pota. Est medicamentum genus, quod colicon ex hac causa Cassius nominauit, quod spiritum digerendo dolore in leuat potum, uel impositum. Ex ijs constat, anisi, coliti, castorei, singulorum p. 4. petroselini p. 1. denariorum 3. piperis longi, & rotundi, singulorum p. 4. papaueris lachryme, iunci rotundi, myrrhe, nardi, singulorum p. 4. quæ melle exoptuntur. Id autem & deuorari potest, & ex aqua calida sumi. Proditum ab Alexandro est, ut si quis infantis umbilicum aridum gestauerit, uel frustum argenti, aut auro inclusum, à coli uitio immunitatem fieri.

Olsifragi inter finum.

Alexander Tral lium.

Colici uinij ex calido humore remedia.

Potiones ad coli uitia. Cap. XXIX.
IAM supra memorauimus spiritum dissoluendum non esse si ab humore subinde ortatur frigido ac crasso qui ex uentre deiiciendus est, & clystere detrahendus. Nam si cum calido fuerit humore, tum aqua seris, strychni aut plantaginis in potu datur, in qua castorei exiguum dissolutum fuerit. Si uero cum frigore, ficus aridas cum scenogreco, thymo, & polypodio decoquito & addito paulum castorei triti. Compositio in coli dolore constat ex zingiberis, cinnamomi, galangæ, piperis nigri, piperis longi, castorei, folio rum rutæ, nistri, amigdi, popanacis, sagapeni, agarici, tripolij, epithymi, scamoni, ana partes æquales cum fici aride decocto melligine, nam uentum dissoluit, & humorem deiecit. Præter hæc infusiones utiles sunt, quæ dolorem leuant, & steruus extrahunt, & floribus chamomilæ fieri solent, scenogreci, meliloci, seminis anethi, alihæ, fursuris ana 3. i. feminis petroselini, apij ana 3. i. percolato succo adduntur olei 3. i. Mili dimidia, salis 3. hieræ picre 3. Alia infusio constat ex malitæ, mercurialis, fursuris ana M. i. ficus aridas 10. scenogreci, seminis lini, anethi ana 3. i. mellis & olei sesamini ana 3. i. s. salis cappa doci 3. i. atramenti, silique Aegyptiæ 3. i. hieræ Galeni 3. i. uniuersa infusio 15. uncis complentur. His peractis cucurbitulæ sine ferro uentri imponuntur, mirè enim proffit uel Galeno autore, quibus exhalare spiritum haud dubium est: A quibus eodem autore curatione inchoamus ex nimio colici doloris tormento, qui si ex aliquo humore excitatur, paulo post redire solet, rursusque cucurbitulam imposito, donec finatur dolor, postremo humorem ipsum deiecit: eas enim plurimum laudauit Galen. si masculæ fuerint, ex omni parte umbilicum comprehendere necesse est. Ex mixturis laudatur diagalanga, diazingiber, diadaphnion, diaspermation, diacalamantha, diapipereon. Si ex fructibus infantibus dolor fuerit, prodest diacyminum. Alij theriacam propinandam dederunt.

re. Ruta quoque per se prodest, ac zedoaria, aristolochia, & gentiana, in potu sumpta cum uino. Alij galangæ & croci ana ʒ. s. rufam ex uino dari iubent subtili meraco, & uestrimentis tegi, ut subinde fudet. Laudant alij apij semen cum aceto potum, dolor enim dissolvitur. Alij apij, foenograci decoctum. Vtiliter etiamnum datur ante cibum cyminum rostum. Sed castoreo nihil excellentius ad coli tormenta, ex frigida & uentrosa causa. Idem prestat compositio diacastoreum. Alij in pilulas castorei digerunt, & multa in potu sumi iubent, in qua cyminum incoctum fuerit. Aliqui gentiane succum ieiunis dedere unde pondere, quidem infundunt. Ex infusionibus laudantur quæ uentum dissolunt. Qualia sunt cymini, semē rutæ, apij, anisum, carui, & his similia in oleo decocta, abiecto semine oleum infunditur. Laudamus quod in oleo diximus ex uino rhetico uel cretico, & oleo concoctis mire enim uentum resoluunt. Si per ea non discutiatur dolor, ad de castorei tritū semidrachmam, aut obolos duos, aut euphorbij farinam, tantundem. Galenus rutaceum oleum tenue solitus est infundere, quod misticē conferte animaduertit. Et si nonnulli primo dysterē magis affligi senserint, mox deposito uiro phlegmate protinus leuati sunt dolore infestissimo, sed infusionis genus est efficacissimum. Constat ex his: Rutæ, parietariæ, calamintæ, aristolochiæ, gentianæ ana M. s. centaureæ minoris M. i. cymini, foenograci, meliloti, ami, sefelis, anisi, foeniculi, apij, dauci, anethi ana unciam mediam, hyssopi, serpilli ana manipulum medium decoctum percolatur, cui addes butyro & olei chamomilini ana ʒ. i. salis ʒ. i. ac inde compositionis unciam unam. eo uehementius fiet si castorei drachmam conieceris. Orbasius, Rutam, cyminum, melanthium, myrrham, mastichem, cyclaminumq; trita cum melle in collyria digeruntur. Aliqui efficacissimum id prædicant habet ami, sefelis, baccarum lauri, cymini macerati in aceto & arefacti, foliorum rutæ ana partem i. pyrethri, niri, interioris colocynthidis, ana partis unius tertiam, aristolochiæ, gentianæ ana p. s. rufam cum melle & succo cyclaminis glâdes conficito, uentum extrahunt efficaciter. Frictiones prætere iungunt, ac cum oleo rutaceo inungere. Medentur & fomenta ex misco, sale & sulfure, prodest & merum uinum in olla calefactum uapore feruens. Noctu prodest id emplastrum dolo-ri impositum, brasiciæ cineris, baccarum lauri ana p. i. foliorū rutæ aridorum, pyrethri ana p. s. castorei in aceto diluti, & agnici ana partis unius tertiam, olei lauri, ex scorpionibus, & sinapi & mellis quantum opus sit. Aliud, seminis urticæ, carthami, simi columbacei, rutæ, methastri, & foenograci, cum synapis decocto miscantur, & uentri imponantur. Sed sole quandoque cucurbitulæ impostæ medentur. Qui dropacæ uentri humores ad summam cutem euocant, & uentum dissolunt. Et genus unū dropacæ subiungemus, ficus siccas, passulam & myxaria, acanthos & cepe in uino & oleo triduo macerentur, subinde diu seruescant, & percolato succo addito cantharidas tritas, euphorbium, castorea ac sulphur uinum cum momento ceræ ad ignem uel in soleestate uenter inungatur. Sed quæ sit hoc in loco acanthos dicendum est: herba urbana est, actopliaria, claro longoq; folio, cuius similem artificis circa crepidines marginū assurgentiūq; puluinoꝝ toros explicat: duo eius sunt genera aculeant & crispū quod breuius est. Alterum leue quod alij pederoton, alij melanphyllum uocant. Herbarij nostri temporis ad brachij ursini similitudinem nomen imposuere. De acantho Galen. Dioscorides ac Plinius mira tradunt.

De melancholico coloꝝ curatione.

Cap. XXX.

SI dolor ex melancholia ortus fuerit, epithymi decocto materiam preparabis, ac exinde pilulis de sagapenio, ac iridis humorem subduces, quo tempore ægrum tormenta non excruciant, inter infusiones polypodium, epithymum & stoechadē ingeres, ac in collyrijs lapides armeni farinam, uel lapidis coerulei, aut decoctū corticis radicis Celsi. Vaporaciones ad colum salubres sunt ex his quæ dicta sunt cum ruta syluestri arida, cymino, origano, & chamomila in uino decocta. Quidam spōgiam cum aceto forti exalefacto uentri imponi iubet, & si doloris admonitio ināserit, oleo rutaceo inungi, aut nardino suadet. Postremo hieram cum aqua polypodij uel eius decocto dandā censet, ut uentrem subducat, cum aqua methastri, uel epithymi. Alia uaporatio, in qua calaminta, cyperus, ruta, origanum, melanthionq; cum aceto acerrimo decoquuntur, &

F 2 colato

Vaporaciones.

Dropacæ.

Acanthos.

colato succo spongiæ infusæ uentri sepe imponuntur. Infusiones præterea fieri debent ex ijs quæ supra dicta sunt, quæ humor em & uentum extrudunt.

De colo bilioso,

Cap. XXXI.

SI colon ex cholera impetu ad intestina crassiora cruciatus extulerit, pigrit ea supra modum. Sed ex oppilatione pori fellici, excrementa (ut sæpius dictum est) in intestinis derelicta uentrem tumefaciunt, & dolores pariter mouent intolerabiles. Propriam igitur causam, quæ facile corrumpuntur in uentre uitanda sunt, sed olera frigida & humida (præter curcubitam quæ peculiariter hunc morbum excitat) danda sunt. In potu uero, aut aqua sola, aut uinum exiguum potentior refrigeratum dari debet, unde nonnulli lactucas cuiusdam medici exemplo, de quo Paulus, ut statim dicemus, uel nunc refrigeratas in cibo dederunt. Strichnem & serim satiuam, & uuam quoque recentem pensilicem ter refrigeratâ, poma, pisces, quadrupedum pedes, ac oxygallâ. Et in potu ex aceto poscâ frigidâ. Quæ uero de facili digeruntur, etiamnunc haud difficulter in calido stomacho uiuantur. Panis aqua madeis frigida cum albo saccharo utiliter sumitur, aut ex caprinose ro. Ficis quoque recentes ieiunis dantur, cum matutino enim rore sumpti iuuant. Vinum quoque mali punici dulcis potus prodest, persica, cerâsa acra uel dulcia duracina, cucumeres, & melones palestini, in cibarijs spinachium, & atriplex, ac pullus cum his refrigerantibus coctus. At his alium deijciimus siliquæ Aegyptiæ atramento, cum strychni aqua uel maluz. Aliqui dant aquam calidam cum oleo amygdalino dulci, siliquam ante coenam sumat æger, deinde soporetur, ac subinde bibat aquam uiolaceam. Quod si bilis inter tunicas coli intercepta fuerit, hiera picra pota ualet, aut pilulæ hiez dictæ, quibus nonnulli addunt scammonium. Fiant & aliz pilulæ hoc modo, specierum hiez 3. 2. agarici, rheum pontici ana 3. 4. diagridij 3. s. cum rosarum succo, catapota informabis, modus est à 3. ad duas. Inflammationes cholera placat etiamnum cum sili & uomiu, syrupus acetosus cum scammonio, aut hiez 3. 4. cū aqua strychni, in qua siliquæ atramentum liquantur: cū amygdalino oleo. Et infusionibus leuibus utendū, qualis est persana. Quidam lactucam unâ decoquant, aut serim, aut maluiam, uel uiolam, addito uiolaceo, & Aegyptiæ siliquæ succo, Sic & fomenta eiusdem proprietatis geri debent ex humectantibus. Sed eius colici curatio, qui fellis oppilatione contingit, eadē fermè est, quam in capite ictericæ diximus, nam aperientibus opus est, atque abstergentibus.

De curatione phlegmonis coli,

Cap. XXXII.

CUM colon inflammatur tenui diæta opus est, qualis febricitantibus conuenit, nam Colera humida & frigida potentior cum amygdalino oleo danda sunt. Procedente morbo, dandum est ius ciceris cum hordeo decorticato coctum, uinum bibendum non est, nec caro, nec ouum offerendum est. Pauli sententia cum id intestinum phlegmone torquetur à cubito uena secanda est. Si uero dysuria metuenda est, uenam quæ in talo est etiam incidimus. Vitamus pharmaca acriter alium trahentia quæ siliaci minantur. Clysteres lenientes, doloresque mitigantes infundimus & cataplasmatibus fouemus. Et in oleo encarnimate, & cucurbitulas imponimus. Hæc Paul. Post sanguinis uero missionem cū aqua strychni & althææ succū siliquæ damius ut alutū emolliat cū amygdalino oleo, uel cum aqua uescicæ, uel psyllij decocto. In potu damus uinum malipunici. Ac cerotatum unguentum uentri imponimus: In quo ceræ p. 5. olei chamomelin p. 2. s. nardin p. 2. s. fabarum farine p. s. ouorum lutea quina, sem. lini marcore congnunt ex Paulo. Nostri uiolas, maluū, uescicam decoquant & terunt, & hordei farinam adijciunt, oleū uiolacæ, ac rosaceum imponunt, laudant alij si semen lini imponunt. Refrigerantia styptica pura prohibemus ne intus retrineta exiccentur. Sequentibus diebus myxaria addimus althæam, ac glycyrrhizâ. Deinde chamomilam, ac meliloti cum oleo chamomilino. Clysteres infunduntur ex hordeacea addito rosaceo, uel uiolaceo, addito siliquæ succo. Orribasius portulacæ decoctum laudauit. Quidam lac asinum prætulit, cum eadem siliqua, & oleo amygdalino uel sesamino. Cum uero apostema resoluatur cum hordeacea admiscebis maluz folia, sem. lini, fenogrecū, chamomilam, meliloti, & anethi, cū siliqua. Plurimi eo abscissu decepti errore, calidis medicamentis ægros necauerunt. Si uero ex cholera mordacitate contingerit de qua priori capite dictum est, oleū infunditur uoliter in quo

in quo scenograecum decoctum, aut althea cum adipe anserino recenti, aut gallinaceo; aut possant succo cum rosaceo, aut lini seminis decocto. Et in portu dialocon pictam. da ri iuber. Aegineta, & ex aqua dulci prodesse balnea tradit. Ex alica & pistana cibū offer ri iuber, aut laxantem pisciculum, & quæ in communi refrigerant, ac humectant. Hic quoque omnem acrimoniam damnat, ac omnia medicamenta, & pharmaca. Fomenta calefacientia, cataplasmataq; tum uinum, præcipue uetus plurimum obesse. Non cedente dolore, quæ torporem afferunt iuuant, quæq; minus ledunt, mediocriterq; refrigerant hos biliosos mordacesq; naturæ humores compescunt. Existimamus, inquit idem auctor, etiamnū hos colicos dolores ex iisdem sepe humoribus oriri, ex Italia sinibus incipientes per Romani nominis imperium grassando, unde pleriq; morbo comitali, alij paralyti, non amisso sensu, quidam utroq; malo correpti sunt, sed ex comitali plures in terijisse, ex paralytici plures eduerso euasisse ad crisimū statum transisse morbi materia. Itaq; eos egrotantes quidam medicus in Italia curando incredibili quodam uictus genere uti debebat, lactucas offerendo de industria crudas, incubæ, ultra etiamnū facietatem deuoranda elargiebatur, uuas, mala durioris materie, pisces, crustaceaq; marina omnia, bubulosq; pedes & similia tum actum potiora frigida. At uinum raro quidem nec nisi frigida intractum. Sed frigidam potius aquam, aut acetum frigidum dabat, cætera calefacientia damnando, & mediam pari modo in cibis materiam. Atque ita ex insperato plurimos sanauit. Et quosdam qui in comitalem morbum, aut paralytin intruere ceperant miro modo seruauit, hæc Paulus. At si apostema frigidum fuerit, ut Galeo placuit, infundatur olei laurini p. 1. olei communis, adipis anserini ana p. 2. & inter cata plasmata abrotanū laudatur cum anetho, pyrethro, meliloto, et his similib. Vel idem ab rotanū cū bitumine Iudaico. In cæteris curationes inuenies frigidi stomachi abscessus.

*Colici morbi cō
sigium.*

De curatione colici doloris ex uentris consipatione.

Cap. XXXIII.

Galenus infundere suadet quæ sterces emolliant, & unctuosæ inijcere quæ lubrici reddant, æque ita acutis dysteribus detrahare. Quidam potionibus emolliunt uentrem, quæ exinaniant uentrem & infusions siue balnea in oleo puro, aut in aqua in qua incocta sint mollientia, semen lini, semen scenograeci, malua uel semē, radix aristaltheæ, & ijs similia, & exinde infusionibus opus est, quæ extrahant sterces aridum. Magno est experimento id quod paulo ante diximus in oleo, ex fursuris decocto in aluum coniecto ac rursum subinde antequam prius educatur, secundam infusionem cum semidrachma euphorbiæ triti laudamus, concitatrice quadam uel euphorbium primam ac secundam infusionem cum excrementis lubricis detrahimus. Exonerato uentre exiccationis causas emendamus, humectantibus cibis, ac lubricantibus, ocio, potuq; subuenimus. Ad eam causam ius pingue ualet, ac decoctum pinguisime fici, albæ deliguntur, harum. p. 1. aquæ 10. leuissimam decoquantur ad saporem crassitudinem. singulis diebus tertæ dantur, aut paulo plus. Medicamentum sic conficitur cum senes nihil excernunt, habet carchami interiora, zingiberis albi ana ʒ. 2. tunica & eribata, sicum præparatum albarum libram unam quæ in mortario tunica bene sint ligneo, mox nitræ, & fœcis argenti ana ʒ. s. bene tuse, omnia exinde cōmisceto, cum melle puro abiecta spuma, ad nucis suglandis magnitudinem denoratur. Coquuntur penidia cum oleo sesamino, uel amygdalino dulci quinum pondere, uentrem enim mire soluit. Mel quoque cum butyro prodest. Inter refrigerantia est ius galli ueteris, quo aluum efficacissime exinaniri uidimus, sed prius incurrandus est donec ex lassitudine cadat, in coctura saltem addunt & anethum, aliqui & polypodium. In eo iure alij siliquæ succum ʒ. pondere immiscunt, additis amygdalini olei ʒ. 2. Ab his lac uaccinum siliquæ succo drach. 1. infunditur. Sed ex ijs quæ lubricum uentrem reddunt est cicoris ius cum pullo columbaceo coctum, & cum anetho & salis plusculo. Quidam carycas præpingues discoquant, & carchami nucleum immiscunt, & urticæ semen. Et in eodem iure galli ueteris semen carchami nucleatum, polypodium, & urticæ semen cōiungunt. Alij gallinam ueterem eiusdem effectus esse tradunt. Inter temperata ea mixtura utilis est, sacchari ruffi impuri, penidiorum, olei sesamini recentis uel amygdalini quantum opus sit ad ea cogenda, ita ut sint ad pondus ʒ. 6. atque ita calida sumantur. Ficus alij & myxa ex

*Exiccationis p
mendatio.*

*Medicamentum
pro semib. nihil
excernentibus.*

aqua decocta raro lintheo colant, & simul cum superiori medicamento admiscant. Per se autem iuuat (ut Galenus scribit) radicis althææ decoctum, si sæpius bibitur, cum saccharo impuro: peculiare uim ad eadē habet ius alaudæ potum. Si causa cibi astringitur uenter, humecta, ac emollientia danda sunt, si ieiunio, cibo & potu uberiori opus est. Aluum mouet ius brassicæ cum folijs non percōctis, ac subinde si æstus fuerit nudis pedibus ambulare solum; hymbre perfundere, causa non ignota. Si aluus quoque suppressa est obtusa uel expultrice, oliui muria maceratis, aut pisce falso uis illa exaccitatur: aut si pueri urina uel adolescentis infundatur. Iuuat merum in potu, theriaca, aut mithridatum antidotum. Et si uiam passulam & ficus aridas pingues presumunt, aluum mouent. Vidimus Dionoram nostram ouo indurato commanducato, decies aluum citatam exonerasse, quod alijs uentrem astringit, unde hæc antipathia si id uisum corporis & cutis rarefactione contigerit, ita euanescente ui, corpora rosaccio singulis diebus in umbra perfundes, uel myrrino oleo, uel unguentis eiusdem affectus, in quibus myrtus, rosa, aluminis farina cum oleis mixta sint, ita inunctis membris cutis cōstringitur. Si uero ex naturalis uentris caliditate fuerit, pruna ante cibum damus maturo uel saccharo impuro addito, ficus quoque recentes, aut armeniaca, & his similia. Si urinz copia cōtigerit alui astringi, passulā, palmulasq; damus, ac penidia, quibus urina supprimitur & aluus laxatur, alij lesamū laudant & butyrum, pruna cōdita syrupū uiolatū. Vbi intestina arefacta fuerint, oleum amygdalinum propinandum damus, ac lauacrum utile esse omnes fatentur. Verum si stercus intra sedem inauerit, ita ut excrementum non possit, simile fabis caprinis, tum auriculario instrumento opus est illito oleo sede, quo excrementa extrahuntur, donec liquidiora per se exeant, tum uinum dulce, ac pingue ius bibendum est. Qui uel sepe aluum soluere neglexerit, mane indurato stercore laborabit. Si uero intestina contorta fuerint lapsū, aut ictu, obscuro loco æger collocandus est, ac mollior uenter obrectandus, ac crura conficienda, nec abscessum materia facit. Vermium causa, ea facienda sunt quæ in curatione uermium dicuntur. Si supra umbilicum dolor fuerit in potu quæ medentur, danda sunt, si sub ea parte affixerit, quæ uermium causa fieri solēt, infundantur per alui quæ tineas trahunt. Si fracto uero peritonæo enterocœlarum uitium fuerit, auxilijs prius occurrendum. Inuenio agari ci decocto colon ueterem sanari, nam & uulter infunditur cum oleo & melle. Si uero stercus durum hæserit, aloëticæ pilule sumptæ profunt.

Remedia ad colon per ea quæ torporem inducunt,

Cap. XXXIIII.

Doloris sedatio.

Narcotica.

Philonium.

Colicon.

HActenus doloris colici cuiuscunque causam emouere, aut sedare ostendimus: sed quandoque tormentis remedia uincuntur, ita ut sæpe cruciatibus moriatur. Necesse est igitur ut dolores tolerabiles reddamus, assumpsit medicamentis, quæ torporem inferunt, quibus membra minus sentiunt torpescencia, ijs nisi coacti est uimur: *rapusum* enim Græci uocant, quæ in materia frigida, ac uentosa, aridis retrimētis omnino damnantur, magist; initio morbi uel non adempta materiz parte, quoniā doloris causa augetur, quādo inspissatur, atque refrigeratur, unde dolor acrius inualefcit, Galeni sententia, post biduum, aut triduum saltem repetit. Vbi tamen ex habitudine frigida tantum ortum uitium fuerit ita ut uires proterat, Philonium damus, uel si humor biliosus acer fuerit & interanea lancinans, idem remedium non improbat, Galen. opinione, nam ex toto materiam sedat. Ab inuolente nomē habet. Constat ex croci, pyrethri, euphorbij, spicæ anag. 1. piperis albi, hyocyami albi anag. 3. 10. opij 3. 1. mellis quantum opus sit. Inter anodina aridiora, annumeratur laudatissima, addere aut diminueri plerique ausi sunt, aliqui inter collyria imponunt, alij cum infusionibus miscant. Est & aliud medicamentum quod colicon cognominatur, eius causa comparatum, id se reperisse Celsius gloriabatur, magis prodest potui datum, sed impostum quoque extrinsecus digerendo spiritum dolorem leuat. Ex ijs constat costi, anisi, castorei, singulorum p. 1. 3. petroselini p. denariorū 3. piperis longi & rotundi, singulorum p. 1. 2. papaueris lachrimæ, iunci rotundi, myrrhæ, nardi, singulorum p. 1. 6. quæ melle excipiuntur. Id autem deuorari potest & ex aqua calida sumi. Hanc compositionem Celsus & Galenus laudauerunt. Is quoque Philonij mixturam celebrauit, à Philone Tarseo cognominatā: sed

Andro.

Andromachus ante Gal. ita medicamen ipsum aliter conscripfit, anisi \mathfrak{z} . ss . seminis apij \mathfrak{z} . ss . nardi \mathfrak{z} . ss . castorei \mathfrak{z} . ss . petroselinii \mathfrak{z} . ss . piperis albi \mathfrak{z} . ss . piperis longi \mathfrak{z} . ss . zingiberis \mathfrak{z} . ss . alu-
minis scitulis \mathfrak{z} . ss . opij \mathfrak{z} . ss . croci \mathfrak{z} . ss . cum melle cocto. Quidam, inquit Gal. adijciunt cina-
moni drachmam, calicē q̄ duas, modus est auellanz magnitudine. Sed aliter Anastar-
chus describit, habet anisi \mathfrak{z} . ss . seminis apij \mathfrak{z} . ss . petroselinii, nardi, piperis albi, & lōgi ana
 \mathfrak{z} . ss . opij, myrrhæ ana \mathfrak{z} . ss . cymini, castorei, ichcenoanthi, croci \mathfrak{z} . ss . Cū melle cocto excipi-
untur. Galeni colicon, siliacis, colicis q̄ uile, quibus stercus per superna ejicitur, in ma-
gnis cruciantibus, sabz magnitudine ex aqua sumitur habet piperis albi, hyoscyami sem-
ina \mathfrak{z} . ss . opij \mathfrak{z} . ss . croci \mathfrak{z} . ss . nardi, euphorbij, pyrethri ana \mathfrak{z} . ss . cū melle cocto. Colicū
anodinū quod Cassio ascribitur à Gal. Coninet anisi, nardi, myrrhæ ana \mathfrak{z} . ss . piperis al-
bi & lōgi ana \mathfrak{z} . ss . seminis apij, opij ana \mathfrak{z} . ss . croci, castorei, petroselinii, ichcenoanthi ana
 \mathfrak{z} . ss . ex melle cocto conficiuntur, auellanz quantitate datur in potu ex aqua. Emplastrū
anodinū, ouillū simū recens, hircinū q̄ seuū, una in mortario cōterito, donēc
unum fiat, mox baccarum lauri, castorei, piperis q̄ puluerem conijcito. Et exinde opij,
semenq̄ hyoscyami addito, & conterito & cerati modum conficito, & cum corio uen-
tri imponito. Clystere uero sic conficito, cymini, anisi, baccarum lauri ana \mathfrak{z} . ss . ruz. M.
1. ex aqua decoctum conficito, cui addescastorei drachmam, philonij \mathfrak{z} . ss . si philonium
est, opij grana \mathfrak{z} . uicem suppleat.

De peculiaribus ad colon remedijs. Cap. XXXV.

Scribunt lupinum stercus album duntaxat, addito sale, & pipere ne sapor odoris in-
sidicō sit, contra colon peculiariter ualere, nec amplius repertū dolorē, uel idem in cer-
uina pelle adalligatum, et lanz filo suspendi arietis, quam lupus necauerit, aliqui in pelle
ouilla, quā lupus disceperit ac deuorauerit. Aliqui idem lupi excrementum si terram
non attigerit, & iuxta doloris locum adalligatum fuerit dolorem sedare. Iussit in uino
sumptum uel aqua multa. Ossa quæ in excrementis eiusdē animalis inueniuntur, mire
ualere traduntur alligata. Quidā ex uituli marini corio zonam laudauere. Sed luporum
intestina ad ea uiria arefacta asseruari uideo, in potu enim datur efficacissime. Plinius si
muen porcinum, cum cymino & ruta in aqua potum ualere tradit. Alij caninum simū
laudant, aliqui gallinaceum ex uino. Cutis direpta cū pennis aquilæ colicis medetur uē
tri imposita. Tormina uulue & uētris tollit similax imposita. Coagulū leporis sumptū.
Ramenta cornu ceruini \mathfrak{z} . drachmarum pondere pota à cibo tuetur: alij usum præfe-
runt comu, infantis umbilicus deciduus dolores sanat alligatus, sed suo tantum sexui
prodesse. alij cerui genitale neuosum arefactum sedare dolorem tradunt.

De alio quæ egre excernit. Cap. XXXVI.

Voluntario sepe alius nihil reddit, aut sponte nature difficulter excernit, tum nō
sine uitæ piculo, uēns, stercus ipsum, aut humor interdū supprimitur, sursum uer-
sus ad superiora repete materia, quæ stomachū & caput offendit, diutius quandoq̄ uen-
ter subsistit. Exemplū cuiusdā femine, cuius ex paralyti corporis dimidia pars resoluta
fuerat, 30. dieb. cōtinuis uenter nihil reddidit, qui supra modū intumuit. Alterius uero à
cōceptu ad 45. usq̄ diem alius suppressus est magno nature incōmodo. Alba Caucha ex
patricia Venereorū gente ad partū usq̄ aluo astricta fuit, ut uix septenis diebus omnib.
paullū excrementū aridi caprino similis emitteret. Post partū quatuordecies alius exo-
nerata est excremento fluxu. Si uero stomachi id uitio cōtigerit, ut ex quo cib. facile in
acrimoniam cōuertatur, tum Gal. medicamentū diarrion pipereon assumi iubet, sed id q̄
minoris est uehemētie, dātur quod acrius gustū ferit, feruentius id habetur. Vires enim
stomachi & aliorū quandoq̄ mēbrorū non solū habitudine frigida, sed & calida quoq̄
uicatur dissēperantia, nā uirtus eorū ex caloris rēperamēto cōstat. Dissēperamentū ue-
ro ex cōtrarijs cōstat, & ex calidiorē habitudine per accēdēs corrūpitur. Solis enī reper-
cussu sub Syrio ignis extinguitur, & fornacis ardētis uapore cādela diffilatur. Ex causa
igitur calidiore infirmior redditur stomachus quāpropter mīxturā eo modo conficito,
xyloaloes, myrri, masticis, garyophyllorū partes æquales, mali cydonij omniū pōdere
multo ampliore huius uicē suppleat tenelli uitū pāpini, & sagaci ingenio medicus par-
ti laboranti semper occurrat, ut si frigida fuerit, calidis pari ratione subueniat auxilijs. Si

*Lēgo sūpore re-
tenta alius.*

*Diarrion pipere-
on.*

uero cibus ad intestina delapsus fuerit, clystere opus est ex oleo, melle salisq; exiguo, humore uero erodente adipem anserinum infundito aut gallinaceum. Si uentus occlusus fuerit rutæ semina, apij, & cyminum infundatur. Si uero uetustitas cum nauicis affuerit calorem naturalem imbecillum ostendit, ob eamq; rationem uniusq; remedijs indigere.

Victus ratio

Victum quoq; sic breuiter percurram, ne idem tepius dici uideatur. Parisianaque secundarius uisiter in cibo est, nauicus damnatur, farinacea omnia, legumina, brassica, percocta, pisces grandis, anates syluestres, anseres, lepores, et maiores quadrupedes, uel syluestres magis noxium cibum præbent, deteriore si assaueris, aut frigeris, oua dura alium sibiunt, & quicquid insipidum est. Cum uenter igitur innumuerit compactis in pilæ modum excrementis, ut mihi dictum est, caue ne quid cathartici agro exhibeas,

Quandous exhibendum et charitum.

sed alium prius clystere emolliat. Nō sine magno periculo euenit, ut quæ superne deiiciuntur, dissipato intestino occludantur, tum enim tormentis affligitur æger inolerabilibus. Infunde igitur petus malæ uiolæ, conuoluuli minoris decoctum, cum uiolaceo uel communi oleo, sale cochleario adiecto, uel adipem, betam uel acanthon antedictum admiscemus, uel siliquæ succum aut mel uiolaceum, uel butyrum recens. Si parit profecerint, eadem rursum infundito, uel uehementiora quæ paulo ante diximus, in forbitionibus iura pinguiora dantur: per alium mirc prodest fursuris decocti infusio, ac eiusdem iteratio, cum euphorbij farina, ut dictum est. Ius bene forbetur efficaciter, aut malæ, aut mercurialis, aut urticæ. Cum exonerari inciperit, prima mensa dabis quæ alui solunt, carycas, ficus, & recentes & aridas, uiam bene maturam, cerasa, pruna dulcia, damascena præsertim uel arida, mora hortensia, persica, mala armeniaca, melopepones & his similia, & uinum dulce, aut omnino non austerum. Inter remedia est ius brassicæ semicoctæ, spinachium, atriplexq; & blitum. Prodest & urtica tenella ex oleo & sale, lupulus ex oleo & sale, amygdalæ cum ficis aridis, uel cum carycis commanducæ. Si febris adsit myxa decocta, uel eorum succus ex saccharo potus. Iuuant cappares conditi, uel olusæ in maria natantes. Porri quoq; usi, si in aqua his decoquantur, acceper. Cithiz item inter murina, purpureæ, ostrea, peccines, conchylia, & his similia uentrem solunt. Postrema mensa mali cydonij tosti tellæ saccharo condita iuuat. Inter medicamenta siliquæ atramentum ante prandium sumptum, aut ros assyrius ex iure prodest. Cum febris datur syrupus uiolaceus, ex succo composuit. Ex iure quoq; propinatur uiri sex trita, quæ intrinsecus dolio hæret speculari nitore splensens. Quidam crapulam corrupto nomine Veronenses crepulam uulgo uocant. Aqua ex floribus sambuci per se pota alium soluit. Et cancrorum ius potum, chamæpytis arida tinsa cum ficis aridis sumitur. Dormiuntis datur ter ebithina in potu cochlearij mēsurā, nam iecur, renes (ut Gal. tradit) repurgat. Fel præterea bubulum cum nitro, & interiore colocynthidis inunctis sedis partibus alium sollicitat. Axungia cum multo sale trita in glandis modum in alium indita, mouet, uel cyclaminis collyrum oleo illitum. Extrinsecus uero imponitur emplastrum quod ab eo nomen habet: ualet si umbilicus felle bubulo inungatur butyro, & cyclamini succo, pariter mixtis & unā feruefactis. Succo radice ebuli, cum trinci polline, umbilicus perunctus uentrem subducere traditur. Alia inunctio, habet ellebori albi et nigri, hermodactylorum, acori, succi semperuuii, bryoniar, æquis partib. cum axungia uetusta conficiatur medicamentum, ea inunctis manibus uomitiones mouet, pedibus uero alium ducere affirmant. Quæ si nimum soluerent, eadem extrema unguento papuleo inungantur, sistere enim id traditur. Pilæ quoq; conficiuntur, quaru nitore, aut tactu alui solui prædicant. Cōstat ex scamoni, aloës, myrrhæ nigræ ana §. i. coccognidij seminis, tithymali quinti generis, quā cypariliam, uulgo arabice esulā, uocant, colocynthidis ana §. i. s. tusa & cribrata, cū succo coriandri uiridis, geminas conficito pilas, quæ si mari tenentur, sed uicissim subinde in uolas iactado permuentur.

Alia populeo

De colo et cæteris interiorum doloribus cum febris. Cap. XXXVII.

Si cum colicis doloribus febris affuerit, fomēta prodesse, Galenus tradit, ac in primis clysteres, quibus uentis discutitur, cū anas adipē uel anserino non falso. Si nō est, paulum castorei immiscerō cum opij exiguo, et oleis antedictis, in quibus lana inungitur, et stilo adalligata in aluū cōditur, ita ut eximi possit, cū opus sit. At si sis qua excruciar

clari solent, aut ferenda est, aut mitiganda syrupo. Cataplasmata item capiti imponuntur, ne uaporem noxium recipiat ab intestinorum sordibus, uel ipsis excalefacientibus insuflionibus, quæ continuè immittuntur: Nam sensus & mentem turbant. Valent igitur, refrigerantia olea cum aromate, qualis camphora est, ac sandalorum farina, rosæq; & similia, quæ prioribus libris de capitis affectibus dicta sunt. Eandem diligentiā in ceteris principalibus membris haberi necesse est. Nam opem iecori afferimus, si calidū fuerit frigido epithemate. Sed cauendū est ne uentris emplastra, suffumigationes, unguenta, iecur aut cordis uitalia ex improuiso offendant. Vtrumque enim succis refrigeramus, camphora, ac rosas sandalis. Et ea cataplasmata diuersæ potentie diligentiores pario dirimunt, ne misceantur effectus. Sed portiones & medicamina quæ assumuntur, ut diuisim ad membra singula ferantur, ita quod ne dum alteri prodesse studemus, alteri iniuria fiat, recenti igitur mixtura opus est, ut singulæ simplicium facultates ad suas deferantur actiones. Sed priusquam ad dysentericos cruciatus trauffeundū sit, hæc patitur pro alio soluenda subiiciamus.

Mixtura quæ uentri illinitur, Cap. XXXVIII.

Olei amygdalini, sesamini ana p. 3. adipis anatis, gallinacæ, mellis puri ana p. s. feminis maluz, uolularum, florum cōuoluoli syluestris, cucurbitæ, feminis lactucæ, singulorum ʒ. tithimali p. s. thymi, epithymi, dragridij unciam mediam, cere albe exiguum addito. Id uentri et ilibus, mane ac uespere illinitur. Serum uero caprinum ad heminam mane sumatur, in quo tota nocte epithymi drachma infusa fuerit, & salis cappadoci dimidia, percolatum dabis marie potandum.

Alia mixtura quæ aluum soluit, Cap. XXXIX.

Habet sacchari non puri unius cocturæ, partes duas, silique succi tantundem, radicis recentis, polypodij bene tusi p. 3. lento igni misceantur, ex ea mixtura linguam dabis ante cibum deuorandam.

Simplicium facultates quibus alui soluitur, Cap. XL.

Lactuca in cibo copiosior aluum soluit, modica uentrem astringit, malua, beta, brassicæ ius crispæ præsertim, cichorion, lapsana in cibo sumpta leuiter soluit, Methonæ sibus peculiaris cibus, marina brassica uehementius soluit cum pingui carne cocta, propter enim acerbiteriam ita estur. Asparagi leniter molliunt. Nasturcium detrahit bilem potum in aqua 10. denarium pondere, thicæ capita quina euacuant. Porrum utrumque coctū bis aqua muricā silit aluum. Vtrumq; atriplex mouet, semen sinapis, marubii cum sale & aceto. Baris molliet aluum, centum capita, urticæ semen, & ipsa herba cū coriulis aluum succundet cithesiotrophion, in lacte coctum. Et si eius succus bibatur efficacissime aluum euacuat. Fici sicce quæ uentrem expurgat cum hyssopo decoctæ, pruna, melopepones emolliunt, refrigerant q̃. Aqua mulla recens, mullum frigidum, calidum non silit. Melitrides in ueteratum in febre alui causa datur: hoc fit ex musto & melle. Eleomeli quod in Syria ex ipsis oleis manat et in Creta, ut uidimus, mellis sapore nō sine nausea alui molliet: bilē præcipue detrahit duob. cyathis in hemina aque datis. Soluant mora Celsi, cerasa, uua recens, terebinthi semē, ac ipsa resina terebinthina ante coctā sumpta, resina picea, & larice, & pinu. Pix quo corticis tilie, denarij p. purgat potum in hemina aque frigide. Lauri bacce quinz aut denz sumptæ, cum pulegio, & melle, agni semen potū, & milas acetabuli mēsurā, in aqua hemina, aut melle. Ari folia ex sale & aceto sumpta alui inaniunt. Mercurialis sale & melle admixto, necnon gallinæ cocto, salubrius enī purgat utrumq; genū cū malua decoctum, aluos purgat psyllium cū aqua mulla, soluit alpyon addito sale ex aqua mulla uel minima portione. Absinthium marinū emolliet, & ilibus imponitur cum fici, semen polygonij largius sumptū. bubulum lac aluum soluit. Fel lupi cum elaterio umbilico illigatur, lac caprinum cū sale et melle. Capræ fel cū cyclaminis succo, et aluminis modico, aliqui nēru adiecit malum, & umbilico illigant. Aut fel tauri cum absinthio tritum, ac subdum pastillo: ius gallinaceum et uetere præsertim soluit, hūidinis finum cit adiecto melle subditū, ostrea leuiter molliunt, aut uinum silsum. Myum ius exinanit & interanea dstringit, castore.

Cataplasmata capiti imponenda.

Uenter & Stomachus

Uenter & Stomachus

Uenter & Stomachus

um 3. ex aqua mulla, qui uehementius uti uolunt addunt cucumeris satiuu, alij etradici radicis sicce, drachmam & aphronitri duas: sepius in cibo cum oleo & sale suo arramento decocta solunt. Menz salze cum felle taurino illitiz umbilico.

Que uehementius alium trahunt ex simplicibus,

Cap. XLI.

HAEC ad morborum causas faciunt, cucumis syluestris radix, uel succus si concoctus in pilulas digeritur, uentrem mire turbat, ex uino enim singule dantur & hydropicis: cucurbita herbacea, semen pastinace erraticæ, contritum & in uino potum alium tumentem lenit, succus lactuce syluestris in posca potus ad duos obolos purgat. Caraticon dimidio acetabulo, in mulso, thymali semen, iris ruffa, duabus drachmis cum melle, Lichnis, hyacynthus syluestris, semen alphodeli, oleum coccinum. Aluo sambucus detrahit aquas & magis syluest. decocta in uino ueteri, foliorum uel seminis succus uel radicis solunt & minoris sambuci caules teneri in patinis cocti, & cortex interior tritus ex uino albo potus. Elleborus purgat uterq; sparthi semen in aqua mulla cyathis quatuor ieiunis, chamaelea oleæ similis, tenuis scammonia, succus cætaurij minoris 3. in hemina aquæ, cum exiguu salis & aceti, bilem enim detrahit, euphorbium uehementius atq; periculose turbat. Agaricus 3. 2. cum sale modico, ex aqua aut mulso, cyclaminos ex aqua, chamaecissos, anagallis ex aqua mulla. Epithymu, pygnoconi radix in aqua mulla, bilem & pituitum exinanit, alium trahit scammonium, crethmide decoctum, è folio aut caule, aut radice ex uino ampelofagra, & eruum turbant alium, calla exinanit, filicis radix bilem & aquam trahit. Radix glycyldidis in uino purgat. A recentioribus celebratur sena rheuponticum, quem barbarum uocamus, aurum hac ætate precio æquat.

Rheuponticum
Rheubarbaru

ALEXANDRI BENEDICTI VERONENSIS PHYSICI, AD MAXIMILIANUM CÆSAREM AUGUSTUM IMPERAT. INUITISSIMUM, DE CHOLERICIS & UENTRIS FLUXU Liber XX.

Proœmium.

cholericæ.

Equuntur intestinelorum ceteri grauiissimi atq; acutissimi morbi, qui paucis quoque diebus ægros rapiunt, inter quos infestissima est quæ cholericæ passio dicitur, priores choleras & choleram uocant, & Galenus ipse ac Plinius * cholericos appellatur stomachi continuas redundationes & uentris pariter fluxum præcipiti ac geminato malo, aquæ, bilis fluxu, ac atræ uitio. Cum diu in corpore deuiet (ut Platoni placet) fuerint, aut per totum corpus diffunduntur, aut in uentrem superiorem, inferior emittit, compulsa materia tanquam transfuga ex seditiona ciuitate sic effugit è corpore, morbosq; eos inducit, quos diantheas & disenterias uocant, nec non multis generis eiusdem alias molestias infert. Galenus morbos enumerat, quibus materia mordax fieri solet, quæ uentris fluxus oritur, ut si uenenatum aliquod assumptum fuerit, siq; ardens inuis materia ad uentrem confluxerit, uel cum eibus corruptipicet, aut eum materia demum in uentre, intestinistie exulceratis uitatur. tum praua interaneorum uitio efficitur, omito (inquit idem autor) nimium sensorias intestinelorum partes, aut musculorum in extrema aluo sedis resolutionem, unde inuolutantio sordes prolabantur interdum.

Ventris fluxus
causa.

De cholericæ & causis & notis eorum,

Cap. I.

Diximus intestina acutis morbis plurimum obnoxia esse, ex quibus à colicis tormentis cholæræ mentio habenda est: quia commune est stomachi atq; intestinelorum uitio, nam simul est uomitus & delectio, uel est uentris (ut Aegineta scribit) nimia & immoderata perturbatio fluxu, ac uomitu, ex continuata cibi inconcoctione. In crapula enim non digeruntur, interdum tetræ humoris copia, præter q; hæc inflatio est, intestina torquentur, bilis infra supratq; erumpit, primum aquæ similis, deinde ut in carens

dens carolota esse uideatur, interdum alba, nonnunquam nigra uel uaria. Ergo eo nomine (Celsi auctore) morbi, hanc choleram graeci nominarunt. Præterea uero quæ supra comprehensa sunt, sepe etiam crura, manusque contrahuntur, sius accenduntur, anima deficiit, quibus concurrentibus, non mirum est, si subito quis moritur, propterea prius natescunt, pulsus ex toto aufertur, tempora extenuantur, oculi caui fiunt, facies decori amittit, frigore et sudore extrema corripuntur, ex toto enim corpore ad stomachum & intestina confluunt humores, leues superna perunt, graues ad intestina fluunt corrupti. Conuelluntur enim aut sui mordacitate, aut expultrice cœcitate, uel resoluta retentrice, frequentem enim crapulam corripuntur humores, & ex intemperata qualitas materia, ex aqua (ut Gal. docet) aut pituita, aut flaua bilis, aut atra generatur, continuato uictu, qui & si proxi-
Humorū corruptiōis causa.
 mus morbos non afferunt, tamen coaceruatis intus ex longo usu humoribus, uita contrahuntur inextricabilia, in octauum quandoque annum protrahitur malum. Choleas efficiunt si modus non est, armeniacæ potæ, melopepones, cucumeres, uel palestini. Aqua frigida ieiunis pota, pinæ nucleis, illoti præsertim copiose sumpti, fungorum coctura frequens, cerasa, siccæ, mora Celsi, & his similia quæ facile longa mora corumpuntur in stomacho, is qui à cibo sumunt: nam eo modo uis perniciosa, Gal. auctore contrahunt, eos indigestos & corruptos natura non sustinet, sed diu cœcis impatiens sedibus deturbat.

Prognostica cholericæ passionis.

Cap. II.

Cum grauius quis uomit bilem præsertim porraceam in periculo est, cum remedia proficere non uidentur, cum nares exacuuntur, cum nares somno est, cum anima frequenter deficit, si facies quadam formidine percussa cernitur, si frigore & sudore extrema corripuntur, si singultus inquietat, mortem de proximo minatur, uertim interdum pulsus aufertur, atque rursum interdum redit, cum natura materiam uisulentam resugit & ad intima confugit præcordia: urinae quandoque copia malum eleuatur: quod pueros & adulescentes uocantes eum plurimum infestat, uis enim uenit periculosior est, si sacrosi præsertim fuerint, ac autumnus frequenter contingit, hyeme rarè. Assuetus id malum minus periculosum est, ex quo aquam euomunt.

Curationes cholericæ passionis.

Cap. III.

In hoc morbo prudentis medici est terrentia non reformidare, quando nulli morbo minoris momento succurritur, ac protinus ægro ubi ista coeperunt, a quæ repide quæ plurimum bibere oportet et uomere: uix unquam sine uomitu sequitur, sed etiam si non incidit, misicisse tamen notiam materiam corruptæ prodest, pars tæ sanitatis est uomitum esse suppressum, si id incidit, protinus ab omni potione abstinendum est. Digito, ac penia in fauces immissa uomitum irritare aliumque mollire docet Aegineta. Ceterum pro morbi diuersis temporibus, uaria curatione opus est, proque casuum uarietate. Obscuro igitur condau collocandus æger est, temperato, uariis odoribus grato, citro malis cydoniis, alijsque similibus pomis: sed in is ægri oblectamenta querenda sunt quantoduide alijs panis odor fastidio est, in primis animi securitas, ac somnus omnino magnam curationis partem possident: quæ cantu sonotque queritur, superuacaneis humoribus educis, cucurbitule hypochondrijs imponenda sunt & eadem ex oleo dulci excelsa facienda sunt, cymino pauco addito, aut lentiscino, aut nardino hyemis tempore: peracta concoctio balneis utendum est, Paulo auctore & Auerrois, ac boni succi cibo. Si uero tormentia sunt (ut Celsus refert) oportet frigidis & humidis fomentis stomachi suffragari, uel si nenter dolet isdem egelidis, sicut uenter ipse mediocriter calētib. inuatur. Quod si uehemēter & uomitus & delectio & sitis uexant, & adhuc suberuda sunt quæ uomuntur, nondum uino maturum tempus est aqua neque ea ipsa frigida, sed potius egelida danda est, admoendumque narib. est pulegiū ex aceto, uel mentha. Paulus perieuerant fluxu, ac uentre collapsu, pulsū frequētē & tenuē, cataplasmata ex palmulis, cenanthæ, hypocythides succo, acacia, & mali granati cortice imponi docet, in potu aut aqua egelidam bibendam: efficacius est rosæ decoctū, aut cenanthæ, aut rhusis, aut clauicula in uis, aut mali granati succus, medijs saporis, mēstræ exiguū superiniecto. Si remedijs non cedit morbus, & accidentia nihilominus retent, cū quadā liposthymia, uel singul-

Vomitū quib. mouetur.

Tormentib. quæ conueniunt.

Ad deliquia ani
ni que efficitur

tu frequentium ad uinum confugiendum est, tenue, odoratum, cum aqua frigida fractum quod paulatim sorbendum est, id & cum molle panis sumitur, damus & cum uino punico panem feruentem infusum: quæ si uomitu reijciuntur, rursum damus. Sed de liquia animi reficimus tostæ carnis succo expresso cum uino punici mali cydoniæ, cum panis & carnis tridito, fructusdabis acris saporis, qualia malorum plura sunt genera, ac pyrorum, laudamus cydonia, punica, pruna, mæspila, sorbe, ac corna, mora ipsa, & uiti clauiculas & teneros pampinos, damus et uiam pensilem subacida præter hæc auculas damus, perdices, pullosque gallinaceos, cum acore, uel pisces saxatiles cum aromate suauit. Vinum quoque iuuat pluuia aqua infractum, uel ferrata. At si causa fuerit frigida, panis est similitudine laudatur bis coctus, ouum cum mastiche trita. Columbaceus pelus, & nigrum uinum, austerum prodest, aqua mixtum. Si uero ex alio aciori emini uidentur, cum febris, ac sitis immodica, Paulus cucumeris semen ex aqua dari iubet, cyathis tribus, ac cichorium & lactueam in aceto cocta, & adhuc non suppressio fluxu uini austerum non febricitantibus dari suadet, alioquin uinum punicum, aut myrteum, aliud & chiodrum, qui si cibum respiciunt cucurbitulam maiusculam stomacho apponimus. Exinde cibaria damus ijs quæ dicta sunt. Sed ad potiones transeamus.

Potiones ad cholera.

Cap. IIII.

Sinausex ex humore corrupto cum deiectione insistant, nihilominus uomitiones aqua calida multa tentanda sunt, ut corruptam inde materiam educant, conatus enim nature iuuandi sunt. Si deiectio quoque substituerit, & febris imminet antequam materia ad seculum transeat, clysteribus educenda est leuibus, uel uoluptaria cautela sunt, nec nisi nullam aquam damus pro uomitu calidamque, addunt alij micam salis ac cymini modicum. At si ex toto corpore corrupta materia in uentrem præceperit, mordacis naturæ quæ hunc morbum commoueat, tum uentri aquam frigida uel niuem quoque imponimus, uerum prius stomachum leui uomitu repurgamus mox balneum in gredi iubemus, ac exinde cibum offerimus, & ut dormiat admonemus: iuuat in potu aqua frigida cum uino mali punici, uel niue refrigerata. Si morbus non finitur, extrema obligari debent, & frigida uel niue perfundi, uenter uero rosa, sandala, camphora, gallia & aqua rosacea perfunditur. uel linteolus in ijs infusus frequenter superimponatur. Nam & cucurbitula præcordijs impolitur (ut iam dictum mihi est) uomitum sistunt, in potu uero medentur astringentia ante dicta cum mentha uel in causa calida, quandoquidem in dolore stomachi defectus animæ recreant cum aqua pluuia, & in frigida cum uino datur. Perseuerant uomitu ac deiectione eadem remedia repetenda sunt, sed uarietas ipsa querenda est, modo acetosis condimentis, pro ægri uoluptate, ac consuetudine, inter cætera syrupus ex mentha cum uino mali punici maxime laudatur, si mala ipsa cum interiore palpa (ut Veronenses copiose faciunt) prælo subijciuntur, uel cum uino myrteo. Ex compositionibus ea utilis habetur in qua rose anthe semidrachma, anethi 2, balaustiorum 3, sandalorum 3, cum plantaginis succo feruescant, & colato decocto utimur cum uino eodem mali punici paulatim sumitur, uel cydoniæ mali succo. Pyrorum syluestrius succus, achrades uocant, prodest, iuuat frigida pota 3, in qua cenanthe, aut rosa, aut spodium maceratum fuerit, rosacea uero & potu & alia uentri iuuat. Succurrit emplastrum id, cydoniorum malorum caro, & syluestrium pyrorum cum cenanthe, barba hyrcina, acacia, thulle, balaustis achordeacea farina, unâ mixtis, & impolis: similiter imponitur oleum lilinum, nardinum, narcissumque, ac rosaceum, & per se leniscinum, ea per hypochondria, uentrem, alia, ad os pectinis usque illinuntur. Ex frigida uero causa fomenta calidiora esse debent: & ex emplastris id efficacissimum est, gallie musci 3, rose, cenanthes ana 3, s. menthe, acacie, thuris, myrri, al. similia, cyperi, garyophyllorum, hypocistidis, mastichis, coralliorum rub. ana 3, s. panis rosti 3, camphore 3, s. musci semibolum, ea enim fieri debent donec extens humor, sine corruptio nis nota, digestionem ostendat: tum impune supprimuntur, sed maxime cum membra contrahi uidentur. Si anima deficit, si pulsus non constat, sique membra resoluta uideantur, cibo subuenimus, ac uino tenui subaustero, post interualla, cum terrentia summa sunt, humorum reliquias leniter deijcimus, & stomachum & intestina, leuiter alstringe-

ibus recreamus, cum aromate aliquanto calido uel frigido, pro humoris natura. At in morbi desperatione amyllum tostū cum seminis papaueris albi succo datur cymini paulo super incocto, alij galliam addunt. In siti importuna, quoniam is morbus dulcia respuit quibus accenditur hordei potentam, aut psitanam cum uino mali punici damus; iuuat & quæ frigida sunt ori stomachi posita.

*Sitique cōueni-
ent.*

Remedia contra spasum & uigilias, Cap. V.

AT si inanis est homo, & crura & manus contrahuntur, interponenda abstinentij potio est, ex Erasistrato. Paulus uero oleum calefactum musculis panino circum poni iubet, & cerota liquida addito castoreo & siccyonio oleo, a quatuor calefacta ceruices perfundantur. Solent & maxillæ contrahi, quibus eadem medentur illis, hyeme cum nardino, liliis & oleo, æstate uisolaceo rosacco & q; sed maxillæ incessanter commouende sunt, ne immotæ maneant. nimum uigilijs (inquit Paulus) soporifera quæ dicta sunt dabis. Nam & si uires sunt diacodion prodest, si extremæ corporis partes frigent, ungendæ sunt calido oleo addita cera, calidisq; fomentis recreandæ. Vbi malum constitit dormire oportet, postero die à potione abstinendum, die tertio in balneum eundū, & paulatim cibo reficiendum corpus est: Si post suppressam choleram, Cello autore, sebracula manent, alium duci necessarium est, tum cibus uinoq; utendum est. Sed hic quidem morbus & acutus est, & inter intestina stomachumq; uersatur sic, ut cuius potissimum partis, non facile dici possit.

*Maxillæ contra
dīs quæ conue-
niant.*

Quibus urebatur antiquitas in cholera, Cap. VI.

ANtiqui in cholera lactucas dabant in cibo, uel mētham cum aceto, coriandriq; semen, ex aqua uel cum ruta potum, aliqui menthastrum tritum efficacissima dotis impoſuere. Oenanthe ex aceto obolo pota prodest, sicut coeliactis & contra fastidia stomachi: & lens tribus aquis cocta iuuat, cotonea matura non cocta paliurq; haccæ medentur, syluestre ocimum aqua tepida potum, auxiliatur choleris, & mentha eadem trita cum succo granati sumptus sinit & pulegium cum olenia & aceto: qualis sit potentia, hoc in loco non incongrue dixerim: à Græcis & Latinis autoribus celebrata ex hordeo fieri solita est, pluribus modis fieri solet. Græci persusum aqua hordeum siccant nocte una, ac postero die fringunt, deinde molis frangunt, sunt qui uehementius totum, rursus exigua aqua aspergant, siccantq; priusquam molant. Alij uero uirentibus spicis, decoctum hordeum recens purgant, madidumq; in pella tundunt, atq; in corbib. eluunt, ac siccatum sole, rursus tundunt, & purgatum molunt. Qui diutius uolunt seruare, cum polline, ac fursuribus suis, condunt nouis fictilibus. Italia sine persusione totum in subtiliorem formam molit. Quare uero antiquitas potentam damnauerit non mirum est, quandoquidem in ea lini semen, coriandrum, falem, ac milium addere solebat, sine quibus & psitanæ usus laudatissimus semper fuit. hæc Plinius, qui & in frugum medicinis, tradit polentam à farinæ hordei distare, eo quod torretur, ad stomachum utilis, alium sinit. Hæc addidisse uolui ne quis putaret polentam hanc esse, qua ex milij farina rusticitas nunc in cibus utitur, grauissimā materia. Cyminum præterea utrunq; tostū tritumq; quantum apprehenderint tres digiti ex uino, anisum per se, portulaca commaducata, serpillum, silymbrium, siue cibo sumptum siue succo potum, saluicæ radix in uino decocta, & pota, iris duobus obolis pota uomitiones finit. Vtrique semen ex aqua mulsa sinit: asphodeli radix commanducata, consuetudinem uomitionem sinit uires clauicula, qua uites serpunt, ex aqua. Modico uino sistantur: oleum inueteratū myrsi seminis illitū sinit, & fastidium abigit. Betonicæ farina ex aqua, fistidia abstergit. Aphacæ decoctum stomachi fluctuationes sedat.

*Contra fistidia
stomachi idon-
nea.*

De causis hoc est uentriculi stomachi & intestinorum morbo.

Cap. VII.

SUNT & alia (ut Gal. tradit) intestinorum & stomachi accidia, ex imbecillitate, qualis lienenteria est, si. e leuitas interaneorum, & quæ coeliaca passio dicitur, cum materia leuis est ac non mordax, ea enim cum acuta est pungit, ac ingenti impetu ad exitum mouetur. At si non pungit neq; mordet, in uentre aut inter ipsa intestina ex imbecillitate ipsorum cuncta complentur, unde excrementorum pondere aggraunte exitum conantur, nam diu contineri id non potest: sicuti uestis contigit ex dysurie uitio, quod Latini stillicidium, siue straguriam uocant, ex acuta cum plurimā materia, quam conatur

*Vrina stillicidi-
um.*

G natura

natura expelleret uel materię id pondere cōtingit, etiānum si modica fuerit, hæc Gal. Ab ea sententiā non multū dissentire uidetur Celsus, cuius uerba (prodicta enim refert) subtexere non dubitauerimus. In ipsius uero uentriculi porta quæ pyloros uocatur, cōsistētis qui & lōgus esse consueuit, coeliacus à Græcis nominatur, sub hoc uenter indurescit, dolorq; eius est, alius nihil reddit, ac ne spiritum quidem trāsmittit, extremæ partes frigesunt, difficulter spiritus redditur. Hic morbus à latinis non incongruè aluius dicitur. Est & alter coeliacus morbus, qui contra nihil continet, sed priori contrariis, dysenterie haud dissimilis ex acuta materia stillicidio haud dissimilis habetur. Cōmodissimum est inter iniūta, calida cataplasmata toto uentri imponere, ut dolorem leniant, post cibum uomere, atq; ita uentrē exinanire. Proximis deinde dieb. cucurbitulas sine ferro uentri & coxis admouere, uentrem ipsum liquare, dato lacte, & uino salso frigido. Si tēpus anni patitur, etiā uiridibus ficis, sic tamen, nequis aut cibus aut humor uniuersus detur, sed paulatim. Ergo per interualla temporis sat est cyathos binos ternos uel sumere, et cibū proportionē huius, cōmodēq; facit cyatho lactis, cyathus aque mixtus et sic datus. Cibiq; inflantes, & acres utiliores sunt, adeo ut lacti quoq; cōtritum aliū adijciatur. Procedente uerō tempore, opus est gestari, maximeq; nauigare, perfricari, ter aut quater die, sic & nitrū oleo miscetur: perfundi aqua calida post cibū, deinde sinapi imponere per omnia mēbra, excepto capite, donec arrodatur & rubeat, maximeq; si corpus durum, & uirile est. Paulatim deinde faciendus est transitus ad ea quæ uentrē comprimunt. Assa caro danda est, ualens et quæ non facile corrumpatur. Potui uero pluuialis aqua decocta, idq; per binos ternos uel cyathos bibatur. Si uetus uirium est oportet lafer quā optimū ad piperis magnitudinem deuorare. Altero quoq; die uinum uel aquam bibere, interdū interposito cibo singulos uini cyathos sorbere. Ex inferiori parte infundere pluuialem egēdam aquam, maximeq; si dolor in imis partibus remanet.

De lienteria, id est, intestinorum leuitate, & de differentiā inter lientericā
& coeliacā, Cap. VIIII.

CUM stomachus & intestina imperfecta protinus reddunt per aluum lubrico fluxu, intestinorum leuitas dicitur à Græcis lienteria: qua continere nihil possunt: longus esse interdum morbus solet, interdū præcipit ægros. Ex torminibus aliquando intestinorum id malum oritur, nam Gal. autore, praua ac uitata intestinorum habitudine ex toto cum stomacho similitudinem habet, de qua supra mentio habita est, nam eadem notæ sunt, eademq; curationis ratio. Nam neque temporis, neque ordinis certum circuitum habet, uerum die magis quā noctu lubricat aluus, & uario pro cibi quantitate, ac qualitate fluore profluit: unde ea tenendi imbecillitas modo intenditur, modo remittitur, ac plus minuste inconcoctum, quod assumitur, excoquitur. Nam stomachus, aut ipsa intestina molestiam quādam, ac granitatem sentiunt. Leuitas intestinorum duabus de causis (ut Aegineta exponit) oriri solet, altera exulceratis superne intestinis, cicatrice, dysenteriathe ex interaneorū rheumatismis, altera uerō stomacho inualido, ut retentrice imbecillit hanc, ut opinor, coeliacis ante dictis dispositionibus haud dissimilem inueniri, in quibus infirmus uenter nequit digerere cibos, qui inconcocti & liquidi egeruntur, rheumatizante quoquomodo uentre. at in lientericis in digesta ualde cibi materia protinus lubrico cursu profluit, ita ut uix assumptus uideatur cibus. Ex istis præcipue modis à coeliacis maxime discernitur. Ex crapula id malum euenire solet, glutinosi siue mucidis cibis, ictu, frigore, frigide potu, ueneno, humore multo uel lento intus congesto, lubrico, intestinis hærente, aut bilis ruffæ immodica mordacitate, qua intempestiue quicquid assumitur per aluum expellitur uel exulceratione intestina de qua dictum est, quæ contactu cibi offenditur, unde uis expellendi excitatur. Sed Gal. lienteriam si definies inquit, est præceps & lubricus cibi exitus uel potioris, in ipsdē qualitatibus, quibus assumitur, substantia, odore, ac colore ferè similis, sine ulla concoctionis nota, stomachi uirio non concoquentis, ex uis expellendi, aut retinendi lesa. Plurimum tamen differt à lienteria fluxus qui stomachicis dicitur, quoniam hæc debilitatē uirium stomachi sequitur, lesio ipso membro, unde Gal. quodlibet, inquit, membrum suam actionem facit ex naturali complexionē. Ille uero qui lientericus mo-

Leuitas intesti-
norum cause

Lienteria diffi-
nitiō ex Galeno

Stomachus flu-
xus.

do dicitur non principaliter ex proprii instrumenti lesione innascitur, hoc est ex sua cōplexione corrupta, sed per accidens offenditur, cum lentus ac viscosus humor intrinsecus stomacho, aut intestinis hæret, qui facile diuelli non potest, propterea non uirtutis neque habitudinis primo attribui debet. Fluxus præterea qui stomachicus dicitur hydroperem minatur: lientericus autem, aut facile sanatur, aut totius corporis maciem affert.

Lentitudo in stomacho causa stomachicæ, ac eorum euguria, Cap. IX.

Huius morbi cibus inconcoctus, aut uix cōfectus uel mutatus ex uentre cito prohabitur. Nam si cum ijs signis uenter dolet, aut morderi sentiatur, sicut accendi, expulsiuis uel ulceribus quæ lienteriam antecedunt, morbum oriri certum est: nam & purulenta aluius cernitur. At si quod excernitur viscosum est, sine fæci, sed in uentre murmurat uentus, ac acida cruciat stomachus, ex phlegmate aluius lubricat. At si quod red dicitur subito, sine pure, ac phlegmate ullo est, contentericem infirmam indicat, paucis enim horis in uentre moratur. Ex inualida quoque concoctione crudus egeritur cibus, sed cōcitatus ui expellendi minori etiamnum intervallo extruditur cibus immutato penitus colore ac ardore. Licet inter stomachicum fluxum, ac intestinalem lienteriam differentiā afferre, nam ex illo parum aut nihil mutatur cibus ex hac cōfectum quoquomodo emittitur alimentum quod cum à stomacho effluit, per intestinorum lubrica protinus per aluum auditur precipitè ferri. Sed augurium Hippocrates in lienteria nobis aperit, liberari ægrum acetosis obortis cructuationibus, quod Gal. ratione confirmat, tñ enim natium calorem reuocari, ac retentricem potentiam resciri tradit. Nam calor in cibum agens inualide in acrem cōuertit saporem. Ex omni lienteria periculis osior est, quæ à frigidiore oritur habitudine, nam & si retentrix uis leui frigore concilietur. Hanc sequitur quam ulcerosam appellauimus lienteriam, ea enim difficulter sanatur.

Intestinalis lienteria ex stomachici fluxus distorsione.

Curationes lienterie, Cap. X.

In curatione lienterie propterandum est, nam protrahere malum est, frigidam stomachi habitudinem, quam inueneratam exinde sanari difficilimum est, ut Gal. demonstrat, stomachi propterea & intestinorum fluxus lubricus eandem deposcit curandi rationem. Sed de istis prius agendum est: si calidi nanteq; uitio fuerit, auiculas, perdices, phasianos, ac pullos gallinaceos, sed prius aceto maceratos, assos dabis ægro, uel cum uix acore uel uino mali punici, aut aqua rosacea in qua rursus macerati fuerit. Prodest lac caprinum ex aqua pluuiæ, uel in quo extinctus fuerit chalybs, aut durus lapis. Lēs quoque decorticata, oryza, panicum, milium, in eisa sumptum, & polenta antedicta uel cum milio cocta, panicoles, si uetus malum est. Lac acetosum bubulum iuuat, uel in quo eadem extincta sint, uel si rose aride farina immixta fuerit, aut spodium, succinum tæ, acacia, balauia, hypocythidiste succus: in lactis hemina drachmæ quinque eius farina si imponitur, facis est. Milcentum & myrti bacce trix, oxyacanthosq; in summa quicquid refrigerat & astringit ualere produnt. A frigiditate uero materiali, uel immateriali, in cibo datur peculiari auxilio brassicæ medium si album est, quidam lacurumis brassicæ præferunt, alij brassicæ assyriæ, quam ad nos attulerunt ex oriente, ea quinque aut senis circiter folijs medium ambit nostratibus similibus, quin quagente cimæ medijs digiti longitudinis compactæ intus apparent florentibus similes: gustatu suauissimæ, brumam noxi sustinent, frigore corrumpuntur, sub recta transferuntur, ad iussu febrarias, mox in hortis satæ flores & semina edunt, quæ nisi quod albicant ceteris similia sunt, Syri canabithi uocant, hanc brassicam in hortis serere consueuimus. Prodest præterea auiculæ assæ uel luri alaudæ cum mentha, uel aromate conditæ, columbaeque pulli, uerum astringentia in condimentis addi debent, ex phlegmate uero eadem tostata iuuant, & si in olla friguntur, unde cibarium præstabis. In potu uero merum uetulum dabis, sed modice, & si iunior non bibunt, calidam non dabis sed frigidam duntaxat, ac modice. In secunda mensa forba dabis, mespila, corna, malaq; cydonia & his similia, si uis uero continendi resoluta fuerit, ex nimia stomachi caliditate mala punica iuuant frequenter commaducata acia uel medijs saporis aut succus uix immaturæ, addito spodio: ac rosa, uel cōtonæorum succus crudus, quæ nondum matura sint. Damus & quæ bilem educunt, prunæq; mēphitica, mire enim auxiliantur, aut balanos citrinos, mox singulis diebus trochiscos ex spodio,

Vicius ratio.

Brassica assyria

Canabith.

dio; in cibariis tosta, & que in olla defrigis saluberrima sunt, sed addere styptica opus est. At ubi ulcera sunt in stomacho hydromel ex hordeacea, ac similia abstergentia prius danda sunt, mox que persanant, in quibus mastiche arabicum, uermiculatumque gumi, thus, succinumque pari pondere, tusa cum absinthij succo in catapota digeruntur, terna deuorantur ieiunis. Prodest hordeū tostum uel cum lacte bubulo coctum uel cum

Polis Cretejsis

amygdalarum lacteo succo. Cretenses hordeum nouum nondum maturum cum spica in furno tostum decorant, & cum lacte caprino coctum uicatum uendunt, hanc polentam familiarem Grecis esse dixerim. At ubi ulcera sanant cibipotusque, ac cetera remedia esse debent, qualia in dysenteria dicturi sumus. Interea Pauli subiiciam remedia. Ex simplicibus inquit, plantaginis semen in potu ualet, aut lapathi semen, aut maligni cortices, forba arida, aut omphacium aridum ex aminea uite terni oboli pondere carentibus uero febris ex uini austeri cyathis sex, alioquin ex aqua pluua, tamen uentri imponitur, uentris gallinacci interior arida membrana, & eadem in potu datur: & que uiri amantur, ut apium, adianthon, & similia, ut materiam inde auertant. Inter misuras polyidi rubrica lemnia, diadelectri orbiculi, diaspermation praestantissimum, & de Aegyptia diacantho, & similia. Quale didion est quod ex ijs constat: Lapathi syluestris seminis p. i. s. plantaginis p. i. hypocythidis succi p. i. gummi p. i. acacie p. i. s. ex aqua pluua digeruntur in pastillis, qui succo mali cotonei diluantur. Aliud, cymini, piperis, malipnici succi, .i. in pocu datur mane, ac uespere, & oxymellite. Aliud, myrti nigre seminis cochlearium i. s. anisi, rosarum aridarum ana cochlearium semis, pheni cobalanos 20. fac orbiculos, dabis 3. i. in potu, aut uiperarum theriaca incredibili remedio. Cibus ex acerbis, inquit idem autor, si biliosa excrementa sunt, ex farre & oryza in quibus quaedam astringentia simul incocta sint, ueluti pyra, mala cydonia, mespila, & his similia. Ac quoque coctum prodest, unum tenue, aquosum, aut syrupi eiusdem effectus. Vbi uero materia phlegmatica excernitur, contrariis cibis alendus est zger, et anisum admiscemus, aut cyminum, aut apij semen. Lenticula quoque cocta bis & commanducata medetur exiguo acero addito, aut oxymellite, uel brassica percocta, aut bis seruesceta, uilius si cum aceto rursus cocta fue rit ac uinum uetus meracius potum prodest.

De diarrhoea in lienteria, et cataplasmate, Cap. XL

TRadunt utile fore in lienteria phlegmatica, superabundantem humorem euaculare, sed caue ne id ellebor facias, qui uomitum potus procurat, difficulter enim uomitus phlegmata intestinorum per superna ducit, hyeme praesertim, uel Hippocratis testimonio. At si in stomacho ea materia abundauerit, haud dubio uomitus prodest leuis ac hieze potio, si intestina plena forent, ea uehementior est ater elleborus, tum uomitus Gal. damnauit. Vomitus leues conciliant beta, sinapi, ac pisces salsi, deuorati ac uomitus reddit: post haec theriacam, ac mithridaticum antidotum cum mero darnus ueteri odorato. Iuuat diacimnon, & dianthos, & similia. Interea cataplasmata uentri imponimus. Sed Aegineta id probauit, quod ex lini semine cum palmulis fit, praecipue autem facit, echinus & rubus, si ex oxymellite decoquantur, si una ex spiritu inflatur uenter, cyminum, anethum & rutam commiscebis, incrementae rheumacismo: malum cydonium, alumen liquidum, acaciam, hypocythidem, gallam, aut nonnulla horum aut cuncta permiscebis. cetera uero ex myrino oleo, aut uino styptico: epichemata uero calidiora diaphnidum, diaspermation, magis astringentia uero diacanthae, diagygarthon, & similia. Non cedente morbo dropacoe circa uentrem imponimus, & ex sinapi cetera, & ipsum sinapi, haec Aegineta. Fiant catapota unila, aloes drachma, interioris colocynthidis quatuor, salis cappadoci dimidia, tiripolij una, unam pilulam una die deuorari satis est in cibo garum, muria, ouo tarichon, cappares, oliua in muria macerata, & his similia. At posteriores id emplastrum stomacho utile pronunciauerit, habet ladani, ciperi, mastichis, scænonanthi, iunci odorati, xyloaloes, balanimuscati, garyophyllorum, anisi, thussis, cum aqua maioranae, uentri imposito. Coferte quoque praedicane si cotus ad pubem usque uenter melle illinatur, ac retro e regione uentris, tumque eo puluere ex partes inspergantur, mastiche, thure, sinapi, ac myrrha, interdum inungitur theriaca cum menthae succo. At si bilis & phlegma pariter infusaerint, in medicaminis genus mire prodest, habet bal-

Vomitiones leues quae materia moueantur.

Catapota huius officij accomodata.

Si morbus ex bilio phlegmate fuerit quae conueniat.

notum citrinorum p. i. nasturtij seminis dimidiam, myrti nigre baccas, rhus, & tamarices fructus ana sextam partem, cum saccharo miscantur: Iuniora præterea & mixtura quæ de siliquis fieri solet, datur enim cum aqua ex foliorum rhumini ea enim sunt resolutam uim continentem. Quæ sit Rhamnus obiter indicandum est inter ruborum genera annumerantur candidior et fructuosior, is floret ramis spargens rectis aculeis, non ut ceteri aduncis, folijs maioribus, alterum genus sylvestre, nigrius & quadrangulum rubens, fert ueluti folliculos, huius radice decocto in aqua fit medicamentum, quod uocatur lycium. Alter ille candidior astringit magis & refrigerat, ualent & syrupi ex stypticis fructibus, sed alius fit de industria peculiaris doris, habet succi mali punici acris cum carneroto q. p. pomæ expressi lb. 2. s. succi calamenthi 2. uini odorati uentris r. s. donec di midium super sit, una feruefiant, adde sacchari longi 2. fape dimidiam, rursus ebulliant ad mellis spissitudinem. Inter emplastra id laudatissimum habetur, habet gallie muscæ, schoenanthi ana p. 1. s. rhusis, acacie, hypocythidis, ladanij, gallæ, iunci roendi, rosarum cum luteis foliulis, sandalorum alborum & rubrorum, xyloles, mastichis, garyophyllorum, spicæ, thuris, costi, myrtæ, absinthij, menthæ, cyperi ana 3. 2. gummi arabici, tragachandij torrefacti ana 3. 7. ceræ 3. 1. s. ceræ, hypocythidis succus, & ladanij singulique facta, cum ceteris tunsis admisceantur. Cum uino austero & cydonij mali succo, aqua rosacea bulliant, donec unitas fiat. Sed coriandum per se præparatum magnam uim in continendo possidet, ante cibum enim sumitur. Ex imbecillitate digerendi ex frigida habitudine cibus tenuis materiæ esse debet, concoctibilis, qui modicus & paulatim assumi debet, cum speciebus aromaticis conditus. Ex imbecillitate uero expultricis ex ea dem frigida causa, ferri scoriam præparatam cum syrupo de mentha, ac glandemasticâ dabis. Ex mordacitate uero ciborum, exinanito prius uentre, cibus offerendus est prior contrarius cum astringentibus & refrigerantibus.

Symptoma que lenitati intestinorum utilis sunt ex autoribus subiunguntur. Cap. XII.

A Nethum de quo diximus per se sistit, & thymium modice tamen, succus betæ potius uel decoctum, infusum q. p. uel semen betæ syluestris, acerbuli mensura, scylla quoq. ad uisionem data, & hippoclinij semen potum, uel petroselinij radix, sinapis semen potum, & ruta decocta in uino cum hyssopo medetur. Anisum per se, aut cymini sepilli drachmæ quatuor dantur, sisymbrium quoq. cibo sumptum, siue succo potum, iis ruffa epoca duab. drachmis, & centaurea per se, muria quoq. utilis est, siue illa fassugo, & si nonne intestina corripuerint.

Cause quibus uentris fluxus oritur ex cæterorum membrorum communicatione. Cap. XIII.

Tribus rationibus membra communicatione quadam intestinorum fluxum asserunt, primo cum nutrimenta non suscipiunt, secundo cum superfluitates non resolunt, obstruunt meatibus, aut quod cõsuea subsisterint profluua: ueluti perianthis crurum ulceribus antiquis. Postremo cum expellendi uis uehementior materiam ad intestina propellit. Præter has causas addunt & uentris musculorum resolutionem, unde sine amminiculo uentris quodam ueluti retinaculo soluto, laxa intestina profluere excrementa in aluum sinunt. Hæ igitur cause in cerebro, secunde stomacho, bene ac uulua, inueniri solent, sed à cerebro principium sumemus.

Si fluxus uentris, qui ex rheumatismo capitis oritur. Cap. XIII.

Rheumatismus (inquit Galenus) capitis uarias ægritudines affert, cum cerebrum distemperatum fuerit, unde plurimæ superfluitates oriuntur, quæ instrumentarijs partibus subiectis obesse solent, congeritur, enim (inquit idem autor) humiditas in cerebro ex alimentis incoctione ad ipsum delegari. Cum uero catarrhus per fauces in stomachum & intestina, noctu præsertim, defluerit: magnis fluxionibus tentantur, aut quia tunica interior lubrica sit, aut humore diu contentio reueritrix uis resoluitur, aut cibus in tus uitatur, aut concoctio interpellatur, aut humoris uis uolentia excitatur expultricis, uelutari priori haud dissimilis. Ex his causis Hippocratem balbos, uentris fluxu naturaliter periclitari, demonstrasse uidimus.

Lycium medicamentum.

Balbus uentris fluxu periclitari.

Note et curatiōes,

Cap. XV.

IN fauces defillans humor, noctu præsertim dormientibus respiratio sonantior oscillabitur, auditur, magis abstinencia quàm cibatu exercitatur hic fluxus: in senectia uero cibo duntaxat assumpto alius fluit: & quæ capitis rheumatismos cohibent, profunt, de quibus suo denarrauimus loco. Prima inter curatiōes est, ut supinus somnus cauendus sit, & à cœna protinus, nec nisi celsa ceruice dormiendum sit. Cerebrumq; in primis repurgabimus ijs, quæ priorib; libris dicta sunt, medicaminibus ualidius ipsum reddemus. Profunt interea quæ à nanibus pituitam, & quæ ex ore cōmanducata talia euocant. Mane ipso crebre uomitiones profunt, quibus materia, quæ noctu defillauerit rejiciatur. Caput ad cutem tondere opimum est, fricariq; exinde iuuat. Cucurbitulamq; bregmari uulter imponimus, quæ emota id emplastrum imponitur. Aloë, garyophyllum, polegium, myrrha q; ex molli ladano trita excipiuntur candenti pistillo. Alii rheumatismus feruentis sit naturæ, acaciam, succum hypocythidis, hordei q; tosti farinam, masticheam, rosam, sandalum ac nymphaeam, ladano excipiunt; Alii sacculum ex sale, gummi uniperion, uel cedri, spica, myrrha, ac radice nymphaeæ tritis astringentes ei bi cauendi sunt, uerum citri cortex, & thuris cortex, et mastiche à cœna dormituris dantur. Quidam linetolum thure, xyloaloe suffiunt, & imponunt, interea stomachum & in testina corroboramus remedijs antedictis: sed diacodiū si in ore retineatur calidos thoracismos inhibet, frigidos uero thuris & spica, iuuat infusiones in aluum. Inter cibaria prodest pistana, ac panis cum iure pulli gallinacei non pinguis. In calida materia omnia acida & acuta cauenda sunt, qualis est raphanus, sinapi, piper et similia, ut cepe, porrum utrunq; si frigida uero pisces, legumina & similia. Qui mane uomitu non purgantur, Galeni Hicram assumant: & in calida materia id cataplasma imponitur, rosa, acacia, sandali scobe, cortice papaueris, cum aqua rosacea, strychni, et portulacæ. Gargarismate iuuat coriandri aqua cum mali punici succo: sed quibusdam sanguinis missione opus est, ac uentris defectione. In acuta ac biliosa materia syrupus papauerinus utilis est. Inter odoramenta, sandalum, rosa, uiola, myrtus, camphora, & ijs similia, iuuat acetum maribus subditum in quo lapis feruens injectus sit, ita uapore rapto temperant cerebri dīstēperantia. At ubi phlegma in causa est, sternutamentis opus est, ac gargarisationibus cum mulla, in qua carpesion, cardamomum, zingiber, piper longum, sinapi admixta sint; thus quoq; cum aqua pluuia & potum, & gargarisatum, styptica quoq; nec uentri imponenda sunt, nisi sedato rheumatismo.

De uentris fluxu ex oris uicij: et dentium origine,

Cap. XVI.

EX tetrīs oris ulceribus de quibus diximus, dentiumq; origine, cum prodeunt canini appellati, sectis gingiuis, corrūpitur cibus, aut non digeritur, tum superabundans pituita ad stomachum & intestina fluit, unde lubrica membra fiunt, quæ retinere nequeunt, aut ad expellendum irritantur, quod & acumine humoris, uel falsilagine uenire solet. Tum enim uigiliæ infantes uexant, & uermes interaneorum torquent, & cetera uentris fusi mala quiescere nō patiuntur. Sed quia de stomachico tum dictū est, nunc ordine ipso ad iecorarium omnium difficillimum transeamus.

De iecorario fluxu omnium difficillimum,

Cap. XVII.

Galenus quinto interiorum, per paucos, inquit, nouisse, qui iecorarium fluxum, ac causas nouerint, unde plurimi interiere: nonnunquam enim ex humore acuto oritur, qui ad intestina delapsus ulcerat ea, et dysenteriae auxilijs quotidie illatis multiperire, iecoris nullam prorsus rationem considerantibus medicis. Nam sine febre sepius merito oritur id malum, deinde corrupto sanguine à febricula corripitur, quam quidam medicinz expertes contemnunt. Quidam iecorarium dysenteriam uocauerunt: quæ initio difficulter curatur, uel in iuuentute, in ueteratus fluxus, & in senibus ferè nunquā sanatur. Iecur igitur ex uarijs affectibus, de quibus magna ex parte suo denarrauimus loco, uentris solutiones facere consuevit, & in summa ad duo principalia genera causarum redigi possunt, hoc est uirium imbecillitatem, & potentiarum nimiam fortitudinem, mala namque habitudine, ulcera, uulnera, retinendi, digerendi, ac attrahendi uires ad primam causam reducuntur: oppilationum uero apertio, apostematis dirupcio,

super.

Vitis in bilio
sauris.Infestum affe
rit.Dysenteria ieco
raria.

superfluitatum expulsio, humorum plenitudo, ad uirium fortitudinem constituuntur. Licet & singulares causas assignare in iecoris fluxu, qui cum abscessus disrumpitur contingit, per uenas enim mesentericas ad intestina saniosum plus defertur, uel si forte oppilationes aperte fuerint, si iecur sanguine turgidum fuerit, uel eius mesenterice uenae, uel si in iecore percussio collisae fuerint, aut erode: ex acuta falsatq; materia, uel si membrum ipsum exculceratum fuerit, in causa est uniuersum sanguine morbidum corpus, omisis prioribus exercitationibus uel laboribus, aut frequenti crapula, nimioq; passi recentis usu, qui oppilationem accelerat. Vilius est & amputato membro fluxiones sanguinis euenisse, si haemorrhides, si menses mulierum suppressi fuerint, praeter haec uis attrahendi, retinendi, digerendiq; aut quae distinguit si infirmis fuerint, id genus profluuij efficere solent, sed nimia expultricis uoluntaria, ex mordacitate materiae fluxiones facit. Peccant & exteriora membra cum alimentum à iocinore non recipiunt, nam & ha bitudo supra modum calidior liquefcere humores, & membra facit. Contra frigida ha bitudo inertes efficit iecoris uires. Ex mesentericis quoque uenis profluat alius si sup. purauerint, alioquin ex iecoris salute pendent, & eo affectu semper regrescunt. Si enim manus (ut exemplo Galeni utar) uitio cerebri aut medullae spinæ afficitur, nō manibus medicamina, sed cerebro imposta medentur: nam uenae illae instrumenta iecoris sunt; & sicuti stomachi actio est alimentum ipsum digerere, ita iecoris est succum proprium in sanguinem cōuertere: & sicuti stomachi est, nisi cōfecto cibo nihil extrudere, sic iecoris est nihil nisi cōfectū succū expellere, intēpestiue tamē ab utriusq; saepe euenit, si humoris mordacitate sustinere nequeant. Ex ijs affectibus uariæ sunt iocinoris fluxiones, fluxus alius chylosus est, alius aquosus, alter carnis recentis, rubens lotura, alter flammis biliosus dictus, fluxus sanguineus, uirulentus uel mali odoris. At sanguis quoque purus saepe profluat, atq; ater, uel tenuis substantiae, aut crassae, melancholicus item, ac feci uini similis, sed & ipsa denique in longo morbo iecoris carnosae materia demittitur. De quibus in affectibus iecoris satis superq; diximus.

Nefraticus qd fecit.

Iecoris effectus.

Fluxionis iecoris uaria.

Notae fluxus iecorarij.

Cep. XVIII.

Inter omnes uentris fluxus iecorarius cum suppressitur grauiora sequuntur symptoma: tum nec corpus alitur. Ex membri imbecillitate magis noctu quàm interdiu excernitur, cui facilius subuenitur. Ex iecoris nimia frigiditate humor loturae carnis similis effluit: quia materia cum chylō in alium impetuose fertur, qui colatura ab aqua nō separatur ex nimia infirmatate uirium, & morbi initio constat cibi desiderij, qui in fine tandem languet: & sanguinem subinde conglobatum uariant cum substantia colores. Nam & sine ullo dolore semper fluit supra modum, nec numerus nec quantitas per singulos dies eadem apparet, cum quadam interdum excrementorum portiones sed periodicos circuitus habet. Cum partes iecoris & praecordia, dolor, ac grauitas sentitur, sitis poterea non accenditur, sed tandem febris oritur, cum cibi tradio, odore sanguineus dilu to dolore parulatus sequitur deinde feci similis, qui nec multum odore horridus est, uires demum exauriuntur, ac hydrops perniciosus sequitur. At ex habitudine calida, similis carnis recentis lotura apparet: deinde à bile flammis exit humor, post uirulentus, ab eo ueluti uinifex: postremo sanguis exustus demittitur. At fluxus iecorarius ex humoris superabundantia turgidoq; corpore, ex antecedente, crapula, aut frequenti tremulenta dignoscitur, sanguis cum profluat purus, abundanter, ac subito, atque sine ullo uentris dolore, periodice tamen redire solet: ac per certa interualla repetit: nam neq; corpus infirmum facit, nec diu perseverat. Ex sanguinis uero exundantia contingit cū menses, aut haemorrhoides importune substerint, aut si membrum amputatum fuerit siq; post ingentes exercitationes, longa intercesserint ocia. Interuenit & cum uena scinditur, omnia haec ex uoluntaria potentia eueniunt. At fluxus succosus uel chylosus dictus ex oppilatione uel attractrice infirma contingit, aut ab apostemate, mesentericisq; uenis, tum materia liquida est succosa tota, & equalis, quandoquidem stomachus parum digerit, ac iecur in coquendo parū elaborasse cernitur, unde loturae anedictae similis erumpit. Ex eo fluxu mēbra macie cōficiuntur: sed cū protinus loturae similis exit, ex imbecillitate alterantis uirtutis prouenit, aut segregantis uel retinentis cōtingit: hic

Ex sanguinis abundantia iecoris fluxus.

*Fluxus grauior
lenis causa.*

mox sanguineus, ac turbulentus efficitur, biliosus ipse superfluentie humore innascitur, expultrice uel concitata: At graueolens fluxus materia ex iecoris imbecillitate orum habet, aut diutina mora: aut ex uenarum nimia caliditate, tamen membra non attrahit, propterea crassum redditur, unde feci similis emittitur graueolens, ut in febris pestilenti eiusdem quoque coloris ex apostemate fluit, uel referatis oppilationibus, aut membro croso, uel sanguinis aduisione, aut putrido ulcere, id nanque profluuium protinus euenit. Nam a natura fortis foras excluditur, citiusque extenuantur membra, stis supra modum accenditur, & febris interdum agrum excruciat. Tum urina purpuræa demittitur, nullum cibi adest desiderium, sed hic demum fluxus in atrum sanguinem uertitur. Ex iecoris apostemate de propinquo imminente ulcere, febris adest, uirgus primum tenuis deinde pus crassius exit, & sanguis feci similis, ater squalidus prorumpit, & si in cavo iecoris fuerit, leniter fluxus indicatur. Facto uero ulcere, secur dolet, uerum ulceris causa quibus fieri solet, antecedit. At cum frusta denique carnis iecoris emittuntur, nigra ac crassa cernuntur, adest uirium deliquium, unde ager moritur. At fluxus synecticus, uirulentus est & aquosus, ex adipe iuuenis albescit, ex sene luridus aut croceus, de mum adipis frusta excerpuntur, ex carne rubens est sine pingui exinde ad fecis colorem accedit. Ab ipsa uero oppilatione, membra extenuantur sublato alimento, ex inflammatione corporis cum febricula, sed uarios emittit colores, qui præcipue damnantur, alioquin tenuis est, ac chylosus.

*Ap. de fluxu
fluxus*

*De fluxu
fluxus*

*Dysenteria
fluxus iecorarij
dysenteria.*

Quibus uicis uenerit fluxus inter se differat. *Cap. X I.*
Inter iecorarium fluxum & dysenteriam primum distinguit. Nam in iecorario (ut dictum est) fluxu nullus dolor adest in uentre. Ac per certa dorum aut trium dierum intervallo inouetur, deinde seuor inuadit ac quodam impetu finit, feci uirni similis, tenuis substantie, & cum plurimum stercus antecedit aut omnino sequitur. At in iecorarij dysenteria perpetuo sere interanea abraduntur, uel puniuntur, uel mordentur, aut ueluti terebra perforantur, & frequens adest insedendi desiderium, quandoquidem mordax materia semper exulcerat, & intestina ad expellendum coestimulat. & stercus cum ea uirulentia, ac ramens suis permiscetur, unde dolor fluxusque paulatim increfcit, nec manifesta intervallo possidet. Inter iecorarium uero & stomachicum fluxum hoc interest, quod in iecorario aliquantisper cibis conficitur, & in excrementis cernitur, in hoc nulla ferme concoctio apparet, nec stomachus sine offensione exsistit, graue enim est quod retinetur, nec ordinem nec periodos habet, sed pro egroti temperantia fluit, & sæpius in die quam in nocte insidere cogitur. Verum si digerendi uis eorum aliquam in cibo fecerit, non sine digestionem alius profluat, alioquin ex toto indigestus exornitur, non sine stomachi grauitate atque molestia. Nam & si retinendi uis pariter infirma fuerit, protinus cibus in aluum delabatur. Ex remedijs quoque, aut ijs quæ stomacho nocent, potentiarum uires cognoscimus, nam uis attrahendi calidis & siccis reficitur, retentrix quoque exiccantibus, ac parumper refrigerantibus excitatur. Expultrici humida ac frigida auxiliantur digerendi uero potentia exiccantibus & calefacientibus confortantur. At profluuium ex mesentericis uenis nullum alfcit imbecillitatis iecoris signum urinae indicio, nam & quod exornitur, minus sanguineum apparet: nec facies colorem amittit. Si earundem uenarum digerendi attrahendi que uires infirmæ sunt, fluxus ipse albus purusque est, aut sicut lotura carnis ex oppilatione uero & abscessu quo egeritur primum tenuis cernitur, deinde citrinus, mox ueluti sanies, deinde sanguineus, sed loci dolentis indicium aderit sub præcordijs dextris si iecoris uicinis affuerit, alioquin dolor circa umbilicum & in medio uentre insidere solet. Ex uis uero corpore ijs notis distinguitur, quando aliquid membrum aliquo casu sublatum fuerit, aut si uehemens & solitas exercitationes omiserit, aut si uenter per se diu subsisterit, aut si in totum corpus uis uersalis oppilatio irrepserit, unde macies sine ulla alfaratione orta uideatur, & corporis color mutatus sit. Ex febre interdum humore corrupto, uel ex sanguinis abundantia, ut si ex longa diuturna que fame rerum copia abundauerit, ex uino tenui salicario, ad Rheumaticum uel Creticum uel quoquo modo dulce usum uentericam & ex ueneno aliquo, si ne iecoris principali affectu sanguinis fluxus oriri potest.

*Fluxus ex mesen
tericis uenis.*

*Fluxus ex
fluxus
fluxus*

Cognitū difficult est omnis hepaticus fluxus, quandoquidem causę difficulter discernoscuntur, inter ceteras affectiones ex humore acuto fieri etiamnū compertum est, unde plerique intestinorum dysenteriam arbitrari sunt, quoniam interanea quoque exculcerata uisa sunt, sipe enim is morbus sine febre oriri uidetur. Ex attractrice igitur infirma, ex qua succosus humor effluit, excalefacientibus ac aperientibus remedijs uimur, quale id quod diacalaminiū uocamus, ac diapipecon, si ante cibum datur sed quadrachma pondere, ac subinde merum leuiter hauriatur. Nam excalefacientia attractricem potentiam iuuant. Nam & hypochondria dextra manu puerili, oleo chamælino, ac uino tenui albo admixto contricanda sunt, ac cucurbitulas subinde sine scalpello imponimus, ac uiscissim emplastra calefacientia eiusdem diacalaminiā potenter, & per interualla oleum anethinum, aut nardinum illinimur. Interea uictus ex tenuissima materia querendus est, qui facile cōcoquibilis sit, ac sine mora penetret: propterea crasse substantię cibis damnatur, uiscosus, sicut amyli, stypticęque naturę, eo modo & portionēs uitandę sunt, sed ea omnia cintramomo, cardamomo, galanga, ac saccharo albo condiuntur utiliter: & uinum quoque tenue, album, odoratum iuuat, cuius tamē si frangere uires licet, aquę pluuię id recte præstat. At ex oppilatione fluxus hepaticus uel menstricatarum uenarum aut portę iecoris stypticis supra modum offenditur, sed aperientibus tamen æget, plurimū enim medicorū, astringentibus cibis, ac potionibus cataplasmatistę decepti. Aperientia namque pro materię obstructis: qualitate, aut frigida, aut calida deligimus: panis propterea triticeus, aut simlagineus damnatur, uerum qui plebeius est laudatur, ex tota materia secundaria farina admixta, bene fermento: nutritius, ac sile conditus uel secundarius ipse panis, cum aniso, aut foeniculi semine, panis quoque ex alica siue zea mire iuuat, inter obsonia, auiculę, pullus gallinaceus, hœdus, phasianus, perdix, turdus, merula, alauda, columbaei pulli syluestres, & his similia: pisces tę saxatiles assi & cum garyophyllo trito conpersi: ouum forbile, ius ciceris arti, cum radice petroselinī, aut foeniculi uel ius brasice per se, pistacia præterea iuuant commanducata uel cum saccharo puro cōdita, caryca item, ac passula inter omnia laudatissima: nam & troscitres passę abiectis nucleis, commendantur: inter gulę oblectamenta laudatur asparagus, apium, foeniculum, lupulus, ac thauis, senetiones, petroselinum cū crassi, ac frigidi humores oppilant. Contra feris utraq; eichorium, sonchos, & ijs similia oppilantē calida materia apoliantur uel aromate leuiter conperso. Sed in cibis modus seruandus est, nam paulatim, ac frequenter offerendū est: multo enim cibo pori obstruuntur, uinū laudatur tenue, clarum, uerulū, non sine uiribus, quas si temperare uolumus, aqua ferrosa mire conuenit: ceterasq; curationes, ubi de hydropē dictum est, inuenies. Verum plantaginis semen, succus, ac aqua, totam quandoque curationem implent. Ex antidotis ante cibum theriaca datur efficacissime trium obolorum pondere, nani meatus aperit, ac crassos humores dissoluit: si uetustior est, a concoctione frictiones totius corporis iuuant, ac quotidiana balnea, in quibus dum lauatur æget, eadem ante dicta medicamenta hausta profunt: ab his discedendum est, cum membrā rubescere incipiunt, mox in lecto conuiescendū est. At matutinis horis ex ijs syrupus conficitur utilissimus, habet succi seris fatiæ, ac foeniculi ana ℥. s. apij, lupuli ana ℥. s. passule Patensis ℥. i. eupatorii M. i. thei impontici ℥. i. s. ea unā feruefiant, & per colare succo addatur sacchari, syrupi acetosi ana ℥. s. ex ea portio ℥. binę datur ex aqua pluuiā. Sed materiam præterea uel herentioribus infusionibus, ac uomitionib. ac frictionibus auertimus, cōfrictis labijs, ac trinitus brachijsq;. At si ex membri indigēdo imbecillitate profluuiū contigerit, uti ut a quosus humor, loturę carnis similis cum sanguine fluat, tum concoctionem ualidiorē reddimus, medicamentis in quibus aliquid astringentis materię cōmiscemus, nam styptica per se inimica sunt, sed & que urinant cūni danda sunt, ac extrema confricanda, ut ijs modis aquositas absumatur. Interea id medicamentum efficacissimum est, singulis diebus mane, ac uespēra drachmarum duum pondere, cum mero datur, nam iecur mirē fouet, excalefacit enim commodissime, constat ex croci, mynthe, spicę, callicis, corticis exterioris pistaciorū ana drach. ro: ichthēnoauri ℥. 2. ameos, anisi, seminis apij ana

Fluxus ex attractrice infirma.

Vitæ ratio.

Profluuiū hepaticum ex oppilatione.

Qua nam ratio ne materia cœret?

pij ana ʒ. ʒ. s. dauci, cymini, in uino puro macerari per diē & noctem, deinde modicē torrefacti, soliorum lauri ana ʒ. 2. acori tosti, una, nucleorum mali punici, tribus, asari duabus, tunia & cribrata seruantur ad usum: foris iecur ipsum absinthio & spica fouebis iuncto quadrato, mastiche, thuris cortice, cum uino rhetico aut cretico, imponitur. At si uisū ex habitudine calida fuerit, tum id imponitur efficaciter emplastrum, habet rose rubentis, sandali farinæ rubri, cyperi, iunci quadrati ana ʒ. ʒ. ʒ. cum aqua myrti componitur, uel cum uix acerbæ succo, aut pampinorum uitis: tum & diachodon abbatibus prodest. Item trifandalina compositione. At cum retentrix infirma est, tum styptica aromata maxime conueniunt, quæ siue calida siue frigida fuerint pro causæ qualitate, deligenda sunt. In causâ igitur calida rhodofaccharum efficaciter cōfert, uetus præsertim per se uel cum trifandalo, uel diacodio, syrupus rosaceus, uel cum aqua pluuia, uel cum uino mali punici uel succo cydoniorum. Sed & ea potio mirè iuuat, continet sandalorum alborum, ac citrinorum, myrti baccharum, rhussis, calami aromatici, mastichis, balaustrorum, acacie, ana pares portiones, in aqua pluuia feruescāt, in qua chalybis frusta extincta fuerint, in eo decocto percolato adde puri sacchari quantum opus sit & syrupum conficito, ex eo binæ unciæ dantur cum rosacea uel plantaginis aqua. Iecori uero imponitur diaphoricon emplastrum frigidum, aut id quod ex his constat, continet rosarum aridarum, sandali ruffi ac citrini, acacie, rhussis, iunci quadrati ana ʒ. ʒ. farinæ hordeaceæ ʒ. ʒ. spodi ʒ. ʒ. s. cum aqua rosacea uel plantaginis, aut menthæ. Sed & epithema iuuat, ex portulacæ succo, plantaginis, polygonij, clauicularumq; uitis, in quibus sandali farina, rosa, iuncusq; quadratus imponitur, infusus pannus lineus præcedit, imponitur. At si cum materia calida fuerit, preparanda prius est, deinde extrahenda, id præstat rheumponicum, ac balani citrini infusione facta per noctem, sed quidam torrefactis utuntur. Si uero mala complexio fuerit frigida sine materia, id medicamentum ualeat, quod habet iunci quadrati, nardi, schœnoanthi, cyperi, mastichis ana ʒ. ʒ. ʒ. machir, garyophyllorum, croci ana ʒ. ʒ. succi menthæ, mellisophylli ana ʒ. ʒ. ʒ. sacchari rosati uel syrapi, quantum opus sit mane ternæ drachmæ cum uino nigro dantur: & iocinori id epithema utiliter imponitur, absinthium, mentha, mastiche, cyperus, iuncus quadratus, thuris manna, cum linodeismo, quod grongon uocant uulgo, si unâ in uino austero decoquantur: uerum si quod profluit, aquæ simile albe, medicamentum dialbanon uocatum datur, sine opio, aut dialcamentibus, ceteriq; passillis astringentes & calefacientes. Cum uero ex iocinoris infirmitate conuigens, neque à causâ calidâ id fieri animaduertimus, potio eâ maxime probatur, imponuntur rosarum rub. sandali albi & ruffi, uix passæ cum nucleis contusæ ana ʒ. ʒ. ʒ. eupatori, menthæ, mellisophylli, absinthij, cinnamomi, schœnoanthi, cyperi, grongi, glycyrrhiæ ana ʒ. ʒ. ʒ. spice, lacce ana ʒ. ʒ. ʒ. in aqua menthæ, mellisophylli, ac seris satius, decocto succo & percolato. Adde syrapi ex corticis citrei mali ʒ. ʒ. de mentha 6. rosarum 4. uini odorati 6. feruescant donec uinum absumatur, mane summo dantur ʒ. binæ cum uino odorato, uel cum decocto uix nostratis, non abiectis nucleis: annumerantur & remedia sicuti trochisci plurimum astringentes, qui cum materia acuta fuerit & subtilis, tum commodissimè dantur: uel cum causâ fluxus emota fuerit, nec tamē profluuio cessante. At in materia mixta omni cura laborandum est, ut materia digeratur, quod ea potio id præstat si mane propinatur. Imponitur aqua rosacea, plantaginis, & seris omnium ʒ. ʒ. ʒ. feniculi 8. in quibus infunduntur diu noctuq; xyloaloes, cinnamomi ana ʒ. ʒ. ʒ. croci dimidia, & leuiter omnia feruescant & colentur, adde sacchari libram, & syrupum conficito, cuius ʒ. ʒ. s. dantur mane, ac uespera, cum aqua pluuia tepente. Demum comoda defectio fiat hoc modo: Rheumponicū leuiter tosti ʒ. balanorum citrinorū, kebulorumq; ana ʒ. ʒ. ʒ. in aquæ rosacæ ʒ. ʒ. ʒ. macerentur, uel subferuescant, & colentur: id decoctum mane summo dabis: agro alij dulcia imponunt, sicuti saccharū rosatū uesitū, sequētib; diebus in mane dantis aliam potionē. Aquæ plantaginis lb. rosacæ dimidia, in his semē plantaginis & myrti bacças, mentham, iuncum quadratū per diem infundimus, & percolamus & saccharū purissimū addimus ʒ. pon. eam potionem ante cibum dantis propinandam. At cum sanguis effluit purulentus ex iecoris uirio aut imbecillitate non prius cohibendus est, sed uictu idoneo utendū est, ac ab astringentib; abstinendū. Si uero

*Profluij ex calido corporis et
finitione reme-
dia.*

*Frigida habita-
tione profluuio
que medetur.*

*Ex epistole infer-
mitate fluxio.*

ueluti ater sanguis demittitur feculentus dictus, ea potio subuenit, habet uini austeri, clarissimi, boni odoris, succi mali cydonij ana ꝑ. 6. cum sacchari libra, unā feruefiant, & postremo cum machir & cinnamomo, aromatizetur, cum pluuia aqua datur, iuuant cortices mali citrei conditi cum saccharo dum horarum intervallo ante cibum datur, dari debet & passillus qui hoc modo fit: xyloaloës, nardi, rosarum, cinnamomi, mali punici granatum ana ꝑ. 4. lactæ, rheum pontici, garyophyllorum ana ꝑ. 1. cum aqua rosacea digerantur in passillos, cum uino austero ꝑ. datur uel sesquidrachma. At si feculentus idem sanguinis iocinoris adustione euenit, contrarie curationes subueniunt, nam quæ membri extrinsecus refrigerant sepius in die imponenda sunt, ac in potu mane aqua niuis ieiunis danda est, ac syrupus papauerinus frequenter offerendus est, tum & membra extrema cõficienda sunt uehemētius, ac artius deligenda, ut sanguis ad extrema auertatur. Verum si à frigido id uitio euenit, tñ iecur ac lien calidiu sculis aperiētib. fouendus est. In omni tamē iecoris fluxu panis triticeus, aut simlagineus obest, nam primū grauiter cõcoquitur, ac uias oppilat: sed p̄tiana hordeacea bis tertie in die dari debet: aliq̄ succi carnis asse offerit̄, ac ouis forbile, iustq̄ gallinaceū pingue, si febris nō est. Fluxum uero sanguinis puri sanat millefoliū, & quā tarantolā uulgo uocāt. Præcipuo remedio pueris & adolescentibus ouis forbile lacte muliebri quotidie datum fluxum sanat iecorarium.

Puriori panem obesse in omni fluxione iecoris

De fluxu splenetico, et notis,

Cap. XXX.

Spleneticæ fluxiones iecinoris uitio sæpe oriuntur, cum atra bile plurimum abūdāt, auripilius lienis imbecillitate, aut prædusis membri meatibus, quod & abscessu euenit interuenit & os stomachi melancholiam recipiens, uel uehemens expulsiua uirtus lienis, aut attrahendi infirmitas. Is fluxus proprijs notis à cæteris distinguitur, nam materia pauca minusq̄ atra est quàm feculenta epatica, minus graue olet, sed grauius dolet. At cum nulla odoris grauitate, maiore affert spem, & si ex atro colore uiridis sit materia, ac deinde crocea salutem denunciat.

Spleneticæ pro fluxu causas

Curatio,

Cap. XXXI.

Si fluxus causa fuerit oppilatio, ne ex iecore melancholia multa oriatur procurandum est, meatus q̄s aperiendi sunt, ac uis attrahendi iuuanda est. At si nimia uehementisq̄ adesset attractio atrii humoris ad lienem uis ea cohibenda est ac stomachus ne materiam recipiat confortandus: interea quæ atram bilem generant cauenda sunt, ac materia digerenda est ac repurganda, interdum & quæ aperiunt damus. Huic uitio nihil æque propiciū est radice barbara, quam ponticam uocamus, & xyloaloë ex myrti succo, dialena quoque medicamentum plurimum iuuat: mane diamusculum dulce datur. Vena quoque lienaria si opus est commodissime inciditur, aut cucurbitula apte imponitur membro si ægre attrahit. Et id compositum minime prodest, nam & lienem firmat, ac poros aperit, in quo hæc sunt. Mali punici grana ꝑ. 10. ligni aloës ꝑ. 3. panacis seminis, zedoariz, succini preparati, seminis rutæ, omnium ꝑ. 1. cum succo rutæ in orbiculos digerantur, triū ꝑ. 1. unus ex mero datur. Aliiter, thuris, cyperi, cupressi fructus, gallie mixturæ odoratz, omnium sesquidrachma, ex mero pariter datur.

De uentris fluxu à pura bile,

Cap. XXXII.

Cum bilis plurimum attrahitur à iecore, ac nimis intempestiue ad intestina expellitur, unde supra modum stimulat in intestinis profluuium oritur periculosum, uel si negligentius biliola materia in iecinore derelicta in intestina depellitur: aut poro quoque fellei oppilatio si intercedit fluxum eundem uentris excitat: prædusis meatibus ad stomachum, intestina, & iecur, unde coaceruata materia fellis, præcipiti potentia cursu per intestinorum anfractus cholicum mouet fluxum, de quo statim dicemus: ubi de fluxu in communi agemus.

De fœtulentis fluxu id est, colliquatio,

Cap. XXXIII.

Is morbus hecticis, phthisicis, & atrophis corporibus euenit, nā & in caustionide, febribus pestilenti sæpe contingit: & morib. ferè semper. At cum carnisiformes partes colliquant, minus periculosum est: cum uero spermaticæ liquuntur, seuerum augmentum faciunt. Huic malo refrigerantibus bene nutriendis alimentis occurrimus, & quæ facile digerantur, ac penetrent. Aër igitur temperatus, aut refrigerantis uis dicitur

digitur, cubiculo uersus orientem uergente, aut occalum, ubi sine animi perturbationibus esse debet, ubi quiescere & suaves somnos ducere oportet. In cibis refrigerantia, humectantiaq; cum modice astringentibus admixta conueniunt: sic chœdina caro, aut pulli in cibo apta est, sed perdicis aut phasian pulli efficacior est, & saxatiliu pisciu cū aceti aspergine: sic ouum sorbile in aceto uel acore cum testa decoctum. Lactis quoq; usus inuat si cadere ferro aut chalybe inferbuerit: ex amylo præterea sorbitiones, aut ex pœsana profunt: aut similagineus panis bene coctus nec multo fermēto odiosus sit: cui nonnulli gummi admiscēt arabicum, aut coriandri preparati semen, uel similia admiscēt. Portiones uero humectantes, ac leuiter refrigerantes astringentesq; esse debent, pro calidi liquefacientis modo ne calor congenitus incaute extinguatur, qui pusillus est, ac tenuis. Interea balnea refrigerantia laudantur & humectantia, uel saltem in lectulo membra, rosacea aqua myrti rorida fiant. Cetera uero remedia ex proprijs inuenies affectibus.

De fluxu uentris, uisio cutis, ac aëris uaria qualitate,

Cop. XXV.

Cum cutis, quæ antea rara fuerit, poris consipati fuerint, cum humoris copia unde caluus fluat: tum sanguinis mīssio, ac uentris deiectio necessaria est, exinde meatus aperiendi sunt frictionibus, ac balneis aperiētibz & abstergentibus: in quibus & fri cari membra leuiter opus est, sed uehementer inspissata cuti asperis linteis opus est, do nec cutis rubescida ficiat & in balneo fieri necesse est. At in fluxu qui nocturno præsertim frigore contigerit, cum humoris superabundantia, deiectio prius necessaria est: pori aperiendi sunt frictionibus, ac quotidianis balneis, & calido conclauis æger continendus est, membra pannis calidis foveenda sunt, tum & calefaciētibz cibis potionibusq; recreandus est. Verum si aëris calida distemperantia fuerit uentris fluxus, refrigerantibus opus est, tum cibo tum potu, ac inspersionibus propterea cum papaueris semine, ac coriandro cibaria condienda sunt, & cutis rosacea, uel myrti aqua aspergenda est, & cetera obseruanda sunt quæ sudores immodicos cohibeant, & in plano conclauis cōtinendus est æger. Demum stomachus & intestina remedijs confirmanda sunt.

De fluxu curatione in communi: & primum quæ nocere dicuntur,

Cop. XXVI.

Qui uentris fluxu tentatur, nec aquilonibus, nec austris tutus est, sed salubritas temperato loco querenda est. Nam si austris, aut euronothis continuauerit, pluuiosum, nebulosumq; coelum fuerit profluuium in præcepis ibit: nam & ira, furor acque formidine magis periclitantur, sicuti cursu, ac quolibet nimio motu, equo uehiunt rheda, uel cimba etiamnum læditur. Cucurbitule in foemoribus, ligantur, frictionesq; plurimum obsunt, uel à cibo maxime, mane sub dio ambulare nudis pedibus uegetum turbat, balneum quoque si ex astringentibus fuerit: cutim enim condensat, & fumos, materiamq; ad interiora regerit, stomachi, intestinorum dolores ac febres excitat. At cum confirmare membra, ac acutam materiam inspissare, uolumus, tum balneum, enca tismata, ac extremorum lauacra conueniunt, si styptica sunt: alij ea omnino damnaue re, quoniam uires prosterunt: in sanguineo præsertim fluxu uigilias plurimum obesse nemo dubitat: ac in dextrum latus cōtinuus accubitus. At in cibis nocet acuta, salsa, amara, acetosa, uel pinguis, quod aut frigidum expultricem, aut retertricem relaxant, si cuti & iurula omnia & ciborum acuatio, & à cibo comprimentia, nocet, qualia mala cydonia sunt, mēspila, sorba, corna, ac similes si commanducantur, & cibus omnis qui facile corrumpitur, uel mali succi, quiq; difficulter concoquitur. Vinum influxu uentris damnauit Galenus, ceteri item autores nisi uirium defectu dari debeat, tum stypticum offerimus ex aqua pluuiā. Cetera uini genera qualia sunt cecuba, chia, cretica, aut Græca dicta, uel rheuica damnantur, humores enim præcipites facit uetus præsertim, ac album tenue, obsequētiore medicis cum cibo pauli dari suadent, affueris senibus, ac hyeme, uel in maximo desiderio, magisq; si uires non sunt uel cum eadē pluuiā.

Liquidiores præterea cibi damnantur, nimiusq; potus. Ac uerus omnino

uitanda est uirium omnium inimica: quæ cupidis tan

tum uires possidet.

Fluxus ex caliditate aëris.

Quæ membra roborat & quæ inspissant.

Vini nocumen ta in uentris fluxu.

De iis que fluxui uisuris conueniunt.

Cap. XXVII.

Iuant in primis superiorum membrorum ligaturæ uehementiores, quibus materię im-
perius ad superiora auertatur. Somnus plurimum iuuat, & omnes uires corporis au-
get, ac suspendit (sudore excepto) materias omnes quietat, & fluxum cohibet, præter-
quam infirio morbi, cum ex alto materiam trahere conaturum enim ad interiora euo-
cat materiam. Alioquin infedendi frequentia firmat, ac uires custodit. Si somnus natura-
lis non est, anodinis querendus est tuioribus, nam ijs nimia illa uis sensibilis commodè
sopitur: & expulsiue concitata obmunditur, & retentiuia cõfirmatur. Ad stipulatur huic opi-
nioni diuus Hippocrates, qui motu corporis ellebori uires excirari tradit, somno uero
inhibere docet. Nocere tamen diximus nimium somnum, si ex catarrho, id est, destilla-
tionibus uel hepaticis fuerit fluxus. Iuuat molli pluma lectus, præterquam in caliditate
multa, ac synectico paulo ante dicto fluxu, nam & nauigatio turbat uel in lectulo sa-
ctari humores enim mouent. Ad fellas continue assurgere uires demit: tuius ægro est,
substratis pannis profluuiā excipere, atque extra cubiculum deiectionum graueolentiā
efferre, ac subinde nidore aliquo iucundo, ac grato egrotis conclaue ipsum commenda-
re, uile est. Cibaria grati saporis initio uix astringentis, at in uigore morbi que magis sty-
ptica sunt, deliguntur, præterquam in eo fluxus genere qui oppilatione constat. Panis
igitur ut à particularibus exordiar, simlagineus esse debet, sine sale, uix fermentatus: nau-
ticus iuuat uel succis astringentibus madens. Pulre triticea ualet cõmanducata, uel hor-
deacea, uel ex misio panico uel, uel farre, alica uel oryza, prodest & lenicula in cibarijs;
uel cocta primæ aque effusione. Quidam & tertio decoquunt, cui guttas aceti superin-
fundunt. Plebi faba torrefacta sub cinere, uel aceto conspersa, laudatur forbitiones ex
oryza uel misio in qua semen papaueris albi tosti, cõsumum admisceatur: aut lac bene co-
ctum: sorbetur & amyllum, aut alica leuiter torrefacta. In uehementi profluuiā admisce-
mus tragacandum, aut ius ex quadrupedũ pedibus. Inter omnes cibos nihil efficacius
est montana auicula, & turdo, turture, ac fidecula, & alauda. Iuuant & cohortales pulli
ex aqua pluuiā, in qua etiam candens, ferrum sæpius extinctũ sit. Syluestris quoque co-
lumba: caro non damnatur. Inter quadrupedes syluestres domesticis præferuntur, sicuti
leporis, & capreoli hœdis laudatioris sunt: utili quoque ac agni excœcti non spernuntur:
horum inter edulia pedes cum oryza torrefacta si decoquantur, efficaciores sunt. Eo
modo & uentres iuuant, si materia refrigeranda, ac inspissanda est, sicut ex carne utili:
na gelu sine acetosa aspeririare uel cum astringentibus suilli pedes, ac rostra porcinā. Hœ-
dinum quoque secur cum aceti suauis modico, omnem fluxum uentris sistit: & sanguis
item preparatus cibo: alij & caprinum laudant. Plinius ceruinum sanguine sisti tradit, uel
cornus cinere & secur aprinũ ex uino potum citra salem, recens que uel assum, uel fustu-
lum, uel hircinum, decoctum in uini hemina ualere scribit: coagulum leporis in uino ci-
ceris magnitudine, aut si febris sit ex aqua, aliqui & gallam adijciunt. Medetur & san-
guis, equini simi cinis in aqua potus: taurini cornu ueteris ex aqua cinis: sanguis hyr-
cinus in carbone decoctus, corium caprinum cuni suo pilo decoctum, succo epoto.
Infantium alius leporis coagulo illico uberi consistit. Ius testudinum aluum tenet, cancri
fluminales triti ex aqua poti, ex uino uero solutis, hæc Plinius. Oua præterea in aceto co-
cta indurata conueniunt, præterquam in hepatico fluxu, neque stomachico. Caseus re-
cens sine sale assus, et uetus præparatus, ut diximus: hac decoctum candentibus in fluuiio
collectis: utilius si cõ pulre oryze uel hordei uel alicæ unã decoquatur. Hippocrates ex
ubere damnauit buryri uisio, nam in stomacho acerat, ac inflat: quoquo modo dari po-
test in fluxu ex cathartico, uel ueneno epoto, nam ulcera sanat. Lac acetosum dempto
buryro laudatur. Ex fructibus laudantur, Plinio teste, mala punica uinosa ditaxat pau-
ca, citra que, inquit, satietatem, et punicum in olla noua operculo indito in furno tostum
& contritum potum: que in uino, & flosculi citrini floris, & pyrum syluestre concisum,
achradem Columella uocat, decocto epoto cenãthe, syluestria mala immatura. Mala cy-
donia, mespila, sorba, corna, mora rubi immatura, syluestris rosæ rubentes obelisci quo-
quo modo sumpti: palmarum immaturæ, castanex, glandes. Cerasa acia, pruna immatu-
ra. Ex oleis siferis satiat (ut Plinius scribit) succus cum lacte caprino potus, cicho-
rium,

Anodina.

Alus infusis
quibus sistitur.

H rium,

rium, ocymum, radix althææ in aqua decocta, & lapacii cum uino eiusdem que folia adiecto sale solunt, lini semen tostum & potum in iure. Ferule succus fabæ magnitudine sumptus, uel medulla: semen iunci tostum, & in aqua potum. Capita rosæ pota, de quibus nunc diximus, folia anchusæ duabus drachmis pota in mullis, conditille ex uino decocta. Callitrichon quoque, & scandix. Vinum quoque meracum quam asperinum, oleastri cauliculi in cibo sumpti, syluestrium prunorū succus, & bacce, & succus acida dicta. Fabæ græcæ bacce, cedri que fructus, cinis corticis pinæ potus, lentis arboris semen, nam & cortex & lachryma iuat, iuniperi bacce ex uino nigro, uitis semen, hederæ flores alium citam emendant, tritum digitorum carpi in uino austero bis in die potum. Cistii utriusque flos ex eodem uino parimētura, semen & radix rubi, cortex lyncetris, paliuri bacce, rubi radix ad tertias decocta, uel decocti in uino austero, semen graminis, scordotis drachma recentis trita cum uino cocta & pota. Polemonia quoque, aizoi succus asfragali radix in uino pota, & ladani grana utraque, hypocythis que sub cytho nascitur arefacta in umbra ex uino austero silit. Achillea, lagopus in uino pota, aut in febrī ex aqua, hyperici semen, radix ali in cineres cocta, semen smyrni, silit infusa sinapis, & bitumen in uino potum. Posterior ætas inter olera acetosam laudare, anagallidem, plantaginem, displacon, uicium clauiculam, ac brassicam bis decoctam, aqua prima diffusa, seuum hœdium, & hyrcinum, & insulum, & inter palpamenta posuim medetur. Inter pīscēs squamosi parui marini, uel fluuiales saxatiles cum uino austero cocti uel uix acetæ succo, aut ex aceto, & fluuiales cancri cum ex bili effluat uenter. Assa omnia magis quam iurulenta laudantur condita cum semine styptico frigido, aut calido pro materis ratione. Quale est anisi semen, ac coriandrum, & myrti bacce, rhus, mala punica, cum aranciorum succo, oxyacantho, insulum quoque ex lacte amygdalino dulci, si prius amygdalæ tostæ fuerint. si tamē insculenta magis placent, ex aqua pluua fieri possunt, & in qua chalybes candentes extinguantur, uel cum casco ueteri asso condimenta fiant, aut cibaria. Quibus insipida redio sunt, shale tosto utuntur: initio morbi portiones ex aqua pluua salubres sunt, uel ferrosa cum rhodofaccharo uetere, de inde uino mali punici, uinum enim materias dissoluit, ac fluere facit. Ac cum necesse est uinum bibere austerum iuat, ex aqua pluua uel ferrosa antedicta. Aqua frigida ulcera intestinorum sanat pota, nam stringit uentrem, & tepens soluit. Frigida frigido iocinori non conuenit. Verum bibendi abstinentia omnem fluxum sanat. Interdum nihil bibere, aut parum debent: à coena aquam bibere uentrem turbat, semel aut bis tamen assumere opus est. Cibi etiam frequentia nihil deterius. Cum fluxu interdum quotidiana reuimenta tenentur, quæ magnum interdum periculū inferunt, ea igitur educi necesse est.

Remedia cotinua aduersus uentris fluxum.

Cap. XXVIII.

INitio fluxus cohibendus non est, nec nisi uires deficere incipiant, quandoque enim creticus & unilis erumpit in hoc membra principalia leuiter astringentibus confirmanda sunt, ne impetu irruenti uero ægre fluit, moderate excitandus est aqua calida cum amygdalino oleo. Nam & qui symptomaticus est, non protinus sistendus est, quandiu æger facile ferat, interea tamen, ut modo dictum est, membra concilianda sunt stypticis, nec effreni impetu profluat materia. Sic enim cōmode sistimus, reuenticem confirmantes, ac expultricem obtundētes: tum etiamnum materiam ad diuersa diuertimus, uel ad spissitudinem reducimus, uel torpescētem reddimus, quæ per accidens fluxum uentris inhærent. Postremo terribus occurrentibus, qualia tormina sunt, uigilæ perpetuæ, animæ defectus, & intestinorum ulcera. Iuuant interdum quæ urinam ciunt, Galeno autore, & sudores euocant, cutim aperiendo, uel quæ uomitus leuiter excitant, aut aluum ducunt, quales balani citrini dicti, aut thecoma, siue theumponiticum quoquo modo sumpti, de quibus suo dicemus loco: ea enim post purgationem, aluum uel efficacissime astringunt, torrefacta præsertim. Frictiones quoque materiam auertunt, & cucurbitulæ uentri impostæ: ligaturæ cum fasciis aut instris & fomenta plurima extremis partibus impostæ. Balnea item quæ fidiore mouent, impostis quæ poros aperiant, qualia sunt chamomila, samfucus, ocymum, absinthium, circi mali folia, his uaporationibus ma-

Abstinētia à potu fluxiones sistere.

Leuiter mouentia.

Quæ in balneo potui operantur.

bus materia dissoluitur, ac uisulentis uapor extruditur. Quidam in balneo membra uel sic inflatis uerberant, donec rubescant, interea cōsidere super lateres superius folio calisfactos, aut porosis tofis, quibus & uenter ualiter excalesci potest.

Quibus uenter
calescat.

Per iones aduersus uentris fluxum in comuni.

Cap. XXX.

Quasipticas potiones assumit (inquit Galenus) non perurgato humore, profluuium magis irritant, nam cum importune suspendunt: cum autem sistere fluxum uolueris à simplicium qualitate incipiendum est, mox ad mixturas si proficere ea non uidentur, transeundū est, sed ex simplicibus quæ astringunt, uniuersis, retinent, & constringunt, sunt ea, rosa & eius crocini flosculi, balaustra, terra lemnia, mastiche, xyloaloe, hy pocythidis succus, gummi arabicum, spodium, thus, coriandrum, semen plantaginis, semen portulacæ, myrtus & cymium in aceto maceratum, thus, coagulum leporis, rubi, mora immatura, hyppuron, & similia de quibus paulo ante diximus. Ex his alia calida sunt, alia frigida, laudanum ad drachmas duas bibitur, hoc dī coagulum infantibus quartam drachmæ partem dari uolunt ex aqua frigida. Sed efficacissimum ætas nostra disudi cauit cascum ueterem coctum donec salisago euanescat, tunc efaciunt prius, postremo cum coctum fuerit, exsiccant drachmæ pondere mire fluxum sistit. Laudatissimus est cortex medius siue interior cassaneæ, ueterem enim fluxum sanat. Glândis quoque interior cortex ualet. Semen quoque acetosæ per se uel cum alijs iuuat. Verbasco item uel eius radix in uino pota, semen lactucæ, semen papaueris albi, & nigri, seris & dichonium, inter gemmas corallium, hæmatites, margaritæ, nasturtij semen tostum & potum cum lacte coctus, ut dictū est, uentri, subuenit drachmarum trium pondere, poti quoque semeni tostum uel cum semine nasturtij, semen ocymij in aceto infusum, deinde tostui nux cupressi ex aqua rosacea. Peonix semen uel radix cum uino austero cocta & pota, succus quinquefolij uel arida folia ex stypticis pota. Carpesion item graminis radix uel seminis bibitur, succinum laudatur, xyloaloes, machir, & glaris mulcata eius, thus masculi, sandaraca que in uetere fluxu nardus Indica, & inter omnes medicinas mastiche laudatissima est cum mali cydonij præsertim succo, tragacanthum ex lacte dulci: & spodium tormina sedat, & acacia cū draconis sanguine ita uulgo uocant, cū succino si datur, sanguinis fluxum sistit: hoc dī hyrci que seuum intestinorum exulcerationibus rofionibus que medetur. Psyllij lenticia medicamenti poti reliquias expellit. Plantaginis semen tostum ad exulcerationem facit, si materia calida est hypocythidis, hippuris ex Galeno, pyra torminalia dicta, syluestria cynosbati bacce sicce, ex uino uel aqua pota, fluxum sistit semperuisi succus cū camphora, & succo aliquo astringente auxiliatur. Aqua ex quercino folio iuuat. Millefolium tritum ex uino potum. Filix ex Galeno fluxum omnem et dysenteriam sistit, & balani omnes species fluxui proprio conueniunt tosti, citrini, chole rico, kebuli phlegmatico, indici melancholico, emblici & belitici, utrique humoti phlegmatico, & melancholico, in aqua rosacea, uel plantaginis per noctem macerari debent, mane lenta flamma calefiant, & manu exprimantur, percolatus succus demittendus est donec crassa materia sponte resideat, quod in summo est clarum datur ægris propinandum. Eodem modo & rheum potici auxiliatur. Inter omnia medicamenta id apertissimū est, quod ex pomis siue uindemiæ tempore in grande uas coniicitur pyra antedicta torminalia, atque mala syluestria, si ea non sunt reliqua uiridia, cotonea, sorba, mespila, cotina, rosarium syluestrium capitula rubentia, atque punica mala cum suis corticibus, sic ut hæc tertiam uasam partem teneant, tum deinde id multo implendum est, coquenda que omnia denique sunt, donec liquata in unitatem quandam coeant. Id gustu non insuauē est, leniterque sine ulla stomachi noxa uentrem tenet, duo aut tria colearia uno die sumplisse satis est. Alij uinum ex myrti bacis expressum decoctum que, ut decima pars remaneat, dedere cyathimensura. aut malum punicum exacuant, exemptis omnibus granis, membranis que, quæ inter ea fuerunt, iterum coniiciebāt ouis crudis admixtis, quæ undicula miscuētur, atque super pruna decoctum assimebant. aliquibus tamen adiectis, maius momentum habet. Medicamenta uero quæ uentrem subducunt, & pariter sistunt. Id in primis laudatur, quod habet rheum potici tosti drachmam unam, balani, cortex citrinorum & kebulorum, si torrentur, ana ꝑ. i. s. tunc in rosacea & planta-

simplicia
astringentia.

Sistentia omnia
uentris partem.

ginis aqua 8. horis macerentur, & percolatus succus bibatur, bilem enim leuiter ducit. Ab hoc medicamento alias potiones damus saluberrimas: inter ceteras ea laudatissima est, habet rhodofacchari uetusti quantum uis, & id cum mēpīllorum succo, aut cydonij mali nō bene maturi, aut forbi immaturi dissoluito, deinde feruefacito, & colati succi uncias binas dabis ieiunis, cum sanguinis draconis drachma. Alia potio in uetusto fūmā, ex crassissimis humoribus ac uiscosis, cum intestinorum imbecillitate. Continet balanorum, emblicorum, kebulorum, indorum, bellinīcorum ana 3. i. s. nardi, schœnoanthi, cypci, zingiberis, piperis, ami, thuris ana drachmam unam, ferri scoriz in aceto infusæ, deinde tostæ drachmas septem, cum kebuli cōdimento conficito ex ea mixtura, 3. 2. mane dantur ante cibum duabus horis. Mixtura quæ fluxui bilioso ueteri uetusto medetur, & uomitum pariter sistit, imponuntur, nucis cupressi, xyloaloes, baccarum tamaricis ana 3. 4. mastichis, lacce, cinnamomi ana 3. 2. cum aqua menthæ confice trochiscos, quos dabis cum fructus cupressi decocto in potu. Alia potio utilis & comprobata à nobis, uel in pueris maxime, habet garyophyllorum, mastichis ana drachmam unam, rosace 3. 6. in duplici uase decoquito, pueris ligulam dabis bibendam.

Pastilli ad omnem uentris fluxum,

Cap. XXX.

TROCHISCUS uel cum febre utilis, habet thuris, sanguinis draconis ana 3. s. s. terræ armeniæ 3. 5. balaustiorum 3. s. cinnamomi, nardi, succini, mastichis ana 3. i. & si cum multa aqua efflueret, adde aluminis 3. i. s. cum succo portulacæ uel plantaginis conficito pastillos. Alius pastillus uel in fluxu uentris ex uolentia cathartici, imponitur nardi, xyloaloes gummosi, galliæ muscate, cyperi, iunci quadrati ana 3. 2. cymini in aceto infusi, et deinde tosti 3. 3. seminis porri tosti 3. i. s. balani emblici in succo mali cydonij, macerati, et tosti 3. 2. s. seminis nasturtij tosti 3. 7. passulæ 3. 3. baccarū myrti bene tunsi, balaustiorum, cōchularū cineris, thuris, fructus tamaricis ana 3. 2. s. ami 3. 3. bene tunsa & cribrata uino austero odorato excipiuntur, deinde exsiccentur, deinde uinomali cydonij subferuefiat, uel in myrti baccarū decocto, rursus exsicari permittimus, huius pulueris 3. cum syrupo cotoneorum datur bibenda, uel in fluxu ex frigida materia. Alter pastillus in calida materia perutilis, tenet myrti baccarum 3. 12. aridæ rosæ, spodi, rhussis, sandalorū trium, florum balaustiorum, gummi arabici ana 3. i. s. nucleorū mali punici acerbi tosti 3. 7. seminis acetosæ, plantaginis, & croci, rosarū seminis ana 3. i. bene tunsa cum succo, uel aqua myrti excipiuntur, & exsiccentur, ex ijs 3. cum syrupo cydonij mali datur uel myrti aqua.

Potio salutaris ad omnem uentris fluxum,

Cap. XXXI.

CONIJCIUNTUR balaustiorū, hippuris, omphacogallæ, seminis rosarum, seminis portulacæ, acetosæ, myrti baccarum, rhussis, fructus tamaricis, nucleorum mali punici acerbi tosti, spodi ana 3. 3. tunsa in plantaginis succo feruefiat, & aqua rosatā pari portione ana lb. i. donec medietas supersit, percolato succo adde syrupi myrtini, rhodofacchari ana 3. 6. leuiter rursus feruefacito, & percolato, ex ea potione 3. i. dabis cū myrti aqua uel rosacea, aut plantaginis: addunt alij sandalorum farinam. Alia in phlegmatico fluxu imponit menthæ, absinthij, mellissophylli ana libras duas, in ijs chalybis frusta conijci, to feruetia, deinde nucis cupressi, tamaricis que, ami, semen nasturtij, porri, cymini tosti, anisi que, cyperi, iunci quadrati ana partes æquales unā feruefiant, donec dimidium superstit: colato decocto, addito facchari albi summi quantum uelis, & syrupum conficito, aromatizabis, cum xyloaloe, nard o, ac machir, ex aqua pluuiā datur uncia eius potionis singulis diebus uel uespera ante coenam.

Clyster ac emplastra in fluxu uentris,

Cap. XXXII.

IN ALIUM infunduntur astringentia, lenticulæ decoctæ, mīlij, parici, oryzzæ que ac balaustiorum, uel hypocythidis, addimus rosas, papaueris capita, rubi mōra, plantaginem, rhūs, cupressi fructum, & similia. Prodest fenugræci decoctū, cum oleo myrtino uel rosaceo, iuuant, si additur sinopis rubrica, uel terra lemnia uel similia. Emplastra uero pro morbi uel humoris qualitate styptica calefacientia, uel refrigerantia imponi possunt, eodē modo cataplasmata, epithemata, suffusiones, ac inunctiones, similis effectus, fieri possunt, sicuti balnea, & cum crura brachia que aqua perfunduntur. Rosaceo calido uulter inungitur uenter, deinde mastichis, galla, ac rosa arida trita conspergitur. Id

empla.

*Contra fluxum
ex vehementiore
cathartico.*

Emplastra.

emplastrum mire iuuat, habet acacie, rhusis, hypocythidis, gallie muscate, ladanii, iunci quadrai, rose aride, & seminis ipsius crocini, sandali albi, ac ruffi, gallie, mastichis, xylaloës, spicæ, thuris, costii, machir, cypri, absinthij ana ʒ. ʒ. bene trita rosaceo temperatur, uel aqua plantaginis, uel uirio austero, dein addito palmulas aridas 12. gummi arabici to sti ʒ. 10. succi mali coronel ʒ. 4. lenita pruna decoquito, ad mellis crassitudinem, omnia in mortario cotundito ad unitatem uiscosam, panno superimponitur uentri: alij xylaloës nidore prius uruntur. Aliter, rose aride, & seminis crocei eius, rhusis, sandalorum alborum & rubrorum, spodiij, sanguinis draconis, succini, balaustiorum, gallie, acacie, hypocythidis, gallie muscate, corticis radicis mädragore, cytini mali granati ana ʒ. 3; camphore ʒ. 4. Aliter, corticis mali punici p. 2. mastichis p. 1. cum melle trita uentri imponuntur. Vntus cum ex humore frigido fuerit malij, olei lentiscini, nardini, absinthij, succi menthenæ ana ʒ. 2. ladanij, cere ana ʒ. 2. succi cotonei ʒ. 1. garyophyllorum, machir, iunci quadrai, cypri ana ʒ. 3. ijs uenter inungitur. Aliter, ex calida materia, constat ex rosacei, myrtini, cydonij mali ana ʒ. 2. succi plantaginis, anagallidis, mali cydonij ana ʒ. 1. s. hypocythidis, acacie, gallie, balaustiorum, hippuris ana ʒ. 3. s. cum cera & gallia muscata fiat unguentum. Epithema quod uentri imponitur, absinthij aridi ʒ. 10. in uirio austero seruafacito bene, quo percolato pannus madens saepe imponitur uentri calidus, dein eo polline conspergitur uentrem, myrto, rosacei, acacie, hypocythide, balaustio, gallia, tunsa omnia imponuntur. Aliud in fluxus superabundantia, & uirium imbecillitate, miscentur gallie, acacie, cypri, menthe, garyophyllate, fructus cypressi, thuris ana pares portiones cum uirio austero uentri & coronei succo. Aliter, cum febris addit, componuntur, rose, aride, sandalorum, rubricæ armeniæ, spodiij, gallie, cum myrtino succo, uel aqua rosacea. Aliqui laudare eandem rubricam cum acero & aqua myrti temperata cruribus imponi. Experimento cognitur et si yrigij radicis decocto, sed decoqui plurimum debere, atq; lotis saepe cruribus fluxum uentris sisti, uel dysenteriam ipsam. Quidam uero in aceto acerrimo eandem radices decoctas, & pedum plaris alligatas miro modo profuisse tradunt. Sed & theriacæ uires etiamnum in fluxu probantur, si modo ex abscessu non fuerit, uires enim fluxu uetus præsertim, sed & cum uehementi febre non datur. Ex phlegmate nanque crasso & melicholio murrice medetur. At recens theriaca ceteros uentris fluxus cholericos sistit, nam mordacitatem compescit humoris, ac torporem inducit.

Theriaca.

Si cum fluxu febris desit uel infir.

Ca. XXIIII.

AT si febris fluxum sequitur, agitato intus spiritu & humoribus, unde abscessus sepe eueniunt aut oppilationes, uel humores non reguntur, unde putrescunt, & putrida sequitur febris, qua fluxus uel augetur, uel humores liquefiunt, nam fluxus & febris contrarijs indigent auxilijs: ille enim siccis, nec humidis sanatur. Sed in actiuis sepe uariant cause, ut quando fluxus ex frigida, febris ex calida provenit materia. Vnde utrique cause occurrendum est, sed ei que periculosior, principalis curam agimus, secunda non omnino neglecta. Verum si æquales cause fuerint, a curatione fluxus initium sumendum est. At si febris permaneret ex oppilatione, aut humore non educto, eam (ut suo diximus loco) sanabimus. At si febris & biliosus pariter fluxus conueniunt, frigidiora proculdubio subueniunt: uerum si fluxus ex humore frigido fuerit, minus calida offeruntur, que aliquo in fluxu conuenient. At si cum febre hæctica fluere uentris, uel cum phthisi, trochisci ex spodio dicti medentur, uel qui ex camphora nomen habent, uel qui hoc modo componuntur, tragacanthi, gummi costii, spodiij, rubricæ armeniæ, terre lemnis, camphoræ, succi glycyrrhizæ pares portiones, cum myrti succo aut decocto formantur, ex cydonij mali succo dantur. At si ægro stomachus ardet cum sibus, ac sitis ac cenditur, lineolus cum aqua rosacea sandalis, ac caphora efficaciter imponitur. In summa fluxui cum frigore calefacientia cum stypticis iuuant. Cum fluxu quoque incommoda tussis habetur, nam commotione sui, fluxus increfcit, & si que dulcia assumuntur, uentri nocent, propterea acetositas ac stypticitas damnatur. Remedia ob eam causam, ac cibi qualitas ex leuiter frigidis agglutinantibus, querenda est, sicuti hordeacea puls ex hordeo tosto, & ouorum lutea aqua cocta, uel indurata. Liqueida tamen forbitiones que cito in aluum defluunt, damnantur. Peculiariora tamen auxilia ad fluxum uen

Profluxu uentris cum hæctica uel phthisi conuenientia.

tris cum uiscicula habentur, myrtus, mastiche, gummi arabicum, thus, semen psyllio-
 itum, spodium, castaneæ, auellaneæ que nuces, toste, amyllum cum papauere. Ex misturis
 ea laudatur: Baccarum myrti drach. 2. gummi arabici, tragacanthi tosti ana drachmam
 unam, amyli tosti, spodij ana 3. s. pulmonis uulpini aridi, mastichis, thus ana 3. 2. seminis
 papaueris tosti 3. 1. s. penidiarum ex saccharo, rhodofacchari ueteris ana quantum opus
 sit, modus est drachmam, continuo enim linctu iuuat. Vel ea, habet castanearum anda-
 rum, siliquæ pinguis, spodij, myrti, seminis papaueris albi tosti, bene tunsa 3. pondere an-
 da dantur, uel cum syrupo myrtino. Qui nimio syrupo utuntur, sitim magis accendunt,
 nam inflamman, quandoquidem in bilem facile cōuertuntur. Finito demum fluxu, ad
 balneum eger ducendus est, cum quæ stomachum iuuant, danda sunt, & uenter unctio-
 nibus commodè stillinitur.

De dysenteria triplex causa,

Cap. XXXIII.

Dysenterie ge-
neratio.

INter uentris fluxus exstiales, intestinorum tormina annumerantur, profluuij genus
 est intolerabile, *δυσεντερία* græcè uocatur, intus enim intestina exulcerantur, ex qui-
 bus cruor manat exiguus, unde inter communes morbos collocatur. Ex uirulenta ma-
 teria oritur id malum ob terros in corpore humores, ex flaua bili acuta, uel phlegmate
 falso, aut atra bili adusta, mordacitate. Ex malis interdum medicamentis epocis, adaman-
 te contrito, lithargyro, aut colocynthide male contrita inter potiones. Et damnatis in-
 terdum cibis, aut ictu, quod raro contingit. Locinoris quandoque diro abscessu. Morda-
 ces enim humores id omnino efficiunt, exulceratis enim interaneis uenulæ disrumpun-
 tur, aut sanguinis acuti nimia cōpia, & à feruente fere semper fit humore, qui uel per se,
 uel per cōmixtionem, aut corruptionem suam cōtingit, unde abrodit, mordet, que quic-
 quid contingit. Fieri quoque aliquando compertum est ex humore uiscoso, qui cum uis-
 ceribus adheret, uiolenter abscedit, & educta crusta, de cuticula membri secum trahit,
 hoc dictum sit, ne quid de causis deesse uideatur. Cum plurimū enim, Galeno teste, ex
 flaua bili, nō naturali fieri animaduertimus, ceterum ex omnibus acutis humoribus, uel
 sanguine acuto cōtingit, ex membris præterea annexis, uel totius corporis uitio. Ex hu-
 morum uarietate exulcerandi interualla diuersa distinguuntur. Ex flaua bili quindecim
 diebus intestina exulcerationem uereri possunt: triginta ex phlegmate falso: ex atra ue-
 ro bili quadraginta diebus inchoari exulcerationem proficiunt. Sed temporum spacia
 perpetua nō sunt. Ceteri humores pro sui mordacitate proprijs interuallis intestina ero-
 dunt. Ex humoribus itaque et membris à quibus dysenteria oritur, nomen habet, unde
 biliosa, & epatica dicitur, uel stomachica appellatur. Intestina itaque aut gracilia, aut ple-
 niora uexantur, & eorundem aut magnam partem, aut exiguam occupat. Eadem quo-
 que aut uix tentata sunt, aut nimium exulcerantur, aut medio afficiuntur modo. Quod
 si cum putrefactione cōtingit (ut Galenus tradit) ulcera serpencia insciscuntur, quibus
 sæpe malum perdurat, cum intestina interdum perforantur. Dum hæc conscriberemus,
 ex patricia gente Veneta Condalmario cuidam puero, sicuti uidimus, ex intestino uen-
 tris abscessu cum febris acutissima, intestina perforata sunt, ut per umbilicum magnā ex-
 crementorū partem singulis diebus emitteret: miramur febrem omnino desisse, & pue-
 rum sano similem per domū ambulare. Tres quoque proprias dysenterie species con-
 stituere pro exulcerandi ratione: alteram cum quædam intestini supremi limositas edu-
 citur. Alteram cum superior membrana ab ulcere sublata ramentorum modo effundi-
 tur. Postremam cum ipsius membri substantiā putridam demittunt. A tenesimo quādo-
 que oriri tradit Paulus, aut ex uentris aliqua perturbatione. Per se item quandoque ori-
 tur, primum biliosa, ac uaria profluuit, mox cruenta, postremo tabe corrupta, qualis ex
 cadaueribus profluere solet. Ex atra bili inchoans dysenteria letifera adu-

Diuersa exulce-
randi interual-
la pro humorū
qualitate.Tres dysenterie
species.

dicanur, cum exulceratione carcinomata indicantur, hæc Pau-
 lus. Sine excoriatione quæcunque mate-
 ria remediabile ma-
 lum est.

Signa

Signa ex dysenteria.

Cap. XXXV.

Si tormina antecedant, si supra umbilicum maximi sentiuntur cruciatus, ac humor paulatim sine stercore, sed cum quibuscumque ramentis fluat cum sanguine, superiora intestina gracilia dicta exulcerantur, tum & ramenta minora sunt, ac dolores diuturniores, nec alius protinus post cruciatus soluitur: profluuium carnis recentis loturæ simile, non sine grauelentia. At si inferiora intestina, pleniora dicta, ulcere uexantur, notæ sunt se perionibus contrarie sunt, dolor sub umbilico minor, ac minori spacio perseverans, & a cruciatu statim sellam petit impatiens: in ea ramenta intestinorum maiora cõpiciuntur, nec tam aquosus humor est, minoris quæ grauelentia, in ijs exulceratio si modica est, sanatur si ingens, difficulter sanatur. Si uirus melancholicum est, carcinoma faretur, uenter ex ijs causis inflammatur, extrema frigore corripuntur, uenarum pulsus languidior redditur, ac ægrum tandem linquit animus: urina initio alba exulcerationem minatur. At sanguineus fluxus, qui ex repletione corporis euenit, uel ex calidiori inter uenas materia tum purus, ac cõcreus profilit sanguis cum intestinorum punctione, quod in hepato (ut dictum est) non contingit. At si ex imo ulcere ac profundo emanauerit, minus purus est, sed maioribus tormentis excruciat ægrum. Rupto abscessu, putrida sequuntur ulcera, morbi uetustate, tum ingens profluuium irrumpt, serè sine dolore, uisilentum grauitè olens. Ex flaua uero bili pura, alius præcedens crocea fuit, ac præfens urina eiusdem coloris est. Ex salso pariter humore, crasso ac uisoso, putridæ ac utreæ, notæ sunt, si cum uento, ac murmure alius est, mucosa, alba ac lenta, si quæ si coloris fluxum antecesserint. Ac in quibus uentris partibus si humores fuerint, isti dolor insedit continuus, eam uentris partem degrauans. Atram pariter bilim similis antecedit humor, qui acrimoniã quandam, quum ad os effunditur, præ se fert, & ex quacunque parte in terram effusus fuerit, bullans cernitur. Verum si atra materia fuerit, acris non percipit os, nec in terra bullanti similis cernitur, sed feci similis coit. At ulcera ipsa intestinorum phagedenica dicta acrioribus torminibus uexant materia grauelente. In superioribus intestinis sanguis continus, paulatim ater influit: Aegineta si signa, inquit, exulcerationis sterconi commixta cum torminibus uideris in gracilibus intestinis, exulceratione dignosces, quæ auxilij per os assumptis curatur. At si absque excrementis humores exierint, ex crassioribus intestinis malum orti denunciat, cui quæ per anum credro infunduntur, subueniunt. Quum uero plurimum cruoris profluit, epãicam dysenteriam uocant. Egeritur interdum obscurior sanguis, qui secundum naturam a locore prauè digerente, & ex imbecillitate retentis potentia, & immutatur uirtutis, sepe egeritur, loturæ recentis carnis similis cernitur. Iecorariam hanc uocant dysenteriam.

Gracilia intestina exulcerata.

Sanguineus fluxus.

Vlcera phagedenica.

Prognostica dysenteria.

XXXVI.

Si ex flaua bili sanguinis profluuium acciderit, malum, & cum exulceratione. Et in longa dysenteria cibi ædium malo est, uel cum febri deterius. Si intestina gracilia plurimum exulcerantur, nunquam ferè compleri ulcera possunt, ob id insanabilia. Si contractiones præterea membrorum, singulus crebri, uomitus, si quæ mente labuntur ægri, letifera signa sunt. Si pustula post aurem sinistram, cum uchementi siti, erui magnitudine orta fuerit, exitum postero die portendit. Quibus intestina exulceratione perforantur, nunquam serè cicatricem contrahunt, nam stercore naturales uires opprimuntur. Exemplo altero tamen constat, quendam ex ea miseria diu uixisse: acciderat enim ut perforatis intestinis, circa umbilicum orto quodam apostemate, uenter foramento quodam patenter, per uisum igitur foraminibus, excrementis alius singulis diebus exonerabatur hæc enim raro eueniunt mortalibus. Ex repletione corporis sanguinis profluuium solutis uenarum orificij, minoris periculi est: Expultricis enim robur ostendit. Si uero ex æra bili (ut Hippocrates docet) inchoauerit, exitialis alius exstiterit, ex carcinomate enim generatur. Velsi inclinante acuta febris orianur, tum ueluti fex uini apparet, uel cruoris sedimentum. Damnatur & ea quæ aceti odorem affert, quæ quæ terra bulliat, nam irremediabilia uitia sunt. Ex diuturno quoque uentris fluxu, nigro fæli simile profluuium, exitiale existimatur, uel quæque effluant uaria cum ramentis, ac sine cruciatu ullo,

Letifera signa.

Hæc dysenteria

*Dysenteria ex
falso phlegma
te.*

*Interstini irasci
difficile cura-
tio.*

dysenteria non ad iudicatur, quando quidem ex humorum id euenit copia. A phlegmate uero falso difficilis est, nam bilis sua acuitate in inum agit, & phlegma quod plurimum haeret, nec facile diuellitur, quia lentum est, nam & ad inflectionem frequenter & grum ex citat. Intestini uulnera sine abscessu stypticis facile sanantur, cum abscessu uero difficulter curantur. Nam & rupto apostemate pro saniei qualitate uariam recipit curationem, uirulentam enim non facile est uincere. Idem ex malis medicamentis fieri animaduertimus, si in potu sumuntur. Inter intestina gracilia quod ieuium appellamus, si exulcerantur, difficillime uariis de causis sanantur, uenarum amplitudine ac numero, subtilitateque substantie. Ex fellis demum continua irrigatione, ac remediis lubrico lapsu.

De curatione dysenterie.

Cap. XXXVII.

Hic morbo potius subueniendum est, differte enim malo est. Dieta namque ante dicta huic maxime necessaria est, sed in ediam ferre biduo saltem, ac singulis diebus abstinere remedio est. Ac parcius habere primum auxilium est. In cibo quod acutum & falsum est, damnatur. Inter condimenta adipem gallinaceum, ac anserinum, seu capri num uel hyrcinum potius laudant plerique. Assa in communi iuuat, uel tosta, & multa in aceto condita utiliter comanducantur. Iurulenta ediuerso nocent, nisi stypticis impositis. Paulus portulacam decoctam ex aceto commaducatam laudat. Et oua in aceto cocta. Ex fructibus mora immatura tam ex rubo, quam ex cello, mespila, sorba, cydonia mala, pyra, mala punica, acria, uel medijs saporis, glandes & castaneas offerunt plebs. Glandes enim in Hispania uel secunda mensa urbanis etiamnum apponuntur. Panis ex similagine uix fermentatus, bisque furno inditus. Plebs pane nautico gaudet. Si fermentato uirum necesse est, aqua pluuia maceratum comprimito utraque manu. Galenus etiam num cum pluuia aqua confici panem docuit, uel aceto adiecto, in libris quos Curationum inscripsit. Damus oryzam leuiter prius tostam, ac exinde cum lacte capris coctam uel cum iure gallinaceo pingui. Alij far, & milium dedere, uel polentam hordeaceam ante dictam, amyli quoque cum papaueris albi succo. Quidam sorbitionibus ipsis ceram imponunt nouam. Alij pedes ueruecinos, agninos, hoedinosque inter cibaria, nam glutinosa iuuat, oleum rosaceum infundunt inter cibaria, si febris affuerit. Fabas tostas & coctas addito aceto plebi dabis uel pueris. Aut lentem depilata ex aceto. Principuo uero saluares sunt auiculae, montanae praesertim. Pauo salutaris est peculiari gratia, perdicæ, ac turtures in primis expentur, lepus iunior assus, inulus, & hoedus, uel potius capreolus. Inter pisces uero saxatiles aceto conditi, uel cum myrti baccis, iuuat lac coctum lapide, uel chalybe, addito gummi arabico, uel per se coctum, Galeno autore, coniecto pane, uel cum amylo uel oryza. Aliqui recentem caulem offerunt, nec alium eo die cibum exhibent. Oua recentia Galenus inter pruna munda infundit iubet, acque eo modo decocta prodesse dysentericis. Vulgus feruenti foco ac mundo coniungit. Alij lutea tantum in aceto cocta sorbida dedere. Alij gallæ immaturæ tritæ modicum addunt, alij rhusis farinam. Si sine febre fuerit, anguillas aut murenas uerum preparant: uitulinam carnem quodque nonnulli offerunt assam: ueteres cucumes dabant uel semina, cucurbitam, lactucam, sariuan, Praxagora autore, & papauer ipsum, & melopeponis semen. Napi semen tostum, & tritum in aqua calida, sed urinam inhihet, si non lini semen una bibatur. Cichorium syluestre prodest, magis cum lente. Brassica discocta addito sale & oleo, cymino, posena ita magis profuturam existimant. Torminibus & dysentericis medetur anisum tostum. Tormina omnia discutit anethum. Portulaca (ut Plinius tradit) in aceto uel pota cum cymino. Aristaltheæ radices infunduntur, & prosunt, & succus altheæ potus iuuat dysentericos. Et semen hippolathi duabus drachmis in uino potum liberat, & bubolapathum efficax est, semen lini impositum ex aceto iuuat. Mitigat semen hippomarathi coctum & potum. Torminibus auxiliatur iris ruffa, duabus drachmis pota, succus pampinorum uinum infunditur, & omphacium, & cenanthæ ex aceto obolo pota. Et acinorum nucleorum farina & inspargitur polentæ portionis modo. Dysentericos ueteres uinaceorum decoctura, & posione & fotu iuuat: uua passa cum suis nucleis sanat dysenteriam. Tormina pellic contusum malum punicum acerbum diuisum, coelestique aqua madefactum ternis diebus, uel ex tribus ui-

bus uini heminis decoctum ad heminā, uel olla noua operculo indito in furno tostum, & contritum, potumque in uino. Dysentericos flosculi cythini floris à morte plerunque reuocant. Cera datur in sorbitione, fauique ipsi in pulve alicæ prius toste. Tormina discutiuntur milio, si prius torretur, eiusdem naturæ est panicum epotum cum uino. Inter experimenta inuenimus lupi fluuiatilis capitis cinerem in potu dysentericos sanasse, uel eius farinam. Faba rursus solita fricta, feruensque in acri aceto coniecta, torminibus auxiliatur. Ex lens quoque tribus aquis cocta, efficacius prodest. Exulceratis interaneis succus hordei decocti in aqua coelestis, digestus in pastillis medetur. Oleum myrteum prodest, cū uetris torminibus cinis corticis palmæ elatæ in uino albo potus. Corna cruda dumtaxat matura profunt, non autem cocta, quoniam amittuntur constringentem illam uim succi. Tormina sistunt syluestrium prunorū bacce, uel radices cortex in uino austero decoctæ, ita ut triens ex hemina super sit. Mori succus immaturi. Eri semen myrti satine nigre, & eius succus, & eius seminis inueteratū oleum, & eius folia in uino decocta, dantur potui. Fabæ græcæ, quam alij lozon uocant, ramenta ligni decocta in uino profunt. Et eiusdem scobe ex aqua myrti subacta, & diuisa in pastillos, ex ijs drachmarum duum pondus datur cū aqua myrti cyathis tribus, illinuntur glans, & cortex ex uino datur. Cremanur galbe, & ex uino extinctæ illinuntur. Contra tormina datur è pino cortex è uino decoctus: sedat & myrti seminis oleum inueteratum: hoc morbo laborantes, tutos præstant acini hedere, qui croci succum habent præsumpti potu. Tormina discutit charitris cum aceto, sistit paliuri radices cum uino decoctum, graminis radix cum uino decocta. Dysentericos omnis * genus hedere flos trium digitorū carptu in uino austero potus bis in die. Cistii utriusque flos in uino austero, trinis captus digitis, & bis in die potus. Paliuri bacce profunt. In congio multilento uapore decoctis malis cotoneis quinta mensura eius quod thus syriacum uocant, croci semuncia, coquitur usque ad crassitudinem mellis. Prodest rubi decoctum in uino austero interaneis exulceratis ex lacte ouillo. Foenugræcum cum malua decoctum, addito mulso. Dysentericis in uino potum uirice auxiliatur semē eupatorii. Ex uino datur polemonia, uerbasci radix pota ex aqua duorum digitorū magnitudine, nymphaeæ semen cum uino potum. Radix superior ex physo 3. p. semen plantaginis in uino tritum, uel ipsa ex aceto decocta. Aut alica ex succo eius sumpta. Item cum lenticula cocta, uel aridæ farinæ inspersa potioni cum papauere tosto, & trito, uel succus infusus aut potus. Betonica in uino ferro calefacto. Symphiti radix, dauci & aizoi succus, astragalus in uino rubro tusa, difficile autem tunditur. Torminibus resistit aizoum folijs contritis ex uino cum amylo pota & infusa. Hypocystis dysentericis datur. Fit ætate nostra succus in Creta igni coactus ad medicamenta utilis. Verbenacæ ex aqua datur, aut carentibus febri ex uino amineo cochlearibus 5. in cyathis uini tribus, ceratia in cibo dysentericis medetur. Hos deploratos super omnia quin quefoliū decoctis in lacte radicib. & potis. Succus hippuris in uino dulci potus cyathis tribus. Infunditur item aloës lachryma. Elatine cum lini semine decocta sorbitionis utilis. Succus polygوني ualeat, si febri careat. In uino datur rhecomæ farinæ 3. sin aliter in aqua, facilius tenitur cocta, antecedente madefacta. Ad tormina ideo bibitur, tragi ramorū decem aut 12. cacumina trita ex uino uel aqua aluo citè prodest. Tormina sedat caseus in uino austero decoctus, rursusq; in patina cū melle tostus. Si urit dysenteria, lac caprini decoctum cum maritimis lapillis, aut cum prisana hordeacea, ouillū quoque infunditur, cornu ceruini cinis tribus digitis captus in aqua potione coagulum leporis in pane subactum. Si uero sanguinem detrahant in polenta. Aprini uel suilli, uel leporini simi cinis inspersus potioni, tepidi uini, utiuli quoque ins uulgariter datum inter auxilia coeliacorum & dysentericorum tradunt. Lactis asinini potus utilior addito melle, nec minus efficax simi cinis ex uino utriusque uisio. Equi coagulum, quod alij hippacen uocant, etiam si sanguinem detrahant, uel simi cinis ualeat. Dentiumque eiusdem ruforum farina salutaris dicitur, & bubuli lactis decocti potus dysentericis addi mellis exiguum præcipiunt, & si tormina sint, cornu ceruini cinerem aut fel tau-
 ninum cymino mixtum, & cucurbitæ carnes umbilico imponere iubent. Caseus recens & uaccinus datur ad utrumque uisum. Item butyrum heminis quatuor cum resi-

Flos hedere,
 + gennit.

nx terebinthine sextante, aut cum malua decocta, aut rosaceo infunditur. Datur & se-
uum uiculinum, aut bubulum. Medulle item exco quantur cum farina, & cera, exiguo.
que oleo, ut forberi possint, medulla & in pane subigitur. Lac caprinum ad dimidias par-
tes decoctum. Si sint & tormina additur, & protoropum, quibus satis est remedij inle-
poris coagulo potio è uino tepido. Cautiores etiam sanguine caprino cū farina hordea-
cea, & resina uentrem illinunt. Coeliacis, dysentericis uetus calcus in farina tritus, pro-
dest in uini cyathis tribus. Sanguis caprinus decoctus cum medulla dysentericis, iecur
assum prodest, seu hyrci subdito utitur. Capre à renibus maxime ut per se hauriantur,
protinus que modice frigidam forberi iubent. Aliqui & in aqua decoctum seuum admi-
xta polenta, & cymino, & anetho aceto que illinunt. Ad dysentericos utuntur coagulo
hœdi in uino myrteo, magnitudine fabæ epoto. Et sanguine eiusdem in cibum forma-
to, quem sanguiculum uocant. Infundunt catrinum glutinum aqua calida resolutum.
Quinque ouorum lutea, in uini hemina cruda, forbentur cum iure putaminis ouis, et papa-
ueris succo, aut uino. Dant & pullos in ipsis ouis decoctos, commixta uini austeri hemi-
na, aut pari modo olei polentæ que. Fit & aliud remedium singulare, ouo infuso in ficti-
li nouo, eiusdem que oui mensura ut paria sint, omnia melle mixto, mox aceto, item oleo
confusis, crebro que permixtis, quo fuerint ea excellentiora, hoc presentaneum magis
remedium erit. Alij eadem mensura pro oleo & aceto, resinam adijciunt rubentem ui-
num que, & alio modo temperant. Qui tamen mensura pari piceæ que corticis duabus
sexagesimis denariorum rhus, mellis obelis quinque simul decoctis, ita ut cibis post qua-
tuor horas non sumatur. Torminibus multi medentur ouis binis cum alis piscis qua-
tuor unâ atterendo, uini que hemina calefaciendo, atque ita potui dando. Calcus ouil-
lus uetus prodest dysentericis, & seuum decoctum in uino austero, cochlex combustæ
cinis bibitur, in uino addito resinæ memento. Nuclex que in Africa reperitur, uulsi-
mæ sunt quinque combustæ cum denarij pondere dimidij acacix, ex que eo cinere dantur
cochlearia bina in uino myrtis, aut quolibet austero, cū pari modo calidæ. Caro palum-
bi in aceto decocta medetur. Tormina sanat lien ouium tostus, atque è uino potus Pa-
lumbus ferus ex posca decoctus. Mirum est quod de anate tradunt, ex appellita ueni
transire morbi, anatem que cinori. Tormina sedat, aqua maris calida infusa dysenteribus,
uel sal in facis impositus candens, uel nitrum drachmæ pondere, si decoctum bibatur,
cum ruta uel anetho, uel cymino, corallij in puluerem igni redactum, potum cum aqua
dysentericæ prodest. Torminibus omnibus castorei cum aceto uino mixto. Dysenteri-
cis medentur ranæ, testudo & cochlex coctæ & commanducatæ, & uentri impostæ flu-
xum sanguinis sistunt. Argenti scoria infusa dysenteribus, cum myrteo oleo, & molybde-
na temperata cum spuma argenti, & scoria plumbi fouendo calida, infunditur & alu-
men. Bitumen cum uino in potu datur.

Simplicia que coeliacis dysentericis profunt.

Cap. XXXVIII.

*Colicae dys-
enteria.*

Ventris fluxum in communi coeliacæ ueteres scriptores appellauere. Qui cum dy-
senteria quâdoque ægrum pariter angit, unde coeliacam dysenteriam uocant. Prior
interdum neque fecem, neque spiritum transmittit: in hoc alius impetu quodam prorumpit.
Eadem nanque intestinorum parte, quam uentriculi portam uocauimus exulcera-
ta: hisdem ferè causis quibus dysenterici læduntur, atque accidentijs, febri, siui accensa, uen-
tris dolore ingenti, in quo casu eadem ferè curationes sunt, quas in dysenteria expo-
suimus. Sed prius peculiariora quædam subiungemus remedia, quæ coeliacæ uocantur à
uetusissimis autoribus tradita. Cum intubo erratico primum satia lactuca prodeste
traditur, brassica discocta, cum sale, ut Hippocrates affirmat. Ocymum in cibo sum-
ptum aut succus. Impetus inhibet mentha cum amylo ex aqua pota, anisum cum polen-
ta trinum, papauer nigrum in uino. Coeliacis, dysentericis laparium sumitur in uino co-
ctum præcipuo remedio, uel lini semen ex aceto. Succus mellisophylli auxiliatur ex
folijs uel floribus. Prædare medetur coronopij radix in cinere tosta. Oenanthe ex
aceto obolo pota. Et actiorum uix nucleorum farina, inspergitur polentæ potionis
modo, uel uinaceorum decoctura, uel potione, uel fori iuuat. Vtilis est succus ex flo-
ribus coconcorum cum uino dulci. Et malum punicū acerbum, diuisum, coelestis; aqua
(ut di-

(ut dictum est) madefactum ternis diebus; & sic bibitur, cinis ficulnus potus, uel infusus. Coronea cruda duntaxat profunt, non autem cocta, utilis est myrti foliorum arendum farina. Cremantur galle & in uino extinctæ illinuntur, & per se ternis dieb. ex ouo sorbali singule in farinam trite & pocæ. Rhus trita cum melle, & illita cum aceto. Et palmarum baccæ profunt, caulium tenerimorum rubi bibuntur, & illinuntur, Mori flos per menses candidus colligitur, ex uino præcipue bibitur. In uino austero datur betonica, ijs & liberis imponitur auruli ius (ut supra dictum est) uulgariter datum inter auxilia traditur. Vetus cæcus in farina tritus prodest. Coagulum hœdi in myrteo uino, magnitudine fabæ epotum. Cœliaci si febrî careant, in uino datur thecoma rufa drachmæ pondere, sin aliter in aqua, facilius teritur cocta antecedere madefacta, sicuti antea scripsimus. Vel ramorum io. rubi cacumina trita, ex uino pota medentur. Lac mulierum utilissimum est, maxime eius quæ infantem remouerit. Dantur lutea oui cum uix passæ pinguis pari pondere. Et malicorio per triduum æquis portionibus. Et alio modo lutea ouorum mium lardi ueteris & mellis quadrantibus, uini ueteris cyathis tribus ad crassitudinem mellis, & cum opus sit, auellane nucis magnitudinis, ex aqua bibitur. Item ex oleo frigida terna, totis uis prædic maceratis in aceto. Cœliaci quoque recreantur alio modo, ouis in aceto (ut diximus) maceratis, nam ibi molliri putamen uidetur, cum farina in pane subactis. Quidam ita resoluta in patinis torreti utilius putant. Quo genere non aluos tantum, sed & menses foeminarum sistunt, aut si maior sit impetus, cruda cum farina ex aqua hauriuntur. Cohibent aluos per se lutea ouorū, ex ijs decocto rursum in aceto decoquendo rescat. Iterum quæ cum trito pipere torrentur. Membrana gallinarum tosta & data in oleo & sale, dolores cœliacorum mulcet; abstineri autem frugibus ante & gallinam & hominem oportet. Fimul columbini tostum, potum quæcaro palumbi in aceto decocta medetur. Turdus inassatus cum myrti baccis. Item merula, & mel in quo apes sint emortuæ decocti. Cœliaci nereribus infunditur muria, siue illa salugo, uel nitrūm. Posteriores uero succo carnis inassare in cibo uiuant; plurimum enim alunt, & parum excrementi faciunt in uentre, sed aliquid astringentis naturæ commisceri debet. Sed ob feruorem cuiusdam cocturæ obiter referam. Capum unum & perides duas sumunt bene exenteratas, & mundas, dempta cuti, ac omni pinguedine, in frusta concidito, adde molle panis ac mala cydonia quina, sine cortice ac interiore semine, cuncta per infusum nubilum distillationibus guttatim excipies, alij duplici uase utitur. Vires enim firmat, & altum sistit. In nimio profluuiio assumpto cathartico, fermentum in aqua resolutum cum mellis exiguo simul incoquito, & colatum succum rursum recoquito, ad spissitudinem mellis, mire enim prodest. Panis nauticus cum silique decocto feruefiat, prodest ad dicto anetho, tormina discuit interaneorū, & inflationes. In bilioso fluxu cum thussæ syriaco, malicæ cydoniæ succo, uel pyri acerbi decocto. Et cum uernicis pedib. exulcerationes interaneorum sanat. Prodest glandis aride farina, si cum lactis hemina bibantur ieiunis, item myrti semina in lacte cocta. Oryza quoque in lacte bene cocta & commanducata. Cœliaci & tenafimo profunt lutea oui terna cum mellis despumati tantundem in patina simul cocta, donec indurescant, triduo id assumi debet. Lac item coctum cum cynosino & gummi arabico iuuat.

De alijs potionibus ad dysenteriam.

Cap. XXXIX.

TAm uariæ sunt in dysenteria potiones, quot sunt ipsius morbi causæ, ex cathartico namq; exulcerante, præterea quæ potui exhaustiuntur, utiliter buryri terne uricæ cum sanguinis draconis drachmis binis infunduntur. In potu quoq; balani cicrini ossis puluis cum succo plantaginis sumitur. Prodest & theriaca pota. Alij sinatagdi farinæ semini oboli pōdere, æ aqua repida ieiunis dare soliti sunt. Quidam ualere uel in fluxu ueneno potationis. Tragacanthum gummi tostum drachmarum trium pōdere ex lacte aceroso subuenit. Rhodofaccharum uetus cum mastiche chia, gummi arabico, tragacantho, ac myrti semine, tostis datur, sed præcipue exulceratis intestinis epotis adamantis squamis, aut arsenico. At ex retrimentis aridis aluo exulcerate psyllij seminis decoctum iuxta sua lenticia: addunt alij silique succum Aegyptiæ, & seminis malæ decoctæ succum, alium enim impune emolliunt. Et eius gallinacæ propinare utile est ex uerisisto gallo,

gallo, uel gallinæ saginate, damus & oui recentis lutea. Oleosa pinguis, & oui lutea in-
 tinādamus cum oleo rosato. Alij lini semen, ac psyllij, malux, & arithalther, si unā cū galli
 naceo iure decoquantur, succum salutarem præstant bibentibus summo mane, nam flu-
 xum sistit, & tormina discutit. Ex humorum uero fluxu, animaduertendū est, an adhuc
 fluat humor, quod si sanguineus fuerit, uel ex toto uenit corpore, aut aliquo membro so-
 luta uēna, aut ex rupto apostemate purulentū effluat uisus. Aut quod humores iam fini-
 ti intestina exulcerauerint, tum igitur suis causis prius occurrendum est, diuertendo ac
 materiam euacuando, tum & astringentibus interanea cōfortamus. At si humores acu-
 ti deiciendi sunt, pharmaco mordente opus non est, ne humoris uiolentiū exacuat. Ad
 id probantur (ut dictum est) balani citrini, ac reliqua genera, cum his quæ asperitatem le-
 niant, quale gummi arabicum est, ac tragacanthū, & similia. Nam in materia phlegmati-
 ca kebuli conueniunt & emblici. In melancholia uero Indici appellati, sed rheumpon-
 tico nihil præstantius inuenitur, in mixtis humoribus ij quoque balani cum rheumpon-
 tico admiscetur: sed si ros syriacus, manna ab alijs uocatur, aut silique ægyptiæ succus aut
 admisceatur, asperitatem potius leniunt. Ex trochiscis utiles sunt in feruenti materia.
 Sumuntur balanorum (de quibus diximus) nuclej ossej tosti, rubrica armentacea, succu-
 num quæ paribus portionibus, cum gummi & tragacantho pluuiā macerato in passil-
 los informantur, uel cum succo plantaginis, cum lacte lapillis cocto sumuntur. Impetu
 uero sellis fluentis ad intestina cohibent, sanguinis ex iecoraria uena missio. Ac ipsi ioci
 nori refrigerantis potentius emplastrum imponitur, & in sanguinis quoque fluxu eadem
 soluta uena mīre subuenit. In phlegmatica materia unde fluat humor quæ membrū in-
 firmum roborant, imponenda sunt, tum quæ phlegma deiciunt, damus, quale id quod
 habet interioris carthami, amygdalarū depilatarum, anisi & mellis pares portiones, se-
 nne enim drachmæ cum pusiana dantur hordeacea, uel gallinaceo iure. Sed digerere ma-
 teriam prius oportet cum syrupo, ubi geminæ radices imponuntur sine aceti mordacita-
 te. Aliqui eo utuntur decocto balanorū chebulorū, & emblicorum, et eum pontici cum
 apij, seris, & mellissophylli aqua uel succo. Quæ uero per aluum infunduntur, satis suprà
 diximus, in simplicibus curis. Sed id oleum laudatur, habet samfuci, cymini, salis, soliorū
 lauri recentis, meliloti ana ʒ. i. olei heminas duas, unā feruefiant, donec tertia pars euane-
 scat, percolato oleo ad infusiones utimur. Ex phlegmate falso nascuntij seminis decoctū
 iuuat cum aqua & oleo. Ex materia uero melancholica acetosa damnantur, sed aggluti-
 nantia iuuant, qualia sunt ouorum lutea, & oryza cum caprino seuo, amygdalarū lacte,
 seminis papaueris, si frīguntur. Tum & digerentia cōueniunt, & quæ lienem infirmum
 recreant. Nam & terra lemnia prodest, aut rubrica armeniaca in potu. Infunditur in inter-
 ea & decoctum oryzae cum seminibus calidis lenientibus, ac alijs stypticis, cum oleo ro-
 faceo, ouis quæ luteo, propterea puluis castanearum corticis rostus, salutariter bibitur, &
 infunditur in frigida dysenteria, & nascuntij tosti ʒ. ii. cum calida sumptæ. Inter potiones
 ualet syrupus ex epithymio uel capno. Et catharticum facies cum balanis citrinis, kebu-
 lis, & rheumponitico, uel indicis, si dysenteria fuerit ex apostemate, unde uirosa fluat ma-
 teria ex iocinore, uel alio propinquo membro, id eo quo dictum est modo curandū est,
 ulcus uero uirosum multa leniendum est, aut aqua sacchari ruffi, uel hordeacea cum mel-
 le, uel rhodofaccharo. Si uero infirmum fuerit iecur, unde uirulenta materia ad intestina
 fluat, mala membri habitudo sananda est, contrarijs (ut dictū est) remedijs. At cum ma-
 terie fluentis impetum firmaueris, ita ut materia de cetero non fluat, tum ad ulcerum cu-
 rationem quæ in intestinis sunt, transeundum est, si superiora sunt, portionibus occuri-
 mus: si inferiora infusionibus, Galeno autore, subueniuntur: si media intestina sunt, utra-
 que ratione auxiliamur. Inepte enim facere creduntur, qui protinus in dysenteria & om-
 ni uentris fluxu ab astringentibus incipiunt. Errant è diuerso qui ad animæ usque de-
 fectum styptica negligunt, nam ulcus serpere negligenter pariuntur. Sed quæ in potu da-
 tur, non calida assumi debent, sed actū frigida, alio qui laxant membra, soluant, & pure
 fiunt. Et à simplicibus inchoandum est, si per ea parum proficimus, ad mixturas profugi-
 mus. At cū ulcera repurgata fuerint, sine sordida sanie tum styptica quoquo modo sum-
 pra uel infusa iuuant, quale est rheumponiticum tostum, mīre enim ac peculiariter ulcera
 interancorum

Trochisci ido-
 nei in feruenti
 materia.

Dysenteria ex
 male affecto ie-
 core.

interaneorum & alui fusi mala sanat cum plantaginis succo uel aqua maceratum, uel in omni uentris fluxu expulcrante & crodenre, uel ambulare. Semē rose aride de quo dictum est, drachmarū 4. p.ondere, ex frigida datur coelestis, ulcera manāria sanat. Et terra quoq; lemnia idē prestare ab omnib. creditur. Succus plantaginis cū herba que alter dicitur siue bubonion. Pix arida & trita infusionibus medetur ex Diosc. iuuat & licitū ex Gal. Et reliqua que superiori cap. diximus. Sed de compositionibus dicendum est.

Compositiones ad dysentericos,

Cap. XL.

INter compositiones ea celebratur, margaritarum minutarum, corallij ana 3. s. sanda-
lorum omnium ana 3. 1. spodij grana 5. smaragdi, sapphyri ana grana 6. facdiari albi
& aqua plantaginis & rosacez quantum opus sit. Si uicium in superioribus fuerit inte-
stinis, succini dabis farinam cum aqua myrri uel mali cydonij succo. Aliud, gummi ara-
bicū, sanguis draconis, hypocythidis anapares portiones. Cum syrupo myrrino; in pul-
uerem redacta dant potui. Addunt alij acaciam & portulacæ tostæ semen. Syrius &
ad dysentericos peculiaris, continet semina myrri, seminis plantaginis ana M. s. cuprel.
si conus, interioris nuclei glandis quercinæ, corticis interioris castanearū, utæ nucleorū
si torrefiunt, rhulsis syriaci ana 3. 3. calicū papaueris M. 2. malum cydonij unum, mēspi-
la, sorbaq; arida numero 5. acaciæ 3. 1. hypocythidis 3. 1. s. in succo uel aqua plantaginis fer-
uefacio, percolato succo, addes saccharum album, & potionem cōficito, modus est ad
3. 1. cum aqua pluuiā uel aqua ferrosa. Aliud medicamē ad ulcera sananda, habet aloēs;
charis masculi, consolidæ maioris, id est symphiti ana 3. 1. hippuris dimidiā, per se singu-
la tunduntur, satis est drachmas binas cum uino acerbō bibisse. Aliud, seminis psyllij,
drachmas 10. seminis plantaginis 3. 3. gummi arabici, terre armeniacæ ana 3. 6. mane ac ue-
spere ante cibum dantur 3. 3. cum mali cotonei succo. Potio alia salutaris, habet myrri
seminis recentis, libras duas, mali cydonij crudī libram, roris syriaci, acaciæ ana 3. s. se-
minis rose unam, spodij, hypocythidis ana 3. 3. gummi arabici 3. 2. mastichis 3. s. aque
coelestis lb. 11. ad dimidiū seruefacito, decocto percolato, addes sacchari lb. 3. mellis de
spumati dimidiā, uncias duas mane dabis cum aqua rosacea, uel plantaginis. Gale-
nus id medicamē laudauit magnopere, cochlearum cinerem pond. quatuor, galie iu-
ridis & piperis albi ana p. 1. bene tusti. Cum uino austero uel cum aqua plantaginis da-
tur. Pastillus in desperata ualitudine, magnisq; torminibus, sanguinis draconis, croci,
ladani ana 3. 1. aluminis, gallicæ ana 3. 1. s. acaciæ, drachmæ 4. rubricæ lemnis, balauftiorū
ana 3. 4. thuris, hypocythidis ana 3. 2. caliculus glandium, seminis acetosæ ana 3. 1. in-
formabis pastillos cum myrri succo, drachmæ pondere dabis mane, cum aqua pluuiā.
Conchæ marinæ cinis cum syrupo myrrino medetur potus. Camphora item & spodiū
cum sandalorum farina, tragacantho, & saccharo datur utilissimē: nam dysenteriam he-
paticam, & cholicam iuuat: xyloaloē si bibitur cum aqua frigida uel ulcera sanat, fir-
mat intestina, & astringit uentrem. Labruscæ radix pota uentris fluxum sistit. Que inte-
stina abstergunt, hordacea cum cortice decocta infunditur, per se uel cum melle & sac-
charo ruidiori. Vel furfuris decoctum & infusum. Serum quoque caprinum uel potum
uel infusum. Humana quoque urina uel pota uel infusa prodest. Vetrera ulcera sanant li-
xiuium infusum. Si uero intestina nimium exulcerata fuerint, que abstergunt, exiccā;
& astringunt pariter administrabis, sine pingui, & glutine infundenda sunt. Propterea
quidam mordentia pharmaca laudare si uires sunt. Inter medicos quidam in cibo ce-
pas dare solitus est cum pane, sine potu, manē sequenti marinam aquam sine uento in-
fundeat, qui eius mordacitatem ferre poterat protinus sanabatur, imbecilles spasmo
tentabatur, ac animi deliquio, deficiebant, mox moriebantur. Hanc curationis fructum
multi damnare. Eam momentaneam curationem & truculentam Galenus probro
dedit, acriore ui mordentia dando. Eos audaces medicos improbauit, contra &
adulatores medicos xgrois semper obsequentes non minus coarguit; obsequia non
salutem queritantes. Sed si quando remedium mordacitate intestina torquentur,
ijs que torporem inducunt, occurrimus, ac frigefaciētibz stypticis. In medicamē-
tibus igitur ad intestinorum ulcera, opium, ac hyoscyami albi semē admiscere, aut ijs
similia, nam exiccant, perferant ulcera, & sensum adimunt. Aliqui ea prius infundunt,

Ad sananda ul-
cera intestina-
rum.

Quid medica-
rum genus uiat
perendum

ne sentiant mordacitatem futuram, deinde acutiora in alium mittunt. At refrigerantia & pariter astringentia sunt lentes depilate, aut glandes impolite, nam cicatricem inducunt. Si cum imbecillitate urinum accenditur febris ac in astricta id contigerit, oportuit nunc cum aqua fructuum refrigerantium resoluuntur ea medicamina, quale est uini mali punici acerbij, aut uitz acerbæ succus, & similia. At infusionum ratio est, ut expedire sine dolore, sine uentre excipiantur, ac sine intermissione. Finis perurgari ulceris est, ut sine cruore, ac purulentia infusiones exeant. Tum statim lana sedem ægroti fouemus succo rhamni, aut rubi infusa, aut uirio nigro austero tepente: sed qualia infundi debent laudantur eadem quæ positionibus admiscuntur, sed ab imbecillioribus semper trinoandis. Galenus propterea hydromellite sæpe infuso eadem ulcera putrida serpentina dicta, ac erodentia sanare professus est, multum enim mellis indunt, ut acrius abstergat, eo uehementius est, ubi aqua sale tabefacto infusiones fiant, quibus ulcerum cortices euelluntur. Veteres oliæ muria urebantur, aut piscium, aut humana urina, aut lixiuio addita in dis farina. Perurgatis ulceribus Galenus rubricam lemniam cum plantaginis succo, aut aqua perlanabat ulcera. Cicatricem inducit interaneis, succus uerbasci, aut hippuris, aut herba quæ polygonaton dicitur, nostri centummodis uocant. Inter clysteres is probatur, succi acetosæ, dysphaci, plantaginis, portulacæ ana libræ s. olei rosacæ ʒ. i. rubricæ lenicæ ʒ. i. cū oui luteo. Aliter hordei nudi, abiecta tunica, lentis depilate, & tostæ ana ʒ. 6. balauftiorum, rosæ aridæ ana ʒ. 4. oryzzæ lotæ ʒ. 10. seu caprini ʒ. 6. in aquæ pluuiæ lb. i. unâ decoquuntur, donec tertia pars supersit, & colato succo, addi oportet rubricæ armeniacæ, gummi arabicum, cerussa, acacia ana drachmæ pondere, cum oui luteo, ac olei rosacæ uncia. Aluum suppressi tradit Oribasius panis molle infuso non fermentat, aliqui oryzzæ decoctum addunt, aut lentis decorticate. Dysentericos sanât clysteres, lauea tria recentia cruda cum olei rosacæ uncia, & lithargyri drachma, & semi cerussæ, tepida enim coniunguntur. Aliter dysenteriam suppressit & sanat, gallæ, rhussis, rubricæ armeniacæ ana ʒ. s. tragacanthi, gummi arabici ana ʒ. i. succi plantaginis, prolecto sedimine ʒ. i. seu caprini ʒ. i. s. lutea duo oui, & pluuiæ aquæ libra, coniunguntur, sed contineri in aluo diu debent. Nam uentrem sistunt fluentem, & ulcera sanant. Si ipsa ulcera non cedunt, nec cicatricem contrahunt, tum uehementiores clysteres conueniunt. Sed ab arsenico abstinendum est, in cuius usu magna temeritas est, ac similibus exedentibus medicinis, sanant herpetas æstiuomenas acuta remedia agglutinaria quæ cicatricem protinus inducunt. nec timide differre curationem debet, & acuta inferre mordentia medicamina, antequam ulcera sine modo serpant, negligentia enim medicorum ea eueniunt, tum audacter pastillos ex arsenico subditos infundimus, si acriore ui mordet flaua bilis, siue phlegma, aut atra bilis ad quæ aqua in qua sal cappadocus, id est gemma dissolutus fuerit. Sed caue ne id in ulcere recenti fiat, nam nimium exasperat membra. Infunduntur igitur arsenici pastilli pro uirium, ætatis, ac ulcerum sensu, ratione, & corporis magnitudine, & in robusto corpore, sine tamen sensu drachmas 6. infundunt, & in mediocri corpore unam, in minori mediam duntaxat coniungunt, imposito opio & croco, quoniam dolorem lenigant, & soporem inducunt. Sed ante infusionem talem Galpæ fumere in assatam carnem suadet, cum aqua rhussis syriaci, & uentri imponere emplastrum ex hyoscyamo, opio, croco, ac similibus frigidis astringentibus. Nec temere his acutis uti debemus intestinorum infirmitate, nam ea interdum summotæ tunica perforatur. In ea curatione si æger arsenici mordacitatem sustinuerit, facile etiamnum secundam iniectionem perferre poterit, alioquin ab arsenici acriore ui abstinentur, propterea si pus album est, carens febris, sine flaua bili ac siti accensa, tutius hinc arsenicum infundi potest: tum & olea, pinguiatq; omnia submouenda sunt, quoniam putredinem adaugent. Gal. in ea desperatione eos trochiscos laudauit, habet seminis rosæ, hypocyssidis, balauftiorum, spodij, terræ lemniz, thuris, gummi arabici, seminis hyoscyami albi, æquis portionibus, cum succo plantaginis coguntur: modus est ad drachmas duas, ocysime enim uentrem sistunt. Ex eodem alij pastilli, seminis rosæ, apij, acaciæ, balauftiorum, gummi arabici, hypocyssidis ana p. i. gallæ immanuræ p. dimidiam: Succi plantaginis & seminis eiusdem, & terræ lemniz ana p. i. modus est ad sesquidrachmā.

Medica.

Medicamen ex eodem utile: Sumitur acatiz, tamaricis fructus, gallz, opij ana p. i. Cum melle conficiuntur, ad fabz Aegyptiacz modum sumitur. Pilolz protinus auxiliantes, croci ꝑ. duz, myrrhz una, xyloaloes, hypocyfidis, licij, succi eupatori, gallz, opij, traga canthi, piperis albi ana ꝑ. 3. s. cum uino ad unctatē redigitur, semidrachma datur. Aliud supremum medicamen, aqua plantaginis ꝑ. 3. theriacz ꝑ. 2. opij ꝑ. 1. miscetur.

Trochisci ad dysenteriam,

Cep. XLII.

SUme arsenici utriusque ꝑ. 3. calcis uiuiz ꝑ. 6. chartz combustz ꝑ. 1. acatiz ꝑ. 7. hypocyfidis duas, cum succo plantaginis coguntur, & in umbra arefiunt, modus est ad ꝑ. unam, cum oryza infunditur, aut passulis, aut ex plantaginis succo. Alij alio modo sunt: calcis uiuiz, arsenici, acaciz, gallz ana p. i. ex aceto componuntur: post trium dierum interuallum orbiculi formantur, satis est unum cum decocto infundere, uel cum mulla, aut plantaginis succo: ij orbiculi in succo uiuiz passiz formantur, ne uis euanescat. Aliter ex Galeno, cineris chartz, arsenici ruffi, aluminis, succi uiuiz acerbz, squamz xris, croci, opij, calcis uiuiz, cum myrri decocto tursa coguntur cum succo plantaginis. Addunt alij gallam, calcanthum, panem tostum, sanguinem draconis, gummi arabici, cerussam, cum oryze & lentis depilatz & hordei decocto coniunguntur. Si uero gracilia intestina exulcerata sint, mulla prius infundi debet, deinde muria mox in potu terra lenia sigillata dicta cum aceti posca. Datur eadem mulla in potu, multi mellis, deinde aqua salia. à qua etiam cum repetere debemus terram leniam, post hæc quæ ulcera sanant & carnem incrementum facient danda sunt, styptica agglutinantia. Aliud ad dysenteriam, habet thlipsis, id est, burse pastoris, pulegij, & hyperici floris ana ꝑ. quo pondere ꝑ. cū ouo sorbidi datur maturinis diebus continuis. Experimento constat in ueteri dysenteria, cucurbitulas quendam uentri imposuisse plures quatuor horarum spacio, & sanitati restitutum. Verū auctorū sententia si ex humoris impetu fuerit ex alijs membris influentis, quæ aciore uis mordent, danantur, nam corpore absumunt. Aegineta caninum stercore cori qui ossa corroserint, aridum cum lacte coagulato potū, in quo lapides fluuiatiles extincti fuerint, precipue prodesse tradit. Laudat inger ceteros passillos, qui continent croci, opij, licij, Indici, acaciz, mali punici corticis, myrrhz, aloës, thuris, gallz, hypocyfidis, & aqua portione, cum frigida dà ternos obolos.

Si dysenteria cum febre ex bili fuerit ruffa,

Cep. XLIII.

REMEDIA tum intus tum foris frigida danda sunt, rhodofaccharum uetus ueluti ex aqua plantaginis frigida, uel portulacæ, uel seris, uel syrupus rosaceus, aut papauērinus cum aqua lactucæ, nam humorem urentem compescunt. Ex mixturis ea laudantur, seminis pslj, portulacæ tosti ana p. i. glandis inerioris, gummi arabici, balsamistiorū, rosarum, seminis lactucæ, papaueris tostillis, hyoscyami ana p. s. ternæ drachmæ dantur, cum refrigerantibus stypticis. In ea causa quæ nimium astringunt uitanda sunt, propterea id medicamen utile putatur: habet seminis maluz, amyli, gummi arabici, si torrantur singula ana ꝑ. 3. tusa cum syrupo myrrino datur. Infunditur quoque lactucæ, plantaginis ꝑ. succi, rosacæ aquæ & seris ana ꝑ. 6. Olei papauerini, nymphet ana ꝑ. s. in quibus rose aride farinam ac myrri coniicies. Infundimus & aquam pluuiam in qua hordeum nudum incoctum sit cum portulaca, lactuca, strychno, ac plantaginē, sed & spodiij & camphoræ trochisci apte adduntur. Ob eam panter causam, clysteres sunt ex his quæ diximus, addito nasturtio tosto, si frigida materia admixta fuerit. Si uero dysenteria cum cruciani fuerit, tum succum hypocyfidis, & plantaginis cum seuo caprino & oleo rosaceo, quæ tormina sedant. Et si ulcera putrida præsertim, non sanant. Sed ulceri bus interaneorum & crucianibus subuenit papaueris albi decoctū infusum, nam & ardores mitigat, si nymphet oleum aut myrrinum admisceatur, quidā papauer ipsum hordeo decoqui solent. Si uero cum punctione profluuium aderit sanguinis, tum infunduntur quæ dolorem sedant, & quæ agglutinant, & lenticia quadam adhzret, qualia ea sunt, oryze ꝑ. 1. hordei decorticati ꝑ. 2. s. rose aride una, seu caprini ꝑ. 2. in tribus aquæ pliz uis libris decoquuntur, donec tertia pars super sit, percolato succo olei rosaceti ꝑ. additur inflammatio uentre. Aliter, hordeum dempto cortice cum semine papaueris coquitur, adde opium, & oleum rosaceum. Cum decocto uero seminis lini tosti, & oleo rosa

*Frigidiorā remē
diorā materia.*

eco, protinus dolores sedat. Aliiter aque cucurbitæ, cū pſyllij decocto, maluz, ſeminis q̄
lini coſti, pari portione, lutea oui addito, ac oleum roſaceum, omnia pariter infundes. Ve
rū ſi tormina non metueris ulcera ſanato, ſi vires conſtant. At in torminibus cū ani
mæ defectu, ſedum caprinum & hordeū iuuat, unice auxiliatur lac papaueris per ſe, uel
gummi arabico, & tragacantho admixto. Et ſerum item caprinū cum oleo roſaceo, uel
lacte ipſo addito, ac oui lutei duobus, & anſerinus adeps gallinaceus, aut ſeuū caprinū
ſingula per ſe medentur, ſi ea non ſunt, prodeſt oleum cum cera lota iniectum. Nam o
mnia pinguiā agglutinantia, tormina ſedant erodentia. Nam & roſaceum per ſe uiliter
inſunditur. In pelui præterea inſidere in quo decocta ſunt ſtyptica, cum anetho, alſtica, ac
ſoenogreco. Si ex torminibus anima deficit, tum ſtupeſacientia neceſſaria ſunt, quæ nar
cotica dicuntur, unice tamen ineditur uaccinum ſeuum cum hordeacea inſuſum. In po
tione ſyrupus papaueris, & ex cucurbita prodeſt ana. 1. cum aqua cœleſti. Id q̄ uili
ter inſunditur, olei decorricant, oryza, ſeuī caprinū, roſacei, gummi arabici, & ceruſſæ ana
partes æquales, adduntur oui lutea duo. Forti medetur milium candefactum ſacco im
poſitum, uel panicum uel hordeum, aut cyminum in aceto prius maceratum, & excale
factum eodem modo ſuffuſione iuuat. Lac iuuat in altum coniectum. Qua quoque cū
ſtypticis & abſtergentibus inimituntur, nam dolorem ſedant, & agglutinant medicami
na. At ſi ex indurato ſtercore dyſſenteria contigerit, tum cibus, medicinz, dyſtereſq̄, ex
emollientibus fieri debent. Lutea ob eam cauſam forſſiā ante cibum & uini dulce uen
trem emolliunt. Siliqua Aegyptia cum balanis citrinis, dyſalena, roſacea, & ſimilia. Qui
bus inconcocto infirma eſt, perdicum, turturum, phasianorum, & reliquarum auiculā
rum pectora commanducata vires recreant, uel friſta cum ananīs uel anſeris adipe addi
to cinnamomo iuuant.

De uentris fluxu qui diarrhoea dicitur, Cap. XLIII.

Hic uentri fluxus ex ſimplici conſtat humore, ſine cibo inconcocto, ſine ſtomachi
& inteſtinorū ſucco, ſineq̄ demum inteſtinorū exulceratione. Humor enim pro
fluens aut naturalis eſt aut præter naturam, ſimplices aut cōpoſiti emittuntur, aut qua
dam humiditas aquoſa ſola uel cū humore permixta. Ex toto interdū corpore; aut ex
membro aliquo, interdū corruptis, aliquādo integer humor effluit. Symptomatie, aut
crifimi temporis uiolenta, aut pharmaci potentia ſoluentis, aut ueneno epoto. Rurſum
aut cauſa extrinſecus accedit, aut intrinſecus oriſur, ex plenitudine humoris, aut præ
qualitate, aut utroq̄ reſpectu; natura enim ingenti ſui offeſſione ad expellendū irritatur,
unde expulſrix potentia non immerito irritata excitatur. Aut uirtutis retentrix imbecil
litate. Tum enim æger parum excernit, uerum frequenter, cum uiriū defectu, hypody
mia, uel animæ defectu cum in ſella inſident. At ex ui expulſrice robuſta, ſiue rarent, ſi
ue ſæpius altius ſoluatur, plurimum excernit, ſi humorum copā in corpore fuerit degra
uians ac vires affuerint ualidiores: ſed in ſella humores coloribus ſuis dignoſcuntur tam
ſimplices, tum cōpoſiti. Sed à ſanguine ſumamus initium. Is enim fluat cum mem
brum aliquod amputatū fuerit (ut ſæpius dictum eſt) aut nimio ſolupuario ocio, omiſ
ſa corporis quotidiana exercitatione, aut cōtinuo labore, aut ſimili cauſa. Alia cauſa eſt
cum loturæ carnis recentis ſimilis exit inualida uirtute alterante, uel ſi quando ex oppi
latione, aut iocinoris apoſtemate ſanguis ater exit, quoniam ad uenam magnam prohi
bentur pertranſire, unde longiori mora caleſcit & inuritur, & tãquam nocuū membro ad
inteſtina depellitur, de quibus poſtremis cauſis in fluxu hepatico ſupra dictū eſt. Alia
cauſa eſt cum paulatim cruor deſcendit quandoque mixtus cum inteſtinorum ramentis
ac punitionibus, ſiue ingenti cruciatu, de qua ratione ſatis ſupra diximus in dyſſen
terix mentione, qui ſi cum crebra & inani egerendi uoluntate fuerit, tenefmos uocatur,
at cruor qui niger, ac modice fluit, ac circuitu, quodam repetit dyſſenterix hepaticæ ſi
milis, hæmorrhoidum profluuiū uocamus, de quibus mox mētio fiet. Sed de primo fluxu
genere Hippoc. ex abundantia ſanguinis in corpore oriſi tradit, quā natura per in
teſtinorum meatus expellit, ſicuti per hæmorrhoidas, ac mulierum menſtrua ſeſe exone
rat naturali ac ueſtigali onere. In ea enim nullus adeſt dolor ſed certa apparet membro
rum repletio, ſed de notis reliquorum humorum breuiter dicemus.

Denotis

Animi deliquit
um ex tormini
bus qua eſſe
bende.

Dyſſenteria ex
indurato ſterco
re.

Profluuiū uen
træ.

Hæmorrhoid
profluuium.

De nouis ventrorum humorum in uentris fluxu siue diarrhoea.

Cap. XLIII.

In diarrhoea ex flaua bili, in uentre compunctiones sentiuntur, inflammatio quoque non sine in sedis partibus aciore morsu, adest oris siccitas, sitis, ac febris interdum. In phlegmatico naturali fluxu, neque sitis, neque uentris inflammatio ulla percipitur. At in uireo, mucosoque & dolor & inflatio infestat cum quodam interdum intertranscorum sonitu. Ex phlegmatica uero salislagine, sitis molesta est, ac uentris inflammatio. In dulci phlegmatico, salua ex ore fluit dulcis, ubique quandoque infestat uentris dolor. Ex acetoso oris adest acrimonia, ac in imo uentre frigus subest, ac spumosa ceruitur egestio. Ex melancholica, per caloris adustionem uenter ardet, & dolet, ac sitis urget. Ex reliqua uero uenter inuimuratur sub precordijs, ac in imo frigus infeditur humores cuiusque noce sunt. Cum uero fluxus uentris ex cathartico contigerit importuno, cuius reliquie uentrem stimulando perseverant, periodicos interdum seruat motus, raro tamen, sed continuo uexat profluvio, aut inordinata. Ventris fluxus ex cibo damnato, non periodice sed quotiens sumitur, affligitur.

Prognostica in fluxu uentris siue diarrhoea.

Cap. XLV.

Si ex felleo fluxu flauo dysenteria orta fuerit, malo indicio est, & ex atra quoque bili. In sanguinis item fluxu, dementia, ac nervorum distentiones malo est. Sed oculorum interdum uitia sanat (Ex Hippocrate) uentris biliosus fluxus, ac aurium surditatem.

De curatione fluxus uentris.

Cap. XLVI.

Vniuersalis curatio est materiam ipsam euacuatione ac diuersione omnino submouere, tum morbus finitur, nec nulli membra languentia recreare necesse est, ac vires recolligere. At cum crasso motu fluit uenter, altum utiliter susum sistere periculosum est, nulli vires & spiritus subduci sentiuntur, cum enim susti necesse est. Et de membro a quo fluit humor curam habere opus est, ne continue materia regeneretur, sed auerre, sicuti uomitione sinuati praesidium putamus. Nam uomitus (ut docuit Hippocrates) fluxum uentris firmat. Et si diarrhoea cum imbecillitate fuerit retentior, ab astringentibus inchoandum est, alioquin non repente sistenda est. Conferre haud dubium est, si lo co frigidus odoratus & ger collocatus fuerit, nam rosa, myrtus ac camphora & similia odoramenta placent, & animae in primis securitas. Somnus item suauis, & omnes corporis praeter sudorem, euacuationes sistit. In communi omnia frigida, ac styptica medentur, inter cetera hordei puls tostus, & alica pariter. In quibus mala cotona immaturata, inepsi la ac sorba incocta sunt, lac quoque amygdalitarum, cum decocto rhulsis syriaci cum melle panis simlaginei, & cum uino austero, si careat febris, si vires non sint paulatim rescindendus est & ger molle panis cum pingui iure, tum & oryza cum lacte cocta medetur, lac per acetosum butyro exempto. Lenis quoque dempto cortice, ac faba sub cinere tosta uel acetos cocta & commanducata. Oua sorbilia danda non sunt, ac carnem quoque obesse tradunt. Si febris careat & ger, ac uirum imbecillitas adsit, ouorum lutea in aceto cocta damus, tum & roris syriaci farinam conspersam damus, sic & auiculas damus, perdicis, phasianos, merulas, turdos, turtures, & aliudas, cum stypticis preparatas uino ueluti mali granati, & si malibus cum myrto, ac in gelu coditas. Asa quoque placent si acidulis fructibus farcies, minutatim enim concidunt mala cydonia, & sorba, cerasa quoque acria siue acerbata aqua rosacea macerata siue recentia, siue arida fuerint, inter herbas laudantur quae frigidae potentes sunt, ac astringentis naturae. At si diarrhoea ex altero bilis genere orta fuerit, porracei coloris, uel zris erugini similis, cum tosto pane mali granati succo mace rato, margaritarum, ac cristalli farinam una mixtam dabis, eiusmodi enim humoris profluvium sistit addunt, & coralli sandalorumque puluerem. Lac item uaccinum decoctum suauis, dempto butyro, singulis diebus ad heminae mensuram. Sed per interualla uentrem utiliter subducimus balanis citrinis, nam humorem repurgant, & uentrem pariter astringunt. Exinde ex spodio trochiscis dantur cum mali cydonij succo, sed & alij sunt praesentaneo (ut dicunt) remedio, habent succini 3. s. cornu ceruini cineris, gallae combustae, thuris, & seminis hyocyami albi ana drach. 8. cum syriaci rhulsis informantur. Sunt & alij unice auxilantes: Rosae aridae, gummi arabici, corallij, croci, spodij, succini balau storum, acacie, sumach, terrae lenis ana drach. 1. seminis psyllij, & acetosae ana drach. 2.

I 3 cum

cum succo plantaginis conficiantur. Vix præterea acerbz succus libz pondere ferre fiat, & abiecto sedimine frigidus potui datur, uirus enim humoris compescit & uentrem protinus silit. Venter struthocamelis aridus lima ateriur, in potu uini austeri datur, sto machum & intestina confirmat, & impetum humoris suspendit. Sic & uentrium gallinarum interior membrana per se arefacta trita datur, uel cum corallij & margaritarum farina, acacia, & thussis triti puluere. Compositio pro ardenti iecinore: Coninet margaritarum, sapphyri, smaragdi, hyacinthiq' ue an 3. s. corallij rubentis, sandali ruffi ana 9. i. sacchari albi, & aque rosaceæ quantum opus sit, iuuat camphora & spodium, tragacantho gummi admixto. Alia mixtura, diacydonites, diacodion, rhodolacchari, trium sandalorum farina, ana pares portiones, adde corallij, margaritarumq' ue farinam.

*Remedia ad ar
denti iecur idos
neum.*

Syrupus ex aqua rosacea & aqua plantaginis fiat, addito saccharo albo, addimus interdum rosarum semina crocina, acaciam, & hypocysthidem. Pilule in bilioso fluxu quæ siliunt uentrem, & appetentiam excitant. Galenus in fluxu ex humore acuto, emolliente medicamine sanari docet, oui candido ac seuo, cataportijs datis. Infunditur quoq;

*Emplastre suis
imponenda.*

nam & tormina sedant, nam dii inter intestina tenentur. Forinsecus ea emplastra subueniunt, ex tritis malis cydonijs immaturis, pyris, ac malis syluestribus, melpis, sorbis, ac cornis, cti aceto impositis uel sepius mutatis, tã ante, qm retro ex aduerso uentris. Torte faciunt & panē & in aceto infundunt, adduntq; plantaginis succum, & corticis quercini puluerem, gallæq; immaturæ farinā. Aliud emplastrū, acaciz, thussis, hypocystidis, gallæ, rubricæ armeniæ, iunci quadrati, siliquæ immaturæ, oryze ana partes æquales, cum aqua myrti, aut cardui quæ displacos dicitur, uel pampinorum uitis, infusiones & q; in pelui, ad umbilicum usque, in aceto in quo plantago decocta sit, aut siliæ. Cum plurimum enim is morbus ex iecoris ardore cōcingit, uel fellis uitio, aut stomachi bilici. Vnde si ab eius humoris impetu intestina tueri uolumus, quicqd uiscosum est, inquit Gal.

*Phlegmatica
diarrhœa cura.*

ac glutinosum iuuat si in potu datur, aut infusione, sicuti adeps anatis, oryze aut zæ de coctum, cum seuo caprino, quod mire tormina sedat. Imponunt excalefactum ob eam causam caprinum omētum uentri. At in phlegmatica diarrhœa, dieta, potionesq' ue ex curatione lientericæ facile inueniuntur, nam materia digerenda est, ac deinde perurganda, quod balanis embilicis fieri diximus, à quibus mastiche thussq' ue masculum. ante cibum præsumitur per se, aut cum diacydonite aromatico. Peculiariter tamen medetur uetus caseus aridus tritus, inter cibaria uel cum forbili ouo. Iuuat mastiche uentri imposita, uel retro liquefacta, & panno prætensa. Melancholicæ uero diarrhœæ curatio à mis

*Melancholica
diarrhœa auxi
lia.*

sione sanguinis incipienda est à sinistro cubito, si ex atra bile mali fuerit, quæ ad os stomachi nimium effunditur, deinde uentrem apte subducimus epithymo, cuius assiduus usus efficacissime ualet, in farinā enim triditur, & cibarijs inspergitur. Iuuat & balani in duci in omni melancholico fluxu, & si uitium à liene oritur, de membro mandare, ac de iecore importune melancholiā generante, oreq; stomachi suscipiente curationis ratio sumenda est. Cucurbitulæ propterea lieni imponuntur sine ferramento, ut humorem hauriant. Mox id medicaminis genus sumendum est, nam astringit & membra confirmat, habet mali punici nucleorum 3. 10. aloës tosti, zedoariæq' ue ana 3. 1. succini, seminis rutæ, cymini, ocimi, & oryze ana 3. 2. tunsa, quoquo modo dabis 3. binas singulis diebus. Ex ex crassiore melancholia feci simili. Tum id catharticum à pluribus laudatur, si uires sunt: habet nardi uel spice p. 3. ellebori atr p. 2. quæ unā in aqua feruenti, dein adde salis cappadoci, uel gemmæ p. 1. quæ in decocto anedicto dissoluatur, id percolabis & potui dabis. Conueniunt in ea curatione & pilule quæ lapidi cœrulse ascribuntur. Imbecillibus datur id medicamentum q; diacatholicon nunc uocamus. Rursum de atra bili quoque repetenda sunt, ne initio fluxus ipse intestina exulceret. Tum enim iecoris ardori occurrimus, ac totius corporis feruori, tēperatis & intestina ipsa refrigerantibus stypticis confirmamus, ac agglutinantibus iuuamus, & reliqua obseruanda sunt, quæ in renibus non naturalibus consideranda sunt quæ frigida & sicca esse necesse est. Sumitur efficaciter caprinum seuum inter edulia. At de diarrhœa uirulenta hepatica, satis supra dictū est. Cum uero humoris superabundantia lien * turbidū cruorē se exonerat sine dolore, curatione ulla nō eget, si uero fracta uena quæ porta dicitur, sanguis prius ex iecoraria

**Turbido cruo
re.*

iecoraria mittendus est, ac subinde astringentia, et agglutinantia sumenda sunt. Qualia sunt plantaginis succus cum hematitis farina, aut rubrica lemnia. Si sanguis ex membrorum plenitudine fuerit sine dolore, tum abstinencia imperanda est, à uino q̃ abstinendū. Placer cibis medici alimentum stypticū, crassūq̃ materia, actū potentiaq̃ frigida: sed si uires nō linquant, ægrum sine metu id profluuium relinquendum est: nam si importune retineatur, officit. Alioquin sistendum est, magis q̃ si acris inestina mordet, tormina enim minatur. Tum sanguinem indubitanter dimittimus, & cucurbitulas pluribus in locis imponimus non sine scalpello, uel sanguifugas: si his non cedit fluxus, quæ sanguinē astringunt sumenda sunt. Cauendum q̃ in primis ne membra principalia refrigerentur, nisi prius materia auertatur. Talem animaduersionem desiderat narium sanguinis profluuium exempli gratia, caput ipsum non refrigeramus, nisi sanguis ante demittatur, post ipsas frictions & extremorum uehementēs ligaturas, ac cucurbitulas, quibus materia auerti solet, mox astringentia, & glutinantia dari debent, hæmatites coce attritus, terra lemnia, margaritæ, coralliumq̃, ac succinum, & similia, thus, acacia, berberis, mastiche & rhecoma, cum plantaginis succo. At cum ingens uena soluta fuerit, uehementioribus astringentibus necesse est uti, si à minura fluxerit uena, styptica minoris potentie iurant, qualia sunt thus, succinum, hæmatites, & plantaginis succus, rubi cima, aut uiliū pampini & similia. At si malum ijs auxilijs non finitur, quæ stupefaciunt remedia assumi necesse est, cum his, quæ pariter astringunt, semine ueluti acetosæ, & hæmathie lapide. Si sanguis purus fuit succus plantaginis efficaciter infunditur per aluum, aut cardui aredicti cum acacia, & hypocythide. Et si nimium copiosus fluxerit, simi aslinini recentis succus utilissime infunditur. Si sine tormentis cum succo fiat plantaginis, rubrica armeniaca ex oleo rosaceo, aut cum aqua strychni, gummiq̃ arabico. Vtiliter infunditur casus uetus tritus cum rosaceo, mederi traditur uinum aut aqua in qua flores salicis tritocochi fuerint, uel si eadem infundatur. Eiusdem floris farina aridi, cum ptisana uel forbilipota, sanguinem undecumq̃ manantem sistit. Vnum subkingam utile cibarij genus, perdicem, aut phasianum uel turturum exenterabis, gutture uino austero uentrem colles, & portulacæ semine semincia nasturtijq̃ integri, 2. farcies, confuso gutture, in cacabo aut olla unā cydonium immaturum, uel forba percoques, aut pyra torminalia dicta uel acrades, tum carnem sumito, ac luteum recentis oui in aceto cocti donec indurescat, unā cum malo cydonio conterantur id in esca dabis saluberrimū, mire enim fluxum omnem sistit & uires firmar labantes, uel in febris si dabitur.

De fluxu multitudine excrementorum, Cap. XLVII.

Vidimus matronam Venetæ ex Cauchori familia cui nomen Albæ, cui cum uterū gestaret importune alius subfistit ex magna parte. post partū cendes crassis excrementis uenter effluit miro modo sese exonerante natura, soluto pariter puerperio. Idem & aliquibus pariter contingit, quibus in uictu damus quæ plurimū alunt, & quæ meatus uenarum aperiant, & uires iecoris in attrahendo reficiant, nā & corpora confici care uile habetur, & ad balnea quoq̃ proficisci necesse est, ut mēbra quoq̃ nutrimentū in sese contrahant. Sed & missio interdum sanguinis, aut deiectio necessaria est. Ceterum in secunda mensa carya, uua passa, uue cum pistacijs, aut amygdalis dari debent.

De tenebris, Cap. XLVIII.

Tenebris græcè dicitur, frequens est (ut inquit Plin.) & inanis egerendi uoluntas, addunt alij cum sedis inflammatione, ac tumore, mucosa & sanguinolenta quadā egerentis, unde in ea crebra desidendi cupiditate, ex uehementi alui compressione ac resolutio lacerto sedes procidere solet, ex quo sedis procidentia uocatur. Cum dysenteria non sine periculo quandoque contingit uel cum febris. Si diu hoc malum perseverat, uigilias, iilacos dolores, & tabem inducit. Ex dysenteria difficilior est, quod accidens est appetitus quidam desidendi præter naturam nimia frequentia importunus, ob intestini punctiones assiduas. Ex uulneribus (inquit Galenus) uel ulceribus sequitur tenebris magno egerendi conatu, ex quo phlegmaticū nescio quid sepe egeritur obscurū & arum, quod si perseverat ramenta ex interiori intestini parte maiora abraduntur. Huius molestissimi morbi cause uel extrinsecus occurrunt ex aëre frigido, frigidisque tempestatibus, natationibus, aut super fluminum impetu quotidianis fellis, quales

Narium sanguis
ut profluuij cau-
ratio.

Auxilia in fluxu
tu sanguinis.

Vile cibarij ge-
nus.

Exemplum tri-
berum ab illa
purgata.

Tenebris multū
plures cause.

Faruſſij aut Veronæ habentur: aut ſi quis ſuper frigido marmore conſederit, uel noctu in pratis, ea enim teneſmus nocturnum uocitarum efficiunt. In ijs natura mouetur id inaniter expellendum irritò conatu quod expelli non poteſt. Idem euenit acuto medicamento epoto, aut dylſtere inſuſo, aut glande ſubdita mordaci. At inſimulcus contingit ex acuro humore in inum inreſtinum delapſo, uel ex dyſſenteria precedente, aut phlegmate ſaſſo cõmixto (ut plurimum cõtingit) humore, uel putreſcãto, uel frigido craſſo, & uiſcoſo, aut ex aridis retrimentis diu in aluo retentis aut apoſtemare, aut puſſulis, uel ulceribus, ſiſtula, rhagadijs, uel hæmorrhoidiũ uſio. Mordax enim uiolẽtia, ad ſellã ægni excitat. Viſcoſitas item ſua lenticia contumaciter hærens, inquietat, quæ res plurimum contingit. Ex cæteris rarerẽ euenit humonibus. Ex illis uerò teneſmus efficitur.

Note cauallibet generis teneſmi,

Cap. XLIX.

*Teneſm ut ex
flaua bil.*

Ex phlegmate.

ARdet anus acriore: & ui mordetur, ſi ex flaua bili oriatur teneſmus: ob eam rationẽ quod excernitur flauum eſt, aut citrinum, cum & quæ conſciuntur ſi. frigeſcencia ſunt leuant. Salſum phlegma ſaſſiginofus pruritus indicat, quod excernitur mucolum apparet, calida temperata abſtergentia conueniunt. At mucoli humoriſ nota eſt, cum ſedes ipſa quadam grauitate premitur, quam diſcutere crebra uoluntas egerendi inaniter conatur, ac ſi diurnum frigidum: & excrementum ſedis partes occupet, quod deſcitur, album eſt, mucolum ſanguineis guttis leuiter diſtinguentibus, cui calida fomenta medentur. Haſ ſpectales differentias, uaria uſus ratio facile demonſtrabit. Quod à uẽto fuerit, murmura aderũt, ſine ſedis ulla grauitate. Ex ulcerofò teneſmo notæ ſunt eius parũ ramenta cum cruenta ſanie, flaua bili permixta, uel ſaſſo phlegmate, alioſte aduſto humore. Nec mirum ſi teneſmi ſordes ſine graueolencia emittuntur, quod extimi inreſtini pars facile perſeruit. Ex apoſtemate uero ſedes ipſa inflammatur et pondus cũ ſeuo dolore percipitur, qui maxime ægrum torquet, dum aridum excrementum enĩus demittitur, cum & febris non ceſſat, & quod fluit uirulentum cernitur. Procidere ſe des ſepe uidetur cum phlegma ueluti oũ candidum emolliſt inreſtinum, cum alius reſoluta facile procidit.

Remedia ad teneſmum,

Cap. L.

ALuis ſicca humectantibus, & emollientibus indiget obis. Id præſtat ariſtathæz decoctum cum tuſis amygdalis, ac pſyllij lenſore. Inſunduntur & emollientia. Iuuat ſilique ægypticæ atramentum ſyrupo uiſolaceo, & uiolarum ſucco. Aut diſprunum medicamen potiũ. At ſi uitium ex frigore uel perfrictionibus fuerit, uaporaſiones ualẽt ac calidæ inſuſiones. Furfures in ſacco candefacti & ſubditi iuuant, uel ex miſſo & ſale & ſimilia ſicca fomenta ualent, ſpongiæ aqua calida inſuſe & duabus tabulis expreſſe & impoſite, uel per ſe ſpongiæ excaleſcẽtæ & ſuppoſite. Mox cerotario ex partes inunguntur, ex anethino oleo & nardino, lentilcino, omphacino, addito uiuo auſtero & cere modico. Iuuat in thermis uerſari, uel ſuper arena calida conſidere, uel in ſupremo belæ neotum ſolio, aut laceritio lapide candefacto. Cupreſſi ſcobem calidam ſubijciunt, uel tabulam. At ſi ex duricie fuerit lapidis, oleo anethino & chamameleo, cum cera & bdelio cerotarium utile ad emolliendum conficies. Et ſubter dabis ex uiuo dulci decoctum radicis althææ cum ſemine ſcenogræci ac lini, addita chamemila. Foti quoque prodeſt ex oleo calido ſpongia ſedi ſubdita, ex mordacitate medicamenti poti. Glandes ex refrigerantibus ſtypticis ſubdite iuuant, aut dylſteres. At ueri teneſmi uitium iuuatur cibo humecto inſipido uel exigue dulcedinis: damnantur amara, acuta, ſaſſa, & omnis acrimonia, & quæ excrementa arida efficiunt, & quicquid ſucci craſſi uiſcoſi: & fuerit, * ijs biſduo abſtinentia iuuat, nam materiæ ſtuentis imperum ſuſpendit: uel ſi ex apoſtemate malum fuerit, obſeſſetq; frigora ceruũ eſt, et conferre temperamentũ, uel uaporaſionibus. Cum ad ſellam reſider æger frigus euitare opus eſt. Inter eſcas noctũ tubera ſungi, rapæ, ac mali citrei caro, mala perſica, nam mucida phlegmatica: & ſunt. In ſedis uero interioris inflammatione ſtyptica obſunt plus quàm ſit uerũ ſimile, ſed quæ emolliunt alium plurimum iuuant. Inſitio ægrum triſduo fame fatigant, pro ægroti uiribus, mox panem lacte decoctum exhibent, quo aſſumpto biliolaſam materiã ſuperfluẽtem per aluum ducit. Prodeſt & alica ex lacte cocta commanducata. Si uenter per ſe ſuſus eſt, oryzant

oryzam dabis, aut far eodem modo coctum. Sed maceris, interea fluentis impetum deijcimus, autertimus interdum, aut transiri obsecramus, nam & sedis partes confortamus, ea in dysentericis curationibus dicta sunt. Nam eas partes firmat rosaceum cum uino austero nigro subditum, mox emplastrum ex solani succo rosaceo, ac oui luteo, uel subter datum uel insusum, nam tumorem discutit, & dolorem mitigat. Lentis quoque decoctis decoctum cum rosa, & stridino si in pelui insideat quotidiano foras ager, prodest. Eadem quoque si terantur cum oui luteo & rosaceo emplastrum utile conficitur. Gallæ item ex aqua decoctum iuuat uel uehementiori medicamine ex uino austero. Portiones interea quæ humorem refrigerant sumendæ sunt. Et si initio morbi missio sanguinis necessaria fuerit, inter minimos manu sinistra digitos imperanda est, aut primam excoraria si corpus sanguinis copia exundet. Suppreffio uero fluxus, ex talo de mere opus est: mox iuuat spongiæ expressæ inter duas tabulas imposite ex myrti, roseisq; ac cypri baccis decocto, & collyria madentia in aluum condunt, hordeacea infunditur cum rosaceo, strychni succo, ac oui candido. Increcente morbo, quæ leuiter dissoluant addimus, quæ in statu large imponenda sunt, qualia sunt chamomila et anethum. In utroque tamen tempore oleum medetur cum eisdem simplicibus decoctum. Inclinate morbo anodina medentur, lilaceum, anethinum, irinum, uiolaceum ex lutea uiola. Maturant enim ac dissoluant, scenogreci & seminis lini malux cum alstree radice decoctum, cum malia; aut quod meliori dicitur, uel ex brassica cocta, efficacius est, si cepe decoquatur uel roreatur & misceatur, aut bdellium, nam lenit maturat & dissoluit. Idem præstat cepe cum butyro cocta & imposita, uel cum cespito. Aliqui plumbi cinerem lorum, & cerusam & lithargyrum bene maceratum aqua, luteaq; ouorum cum rosaceo in mortario diu rudicula misceantur, efficacissime illinuntur: aliqui opopanacem addunt, uerum cadmie farina cum rosaceo, & oui luteo utiliter imponitur. In frigido uero abscessu alium prius dysterere collues, mox oleum sesaminum infundito, nam dolorem sedat, ac tumorem discutit, iuuat scenogreci & seminis lini malux cum alstree radice decoctum, dolorem enim lenit & discutit apostema, si sedi imponatur. Brassica quoque cum rosaceo & oui luteo bene tusa & imposita dolori medetur. In duricie abscessus, plumbi scoria si comburatur cum anatino & gallinaceo adipe, exiguoq; croci iniecto oui luteo, ac rosaceo; quantum satis sit, illinuntur utiliter. Aliter, bdellij, croci, cypri, sinapi, cerussæ cum adipe gallinaceo, & anatino, ac medulla cruris uaccini, cum oui luteo & rosaceo misceto. Si uero ulcus cum tenebro affuerit, uino calido cum melle colluito. Deinde id lenimento coniuncto plumbi usti eloti 3. 8. rosei aride, hordei ana 2. 4. myrti duas cum rosaceo linimentum confice. Illinuntur quoque eo malagmate, gummi arabici, tragacanthi, aloës lotæ, mastichis, thuris, tusa cum oleo rosaceo, & chamomileo addito ceræ momerito. Effliciter inspergitur pini corticis puluis, uel si ulcus intrinsecus ortum fuerit, nam instrimento ferreo adaperitur sedes, alioquin cum oui candido in collyria digeritur, uel cum oleo ueteri & uix acerbæ succo infundi debet, & similia quæ leniunt & emolliunt. In obamara, falsa, acria, acerosa q; permixta habentur, cetera in dysentericæ curatione inuenies. Interea mulsæ cum sale exiguo ulcus abstergito, si contumax ulcus fuerit, olime muria uim abstergendi habet præcipuam. At si sedis cetera uitia in causa fuerint hæmorrhoides, fistule, uel rhagades, singulæ enim propriam habent curationem, de quibus sequenti libro dicemus, si deus uoluerit.

Phlebotomia.

Anodina.

Durius abscessus
super quibus dysterere
debetur.

ALEXAN.

ALEXANDRI BENE

dicti VERONENSIS PHYSICI, AD MAXIMILIANUM Cæsarem August. Imperat. inuictissimum, de lumbricorū siue tinearū in intestinis natura Lib. XXI.

Proemium.

Anguillæ generatio.

Lumbrici interaneorū, & tinea, intestinaue animalia à *ἔλμυρ* à Grecis dicuntur, ex putrescente intus materia caloreq; uiuificante procreantur, ac sine coitu sicut anguille procreantur: & ex strigmentis è cute earū delapsis, quod attritu sæpe evenit, tinea ex phlegmate crasso interaneæ animantur, utraq; animalia sicco & arido non proueniūt, anguille siccis præsertim temporibus, uerum ubi aqua accesserit pluuia, autore Aristot. gignuntur. Vidimus in Creta præta quædā uirentia in compluribus locis effossa in finitas penè anguillas ad capturam effusim præbuisse, quæ præterlabenti humore nutriuntur: sicut in luto humescente lumbriculi, qui terre intestina uocantur: eadem et in mari & fluminibus stagnisq; putredinis maxime ratione innascuntur, in ijs tamen iuxta ripas tantum: calor enim amplius subiens partes, facit ut putrescant. Nam in materia huiusmodi animalium gignendi uis reperitur, Auerrois teste, sicuti in cæteris perfectis animalibus, quæ ex prolifico procreantur semine. Sed ea differētia inest, quod in ijs alterum ex altero non nascitur, in illis autem uera inest generatio. Calor enim materiam (ut Gal. scribit) putrem præparat, & ad generationem disponit, quam formarum supremus elargitor perpetuo uiuificat. Ex putrescente enim materia, ut in commune dictum sit, genita animalia uel quæcunq; homini infesta, qualia sunt culices, cimices & similia, putri materia simpliciter proueniunt, nam & ab aëre alioquin noxio, futuram putrefactionem præcipientes absumunt, quod humane uitæ conferte creditur. Pari ratione & uermes in humano corpore gignuntur: putridus enim calor in phlegmatis indurati materiam agit præparatam, & unā cum coelesti calore uel numine quodam uiuificat, atq; ita uniuersi finem explicat perfectiorem. Talis est & in humano corpore utilitas ex interaneorum animalū generatione, Gal. autore qua corpus à putris humoris sordicæ purum redditur, uel membra saltem in quibus ea generantur quæ & à putri uapore liberantur & si ex ijs tædiā, dolores periculosaq; inde eueniāt symptomata phthiasis morbus, uomitiones crebræ, febres, colici dolores, distentiones, comitialis morbus ac animi sæpe deliquia, & interitus: his igitur modis mortalitati non subueniunt enant tinea, nisi prius unā cū excrementis salutari uia expellantur. Arbitratur nullā semē corporis partē præter uitalia ab his tædijs immunē esse, et quæ flaua bili, aut melancholia exundant, ijs enim non proueniunt, sed putrescente cum plurimum pituita crassa, dulci acetosa & salsa quandoq; procreantur. Satietas enim & crapula in causa est, uel infantium insatiabilis auaritas, cibaria quoq; quæ facile intus uitiantur, crasse, ac frigida: materiz ex cruditatibus quoq; & ex farinaceis triticeisq; cibarijs uermes proueniūt rotundi inter gracilia intestina. Ex lactis quoq; usu uel pscib. caseo, leguminibusq; gigniuntur. Augent uicia balnea, frequēs ueneris usus cibo præsertim: cucurbitini lati à seminis cucurbitæ similitudine dicti in pleniorib. intestinis procreatur, qui quandoq; inuicē cōpacti incredibilem lōgitudinē 15. pedū complent, ut uidimus, atq; ita in unū meriuntur animal. At tinea paruz rotundæ in aluo ima proueniūt ascarides dictæ, quæ & equos infestā, & ad maciē ducunt. Similes in ceruino capite inueniri tradit Arist. uiuos qui & sub lingua nasci solēt, ut in canib. in cōcauo em̄ circiter uertebra, qua ceruici innectitur caput, magnitudine haud minores his quos maximos carnes putres edūt, gigni, uniuersi, atq; cōtigni solent numero circiter 20. In auribus item, dentibus, pulmonib. renibusq; interdū sub cuti in phthiasis uisio, Scyllæ dictatoris exēplo. Ad nostra quoq; tēpora id supplicij genus indomita fœditate peruenit. In manib. quidā exilis pediculus lēde minor sub cute serpit, nō admodū frequēs, in capite sub cuti pediculus infantæ peculiare tædiū. Tineas rotundas in stomacho, precreari multi tradūt, Gal. in causarijs quandoq; quorundā habi-

Vermium gignendorū causa.

Vermes in capite erant.

habundantibus, in sanis nūquam enasci scribit. Anist. id fieri omnino negat, sed in inferiori duntaxat uenire, quæ sursum potentia feruntur. Quandoquidem cibi concoctio generationem earū prohibeat ex ingenti calore, ac humido bene preparato. Sed quis præterea lumbricorū in stomacho generationē uidit? Ea animalia autumnō cum plurimū generantur. Tineæ parue innocentes sunt ceteris, facile enim ex alio expelluntur, laci molestiores sunt ac grauius corpus reddunt, nā maiore putredine arguitur. Ac lumbrici omnium pessimi sunt, qui os stomachi & præcordia infantibus lancināt, ac uentrem aliquando perforasse alios ex umbilico mirabiliter exisse, qui scripserint inuenimus. Sunt & genium (inquit Plin.) differentie non mediocres, sicut accēpinus de tineis, lumbricisq; inesse Aegypti, Arabiæ, Syriæ, Cilicis populis. E diuerso Thraciæ, Phrigiæ omnino non nasci. Minus id mirum quam quod in confinio Atticæ Bæoticiq; Thebanis infanscunt, cum ablit Atheniensibus. Lumbricos aliquos scribit Celsus sub sine morbi descendere, nihil omnino nocere. Sed quia tineæ alui partem infestant, ob eam causam de earum curationibus ad hunc usq; locum, mentionem non ab re distulimus, cetera se dis uita sequetur hæmorrhoidum inflammationis rhagadam, ac infestissima alui proci dentia, ac eorum curationes dicentur.

Quibus notā afficiantur, qui uineis tentantur, ac eorum auguria. Cap. I.

QUitentanur à tineis ijs initio statim translucent oculi, nocte sudore profliunt, in somno obloquantur, dentibus strident, ori digitos admovent, sepe tussunt, nam & comminadum uidentur. Si quando ad fauces usque penetrant lumbrici, tum subito pauore exēpiscuntur. Pruriunt præterea, nares, aures libilos, aut murmura sentiunt interiora. In uentrem facilius accumbunt. Contra lethargici supini sacent. Intera præterea murmurant, nares sepe pruriunt, asthmate graui irem tentantur. In crescente morbo cor supra modum palpitāt oculi semi aperti cernuntur. In somno saluant ora infantibus, diē sitis magis accenditur, lingua, labiaq; arefiunt: si acuta febris affuerit, aliena uerba loquuntur, furore agitantur, aut oculis apertis nō comminensibus muti stupent, & in supremo cruciatu diffentionibus comitaliter ore spumante torquentur, uenter uelut tympanicis intenditur, tum intercisiones, comina, uel colici dolores, cum fluxu lienterico cum plurimum sentiuntur, aluus interdum suppressitur, in communi symptomata noctu magis quam diē seuiora apparēt, reuocato ad interna calore, quo tempore rotunde tineæ magis infestantur, uel si febris affuerit, qua inter interanea ea anima lia seuit accenduntur, præcepto alimento, aut consumpto, tum enim acris mordent, etiam anxii quæstantes. Pueri initio protinus cibi tedio inedia excruciantur, et crebris uomitionibus affliguntur, tum lumbrici magis affligunt fame uicti, nam uentrem molu licerant. Quosdam pueros mira fames uexat, sed raro id euenit. Alij somno profundo tententur, aliqui insomnioli tota nocte existunt, quos tinearum ictus inquietat. Quidam subito metu, formidineq; uana excitantur, uel nocturnis quibusdam paoribus, umbrarumq; terribulis falsis profliunt & clamant, ij sunt qui natura timidi, candidæ cutis, ac carne molliores, in supremo cruciatu uenarum pulsus subducit, quando renocatur tenuis subfuit, nam & frigore extrema compinguntur. Incipientibus acutis febribus tineæ rotundæ uix eiectione, pestiferos morbos indicant, inclinantibus uero mortuæ malum quoque agnium faciunt, inter utrumque tempus quo quomodo appareant malo est, cum plurimum tamen ex ore uel naribus reijciuntur, nam nec febris certo horarum uel dierum circuitu redeunt, sed erraticè apparent noctu seuiiores, cum faui pueros in somno terrent, aut similia, oculi caui sunt, guttisq; sanguineis conuersi, malæq; rubicundæ cernuntur. Tinearum uero generationem ingens fames, quæ uulpina dicitur, antecedit, cibusq; frequens crasse materie, ac stomachi cruditas perseverans. Silari uermes in uentre fuerint fames aderit uulpina, ac aluus suppressitur, facies pallet, membra pigritantur, uenter grauis est, membra consumuntur, circiterq; umbilicum erodit ea animalia. At paræ densq; tineæ ima alui pruriunt se se semper, ad animæ quandoq; (ut tradunt) defectionem. Experimento cuiusdam Iudei constat uermes esse in uentre mane ieiunjs pueris frigida super stomacho spargitur, nā in unū congregantur loci.

Laterā uermis
um nota.

Quomodo seiri
posse enermes
in uentre sine.

Curationes

Tineæ uehementioribus sæpe remedijs adeo irritantur, ut pueros ad spasmoda, syn-
copem, & interitum demum pertrahat. Sed de diæta hæc pauca subiiciemus. Qui
à tineis uexantur frigora euitent, aquilones, & plana loca, nec nudis ambulent pedibus,
his cruditates incircuncisa longa præterea ocia sedunt, et somni longiores. Assumpto re-
medio contra tineas equitatione opus est, aut cursu, quibus corpus concutitur, facilius
enim emittuntur acri exercitatione, aut labore. In uicijs genere lac summopere dam-
niatur, sicut pisces & legumina, & quicquid frigide crasseq; materie fuerit ac ferz con-
coctionis. Oleosa propterea haud innocua sunt, panis non fermentatus lumbricos ge-
nerat, & dulcioria, omnia humida & quæ facile in uentre corrumperuntur. Iuuat mirum
in modum secundarius panis addito aniso, cymino, sceniculo, uel sale subactus. Auicu-
le esui dantur & syl. pullus columbaceus, ius gallæ ueteris, cicoris q; atriac brassicæ, & p-
paris, oliuæq; salsa commanducata, & cum sinapi cetera sumant obsonia, acetosa item
& oleosa laudantur ad tineas, panicum quoq; & milium in cibarijs prodest, lupini item,
nasturcium, hera, mentha & apium, & raphanus. Muria quoq; commanducata iuuat.
Faba ac cicor tineas pellit, ex aceto & sale addito oleo. Alij cicor in uino prius macera-
tum & coctum pueris causaris dedere singulis diebus, à tineis enim tuentur. Latos uer-
mes necant nuces festinis commanducatz, uel cum aridis ficis. Mane oleum si da-
tur in potu prodest, addunt nonnulli lixiuium. Bibitur & acutum utiliter aqua mæum.
In omni autem uermium genere abstinentia prodest, qua generatio omnino prohibe-
tur. At cum infestant, exiguo cibo, sed frequenti utendum est, qui maxime conuenit cū
lacerasse desinunt. Si cum febris uenter quoq; profusus est, acetosæ portiones & acres cō-
ueniunt, qualis est aqua in qua thus decoctum sit syriacum, uinumq; mali punici, & si-
milis offerenda sunt.

In summa remedia excalefacientia, exiccantia, & incidentia, amara, salia, acetosaq; at-
tenuantia medentur: sunt & refrigerantia quæ peculiariter tineas pellunt, qualis per-
tulaca est, quedam in abdica, qualia sunt cornu ceruini ramenta. Sed quæ tineas ene-
cant in primis danda sunt, quoniam quo ad utiunt nocendi occasione semper habent,
difficiliter enim expellitur: & cum interfecti fuerint protinus ex alio extrudendi sunt,
alioquin retro uiuunt: q; uapore cerebri afficiunt, & corpus pariter inflammant.
Laudatur allij & sinapis acrimonia, si sine febris fuerit. At poro medicamine enecat
uermes stomachus acacia uel hypocistide, cum uino fouendus idem præstat & thus, et
anethum & capparis in cibo. Quæ enecant cum dulci commode dantur, lacte uel mel-
le, aut syrupo acetoso, quale est abrotonum, aut filix, uel santonicū, quod uulgo semini
sanctum uocat, aut lupinus amarus. Quidam in uermibus triduo potij pueros prius
faciant, mox quæ dicta sunt propinanda exhibent. Infundunt & eadem quoque dul-
cia, ut ea animalia ad inferna detrahant. Idem præstat mulla subter data tepida, uel infe-
bris, in qua lactis usus improbat. Subijciuntur & ex melle collyria uel saccharo ad eod-
em effectus allinuntur & butyrum recens, in fessione quoq; lac caprinū ea animalia euo-
cat. Cunctis præterea hauriuntur ea quæ dicta sunt medicamina, pueri nares obturato,
osq; subinde aliquo dulci colluto, uel acri. Ex calidis interficentib; annunciatu mes-
dia, nasturcium, pomi semen, gith, persici mali nuclei, & folia, cortex arboris celsi, & suc-
cus radicis potus, & filicis radix, aquæ rutæ tineas pellit. Semen apij, efficax traditur cū
syrupo acetoso, uel lacte, uel ipsum apium ex aceto, eruce semen ualet. Et apium ipsum
macedonicum dictū uel olus acrū. Absinthium marinum. Gal. autore, hortensi efficacius.
Abrotonum eos pellit & enecat. Amygdalæ amaræ, oleumq; prodest. Aristolochia
longa præterea. Calamentum & potum, & cum oleo infusum, uel crudum cum sale
et melle sumptum. Chamæleonis albæ radix imposita necat. Origani decoctum, succus
eupatorij, lapasij succus cum melle potus: ceniaurea arida tusa cum melle bibitur, iou-
la, silymbrium, urticæ semen, hyssopus, zedoaria, chelidonie succus, & raphani, carda-
momum ex uino. Dictamnū necat & pellit, gentiana, graminis radix, brassicæ semen.
Lauri bacæ & folia, costus, prassion, cyminum, asarum, aloës enecat et pellit, iudis suc-
cus,

cus, tripolium, & agaricus, radices cucumeris syluestris succus, & elaterium, cucurbitæ erraticæ caro, succus, semen quæ: cnicon, uel eius semen, scylla quoque condita, uerrucaria bi binur, radices mali punici decoctum, succus cedri, hederæ albe acini triti ex mulso potus, & uentri impositi, rotundas tineas pellit atzoi succus. Est & herba picris nomine uulgius Veronenſis eam panellam uocant, in Baldo monte nascitur summe amaritudinis, quatuor digitorum altitudine, radice fibrosa tenui citrina, flore cyaneo campanellæ similis dine, folijs à terra statim exeuntibus, radix uentris animalia necat. At ex frigidis corti drum prodest, portulacæ folia, & semen, & radix, rhus syriacum, semen atriplicis necat & pellit hypocythidis, salix, terra semina, omphacium, corallium, & herba eiusdem nominis in mari nascens coralli similitudine, cornu ex uini derasi farina, uel cinis, aut ossi cula in eorum corde inuenta trita & pota. Eboris ramenta pota cum uino. Plantaginis semen, & folia profunde, seris, cichorium, acetosa, rubi mora, uel cauliculi cocti ex aceto comanducati, succus citri, semen & cortex. Extrinsecus uero imponuntur perfici arboris folia rusa, coctus, radix indis, cortex radices mori, prassii, carthami folia, chamæpytis, chamædrys, centaurea, & absinthium, inulæ radix. Ex refrigerantibus sunt cortices salicis triti & uentri impositi, myrtus quoque, & atriplex. Lata animalia uentris necant lupini, aqua portulacæ pota, & ipsa herba quoquomodo sumpta. Ex misturis laudatissima the riaca bibitur uel cum aceto uel rosacea, nam rotundos & largos pellit, ac necat. Peculiari ter inuat uaccinus talus in cinerem redactus, & cum uino potus. Carpesion ite quas cur bebās uocant nonnulli, largos pellit serpes filicis radix pota, succi cucumeris erratici fistula cum forbali pota uermes largos enecat & pellit, brionia cum uino pota necat et pellit tinas. Sabina quoque eijcit protinus cum posca pota, radices fraxini decoctum bibitur, succus ocyimi. Aloës lachryma per se ualet, nam & mortuos deijcit, olei per se uidelicet la gius potum omphacium præsertim, nam pro infantibus ita immaturum exprimitur.

De compositionibus ad tineas necandas et trahendas.

Cap. III L

EA compositio laudatur, in qua continentur xyloaloes 3. s. zingiberis, machirana 3. cornu ceruini adustum, sem. santonici 3. s. zedoarie 3. s. cordumeni 3. s. sacchari lb. 2. cum aqua absinthij & methastri ad spissitudinem redigito, uel facito tragemata. Inter syropos qui ex absinthio fit uel calamentho, aut prassio laudatur. Vel alium syrupum hoc modo facito, succi menthæ radices inulæ, succi absinthij rutæque purgati tolluntur, abiecto sedimento ana 3. 4. succi cichorii graminisque ana 3. 6. in ijs cornu ceruinum rotundatum, rhus, semen portulacæ, ac mali punici balauftia, & percolato decocto, infundit sacchari, uel mellis puri quantum satis sit. Aliter, abrotani, calaminthæ ana M. l. methastri, radices inulæ recentis ana M. s. ex aqua ad tertias decoquantur, id decoctum datur cum syrupo absinthino, uel oxymellite scyllite. At in febris radices graminis, hordei que, ana M. l. ex aqua decoctum datur, larga potione. Cum uentris uero fluxu plantaginis semen, ac portulacæ, uel foliorum decoctum & potum inuat: mirè inuat mali punici uinum cum cortice expressum. Rhus quoque hypocythidis succus, terra sigillata, ac herba acetosa uel succus uel aqua si bibetur assidue. Syrupus ad idem utilis, succi seris, cichorii, portulacæ, graminis, plantaginis, menthæ ana pæquales cum saccharo potionem conficito, addito aceti momento, cum graminis uel portulacæ aqua, uel absinthij, datur ante cibum uel mane uel uespere. Alij myxorum decoctum in potu dederit cum seris aqua uel portulacæ.

Inſuſione et emplastro ad easdem.

Cap. V.

SImyx ex aqua deferbueris & decoctum cum butyro recenti infuderis, tineas è superioribus ad inferiora detrahes. Si in stomacho fuerint idem decoctum potus ualet. nam per uomitiones folliculas eas extrahit. Alij fauim mellis in ore contineri uolunt, ut alliciant rotundas tineas. Qui abrotani decoctum infundunt cum melle oleique exiguos las tineas detrahunt. Alij ex marubij succo conficiunt. Aliqui cum centaurei, prassij, inulæ, radices que mori decocto infusionibus utuntur, alij mel & oleum amygdalinarum cum hiera picra adiungunt. Vehementiora sunt, si cetauri & hysopi, carthami, interiorisque colocyndidis decoctum inieceris, cum sale. Asphalthum in alium inditum tineas necat, hiera picra per se pota ac ex absinthij succo pilule sumptæ. Galbanum quoque cum penidia

*Emplastrum um
tri contra uer-
mes imponit.*

tis in pilulas digeritur efficacissimas. Iuuat rheum pōdicum cum lacte potum, stoechadis quoq; flores cum melle poti lumbricos interficiunt, & uentrem mollior ducunt. Venti id emplastrum imponitur, habet farine lupinorum, centaury minoris, foliorum mali perlici, & prassij, cum aceri posca contrita imponantur. Aliiter, hordeaceum panem torrefacto, & in aceto infundito, mox exprimito, & in foliorum perlici mali succo rursus infundito, calidum cum lincolo uentri imposito; alij farinam lupinorum, abrotonum, ac taurinum sel admiscunt. Aliiter, farine antedictæ, centaury minoris ana ꝑ. s. aloës succo, corinæ, fellis taurini ana ꝑ. s. cum absinthij succo imponuntur infantibus. Absinthij, melanthij, cornu ceruini cineris ana ꝑ. x. quales, cū melle illinuntur, si febris non adsit, umbilicum & fumen, cum melle uuliter illinuntur in calido affectu cum lacte mox aloës farinam superinspergito, mire enim eos interficit. Lincolus oleo calamentis sepe infusus & impositus adiecto cymino trito, uermes pellit. Vuliter inunguntur nares theriaca ex aceto, oleo amygdalino amaro stomachus illinuntur, atq; lumbi ex aduersa parte. Alij colocyndidis interiora cum felle uaccino, succoq; cucumeris syluestris, uel elaterio, addita aloë ac asphalto: nam & eo die glādes ex melle in aluum indito, quibus tinea extrahantur. Alij aranciū citrum prius discoquunt, & diuidunt superaddita aloës farinam bilico imponunt saluberrime: ac tinea minute rotunde quæ in aluo inua sedem habent, si centaureæ decoctum infundatur, necantur: oliuarum quoq; muria ac salsonum pisciū idem præstat infusa uel cum absinthij decocto: collyria quoq; addito sale & nitro acco locyndidis interiore parte indita ualent. Quidam ex lardo recens uel ueteri non salso, à media enim parte collyria confirmant & annecto stylo in aluum indita, tinea impactas quæ id pingue auide appetit, extrahunt. Carthami quoq; absinthij, hyssopi, rutæ ac colocyndidis decoctum iniectum medetur. At si biumen in glandis modum inieciatur tinea protinus interficit: lana quoq; felle taurino intincta & subdita. At si ex fœbris uel uermium tetris uaporibus, aut humidis medicaminibus quæ caput repetunt, ita ut cum dolore plurimum afficiatur tum bregma, hoc est sinciput cum fronte & temporibus rosaceo illinuntur efficacissime: uel acaciæ succo, uel hypocythidis admixto. Alij fermentum cum croci paulo & aceto imponunt illis his ipsi partibus, nam somno in tempestiuo, & ceteris peruersis affectibus medetur.

Ad sedis partem extratione committet.

Cap. V I.

*Sedis morbi cu
rare difficile.*

SEDIS huius morbi uarijs de causis difficulter (ut docet Gal.) curantur: quod ea alui pars plurimū sensationis habeat, nam acris acutoq; cathartico facile offenditur, uel iniectis collyrijs, glandibusq; asperis uel acutis irritatur is locus biliosi humoris frequēti colluuiē, liquidis excrementis, & alui ad exonerandum frequens importunitas, & naturalis sedis humiditas corruante in aluum humore ueluti nauium carina graue olens, unde medicamina indita uel imposita conuerso sepe intestino statim labuntur: totiesq; dolor grauis reperit. Difficultatem item auget secretæ partis pudenda curatio.

De hæmorrhoidum nature, atq; differentiis.

Cap. V I I.

Cæca hæmorrhoida.

HÆMORRHOIDES intra sedis partes innascuntur, innatiui mori specie, interdum sine tuberculo fissuras habent, unde sanguis effluit, interdum leuis rubescit timor est, quo sanguis non remittitur, unde hæmorrhoids cæca dicitur. Circum quoq; ani coram condylomata consistunt tubercula, quæ ubi induruerit sepe manus auxilium desiderant, ex inflammatione enim nasci solent. At in hæmorrhoidum caputulis quibusdā uenarum ora surgentia cernuntur, quæ sepe sanguinem fundunt naturali ueluti quodā onere sese exonerante natura: idq; etiam in ore uulue ueluti foeminarum menstruo uectigali incidere consuevit. At quinque sunt uenarum ora quæ sanguinem melancholicū emittunt: qui parum tūto interim supprimitur in quibusdā, qui sanguinis eo profluitio imbecillior non fuit, habent enim inquit Celsus purgationem hanc, non morbum, ideo quidam cum subsisteret id profluuium, & exitum sanguinis non haberet, inclinata in præcordia, ac uiscera materia uirulenta, subitis & grauissimis morbis correpti sunt, eius enim grauitas, aut uirosa acuitas uenarum ora uel in foeminis patefaciunt! At qui purus exit membrorum imbecillitate dignoscitur: cura enim labant, corpus nutat. Cum inuenerit, quatuor genera constituere, quasdam uerrucas appellantes, quas ueteres condylomata

lomata uocant, alia uiz acino nigro similes in omnibus maturo mori callo haud dissimiles: uelice alia flaccida, uel piscium albicanibus uescicis similes. Ceterum naturales hæmorrhoides nullam ex ijs speciem constituunt, quæ circum ani coronam sitæ sunt, uel intus posita, quæ nisi ferreo specillo non cernuntur, quibusdam uersus colem, aliquibus uersus os sacrum posita habent. Quæcunque igitur quæ sanguinem tempore, quantitate uel qualitate incongrue effundunt, profluuio præternaturali laborare dicuntur: qui enim ex toto sanus est huiusmodi profluuio non eget.

*Hæmorrhoides
+ genera.*

De cæsi hæmorrhoidum, Cap. V III.

AT quoniam mortalium corpora culpata sunt, talem excreticij humoris uitam salutarem inueniunt: siatura, cum acuti, mordaces quæ in corpore exiuidauerint humores, quibus orificia uenarum patefiunt, aut sanguis melancholicus, aut atra bilis (ut tradit Hippocrates) suo graui pondere eos meatus resoluit. At extremorum ariditas angustus quoque transitus ani lacerat. Raro ex phlegmatico sanguine tument hæmorrhoides uelicæ distæ, nam condylomata dura tubercula ex melancholico sanguine oriuntur. At quæ moro similes sunt, sanguinea esse creduntur. Inter utrumque naturam habent quæ uiz acino colore propinque sunt. Ex uarijs primum causis extrinsecus proteniunt, ætate torrida, aut hyemè nimio frigore, austis uel aquilonibus perferantibus, longis equitationibus, aut quotidianis lellis circa ripas fluminum. Irritant id uinum, collyria uel glandes nitro uel sale exasperant sepe coniecta, uel super mare dure infeliones accedunt merus, formidines, animi perturbationes, diuina uigilia, ac immetensi corporis labores. Accenditur quoque sanguis longa fame, ac siti, & in cibis quoque offendunt salia, acuta, dulcia, & quæ melancholica dicta sunt cibaria, quales sunt silique, palmule, nigra pastinaca, carota à uulgo uocitata, uel à Grecis gallica, lentacula, faba, & reliqua legumina. Sed lens à Gal. non minus quam à Pythagora faba damnatur: inter olera brassica damnatissima est. Cum his igitur causis turgent hæmorrhoides cum impatibili quodam dolore, uicinitatis quoque partium uelice quæ & urina sepe supprimunt, colis, testium, inguinum, & pubis cum osse sacro communicatione. At si ex intumescunt ac nihil prope remittant, exæte, hæmorrhoides dicuntur omnium deteriores. Harum profluuio post ueneris opus cernitur, in fine enim destillat sanguis sine ullo dolore, & sanis, per certa temporis interualla, ualeudini mirè conducit, si ater est, uel quoquomodo si morbidum corpus exonerat. Supprimendus est cum diluor exit, & si corporis imbecillitatem affert copiosus: dilutus color biliosam materiam indicat si præterea mordet, & frequenter desidendi desiderium excitat. Ex frigore ater est & niger, tum & ima alius quodam ueluti pondere grauis est. In summa tale profluuio non improbat, si corporis colorem iucundiorum præstat. Alioquin inmodico fluore pallorem & plumbeum colorem reddit. Si uersus colem ea incommoda tument, quam quæ extrorsum turgent, deteriora sunt, nam urinae meatum supprimunt interdum: quæ & si præciduntur periculum afferunt. Cum uero exulcerantur clysteribus frequentibus incaute, non sanguinem perpetuo, sed & uisulentam sepe saniem emittunt, quam orta intus ulcera haud dubio euomunt.

*Hæmorrhoides
uescicæ.*

*Hæmorrhoides
quæ intus.*

*Profluuio hæ
morrh. quando
supprimatur.*

De comuni hæmorrhoidum curatione, Cap. IX.

PRO corporis commodo hæmorrhoidas, aut supprimunt, aut extocant, nam nimis effluere, aut importune hæerere, uitium est. Sistimus fluxiones earum nimias, cū corpus languet, cum cibi adest cædium, cumq; faciei buxeus admonet color: nam & id uitium festinationem non expetit: sed sensim cohiberi uult. Obest præterea cum per se ex toto supprimuntur, aut imminuuntur, aut intermittuntur: per se namque uarijs rationibus supprimuntur, sicuti & mulierum menses: sed in uiris præcipue cum sanguis intus cœtus fuerit, id namque ex frigore, aut calore contingit: aut uictus uitio. Fluere præterea non sinit cutis earum quæ ambit natura crassior, aut cum cicatrice cum inuruntur indurato callo, his causis aut singule, aut plures intumescunt, dolentq; tunc.

SI corpus supra modum sanguine turget, abstinentia primum iuuat, ac cibis modice superfluitatis, leuiter alstringens, damnatur triticum, & farris genera, farinacea omnia, lens, ac faba, et similia. Iuuat in cibarijs portulaca iniecta uel plantago, aut rhus tyriacum, acerba pruna, lauocera, acria uel uia acerba arefacta, quæ omnia si cibū antecedingunt, damnantur, nam uentrem incommode supprimunt, eadem quoque obesse uidentur oecis hæmorrhoidis, uel morātibz, sed ea necessaria sunt quæ & menses morantes trahūt foeminis: mutuz enim sunt utriusq; mali curationes. Quibus igitur intempestiue subistit iuxta poplitem aut ex talo sanguinem mittimus, si dolor ac tumor ex oppilatione contigerit. Contra nimio fluuio fluētes narium sanguinis fluxus medetur, tanta est fluentis humoris diuersio. In foeminis uero si ad mensium prorūmpit abundantiam, sanatur hæmorrhoidum profluuium, leuato onere, quibus remedijs si non occurritur sponte nature, medicamentis non inscite procurabimus: uicem subeunt cucurbitule inter scapulas impactæ & scalpello scarificatz, nam hæmorrhogiam nimium fluētem, aut hærentem auertunt & exonerant. Sed curationis initio prius mala corporis habitu do, iecoris, lienis q; distemperantia remedijs preparanda est, deinde materia digesta repurganda est. At quibus tempestiue fluunt melancholicis & nephreticis, Hippocrate autore bono est, ij neq; pleuredici, peripneumonici, phthisici, furentes q; unquam sunt, neq; lepra, scabie, imperigine, carcinomate, igne sacro, cacoethe, neq; alopecijs, pustulis ullisue serpentibus ulceribus tentantur. Addit Gal. comitiales morbos, aut hydropem ullum tūc iecoris uitium non pertimesceret uel herpetas non imminere, quæ ex naturali & innaturali progenerantur melancholia: qua replete corporis uenæ ad membra natura regerere solet. At post sanguinis missionem, digestam materiam his catapotjs repurgamus, in quibus ea inferuntur, balani indici, bellirici, chebuli ana ʒ. ʒ. seminis porri ʒ. ʒ. s. gentianæ ʒ. ʒ. bdellij ʒ. ʒ. gummi in aqua porri macerari opus est diei intervallo, cetera bene trita & commixta in pilulas formabis, modus est ad ʒ. ʒ. intermissis tamen diebus, triseram partem sumendam dabis. Sed unum interea remedium præseruatorium referā ab eo remedio, non tentat, si qui sepe in balneo sedem aqua fouebit: omissio melancholico uictu, uitari debent præter quæ dicta sunt legumen omne, salinum, cæcaria, palustria q; omnia, coenosa & in pfcinis limosis capta, syluestria quoque & uetera omnia præsertim quadrupedia, inter acria sinapis, piper, & quicquid uehementis amaritudinis est, palmule nocent. Commendantur in primis oui lutei, pullus gallinaceus, hocedus, uirulus, ueruecis iuuenis caro, uel agnina citra bimatam, auicula, per dices, phasiani, saxatiles pscēs squamosi, iurulenta pingua, nam assis supprimuntur alijs. Mollia cibaria esse debent, inter olera, buglossum, lactuca, seris, cucurbita, malua, uiola q; laudantur: inter fructus sci recentēs maturæ, uia dulcis pensilis præsertim, mala punica dulcia, mala persica, ac quæ melimela dicuntur, amygdalæ & bellaria omnia ex melle saccharo q; collecta. Sunt medicamina in hæmorrhoidum quoq; obseruatione quæ & aluum molliunt. Pilule quæ bdellio ascribuntur ijs præstant quæ per circuitus redire solent. At fixis continuatis q; doloribus quæ aluum emolliunt, damus, qualis est ros syriacus ab alijs manna non incongrue uocata, cum gallinaceo iure qui uetus fuerit, aut cum silique arramēto, uel amygdalino oleo additis peridijs, uel cum myxorum uel prunorum decocto. Nam & ius ueteris galli per se mire prodest, * sine hæmorrhogix, & sedis cōuersæ uexatione. Extrinsecus uero uideo ueteres sedis inflammationibus seuo uituli cum ruta occurrisse, recentiores melimellis pomis coctis sub cinere, & saccharo addito doloribus mederi.

Ad cecæ hæmorrhoidas tumores euellit, Cap. XI.

SI cecæ hæmorrhoidas thagades, uel abscessus pariter infestauerint, ab ijs primum dinchoandū est, mox hæmorrhoidas aperimus, paulatim q; demisso humore examinamus, affueris præsertim: indicium facit corpus graue. Quidam prius sanguinem demere malunt ex manu aperta lienaria dicta uenā, alij sanguisugæ imponere malunt, alij qui materiam duncaxat digerunt, & sanguinis spissitudinem attenuantes, ijs quæ modice aperit, calidiora enim sanguinem magis urunt & inspissant: denum humor emelancholicum derijciunt, remedijs quæ sepius dicta sunt. Interea eas partes sedis foue-

mus lenientibus ac aperientibus, uel frequenti aquæ fortis, uel oleo nucleorum mali persici, uel armeniaci, amaro amygdalino uel, medulla cæcina, bdellio q̄, rumenibus maluum, althæam q̄ additus, cynoglossam, peculiaria ad id malum remedia, immiscant ali qui chamomilam, melisiorum, scenogracum, lini semē, stachadis flores, et emplastra eodem modo conficiunt, uel unguenta, eadem quoq; ex aqua decocta uaporaciones præstant saluberrimas, alij spongas uel lanam succidam madentem subdunt. Tumores eos discutit macianum pomum sub cinere tostum addito saccharo, uel cum sapa coctum abiectis ligneis inter aneis, adfecto croci scrupulo tusi, & mollē panis ad cerati spissitudinem, nam emollit, discutit, & exicat, & membrum pariter infirmum corroboret. Aliud remedium, adipis anacis, anseris, gallinacei, liquiā anā ʒ. i. refinē, picce albæ, thuris, galbani ana ʒ. i. olei rosacei, uncia, cere quantum satis sit, unctum conficies quo quater in die eas partes illinito. Lusat per se cepe tostæ & subditæ uel cum butyro coctæ in olla potius item, portulaca trita & imposita, passum, persici folia trita illita q̄, tenuis scammonie folia cū oleo uiridi imposita. Coryledon mire sanat, quinque folium, aloës lachryma admodum miro auxilio est, uel mulieribus à partu. Lapis Arabius cum laniugine lintolis superimpositis, cyni adeps sanat, uel anserinus cum cera punica, cæruissa & rosaceo. Interea bdellij pilulas damus, uel hieræ drachmam addito bdellij scrupulo, uel pilulas sandarach dictas.

Ad condylomatia remedia, Cap. xxi.

Condylomata (ut dictum est) tubercula sunt, quæ ex quadam inflammatione oriuntur. Id ubi ortum est (inquit Celsus) quod ad quietem, cibos, potionesq; pertinet, eadem seruari debent quæ proxime scripta sunt. Tū columbina ouā coquēda sunt & ubi induruerunt purganda, deinde alterū in aqua benè calida iacere debet, altero calido foueri locus, sic ut inuicem utroq; aliquis utatur in fouendo tuberculo, sed desideret homo ante in aqua debet, in aqua uerbene decoctæ sunt cum reprimētibz. Tum re ite imponitur, & lenicula cū exigua mellis parte, & serula cispana ex uino decocta, & rubi folia contrita cū cerato ex rosa facta, & cum eodem cerato contritum uel cotoneum malum, uel malicorij ex uino cocti pars interior, & chalcitis cocta atq; contrita, deinde cespis ac rosa excepta. Lusat item cepe succus lana impositus, aut taurini fel, aut cyclaminis radix imposita, aut cucumeris anguini succus, uel staphisagrie, aut eadem ex melle coacta, aut colocynthis cū amygdalis amaris imposita. Idē præstat nucleorum mali persici, aut armeniaci amari oleum addito alio contrito exiguo q̄ cere. Iris quoq; ruffa imposita. De ueterum uero medicorum obseruatione hæc pauca subiungam. Cinis famentorum uicium, uiniaceorum bibe ex aceto; succus crudorum cotoneorū, uel prunisyluestris, nuces græce per se illitæ, solmarinum, coryledon, quinque folium, aloës lachryma, uel arida uel ex passio, iridis succus uel foliorū oliuæ, uel flos per se uel cleastri, oleum amygdalinum cum meliloto, uel myrteum cum squama aris & cera, & myrti folia cum cerato purgant uel galla in uino extincta, ex melle illinuntur. Foliorum rubi succus cum rosaceo cerato sanat. Fel caprinū per se uel lupinum ex uino, cespiti item cū meliloto, ac butyro. Lutea ouis igne indurata, ut calore quoq; proflint. Capitis menarū cinis utilis est, sicut pelamidum salfarum capiti, uel cybionū cum melle, rubigo ferri ex aceto. Arsenicum tostum condylomata tollit lotura plumbi, aut ipsum ustum in medicamento potest, quod ex his constat, eruginis p. ʒ. 2. myrrhe p. ʒ. 4. gummi p. ʒ. 8. thuris p. ʒ. 12. sibiis, papaueris lachrymæ, acaciz singulorum p. ʒ. 16. Si hoc parum in condylomate proficit, adhiberi possunt etiam uehementius adurentia, ubi consumptus est tumor. Ad medicamenta lenia transeundum est.

Vitis condylomate curatio.

Quæ hæmorrhoides aperiant, & moram trahant. Cap. XIII.

Hæmorrhoidum tumores ex sanguinis exundantia, præter quæ dicta sunt, leuatur, si scalpello leuiter feriuntur, eo modo crassiorem sanguinem dicimus, aut sanguisugis impactis, aut fici folijs, aut telæ uel panni asperitate cum cepe succo, uel tanno felice, cum aceto & aloë trita. Perdicum quoque si confricantur tumide hæ partes aperit radix hermodactyli cum marubij succo, radix quoque aristolochiæ contusa, & ciliogano impolita, interior pars colocynthidis p. 3. cum oleo amygdalino amaro trita & cum collyrio indicæ sanguinem euocat. Nam & cyclaminum efficacie aperit impolita radice glandis modo. Aliqui alij radice utuntur, uel cepe, melligo item anacardina mire trahit illius hæmorrhoidis: sex olei lilini iuuat, sed ascalonix cum eodem oleo indite aperiunt, magister si sedis partes prius methastri decocto foueantur, uel terrestres heretæ, aut aquæ fotu saltem. Addunt alij staphisagrium ad collyria, aut simum columbinum, quo haud dubio aperiuntur: iudis quoque radix cum suo illita oleo cit: oleum item laurei, felle taurino (ut Dioscribit) illito collyrio soluantur. Alij felle aloë addit & aceti stillam acris, lacte foliorum fici intincta lana, ari uel draconij radix glandis modo subdita elicit. Collyrium ex galbano & asphaltheo ualeat: sed quaternis prius diebus oleo laureo partes illæ preparandæ sunt, uel iuno. Verum si acri medicamento anus moreri non patitur, oleum rosaceum illi pruritus tollit. Inter portiones aperiunt hiera, & aloë per se pota, diacalamintha, diatrion pipereon, cyminum si sæpe commanducatur idem prostat. Qui poros eos nuper obstruos aperire sine molestia desiderat linreolum in oui cædido admixta mastiche, aut thuris polline, aut sanguine draconis, admoveat, atque ita donec arescat continet, mox repente paniculum detrahe, quem crusta meatuum sequetur cum profluio.

Quæ hæmorrhogium sistunt remedia. Cap. XIII.

Quæ profluuium narium, et quæ foeminarum menses sistunt huic quoque morbo medentur. Ab acutis, salis, amaris, nimirum dulcibus cauendum est, & astringentibus initio mense, ne aluus durior profluentiu moueat importunum. Obesse quoque exercitationes, uigilias, ac ueneris munera haud dubium est. Alioquin inter cibaria stypticis utendum est, ac glutinosi, qualia sunt animalium crura, & capita. In potu uinū nigrum austerrum acerbis proximum, in quo aqua ferrosa admixta sit: effusa ægro syrupus rosaceus cum plura datur, aut plantaginis aqua uel portulacæ. Sed mire profluentiu id auertitur aperta uena iccoraria basilica dicta aut quæ inter minimos sita est digitos: sed paulatim plumbusque uicibus demendus sanguis est. Sistunt cucurbitule uentri impostæ. Galactore, sine ferro: at inter scapulas, inter renes lumbosque circumcidere necesse est. Verum si profluuii acuta materia in causa fuerit cathartico epoto repurganda est: si per circuitus id uisum repetit, pilule ex bellio efficaces sunt. Alioquin impetum earum hoc medicamen unice sanat: habet balanorum indorum, emblicorum, bellinorum ana 3. nardi, schoenanthi, ciperi, pipæris, zingiberis, ani, thuris ana 1. 2. scorix ferri præparate 3. 15. mellis puri, cocti in aqua in qua decocti fuerint antedicti balani Aliud quod & menses foeminarum sistit, imponuntur squamæ ferri præparate, seminis porri, ani ana 3. 2. capparis non salis uel tamaricis aridi 3. 4. bene tusa cum aqua porri 3. datur uel cum calidæ 3. 2. At si profluuium imbecilliores facti fuerint uel corporis habitus cum coloris decore amissus fuerit, magnum (inquit Aegineta) periculum imminet. Vel si nimium profluat, aut sicut in quibusdam parum tuto suppressatur, utriusque ut tradit curatio difficilis, si plura namque uenarum ora sanguinem fundunt, unum purgationis gratia meatu relinquere necesse est: si intus sunt ij & non apparent difficulter curantur. Quædam sanguinem non fundunt, ob id & ingentes dolores afferunt, harum ora si cyclaminis succo illinantur aperiuntur. At hæmorrhogia sistit si in aqua acanthidis, gypse, sambuci foliorum, artemisidæ ana p. 5. ad dimidium decoquantur & sideritis p. 1. abiectis herbis, aridum id admiscetur calidum rotundi 3. 8. lichargyri 3. 4. galles 3. misis 3. 2. soleos 3. 2. decocto ca arida dilues, & in die septies locum perfundis; sequenti die, acus punctione sensum tentabis, uel si sanguinis profluuium non suppressitur, decoctum idem pariter prodest, uel erycis cinas sumito, gallas, cerussam, acaciam, hypocythidis succum, redæ cor-

nices, & thuris amines, æqualia arida imponuntur, sed prius uino austero eluantur. Alii ad scoriz plumbi, thussis Syriaci ana ʒ. s. rosarum ʒ. 4. myrrhe amines ʒ. 2. eodem usu. Aliud, rede corticis, manne, lithargyri ana ʒ. s. conus aridi, molibdenæ ana ʒ. 2. in usu sit, & ipsius ægroci urina infusa iuuat.

Ad phlegmonem ex Argentea.

Cap. XV.

Psymithium in uino & rosaceo in plumbeo mortario, ac rudicula pariter plumbea pariter dissoluit, & illito, aut psymithion cum oui candido & rosaceo agitabis donec ad spissitudinem redigatur, & illito. Hedricon ad dolores hyofcyami foliorum & portulacæ utrinque e teneriorum mollis panis in uino austero infusi, lutei ouorum recentium tantundem, rosacei quantum satis sit post calefactum locum, rosarum ac meliloti decoctum superimponito.

Hedricon optimum ad sedis inflammationes tumoresq.

Cap. XVI.

Psymithij, lithargyri, ammoniaci, thymiamatis, bdellij ana oboli 6. terebinthine ʒ. 1. ceræ dimidia, arida diluito succo strychni, hyofcyami, aut portulacæ, admixto rosaceo, & phitotychi medicamentum, & quod ex molibdena ad sedis inflammationes.

Ad sedis tumores.

Cap. XVII.

Sedis tumoribus, ea condylomata uocari uideo quæ cum inflammatione (ut scribit Paulus) sunt, is trochiscus præcipuo remedio illinitur, in quo ea imponuntur psymithij p. 1. pompholygis p. 1. lithargyri p. 1. mastichis gratinata 2. ex hyofcyami succo coquantur, si uero sine inflammatione fuerint cupressi conus cinis imponitur, sed prius uino collui debet, aut colocynthidis aride corticis cinis, aut ossium palmularum, uel testis ouorum cinis, uel marathri, aut maligranati foliorum succus, uini q. tantundem albi, his septenis diebus colluio tumores, puridis uero tumoribus titani & arsenici cum aceto aëri dilutum in sole illitum prodest, hæc Paulus.

Alia remedia ad hæmorrhoides.

Cap. XVIII.

In uerbæ decocto desidere prodest. Aut malicorium cum arida rosa contusum & impositum, & ex inflammatione cum rosæ folijs lutea ouorum ex passio subacta. Oleum rosaceum cum eodem oui luteo, ac adipe gallinaceo, mire dolor em fedat, sed uino albo prius colluio. Vetusis hæmorrhoidibus sandaracha inspergitur, deinde id aridi medicamentum imponitur, squamæ æris, auri pigmenti singulorum p. 4. 5. saxi calcis p. 1. postero die inquit Celsus) acu compingendum. Aduitis capitulis sit cicatrix quæ sanguinem fundi prohibet: sed quoties is suppressus est, ne quid periculi afferat, multa exercitatione digerenda est. Præterea & uires & foemina quibus mensua non proueniunt, interdum ex brachio sanguis mittendus est.

Ad sedis uicis uterum remedia.

Cap. XIX.

Sedis utriusq; succus rosæ illitus prodest, uel tridis, aut mellissoptylli ex folijs tantum cum sale decoctus succus, circa has partes excrecentibus caribus profunt bolci, minus enim eas, & tempore absumunt, uerucæ cadunt radicis sylphij crebriori suffitu: has extrahit radicus hellestrophium quod tricoceum appellatur: utriusq; omnibus prodest genanthie, uinaceorum cinis, ex aceto. Malum punicum, sicifloræ decoctæ & illitæ. Les cocta imponitur cum rosaceo, uel cotoneo. Acetum per se calidum in spongia appositum auellane nuces imponuntur, oleum coccinum cum münce, cinere, lentici lachryma, & myri foliorum arendum farina. Rhus tritum ex aceto, succus caulium rubi, sel uili nani cum adipe. Quidam adijciunt spumam argenti, ac thus. Prodest & buryum cum adipe asserino, ac rosaceo, sanguis caprinus cum polenta, lutea oui igne indurata, ut calore quoq; prosint, mētha trita imponitur, catini capitis cinis, uel simi cinis cū rosaceo, squama æris cum flore inest, si prius lauantur.

Ad sedis erysipes ex Paulo Argentea.

Cap. XX.

Dialyli & rosacei quantum satis sit, panis mundi libram, opij & croci ana ʒ. 1. croci ac opium in sapa macerentur, ac in aqua ipse panis, mox temperatis additur dialylon, & rosaceum & ita miscentur, facit autem & ad feruentissimas podagras.

Ad hæmoe-

GAlbanum drachmarum duſum pōdere ſi ſumitur, ſi ſit hæmorrhoidalem, aut pilule bdellij. Aluminoli fontes in quotidiano uſu, uel ſuffitu ſanant, & ſtyrax quoq; uſi ſicer bibitur: anacardus ſuffitu conuellit hæmorrhoidas, per ſe enim cadunt. Aut bdellij aut tamaryce, myrtus uel ſotu frequēti, aut eadem mixta cū porri ſemine, ſandaracha ſuffitu per ſe, ſerpentiumq; ſeneſcē. Quidam conus cupreſſi & corticis glandis tuſos in uiuō auctero ſeruſcaciunt, mane & uſpere anum abluunt, cornorū ſuccus lana collectus & impoſitus, uerrucas tollit, ſi ſerpis imponitur oleum ſicinum idem facit. Roſmarini recentes cimas in roſaceo ſeruſcacio, & cum hordeacea farina emplaſtrum cōpoſito, praſſium in uiuō auctero coctum & ſale adiecto impoſitum, porrum toſtum & cum butyro bubulo imponitur: ſed per uices radix capparis cum porri ſemine uaporatione iuuat. Carſamomi radices in uiuō decoctæ & bene tuſæ in azneo uſæ ad uſus ſeruantur, hæmorrhoidalem interiorem ſanari ſi intro mittitur, nam & extrinſecus iuuant: eo namque medicamento uerrucæ ſanantur. Anethi ſemen ſi imponitur tumentes hæmorrhoidas, & condylomata ſoluit ex Dioſcoride, thymum ex aceto eaſdem, & uerrucas & ſedis ſu per excreſcentes carnes ſanat, uel cinis eius. Pannus laneus glaſto tinctus, cornu hircinum, mali granati corrices in cinerem redacti, & inſpergantur biduo, hæmorrhoidas diſcutit tumentes & dolore ſedant, & plinæ cinis farinæ modo inſperſus, aut myrti foliorum, uel lauri, uel hircini cornu cinis: aliqui probant mali punici uel cymini cinerem. Vinaceorum cinis ex aceto, tumores ſedat, & cōdylomata ſanat, oleū lininum in quo ſcarabei incocti ſint, & onifci, illitum iuuat.

Quibus modis manus auxilio opus ſit,

Cap. XXII.

Si ea ani uiria medicamentis (ut nunc mihi dictum eſt) non uincuntur, manus auxiliū deſiderat: commodiſſimum prius eſt aluum ducere, ac in brachio uenā ſecare, mox ſcapello ſingula præter unam excidere. Alij cauterio utuntur, uel acutis & adurētib; medicamentis: aut, ut alij uolunt, ſingula deligant præter unum uenarum capitulum. Id enim in primis ſine periculo ſineq; metu uel facilius fieri poteſt, ſi cauterio ea auferre uolueris capitulum, q̄ in integrum eſſe uolueris, & intactum id medicamento ne ledatur tutum reddes, cera uel linamēto integes. Non noui eſſe cōdylomata ipſa & hæmorrhoidas crudo ſerico deligare, Gal. autore, ita pluribus dieb; artata cadunt: quidam more in patientes præcidi iubent. Quæ inuſ ac minus manifeſta nec oculis ſubiecta difficulter curantur, anus tamen cucurbitula in uerſa attrahitur, aut medicamētis irritantibus præſectis capitulis ſanguinem fluere non inutile eſt, nam locum illum ab inflammatione tutum erui, mox calchanti farinam inſpergimus, qua ſanguinis fluxus ſiſtitur, atque cruſta pariter ſuperinducitur: aut aloē, ſthūs, & ſideris bene tuſa imponuntur, & inde panniculis faſcijsq; ita deliganda ſunt, ut non facile excidant. Vtuntur alij fuligine cum oui albo, aut gallæ farina, uel leporino uillo. Qui oleo ſeruēti cauteriſſi ſpaſmi immemores ſunt. Puluis ad idē, arſenicij utriuſque ana p. i. lapidis calcis p. ii. acacie p. i. per quadraginta dies in aceto macerentur, mox in paſtillos inſormentur, & ad uſus ſeruentur. Aqua præterea aluminioſa, calcanti, & ſabrorum frequenti aſpergine profluuiū ſiſtit ſuperabundantem: Timemus contra ſi niſi penitus fluat, ne ad præcordia inclinare dira materia, cordi & capiti peſtem afferat: tum à cubito ſanguinem demere opus eſt. Amputatis capitulis, à dolore tuentur cepe cum butyro coctæ, aut porri eodem modo cocti & impoſiti: deſidere præterea iuuat in uerberæ, aut gallarum uel mali punici corticis decocto, aut aqua plantaginis uel roſaceæ, aut uerbaci, mox roſam aridam bene tuſam cum ce ruſſa inſpergimus. Poſt doloris & inflammationis præſeruationem quæ excreſcere carnem faciunt ſuperimponimus, & cicatricē demum inducimus. Sunt & aliæ in deligando obſeruaciones: paruas hæmorrhoidas radicibus deligamus, maiores p magnitudine ſua in medio arcibus deligaturſe: à nimio dolore cauendum eſt, tum bdellij uaporatio ſubdita iuuat, adeps ex cameli ſtruma, deinde porri cum butyro emplaſtri modo imponitur, inflammationē enim imminere arcet: ualeat & ſimilagineus panis cū oui luteo ac roſaceo, & inſeſiones cum lini ſem. althææ porriq; decocto. Ea tamen omnia parum pro deſſe uidentur, ſi alius ante ligaturā ſubſiſterit. At medicamina alia adurētia ſunt, quale bdellium

Quæ medentur
doloribus.

bdellium & ammoniacū, liquefacta cum flore æris addito calcaneo, & arsenico: id dimittendum est donec denigrescant, deinde spōte cadunt, & liquidū medicaminis genus qd pariter adurit: ex aqua calcis uiuæ, saporis, aluminis, & calchanti, addito arsenico mixta, aut utriq; arsenicum cum melle mixtum. Est & balaneorum psilothrum in usu, quo pili desuunt, quod ex sapore atro & calce uiuæ fit. Fir & aridum huiusmodi medicamentum ad eisdem usibus. Est & aliud qd hoc modo sit: cineris fecis acetī, salis generis, niri, sanguinis uerris aridi ana p. æquales, cum una mellis parte, & duab. acungitæ suille ueteris, bene subacta in mortario cū panniculo imponitur bis singulis diebus per uices, tamen locus cū multo abluatur: si id non est, uinum austerū cum mellis puri exguo seruofacito, alij stillam acetī infundunt, æstate præsertim, cum plurimum ea medica-
mina perfectionibus præsertim multitudine minus terroris habent.

Alia recentiorum medicorum ad hæmorrhoidas auxilia, obseruationesq. Cap. xxxiii.

AD eandem simo gallinaceo arido, ac recentij cum oleo dissoluto utitur. In frigidis uero tumorib. oleo uetere calefacto & imposito frequenter sufficit. Aut bdellij oleum, si autem cum porro decocto, ac bubulo butyro in mortario miscetur. Valer & oleū quod in caua cyclaminis radice effervuerit illius. Dolorē lenit liquida dicta uernix, quæ pictores tabulas illustrant. Sedis ardores & dolores mitigant mellimela sub cinere calido tosta, & repurgata cum rosaceo & psyllij lentore mixta & imposita: strychnum cū seuo ueruedino imponitur. Anguilla quoq; pinguis, cum decoquitur qd innatat pinguitudo abiectionis in terranis, & capite & cauda, addita filipendule herbæ radicis farina impo-
posita dolorē sedat: uel si intra anum uitium fuerit infundatur oleū rosacē cum oui luteo, & uini albi modico. Aliter sumunt oniscos qd porceliones uocant, & in gallinaceo adipe incoquunt, ac butyro, & oui luteis addunt ad dores leuandos: uulgius cōmuni seuo uiuit, quo carideæ cōficiuntur. At in summa doloris desperatione opitū in rosacea dissolutum cum linamēto, aut lana succida, aut gossipio imponitur, & sedato dolore protinus amouet. Quidam dracuncij radices aut ari arefactas & tulas ac similagineam farinam cum semina oleo eas subigunt, adiecto fermento, ac sale, & eo modo in furno co-
coquunt: panis modo, ex eo semina manē cum dulci cōmanducata, triduo sanat hæmorrhoidas uel interiores. Ad eandem & galanga pota cum dulci ualēt. Alij hermodactylo-
rum semidrach. cum ouillo butyro ueteri mixta & impo-
posita cum linamēto triduo, peculiari remedio sanat. Serpenis senectæ farina inpersa haud dubio ualeat. Cōuale-
te promittunt si supra lutæ pelle sedent. Hinc ad rhagadas transcamus.

Quæ rhagadi sue sedis rimæ curationes esse debent. Cap. xxxiiii.

ANus præterea alio quoq; morbo afficitur, rhagades circiter innascuntur, ita Græci uocauere & rhagadia, nostri fissa siue sedis rimas, quæ in pedibus manibusq; ac labijs & in quacuncq; corporis parte fiunt. Id malum & seminare naturalia infestat. Ex dysenteria sedis rimæ sæpe proueniunt, uel duro uentris retinimento, hæmorrhoidū, uel abscessus uitio, & turpissima cinedorum turba hoc morbo infestatur. Emplastrū ex humore acuto mordente fieri solet, & salitudo quoq; in causa est, utriusque ex siccitate contingit. Inuenio & quorundam serpentum plagis membra pleraq; & corpora rimis unde quæq; proscindi ex uirulento humore. Infunduntur plerumque in alium quæ rimolas eas partes efficiunt: ex ijs rimis cum ingenti pruritu & ardore uirulentus cū retro odore humor perpetuo effluit, uerendam enim curationem habet, ac difficilem.

Alia curationes ad sedis rimas sue rhagades. Cap. xxxv.

CALIDA & sicca regione, cubiculo, uel thermis habitandum non est, exercitationes, uel equo uehi plurimum obest, ea diæta esse debet quæ humidis constet. Acuta, sal-
sa, acris, austeraq; nocent, aut nimium dulcia, quæ alium emolliunt assuenda sunt, & in cōmuni humectantia lenientiaq; iuuant, cibo, potu, suffusionibus, unctis & emplastris, qualia sunt sem. lini, aut foenogreci uel maluz lentitia. Addimus adipē aserinum, oleū anygdalinum, uiolaceum, cucurbitinum, ac quadrupedum medullam: hæ tamen re-
rum facultates omnes non omnibus prodesse uidentur, pro habitudine enim qualita-
te calida aut frigida deligenda sunt, ubi uetus malum non est, ex frigore, medulla cru-
tis uaccini, ceruiniq; ana ʒ. 10. ceræ albæ quinque, olei uiolacæ ʒ. 2. mixta illinuntur. Ex
calore

*Rimorum sedis
generatio.*

calore uero cum cerussa, oui cādidō, oleo uiolaceo, camphoræq; exiguo, addita cadmiz farina & alba cera. At si ex humoris uitio contingit, difficulter sanatur, si recens præter tin malū non est: Nam quiescere homo primū debet, & si uenerit nihil reddit, pilulas dari censemus quæ ex bdellio componuntur: mox in aqua calida desidere oportet, columbinaq; oua (ut tradunt ueteres) cocta, atque dura repurgata inuicem imponi prodest, alterū iacere in aqua bene calida debet, altero calido foueri locus, sic ut inuicem utroq; aliquis utatur. celsypumq; recens miscendum cum cerato liquido ex rosa factō, aut eisdem cerato liquido plumbū florū adijciendū. Aut resinz terebinthine, myrrha, auripumæ argenti uetus oleum. Ex simplicibus amurca ex uino sanat. Caprifici cinis ex melle, oleum myrteū cum aris squama, & cera. Pix emendat, uiticis semē ex aqua urina imposta iuuat, & celsypū ante dictū medicamentū, cum meliloto ac butyro, canini capitis cinis, aut menarum, uel pelamidum falsarum capitum cinis. Rimis sedis per se aloē inspergitur: sanat & diapacos. Axungia item cum illa rotatum ferrugine, præclare medetur taurinum fel, rimas enim ad cicatricem perducit. Folia uiolæ luteæ cum cera rimis medentur: cancerorum fluuiantium cinis ex oleo & cera rimas emendat. Item marini canceri farina. Lotura plumbi, aut ipsū nstum in medicamentis ualet. Hæc ex antiquis colligimus. Recentiores iccinoris habitudinem prius emendandā instituunt, ac totius corporis si opus est, & in diuersum præterea humores trahi docent, & eos qualescunque sint repurgant, sed eos per urinz meatus tutius ducere haud dubium est: ac alius emolliiri necesse est. Veteres tamen rimas persanant, si prius panni asperitate, aut fici foliorū, uel peristerij eas adfricant, donec cruentæ fiant, & ora rimarum auferantur languentia, alioquin persanari nequeunt, tum quæ cicatricem inducunt commodè imponuntur: in teretia cauendum est ne rursus findantur suppressa aluo, aut uirulentis humoribus. Medicamentū quod lenit & persanat, commiscetur adipis anatini, medullæ ceruinæ, thuris, ceræ, cadmiz lotæ, cerussæ, loturæ plumbi, seminis crocini rosarum, celsypī, succi feris, ac strychni rosacei, cōgruas pro arbitrio tuo portiones. Aliud in quo celsypī, medullæ ceruinæ, aut uisulinæ, pinguedinis caudæ ueruecinæ, amili loti, adipis anatini, aut gallinæci ana. p. æquales, cū cerussā unguentū facio: Rimas frigidas emēdat id unguentū, habet medullæ uaccinæ, picis naualis, pares portiones pruna miscetur. Rimas calidas uero sanatio id, habet cerussæ, medullæ antedictæ, rosacei, ceræ, et lithargyri æquas portiones. Si ex rimis sedis uirulētū retrū exit, lithargyri ꝑ. s. cadmiz, cerussæ lotæ, aloēs lotæ, mastichis, thuris, sarcocollæ, myrrhæ, gallarū, balaustiorū, rubricæ armeniæ æq. ꝑ. s. bene tula cū rosaceo rudicula in mortario plūbeo commiscetur, sed locus prius uino acido colluatur.

De procidua sede, de causis, et curatione.

Cap. XXXVI.

ANi musculus adeo quandoq; resoluitur, ut facile procidat, ob id sedis procidētiā uocant. cōmune cum uulua uitii, nam & sedem procidua uocant, nimia humiditate, uel alui interiore abscessu, quo sedes depressa extra deuoluitur: pueris frequentius euenit nimio humore, senibus uero rarō contingit. Si anus igitur, aut os uulue procidit, uiuendum est an id quod prouolutū est, purū ne id sit, an humore mucoso circumdatum, si purum est digito sepe retromittitur, aut cucurbitula imo sacro osse imposita. Alioquin in aqua desidere opus est cum uerbis cocta, uel maliciorū: si humidum, uino auro subiueniendum est illinendumq; fece uini combusta, ubi utrolibet modo curatū est, inus reponendum est, imponendaq; plantago cōtrita, uel folia salicis in aceto cocta, tum lintecolum, & super lana æque deliganda, cruribus inter se deuinctis. Inter ueterum uero obseruationes melilotum recentem ex aqua decoctam uel ē passō inuenio. Infantium uero tactu urticæ resiliere, & infusō acetō corrigi: rosmarino, succo ē folijs mollissimis myrrī, in pila tulsis adfusa aqua paulatim celestī. Sanat idem radix mori in uino decocta, ad tertias partes focu, succus cochlearum punctis euocatus, & infantium cinis admixtus ceræ, bitumen suffitu reprimat. lens palustris, tōrpedo apposita. Aurū ex melle cū melanchio decoctum. Et molibdena tēperatur, cum argenti spuma, & plumbi scorica lida fouendo. At quæ alius in teretia emolliunt danda sunt, ne suppressa aluus nimis quā opus sit, in soluēdo uētre irritetur anus. Tum & materia aliqua digerēda est ac desicēda, supra iam dictum est. Reprimat & id medicamentum, cerussæ, stirmii quod animonium uel-

nium uulgares tabernæ uocant, gallæ, aluminis, omnium pares portiones, trita & bene trita rosaceo prius illa sede insperguntur. Eadem alij cum acacie succo uel hypocythidis in collyria digerunt, & imponunt. Ex Galeno, resoluta ano, gallæ, cerusie, glandis, myrti foliorum aridorum, acacie, hypocythidis, corticis pini, thuris, myrti, bene trita imponuntur procidere ano asperit uino austero. Aliud medicamentum Asclepiadis, habet scoriz plumbi, thussis ana ʒ. s. rose ʒ. 4. myrti ʒ. 2. eo modo arida insperguntur, sed uino austero prius colluendum, in quo lentisci folia incocta sint. Alij nuces cupressi addunt uel tamaricis fructu. Valet & infusio in iuniperi decocto in uino austero, aut ferrariorum aqua uel si in ea antedicta astringentia incocta fuerint. Aliqui oleum laureum laudant illitum, deinde myrrham, myrtum, cupressi conum, gallam, balaustia, & similia in farinam redacta inspergunt. Senecta serpentis sufficit sedis & uulue procidentiam reprimat, bdellium item. Fori quoque suat peristereon, calamintha, absinthium & menthastrum. At anus ex abscessu quandoque non resistit, aqua calida in balneo fouendus est, mox oleum chamomileum, anatinumq; illinitur, deinde digitis reponendus est: quidam in ea aqua mollienda incoquant & que dolorem sedant, qualia sunt malua, fenogrecum, lini semen, & melilotum: si is non cedit apostema, emplastrum ex uiolis positum suat, per se uel cum hordei farina, inio tamen uaporibus suat, rosaceum decoctum cum lente & strychno. Demum antedicta astringentia medentur.

De alere fungo simili in ano,

Cap. XXVII.

Fungo quoque simile ulcus in eadem sede nasci solet (ut Celsus tradit) id si hyems est, egelida aqua, si aliud tempus, frigida fouendum est, deinde squama ætis inspergenda, superq; ceratum ex myrteo factum, cui paulum squaræ, fuliginis, calcis, sit adiectum. Si hac ratione non tollitur, uel medicamentis uehementioribus, ferro adurendum est.

De ani dolore,

Cap. XXVIII.

Sedis dolor si ex praua fuerit habitudine immateriali, solis alterantibus remedijs sanatur. At si cum materia fuerit qua ea pars tumescere solet, que digerunt & uentrem subinde leniunt danda sunt: mox dolorem id medicamenti genus mitigat, habet adipis anacini, gummi, pistaciorum, meliloti in uino decocti ana p. 1. trita in emplastri modum imponuntur, nam & tumorem discutunt. Aliud efficacissimum, habet lithargyri, amyli ana drach. s. cerusie duas, ceræ ʒ. 3. butyri & adipis anacini ana ʒ. 2. olei sesamini quantum opus sit ad ea cogenda, suat peristereon per se cum oleo decocta & imposita. Aliter gallinaceum simum imponunt (siue recenti, siue arido uti licet) oleo si temperatur ac tegula calida excalescat, dolorem & inflammationem tollit. Ingentem inflammationem leuat malipunci passio decoctum affusum, uel cum oleo rosaceo admixta emplastri modo trita, & imposita ualent. Alium uero emollit passule, melligo, penidia, silique, atramenti flos, olei amygdalini omnium ʒ. binæ: misceantur, ex eo lingue dux dantur ante prandium.

ALEXAN.

ALEXANDRI BENE

DICTI VERONENSIS PHYSICI, AD MAXI

milianum Cæsarem Augustum Imperatorem inuictissi-
mum, de renū affectibus Lib. XXII.

Proœmium.

Enes inter instrumentarias partes ac seminarias annumerauimus: ij longe in corpore sepositi sunt, autore Aristotele, quandoquidem uenens intemperantia his attributa est: sub iisdem membris lumbi locatur, musculosi oblongi, secundum spinam utrinque collocati, peritonæo integuntur, ad robur, & motum necessarij, renibus ueluti quodam toimentum consternuntur, qui & suas quoque poenas sentiunt,

Positio renum.

quæ à renū malis uix interdū discernitur. Renes ipsi peculiari dote liquorē ex iocinore & uena grandi extrahunt, sanguinē enim repurgāt ab serosa humiditate, quæ prius in iocinore pro idonea cōcoctione necessaria expetebatur, ut per omnes eius uenas in quo ueluti ductu succus perficeretur. Crassa alioqui sanguinis densitas irrigationi inopata foret. Fūcto igitur natura officio ea humiditas (Gal. autore) quæ superflua, uel uena pariter grandi à renib. ad uesicam expellitur, & quorū sanguinis cōmixti portionem, quā aluntur, in se se retinēt, reliquū humoris uenis geminis, quæ albæ sunt, ureterēs dicte, exangues per ista ad uesicā defertur urinando subterlabitur. Inæqualis longitudinis aut uenæ sunt, renum quibus iunguntur diuersa positione, dexter enim altior positus est, sinister uero inferius deprimatur, uerum aliquādo ē diuerso, sed raro, ueluti prodigioso, situ reperti sunt. Nec alia uena à maiori ad renes tendit pro sui alimento, uerum ab abor-
tu dux grandiuscula huic tendunt. Renes durioris materie callo cōstāt, ne cōtinua humoris faisi iudine uel mordente humore tabescerēt, nam & mollem materiam crassius humor penetraret, unde & oppilationes crebræ intercederēt, quā ob causam materia duraxat tenuis & aquosa demittitur. Si membrana tenuissima integuntur, & exiguis ner-
uis adalligantur, quibus & sensum habent. Singuli renes geminos meatus possident, superiores emulgentes uocamus uenæ grandi annexos & gibbo iecoris, inferiores ure-
teres uocatos, per quos arene & calculi maximis cruciatibus per ista ad uesicā feruntur, duobus utrinque officijs distributis media membrana ueluti cribro tensa, qua per-
colatur humor supra quā neq; arena neq; calculi impietas progeneratur. Renes ab in-
teriori parte caui sunt, exteriore uero gibbosi quæ si ex pluribus renibus contexti, bubu-
lis similes, suis & ceteris pecoribus rotundi, lumbis colligantur neruis. Nec ab re dex-
ter sinistro rene altior collocatus est, iecoris in dextra parte à natura constitutis ratione,
cum quo & uena grandi breuiore meatu cōmittitur: quo facilius humor attrahitur: in si-
nistra uero parte ubi lien inferius positus est, longiori tractu altera uena cōmittitur, cum
quo uena superior emulgens ē diuerso longiori tractu copulatur, naturalis enim eorū
membrorū habitudo calida est, omnes fere uirtutes continēs, quæ si infirmantur sangui-
nolenta demittitur urina: nec renes alimentū capiunt. Nā si nō attrahunt, parū liquidi ex
crementi in uesicā delabitur: contrā uero cum nimis attrahunt, urina cum quadā fluida-
te pinguedine excernitur: quæ in uenis progeneratur, ex humoribus intus liquefactis,
ea à renibus calidioribus attrahitur, qui cum in suo temperamento fuerint, nihil præter
urinam contrahunt. At cum ex imbecillitate nihil aut parum attrahunt, aut ad cauum
humor funditur, aut per corporis uenas distribuitur, unde hydrops, aut hypoplasia, A-
uerroë autore, sequitur. B diuerso cum ualidior attrahit, urinae profluvium oritur, dia-
betica passio dicitur à Paulo, uel diaplacosis, hoc est siticulosa: in eo affectu nec retinēdi,
nec digerēdi uis cōstat, unde urina aquosa, & incōcocta effusim demittitur, nam eodē
Auerroë autore, pro imbecillitate retinēdi attrahendi potētia robustior redditur: ea
enim inuidia nō est, sed de sociā uirtute anxia languente, plurimum attrahendo o-
pem ferre conatur, ut & mora effici non potest, officij continuata sedulitate, occasiōē
praestet,

Renū officium.

Renum consis-
titio.Quare renum
dexter sinistro
altior.Attrahendi po-
tētia.

prester, alioqui renes sine alimento facile tabescerent. At expellendi quoque uis in ijs in summa, sicut & uesica sibi subiecta oppilationibus continuis laceffitur.

Renum mala,

Cap. I.

Renes quoque uarijs ac acutis morbis periclitantur, qui ubi affecti sunt, hepaticos & hydropicos interdum efficiunt, in communi nephritis morbus dicitur, unde nephriticus, ij abscessus, calculos arenas que patiuntur, in quibus & pili generantur, ex quibus cum urina profluunt. At plus iusto inflammantur, consumuntur, & infirmantur, cum urina cruenta deijcitur, supprimitur, unde urinae tormina, angustia, difficultates, stillicidia que sequuntur: Nimum interdum fluit, quae diabetes & incontinentia dicitur, quosdam aciore ui mordet urina ingenti cruciatu. Interdum toruolior, crassa, ac grauiter olens demittitur. Venam in renibus rumpi facile est, Galeno autore, sanguinis copia, ex ictu interdum.

De renum pinguedine, ex Aristotele,

Cap. II.

Percolantur (ut dictum est) per renum corpus humores, plurimum enim cauum illud subeunt, unde renes omnium maxime uiscerum lotij, sedum odorem reddunt. Pingue praeterea plenius renes ambit, quam reliqua uiscera, quod & necessario fieri uideamus, cum excrementum per renes transmissum coletur: quantum enim relinquitur sanguinis puri, facile concoqui potest, finis autem probae coctionis sanguineae adeps in homine est, seuum in cornigeris, ut enim, inquit Aristoteles, in combustis siccis uelut cinere aliquid ignis relinquitur, sic in calidis humidis, nonnihil caloris qui effecerit, relinquitur, quo fit ut pingue leue sit, et humoribus resideat, atque fluat. Non intra, inquit, ipsos renes, quoniam densa huius uisceris materia sit, sed circum renes est, siue adeps siue seuum fuerit, nam salutis causa renes calidi sunt, etiam enim pelui sine ultimo loco, calore desiderant ampliore, tergum enim carnosum est, propterea uice carnis adipe renes obsepti sunt. Quin etiam humorem melius discernunt, & sua pinguedine concoquunt, pingue omne calidum est, calor autem concoquit, renes ijs de causis pingui nutriuntur. Dexter omnibus minus pinguis, quod natura dexterae partis siccior est, & mobilior, motus autem contrarius est, liquat enim pinguedinem, & consumit, quo fit ut in dextero aliquid deesse uideatur. Hominibus qui uitio renum laborant, quanquam pinguedine iuuat, tamen si pinguiore efficiuntur, dolores profecto accidunt letales, humore spiritus que incluso celeriter praesideratione intereunt, namque per uenam ahortam & maiorem statim uitium ad cordis sedem transfunditur, meatus enim ex ijs uenis ad renes continui protenduntur. Hec Aristoteles de renum pinguedine.

Fadus odor renum unde.

Obest renum morbi pericula lesiores.

De ijs que renibus accedunt, ex Galeno,

Cap. III.

Renibus annectuntur uenae illae exangues, Galenus poros siue meatus ureteres uocat, praedongos, robustiores, qui ad uesicam feruntur. Ex ijs dexterae iocinori deo breui emulgente uena, committitur ut interdum sese contingant, sinister uero alter uena emulgente uenae maiori longiori spacio copulatur, arteriae quoque gradatim huc uadunt, cum tenuissimis nervulis adalligantur, ea enim arteriarum amplitudo non solum spiritum ad renes fundunt, sed pro generatione, & spiritum & materiam (ut dicemus) subministrant, nam in cauum usque membri transigunt, propterea uasorum magnitudo necessaria uisa est: & aliud praeterquam ad excrementi liquidi officium suppetere renes uiderentur. Nec ijs solum modo uenas a bile flaua & serescitare repurgant, alioquin parui renes exiguis indigerent arterijs, quas a natura magnitudinis iecoris haud dubio negatas asseuerant anatomices peritissimi: unde quidam incassum, autor e Asclepiade, naturam elaborasse arteriarum huiusmodi amplitudinem arbitrantur. At Erasistratum naturam commendantem, sed de ratione magnitudinis causam praeteruentem, demonstrat Galenus. Copiosam enim renes excrementi liquidi materiam attrahunt, & in uesicae conueptaculum ueluti in subiectam peluim excernunt per illos exangues meatus. Sed quibuscum exactius serositas illa educitur, quandoquidem in quibusdam emissio a uena braehij sanguine, nihil interdum humiditatis seceratur in uase, aliquibus exiguus conglobatus sanguis circumfusa serosioris copia cernitur. Nam plurimum cum urina flauae bilis trahitur, & emittitur, & in cauum quoque sanguinis illa parua portio penetrat, quae

in uesica excernitur.

Magnitudo uasorum in renibus causa.

L in totam

in totam renum substantiam diffeminatur: ut inde sine uenarum officio alimentum capiant: ne cum urina renui humore interfluat sanguis, sicuti anedicta bilis tenuissima, spissam membrorum densitatem natura constituit, nec uenarum discursu sicuti in liene opus fuit, qui materiam inter se uenis suis operosius digerit & suscipit.

De renum calidis distemperantibus, & de uicis eorum.

Cap. IIII.

Vener importuna rebus, obest.

Renes, sicuti reliqua membra, prauam quoque contrahunt habitudinē, simplicem uel compositam, uel materiale. Ex remotionibus causis salacitas, uenus que importuna plurimum afficit, subscribit & supinus accubitus. Natura calidos renes prompta indicat libido, mordax urina, & rubicunda, & in diuturnitate affectus membra macie conficiuntur, humidum enim naturalem dissoluit, & attrahunt, uirium auger plumea culcitra & mollis, quales nunc ex cytho facere consueper hodierni mores: & circa spinam calidiora indumenta, unde de facili inflammationibus tentari ea membra uidentur, nam & calidos subinde humores contrahunt. Calidiores præterea renes sicculosos homines efficiunt, trahunt enim à jecore, id uero à stomacho, ij neque frigide potu frequenti haustu refrigerari possunt, quandoquidē ad ea remotiora membra non facile remedia penetrant, aut contraria infestant. De quorundam prodigioso uini potu (Galenus autor est) ex earum partium continuo seruire, integras uiti amphoras breui horarum spacio plures haurire ad ostentationem usi sunt, & pro potus portione supra modum urinantes, uelocissimo renum officio, qui subito & continuante motu de humoribus discrimen agunt. Apud nostros Tricongius Mediolanensis (ut Plinius scribit) tribus congijs, unde cognomen illi fuit, epotis uno impetu spectante miraculi gratia Tiberio principe. Ferunt & L. Pisonem urbis Romæ curatorem biduo duabusque noctibus per potationem continuasse apud ipsam tam principem: nanque eodem autore & hæc necessitas uitium comitatur, ut bibendi cōsuetudo augeat audacitatem. Scitum quē est Scytharum legati, quanto plus biberint, tanto magis si ire Parthos. Calide uero habitudinis sanguine notas ostendunt, urina purpurea, crassa ac puluerulenta, renum & lumborum grauis dolor, et omnium membrorum ferē immodicus calor, uenæ turgidæ, ac præsertim quæ supra talum sunt. His potis fauent, ætas, habitudo, ac præcedens dicta. At si biliosa fuerit materia, urina tenuis & flaua cernitur, interdum crassior, si lutea bilis in causa fuerit, in qua & quedam capillamenta conspiciamus, uel in imo uitro addunt & in imis renibus inflammationes sentiri.

Frigide habitudine nocet.

Cap. V.

Si frigidi renes sunt, alba urina & aquosa redditur, pallor faciem occupat, sine ueneris desiderio uiuunt, in ima que renum parte frigiditas sentitur, quam calida indumenta iuuant. Cui picuix uero dominio, decolor urina, sed turbulenta ac crassa cernitur, in qua capillamenta alba subsidunt, tum frigidi renes ac graues sentiuntur. At ex atra bili tenuis urina emittitur, uel liuida, spumans, interdū glauca & crassa pro humoris qualitate, cum quadam circa lumbos grauitate: crura stupent, si ambo renes afficiuntur, aut alterum ab ea parte qua dolor incumbit. In summa, renum uitia in senibus difficulter sanantur, ostendit enim (inquit Galenus) operis membrorum sedulitas, ac confluens humores, uana que præstituta auxilia. Nunquam, inquit, uidimus à quinquagesimo ætatis anno senem nephreticum conualuisse.

Curationis nephreticorum.

Cap. VI.

Si calculi signa non sunt, nec colici nocte, nulla que præterea in renibus grauitas affuerit, nihilominus grauissimi in renibus dolores torquent, tum ij inclusio spiritus distenduntur, nam subito oriuntur, præsertim si calidis fomentis dolor remittitur, nam & interdum locum mutat. Leuat alui decoctio, uel uentris flatus emissus. Conquiescere oportet prius nec corpus inclinare, molliter cubare iuuat, alium medicamento, aut iniectionis infusionibus mollire prodest. Inedia iuuat, uel tenuissimæ materie cibis, qui flatum discutiat inclusum, ex quo cymini uel anisi adiecto, ut anethi, uinum tenue, austerum efficaciter bibitur. Tum cataplasmata ex cymini uel anethi decocto imponuntur, uel rutæ seminis. Veteres medici ius brassicæ in potu dabant, uel semen apij, uel anisi decoctum. Doloribus succurrit nardus gallica ex uino uel aqua, amygdalæ amaræ uel eorum oleum.

Arenibus

Renum uicia in senibus curantur difficilis.

Dolor renum et flatus.

Artribus dolorem trahit crethmi præcipuus usus folio uel caule, lac bubulum renibus ulehabetur. In renum dolore leporis renes iuuant cominanducati, uel crudi deuorantur, illinunt oui luteum, forbetur que crudum ius gallinaceum prodest, addito apio, uel anetho. Infunditur nîtrum ex herbe decocto, quæ centum capita dicitur, siue cæsurea, uel ex aqua mulla semen pastinacæ erraticæ ex eadem aqua mulla. Ruta cum sicu decocta ad dimidias partes ex uino, & cruda, uel decocta conditaue medetur.

Ex calida causa curaciones,

Cap. VII.

In eo affectu motiones obesse non dubitamus & equo uehi: molli cymba nō nocet. Inflammat calidum cubile, ac thalamus, indumenta que corporis calida, obest fames, sitis que, & quicquid urinam ciet calidæ naturæ, & quæq; uenerem excitant. Pisces iuant, & in gelu cocta animalium extrema. Ex oleribus lactuca, seris, & cucurbita, ac cucumis. Ex animalibus lac asininum, & caprinum potum iuuat, aut bubuli, dēmpco butyro. Sed calculorum iniuria caetero, tum enim ius ciceris atrī datur. cum frigidis seminibus. Inter portiones maturis damus quæ frigide sunt, et aquam infundimus cum oleo cucurbitino, & similia: illinunt idem oleum cum camphoræ modico.

Ad frigide cause uicia,

Cap. VIII.

In eo uitio aër calidus ac temperatus, corporis motus iuuat, tum & in molli pluma soporū ducere conuenit, uel supinis, & antedicta uestimenta subueniunt, quæ prioribus causis inimica sunt, nam & edulia aromate condita profunt, quale est cinnamomū & galanga. Perdices & phasiani per se sine aromate utiliter comeduntur, pulli que columbacei, turturæ, & auicula alaudæ dicte, peculiariter dantur. Ex hortensibus apium, anethum, petroselinū, daucum, pastinaca, maiorana, ocyum, mētha, saluia, staphylinos, prodesse compertum est, Galeno autore, brassicæ cymas coctas & expressas cum salis coquo, nouenis diebus à ieiuniis commanducas, ita uicia renum sanari miro auxilio. Auellanas quoque nuces ac passulam, carycas, pineas nuces, & pistacia, amygdalasq; amaras prodesse non dubium est. Obest crapula, ac uenus ipsa. Efficacissime olea calefacta infunduntur, cum adipe gallinaceo, aut butyrum bubuli, uel sesaminum oleum, foenugraci decoctū uel anethi, ius capitis arietini, uel pulli columbacei. Peculiariter prodest & ciceri caudæ arietinæ pinguedo si infunditur, renes enim excalefacit, & corroborat. Illinunt uero extrinsecus uulpinus adeps, aut lupinus, oleum laureum, uel coctum, iuncte foliorum decoctū ex uino imponitur. In mixturis cyminum efficaciter admiscetur. At si uitium ex frigida fuerit materia, ea prius digerenda est, mox perpurganda, nam & in diuersa trahi debet, si multa sit: postremo quæ urinam ciunt damus, nam reliquias humorum ducunt, ieiuniis mane ea dari conuenit, si uehementiora sunt, reliquæ uel in cibis dantur, quales cappares sunt, Galeno demonstrante.

*Renum offensio
ex frigida materia:*

De renum sicciitate,

Cap. IX.

Assiunt renes, ita ut tæbe quadam consiciantur, synectides enim pati dicuntur, si pramodum enim extenuantur, nam & id pingue quod ambit, renes primum colligantur ex habitudine cum plurimum calidiore, qua membra consumuntur, quæ tandem ad summam frigiditatem perducit. Ingēs præterea frigiditas eorum membrorum membra pariter consumit, digestionē sublata. Id euenire tradunt uenere cōsumptis, aut post longam diuturnam, quæ diabeticam dispositionem. Huius morbi nōne sunt, totius corporis macies, urina multa, alba ac frequens. Demoritur præterea uenus, in lumbis & ilibus, & imbecillitas, & dolor est: caput & oculorum acies afficitur. Hos nephreticos quæ bene alunt, bene sustinent.

Sicciitatem renum signa.

De eorum curatione,

Cap. X.

Deleta ex loci temperie querenda est, uerum leuiter humecta iuuat. Ira, moeror procul esse debent: sed ocia cum somno, & molli pluma conueniunt, non supinis tamen. Exiccantia damnantur, salia ac acuta, acetosa, uel austera. Vinum uetus obest: sitis præterea & fames inimica est, sicut & omnis deiectio: exercitatio omnis pestifera est, & equitatio in primis. Quæ hæcicis & tæbe confectis ijs conueniunt, quoniam corpora replent, iuuant quotidiano usu gallinæ pingues, capla, agnina caro pinguis, ac hædina, uittulina: ue ab ubere pinguis, gallinacea item locinora, oua recentia, non hypenemia dicta,

L 2 testesq;

testes que gallinacci, si haberi possunt, iuscula pingua adipe gallinaceo, aut uirulino pingui reddi debent, aut anserino adipe recenti. Vitio caloris lac recens adiecto saccharo albo efficaciter bibitur, in esculentis lac feminis papaueris albi commodatissimum est: uel semen cucurbitinum, aut cucumerinum, uel melopeponis. At in frigida causa que urinam ciunt, temperate tamen caliditatis danda sunt, si uero materia ad renes effunditur, aromata pariter astringentia in ferculis imponenda sunt, nam calorem excitant & confortant: laudatur panis recens calidus, ius ciceris attri-plebs iure fabarum uel fasicolorum uti potest. In secunda mensa salutares sunt nuges suglandes, auellane, pinex, amygdalz, ac plustacia saccharo albo inuoluta. Edulia ex bubulo lacte, uel lac per se decoctum saccharo albo iniecto, iuuant renes in obsonijs coniecto aromate, quale est cinnamomum, & galanga, nam & in alijs elcīs commiscetur utiliter. Quidam hœdorum & arietum capita, aut testudines, cochleas que terrestres in aqua concoquunt ad tertias, & spongijs renes & lumbos sepius fouent, nam & dolori propitiū est. Sed & id utiliter inungitur glutinis gusfmi arabici, tragacanthi feminis, althææ, feminis coronel, feminis lini, radice althææ decoctæ ex aqua addito hordeo, passula que, ex omnibus lenra uisceritas colligitur, cui addimus olei uisplacæ, rosacæ, cucurbitini, amygdalini ana ʒ. i. s. adipis gallinacæ, sanguinis testudinis, æxingiæ recentis, butyri bubuli ana ʒ. i. lenra stama componuntur. Quidam fummaris mire congruere tradunt, quæ genituram augent, quæ hecicis, & atrophie conuenire demonstrant autores. Ex profusioe urinx cōsumptis, infunditur ius attricicis cum seuo caprino, ac medulla ouill, uel cum testibus arietum unā decoctis cum butyro & lacte, addunt alijs pinguedinis caude uertecinx. Aliter ex ariditatis causa, uel frigore, infundimus fœnugreci, anethini que decoctū cum uaccino seuo, cum nucum cleo uel amygdalino amaro: per se enim mire iuuat oleum nucum suglandium, siue bibitur, siue infunditur. Ex ardore inflāmanre, posana cum oleo cucurbitino infunditur ualidius. Lac quoque recens infusum miro modo eximie utile est.

De renum imbecillitate.

Cap. XL.

Quibus causis
nephretici sūt.

Cum renes ægrè digerunt, aut laxi non retinent, nephreticos faciunt: id peculiare senibus uitium est, uel macie cōfectis. In spina quoque percussis id malum contingit, aut longis diuturnis que equitationibus, uel lassitudine quamlibet perniciofa, nimia item uenere defatigatis. Nam & urinx profusio laxos & infirmos reddit renes. Nam & pinguedo eorum, ac substantiam ipsam exinaniant. Amplitudo præterea uenarum emungentium infirmat renes, Galeno & Oribasio testibus. Imbecillitas ipsa, quo quidem uetustior est, eo difficilior habetur, unde serositatem illam inualide cōficiunt, ac sanguinem non separant. Afficiuntur itēm renes alio uitio, nam expultrix potentia subacta urinam non emittit, sed retinet, ac unā ceteros ad eos fluentes humores. Notis deprehendimus tales affectiones, nam si loturæ carnis similis est urina, imbecillitatem indicat renum, sicuti de iecore dictum est. Urina modica extenuatos & constrictos renes ostendit. Meatuum uero amplitudinem faciei pallor, ac corporis macies præ se fert, membra enim urinx fluere consumuntur, & urina multa cruenta cum crassis autem humoribus effluit: quandoquidem renes nullum contrahunt alimentum, tum nec ullus adest dolor, Oribasio autore: Intercedit itēm & aliud uitium, nam renum substantia siue caro que alioquin solida est, mollior fieri solet. In eo quoque affectu cibi adest tædium, ueniet & ilia dolent, crura que languent, in imā urinx parte sanguis subsidet, & in summo ueluti spuma maris innatat: in iecoris uero & uenarum imbecillitate urina (ut sepe dictum est) lotura carnis similis emittitur, uerum interdum urina cruenta cum superfluenta materia excernitur, unde corpus opifero auxilio leuari sentitur ex quo et animi sequitur congrua tranquillitas: nec ob id membra macie consumuntur, sicuti & hamorrhoidarū sepe hauid inuesti profusio. At cum urina crassa emittitur, quæ exinde lymphida redditur, renum inconcoctionem significat.

Curesiones.

Cap. XL.

Cum ex praua malum fuerit habitudine, contrarijs occurrimus qualitatibus: si uero cum materia ea prius digeri, innox detrahi debet, aut uomitu, aut alui deiectione. At ubi extenuati renes uidebuntur, iam remedia paulo ante descripta sunt. Ex uenarum u-

rum uero emungentium laxamento, diabeticis auxilijs propitium est occurrere, paulo tamen magis exsiccantibus, unde cubiculi facies in orientem aut aquilonem uergere debet, & de prouincie statu par ratio quærenda est, calida & humida regio nocentior habetur, in qua longiores somni secuta, que oia salutaria sunt, & lauacro duntaxat styptici, cotinuari iuvat, & astringentibus quoque cibis glutinosis, que uesci conuenit, qualis est si maligine purus panis, sine multo fermento subactus: in cibarijs oryza memorabilis usus est, uel erate nostra, panicum, milium, lens, faba, alica, psilana, polenta ante dicta, triticum, & farinacea esculenta conueniunt, in obsonijs suilla caro, hœdina, uirulina, uaccina caro, ex aceto uel myrto cœdita prodest, pedes, intestina, ac pilcium ferè omnia genera, uel gelu astricta, oua præterea forbilia uel plebi utilia sunt, nobilibus turdi, coturnices, palumbes, que myrto conditæ mire eximie utiles sunt: secunda demum mensa mala cydonia, melpa, pira, forba, corna, castanex, nuces iuglandes, palmule uix maturæ, siliquæ, ac ijs similia suauiter offeruntur. Inter olera plantaginis falciculus indinus ut pariter cum iure effrueat, medetur: acetosa trè uel portulaca, quæ in umbra ad usum, p hyemè in ollis seruatur, ex aceto, uel mali punici succo, uel uix acerbæ uinò, mala præterea medica et quæ arantia uel limones uocamus, optima sunt: minus tamen acerbæ ea omnia pro stomachi infirmi ratione, pro eo, quæ facilius digeruntur, dari debent in clinante symptomate, quæ renes exinde defectos recreent, & pinguiiores faciant, studiosius subministramus, quale est lac ouillum, quo defecta corpora faciliè implentur, idem præstat alinum uel camelinum, nam renes firmant efficaciter, & meatus laxos astringunt. Orisallus quæ sari guinis profluumum sistunt, addi iubet. Mire medetur acerbis uiscula sapa uel defrutum, aut uinum nigrum subausterum, quale in Parauino agro, marcionem dictum, non ex toto solibus concoctum, sed parum immaturum. In uniuersum uitanda sunt, quæ urinam maxime cient: Inter emplastra ac unguenta salutaria sunt, quæ in stomachi & iocinoris infirmitatibus dicta sunt, uel cum hordeacea farina, cum palmulis immatris, & acacia, aceto adiecto, ita ut styptica & refrigerantia sint. Succus præterea hypocythidis additur cum uinò acerbò siue pontico decoctus, iuuat aqua coelestis pota, uel fontana ferro candente sæpius extincto, laxos enim meatus & renes firmat. Verù si affectus est reciditius fuerit, instatque profluuio sanguinis, uenam utiliter secabis, & si ex improuiso malum oritur, forte à missione abstinere, ne uires intempestiue demas.

*Auxilia idem
uicis exoptata
sunt in illis effe-
ctis.*

*Lactis usus in
renum morbis.*

De renum doloribus & de causis.

Cap. XIII.

DO, ent adeò renes, ut interdum exitaliter hominem torqueant, male habitudinis causa, aut ictu uel lapsu uel uulnere, aut incluso spiritu, aut innato calculo, uel harenis aggeratis, aut abscessu. Addit Galenus ex superfluentibus quandoque fieri humores oppilando siue calidis siue frigidis. Excruciat mirum in modum crassa intus collecta materia, unde periodicus dolor oritur, consuente alia materia, sæpe quæ idem repetit, cruciatus, interdum ex eadem causa continuat imparibilis: Qui per idia ad uescicam, & testes, supremum, que penem, ac inam spinam, ubi sacrum os habetur, pertinet. Nam renes, eorum, que meatus facile obstruuntur, attractis crassis in sese humoribus. Ex renum doloribus continuis stomachi & iccoris imbecillitas, cibitæ diu, nauſea, que, ac uomitus sequuntur.

*Oppilationi re-
nes obnoxij.*

Signa cuiusque cause.

Cap. XIII.

SI ex oppilatione uitium fuerit, periodicus dolor erit, qui sæpius repetitum & urina statim supprimitur, quæ cum meatus aperiuntur, multa nigra, arenosa, uarijs humoribus mixtis emittitur. At cum urina cyanea emittitur, tum aut caloris uehementiam, aut defectum ostendit, quandoquidem sanguis intra renes, neque uinitur, neque similis fit, uel interdum uinitur, unde cyaneus ille color exit. Accedit & renum siccitas quædã qua sanguinem in sese non immutat, unde uix ea membra coalescunt, & sanguinem ipsum in albam substantiã male uertunt, unde adustior redditur, et cyaneo quoque colore inficitur urina: Ea siccitas ex uentris & musculorum tensione deprehenditur, & uniuersa corporis habitudine macie conficitur. In summa urina arenosa, cyanea spissior, turbulenta, sedimine ueluti granuloso, renum imbecillitatem ostendit & imminentem calculum: rufas uero malum protrahi, limosa cum uarijs humoribus augeri in dies dolorè significat.

*Cyanei coloris
urina.*

Paulus Aegineta inquit, nephreticis & iliacis communes notas uideri, initio uentrem si
 4. colicis. sti, summos cruciatus sentiri, cibi uedum, sine concoctione, peculiariter & iliacis eadem ef-
 3. fe, uerum diuturniora inueniri. Ex colicis in dextris cum plurimum ilibus uexari, & ad
 stomachum pertinere, & iecur & lienem, & aluum prius supprimi, ut ne statum qui-
 dem per inferna transmittat, & si reddere aluum cogimus, quod excernitur, uentriculum
 est, bubulo simile, uel uitrum emittitur phlegma, urina' que alba cernitur. At ex renum
 causis, acutus haeret dolor paxilli adacti uicem referens, ac eiusdem partis ubi infixus do-
 lor est, testem dolere, ac coxendicem torpescere facit. Aluus quoque raia est, minus as-
 tra. Clysteribus iniectis cum crepitu biliosa excrementa educuntur, cum urinae exigua,
 arenosa, ac urinarum mensus prurrit. Hæc sunt renum & calculorum (ut inquit) indicia in
 uiris: pueris in uesica potius calculi oriri consueuerunt, horum autem signa sunt, urinae
 cruditas & albedo, cum arenoso sedimento: his intenditur exiguum inguem, ac prurit,
 urina' que destillat, uel agre locum it, hæc Paulus. Si dolor præterea extrinsecus & circa
 spinæ uertebrae infedit, extrinsecus quoque oriri apostema demonstrat. Contra, si uis-
 secus in renibus collectiones fieri haud dubium est, acutus enim dolor ex acuto duntaxat
 humore progeneratur. Ex incluso quoque spiritu abscessus sunt, ex dolore enim
 acuti humores de facili ad membra dolentia trahuntur. Nephreticos tradit Hippocrates
 in senibus non sanari, ex ulceribus præsertim: ex superfluentibus humoribus dolores de-
 iectionibus uel cataplasmatibus non sanari, quos uomitiones efficaciter finiunt.

Calculorum
 signa.

Circa renem,

Cap. XV.

SI ex humoribus oppilantibus uitium fuerit, si extrahendi, distrahendi que sunt, si flue-
 re non desinit, iuuat, si opus est, sanguinis missio, uomitus ac deiectiones profundi & mo-
 dice aperientia. Nephreticis hæmorrhoides si sponte fluunt, in bonum cedunt, autore Hip-
 pocrate, ex melancholicis & adultis præsertim humoribus: iuuant uel si euocantur, de-
 mum diureticis opus est, que materiam ex toto per urinas deturbent: ea enim ante deie-
 ctiones, diuersiones que ominino damnantur, importune enim materiam ad urinae me-
 tus locum que doloris secum contrahunt, initio præsertim morbi, ob id necesse est per-
 perigatum reddi corpus. Quæque urinam ciunt, in ueterum doloribus congruere uiden-
 tur, siue calida semina fuerint, siue frigida. Nephreticis omnibus, aluum infusione mol-
 lire, aut leuiter ducere in primis prodest. Ex humore calido cucurbitulae renibus impa-
 ctæ, & scalpello concisæ efficaciter conueniunt. Mox in emplastri modum id imponitur.
 Oui candidum adiecta sandalorum farina, lactuce, portulacæque semine contuso, foenicu-
 græci que farina, & serici stippa cruda ac canabina, studiose & bene concisa, permane-
 re tam diu debent, donec per se cadant: cum enim & dolorem leuari dicunt. Ex humore
 uero frigido eadem cucurbitula sine ferro profunt, exinde mel decoctum despumatumque
 & calidum illinitur, iniectione seminis foeniculi puluere, apij, dauci, carui, petroselinij, semine
 niso, addito zingibere, spica, thure, mastiche & absinthij tenui farina, superimposita ead-
 dem serica & canabina stippa, quo dictum est modo. In calida causa mitigatorium fo-
 mentum id probatur, floris chamomilæ, uiolæ, meliloti, nymphae, rosæ aridæ & seminis
 lini. At frigidam causam fouentis, chamomilæ, meliloti, anethi, stoechadæ, inde, foenicu-
 græci, ac lini semine. Emplastra quoque salutaria componuntur in calido affectu, id ha-
 betur, seminis papaueris albi, & calicum eiusdem, sandalorum, rosarum, coriandri prepara-
 ti ana ʒ. i. farinæ hordei ʒ. i. cum psyllij lenita mucilagine, seminis que lini, ac foenicu-
 græci cum rosaceo, & aceti exiguo. In frigido uero id emplastrum laudatur, myrrhæ, thuris ana ʒ. ʒ.
 seselis, schœnoanthi ana ʒ. ʒ. farinæ foenicu-
 græci, seminis lini ana ʒ. i. s. floris chamomilæ, me-
 liloti, seminis anethi, iridis ana ʒ. ʒ. s. olei chamomilæ, cicini ana quantum opus sit. Oleum
 per se & cinnamomo illinitur efficacissime; decoctum radicis uel seminis pœonix in uino
 potum iuuat, aut è radice graminis. Verum pro tormentis renum impatibilibus stupefa-
 cientia anodina pro tempore damus, quale est philonium romanum, & similia, nam se-
 dento dolore, eadem remedia repetenda sunt. Si anodina stupefacientia metum aliquando
 afferunt, quod calorem natium opprimant, eum balsamus & myrrha reuocant & ex-
 citant: tum enim & balneum damnatur, nam humores præcipientes facit. Peculiarem uim
 ad ea tormenta habere dicuntur uulpes et lepores commendantur, quantum adipe inter
 unguenta

Que post an-
 dide sunt.

unguenta ununtur. Ex uentoso dolore ami g. . . ex uino potz medentur, aut betonica cū mulla, uel cum diureticorū decocto; prodest & urtica semen uel in causa frigida, oleum item amygdalinū, amarum, uel caryum stilluntur, cinnamomū quoque, schœnoanthis, galanga, peculiariter medentur, & schœnoanthos drachmarū mium pondere, uel ballamum eodem pondere sumptū iuuat renum dolorem ac uesciz, cicenis atrius cum radice apij, ac peroselinū, uel fœniculū, addito amygdalino oleo, meatūs enim aperit, & crassos humores euocat. Idem prestat asparagi radices & seminis decoctum, erinacei ca roinuerata & trita cum mulla pota renum dolori medetur, et in somnō mingentibus. Ex calculis cruciatibus medetur oleum amygdalinum amarum, in quo emorui fuerint scorpiones, si illinitur, caprinum simum, ut scribunt, cum uino seruefactum & altum do loni subuenit. uatrachion renibus & uesciz prodesse aiunt, alarum renes & uesciam fir mation quoquo modo sumpta & impolita iuuat. Passula commanducata ex Diosco ride, renibus prodest, ac uesciz: Turdus, ut Plinius tradit, depasta myrti semina, renibus prodest, & acori quoque radix sumpta, nephreticos sanat, iupcus quadratus cum gra mine & apij semine medetur. Folia item brassicæ in uino cocta & impolita. Nuces pi nez commanducare crassos & renibus humores detrahunt, ac uesciz. Ex antiquis sim plicium aliz facultates, cichorium renibus prodest, callitrichon, scandix uel eius succus, uel caulalis, uua passa exemptis acinis, alba utilior, lens cocta cū polenta imponitur, col lectam enim & pence nuci nucleū, portulacæ succus, addito euameris semine, harun do in Media Syriaqz nascens duobus obolis pota, plantago, betonica, alum quoque po tum, radice trita, & in uino decocta aliquando superlinitur. Cordyle semen filis dicitur, & radix & succus trinis obolis haustus renes sanat, & hici ficæ & imposine & cōman ducate profunt. Theræe uria renū dissoluunt. Ex frigida uero materia anisum aqua po nim subuenit doloribus, hippomarathri radix cum pitana sumpta, siue decocto succo, siue semine sumpta, nardus gallica, in uino uel ex aqua succurrit. Anticellū, a. onochel on in aqua mulla datur, si febris sit, sin aliter ex uino bibatur. Thus terre peculiariter uti le est, nam & decocta cū farina hordeacea imponitur. Radix peucedani decocta, in do lore sulphur cum adipe imponitur. Radix & semen symnij datur in potu.

Dolorib. ex cala culis que exis luntur.

apigij

m. d. h. u. g. i. u. a. n. t. i. c. e. l. l. u. m.

De renum abscessu.

Cap. XVI.

Suppurant renes sicuti & alia iam dicta membra, ex dolore ingenti, casu ex alto, ex distu, aut thoracis astringentis incommodo, duro que incubitu, ex cibo crasse mare rit, pisce, legumine, aut alio sape commanducato uel raphano uel similibus acrimoniis. Quisdam assumpto in quotidiano cibo alio urinam cruentam emixerunt: ex lapidis quoque scabri iniuria exculceratis suppurant renes: sepalsum tamen renum uel attra ctione contingit nimia, sanguinis quoque uitio exundantis, aut nimium feruentis con tingit, quo renes inflammantur. Impetu nanque decurrentis cum urina humoris quum plurimum oritur, ocyus que cum urina meatūs obfessi sunt. Ex crasso igitur sanguine uel bilioso, aut bile per se flaua, aut ceteris humoribus, sed raro id uitium euenit. Vnde abscessus aut magni sunt, aut parui, quidam superiora, aut inferiora, aut gibbum, aut interiora renū obfident. Itaque rupto pore ad uesciam materia putris innocentior fluit uel per uenas emingentes fustum ad iecur repetit, ad mentericas uenas ad intestina delabitur, que perniciosa est. At teterrima est que rupto apostemate uenis causi com plet; que effici nisi perforato tiente non potest. Renum preterea apostematata in cal culos sape mutantur, aut duricie iniuncta interdum tenentur: raro delirescunt, & ad uiua permutantur membra.

Quibus ex cau sa suppurant re nes.

De coctis renū abscessu renū.

Cap. XVII.

Dolor indistat, ac frigus initio plurimum a tergo cum continuata febris, inordinata corpus & procurrat, nā & summus prœnis dolor est, supinis ferè nullus, ueluti per pendiculo grauius pendente, & collectione in alterutro rene facta, cum in contrarium laus incubuerit æger, dolore torquetur ingenti: plurimum excruciat, quum sub tuni ca renum fuerit tumor, uel tincta nervos quibus alligantur, ac suspenduntur: & in qua cunque parte confederit, nec stare, nec ambulare potest æger, maximo eructatu affligi tur, cū tussis ac sternutamentis quatitur, cum enim cōcutiuntur. Alius preterea subfistit,

Renū absces su in calculos mutari. & al percurrat.

*Magna in uero-
que rent aposte-
ma.*

sed urina frequenter destillat. Cum malum in suo fuerit vigore ex calida praesertim materia, febris ardor aderit. In frigido uero abscessu ante tamen collectionem periodica apparebit. At si geminos renes ingens apostema occupauerit, licet ex frigida materia fuerit, continuata febris xgrum laborare necesse est, alioquin erraticè aderunt, quæ incerto temporis spacio redire solent cum rigore aut horripilatione: in quibus pulsus ad intima (in cæteris febribus contingit periodicis) non reuocatus descendit, sed semper foris pulsatur, & corpus subinde inflammatur, ac rursus incerta instat horripilatione: uaria enim ac incerta materia ad ea decurrit membra. Interea cum summo dolore incretiscit tumor, & extenditur membrum: tum comparitur secus, si collectio in dextro fuerit rene, mox coxa, uelica cum pene affligitur.

De curatione apostematis renum in communi.

Cap. XVIII.

** d. supina.*

LOco constituendus est xger pro humoris qualitate, sed ad temperamentum uergere debet: in quo securus sine motione esse debet: incubitus supinis gratus est, uel in latu in quo præcipue quiescit. In cibo conueniunt quæ facile concoquantur, damnantur mucosi & glutinosi succi, salsa quoque & acra, aut nimia feruentia & dulcia. In primis abstinenda iuuat, in eo affectu placet lactis usus, uel sine butyro, si morbi principium à calido fuerit, tum enim & lac acetosum medetur potius singulis diebus. Obest frigida pota mali initio, uel calida si datur. Inter utrumque tepida probatur, nec tamè languis pota. At quæ materia digerunt & deducunt, aut distrahunt, pro humorum uarietate distribuuntur, de quibus mox dicturi sumus. At in quo sanguis exundat, missio summo pere necessaria est: cum uires, ætas, ac anni tempora subseribunt, ac eorum constitutiones. Magna enim differentia est, an autumnus, an hyems sit, si aequilo an nothus perferat. Nam & si febris ardens fuerit, tum à cubito materiam demere necesse est: ab ea parte qua renis dolor affuerit. At ubi plurima fuerit repleto (quam plethoriam uocamus) à nigra uena uel cephalica prius inchoandus est, post hæc uero à poplite utiliter demitur, aut à talo. Diuretica præterea calida quæ assumuntur, improbantur. In deiectione uero uentris mordentia pharmaca nullo modo danda sunt, sed lenia duntaxat emollientia, qualis manna est syriaca, ac siliqua xgræ præ cum strychni aqua, aut lactis serum summam enim curationem complet, nam uentre ducit, abstergit, refrigerat, maturat, eluit, & membra recreat. Mulsæ quoque datur, uel quæ ex saccharo fieri solet modico. Tum & clysteres quæ emolliunt uentrem, nec renes plurimum comprimant, cæteris præferuntur. Rursus ex hordeacea præclare facere tradit, oleo addito, ac seminis lini, uel aristaltheæ radice decocto, uel similis. Alij sesamini oleum addunt, uel foenugræci decoctum ac meliori, suppresso materiam impetu, ac repurgato corpore, diuretica efficacissima sunt, si subtilis signis ac modici notæ sunt, sine crassitudine sponte quandoque per urinam fertur. At attenuantia ac aperientia aptissima sunt, si sanguinis spissa densitas affuerit, sed & modus seruandus est, nam calida sunt, & materiam attrahunt. In hac sententia Galeni uideo, qui diuretica pharmaca magnopere damnauit, quando circa renes, & uelicam, ac pudenda ipsa inflammationes oriuntur, nam uitium augent, deriuata ad eas partes materia, ob eam rationem mulsæ, aut ex saccharo aqua decocta laudatur, seruato affectus modo. At ubi humor acutus ac mordax fuerit, in sorbitionibus damus, quæ uim comprimant, & mordacitatem leniant: quod aqua perse pota facit tepens, quod resoluatur materia: quo tempore & quæ urinam ciunt, damus, quibus & suppurato apostemate uiuimus. Sed de abscessibus particularibus dicendum.

De calido renum apostemate, et de signis.

Cap. XIX.

*Renis dolor pro
pter sanguinis
excessum.*

RENUM calidi abscessus aut ex sanguine, aut ex flaua bile oriuntur. Sanguinis uisum pondus, inflammatio, sitis, febris ardens, ostendit, in qua & mens interdum commouetur, phrenum communicatione, & ad faciem & oculos notæ deferuntur uapore ad sublimia rapto, unde & anhelitus difficultas ac tibi tedium efficitur. Doler & ima spina, inquit Auerrois, ac urina una suppressitur: quidam eam plurimum profusere tradunt: idem auro & punctiones quasdam sensim exposuit, alioquin frigidum apostema diiudicandum, urina præterea fulua apparet, ac tenuis interdum percolato ob oppilationes humore, mox rubens demittitur, spississime tamè rubra cernitur spissa

spissæ densitatis, cum & uenæ turgidæ cernuntur, in exima præsertim tali parte, cum capitis dolore in priore parte, quæ bregma dicitur, siue principijs notis fauent uictus antecedens, hoc est frequens crapula. At ex flaua bilis notæ sunt renum inflammatio maior, cum punctiōe in ipsis frequēti, siccis accensa, corpus tenuē, urina citrei coloris, diætaque præcedens, qua facile bilis adaucta fuit. Euenitque ut & pinguedo in urina innatet, dissoluto à calore nimio quo inuoluuntur renes pinguedini. At exustione & interdum ex sanguine cōcocto rubens ueluti pilus tenuissimum capillamentū egreditur per urinam.

Auguria in renum abscessu,

Cap. XXI.

Note ex urina

EX igneo apostemate cum acuta febris, si delirij sequatur, nec diaphragmatis communione contingat, certa mortis præfigura est. Si uero cum humoris digestionē urina alba fuerit, cum sedimento purulento, collectiones salutariter dirumpi denunciat: si tamen mucosa perseverauit fuerit, malum præstat augurium, nam materia ad eas partes continenter confluere creditur. Rubens itaque urina in qua quod residet, digestum sit, nec duriciem, nec suppurationem minatur, sed utilem resolutionem denunciat. At cum indigestio perseverat, urina clara ac tenui fluente, aut pus, aut duriciem abscessus minatur. Salutare signum est cum febris finitur, ac reliqua diminuantur accidentia, sique urina multa sit, ac quod subsidet, concoctum sit. Quod si globosum, purulentum cum graui fuerit odore, damnatur. Ita & quæcumque tenuis fuerit demissa perseverante febris, nec accidentibus remissis exitialis habetur. In omni abscessu, extenuatur corpus in senibus præsertim, irremediabile malū est, uel si coxendices stupore sentatur. Ex diuturno apostemate macies contrahitur tabida, in qua & femora & crura dissoluantur.

Curatio in renum apostemate calido,

Cap. XXI.

Diæta talis esse debet, ut quiescere æger omnino debeat, nec iactari, aut omnino moueri inutile habetur: balneum damnatur, nec nisi finito morbo ualere dicunt, tum temperatum prodest: culcita non plumea, sed uentosa, restata, aut lana: tunc yeme substrata, ne febris magis accendatur. Iis cibus esse debet, qualem supra annotauimus, boni succi, facili concoctionis, qui parcius offerri debet. At initio morbi quæ refrigerant & discutiant, mox quæ abstergant, emolliunt, & dissoluant, in augmento & morbi uigore. At in declinatione quæ abstergant, & resoluunt sine ullo discussorio auxilio, aut mordente medicamine. Tum eadem antedicta aqua mulsa conuenit, uel ex saccharo exiguo composita. Foris initio quæ refrigerant, imponuntur lumbis. In potionibus aqua cucumis grandis rotundi datur, uel in furno decocti: aut similia refrigerantia. Imponitur cum hordeacea farina, sandali albi ac rubri, papaueris albi, intubi que succus, uel aqua cum strychno, uel cucurbitæ ramentis adiecto oleo uiolaceo. Eo modo emplastrum utile conficitur. Interim cucumeris satius interior pars uel cruda, aut cucurbitæ decocta, aut melopeponis, uel portulacæ uel eius semen drachmas duas, cum frigida potum, uel syrupum uiolaceo, ac in potu hordeaceam aquam, uel salicis damus. Iuuat lac seminis expressi melopeponis uel cucumeris, aut rotundi grandis uel cucurbitæ, nam utrinque materiam educit, ac mire refrigerat. Aliud item cataplasmatum genus efficacissimum perhibetur, habet cucurbitæ interioris, succi plantaginis, & portulacæ ana p. æquales, aceti partem unam, sandali albi & rubri farinam, pco modo & ratione quantum tibi satis uidebitur. Et si refrigerationem maiorem requiris, adde strychni, succi partem unam, unā miscetur, & in eis linæolis tepentibus insuli imponuntur uicissim, donec calorem sentiant. At in morbi acceptione althææ, ac maluz decoctum cum lini mucore, ac oleo rosaceo insunditur. Et inter cataplasmata hordeacea farina fabacea que cum uiolis imponitur, procedente morbo chamomilam addimus & althæam, exinde scœnogræci, ac seminis lini lentorem, ac oleum sesaminū demum, uel carthaminum, & similia, quale est oleum anethinum cum althæa. Vel inclinante morbo id emplastrum laudatur, ex hordei farina cum aqua mulsa, in qua scœnogræci semen cum radice lilij, anetho & althæa, ac chamomilla componuntur. At si cruciatus impatibilis magis fieret, uires proterens ægri, necesse foret papaueris calices, aut mandragoræ cortices cataplasmatum imponere mire enim iuuant. At si tumor non discutitur, atque ad octauum iam diem peruenerit, suppuratio imminet manifesta, tum grauitas ac febris in summo uersatur. Remedijs igitur maturantibus, atque aperientibus

aperientibus opus est, atque demum abstergentibus. Imponuntur itaque emplastri modo chamomila, seminis lini farina, addito fursure, & oleo sesamino. Prodest anethi & althææ ex oleo decoctum, atque ita calidum imponitur. Puls quoque ex tritici farina & que mulla unâ decocta, aut ficuum pinguium ex eadem aqua decoctum, mire epinmaturatur, & dolorem lenit. Aliud emplastrum, continet acanthi, malux, violæ ana quantum manu capi potest, ex aqua decoquuntur, mox eas conterito, & cum dialthææ unctulo, adipe q; anarino uel anserino aut gallinaceo permiscebis. Id enim mire ualet, efficacies erit, si absinthium adiectum fuerit, cum lilij coelestis radice, uel iride trita, cum chamæzefemine, quam coccognidium uocant, nostri pipér montanum appellant, uel rusticis nostris familiare. At cum maturit tumor, & collectionem fecerit. Tum uulnere cataplasma tis addes urticam, absinthiū, etiam, idem cum resina terebinthina. Addunt alij sinum columbinum, ac coccognidium siue thimelæam. At id emplastrum utile esse scribunt, nam maturat & aperit. Hordei farina, foenugreci, seminis lini, meliloti, quæ, cum althæa, uiolæ que arida, cū fici aride decocto, addito oleo uiolaceo. Si difficulter maturatur, adde sinum columbinum, ac farinam e parietibus collectam, mirifice enim iuuat, nam suppuratorium & mitigatorium est medicamentū. In potionibus uero farinæ, seminis lini puluerem, aut seminis althææ decoctum, subinde ficuum pinguium decoctum. Prodest & oleum amygdalinum uel amarum in potu, & exinde dormiāt. Prodest si interea decoctum infunditur, althææ, acanthi, meliloti, iridis, & fici aride cum sesamino oleo, nam maturant (ut dictum est) & aperiunt. In balneo quoque aquæ tepētis insidere iuuat, at lac si infunditur, & bibitur. Præterea quæ urinam ciunt, damus, qualis est acorus, & agnus, & pus, nam pariter aperiunt. Sicut schoenothos & chamapytis cum uino dulci sumpta, uel cum pulte comanuçara hordeacea, aut pilana ex mulla. Si ea non aperiunt dysteres uehementiores infunduntur efficaciter, uel adiecto tandem elleboro, in eo enim conatu sepe pus erumpit. Quidam ad saltum ægros euocant, alios quæ similes motus ut e gradibus descendant, ut spinæ uertebreis laboriose concutiant, nam & in equum suscipiant. Rupro uero apostemate pus albū & qualiter, sine odoris grauitate per urinam uulniter effunditur, finita ex toto febris. Difficilior est materia quæ per intestina & alui fertur. Rursum q; deterior (ut dictū est) quæ in cauum uentris colligitur uomica nomine. At omnium pessima uomica est, quæ extra renes non prorumpit. Ridiculum est quod eam manu aperire proficiunt. Fluente pure mulla cum semine melopeponis frequentī potu medetur, aut cucumeris semine syrupo q; uiolaceo. Tum ulcus (ut scribit Galenus) diligentiori cura atque protinus perferandū est, diuturna enim rerum ulcera difficulter implentur, ob eam rationem terram sempiam cum mulla potam frequentī haustu profuisse inuentio. Ita & de thuris polline ac siderite quam sanguinem draconis uocari ob similitudinem nonnulli scribunt cum strychni aqua, aut seris. Qui eam curationem negliger ad dies prorogant, ulcus insanabile reddunt.

De renum abscessu ex Paulo Aegineta,

Cap. XXII.

IN sessione frequēti dolores leuari tradit Aegineta. Ac cataplasmate digyreo oleo, & resina, aut liliacea farina ex melle, aut cardamomo, aut columbino fimo cum carycis. Purulenta urina emissa abscessus denunciat, & in quibus partibus ulcera esse possunt, quoniam & sine apostemate urinarij meatus exulcerātur, cum rumpuntur, aut eroduntur ex acri humore, uel calculo scabro disrumpente.

Quid Galenus de phlegmone sentiat,

Cap. XXIII.

QUONIAM de phlegmone in plerisque locis mentio habita est, de eius natura atq; origine hoc in loco, ita Galeno demonstrante, nobis referendum est. Aegrotare idem autor tradit membra, aut calorifera duntaxat discrasia, aut cum forte comprimuntur, aut utraque causa, ex qua ea dispositio sequitur, quam Græci phlegmon uocauere, inflammationis genus, quod est malicia complexionis diuersæ, musculis eueniens, ob eam, inquit rationem, quum sanguis qui in ijs habetur, exestuat, & paulatim inflammatur, uerte pariter ac arteriæ feruere incipiunt, exinde & quæ circūquaque existunt partes, necesse igitur, inquit, est, ut ad alterum res deducatur, aut uincat superfluitates, quæ in musculum effunditur, & corrumpit membri partem, quam superat: aut omnino.

Emplastrum matu-
rans & aper-
tius.

Pessima renum
uomica.

omnino uincatur, ita quod membrum, natura duce, ad naturalem redeat dispositione, iaque aut humores resoluantur, aut in collectionem transeunt. In ea enim collectionis uictoria ex dominio male complexionis membrorum actiones corrumpuntur, pro legitimo temporis spacio. At salutis & naturalis uictorie signum est, cum resoluatur materia, aut ita corrigitur, ut ad simile mutetur. Indicium est, quum dolori nullus relictus sit locus, teste Hippocrate periculisimo: Dolor, inquit, mēbris euenit, alterata membrorum dispositione, aut corrupta, uicta natura, ipsarum uictio qualitratum, aut sectione aliqua soluta, continuitate, inter quas calefcere & refrigerare, primas & potiores partes possident; reliquæ uero qualitates minus ualide dicuntur. At cum membra aliquid morder, aut pungit, aut erodit, distendit, comprimit, aut dirimit & disteminat, & conuellit, nam pati membrum necesse est. Ex eodem autore, febres ex apostemate pro uehementia causæ agentis, & pro corporis uiribus proueniunt, nam in quibusdam uehementiores sunt, in nonnullis inualide, in aliquibus non sentiuntur. Quod in renum & aliorum membrorum affectibus dicendum arbitramur.

Febri modo.

Notæ frigidi abscissus, et curationes,

Cap. XXXII.

Si pondus graue in renibus sine inflammatione fuerit, frigidum apostema indicat, Galieno auctore, tum & renes extenduntur uel frigidiore, ad munus suum minus idonei: ægro facies pallet, & cum quadam mollicie tumet; quæ & subiecta quoque afficit membra, nephriticis ijs semen genitale humidum & aquosum effluit. Ex urina inchoanti uisio alba, mox crassa, liuens, quibusdam p̄is albis discurrentibus, purulenta demum effunditur. Astipulatur antecedens hominis diæta. In curatione uero huius morbi hæc pauca summam subiungemus: materiam namque digerimus, atque detrahimus, siue crassa, siue mucosa fuerit, quam & uomitu frequenti, qui efficacissimus est, ac frequentis infusione alui distrahimus. Subinde calefacientia imponuntur, emplastris, ac inunctionibus, uel fomentis. Magnam curationis partem implent lauri folia, ac bacæ, uel oleum cum ruta, diatriza quoque illiniunt. Atque id emplastrum efficax habetur, quod ex amaraco, cymino, aniso, seseli, apij succo, anethino oleo, uituli medulla, butyro, anseris adipe, cum palmulis maturis atque carycis & diuretica item quæ celerius per urinam transeunt, damus, de quibus satis supra diximus.

Ad renum durities curationes,

Cap. XXXV.

Et si renum durities ægentimè sanantur, quæ tamen ab autoribus celebrantur, breuiter trademus. Si sanguinis primum melancholici indicium fuerit, uenam lienariam secandam ducimus. At subinde emplastra imponenda sunt qualia in icterici duricie supra diximus. Sed ea compositio mire iuuat, in qua semen marubij, semē lini, foenugræci, ac carthami, sine ulla portione, sed arida tusa deuorentur dracmarum duum pondere. Si uero urine affuerit stranguria, addes apij semen, quo facilius urina cietur. In sicca uero aluo si uelquam ægyptiam dabis. Aliud medicamen frigidæ naturæ, eiusdem tamen effectus. Seminis cucumeris facui, rotunditq; & magni, cucurbitæ, althææ, malux, liniq; drachmarum trium pondere arida dantur, delicatioribus cum uioleaceo syrupo, sed et uehemetiora interdum danda sunt, quale id quod habet bdellij, ammoniaci ana s. cum aliquo diuretica decocto, si cuius chamomilæ, tribuli aut meliloti, nam & polypodium in portionibus datur. Interea quid decoctum ueliter infunditur: Foenugræci lini que seminis mucilaginis acetabula quatuor, chamomilæ, seminis brassicæ, meliloti, anistalthææ, & furfuris decocti quantulum satis sit, prodest si sepius infundatur, nam lenis, maturat, & resoluit, & dolores mitigat. Illinuntur per se oleum costinum, aut nardinum, anethinum, chamomideum, & lauræ, uellica enim aut lana impolita, fomentum præstant ualidissimè, si calidiuscula imponantur. Faciunt & per se emplastrum efficacissimum semina lini, ac meliloti in farinam redacta cum chamomilæ flore. Valentius est quod habet bdellij, ammoniaci, sagapenij, adipis uisini leoninitq; medullæ uaccinæ, seuq; ceruini pares portiones. Nā emollimè, dissoluuntq; non minoris potestatis habetur uulgatissimè emplastrum diachydon, mixtè enim durities emollit. Probatum & quod coctum farinæ fabacæ ciceristq; passulæ, chamomilæ, meliloti farinæ ana partes æquas, cum seuo caprino & oleo chamomileo unā componuntur. Diligentiores animaduertunt, ne infusiones quæ ampliores sunt,

Renis morbi et sanguine melas cholici cura.

Emplastrum.

sunt, renum abscessus comprimant, atque cruciatus maiores inferant: cauendumque cathartica ingeras. Omnia præterea stupefacientia damnantur, præter philonium.

De renum ulceribus,

Cap. XXVI.

EXulcerantur renes, uelica, ac intermedij urinarij meatus proficilis interioribus uentis, aut percussis membris, aut intus suppurata & rupta uomica, aut lapidis scabio. si inter angustias uitio, aut humoris acriore ui mordere, uel (ut aiunt) deglutinato phlegmate, uel ad aperta iocinoꝝ uomica, cuius uirulentia renes pariter ulcera patiuntur. Ex pleuritide quoque idem euenire solet, sed rarer. Aqua quoque ex fontibus calidis si bibitur, continujs diebus ulcera parat ac cruentam urinam. Ex lassitudine quoque, ac athletico præsertim labore immodico, sæpe contingit. Mollis item uulcitra hos affectus parat. Sed ex falsis cibis calidis & acutis medicamentis, amaris que potionibus, aut herbis, & diureticis excalefacientibus, & ex ueneris intemperantia maximam inueniunt, & nephreticis serè omnibus exulcerationes imminēt, ut Auerrois Arabs tradit, sicuti & uelice, quas quædam scabiem antecedit. Nam & ea uicia piscium cibo sæpe gignuntur. Ulcera præterea alia erodunt, & quædam compleri nequeunt, nam ulceri uetustati nullum serè remediū est, aliqua non facile sanantur. Urina, inquit Hippocrates, cruenta uel purulenta, renum, aut uelice exulcerationes augurat, si continuatur (ut dicunt) massi. Vidimus Methonæ hominem lapsu scalarum ad dimidium matule sanguinem misxisse, qui assumpta protinus rubrica lemmia miro cōualuisse remedio, sine enim urina cruorem emisserat, qui forte ex colis propinqua parte eruptione consergit. Si uero plurimum sanguinis cum urina demittitur, aut ex renibus, aut ex superioribus emungentibus uenis erumpit, aut cum paulum reijciatur ex orificijs uenularum apertis, aut poris sine ullo sanguore exire uidetur. Id tamen corporis uires paulatim subducit. Renum denique cuncta ulcera dolore mordente denuntiantur: ea in communi dicta sint.

Nota specialis exulcerationis, & de lumbi exulcerati, ex Paulo,

Cap. XXVII.

Renum ulcera dolore circa lumbos iudicantur, sicuti in ima spina, ac coxendice. Si in summa uelice parte fuerint, in pectine cruciatus ingens erit. Si uero in uenis intermedijs albis (ureteris dicimus) in illis punctiones ac intercisiones sentiuntur. Purulenta urina, ut tradit Paulus, abscessus denūciat, & in quibus partibus ulcera fuerint. Nam & sine apostemate urinarij meatus exulcerantur, cum uero uasa rumpuntur, aut eroduntur, ex acrimore, aut calculo lacerante. Sed de lumborum exulceratione, inquit, primū dicendum est antequā de uelica & meatibus urinarjjs dicamus. Lumbi itaque exulcerati tergi grauitatem & dolorem præ se ferunt, sed sine offensione urina demittitur, uerū putres carnis particule cum urina mixte profluunt. Hæc Paulus. Renum præterea ulcera nulla urinae difficultas sequitur, quando in uelice ulceribus, aut meatibus, scilicidium inuenitur, si uero cum sanguine, aut purulencia ueluri albe squamule substituerint, uelice exulcerationem ostendunt, nam tum urina alba est, & grauitur oler: Quod nec renibus, nec meatibus infra renes contingit, ex quibus plus uirulentie subrubicundæ excernitur, quandoquidem natura calidi & humidi sunt. Ex uelica tamen plus substantie puris quam exulceratis meatibus, eo renibus nanque Galeni sententia, putres ueluri caruncule, uel concretis sanguinis gutte apparent, ex uelica furfuraceæ uel squamulis similes prodeunt. Urina item exigua pinguis siue crassa, exiguo sanguine, aut pure substantante uelice offensionem indicat. Multa uero & pinguis, in qua quædam ueluri rubicunda assuerint capillamenta, ex renibus effluere dicimus, Hippocratis testimonio. In uelice & meatuum ulceribus præterfluente urinae mordaci liquore, ingentes & frequentes sentiuntur cruciatus, parturientibus haud dissimiles. Si præterea emissio pure sanguis sequatur, Galeno autore, ulcera que serpunt, indicare *gayrolaisas* uocant Græci, quod nomen sine modo esurientium est. Ex ulceribus item renum febris non sequitur, sicuti uomicam. Veruntamen membra paulatim tabesciunt. Iniqua ulcera ex substante multo pure, atro coloris, grauis que odoris dignoscuntur, impatienti cruciati, irritis medicamentis, morbi uetustate damnantur irremediabilia. Velice difficiliora sunt sanguine humoris exasperant.

Remed

Aque potius ex fontibus calidis nocuentum.

Ulcers diffusi renis,

Temperamentum renum,

Ulcerum malorum renum nota

Remedia ad renū ulcera,

Cap. XXVIII.

EXulceratis renibus, domicilio temperato continendus æger est, paulum tamen sicco, ob eam causam paludosa uiranda sunt, ac ueneris in primis perulantia, exercitationes, uehicular, uel quæcunque iactationes, curru uehi plurimū membra quatit. Luitant frictions circa extrema, ac diuturna ocia, longus que somnus. In cibis uiranda sunt quæ modo diximus, salia, acria, acetosa, amara, uel nimis dulcia, præpinguia quoque, & oleosa damnantur. Summæ cōmendationis sunt auiculæ, & perdice, uel assæ præcipue, oua forbilia, & gallinacea caro uel tosta, si putrida fuerint ulcera. Inter piscium genera, qui saliciles uocantur, utiles sunt. Inter olera atriplex, beta, forbitionesque medentur, si exsecundaria fiant farina, uel hordeacea, ex amylo placent, addito lacte. In phagedænis hordeaceam laudamus atriplicem, portulacam, cucurbitam, cucumem, uel ingentem rotundū, lactucam quoque ac malam. At cum ulcera compleri uidentur, hædinam carnem uel gallinaceam sine metu offerimus. Auxiliantur amygdalæ depilate tostæ cum saccharo uel melle, pinex que nuces, ac passula, ac uua passa omnis, si dulcis fuerit, & cum nucleis commaducata, pistacia pariter & aiellariæ, mellimela quoque mala, pyra, ac mala cydonia, punica dulcia, & melopepones, & quod dulciores fuerint, cucumis quoque ætæi & ingens dulcis, ac bene maturus iuuat, nam & sitim accensam sedat. Ab omni schola medicorum sic aride in ea causa magnopere damnantur, nam & nimium absterguunt, & ulceram non perferantur sinunt. Sed lactis usus in eo uisio maxime laudatur, asininum præferunt, quod repurgare & sanare dicitur. Secundi meriti equinum est & camelinum, postrematus bubulo & ouillo, nam bene alunt: caprinum uero alit & repurgat, cameli proximū, purgat enim, corroborat, & agglutinat, bubulum & ouillum bene alunt, quoniam pinguiora sunt, media potio est 3. 4. nec nisi tepēs datur, addita salis mica, & mellis exiguo, iniunis datur, nec nisi coacto aliud assumi debet. Addimus item & quæ oculus perisaria refaciunt, quale est gummi arabicum, & tragacanthum. Corallium succinum, adiecto apii semine, uel dauci. Cum pus uero finitur, lac cameli utilissimum est. Verum si urina nimium mordet, ouillum præfertur. In siti aqua parcius damus, uinum dulce utiliter bibitur, sed modus seruandus est, nam renū causis medetur, sicuti & in cōdimentis passum.

Quod genus ei
si idoneū, quod
non.Lactis discretio
minis.

* concocto.

De matutinis potionibus,

Cap. XXIX.

Salutares potiones sunt, aqua melopeponis, & cucumeris, uel cucurbitæ succus, uel scarie, papaueris albi, ac zizyphorum decoctum, & cancrorum fluuiatilis. In magno sunt usu trochisci Galeni, ex papaueris albi lini que semine, addito gummi arabico, tragacantho, & amylo, ex aqua hordeacea. Potio utilis, qua humores acutos & salios mitigamus, habet hordei, feris, lactuce, hepanice, callitrici, capni floris, ac maluz ana manipulum uinum, seminis cucurbitæ, cucumis, melopeponis, ac rotundi cucumis, passule, zizyphorum, myxorum, seminis papaueris albi ana drachmas tres, florum uiolarum purpurearum, nymphetæ ana drachmas duas, glycyrrhizæ succi, seminis altheæ ana drachmas sex, prunorum memphiticorum, id est, tamarindorū 3. 2. prunorum nostratium 3. 4. cum aqua fontana feruefiant, & percolato decocto addes roris syriaci, id est, manne, uncias tres, & sacchari quantum uis, ad passi spissitudinem, binæ uncie dantur cum aqua strychini, uel hordeacea.

Potiones humores
mitigant.

De sanguinis missione, uomitu, ac uentris deiectione,

Cap. XXX.

Si missione sanguinis opus, à iecoraria demendus. Sed prius aluus mollicienda est, si bilis ruffa infestat cum acuto sanguine, mannam damus, cum ægyptia siliqua, prunis memphiticis uel nostratibus, syrupo uiolato, & similibus, temperant enim humores, & uentrem leniter mouent. Si materia salia est, ac adusta, serum caprinū cum epithymi decocto, syrupo que ex capni herbe succo, aqua præterea hordeacea iuuat, & seminis frigidorum que communia uocantur, succus uel papaueris seminis ex aqua uescicæ, uel alterius strychini, syrupus uiolatus, aut nymphetæ. Mire enim prodesse dicimus nuces pinæ in aqua calida macerata, semina que communia paribus portionibus, si unā deuorantur. Sed materiam efficaciter auertunt frictions brachiorum, ac crurum. Nam & uomitus in primis summæ cōmendationis est, impetum enim decurrentis materie efficacissime diuertere traditur, assuetus, uel ex paribus, & à cibo præsertim dulci & pingui uel

Pulvis et
nomina.

M oleoso.

oleoso. Mouenrenim uomitum ebulli semina ex acinis maturis cum melle pota, uel geni-
sta flores recentis duo uel tres commanducari. Assueris suauiter uomitiones mouer. sy-
rupus acerofus ex aqua repente, si digesta prius fuerit materia.

Remedia ad sanandum renum ulcera.

Cap. XXXI.

Renum leuia ulcera sanat semen malux, uel althææ cum mulla pota, addito semine
foeniculi, uel apij, aut schoenopantho, uel aqua pollitrichi, uel hordeacæ. Prodest &
asininum lac potum, nam purulentiã repurgat, & dolorem uel uescicæ sanat. Ruptio
mica recenti, passula, amygdalum, ac syrupus uiolaceus iuuat uel uescicæ semina: qui-
dam in primis porcionibus semina communia dari suadent, cum papauerino syrupo, si ea
prodesse non uidentur. Trochiscos utiles & efficaces hoc modo conficito: Seminũ com-
muniũ ʒ. i. papaueris albi ac nigri ana ʒ. i. amyli, gummi arabici ana ʒ. i. seminis uesci-
cæ aridi ʒ. i. cum mellis ligula, & lactis muliebri uel asinini quantumuis ʒ. i. bibitur, dra-
chma cum dimidia singulis diebus. Si materia acuta non est, nec mordet, supinos dabis
cum foenugreco. Vbi putridum ulcus fuerit, ac uenustum, uehementioribus opus est au-
xilijs, qualia sunt iridis radices tuse, cum mulla pota, uel marubij, hyssopum uel, aut erui
farina, cum pollitrichi decocto, uel uino dulci, uel glycyrrhizæ succo, nam abstergit, exic-
cat, ac glutinat. Noces item pinex, de quibus diximus, ac polypodij decoctum, aut duci-
ci seminis ex uino dulci, uel addita rubrica armeniaca ualeat & portulacæ semẽ. Cum ue-
ro ulcera sananda sunt, finito fert pure, quæ sanguinem inspissant damnis, qualia sunt my-
xa, zizypha, cordandi semen, oryza, ac myrti semina, terram lemniã, succinũ, & co-
rallium, cum ijs tamẽ, ut Galenus scribit, quæ diuretica sunt cum melle, ut ad renes uim
medicamentorũ deferant, qualia sæpe diximus, apij, petroselinũ, dauicũ quæ semen. Inter-
dum gummi aliquod commiscebis, aut amyllum, ut cicatricem afferas, nam & sarcocol-
la utilis perhibetur. Medicamen doloris mitigatorium, repurgatorium, & ex omni par-
te absolutorium, habet semina communia dicta refrigeratoria, papaueris satius albi, ma-
ux, & portulacæ, ac myrti, tragacanthi, ac gummi arabici, pinex nucis, pistacioreum, amy-
gdalarum, succi glycyrrhizæ, mucilaginis psyllij seminis ana ʒ. i. terra seminis, rubricæ ar-
meniacæ, sideris, ipodij, rosæ aridæ rubentis ana ʒ. i. sacchari albi quantum opus sit, ad-
dita mellis portione. Renum exulcerationibus apud ueteres erocum mederi inuenio,
quod unice admisceri censuerim. Ulcera quæ deficietiora non sunt, eo emplastro iuu-
antur, hordei farina, thuris manna, cum oleo cyprino, aut lentiscino, nam serpere ulcus non
sinit. Serpentina uero ulcera sanare dicuntur, quæ in dysenteria ualere diximus. Aliud
emplastrũ in phagedænis uale, erui farinæ ʒ. ʒ. hypocythidis ʒ. duodecim, cum uino au-
stero conficito. Sed interdum illinunt eryngij radix trita, cum oleo addita cera. Alij len-
tem abiecto cortice, cum cydonij mali carne, ac pyri, uel melimeli, addita galla, & myr-
tisemine, rosâ ac papauere. Verum si æger grauitatem emplastri ferre non potest, id illi-
nunt unguentum, habet thussis, rhamni, rubi, prunorum syluestrium unã decoctorum,
succum quem percolabis, addes gummi arabicum, balaustiorum quæ farinam, acaciam,
amyllum, donec ad spissitudinem mellis fiat, lumbi & ina spina illinuntur. Sed quid hoc
in loco rhamnos sit, diximus. Ex ea arbore licum sit in India præstantissimum: radice de-
cocta in aqua ramos spargit rectis aculeis, non ut ceteri aduncis, folia amygdali fert, ue-
luti folliculos: candidior magis astringit, collectionib. & uulneribus apior. Folia utrius-
que & cruda & decocta cum oleo illinuntur cauliculi tenelli gustu amygdalis tenellis
nondum maturis suauem ærbitatem quandam nobis (sæpe commanducauimus) refe-
runt. In Græcia ac Dalmatia frequens est, nam & uulgo ita à Græcis uocatur: quidam
ex nostris rubum esse arbitrantur.

De lumborum imbecillitate, ac dolore exulcerationeq. ex Aegineta.

Cap. XXXII.

Lumborũ robore ac firmitate tam maribus quam foeminis ueneris auaritates con-
stant, contra eorũ imbecillitate uirilicis robur extinguere magna ex parte putamus.
Nam & urina, ut tradit Aegineta, sæpe contineri non potest, & ipsa genitura interdum,
uel in feminis. Sed laxior ex uenis sanguis demittitur. Sed & aliquid cruenti spissioris &
conglobati sæpe renes deponere consueuerunt, certo dierum numero, ut hæmorrhoidis
contingit.

*Conueniens au-
silio ex putido
ulceri.*

*Serpentina ul-
ceribus idonea.*

*Rhamnos
arbor.*

*Pro lumborum
firmitate, ueneris
cupiditate.*

conningit. Sed id profluuium leuamentum prestat, in qua re nullo auxilio opus est, per se enim sistitur. Alioquin à cubito uenia aperienda est, & ijs praesidijs opus est, quæ in sanguinis reiectionibus, renumque & uesicæ cruenta urina fieri solent. sed præcipui remedijs est symphiti radix, tragacanthum uino maceratum, sic & polygoni, plantaginisque succus cum aceto, aut amygdalæ amaræ ex passio. Aut id, aluminis scissilis drachma, tragacanthi bixæ, comæ oboli duo, cum dulcissimumtur. Cataplasma id laudatur ex farina hordeacea, aceto ac rosaceo, aut diaphenici emplastrum & filigini cum acacia, aut hypocythide uino austro cocta, aut aceto. At lumbos exulceratos grauitas & dolor tergi, ut dictum est, indicant, & urina sine poena ulla dimittitur putribus carunculis commixtis, hæc Aegineta. Plinius ueneris raritatem prodesse scribit. Et in balnearum solijs pronos urinam reddere mitigatorium haberi. Carnes item hyenæ, de qua & Aegineta sæpe mentionem facit, è lumbis edendas censet, illinendasque cum oleo, & cornicis carnes arefactas siue mandi siue bibi tradit. In lumborū quoque doloribus crocodyli carnes, excepto capite & pedibus, clæx mandi, urinus adeps perfricatur, cinis aprini aut sulli fini inueterati spargitur portione uini. Leporis testes in eodem dolore deuorati sua dent. Lana succida, nitro, sulphure, oleo, aceto, pice liquida, quàm calidissima imposita bis die. Cochleæ tres contrite cum testibus suis, atque in uino decoctæ, cum piperis granis quindecim. Multipeda quoque, quam *διόκον* uocant Græci, denarij pondere medetur ex uini cyathis duobus pota. Sulphur impositum cum adipe mire dolori prodest, bitumen mitigat cum farina hordeacea impositum. Semen cucumeris erratici sole siccatur, deinde tritum cum aqua hemina datur trium denariorum pondere sed uere or ne modum ea datio superet. Cucurbita herbacea ciecto semine clysteribus aptius, ut puro, infunditur, rapiani fasui comanducantur, semen pastinacæ erraticæ ex aqua mulla: dolori inuile folia illinuntur. Vescendas aliqui dedere coctas cepas, & succus porri potus, scyllæ semen ex melle tritum imponitur. Asparagi leniunt uino cocti. Et succus radicis apij cum uino maxime mitigat. Hippocistini radix sedat in uino decocta, et frequenter pota. Sinapis cum pulre ex aceto illinuntur. Ruta cum ficu decocta ad dimidias partes, pota que ex uino, & cruda decocta condita ue medetur. Menthastrum tritum imponitur, cortex caparis duabus drachmis, triginta quinque diebus subuenit. Succus anisi medetur: sanat lumbos sagapenion: oleum illinuntur expressum in quo sinapis semen madefactum fuerit. Iris cum resina illinuntur. Vitia lumborum sanat heliochrysum potum. Centumcapita auxiliatur ex aqua mulla, & abrotanum. Doloribus laser cum melle decoctum & illitum. Lumborum sanguinem concretum trahit illitum semen tricocci, & potum in iure gallinaceo. Vitis uua labruscæ cum folijs tusa prodest, & erysimon, debilitati lupini pro sunt uel syluestres. Thus terre in uino doloribus totum conuenit, chamæpeuce medetur, enneaphyllon lana circumdata ne urat latus imponitur, continuo enim pustulas excitat. Acinorum cuculi nigrorum cyathus succi cum mulli duobus prodest.

Ad spinae dolores simplicium facultates,

Cap. XXXIII

Sucus cucurbitæ herbacæ cum oleo si infricatur, sedat. Sanguinem in ea parte concretum uel corruptum trahit illitum semen tricocci, & potum (ut diximus) in iure gallinaceo, aut in bera, aut in lente. Spinae doloribus uulgaris harundinis radix in aceto illita medetur, uel chamæpeuce, leuat agaricū potum, ut in russi: Itæ strechadis, uel betonicæ farina, ex aqua mulla. Medulla hyenæ prodest illita, uel phraxmaris radix recens tusa, ex aceto pariter illita. Sed & de spinæ malis libro 22. dicitur.

De calculis,

Cap. XXXIIII.

Exitialis quandoque calculus habetur, qui non solum uitros & pueros, sed & foemi-
nas quoque affligit, impari tamen discrimine, hos *λευκονίκος* uocauere Græci, in renibus primum, in uesica sæpius, in medijs interdum meatibus inueniuntur. Cum colicis communes notas habere tradit Aegineta initio uentrem fisti, plurimum dolere, cibi ædium, sine ulla concoctione. Peculiaria tamen signa esse, cum acutus hærensque dolor est, infixi paxilli modo, eiusdemque partis (ut in colicis diximus) testis dolor, ac coxendicis torpor, alius rara quidem est, sed minus tamen astricta. Clystere injecto & crepitus uentris, & excrementa biliosa educi, cum urinx arenosæ exiguo. Adest & urinarj mea-

*Exulceratio
lumborū note.*

*Ad calculos
signa primum*

*Signa
signa calculi*

Signa calculi.

Puerorum calculi.

In quibus partibus calculi nascuntur.

tus pruritus, hæc sunt, inquit, renum & calculorum in uiris indicia. At pueris calculi in uesica duntaxat oriuntur, unde urine cruditas & albedo cum arenoso sedimento apparet. Inguem intenditur, ac ferè semper prurit, & urina paulatim destillat, interdum xgrè it. Hæc Paulus. Lapillum progeneratum in pulmonibus fidem facit Galenus, alij in intestinis, quibusdam sub lingua inuenti scripiere: in fellis folliculo sæpius, bubulis ferè semper: in locis mulierum aliquando uisos narrat, & articulos in nodosa sæpe podagra.

Signa ex Galeno in lapide renum, et quomodo progenerentur calculi.

Cap. XXXV.

Colici cum lithannicis similem inuenti dolorem ostendit Galenus, uehementior namque illicis doloribus & nausea & uomitus est, siue ex flaua bili fuerit, siue ex incocta pituita, aut cibo reddito: nam in superiori quidem parte insedit dolor, nec in una permanet sede, sed in aestina intus luctante spiritu torquetur. In calculosis item urine sedimentum arenosum est, uel calculi in imo iacent, uerum sæpe enim uero ante arenæ exitum circa pectinis partes sinit dolor, arenas igitur & calculos tñ renes tum uesica progenerant, reliqua membra ferè immunia sunt. Aquarum uitio in plerisque locis in renibus gignuntur lapides, alicubi uini culpa. Cibi uero quales pisces sūt, palustres, sine liquama, ostrearum & concharum ferè omnia genera, legumina, triticum, pastilli farinacei, lactis usus, caseus recens, uel tostus, oua fricta, aues palustres, panis similagineus, male coctus uel male fermentatus, dulciaria quoque damnantur, & malorum ferè omnia genera, aqua frigida pota, & musta, uel quæque turbulenta. His ascribuntur, ætas, habitudo, stomachi que infirmitas, frequens crapula, & à nimio cibi subita exercitatio. Nam & expultrix uis si imbecillis est, ad calculos facit: si corpus præterea, aut pedes frigore correpti fuerint. Ex ijs itaque causis uiscosa pituita progeneratur, quæ lapidis materiam præbet, accedente calore igneo supra uel circa interdum temperamentum cum idoneo temporis spacio. Ex pure nanque, ac coagulato intra renes sanguine fieri interdum traduntur. Verum si eadem materia minus mucosa fuerit, ac lenta, cōminuti ueluti in frusta calculi eiciuntur, cum coherere partes non potuerint. Latericij enim lapides ex lenta & leuaci argilla igni apte indurecunt, quæ si minus lenta fuerit, igneo uapore in frusta diduntur. Ex pura uero terra non lapides fieri, sed ex tenaci materia consistere tradit Aristoteles, exhausto ignea uel humore. In renibus enim uel uesica uiscosa filamenta cum urina labuntur, quæ obstruunt meatibus intercluduntur. Vidimus lapides ex uesica eiectiones magnitudine oui gallinacei, quos paulatim uiscosa materia obducta, ueluti in crustas, uarij interdum coloris igneus calor induruit, atque ita incrementum sensim traduntur. Margaritæ enim in conchis fieri eo modo cernuntur, gemmarij uarios ueluti in cepis cordices torno deregèntibus. Ob eam causam corpora phlegmatica ac melancholica, puerilia, uel senectute consumpta calculorum cruciatus sentiunt. Ex quibus caloris uarietas uarios affert affectus, nam si uehemens fuerit, in duriciem miram cōcoquant materiam, tepere uero ad magnitudinem facit. Vtraque uero causa uel naturaliter, uel per accidens contingit. Quidam propterea calculosi fuere, qui subinde mutata dieta uitio caruere. In uesicam, tradit Aristoteles, quædam sicca excrementa descendunt, ex quibus calculi conficiantur. Iam nonnullis talia in uesica constiterunt, quæ nihilo differre à conchylijs uiderentur, hæc Aristoteles. Facit & ad calculorum originem uiarum supra renes amplius do, qua mucosus sanguis cum urina facile suscipitur, atque infra renes meatuum angustia, unde retenta materia & humore consumpto, in lapidem indurecitur.

Quibus rationibus lapides uesicæ à renum calculis distinguantur.

Cap. XXXVI.

Uesicæ lapides renum calculis duriores sunt, nec dolorem ullum afferunt, nisi cum mouentur: cum uero in renibus gignuntur, cruciatus afferunt, & maiores quam detrahuntur. Magnitudine quoque differunt, nam ob receptaculi amplitudinem in uesica amplissimi reperiuntur, ac albi uel cinericei, aut nigri, quos uidimus. At ex renibus rubent foraminulenti, porroides lapides à Galeno dicti, in modum enim leuis & fungiformi in renibus consistunt, exiccato humido, reliquo crassescere humore. In uesica puerorum nitrosus in mixta salis modum cōcrecitur ex salilagine humoris multa, propterea

Puerorum uesicæ lapides.

uræ

urere ac mordere urina ea uidetur, turbulenta, ac spissa ita aduisione humorem correfaciente, quod in senectute non contingit. Nam à trimani, ut scribit Gal. ad duodecimum annum uexatur calculo puerilis ætas ex uehementia caliditatis. Cum plurimum aut ex lactis uel casei aduisione contingit, aut continua crapula, continuatq; exercitatione, à cibo perferentem ad quod uitium prona est sicca ac tenuis pueri habitudo, cum calido iecore, quibus indigesta protinus ad renes remittuntur, unde materia facile in lapidis duriciem in uesica delatur. Virgo illa quæ acum crinalem deuorauerat (ut in anatomicis diximus) oui magnitudine gallinæ lapidem in uesica humores mucidi circa acum sensim accretione ad ultimam ferè tabem redacta, patescens ceruice, magno impetu, lapidis ingens pondus in sellam demisit. Cæterum in adulescentia ac iuuentute raro calculus apparet in uesica. In quacumq; igitur ætate, ut Gal. autor est, mollior alius, ac uesica tepèrati caloris ampliorisq; meatus, is lotium nō difficulter it, nec quid turbidi in uesica remanet, quo sit ut nullus fiat lapidis meatus, ob eam rationē raro foeminis ac uirginibus, quoque ex breuitate ac ceruicis uesicæ amplitudine id malū oritur. At uiri, quibus corpora pinguiuscula sunt, renū calculis facile periclitantur. Contra extenuatis, & consumptis lapis uesicæ minatur exitum, & si nulla præsertim in urina, residat arenosa, & sæpe tortuosior reddatur, calculosi raro fiunt. Id uitium sicut & pleraque hæret itarium est, septentrionalis namque regio infantiam plurimum infestat.

Exemplum uirginis quæ acum deuorauerat.

Quib. raro aut nunquā lapis in uesica generatur.

Quæ propria signa sint in renum calculis, Cap. XXXVII.

Vrina rubens, aut lactea, ac subinde clara reddita, Gal. autorē, calculos in renibus progenerari augurat, it. ingenti lumborum cruciatu, cum per illa delabitur. Leuatque subinde dolor exinanita alio, tum calculi certa signa haberi, interdum post antea urinam ac turbulentam, si clara pariter subsequatur urina. Seuiori poena in rena cruciatur æger, eodem autore, si in renum ipsa substantia oriatur lapillus, minus uero affligit si in cauo progeneratur, sequitur cum permeatus trāsire uirianos. Cumque in sibus ac pectine dolor est, obortum lapillum in renibus diiudicamus, quem distensus cibo stomachus auget. Dolor idem ex partibus intollerabilior est. Dolent præterea testes ab ea parte qua renes patiuntur, coxendices pariter & crura torpescunt utriusq; (ut aiunt) uenæ communicatione. Ex confecto iam calculo infixus hæret dolor ueluti membro impacta spina, cum nauseis ac uomitu crebro perturbatur uenter, ac alius nihil reddit. Illa uehementer torquentur. Colici haud dissimili cruciatu initio præsertim morbi, magna medicorum interdum ambage. Nam colici dolores coniectis clysteribus sæpe leuantur, qui lithariicis magis seuiunt. At qui utroque morbo sepe numero afflicti sunt, de morbi genere facilius diiudicant. Si urina præterea paulatim destillet, ac ut acriore mordeat, si arena pariter subsidet fidem calculi facit. Si medicamenta quoque (ut Galen. docet) quæ calculos comminuant de morbo certum faciunt indicium, exempta arena. Nam tum inquit audacius de eodem medicamine ægro dabam propinandum. Cum uero calculus per albas uenas per illa ad uesicam detruditur, aut ut medicinx, uel sponte naturæ ad inferiora paulatim dolor detrahitur. At cum ex carne renum exturbatur cruentat protinus emittitur urina, qui si gradusculus fuerit, letalis est & hydropem minatur. Vrina denique atra, ac turbulenta copiosius emissa, exturbatum è renibus calculum, & salutem pariter denunciat. Calidos nephreticos, acutus dolor, urina rubens mordaxque uel cruenta interdum emittitur, in qua arena subsidet rubra. Febri ac siti cruciatur æger, nam & ij cum plurimum salaciores sunt. Contra à frigida causa segniores habentur, & in renum partibus non acutus, sed gratus duntaxat hæret dolor, urina ipsa lactea est, uel tenuis alba, in qua arena residet cinerea.

Vrina calculi indicant.

Colici dolores.

De notis calculi uesicæ, Cap. XXXVIII.

Cum calculus in uesica oritur, urina alba et tenuis cum arena redditur, in qua interdum oleaginis modo subsidet materia, cum lapis præsertim concreuit. Et cum lapillus exiguus est & ceruici opponitur urinam suppressit, quæ uix destillat. At ingens lapis non ex toto meatum oppilat & tum urina limpida est, ac sine arena. Arenacea urina friabilem lapidem demonstrat, qui de facili comminuitur, contra si nihil arenæ affuerit inuictam ostendit duriciem. Lapis quiuis fuerit in uesica mingendi semper affert de-

Vrina calculi laborant.

siderium, nec à silicidij medio homo liber est. Si urina squamas continet furfuraceas, uelut ramēta, lapidis scabriciem indicat, qua interdum cruenta emittitur urina, si leuis fuerit neutrum uirium affert. Calculosi ferē nunquam dolent, nisi commoto intus lapide, aut distenta multo lotio uesica, aut lacerata ceruice. Colus pruritu affligitur, qui in pueris præcipue intenditur, atque contrahitur. In pectine sipe dolor sentitur, sed sepe semper præcidia, & ueneri subisistit. Cum calculus ceruici oppositus est, ac urinam suppressit, supinus æger crura contrahat, quæ si concutiantur, facile ab hostio dimouetur, unde urina confestim profluit, uel manu leuiter compresso pectine. At si calculus renibus in uesicam delapsus fuerit, & nondum electus, renum dolore leuatur æger, is quandoque in uesica augetur: quem artis magister in aluum indito digito comprehendit si æger supinus fuerit.

Quid sit esse oporteat in calculi obseruatione, et quæ prius uitanda sunt, Cap. XXXI.

Calculum inter hæreditarios morbos esse diximus, propterea si quis in eo metu se curus nō fuerit, aut eo uitio à natura tentatus fuerit, ne rursus ualitudine corripatur, ea integer obseruare debet, ne curru primum, neque equo concutiat, aut pila parua, athleticaque exercitatione, uulgus arte sutoria plurimum offenditur, ac fabril arte, aut fornacea. Omnibus uero obest thermarū usus, melleaque uestimenta, ac mollium cicuta. Cinctus item latus atque arte pressus nocet, quo Dalmatæ utuntur. Cauendum est ne frigore pedes corripiantur. Luari igitur celi temperamentum, leuēque deambulationes. Fatigationem uero, ac plurimū otium, somnūque meridianum dinamus, sicut & nimiam uenerem. In uictu uero, cruditas ac crapula uitanda est, & quæque succi generant, crassum aut lentum, qualis est simlaginē confectus panis, uel si male fermentatus fuerit, aut inepto coctus. Damnatur oua præsertim dura, ac fricta, caseus, pulres, ex tritico cibaria, uel farre, legumina ferē omnia, lens, oryza, inter obsonia bubula caro, hyrcina, ouilla, gallina, ac fuylla, gelū cuiuscunque generis, anates palustres, anseres, inter cetera præterea à mensa esse debent, renes, corda, cerebella, & iecora præter gallinacea. Infantis ex calida nutrice lac facile calculum gignit. Omnibus pisces uitanda sunt grandæculi præsertim, acetaria omnia, quales caniculae sunt, ratæ, squarinx, & catæ, murenæ, anguillæ, pastinaca, quæ selach in uniuersum appellauit Aristot. primus. Nos camlaginea uocare possumus. Et mollia quoque damnantur sicuti urtica, Jeligo, sapia ac polypus. Et omnia cancrorum genera, sicut quos carabos uocamus, locustas, & astacos, in concharum genere ostreas, conchylia, pinas, & echinos, & quæque sanguine carēt. Im maturi præterea fructus acerbi, ac asperi usandi sunt. Siliqua, sorba, mēspila, pyra summa tura, ac cydonia mala, citrea præterea mala omnia damnantur, præter quæ dulcia inueniuntur. Acris non laudantur præter porrum & armoraciam si tui inter olera quæ uehementer excalesciunt, inflammant enim renes, ueluti inter aromata piper utrunque, ac macropiper cum zingibere. Damnatur apium & petroselinū ac alparagus syluestris, & similia quæ urinam uehemēter ciunt. Inimica traditur esse tuberum ac fungorum natura. Vina præterea multarum uirium austera damnantur, Rheica, Cretica, Falerna, nigra præsertim atra, ac dulcia, qualia ex Dalmaciæ insulis uehuntur, chara patriæ, uel uulgo grara, & Martionea, Patraunia dulcia & acra. Multa omnia inuisa sunt. Sunt & aquarum uitia, inueniunt fontes auditus, quorū haustu calculi progeniuntur, palustris damnatur et ex liquata niue, Veneræ cisterninæ aquæ salutare sunt. Salsuginosæ insalubres.

Quæ calculis uitia sint, Cap. XL.

Panis inter pistoria secundarius laudatissimus est, nam poros suauis facit, id est, uirne uias. In calidiore habitudine hordeaceus, uel qui ex zea conficitur. Inter obsonia phasianus, perdix & attagena præcipui saporis, primas tenet partes in regali mensa, sequuntur turti, alaude, merule, ficedule, luscinæ, & his similia, pulli deinde gallinacæ, columbaeque est & præcipue gloriæ auis, præter regulum omnium, inquit Paulus, minima, quo uno maior habetur, colore haud dissimili, medio inter cinereum & uiridem, acuti rostri, in muris & parietibus degit. Troglodytes uocatur, peculiari auxilio celebratur, ad hunc usum sale asseruatur. Nam & recens deuoratus calculus efficit gignique

Quæ uitanda
calculum cū
tibet.

Quodam
calculum gē
nerat.

gigni que prohibet, costus item cum pennis uiuus aut cinis per se siue cum exiguo pipere ex melle potus idem prestare dicitur. Quotidiano usu utilis est uitulina caro, hœdina, ueruecina, capreoli, leporis tenelli, herinacea peculiarem ad id uisum medelam facit. Quoru lutea sorbilia quotidiana mensa offerri possunt, de prima tamen mensa hæc pauca percurrentes. Cerasia dulcia, & quæ acria sunt, mora, pruna & matura, armeniaca, ficu, uia & matura, ac pensilis, uel passula, uel quæcunque alia exemptis nucleis, sicut sicce, caryocæ, perlica que matura, si modus adest non inuitilia sunt. Obseruare ut & nucleos excussos pariter assumant, iuant item melopepones, & quo dulciores sunt, ac suauiores. Cucumis quoque ætatis feruoribus qui ingens est ac rotundus lato nigro que semine carne molli, ac dulci, quæ de facili in aqua succum liquescit, cucumeris que vulgaris cum semine immaturo interior caro, offerri potest. mala que punica dulcia non inuitilia sunt, cœna capparitis inter oblectamēta. Thamus, asparagusque altilis, lupulus ioc salictarius, & his similia non inuitiliter damus. Tertia uero mensa regibus pistacia damus & diuinibus, amygdalas purgatas, ac sine tunica pineas nuces. nam & amare nuces uel sacchari inuoluit ab eo malo tuentur, quinas satis est commandacasse, castanearu usum, quia grauis sine stomacho sunt, improbamus. Quidam suglandem dari uolunt circa tamen capitis grauedine, sicuti & auellanas nuces, quæ recentes sunt renium meatus suauiores faciunt. Biliofis cucumeres inter cibaria damus cum iure coctos, cucurbitasque, sed cum beta uel aspicæ. Nihil utilius inter fercula malua est, cuius cauliculi decocti uel uisi asparagi, ad primam ueniunt mensam, nam calculos eximie (ut Galen. scribit) comminuit, & eiicit. Vtilissimus & zea cibus, eam alicam uocauimus, brassicæ ius, ac atri ciceris, nam arenas extirbat a ductibus. Inter reliqua olera beta, atriplex, buglossum, sceniculum, lactuca, cichorium, pastinaca, & quam gallicam uocant Græci, albâ, ac purpuream, apte sub fine re torretur, petroselinum, olusatri cauliculus ex primo germine, sicut, plebi rapum damus, urbanioribus uero napum. Saxifrage genus est quâ uulgius pimpinellam uocat, ea peculiari remedio cum sceniculo, mentha, ac petroselino, uel apio aut anetho inter acetaria admiscetur, sed crethimo siue crudo siue cocto ex aceto summa laus est ad calculi uicia. A sale in primis abstinendum est in condimentis, ac cibarijs uel acetarijs, una sola inter herbas falsilaginem secum affert crethimum littoralis uel satiaua, nec ob id obesse iraditur, obiter de sale a differendum non erat. Asferam interea moreti genus, in quo petroselinum, serpillum, apium, mētha, sinapim, thymbra, uel abrotanum, addito cinnamomo, uel zingibere, cardamomo, machir, ac croco, bene tusa cum aceto non acerrimo addita olei amygdalini stilla in mortario commiscebis, addita salis mica, alij salem detrahunt. At de uino dicere huic distulimus, albū enim & clarum nullarum uirium aut paruorum in usu sit, aut aqua salubri infractum, aut cocta. Per interualla dierum, hyeme præsertim uinum dari potest in prima saltem mēsa, quale quod Pucinum dixerimus uel I-alernum, aut Græculum in Venetie prouincia. Galenus mullum in calculorum causa laudauit, nam & genitū lapidem pellit, sed in primis aluum soluere expedit, & si alter non respondet, etiam infusionibus ducere opus est, cum apij, sceniculi, betæ, aut penisterij decoctio, addito silique ægyptiæ atramento cum oleo chamomileo, & sale.

Aliæ obseruationes communes aduersus calculum.

Cap. XXI.

IN sanguinea habitudine si corpus plenum est, mittere sanguinem ex brachio multum suadet, quoniam æstuantem refrigerant sanguinem, ac renum feruores. Cæterum uominus fere omnibus necessarius est phlegmaticis corporibus, ociosis & pinguibus, miro enim enim presidio tuerur ab eo cruciari: sed interea parcius esse, ac exercitatione opus est. Quibus uomitiones molestæ sunt uel difficiles, his matutinas damus potiones ad humores præparandos, pro habitudinis uarietate, & primū ad calidā eō utimur, habet seminis uesti. arizæ, strychni enim genus est, in folliculo acinū continet cerasi magnitudine & colore rubetrem unciam unam, seminis hibisci, malæ, seminis melopeponis, cucumeris, cucurbitæ, ac cucumis rotundi ana. ʒ. ʒ. callitrichi recentis, lupulorum ana. Mis. cichorij, sonchij, seris, apij, sceniculi ana. M. ʒ. radices dulcis ʒ. ʒ. radices petroselini, asparagi ana ʒ. ʒ. in aqua fontana feruefiant ad dimidium, adde sacchari libram, atque lenta flamma syrupum conficito, cui acetū binas uncias conficito, adde quæ nardi parum, cum

*salis differenti-
dam.*

*Quale uinū cal-
culosū idoneū.*

*Commoda ex-
uomitiō.*

cum aqua seris potionem summo mane dabis. Alius syrupus pro frigidiuscula habetur, ne hoc modo conficitur, radicem sceniculi, apij, asparagi, brusci, pastinacæ, seris, cichorii ana ʒ. i. saxifragiæ, chamomillæ, chamædrys, polij ana M. s. seminis anisi, sceniculi, petroselinij ana ʒ. i. eodem modo conficito. Si materia lentior fuerit, aceti scyllitis addes modicum. Calidiora uitanda sunt, ni materiam in duriciem inspissant, præparatis humoribus calidis, siquidem damus in aqua callitrichi, aut malæ dissolutæ, aut cum radicis dulcis decocto, meatus enim aperit, idem facit cum aqua melopeponis, aut capri sero, alij rheum ponticum commiscet, uel agaricum, ubi materia lenta fuerit, diacarthami damus. Habet seminis interioris carthami ʒ. 12. penidiorum ʒ. 4. cordumidi, zingiberis ana ʒ. i. nuds pinæ clozæ ʒ. i. sacchari quantum opus est, pastillos uncie pondere conficito. Catapota quæ calculum gigni non patiuntur, dissoluunt enim, & dolorem sedant, habent interioris colocynthidis, sagapenij, salis cappadoci ana ʒ. i. diagridij ʒ. i. efule ʒ. i. s. garyophylli, croci, machir ana ʒ. i. seminis apij, lithospermi, solis milium uulgus uocitat, petroselinij, ani, cymini ana ʒ. 2. cinnamomi, galangæ ana ʒ. i. aloës ʒ. 12. cum succo apij in pilulas digerito. Drachmam deuorasse satis est. Aut uomitionibus Galenus calculosos affectos sanari tradit, tanta est uis uomendi, auertit enim crassos humores, & a calculo præsertim torium unicum est. elleborum enim assumi tradit, præparatum quod raphano satiuo facere consueuerunt. Sunt enim & alia quæ urinam ciunt, & renes a crassis & uiscosis humoribus leuant, sed uehemetiora cauenda sunt, ne malum serum trahant, quæ raro danda sunt, aut nunquam. Semina enim melopeponis saccharo albo inoluta medentur, uel cucumeris magni, ac parui, idem præstat malæ uel hibisci semen, ac antedictæ uescicæ, uel eorum decoctum ex iure gallinæ. Ius quoque ciccris atrij, aut ius cum radice apij, petroselinij, uel sceniculi. Nam & scolopendrium idem præstat in iure decoctum. Galenus pastinacam satiuam & syluestrem commendauit. Semen item pæoniæ pro pueris præsertim, cum uino potum subtili, sisymbrium item ualet, & sensationes dicitur peristere, non quoque medetur, nam arenas trahit. Asparagi item commanducati, & eorum decoctum potum. Sed ueteres medici uescicæ exulcerationem timeant. Inuenimus floris fabæ aqua si mane bibatur, arenam e renibus pellere. Qui calculos cõtinui putant, lapillis in uesica humana inuentis, Galeni experimento uano credere desinant. Sed ad curationes transcamus.

Remedia aduersus calculum communia,

Cap. XLII.

*Balneum calidum
lasis accommodatum.*

Qui calculo cruciantur, in balneo calido ad renes uel supra desideant, in quo chamomillam, melilotum, maioranā, samfuchum, brassicæ folia, hibiscum, & malū, cum apio & butyro seruesac bene, et percolata ægrum macerabis, quoad per uires licuerit, id enim dolorem leuat, meatus aperit, & calculum detrahif, exempto ægro, ac linteis calidis siccato corpore, oleo anethino uiolaceo, ex uiola lutea renum partes illinito, sepiusq; in die id facito. si singulis diebus eo balneo usus fuerit, ualidum auxilium inueniet. Aestate in balnei tepore collocandus est, in quo celerrime non refrigerat. A balneo uero, ætate præsertim, id dabis propinandum, constat ex melopeponis, cucurbitæ, cucumeris utriusque semineti, defractis corticibus omnium pruna, seminis sceniculi parte dimidia, cum mulsio dabis egresso protinus a balneo, uel ex uino alio tenuissimo. Volunt nonnulli sulphuratos fontes calidos ualere, uel si calchanti mixtura habeant. Item si per tormenta licet succussorio equo aut curru utatur, aut de gradibus uelociter descendat, aut de sedilibus desiliat, concussu enim admoventur calculi, semel atq; iterum tantum assumat, atq; bibat, quod plurimum aliat, nec impleat ut Galenus docet, uino utatur quantum possit excellenti. Antè cibum damus quæ calculos frangunt atq; eiciunt, per dies, & reliqua quæ mox diximus, offerri debent, uisculæ enim montanæ cæteris edulij præferunt. Ilicæ autem parcius affixæ, nā urinam ciunt & calculos pellunt. Añiles gallinæ, aut capri præpingues inutiles sunt, placet Galen. cohortales pulli, ac hœdi, capreoli q; tenuem enim materiam præbent. Laudatissimus est & arragen si domi non educatus fuerit, in Cypro insula hodie domi aluntur, lepores calculos comminuant commanducati. Hyrundinum caro ad id uisum salutaris perhibetur, peculiariter facit & herinacæ syluestris caro, sed animalis sexus, humano sexui respondeat. Antè cibum persicorum quini nudei saccharo

faccharo obducti commanducari iuuant, uel amygdalæ amaræ, cappares aceto non mordaci conditi, aut faccharo, ut zetare nostra luxur docuit. Aliqui & oliuas muria seruatas laudauere, uel quæ paulo post dicturi sumus. At si aliuis eo tempore nihil reddit, quæ doctorem mitigant, et uentrem soluant, infundimus ex foenugræci, seminis, ac lini, altheæ, q̃, malitæ, mercurialis, bœzæ, perillitæ, achantiæ quæ decocto, cum anethino, chamomileo q̃ oleo, adipe asnerino, ac gallinaceo. Soluta aluo, in pelui collocandus est in aqua calida, in qua chamomila, peristereon, melilotum, petroselinum, apium, foenugræcum, si lini lauri quæ folia incocta sint, in eo immorandum est horz spacio, in quo renes lumbos & ista fouemus. A quo æger lectulo excipiendus est, et in eo pannis calefactis abstergentibus, cum uinum album cum gummi cerasorum potandum damus, ac ubi dolor infedit, oleo ueteri in quo scorpiones diu macerati fuerint, perfundi debet. uel chamomileum, anethinum uel, aut linum, addimus & adipem antedictos.

Potiones aduersus calculum saluantes, ex uarijs autoribus,

Cep. XLIII.

Quod die mane potiones quæ lapidem frangunt pellunt quæ dantur, quales ex calithrichi, apij, raphani quæ aquis fiunt. Aut lithospermi seminis drachmā, ex petroselini aqua pota uel succo aut decocto, theriac quoque compositio ex uino pota medetur, aut diaprasion, aut mithridatis mixtura. Quidam sanguinem hircinum præparatum laudauere, adamanthis antipathæ argumentis, an efficax sit calculosis, uarijs nos ipsi experimentis defecrauit sumus. Sed alia quoque potio salutaris est, in qua asparagus, bruscus, gramen, asplenon, crethmon, callitrichon, saxifragum, millefolium singulorum manipularis portio, ciceris attriti 3. 2. ex aqua unā feruefiant, & percolato succo, adde acetis scyllitis uncias duas, facchari albi, uel mellis puri libra. Idem præstare uidetur saxifragi aqua cum raphani, & petroselini succo, si cinnamomi & lithospermi semidrachmam tuam addideris. Alia potio, casiz, croci, myrritæ, costi, nardi, cinnamomi, radices dulcis, balsami, hyperici pares portiones conteruntur. deinde uinum lene instillatur, & passili fiunt, qui singulæ habet drachmæ pondus, singuli quæ quotidie mane ieiuno dantur. Aliud medicamen, habet costi, xylobalsami, radices ponticæ, carpobalsami singulorum obolum, spice, zingiberis, acori, cinnamomi, pseudobuni, piperis, saxifragi, omnium 3. 2. garyophyllorū, cyperi 3. trita cum mero dantur. Aliiter, quod habet cucumeris seminis nudi cortice, olusario, myrrha, costo omnium partibus 6. casiz, cinnamomi, phu omnium p. 4. trita ligneo mortario, atque tudicula, melle excipiuntur, supini quæ magnitudine deuoratur. Posteriores in summa laudauere omnia calidiuscula & amara, & quæ ferientes sunt nature damnauere, quoniam caliditate materia si quæ latet, facile lapidescat, in uescicæ tamen lapide calidiora esse necessaria. Iuuat per se palmularum decoctum si bibitur, uel plātaginis succus, ubi calidiora medicamina obfuisse, præcipuus est, tum enim & hordei decorticati, uiolæ, althææ uel hybisci, fursuris, chamomilæ decoctum infundimus. cauendum est ne humoris copia infusi distantis renibus tormenta maiora inferas. Calculosus quidam terna alij capita decocta mane assūmebat, eodem die rupto calculo, protinus urina profluebat, et dolore leuabatur. Alter hec edere acinis lingue mentisura tritis, & ex mero potis. Tradit antiquitas, autore Plinio, animalium ossia genitalia præcipuo inuenti remedio, siue luporum, uulpium, mustellarum quæ ac uiuerræ, quæ & marti quoque sunt, quem martorallum uulguis uocat, gallinaceorum maximus insidiator. Satiur quæ raphani decocti mane poti, ad ternos cyathos calculos comminuant, & eiciūt. semen asparagi, uel eius radix trita, & ex uino albo pota, apij semina uel eius radix ex uino uetere, summo mane bibitur. Hippofelini radix, quam olusatrum diximus nocari, in uino decocta & pota. Pulegium utrunque ex uino albo prodest, & omnes dolores sedat. Anisum pellit, uel succus potus, lapacij radix in uino decocta. Succus aristaltheæ tepidus illinitur. Semen sinapis contritum & potum cum aceto. Et si symbrium syluestre, præcipue hyppomarathrum siue succo siue decocto. Cyperum, parthenium uescicaria sepe dicta, tribulus aquaticus, urticæ succus uel semen, anthemis, uerrucia, baccaris radices tres quatuor uel decoctæ ad tertias partes, & potæ. Calithrichon calculos frangit. Radix asphodeli in uino decocta & pota, renum lapides extrahit. Caucais succus, sonchus albus, radix lauri, semen myrti syluestris, glandis fagi ci-

adheruunt

fagi cinis supra renes ex aceto illinitur. Rubiæ radix frangit & expellit cum cortice radi-
cis capparis, paliuri semen, rubi pilule castaneis similes, in quo rosa nascitur, theriagrœ-
n à renibus extrahit. Agaricus quoque cum farina foenugræci, in grauissimo etiamnum
cruciatu, polimonia ex uino pota. Plantaginis quæ radix uel folia ex passio uel uino, sibi
batur. Brusci radix decocta, albernis diebus pota, radicem pridie erui oportet, postero
mane decoqui ex aceto sextario, uini cyathis tribus misceri, uel aliqui crudam radicem
tritam ex aqua bibunt. Et beronicam ut in locinore dare consueuere. Verbenaca deco-
cta ad tertias uel radix eius ex mulso calido, millefolium æquis portionibus ex aqua sin-
gulare remedium est, coryledon & eius radix. Ebulum tenerum cum folijs tritum exui-
no potui damus. Artemisiâ ex uino dulci, hyperici semen ex uino, trifolium ex uino, su-
mitur chrysanthemum. Anthemis, cuius radix etiam irita ualet. Fultiana trita ex uino,
nomen inuentoris habet. Notha tractantibus urtica, daucum, plantaginis semen ex ui-
no, & cumilæ radix, empetron recens decoctum in aqua uel nulum. Qui fidem promil-
so querunt: affirmant lapillos, qui subseruescunt, simul rumpi. Contra calculos puero-
rum utrumque granum glycydis datur, incipiente stranguria. Raphanum concisum in
aqua decoquunt, addito melle & cinnamomi exiguo, eo modo in potu sumitur. Cydo-
nij mali aqua pota, mire calculos frangit, & educit. Frangunt & pellunt lapilli sicuti mar-
garitæ, in cacuminibus nascentes herbe lithospermi drachmæ pondere, poti in uino al-
bo. Capillus abiectus calefactus & supra peluis prodest. Semen graminis, urina aprî,
& ipsa uesica pro cibo sumpta efficacius, si prius fumo inaceratur utrumque, uescam di-
xam mandi oportet, & à muliere foemine suis. Inueniuntur & locinoribus lapilli haud
duricie lapillis similes candidi, sicuti in uulgarisue, quibus contritis atque potis in uino,
pelli calculos aiunt, leporis renes inueterati in uirio poti, in perna suum articulus esse di-
citur cuius decoctum ius facit urinx, utilius asinini renes inueterati triti que, & in uino
mero dati uesciæ medentur. Lienies equini calculos pellunt ex uino aut mulso poti qua-
draginta diebus. Prodest et ungulæ equæ cinis in uino aut aqua. Item finium caprinum
in mulso dedere, efficacius syluestrium, pili caprini quoque cinis. Fimo murino illinere
uentrem prodest, uermes terreni communiunt ex uino. Limaciæ eorû cum testis suis
contritæ; numero in uino bibuntur, sequenti die binæ, & tertio una. Cinis scorpionum
idem præstat cum locusta potus. Item lapilli gallinaceorum, & columborum syluestri-
um, contriti & poti. Et stomachi gallinarum interior pellicula arida bibitur, & si recens est,
assetur. Fimium columbinum in faba sumitur. Cinis uero plumarum syluestrium colum-
borum cum oxymellite sumptus prodest. Turturis finium in mulso decoctum, uel ius
eius. Corallium igne crematum, & in farinam tritum ualet. Cancrî abiectis pedibus, ni-
bus obolis cum myrrhæ drachma. Scorpio marinis in uino necatus, & echinus cornu-
sus, & in uino potus. Lapilli in spongijs reperti ex uino poti, & lincurium inter cetera
pellere traditur.

Simplicium facultates aduersus calculum, ex recentioribus autoribus.

Cap. XLIIII.

Celebrant lapidem iudaicum, lapides spongiæ, quos dixerimus, scorpionum quæ ci-
nerem, & lincis, quem nunc lincurium uocauimus, leporis cinerem, ac oui testas,
hirci sanguinem, cinerem moticillæ, putamus ex Pauli sententia, troglodytem uoluisse
dicere, anellanz cortices tritas, palmularum ossa cremata, hyrundinum pullos, tineas ro-
tundas, lapides in uentre gallinaceo repositos, mustellæ uesciâ, aprinam quæ, ceruinâ cor-
na, scarabeos exsiccatos, cinerem plumarum anseris, & gallinacæ ueneris interiorum
membranam, & ex felle uaccino repositos calculos, renes item asininos, & alia quæ ex
iisdem antiquis autoribus accepere, non parua antiquitatis gloria, & Plinij diligentia
asseruata, sicuti de cinere glandis saginæ, & calculos in uesica aprî. Ad lapidem uesciæ
iudaicum lapidem cote tritum cum aqua in potu dedere, pro renum uero calculis etiam
efficacior. Oleum scorpionum in uescicam infundere docuere. calculum humanum tri-
tum & potum ualere prædicant, sicuti & cimices potos cum calida, uel in uescicam eo-
rum cinerem infusum prodesse. Mespilorum quoque nucleos tritos ex uino albo me-
raculo. Semen althææ calculum rumpit, aut radicis decoctum. Sed peculiarem uim habet
cerasi

cerasi gummi ex uino. Galenus & amygdalæ laudauit, uel pruni, gummi item pini. Nam & semen graminis prodesse scribit Galenus, smyrnion uero, ut Dioscorides scribit, calculum pellit, scolopendrium quoque laudatur, nam comminuit calculum in renibus & uesica. Cyminum syluestre, chamæpitys, armoracæ succus uel aqua, scordeon. Cauliculus ita tenelli uiris albae, & syluestris ruta. tradunt nucleis pisciciorum si commanducantur, renum calculos frangi. Sed cypero magna laus est, et bdellij quoque magna uis est, nam calculum exturbat: arabicum præferunt. Cortex radicis lauri, renum & uesicæ calculum minuere prædicant: uirum uisum ex uino potum. Gummi ex uulnere uisum cum purantur, calculi rumpit. Thlaspis semen theriacæ familiaris, ualet succo ac semine, nam arenam trahit: & artemisæ decoctum iuuat chamomilla. Tradunt sinomurino est thuris polline ac melle prodesse, carpesion siue cubebæ dictæ nunc à nostris, è uesica pellit lapidem. Aliqui ceruinum sanguinem laudant. Alij seminis papaueris albi cum uiolis decoctum, si mane bibatur, paucis diebus calculum comminui scribunt. Quidam cantharides in poculo dedere, quibus calculum elidi arbitrantur. Et cicadæ eundem effectum inueniri, si cum nardo & cinnamomo dantur. Radicis quoque brassicæ cinis, succus callitrichi, genista utrique uisio subuenit. Petroleum laudant in quo lincurium seruafactum fuerit, et in uesicam insiecit, sed decocta malua pestem cum coles, si imponitur, iuuatur. Sagapeno quoque mira uis est, nam in utroque membro comminuit lapidem. Paulus bdellium laudauit, carpesia, sion etiam commanducatum & potum, scolimi radicem, nitrum combustum, erysimum, phum, meum, asarum, & polonitem: uideo & sanguinem hircini laudasse arafactum, cicadæ demptis pedibus & alia. Et similia.

De mixturis ad calculos eijciendos.

Cep. XLV.

AEgineta hanc compositionem celebrauit, in qua rutam syluestrem & maluam paniter erraticam, apij radices ex uino coctæ, & expresso succo, cyathos duos dari iubet. Et in eo carpoballamum, spongiam lapillos, aridum pulegium, maluæ syluestris semina quo pondere contrita, horum ligula datur, uel cum uino mixta. Sed recentiores eam mixturam laudauere, in qua semen cucumeris magni purgatum continetur, lithospermum, uiri adusti, dauci ana pares portiones, tunsa bene cum melle miscetur, aut farina per se; potenter cum iure ciceris datur atrii. Callitrichi farinæ ʒ. i. ex apij uel raphani aqua potenter erentibus & uesica exturbat calculos. At scorpionum cinis ʒ. i. s. gentianæ ʒ. 4. s. zingiberis unā, pipæris albi & nigri ana ʒ. 2. s. seminis uesicariæ ʒ. 5. s. castorei ʒ. cum melle trita componuntur, & ad usum seruantur, post sex menses utiliter datur, fermentari enim eo modo creditur, ex apij radices decocto sumitur drachmæ pondere. Aliud medicaminis genus, habet seminis melopeponis, uesicariæ, nucis pinæ, bdellij arabici, amygdalarum amararum, seminis biblici ana drachmā mediam, melle uel uino excipiuntur, tunsa insantibus & pueris urinam citius, ardorem mitigat, & calculum minuit. Medicamen refrigerans, calculi minuens, habet semina quatuor refrigeraria singulorum drachmas quinque. seminis apij binas, scenticuli que unam, lapidis spongiam tantundem, uiri combusti drachmam mediam, bene tunsa cum hydromelite datur drachmæ tres. Aliud carpoballamum, pinearum, lapidis spongiam, seminis melopeponis ana partes æquales, cochleari mensura datur ex uino aqua diluto. Aliud ubi calor non affuerit, habet zingiberis drachmas tres, pipæris longi quinque, gentianæ unam, castorei obolos duos. Cum melle bene trita excipito, despumato, seruetur ad menses sex, datur ʒ. cum uino. Aliud uehementius in ualidis renibus, habet cantharidarum abiectionis pedibus capite & alis obolum dimidium, fimi columbini tantundem, mane datur trita ex miraculo uereri. Aliud magnæ (ut putant) religionis, nam quod terit, ferum non habeat, mortarium tudicula que ambo lignea sine habet seminis dauci, olusatri montani, quod oreofelinum dicitur, seminis cucumeris sine cortice ana ʒ. 6. casie, cinnamomi, spicæ ana ʒ. 4. uino in trochiscos ʒ. pondere digeruntur, ex uino dantur scrupuli mane summo, uel cum mulla triginta diebus calculi rumpit & eximit. Compositio Galeni qua calculus comminuitur, & frusta eximuntur. Habet dauci seminis, cucumeris, petroselinum, myrtæ ana ʒ. 6. casie, baccarum lauri, cinnamomi, nardi ana ʒ. 4. Alii ex eo dē autore, continent seminis cucumeris, canchros, olusatri, myrtæ ana ʒ. 6. casie purpureæ, cinnamomi, phum ana ʒ. 4. cosice cum melle despumato trochiscos ad lupini

ad lupini magnitudinē, & eadem quam nuper diximus, religio obferuetur, ne ferrum tangat, ne ue gustet. Medicamen quod de cicadis fieri solet, hoc modo cōficietur, pedes abijciunt & alas, terunt' que cum lithospermi semine & saxifraga ana unciam unam, piperis, galangæ, cinnamomi ana ʒ. ʒ. ligni aloës ʒ. s. mellis puri quantum opus sit ad omnia cogenda, in balneo bibitur ex uino meraco. Aliqui garyophyllū addunt, zingiber, asparagi & leuistici semen. Aliud compositum regalis impentæ ad calculum mire ualens, habet mydridati ʒ. ʒ. opobalsami unam, cantharides mundas quas, aut ternas pro uinō. acri, uno haustu dantur. Aliud efficacius, continet cineris scorponum ʒ. ʒ. cantharidatū mundatarum drachmam unam, sanguinis hircini, cineris uitri, radices que braxice, cineris troglodytis, cineris calicis oui ana ʒ. ʒ. lapidis iudaici, spongiarū, & qui in felle bubulo inueniuntur, cyperi, dauci, seminis hibisci, gummi cerasi, lithospermi seminis, fefelis, carpobalsami, xylobalsami, callitrichi, seminiū frigidorum ʒ. ana unciam unam ex melle excipiuntur, cum crethmi decocto mane & sero ieiunis datur p. drachmarū duarū. Aliud efficacissimum quod experimento cōstat. Imponitur scenugræci, callitrichi, aspleni, aniciceris, croci singulorum pares portiones in sceniculi decocto potui datur. Alij millefolium laudant, betonicam & uerbenas æquo pondere mixtas. Aliud medicamen quod lapidem frangit, & urinam ciet. Putaminis auellane cinis, amygdalini, gummi anapartes æquales, lithospermi seminis, tantundem datur ex uino ʒ. di. iij. pondere. Aliud habet cinnamomi, xylobalsami, seminis anisi, sceniculi, olufatri, lithospermi, saxifragæ, seminis asparagi, radices ligni dulcis, casie ana ʒ. s. cum melle uel saccharo ʒ. ʒ. pondere datur ieiunis cum uino meraco, lapidem conterit, & à generatione tuetur. Fiant & portiones matutine ad calculum ex ijs que dicta sunt, ex raphani succo, saxifragæ, uerbena, lithospermi, radice apij, sceniculi, petroselinī, oreoselinī, olufatri, pimpinellæ folijs, melopeponis uel cucumeris semine, anomo, ami, phu, meu, cicere rubro, scolopēdrio, polypodio, & his similibus, cum melle & saccharo percolato decocto, syrupū faciunt. Alij alarum, schoenosthon, semen asparagi, brusci radices, dauci semen, fefelim, betonicam, parietariam, costum, gentianam que addunt. Aliqui radices capparis, folium, spicam, cinnamomum, cyperum que imponunt, diu noctu que uino & aqua prius macerata feruefaciūt, chamaedrys ab alijs imponitur, & cum uehementiorem facere uolunt cantharidum sarinam, aut cicadarum, aut hircinum adijciunt sanguinem, aceturū que scylliticum. Alius syrupus qui meatu aperit, et calculum cōminuit, continet radices capparis corticis, apij, raphani ana unciam unam, inulzæ, scyllzæ, dauci, seminis petroselinī ana drachmam unam, sacchari albi lb. acetū ʒ. ʒ. syrupum ita conficito. Potionis genus doloris mitigatorium, nam & meatu urinz aperit, habet zyzyphorū, myxorum, carycartū aridarum ana p. ʒ. radices dulcis, callitrichi, seminis hibisci, apij, sceniculi, polij, tribuli, ami ana p. s. in aqua libris tribus decocta sint ad tertias, dantur ʒ. ʒ. cum syrupo acetoso. At sepius ea mixtura usi sumus, qua calculum diminuiimus, & cōglobatum sepe sanguinem eduxit, habet rosarum rubearum, flosculos croceos ʒ. ʒ. pondere, cinnamomum ferē duplo pondere, zedoarie tertiam partem, tribus enim potionibus matutinis damus, rarenter quin tertia potione calculum exturbet.

Infusione ad calculum ueliter,

Cap. XLVI.

Cum primum dolor inuaserit, urina humana aluum colluit, uel bis & iterato, si alius non diu soluta fuerit, mox uomitum prouocabis: mox hanc cōspersionem dabis, quam ab effectu sotyrā uocauere, habet nardi, zingiberis, piperis albi, & nigri, garyophyllorum, cinnamomi, pyrethri ana ʒ. ʒ. mastichis, rosarum rubearū, flosculi crocini, salis capadoci, seminis sceniculi, carpobalsami, petroselinī, nardi ana ʒ. ʒ. oreoselinī, lithospermi, seminis brusci, cardamomi, machir, galangæ, hermodactylorū ana ʒ. ʒ. diagridij ʒ. ʒ. polypodij, tripodij, id est, turbiti ana ʒ. ʒ. s. croci drachmas tres, succini drachmas duas, sacchari & mellis quantum opus sit, cum aqua saxifragi mixturam conficito, diagridij enim uis miro modo compescitur, & ab ijs medicinis inenarrabiles uires recipit. Aliud dysteris genus, habet foliorum acanthi, mercurialis, maltæ ana manipulū unum, rum, peristerij, calamēthi ana M. s. carycas siue ficus aridas ʒ. ʒ. sagapenij ʒ. ʒ. furfuris p. ʒ. percolato decocto, addem mellis puri et crudi ʒ. ʒ. s. misuræ benedictæ ʒ. olei chamomelinī, anethini,

*Præiosum me-
dicamentum.*

*Mitigatorie
potio.*

anethini, lilini ana ꝑ. i. rursum eo die uomitis concitandus est. ab eo infusions iuant, desiderare enim in aqua debent, in qua anethum, chamomila, fenogrecum, althæa incocata sunt, nam & olea antedicta commisceri debent, sed dupla portione. Alij spongij in aqua eadem infusis unitur, exinde renes & alia oleo inungunt anethino, ac scorpionum, aut si dolor ipse non mitigatur in parcella calefacta parietariam cum oleis antedictis & superimponit. dolores enim leuat ocysimo, nam & palmularum decoctum potumq; dolores discutit. Quidam uomitum damnauere, quippe qui calculum descendere prohibeat. Fenogrecum item decoctum cum radice althææ suffuretq; ex oleo anethino trillit, infunditur. Emplastrum quoque ex hordæa farina imponitur, ac critica, ex fetidissimo oleo, anethino, & chamomelino uel rutaceo imponitur, calidum enim esse debet, quod cum tepuerit protinus amouendum. Aliud infusionis genus, ex ipse constat, medicinali, althæa, ruta, calamintha, parietaria, suffuretq;. Adduntur decocti mellis cyathi duo, olei anethini, chamomelini, lilini, ac behedictæ compositionis sequi iuncta. Exinanitalia uo renes eo unguento illiniuntur cum silibus, habet sagapeni, opopanacis, bdellij, acoriana ꝑ. i. adipis anacini ꝑ. 3. olei anethini, lilini, scorpionum, terebinthine ana unclum enim, exiguum cere adijcitur, iuant enim fomentis & emplastris, quibus meatus suauiter aperiantur, nam emolliunt, ac leniter aperiunt. Idem præstat oleum rutacei superinfusum, addita galangæ farina, ac chamomila, uel castoreum si calefaciendus locus est. lumar & per se oleum uisaceum ex lutea insola. Leuigat cruciatus triticea farina ex fetidissimo oleo facta pulve, & impolita addito sale trito. Sed interea cucurbitulæ admouentur paulo infra doloris locum, nam ad inferiorem calculum detrahunt & arenam pariter exturbant, sic & frictions cum infusionibus & oleis antedictis uel fomentis iuant, eadem in balneo, & cum in aquis decoctis desident mirè utiles habentur, rami fasciæ alij mediunt ægrum cingunt, ut quæ in silibus sunt urine meatus ualidi turgescere incipiant, sic enim de facili calculus loco dimouetur & ad inferiorem pondere suo dilabitur. Eo tempore silique Aegyptiæ ærum succum damus efficacissimum, cum oleo amygdalino dulci, aut amaro, cum althææ radicis decocto. Suauis enim meatus ante dictos reddit. Laudant aliqui bis in die in balneum descendere aut in petui immorari ac persudare, ac in eo antedictas portiones assumere, quæ iuuare maxime uideantur. Sæpè per cruciatus licuerit pila utatur parua, uel de gradibus concussu quodam descendat, aut equo ut dictum est, succussorio. At cum lapis in uescam delapsus est dolor protinus cessat, ac æger liberatus quiescit.

Emplastrum in perianthum.

Cucurbitulæ in hoc affectu usæ.

alij mediunt ægrum cingunt.

Extractionis generis cruenti.

De nigelle introductæ, et de sedendo dolore.

Cap. XLVII.

Cum uero cruciatus, ac uigile pariter ægrum inquietant, Paulus soriram, ac phloonium laudat. At sanguinis iuuat plerumq; detractio, si corpus humoribus morbidum est, quod & uentris quoque deiectione leuandum, & a balneo ieiunios antequam utrum bibant, aquam egelidam prius hauriant, hæc Paulus. Cuius sententiæ & nostros quoque posteriores assentiri uideo, postea infusions laudamus quales nunc a nobis dictæ sunt. Inter ea parietaria tegula aut hymbrix cõsperso aceto calefacto imponitur ad sedandos dolores, quo summo is unctus illinitur, cõficitur ex oleo lilino, uiolaceo ex uiola lutea, oleo uulpirio, ac eius adipe, exigua cera adiecta, & si cõ calida dispositio ne fuerit. iuuat si ex oleo amygdalino dulci fiat, chamomelino, anethino, cum mucilage habisci, feminis lini, ac fenogreci ana ꝑ. i. buryi recentis, adipis gallinæ, ac axungie cereq; ut uncta. Euomitis in primis dolores sedat, & materiam auerit, alioquin (ut dictum est) damnatur.

Quæ curatio in uescæ lapide uentem fit.

Cap. XLVIII.

Uescæ lapis remedijs minis cedere uidetur, quàm qui in renibus oriuntur, duræ, ac membri longinquitate obuia, maioris igitur negotij est lapidem magnum comminueret acque ejicere. Valere creduntur, quas diximus medicinas. Inter cetera remedia uerbene succus prodest per fistulam injectus, uulpirinis sanguis recens uino albo temperatus & infusus. Quidam hanc mixturam laudant, citris scorpionum, lapidis spongie, omnia æquo pondere ex aceto liquata bibuntur. Alij cerasi, gummi, pini, persici arboris cum uerbasci succo potu dederit continuis diebus. Alter cardamomi ꝑ.

alij mediunt ægrum cingunt.

lauri radices corticis, duas cum mero dari uolunt. oleumq; ex scorpionibus per se inie-
ctum ualere tradunt. Calceolum rumpihæ cōpactione prædicant, habet feminis rapha-
ni, dauci, olusari, carpobalsami, radices capparis corticis, iunci, cyperi, nardi, calis, gen-
tiane, aristolochiæ rotundæ, cordumeni, ammoniaci, sagapeni, bdellij, asari, acori, pipe-
ris, singulorum partes æquales. gummi opobalsamo liquandum est, cæteris tritis in pi-
lulis digerantur, ex quibus drachmam mane damus. quidam scorpionum oleum inieci-
unt. Cum uero his præsidij lapis non comminuitur, nec ullo modo eximitur, curatio
chirurgica adhibeatur: & per fistulam prius, qua humor profusus dolores leuet. Alii
qui intus sine plaga lapidem conterunt ferreis instrumentis, quod equidem tutum non
inuenimus. Nunc inter anum & colem recta plaga ceruicem uesticæ incidunt, nec nisi
si ad ipsum exordium sit. ceruicis & ferreo instrumento cronolo, ne capitis lapis effu-
giat celeriter corripiant. Quam curationem, quia non est sine uitæ pe-
riculo, multi euitant.

ALEXANDRI BENE- DICTI VERONENSIS PHYSICI, AD MAXIMI-

LIANUM Cæsarem Augusti Imperat. inuictissimum, de uescicæ
inurijs Liber XXIII.

Proœmium.

Vescicentarij urinx cōceptaculū est uescica, ad quā (ut dictū est) ge-
mini insignes meatus, quos ureteres, & uenas albas dicimus uocari
ab Aristotele, quæ à renibus exangues feruntur, singulæ ex singulis,
eiusdem ferme cum uescicæ materix, utriq; simplex mēbrana est, quæ
duplex duntaxat inuenitur ubi uenis ureticis uescica cōpulatur, dura
namq; mēbrana est, ne liquido, acti, mordacitq; humore ledatur, qui
continue in eo excrementicio uasē continetur. Intestina namque & stomachus duplici
cōstant tunica cōcoctioni instrumētartē partes. Quarum altera corrupta ne in pernitiē
protinus labatur homo, ut altera superesset, duplex constituta est, Gal. autore. Ab ante-
riore parte positum habet uescica, retro uero alius ossi sacro uicina, in quarū medio uil-
ua in foeminis sita est, quo sit ut foemine uterū gestantes, uix urinx præ potere cōtineat,
sed stillicidio uexantur. Dursior enim cæteris mēbris uescica est, quoniam biliosum ex-
crementum suscipit, & diu illud se cōinet, & magis quā renes elaboratum, q̄ enim (ut di-
ctum est) aquosam cum sanguine mixto exundantia recipiunt, & protinus transmittūt.
Vescica uero liquoris asperi ueluti peluis est, in cuius extremo, hoc est ceruicis initio, mu-
sculū ambiēte fidum urinarij profusui custodē constituit natura, ut unā cum alio intū
uentrē seruato cū naturalib. pudore possideret. Meatus à renibus exangues ad uescicam
præduri, sunt longi ac ualidi, uescicæ annexi, per quos ingens ac perennis humoris copia
præterlabitur in calculorumq; uexationibus impatibilis sustinant cruciatus, ingēs pro-
pterea uescica procreata est, ut receptaculum plurimi potus capax fieret. Quas ob res na-
tura neruos pariter ualidos & ingentes, uenas, ac arterias euidentiores pro hominis &
membrorum portione adiecit. Ea namq; neruos ab amplo osse imæ spinæ sacro appella-
to, & à proxima parte ortos recipit, sicuti uenas & arterias breui pariter ductu à fontib.
ortas excipit, ubi magnæ & ingentes uenæ ad crura diuiduntur. Sed potiū ureteres obli-
qui ad uescicā feruntur, & qua partē annectuntur duplicem tunicam subeunt, immissa
summi creatoris sapientia, nā alterius tunice foramē superiori obuiū non est, ne recepta-
culo humore repleto ad superiores uenarū meatus humor facile restagneat, tunica igitur
superior, foraminis interioris cooperculū idoneū facit, unde quāto magis intrumescit, eo
magis foramē præcluditur, & obturatur. In uescicæ inflatis id uidere licet, ceruicē clausa
nihil flatus trāsmittit, quæ si forte magno crepitu tumida dirumpitur, alibi quā ubi dur-
plex est

Vescicæ con-
stitutio.

Vescicæ situ.

Membrana ues-
icæ durior cæte-
ris.

Vescicæ inue-
ntio, aditans
da inferio.

plex est, proscinditur, per has meatus subterq; has duplices tunicas præterlabitur cum urina calculi, & in caua uesicam diuino auxilio reperto foramine profluit. Sed ceruicis ille custos musculi magna nature sagacitate adnexus est, ne importune inurbaretq; homo frequenter uel alsidue urinam demitteret, magno studiorum, ac calidioris negotiorum incommodo, uitio enim quandoque præter naturalis incontinentia sæpe innascitur. Ob id nature opere multifariam in eis conueniunt, obliqui præsertim, qui humorem continent & pondus tumescens uesicæ aut partus sustinent, quousq; turgida nimium cum cruciatu ferme fatiscit. At cum excernendi tempus est ceteris filamentis ista minis laxatis, soli transuersi humorem comprimunt, atq; ita uesicam exonerant. In eo opere & musculi uentris non parui (inquit Gal. opitulantur, ueluti enim manu uesicam comprimunt, ita ut magno impetu prorumpat, uel longius in iuvene ei aciescitur, senib. uero laxo musculi officio, aut sensim aut guttatim it locum.

Musculi in ceruice uesicæ affixi

De uesicæ uitijs,

Cap. I.

Vicia quoq; uesicæ plura sunt, ex habitudine, compositione q; mala, ut si urina arena uel calculo apposito supprimatur, uel si uesica naturaliter nimium angusta sit, aut si uisitare dānetur, uel præternaturali positione nimium foras inquamuerit, quod uisum & de stomacho dictum est. Vulneratur excialiter, Hippoc. testimonio, uesica, unde inguina dolent, nam aut urina per uulnūs exit, aut sanguis emingitur, stomachus item afficitur, bilem euomit, aut misere singulit, frigidusq; subinde sequitur, ex quo est mors. Vesica præterea inflammatur exulceraturq; cuius affectibus cerebrū, stomachus iecurq; afficitur. Sequitur urinx tormina angulosi uel asperitate lapidis iniuria, stillicidia, incōtinencia, difficultas, ardor urinx, plurimum enim afficit si sanguis intus concretus fuerit. Damnatur urina cum grauior olet, si arenosa nimium, si purulēna, tortuosaq; sit. Vesica nanque facile frigore corripitur, quæ suapte natura frigida est, propterea & septentrionales prouincie id malum sentiunt, nam & senes stillicidia fatigant. Huius membri morbi uehementioribus medicinis, longinquitas enim id facit, uix sanantur.

Vulnerata uesica symptomata.

De frigida caliditate uesicæ & remedijs,

Cap. II.

Frigidiorē indicant, urina alba, mucosa, furfuracea, intus ueluti squamulis discitur renibus, quæ guttatim defillat, ac ex intervalis. At calidiorē ostendunt urinx acris mordacitas cum dolore, quæ & tenuis est. Auxiliantur quæ & de renibus dicta sunt, calidior tamen (ut experimento constat) psyllij mucillagine subuenimus. Infunditur tamen, utiliter rosacea cum camphoræ exiguo. In potu frigida profunt, in cibo autē portulaca, cucurbita, ac cucurmis, cum melleo pōne, medetur ex aqua frigida ipodij potiones maturinx, æstare præsertim, lac item asininum. inunguntur extrinsecus rosaceum, uiolaceū ac cucurbitinum oleum, cum camphora. Frigiditatem uero uesicæ emendat nardinum aromaticum, oleum anethinum, illitum, purgaminumq; in cibo diuresca calida uesicā excalefaciūt. Emplastra quoq; renū affectibus, quæ rēda sunt, ne idem sæpius dicatur.

Calidiori urinx acris mordacitas.

Frigidam uesicā emendantia.

De uesicæ phlegmone ex Aegina, &

Cap. III.

TAm in renibus quā in uesica phlegmones, ut scribit Aegina, oriri solent in utriusque parib. granitas est ardore indicium facit, febris adest, ac delirium, ac biliose uomitiones, cum urinx difficultate, hæc Paulus. Posteriores raro uesicā inflammari circa ceruicem arbitrantur, dissimili mēbri habitudine, uerū ex calido humore haud dubio afficitur, cinis impetu facile inflammatur magna uenarū occasione uel in pueritia maximē, lapidis duri offensione, uel humorib. calidis illuc effusis. At frigidi abscessus eadē sunt, quas in renum affectibus diximus, cause. Sed dura nanq; apostemata ex calidis antedictis pegerantur, uel icu interdu. Sæpe inflammatur uesica cum lapis importune excimur, q; magnitudine, aut chirurgi imperitia cōtingit, qui lapidē quæritando ægrum excruciat.

Frigidi in uesicæ abscessus causæ.

Notæ caliditatis abscessus,

Cap. IIII.

Ex calido abscessu uesicæ cōtinua & ardoris febris oritur, uesica cum uehementi dolore tumescit, difficultas adest anhelandi, sitis accenditur, frigore subinde manens, ac pedes corpiuntur, quod uicini nequit fomētis, bilis quādoq; uaria generā uōmū cōtinentur, dolor præterea capitis, ac immodicæ uigiliæ hominē uexant, facies cum oculis rubore suffusa cernitur, aliena loquitur, lingua aret, cum nigricie, Orisatio teste,

Calidi abscessus signa.

ea tamen symptomata uehementiora sunt in puericia atq; adoleſcentia, quæ calidis diuercis magis exalperantur, uel catharticis acutis mordentib. His ſubſcribitur præcedens uicſus ratio, atq; cõtinuata diæta. Alius quoq; ſuppreſſa nihil aut durum reddit, & urina quoque cohibetur. Sed exitior abſceſſus habetur cum ardens febris perfeuerat, ſi uſica ac alius nihil reddunt, cum ingenti cruciætu, uel ſi in urina nulla prope digeſſio appareat. At mortem in 7. portendit ſi ſub ala panus ortus fuerit. At frigidi abſceſſus non contrariæ cernuntur, febris cum dolore ac ſiti remiſſa cernitur, os non æſtuat, neque uis mor, ſed grauis tantum ſentitur, æger ſomniculoſus eſt, pituitam uomit, facies pallet, lingua ſaliua mader. & cætera quæ dicta ſunt ſatis indicant. Sua enim diæta facile in promptu erit. At ſuppuratis collectionibus atque rupis urina purulenta demittitur, grauiter olens, tumor reſedit ac dolor quieſcit. Si duricies emolliiri non poteſt, excidium minatur. Cum uero extrinſecus in anteriori parte rumpitur, apoſtoma innocentius quàm cum intus in cauum erumpit, habetur.

De curatione cuiuſcuque apoſtomatis uſicæ,

Cap. V.

Vena protinus in eo metu, inquit Paulus, aperienda eſt, ac uaporationibus, emplaſtrisq; inflammationem placantibus opus eſt, ex ruta, anetho, ſoenogracæ, althææ radicè: & alius emollientibus ducenda eſt. Infunditur ex oleo papauer & anserinus adeps, in uſicæ uero inflammatione opij obolũ cum myrtha & croco, & oleo infundimus, & muſum in potu damus, & quæ urinam uehementer mouent prohibemus, ac largiores iſtæ potiones, niſi acris & biliolus humor plurimũ inſeſtauerit, tum enim largiſſimo iuuantur potu. Et frigida quæ urinam ciunt, ac leniter emolliunt medentur, propterea lini ſeminis p. i. amyli p. i. cucumeris ſatiui ſeminis, ac melopeponis aſſumant. Si uero febris adlit, renibus ſuperimponitur pannus oleo rhodino, aut hydrothodino inſuſus cum croco. Aut cerotum ex diacroco, rhodino, & chamomelino, et ouorum luteis mixto aceto exiguo, & polygoni ſucco. Poſtremo & diachylon cum chamomelino prodeſt, nam & quæ magis excaleſciunt, eo magis obeſſe creduntur, nam materia protinus ſuppurat. pari ratione & quæ plurimum refrigerant, nocent, quibus renes facile indureſcunt. In phlegmone balineis abſtinemus, in quo & uicſus genere utimur, quem in febricitantibus offerre ſolemus, ſed phlegmaticos duntaxat cibos diligenter aſpernimus. Hæc de renum & uſicæ inflammatione Paulus. Nam & poſteriores medici cõmunem eam curationem faciunt.

Curationes apoſtomatum uſicæ ſecundum recentiores,

Cap. VI.

Collectiones nanque initio è cubito protinus ſanguinem demere tradunt, ſi materia calida fuerit, ſi q; confluere uideatur, alijs à dextro, alijs à ſiniſtro inchoant, procedente timore à talo materiam ſubducimus collectionem, tum clyſteribus aluum ſoluere, neceſſe eſt, & ſi aliter non reſpondet etiam emollientibus ducere bilem, acria enim medicamenta, uel quæ inſunduntur maxime damnantur, qualia ſunt uiola, althæa, myxa, pruna, manna ſyriaca, ſiliqua Aegyptia, & ſimilia. In morbi uigore ac paulò ante diuretica lenientia iuuant, qualis eſt melopeponis cum apij aqua, autore eodẽ Paulo, uel cucumeris. Quæ uero in uſicam inſunduntur initio ac incremento morbi quæ frigida modice diſcuriunt conſideranda ſunt tepida, extrinſecus uero quæ diſcutiunt imponenda ſunt, ſed addunt quæ mediocriter emolliunt, mēbrum enim neruoſum ex facile q; diſcuſſionis leditur, ob eam cauſam uiolacæ apte inſundunt, uel egeſidam aqua & id ternis diebus inchoato morbo. Et ſi uicſum intrinſecus ortum habet, ſtrychni ſuccũ uel ſemperuiũ, cum uiolaceo & cera alba illiniunt. Subinde hordei farina imponitur emplaſtri modo, cum cadmix puluere, arida uiola, ſandalis, cum aqua ſtrychni ac cucurbitæ ramentis, & uiolaceo addito. Subinde & emollientia imponimus, uel initio, placet enim inflammationum dolores ex anethi, ſoenogracæ, althææ, ſibiſcitj radicibus decoctis, lana enim ſucci da inſuſa leuiter q; expreſſa ſotu medetur. Laudant & uſicas aquæ tepentis plenas oſi pubis impoſitas, nam ſi idẽ decoctũ in uſicis iſidẽ impoſueris, mire dolori ſubuenire creduntur, nam & tumorẽ ſedant. Poſt ſeptimũ diem chamomilam, lini ſemẽ, fabarum farinam, cum ſapa decocta efficaſſiter imponuntur, dolorem enim ſedant. Eiũdem effectus eſſe debent quæ intus inſunduntur. Iuuat mirum in modum pſyllij decoctum mucidum

cidum cum alinino lacte. Eo quoque tempore semē cucurbitæ, cucumeris, melopeponis, & alterius ingentis cucumeris rotundi omnium 3. s. sem. portulacæ 3. 4. maluz, hibisci, singulorum 5. 3. bene trita drachmarum trium pōdere cum syrupo uilaceo mane damus. Napi quoque decocti, aut rapum sub cinere tostum uel aqua coctum emplastri modo impositum, iuuat. brasiica cum hibisco decocta & imposita, si abscessus nimium feruens non fuerit. At in statu morbi, farina fabarum, seminis lini & chamomila cum sapa cocta medentur, si tamen nimium tumor adde uiolam, ac maluum. Tum & in balneo desidere maximo est auxilio, quo sepe xger in ea uaporatione urinam demittit & hominem exhilarat, leuato uelice onere, balneum ex emollientibus & resoluētibz constat, & in eo spican, cordum eunum, schenonanthum, foenogrecum, melilotum ponimus: ea enim dolorem sedant, & materiam resoluunt. At suppurante apostemate, decoctum infundimus, meliloti, chamomilæ, & foenogreci, cum semine lini, cum oleo uiolaceo purpureæ uiolæ ac luteæ, nam & idem infusa spongia prodest imposita. Inter ea & emplastrum id impositum mitigatorium, fit ex meliloti farina, foenogreci, seminis lini, chamomilæ, ad antho, tritis cum arida fici, adipe gallinaceo, ac anatino 3. ac oleo uiolaceo. ex uiolis li- reis. Eademque dicta sunt in renum phlegmone, sed uehementiora medentur. Si apostematandum induruit nec remedijs cesserit antedictis, tum oleum amygdalarum dulcium acitque Aegyptiæ succum atrum cum aqua melonis, apii, & feniculi & similia damus uiliter: duricias enim mitigant apostematis, uiles quoque potiones facit ius brasiicæ, uel seminis decoctum ex oleo amygdalino. Extrinsecus imponuntur quæ duris renam abscessibus fieri dicimus, emollientia enim maxime iuuant. Desidere quoque iuuat in brasiicæ & chamomilæ decocto, cum uiola & radice alitæ, similia quoque substitutionibus medentur, uel infusione frequenti. At cum duricijs mitigari inciperit, paulatim diuretica in potu iuuant. In frigido uero apostemate uelice, ex renum curationibus auxilia inuenies.

*Emplastrum
mitigatorium.*

*Ad dura aposte
mata.*

Velice prodest succus decoctæ aristathææ, iuncus ex Africa, uel icaria in primis: chorion ex mulsio, scandix; clualis; thus terre cum farina hordeacea decocta, & portulacæ succus uelice uita magnopere sedat, athamanicum suæ meui, uua pasia exemptis acinis, alba uellior, & mustum quoque, acetum in primis uelice nocet, olei myrecum, lilinum illinitur, & myrti latius semen nigrum ex uino. Radix cupressi, amoniacum potum, & millefolium, uelice imponitur mercurialis, & decoctum eius est myrrha, & thure. Agaricum cum farina foenogreci, auxilium est grauiſſimis criciariis, ac cori radice decoctum uel ipsa trita potatq; dolores sedat, ex uino nymphæ heracitæ radice. Idem effectus est crethimo ab Hippocrate laudata. Anthilion in uino pota, chamæpyris in uino cum asparagi radice, idem hypericon prestat, callitrichon trita & data ex uino albo. Plurimum prodest silaus cocta, ut olus acidum. Xiphij radice ex aqua datur illiniturq; folia hippuris bibuntur, glycydis radice ex aqua datur uel uino, uel icam enim sanat. Dolori illinitur folia polygoni, phelandrij semen bibitur ad uelice incommoda. Radix myrrij, lauri decoctum, ex bacis maxime uel folijs, lac bubulsi. Corallum in puluerem igne reductum potumq; cum aqua auxiliatur. Inflammationi auxiliatur crocum, dolores sanat thymum, abrotoni decoctum ad tertias, uel radix oenanthes, halimum crudum illitum, napum, quod bunion uocant, uelice medetur decoctum potumq; ex aqua mulsæ, uel succi drach. uel icas inaniter posium in uino decoctum, & potum. Doloribus medetur amyllum, cum ouo & passo seruefactum à balneo, uelice uel ijs datur in poti cortex palmæ elatæ tener. & si cruciatus senserint gramen ex uino decoctum ad dimidias ualet, ita bibi iubent, uelicas exinanire dicunt myrum fure, omnia enim adaperit.

*Uelice infirma
non medentia.*

Velice, inquit Aegineta, si exulcerata fuerit, sub pube dolet uehementer, & difficile subsidium patitur, & à missione urinz purulentum protinus desillat, graue olens, ac ueluti squamæ, fufuraceæq; ueluti laminæ in liquore discurrunt, sic sedimenta fufuracea imo resistent uetri. exulceratis uero meatibus urinarijs, de quibus supra dictum est

*Accidit uelice
ceræ uelice.*

Atum est, purulenta inter utrumque hoc est uesicæ & renes, materia demōstratur, & quæ si pili in urina cernuntur, ac dolor inter lumbos & uesicam percipitur. At si, inquit Paulus, purulenta uel sanguis sine urina emittitur in nullo eorum quæ dicta sunt uisum est, sed colicis pudende partis exulceratio certa est: quæ ex inflammatione oritur interdum. At siue apostemate urinarij meatus eodem autore exulceratur, quum uasa disrumpuntur, aut eroduntur, ex acri humore, aut calculo necante, hæc Paulus. Percussus quoque inquit Gal. exulceratio uesicæ contingit, exemplo cuiusdam, ex uehementi enim ictu triduo abstinentia usus est, quarta die uespere chirurgus curante, urina quæ antea substituta per os uulneris egressa est heminx mensura, hoc est drachmis 60. ac statim dolor sub pectine seuit, cum grauitate leuatus est. Vlcerata cum plurimum exardent siunt urina, hos suar hordeacea aqua ac frequens balneum. ex abcessu interdum uel pustulis inuis ortis exulceratio uesicæ, uel in cauo ipsius uel carnosæ ceruicæ.

*Vlceris uesicæ
causæ.*

Note uesicæ exulceratæ,

Cap. IX.

EXulcerationem certam indicant odoris summa grauitas in urina, siue purulenta sit: siue cruenta, ac squamosa Hippocratis sententia hæud dubia, & cum urina demittitur, extrema colicis pars ingenti dolore torquetur, sensus enim maximi sedes est mēbri rimula glandis dicta, & si quid intromittitur urinx & uisulentis collusione facile luitur. Tradunt ex meatuum superiorum ulceribus urinam nunquam grauius olere. Ceruicis exulceratæ notæ sunt, cum ante urinam pus egreditur, & profluente urina dolor est, ac inges ardor excruciat, magisque cū urina acrior fuerit. In summa uesicæ ulcera difficiliter sanantur, quam quæ in renibus fiunt, ea enim neruosa est, ij uero carne cōstit: ceruicis uero exulcerationes facilius curantur.

*Difficilius curantur
ulcera uesicæ
quàm renis.*

Curatio uulcerum uesicæ: et prima de nistū,

Cap. X.

PAULUS mulsū, foenogracumque laudauit in potu cum melle, aut cucumeris semine cum passo, qui purulenta, inquit, per urinam fundunt, rubricam armeniacā bibant, aut ferule cinerem, quantum ternis digitis capies cum melle, & lac quoque in potu medetur. At uetustiores nucleos pinæ nucis laudare, addito cucumeris semine, portula cæque succum, rosionibus exulcerationibusque luteis oui illini utiliter tradidere, sorberique crudum, cucurbitasque utilissimas esse, semen graminis prodesse ad cruciatum uel ipsum gramen ex uino decoctum ad dimidias, lactuca quoque (ut perhibent) candida copiosior data. Hæc in simplicium cura tradita sunt. At nos prius de uicibus ratione hæc pauca subiungemus, æstiu enim soles, ac hyems uehementer frigida, lassitudines, pila, cursus, acres deambulationes, equo distrahi, obesse ea omnia solent, paludosa item nimii humectantia loca incolere, grauiulcerata fatigant: montana propterea sana habentur. Placet in hoc affectu plurimum animi securitas, balnea uitanda sunt, ac spinus incubitus, uel nimium pluma mollis, inter cibaria, acris, asiala, acetosa, nimiumque dulcia obesse solent, sicuti & nimis amaritudinis. Vinum item damnatur multarum uirium, quæ præterea difficulter concoquantur, uel ignaui alimentis, qualis raphanus est, bulbœumque omnia genera, aromata item uniuersa, uel quæque ipsi condita fuerint, ius nam quæ ciceris atrii ulcera uesicæ exasperant, simili modo & asparagi, autore Plinio, sed minus alides. Damnatur porrum, colocasia, arum & similia sicuti inula & maiorana, origanum, pulegium, piper, ligusticum, & ipsi similia, caryotarum quoque usus damnatur, ac caryæ uel ficus aride quotidiana cibo. At in communi utilia esse traduntur agglutinantia, ut lactis ferè omnia genera, ius gallinaceum, uel ipsi pulli gelu non acri cōditi, addito myrti sem. ac sandalorū farina. Inter pulsas genera id laudatur, habet amyli, farinx fabaceæ, lactis quantum opus sit, alij ex similagineo fursure coquunt, addito saccharo oleoque amygdalino, posiana quoque hordeacea plurimum medetur, alij ex oryza cibaria cōficiunt, addito lacte iureque gallinaceo. Panicum quoque ac milium eadem coctura laudantur. Placent oua forbilia, & inter aues turdus, phasianus, perdix, attagenæ, alaunda, fidecula, merula ac similia, & minime quoque aues si pinguisculæ sint, non damnantur, hiedis uel cerebella eorum, agni, uirali, & eorum pedes, ac capita, si frequenter ad mensam, ueniunt. Placent fluuiatiles cancri, laudant nonnulli & cōchulas marinas, sed falsedo me terret, piscium genera multa salutaria habentur, tam fluuiatilia quam marina, ceraria dam-

nantur

nancur grans concoctionis, inter iuscula symphiton uel radicem imponunt, alij planta gentis sula ingerunt uel semē, sed abijciunt eandē. Laudantur palmule, passula, uel quæ cunctæ passa cum nucleis commanducata, pinæ nuce, alio lacti & equino: summa haec est. 25. diebus quotidiano potu, preparato tamen prius uentre, obsonia fere omnia potius assa quam elisa placēt sine sale preparata, uinum nullarum uirum laudatur uel multa aqua infractum decocta uel ferrosa. In ea curatione abstinencia maxime iuuat, uel in primis parcior potus, astiuis fortioribus, cucumis, lactuca, cucurbitæ, melopepones, ingens cucumis, & eorum semen, uel papauerinum album dantaxat, succus uix acerbe neque is nimis acerbus, iuuat pyra, mala cydonia, uel condita puro tantum saccharo. Iuuat acerba cerasa marisca dicta à uulgo, uel syluestria, qualia in modis agri Veronenis inueniuntur, ea enim hoc tempore saccharo condiuntur suauiora: acerbitas enim condimento mitigatur.

Curationes ex quotidianis potionibus.

Cap. XI.

Vlcera curamus haud dubio uniuersa, cum materiam prohibemus, cum q̃ preparamus, aut aliò auertimus, & cum ulcera demū repurgamus, ijs enim modis persanantur, sed magnam quidem partem ex antedictis renum remedijs inuenies. Itaq; à missione sanguinis à cubito, si per uires licuerit demas, si id non expedit acuta uel falsa materis preparanda est suis potionibus, ac uictu quotidiano, tū damus quæ uerentē materiam detrahunt, & auertūt, tum uomitū, tum alui leui deiectione, syrupus namq; uiolaceus ad insectina uim humoris ducit, si balani citrini uel indici aqua uiolacea macerati fuerint, sed utiliter admiscetur siliqua ægyptia, manna q̃ syriaca, cum aqua herbe fumariz, aut lupuli liquefacta. Fieri solet medicamentū ex passulis, semine refrigerante quatuor generis ana ʒ. 1. uiolarū aridatū ʒ. 2. aridis prunis. ʒ. 5. zyzypis ʒ. 20. buglossi, seris q̃ maphedii, polypodij, sente corniculis ana ʒ. 2. carthami. ʒ. 5. machris, anisi, feniculi ana ʒ. 2. seris trib. balani fuluis, ac kebulis ana ʒ. 5. in aqua fumariz ac lupulorū calidius diē macerentur, seruescunt eadē subinde ad dimidias, & expresso decocto addito siliquæ exp̃tis cornicibus ʒ. 1. sacchari sex, ad mellis spissitudinem rursus feruescant, septenis diebus singulis semicia datur mane. Si id alius non mouet, integrā dabis cū calida. Aliiter prūna sumito damascena uel uiridacia à calore dicta, dulcia em sunt zyzypa, myxaria, singulorum octona, uiolæ, rose q̃ aride, radices dulcis ana ʒ. 2. passule, siliquarū sente, polypodij ana ʒ. 5. anisi seminis, ac feniculi ana ʒ. 3. in aqua eodē modo decoquito, pondere lb. 3. Max siliquæ succi ʒ. 6. manne ʒ. 3. syrupi uiolacel 8. ex uiolarum succo, nam eo modō dari possunt, uel paulo ante prædij horam, uirus autem humoris mitigamus syropo uiolaceo, nymphæo, cucurbitino, cū lactuce, uel seris, uel strychni aqua maturinis horis uel interdij, uel ante coenæ tempus. Sed ea quæ ulcera abstergant referemus, id præstat hordeacea cum saccharo pota, uel per se aqua addito saccharo, uel mulla quocq; idem facit. Verum si uestiæ ulcera fordiora forent, uehementioribus opus esset abstergentibus, sicuti mulla cum ficis aridis, aut fursuris marcor, uel decoctum. At si putria ulcera & atra fuerint, lixiuū ex ficulneo cinere infundito, aut quereco, uel abrotoni decocto. His uehementiora sunt: si trochisci ex cinere aris admisceantur cum mulla, si uero minus putria fuerint, mulla per se ualet, aut serum casei recentis infusum. Addunt alij trochiscos quos officina ex uellicaz rubentibus granis conficiunt, ex mixturis, inquit Paulus, sili seminis, cucumeris q̃, tragacanthi ana ʒ. 2. amyli quatuor, orbiculos confice. Aliiter, cum pinetum. ʒ. 20. cucumeris semina 40. amyli ʒ. 3. misce in ligulis diatribus ex nardi decoctis ʒ. 5. apij seminis 5. Archigenes uero inquit in quadam epistola, stillicidio superueniente, sume papaueris albi seminis, triti drachmam ex lentisci decocto, aut calami, aut radices dulcibus, ulcerum totum id sedant, cucumeris semina purgata 30. nuce pinæ ʒ. 2. angydæ amaræ ʒ. 5. croci quantum opus est ad medicamentum infuscandum, icitūnis quotidie datur ex lacte, suusius emollit & mitigat, si pro pineis malis seminis tantundem excipiat. In uenustis, inquit, ulceribus id ualentiſſimum inuenimus, et nullo alio indigij, chamædyos, chamæpyteos ana ʒ. 1. asari, piperis albi ʒ. 2. cinnamomi ʒ. 1. cum creticeo passo cochlearia bina damus, si febris adsit ex aqua ternis, hæc Paulus. Nostri minores in remedijs id tragema in usu habuere, ad repurganda ulcera, pinæ nuce aqua eloras, pilladorum ana ʒ. 5. radices dulcis drach. 2. seminis papaueris al-

Ulcera curatio

Quæ ulcera abstergant.

biſ. i. ſeminum communium refrigerantium omnium ꝑ. i. ſ. ſeminis lactuce, ſeris ana ꝑ. s. paſſulæ tribus, cinnamomi ꝑ. 2. ſacchari omnium portione, dabis frequenter ligulam uel binas. At que ulcera perſeuerant ſubiungemus. Paulus palmulas imponi iubet, cum paſſula, gallæ, & acacia, hypocyſtide, ac alumine. Tormina uero ſedari ſi in pube imponitur cerotaniũ ex oſeypo lota ac butyro, et aſerino adipe, ac ſtyrace. In uſicâ inſundimus, aut lac cum melle, uel cum cucumeris ſemine temperato, aut oul alborem, aut quoduis medicamentorum que dicta ſunt, hæc Paulus, ſed alia ſunt que perſeuerant traduntur. Inter potiones ea laudatur: Habet ſucci plantaginis, utriuſq; ſymphyti ana ꝑ. i. roſaceæ dimidiam, ſacchari duas, compeſite potioni, & percolatæ, adde roſam & ſandali puluerem, cum exiguo camphoræ, cum aqua uſicariæ dantur ꝑ. 2. orbiculi uniles. Rubricæ armeniæ, terræ lemnis, acaciæ, thuris, ſeminis melopeponis, cucumeris repurgati, gummi arabici, roſæ, amyli ana pari pondere, ex myrti aqua conſiciantur, ſi frequenter ſumi debent. Medicaminis genus eſt efficaciſſimum, continet ſpodiũ, myrti, ſeminis, coralli, ſucci, ſeminis roſæ crocini, plantaginis, portulacæ, maſtichis, thuris ana ꝑ. s. ſeminis apij, ſcœniculi, uſicariæ ana ꝑ. i. ſanguinis draconis, lapidis hæmatitis, ſandalorum omnium ana ꝑ. s. ſeminis melopeponis & utriuſq; cucumeris decorticati ana ꝑ. i. s. ſacchari in roſacea liquaſti, quantum ſatis ſit ad omnia unâ cogenda, ex eo ꝑ. binas diſſeſaris eſt, bis in die. Aliud eiſdem effectus miſcentur, thuris ſucci, terre lemnis, ſanguinis draconis ana ꝑ. i. gummi arabici, tragacanthi, amyli, ſeminis myrti, balausti, acaciæ, hypocyſtidis ana ꝑ. s. ſeminis aniſi, ſcœniculi, nardi, cinnamomi ana ꝑ. s. rhodofacchari, quantum ſatis ſit, ſed hippuris per ſe ualere, efficaciter traditur, uel decoctũ eius, uel arida per ſe, Galeni autoritate, nam mire exiccat, in quic, noꝝ mordeſt. Indicium inter colores quo tinctiores ueniunt ſecundum obtinet gradum. At interea que apte in funduntur ex aqua uirgæ paſtoris, ſtrychni, roſaceo, et muliebri lacte, modice croco ad dito, aliqui ceruſſæ unguentum inſundunt cum roſaceo, ſarcocolla, amylo, ceruſſa & lacte. Sed id unguentum uile tradi; quo pubes illinitur, habet olei lentis, myrti, cydoniorum ana ꝑ. i. s. ſtyracis liquide, cere ana ꝑ. i. s. rubricæ armeniæ drachma, ſed ſuperimponitur id emplaſtrum, habet maſtichis, thuris, rubricæ armeniæ, lemnis, hypocyſtidis, myrti ana ꝑ. 2. farinæ liliacæ ꝑ. 2. olei roſacæ, myrtini, quantum res expetit. Aut eadem ex aqua roſaceæ, ac plantaginis ſucco ſeruſaſta, panino inſula imponitur.

Ad uſicæ tormina exulcerata ſedenda,

Cap. XII.

INmaximis præterea cruciatibus uſicæ ac uirgĩs immoſicis, ſortyræ ac philoni latidantur remedia, que etiamnum exiccando exulcerationibus conueniunt, ob eam cauſam & collyrium album opiatum cum lacte, aut muſſa conſicitur, nam ſummos ſedat cruciatus; & id pariter medicamentum conferre uidetur. Ex iſis conſtat, hyocyami ſeminis a bi ſcœniculi, apij ana ꝑ. s. ſeminis cucumeris ꝑ. s. ſeminis acetoræ, croci, opij ana ꝑ. s. nucis amygdalæ amaræ pinetis, auellane toſtæ ana ꝑ. 3. ſeminis uſicariæ ꝑ. i. nardi ꝑ. i. cum paſſo ad unitatē rediguntur. Aliiter habet mucolum pyſylli decoctum, ſeminisq; mali cydonij, ſeminis malux, ac lini, collyrij albi: ex lacte aſinino liquefaſta in uſicam indita iuuat, repenſa mane ac uel pere. Quidam acetum non acre inſundunt, ardorem enim leuigat. Alij ſtrychni ſuccum, in potu uero tormina ſedat id medicamen, ſeminis hyocyami ꝑ. 2. opij granum unum, ſeminis cucumeris repurgati ꝑ. 2. ſeminis lactucæ, portulacæ ana ꝑ. s. mixta dantur mane, pluribus diebus, ſi potu auxiliaſantur cadauera in Aegypto aſſeruata: ſi drachma datur, uel conſiciatur in uſicam. Vidimus eos cruciatus leuari frequenter potu ex agrimonie decocto. Frequenti coſtat experimento, æque potu tormina mitigari præſentaneo remedio drachmarum duum pondere, que ex nucibus auellanis recentibus fieri poteſt.

Ad uſicæ ſcabie,

Cap. XIII.

Vin uicinitate de ſcabie uſicæ aliqua ſubiungemus, ex peruerſis enim humoribus generatur, adurit enim urina que & ſuſſura cea emittitur. Eo inueterato morbo contrahetur corpus, Hippocratis teſtimonio, ac uſica intus prurit. Nam & urina grauiter olet, & quod in imo reſidet, ſuſſuracum cernitur: & aliud æger mingit, & cruciatu

creuant, interdum cum altius fabies penetraverit. Curationes communes sunt cum his que de acutis uelice ulceribus mox diximus, & si uelica (inquit Plinius) scabiē feriat panacis radice sanatur, aliter inutilis uelice. In cibo pūana hordeacea frequētius data iuuat, acrem enim humore mitigat, oia itē sorbilia, ac mīci decocti ius, uel cibarii ipsū manducant: nam & lactis omnia genera ualent: & ex quadrupedibus extremorum partes uiles sunt, quia uiscole sunt & mucide, iura q; pingua dantur ex amygdali no oleos inter olera uniuersaliter commāducatur, lactuca, beta, spinachium, atriplex, intuba, ac seris sariua, inter fructuum genera pruna acidula, cerasa acra, cucumis, melopepon, cucurbita uel saccharo, ut nunc fieri solet, condita, passula, amygdala dulcis uel reccs porior, nuces item pinex aqua maceratz et cōmanducatz, in pocu hordeacea aqua, syrupus uiscolaceus, uinum q; uel aqua multa infractum aut quod lenissimum dicitur. Leuari id uinum tradunt glycyrrhizæ succo, inuiat semen portulacæ singulis diebus in portionibus datum. Summo remedio est si frequēter alui deiectio facta fuerit, subtrahimus enim utiliter malos ac indignos ē corpore humores falsos uel acres, quibus scabies oritur. Mandamus efficacissime in pocu syrupum papauerinum, ex zyzzyphis, uel psyllio: iuuat interea infusiones in aqua tepente, per se uel si in ea emollientia ac mitigantia in cocta fuerint, nam & muliebre lac cum rosaceo efficaciter infunditur, interea singulis diebus, sub pube, ac sub renibus id emplastrū imponitur, quod habet rubricæ armeniacæ, rhusis, acaciz, mastichis, rosæ, æquas portiones, trita cum aceto mixta.

Vesica sanguis coarctatur. Cap. XXIII.

Sanguis in uesica cōglobatur ex uulnere, uel ictu, lapsis quoq; ex alto (ut uidimus) Sin coxa percussis sanguis in uesicam delabatur, ac ibi inspissatus permansit, uicio interdum renem contingit, ex sanguine quoquomodo concreto frigus intercedit, ac horripilatio febris, spiritus, cum lipopsychia subducitur, pulsus quoq; deficit, sudorq; frigidus extrema corripit: nausæ q; perturbant, emissio (ut scribit Paulus) sanguine, per uenam, que subinde supprimitur, concreti sanguinis indicium est: sanguis enim cū extra uenas distinditur, alioquin nature proximus, exuto tēperamento naturali, tantum uirus contrahit, naturali causarum transitu, Hippoc. autore, ut ueneni uires facile sumptat, cutis uulento uapore uitalia inficiantur, unde terrētia symptomata oriuntur. Itaq; densa tum sanguinē diu non sustinet, sed dissolui debet ac procius extrahi necesse est. Tū enim cum concreti cruoris frusta exēunt, aut cruenti humores (ut placet Aeginiæ) artemisiz decoctum in pocu datur, & heliochrysi, ea herba Illiriz & Græciæ maxime nota est, cuius flore nunc statuas in tēplis coronāt, odore non in eleganti abrotoni, florem habet auro similem, ut Dioscorides & Plin. scribunt, eam Italiæ ostendimus, syluestris est, folio rosmarini tenui ac albo, cauliculo gracili, ac duro, arecenti simili, hoc coronares magi cōsueuere, que et ab effectu quoq; amaranthon uocauerit, aurea coma, ad folis reperculum aureæ lucis in orbem ueluti corymbis dependentibus, qui nunquā marcescunt, qua de causa deos coronāt illo, quod diligentissime Ptolemæus rex Aegypti obseruauit. Prodest & conizæ decoctū, raphani semen, ac laser, siue cyrenæicus succus, apij quoq; singula ex aceto mixta bibuntur, ualeat et leporis coagulū, uel hœdini ex oxy mellite, cinerem quoq; cū oleo in anum & scrotum, aut spongiæ cum muria circūponimus, aut cinerem calidū si cruenta cōglobata non exeunt, peritonæi incidere opus est, ut in uelice lapide exstirpando: tum cōglobatū sanguinem educimus, quos trumbos Græcos uocare diximus, hæc Paulus. Posteriores medici oxymel scylliticum laudant, re, nam dissoluere, ac abstergere potest, succurrit & carpopalsamum potum dūm drachmarum pondere, succus itē abrotoni mire ualeat, cyminum cum apij semine bibitur ex mulso. Amaracus itē Galeni testimonio prodest in pocu sumpta. Hyssopi cinis, uel quodlibet lixiuum infusum iuuat. Ruta cum cymino mixta & contrita imponitur, subuenit infessio in balneo, quod pro calculosis fieri solet, ut supra dictum est. Sanguinem (tradit Plinius) concretum non patitur thymum cum melle potum. Denari prohibet oleum balsaminum, & densanum, extrahit chamæpitys, detrahunt folia oleastri pota. Concretum sanguinem detrahunt aqua maris pota, non sine tamen stomachi in iuria, qui si in stomacho fuerit densatus illum alterutra parte reddit. Bitumen discutit,

Quibus causis sanguis in uesica cōglobetur.

Sanguine corripit malicia.

Iniuriæ causa sanguinis cōglobat.

cum aceto potum & detrahatur. Per urinam pellit alumen, si pilulis sumitur. Sanguinem concretum uentris, ac uesicæ absumit heliochryson cum mulsio.

De paralyti urica, siue urinae incontinentia,

Cap. XV.

Lapsus ex alto uel ictu resoluitur intus uesica, aded ut loco suo sepe dimoueatur, siue deorsum, siue in alteturum latus, unde non facilius urinam quandoq; dimittit, nam uincula aut musculi, aut disrumpuntur, aut relaxantur. Cum spina luxata fuerit, aut percussa, tum crura miro modo attenuantur. Nam & uesicæ ceruix si extenuatur oppellatio inde attenuatoria dicta, contingit, ex qua, uel inuoluntario urina fluit, uel supprimitur. Paulus si uesica paralyti compititur ex musculis circumstantibus, uesica nihil redit, at si in musculo fiunt ceruicem ambiente, incontinentia sequitur urinae: laxantur autem musculi & ligamēta ex dicta pariter frigorisera ac humilita antecedente frigidaq; naratione, in qua casu cetera affectuum signa non ceruntur.

Curationes ad urinae incontinentiam,

Cap. XVI.

Ex ictu uel lapsu missio sanguinis protinus necessaria est, cucurbitulae, frictions, ac uentris deiectiones, & quicquid materiam auertere potest fluentem: si uero in itin secus orta fuerit causa vires neruorum resolvente, quæ supra mibi dictum est de paralyti dieta, potionibus, & uentris deiectionibus. huic causæ necessaria esse haud dubium est. Nam esculentia omnia calefacientia esse debent, ac exiccantia, unde assa uel fricta conueniunt, fontes propterea calidius, ac maritæ profunt narationes, per q̃ interualla uomitiones si concitantur, iuuant, nam uentrem, picuita exonerat, & raphani succo, in quo fureculi dilebori albi infixi fuerint, addito cinnamomo. Aliqui elleborum in aqua concoquunt cum eodem cinnamomo, uncie pondere, atq; ita paulatim ex eo decoctio addunt, donec idonea fiat uomendi portio, ualent item deiectiones uentris quibus phlegmata educi solent, sine stomachi uexatione. Et Paulus oleum rutaceum commode infundendum tradit, & cucumerinum erratici, cum butyro, & castoreo, uel galbano, opopanace, uel scordolalere, nam ea exiccant, & discutiunt. Alij infundunt rutæ decoctum, agni feminis, & cymini, cum lilino oleo, aliqui uehementiora infundunt centauream, cum corynthis interiore, uel oleo cicimmo, iuuant in potione aromata astringentia, & eadem pubi imposita. In potione maturina mithridatica compositio ac theriaca uetus dari debet. Mixture in uesicæ paralyti quàm probatissima. Constat ex baccarū lauri foliorūq; ana ʒ. 4. castorei ʒ. 3. salis cappadoci ʒ. 2. tunsa cum oleo nucis pineæ coguntur, & cum melle despumato distemperantur, modus est ʒ. 1. s. pondere. Valet diacymion. Et tacita abdicata potentia, testes leporini sumpti medentur, huic uisio, ex mero poti. Paulus itē in uesicam infundit iuber oleum rutacei, cum butyro cocto & castoreo, ac oleo cucumeri non erratico, nam pecten & ilia ex ijs, illita iuuant, idem facit oleū lilinum & laureum, frictions quoq; ex cyprino oleo, cum aceto et nitro conueniunt. Paulus pueritiam eo uitio teneri affirmat, iacerti ceruicis uesicæ uitio resoluti, in quo casu refrigerantia damna uis, qua paralytis efficitur, sed calefacientia laudauit, id uitium sanari docet gallinacci uentris interiore membrana, torrefacta & pota ex aqua repete ieiunis. Aut lecanthemii flores, aut calamethum, aut myrrham, ante cenam si bibuntur, aut rutæ syluestris semen, aridum per triduum potum. Inungi quoq; iuber uerenda perdicij succo, si urinae quoq; profluum, siue punctione, sitq; accensa, ac corporis macie fuerit, rigoris uicium est, quod & senibus contingit, ubi non ex frigidis narationibus euenerit, retentrice musculi ui extincta. Id medicaminis genus ualet, habet glandis aride farinæ ʒ. 1. thuris masculi pollinis ʒ. 3. myrrhæ ʒ. 1. s. feminis rutæ, acori, cyperi ana ʒ. 1. ex myrri feminis decocto ʒ. 3. ternæ mane dantur, ualet & inula cum thure & myrrha, eodem modo pota. At rutæ syluestris aride semen ex melle continuis diebus.

Quæ in simplicium turba urinae profluum sistunt,

Cap. XVII.

Ruta syluestris cum oleo cocta & pota, cyminum Aethiopicum cum melle in posca, uesica aprina, cohibet si assa mandatur, unguarū aprī, uel suis cinis portioni inpersus, uesica femine suis combusta; ac pota item hœdi, cerebrum leporis in uino: testes eiusdem tosti, coagulum cum anserino adipe, renes asinini, in mero triti, pocti. Stelliones mire prodesse traduntur, capite, pedibusq; interaneisq; demptis, reliquum corpus inassa-

Frigiditate urica signa & auilia.

inassatum, in cibo id sepius datur. Vrina infancium muribus elixis in cibo datis cohibetur. Alij porce uescam laudant, uel tauri uel capre, sicca tritam ex uino nigro, ex oleo rutaceo pubem inungunt.

Alia que raro contingit urina incontinentia, que dicitur sine dysuria
dicitur. Cap. XXIII.

Dlabelis uisio (ut Paulus demonstrat) que bibuntur procius per urinam domitiu rursus a natura concocta, uel immutata, ex humoris superfluitate, sicuti patoribus contingit, ex renum immoderata caliditate fieri solet, que humoris plurimum in sese coctum, ac profundum: id malum indicat perpetua sitis, renum caliditas, in quibus dolores, punctionesque sentiuntur. Echinus contra urinae stillicidia ab Aristotele ualere traditur. Causam huius immensi renum desiderij exquisitissime inquirat Gal: sicuti enim canino desiderio est, ut cibum supra uires concoctionis attrahat, ita et series huius liquoris appetitum continent admirabilem, ille preter naturam ipsi naturali quadam appetentia perpetuo tenentur. Hic affectus cum diminuitur aut increscit in uicium transiit, cum parum, aut nimium humorem ad uescie receptaculum depellit. Inter ea tamen membra ea differentia est, in stomacho namque ea actio naturalis sensilis est, at renibus naturalis illa appetentia cum in summo etiamnum uigore fuerit sine ulla sensatione inest. Nam primum aquosus ille sanguis sine ullo sensu a renibus attrahitur, quo attracto uerue que a iecore humoris alimentum exigunt, exhaustiuntur, quo rursus exhaustes ab intestinorum stomachique mesenterij uenis successione quadam naturali repetunt, unde uerue que in ore stomachi sitae sunt exhauste agrum subundum ad posum summo desiderio excitant, unde uehementer sitis accenditur: sumptio igitur e diuerso quam largissimo potu. Iecur irrigatum reficitur, unde renes procius alimentum impotunt creditores exigunt naturali potentia. Itaque is affectus ex ueloci motu materie egredientis ob similitudinem uentris dissoluti, lenteria nephretica dici potest, unde inter uitia renum magis quam ne sitis id uisum annumerari debuisset, sed quia urine motus est inuoluntarius, ob eam causam ad uescie mala autores transferre uoluerunt.

Lienteria nephretica.

Curatiores dicitur incontinentia, ex Paulo dicitur, curatur.

Cap. XXIV.

Rhenicam lumborum infirmam accusat Paulus, ac ualidiorem attracticem ex immodico non naturali calore membra consumente. In hoc affectu, inquit, stibodamus largiores, ac non facile concoctibiles, minimeque humectos. Qualis est oryza, lens & far cum rosaceo, aut hydromylo, aut rhodomelo cum uino non uetulo, quod & parcius dandum est. Calidiora namque (ut tradit) damnantur: ex olerebus inibia, seris, lactuca, pilcesque saxatiles ex aceto, suillique pedes, uulurque gallinae prepingues, pyra, malaque, uel punica, frigidi que potus, polygoni preterea succus uiuar, ac helenium ex uino nigro, uel palmularum myrtique decocto. Hypochondriaci ac renes pulue hordeacea, addito oxirhodino, solisque uitis et cotyledoni, helixinis, portulacaeque sudor item auxiliatur, ac uomitus, qui frigidis concitatur. In summa cuncta diuretica damnantur, ac sanguinis detractio, que initio morbi non inuulis adiudicatur. Alij styptica refrigerantia huiusmodi compulsionis laudare, myrti semen, acaciam, rhus syriacum, spodiumque, ex uino nigro, coriandrum, rosa arida, lactuca, portulacae semen, plantago, acetosa gummi generis, camphora, rubrica armenica, ex mali punici succo acido. Ea compositio laudatissima est, que ex his constat, succini, rubricae armeniacae, balani indicis, glandis interioris, lentis dempro cortice, omniumque coriandri semen tosti, in aceto macerati drachmanum tunc mane uesperaque datur arida. In eo affectu omnis acrimonia in cibo laudatur, qualis est maxime acerbe succus, ac mali assyrj, cuiusque generis, acres decambulationes nocent, ac uenis in primis. Renibus uero ac lumbis strychnium, ac sempertuium, lactucam, portulacamque alternatim imponimus, addimusque non inefficaciter balauistum. Aliqui plumbi laminam imponunt, cubitusque sibi sternunt solisque uitis, uel agni ramis uel humida arena formos capitunt, die frigide lussu nationes, nam & ferrosi fortes ualent, nam & stupefacientia infusa uel imposita lumbis medentur. Inter pomia cydonia precipue damnantur, & si frigide sint & astringentis uirtutis, nam urinam mouent sicuti & frigida diuretica, quales melopepones ac cucumeres sunt, uel cucurbitos.

Cydonia.

Verum

Verum lac lassatur de mpto butyro, & quod acetosum est, nam & uitium pampini tenni uel clauicula commenducant sitim sedant, mali punici acerbi uinum ex frigida potum, cerasa acris, pruna, mora, persica mala, punica duntaxat acida, & similia conueniunt. Ac si ea incontinentia ex frigore conrigerit, parum siccitatis identur acri, qui temperato coctui continendi sunt, quos balnea calida fuant, in quibus etiam sudare cōfert, si non humoris uisio euenerit. Vigiliæ humores absumunt, cibi q̄ calidi, ac styptici conueniunt, gallinacei pingues, oua forbilia ac merum in potu dandum est.

Poscitur in colida diabete, et retenti uisibus medicis. Cap. XX.

QUæ sitim extinguunt, acida, quæ sanguinem crassum reddunt & refrigerant, liberatius danda sunt, quæ tamen stypticam uisum etiamnum possideant. Nec dissimulandum est, ne sera medicina tabefactum inueniat corpus, syrupum igitur papaueris cū hordeacea dari iubemus, cum mali punici succo, aut spodij trochiscis cum prunorū decocto, uel eorum saluberrime quæ memphyticam dicuntur, nostri tamarindicos uocant, uel ipsum spodium cum uino mali punici, si per hæc parum proficimus; lac bubuli damus coniecto antedicto trochisco. Syrupus hoc modo conficitur huic uitio utilissimus, constat ex prunis quinis, coriandri, myrti seminis ana ʒ. i. rosa, nymphaea ana ʒ. i. in aqua feruefacta, huius decocti ʒ. 8. cum capreolorum uitis succi quatuor permiscibus, addes sacchari quantum uis. Trochiscus efficacissimus continet psyllij mucidi decocti, coriandri seminis preparati, spodij, corallij, succini, sanguinis draconis, sandali rub. farinæ ana ʒ. 2. camphoræ dimidia, cum antedicto mucore in orbiculos digerito: quos cum lacte ouillo dabis butyro exemplo. Alio rose aride ʒ. i. s. acacie. i. balauftiorum ʒ. 2. gummi arabici, tragacanthi ana ʒ. i. cum eodem psyllij marcōre conficito, cum frigida ʒ. i. s. mane sumitur. Adiciunt si opus est & lachrymæ papaueris obolum, si sitim sedat, portulacæ commenducant succos aut tenelli pampini uitis, uel tamarindorum succus unimodo frequenti potu: uel cum nymphaeæ syrupo. Incipientes tabe, compositiones quæ ad refectiōem corporis fiunt, efficaciter damus, ex testudinis carne uel ranæ, cum lacte asino, no quoddiana potione, addunt gummi arabicum aut tragacanthum, spodium, cenanthem, ac succum radices, dulcis, iuuat & odorata rosa, uiole, si ea non sunt camphora per se. Si origo mali ex frigore fuerit, sicuti per nites itinerantibus, aut longis ex naufragio parationibus, conclaue calidiusculo continendi sunt, ubi thymianate ladanum, styracis, thus, uel myrrha, nidorem præbeant suauem: garyophyllum cum citreo cortice in aqua rosacea injectum. Carbonibus zæneo uase impresso suauissimum præbet thalamo odorem. Imponunt alij alia pro ægroti desiderio, si uitium cum materia fuerit, uomitus iuuat, & aluum soluere aut infusionibus, aut aloëticis pilulis. Medentur cucurbitulæ frequentes pluribus corporis partibus præterquam in renibus impactæ, sicuti & frictionibus naturalem calorem reuocamus. Balneo calido largi o sudore identidem efficit: reuocatis uisibus uinum damus nigrum, & austerum, gradarioq̄ equo suauiter incedat uel nauicula reuocet animum. Vbi sitis accensa non fuerit, theriaca salubriter datur, cauiorem enim restituit, torpescencia membra recreat. Idem et mithridaticum medicamentum præstat, diacyminum, diamuscum, diacastoreum, & his similia. Inter emplastra ab origine calida, id fieri solet, glandis calculorum, balauftiorum, acacie, rose, rubricæ, armeniæ, hypocythidis succi ana ʒ. s. ladanij ʒ. 2. cum myrrino decocto conficiantur, aut sandali pollinem, spodium cum hordeacea fatina & myrrino decocto, stychni, semper uini, & portulacæ succo, adde & cucurbitæ ramēta exigua rosaceo, et aceti stilla addita. Nocte inunguntur renes ac lumbi unguento populeo, uel oleo mandragorino cū spodio & papaueris succo. Si alius interea nihil reddit, eam ducere oportet, styracem, manā, perunorum decocto memphyticorū, silique atræ succo, syrupoq̄ uiolaceo. Quidam sitis ardorem sine periculo extinguunt, nā aquā largius bibunt, sed protinus uomitus reddunt.

Simile uitium diabete. Cap. XXI.

Dlaberem Gal. raro contingere pronuntiauit, nec nisi bis id uitium uidisse affirmat. In qua summum est renibus in humore attrahendo desiderium, quo maxime de graui se se propius exonerant expellendo, ueluti altera nephretica (ut mihi dictum est) henteria, in qua plurimum appetunt, sed protinus oneris medio uenter expellit. Huius

ante uitam est, quod rarissime euenit; Gal. autore, supramodum enim cibum sumunt, & primum non custodito modo peruenit famis incremento duplicato, modo cibum capiunt, nec crapula, inquit, pondus sentiunt, nec id uetris fusi, aut urinx profluvio exoratur, non item uomitu, nec sudore, nec corpus ipsum nihilo magis augetur, cito enim materia alimenti dissoluta euanesceat, licet affectus eodem a uoto, reformidari debet, nam remediabilis est initio praesertim, uerum adeo increfcit, ut quatuor aut quinque hominum capiat cibum. Ex uelocitaliaque omnium membrorum consumptione, attrahit, appetiturque uehementer, qui ad cibum reuocant, & excitant, ea enim membrorum corporis potentia desiderabilis auditas dicitur: Corpora enim cibum non sentiunt. An idem uinum sit, quod Gal. atrophiam uocat, de quo saepe mentio est, eius uerba subiiciam, relicto cuius intelligendi arbitrio, de qua in libris therapeuticis innutritionem uocat, ueluti tabefactus ex paralyti uel distemperamento corporis, cui contraria est praescriptio, & onerosa corporis dispositio, qua corpus ita obelum redditur, ut ambulare nequeant, & eminente uentre propenso aqualiculo. (ut aiunt) post scellam anum retergere, nec ambulare commode possint. Hanc extenuant exercitationes corporis, acres & uehementes, fames, animi motus solliciti, exigui potus, zstus & qui in meridiem uergit cubicularis, & quae calidiores, siccioresque reddunt crassim, inter cetera rursus semen syluestris praesertim cum ipsis panis, corimbis, aristolochia rotunda, minorque centaurea, gentiana, polium, & quaecumque diuretica uehementia, sicuti petroselinum: nam uiperinus sal peculiariter corpora extenuat, sed caueant qui modice pingues sunt, qui ea curatione periculo sanguine perirent. At contra defectu corporis auget, oia, pinguis cibaria, animalis securitas, somnus idoneus, uenus mediocrius, & reliquae quae ad corpus refectus faciunt: corpulentia auget, dulcia, pinguis, ac potus. Minuuntur uero corpora siccis acidis, frigidisque, ac siui: quanquam non sine admiratione sit, anseres, ac gallinacos praepingues fieri, aridis hordeaceis pastillis sine ferme ulla potu, eo modo uidimus securi anserinum uncias quadraginta octo pondere excessisse, ganex Iudaeorum suauis gustus.

Quae corpora extenuant.

Quae corpora auferant.

Iecoris abscissio in urina.

De urina sanguinea, & de casti eius. Cap. XXII.

VRINAM cruentam ex alio delapsam statim emitti uidimus, nimia quoque uenere, Theophrasto autore libro 9. mentibus suppressis, trunca manu uel pede, aut quoquo modo pleno corpore, abscisso ulcereque cruenta urina demittitur, calculo scabro exest. Renum iecorisque uitio idem contingit, ex uesica uero ea nota distinguitur, quoniam in urina cruor subsedit, dolorque in pube sentitur. At qui subito prorumpit collisam uenam significat, qui uero paulatim destillat uenas paruas etolas denotat. Quae uero carnis ueluti sanguinolenta lotura cernitur, aut uitio renum, aut iecoris contingit, quoniam non bene concoquuntur, nec discriminis rationem habent, demissa cum sanguine urina, ut in fluxu uentris dictum est: qui salutaris quandoque iudiciali die adjudicatur quo corpus leuatur onere, qui etiam per circuitus redire solus interdum symptomaticus non sine periculo apparet: cantharidum quoque dira potione exulceratis interaneis & uescica sanguis demittitur, nam ad seua ulcera perducit. At purulenta quoque urina, uel per pneumonia, iecoris abscissu rupto, renum & uescicae ulceribus contingit, de quibus suo loco dictum est.

Cantharides huius si quid inferat periculi.

Nota urina cruenta. Cap. XXIII.

PURUS sanguis cum demittitur sine dolore corporis plenitudinem indicat, ex iecore praesertim, ex renibus non sine lumborum dolore profuit: ex uulnere copiosior erumpit: ex aperis poris sensim manat ceteris diluor, qui si ignior est, ac flagrans, putredinem in exitu mordet. Ex uinum imbecillitate suis notis distinguitur, si uis continet, di prostrata est membra ipsa minuuntur. Vlcera demonstrat continens dolor et odens, & paulatim destillat atri coloris, foeditque odoris, nam purulenta est urina. Si et renibus sponte ac subito irrumpt sine alijs causis, in ijs uenam solutam indicio est, Hippocratis uerbis, nam uerae turgide apparent, & ex uesica nisi modice effluere potest. At ex iecore rupta uena, sine dolore exit, plurimoque urinae humore permixtus cruor, cum uero uescica causa demittitur, in imo uase residet sanguis exiguus. Cum item ex liquefactione coeuerit renum aut iecoris, ex ardenti febre id malum oritur, qua membra diminuuntur.

tur & arefcunt, ficuti in fecorario fluxu denarrauimus, loturæ enim carnis recentis fimilis eft: fanguini tamen magis proxima eft talis fluxio: quæ fi continua fuerit malo eft, nã difficulter fanatur.

De cruenta urina.

Cap. XXIIII.

Sanguis in omni cibo, uehementisq; omnium rerum acrimonia damnatur. Frigidam bibere nocet, nam angustias urinandi efficit: iuuat panis lacte detracto butyro madens: obforta uino mali punici condita iuuant, quales turtures funt præpingues, perdicæ, & phafiani, nam & uires recreant inualescunt, fi id non eft, aceto condiantur, uel uræ acetæ uino. Cæterum uini austeritas & magnarum uirium damnatur, nigri acetui diuntaxat offerri potest: uel a qua multa infractum, fi uires recolligit album multa aqua diluendum uiliter datur, ut uias repurget, si uena pæfecta fuerit, diuretica caueri debent, qualis eft aloë & polypodium, ob eam rationem conuulſis, contuſis, lapſis ex alto, intus ruptis, & grauiter incuſſis datur. Sed ijs protinus ſanguis è brachio mittendus eſt, è plaga tenui, nec ullum unguis remedium eſt, ac trochiſci ſubinde dandi ſunt, quos è ſucco cino facere ſolerit, ſuccusq; hypocyſtidis efficaciffime datur: percuſſo membro impoſitur rubrica armeniaca, acacia, aloë, licii, ex aceto liquefacta. Probatum id medicamentum, ſucci marubij p. ʒ. aceti acris p. i. ſeuinis datur uncie pondere bis ſingulis diebus. In cõmuni omnia quæ aſtringunt, agglutinant, & ſtupesciunt, dari debent: nec interea diuretica omnino abroganda ſunt, quale id cõpoſitionis genus. Acaciæ, balauſtiorum, ſemina hyoſcyami, apij, ſemina apij, aniſi, teræ lemnis, gummi arabici ana pares portiones cum ſucco marubij in orbiculos digerantur: trium obolorum pondere. Interea materia cucurbitulis auertenda eſt. Inſidere quoq; iuuat in aqua in qua incocta fuerint ſtyptica qualis plantago eſt, ac portulaca, polygonos, hypocyſtis, rubi cauliculi, balauſtia, roſa, hyoſcyamos, rhamnos, ſalicis folia, uel agni ſemē. At ſi uſum ex nimia ſanguinis ſuperfluitate euenit, miſtio eadem ſanguinis quã maxime neceſſaria eſt, ex ſalo præſertim: nec ſtyptica protinus danda ſunt, niſi urina de repurgato corpore indicauerit, nonnulli tradit Orbaſius per interualla ſanguinem deſtrunt, & ſignum futuri profluuij prænunciat, pondus grauis & dolor, quibus alleuatur æger cum ſanguinem emixerit, ijs maxime cœniet, ſi membro aliquo debilitati fuerint, antequam igitur erumpat ſanguis per inferiora, ſigno dato, ſanguis è cubito demedus eſt atq; ea diæta opus eſt, ne ſanguinis cõpta ſuperabundet, ſi uero tenuitate ſanguinis cauſa fuerit, frigida agglutinatia profunt. At ſi ſanguis è uelica exierit id probatur in potu medicamentum, habet aluminis ſeſſilis ʒ. i. s. dragacandij ʒ. gummi arabici ʒ. cum uino dulci propinanda ſunt. Aliud, rubricæ armeniacæ, hypocyſtidis, gummi arabici, opij ana pares portiones, trochiſci efficaciffimi in cruenta urina, cū exulceratione ac ardore, habet ſemina melopeponis, cucurbitæ, portulacæ, ſpodij, ſinœ radice dulcis ania ʒ. i. ſemina lactucæ, maluæ, amyli, roſæ, dragacandij, ſemina papaueris ania ʒ. i. ſemina goſſipij ſive cottonij, mali cydonij, acetosæ, gummi arabici ana ʒ. i. s. teræ armeniacæ, acaciæ ana ʒ. i. s. croci ʒ. ʒ. cū ſucco plantaginis conſectantur. Quib. urina ſanguinea eſt ex inimica uenere, eã potionē aſſumit, habet plantaginis ac etis ſemē, portulacæ, myrti cauliculus teneros, ær uiris palmis ana M. i. ſucc glycyrrhizæ, ac radice ipſius, aniſi, ſceniculi, in aceto macerati atq; roſi ana ʒ. i. ſemina papaueris, lactucæ ana ʒ. i. miſta in aquæ hemina macerentur, deinde ad tertias decoquantur, adde ſacchari pōdo, & ſyrupū conſectio, ex eo uncia ſumito mane, cū pulueris obolis binis, quæ hoc modo cõponitur, rubricæ armeniacæ, ſuccini, rubricæ lenicæ ana æquo pondere trita dantur in potionē antedicta. Inſunduntur uero ſupra naturalia plantaginis ſuccus, uel portulacæ, cardui quoq; ſylueſtris aut myrti decoctum uel triſſiſ ſyrus ei, cū roſæ ſucco, uel acaciæ liquefactæ, addit aliq. teræ lemnis paulatim. Spongia item aceto calido inuſa naturalibus cretæ ponitur utendis, & ſilibus, cucurbitulæ quoq; iſdem partibus impactæ mederi uir, materiam enim auerunt, ab his rubricam armeniacam & lemniam cum gummi arabico, & dragacandis, ſementij portulacæ emplaſtri modo imponito. At de ex ſuperabundantia ſanguinis in ulceribus, ab infirma cõcoctione iecinoris uel renum ſuis locis dictum eſt. Vbi uero iudicialiter à natura propellitur, remedia neceſſaria non dijudicamus, niſi uirum defectum cognouerimus.

Vinum quale
conueniat.

Styptica.

Sanguine urinae
ex uenere
cauſa.

Quibus fluxio
nib. remedia
adhibenda.

Quæ

Qua urinam cohibent, & supprimunt. Cap. XXXV.

EX modico potu urinā diminuitur, uenere nimia, uētris profluuiū, uino acerbo ac crasso, aqua palustri, uel aluminata, pane nautico, sabaceo, miliaco, uel simili cibatio, lenē, uel salūmentis commanducatis, sudor quodq; nimius, uehementis exercitatio, uel estate praesentim, inclusio uentri aut frigore, uel ictu, imbecillitas praeterea renūm atrahentium, uel icoris expellentis, aut discrimen habentis imbecillitas, qua ægrius humilitat ad renes, sicuti in cachexia, & hydropē contingit. Aut opposito calculo, coagulato sanguine uel arenosa materia, uulue poenis, uel testis inflammatione, ex lechargo, neruorū contractione uel resolutione aut abscessu aliquo intus innato, uel si earūcula aut uerues in creuerit in colē uel renib; nam & diu spōte retenta urina stranguaria facit.

De dysuria siue stranguria, hoc est uisica stibicidū.

Cap. XXXVI.

VRinæ difficultas siue angustia, siue stibicidium, à Græcis dysuria uel stranguria dicitur, uel subtilum, cum sine calculi uisio uel inflammatione euenit, unde is ægre locum it, aut guttatim urina fluit: uel in totum supprimitur cum pubis cruciata sensu sit, stranguria quādoq; in decemsi ex ultra diem protrahitur, magna uisica uexatione, nam in pube grauitas, tumor, punctiones q̃, ac in summo colis sentiuntur. In eo uisio si nullus tumor subest, nec grauitas in imo uentrē, nec in renibus dolor est, expultricis uis offensio manifesta est, tum fomenta calida uisica sunt, ciceris auti ius prodest, asparagus, rapum, napum, pastinaca, petroselinum, apium, foeniculum q̃. Herinacē caro peculiari ter subuenit. Si febris non est, lac caprinum, asininum q̃ utiliter habetur, ac cum cibo merum aqua temperatum iuuat, raritas q̃ ueneris conuenit, reliqua suis locis inuenies, nā ammoniacum à drachma ad ternas commodè datur in stibicidio, inaniter enim uisica. Sed ea cōposio à ueteribus celebratur ad urinæ difficultatem, in qua cōiunguntur, ac oī radices, quæ rosida est, oī lux magnitudine, quam uidimus, ea commodè ad hos usus lacharo uel melle condita seruat̃. 3. o. phu 3. 12. nardi 3. 12. dauci 10. cinnamomi 16. pipēris 3. 7. s. opobalsami tantundem, myrrhæ, carpobalsami, seminis apij omnium 5. s. ca. sit 6. alari 12. amomi 8. sacdfragi 3. 4. radices dulcis rubiæ, singulorū 8. tragacanthi 5. tun. samelle digerantur, in pastillos, qui ex uino diluti dantur. Ex ictu uero si urina cohibetur, Alius si nihil reddit prius emollienda est, mox eadem hora sanguis ē brachiō mittendus, ac subinde in pube aquæ calidæ suffitu cum spongia opus est, ab ea oleum nardum, ac iuinum illinunt, demum frictionibus continuis molli manu excitandus æger est, ut urinam demittat. Nam & absinthium ex uino coctum linetoloq; impositum, do lorem sedat. At si sanguinis coagulati, siue purulentum quid ceruici opponatur, ita ut humorem strangulando fluere non sinant, dissolutoria igitur danda sunt medicamenta, quæ paulo ante dicta sunt, quale raphani sicuti decoctum, aut succus ex uino potus, uel ea mixtura in qua cyminum regium imponitur, myrrham, rubiæ radix, juniperi bacca, ammoniacū, æquis portionibus, ex quibus catapota formabis, quæ bis tertie in die assumuntur, nam & oxymellice in potu utendū est. Iuuat & quod diacalamenthum uocant, ex uino. Sanguine in uisica concretum dissipat, & extrahit oleum balsaminū infusum. Fortioribus stomachis aqua marina bibitur, aut lixiuum exsilicēno cinere, aut uitis, uel fabarum siliquarum, infusio, sanguinem concretum non patitur thymī ex mel lepotum, & densatam extrahit chamæpyris, et oleastri folia, concretum discutit bitumē cum aceto potum & detrahit. Alumen pellit pillulis sumptum. Absimit uētris & uisicæ sanguinem cōcretum heliochrysum cum melle. Rūta ex oleo amygdalino amaro subseruetacta; & imposita medetur. Cuniculi æturgia illata peculiariter urinam dicit. Quidam uiuos cimices, aut pediculos colis gladii imponunt, ciullatū q̃ urinam mouere creduntur, si obiecto uero calculi, angustia obstruantur, et chilurgo calculus imposito medio digito intra anum calculus loco dirijouetur, si iam paritū ceruicem penetrauerit stilo in uesicam pellendus est, uel manu (ut uidetur) trahendus est. Si ingens fuerit, feramento opus est, sed antequam manus subeat medici, periculis sepe obuijs, testamēto compositis rebus, de diuinis cura prius habenda est, nam inter sectiones plurimi imbecilles parui q̃ animi interiere uitæ tedio exagitati.

Stranguria
dicitur
dysuria

Acetū
radix
tunda.

Dissolutoria
dicuntur.

Periculum
existendi
calculi
feramento.

De stranguria seu dysuria, ex Paulo, Cap. XXVII.

ET si phlegmone, calculo, alijsq; affectibus, de quibus dictum est, stranguria contingat, quæ acriore tamen humoris vi oriatur scribendum est, quod ex uniuersa corporis habitudine, notisq; cæteris bilem acriorem mordentemq; indicantibus, dignoscitur. Necessarium igitur, inquit, est, quæ id uirus immutante assumere, qualis est hordeacea pilana, siue cremor eius, pisces, balneatq; ac uictus ratio similis. Acris uiranda sunt, uinum, excercitationes, ira, famesq; importuna, si urina alba est, ac tenuis, cæteris subcibentibus signis frigidam demonstrant habitudinem, tum merum dandum est, ac condita, & quæq; urinam incitant, ac omnis eiusdem naturæ dicta & quæ deforis fomenta conueniunt. Candida item urina, ac crassior ex phlegmatico humore proueniens, cætem uellicæ sæpe obstruit, in eo casu oxymelitem occurrimus, & his quæ ex hyssopo sunt compositionibus, & pulegio, origano, thymo, aut silphio, in mulso decoctis. Nam et fomenta calidiora iuuant, hæc Paulus.

Remedia quæ à posterioribus in stranguria obseruata sunt, Cap. XXVIII.

IN cibis ciceris ius, asparagus, cochlear, aqua florum fabarum, uel ius cum amygdali. In oleo, ubi urina non mordet, sic rapum & napum, uia alba, & pastinaca & panis quoq; secundarius datur. Quidam & suillam carnem non damnauerit, & lactis pariter usum, si febris non est, nam & uinum si à causa frigida uisum fuerit, medetur admodum liberaliter potum ab Hippocrate dysuriam, inquit, uinum sanat, nam frigora intus discutit, & materiam concoquit, & extenuat, nam & uentrem pariter dissoluit. In calidis uero affectibus, album et tenne subuenire creditur. Si uisio apostematæ sub suillum acciderit urinae à talo demere sanguinem idem autor docet, alij à cubito prius si nimium corporis uenæ turgent. Ex musculi uero resolutione siue paralyti, tum castoreum, chamæpitys, et si milia dari debent, si frigus musculus corripuerit oleis exaldefacientibus opus est. Ad id facere scribunt columbinum sumum drachmæ ponderis ex pueri urina; & balsamini potum. Si uero seruens causa fuerit, semina refrigerantia profunt, & lactuæ semen ex uino albo teniti potum, uel mali purici uino acidulo. At ex ariditate oleis humectantibus (ut Galenus tradit) sanatur. Si mordax urina causa fuerit, aut salis lago, cibis ac remedijs refrigerantibus & mollientibus mitiganda est, & quæ ad ardorem dicta sunt. Tum oui candidum cum lacte muliebris, glutinosa, ac refrigerantia indita iuuant, nam urinae mordacitatem deacuant. Ex sensus imbecillitate, cerebrum omni præsidio firmandum est, cum spinæ medullæ ipsæq; exinde musculus urinarius ille custos insensus, ac languens reficiendus est, theriaca uel mithridatico medicamine potu, ac oleo anethino, rutaceo uel balsamino indito, & si pariter locus illinuit, si cernit, uita ex maiorana emplastrum conficiunt salutare, ita & baccæ lauri, & similia. Sunt & uementiora quæ torporem debellant, qualia sunt castoreum, ruta syluestris et laserpiciu. His quoq; expultrix potentia si inualida sit iuuatur, calidis enim ac stypticis occurrimus, qualis est oleum nardinum: tum inguina frictionibus excitantur, in potuq; spica nardus, calia, cinnamomum, acorus, machir & similia odorata ualent. Infectiones quoq; medentur, ac fomenta eadē, ac brassica in aqua decocta, cum carthamo, scenogreco, anetho, ac rubia suffluta medetur. In balneo uero urinam æger ejiciet, si corticis aridi melopeponis puluere tenuem cum uino tenui biberit, ubi uero astringentium usu urina supprimatur, tum calidis & humectis succurrimus, inferioribusq; partes oleo rutaceo ac cucumeris erratici illinuntur. At partus interdum super editus, urinam non demittit, non ad apertis meatibus, tum obstetricis officium est, suctu uesicæ colligere, & ipsum in balneo in quo styptica decocta fuerint paululum continere id uesicam inanire solet.

Simplicium facultates ad dysuriam ex uarijs autoribus, et primò calide, Cap. XXIX.

Galenus has in primis commemorat simplicium uires: Ex calidis, ammi, oreoselinu, ruta, meu, eruum, piper, seselis, myrrha, cardamomum, nardus, maiorana uel decoctum, alarum, balsamum, fauina, erucæ semen, cinnamomum, portum, cepe, radix dracunculi et rosamarinu, sisymbrium, cyperus, folium, iris, iuniperi semen, methastrum, origanum, costum, calamus odoratus, inulæ decoctum, salua, sceniculum, anethum, fumaria, ocimum,

Vesicae ceruicis quibus obstruitur.

Subsillit ex apostemate curatio.

Quid faciendū si super editus infans non reddat urinam.

ocimum, chamæpitys, amygdalæ amaræ cum passlo, radicis rapi decoctum ex uino potum urinam graue olentem purgat, senectio utraq;. Alij decoctum ex uino, raphanus, ius cicoris atrij, cyminum, a cori radicis decoctum, chamæleonis herbæ radicis decoctæ sucus potus & thymbra, uel serpillum, scolopendrium, urtica, artemisia, mulæ radicis sylue stris (ut dicitur) decoctum ex quo syrupus ꝑ. p. cum aqua eiusdem urinam & menses cit. Rosmarini radix arida ex uino pota menses & urinam mouet. Agrimonie radicis decoctæ cum uino: filipendulæ radicis decoctæ succus, ex uino protinus urinam ciet, papaueris cornuti radicis decoctæ syrupus, crassam urinam & arenosam trahit, nam & ab articulario morbo tuetur. Absinthium ex Gal. prodest, asphodelus, agaricus, agnos 3. 2. p. semine ex uino. Allium cum nigra olea commanducatum & amomum, anium, apium montanum uel sariuum, uel crudum commanducatum, staphylinos, uel syl. betonica, bdellium, chamedrys, chamomila, castoreum cum silymbrio potum, centaurea, carpesion, crethmon, daucus suo semine, dictamnium, phu, leuisticum ex uino sumptum, lementracini, marubium, opopanax cum mulla nucis græcæ magnitudine, & polist, sagapenum, scylla in bulborum genere, terebinthina ex Dioscoride cum melle, hypericon, sinus columbinus. Ex frigidis uel qualitaris temperata simplicia ad urine stillicidia, rubia, semina melopeponis, cucumeris utriusq;, schœnonidus, myrthi semen, hypericon, capparis radicis cortex, strychnum uel semen, uesicaria, mala punica, melanithion, aqua herdeacea, lactuca, hyppuris, lapis iudaicus, corallium rubrum. Adeps columbinus, efficacissimum tradunt oui corticem abiecta interiore membrana ꝑ. pondere, cū sacchari tantundem: & corticum iuglandis farinam cum uino uel foliorum aridorum, radicis rapi decoctum ex aqua urinam graue olentem trahit, ac per urinam alarum graueolentiam efficit, & totius corporis foedum odorem. Sicur asphodeli radices: nam & maxillæ lupi fluuiatilis puluis uel cinis ex uino potus urinam ciet efficacissime. Radix uerbene cum mulla calida pota. Hyrundinum nidum ex aqua potum urinam conciat tradunt, herinacæ terrestris suffusiones iuuant nisi ex apostemate uel lapidis obiectu. Flos labruscæ medetur stillicidio ex uino potus, nam uentrem siñt. Narrat cantharides abiectis pedibus, alis & capite, remedia exacuere diuretica sine molestia renum, ac uestice iuuaria, callistichon mire subuenit. Fumaria quoq; medetur, & gramæ sine folio, radice uel semine, & melanthion & uulgaris asparagus. Cuniculi adipem celebrant recentiores, omentum uirulinum uel taurinum, sartagine excalefactus peccini & genitalibus impolitus mire medetur: & uestice damæ aridæ ꝑ. 3. cum mero odorato potæ medetur, & canceri marini cinis ꝑ. 2. à pueris si bibuntur stranguriam sanant. Infantibus ex lacte materno, uel nutricis.

De emplastris ad stranguriam.

Cap. XXX.

GAlbanum emplastri modo imponitur, uel in summo inguinis. Alfine siue parietaria uulgo dicta, abiectis folijs in olla sine ullo liquore decoquatur cooperta, eo modo macerata in pube circumponitur calida. Abrotonum item eo modo impolitus urinam conciat. Insidere in cicoris decocto cum brassica & scenogreco pariter feruifacito, per uices oleum lilinum & sampuchii illinitur. In balneo quoq; infussiones iuuant. Imponimus certo experimento finum bubulum excalefactum. Apium item cum fursure triticeo una decocto ex uino auxiliatur. Aliiter, abrotonum, sampuchus, nardus, ruta, lauri folia, chamomila, melilotum, scenogreco, althæa, ex butyro imponuntur, uel arida uel recentia una feruifacita. Fotu quoq; uesticam colleuat artemisiz decoctum atq; ipsa herba pubi impo: si 2. Quidam cantharides tres contritas ex lacte caprino imponi iubent. Nam & in potionibus abiectis alis, pedibus & capite tritas impofuere, cetera enim diuretica exacuunt, sed modus seruandus est, alioquin sanguinem trahunt. Alij candefactas regulas uino meraciori extinguunt, atq; ita inferiores partes uapore tali uaporandæ sunt, & eo modo dolores suffiri uolunt. Aliiter, oleariam cucurbitam in cacabo aque pleno feruentis conijcio, coles et inguina lento uapore suffumiganda curabis, parestacto ore cucurbitæ, quantum opus fuerit membra indita uaporabuntur. do lorem enim leuat, & urinam mouet. Allium quoq; contritum et impesum ualeat. Myrthæ polline cum oleo anethino infantæ urine difficultas leuatur. Fœminis menthastrum,

nepera, & pulegium imponuntur, lapathum ex uino decoctum medetur impetui uel fustili. Rura quoque per se uel addito leuistico idem præstat. Cōficiunt alij in urinae me-
rum croci filum, alij pediculum inditum ualere scribunt. Sed reliquorum quoque mem-
brorum in utroque sexu, genitalia uocauimus, & naturam & affectus pariter dicemus.

ALEXANDRI BENE- DICTI VERONENSIS PHYSICI, AD MAXIMI-

lianum Cæsarem Augusti Imperatoris inuictissimum, de geni-
talibus partibus Liber XXIII.

Proœmium.

*Voluptas nec
necesse causa.*

Veritas uirilis.

Virine affectus.

Necessarium esse animantium generationem, Plato asserit: quam uo-
luptas, mali maximum allectamentum, excitat: & ob eam causam cu-
pidinis aculeus impactus est à superis, qui à capite per ceruicis & spi-
ritus medullam fistulæ modo spiritum infundunt: Quod quidem semē
nuncupauimus, hoc autem ueluti animatum, acrepirans, qua parte
spirat, per eandem uitale effluendi desiderium gigni, atque ita gene-
randi amorem nobis inferuere. Quapropter uerendorum naturalibus in uiris insita
uis petulans, atque imperiosa, & quasi alterum animal non exaudiens rationem, furio-
se libidinis exagitarum uiolentia, subijcere sibi cuncta conatur. Vulua quoque in fe-
minis eadem ratione animal ueluti auidum generandi, quando procul à foetu per æta-
tis florem, aut ultra diutius impatienter arceatur, egerime moræ impatiens plurimum
indignatur. Passimque per corpus oberrat conuersa, strangulat, spiritum inrerducit,
exanimat interdum, uel summis uexat cruciatibus, & angustijs, morbis denique om-
nibus premit. Quousque utrorumque cupido stimula, amorque quasi ex arboribus
foetus, fructusque producant, ipsos deinde decerpunt, & in femine uterum uelut a-
grum inspergunt. Hinc animalia primum talia, ut nec propter paruitatem uideantur,
nec dum appareant formata, concipiunt, mox quæ confluauerunt, explicant, maiora
intus enutriunt, demum educunt in lucem animaliumque generationem perficiunt.
Hæc Plato. Sed quid de humano semine subtili quadam ratione sentiat Aristoteles,
nunc subiungemus.

*De generatione, deq; seminis natura, an ex toto, an ex partibus
decedat, Cap. 1.*

*Semen bifariam
intelligi.*

*Virum semē ex
toto secedat.*

Non enim, inquit Aristoteles, quodlibet ex quouis semine oritur, sed hoc ex hoc,
neque ex corpore quolibet semen quoduis effertur, principium namque & efficiens
rei quæ gignitur, semen dicitur: sunt enim hæc natura, & proinde semen enim ipsum ge-
neratio est, finis autem substantia, utriusque autem ijs prius illud à quo proficitur. Se-
men enim bifariam accipitur, uidelicet ex quo & cuius natura, & à quo decessit, eius se-
men est, ut equi, & eius quod ex illo futurum est, ut muli, ad hæc semen non nisi poten-
tia est. Nec causa generationis est, quod ex toto decessit, sed alio quodam modo. Nam
si causæ esset secessus, ut putant, non ex cunctis secedet partibus censendum esset, sed
ab agente, creatriceque tantum, uelut à fabro, non à materia. Causa autem ut uoluptas
rei uentrex uehementior sit, non quod ex toto secesserit est, sed quia prurigo uehemēs
accidit. Quamobrem si quis frequenter ea re utitur, minus uoluptate afficitur. Item ea
uoluptas in fine coitus potissimum sentitur. At si ex toto secerneretur, non simul, sed
singulis partibus, alijs prius, alijs post exultaret. Causa uero quamobrem ex mancis
manca proueniunt, eadem est, & cur filij similes parentibus prodeunt, sed non man-
ca etiamnum ex mancis gignuntur, ut & dissimiles suis parentibus. Item si semen non
à foemina emittitur, eadem ratione profecto, nec ex toto secedere probari potest, &
si non ex toto secedit, nihil rationi repugnat, si à foemina quoque non * secedere: Ea
natura semen est, ut ex eo primo oriatur ea, quæ secundum naturam constituuntur:
fit enim ex homine semen, & ob eam causam genitura uocatur, quod à genera-
te pro-

* alibi secedit

reproueniens causa est, quæ prima obtineat principii generationis, uidelicet in his, quæ
 core natura uoluit: semen autem est quod ex ambobus coëiuntibus illis originem tra-
 hit, quale semen plantarum omnium est, & animalium nonnullorum, in quibus sexus
 distinctus non est, uelut id quod ex mare & foemina, primum miscetur, quasi coëptus
 promiscuus quidam, aut animal. Hæc enim iam habent, quod ex ambobus requiritur:
 utilissimum autem quod ultimum est excrementum, & ex quo iam unumquodque gi-
 gnitur membrum. Nam ex toto, sed ad totum suapte natura facit. Pro eo præscriptus
 locus utilis, seminalis uterus dictus à mare & foemina, quæ generationis principia sunt:
 & melius magis quæ diuini est principium motus, quod per generationem mas ob-
 ner, foemina enim materia est, sed coit & iungitur ad generationis officium, mas cum
 foemina: id enim commune ambobus est: semen nanque & habere animam, & esse po-
 tentia palam est: nam nulla anima in alio esse potest. Propius autem & remotius idem
 à seipso potentia esse potest, sicut geometra dormiens remotior quàm uigilans est, is quæ
 remotior, quàm qui iam contemplatur. Sed enim seminis nulla pars causa est genera-
 tionibus, sed quod primum extrinsecus mouet, id causa est, nihil enim seipsum generat,
 sed post quæ generatum est, seipsum auget. Quamobrem non simul omnes partes ge-
 nerantur, sed una primum, eam quæ primum oriri necesse est, quæ principium augendi
 contineat, principium itaque generationis cuius quæ est mouens primum & procreans.
 Sed quemadmodum coëptus & genitura habent animam, & quemadmodum non
 habeant, definitum iam est, potentia enim habent, actu non habent, & eam uegetalem
 esse constat & potentia & non actu, prius quàm eo modo, quo conceptus, qui iam se-
 parantur, cibum trahat, & officio eius animæ fungantur, principio enim hæc omnia uel-
 tam altricem, hoc est stirpis, uiuere uidentur. De anima quoque sensuali pari modo, at-
 que etiam de intellectu considerandum est, omnes enim potentia prius quàm actu
 consistere necesse est. In semine ipso calor tantam ac talem habet motionem, & actionem,
 quanta modice ad quamuis corporis partem accenditur, quod si deficit uel excedit
 rem, quæ fit, aut deteriore efficit, aut lesam, aut mancā. Fertur enim semen in locum
 suum sponte nature: sine spiritu, quando per somnum exit, si meatus laxi, plenisq; fue-
 rint ut in uolucratibus tam maribus quàm foeminis lumborum uitio ut mox dicemus.
 Maris genituræ quod humidissimum est inutile est, tum eadem emissionē, tum in diuer-
 sis: prior enim emissio minus fecunda est, quàm posterior, minus enim caloris anima-
 lis continet propter cruditerem. At uero quod concretum est, crassum & corpusculum
 est. Plurimum item in mensuris humoris inutilis continetur. Semen præterea quod
 crassum album quæ est ac sincerum cum prodit, spumosa nature ex aqua & spiritu con-
 stat, idem refrigeratum, humidum ad aquæ speciem redditur, colorem etiam accipit a-
 quæ: & sub diuo non crassescit, sed diluitur, quasi à contrario concreuerit, concre-
 scere enim semen nullo modo potest, sed spumosum est, unde Veneri nomen inditum est. Ve-
 rum humor qui à foeminis cum uoluptate emittitur nihil ad conceptum conferre no-
 tum est, sed potissimum inde uideri potest, quod ut maribus sic & foeminis accidit no-
 ctu per quietem, quod pollutionem appellant: uerum hoc nullum indicium est, nam &
 adolecentibus idem euenit, qui & si emissuri aliquando sunt, tamen nondum emittunt.

*Principium mo-
tus ex mare.*

** sine.*

Veneri.

Pollutio.

De generatione ex Galeno.

Cap. II.

IN partes treis Galen. humana membra diduxit, prima qua uita hominis constat, qua-
 lie cerebrum cor & iecur est. Altera ut bene, ac sper uel commode uiuat, quales o-
 culi sunt, nares, & aures. Postrema ad generis propagationem constituta est, & cum ad
 corruptionem, mortaliū, ob mixtæ materis conditionem, arteriarum, uenarū, ac ner-
 uorum textura de facili putrescente summus creator exposuisset: ob id generandi suc-
 cessionem perpetuam procurauit. sic ciuitates conditoribus duraturæ seruantur. Eodē
 nature privilegio bruta, ac plantarum genera gaudent uel sponte nascentia: ob eā cau-
 sam animalibus & stirpibus generationis instrumenta & semina coaptauit, non sine mi-
 rabili successionis desiderio, quod cupidinis summæ quæ uolupta-
 tis ueneno copulauit.

*Tres animalis
corporis partes*

*Implicari transi-
tu masculinorum
& feminum.*

VT igitur, inquit Galenus, diutius permaneat cibus, ac magis deniq; alteretur, angustius ad exitum dispositus sunt, ventri quidem quæ pyloron dicta est, in intestinis uero implicamentum plurima: & apud testes pariter facta sunt tum uenarum tum arteriarum uariciformiter inuoluta, & quæ sub cerebro supra ualidior membrana arteriarum confusa ambages in reris modum obliterata, unde nomen. Cum enim natura perficere aliquid cunctando concupiscit, instrumentorum sinuosas spiras admirabiliter parat. Et uenæ siue meatus feminarij ab Erophylo primo Iulioq; Polluce parastatæ uocantur uariciformes, nam & adeniformes partes additæ sunt inter testes & seminaria uasæ, quales in faucibus reperiuntur ad perpetuam saluæ uomicam constituere: nam & omnibus adenis eadē facultas est, humectant enim & emolliunt meatus, ueluti oleosa pinguitudo, ut apte tum urina, tum semen profiliat, ne igitur importune excideret id agit. Et nuper (inquit idem autor) quidam difficulter urinam mittebat ijs exarctatis adenibus, nec nisi ingenti urinx pondere exonerabatur uescica, perfundi eas partes unctionibus, ac uniuersum corpus instaurari iussit: sic libero urinx meatu, sanitati restitutus fuit. Eos meatus per quos genitura ē testibus ad urinx pariter uias defertur, uariciformes, & parastatas, spermaticæq; conceptacula uocant, quæ de industria inuoluta sunt, ut copiosius materiam continerent, utq; diutius temperamentum caperent, earum partium quæ foris pendent, refrigerio, ut quæ homo rei ueneret imperu minus exagietur. Ea seminaria uasæ in maribus tunica ualidior constant, quàm in foeminis, quod in uenere maxime faugentur: nam & in periculis uarijs sunt obuia: longiora enim sunt & plurimū protenduntur, ijs uenis ceteris quæ inguinis partibus cartilaginosis, glande, ac integente cute. Voluptuose ueneris instrumentariæ partes maxime sensibiles constituuntur sunt, in foeminis locorum ori & naturalibus partibus respondent. Ex ueræ & arteriæ, ac cartilagines grandes ob eam rationem cernuntur. Cum iecur, lien, renesq; minimis neruis ac cartilaginosis partibus alligentur: sensus enim ea mēbra minus indiga sunt.

*Veneris testium
meatus.*

Genitale membrum homini foras propendit carnosum cartilaginofumq; & quæ parte carnosum est, non tumet neque inflatur, reliqua uero pars subeunt spiritui intumescit excrefcitq; ue. Turbinata carnosaq; ue cum integente cui pars præputium dicitur: quod ludæos à ceteris distinguit nationibus recutitos. Huic parti testes subiacent cute rugosa obducti, quod scrotum nominant. Sed de meatibus ijs hoc modo Aristoteles definiuit. Meatus duo uenales ad capita testium de uena ahorta pertendunt, & alij totidem à renibus eodem deueniunt, sed ijs sanguinolenti, illi quos mittit ahorta exangues sunt: à capite autem ipsorum testium meatus excipitur spissior illo superiore, atque nervosior, qui progressus per testem flectit sese inde, & caput eiusdem reperit, unde iursus in idem cōiunt, & in parte priore subeunt genitale. Qui caput repetunt, ipsi tam continua membrana obuelantur, cum ijs qui residunt testibus, ut unus esse meatus uideatur, nisi membranz diuortium feceris. Humorem adhuc sanguinem continens, qui residet, sed minus quàm illi superiores. At uero qui reuersi ceruicē subeunt genitalis, humorem tam habent candicantem. Quin etiam de uescica meatus perferitur, & se ad ceruicem applicat, quem uelut putamen canaliculæ ambicid quod penem uocamus. Specta, inquit Aristoteles, ea quæ dixi, descriptione hac: sit aa. initium meatum, qui de ahorta & renibus proficiscuntur. cc. meatus descendentes ad capita testium. dd. qui ab his abscedunt testibus. bb. qui repetunt, scilicet quibus humor candicant cōtinentur. E genitale. F uescica. oo. testes. Excisis detractis uel testibus, meatus sursum se retrahunt. Vnde taurum aliquando excisum initu protinus acto progenerasse, sæpe commemorat Aristoteles. Qui nonnullos damnauit, feminale genituum in medullis inueniri arbitantes. In qua sententia & Platonem fuisse uidimus. Seminarij præterea meatus illi reuolutionem anfractusq; habent, ne libido uehementis, crebraq; creetur. Testes autem ad hanc rem emollica natura est, morum enim excrementi genitalis stabiliorem faciunt, nam & replicationem seruant. Nullam enim partem me-

*Nulla feminalis
genitura in me-
dulla.*

nam testes complent, sed adiecti pendunt, eo modo quo pondera texturas telis annexunt, his enim detractis meatus intro se retrahunt, quo fit ne exacta possint generare, nisi ita retraherentur, possent generare, tauri superioris exemplo. Testes scroto atque alia inferiore membrana reclusi sunt, ut feruentur, & ut semen genitale perficiant, haud enim fieri potest ut frigentes, & gelidi possint retrahi, atque emittere genituram. Testes exacti in feminam mutant, & uocem foeminis similem reddunt, & formam: nam & uires laxantur, meatibus seminalibus immutatis, quorum origo ex corde habetur, iuxta ipsum principium quod uocem moueat. Mutantur seminaria illa uasa in ea qua semen excernerere possunt, etate. Pars illa quoque una cum ijs immutatur, qua immutata uox etiam mutatur, manibus praefertim. Sublatis igitur testibus, uentio quoque meatum laxatur, quomodo in fiducula, & stamine sublato pondere, laxatis ijs principium quod moueat uocem, eadem ratione laxatur: principia enim quamuis magnitudine parua sint, tamen facultate sunt magna. Hoc est enim principium esse, ut ipsum sit quidem causa multorum, sed ipsius nulla sit superior causa. Vidimus & gallinas ad sanguinem castrati sublata & exacta matrice, lutea ouorum nihilominus lumbis haerentia progenerant, quae tamen intra sese absumunt, nec oua edunt.

Meatus seminalium origo.

Principii esse.

Ex quibus partibus penis consistit, ac testium dydimus.

Cap. V.

SCROTUM ex iugosa cute media futura quadam distinguente constat: interius membrana, testes & parastatas ambit illud ex pubis cute dependens, haec ab interiore, quam peritonaeum uocauimus: quam seminaria uasa utrinque transfigit ad testes, ab ea enim dydimus ortum habet. Nam sicuti supra diaphragma membranae omnes ab hypozocota superiore lateris utriusque membrana oriuntur, ita reliqua sub praecordiis ab inferiore ambiente intestina membrana peritonaeo originem ducunt, nam uenae & arteriae per inguina ad testes eo modo quo uasa seminaria, duplici tunica ueluti fistula obteguntur, ad internam membranam deferuntur, & ad singulos quoque testes protruduntur, quos geminos canales nonnulli uocant, Graeci *κρυμμέναι* appellant. Ab his altera ualentiore est, quae testes (ut diximus) continet edarion dicta. Penis uero supra pendet ex inguine cum annexis, magisque quam cetera membra portione sui nervosus, cartilaginosisque existit, omisso arterias uenastque innumeras, cum pubis osse cartilagine committitur, & sacro osi nervis connectitur. Cutis ipsa plurimum sensus possidet nervosae naturae. Ex his partibus genitale constituitur, omnium membrorum solum inaccessibile quadam suarum partium gaudet, quas spiritus facile subit & inflat, facilliterque eo eum inescens effacecit. Cordi, iecori, renibus, spinæ medullae, lumbis, ac cerebro pariter annexitur. Spiritu attollitur, imaginationibus, attractatu uel odoris suauitate, unguentis excogitatis, quae & adulterum uel pertranscundo inuitant. Animaduertit Galenus utrinque geminos inueniri nervos, quos musculos alij uocant, quorum ductus spiritu inflantur & attolluntur, unde genitura proficit facillius, horum gemini utrinque per transversum feruntur a pubis orti, ijs penis ad umbilicum sursum uersus extollitur, si uterque minus suum compleat, alioquin alterutro inualido in alterutrum latus reuocatur membrum, quod obortum apparet. Sed de morbis iam uirilium partium dicere incipiamus, a generali semine orsi.

Dydimus.

Edarion. Penis.

De uisus geniturae, et de uirilium partium malis.

Cap. VI.

UIRIS geniturae profluum, quam *γυναικισμός* Graeci uocant, saepe evenit, hoc praefertim tempore dum haec conscriberemus, uelut enim pestilentia plurimos afflixit. Nam & per somnos saepe effunditur. At uirilium infirmitas pluribus molesta est, uxorem enim habent, nec progenerare queunt. Quosdam interdum rei ueneris impetus, quem *πρωτοισμός* Graeci uocant, nos ueneris concitationem quandam nominamus, Galenus *κινναλίσμος* uocat, plenitudinem & inuoluntariam tentiginem ex fusumoso spiritu ortam. Sunt & uerendorum alia uisita, pruritus uelut, ulcera, epiphorae, inflammationes, ramices, enterocoele, hydrocoele, bubonocoele, cum quibus & umbilici prominentis curationem ponemus. Demum quae pubertatem custodiunt, & pilothra subiungemus: sed de conceptu & partu, ac de abortiuo sequenti dicemus uolumine.

De uirili

Immodice ueneris in modo

Cum semen genitale proflicui emittitur, nō sine magna uoluptate effunditur. principalium membrorum actione. In qua re assidua naturam maxime laborare cernimus, oculi caui, obfcuri fiunt, & in ipso actu atolluntur, mens nimia uenere cōmouetur, labant genura, nares extenuantur, renes tabefiunt (ex Aristotele) ac uires languescunt, salacibus palpebris fiunt, anhelitus defatigantur ac maleolet, sermo intercidit: quidam & in ipsa uentre perire, ob eam causam Democritus nō ab re uenerem damnavit, ut in qua homo alius proflicet ex homine, cō generali & proflico semine: sensus omnes fere animales, uitales ac naturales, subductio spiritu facile tentatur, ac imbecilles redduntur. Constat tamen multa morborum genera primo coitu finiri, sicuti potentia foeminarum mense, aut si id non contingat longinqua fieri, maxime q; comitiales morbos. Quin à serpente & scorpione percussos, coitu leuari produnt, uerum foeminas uenere ea lēdi, auctore Plinio. Est propterea raritas eius utilior, athletæ tūm torpentes restituntur uenere, uox reuocatur, cum ea candida destinat in fuscum, medetur & lumborum dolori, oculorum heberationi, mentis capitis, & melancholicis, ac morbis omnibus pituitæ causa ortis, ut Aristoteli placet: semen enim ex tertie concoctionis superabundantia fit, sine ulla damnata qualitate, qualis in foeminarum mensibus inuenitur. Sed genitalis spiritus cum naturali calore genitura substantiam spumeam, uiscosam, uel proflicam informat ita elatēcente materia: Aristoteles cordis id munus esse asseuerat, Galenus uero secoris, quod principium nutrimenti esse uideatur: & cum generandi potestas naturalis sit, & in eo membro haud dubio sedem habeat. Hippocrates cerebro fere soli eas uires attribuit. Propterea tradunt alij ea principalia membra uel alie quoque corporis partes, ex quibus sudor quidam tenuissimus proflicus pariter refudando geniturae per uenas & arterias cōmiscetur: quo fit ut in rebus quoq; minimis assimilatio oriri possit. Ex mēbris enim principalibus per uenas et arterias seminalis materia diffunditur, unde fit ut sectis post aures uenis castrantur homines, damnato semine. Alij testibus generandi potestatem omnem attribuunt, quando quidē resectis tota forma uocis, & habundia ipsa commutatur, à toto enim corpore attrahere uel quadam tacita & occulta creduntur. In seminalibus conceptaculis tantum interdum concocti seminis inuenitur, ut paruis ex intervalis ueneri ter quater uel sepius satisfiat, unde à propinquis uenis & arterijs genitura duntaxat effundi iudicio fit, & nō ex omnibus extremis (ut putat) membris propterea post album semen ad sanguinem usq; uentum est. Nam & ueneri assuetis, qui deinde tempestiue abstineant, iūbos & renes degrauari sentiuntur, uenterq; subinde leuari. Tradit Galenus temperatiora corpora uenere in iuuentute fatigari, quosdā abstinentiam ledere, unde in concoctione stomachi cibiq; triduum oriri solent. Alios melancholicos, & mentis commotos extitisse. Robustiores castitate plurimum ledi, & bile exagitati tradit Aristoteles, qui & melancholicos uenere sepe tentari in quæstionibus tradit, sed illos interdum felle suffulos reddit castitas, uel uirginosos. Alij tentigine immodica non sine uexatione tentantur. Tempestiua uenere somnus conciliatur, uires reficitur, senior animi impetus mitigatur, sensus capitis purgat, & excitat, stomachi concoctionē, ac appetentiam præstat, aciem oculorū exacuit, genitalia fouet. Pituitæ morbos sanat teste Hippocrate, nam corpora edecat, sicuti uigilia immodice, ut phlegmaticis adolecentibus contingit, unde calor excitatur.

Seclis post aures uenis castrantur homines.

Qui à uentre leuatur quis inuenitur.

Gonorrhoea, inquit Paulus, est profluium geniturae inuoluntarium, quod contineri sine penis distentione profluit ex inbecillitate reuenticis uiribus. Eo uitio tradunt tæbe hominem posse consumi. In comitilibus quandoque morbis id euenit, uel neruorum uitio, uel humoris expurgantia, tum enim sine metu profluit, uel humoris in concoctione, quod & fixeminis commune malum est, alba uocamus foeminarum profluvia, uulue sepe rheumatismo, quæ rhoice dicuntur, quæ præ nimio pudore quandoque periclitantur, interdum ex nimia caliditate, addita humiditate membrorum, magisq; si à uenere diutius abstinerint. Tradunt & acutis humoribus irritari expultricem uim. Euenit ut si multæ ex ijs conueniant causæ, materia superuacanea, mordens

mordens, ac liquida, tum profluuium nimium concitatur, uisum augent, ueneris formi-
nia, imagines, cogitationes, confectiones muliebres, uerba impudica, uel si alienos
uideri amplectus.

Note huius mali,

Cap. IX.

Importuna ueneris, aut nimia abstinentia sepe causam ostendunt. Sed retentricis im-
becillitas, aut profluuij tenuitas, nullam afferunt tentiginem. At exundantiam in-
dicant corpus morbidum, & in profluendo quedam uoluptas. Tenuitatem signifi-
cat continuus fluxus uel in lincolo non glutinosus humor. Si uero in summa glan-
de mordet materia, uel renes calidi sunt, urina uiridis, aut crocea, acutum profluui-
um denunciat, quod & uictus precedens fidem facit certam. At cum penis inten-
ditur, aut distentionem significat, aut uires expellendi uehementiores esse praese-
fert. Ex infima continentie potentia corpus contabescit, ac corporis color in pale-
lorem mutatur.

Curationes,

Cap. X.

EX materia calida & acuta, oia iuuant in conclauis frigidiuiculo. Verum si humiditas
ac neruorum resolutio in causa est, in calido & sicco cubiculo locandus aeger est,
in illa frigide iuuant natariones, in utraque causa frictions salutare sunt, damnantur
ueneris colloquia, aspectus, uel auditus, corporis item exercitationes, somniq; supinis
corporibus uel in molli (ut dictum est) pluma. Ex humida causa balnea calefacientia, ac
exiccantia profunt. E diuerso in calida causa frigida ac styptica ualent, qualis est agnus
sive ligos, quam uirgines in thesmophorijs aduersus ueneris impetum, sibi sternebant.
Alij plumbi laminam lumbis imponit foraminulentam: profluuium enim sistit, & uen-
tris impetum mitigat. Exundantiam uero humoris frigida ac styptica cibaria iuuant,
exigui tamen alimentis, tum & secutia profunt, nam & caro gelu alitrica conuenit, uel
cum myri baccis condita, uel citri succo acri, uel similibus. At mordacitatem compri-
mit, lactuca, portulaca, suilla caro, ac agnina, capita, ac pedes, farris omnia genera, pul-
tes, & acetosum lac. Tenui uero profluui styptica calefacientia medentur, uel quae co-
densant, quod pulue uel lente dempto cortice occurrimus, uel faba cum aceto, ac tritico
in cibarijs uel farre. Ex retentricis imbecillitate, lumbos ac ilia uino styptico, aut melino
uel ceanthino fouemus, inquit Aegineta, exinde diaphenico cataplasmate opus est,
& melino cerathe, acacia, hypocistide, malo granato, ac similibus lenitici decocto, suffu-
sit, uel rubi ex uino uel aqua, nam & cibis, inquit, ex arefacientibus deligitur, si uirgines
imbecillitate contigerit, quae ualidiores aegros efficiunt danda sunt. At si expulsiue ni-
mum concitata fuerit, quod saepe euenit, tum refrigerantia ac stupefacientia ualere di-
cuntur, nam & asplenon cum ouo forbili si deuoratur aliquibus diebus, aut arida aut uir-
sidis iuuat. Vel si per somnos semen effunditur, si uisum ex nimia humoris exundanti-
a euenierit, iecorariam uenam praecidito, aliqui a talo praefereunt. Si per remedia non
occurrit uomitiones iuuant, auertunt enim materiam a lumbis & renibus. At ex a-
cuto mordacitatis humore per uenteris deiectionem humoris prauitatem educimus. Sed
humiditatem nimiam dissoluentem balanis citrinis firmamus, similibusq; remedijs.

Passilli ad genitura profluuium,

Cap. XI.

HABET seminis cucumeris, lactuce ana ʒ. i. camphorae oboli dimidium, opi gran. i.
detur cum syrupo nympheae, alij in duas partes distribuunt. Alter ex humoris
mordacitate, continet rosarum rubearum drach. 10. seminis lactuce, portulacae ana ʒ. ʒ.
seminis cucumeris, floris nympheae ana ʒ. ʒ. camphora una, sequidrachma modum facit
ex rosacea pota. Alij ubi nulli infestat mordacitas, castorei ʒ. i. rutae, maioranae, seminis
hyoscyami ana ʒ. i. nucleorum mali granati drach. 16. drachm p. modum praedit. Me-
dicaminis genus est in quo pars facultas est in exiccando, constat ex lactuce seminis, ur-
ticae, agni, rutae, hyoscyami albi ana drach. i. garyophyllorum, menthae, maioranae, mai-
stichis, xyloaloes, styracis, calami odorati, doronici, carpobalsami ana drach. ʒ. lapi-
dis haematitis, balastiorum, caliculorum glandis, seminis crocini rosarum, camphorae,
opi ana ʒ. i. cum rhodomellite composito, mane dabis drachmas ternas. Alij et
cum mem-

cum membra & conceptacula seminaria resoluta fuerint, habet cubebanum, quæ carpe-
lia uocamus, floris crocini, rosarum, menthæ, calaminthæ, maioranæ ana ʒ. 2. carpobalia-
ni, garyophyllorum, seminis rutæ agni ʒp. mēthæ, cinnamomi, macis ana ʒ. 1. baccarum
myrti ʒ. 5. pistaciorum ʒ. 1. melle trita excipiuntur. Liquidam genituram & effluentem
cohibet foeniculi, menthæ ʒp. succus cum saccharo in syrapi modum componitur, cum
myrti aqua bibitur: idem succus genitalibus iuuat, nam & si māmīs imponitur lac nu-
tricius inspissari traditur. Inter nobiles confectiones, ea traditur efficacissima proci-
mis celebrata auctoribus, nucis pinæ, aqua calefacta prius lotæ, pistaciorum, seminis cu-
cumēris, cucurbitæ, passulæ ana ʒ. 5. cinnamomi, macis, sem. anisi, agni ʒp. ana drach. 1.
garyophyllorum ʒ. 5. cum sacchari libra conficito, neque alienum est ex meatuum infir-
mitate inferiores partes uerbenæ decocto sape fouere, uel rutæ semine ex aceto. Men-
tha præterea peculiarem uim possidet in aqua uel mulso cocta. Quibus genitura ualenti-
dine effluit, utriusque genus cichorii prodest, ac utraque seris, alterno dictum poni, &
nasturtium profluuium genitale sistit, nymphaeæ rura commenducata, ideo generationes
eo cibo impediri tradunt, menthæstri succus, mentha maribus ac foeminis genitale semē
densat, quidam lumbis ac renum parti plumbi laminas adalligare docuerunt, quæ impe-
tum cohibeant, & uires corporis studiorum labore custodiant. Genitalis seminis inco-
tinentiam continet semen aristathææ tritum & potum, uel adalligatum brachio genita-
le non continentium. Non multum à salice distat uiræ foliorum quoque aspectu, nisi
odore gravior esset, sed Græci λίσσα uocant, alij εἶσα, quoniam matrone in thesmopho-
rijs Atheniensium castitatem custodientes ipsi folijs cubitus sibi sternebant. Hæc uir-
res obseruare inter simplicium naturas. Sed prodest & lactuca uel ea maxime quæ ob
effectus eunuchion dicitur. Portulaca item quoquo modo commenducata. Lac quo-
que uel quod acidulum est, lens ex aceto dempto cortice, faba, pisum ʒp. ac farris genus
omne, puls item, ac polenta, calceus ʒp. recēs, amyllum, oryza, ac oua forbilia agglutinā,
uinum nigri acerbis saporis. At posteriores medici gallam laudant, triticum per se com-
manducatum, corticis oui cinerem, uel ceruini cornu, succinum farinæ modo uiræ uel
glandem, semen anethi ʒ. 2. pondere in aqua datur foeminis in potu, nam alba corii pro-
fluvia sistit: Iuuare tradunt si genitales partes iniungantur eo medicamine, habet olei
myrtini, costini, lentiscini ana ʒ. 1. ceræ drach. 1. seminis menthæ, rutæ, garyophyllorum
ana ʒ. 1. Aliud ex calida causa, rosacei, myrtini ana ʒ. 6. cucurbitini, nymphaeæ ana drach.
1. mucoris psylli, seminis ac mali cydoniæ macerati in aqua rosacea ana ʒ. 5. farinæ sanda-
li, albi ac rubentis, terre lemnis, glandis farinæ, acacie, myrti seminis, lapidis hematis a-
na drach. 1. camphoræ ʒ. 2. Addunt alij hyoscyami succum, ac strychni, cum aceti exiguo.
Aliud uehementius in lumborum ardore, continet olei mandragorini, rosacei, myrtini,
mali cydoniæ ana ʒ. 1. unguenti ex germine populeo ʒ. 3. opij drach. 1. mastichis ʒ. 1. 5.
gallæ immaturæ trix drach. 1. 5. ceræ quantum uis, pro spissitudine addes, mire enim re-
frigerat, atque condensat. Inter cetera cauendum ne diuretica assumant, & quæ uentrē emol-
liunt, ne materia ad eas partes importunetur. Medicamentum quo genitura liqui-
da inspissatur, atque cohibetur, habet balanorum omnium ana ʒ. 2. zingiberis, machi, cin-
namomi, garyophyllorum, galangæ, seminis urticis, nucis muschatæ, cardamomi, xyloa-
loës ana drach. 5. rosarum, mēthæ ana ʒ. 2. sacchari albi quantum satis sit ad ea cogenda,
tragemata erum conficiunt, cum uino tenui datur mane. At si macie consumuntur cor-
pus, quæ reficiunt uires atque quæ corpora tabe consumptis implent dāda sunt, de qui-
bus à nobis iam dictum est.

De uiriliū infirmitatē,

Cap. XII.

Quisdam ueneris uoluptas ex toto uel sublata uel segnior efficitur: senectus e-
nim & quæuis frigide habitudinis ætas difficulter coeunt, quod sit uisum defe-
ctu, aut uisilitatis imbecillitate, aut quia semen ipsum intus non generatur, aut uix
emittitur. Scimus quosdam cum in uenere coniugali essent, uel promptiores, facta, in-
ter eos de re tristi mētiōe, ita ab opere imperfecto solitos desurgere, ut ueluti inter mor-
tuum dānguefceret genitale membrum: quosdam in coitu sordidum auditum uerbum
de uenero diuerticulo perturbat. Alios cō improba & nephanda uenere dūtaxat exci-
tari per-

carperetur a naturali uoluptate. Verba quædā extinctæ uirilitalis speciem præstare no-
uimus. Et quosdam uoxores maleficis quibusdam nunquā cognouisse, subducto uiri-
liaris spiritu, nec unquam reuocatos. Alios uerecundia tenet, nonnullos metus ipse, rot
modis suspensurum cum animo coluit. Religiosis diuturna castitate uirilia contrahun-
tur & consuetudine segnitie oritur: pari ratione nutricibus, sublato puerperio, mammae
resiliunt. Seminis uero materiam auferunt, aut comminuunt, fames, uigilie, exercitatio-
nes, uel continuati labores, atque omnes pariter conturbationes. Plerique paralyti ini-
re nequeunt. Diximus in collectionibus nudis pedibus ambulantes uenere non accen-
di, quoniam corpora exsiccat, atque refrigerat, ex Aristotele sententia. Quidam natu-
rali habitudine uenerem non amant, ut qui præparci sunt animi, ac senes. Hermaphrodi-
tis, quoniam in diuersa distrahitur natura, infirma existunt uirilia. Eunuchi, spadonibus
quæ, sed quibus excisa uniuersa sunt genitalia, ueneris usus ex omni parte sublatus est,
tales ad custodiam concubinarum nolunt reges Aegypti, concubinum eunuchorum
etiam inuicem timentes. In uenere segniores sunt quibus spina uel caput, atque ceruix
perculsa est, uel uenæ quæ post aures feruntur, si incise fuerint. Et quibus & stomachus
inuadit & renes infirmi sunt, ijs tenuia crura cernuntur, nam salacioribus, & qui ea re-
plentum supra uires utuntur, ijs crura extenuantur, atque oculi interius resident, nam
inter omnia animalia, homo ac equus libidine plurimum dissoluitur, quoniam plurimū
seminis demittit. Qui longa uirilitate procreati sunt, si uenere seris accenduntur sicut
multi Aethiopum cernuntur. Aetate præterea uiri, foeminae hyeme minus natura uenē
ri incumbunt, ex autore Heliodoro testes eo tempore languidi pendēt, qui hyemē resiliunt.
Vnde per cauilis segniores in coitu euronotho affati, foeminae uires obijciunt. Contra ui-
ris per hyemē, mulieribus per æstatē uenus alacrior est, quod uiris calidior, ac siccior na-
tura sit, mulieribus aut humida frigida quæ existat. Vnde & qui minus pilosi sunt minus
uenere infestantur, nuditas enim frigiditatem indicat: hos sequuntur & præpingues. Ischi-
adicis præterea, & quibus nuper manifestæ excise sunt, minus coeunt: & profluuiū itē utri-
usque infirmitatē uirilium efficit, nam pinguetudinē renum ac robur absūmit. Balneatori-
bus fere semper uenus infirma est, nimia enim humectatione leduntur. Tabellarios lon-
ge equitationes, qui cursu, uel immodica successione quantuuique, solent offendere.

Quibus notis infirmæ genitalia discernantur,

Cap. XIII.

Si ueneris usus præter consuetudinem cuiuspiam eripitur, membra grauiā redduntur,
Cum cibi traditio, nam & sensus obtruduntur, sineque ratione iracundus efficitur, sudo-
retque membra madet, & in uenere lassescit, & cum sudore ab opere imperfecto exurgit.
Ex habitudine frigida semen ab eide fluit liquidum, uel spōe interdum destillat, sine uo-
luptatis nota, cum infirma uirilia sunt, frigidi quoque renes. Si paralyti uitio contingerit, geni-
tura per somnos etiamnum effunditur sine ulla ueneris auditate, ut Aegineta scribit,
tum nec penis inrenditur: exemplo tamen constat in ea genitalium resolutione, a qua fri-
gida per uia uirilitate ad uenerem concitasse. Tum semen paulatim destillat, & faciem
pallor occupat, & membra macie consumuntur. At nonnulli a diuerso nimia calidita-
te offenduntur, quia spiritus naturalis, priusquam proficiat semen, ante corrumpitur. Siccita-
tem ostendit seminis exiguitas, sine ueneris auditate. Verum melancholicos quosdam
tradit Aristoteles, uenti affluentia in uenerem facile condant, sed illos corporis macies,
ac sanguinis inopia indicat, hos balnea iuuant, & quæ bene alunt cibaria. Sed distempe-
rantie composuit frigide ac humide notas ostendunt, seminis aequi ac liquidi afflue-
ntia. Contrarias uero qualitates contrarie ipsis genituræ notæ apparent, cum corporis
caliditate, nam & genitalia pilo hispida cernuntur. Sed omnem pariter distemperantiam
demonstrat uictus præcedens ratio. At si uitio iecinoris & renum fuerit, cibi fastidium
adert, ac facies pallor, cum ceteris cachectice dispositionis notis, ex quibus macies fe-
quitur. Ex cordis uero origine frigida ac humida, penis nunquam inrenditur: si uitio-
sum fuerit & præparci animi & nihilominus seminis adeo exuperantia, tum enim pul-
sus tenuis, ac mollis, frigidusculumque corpus apparet: cerebri uitium adiudicamus,
cum sine ulla ferme uoluptate semen profluuiū, uirilitalis enim sensus deficit, nam &
reliqua membra stupore quodam tentantur, oculorum acies obtenebrantur. Si a per-
cussio

Quæ semen in-
ueniunt.

Nudis pedibus
ambulare.

Intemperiei sit
græ.

cussione uel lapsu ex alto fuerit. At si membra superiora integra sunt ac bene ualent, cum feminis affluenti, ex calidiori ac sicciori qualitate uitium oritur, quam rem & genitalium densa pilositas arguit, difficulter penis turget, atque ad uenerem a gre concitatur, uerum quæ instant remedia promiores reddunt. Si uirilitas demum carmine (quod sæpe fieri solet) aut ueneficiorum iniuria intercepta fuerit, sine ulla corporis iniuria, aut membrorum uitio, primitiua tunc causa cuenire baud dubitamus.

*Virilitas adem-
pta carminibus.*

12

Curaciones ad uirilium infirmitatem tam communes quàm propriæ, Cap. XVIII.

IN communi quæ Venere concitant, & feminis copiam faciunt, quæq; instant dari possunt, sed specialius cuiusque parti laboranti subueniendum est. Iuuat ob id delicatiores cibi, qui maxime alunt, ac uinum meraciusculum, quale creticum est dulce, muscam redolens, omnium suauissimum. Cauenda sunt, quæ genituram comminuunt, & exsiccant, quæq; spiritum dissoluunt, siue cibaria, siue poriones, aut medicinarum mixturæ, quibus ueneris auditas inhibetur, ut mox dicemus, qualis portulaca est, ac mentha commanducata. Damnantur pariter acetosa & styptica, ac stupefacientia, præter papaueris albi semen, cuius succus modice spiritum mouet, & genitale turgidum reddit. Iuuat optatus contuitus & amplexus uirginis, ac suaue olens anhelitus, unguentis spiritus reuocatus ueneri fauet. Et languescentem uenerem excitant alieni si conspiciuntur nudi amplexus, quibus subinde grata & formosa blanditiæ coniunx promiorem maritum excipiat. Locose fabulæ, Venereiq; cantus, uel pro tẽpore impudici uoluptuarij ceteri actus, alioqui damnandi, maritos segniores ad uenerem stimulant, omneq; hilaritatis genus inter festa coronasq; suadellam abunde inuitat. Hæc non porcis, adulterisq; sed maritis duntaxat dicta sint, quibus uirilitas infirma sit.

Papauer albi.

Ad id uinum si paralytis cause fuerit, ex Paulo, Cap. XV.

*Ascalabores id
est, scindio.*

SI paralytis uitio fuerit, peculiariter ualere traditur ascabalotes si combuntur, oleo enim dissoluitur, & pollex pedis dextri illinitur, sed si subinde eluitur, ueneris auditis finiunt. Nam & dialcaboton pharmacum ob id efficitur. Sed in potu ea in primis excitare dicuntur. Piperis conariõ, petroselinum, ramenta ceruini pudendi, terebinthinaq; æquis portionibus, melle ea excipiuntur. Aliud, cicoris crudi corticis, & crucis feminis, piperis ana drachmam unam, ex eodem melle cõponuntur. Satis est binas drachmas assumere, cum mero. Et satyriaca compositio mulasariam fieri solet, quæ huic malo subuenit. Considerandæ, inquit idem autor, ceteræ cause sunt, quibus omnibus proprias curationes adijcias, Hæc Paulus.

Quæ uenerem excitant aut corroborant, ex posterioribus, Cap. XVI.

INfirmas in uiris, quæ segniter agitur, aut ex toto aufertur, si in foeminis id malum est, profedanum uocant. In demortua igitur uenere ex qua & mentis oblitio & corporis quedam resolutio est, eam restituere potest ouis forbilis utellus, caro mollum aut um tosta, perdicum & phasianorum & eius quæ artagena uocant, ac gallinaceorum testis, autum ac hocdorti, ac ueruecis, irem anniculi, ac paruui uiruli si costi dantur in cõbis, uel leporini. Laudant & passerum masculorum cerebella, cinnamomo condita, uel stinci aridi farina. Alij colubinos pullos præferunt. Ex piscib. delicatioris subueniunt aromate cõditi, quales anguillæ ex Benaco lacu, carpciones, lupini marini, lumbrici fluiatiles, & his similes. Alij testis est lacte decoquant. Interea uinum dulce & suaue mire subuenit, obest acerbus, nullarum uirum, acetosi item, & omnis pariter acrimonia, olera scẽ. Sed aqua ferrosa iuuat, damnatur frigida quæcunq; sicuti & balneum. Nulla croco adiecto uisitatatem augere prædicatur, si non despumata fuerit. Viræ quæ agnos dicitur lac augere perhibetur, sed genituræ affluentiam tollit. Quia forbilia iuuentis gallinarum, quæ infra & zephyrina non sint, columbarum, tururum, anatum, ac perdicum semiliumq; autum, uel strutiocameli, cum zingibere, ac stinci sale mire uenerem stimulant. Quæ item passerum, uel delicatiorum piscium adiecto plusculo farinæ piperis, sed calida sumenda sunt, feminis copiam faciunt, sed fluiatilis quorundam ueluti mulorum ueneris actus turbant. Vituli medulla cum butyro bubulo, cõperso aromate, idem præstat. Vita dulcis, præpingues fici, nucis pineæ, pistacia, passula, amygdalæ, auellana, ac iuglandes recentiores addito aromate, ac saccharo. Lini semen, ac gossipij, barbaræ nucis semen, ad genic-

Vir.

Vir.

Vir.

ad genituram facit, nam corpora auget. Agninam carnem uulgius pro obsonio habear, si cicer arum ac fabam inter cibaria. Rapum item, agnapum, cum panice radice, satia, ac erratica. Oua cum cepis fricta auiditatem conciliant, cerui genitale, uel damæ peculiaris potentia iuuant. Fraxini semen, ac palmæ flores ualere creduntur. In re pistoria panis similagineus recens infirmitatē custodit. Ex externis herbis nuper in Italiam uenit cynara, alia familiaris, cuius pinea commanducata uenerem conciliat: semen quoque anethi & eruce præcipue laudatur cum sale sumptum. Inter omnes herbas lactuca maxime damnatur. Venerem inflammat per se fencus, crocum ualeat, & helenium, abrotani ramus si subiiciatur puluillo stimulare creditur: scolymon uenerem concitat in uino, Hesiodo & Alceo testibus, qui florente ea cicadas acerrimi cantus esse tradit, & mulieres libidinis auidisimas, uirosque in coitum pigertimos scribere, ueluti prouidentia nature hoc adiumento tunc ualentissimo, asphodeli radix perunctus aut bibentibus ex melle, uel uino cocta. Venere fatigato corpore succurrit scandix, marcescentesque senio iam coitus excitat. Lascione stimulat, semenque tricocci, orminum, quæ semine cymino simile est, cetero prassio. Semen erebinthi in uino potum excitat, uulgaris harido recens trita, & in uino pota, tenuis scammonæ folia illita, radix à xypzio superior dara in uino ueneris appetentiam facit. Item quam cremonā agrion uocant. Sed mirabilis est orchis, eius radix maior ex aqua pota uenerem stimulat, minor ex lacte caprino inhibet. Saryrion in ouillo lacte neruos imedit. Illita sedat uel per se trita, masculæ radix. Erythrococtum stimulat radice pota in uino austero, ideo arietibus seignioribus in potu datur, mollior pars radicis cynosorchis in lacte caprino à uiris bibitur, durior ad inhibendos. Feminarum auiditates ad infinitum augentur semine uniceaulis aristaltheæ asperso genitali uel cubili, ut Xenocrates tradit. Item tres radices iuxta adalligatas. Accendit & rostrum stinci, & pedes in uino albo poti, utique cum saryrio, & eruce semine singulis drachmis omnium, ac piperis duabus admixtis, ita ut passilli singularem drachmarum bibantur per se laterum carnes obolis binis cum myrtha & pipere, pari modo potius efficaciores creduntur, concharum & ostrearum omnia genera, testiculi equini aridi, ut posioni inseri possunt. Testis asini dexter, aut genitale porcini uel taurini. Asini à coitu spuma collecta roseo panno & inclusa argento, alij genitale in oleum feruens mergi iubent sepius, eoque perungi pertinentes partes: quidam cinerem ex eodem bibi, uel tauri à coitu urinam lutoque ipso illini pubem, lutea ex ouis quinque columbarum admixta adapis sulci denarij pondere, si ex melle forbeantur; passeris in cibo uel oua eorum, gallinacei testes sumuntur. Tegumenti testudinis farina libidinem accedit. Cochlearum fluuiatiliū carnes sale adseruatæ, concitant in potu ex uino date. Rapi & eius semen magisque si conditur ruta: staphylino certā uis, deo conceptus adiuuat: si fer erraticum aceto laserpitatio sumptum, aut ex pipere & mullō, uel ex garo. Porrum sectium, melius capitatum. Allium cum confando uiridi tritum potumque è merore bulbi uel semen in uino potum, semen asparagi tritum tribus obolorum pondere, parte cymini potum. Concitat a qua in qua asparagus decoctus fuerit, pota ad heminam. Item & semen eius ualeat cum anetho tritum ternis utriusque obolis. Ocini semen, eruce folia syluestris in aqua mulla pota. Anisumque ceteris admixtum. Hæc ex Plinio accepta referimus.

Cynara.

Orchis.

Feminarū auiditates quibus augentur.

Lac languens uiridis exsiccatur.

Venere ossium pro qua reficitur.

Recentiorum medicorum miscra ponuntur, si ex frigida causa languet Venus. Cap. XVII.

Lactis pond. cum cinnamomi uncia, cōtinuis diebus quadraginta, si bibatur, reficitur infirmitatem uiriliū tradunt. Semen eruce syluestris cum butyro bubulo sumitur. Uniter. Lac item iuuat mirabiliter in quo bulbos maceratos imposueris, per multos dies id fieri oportet. In lactis quoque hēmina manne, hoc est roris syriaci binas uncias adjicito, seruefacitoque ad mellis spissitudinem, uitro seruabis, mane sumito unciam, uenerem ad infinitum auget, eam inhibet strychnie, ac seris si superbibuntur. Consumptos in Venere reficit lac cum cinnamomo biduo potum. Aliter, gallinaceum pinguem uero tempore dempta cute & interaneis sale fartum in umbra suspendito, donec arceat, mox illam excoctā atque unā cum sale conterito, in uitrea haniula ad usum seruatō, obolis duobus si bibitur, mire uenerem concitare dicitur. Cōsum cum melle & uino

P i potum

potum semenq; urticae ex mero. Aliter, gallinā pinguem frustatim concisam in olla posito unā cum atro cicere quantum manu prehendi potest, & denas albas cepas, salisq; quantum opus sit, unā feruefiant, ius potum efficaciter subuenit imbecillitati tum matutina uesperta. Verum à coena, manna cum lacte bibere conuenit. Aliter, carnis siccæ pondo sumito, cepæ succi, ac eruce syluestris ana ʒ. i. napi & ciceris decocti libra, salis ʒ. i. s. croci uero dimidia, zingiberis, piperis, galangæ, macropiperis ana ʒ. i. hæc lincolo deligantur, ac unā feruefacta donec dimidiū superfit, percolantur, mox lutea ouorum quaterna coniunguntur, sumuntur calefacta cum mele panis recedens. Aliud defectis ueneris, inter cibaria orientis populis familiare, oryzā cum lacte discoquant, donec bene granum saturetur, adde paulatim gallinaceum ius, saccharum atque cinnamomū, cum mica salis. Iuuat etiamnum palmæ ex lacte coctæ. Mētha quoq; si recens est, & stomacho & uirilitati, quoniam humida est, confert. at arida quia calida & sicca est, intempestiuū uenerem cohibet. Alij aliter referunt, uirilia nanque humiditate languescentia, sua siccitate ac caliditate fouet, propterea genituram fluentem continet. A salacioribus inuentū est, passeris pingui uisculos cōmanducare, & sitim lactis haustu extinguere sine uini potu, nervos enim intendit & genituram auget. Alij ex plebe, oua cum cepis & butyro frigunt. Aliud cibarij genus, quod defectis senibus, uel lassitis ueneri subuenit: Pisces saxatiles ex fluminibus in patella oleo friges, & cum eo aromate commanducabis, habet galangæ, macropiperis, cinnamomi, cardamomi, zingiberis, nucis Indicis, croci, stinci non carnosī ana ʒ. ternas, nucis pinæ nucleorum, pistaciorum, auellandarum, palmularū, pafule ana ʒ. binas, unā cum mero cōficiantur. In genituræ defectu ex calida & sicca habitudine, lactis recens heminā unam, manrix syriacæ dimidiā, unā feruefacto lēta flamma, ad mellis spissitudinem, ex eo cibario cochlearia duo uel tria assumere satis est. Sed iam ad alia medicamina transeamus.

Medicamina ad infirmitatem uiriliū,

Cap. XVIII.

*Libidinosi senis
faciū exemplū.*

Quidam à nobis nobilis Venerus quæsiuit, ut aliquo adiumento senectutis effectū debilitati, tam impudenter lenocinia adhuc per uicos perquirentem rogati capulari senī diasaryrion concitatorum promissimus, ac diaphenicon medicamentum abitu licet hilaris senex, quo assumpto, inter meretricis amplexus, saluariaq; oscula pigritantē uenerem primum demirans ac subinde damnans, turbato uētre ad sellam properare cogitur non sine intestinorum tormentis, atque eō modo alium decies exonerauit stolidus homo. Tradunt nonnulli superiorem radicem gladioli sagittalis rursam & in potu datam ex mero uenerem concitare, inferiorem uero inhibere. Alij garyophylli semidrachmam ex lacte mane potam idem præstare. Cynosorchim Galen, laudauit inter omnium simplicium facultates, si turgidior sumatur, reliqua audita mentem compefcit. In eo se re genere sunt quos tragos Veronenses uulgo uocant, radices dulces sunt gustu, sed manducamentum expuere necesse est: in fluminis Athesis fabulosis feritur, leui folio & bene soluto radices ferunt quæ marcescentes plures generant, folia emittit carecti similia, sed minora, cum cespite euelluntur, lauantur, ac sole siccantur. In Africa quoque feruntur, uerum multo minores, uenerem excitant, barbari grana azalem uocant. Sed inter fructus fraxini foliatum semen laudatur, auis lingue simile. Refert Theophrastus ad rem ueneriam mirum in modum herbam pollere, quam Indus attulerat: non enim solis edenibus, sed etiam tangenibus tantum genitalibus, uim dixere uesementem ad eo fieri, ut quotiens uellent coire, ualerent. Et quidem qui uisi fuerint duodecies egisse dixerunt. Indum autem ipsum, qui uel magnō, atque robusto corpore erat, septiedecies aliquādo couisse farentem licuit audire. Verum emissionem seminis guttatum fuisse, demumq; in sanguinem deuenisse. Mulieres uero uehementius excitari libidine, cum eo medicamine uise fuerint, dicebatur. Hæc igitur uis, si uere narratur, mire omnes excedit naturas, tamē quasdā constare, quæ ueneris uires cōciliat, haud quæ inapte putaueris, hæc Theophrastus. Sed cōpositiones quasdā subiungemus, quæ in uniuersum libidinem excitat, habet nucis pinæ nucleorum pistaciorum, auellandarūq; omnium ʒ. i. s. sem. uillosi gossipij, stinci arefacti, non uetusti ana ʒ. 4. radices faryrij recētis sub cinere tostij.

*Compositiones
ad uenerem len-
guentem.*

uisti. 3. penidiorum, butyri & cœcis ana 5. 3. sacchari albi ac mellis quantum opus sit ad ea cogenda. Addunt alij staphylini semen, eruce q3, florum palmæ, zingiberis albi ana 3. 4. galangæ, cardamomi ana drachmâs. cinnamomi, sem. napi, ceparum q3 ana 3. 1. & sacchari & mellis pro specierum modo superingerunt. Cōcicatricē uim mirabilē habere prædicant eam mixturâ. Anacardi melliginē, & mel acq3 butyrum bubulū paribus portionibus miscent, & ad usum seruant, fabæ Græcæ magnitudine deaoretur dominuris, tota enim nocte neruos intendere tradunt: alij ex mero bibi iubent. Aliiter, stinci caude 5. 7. s. sem. napi, pastinacæ, cepæ albæ, urticæ, eruce ana 3. 1. pipēris albi, nigri, ac macropipēris ana 3. 5. pyrethri 3. 10. feminis fixæni decorticati 3. 5. passerulorum cerebella 15. gallorum testes 7. pinæ nucis nucleorum 3. 3. s. cum butyro & melle tusa conficiantur. Addunt alij satyrj radices uirides recentes 10. anisi, cinnamomi, feminis bulbi arii drachi. 1. musci odorati obolum, mane uel uespera ante cenam dari potest ex mero. Alij in catapotia hoc modo digerunt, cepe feminis albæ, satyrj radicis, florum palmæ, thuris masculi an 5. 2. cum mero in catapotia digeruntur. Languenti & demortuæ in senibus ueneri, eruce feminis 3. 16. cymini 3. 4. pipēris longi 4. sem. portulacæ 2. ex melle pilulas cōficito. Ex causa uero calida, semperuiui succo genitalia ungiro, nam & sceminis uoluptuariam titillationē præstat. Cerei caudæ nudæ pilis cinis mero dissolutus, illitis genitalibus, ueneris rei impetū facit nō sine offensione, ut scribunt. Aliiter, pyrethri cū myrobolani oleo uel balsamino, uel cum euphorbio & musco, scrotum & circumscitæ partes illinūt. Aliud unguinis genus, succi eruce syluestris, adipis uulpini ana pares portiones, radices satyrj imposito, seruēfiant bene, adde cere exiguum, ac semen cepæ albæ, ac eruce, lauricq3 baccas bene tusa sint omnia & cōmisceto, renes & genitalia inungio. Nec ab illa denique parte desinit querere remedia libido, ac succelsionis desiderium. Nam & in altum infundunt quæ uenerem conciliant, caput arietis circa bimanum in aqua discoquunt, & pedes pariter seruēfaciunt, itaq3 tritici seclibram contracti, ciceres arii siue arietini tantundem, feminis carthami, foenogreci, anethi, pastinacæ erraticæ ana singulas uncias, feminis apj, ami, radiceq3 uel satyrj numero 20. Tum percolati huius decocti heminam cum butyri uncia, oleiq3 uel amygdalini tantundem singulis diebus infundunt. Alii ter, ius passerum puluq3 uel eorum columbacei testium q3 pariter arietis ad heminam infundunt, lassam uenerem instaurat. Addunt alij ouillum seuum, cum lumborum carnē, hocdinamq3 medullam, addita olei sesamini & butyri uncia, lactisq3 ouilli seclibra, mane enim exonerata aluo infundantur. Alij in folio inungunt uolas manus, ac pedum plantas, testes, ac fumen oleo sesamino in quo pyrethrum, euphorbij, gummi, cum musci ex quo incocta fuerint, subuenit em languenti ueneri, senectutis plerumq3, sed cibarijs prius uti debet precipui alimentei. Alij pudenda inungi tradunt melle in quo pyrethrum, & si napsi semen cum aphronitro incocta sint: auiditatem enim mire concitari dicunt. Sed regum impensa est, cum opobalsamo uirilitem inungunt, ueneris impetum excitat, & genitura subinde mouet, & si renum partes cum mero diluto musco inungunt. Alij euphorbium ac pyrethrum uncie singulorum pondere ex aqua seruēfaciunt, cuius decocto uirilia perfundunt. Sed caueant euphorbij uirus, plus quàm sit uerisimile auiditatem auget. Aliqui ex ouis formicarum unctulum conficiunt, ea in oleo in gemino uel seruēfaciunt, in quo semen ceparum, & eruce tritum cum euphorbio, & castoreo infundunt paulo cere addito, acque ita uerenda inungunt. Quidam aliter conficere tradit, pyrethri drachmas binas, cinnamomi unam, euphorbij dimidiā, tusa cum oleo sesami no, pecten cum utrendis illinuit, plantæq3 pedum bene conficari debent, demortuam uenerem mire excitat. Sequuntur quæ mulierum uenerem inflammant.

Quæ mulierum & uirorum uenerem inflammant.

Cap. XIX.

Reliquum est ut foeminarum auiditates quandoque excitemus, ut ad suscipiendam (si opus est) prolem inuicentur. Ea enim ratione (ut inquit Plato) in foeminis uulua uelut animal generandi auidum, cum per ætatis florem contingit ad uenerem excitatur. Et fecundo ob id semen efficiat, non id quod in uenerē ferē omnis, foras prorumpit, sed id quod in mulierum locis cum uirili genitura pro generatione restagnat, ex uenarum & arteriarum fibris multiformiter intus conspersis cauo matricis colligatur. Quod

Ex spinali me-
dulla femine.

in ovis euidentius candidum efficitur prolificum ex quo uis membra constituuntur, agente in primis ac constituyente masculino semine. Ex medullæ nanque spiræ substantia, utraque semina fieri Plaro asserit, ex qua animalium uarias figuras pro cuiuslibet specie oriri tradit diuino semine ita agere, propterea medulla globosa & undiq; teres à summo deo fabricata est, unde encephalum uocitarunt. Paulus uisum satyriæsum uocauit, genitalis intenti motum, ex quadam seminariorum uasorum inflammatione, & nisi motus ipse conquiescat, seminaria conceptacula, paralytica efficit, aut spatica, subitoq; inireunt morientibusq; inflatur uenter, frigido item sudore profluunt membra; raro hic morbus apparet, sed foeminis magis excruciat. Miri est quod in castris uidimus ad Taurum in Parmensi agro, in pugna aduersus Gallos, nuda erant cadauera passim per ripas fluminis iacentia, quorum inguina mire supra modum magnitudinis intentia erant, solis (ut puto) uapores, ac hesterni imbre, quo corpora persusa fuerant. Ceterum uiuentibus habetudo sanguinea, ætate, ac uiribus, naturalitq; robore instigante, uenter rei in petum facit, adeo ut non sine cruciatu id eueniat, nam & egrum uigilare cogit. Quidam spe salutari auxiliorum decepi sunt, inunctis renibus, ac genitalibus astringentibus, ac refrigerantibus, seminalem materiam inhibentes, unde natiuus calor corruptus est, ac uiuidus ille animalis spiritus cum memoria hebetior redditus est. Ea ueneris inæperantia, quam nonnulli supra uires sequuntur, uires eneruat, studiorum amoenitates perturbat. Oppositas cum superioris ualetudini affectu causas habet, sed eadem quandoque principia sunt, sicuti qui diu sese à uenere abstinerint, uel qui medicamentis stimulantur, aut bene alentibus cibarijs, oculis inuitatibus, ac frequenter de amore cogitantibus, fauet ijs genitalium naturalis feruor, ac seminis ipsius uis quædam prurîes, ac spiritus quædam immodica concitatio, qua nervi supra modum intenduntur. Ex ea ueneris inflammatione, oculi faciesq; rubore suffusa est, ardet præterea urina, uenæq; in corpore turgent. Meatus tum seminarij, inquit Galenus, robustiores sunt, & intermissa uenere, aggeratis in uenis humoribus, fauentibus oculis uis illa inæperans hominem inquietat. Melancholicos præterea hypochondriaco morbo laborantes satyriasis alia ex reterno spiritui se affligit. Hippocrate autore. Foeminas ad infantiam, rabiemq; uertitis morbus, si mēbra seminaria principijs naturalibus robustiora genita fuerint, aut si circa naturalia ora humoris prurigo quædam orta fuerit, papularum modo, quæ incessanter pruriunt. In phalangiorum genere, tradit Aegineta, inueniri animal, cuius ictu hominis genitale excitatur. Et in Nilo natus stincos alioquin contra uenena præcipuum antidotum, ad inflammandam uirorum uenerē datur. Rostrum eius (ut docet Plin.) & pedes in uino alio poti, cupiditates ueneris accendunt, utique cum satyrio, & eruce semine, singulisq; omnium ac piperis duab. admixtis, ita ut passilli singularumq; bibantur. Per se & laterum carnes obolis binis, cum myrrha & pipere pari modo potæ efficaciores ad idem creduntur. Mirum est quod de testudinis tegumento narratur, squamæ ex summa parte dextra & in potu datæ uenerem cohibent, quum totius tegumenti farina, accendere dicatur libidinem. Ingens præterea ueneris auaritas (Ruffo teste) morbum comitalem aut insaniam uel paralytim denūciat.

Foeminarum te-
bint.

*Lacertum.

Curatio interperate Veneris,

Cap. XX.

SI à sanguine vitio fuerit, sanguis (ut Aegin. scribit) mitredus est, ac ieiunia iuuat, simplex itaq; aquæ potus, uehementesq; perfrictiones. Beta q;que utilis est, ac malus, & linotostus cochlearius. Non improbantur itaq; simplices dytteres. Sed iuuanda sunt, quæ urinam ciunt. Verum lumbis ac renibus refrigerantia impoſita ſubueniūt, qualis strychni succus, aut portulacæ, aut hyofcyami, uel cicuræ. Penæ & perineæ mitigatorijs refrigerantibus, fouere neceſſe eſt, quale lythargiriū eſt, cimolia creta, ceruſſa, aceto diluta, uel aqua uel uino dulci, aut ſyro. Supinus ſomnus pernicioſus eſt. Nymphaeæ radix pota prædeſt, aut iris, aut adianton uel rutæ ſuccus. Iuuat enim ſatyriacum intemperantiam uel ſeminiſ incontinentiam. In cibo triticeus panis modice datur, nam & ſicis imperanda eſt. At ſi morbus non cedit, cucurbitulæ cū ſcalpello admoũdæ ſunt. Et ſi ſuperabundat quoq; materia fuerit, etiā ſanguis ſuge impactæ iuuat. Et uentri hordæacea polëta impoſatur. Hæc Paulus. At poſteriores in cōmuni uarijs de cauſis genituram modo extin-

guunt,

guunt, refrigerantibus, ac exiccantibus, aut calefacientibus. At aëris propterea frigiditas uehemens genituræ exundantæ ex robusta calida & humida habitudine rentum & mēbrorum genitalium, uel ex acuto semine uel pruriēte, summum remedium est. Sed eius caliditas uel que in thermis apud multas nationes habetur, spiritus dissoluit tensionem; euanescere enim uel uires cogit si uehemens ac diutior fuerit. Nam & aëris pariter siccitas resolutioni seminalium instrumentorum subuenit. Ob eam rationem odorata frigida & sicce uirtutis, qualis camphora habetur, castrare mares dicitur odore. Iuuat in primis uehementes corporis exercitationes equitationesq; ut Gal. placet. At ocia plurimum offendunt. Venerem diximus offendi, si nudis pedibus ambulauerint. In solio qui dam renes & lēbos aqua tepente cum camphora perfundunt. Vigiliæ acri genituræ nō conueniunt, sicuti & supinus somnus, uel interdū super tabularis durus incubitus. Gal. sterni tomentum recentibus rosas iussit & eo modo intemperantiam coërcuit. Tradit in uictus ratione siue calida siue frigida fuerint in communi, modo styptica sint, seminis generationem prohibere, ob eam rem, portulaca; sonchos, feris, & lactuca, lens in primis abiecto cortice præcipui effectus habetur, hordeum & far, lupinus & eruum prodest, item milium, ac panicum, strychnū, acacia, papauer album et nigrum, hypocythsis; spodium, semen rose, & nymphaea, cucumeres quoq; ac cucurbitæ ualent, lactis acidi uilius iuuat uel eius serum butyro exempto. Jēdiculæ decoctum, cum canabis semine, myrti baccæ conditæ, semen quoq; urticis, ac coriandrum per se, aceto præparatum, mali mēdicis succus, & eius generis quod arancium & limonem uocamus: succus uitæ acerbæ, ac oxyacanthi uinum: placet inter primos in uere fructus, ante fraga, inter topiaria lina spinosa siue crispata dicta, ea condiunt cibaria usq; ad sollicitum, spinosus frutex est, folio suis baccarum ordine sub consperso pampino, aciduli saporis in sollicitum durantis, serpit per se mirum in modum: hunc in oxyacanthi hortensis genere connumerant. Inter calidas simplicium facultates, calamintham, et rutam, mēthamq; annumeramus. Obesse uero in uniuersum quæ maxime alunt, quale uinum dulce uel austerum, quale Creticum habetur: & carnis usum prædicant, lactaria, ac dulcificaria omnia. Fames demum, ac uigiliæ, ac palestra uenerem domant, panis hordeaceus uel secundarius, aut nauicis; oliua condita, capparisi, mora, pruna uel fraga. At ubi sanguis abundat, si dimittitur ueneris tredium affert. Humoris uero acuitatem obtundit alui ductio, & aqua pota. Et utrumq; morbidum corpus leuat. Si uero spiritus intus inflat, & uenerem excitat indomitam uomitus in primis prodest, Gal. autore, dissoluētia iuuant, quale rutæ semen est, ac piper nigrum, anethum, polium, mentha, calamintha, canabis semen, de quibus diximus. Semen caualis tritum & illitum, salicis folia trita & illita & pota, si sæpius sumuntur. Camphora odore coërcet. Qui nymphaeam 12. diebus bibunt genitura priuatur et coitu, uel eius semen potum in quadraginta dies in totum adimit. Sterilitatem facit in uiris cimenos pota, nam eius uis in refrigerando est. Veneris somnia quoque inhibet portulaca: uiticis frondibus lumbos adalligare utile est, siue salicis folia, siue nymphaeæ, aut rose recentis, uel Gal. autore, melongia, & apium, uenerem inhibent cyminti, nasturcium, poma, pyra, cydonia mala, sorba, mēspila, & quæ azarolla Syculi uocant. Scribit Gal. quandam qui continuata uenere assueuerat, in libidinem indomitam incidisse. Athletæ uero ex nimia continuataq; ueneris abstinentia penis extenuatis admodum, inquit, uisus est. Platonis sententia est, ocio membra extenuari, languescere nob. uiribus, usu uero & exercitatione uires excitari, ac augeri membra, lactantibus enim mulieribus mammarum intumescere, quæ si lactare desierint, protinus detumescunt.

Mixturæ ad ueneris intemperantiam coërcendam.

Cap. XXI.

Habet id medicamentum, cymini, uiticisq; seminis uniusq; tostis, rutæ, menthastris, camphuchi, garyophyllorū, pipēris nigri, cyperi, omnium partes æquales, trita, & bene tusa ex leni uino dantur, drachmæ pondere. Aliud, condinet anethi ʒ. i. seminis lactuce, portulacæ ana ʒ. 4. ex lentis decorticatis decocto. Aliud quod exiccat, et spiritum dissoluit, in quo ea imponuntur: cymini, mēthæ, rutæ aridæ, seminis uiticis, balaustis, cyperi, omnium ʒ. pondere tusa diutū drachinarum pondere mane & uespēra ex uino leui dantur. Compolicum uero quod genituræ mordacitatem compescit; habet

Aëris quædam
genituræ parsi
minuere.

Odores genituræ
et stringentes

Oxyacanthi

Arcentis ueneris
et somnia.

rosarum rubearum p. 10. seminis lactuce, seminis cucumeris 3. nymphæ floris eisdem, camphoræ unam, ex rosacea coguntur, modus est ad drachmæ pondus. Si materia mordax fuerit, mandragoræ radice decocto perfundi debent uerenda, nam & phacos herbam in uino decocta pruritus tollit. Et lentiscina resina per se subacta. Libidinum quoque imaginationes cōpescit lactuce satiuæ semen tritum ex aqua portū, & ueneris somnia nymphæa à ieiuno pota, & in cibo sumpta, & illita radix genitilibus inhihet non solum uenerem, sed affluentiā genituræ, ob id corpus alere, uocemq; dicitur. Rura cōmanducata crebro per somnia uenerem imaginibus prodest: silit uenerem hippomathri semen cum modice sumitur. Eam consumit iridis succus, utraq; percolata inhihet uirorum uenerem, quorū generationi nocere putant condryle, uenerem finit cinis myricæ in Aegypto, si bouis castrati urinz immisceatur, uel in potu uel in cibo. Steriles uiros faciunt, hederæ nigre candidiores corymbi poti. Venerem extinguunt, dicitur folia illita testibus circa pubertatem. Asplenon in ullo quocunq; malo foeminis danda non est, uel radix ilicis. Virorum sterilitatem facit finum muris illitum, & columbinum cū oleo & uino potum. Venerem cohibet finum cochleæ. Membrana senectutis angustitriduo inhihet. Serum ex tempro caseo bibitur, cum exiguo sale & squamæ è summa parte regumenti testudinis in potu datur, ut dictum est, ueneris impetus inhihet adalligatis lumbosum & renam parti laminis plumbeis. Genituram cohibet, radix anethi commaducata, uel semē eius potum cum aqua tepida. Mulieri ueneris tedium fieri è boue syluestri nigro, si sanguine hircini lumbi (si creditur) perungatur: Amoris item urina hirci pota, mixto propter fastidium nardo. Quidam dextrum lupi testem tritum ex oleo rosaceo naturalibus mulieris inditum tedium ueneris induci tradunt. Lampyrides quæ noctu stellante uolant lucent, si cōmanducantur in totum uenerē adimūt. Cor quoque uulturnis corio lupi adalligati, si quis habeat, castitatē promittit. Ita & de topazio gemma prædicat. Peculiare remediū est, si coriandri drachmæ ternæ aut quaternæ ex aqua sumantur, addito saccharo, geniturā enim consumit, & imperiū compescit. Matutinis uero potionibus datur syrupus ex uitiū pāpinis, lenticula cortice nuda ac aceto, gūmi arabico addito. Tradit cāphoræ uim præcipuā esse, cuius potu ueneris auaritates ex toto sistri aiunt: uerum stomachum offendit. Sed medicaminis genus id probatur, habet rose aride, mali punici acidū, spodi, balaustiorū ana 3. 1. acacie, hypocythidis, galbæ imaturæ ana 3. 1. coriandri 3. 4. camphoræ 1. cū rhodofaccharo cōficiantur, modus est ut mane & uespere drachmæ ternæ dētur. Milui tosti ualere proditur. Diacyminū quoq; ex aceto potum, drachmarū duū pondere, uel ex aqua rutacea, uel mēthastri, si materia frigida fuerit, genituram enim absumit. Aliud simile medicamentū, habet cymini tosti, seminis uiticis pariter tosti, seminis rutæ, mēthastri, calamenthi, samfuchi, garyophyllo rum, pipēris atrī, cyperi, pares portiones, bene tusa cū uino nigro drachmæ pōdere dantur. Gal. post sanguinis missione, id genitilibus imposuit medicamentū, nymphæam cū fontium musco, omphacino oleo, ac hyrundinis succo. Sed mire inhihet utriusq; sexus accensas cupiditates opium ex aqua dilutū. Alij inungunt genitalia, opio, hyoscymo, mādragora, ex oleo rosato & cera addita. Quidam aqua gelida uerenda macerāt, præsentaneo remedio, sed ea importuna ueluti remedia existimauit Gal. omnium diligentissimus. Ex posterioribus nonnulli ranam abiecto capite arefactam sesquidrachmæ pōdere potam ex uino aut pulte, tedium ueneris afferre affirmant. Idem et de lupi teste (ut dictum est) affirmant, easdē quoq; uires & lāpyridi attribunt, uel cordi uulturnino. Ad dunt uerbenæ succo zona madefacta atq; madēs præcincta lūbis, uenerē ex tota adimī. Alij herbam ipsam si quis gestauerit ueneris sentiri tedium, uel in uestimento imposita.

Affectus qui ex incommoda uenere oriuntur, Cap. XXII

Hominī magis
quā ceteris ani
malibus uene
rem nocere.

Diximus ex Aristotelis quæstionibus, uenere hominē plurimum inter cetera animalia dissolui, quod plurimum genituræ spiritalis uno intuitu diffundat, atq; ita salaciores laxari, breuioresq; uitæ fieri, passerum natura quibus uita breuissima est: Ex nimia (ut constat) ueneris uoluptate quidam interiēre. Exemplo cuiusdam Virurij senatorij ordinis, qui admodum senex in uenere obiit. Id malum congenitos spiritus subito subducit, propterea calculorū imbecillitatem facit, cerebrūq; extenuat. Spiritus enim, ut Arist.

ut Arist. refert, uoluptatis ueneris causa est, unde aphrodite dicta est, à Democrito plurimum damnata. Nam corporis uires (ut quidam scribunt) plus uino concubitu exhaustantur. quàm si quater decies tantundem ex missione sanguinis deperitum fuerit. Mirre enim genitrix materia corporis uires tuetur, Ea facile in homine grata ciborum alimonia succundoq; uini potu restituitur, quod in brutis non contingit, nam & hominè inter reliqua animalia sanguificæ naturæ esse constat. Ex quo seminis materia haud dissimiliter comparatur. Qui importune coeunt, agricolæ imprudenti (inquit Arist.) similes sunt, qui plantas solitino euellit, & transfert, quæ subito languent, propterea mēbra frigidiōra aridiōraq; redduntur, cum plurimum enim sudore diaphoretico corripuntur: & si frequens admodum fuerit, renes in primis afficit, qui proinus extenuantur, atque macrescunt, mox reliqua membra, intempestiua senectus, atq; canities oritur. Iuuenes salaciores fumeo uapore sublato hispīdos fieri Gal. scribit & cuidā dissecto corpore cerebrum diminutū relectores inuenisse: nam eo uitio capillorum, barbæ, superciliōrū, ac palpebrarum euenit defluuiū: neruis obesse præcipue compertū est, & præcordiis. Fatigata uenere alius cū redditur uiciata concoctione & oris graueolentia. Hinc renū & lumborum dolores, spasmiq; membrorum lassitudo, unde extenuari uentrem & ossa quoque creduntur. Conualecentibus extenuatis periculosa uenus est, in somni culum hominē reddīt, ac tremulum. Legimus Gal. cuiusdam exemplum, qui ex acuto conualuerat morbo, qui post concubitum subducto spiritu deficientibusq; ue uiribus eadem nocte frequenti animi deliquio mortuus est. Male præterea habitudinis corpora eo malo afficiuntur, calidiōra præsertim (ut tradit idem auctor) ex quibus semen calidissimum effertur, tum macies & oculi caui fiunt, pallor, & ictericus color occupat faciem. At eisdem nihilominus nimia temperantia lædit, unde capitis grauitas, nauſea, & uentris sepe fluxus oritur. In ueneris lassitudine hircino fere semper odore grauitate sentiuntur, ex putris exundantia. Quosdam intestinorum dolor ex incluso spiritu uexat. Habitus enim melancholica hostili ueneri bellum indicet, cuius suspectam pacem, blandasq; eius inducias exitiales repuret, Orbasq; autoritate, has sibi notas inquirat, ut si stomachus infirmus, extenuatq; præcordia fuerint. Ob eam rationem senes facile uenerem non sustinent. Fœminæ grauidæ à concubitu abſtineant, si facile abortum patiuntur, omnesq; ante partum, Aristotelis uerbis. At robustiores qui subito sine intermissione uenerem excludunt, facile læduntur, nisi fames & abstinentia, ac exercitatio comēs fuerit: Fœminis concitata uenere, si genitura retenta fuerit, non sunt periculo spirituum sepe præcludit, & suffocantur. Quæ in uenere sudore grauis odoris profluunt, rose myrtiq; baccarum decocto, si prius lauantur, uiris tedium non afferunt. Sed quoniam ex ancipiti uoluptate tot mala oriri uidemus, abstinentiores esse debent, nec ita temere uenus nisi ad suscipiendam prolem, amplexanda est. Propterea & à natura quodam pudore obseruari tradit Aristoteles: nam abdita & occultata sepe querit uenus, cum in cibo & potu uel publicis sympolijs in propatulo cœne fiant, quod hoc pro uitæ necessitate, illud pro generis propagatione fiat.

Melancholicis uel tunda uenus.

De testium dolore & curatione. Cap. XXIII.

Dolent supra modum testes ex calida uel frigida habitudine, uel uetō, aut icu, uel abscessu, quorum signa ex antedictis affectibus querenda sunt. In testium epiphoris uel percussione, aut tumor, aut inflatio apparet. Summouetur autē dolor pro materis ratione. In calida namq; materia, & sanguinis demissio, & deiectio laudatur non uentrem, sed lenis. Ardore testium mitigat rosaceū additō opio et thure. Et alia quæ mox dicturi sumus. Ex frigore oleo carthamino, euphorbio intus mixto tumor leuatur, aut dolor discutitur: felle quoq; taurino cum melle, ac nardino oleo uel anethino, addito castoreo, imponitur & trifolium syluestre. Prodest & id emplastrū, quod habet cymini tūsi, fabarum farine, passulæ, pares portiones, cum melle subig; debent exiguo croci adiecto. Verum dolorem testium leuat anserinus, gallinaceus, uel anatinus adeps. At si percussū fuerint testes, mittere proinus sanguinē præcipuo & præſenti remedio est, & tum quæ discutiantur imponenda sunt, non alstringentia, qualis uolula, ac nymphaea, & cucurbita, mox althææ & chamomilæ decoctum & similia propitia sunt. Pini quoque

Testium doloris cause.

effluens

effluens lachryma et myrrina ex aqua frigida pota ualet. Lini que semen tusum ex aqua quoque imponitur. At ubi leues exulcerationes sunt, rosaceo & myrrino oleo inungimus. Aut cerussa & rosaceo addita galle farina. Exulcerationes uero uehementissime quibus testes excelsi tunicis denudati apparent, rosa, sandalis ac camphora, cum limbo roze, qua ferrum acuitur, sedimento, ex aqua strychni restituantur.

Ad testium tumores curationes ex alijs autoribus, Cap. XXIII.

Tument per se inflammanturque testes, una & scrotum uel nervi eos continentes impatiibili interdum dolore, ac non sine feбри acuta. Tum sanguis protinus minuendus est ex cubito, ac alius subinde mollienda: et si rursus alia uena secanda est que intra minimum et sequentem digitum in manu ferienda est, demum ex talo, qua parte genitale dolet, demendas est. Tum abstinentia magnam curationis partem continet, interea lin teolus aqua rosacea acetoque infusus imponendus est, uel cum strychni, uel cucurbitæ satius succo, cum oleo rosaceo, croci, exiguo addito. Aliter hordei & lenis farinam, fabarumque, ac uiolæ, pares porções ex rosaceo imponunt. At ubi uehemens dolor est, hyoscyami folia imposita dolorem sedant. Et si genitalia induruerint, quæ emolliunt, & maturat superdanda sunt, qualia sunt cum fabæ farina, anthemidis dicta chamemilla, althea, lini seminis farina, uel eius mucillago addita hordei farina & melle. At tritici farina ex mulso cocta cum cupressi puluere. Deinde quæ emolliunt atque discutunt emplastri modo imponimus, passulis abiectis nucleis, cymino, et uino. Aut brassicæ folia cum foenogreci decocta. Vel ex fabacea farina passule præpingues tuniæ & impositæ cum cymino & passo una coctæ. Conferre etiam nunc traditur hordei farina cum uaccino fumo, & aceto, ac strychni succo, camphoræque modico adiecto. Brassicæ item cinis ex ouo. Cucumis agrestis radix ex mulso cocta dein contraria maxime proficere traditur, si diutius diu inueterata fuerit lactucæ radix cum hordei farina aut foenogreci semine, linique cum cepe decocto. Fex quoque uini est hordei farina. Ex ictu quoque eadem semel, uanda sunt.

Quibus ueteres in testium inflammationibus usi sunt, Cap. XXV.

Epiphora genitalium.

Eas testium subitas inflammationes epiphoras genitalium quandoque appellauere antiqui, uel pituias cum ex materia phlegmatica contingerent. Tumores omnes sanat farina fabacea in uino cocta et imposita, inflammationes fex uini madida, illinitur, uel in quacunque corporis parte inflammationibus. Coryledonis succus est myrrina, crygeron mulieribus nota, cum thuris farina croco & uino dulci. Acori radix in uino decocta trita & illita, spongiæ ex posca imponuntur. Terra cimolia, si asphronitrum, uel ciprum admisceatur & acetum, uel cypria cera addita. Contrarium uiride cum melle & uua passa. Hordei farina cum mellitro, aut papauere. Vitis semen uel folia cum butyro. Ebuli tenerum cum folijs tritum, medetur & hyoscyamum. Infunditur et singula oua, cum ternis passis cyathis, amylique semuncia à balneis: & cinis uellerum. Pituias (ut scribunt) sanat uua passa cum cymini farina, aut coriandri imposita. Butyri cum seuo uiruli, addito nitro uel fumo eiusdem ex aceto decocto. Aqua marina imponitur, sed prius seruet, mox acetò calido unantur. Nitrum per se occurrit. Ruta syluestris ualet cum laureæ ramis ternis cocta. Bulbi adalligati, sanant etiam cocti. Erysimon illinitur, asphodeli bulbus ex aqua imponitur. Foenogreci semen ac lini, lilij radix ubi resolendum uel excalefaciendum esset. Cicer quoque utrunque. Lauri tenera folia trita cum ruta. Et cupressi item folia simili modo. Scordeon item per se, brassica cum fabæ farina. Cyminum utrunque tostum est melle aut rosaceo, & cera. Marubij folia trita cum melle uel uua passa imposita. Melilotos recens ex aqua decocta, uel & passo, dolori testium thymum medetur, amurca cum melle sanat tumores, foenogreci farina cum hydromelire decocta addita auxilia, melior ex rotis cum rubigine: prodest & althea cum ficis decoctis. Ciceris farina cum ficis una decoctis. Bdellium quoque dilutum ex ciprino oleo impositum resoluit.

Si tumor induruit, quid agendum sit, Cap. XXVI.

Utricum emollienda.

Utricem emollic, anatis adeps cum ficu siccâ, singulorum p. 2. foliorum oliuæ, cupressi, amirioniaci omnium p. 1. butyri bubuli, uinique quantum satis sit ad ea cogenda, brassicæ item folia & hordei farina, ex oleo & uitellis ouorum. Aliter, cerui

na medulla, foliorum rubi teneriorum pares portiones. Ammoniaci quoque et bellii cum fabae exigua farina & oleo, Alia compositio, chamomilae flores, scoenogrecum, laser, fabarum farina, butyrum, hœdi coagulum, palmulaeque una decoctæ imponuntur. Aliæ, palmularum ossium cinis p. 2. althæe p. 1. ex aceto imponi sùbent.

Quibus in uenere excrementa sùnt, & curatioes, Cap. XXVII.

Senibus cum plurimum id uitium euenit, resolutio ani musculi, ex naturali imbecillitate, uel frigida pituita resoluerè, uis enim illa omnis ad genitalia in uenere transmittitur, subducto à sede spiritu. Id euenisse cuidam Andreæ Traguriensi scitum nouimus: uehementi enim uoluptate id accidere, scribunt autores. Ex astringentibus dièta imperanda est, qualia pyra, mala cydonia, corna, myrti semina, & similia, & ante uenerem assis uescendum est. Ante concubitum aluus soluenda est, uel glandi addito nitro uel sale sollicitandi, si nihil reddit, ac alia si subiicitur prodest ex acacia, balaustijs, thure, ac rubrica armeniaca, cum gummi arabico, uel plantaginis succo, nam resoluta astringunt, sed cauendum est ne in portunis auxilijs colicos irremisibiles dolores. Tum & ex partes hypocis inungenda sunt, oleo myrtino præsertim, nardino, ac fabineo, Cyprino, uel cydoneo, succino & acacia adiectis. Addunt alij gallæ farinam, balaustum, ac thuris polli nem. Sed in primis rara uenere utendum est, & ad recreandum cordis & cerebri spiritum, ut ualidiora fiant, procurandum est.

Si scrotum cum penè indolere pendente, Cap. XXVIII.

Ex eadem fere causa scrotum cum penè moleste nimium pendens, solent enim cum lequo uehuntur genitalia ledi, ex materia frigida relaxante, aut ex longo uel acuto morbo uitium defectu pendet: pituita primum digerenda est, ac repurganda, cum & astringentia illa iuuant. Viranda sunt acetosa, lactaria, omneque olus frigidum. Et excantia demum calida ima spina, hoc est ossi sacro, imponenda sunt, unde nervi earum partium ortum habent, ac in pubem item si imponuntur, iuuant, nam & quæ uenerem excitant huic uitio auxiliantur. Si ex nimia fuerit aeris caliditate, aut corporis defatigatione, in balneo frigido insedere genitalia resiliere facit.

Que alera sanant genitalium, & prurium tollunt, ex Paulo, Cap. XXIX.

Genitalium ulcera ac sedis pariter quæ sine inflammatione oriuntur, excoriantibus sanantur remedijs, qualia sunt quæ uicis cinerem continent, aut anethi aridi cornibusti farinam, uel colocynthidis. Recentia ulcera sanant aloës farina imposita. Sed anodinum est, quo nihil efficacius, pompholyx. Si uero humida sunt ulcera, redæ cortex per se ualet, & lapis hæmatites: si aliora sunt ulcera, ijs adhibenda manna est. At earum partium prurium tollit lentis decoctum cum mali punici cortice; & coraco ex oxymelite, & uithyno, & diacharto. Sed uerendorum rhagades & sedis quoque sanant resina fricta & cum rhodino mixta in glutinis modum, addito oui luteo, & opij exiguo. Aut hederæ foliorum aridorum cinis cum rosaceo, quod in plumbea seruatur pyxide. Et ex uino & oleo lithophrygijs trochiscus probatur, nam sedis rimas uel ulcera præsertim cum discuti nequeant, sanant. Aliud, medicamentum sanans & aciora retundens, cadmix cõbustæ & lotæ ꝑ. 2. rosæ arisæ tantundem, sed uino prius colluio. Ad punctiões uero chalcidis, ægypti ceroti, medulle ceruinæ, rubi foliorum æquo pondere, & dimeleo pariter. Si uero interioris penis exulceratur, quando pus sine urina defillat, tum multo aqua diluto colluitur, mox lacte, deinde lacti admiscet afferos collyrium, aut album trochiscum, aut dialotarium in pyxide plumbea seruatum, pennatque intincta inungitur: et subinde tenuè stripton ferramentum iniungimus. Optimum est & quod recipit gallæ et pompholygis, & amyli, & aloës æqualia pondera, dissoluta rosaceo & succo plantaginis mendantur, hæc Paulus. Vidimus scemina plures sanare, quorū inguina glandes amiserant, commanducata salua & imposita, id ieiunio ore mane & uespera perpurcato ulcere obseruabat, ij miro successu curabantur. Paulus genitalium dolores leuari tradit, butyro & resina imposita, aut si seminis lini mucillago, cum myrrha & resina æquo portidere seruesiant, & imponantur. Tumores discuti: uicis foliorum recentium succus cum cerulia mixtus, prodest & fotu aqua marina: nam & brassica quoque superimponitur. At thymos in genitalibus sanat nec permittit rursus redire farinæ rorani cinis ex aceto impositus, ac salicis item corticis cinis. In uniuersum autem thymos, myrmicia, &

*Rhagades uerè
dorem & sedis
quib. sanantur.*

*Interioris penis
ulcera.*

*Misigale genis
saluum dolores.*

acrocordines per ea quæ plurimum trahunt, euelluntur, & quæ putrefaciunt, ea eximunt. Peculiare est elacion cum sale impositum: grossi immaturi cum aceto & nitro: fici gutta arefacta, & illita: smaridis caput salum si coëburitur: flos æris cum uino sulphure combustus. Tithymali gutta illita, ocimi folia cum calcantho, heliotropij magni semen cum uino imponitur.

De testium inflammatione ex Paulo, & de eorum cæteris uicij.

Cap. XXX.

Scroi inflammationem nouimus, cum imposita manu statim ingens dolor percipitur cum membri rubore, ac duricia. Inflammato teste leui tactu non protinus desit, sed digiti compressu, nam tum rubor, tum duricia, in cute minus sentitur, sed quadam impressione ex alio percipitur durities, nam & febris una oritur. Testium inflammationi peculiare remedium est, sanguinem ex talo mittere. Discutitur uero cataplasmatibus, ac cerotarijs. Imponitur fabæ farina ex aqua, melle, passulis quæ pinguibus purgatis, decocta, cymino addito. Aut asphodeli radicem decoctam admixto sulphure, & hordei farina. Aut erygeron, aut coriandrum uiridem cum uua passa sine nucleis. Si ingeris affuerit febris, hyoscyami folia cum triticea farina, aut ex cicere imponuntur: aut calami folia, uel cucurbita cruda. In uetèri uero morbo cum quadam duritie, cucumeris erratici radicem decoquunt, in mullis addita loliacea farina, atque ita imponunt. Aliud efficax auxilium, uix passæ purgæ §. s. ciceris cocti uncia una cum dimidio, cymini uncia, sulphuris §. s. nitri uncia una, resine §. s. melle coguntur, atque ita imponuntur. Cerotaria uero hæc profunt: olei cyathus unus, colophonis §. s. Molibdenæ, cymini, uix passæ, fabacæ farinæ ana uncie quatuor, ceræ duæ, coquito molibdenæ ex oleo, ad pissetudinem, deinde ceram addito, ac resinam, atque ita tepidum superimponitur, sed prius passulam & reliqua conterito. Aliud, olei anethini, rosacei, ceræ, picis ana §. s. cymini §. s. s. alini simi cum quo cyminum diluito, & refrigerato cerotario adde psyllium & lanam imposito, omphacino oleo insusam. Aut butyrum & resinam æquo pondere. Papulas uero sudoris ex quibus ulcera innascuntur, galla trita, & alumen cum axungia & hyrcino felle illinito. Testibus uero exulceratis terram cimoliam aqua prius maceratam, siccare permittunt, deinde calida abluitur, & myrrum aridam addita myrrha ea taplasmatem conficimus. Carnes uero superexcrecentes in testibus fumentorum cinis nitro addito aqua conspersus tollit, scroti pruritus sanat nitrum, & staphisagria, alumen liquidum aceto addito & rosaceo, in folijs perfundi debent, à quibus omni candidum cum melle illinitur.

Ceroteria.

Testibus exulceratis que rosantur.

De umbilici prominens curatione, ex Paulo Aegineta.

Cap. XXXI.

Prominentis umbilici causam & curationem, inquit Paulus, ubi chirurgica petra ctanda est dicemus, sed quoniam quibusdam medicamentis curari potest, de ea obiter referendum. Aluminis fœtibilis drach. §. s. fecis uini drach. s. rho din §. s. gallæ immaturæ, drachenas duas. Ex uino ad mellis crassitudinem redigantur, id medicamentum umbilico superimponitur. Imposita prius spongia aceto insusa, & linteo deinde circumligato. Aliud, ruticini, gallæ, balaustiorum, æquis partibus in aqua decoquantur, quæ quam primum dissoluta fuerint, eadem spongia (ut dictum est) imponatur. Aliud, plumbi rasuræ drach. i. s. Cornu, manne, cerussæ, hypocythidis succi ana drachma una, uino diluta usui sumitur.

Umbilici cures.

Que pubertatem custodiant, ex Paulo Aegineta.

Cap. XXXII.

Nisi Pauli autoritas esset de his referendum nobis non esset, sed pauca hæc attingemus, ceræ cimolæ, cerussæ quæ tantundem, hyoscyami succo diluantur, ita ut aliquam habeant pissetudinem adde olei lentiscini quantum satis sit, abraide uel conuelli & utere. Aliud, conus, strychni, hyoscyami, lupini teneriorum foliorum, & psyllij tantundem, confricato prius & illito, sed oportet pridie aquam bibere. Psilothrum est. Si millepedæ quæ per domos rotunda oberrat §. s. sandarachæ §. s. calcis uix §. s. aceti ueris cyathus, cineris cucumeris erratici cochlearium, olla coqui debent, in folio ui debent. Aliud, calcis uix p. s. arsenici p. s. cimoliz p. s. in aqua feruescant. Aliud sine graui odore, gummi, calcis uix sextarium, sandarachæ §. s. feruescant, ut dictum est.

Debu.

De bubonocœlis, & intestinarum lapsu, ex Paulo, & Gel. Cap. XXXIII.

Si proficisso peritoneo intestina labuntur, difficiliter curantur, quàm si ex raritate contrigeri; sicut ex humoribus, sine chirurgi opera sepe, sed imposito duntaxat medicamento, ac ligaturis idoneis restituntur, auxilia mox dicentur. Subnectemus tamē, quod uitia ipsa sola locorum differentia nomina sortiuntur. Cum enim inguina intestinis tument collapsis, uel omento, ut docet Galenus, bubonocœle dicuntur, secundum enim inguinis partem fiunt, nam & bubonicam herniam uocant, si uero secundū umbilicum acciderit exumbilicatos appellant, ea enim uitia obliquorum musculorum causa oriuntur, & transuerforum in bubonicis si sciuntur. Scrotum uero ipsum cum tumet, enterocœle appellatur. Vnum genus medicamentale est tale: Mali punici corticis ꝓ. 10. gallæ immaturæ ꝓ. 5. cum uini austeri cyathis ternis commisceantur, perfricandum prius intestinum est, frigidum ꝓ perfundendum, mox emplastrum superimponimus, nec nisi post decem dies soluturum fasciæ, quiescendum ꝓ in lectulo ad triginta usque dies; interea cyparissi decoctum cum uino bibendum uel conus terni oboli in potu. Id medicamentum pueris efficacē est. Aliud agglutinans, symphyti radices, prassij succi, amygdalarum amararum, gummi æquis portionibus. Aliud, cerebintine ꝓ. 1. s. ceræ, thuris, myrrhæ, ictiocollæ, cochlearum cum testis ana ꝓ. 1. sed ictiocollam prius triduo aceto mace-rabis. Aliud, conus, mali punici corticis, ex uino austero bene cocta imponuntur. Ali-ter, aloës, corticis mali granati, thuris, hypocythidis, ictiocollæ, picis; alphalti ana ꝓ. 1. s. uini dulcis quantum satis sit. Aliud uiris utile ex recenti dolentibus, chrysocollæ, sarcocollæ, lapidis gagatis, hæmæthitis, thus syriaci, quo eorarij utuntur, scytodepsici, ac-cie ana ꝓ. 5. s. lapidis pyritis, molybdenæ, aluminis scissilis, manniæ, thuris ana ꝓ. 1. picis bri-cie ꝓ. 5. cochlearum cum testis ꝓ. 1. scorix ferri ꝓ. 4. gallæ ꝓ. 1. corticis stomomathi ꝓ. 1. zizis uncia una, alphalti ꝓ. 6. myrrhæ ex uino styptico, arida imponuntur, si non hærent, triangulari ligatura superimponitur, atque ita superligantur, ut intestina ad interiora cohereant. Viranda sunt omnia inflantia, nimius potus, balnea, motus, cursus, saltatio, clamor, & similia.

Hernia buboni-
ca.Pueris efficacē
remedium.

De enterocœlis, & earum curatione secundum recentiores medicos.

Cap. XXXIII.

Cum scrotum tumet, quod *ἀσκή* à Græcis uocari diximus in anatomica, cōmuni nomine herniā uocant, ac in decoro. Latini si in scrotum intestinum deuolutū est enterocœlem uocamus, si humor hydrocœlem, si uero omentum epiplocœle. Si caro inter tunicas increscit, sarcocœle. Inueniri autem nouimus ut & spiritus & aqua cū carne pariter inueniatur. Si spiritu uero tantum tumet nomen non inuenit. At si inguinis pars tumet, bubonocœlem uocari dictum est à Paulo. Cum item ex abscessu aliquo circa scrotū materia induruit, proceßi uocari dicitur uel verrucosam ex atra bile, & porocœla que à poro, id est rofo nomē habet. At si uenæ intus in tumescunt, que in rore sinuoscit, ac circūuolunt, tunica testis integris, superiorem partē uel ipsum scrotū im-plent, uel mediā tunicam uel imā, ramex à nostris dicitur, *ρυσσάνθη* à Græcis uocatur, Gal. lib. de tumorib. uaricosam herniā uocat nomēque nouū esse scribit. Rumpitur ita que interior tunica peritoneo dicta ima inguinis parte, ita ut intestinū siue omentum in scrotum deuoluatur, id cum plurimū membranz, interioris euenit imbécillitate, uerum integra ea membrana, tum spiritus tum humor, uel uterque scrotum replet, pōdere uel graui fasce sepe, uel ictu, clamore uel tubarum usu, lapsu quoque uel tussi sicca euenit.

Hernia speciei

Porocœla her-
nia.

Hernia nota.

Cap. XXXV.

Signa omnibus propria sunt ex uetō nō magnopere increscit tumor, tactuque sonū solidi, inæqualis est, mollis ac lubricus qui que neq; pondere fatigat ægrum. Hydrocœles nota est, mollis locus est, quiq; tactu cedit, & diuersas partes inflat. Carnea her-nia tactu duro cognoscitur, paulatimq; nigrescit, ac sine dolo existit. At si intestinū de-secidit, tumoris sine inflammatione nō minuitur, modo increscit si ambulauerint, mane de-tumescit, estq; sine dolore, & cū quiescit, aut iacet, ex toto inerdit, pueris p̄sertim, desi-det clamore, faceretq; uel pōdere crescit, frigore cōtrahitur, calore diffunditur scrotūq; & rotundū est & tactu leue, si cōprimatur ad inguē reuertitur, dimissumque iterū cum quodam

Hernia ex flat-
bu.

dolore.

quodam murmure deuoluitur. Et difficilem sanitatem id uirū recipit uetus præferim.

Ad huiusmodi curationes,

Cap. XXXVI.

Inflamta.

CAuenda sunt primū quæ inflant, qualia sunt, legumina, lactaria, acetariaq; poma, fici præferim & uua recens. Quies, filiciumq; imperandū est, aliusq; tenera esse debet, & fascia eius rei causa sit, cui imo loco pila assuta est, ex panniculis facta, quæ ad repellendū intestinū inguini subijcitur, deinde reliqua fasciæ pars arcæ sub lumbis circumdatur sub sumine, sub qua sepe & intus compellitur intestinum, donec inter se tunicæ ora agglutinentur. Imponi etiamnū solent emplastra quibus iunctura solidescit. Cōstat enim ex galla immatura cupressi pilula ana p. 2. myrrhæ, cyperi, acaciæ, thuris, gummi arabici, singulorum p. 1. uino trita prius coguntur. Aliud item ualentius emplastrum est, quod ex glutine fit, coloroniz ʒ. 2. zopiffæ, ammoniaci ana ʒ. quæ in aceto quā acerrimo per noctem macerant, lentiscini olei ʒ. 2. mastichis, thuris, rubricæ armeniacæ, sinderitis, gummi arabici, farinæ seminis fœnograci, omnium ʒ. 3. Fit etiamnū aliud in quo symphiti radices, & ali, uiscī quercini, singulorum ʒ. 4. mastichis duabus, acaciæ, baualtij floris, semidrachma, leporini pili, obolis duobus, zopiffæ, id est picis naualis uncia, cere recens ʒ. 4. Rursus lixas processit, multumq; ue intestini descendisse ex uimore magno uidetur, unde & dolor & uomitus increfcit, ac subinde cruditas, & halitus oris foetidissimus, tum scalpellum adhiberi sine perniciē non posse manifestum est. Tum abstinētia imperanda est, pro ui corporis quā longissima. Ca. aplasmaraq; ue ex lini semine ex mulso decoctum superbibendum est. Aliaq; ue quæ dolorem leniunt. En terocelis raphani decoctum satius in potu dabant ueteres, nunc radices herbe quæ phu dicuntur ex uino. Cupressi conus tenelli cum axungia & lomento posui profunt. Xyphij radix superior ex aqua datur, illinuntq; ue eas cohibet symphiti radix illira, quā consolidam dicunt. Vel hippuris, uel oxis commanducata. Et lepus marinus cum melle utrius illinunt, & iecur aquatici colubri (ut tradunt) imponitur.

Consolida.

Novum genus curationis ad empyemas atq; epiplocas à nobis primum pro-
ditum, Cap. XXXVII.

ESt & alius sanandi sine ferramento modus, & si manum omnium desiderare uideatur, uncia enim punctiōe constat. Corpus quidem sanguine prius uel deiectione leuandum est, uel abstinētia si opus est. In hac curatione triduo aquam bibere, uel pridie à cibo abstinere necesse est. Interea acus firmior paranda est, in quo filum ex serico crudo ualidissimo inferendum est pedalis lōgitudinis, ac tessella eburnea uel cornea sub hac figura paranda est. pollicis latitudine, cataplasmata item, reliquaue cerotaria. Ipso mane ægrum supinum collocant sub ductis intestinis, locus prius ante radendus est. Et tum extento scroto, ut cutis inguinis intenta sit, æger spiritum leuiter contineat sine clamore. Medicis manu sinistra summissō intestino tunicam arcæ continet, ne id deorsum deuoluatur, dextra manu uena seminaria ad testiculum perquirenda est, præter hanc uniuersa tunica apprehendi cum cute debet, atque iuxta uenā acus dimittenda est, audacter oleo tincta, filumq; deducendū, extracto acu, minister filum cōprehendat, & tessella intra filum pedita firmo nōdo includenda est, ita ut cutim plano contingat, alterutra scroti parte illusa, & geminis testibus nōdo exclusis, tum semel aut bis tessella intra filum posita singulis diebus torquenda est, ut paulatim filum arcitus undique summam cutim & tunicā astrigendo erodit, foramenq; ue uersus testiculū non sine pure dilatat, atque unā pariter laxacum uulnus super dato medicamine solidescit, ita ut paulatim plaga aperiatur, & si nūl ore utrinque cohereant. Nā filiū circūquaque arcitus datum decimo die, uel quindecimō, cū plurimum partem quā cōprehendit, penitus abscindit, tum cicatrix coalenda est, ac callo firmanda, & maior custodia adhibenda est, ne pars recēter uiolata laxetur, & intestinum ruat. Hac ratione uenarum profluium nō timemus, neque ullam inflammationem. Sed statim uinum à punctiōe cum rosaceo pro cataplasmate infundimus. Mox leniculam cum melle, uel uino mixto in quo malicorium incoctum sit. Deinde sedata inflammatione triticeam farinā, picea resina adiecta, imponimus, pus paulatim absterginus, & cerato imposto ad cicatricem uulnus deducimus. Et in hac curatione uictus in necessarius est, qui in alio uulnerum genere præcipitur.

piur. Tota igitur pars illa quæ comprehenditur, præciditur, ac pariter perfanatur, sub
orto enim callo (ut uoluimus) foramine peritonæi obstruendo descendenti uel intestino
uel omento exitus præcluditur. Vidimus plures eo modo sanatos à quodam Hispano,
qui immensi præcio curationis lenitatem, ut unica punctione sanarentur, atque firmi-
tatem pariter promittebat, & plures mortalium in sese circumegebat. Alij medici ma-
gna plaga nouacula aperiunt, nec id sine summo uitæ periculo fieri possent, nam dolores
ingentes mouent, ac inflammationes, non sine uenarum profuuiis.

*Hernia secari
hæ sine periculo.*

Ad hydroceles, oculis, Cap. XXXVIII.

AThydrocele, ijs quæ hydropicis imponi diximus sanantur, uerum cum aqua in
inum scrotum descendenti, candenti ferro extrahenda est, uel alio medicamento
erodente. Mox id cataplasma imponitur. Mastichis 3. cupressi conus 4. Tragacanthi,
gummi arabici, omnium 5. 2. ex rosaceo nerruculoque calefacto coguntur, imponun-
turque. Vterus medietati adipem, cum alumine scissili imponebant, aut cœchle
as Africanas cum sua carne & testæ crematas epoto cinere. Vbi uero spiritus inclusus
est, oleo cyprino inungendum, in quo castoreum, euphorbiumque dilutum fuerit, aut
succus exulfure, & cymini semine, ex uino calidus admotus, aut ruta trita & imposita
uel rutaceum oleum, uel laureum. Reliqua uero uitia, quæ manibus curari solent, non sine
ratione omisimus.

*Ventosa hernia
curatio.*

De genitalium ulceribus & curationibus, ex alijs autoribus, Cap. XXXIX.

EXulcerantur genitalia, adeo ut & uitia quæ serpunt de facili oriuntur, putrescere. *Quæ genitalia
facile putres-
cunt.*
Enim has partes facile contingit, qualia sunt quæ in humido fiunt, his accedit excre-
mentorum & foeditatis propinquitas. Recentia igitur ulcera aloës lachryma sanat, plu-
bium usum, cadmia elota, ex uino, & oui testæ cinis ex aqua frigida, ijs est ualentius as
usum, quo utimur ad purulētiā exulcerationes. Aut corticis pinus cinis, ubi perfanan-
da sunt ubi admisceri debet. Pastillus ad ulcera sordida obsecrarum partium utilissi-
mus, qui ubi utendum est, uino diluitur, habet chrysocolle partes 11. atramentū sutorij,
aluminis, singulorum p. 12. halicacabi corticis p. 14. minij p. 16. spiritus argenti p. 22. ce-
russæ p. 26. omnia ex aceto coguntur, hoc enim medicamentum ulcera purgat & perfa-
nat. Pastillus alius est, non longe ab similibus, in quo calcithis lapis præparatus, aloës, farco-
colla, thus, alumen, atramentum sutorium, acacia, flos aris, capitula punici mali, gallæ in
mature, trita & digesta, mox rosaceo illinuntur. Alia compositio, scoræ ferri, plumbum
usum, si derites, spodium, alumen usum, ex rosaceo. Ad uetera uero ulcera thus addi-
tur, & aloës lachryma, præsertim si erodentia fuerint, capilliue hominis cinis, sil-
phium, lentis farina, trita omnia imponuntur. Pastillus horum uehementior est, si arseni-
ci, utriusque generis, & calcis uiuæ, portiones addantur ex aceto mixta. Addunt & alij
præter utrumque arsenicum, acaciam & staphisagriam. Si nigra uero & sordida sunt ulce-
ra, eadē cancro laborantia, uel serpentina, quas nomas pōcant, gallæ, atramentū sutorij, iuy-
ris, singulorum p. 11. aristolochiæ, aluminis scissilis, singulorum p. 12. capitula mali punici
p. 37. ex passo coacta. Et cū usus exigat, aceto diluta. Si uisum inualescit sordidiusque sit
scalpello putris caro excidenda est, deinde quæ conglutinant superimponenda sunt.

*Veteris ulceris
hæ milia.*

*Nomæ quibus
curentur.*

*Auxilia ex simplicibus ad genitalium ulcera, præut ueteres experi-
funt, Cap. XL.*

VLceribus genitalium tostum saepe imponitur, cum farina hordeacea. Cypreos me-
detur ulcens non solum hiarum partium sed omnium quæ in humore sunt: Stro-
machite quoque medicamentum ex acerbo malo punico factum. Omphacium item,
lentis decoctæ succus, rubi radicis decoctum, aloës lachryma, alias ex uino, alias ex pas-
so, alias sicca per se, ut exigat mitiganda curatio, aut coherenda: pumicis farina combur-
sti, amuræ inueteratum medicamentum, galla, plumbum combustum, balaustia, atra-
mentum sutorium combustum, uel alumen scissile, flos aris. At utrendorum nomas
cohibet, hoc est, ulcera quæ serpunt, hypocythis alba, urina item addito nitro, sed sua
cuique maxime, iecur apri, uel suis combustum maxime iuniperi ligno. Fimi cinis, uel
bubuli cum alumine Aegyptio, ac muria ad crassitudinem mellis. Insuper beta ex uel-
no, cocta & imposita. Manantia uero ulcera secum cum medulla uituli in uino deco-
ctum,

ctum, uel caprinum cum melle, rubig; succo, uel si serpunt. Finum etiam prodesse cum melle dicunt, aut cum aceto, uel per se butyrum. Vellerum arietis cinis ex aqua, seuum ex omento pecudis, & præcipue à renibus commixto cinere pumicis, lana succida cum sale, ex aqua frigida imposita, carnes pecudis combustæ ex aqua. Mulæ ungularum cinis, denris caballini contriti farina inspersa. Et manantibus auxiliantur canini capitis cineres. Cochleæ latex pariter contritus ex aceto uel cinis earum. Mel in quo apes moriuntur sunt, cum resina. Cochleæ nudæ, quæ in Africa gignuntur tritæ cum thuris polline, & ouorum cibo trigessimæque die resoluantur. Aliqui pro thure bulbum commiscant. Viceribus præterea cælypum cum anserino adipe medetur. Id ex pecudum sudoribus, sudoreque seminum & alarum sit, de quo secundo diximus uolumine. Non ab re erit si de foeminarum naturalium ulceribus mentio fiet. Earum ora naturalium ceruices, atque intus sinus ipsi qui loci dicuntur, maiori quam in uiris cruciati exulcerantur. Ex humoris enim mordacitate, uel ictu, uel incommodo partu proueniunt ulcera, unde uel purulenta, uel sanies, aut putris humor profluit. Si sordida igitur ulcera fuerint, hydromelite infuso genitalia colluenda sunt. Aut iridis decoctio, aut hordeacea aqua melle adiecta.

*Ulcerata locorum
foeminarum.*

Quæ in uulua exulcerationibus ab antiquis fieri consueverunt. Cap. XLX.

Cum uulua exulcerata fuerit, ceratum ex rosa, & recens suillus adeps cum ouo albo commiscetur, idque imponitur. Aut album ex ouo rosæ puluere, uel myrteum oleum per se, uel myrtilanum. Asinus adeps inueteratus & in uellere appositus. Medulla uertuli in uino & ex aqua decocta cum seuo. Adeps uulpium. Fellis excrementum cum resina, aut rosaceo impositum. Vuluarum scabiei, anserinus adeps cum cinice trito allinitur. Punica acida trita uel succus in caeabo nouo coctus ad mellis crassitudinem, & flosculi cytini, omnibus genitalibus profunt. Acacæ foliorum succus, uel rubi, myrti folia trita. Farina ex ossibus canini capitis uerendis utriusque sexus inferitur. Ad ea apte alumen coquitur in patinis donec liquefieri desinat. Hinc ad uteri affectus generandi rationem & quæ conceptus iuuant, transieramus.

ALEXANDRI BENEDICTI VERONENSIS PHYSICI, AD MAXIMILIANUM Cæsarem Augustum Imperatorem inuictissimum, Liber XXV.

Procemium.

De uulua uirg; contra fueranduetem.

Hactenus de membris maris genitalibus dictum est, nunc de membris generationis in fœmina differendum est. Mas namque & fœmina principium continent generationis. Mas namque id animal dicitur (ex Aristotele) quod in alio gignit. fœmina uero est aliud, quod in seipso. Quamobrem in uniuerso terræ quoque naturam, quasi fœmina, matremque faciunt, cœlum autem & solem & reliqua generis eiusdem, nomine genitoris, patrisque appellant, deumque principium omnium conditorem patrem uocamus. Mas autem & fœmina inter se differunt ratione, quod facultas utriusque diuersa est: sensus autem partibus corporis quibusdam discrepant. Et quoniam diuersæ facultates diuersis indigent instrumentis, unde & corporis partes accommodatas habere necesse est, quibus mas & fœmina differant. Partes namque maris & eius uita dicta sunt testium & genitalium. Fœminæ uero uteri & ora naturalia cum ceteris partibus earumque uita, et remedia pertractabimus. Vterus fœminæ, ut testes in mare gemini, bipartitus est, quæ non sensus euidenter, ut in uaccis, sed ratio tantum distinguit. Mulieribus quoque gemini testes sunt, non rotundi, sed compressiores ad naturam suæ genitales eos positi, qui calidiores sunt, quæ maribus, qui frigori & offensionibus expositi sunt, quanquam duplici operimento tecti: Ex quibus semen prolificum emittitur. Mas namque formam & principium motus preber, fœmina corpus atque materiam, quæadmodum in lactis coactione corpus lacisum est, succum autem coagulatum principium

*Vterus fœminæ
cum genitibus.*

*Quid fœmina
quidque maris
seu conferat.*

principium spissandi cogendiq; obtinet. His de causis semen exiguū dē intrinsecus spissum & album calore interiore multum spiritus calidi continēs. Sed egressum ubi calor exanuit, & aëre refrigeratū fuerit, humidum nigrumq; euadit: remanet enim aqua, & si quid parum terrene portiois continetur, ut in pituita, sic in semine cum successit. Semen igitur commune est spiritus & aqua, spiritus autem aër calidus est, quamobrē natura humidum est, quoniam ex aqua cōstat. Sed quoniam foeminae (inquit idē Philosophus) uenis duabus maiorē, acque abortu scissis superne uenarum multitudo tenuium in uterū definit, quibus alimento explevis, naturaq; prae sua fragilitate facultatis coquendi indiga transfunditur in uterum propter uenarum tenuitatem cum prae sua angustia neque aut exuperantiam continere, unde menstrua fluunt, aut alba genitura oui candido simili uterus impletur, quae si profluit alba mulierum nominauimus.

De locorum situ in muliere, deq; uuluae ceruicē, ex Galeno. Cap. 1.

Locorum positus ac naturalium situs in muliere, & uerendum, honestati parcentiae natura, mirabilis est (ut Galenus tradit) sub uentre, ueneri cum licet, apertus, & occultus locus. Nam & conceptus molli uentre laxisq; siliis conceptus commodē increscit, facileq; inde partus editur. Vulua in nubili uirgine uel à primo partu pollicari crassitudine (ut in refectionibus conspeximus) constat natura neruosa, intus caua, ut uix nucem iuglandem amplitudine caperet. Eadem si conceperit paulatim incresecēte foetu, dilatur, & eadem à puerperio, sensim in naturam suam cōtrahitur. Diximus in anatomicis, suscepto uirili semine foetifico, ac prolifico, non protinus menstruo sanguini admisceri, ad generationem, neq; nutrimento opus esse. Clausis enim protinus genitalibus locis, suscepto uirili semine, ne spiritus euanescat, foemininum subinde semen apertis uenarum seminalium orificijs in idē cauum corruat: & id semen est uel imperfectum, uel luti album in ouis subuentaneis, nō id, Aristotele saepe cōmemorantē, quod foras effunditur, tanta mulieris uoluptate: sed hoc haud dubio, agente uirili semine in membra spermatice dicta, cetera lac addito coagulo, perficitur, rugosisq; intus locorum partibus tenacius comprehenduntur: leuitas enim ad lubricitatem facit, quod ad 7. usque diem fluxionibus prima ueluti abortione periclitatur, alioquin motu naturali disponi incipit futurus conceptus. Intra mulieris genitale primum ceruix statim occurrit, quae nō recta sed obliqua ad hostium uuluae fertur, ut subeunte aëre frigidior non reddatur, praeter quā cū foetus geritur: tum enim tecta est, uel cum mēstrua fluūt: mulier enim frigidior redditur patefactis naturalibus: in partu propterea uel calido cubiculo tremore quodam concutitur. Si itaq; ceruix ipsa rector esset, uaria matrix contraheret uitia, ut nūquā morbis uacaret. Ea pars in uirgine puella angustior est, & primo concubitu nō sine magno dolore laxatur, eadem & rugosa sit, mollis, neruosa materiae, quae facile ante partum extendi uidetur, laxis naturae habentis, tum amplior reddita partum accelerat. Sed uuluae in utero partes geminae sunt, non ut in uaccis discrimine manifesto conspiciantur, nec ut in uires oscheum euidenti futura, sed ratione tantum discernitur. Vidimus in quadam matrona Cydone diu locorum uitio à partu laborante, dimidia lingua nigriore quodam diu infectam, nec colorem nisi discusso morbo delinuisse. In canibus & subus uarij sinus sunt longaeq; distantes, sic & mammiarum ordo cernitur. De muliere sic sentit Hippocrates, in utero geminos gerenti, si altera mammarū, inquit, resiliat, aut flaccida reddatur, alterum abortiuum fieri, si dextra marem, si sinistra foemellam collisam inueniri. Pars igitur dextra ad mares, sinistra ad foeminas pertinere haud dubium est, unde & Plinius: Et in muliere, inquit, geminos sinus ab utraque parte laterum habet. Vulua effectis contractior redditur, & à partu ab eo amplitudine paulatim in naturam suam redit. Vnde eiectionia post abortum minus ampla in defunctis cernitur pro foetus magnitudine. Si uiuit ad conceptum difficilior redditur. In uirginibus angusta est, ociosa in opere natura.

De semine muliebri ex Galeno. Cap. 11.

Foemina, inquit Gal. male imperfectior est, quoniam & frigidior. Ex si artes genitales cum uenis & arterijs omnib. per quā similes esse uideantur, ea duntaxat differētia, quae innis, ille foras pmineant. Ita qd nulla prorsus in uiris pars est, quae in foeminis eadē per refectionē nō uideatur, uerū imperfectiora omnia ac membra existit, minusq; calida, & alia uidetur.

Q 3 Propte-

Propterea initio generationis, sicut maribus contingit nō prodire uirtutis imbecillitate. Sed expedit uniuerso ut imperfectū cū imperfectiori copuletur, ex quib. alia progenerentur animalia. Ita à summo creatore cōstitutū est. Nā si foemella natura calidior esset, maris semē protinus feruor absorberet, qđ in bonū propterea cessasse uideatur, ad generis humani propagationem. Et quia mēbrū id īnus collocatū est, ob eā rationē & testiculos habet & minores & frigidiores, unde semē frigidius, ac humidius prouenit, ac pariter imperfectius. Sed matricis situs intus est, cauus ut semen uirile suscipiat, atq; cōcineat, ppter ea in uiris colis figura oblonga est, ut semē longius emittat, qđ crassum et calidū esse cōstat. Hinc duo motuū principia cernuntur, nec tamen alterum sine altero, hoc est maris semine efficere potest, sed ea pariter misceri atq; confundi necesse est: & sic de cetero agere, donec animal perficiatur, cū sanguine mēbrū opus est, ad conceptus nutritionē. Foemininū enim semen per se perficere foetū nequit, & ex ambobus motibus, u. n. exultat cōmunicatus motus. Est hoc (inqt idē autor) in gallinaceis conspicuū, cōcipiunt enim oua, quæ hypneumia dicuntur, hoc est subuentanea, uel zephirina inania oua sine galli semine orta, quæ foetū nunq̄ excludūt, sed incubari corrūpūtur ocyus, albū enim ac luteū ex foemella habetur. Deest tantum gallinacei seminis calidioris perficiens uirtus, ex albo pulli mēbra cōstituuntur, ex luteo quo perficitur animal donec excludatur, alimentū capiat. Sic in muliere mensū facultate conceptus, donec in lucē edatur, nutritur. Nam & quas molas uocant in foeminis carnis frustra inertis naturæ & informis, ouis subuentaneis simile esse putant, ad id usque adeo procedere foemininum semen uolunt. Nam & partes genitales int̄ se tam maris quā foeminæ residere uidentur, uulue pars dextra dextro, sinistra sinistro testi similis est. Nā & semen ex sinistro testiculo humidius est, ac liquidius. Sinistra pariter matricis pars haud dissimile effert humidissimū semen. Nam & partus ipse in alterutris locorum partibus similem naturam possidet, atque temperamentum. Mares enim in dextris, foeminæ in sinistris cum plurimum gignuntur, nam & testiculus modo dexter, modo sinister ab inguine magis p̄det, uoxq; permutatur, inquit idem autor, hircire enim dicitur. Nā & ex testibus qui inuascunt ocyus, is generationi aptior creditur, & ualentior. sed cum plurimum sinister cū ocheo pendet. At in quibusdam ualentior est, quiq; ue ad inguen magis annexus est, & foemellas generat: uerum à dextra matricis parte excalesfactum masculinam conceptū progenerat. Contra quod marē gignere potuisset in sinistra matricis parte refrigeratum in foemellam degenerat. Verum enim uero frigidiusculo uirili semine in ualidissimo maris utero recepto eo tantisper auxilio marem effici non dubitant. At si idem semen frigidius quā par sit, fuerit, ab utriculi parte uel calidissima iuuari non creditur, quæ facultas ex uenis arterijs ī dextris uel sinistris euenire solet.

De uasis seminarijs, deq; ueneris uoluptate, ex Galeo.

Cap. III.

Substantia ge
nitium con
iunctio.

Venerem in iuuentute stimulari uehementer haud dubiū est, ut mortalitas successione inde seruetur. Membra ob eam rem miro modo à natura constituta sunt. Arteris enim & uenis à partibus quæ secundum renes sunt, efferuntur, & ad uteri ima descendunt, & ad ladera diffunduntur, ita ut ad testiculos partim deducantur. Reliqua ad uteri fundū pertinent, ubi multiformiter diuiduntur, adeo ut plerumq; ad dextrā partem, alie ad sinistrā fibrarū sp̄e tenuissimarū deriuentur, liquidæ humiditatis cōceptacula quā tenuissima, quorū orificia uix cerni queūt. Ea humiditas peculiari quadā mordacitate, uenas seminarias ad libidinē excitat, unde naturalis oblectamenti cōcitatio facile innascitur, nā & feruor ille à mare cū emittitur sentitur. Et similitudinē, inq̄ idē autor, à re minima afferri posse, non dubitat, naturæ mira contemplando. Exēpli gratia, indigna quidē tantæ rei emulatione, Calfactus sub cure humoribus, mordace uel prurienti, orta scabie, excitari sentimus, quam scalpiti dulcedine quadam afficiuntur. Seminalis igitur materia pruritu quodam fecernendi desiderio, uasa stimulat seminaria, subuenit ad id & spiritus in genitalibus partibus cōstitutus, ad respirationis exitum audior: his membrorum nobilium mirabilem uoluptatis oriri appetum uidemus. Quandoquidem libidinis ex partes cū sensibiliores existant, ad naturæ (ut dictum est) necessariam propagationem. Augere creditur ueneris impetum, uenosis quibusdā partibus annexis uellicæ ceruicis,

ex quibus quedam pariter excrementicia humiditas non sine uoluptate exsudat, semini si-
milis aequalis, tot modis libido acceditur. Reliquum est quod uirile, crassum, uiscosum
sit uitalis spiritus plenum, quandoquidem per conceptacula spermatica (ut subtilius tradit
Gal.) tam multiformiter inuoluta uagatur, sic enim concoquuntur ac perficiuntur materia, ut in
intestinatorum natura diximus, longiori enim tractu perfectioni opere ad testes deferuntur
materia, in matrice uero uasa minima circumquaque per latera circumuoluunt inexticabi-
li discursu hoc *άλυκος* uocant Graeci, oberrant enim ex uentre in uteri materia multiformiter
radicate. & in superiori helici parte seminis materia etiam sanguinis colore obtinet, quae
potentia antequam exeat albescit oui candidi specie, iam geniturae formam referens: sine enim ue-
nera uoluptate in utero quandoque restagnat, uel ante coitum interdum. Ea helices impli-
camenta in refectionibus conuelli nequeunt, ueluti hederae radices inuolutae, eo modo ad
testiculos copressos mulieris feruntur, eorum opere pariter materia seminalis ad genera-
tionem concoquitur. Verum in maribus perfectius elaboratur cernimus traminis lon-
gitudine, ac calore perficiente: in utero enim breuiori calle feruntur, languido quoque calore
in albam materiam foecida mutatur in his uasis. Quodlibet enim membrum sibi propria mate-
riam assimilatur, helices quoque ex eadem discurrentes albidae exiles quae cernuntur, quarum frequen-
tia, & sanguine diu moram trahente, in sui similitudinem facile alterat. Miror quae quaedam mulie-
res (ut scribitur) tam neruoso concubitu ueluti in certamine perdurasse, uigesimo & quinto
concubitu unde tanta seminis materia oriretur in dubio est. At reliqua uenarum conceptacu-
la sanguinem in albam materiam non conuertunt, discursus sanguinis festinatione. Coeunt
enim inter se helices intercurrentes clauiculis uirium quibus reputantur persimiles, diu enim
sanguis in ipsis continetur donec in genituram concoquatur, quae in maribus ad collis usque
exitum cum urinae pariter officio transferretur. Quod in foeminis conficitur, in uteri caui, ut
Gal. demonstrat, colligitur. Id autem miro naturae opere fieri contingit, in maribus ea con-
ceptacula crassiora longioraque cernuntur sinuosa, uariciformia dicta, ut crassiorem se-
minis genitalis materiam transmittant, ob eam rationem in foemina exiles breuiore quae
exsiliunt, nam tenuem materiam continent, quae in mortuis miro modo elongantur.

Quo tempore mares et foeminae inrant, ex Aristotele,

Cap. IIII.

Maris genitura praeter membra principalia, etiam in membra uariarum & conceptacu-
lorum omnium ipitium facit, mox a foemineo sexu cetera complentur membra,
cui propinquiori natura quam sanguis. Et si Arist. sentenda foeminae (ut scribitur) purga-
tio menstruum seminis exitus est, cum menstrua non nisi semen sint in concoctu. Ex
foemineo semine secundas fieri, umbilicum, & reliquas tunicas haud dubium est. Mares
(scribit idem autor) magna ex parte semen incipiunt emittere, anno quarto decimo, cum & pu-
berescere incipiunt, uox pariter eo tempore mutatur, quod capere dicitur, nam in sonitu
uirilium transibit in uocem uero seruatur: propterea a praefatis serui ad conseruandam uocem
insubulabantur. Sic mammae foeminae extuberant: genitale uero non solum magnitudi-
ne, sed etiam specie perficitur, ac per id tempus mammae turgent, quod frangere dicitur, &
quae menstrua uocantur erumpunt, & sanguis quasi recens occidit animalis est. Euenit
praeterea ut puellae modice crescant, cum excrementis redundat. Futuris enim adhuc &
nondum profuerit mensuris, quo plus conuenitur humoris, eo magis effertur, sursumque
impelli, necesse est, donec infra erumpantur menses. Ita quod interim incrementum mam-
marum acceperint, seruatur potentia. Semen quoque, ut tradit idem philosophus, ad primum usque & ul-
timum annum infecundum esse uoluit, deinde prolificum effici. Foecunditatis in foemina
scribit Plin. praerogatiua acceptum iunctis medicamine oculis, saluam insici ex Arist.
Foeminae facilius natu minores concipiunt, sed in puerperio laborant uehementius. Cor-
pore etiam minus magna ex parte perficiuntur. Et celerius senescunt mares salaciores
& mulieres quae frequentius pariunt, nam ne incrementum quidem post tertium par-
tum effici posse uidetur. Sedantur temperanturque melius quae in rei ueneris usum lu-
xuriant, cum partum multoties addiderint. Sed post annum triseptimum mulieribus qui-
dem opportuna iam procreatio est, semina infecunda sunt, quae tenuia: quae gradibus spe-
ciem referunt foecida, eadem quae mares generant: tenuia, non conglobata, foeminae gignunt.

*Plena multa
tionesq; uxorū
spermaticorum.*

*Semen foeminae
num.*

*Post tertium par-
tum foeminae nō
crescere.*

Quæ feminis
plurimum emi-
tent.

Plurimum enim omnium animalium emittit homo magnitudinis proportionem, & inter ipsos mares, qui humidiores natura sunt, nec ualde carnosus plus reddit, atque etiam plus calidi oves quam fulci: nec secus in foeminis fit: preparatur hoc amplius usu ciborum si humidifuerint.

De concipiendi modo, ex Galieno, Empedocle & Aethano, Cap. V.

Semen (inquit Gal.) matris undique inclusum comprehendit, quod & Plato his uerbis affirmatur, inquit, loci qui hystere dicuntur, cum aliquid aliud sobolis desiderio contrahunt ad se uirile semen, quod circum amplectentes retinent & fouent, à coitu statim balbutiunt hebetantes uerba. Quæ rem & uiri in concubitu sentiunt, cucurbitule in stir medicamentarius uirilitate apte comprehendit: & id maxime à mensibus contingit, quo tempore uterus semen optare uidetur. Empedocles in semine maris ac foemina conceptum constare tradit, & ipsius ueneret copulationis fieri simul desiderium, & affectantibus uniri adinuicem diuersis membrorum genitalibus. Gal. item, quod enim habet, inquit, foemina semen prolificum, sensibus est credendum, nec est euertere ratione essentia eorum quæ euidenter apparere. At Athenæus (ut Gal. refert) Plus enim habere, inquit, conceptum à matre quam à genitore, sicut exempli gratia mulus ab equa, ac etiam si canis masculus uulpem inierit, matrem ex toto representari, si contra canem uulpes mascula inierit uel supergressa fuerit, caninam speciem referri, illam uulpiformem, hanc caniformem comprehendemus. Ovis præterea ex hircu prægnans ouem oriri tradit, pilo tamen duriore. E diuerso uero si aries capram impleuerit, hædus molliori pilo nascitur, parentis enim similitudinem adiunt. Quæ ex semine principium habere cuncta facit. In qua re Athenæum redargunt quando spermaticam superfuitatem in foeminis non esse necessariam, sed menstrua tantum necessaria esse ad generationem, alioquin geminam superfuitatem in foemina necessariam inueniri. Quod argumenti genus facile, & si peripateticum sit, refellemus, semen, inquam, utriusque pro generatione constitui, menstruum uero pro foetus alimonia subinde necessarium. Tradit propterea Galenus secundarum originem ex foeminino formari, non sine masculini feminis uirtute, sicut & umbilicum. Semen uirile præterea (ut Galenus docet) non uteri locos penitus complet, sed cum foeminino totum complet causi, & eo ueluti humido & proprio alimento coalitur, quod crassius & calidius habetur. Et id euidenter in cerue uulua uidisse in anatomias tenuimus, iam in uulo formato, atque ex omni parte perfecto in medio illum humoris lymphidi ueluti oui candido digitali longitudine uidimus pendere, nam & in ouis lubricum candidum pro membrorum materia, luteum subinde ad nutrimentum mestrucorum uice subministratur. Nec id quod conspicuum est ulla ratione coargui potest. Perfecta igitur animalia foeminino duplici constant principio, quædam unico tantum, & masculino uapore, quo constituuntur. Non mirum est si papiliones eo modo coeant in bombicæ genere ex quibus sericum conficitur, diu enim mares coeunt, nec nisi uaporem infundunt, unde foemina innumera edunt oua. Ob eam rationem Aristoteles corpus & magnitudinem, inquit, à foemina præberi, à mari nihil tale necessario desideratur, nec enim instrumenta in ijs quæ efficiuntur inesse: neque ipsum efficiens necesse est. Corpus igitur ex foemina est, & ideoque etiam unigena coeunt, quod ea faciunt quorum tempus par, & uteri gestatio proxima, & corporis magnitudo non multo discrepant, hæc primos partus similes sibi edunt communi generis utriusque specie. Quales ex uulpe & cane generantur aut ex perdice & gallinæ, sed tempore procedente, diuersi ex diuersis provenientes, demum forma foeminae infuturi euadunt, quomodo semina peregrina, ad postremum pro terre natura redduntur, hæc enim materiam corpusque seminis præstat, & in bicoloribus ouis aliud initium suæ generationis à candido sumit, & cibum à luteo capit. Ex ijs Aristotelis uerbis principium motionis à galli semine, à gallina candidum tanquam materiam generationis comprehendimus, & luteum tanquam imperfectioribus menstruum, à quo intus incrementum capit genus pullus. In muliere præter effusionem illam inuenere inanem, quam foras cum uoluntate emittit, intra uterum albam materiam intus colligi ex qua membra generantur foetus, conspicuum est, oui candido similis: semenque uirile actionis & motionis principium. Postquam membrorum formationem, adhuc nutritionis non indigus conceptus ea seminali materia candida & alitur & augetur, mox constituto

Verum plus à
matre an à uiro
conferatur ad
prolem.

fituro quàm tenuissimo ceu stilo umbilico sanguine menstruo donec redatur in lucem perpetuo nutritur. Verum enimvero semen quod foras emittitur, si semen putandū est, nihil ad generationem facere facile comprehendimus, nec medicorū scholæ repugnat, nisi post exitum rursus intromitti audeant dicere, quod rationi maxime aduersatur, nā duplicem eo modo præter menstrua materiam foemina suggereret. Qua nanque subuentanea colore duplicem possident, habent enim ex quo unūque sit, & unde primum & unde cibis, sed hæc imperfecta sunt, & maris indiga, sicut enim foecunda, si quo tempore ineuntur à mare. Nec sexus causa coloris duplicis est, ut candidum à mare, lutum à foemina sit, sed ambo à foemina proficiuntur. Hæc Aristoteles. Qui & hæc pauli subiungit, de humore illo qui per colūm emittitur in tanta mulieris uoluptate, non enim semen est, sed loci proprius humor, utri enim excretio est inuicilis, quæ alijs euenit, alijs non euenit, quales salce atque uiragines dicte. Euenitq; ut plus minusq; ejus humoris excernatur ciborum ratione, ut si boni alimenti cibaria sumantur, aut acris saporis, qualia sunt eruca, & bulbi salaces, ea enim excernendi modum augent. Voluptas autem quæ per coitū sentitur, inquit Aristoteles, non solum eo humore excurrere accidit, sed etiam spiritu, cuius uigore semen transmittitur, uoluptas enim scalpando excitatur. Ex semen propterea à foeminis non emitti, indicio est, quoniam humor ille profunditur nec omnibus foeminis id excernitur, sed sanguineis tantum.

An semen formam & materiam præbeat ex mare, Cap. VI.

Galenus in libro quē de semine inscripsit, contra quosdam Peripateticos non sine indignatione argumentatur, qui sensus Aristotelis ex omni parte ignorabant, decepti ex primi libri de animalium generatione simplicibus uerbis, in quo marem quidem agentis ceu motus, & generationis habere principium asserit, foemellam uero patientis, seu materis, & paulo post masculum speciem & principium motus præbere foemellam uero corpus & materiam sicut in lactis coagulatione. Ex ijs Aristotelici quidam permoti menstruo principium motus præstare semen arbitrantur & subinde excerni, unde congruū est, inquit, dubitare an semen formam & materiam pariter præbeat. Quandoquidem idem autor in fine secundi libri de anima hæc tradit: genitura uero corpus in quo aduenit principium animalis, hoc quidem separabile est à corpore, in quibuscūq; comprehenditur quid diuini, tale est autē quod uocatur intellectus, hoc inseparabile: semen uero quidem & genitura dissoluitur, & spiritu replet, naturā habens humidam & aquosam. Quo circa non contingit inquirere semper foras ipsum exire, neque aliquam partem esse constitutæ formæ, sicut neque coagulū lac constare faciens, etenim & hoc transmutat, & pars nulla sit corporis, quæ constituit. Hunc sequitur Plinius de menstruis, quando hæc est generatio hominū materia, germine è maribus coagulū modo hoc in sese glomerante, quod deinde tempore ipso animatur corporaturq;. His uerbis Aristoteles (inquit Galenus) non excerni semper extra semen putandum est, ac partem fieri conceptus. Sic Hippocrates: mulier concipiens non emittit semen, sed id intus perminat. Quidam enim multū seminis emittūt, alij parū, alij nihil omnino, idq; ex imbecillitate, sed quia magis corpulentis, & præpingues sunt, propterea minus seminis emittūt, minus quæ rem uenericā expetunt. Similis & uicibus affectus, quæ nimia alimenti copia luxuriant, & hircire tantisper dicuntur, nam & hirci pinguescentes, minus seminis habent, quam ob rem eos solent ante extenuare. Viri itaque & mulieres præpingues minus foecundi, quoniam in uegetionibus excrementū concoctū transit in pingue. Nam & pinguedo excrementum est bonitatis substantiæ salubre, & ut idem scribit Aristoteles pinguedo excrementum est, ut semen, & sanguis concoctus, quanquā nō eodē modo, quo semen. Itaque ratione optima sit, ut cū materia superuacua consumpta in pinguitudinem, deficiat genitura. Sed de causis similitudinis alio loco dicendum est.

** alia replicat*

Hircire uicibus

Pinguedo

De sexu in utero, & quare mares in dextra magis quàm foemine generantur, Cap. VII.

Qui putant in parte uteri dextra semper mares constitui in sinistra foeminas, ex animalium resectionibus facile redarguuntur: saepe numero euenit, ut eadem in parte utriusq; generetur. Idq; satis inspicimus in uisparis pedestribus, & quod

Et quod mares semper in dextra, & foemine in sinistra parte concipiuntur, mira somnia sunt. Nam cum etiam gemini gestarentur mas & foemina mare in leua, foemina in dextra contineri conspectum est. Qui uero teste dextrum mare concipere arbitrantur facile, inquit Aristoteles. serpentis argumentis conuincuntur qui testibus carent, in quo genere & mares & foeminae conspiciuntur, sed a partibus dextris uel sinistris qualis exeuntis seminis non sine aliqua ratione calidius, ex quo mares progenerantur. Sed ea adhuc Aristotelis sententia non satisfaciunt, cum enim principium, inquit, non superat, neque concoquere potest propter caloris inopiam, neque docet materiam in formam suam, sed tantisper superatur mirari in contrarium necesse est. Contrarium autem maris foemina est; uidelicet quod alterum mas, alterum foemina est: & cum facultatis suae uirtutis differentiam habeat, instrumentum quoque habet diuersum, itaque in tale mutatur, parte autem aliqua opportuna mutata, constructio tota animalis, multo discrepat forma, licet hoc perspicere in partibus, qui una parte resecti, tam a pristina forma discedunt, ut parum a foemina specie distent. Cuius rei causa est, quod partes nonnullae principia sunt, principio autem mutato, multa ex ijs, quae sequuntur, commutari necesse est. Nam & in feminis ratione differunt, quoniam maris principium continet in se quod mouet, & alimentum in anima si uisum concoquat, foeminae semen materiam tantum praebet. Quotiens igitur semine superat maris ad se ducit, cum superatur in contrarium demutatur. Peracta uteri natura, ad eius uicia remediaque transcamus.

Spadens.

De uicij uulue alijs.

Cap. VIII.

EA uulue uicia sunt, ut a facilius minusque periculosis transcamus, sterilitas primum, & si iam mulier conceperit, abortiuium facit, uel si partum ad statutum tempus gerit, nam & difficulter quandoque parit, unde & defectiones oriuntur, interdum mola, aut aliquid simile in utero generatur, quod difficulter e uentre deijciatur, sicut & partus emortuus: alias secundae morantes uexant, & ad perniciem perducunt, aut a partu purgationes, aut nimis, aut haerentes mulierem supprimunt. Frequensissimum malum est cum menstrua subsidunt, aut intempestiue abundant. Albiam quoque profusum eas consumit, aut saltem odiosas reddit. Omnium periculosissima sunt uulue dolores & inflammationes, ulcera, carcinomata, uomice, atque epiphorae: conuersiones leniter sunt quas strangulationes uocant, & quotidiana tormenta. Vulua interdum contrahitur, uel concitata misere procidit, eadem uulneratur interdum, quae omnia ex mala fere membri habitudine contingunt.

Vulue distemperantiae notae.

Cap. IX.

Habitus corporis supra temperamenti calida, uteri mulieris calidior em efficit, qui si e diuerso calidior fuerit reliqua pariter membra calidiuscula reddit. Ex eo distemperamento menstrua supprimuntur, cominoranturque, quae cum erumpunt flauo colore uel uiridi aut nigricante lineolum inscunt, si umbra panniculus is exiccatus fuerit, qui etiam male olere solet. Haerentes menses mordaci natura acres humores generant in corpore, prurium & papulas, aut genitalium partium exulcerationes. Nam & si os accenditur, citato pulsu, flaua urina demittitur, his partibus plurimum oritur pilus, ad uenerem promptior habetur, actionibusque exteris uirilem naturam praeseferat, aut temerario. Si frigida uero locorum habitudine fuerit menses intempestiue quoque haerent, diuersa ab ea quae dicta est ratione, nam ex antedicta habitudine torrefaciente calore menstrua materia crassescit, propterea difficulter fluit, ex hac uenarum exilitate naturali subsident menses diluto rubore. Verum si ater fluxerit sanguis, sine odoris grauitate sentitur, ac sepe in sequentem mensem retardant, magisque si cibi crassae materiae affuerint, uenter, alia, & luminis partes frigide sentiuntur, decolorata facie. Huiusmodi praeterea purgationes tenues, ac liquidae humiditatem ostendunt, si abundantes fuerint, quibus naturalium partium ora semper madent saluari fluore. Eo uero saepe laxatis uulue coryledonibus facile partum eijciunt, & ad uenerem pigerrime cernuntur: multumque humores effunduntur, urina quoque alba est et crassae materiae, membra item candida sunt ac mollia. At si matris aridiuscula citra temperamentum fuerit, menstrua raro uel parcius fluunt, substantiae crassiora, atrii coloris. Foemina uero uenere abstinentissima est, extenuato corpore, genitalibus oris nunquam humentibus.

De

Quae comitantur haerentes menses.

Menses retenti propter frigus.

Pinguissimos mares præpinguesque mulieres ad conceptum minus idoneas esse tradunt, & quam ob causam id contingat, supra dictum est, cum integræ generandi partes sint. Etiamnum qui immodico pene, longis imoque procreati sunt, infecundiores esse traduntur teste Arist. cæteris quibus mediocris, propterea quod semen frigidum infecundum est, refrigeratur autem, quod longe admodum fertur. Ob eam rationem qui mulierem in balneo semine virili hausto cõcepisse arbitrantur, haud dubio cogrimus. Sterilitatis item & fecunditatis ut scribit idem autor, quasi nõ sit causa in secedendo ex toto nec ne, sed in moderatione immoderationeque eius quod ex muliere utroque secedat aut ob aliquam huiusmodi causam sterilis aut mas, aut foemina sit. Quædam mulieres & viri simul generant, dissociati non generant, & è diverso, si quidem semen idem & mas effici potest, & foemina: quædam steriles mutata dicitur ratione, aut a quarum usu fecundæ reddite sunt: quædam glacialibus aquis sterileseunt. Nonnulli sideribus ascribunt, alij seminis utro, sicut menti profluvio nimio, aut si importune subitæ sint. Iam foeminis nonnullis os uteri compressum est, atque compactum sicuti & naturalia quæ aliquibus sponte dirupta sunt, alijs dissecta, à medicis, nonnullæ interierunt, ut si sunt & pueri oblati ijs partibus. Questio igitur in uniuersum, quæ ob causam, inquit Arist. sterilis aut mas, aut foemina sit, sicut & in brutorum genere, ut equorum aut ovium, sed mulorum totum sterile est, imo pro offento habetur, si mula parit, quod hoc anno cum hæc scriberemus Iulio põssice secundo, in bello contra Ferrarienses & Gallorum regem Ludouicũ, mulam peperisse Ferrariæ dicunt. Causæ uero sterilitatis, inquit Arist. in ceteris animalibus plures sunt, nam & à primo ortu nature locis ad cõstita cõmodis oblectis steriles & viri & mulieres redduntur, ut illæ non pubescant, hi uero pubescant. Ex morbo interdum uiris humidum frigidumque emittitur semen, mulieribus uero purgationes utantur, tabifica superfluitatè plene, sunt & natura quædam mulieres utragines, & viri nonnulli mulieribus si niles, illis menstrua desunt, hæc semẽ exale frigidumque exsistit. Quod experimento cognoscitur, quod enim tenue & frigidum est in aqua cito diffunditur, & per summa innatat, quod fecundum est in imũ descendit. Mulierum uero probatio suffina dignoscitur ut odor per uteri partes ad fauces feratur, anhelituque dignoscitur, atque etiã illitu, ut colores oculis impositi saluam inficiat oris: si hæc non contingunt meatus obfusi esse creduntur: sedes enim oculorum maxime omni locorum capitis seminalis est, usui etiã immodico rei uenerex oculi aperte languent & caui fiunt. Ex eo autore Plinius fecunditatis, inquit, in foeminis prerogatiuam accepimus, iunctis medicamine oculis, saluam infici. Excretio autem seminalis à septo uenit, principium enim nature hinc est. Itaque fit ut motus à genitali ad pectus deueniant, hinc odores illi per spirationem sentiuntur. Cur autem mulorum naturam sterile uideamus, mixturam seminis diuersam causatus est Empedocles. Multa enim inquit Arist. ex ijs quæ non eadẽ specie progeniantur, scerifera prodeunt, cum igitur natura sit frigidum animal, semen quoque genitale eius frigidum esse necesse est. Cuius rei indicium, quod si equus superuenerit asinam, quam inserit asinus, nõ peruerter asini initium, sed si asinus superuenerit equam quam equus inserit, peruerter propter seminis sui frigiditatẽ, cum igitur inter se ipsa iunguntur, seruantur semper propter alterius calorem; calidius est enim quod ab equo seceratur, nam asini & materia & genitura frigida est, equi calidior est.

De causa sterilitatis ex alijs autoribus, Cap. XI.

Habitudinis dissociatio sterilitatis principalis causa est. Accedit præterea si matrix aut pars, aut nihil attrahit, aut si conuersa fuerit, uel caro super excrecens adiuncta fuerit, uel si oblonga aut optima ceruix, uel abdominis, uel omni pinguitudine nimium onusta fuerit. ulceris item uitio uel abscessus: aut hæmorrhoidum causa non concipiunt, nam & rischiadici non generant teste Aristotele: quibusdam sepius in mense purgationes fluunt, sicut aliquibus nunquam. Sed tales (inquit Plinius) quædam concreto genitali gigni quæ non generant, plurimum quoque refert, si dirigedi uis infirma est, retentive potentia, uel si cuiquã post aures uenæ præfectæ fuerint, uel si quocq; incisã membri

Penis immodicus
eius infertur.Offensum si muli
le pariat.
Causæ sterilitatis
sunt animalium.Fecundum ut
sit semen signa.Mula quare steri
lit.

Rischiadici

Mula herba.

membrum communicatione lesa non generant: qui camphoram quoque ebriunt, aut hyosciamo cicutæque testes illitos habent sterilesunt. Sed inter omnia membra cerebri infirmitas, secoris que aut renum, sterilitatem affert. Solet obesse & ebrietas & crapula, uterique præterea nimia frigiditas, aut humiditas fluctiones seminis faciunt, caliditas uero ac siccitas sicuti arena nimia genituram absorbit. Peculiariter sterilitatem affert mula herba à Theophrasto celebrata. Quædam sceminae mulæ ungulam incassum gestarunt, non uix statim concipiunt, sed foetum consumptum pro alimento corrumpunt spõte naturæ, uel sanguinis dimissione, aut uehementi cathartico. Addunt si semen utriusque nimium calidum aut frigidum fuerit, ampla naturæ dissipatione ad conceptum non facere. At si modica affuerit dissipatione conceptum facere non dubitat Gallic siccitas ac humiditas consortium faciit. Virile etiamnum semen si nimium uiciatum fuerit, mulieris temperamentum corrumpit. Nam utriusque sexus nimia dissipatione conceptum inibet, qui si forte disiunguntur copulata quadam naturæ germanitate prolem facile suscipiunt. Fœcunditatis primariam prerogatiuam possidet naturæ æqualitas & temperamentum. Senectus quoque modo non generat, quod à sexagesimo anno contingit. Tempestate tamen nostra quidam germanis nonagenarius prolem suscepit ex casta coniuge, quem uidimus. Eadem de Mafinilla accepimus. Glaciales a quæ gelidæ conceptum inibent, autore Aristotele, obest etiamnum si peracto opere, mulier protinus saliat, aut cursu agitur, sternutet, aut aliqua subita formidine corripianatur: uel si præ pudore quoque in uenere deprehensi, aut si in coitu graui fletu afficiatur mulier, non generat.

De sterilitatis & fecunditatis notis, Cap. XII.

Habitudinis primum notæ, de quibus nunc diximus, considerande sunt, siquæ membra principalia affecta sunt, semen præterea si calidius, aut frigidius quàm opus sit: cum profluit à muliere tactu deprehenditur: tum & ipsius spissitudo, atque aquosa tenuitas fluxionibus cognoscitur, odore item dignoscitur, ac uis nante caliditatem ostendit, sicuti & citrinitas, urina præterea si flaua est, aut lutea. Si item membra commutancantia inualida sint, si menses præterea nimium fluant, aut hæreant, aut uix fluant, sterilitatem demonstrant certam, ut Galenus tradit. Qui uario colore, qualitates suas indicant, si mulieris à purgatione natura humens fuerit, ac lubrica, non concipit, facile enim semen excidit. Ideo quibus alba profluvia sunt, raro concipiunt. Si uero multa conuersa fuerint obstetrix indito digito facile comprehendit: eadem & ipso coitu dolet. à uento uero intus tonat spiritus, atque diu rixatur, id uitium inflantis cibi confluere, unde facile conceptus abortit, quod mucidi quoque humoris accretione contingit, sterilitatis alio, ut tradunt, indicio deprehenditur. In olla hordei plena urina coñicitur, decimo die quod erumpit fœcunditatem ardui. Alij furfures imponunt et urinam infundunt, ubi uermes progeniti fuerint, sterilitatem indicant. Mulier pariter circumpositis uestimentis subdita, quæ suffumigatione si ad nares nidor deferatur, fœcunda creditur ab Hippocrate, apertis naturalibus uis. Nam & uirginum futura fœcunditas eodem modo speratur. Secilicet tandem naturalis deterior est, quàm quæ aliquo uiciata fuerit casu.

De iis quæ superfoetant, Cap. XIII.

Hvic contrarium uitium est, cum mulier superfoetat, nimia etenim fœcunditate contingit, sola namque animalium mulier & equa grauida coitum patiuntur. Homo sua natura præfecundum animal est. Aliquid in utero, tum spaci, tum excrementis superest, quamquam non tantum, ut uel alterum possit alere: mulier itaque ob eam causam coitum recipit. Fit etiam nonnullis grauidis purgatio, & interdum quæ ad finem usque perseverat: nam & lepus superfoetat, quippe quia nec magnum est animal, & plura generat, semine enim abundat, copia enim pili exuberat & sub pedibus & intra genas. Homines pariter pilosi libidinosiores sunt, & seminis copiosiores. Lepus igitur lepinumero foetus alios imperfectos gestat, alios perfectos iam ædit.

De sterilitatis curationibus, Cap. XIII.

Si calidior quàm par sit habitudo fuerit, aut materia intus ferueat, sanguinis dimissio, Sine, aut deiectione curanda est, exsecoraria autem uena uel ex talo demere propitium est: sed ante deiectionem materia quotidianis potionibus digerenda est: eo modo fieri solet, utriusque

Albam profluium causa sterilitatis.

* alia sterilitas.

utrinque feris, cichorii, callitrici, adianthi, fumariz ana M. s. rosarii, uisolarum, buglossi, symphæ anà M. quartam partem, unā ex aqua feruefacito, & percolato succo, adde sicchari quantum uis, & aroma id superinfuso, quod habet sandali cridni farinam, è boris, corallij & pares portiones, pro materie aduisione senz filiculas, grongum, epithymum, ac lupulum, per purgabis materiam illam rheumpontico siue rhecoma, & mēna; aut siliqua ægyptia; aut diarrhodo medicamento uel agarico, ex aduisione e dialenam ad diro, aut diacatholicon medicamen. Sequentibus diebus dabis rubre pulueris ʒ. i. Intra pēssum inditum genicali conferre uideo ex mandragora, myrrha, masculo duriz, & ex quo camphore, ac gummi arabico. At habituō simplex calidior, temperamento tūm indiget, & umbilico cerotaria frigidiuscula imposito. At frigida & humida causa; quæ cum plurimum sterilitatem affert, sananda est, fere & magis auxiliorum pars huic succurrit dispositioni, uerum in primis materia preparanda est, ac subinde repurganda. In communi quæ calefaciunt & exiccant prodesse creduntur: Potiones ex laudantur matricaria, artemisia, betonica, mellissophylli, pulegij, ac maioranz decocto, singulorum maturi puli imponuntur, adde radices inule, cyperi, eryngij, apij, foeniculi, asari & ana ʒ. i. seminis anisi, fœelis, dauci, amomi, glycyrrhizæ, rubre ana ʒ. i. passule unciam, feruefiant & cum siccharo ac melle syrupum conficito, adde aceti scyllitici modicum, ac aromatis huiusmodi exiguum, garyophyllorum, mächir, nucis muscatæ paulū. Huius syrupi dabis ʒ. binas, cum huiusmodi decocto, cinnamomi ʒ. i. ex aqua feruefacito pondere lb. j. donec dux super sit ʒ. uncias dedisse satis est matutino tempore quo ad materia digeratur. Tum catharticum probatur, quod imperiale dicitur, aut Indicum, uel pilule quas si fœdo odore fœtidas uocant. A utrīs deiectione, huiusmodi pastilli laudantur, xyloaloes, carpopallam, fœelis, asari, mastichis, nucis muscatæ, seminis anisi, foeniculij ana ʒ. i. nardi, calami aromatici, schenocanthi ana ʒ. s. balani, chebuli, bellitrici ana ʒ. s. reliquorum autem ʒ. 4. aloës optimi omnium ponderē, ex foeniculi succo ea conficito, dorminiris ʒ. i. datur mulieribus.

Potiones materia digeruntur.

Frigidiorē naturā remedia

Catharticū imperiæ.

Si mulierum loci obstruuntur ex Aegina, Cap. XV.

Cap. XV.

Exulcerationibus mulierum loci precluduntur, aut phlegmone in duriciem mutatum, tum infestationes auxiliantur, ex emollientibus, hydroleum & fenogreci decoctum. Cataplasmata item, pessici emolliētes, si uerus uisus est aromata nidore profunt, aperit quoque uulue orificium celypum, nitrum, resina, terebinthina, pessus enim ex ijs sunt, si succitas mali causa fuerit.

Mulierum loci quibus causæ precluduntur.

Quæ conceptum adiuvant ex eodem autore, Cap. XVI.

Cap. XVI.

Utrum uirīs tum mulieribus communia auxilia habentur, si corpora in quodam temperamento dicta seruentur, hoc est cibo, exercitationibus, balneis, similibus & reb. præcipuum enim est corpus ad saginā non reducere, præpinguia namque ad conceptum apta haberi, genitalibus locis obstruiss, & prolifico semine non exuberant. Te nuior quoque habituō damnatur: Vtriusq; uisum iuuant excalefacientia, et quæ nō magno pēte inflant. Vniū igitur medium esse debet, inter olēra eruca & orminion, erysimō & his similia medentur. Vitanda sunt rura & calamintia: At si mali improbitq; humores exuperant, quibus conceptus prohibetur, per purgandi sunt. Temperatusq; uictus offerendus, sed in foeminitis, uulue, & mensium ratio habenda est, sed proxime repurgatis mensibus, tum cibi tum potus tēperamento opus est, & quæ euocant redolentia ele ra ualent, ut scandix, erysimon, marathrum, apium, symyriōn. Sed de uulue distemperamento prius agendum est. Frigidiores igitur foeminarum locos ostendunt, hærentes menstruz purgationes: uictus quoque ex frigidis crassissq; cibis indicium facit, & si circa pectinem, lumbos & crura, torpor quidam sentiat. Quæ uero frigidissime sunt, uenere rem negligunt. His igitur excalefacientia profunt, calidiorisq; succi cibi, ad calore corporis excitandum, caltorem ob id potum ualet, & semina odorata, cymitum, anisum, pulegium, iuniperitq; bacce, obsonijs omnibus pipē additur. Excalefacientia quoque insidenobus profunt sicuti saluie decoctum, artemisia, ruta, ciperitq; cum odoratis pariter seminibus. Pubi item id decoctum uuluer impositur, probatur & polyarchi episthema, frictions circa genitales partes & coxendices laudantur, deinde myrrha, ruta, gal-

Capitis temperata dicta seruandam.

Frigidiores fauini loci.

*Fœminorū lo-
corū calidiorū
signa & cœlia*

*Aridiores mu-
lierum loci.*

*Phlegmaticorū
humorum reu-
dia.*

*Placētis fœmi-
narum locū re-
media.*

*Aperitiua locorū
contractorū.*

banum, castoreum, mulso calefactum uel thalassomelite. Probatum & pessus, qui Gon-
ci adscribitur. Calidiores fœminarum locos indicant corporis habitudo calidior, & mē-
suum paucitas, qui cum dolore erumpunt, sepeq; naturalia earū exulcerantur. His pro-
sunt humectantia, refrigerantiaq; qualia inter olera lactuca, malua, blitum, cucurbita,
ac cucumeres, pepon item, ac atriplex, portulaca, & his similia. Pubi, uentri, lumbisq;
refrigerantia imponuntur, succiq; illinuntur. At nimia humectanti potentia conceptus
inhibetur: quoniam in tenere plurimum ex partes humefiunt, humore quidem tenui
exuberant, sicuti & menstruarū purgationes copiose fluunt. Prodest in omnibus siccior
dieta, exercitationes, cibaria mediocriter exiccantia, frictiones in superioribus quidem
membris, ac uomitus: iuuant quoq; id uitium austerā & styptica auxilia. Quale est len-
tisci decoctum, myrti, rosæ, ac thussis, balaustiorum, ruborum cauliculorum, gallæq; im-
maturarū portiones ac fomenta. Aridam locorum in mulieribus naturam contrarijs cura-
mus auxilijs. Balneis, unguentis cibisq; humectantibus olemibustq; uinum inter nouū
uetusq; prodest. Ex crassis quoq; humoribus sterilitas oritur, tum ea quæ leuiter mor-
dent menses mouent, sed cuiuscunq; humorū suū medicamenti genus est, sed præcipua
est ex aloë picra, si ex lactis sero bibatur, nam & uictus ratio respondere debet. Phlegma-
ticos humores superabundantes, exercitationibus, sudationibus uomitibusq; dissolu-
mus, atq; comminuimus: sic infusiones iuuant ac pharmaca. Nam epithymum, eupho-
bium, piper, dauci semen, et petroselinū, singula bene trita pondere duum drachmarum,
portionibus dantur. Sed modum in ea propter euphorbium pro corporis uiribus nō de-
finit. Nam humorem alui turbat & uterum calefacit, sic & menstrua trahit. At si mulier
menstruas quidem purgationes recte expediuerit, temperare id medicamē necesse est.
At quando quidem concipiendi facultas incluso spiritu prohibetur tum ueter inflatur.
Abstinentia in primis subuenit, cyminum & anedum datur, ac apij semen, rutæ & ani-
si, ex ijs quedam in cibis, quedam in potionibus, alia ipsis membris genitalibus impo-
nuntur. At locos contractos aperiunt bene olenia excalefacientiaq; addita malua, lini
semine, scœnogricæ & oleo, interdum melle adiecto: ijs uehementiora sunt artemisia,
conyza, calamintha, pulegium, anthemisq; siue chamomila, quibus addita terebinthi-
na, nitrum, claterion, casia, & liquida pœx. At quibus supra modum genitales loci orati
patent calidæ uaporationes medicamentatq; exiccantia, stypticaq; medentur, cymini, len-
tisci, rubiq; radices, ac myrtus, quæq; in humidiorē uulua conueniunt. Cuius cōuersio-
nes deniq; corrigūt uaporationes, calidæ, ac malagmata si imponitur, Hæc Aegineta.

Compositiones ad sterilitatem, Cap. XVII

Pessus ad sterilitatem, quo medicatis locis utimur, nam ante coitum conceptū pro-
mittit, styracis solidæ, balani muscati, ac cupressi, lentisci lachrymæ, thuris maris, om-
nium 3. succini odorati 3. s. opobalsami 3. ex mero trita componitur. Alter pessus ha-
bet, leporini coaguli, ac eiusdem fimi, pares portiones ex melle coguntur in collyria. Vul-
gares & triuiales fœminæ quæ prolem optant, allium ex rosaceo decoctum lana inuo-
lutum naturalibus induunt. Vnguinis genus est ad conceptum utile. habet, nardi, croci,
mastichis, styracis, omnium 3. 3. malobadri unam, olei nardini, rosacci quantum satis sit,
ab umbilico sua dersus ad naturalia inungunt. Ad uulvæ fluctiones feminisq; incon-
nensam, cerebrum leporis assum, si assumitur, facit. Locorum ariditatem emendat natu-
ralibus partibus inditum, aut per aluum infusum, sed aluum prius clystere colluenda est
gallinaceum adipem, anatis, ceruinum seuum in pessum modum immittunt. lac caprinū
potum iuuat, gallinaceum ius partesq; pertinentes aqua repente perfundunt.

Mercurialis.

Quibus ad conceptum medentur antiqui, Cap. XVIII

Conceptus adiuvat pastinacæ erraticæ folia uel semen. Porroq; capitato scœcundi-
tas augeri traditur. Cyminum odore iuuat, semen caucalis potum. Mares aut fœ-
minas concipi tradunt mercuriali uirulq; sexus succo, quam alteram arsenogonon, &
thelygonon uocant, quidam aliam esse uolunt, de quibus mox dicemus. Folia decocta
ex oleo & sale uel cruda ex aceto, quidam decoquant eam in nouo fictili, cum heliotro-
pio, & duabus, aut tribus spicijs donec decoquatur: hoc contingere si a coitu protinus
bibatur in passo, edantur tæ folia, mares gigni masculo, fœminas altero sexu, sed alij ali-

am esse à mercuriali herbam syluestrem omnino, quam nobis in Cræta ostenderit, sed illi similem. De arsegonio et thelygono Plin. ex Theophrasto, herbe sunt habentes uas floribus oleæ similes pallidiores tamen, semen album papaueris modo: thelygoni potu foeminam concipi narrat: arsegonon ab ea femine oleæ nec alia diffat, huius potu mares generari perhibentur, alij utranq; ocimo similem tradunt: arsegoni semen geminum esse testibus simile: an sit eadem quam mercurialem uocant, an alia pariter in re herbaria sit iudicium. Ambæ tamen inter se haud dissimiles sunt, quarum folia ocimi specie ui funtur, mari è caule cubitali ramofo in cacumine geniculis densis alarum cauis multis, femine in geniculis dependente: foemine semen copiosum. Mari iuxta genicula sine pediculo hæret, foemine solum femine & candido, folia maribus nigriora, foeminis candidiora, radix superuacua prætenuis, nascuntur in campestribus cultis. Theophrastus fructus thelygoni modo musci oleaginei sicut oliua cum primum è musco emergit; uerò pallidior, & arsegoni geminis modo testiculis hominis, non nouere ne semen sterili cum fiat fructum hederæ candidæ, contra ut prolificum fiat fructu cratæ ex aqua nascitur, id linè modo ruffum, & fructum tanquam milium fert. Eas ad hunc modum, inquit Plin. adhuc medicorum nemo nouit, ille eas uultu cum melle uel rosaceo uel liliuo uel irino admouit. Itèq; ad ciendos menses secundas, hoc idem præstare potu totuq; dixit. Marem præterea concipi putant, si uulua leporis in cibo sumatur, & testiculis et coagulo epoto promittunt. Restibilem fecunditatem asserre leporis utero, si quæ parere desierint, sed & pro conceptu leporis sanem. Adiuuari putant conceptus uaccini lactis potu. Sterilitatem ob partus uexationem factam emendar sel tauninum, adeps serpentini, & erugo, melle addito medicatis locis ante coitum. Mares parituras promittunt, si carnem uituli cum aristolochia inassatam edant circa conceptum. Cuius rei causa datur uermiculi qui in gramine inueniuntur quini aut septeni potu, cochleæ in cibo sumptæ uel impostæ cum croco. Nostri eum pessum imponunt septimo die à purgatione menstrua, atque colluto naturalium ore. Componuntur gentiana, crocum, thyri folia, aloë trita ex oleo fœmino coacta, imponuntur post quatuor horas conceptum promittunt certissimum. Aliæ pœonix semen cum saccharo immittunt, eboris scobis quoquo modo data drachmæ 2. dantur tribus diebus continuis. Arist. ceruam cum peperit tradit membranam primam è secundis deuorare, mox scilicet herbam petere, quam cum ædi derit, redit ad prolem. Galeni remedium idem, castorei, piperis, grana. 12. cum pulegio ex uino bibantur. Idem autor leporis uterum aridum tritum utriq; dari iubet. Si conceperit mulier, calidam habet ceruicem, dorsiq; spinam frigidam. Fecunditatem repeti docet mali punici folijs aridis tunsis cum melle collyrium facito & genitalibus indito trium digitorum longitudine, à purgatione id fieri debet tribus diebus continuis, uulua passam cum nucleis rufam glandis modo indito ante coitum. Dedere aliqui certinum penem concisum in potu. Alij infantis umbilicum arefactum nouo experimento. Plin. myconium contra sterilitatem subdi tradit, qui & abrotonum efficacissimam esse herbam contra omnia ueneficia quibus coitus inhibeat.

De conceptu, ex Aristotele.

Cap. XIX.

Sine uili femine, sineq; foemineo albo excremento concipi impossibile est. Si locus dignetur turget, & uulua ad naturalia ora descendit & cum profusione foemine agatur, quoniam os uteri se aperit cum profunditur, in qua quidem profusione uoluptas & mari & foemine contingere solet, semen etiam maris melius ita dirigitur, & iuuatur. Sed alia est profusio quæ intus sit in utero, alia quæ foras emittitur. Ab utero enim trahitur semen suo calore, & menstruum decessio & confluxum fomitem in capite caloris parat. Itaq; ut uasa non illata calido diluto humore aquam in sese trahunt, ore in uerso attrahitur, gentura maris calorem uitalem continet: qui partes similes ducit eodem, & unit atq; constituit. In conceptu partes omnes corporis potentia insunt, principium maxime promptum habetur, quamobrem primum cor actu constituitur, conceptus enim quasi filius est à patre mancipatus seorsumq; collocatus, itaq; principium haberi oportet, à quo etiam post ordo membrorum describatur, & quæcunq; ad absolue dum animal pertinent, disponantur. Quapropter cor primum distinctum in omnibus

Conceptionis signa.

Abrotoni uis aduersus ueneficia coitum inhibentia.

Que paritæ fuerit prima coitus signum.

inspicitur animalibus, quæ sanguinem habent: mox foetus constituitur cum alimentum aliunde desiderat, quod enim iam animal est, augetur: alimentum autem ultimum animalis sanguis est, unde & uenarum principium à corde est, nam & illas uenas duas natura describit capillamentares, ex quibus umbilicus constat, ueluti putamen circumcinctum quoniam uenarum imbecillitas operimentum ueluti uaginam desideret: uenæ autem quasi radices ad uterum pertinent, per quas alimentum haurit foetus. Incrementum igitur foetui per umbilicum ingreditur, eodem quo plantis modo per radices, acq̃ etiam animalibus ipsis ubi absoluta iam sunt ex eo quod continetur alimento, idem accedat. Peracto igitur & descripto uniuerso corpore liniamus q̃ primum datis, ossib. neruis, medulla q̃ iam ortis, quæ frigido consistunt, & calore concoquantur, per uenas igitur antedictas è corde procedentes, earum q̃ poros minutissimos quosq̃ alimentum resudans, rorescens q̃, quemadmodum aqua per crudiusculum uas * facile exudat, in carnem conuertitur frigore consistens. Ex quo fit ut caro ab igne resoluaetur, sed quæ terrena admodum oriatur parum humoris calorisq̃ adepta, hæc dum refrigerat humore cum calore euanescente, duram terrestremq̃ formam capiunt, ut ungues & cornua in brutis, quæ igne molliuntur, nerui & ossa calore interiore conficiuntur sicet sentiente humore, quamobrem ossa resolui ab igne non possunt, quomodo testa indissolubilis est, quasi enim in fornace excocta à calore generationis ita constat. Hic autem calor nec ex quolibet carnem, aut os facit, neq̃ quolibet modo, aut tempore, sed ex materia apta, & ut apte & cū apte effici potest, sicut nec faber arcam, nisi ex ligno facere potest, neque arca ex lignis effici potest sine suo artifice. Inest hic calor in semine tantam talemq̃ habens motionem et actionem, quanta modice ad quamuis corporis partem accommodetur. Quod si uel deficit, aut excedit, rem quæ fit, aut deterio rem efficit, aut lesam, & mancā, & natura motum caloris accommodat, utitur frigore, quod priuatio caloris est, & calore natura uim habentibus necessario, ut alterum hoc, alterum illud faciat. Sed in ijs quæ alicuius gratia constituuntur, accidit ut alterum calefaciat, alterum frige faciat, atque ita pars quæq̃ qualitate certa afficitur, ut caro mollis uel aliqua alicuius gratia facta est, sicut neruus siccus, & ductilis, os siccum & fragile. Curis carnescescente (inquit Aristot.) efficitur, quoquomodo in potētis crustula lentore quodam ambiente. Primum itaque superior pars per generationem distinguitur, inferior tempore procedente recipit incrementum. Nobilissimæ partes ex sincerissimo primoq̃ alimento gignuntur, reliquæ necessariæ, ac illarum gratia insinuendæ ex dexteriore & reliquis excrementis. Vt igitur incrementum iam addito, mens aduena hæc facit sicut pater familiās in dispensando quotidiano cibo facit, liberis primum optimum, deteriore leuissimum, socijs animalibus tribuens: sic in ortu suo natura ex sincerissima materia membra principalia conficit, ex recrementis ossa, neruos, ungues, pilos demum constituit, ossa ex seminali excremento in prima partium constitutione gignuntur. Cumq̃ animal augetur, hæc incrementum ex alimento capiunt naturali, quo partes principales augentur, nerui etiam eodem modo constituuntur, quo ossa, sed ungues ex aduentitio & auctiuo.

Partiū alimēti
tū prodigiat

De signis conceptus, Cap. XX.

SI mulier cōceperit certa ex urina auguria non sunt, coniectura tamē ex multis quæ credenda est. Si primum igitur in uenere utriusq̃ semen unā profuerit, si caque subinde fuerint genitalia, quod post uehementem mulieris exercitationem conuigerit, unde saltationes choreæque nouis nuptis insinuat sunt. Ex quibus hilaris quidam & uoluptuosus labor cum tibiarum sono, uel canu ad conceptum conciliantur. Nec id à lasciuia uenere (ut nunc fit) excogitatum est: hinc colloquia habentur, & libidinosi aspectus, motusq̃ uenerē, certis saltandi legibus instituntur, ut adulterum facile ad uiciora inuiter commoda saltatio. Nam Maronis præcepto equas in area defatigari antequam ineanur, utilissimum habetur. Ita ad apertis genitalibus meatibus, absumptis superfluis humoribus, uterus facile hiet, & sese comprimatur, unde quedam prociuis corporis sequitur horripilatio, & si quis sermo fuerit balbutis hebetudo uerba, fouer enim summo desiderio conceptum semen, atque id undique comprehendit, nec amplius remittit

Exercitationes
ad conceptionē
facite.

minitperacto mense menstrua sistuntur uel modice fluunt, quod ceruice iuxta genita-
 lium ora, non à locis uteri contingit, Galeno autore, alioqui abortiendi incumbit suspi-
 cio. Si menstrua à coitu (inquit Hippocrates) non prodeunt, nechorror, aut febris sur-
 perueniat, & fastidia accedant grauidam esse arbitrandum est. Addunt alij, si quod dolor
 quidam leuis sub umbilico hæret, si quod languent interdum membra, si in coxendice quò
 que affuerit grauitas, & mammae turgidiusculæ fiant, earumque papillæ colorantur, si nau-
 sez infestant, si præter consuetudinem insueta appetunt, & acris eructant, tum caui oculi
 si uel felleo colore suffusi cernuntur, uertiginosi, caliginosi, toruitque sunt, decolorantur
 membra, et maculae in facie similiaque uirga innascuntur, tument interdum oculorum ge-
 næ & cor supra modum palpitat, post primum mensem, aut tertium, nauzeæ fluctuant
 quotidianis, hinc ciborum uaria genera oriuntur, acetosa cum plurimum acerbæ, et aci-
 ra, quædam fictilia uasa appetunt incocta, carbones, salem, ex cæcis humoribus inira tu-
 nicas indulsis, quod secundo & tertio euenit mense, id *κίσα* uel *κίσα* à Græcis dicitur,
 in eamalacia grauide tanquam picæ uix oblata gustare queunt, mollicies et liquor qui-
 dam est prægnantium. In quarto mense desinit id uitium, nam uomitu, inquit Galenus,
 exhauriunt magnam humoris partem, & aliam abstinentia uincunt, & foetus reliquias
 in se contrahit. Id uitium & mares, ut idem Galenus scribit, infestat, ne dum prægnan-
 tes picant. Nonnulli cum mordax humor in ore consisteret stomachi. Prægnantes præ-
 terea uenerem negligunt, uel minus amant, nam reliqua animalia, præter equam, coitu
 non patiuntur, sola mulier rabie interdum tentatur. Maximi quoque languiores sunt
 cum primum in utero conceptui capillus germinat: Quædam irascuntur, ac subinde le-
 tantur sine certa causa: inguina coxendiceque dolent, ac genua quoque somno interdum
 graui uel in diè premuntur: ceruix calida est, ac dorsi spina frigida, sub partu stilliditio u-
 rinæ tentatur, pulsus citatus acrius pulsat. Urina præterea alba est in supræma partè, quæ
 leui concussu bullulas quasdam uel minitros ueluti fuisse dissundit. Cæterum citreo co-
 lore & diluto cernitur, ac in medio ueluti alba nubes penderet, & à summò interdum al-
 ba in orsum quancunque uergit colorem, iriditque flori similem. Urina quandoque turbulenta
 emittitur quæ subinde clarior lugoso sedimine apparet, ante partum uero atra cæciosaque
 redditur. Sicut & alia signa ab Hippocrate descripta, ut si mulsum dorminuris in potu da-
 tur, refectionibus circa uentrem ortis, concepisse indicio est. Alij mulla deprehendunt cru-
 da pota. Si non assueuerit, binas uncias dant. Alij ex aqua pluuiæ æquo ponderè, suffusi
 quoque infedentibus circumstantis uestimentis si odor ad nares uel ad os non peruenierit.
 Vel si alium partibus inditum indicium facere arbitrantur, incerto sepe experimènto.
 Simuliter marem conceperit hilari similis uidetur, ac nitidiori uultu. Eiusdem autoris te-
 stimonio, si foemella concepta fuerit, tristis & decolor cernitur, languidis cruribus, nec
 id tamen perpetuum est. Addunt alij cibi maiora subesse fastidia, nam & in sinistra ute-
 ri parte moriones & grauitates sentiuntur: Increcente masculino foetu dextra uentris
 pars tumidior rotundatur, sic dextra pariter mamma turgescit, nam & eius papilla un-
 dique nigrescit. In foemineo conceptu, lacte manat sinistra, dextero tamè quod in ma-
 sculino foetu crassius ac cædidius est. Sunt & in oculis indicia quædam, nam dexter ut
 hementius nutat, ac splendet, limas in utero concipitur, & à pede dextro gressum inci-
 pit. In foemineo foetu pedes instantur, uel interdum exulcerantur. Tradunt nonnulli se
 nationis succo epoto grauidam deprehendi, si uomitionibus non reddatur: eam eryge-
 ron uocari dicimus, in hortis sponte nascitur, eruct folio quoniam uere canescit, id no-
 men habet. Hoc unum addemus, quod obstetrices obseruare, quot primo partu no-
 di in umbilico uisuntur, eos filij consequentur. Bene præterea in utero ualere concepti
 ostendunt, si bene turgentes mammae ac duriusculæ fuerint, Hippocratis sententia. In-
 firmus uero conceptus de male sanis membris, ex quibus uiriatu semen est, oritur. Nec
 perpetuum est bonam infantium ualitudinem, ex robustis & iuuenibus, contra ex seni-
 bus ualitudinarius foetus concipi. Lac spontè ex ubere fluens a quosum præsertim, soc-
 tum infirmum pronunciat, uel si purgationes affuerint, cum grauidis, inquit Plinius,
 fluxerint, in ualidi, aut non uitalis partus æduntur, aut saniosi. Præpingues (ut dictum
 est) aut non concipiunt, aut infirmos ædunt partus. Si uterū generat hypofaræ orta fue-

Picant & ma-
ret.

Urina.

Senario.

Bene ualentia
sunt si gna.

Gemini. rit, ita quod aures, nares, ac labia rubicunda uideantur, ea aut emortuum partum ejcet, aut morietur. Si in utero gemini fuerint, utriusq; sexus, cum plurimum foemella periclitatur, uiuente mare, ex Aristotele, non enim in tempore æquali in utero formantur, eisdem propterea sexus incolumes fiunt. Vidimus uno partu tres foemellas mulierem peperisse ad Trinitacum oppidum in Veronenſi agro, quæ feliciter uixere. Si mulier ante mensium purgationem conceperit, uirosa alimonia aletur in utero foetus, quidā leprosi fiunt, si in ipsa concipiuntur uirulenta purgatione. Quæ uero superfoetant mulieres post longa intervalia, commoriuntur, secundus præsertim conceptus. Refert Aristoteles mulierem gemellos incolumes peperisse, & tertium in quinto mense enixam mortuum, Ultra nonum mensem, hoc est decimo aut undecimo mense geniti, infirmi sunt. Si puella ante primam purgationem conceperit, nitidum ædificata est partum.

De gravidarum obseruatione,

Cap. XXI.

Abortus causa.

IN delicijs uersari grauida in omni dietæ genere debet, graueolentiam, sonitus horribiles euitare, et res immundas à conspectu arcere, opus est. Abortiuium faceret ad id nidore extinctæ candæ aut lucernæ, tanta est naturalium nostrorum imbecillitas. Plurimum obest formido, ac subitus metus, intemperata q̃q; iracundia. Nam & grauidæ sellulari esse non debet, nisi facilius abortiri solita sit mulier, alioqui ocio marcescere obest, ambulare conuenit, atq; in muliebri opere interesse necesse est. Incōmodæ saltationes damnantur. Plerq; in scapulis uel dorso percussæ abortum fecere, sicuti scalarum lapsu. Balnea solaria, ac inunctiones euitent, quæ tamen ante partum iuuare traduntur, & in sole caput inungere damnauerit, quando destillationes mouere soleant, & sterturamenta, ac asperas uulſes, uestimentis membra, uterum præsertim muniri debent. Odoris utantur cibarijs & obsonijs, quibus fortuna non inuidit, delicatioribus, facili cōcoctionis, quæ stomachi fastidia leuent, in qua re summa mundicia querenda est, saluaginem euitent, qua partus uitiatis gignitur unguiculis inflanda & acutè mordenda damnantur, præter quàm si ea summo desiderio appetant, tum exiguo gustatu appetentiæ satisfaciunt, reliquum à mensa arceant, qui custodiunt. Vinum uetulum meraciusculū esse debet, diluto colore uel flauo, subaustero sapore. Inter fructus passulæ commendatur, in esca pira, mala cydonia, persica, punicaq; nō nimium austera, uina pensilis, palmulæ, ac ijs similia. Si picare inceperit mulier, & carbones, salem, ac fictilia appetere inceperit, tum cicer tostum subcinere, fabam pisum, uel tritum damus, ea sæpius in die assumere debet, sed paulatim. Aluo astrictæ caryca subuenit, fici aridæ, præpingues, pruna uel recentia uel arida & ijs similia, damascena præsertim, & quæ nigra rotunda quæ manum implet dulciora myrobalani dicta, sed falso pruna quoq; memphytica tamarindici ab offeinis dicuntur, quibus si ris miro modo exinguitur succo corum potio. A uentre cauere debent prius tribus mensibus, cæteris minus obest, postremis præsertim, nam partū sollicitat. In omni uictus genere aperiētia, diuretica, quib. menstrua ciuntur, obesse solent. At cum prægnantes purgari opus fuerit, per intervalia sensum fieri necesse est et medijs, ut dictū est mensib. Defectis stomacho rhodofaccharū subuenit, mastiche ac xyloaloes farina. Eo modo emplastra stomacho imponuntur aromatica, leuiter calefacientia. Inter misturas ea mire iuuat, habet, cinnamomi binas ꝑ. coriandri preparati ꝑ. s. ocimi garyophyllari dimidiam. Tragema ex saccharo ac rosacea conficito, addit alijs margaritarum, aut coralliꝝ pollinem uel cardamomi paulum uel maioranæ. Vires enim corporis, & stomachi tædia reficit. Alij sandalorum scobem addunt.

Virū grauidæ idem.

Prima.

Si stomacho laboret grauida, uel alia uiciis patientur, Cap. XXII.

SI stomachus male habet pinguis & dulcia cuncta arceantur à mensa, parcius aqua bibant, ut Paulus docet, sed uinum austerrum, odoratum bibant. Inter obsonia auculæ, turdi, perdices, phasiani, iurtures, columbae syluestres, palumbes iuniores, & similia dantur. Inter remedia cum uino datur polygonon, anethum q̃q; os stomachi uiuatur impolitis folijs uitis cōuulsis, aut pampino cum uino & aceto, hyme labruscæ flores cum fescicino oleo stomacho illiti iuuant. Si frigida causa fuerit, adde castorei exiguum, alijs aristolochiæ ex uino decoctum dedere, cydonia quoq; mala imponuntur: aut palmulæ immaturæ, tunc cum calamo aromatico & nardo. Si cissa uisum mulierem affligat,

afligat, ut enormiter appetat, rhodofaccharum in poru suar aqua dilutum. Persica uel faccharo condita prosunt, sicut & polypodij decoctum, tum & aciduli saporis condita damus. Medetur interdu & sinapis condimentum, stomacho calanum aromaticum, mellisophyllum, citreos cortices, rosam, cum lentiscino oleo imponimus. In eo tamen extrario appetitu ne in perniciem labatur mulier, leui gustatu, quæ appetit danda sunt, sed modus ieruandus: propterea cauendum est, ne ea cibaria iniueta uel quæq; difficilia inuentu nominentur. Stomachi uero inflationes & dolores cymino in aceto macerato discutiuntur, torrefieri enim subinde debet, & thus maculatum, & origanum cum castorei exiguo, & anethini oleo imponi debent. Si uitio stomachi cor supra modum palpitat, tum aqua calefacta paulatim absorbenda est, ac statim leuiter ambulandum: Si uero intempestiue menstrua fluunt grauidis si hi prodinus non debent, nisi uires deficiant: ea si modice fluunt, mucorẽ concepti interdum promittunt, ea maxime ratione, ut si a locis uteri non fluant, alioqui si hi debent leuiter astringentibus, qualia acacia, hypocythitis lentisq; dempto cortice, in quorum decoctu etiam desiderare iuuat, in quo & balauftia ini posita & feruifecta prosunt, & aride sici ex aceto decoctæ sub uentre imponuntur. At si pedes inflantur, ac supra modum tument, stomachi & iecoris ratio perscrutanda est, tum cibaria leuia offerri debent iucundi saporis: id uitium primo trimestri euenire tempore solet. Imponuntur brasice folia carbonibus macerata, aut hymbrice excalefacta. Alij eisdem succo utuntur, cum ciceris, fabarum enuig;ue farina. Aliqui uino & aceto cum cimolia creta quam posteriores quidam esse putant, quæ sub mola acuentium ferrantur, ra alueo sub si set, eam aceto temperares, ita illinenres pedum tumores. Sed cimolæ duo genera sunt ex Plin. & Dioscoridis autoritate ad medicos pertinentia, candidum & ad purpurissimum inclinans, utriusque ad discutiendos tumores, & si tendas fluctiones, aceto assumpto. Si uero aphronitrum, & cyprinum admisceatur & acetum pedum tumores sanat, ita ut in sole curatio hæc fiat, & post sex horas aqua fassa abluatur, inueniuntur sarda, & umbrica, et quam uocant saxum. Quidam saponem gallico ad tumores utuntur: alij sambuci folijs in tegula tostis candefacta, post hæc aqua marina lauant pedes. uel ubi abrotonum, & absinthium, ac chamomila incocta sint. Si uero grauidis secur in duxerit, ac intumuerit, difficulter sanatur, saepe mortiferum est. At si quæ præterea medicamina danda sunt leuiora, inquit Galenus, offerenda sunt, nam uehementioribus facile leduntur.

Stomachi inflationes quibus discutiuntur.

De pariu & difficultate pariendi.

Cap. XXXIII.

A Conceptu uulua (ut iam dictum est) statim se contrahit ad septimum usque mensem, octauo uero dehiscit, & partus si uiuit, descendit mense eodem. Sed si mortuus est, neque descendit, neque dehiscit utriculus, idq; ue indicium est, foetum uitalem non esse. Statutum tamen pariedi tempus in homine nullum est. Alius septimo mense, alius octauo, & si quã rarissime nono, decimo & ad undecimum usque summus pariendi finis est, ante septimum mensem haud unq; uariant enim pluribus modis pariendi tempora, hominis enim prima figuratio uaria est, alij enim triginta diebus absoluantur, sed raro uiuunt, quidam triginta quinque, nonnulli quadraginta, sed quã rarissime. Quadragesimo uero quinto fere omnes in uero figurantur & animantur, eius temporis duplicato spacio primus motus est, rursus triplicato hoc est mense octauo eicitur partus: si in nonagesimo die motus fuerit, qui in nono mense editur tempestiue. Sexti & octauo mensis spacia lerales abortus faciunt. Verum iam & in Italia octauo mense partus fuisse uitales conpertum est. Quomodo septimo mense gignitur, habitudinis robur indicat, quem Aristoteles eum plurimum infirmum esse existimat, atque non nisi pridie postero uel plenilunij die, aut interlunio cõpertum esse nasci. In Aegypto sæpius octauo: un decimo mense quosdam natos fuisse ferunt. In Cypro insula tempestate nostra foemina geminos peperisse accepimus, alterum octauo mense, alterum decimo nono macie cõfectum, utrinque dentatu, qui capitis partem quã sinciput uocamus consumperat: is statim editus omnium admiratione per umbilicum irreplisse dicitur: tanquam monstrosicium animal uiuum sepeliri iusserunt. Accepimus & aliam quatuordecim mensib. partum uulisse, quibus animandi mouendiq; spacia imbecillitas quendam distulerat.

Partus mortuus in uero signis.

Monstruosi partus exemplum.

In utero partus in semet conglobatus inter duo genua natus sitis, manus ad costas porrectas extrinsecusq; habet uteriusq; renes & matris lumbos faciem uergit. Hic natus nisi totus ex utero lapsus uocē emittit postea auditur: manusq; statim ori adnoscitur, sc. cerniturq; aliis protinus, aliis breui, sed omnes infra diem: quanquam Plinius, rursus in foeminis dicat, quas infantium aluo exditas in utero ipso sordes contra sterilitatem subdicerent, meconium uocant colore cruentum, atque admodum nigrū, & picum est, lacteum mox, & album deinde redditur. Grauidas si tormina uexant, oculissime pariunt, ac saepius moriuntur. Quæ lumbos dolent, uix pariunt, quæ inuicem uentrem, expeditius. Si mas nasciturus est sanguis dilutior est, ac pallidus, si foemina cruentus: nonnullis tamē euenit, ut nihil horum fiat. Pariendi tempus indicat ingestibile fœtus onus, sub umbilico enim ac in lumbis inguinibusq; uel cruciatus continuus sentitur, uentris itrem caliditas, sed genitalis natura tumet: humoris profluuium, urinx incontinentia, hæc omnia appropinquantis partus indicia sunt. Nascente, dei iussu, fœtus eo illud sacrum à quo uescantierus suscipit, rectum enim & latū os est, uultusq; uel annexum, & hinc nerui ad uera feruntur, ex quibus uel quatuor constat uertebri imā spinā collocatum, Galeno auctore, maximum enim est, inquit, imæ spinæ ueluti fundamentum sub tanta uertebra in mole constitutum, sub eo enim nulla alia pars subiaceret, id autem sub ipso partu diuino naturæ munere quā maxime hiat. Id in brutis animalibus parientibus uidimus, tamen enim ab ossē pubis aduerso recedit (multiplici ob id compage constat) ut fœtus nascens amplior pateat exitus, peracto opere in naturam suam redit, euenitq; uelut nobis comperitum est) ut altero geminorum exdito, & altero harente uel secundis in utero morantibus sese intempestiue comprimit. In partu humoris copia, ac secundariū leuitas per lubrica facilius exit infans: In caput prius sese circumagendo, id enim facile à natura fieri putant, cum supra umbilicum pari libramento ponderosior uideatur, ob id eo facilius se uergit, quo pondere trahitur, alioquin in pedes nasci contra naturā necesse est, unde agripparū nomina euenit enim importuna obstetricis festinantis curatione, quæ uentrem parientium cōprimunt. Primiparis metus maxime obest, cauēdum quæ in omni puerperio ne mulier osciret, ut dictū est, ne uel inedia inancatur, aut nimio supprimatur cibo. Foemininus partus difficulter editur: obest sedis infirmitas, plurimūq; pinguitudinis aut si mulier ita inquiet sit, ut motionibus crebris fœtus in utero sedē mutet, maximo in pariendo periculo: difficilior exditur, q̄ in caput maxime creuerit, aut uniuerso corpore: difficulter exicitur emortuus fœtus uel si excrementicius defecerit humor: uel si in latus exire uel clunes uideatur, omnia infanti, aut puerperæ letalia. Securā partionē promittit in stabilitas fœtus, inguinū tumor, facilis anhelitus. Vulux quoq; ratio plurimū refert, si exigua, siue arida sit, siue angusta ceruice fuerit. Secundariū quoq; firmitas partū remoratur, sicut & uescice mala, si præterea aluus sicca, aut abcessus, colicæ uel dolores, hæmorrhoides, tenuia illa, frigoris iniquitas, contra uel uehemens calor, uentris infirmitas, unde saepius interior mēbrana, quæ peritonæon dicitur rumpitur, collapsis intestinis uel omento: si tamen partus differri uideatur balneo opus est, sed modus custodiendus ne uires delinquant, genitales subinde partes, coxæ, inguina, sibi ac os sacrum, anethino chamamileoq; ac amygdalino oleo inungantur. Quidā dieb. 30. cōtinuis ieiunijs dedere gallinacē uel ex oleo amygdalino, aut sem. mali cydoniæ, aut lini lentorē mucilaginet, uel fœnograci, si dolor affuerit. Tum interea uitanda sunt acria, appropinquantē partu cōiguo cibo uti necesse est, qui tamen plurimum alar, uinoq; odorato: exinde horæ intervallo sedere debet porrectis pedib. deinde supina iaceat parī spacio, subinde exurgere, clamare, si ni brachia suspendere, per scalas ascēdere, ac descendere utile est. At cum intus rupta membrana fuerit, quā & obstetrices ungue dilacerant, anhelitum comprimere iuuat, se dile ad idem aptum cōstruitur circumpositis pillulis, carbonēs sub eo subijciunt nō sine nidore, id non scandunt nisi naturalibus ad apertis: præpinguis grauida demissis celluri genibus, capite, cubitisq; uel pariter scamno procumbens inmixto spiritu cōmodius parit, illis paribus genitalibus, secundæ demum apparet quæ sponte rumpuntur, uel si dura membrana fuerit ungue dilaceratur. Sed inrer dum ad id officium uelocius quā opus

sit inuit.

*Tempus paritū.**Difficultatis et
facilitatis in partu
causa.**Instante partu
quid puerpera
faciendum.*

fit innotantur, prematuro iuandi studio, tñ exhaustis humoribus, lubricus humor, ovi candidum, ac luteum pariter indicum iuuat calefactum.

De obstetricis officio. Cap. XXV.

Obstetrix robusta, non annosa esse debet, prudēs, perita, ac in eo munere facilis, adacula quæ animum primiparæ facile excitet, & quæ præparatum animum coarguar, faceta hilarisq; sit, & non solum difficultati partus opportune, expediretq; succurrat, sed etiam contra ea quæ accidunt, ingeniose agat, & in præcédendo, deligandoq; umbilico infantis non impigra sit: non dicacula, sed religiofam esse oportet, nam sæpe infans ueluti emortuus enascitur, qui prius quàm deligatur umbilicus compresso intus sanguine tanquam recepto alimento, uitæ restituitur, is alioquin deliquio moritur. Si agrippa caput circumagere nequit ullo auxilio, uirtris educuntur tenuibus pedibus alligatis. Necesse parnas & qui capitis magnitudine, aut corporis totius supra modum increuere, cū plurimū lacerati extrahuntur, matri potius parcendo: qui decessit malicorior ex aqua trito, ut Celsus tradit, efficitur. At si mater infelix in puerperio forte moritur, sarculo impa- cto intra dentes quàm maxime matrem hiantem reddimus, tum nouacula uetrem scindimus, ac uterum, exempto foetu umbilicum protinus obligant, ac in os pueri sufflant, ut spiritum recipiat: ij Cæsares, ac Cæsiones, à caelo matris utero nuncupati sunt.

Fama agrippæ
quomodo curā
hendit.

De iis quæ difficultat partum ex Aegione nonnullæ. Cap. XXV.

Parturientes interdum serius soluntur, aut sua causa, aut partus uitio, aut intestini humoris ratione, aut alijs quæ extrinsecus eueniunt causis. Parturientis uero uitium est, ut si nimium crassa, aut præpinguis, aut quia uulua iusto minor sit, uel pariendi formidine, uel doloris expers, uel si circa matricem inflammatio orta sit, aut alijs propinquis partib. uel quouis alio morbo laborauerit: uel si habitudine imbecillis sit, minusq; ad propellendum firma, uel quia partum intempestiuè accelerauerint. Quod autē partus in causa sit, aut magnitudine nimia contingit, aut paruitate, aut ponderis leuitate, aut quia grandis sit capite, aut monstruoso, ut si gemino capite progenitus fuerit, uel si omni no emortuus sit, uel uiuens sed imbecillis, uel si numerosi in utero sint partus, quinos enim uno partu ædi posse Herophylus scribit: incongruum etiamnum est si præter naturam in utero habuerit positionem, naturalis enim positio est, primum enim caput ad coxas uergi protensis brachijs proclui ad officium capite, deinde pedes in directum pos- sidere, reliquæ ips diuerse positiuræ damnantur, & incommode sunt. At intestini humo- ris ratione contingit ut si per nimia crassitudine non effertur, aut quia antequàm neces- se sit prorumpat, præ nimia tenuitate membranz, intempestiuè enim solutis humoribus difficulter labitur infans, quoniam siccior redditur. At quæ extrinsecus euenierint consi- deranda sunt, quoniam frigus nimium astringit, calor immodicus uires dissoluit, uel si quid aliud forte acciderit. Si uero siccitate, uel aliqua alia re comprimente partu retarda- verit, oleum dulce calidum inijcitur cum foenogreci decocto, aut maluz, uel seminis lini, aut ouo coniecto, nam & plurimum recreat. Exinde uentri, pubi, lumbisq; ue carap- lasmata, ex lini semine imponuntur, aut diamelliteratum aut hydroleum, aut euapora- tiones ex similibus, & balinei quoque iuuant nisi febris prohibeat aut aliud accides. De inde lectica parturientem in cōclau calido factari conuenit non uehementer, alijs uehe- mentiores motus laudauere, sicuti sternutamenta. Sed in primis metuentem adhorta- mur, sicuti in expertam doloris increpamus: sed præcipuè spiritum continere, & illa con- flare, si quæ animi defectum pati inceperit, odoramentis recreamus: & ad sensus reuoca- tam exiguo cibo, sed præstanti reficimus. At præpinguem ad lectulum pronam collo- camus inclinantem coxas ad genua, quoniam matrix ex directo officium refert, quod digitis cerotarijs, inunctionibusq; ue inungimus, ac leniter aperimus: & si hæ partes ali- quo uitio infestarentur, pro morbi ratione subueniendum est: & indurata in alio rēre- menta clystere trahenda sunt, intestinis uero humor si non sponte erumpit, digito soluen- dus est, aut polypica spata abscondita prætentante sinistra manu, & si opus est oleosa & pingua infundimus. At si præter naturalem positum habuerit conceptus, & ad natura- lem redigendus est, & ipsum sensim repellere, retrahere, ac incuruare, uel digerere necesse est. Si uero manū, aut pedē prius emiseric, nō extrahendus est, ne abruptatur, sed molliter adijnte.

Difficultas part
endi uicis partu
per n.

Positio partu
in utero.

ad interiora reuocanda sunt. Si uero totus in sese conglobatus foetus orificium occupat, elatis prius cruribus ab orificio emouendus est, exinde ad naturalem suum redigendus. Si plures partus sunt singuli per ordinem trahendi, sed omnia leniter, sine membrorum offensa tractanda, & oleosis locos ipsos perfundere utile est. Sed tempus considerandi sellam habetur cum matricis orificium digito adaperitur, tum partus facile prolabitur. Qui emor tuus est, aut pari impedimento non exiit, extrahi necesse est. Colla: parturientes solis althææ substratis celerius solui, protinus à partu reuocanda, ne uulua sequatur, dant & succum bibendum parturientibus ieiunis in uino decocta semina.

De secundis morantibus,

Cap. XXVII.

Nocumina ex
secundis resciit.

EX secundis interiorē animam Empedocles uocatit, exteriorē chorion, sed ambas alij histeras nominant. Aedito tandem partu secundas letaliter interdum hæere uidimus, quas nō minus quā abortiuum reformidamus, corruptionē enī accellerant, propterea protinus eximēdas procuramus, æstare præsertim, unde facile mulieres exanimari uidentur, putri uapore cordis uitalia, stomachum, cerebrumq; subeunt: uidimus & furore paratas nōnullas insanire, ac furere. Ob eam rationē uasæ obstetricis est, umbilicum protinus femori perperæ adalligare, ne temere retrocedant secundæ, tum sternutamenta concitantur utiuer, ac super sellā residere faciunt, facile enim somno corripitur, & animi deliquium sequitur, in ea succussionibus quæ ciunt sub alis suspensam subito galbano naribus, aut bdellio, opopanax q; nam & illa spiritu intentæ secundas deprimunt, siq; umbilicus apparet subito corripendus est, atque deligandus, silum præputum habere necesse est: iuuat crebre uel inanes uomitiones, si secundæ in utero folliculi modo turgent, puncto umbilico detumescunt, naturalia oleo rutaceo perunguntur: uerum si ex pertinaciter hærent, sinistra manu injecta oleo sesamino prius illita eas perquirat obstetrix sedula, & leuiter extrahat sternutamentis commotos. Si ipsæ nō cedunt secundæ acetabulis pertinaciter hærentes, deligatō umbilico (ut dictum est) uel mēbrana, in potionib; damus, quæ secundas morantes, & emortuū partum eiciūt. Naturalia rursus ora obstetricis digito obstrusa fuerint, unguine aliquo emollire, siue oleo butyro: uel aperienda sunt, ac sacri pariter os cum pectine: tum & fomenta & balnea iuuant. Peculiari auxilio subuenit sal cappadoci drachmæ pondere, cum uino tenui, aut artemisæ aqua uel decocto, accelerat enim secundas, nam & opopanax exiguum datur ex uino uel calaminthæ decocto, uel succus porri per se: alij lixiuium dedere, in quo radix aristalthe decocta sit, quidā ex oleo dedere. Theriaca quoq; sesquidrachmæ pōdere sumpta iuuat. Dioscorides cinnamomū ex aqua dari suadet: prodest & marubij succus ex uino. Tradunt nonnulli urina uisiter pota, secundas pelli, pulegio q; uel thy mi decocto, tymbrex, uerbenæ succo, nam & menses à partu morantes trahit. Colocythidis interior pars ex melle indita trahit aut pulegium per se, uel unā cum rubæ radice, ladanum suffitu, aut nasturtium cum carycis unā myxtis, asini item ungule foti, aut melanthio: abrotonum quoque naturalia aperit, cornu caprino & ungula infesiones faciunt. Medicaminis genus est quod sanguinē conglobatum attrahit, partum emortuum, & secundas morantes, habet myrrhæ ʒ. s. cinnamomi, sauinæ, cassiæ, boracis ana drach. i. galbani, castorei ana ʒ. s. opopanax ʒ. cum felle uaccino pastillos conficito, qui fotu mire trahit: tum rosaceum exinde infundimus: in potu diamschum laudatur. Interea aromaticæ species cordis uitalia fouentes cordi & stomachi ori imponuntur: & in balneo insidere non uile est ex calaminthæ, pulegioq; decocto, addito abrotano, amaraco, aristolochia, scenôgræ, chamomilla, meliloro, extrahunt enim secundas, sed & molas & sanguinem in utero conglobatum. habet myrrhæ unc. s. cinnamomi, galbani, castorei, singulorum drachma s. opopanax drachma ex felle uaccino in pastillos digeruntur ad suffusiones. His si secundæ non prodeunt, manu opus est, oleo sesamino illita & injecta, nam inuolutū integrū extrahi debet, nullis nixa uirib; ne disrupto frustū intus relinquitur, non minori seminarū periculo: Ab antiquis prodita ea sunt, nam laurus ex alexandrina aut idea pota duū drachmarū pōdere, in uini dulcis cyathis trāb. Semē quoque rhamni syluestris, centunculi trāb, cū aquæ calidæ cyathis quinq; denarij unitis pōdere,

Secundæ educi
di uaria ratio
nec.

dere, seminis uel radicis ari 3. 2. in uini cyathis duobus, callitrichon cum absinthio, apij
semenetura syl. cruda aut succus eius ex uino dulci potus; pulegium utrunque, pollij q̃p
decoctum, gich, mercurialis fota, uel cum melle aut rosaceo, lilino, irino q̃p, radices pa-
naces, polemonia ex uino, aristolochia, daucum, cissanthemos, artemisia, uel infidentibus
uel imposita uentri imo, cum farina hordeacea, anagyri quoque folia 3. p. ex passio, lepo-
ris coagulum secundas cisteds cauentur pridian: balnea, sic & in musto balneum ingre-
dimalum est, uermes terreni per se imponuntur: simum accipiris in mulso bibitur, no-
uo etiam experimeto castorei per se duabus drachmis. Cum pulegio ex aqua datur uel
cum panace in 4. uini cyathis periclimenos decocta bibitur. Radix q̃p smyrnij, odor lu-
ciantur si exinguntur, ita ut odor ad nares perueniat, partum emortuum, & secun-
das pellit, eradunt palmule ovis farina ex uino pota partum necari.

De umbilico & acetabulo,

Cap. XXVIII.

Hic est in utero matris umbilicus, quo humanus foetus intus augetur, & quasi ra-
dix in utero formatur: in eo uenae geminae in membrana ueluti uagina ambiente
continentur, hoc sanguineum exhaustit alimentum: uterus enim finis est multarum ue-
narum, quae intus in cauo ipso quae acetabula appellatur constituunt, in quae umbilicus
deuenit, acq̃ heret, tenduntur enim uenae umbilicales undique laterum uteri, si si q̃p
sparguntur usque quaque per uterum, & quae desinunt haec illa acetabula existunt, cur-
ramine suo coniuncta cum utero, cauo autem ad foetum conuersa: secunda uero inter
foetum & uterum positae sunt. In acetabula enim ueluti in mammarum papillas reponi-
tur à natura fixati alimentum sanguineum. In ipsis secundis quaedam carnosae extatitia si-
bis resecta minimis, acetabulis affixa, quae sanguinem & spiritum ueluti radicum fibre
exaugunt, ij humores in uenis prius secundarum digeruntur, donec ad umbilicum defe-
ratur nutrimentum. Itaque quandiu foetus est minor nec multum cibi assumere possit,
acetabula conspicua, maioraq̃ ue sunt, sed aucto iam foetu minora redduntur, deum-
que obliuerantur, cum perfectus iam est foetus. Conceptus membranis secundarum ob-
uoluitur continetur.

De causis abortiendi,

Cap. XXIX.

Post concubitiū seminis uirilis fluxiones ante 7. diem cum euenirent, concipere foe-
minam prohiberi dicitur. Ad autem de industria fieri praecipit Hip. legitima quan-
doque de causa, alioqui inhumanum est, futurum hominem, anrequa sit, interire, re-
trorsum à coitu protinus saltare praecipit. Sed alij sternuramenta concitant. Luctu orto
in coitu non concipere tradunt uel nidore extinctae lucernae. Is abortiendi primus mo-
dus est, sed alij suis temporum articulis sequuntur, cum peracto conceptu, cotyledones
seu acetabula cum umbilici radicibus compaginata abscidunt, aut ui conuoluntur, un-
de soluta mensura purgatione partus eliditur: quod ictu uel percussu uel lapsis ex alto,
fulgure tonitruo, subito tormentorum sono, terrae motu quoque. Sicuti his diebus dum
haec Celsi conscriberemus septimo calendas Apriles. M.D.XI. contigit, qui uniuersa
sani Italiam ultra quadraginta dies concussit. Pondere item & scalarum lapsu, nimia ire
uenere aut petulantia, partus colliduntur: sanguinis praeterea larga missione, uehementi-
que uentris defectione, albis fluxionibus, aut spiritu incluso disrumpente (ut Paulus de
demonstrat) iuuuere item, narium, uel hamorrhoidum profluvio, uentris fluxu, uel te-
nesmo. Abortum fieri uidimus, ardenti febre, imbecillitate partus uel puerperij, aut pu-
erperae, uel secundarum angustia, quibus partus strangulatus exit. Anno praeterito uidi-
mus nobilem Veneram Dionoram Georgiam 7. mense quo partum gestauiet poly-
pumi peperisse monstrificum, quem nos dissecuimus, in medio masculinus foetus inte-
ger palmi magnitudine repertus est: quem monstrum illud in sese genitum inter eas an-
gustias accrescere non patiebatur. annexus tamen erat umbilicus polyppo. Fame prae-
rea uel siti, aut crapula, Galeno auctore, aut moerore plurimas abortum fecisse non dubi-
tamus balneo item calido, uel nimium gelido partus saepe eliditur. Si gemini praeterea in
utero sunt sexus diuersi, facile ambo periclitantur, uel saltem quae foemina est, nam imbe-
cillior est: uerum altero enecto, alter pariter menstruali proflu-

*Exempli men-
strifici partus.*

uio eijcitur defunctus:

De ob.

*Causæ abortien-
ti.*

Fluxionibus albis foetum in utero sæpe dimoueri diximus, saltu, petulanti coitu, ni-
dore lucernæ extinctæ, sternutamentis, luctu, & his similibus, deinde acetabula, ma-
le radicata caruncula, umbilicum foetus remittunt, mucido lentore uitriato, per lubrica
enim facile labuntur uel uento, ob eam rationem, loco plano, frigido ac humecto, habi-
tandum non est. Nihilominus oia, longioresq; somni obesse traduntur, nec ob id me-
ridiari licet: cellulariæ propterea sæpe periclitantur. In cibis quæ calefaciunt & exsiccant
danda sunt, & quæ uentum discutiunt, unde potius assa quam elixa offerenda sunt, cū
aromatis exigui: & à crapula interea cauendum: uehi curru periculosum est, cimba iu-
cundum & amœnum, ubi fluctuose procelle esse non possunt, quales in Veneta urbe
nunc habentur. At si in corpore nimia abundauerit pituita, syrupo rosaceo uel eo qui
ex duabus constat radicibus digerenda est, cum foeniculi decocto: mox uentrem desidi-
mus, diatripolio cum zingibere, mixto saccharo, nam & infusiones iuuat mercuriali de-
cocto, foeniculo, aniso, fursure, adiecto melle & salis grumo, & peracta materię digesti-
one, cataportia danda sunt alephangina dicta, & pelsi naturalib. inditi faciūt, qui muco-
rem maxime trahunt: exinde datur mishridatica illa compositio, aut theriaca, uel diamu-
scum, aut diamargariton. Infusiones præterea utiles sunt, quibus conceptus futurus
custodiri potest, & balnea quoq; iuuant, qualia in agro Patauino sulphurata, ac bitumi-
nata, uel in agro Bononiensi, uel Alexandrino in Liguria, ijs abortus pericula euasere
plures foeminae. Periculum abortiendi initio & fine est manus: à quarto mense ad septi-
mum usque non metuit Hippocrates neque potiones, ita quod & quartus & septimus
à formidine non sint tutissimi inter medijs mensibus obnixæ radicanur foetus, & secun-
darum extantes carunculae acetabulis hærent. Quo tempore in uanum abortiua quædā
scelesse procurant surripere alimenta. Altheam siue aristalthæam cum adipe anseris ab-
ortiuas esse tradunt, caueat obstetrix ne in tempestiue imponat. Sed ea quæ partim cu-
stodiunt dicamus.

*Quo tempore à
conceptione mu-
tur abortiui pe-
riculum sit.*

Quæ partum custodiunt, & ad partum emortuum extrahendum,

Cap. XXXI.

Lapis ætires in aquilæ repertus nido contra omnium abortuum insidias partus cu-
stodit: cancri recentes uel aridi poti partus cōtinent. Cinis herinaceorum cum oleo
inunctus, & potus lapis qui in excrementis ceruarum inuenitur, aut in uentre, nam &
ibi inuenitur. Tradunt ceruas cum se grauidas senserint lapillum deuorare: inuenitur
& ossicula in corde, grauidis per quā utilia. Conceptos partus continet histicum cinis
potus. Vermiculos qui in gramine inueniuntur, collo adalligatos idem præstare tradit
autores, quos sub partu detrahi iubent, alias partus non enit. Continentiam facit ibidis
cinis cum adipe anseris ex irino perunctis: item samio lapide adalligato. Idem præstare
creduntur lapides in arboribus reperti, quos remedio esse tradunt. At parus in abortu
utergentes axungia sincera nutrit collyrij modo subdita. Vteri animalium cōtinent par-
tus, & non nisi parturiant remouendi, alioquin uulux excidium fit, sed nisi parturiēti-
bus auferuntur, omnino non pariunt. In iuencarum secundo uentre pilæ rotunditate nig-
ricans tofus, nullo pondere inuenitur, remedium ægre parientibus. Partum celerime
soliunt aristalthææ folia substrata parturiētib; , à partu tamen protinus reuocanda
sunt, ne uulua etiam sequatur: datur etiam eiusdem succus ieiunis bibendus uino deco-
cta hemina, succus sonchi albi, cyathorum trium mēsurā in uino albo, & oleo calefactū,
ita quod à partu ambulent grauidæ. In partu difficili bibitur fabæ magnitudine galbani
in uini cyathio. Partus accelerari aliquādo putant lauri radice acetabuli mēsurā in aqua
pota, chamædaphnes succus in lana appositus. Aron circumlitum naturæ partus extra-
hit. Difficile parientibus scenogræci sement acetabuli mēsurā tritum in nouem cya-
this uini datur, sæpius ad tertias partes bibere, ut quæ biberint in calida lauarentur, & in
balneo sudantibus dimidium ex relicto, iterum datur, mox à balneo reliquum pro sum-
mo auxilio, ut Diodes dedit scordoris succi 3. in aquæ mullæ pota, cyathis quatuor. Di-
ctamni folia præclare dantur ex aqua. constat unius oboli pondere uel si mortui in ute-
ro infantes sint protinus reddi sine unctione puerperæ. Similiter pseudodictamnū,
cissanthemos pota, cenanthe folia faciem partum præstant, betonice farina ex aqua
mulla,

*Auxilia ægre
parturiētib; .*

multa parientibus difficulter adalligatur agnys, ita ut à partu statim auferatur. Radix uel semeni smyrnæ, adiuuat. Anguim senectus cum thure in uino bibitur, alias assumpta abortum facit. Parturientes adiuuare credunt, perinatis uulturinam pedibus subiicere. Hippocrates ad partus emortuos uidetur cancris cum quinis lapathi radicibus, ruta, & fuliginè tritis et in mullis dactis. Lac caninum epotum partus maturat. Facilius emittuntur, quæ simum anserinum cum aqua cyathis duobus torbuerè maturant partum ungule aluinaræ sufficit, uel ut abortus euocetur, nec aliter adhibetur, quoniam uidentem partum necat.

Pessus ad infertum mortuum extrahendum.

Cap. xxxii.

Elieborus niger imponitur, astaphisagria, aristolochia rotunda, cydamini radix, caryo colocythidis, chamaelea, ammoniacum aqua dilutum, fellis taurini exsiccatæ, qua portio, trita digeruntur in pessus, qui subditi conceptum eijciunt: si hæc non respondet, priusquam in utero turgat emortuus partus, ferramentis extrahendus est, oculis puerperæ coniectis, ne uideat, quæ si leui de causa deficit, nec dormire potest, uel nimis somnolenta sit, & uocantibus alta uoce, non respondeat, arteria quæ pulsus imbecillis sit, abstinende in totum manūs sunt.

Supplicia ad eijciendum mortuum partum.

Cap. xxxiii.

Aortus non exiētes eijcit impositum silybrium & commandacatum, mullum cum bulbis potum, appositum galbanum uel suffitum, uel ex uino myrrha addita, thus terræ cocta potatæ, brassicæ crudus caulis impositus, ruta syluestris cruda; aut succus eius in uino dulci potus. Pulegium utrunque, thymum candidum, siue nigrum in aqua decoctum ad tertias partes. Anthemisi suffitum, & potu pellit, elelaphacos appositæ extra hit, radices panacis similiter. Radix maioris centaurij derafa, & appositæ, aristolochia, myrrha & pipere additis pota uel subdita. Mandragoræ succus, icammonium potum uel appositum: leporis coagulatum illitum cum croco & por i succo uellere appositum: artemisæ radix pota, antagryfoliorum, ex passo pota. Lien equi ex aqua potus, unguis suffitum uel aluinaræ, aut simum aridum succida lana imposita, subdita, emortuos, uel transuersos eijcit dictamnium obolo ex aqua, adeo ad hæc efficax, ut ne in cubiculum quidem prægnantium inferatur. Galen. bdellij laudat dissolutum et appositum, uel suffitum. Bulbos amaros tritos cum sapa dabis in potu, uel dictamnium eodem modo; chamæpyris cum bitumine suffitum eijcit. Aliter, fellis taurini, in uino data prociuius effert. Ex opopanax collyria subdita ualent, laniaria siue stragoris tusa & cum melle pota uel subiecta, nam & menses trahit: Folia quoque artemisæ trita cum rosaceo in pessus addito, si à partu menses non fluunt. Ari semen teritum, & ex uino albo in potu dato: in nimio profluente puercedani radix & nux eupressi æquo pōdere ex uino albo bibitur. Sed mirum obiter nature exemplum referam cuiusdam Venetæ matronæ, quæ cum partum legitimum exclusisset, alter inclusus intra uterum mansit mortuus, qui in magnis puerperæ difficultatibus tabefactus fluore quodam profluit ex naturalibus oris, demum oris in uentre tribus filiulis, ex una, quæ omnium maxima erat integra infans caluaria extracta est cunctis mirantibus deinde singulis diebus reliqua ossa dempta sunt, unde mirabili nature opere sanitati restituta est.

*Mirabile eximia
Plura.*

De mole ex Aristotele.

Cap. xxxiiii.

Pariunt quandoque mulieres, ut scribit Aristoteles, quam molam uocant. Iam accidit mulieri cuidam, ut cum concubuisset & se concepisse putasset, primum uterus incretueret, & reliqua ex ratione uentirent, sed cum iam tempus parienti esset, nec pareret, nec moles minueretur, sed annos tres, aut quatuor ita perseveraret, quoad dysenteria afflicta, demum carnem, quam molam uocant, emixa est. Quandoque & tota uita edurat hoc uitium, ut & conuescat, & commorietur. Quæ autem electa fuerat adeo obduruit, ut uix ferro transigi potuisset. Causa namque duriciæ, eius cruditas; quippe est inquinatio quoque cruditas quedam sit, afficitur enim conceptus eo modo, quo ea quæ inquinari dicimus propter caloris debilitatem. Natura enim de uita certare uidetur, nec posse perficere sine quæ imponere generationi, quam obrem aut tota uita, aut longo tempore durat. Causam autem cur reliqua animalia, molam non cedant, hanc esse asserit Arist.

S

quod

quod una omnium animalium mulier affectionibus matricis obnoxia sit, & mensibus abundet, nec potest ea concoquere. Cum igitur ex humore concoctu difficili, is conceptus cōstitit, tunc gignitur quod mola uocatur, id t̃p̃ in mulieribus merito, aut solis, aut maxime, hæc Aristot. Vidimus Cydone mulierem quæ octauum ante partum gestaerat, & cum insequenti se etiam concepisse putasset, & iam decimum mensem attingeret, una nocte sanguis conij mensura rubicundus effluit. Vidimus mulierem, quando eo trepido profluuiū omnes territi fuerant, eius labra animaduertimus tumētia, ac oculorum genas, faciem cætero pallescentem, brachia præter consuetudinem macilentia uidebantur, uentrem deinde detumuisse, & in eo pondus molestum sentire aiebat, in utero molam esse omnino adiudicauimus. Obstetrix clausam esse naturam nūciauit, coniectis inuicem tribus pessis ex galbano, bdellio, ac opopanace compositis, iam naturalia ora patefacta sunt miro naturæ opere, molam subinde extraxit obstetrix in tria frusta disceptam, quæ subinde confusa molam integram rotundam constituere, superstitione quadam ad auertendam talem molam infumari camino iussere, ea informis erat, cute humana obducta, intus materia sine ossibus, sine corde, sine icore, ac intestinis, sed confusa quædam caro erat mollis, uenis conspersa pluribus, cucumeris magni rotundi modo: ea duriciem nullam adhuc contrahere poterat. Huius rei infinita pene exempla sunt. Vidimus Genuensem mulierem ad uite usq; exitum gestare uerosam ac aequolam pariter ad quintū decimum mensem, cū omnia ex ratione cōceptus ueri uenissent, præter quod in uentre punctiones crebras submordētes patiebatur. Nobilis matrona Fræcisca Calua, soluto demum exiguæ aquæ, cætera per se subsidere. Ex seminis informati ce ut infirma, ut Auerrois scribit. Alij ex materis corruptione, alij ex foemineo tantum semine, adiuncta locorum uehementi caliditate, siccitate comite coagulante, quod mēstrua materia subinde nutrit. Quidam ex mēstruo profluuiū duntaxat fieri uolūt. Alij quæ cum uirili etiam semine constitui molam dicunt, uerum imperfecto & inuili. Sub uentanea oua in aubus sine mare irrita dicta fieri uolunt. Si uentus in utero concipitur intus sæpe cohibitus tonat, & sonitum dum comprimitur, ædit.

Quæ Paulus Aegineta de mola, Cap. XXXV.

Mola durus est tumor circa uulue quandoq; orificiū, interdum & totam occupat uuluum duro contactu ceu lapidis, cui uētris protensa, ac tenui cibi fastidio cruciantur, nam hoc malo menses, ut in partu contrahuntur, mammae q; turgent, ita ut conceptus ueri signa initio mentiantur. Circa finem uero deprehenditur uitium: quædam hydrops suspicionem asserunt. Verum tumoris duritiæ, & digitorum percussu nō sonoro sed surdo dignoscitur, quod hydropicis contingit: uerum in quibusdam in hydropem conuertitur. Insanabile interdum id uitium est & unā consensens: quibusdā & sanguis fertur. Recumbent ferē omnes conclauī exiguū, obscuro, ac leuiter refrigerato lectulo q; altis cruribus atq; immoto, collocari debent. Prouocat enim profluuiū omnis motio, & tumores & duriciās, ijs quæ paulo ante diximus de duriciæ, & scitromate uulue discutunt: & quæ hydropicos quoq; remedia iuuant ijs prodesse dicuntur. Profluuium item sanguinis suis quoq; remedijs sanatur. Quidam autem molam carnē informem in membranæ matricis innatam conceptus modo uiderunt, id genus calasitici pellitur medicamentis, ita ut citius egeratur.

De mola generibus et de signis. Cap. XXXVI.

EA caro informis inanima est, uita altrice duntaxat increfcit, plantarum more: sensum tamen aliquem habere quidam uolunt, spongiarum modo, nam ferri ictu & aciem duricie interdum respuit, si consenuerit malum. Foeminam concipere sola libidinis imaginatione sine mare, tradunt, unde feminalis humor mulieris menses ad conceptum irritum agit uulue caliditate ac siccitate pariter adiecta. Nam & humores cum uento inclusi marissem replent, quæ communi nomine mola uocantur. Ex ijs manus pedes q; molliores gracilescunt, ac ad incessum si caro informis est foemina grauior est, oculi labia q; tumēt, ac pallēt facies: unde hydrops à quibusdam creditur falso, uenter tamen ille tumidus durior est, nec prementi manu facile cedit, pedesq; demum extenuantur, nec ea pila ad alterutrum latius mouet, nisi manu uehementer comprimatur: et in

Mola generata in utero mulieris.

Molam in hydropem aliquando conuertit.

Molam sentire.

uentre crebre ueluti ex acuta acupunctiones sentiuntur, quæ excruciant mulierem. Id uirum Apuliam infestat, ac ora maritima Italix circa Pisanum agrum, plures enim molas simul parere uisuntur. Nam quibusdam in locis superfecerant; hubonis similitudine & animal dirum pariter cum partu humano edunt: interdum harpiz (ut dicunt) forma uiuere subinde eas dicunt, ac per cubiculum uolitare, quæ sæpe in utero partum necauerunt, aut rostro infesto, aut compressu. Eam uim astro attribuant incolæ philosophantes, propterea fera illa belua uocatur. At aquosus in erudum sanguis uisio iecoris in matricem transmittitur, unde aliud mole genus concipitur: uenter grauidarum more tumet, sed mollior est, præcordia plurimum ueluti hydrops hyderos supprimit, unde difficulter anhelant, & cum supine mouentur, sonitum intus cum murmur edunt: simili modo & uentus concipitur, qui per naturalia ingreditur, quod percussione quandoque euenit, frigore, cibo inflato, uel crasso in utero humore, qui in spiritum uersus inflat, is sæpe per crepitum emittitur: tum tympani modo sonat percussus uenter, unde tympanica hyderos à nonnullis putatur, nam præcordia illa, inguinaque non sine cruciatu extenduntur: cuius malofomenta medentur calida, & si forte frigori exponitur, protinus inflatur uenter, nam intus cohibitus spiritum tonare, sponteque moueri sentit: & aliquibus diebus per se residet, ac subito turgescit. Vidimus & retentis duntaxat mensibus, ad quintum decimum uerum gestasse mulierem quæ medicatis locis concipere sperauerat, uno & continuato profluuio exonerata est, unde molam sanguineam uocant.

Quibus regionibus uirum molæ frequens.

Mola ex iecoris uisio.

Mola fecundi.

Curaciones ad molam eximendam, Cap. XXXVII.

QUæ partum emortuum eijciunt, molas quoque extrudere dicuntur, de quibus paulo ante dictum est. Cum partus igitur ultra statuta pariendi tempora differat, mole suspicionem affert: tum trochiscos quos cum myrrha conficiunt continuis damus diebus, opobalsamum quoque potum ualere dicunt, ruta cum mentastro tunsa collyrij modo digesta subijciunt. Vngula asini suffitu molas trahit: pilule quæ ex scordalifera fieri dicuntur ieiunis dantur. Ex ladano præterea, myrrha, galbano, castoreo, opopanax, elleboro nigro, aristolochia rotunda artemisiaque succo collyria fiunt, ex succo iternitæ cum myrrha colocynthisque molle emplastrum uentri imponitur. Vultus onera extrahere dicuntur suffitu resine omnes, quæ perunctis mammis asserunt adeps rumptis. Si proficere non uidentur à sanguinis missione curationem sequuntur, ex iecoraria uena uel à talo, mox formata cataplasmata, inunctiones ac balnea iuuant. Ex malua, fenogrecæ, lini semine, sesamo, anetho, ac acantho, & his similibus. Dantur & quæ menses trahunt, de quibus statim dicemus. Sed nihil utilius uidimus quam glandes ex galbano, bdello & opopanax frequenter imponere, nam os matricis plus quam si credibile aperit, uel in potu galbani &c. si ex lacte caprino bibantur, suffitu quoque profunt galbanum cum elleboro albo & castoreo. Alij myrrham & opopanax cum elleboro albo addito taurino felle, & collyria faciunt.

Curaciones pro mola aquosa, Cap. XXXVIII.

IN ea materia frequenter digeritur atque cathartico deijciunt, ijs quæ menstrua ciunt, & diuretica pariter urinam euocantia. Cætera quæ in hydrope ascyne dicta sunt, repetimus. Emplastra exiccantia eo modo, & infusione eadem laudantur, cum collyrijs eiusdem effectus: qualia ex elleboro fieri solent albo, nam aquas trahunt uel ea quæ ex ijs constant, coecognidij semine, cucumeris syluestris succo, elleboro albo, sagapeno, paribus porti onibus, quibus si aqua non trahitur, inunctis digitis obstetrices uteri aperiant, donec fluat aqua: uenofusus uero tumor hiera picra sæpius pota discutitur: uel pilulis quæ ex sagapeno fiunt. Incipienti morbo abstinentia medetur: si inueneratum fuerit uirum. Archigenis hiera laudatur. Alij cucurbitulas sumini imponunt sine scalpello, sic mane datur diacymion: aut medicamen quod hoc modo fit. Seminis apij, ami, feniculi, petroselinij, cardamomi, foliorum rutæ, singulorum pares portiones tunsa ex uino bibuntur meracis: sic diagalanga datur, aut compositio quam ex lauri baccis conficiunt officinæ uentri imponuntur rutaceum oleum, ac anethinum. Emplastrum ea conficiunt utilissimum, rutæ semen, agni, cyminum, centaurea, maiorana, anisum, calamintha & ami tunsa & decocta imponuntur, ac in eorundem decocto insidere suat, collyrium

Os matricis aperient medicamentum.

quocq; ad ea utile est ex bdellio, xyloaloe, carpopalsamo, ex nardino oleo ac rutaceo. Pilicis ac cymini decoctum cum cinere lixiuio efficaciter imponitur, in primis balnea sulphurata iuuant & agaricus si per se sumitur plurimum ualere creditur. Opopanacem preterea ex melle sumi iubent, si sanguis coagulatus ori matricis haeret; digito perquirendus est. Perfusato uitio quae locorum uitia sanant danda sunt, & quae menses diligenter procurant offerenda sunt.

De puerperae cura, Cap. XXXIX.

A Puerperio mulierem a frigore & uento clauso cubiculo obscuro tuemur, ita, si tepidus ac clamore, uel timore bene operam custodimus, uel si molam enixa sit, aut emortuum infantem, somno moderato quiescat alta ceruice, sine ullo infucundoni dore: cibis initio prae parcus sit, crapula enim facile febris excitatur, ac sitis ualidior, propterea prima die ius gallinaeum damus pingue, ac ouum sordibile, uel carnem in coena, ac prandio duntaxat, sed modus etiam seruandus est, ne inconcoctis cruda superingerantur: confectionem interdum damus diammargariton, aut diassum. Vinum utile est quod modicas uires habeat, subdulce, hyeme tepidum, frigidis enim uulua tentatur. Eius uictus ratio ad decimum usque diem seruatur ueliter. Vitamus carnem assam & quicquid astringit. Alius si nihil reddit, iniectionis clysteribus mollienda est, si ij non iuuant, utripe euenire solet, mannam damus cum silique aegyptie atramento. Si partum purgationes sequuntur multae, bono est, si haerent hordeacea pulve utimur, quoniam rigor & febris fere semper, sequitur, tum sternutamenta iuuant, facile enim inflatur utriculus ipse suffusiones item iuuant ex bdellio, sinapis semine, ac rutae cum myrrha, alij unguis equinae nidore menses trahunt. At graeolentiam puerperae infestationes emendant aristalthei decoctum, uel ex uino. Ruta cum croco subdita & cymini farina muliebres purgationes trahit. Laudatur & id quod habet gallie muscatz 3. 2. seminis melanthii 3. s. cum succo mercurialis panno adalligatur, & cum oleo lilino naturalibus indita per uices mire iuuant. Prodesse uidetur & mercurialis per se subdita, si feritur, filo adalligatur. Quidam ladanum, cyminum, aequo pondere, cum calciamenti ueteris frusto ad purgationes facere uolunt, paeonie radix è mullis pota, seminis lini decoctum fotu trahit aquas, uermes terreni triti lana succida excepti & appositi repurgant. Allium pruna impositum suffitu medetur. Si per haec parum proficimus, a talo sanguis demendus, est aut à poplite. Sed reliqua uuluae uitia sequenti uolumine dicentur.

ALEXANDRI BENEDICTI VERONENSIS PHYSICI, AD MAXIMILIANUM CAESAREM AUGUST. IMPERAT. INUITISSIMUM, DE MENSTRUIS & UULUAE STRANGULATAE & PROCEIDENTIAE Liber XXVL

Procemium.

DE cupidine uoluptateque rei uenerae, deque foeminarum conceptu ac partu duobus prioribus uoluminibus dictum est. Prima namque uenere serociunt adollescentes ob foeminarum amorem, taurorum & aptorum more, dimicant inter se armati, & mortem obeunt in spectaculis, gladiatorum more in arena. Hinc ille felices sepulchrorum inscriptiones, ob amorem occubuisse. Ferarum haec non hominum instituta, nec omnium quidem beliarum, ursi, lupi, leones, tygres, inter se coitus tempore non dimicant. Sed foeminae quocumque plerumque cum in libidine exarserint nullum seuitae genus omittunt: parentes, filiosque omisisse frequens exemplum est. Foeminae frequentius partum mitemeunt, quas & mensium profluvia domant, non sine graui spinæ & lumborum dolore soluumur. Alioquin si non expurgantur uiragines sunt indomitae, aut casuarie. Quae autem alba dicuntur, foeminas etiam infestant langoribus, magisque si cibo (ut Aristoteles demonstrat) humidiori nutuntur. Haec incrementum corporis impediunt, & puellas extenuant: menses enim cum priuim erumpunt occili ueluti animalis cruore referuntur.

tum

nam ubera ad duos digitos prominent, & uox eo tempore puellis mutatur in grauiorē. Exceruntur menstrua naturaliter bene habitis puellis, namque quo plus continetur humoris, eo magis effertur, sursumque impelli necesse est, donec infra erumpantur. Quod de crescente luna contingit: quomobrem nonnulli per caulationem sexum foemineum lunæ attribuunt, quoniam si mul ut illa decrescat, & mulier purgetur, moxque repleantur ambæ, eueniat. Paucis menstrua singulis mensibus mouentur, sed uno intermisso plurimis: facilius agitur cum iis quibus breui tempore, hoc est biduo, aut triduo, profluunt, sed quibus in longum protrahitur, difficilius, laborant enim id temporis: alij namque uniuersum hæc purgatio fit, alij paulatim, attamen omnibus corpus grauatur, quoadmodum effluat humor. Multis etiam cum menstrua citantur, & eruptioni propinqua sunt, strangulationes, uelut sequuntur, & dolores donec erumpant: mulieribus inter omnia animalia plurima hæc purgatio est. Multis desiderio coitus menstrua tenentur iuuenilis ætatis ratione, & quia longo tempore abstinerint, descendit uterus, & menstrua sepe ter in mense citantur, donec concipiant. Parmenides propterea foeminas uiris esse calidiores asserbat, argumento copie sanguinis, qua menstrua fiant. Cum prægnantibus hæc de ficiunt partus ab orticij fiunt: cum ea intempestiue retinentur, mens perturbatur, quæ doquidem præcordia quas phrenas uocari diximus, diro insciant ueneno, quasi particeps prudentie membra, unde phreneticæ uidentur, atqui nullatenus participes sunt, sed quia propinque sunt, iis quæ uim obtineant illam, cordi enim præceduntur, hinc mentis mutationem aperiant. Quidam propterea medici capiti medicamina ingerunt, uicini id esse in eo arbitrantur. Maior pars quadragesimo anno profluuium id genitale sistit. Post quinquagesimum annum non gignit, nam & in uiris ad 85. uulgaris reperitur generatio, cum desinit generare. Ut tigitur alui profluuium, auctore Arist. cruditate accedit, sicut & in uenis profluuium sanguinis, sic menstrua ueniunt, nam ea quoque sanguinis profluuium sunt, sed illa morbo, hæc natura procedunt. Foeminae itaque uenis duabus maiore, atque abortu fissis superne uenarum multitudo tenuium in uterum desinit, quibus alimento expletis natura præ sua frigiditate facultatis concoquendi indiga transfunditur in uterum propter uenarum tenuitatem, cum præ sua angustia nequeant exuperantia continere, itaque affectus hic, uelut marisces, aut alia profusio sanguinis euenit. Ceterum menstrua nullo circuitu certo describuntur, tendunt tamen moueri (ut dictum est) decrescere mense, idque ratione recta, sunt enim corpora mulierum frigidiora, cum euenit ut continens aer talis efficiatur, mensium autem coitus frigidi sunt propter lunæ defectum.

Quibus effectibus menstruale uirus ostendatur, auctore
Philo. . . Cap. I.

Id mulierum profluuium omnino monstrificum perhibetur, magisque seuerum si in defectu lunæ solistie congruat uis illa, irremediabile fieri, non segnius, & in silente luna coitus maribus exitiales esse atque pestiferos, purpuram quoque ab ipsa polui, tanto uim esse maiorem. Sic morbum gallicum nouam mundo pestem tempestate nostra concubitu atque contactu irremediabilem haberi, atque cum elephantiasi uolentia contendere animaduertimus, superaddito coeditari dolore, nam oculos, manus, nares & pedes aliasque corporis partes ablatis uidemus, in contumacia uitæ, ea uiolentia, certum est tactis aluearibus apes fugere, linatque cum coquantur nigrescere, specula atque eboris nitorem hebetari, aciem in culeris tonforum hebetari, res contactum graue uirus odoris accipere, & eruginem, magis si decrescere luna id accadat, e quas si sint grauidæ tactas abortum pati, quin & aspectu omnino quamuis procul uisas, si purgatio illa post uirginitatem prima sit, aut in uirginea ætate spontanea. Bitumen sola hac ui superatur. Vidimus prima purgatione illa euulsis pilis Psilothrum fieri mirabile, nunquam renascentibus pilis florib. colorem adimic: nouella uiris eius tactu in perpetuum leditur, ruiat et ederas sileo moris sterile scunt tactæ fruges, moriuntur insula, excuruntur hortorum germina, & fructus arborum quibus insidere, decidunt, accedunt superuentu musta, in rabiem aguntur eo gustato canes, atque insanabili ueneno morsus insignitur, sed ne ipsis quidem foeminis malo suo immunibus abortum facit illicitus cruor, aut si omnino prægnans superingredietur. Multi etiam inesse remedia tanto malo prædicauere, fascia mulieris alligato capite

Decrescente luna
na menstrua po
tissimum finire

* non

Phreneticæ ab
reducuntur.

Homo quondam
generet.

Morbi gellieri
origo et atro
cia.

Psilothrum.

dolores minui, podagras illini, strumas, parotidas, panos, sacros ignes, furunculos, epiphoras, tractatu earum mulierum leniri, tertianis, quartanisq; efficacissimum, plaris ægri subterlini, multoq; efficacius ab ipsa muliere etiam ignoranti, sic & comitiales morbos excitari sanariq;. Icthidias medicus quartanas coitu finiri, incipientibus duntaxat menstruis sponondit, & alia similia, post quæ nullus est modus, iam primum abigi gradines, turbinesq; contra fulgura ipsa in mense connudatas, sic auerti uiolentiam cœli, in nauigando quidem tempestates etiam, sine menstruis. Quocunq; autem alio menstruo si nudatæ segetem ambiant, erucas ac uermiculus, scarabeosq;, ac noxia alia decedunt. Metrodorus Sepsius (ita scribit Plinius) in Cappadocia inuentum prodit ob multitudinem candaridum illas ire per mediâ arua, reiectis supra dunes uestibus. Alibi inquit, seruatut ut nudis pedibus eant, capillo cinctuq; dissoluto, cauendumq; ne id solē oriente faciant, sementem enim arefcere. Hæc de menstrualui uiolentia dicta sint.

De menstruo profluuio, ex Galeno & Paulo, Cap. II.

Quibus causis
menstrua non
fluant.

* Inquinibus

Menstrua (ut scribit Gal.) cum uteri substantia dura est, non fluant, siue natura siue per accidens eueniat: si tuncur et uenarum angustia, aut spissitudine materię, aut uiscositate, quibus uenæ sæpe obstrui solent. Nam & fame ac mœrore ex purgationes deficiunt, sublata materia: nimia contra corporis pinguitudine, uel magnis ingentibus, & crebris laboribus, sicuti nostris agricolis contingit: alijs quoq; de causis auertitur materia. E diuerso nimio ocio abundanti, uel si acris & uiolenta fuerit materia, nam sæpe per eas partes uniuersum corpus exinanitur. Variatq; coloribus, modo ruffa, uiridis, uel citrina, albicans interdum, & sordida. Foemina, inquit Paulus, cum plurimum circa quartum decimum annum profluuium euenit, paucis circiter 13. aut 12. paucis ferius, à quarto decimo. Nec purgandi ratio eadem omnibus, multis biduo, triduo, pluribus, quinto, alijs septenis purgantur diebus, paucis ad decimum usq; diem, protrahitur purgatio. Desinunt autem huiusmodi purgamenta quibusdam circiter 50. annum, ræcenter ad 60. quibusdam uero à quinto & trigésimo anno præpinguibus præsertim; menses desiere. Quibus in præstipue supprimuntur, balnea circa purgationis tēpus conueniunt, & sesamum propinare aut porrum capiratum cum pipere & ruta unâ decoctis ex passio Cretico, conuenit acetabuli mensura, & deambulationibus menses commoueat. Interea lorigines, sepias, ac polypoſo esitare opus est, & quæcunq; eius generis, quæ sanguinem augeant, hæc Paulus.

De suppressis mensibus, ex Paulo, Cap. III.

Supprimuntur menses ægrotantibus mulieribus, si uniuersum corpus laborat, uel uulue tantum affectionibus, ictu, frigore, aut naturali distemperamento, aut aborti ui incommodo, aut alicuius principalis membri affectu, sicuti iecoris, uel stomachi aut thoracis uitio, uel aliquibus inueteratis morbis. Si menses igitur hæret uarios morbos, qui in tempus protrahuntur, inducunt. Cum igitur ex alicuius principalis affectu purgationes supprimuntur, necesse est eiusdem membri medelam præcedere, mox uulue occurrere uitio, sed eorum ratio in præcedentibus satis habita est. At si eadem in columna sunt, atq; integre habitudinis, uitio duntaxat matricis occurrendum est, quæ sola in causa est. Si igitur per ætatem licet, atq; habitudinem, ac cæteris non differentibus sanguinem mittere necesse est, à decimo die post mēsis terminum, modus est libris duabus cum dimidia ad summum, nec minus una. Ac si sanguinis missionem non patitur, diacolocynthidis hieræ drachmas binas ex mulso dabis senis cochlearij: sed ea in febrida non est, uerum sanguis initio febris demendus est. A purgatione itaq; paucis diebus corpus reficimus, deinde inferiora confricamus membra, deambulationes ac balnea subinde laudamus. Ex cibis quicquid facille cōcoquitur prodest, humidumq; quod cunctq; olus, ac omnia dulcia, saxatiles pisces, auicularitq; genus, lac item & dulciora omnia, uinum tenue album, nec ualde uetulum, carnes & legumina præter pisanam damnantur. Instante mēstruo ex maritimis piscibus quod selache in uniuersum dicitur, molle (ut dictum est) assumere debet, ac testaceum pariter, porrum capiratum cum ruta & pipere coctum, uel decoctum bibatur, & crura uinculis astringenda uehementer sunt, tribus aut quatuor diebus. Cum purgandi tempus affuerit, laxentur uincula, bibantq;

Tēpore purgationis uictus ratio.

bibantq;

banq'ue myrrhæ obolum fabæ magnitudine, aut castoreum ex passo uel mulso, aut artemisiz decoctum, aut elisiphacum post balneum ex passo, absinthium uero post deiectionem omnem ante cetera bibatur. Aduentante uero mensium tempore, nulla purgatione habita, uel non apata à talo sanguinem mittimus, & denuo eo modo exoneramus. Post septimum uero & octauum diem hiera uti convenit, ac post quartum rursus diem dropace utimur in lumbis summe & coxis, aqua exinde in potu datur miduo, & sinapi quoque imponitur, cum pane in meridie usque, exinde abluitur, sequenti mense caryce pro pane admisceantur in fœnogreci & maluz decocto, & gymnasi sordes ruta & artemisia, in sinum uero uuluz infunduntur sissinum & amaracinum oleum, ac pessus eneapharmacum, aut dialibanon conijcitur. Pessus autem ex carminata sic lana digitali crassitudine, qui medicamentis intingitur. Ea igitur curatio sæpe profuit ad menses eliciendos. At si ualidioribus indiget medicamentis, qualis iris silyrica ex uino pota, aut cyperus, aut ari radix, casta odorata uel schœnoanthos, aut nardus, aut helenij radicis decoctum, aut myrrha fabæ græcæ magnitudine si ex passo bibatur, uel dimidio mulsi cyathos, & dictamni decoctum cyathis duobus, & ammoniacum sagapenum q̃s. At quas stomachus offendit, opopanacis exiguum damus in pilulas ex melle. Sunt & semina quæ dari solent, inter cetera marathrum, cyminum, apium, daucum Creticum, selsis myrsinensis, cicer cedrides & reliqua quæ urinam ciunt. At imponuntur, myrrha absinthium, cum lupini decocto, aut rutæ succo. Bdelium quoq̃, silyrax, & oleastri gummi, uel rutæ succus per se, aut aristolochia longa, collyrij modo subdita. Nam & centaurij maioris radix, uel ellebori aut scammonium, aut colocyntidis interior caro per se & artemisia cum ruta si imponitur, galbanum uero fottu, quæ & conceptum eiciunt. Et pessus is ualet, iris silyrica, cyperus, ari radix, casta odorata, schœnoanthos, nardus helenij radicis decoctum, myrrha, ammoniacum, sagapenum, opopanax, fœniculum cyminum, daucum Creticum, selsis, myrsinensis, terebinthi bacæ & cedrides.

Quibus curationibus menses euocantur habentes ex alijs moribus.

Cap. 1111.

Obseruatum est ex quadrato lunæ motu foeminas pro ætate purgari, primas purgationes quadrato primo ex adolescentia, ultimas ex quadrato ultimo desinentibus mensibus: reliquam mediâ pari modo ex secundo & tertio expediri menstruas purgationes. Ex quibus naturalis collectio excipitur, iuuenibus nouilunio missio sanguinis utilis est, senibus uero senescente luna conuenit. Commorantur igitur menses præterea quæ dicta sunt, macie, uel aquæ intercutis uitio. Id exemplum asserre liquidò possumus cum in Græcia essemus, uiduæ cuidam quæ prius sapius conceperat ex abstinencia purgationibus mensibus sublaris, barba exorta est, ac uox corporisq̃ habitus in uirilem mutatus est. Ex eo affectu sanguinis excreationes eueniunt, phthisis, cominales morbi, præter alios cerebri motus, hydrops, & articularij morbi oriuntur.

Simplicium facultates ad menses trahendos, ex antiquis humoribus.

Cap. V.

Bvion, raphanus, porrum sectum, uel succus cum melle potus, efficacius capita ti, brasice decoctum, apij semen, oreoselin, ocimi quæ uel syluestris, ruta sylvestris, pulegium utrumque, cyminum Aegyptium ex uino albo: sufficit etiam purgat cum uina passa, aut resina: cumila montana, à partu purgat efficacissime, nam similis est serpillio: herodion quoq̃ in uino albo potum gith, saluia, cicoris ius, aristalthææ radix in lacte cocta, & sorbitionis modo sumpta. Sed dieb. purgari foeminas folijs althææ, manus plenæ mētura in oleo & uino sumptis: sinapis semē, marubij potū, hippomarari semē, lilij albi radicis pote, uiola lutea dimidio cyatho in aquæ trib. baccaris radices 3. aut 4. decoctæ ad trinas partes, & pote purgant, etiâ ex abortu. Nardi gallici radix ex uino, uel chryso. come in aqua multa decocta & pota, mellisophylli succus. Retardatis mensibus thymum denarij pōdere ex aceto cum melle ponum, amaraci utilisimū est impetiss. Cit anemone cum posiana sumpta, aut uellere appōsita, heliochrysum è uino potū cit. Centū capita, urticæ semē, uel ipsa urtica cū sale cocta, anthemis in potu sumpta, callimichio cū absinthio, alphodeli radix. Caucais semen, sion in aqua nascēs, sapore nasturcij. siue ius decoctæ, cōdrilis radix appōsita, silphij folia, in uino albo cocta, bibitur enim mētura

Exemplum retemtorum mensium malebrii.

Quæ post abortum purgent.

acetabuli à balneis: lafer cit lanis mollibus uuluz admoti foenicea à Græcis dicta à no-
ftris hordeum murinum, ex uino pota, lēti syluestri eadem uis est, quæ à Græcis *βλα-
φας* dicitur, sed odore graui, & minor satia. phacos tradit trita & cum uino pota. Mē-
tastrum purgat à partu foeminas ex uino, alioquin partus necat: succus lacteus fici, ante
maturitatem pomi exceptus, coactus q̄ in duriciam in umbra, cōtrahit lac coaguli mo-
do: cit quoque cum luteo oui potus pastillus ex lacte caprifici, coactus: amygdalæ amā-
ræ, folia lauri & bacce, tritz appositæ, & fabæ græcæ ligni ramēta decocta in uino, stirax
potu appositum q̄ue, urticis semen, cupressi ramēta, thus tertæ appositæ, radix rubinque
obrem quidam aureum poculi uocauere, stachys marubio similis odor ē iunci, semē pa-
naxis ē uino potum, appositum q̄ue cum melle, & nidore centaurium minus, uel succus
potus, cyclamini radix pota, & appositæ, & xyphij radix superior, drachma ex aceto po-
ta. Hederæ corymbi appositæ, & harundo quæ in Iudæa Syria q̄ue nascitur, admota, tri-
xago pota & illita, aros aridum in portione inspersum 3. in uini cyathis duobus, myr-
rhis quoque syreon combusta, & pota melius radice, & foenogræci semen acetabuli di-
midia mensura, cum sapæ & aque nouæ cyathis, & mercurialis cum melle, aut rosaceo,
uel lilino, aut irino admota, uel sota: peoniz semen nigrum ex aqua multa, eadem & in
radice uis, panaxis semen cum absinthio, scordotis potu, & illitu, dictamnium & pseudo-
dictamnium, aristolochia, agaricus tribus obolis pota, peristereos appositæ cum adipe
sullo recēti, psyllion 3. in cyathis tribus aque multæ, datum potum facillime pellit. Hy-
pericon utrinque appositum: ante omnia chrysimon ē uino, uel radice polygorios po-
ta, & alchmæ radix. Ramorum decoctum artemisiz insidentibus. Item foliorū drach-
ma pota uel impolitæ uentri cum farina hordeacea. Symphiton tridit euocet menses, ana-
gyri folia 3. p. ad menses morantes in passo bibuntur, clunt tres uel quatuor ramuli ab-
sintij cum gallici nardi radice una, cyathis aque sex, calle radix pota, onopordon tra-
hit, stœchas potu, & folia & radix smyrnij: utrinque thiaspe cit, & impubium pectorū
urinz uaporatio, crocodileæ appositæ. Fel taurinum lana succida appositum, quidam ad-
didit hyssopum & nitrum. Cornus ceruini cinis potus, araneus qui filum ducit ex alto
tritus & admotus, testes castorei 3. ex aqua cū pulegio, uel mulso uel uino per se, pul-
monis marini cinis adalligatus, echini uiuētes tusti, & in uino dulci post. Ex frigidis hæc
pauca subiiciemus huc dilata. Lactuca satia frequens in cibo, dichorium in aqua co-
ctum similem uisū habent, portulacæ succus potus acetabuli mensura insapa, eadem &
à partu datur. Hippuris appositæ, & pota, semen quoque mandragoræ potum, uel suc-
cus appositus. folia plantaginis pellunt, amaranthi radice uisū nidor uulua purgat, hæc
antiquitas obseruauit.

Compositiones ad menses morantes.

Cap. VII.

Menses trahunt huiusmodi pastilli, qui habent myrrhæ 3. lupinorū farinæ, quin-
que, rutæ, mentastri, pulegij, dictamni, rubiæ, sagapenij, laferis, opopanacis, singu-
lorum drachmas duas, ex iuniperi decocto coguntur, drachmarum duum pondere sin-
gulos conficito pastillos unum summo mane ex eodem decocto sumere satis est, nā &
partum emortuum eiijunt. Alij orbiculi aliter fiunt, habent autem sauinæ, pulegij, ru-
biæ, pares portiones, ex uino coguntur. Adijciendæ sunt & portiones maturinæ quæ ma-
teriam digerunt & extenuant. rubiæ, ligustici, asparagi q̄ radice, graminis, felis, mel-
lissophylli, artemisiz, sauinæ, pulegij, phi, calaminthæ, omnium manipulari portione, xy-
lobalsami, carpobalsami, omnium 3. s. nardi 3. s. mellis cretici selibram, sacchari lb. 1. s. sy-
rupum conficito pro officinarum diligentia. Opobalsamum appositum trahit, ut recen-
tiores tradunt, & colocynthis carbonibus iniectæ euphorbij pessus ex aceto lana im-
positus, scordolafer per se appositum. Aliter, pessus conficitur sine naturalium offensio-
ne, radice gentianæ, pulegij cretici, singulorum drach. 2. gith unā cum ficu sicca cogun-
tur cum maioranæ succo, genirialibus inditur, galbanū per se imponitur, cucurbitule
sub poplite impolitæ scalpello q̄ue circūcidæ. nam frictions, ac arcē ligare
cas partes uiuat, cucurbitule q̄ue inguinū
bus impactæ.

Ex Ga.

Piper cum staphisagrie semine à balneo cum uino dabis, nā protinus subuenit. Centaurium quoque tritum ex aqua pessum conficito & apponito, rubiam quoque methion & myrrham ana pares porciones cum uino bibantur. Aliiter ex facile parabilibus, ficus duas terito aridas cum nitro, collyrij modo imposita, trahunt. Artemisia trita apponito. Ruta syluestris semen appositum facit. Aliud, prassion, nepeta, ruta, mori cortex ana ʒ. ʒ. in uino cocta aut aqua bibuntur.

Cum diutius mulieribus menstrua subfiterint, uno quandoque impetu erumpunt, in ipso interdum partu, quæ & in pluribus per se retinentur. Ex abortu tamē non sine quandoque periculo fluunt. Iis primum extrema uinculis astringitur sub alis & in gūnibus. Acetum in potu datur non frigidum, & eodem consurgunt. Lana mollis locis imponitur, quæ uino et oleo, & rosaceo, amyliano, aut myrteo sit infusa. Cibis crudus datur ex aceto, aut oryza, uel alicuiusmodi phibetur. Multa quæ in potu datur, austera aut emphacomel ipsum, aut similia, in primis balauftia ex aceto ualent, aut hypocyttis, aut acacie succus, licium & asser. Aut omphacium aridum, & rhus quoque, aut foliorum cinis, aut sesamum in elca si prius aceto maceratum fuerit. Apposita uero sistunt hypocyttidis succus, acacia cum manna, aceto temperata. Mirē prodest spongia uino, aut liquida pice tincta, & apposita, aut eius cinis ex aceto, subieris quoque in Italica testa cōbusti cinis. At extrinsecus superimponuntur styptica, diaphoenico, & cydonia cōmixto mali corio, aut silicis glande, aut rubo, uel lentisci folijs, balauftio, acacia, hypocyttide, uel galla, cum aluminis exiguo. Id quæ præcipuū est taunini glutē aceto macerati si lumbis linteolo imponitur, uehemēter quoque pſunt & adherentia emplastra, ex rubrica armenia & similibus. Ad pſuium pessus, gallæ interioris, masticis, manna aqua diluta imponitur. Aut cyrinus, aut malicoriat, aut polygonum cōtritum. Inter cōpositiones, aluminis scissilis, gallarū interioris, acacie succi, manna, thuris ana ʒ. 4. ouorū assarorum lutea quatuor, arida plantaginis succo diluuntur, lana molli intrinseca imponitur, aut rosaceo & naturalibus cōduntur. Cucurbitule quoque masculinæ inanes sub p̄cordijs uel mammis affixæ, sistunt pſuiua, suffitu uero auxiliantur oxyſchoeni capitū myrti, rosarū, rithi foliorum, rubi cinis, æquo modo si in aqua decocta fuerint, suffitionib. pſunt. Aliud quæ sōtu prodest mali punici dulcis radicis corticis, myrti, cyparissi corticis ana p. tres. gallæ p. 1. ex aqua decoquantur, infunditur autē cum myrtrenchyto plantaginis succum, aut seris, aut polygonij, uel stychni, perdicij, aut pſyllij, hypocyttidis, uel acacie, cum lana, aut penna. Pessus tante longitudinis esse debet, ut ad locorum ostia perueniat, & Andronis trochiscus quoniam ex superioribus succo temperatus, myrtrenchyto infunditur, aut uino styptico efficax auxilium promittit.

Nimiam mensium profusio eodem serē morbos affert, maciem, hydropem, lumborum dolorem, cibi tædium. Verum statuta purgationes quæ circa septimum diē finire solent, salubres sunt: sed abundantes menses faciunt, ictus uel casus, abortus, uenæ quæ rhagades dicunt, sed intrinsecus alia morbi iniuria querenda sunt, expellendi uehemens potentia, qua uniuersum corpus repurgatur à sordibus uel concentrix uis imbecilla, aut pororum laxitas in utero, aut sanguinis abundantia, aut noxijs denique humoribus uenæ, salus, acutus, biliosus, mordax, putris, aut tenuis. Ex imbecillitate uisum faciem pallor occupat, uires adimit. Locorum uisio, corporis habitudo tenuis est, pili per membra oriuntur, morbidum corpus, sanguinis abundantiam indicat. Reliquæ notæ ex menstrualiali colore dignoscuntur. Oportet igitur sanguinem ex iccoraria uena mitti, remedio sunt cucurbitule sub mammis admotæ, aut uinculis brachia uinciri. In cibus styptica conueniunt, oryza, lenticula, far, portulaca, uinum ex uia acerbiori, maturiorum porciones, quæ ueteris fluxum sistunt conueniunt, de quib. diximus, mixturæ itē. Vel lerecæ molli colligi id medicamentum sicut naturalibus indicum in quo hæc sunt, thuris, manna, balauftiorum, gallæ, immaturæ acacie, aluminis omnium pares porciones. Alia confectio, in qua rhodosacchari uncie binæ, lapidis hæmatitis, trochiscorum è

Profusio mensium nimia quæ morbi continetur.

succino, & ex terra lemnia, qui officinis familiares sunt, ac ex spodio, omnium drachma commixta paulatim deuorantur. Imo uentri infunditur lentiscinum oleum, myrtum, & abstinum, addit alij antedictos trochiscos, rubricam armeniacā, lapidis q̄ hamatitidis pares portiones, ceræ item exiguum, ac aceti acerrimi portionem, si ijs non supprimuntur menses, quas in dysenteria explicuimus medicinas, inuenies. Alumētū & ex aqua dilutum focu subiicitur, insidētibz. Vbi aquosum profusum fuerit, calida aclyptica ualent medicamina, qualia sunt thus, cupressi pilula, ladanum, styrax, anisum totum. At slyptica refrigerantia sunt, camphora, acacia, spodium, coriandrū, semen plantaginis, hamatides lapis, glandium caliculi, thus, galla, myrtus, balaustium, & sanguinalis herba, & his similia.

Simplicia ad mulierum abundantiam,

Cep. X.

Post abortū sanguis profusio nem sstina.

ACeti sex mulierū menses sistit, oliuæ uel foliorum succus in lana admotus: Prima q̄ ue mori germinatio, quæ rhicinum Græci uocant, sistit & immaturæ gallæ crematæ aceto salso extinctæ: olestri folia illita & commanducata, utricis semen tritum & potum, & erythros in cibo, & spina Aegyptia quæ radice est utilior: acaciæ foliorū succus. Ex abortu p̄fluuia sistit porri sectiui succus cum mulierū lacte, mēcha quoque in aqua cocta pota, q̄, semen iunci tostum, & in aqua potum. Foliorum quoque heliodry si oboli: ex uino albo. Phacos inhibet decocto eius potu, achilea imposita, & decoctū eius insidētibz: nymphetæ radix in uino nigro pota, semen mandragoræ cum uino & sulphure, geranon in uino albo potum: glycydis grana 15, rubra rubentis pota in uino nigro, & idēz herbe folia. Tragi ramorū 10, aut 12, cacumina trita ex uino pota medentur. Iecur leporis cum samia terra ex aqua potum, profusū quāuis incensum, urina capræ pota, & si finum illinatur, coagulum hoedi bibitur: aut hyoscyami semen succida lana impositum, subditū q̄: & lutea oui cocta ex uino pota, & cinis putaminum ouorū combustorum sine mēbrana: cum myrtha illius sistit, oua in aceto macerata, ut in coeliaci diximus, sistunt. Cochlear ex amylo & tragacantho illit. Cancri fluuiatiles triti in uino potū, mysi, asininum finum si recens imponatur, nec non cinis eiusdē. Rubigo ferri uel squama uelleribus imposita, sinapis pota denarij pōdere, rubrica pari modo & hæmatites potus: myrtes quoque fructus confert.

Ad profusum album mulierum,

Cep. XI.

QVæ autem alba mulierum dicuntur, admodum etiam puellis (ut scribit Aristoteles) ueniunt, & magis cum cibo utuntur humidiori. Hæc incrementum impediunt corporis, & puellas extenuant. Paulus id uiciū uulue rheumatismum uocat. Ea interdum salia emittuntur & acutæ mordacitatis, colore citrina, uel in porracei uergētia: raro atrii coloris fluūt: sed sæpius grauiter olent. Vulue rheumatismus, inquit idē autor ex uniuersi corporis humore fluūt: & humori superabundanti in eo colore similis redditur: quandoque rubens sanici persimilis, alius albus, plegmaticus, uel liuidus, biliosus q̄: uel aquosus uel ut merus sanguis, qualis ex uenis demitur. Sed animaduertendum est, ne qua acta sit in utero colliquatio. Dignoscitur autem quod perpetuo naturalia madesunt diuersis in colore humoribus. Verum ipse mulier plurimum palleat, cibos odit, æger deambulat, timent genē, & cum dolore interdum, uel exulceratione uel putrida materia, siue sordida interdum munda & integra, hæc Paulus. Alij distinctius notas eorum obseruauere, nam si feminalis excretio fuerit, non sine titillatione, & uoluptate fluit, uel ex debilitate uulue contingit, ut de seminis incontinentia dictum est, feminalibus uasis imbecillibus, quod enim fluit album & lymphidum est substantiæ mediocris, sine graue olentia, ac minus abundat quàm reliqui rheumatismi, sed magis membra consumit, ac ocyus extenuat. At ex rheumatismo genitale ipsum semper humore madidum est, ex feminis incontinentia non semper humecti, nec grauidis contigialioquin abortiuum denunciat, nā tunc fluor ille sicuti & mēstrua nō ex intimis uteri locis fluunt: sed iuxta ora genitalia manēt: ex ijs namq; rheumatismi turbulēta & graueolēs urina demittitur, crasso humore permixto: et humoris huiusmodi qualitas ex fasciæ siue panniculi colore dignoscitur, si in umbra sicantur, nam in circulis ambientibz. coloris diuersitas apparet, quæ de humoribus iudicamus. Nā huiusmodi alba profusua cū mēstrua morantur,

Mulierum feminis spontaneæ excretio.

aut non

aut non fluunt, sequuntur, & circuitus seruant: ex ulceribus quandoque fluunt de quibus mox dicemus. At si ex superioribus membris putris materia fluit mali odoris: fluit autem rheumatismus ipse cum spinæ dorsi dolore, renum, ac pubis, qui ex menstruis euenire solet.

Curatio ad alba profluvia, ex Galeno,

Cap. XII.

AT rheumatismum alium uel aquosum, uel rubrum uel sanguineum, aut nigrum; Aue si cum dolore affuerit, hoc medicamine sanabis. Papauer cum uino nigro potui sanat. Aut calicem oui tritum cum cera & manna indito uel acaciam cum aceto in lana molli excipitio & imposito.

Remedia ex Paulo Aegineta,

Cap. XIII.

Vniuersum corpus exiccantibus præparandum est, si humida causa fuerit, nulla ad iuncta caliditate, diamelese satis concocto. Nam & urinam ciere conuenit, asari, apijq; decocto: & aluum quoque prouocare non inutile habetur. Ob eam causam porculaca uisiter estur, & succus eius bibitur, balaustium, rubimora, ac flores, & quæ sub cortice querceo membrana, & quæ sub cortice later glandis. Hippuris rubra ex aqua uel uino sanguinis profluuii sistit, hypocythis, lentici bacce cum uino potæ, terra lernia, uel samia, coagulū leporis, aut hœdi, aut agni aut uituli, aut hinnuli, uinacei nuclei, myrti bacce immantur, & aride, tædæq; cortex, & ea quæ in mensium profluuiis dicta sunt non uehementiora. Cum uero cum cruciatu essetur, alice succus aut persicæ, aut fragi, aut oryzzæ infundatur admixto anodino remedio, recte enim iniicitur mytrechito, aut dyltere: in accessionibus morbi leuare quantum possimum ægrum debemus: in clinantibus periodis, mollibus gestationibus, utendum deambulationibus, exclamationibus unctisq; ac cucurbitulis, dropace insuper imposito, frictionib. in sole, psilothris, sinegmatris, sinapismis, uomitionib. ex raphano, lauacris, uino præterea uariisq; cibis corpus studiosius reficiendum est, Hæc Paulus: Sed et uetustiorib. hæc pauca subiungemus.

De simplicium facultatibus, ex ueteribus auctoribus,

Cap. XIII.

Albis præcipue fluctationibus rose flos prodest in posca potus, uiola alba & lutea præsertim sicca: nardus gallica in uino uel aqua sumpta. Alba profluvia salsidix sistit, cochleæ ex amylo, & tragacantho illitæ, cinis putaminum ouorum combustorum sine membrana prodest potus. Inuenimus tritici grana seicunis commaducata, alba profluvia sistere, & succini farinam cum sorbili ouo: alij pastillos farinaceos cum cera dant in cibis, ex caliditate renum, unguenti populei 3. tres, camphoræ oboli duo, olei nymphetæ, rosacei ana 3. 2. cere exiguum: addunt alij opij obolum.

Quæ uulua sit mala habendo ex de riar conuersione,

Cap. XV.

Cum plurimum humida uulua habetudo sine rheumatismo uitio raro euenit, superabundantis humoris capax est, ueluti enim nauis carina corruentium humorum locus est. Raro enim inflammatur, quod si contigerit, tum uenere stimulat importuno desiderio, & nisi uerecundi pudoris freno contineatur, facile prostrato corpore uenerea uiuunt progacitate, mensibus exiguis soluuntur, atris, & maleolentibus, urina ruffa cernitur, aut lutea, sed superabundans locorum humiditas, ora naturalia sentore saluanti importuno, & mensium abundantiâ, tum alba urina est, ac præpinguis & crassa. At melancholica habetudo uenerem negligit, unde & uentosus quidam inuis foras sentitur, qui crepitum quodam sæpe erumpit. Sed cum uulua in foeminis cõuertitur, sursum uersus septum transuersum mouetur, q; semine genitali cõtento, & corrupto, uel humore mēstruo inuis uisitato, uel spiritu inuis cõpresso, enecto itē partu, uel secundis morantibus cõtingit, cõstrangulationes siue suffocationes innascuntur, uulua enim principui cordis annexa est, pluribus diebus strangulationis deliquio iacet mulieres. Huic pertinet, inq; Plin. nobile illud apud Græcos uolumē Heraclidis septē diebus foemine ex animis ad uitam reuocatz. Foeminarum, inq; sexus huic malo maxime uidetur opportunus conuersione uuluz, quasi corrigatur, spiritus restituitur. Ad tertium usque diem foeminam ab eo malo non esseri, clamat omnis schola. A ceteris differt id uiciū, non steruit ut apoplectici, mēbra non cõtrahuntur, nec spuma circa os cernitur, nec oculi uertuntur, ut in comitialibus contingit, nec somnus grauis cum febre premit, ut le.

**Alba profluvia*

Quæ temperie ueneri negliget

Strangulationis peculiaris accidit

ut lethargicos, sed ipsa mulier intermortua uoces audit, ac reuocata omnia commemorat, uiuere ac leuiter ispirareprehendimus, leui pluma naribus apposita, uel scypho aquæ pleno præcordijs imposito. Id malum præagunt uertigines & capitis dolores, uel uix tormenta si frequenter eueniunt, si in occipitio, uel uertice summo conuelli capillos sentiunt, si poplites & genua doluerint.

De suffocatione matricis ex Galeno,

Cep. XVI.

Varij sunt, inquit Galenus, præfocationis in mulieribus affectus: quarum quædam sine uoce sine sensu, & sublato uenarum pulsu iacēt, mortuis simillimæ. Aliæ quidem sentiunt, & mouentur, ac memorantur, quibus & sensus intercipitur non sine anhelandi difficultate. Quibusdam brachia, ac crura diffinitione comitialiter torquentur. Ex uarijs igitur causis uaria pariter symptomata eueniunt, sed de prioribus duntaxat affectibus primus Heraditus cōscripsit quodam suo uolumine, cum mul'eres interdum à mortuis nihil differāt. Verum inter cordis latibula spiritus exiguam partem latere, quæ uix uiuerent, nec tamen perciperetur anhelitus, deprehendere tamen conati sunt flocco naribus apposito, aut præcordijs scypho aquæ pleno imposito. Mirum quod inquit Galenus, alias ex eo affectu reuiuiscere, alias emori uidemus, inter naturæ miracula habetur. in ea uulue conuersione, non respirare, ac uiuere, sed uix (inquit) inspirare creditur, si uti animalia quæ senis mensibus latent ueluti intermortua, sic foeminis in eo uitio solam cordis exiguam palpitationem remanere reliquo extrinsecto penitus calore. Viduarū peculiaris id malum est, si menstruo uetigali exonerari assueuerint, ac uentri frequenter gestare solite fuerint: unde retenti menses ac genitura si corrumpuntur, ueneri uim obtinent. Nam semē muliebre frigidius ac humidius est, unde corpus præter naturā refrigeratum redditur. Viri quoque ueneri assueti cū per religionē ad castitatē reducuntur, sæpe febricitant, uel grauitate capitis uel dolore tentantur, sine appetitū cibum assumunt, ac ægre cōcoquant. Eorum corpora fecundioribus arboribus similia Plato esse tradit, nā castitatē custodiētes supra modū refrigerant. Alij sine manifesta morbi origine cerebrī quosdam motus sentiunt, contristantes, uel mente soluti, melancholici ac causarij, unde maius periculum est ex seminis continentia, quā si menses in foeminis subsederint: subita enim mutatio à salacitate in ueneris continentiam plurimum obesse constat. Diogenes propterea uenerem nisi salubritatis gratia complexus est. Refert idem autor aliud exemplum cuiusdam uiduæ, in suffocatione, quæ cum iniectis digitis uittilationem sentiret ac tactu oblectaretur, magis molliter conficari iussit, ut ea uoluptate semen emitteret: quod cum euenisset, ab eo tormento liberata est. Semen nanque si uiuatur magis quā menstrua officit, quod sæpe à purgationibus euenit, nec mirum (inquit) est si ex tam assidua materia uniuersum corpus tam misere afficiatur, cū similia ex ictu scorpionis accidentia uideantur, & serpentis tantillo uulnere, uel torpedinis plantis piscis contra ctu retis uel tridentis torpentiamembra reddite eadem & magneti natura est, uel cuius tior, cui ferrum cedit, & moras circumagens patitur, circulatim quæ ducitur, & cū propius uenit assisit, tenetur quæ, atque in complexu hæret: & solum hoc ferrum ab hoc lapide uim illā accipit, & retinet, cū longo tempore: & aliud apprehendit ferrum, ut annulorum catena uideatur interdum. Certum est (inquit Gal.) & alia plurima similia in natura inueniri. Interdum bonæ habitudinis in maximo quæ humorū temperamento corpora inueniuntur, quæ subita morte corripiuntur, ex mortifera ueluti potionē sublata, ut cū uis nigra aut uiridis protinus efficiatur & putrescant, unde à plerisque potionati ueneno esse creduntur, cuius rei causa ex corporis essentia contingit. Itaque ex semine uel menstruo corrupto uirulentæ qualitatis ea mala eueniunt. Fidem facit rabiosa canum natura: qui soli inter animalia, rabidum uirus facile suscipiunt, uel alterius rabidi infecta salua, cuius sola qualitate aucta subinde in corpore sensim uirulentia, ita ut à sexto sæpe mense rabie corripiantur: quæ tamen uis initio tacita & occulta uideatur. In mulieribus itaque præfocatis ceruix interdū cū locis ipsis ad ora descendunt, aliquando ad superiora, uel ad alterutrum latus. Præterea ueteres uentri pro conceptus desiderio animali simile esse tradiderunt, ac uniuerso corpori officere, nisi optatum inuenierit conceptum, ex Platonis, ut diximus, sententia: unde si fursum uersus præcordia peruenerit suffocet & stran-

Uiduarū peculiaris morbus.

Semen corruptum ueneris uim.

& strangulat. Vidimus uxorem fratris in præfocationis cuiusdam motu in delirio nidentem atque collachrymantem, cum plura perdicis sub naribus cum carbonibus admotis essent, in caute pruna ingens ex bano in pectus excidit, tam diu stetit ut omnino ex tinctus carbo uideretur, eo die sine dolore fuit, sequenti die de inusto tantum pectore conqueſta est, ut ingens adhuc cicatrix uideatur. Sed de uteri motu Galen. hæc pauca subiungit, nam neque stomachum, neque phrenes, hoc est diaphragma contingit, quod si uerius has partes appropinquauerit, non solum spiritus auferitur, sed anima cum spasmatē deficit, ac brachia cruciæque stupescunt. Ad id facit quæ Celsus ex Asclepiad. s. au. oritaret refert de uulue percussæ noctis, multis enim corporis partibus annectitur, si uulua, inquit, percussa est, dolor in uinguibus & coxis & femoribus est, sanguis pars per uulnus, pars per naturale descendit, uômibus bilis insequitur, quedam obmutescunt, quedam mentelabuntur, quedam sui cōpotes, neruorū oculorūque dolore urgeri se cōtinentur, nam huiusmodi accidētia ex sublati uaporibus fieri arbitrantur posteriores nō neruorū cōmunicatiōe, ut euidentius cōstat, mouentēstq. tandē, quæ corde uulnerato patiuntur.

*Uulua percussa
se signa.*

De strangulatu uulue, ex Paulo.

Cap. XVII.

Vulua (inquit Paulus) strangulatus est cum ad superiora utriculus conuerſus, & principalia membra opprimit. Qualia sunt cerebrum, cor, & præcordia ipsa. Ante strangulationem hæc occurrunt accidentia, mentis tarditas, segnicia, crurum debilitas, faciei pallor, oculorum hebetudo. At in ipso defectu desipiunt: propter entes sese, in terrortis sensibus pariter obmutescunt, crura contrahuntur, deinum male rubicundiores fiunt, ac facies turgidula redditur. Morbi uero declinationem procedunt quedam, ex naturalib. partibus humida quedam saluatio, ac ebullitio uentris uel intestinorum: tū paulatim uulua corrigitur, & ad sedem sese recipit, mentem commocām & sensus pariter restituit. Id malum periodice plurimas afficit comitali morbo haud dissimile. Replet enim loci, aut feminali materia, aut menstrua, uel quæ uis alia putri. Has accessiones quedam mulieres sustinent, quedam repente pœnis commouuntur, citatō p. imum arteriarum pulsu inordinato, suffocato subinde, ac resolutō, tū exigua per membrā humilitate rorescit cutis, intercisō primum anhelitu, qui demum ex toto adimitur. Id uicium hyeme frequenter euenit, uel autumnō, uirginibus, sterilibus, uel quæ cōcipere desiere, uel aliter refrigeratis.

*Principalia mō-
bra uulue stran-
gulati opprimi*

Curationes ex Paulo.

Cap. XVIII.

In accessionibus igitur extrema artius ligare, & crura conficere necesse est, & quæ huiusmodi deliquita reuocant, imperanda sunt. Malecolentia naribus subijciantur, si cut extincta protinus lucerna, castoreum, asphaltum, galbanum, cedria, la- a, aut pānus combustus. Quidam maculam ueterem naribus supponunt aut excrementorum scellam fortentem. Quidam in uinguibus & pubi cucurbitulas affigunt, uehementes, inanēs tamen, deinde cum scalpello circumscalpi iubemus, uel in furis. His si conuersio uulue non corrigitur laudantur, & quæ uentum discutiunt inunctiones, & collyria colica dicta, alio indita, quæ ex melle & cymino cōtrito, addito nigro si uinedyffere deinde alui colluere necesse est, ne quæ cōiecta sunt lædant. At unguenta odoratiōra naturalib. indita profunt, quale amaracini est, & ex malabathro, & sinapis naribus quidē in in olfacto datur panno, & si pedis imponatur prodest uociferationes quoque grauiorēs, & propria auribus nomina intonare, sternutamentā quoque ex castoreo, struthio, & pipere, ualent. Si ad uitā reuocantur, uomere cogendæ sunt, & abstinentia imperanda, aut exiguis cibis offerendus est. Post septimam uero diem diacolocynthis hiera uenter sollicitus est, dein post tertium quoque diem lumbis & lateribus cucurbitulas impingimus, deinde castoream potionē damus, inrēdū ex artemisia decocto, aliquando ex mulso. Valentiſſimum præstant auxilium pelli iniecti, & insidendo uaporationes ex emollientib. remedijs. Hæc pro periodico statu dicta sunt. Verum pro totius corporis obseruatione missio sanguinis in primis efficacissima est: deinde deiectiones ex hiera, uel ex aloë pira p. dōdere, in ternis multi cyathis seris dieb. cōtinuis, aut per interualla drach. 2. in missi cyathis totidem, & dropacismis, cauterijs, psiloditis, cucurbitulis, sinapis, tueri sceminas ab ips pœnis opus est, & ex euphorbio acopis, demum exerciciamenta, frictions, & excla-

Collyria colica.

*Quæ præfoca-
tione præferunt.*

& exclamaciones, & naturalium fontium calidorum natationes profunt.

Ex antiquis autoribus,

Cap. XIX.

Pessis oleo aliquo diluuntur, aut succo molliq; lana excipiuntur, quæ naturalibus cõditur. Vuluam emolliunt oui vitello, scenogrico, rosa & croco temperatis. Aut elaterij p. denarij s. salis tantundem, uue taminetz sex melle excipiuntur. Aut Boëtio auro re, croci, resinz, terebinthinæ singulorum p. denariorum quatuor. myrriz p. s. rosei, butyri octo, adipis asnerini s. duodecim vitellos coctos duos rose, minus cyatho.

Ex Galeno,

Cap. XX.

Testudinis terrestris secur aridum pessis additur efficacissime. Leporis cor crudum in potu datur, radix mali punici, dulcis cum uino bibitur. Castoreum cum aniso, cyminum cum oxymelle p. s. melanthij p. i. pœoniz radix bibitur, uel iridis aut pœoniz sem. s. aut uirticæ succus appositus, aut mellissophylli folia, dolores discutit ruta uiridis cum butyro & auxungia trita & imposita. Recendiores nanibus subiiciunt scordolaserem graueolentem, murinum sumunt ex uino in potu dedere ad locorum dolores. Sed mirum est quod ipsi sæpe experti sumus in mulieribus semimortuis, ternis in potu guttis ex aqua terebinthinæ destillata, nam grauius olet, uel subdita nanibus. Ruram recentem conficito: uel sulphur cum aceto nanibus apponaro.

Ad uulue conuersionem, ex alijs scriptis,

Cap. XXI.

Vbi sanguinis uitio contigerit, ex talo demi uolumus, ac unguenta omnia, bene olentia naturalibus indita uuant, nam musci odor, ac zibeti appellus, olea pariter redolentia illis naturalibus uuluum euocant, quale est innum. myrobolaninum, uel in quo gallia muscara mixta sit. Cyperinum quoque prodest illi uuluum, et si casus idem reuertu non solet dandum non est, magisq; si mēstrua subfiterint: sitq; genitura retenta fuerit, cibus ex media materia offerendus est: quæ uenerem inhihent danda sunt uirginibus præsertim, quæ in Thesmophorijs Adienensium castitatem (ut dictum est) eufrudentes folijs uirticis, id est agni, cubitus sibi sternebant: ieiunia ob eam rem profunt, ac longa fames: obsonia delicatoria quæq; maxime aliunt cauenda sunt. Ceteris constricta, & eorum concubitus medelam præstant opportunam. Sed ea compositio mire ut in finities experti sumus, conuersionibus, ac uulue tormentis subuenit, uel quibus eius ualitudinis causa spasmanatur membra, habet triseræ magnæ s. s. chamædrydis aridæ p. s. s. cum uino aut saccharo ieiunis datur. Interdum id medicamen imponimus, habet galliæ mûschatæ s. s. sem. melanthij quâ nigellam uocant s. s. croci s. s. cū succo mercurialis mixta in lineo panniculo adalligatur & cum oleo intincta lino imponitur naturalibus.

Ad suffocationem uuluerum, & uulue tormis simplicia ex ueterum eod. diebus,

Cap. XXII.

Vulue tormenta discutit raphanus umbilico tritus impositus: alij brassicæ uim ei attribuant, sed nunc eam tritam & cum auxungia seruefactam imponunt, nam dolores lenit in tantum ut uuluas corrigat. semen pastinacæ eraticæ contritum, & in ulno potum. Amurca cocta in cupreo uase cum lana apponitur. Oleum coccinum prodest: lauri decoctum ex bacis & folijs prodest, frutices cedri sauant: subuenit odore galbanum in strangulatu, spondilion suffitu ac potu, cinis corticum picæ potu & suffitu corrigit uuluas, pix odore, populi cortex potu, uel sua prima in uere germinatio: semen agni uuluas dissoluit contractas, suffitu uel appositu, chamædrydis semen in potu, chamæfice in lincolo apposita, & ampeloprasion, scenogricum subuenit decocto succo, siue duricia, siue tumor, siue contractio uulue sit, forum uel infusum. Ad cruciatus farina cum hordeo, aut lini semine decocta, aqua mulla subiicitur: imponit item imo uentri, pœoniz semen nigrum sceminarum malis medetur in uniuersum ex aqua mulla, be tonicæ s. in uino cyathis tribus bibitur, ad mala quæ à partu sunt. Doloribus centaurij maioris radix focu. Plantago imponitur in lana, & bibitur in strangulatu. Sed præcipua dictamno uis est, agaricum tribus obolis tritum in uini ueteris cyatho, peristereon in adipe suillo recenti apposita, nymphææ radix apposita uel pota medetur cyssanthemos, peucedanum usu strangulatus recreat: ladanum corrigit suffitu, dolori imponitur erysimi cortex ex aqua, artemisia trita ex oleo irino, aut ficu, aut myrriz: acharon uile est hæ-

Strangulatio ex sanguinis uitio.

Strangulatio ex sanguinis uitio.

Strangulatio uuluerum acci nota.

est hæ-

est foeminarum malis, succus iridis acetabuli mēſura dēmortuis protinus excitat. Coni-
za utraque prodeſt, uuluis torminibusq; cauſides dux in uino pota; callitrichon ſoni
locis medetur, hyſſopum laxat ſuffocationes. Radix æthiopidis uuluis medetur in uino
albo pota. Actea in foeminarum morbis datur acetabulo pleno. Ampelagriz radix ui-
ta uulue emendat, in dolore circa bibitur, ſed macerari oportet in ſextarijs tribus qua-
drantem radicis uſſe per noctem & diem: Radix glycyſidis in uino decocto matricem
ſanat, & eius grana nigra numero 15. ex paſſo aut uino pota medetur. Pāncracij radīx
in uino bibitur ad tormenta, ſemen ſtaphylini tumērem aluum, & ſuffocationes mulie-
rum doloresq; in uino potum lenit, in tantum ut uuluis corrigat, illitūq; uentri in po-
tis earum prodeſt.

De animalibus remedia ad ſtrangulatos,

Cap. xxxiii.

Capilli mulieris cremati nidore ſubueniunt. Fel taurinum cum opio poſitum hi-
enis obolis, & pilo ceruino ſuſi iuuat: ſupi adeps illinitur & ſecur & pulmo atidus
bibitur. Vulus corrigat concitatas aſini lien, aſini ſini cinis impoſitus: lacte equino
loci colluuntur, uitulinum ſel, hædorum pili ſuffitu & locuſæ nidore, cochlex cum cer-
uina medulla uuluiam auerſam corrigunt. Minoris crocodyli in teſtis, & reliquo cor-
pore ſuffitu uulua laborantibus ſubueniunt. Teſtes caſtorei uuluarum exanimatio-
nes ſubdiſi ſanant. Excitare & delphini adipe linamenta accenſa, ſcombrij in aceto putreſa
ci, percarum & menarum capitis cinis ſale admixto, & cunila oleoq;. Item uului mari-
ni adeps inſillatur igni, naribus intermortuarum uulue uiſo, & cum coagulo eiſdem
in uellere impoſitus, & caſtoreo olfactum cum aceto & pice, aut ſubditum paſtillis.
Vulue poenis mire reſiſtit oſtrearum quā aliqui onychen uocant, blattam biſcanti offi-
cine uocant, ſuffitu. Farina chalcididis lapidis in uellere impoſitur: bitumen ſtrangula-
tiones ſuffitu reprimat cum uino & caſtoreo: gagates ſuffitus cū uritur eas recreat. Ru-
te ſuccus potus matutinis aperit, corrigitq; ue conuerſas, illito melle & aceto, & cymi-
num ſatiuum, dolori aniſum ſuffitu medetur, & ſtrangulationi comānducatiui, & illi-
tum, calidum, uel potum cum caſtoreo in aceto & melle proſicit, ſagapenion quoq; ol-
factum, ſinapis ſemen ſuffitu odore aceto mixto conuerſiones ſanat. Cypəri radīx uul-
uiam aperit pota, ſed abortum facit, gallici nardi radīx trita uel decocta, potui cum uino
data ſtrangulationes ſanat. Aſſari uncia in hemina mulſi pota, crocum cum uino poſſe.
Holochryſos in uino data, dolores ſedat chryſocome in aqua mulſa decocta, meliſſo-
phyllum addito nitro ſtrangulationes iuuat, dolore ſedat melilotos. Abrotoni ſemē ti-
ſum ꝑ pondere ex aqua datur, anemone, anticellum, nam & duriciam emollit, in aqua
parthenium bibitur decoctum, & ad inflammationes datur. Omnibus utriſq; ceterum ca-
pita ex aqua mulſa auxiliatur præcipue ſtranguriæ: ſemen urticæ potum aperit, illi-
tur callitrichon cum abſinthio in ſtranguria. Conuerſas corrigit galbanum, potu
ſuffituq; ue, Celſus hoc remedium laudat: ſi locorum uino concidit mulier, cochlex cū
teſtis ſuis combuſſe & contrite, cum melle imponuntur, ſi non comprehendit adipe
leonina ex roſa mollienda eſt: ſed myrtidani a Plinio & Dioſcoride celebratum
uulue prodeſt poſitum ſotu, & illitu, multo efficacius & cortice & folio & ſemi-
ne exprimitur & ſolijs ſuccus molliſſimis in paſa tuſis, aduſo paulatim uino auſte-
ro, alias aqua coeleſti, aque etiam expreſſo utuntur ad oris ſedisq; ue ulcera uulue &
uentris. Ad tormina uulue ea mixtura iuuat, ſcördolaſeris, galbani, ſeminis pœoniæ
contriti, nigri ana drach. 2. cum candenti tudicula catapotia formabis 12: terna dabis
deuoranda ſcutinis.

*Omnib. uulue
hæſiſi claudunt.*

De uulue inflatione, ex Paulo,

Cap. xxxiiii.

Vulua uento turgit, aut ſitus corruptis humoribus, aut difficili & exiſto parti ob-
ſtruſo locorum orificio, aut conglobati ſanguinis obiectu. Nam & in locorum ca-
uo ſpiritus quandoque comprehenditur, uel in ipſa inſerda uulue materia meatuumq;
ſpongioſa raritate, unde in imo uentre tumor ſubeſt, ac duricies, punſtiones ad præcor-
dia uique ſentiantur & ſtomachi os & inguina, ex quo digitorum percuſſu tympani ſo-
nus auditur: ſanguinem mittere, ſi nihil obſtat, remedium eſt. Abſtinentia exinde in ipſis
morbi acceſſionibus iuuat, oleum rutaceum illinitur ac rutæ: decoctum ſotu medetur,

T 2 addito

addito pulegio, artemisia, calsi, & similibus, & lini semine imposto, cymino, feniculo, aniso, ami addita loliacea farina, cum & cucurbitule inanes uel cum scalpello iuant. Si adhuc malum perdurat, deiectiones ex picra hiera ualēt. Dropaces, sinapismi, & naturalium fontium calidorum usus. At obstetricis officium est imposto digito, quem prius intingat oleo, concretum sanguinem leniter educat, si oppilat. Deinde ficum, nitrum, & abstinuum ingerat pessi modo. Epithemata emollientia, polyarctij esse debēt, & diaspermaris, diaphinici, et ex ruta pessi addito melle & nitro: sedis precipue laudantur: Caricarum pinguium contritarum drachma, cymini duæ, aphronitri una, ob mordacitatem lacte insinguntur. Malactici quoque pessi apti perhibentur.

De uulue procidentia,

Cap. XXV.

Vulua interdum procidit, uel intus in alterum latus inclinatur, quàm auersam diximus, quod frigore uel ictu, aut lapsu euenit, uel musculorum resolutione, id humore sepe contingit: multos per annos uulua procidit, ac per urbem, ut nouimus, ambulat, nec alio uruntur remedio, quàm galbani ceretario. Si auersa uulua est, obstetricis digito corrigitur, nam facile dignoscitur, nam nec ori nec ceruici locorum situs respondet, dolorque, ac grauitas in altero sentitur latere, quàm cucurbitula contrario latere corrigit, imposta à balneis duntaxat, ac latera subinde umbilico impacta. In lecto quiescere debet, atque pessus ligneus, aut candelæ molli uellere inuoluta, silino oleo, trino, uel cyprino intincta, si inditus fuerit, iuuat quatuor digitorum mensura, pro longitudine ceruicis. Imoque uentri emplastra quæ menses ciunt imponimus. Procidentie suffragio profunt quercus folia, sorbi, mespili, cupressi, myrti, mali punici, cum nepita, singulorum manipulus in olla decoctus lincolo uentri imponitur. Pessus fit, quo procidentes reprimimus uuluas, habet cupressi conus, gallarum immaturarum, florum iunci, anthemidis siue chamomilæ omnium semidrachmam, trita ex acaciz succo foliorum molli lana naturalibus subditus, aut ex uino nigro emendat. Ex simplicibus, uulue, inquit Plinius, si procidunt decocto coroneo fori corriguntur, uel aceto, uel myrti foliorum arenium farina, & immature gallæ crematæ aceto extrinche. Acaciz foliorum succo per se. Procidentes tactu urticæ profluunt uulue, inhibet potu uel suffragio aristolochia, uel subiectu maxime tenuis: eas reprimi sumum bubulum è mare boue subditum. Et uellera tota frigida, ex oleo madafacta, & apposita. Si procidit, inquit Galenus, uel uulnera, lere bimbina, medullæ uitulinæ opij, croci, rosarum cicutæ pares portiones pessus conficito.

De uulue procidentia ex posterioribus medicis,

Cap. XXVI.

Idiuitium in senectute nunquam fere restituitur, si masculi præsertim uetus est: iuuenibus restituitur, si recens fuerit. Deambulationes nocent, equo, curru uehi, aut iactari plurimum obest, sicuti balineorum usus: sed balnea sulphurata iuant, uel ferrosa, quæ nunc celebrantur in agro Veronensi Caldariana dicta. Cibaria frigida ac humecta damnantur, uel uentosa, quales pisces sunt, ac olera. Vinum nigrum austeri ex pluuia aqua salutariter bibitur, uel mulsa. Venus importuna est: sternutamenta, uociferationes, tussis, ac magno conatu, aluium comprimere obest. Sed bubulum illud sumum appositum laudant, uel procidenti alui peculiari remedio. Idem de urina sentitur: porri folia subdita profunt, asphaltum nidore iuuat. Laudat & oleum myrobalarinum illitum, galbarum item emendat: Si uerius uero mucosa materia dissolueretur, quod cum plurimum accidit, ea pocione digesta materia uenter soluendus est: potio habet saliz, maioranz, chamæpydis, artemisiz, mellissophylli, calaminthæ, pulegij, mentastri, singulorum manipulus, radicis acori ac inulæ, caliz anæ ʒ. ʒ. ex aqua decoquantur, & percolentur, saccharo ac melle addito syrupum conficito, addito cinnamomum, nardum, ac crocum ad aromatizandum, cum abrotoni aqua uel marastri portiones dato matutinas: ac subinde hieram collocynthidem dabis pro uiribus ægræ, uel sagapenij pilulas cum elleboro. Ab ijs theriacam, ac mythridaticum dabis antidotum. Interea ea facito quæ paulo ante dicta sunt, cum non amplius profuerit uulua, scemora artius ligaturis continebis ac decoctum acaciz uellere exceptum naturalia perfundes ex aultero uino per interualla, & odorata naribus subijcto. Imo uentri id emplastrum uulseri imponitur, resinz ʒ. ʒ. sulfuris, mastichis anæ ʒ. ʒ. conus cupressini drach. ʒ. olei lentiscini, myrtini, quantum satis sit.

Epithemata
emollientia.Procidentia
que conducunt.

Balnea.

Procidentia alui
remediorum.Pocione digerens
materiam.

fit. Quidam sibus cucurbitulas imponunt, aut umbilico, & experimento constat, inde gallinaceum ouum uetustum mirè cōferre uideretur, quo nihil grauius olet, rupto cortice lana colligitur molli, & ita apposita mirè corrigit procidentem uuluum, uel in ueneri uiuio: cauendum est ne odor ille grauisimus corripiat nares mulieris.

ALEXANDRI BENE

dicti VERONENSIS PHYSICI, AD MAXIMILIANUM

lianum Cæsarem Augusti Imperat. inuictissimum, de uulue cæteris uirij,

inflammationibus, abscessibus & ulceribus Li-

ber XXVII.

Proœmium.

Equantur reliqua uulue uitia omnium periculosissima, uel priorib. *Sensissima uulue uitia.*
 scruiora, oppilationes, dolores, inflammationes, apostemata, ulcera, & carcinomata proueniunt. Ea nanque uitia asperiora (ut Galenus scribit) & deteriora fieri solent, quandoquidem matronarum uerecundo pudore uitia occultantur, scediora fiunt, nam ad secretiora mala cōscios nolunt medicos. Innascitur igitur circiter intimum os uulue ingens dolor & inflammatio, & nisi cito occurratur apostemata de facili oritur perniciosa, & p̄focaciones interdum, de quibus iam dictum est, unde crura frigida fiunt, caput & femora, & lingua pariter formicantia redduntur, tanta est membrorum inter se mira communicatio: uox demum deficit: interdum in pectine dolor incumbit, uesp̄arum icibus haud dissimilis. Alijs ima dolet spina, ambabusq̄ ue coxendicibus, ijs uelut per membra turgent uenæ: in uenere salaciores, quæ in ea re oculis cōsidentur hyrquis. Vicia præterea alia commemorat Galenus circa naturalia hæmorrhoidas, atque rhagadas, & condylomata sedis communia mala. Sed has muliebres pudendas partes, primum cum hæc scriberemus infestare miserabiliter cepit morbus gallicus, unde illud prostratarum uirus eorum orbem infecit, tanta earum partium sceditate, ut quacunque bladio ri uenere proci facile arcerentur. Videres foeminas ore uenereum pulchritudine superantes, quæ suo scedissimo complexu infinitos libidine intemperantes sera poenitentia afflixere. * Post hæc quæ uirginitatem demum corruptam mētiri solent remedia subium genus: Galen. autor exquisitissimus suis adiecit uoluminibus.

Gallie morbi.

* Hæc huius loci non conueniunt in cap. 17. huius libri eandem sententiam habet, Inflammationis uulue causa.

De uulue inflammationibus & paracelsi ex Paulo Argienta.

Cap. I.

Vulue inflammatio pluribus cōtingit de causis, aut ic̄tu, aut mēibus sublati, frigo re, uento, eliso, ue partu, cuius offensione uesica pariter lædicitur. Ex inflammatione ipsa febris oritur, ac capitis dolor, ceruicis nerui, digiti, collumq̄ ue pariter distēditur, uel in contraria conuertitur, stomachus item dolet, & locorum ora clauduntur, pulsus paruus ac frequens redditur. At si parua quidē fuerit uulue inflammatio, ipse quoq̄ uerus parum dolet, sitq̄ ualidior fuerit, idem plurimum dolet uniuersus, si phlegmone afficitur uniuersum membrum. Si uero in aliqua parte fuerit, eandem partem dolor indicat. Sed quandoquidem in posteriori parte inflammatio oritur in lumbos uergitur dolor, tumq̄ ue retrimenta retinentur, quoniam longanoni offenditur intestinū. Si uero in anteriori parte in pectine dolor insedit, ac urinz difficultas, & uesicæ stillicidium sequitur. Si circa latera uulue inflammatio orta sit, inguina intenduntur, ac crura dolore afficiuntur. Pyngmate uero inflammato, sub umbilico maximis percipitur dolor, cum pubis tumore. At si in ipso uulue orificio inflammatio orta fuerit, in suprēma uentris parte dolor sentitur, & imposito digito durum occurrit uulue orificium. Primum remediū est, uinum & oleum infundere, aut uinum cum rosacco, pectini uero & lumbis lana succida munda mollis adalligauit. Et abstinentia in primis huic malo occurrimus, tenuis enim uictus esse debet usque in tertium diem. Dein ab ancone, si nihil prohibet, sanguis demendus est. In cibus alica ex mullō, aut panis, aut sorbile ouum, post quintum diem gigni imponitur lini semen, scenogrzecum ex melle in quo singulis diebus decoquatur:

T 3 oleum

oleum item prodest. At si inflammatio excalefacientibus magis irritatur erysipelatoides melilotum in sapa decoctum & tritum additis ouorum luteis, & rosaceo, aut milino, aut crocino, ea enim salutaria sunt, aut palmule uino subferuifacite, & cum farina mixte, aut aliquo ex unguentis, in cataplasmarum ratione, que dicta sunt utimur. At in clinante inflammatione, cerotum nardinum aut cyprinum imponitur: inter reliqua remedia, fœnogræcum decoctum suffitu prodest, uel seminis lini, uel malux & artemisæ, uel oleum per se, in quibus calor non offendit, aqua calefacta rosaceamque infunditur. Pessus uero sit ex celsipo, ac butyro, medulla ceruina, anseris adipe, fusino unguento, & cera tyrrinea. Quæ uero excalefacientia contemnunt, pello, qui chryssi appellatur, non modice iuuantur, & enneapharmaco. Quæ calefacientia item non sustinent, ouum rosaceum cum anseris adipe aut gallinæ curantur. Ex phlegmone febricitantibus diachylō emplastrum medetur, duplicato rosaceo, addito plantaginis succo, aut seris, aut cicorij aut intybi. Aut eo utendum est in quo anserini adipis, aut fusille axungie rectis 3. 4. ceroti rhodini, aut fusini 3. 2. ouorum assorum luteorum 3. 4. croci 3. 1. myrrha tribolis, opij obolos 2. aut pro opio papaueris decoctum. In maximis uero uulux pœnis, opij lentis magnitudine ex muliebris lacte, aut fœnogræci succo imponitur. Si uero cum duricia inflammatio affuerit, tetrapharmacum cum rhodino liquatum infunditur, aut imponitur. Vulux uero conuersiones secundum accessiones, phlegmonum curationes faciunt. In decessione morbi, emollientia profunt, nam & duricias extrinsecus leniunt, atque diffundunt, malagmata diameliloton Musei lēstip. Victus initio tenuis, & inclinante morbo balneum confert, tum uarius firmiorque cibus, elargiendus est.

De uario locorum dolore,

Cap. II.

Vteri dolorum
causa.

DOlet fœminarum uterus aut ex mala habitudine, aut uento (ut dictum est) incluso, aut humore extendente, aut erodente, uel si ex eo uapor intrus progeneretur, eo modo quo in colicis fieri solet, id uisui uetulis, ac præpinguibus sæpe euenit, uel ad maciem tendentibus: tum inguina & ilia & crura, cum spina dolent, & præcordijs, imo quoque uentre, ac scilicet ipsum dolet. In eo affectu uidimus nigredine dimidium linguam tinctam diu perseuerasse: ischiadicos item dolores excitasse haud dubium est. Humores itaque deducunt ex his partibus, tripolij 3. zingiberis, castæ, cinnamomi ana 3. 1. cum artemisæ decocto & poto. Idem præstare uidetur Diosc. autoritate, eleborus arida & apposita uel lana eius decocto infusa: iucunde enim aquas inde trahit si ex caliditate fuerit. Muliebris lacte ex lana dolor mitigatur, si uehementiori medicamine opus est, hyoscyami albi decocto uel succo sedatur coniecto, uel papauerino, uel malux decocto. Iuuant & infusiones. Vuliter supponitur ouis ex lacte equino, exiguo croco addito. Peculiariter ladanum medetur appositum: nec mirum, inquit Gal. si locis prodest, nam emolliat & dissoluit, et suauiter astringit: oleum quoque lentiscinum, idem facit liliinum, ac uiolaceum luteum. At nihil magis dolori subuenit quam castoreum, si ex frigida fuerit causa siue potum siue illitum. Iuniperi quoque bacce medetur duntaxat maturæ: balsamum item ac xylobalsamum in potu: gëriana tria prodest ex uino calefacto pota mixte conuenit si ex uento fuerit, nam & imminuet arceat dolorem. Cinnamomum item & galaga, ac zedoaria dolores sanant ex uino drachmarum duum pondere. Salutares infusiones sunt ad locorum cruciatus, habet maioranz, ocimi, artemisæ, abrotoni, fœnogræci, brasiæ, feminis lini, meliloci, chamomilæ, omnium pares portiones ex aqua feruifacito. Aliæ in quibus nepeta, palegium, lauri folia, maiorana, artemisia, fœnogræci semen uel ipsa herba, lini semen, sed lauri folia per se imbricæ calefacta sacculo subdita ualent. Visci quoque decoctum subditum iuuat, Aliqui prioribus fomentis addunt, anethum & altheam, selami semē. Dolores à partu sedantur ichœnoarcho ex aqua decocto, donec dimidium superstit, ita ut loci foueantur: & decoctum bibatur ternis cyathis. Addi iubet Dioscorides ficus præpingues, uel carycas cum fœnogræconam & alia uulux uisita sanantur. Dolores ex uentre discutit semen cymini, aceto maceratum deinde torrefactum cum ami semine, ac zingibere, castoreoque omnium 3. tria sumantur singulis diebus obolorum duum.

Ex locis mulie-
bris humo-
res deducenda.

De uulux

Partium obſcœnarũ prurigo ex acuris prouenit humoribus, bili, ſalſugine, uel exiſto melancholico, quod menſium colore diſtinguitur, unde et papulæ oriuntur. Cũ tenigene interdum id uſitum oritur & auſiditatem ueneris inſatiablem aſſert. Sanguis primum ex media mittendus eſt uel cephalica, ut Gal. docet, mox præparata materia, bili aut phlegmate uel atra bili uentrem deijcere neceſſe eſt. Poſt hæc à talo quoq; demittitur. Si cum libidinis intemperantia fuerit, quæ uenerem compeſcere dõdimus, danda ſunt, nam crocum, ruta, mentaſtrum, ac cyminum genitiram, Gal. ſententia committunt. prurigoq; roſacea, oleo roſaceo, ſandalis exiguo aceto addito ſedatur uel portulacæ ſucco per ſe mitigatur. At ipſa tẽtigo impoſito lini ſeminis marcere emollitur; aut ſe ſenine malux uel ſcœnogreci. Medicamen ad pruriginem habet myrti foliorum, maſticipi germinis, lentis cortice liberati pares portiones, ex uino decocta, ſucco inſuſo medentur. Aliud, croci, camphoræ obolum, plumbi aduſti duos, hæccarum lauri ſemina tria cum oui candido, ac roſaceo, uinoq; commixta imponuntur: ſaluæ ex uino decoctum per ſe iuuat. Aliud pro papulis & puſtulis adurentibus, habet lithargyri, maſtichis, thuris, ſeu arietini, ouorum luteorum, ac olei quantum ſatis ſit ad ea cogen-
da, ſed ceræ exiguum addito: linimentum facies ſalutare, uel igne, aquaq; ambuſtis. Sed inter ſimplicia niſi cefypo trilius impoſitur.

Ad pruriginem
medicamen.

Inflammatum interdum uulua & in collectionem conuertitur, unde etidem, quas diximus, nocte ſuperueniunt, circa enim morbi initia dolores ſunt, ac inordinatæ horripilationes accedunt. In ſtatu autem cum præcipue ſuppurant, increſcunt, cum diſrumpuntur, dolores uehementiores, compunctiones febresq; acutæ accenduntur, tum urina non demittitur, ac alius niſi reddit. Nam & in uulue parte cõtingit offenſio, & circa peſtinem tumor quandoq; oritur, & inundatio tactu deprehenditur. Si collectio aſuerit ingens, ingens ſequitur cruciatus: quãdoquidem ex partes oriſicij, neruoſe ſunt, in fundo enim & circa ſinum minus dolent, nec tumor digito comprehenditur. Nã & oriſicium tenuius ſubſeſt. Huic malo ſubueniunt quæ putrefaciunt, propterea ſcœnograt cum impoſitur, ac lini ſemen, cum hordei uel tritici farina, ſed & carycas addimus coctas: interdum & columbinum ſinum. Inſeſſiones proſunt, quas in phlegmone ſupra adnotauimus. Ac peſſus ex terebinthina, myrtha, cefypo, butyroq; . Ad aperto apothemate, ſi puris ad ueſicam deferatur materia, lac uſiliter in potu datur, ac cucurbitæ ſemen. Si uero in laxum inſteſtinum longanum dictum pus penetrauerit, lentis & malico rii decoctum in aluum inſunditur clyſtere. At ſi in locorum cauum purum pus conſingat, roſaceum, aut oleum albeſactum conſicitur, aut terrapharmacum baſilicon, aut buryrum recens. At ſi ſanies tenuior emittitur terræ odoris, phagedænx ulceris uitio, quod in funditur ex uehementioribus ſtypticis eſſe debet, ex myrti baccis, palmulis, lenteq; ſed demifſo humore, ſi inflammatio orta fuerit, cataplaſmata, inſeſſionesq; frequentes proſunt. Cum uero circa uulue oriſicium abſceſſus ortus fuerit, qui nondum apertus ſit, extenuantibus opus eſt. In ſtatu uero abſceſſus quæ aperiunt putrem materiam imponenda ſunt: deinde ad chirurgi operam tranſeundum.

Vulua abſceſſu calido inflammatur, phlegmone, & heriſpela: tum frigido duro, ac molli, percuſſu, lapſuq; ex alto, abortiuo, uel laborioſo partu, importunatq; uenere, uel obſeſſis menſtruis, uel genituræ uitio: Gal. uulvam inflammari ac tumefieri ex omni parte putauit, hoc eſt in cauo, & oriſicio uel utriſque lateribus, tum ante tum retro. Tum oculorum (inquit Galenus) ſequitur dolor, & matricis intus palpitat. Imo uentre calor, tumorque, ac grauitas ſentitur, uel ſpinâ, ac præcordijs, hoc eſt offeſacro, uel in utroque quandoque coxædice, uel inguine, horripilatio, ac acutus dolor eſt, ſi materia calida fuerit. A frigido genua torpore ſentiuntur, uel imo uentre, tum pulſus tenuis eſt, ac exilis. In uniuerſum ſtomachus languet, ac ſingultus patitur: tum & ſub occipito dolor inſedit, in maxillis ac ſupra frontem dolent. Specialiter in calido abſceſſu, febris acuta, ac dolor capitis oritur, tremor ac ſpalmus membrorum, digitorumq;

Abſceſſu uulue
diſcriminetur
cauſe.

Frigidi abſceſſus
ſui accidenſia.

ac ceruicis, oculorumq; radices dolent, ac interior uulua, unde uniuersum corpus languescere creditur. At nos Iudram quandam in eo affectu secari iussimus Cydone Naxe Iudæ uxorem, supra enim inguinem plurimū intumuit, imo uentre nam diu locorū uitio laborauerat, miro modo tumor ille dimota uulua interdum lateſcebat, interdum in micronem conspicuus cernebatur, iamiam me & chirurgum ſepe deſuſit ſerramentum & medicamina apparantem, ad maturitatem emplaſtris perduximus, mox manū deniq; non effugit, & ſanata eſt ac exinde concepit. Altera pariter Iudra ex eodem uitio ſanata eſt, quā ſecari ex improuiſo iuſſimus tanta odoris grauiffimi foeditate, ut medicos & neceſſarios omnes domo propelleretis tumor immobilis erat, annexo peritonæo. Sicuti & Permarenæ nobili filie. Ex eo uitio pulſus ſupra modū exagitur, ac anhelitus difficiliſor redditur. Sed ex uulue apoſtemace, ut Hippocrates ſcribit, ſi in ceruice fuerit uel oriſicio, urine ſtillicidium oritur, aut omnino ſiſtitur: ac cum in cauo eſt id malum minus ueſicæ offiſcit, aluum præterea ſiſtit, ſi abſceſſus longanone uerſus ortus fuerit. In uehementi cruciatu, inquit Gal. graues diſtentiones ſequitur, ac uocis uſus amittitur, & animæ deliquita frequentiora ſunt. Frigidū uero abſceſſus notæ ſunt, ut Gal. ſcribit, ſine dolore tumor eſt, qui grauis eſt & extenditur. Nam & extrema molliora reduantur ac tumentia, nam & ægra minus ſomniculoſa eſt, ac minus ſiuit, ſine lingue nigredine, pulſusq; minus frequens, & urina minus rubens, nam & genæ tument. At ne lancholici apoſtematis notæ ſunt, tumoris duricies, nec omnino dolet duricies, inquit Gal. niſi in carcinoma mutatum fuerit. At cum uenter ſupra modum turgat, hydrops ſimilitudinē gerit, tum pedes tument, crura extenuantur communicatione ſecoris ſan uiciat, ſic aluus ſiſtitur, ac urina impotune ſupprimitur, ac menſes ceſſant: nam ex arabili id uitium ſæpe oritur, aut phlegmone cum induruit, ſubtili materia euaneſcente. Id communi uocabulo ſephyros uocatur, et cum plurimum in oriſicio uulue contingit nam ut cancer lapideum inuenitur ſine ullo dolore. Si calidi apoſtematis dolor paucis diebus non quieuerit, ſed grauitas ac magnitudo perfeuerat, tum inuicta ſequitur durities, quæ medicaminibus uinci nequit: facile enim ſi uincere conamur, in exulcerationē interdum mutatur. At ſi pars dextra uteri tumet, in ſiniſtram, contra ſi ſiniſtra, in dextram protrahitur. Si in ceruice ortū fuerit apoſtema urina ſubſiſtitur, & uehementior aderit cruciatus: nam neruoſior pars eſſe creditur. Ego uero ſenſus perfectionis eſſe exiſtimo. Ex parte ruriſus dextra per inguen & crus eiſdem partibus deſcendit dolor: diuerſo ſi ex ſiniſtra locorum parte fuerit uel utroq; modo claudicat mulier. Si in ima quoq; ortum fuerit parte uerſus inſimam aluū, tenemus oboritur foedi odoris, crebra hoc eſt & inanis egerendi uoluntas membrorum communicatione: & excrementa niſi ſcœnus non fluunt: & ſi digitorum intra aluum contuleris tumorem in ipſa aluo eſſe arbitreris. At ſi in ſuprema locorum parte ortus fuerit abſceſſus, urina pariter non ſiuit, ac ſub umbilico cruciatus erit. Si in quacunq; ſuprema fuerit parte, præter tumorem & dolorem, ſupinis neq; ſomnus neq; quies ulla eſt, paronychijsq; cruciatui ſimilis puratur. In ſumma abſceſſus ipſe aut ex toto diſſoluitur, aut maturatur, aut indureſcit carcinomatis more. At indureſcentis notæ ſunt, ſi ſeruor ille remittitur, ac grauitas ipſa diſcutitur cum tumore. Maturacionis autem indicium eſt, excitatur febris ardor, cum membrorum horripilatione, tum maxime pulſat locus. Cum uero mitigatur dolor & pulſus ac febris ipſa inclinatur, in pus conuerſa eſt materia. Quod cum ſiuit ſine odoris grauitate niſi mia erumpit, nam & in colore album eſt uniuersum pus, & ſalutem pronunciat: quod uero tæterrimū odoris eſt, ac uirulentum exitum minatur. In eo uitio urina alba & tenuis, malum minatur. At cum reliqua inualeſcente accidentia, & ſudor affuerit malignus, cum uetris inflatione, ac animi defectu frequētia, ita ut nō loquētur, ſpei locus nullus eſt.

Curatio abſceſſus ſi in uero ſit, ex dictis. Cap. VI.

Si apoſtema foris eſt uel in conſpectu remediabile eſt, ſi intimum eſt raro ſanari poſteſt. Quod calidum eſt, cubiculo frigidiusculo ægrota collocanda eſt, quies imperanda ac præparci ſomni eſſe debet, ac triduo ſamem ſuſtineat, aut quantum poteſt abſtineat, parumq; bibat, uel hordeacea uindiceſtur à ſiti. Inclinate morbo uires ſenſim recolligendæ ſunt, pulſus in cibo datur, ouum ſorbile, atriplex ac ſpinachiū, uel malua. Poſtquam ſuauit,

* aliæ debilitate.

Signa melicholici abſceſſus.

Apoſtema in ceruice uteri nota.

Apoſtema in duriſſima nota.

Anguria ex parte urina.

Calidi apoſtema curatio.

iuiuat, nam totam ferè curationem complet: imbecillioribus far hordei, aut alica dari potest, aut panis aqua elonũs, aut subinde coctus. Interdum auicula, aut pulli lactuca preparari, uel perdicee cum cucurbita, uel cum seminibus frigide nature: uinum ab omnibus damnatur. Interea singulis diebus aluus emollienda est clystere, aut eo medicamine, quod ex siliquæ atramento roretq; syriaco fieri solet adiecto saccharo uiolato. Vbi uero phlegmaticum fuerit apostema, cubile calidiori loco constituendum est, priori cõtrariocli durum humecti locandum est, in altero uigilandi est, in hoc somnus utiq; iurare creditur. In esca quæ facile concoquuntur danda sunt: in altero calidiuscula et exiccaria, in altero humidiora offeruntur, sed omnibus præparce dandum est uinum austerrum damus, in abscessu uero duricie album ac tenue bibendum est. Alius interea uehementioribus infusionibus exanienda est.

*Phlegmatici ab
fessu cura.*

De uteris deiectione in uulue abscessu, Cap. VII.

PRIUS quàm aluus ducatur ex iecoraria uena sanguis mittendus est supinis: ac exinde ex talo, uel genu, si uires tenues sunt ac modice, sensim ac per uices demimus. Propinandum mane dare soliti sunt medicamen quod emollit, ac manna & siliquæ atramento. Gal. infundi iubet quod uentrem ducat, sic aqua seris, ac strychni datur effluat, cacter bibenda, addito succo siliquæ atro, aut addito syrupo ex seris sariuæ succo: his portionibus digesta materia uentrem trahimus cum diapruni medicamine, ac cathartico, quod succo rosarum ascribitur: ea digestionē, ac cathartico incipimus, sine missione sanguinis, ubi biliosum fuerit apostema, sine sanguinis missione. In phlegmatico uero, materia digestionē sollicitanda est hoc modo, artensis, melissophylli, calaminthæ, pulegij, rutæ, chamæpytheos ana M. l. radices fœniculi, apij, asparagi, brusci, inulæ, peucedani ana §. i. calami aromatici, carpopalsami, rubiæ ana §. s. cū melle rosato peracto decocto, syrupum conficito. Cum eo decocto assumi maturinis debet, in quo cinnamomum calamisq; aromaticus unâ decoquuntur. Digesta materia leniter aluus procuranda est, ne uehementiori cathartico liquefacta subinde materia ad uterum importunè fluat, & apostema malus reddat. Iuiuat ea potio zingiberis, calami aromatici, artensis, melissæ ana §. s. tripolij optimi §. i. cum uino albo offerimus. In melancholico abscessu, materiā ea portione digerimus, habet chamædrydis, chamæpytidis, melissophylli, boraginis, uel boglossi, calaminthæ, menthastri ana M. l. callitrichi, scolopendriæ ana §. s. thymi, culcitræ sinè grongi ana §. s. cum mellis portione syrupum conficito, cum aquæ melissophylli datur concocta materia, cum epithymi decocto datur diacatholicon. Sed ad reliqua remedia transcamus.

*Phlegmatica
materia digeri
da.*

*Potio etiam bi
lem digerent.*

Emplastrum ad uulue abscessus, secundum uaria morbi tempora, Cap. VIII.

INITIO calidi apostematis discutientia et refrigerantia imponuntur, etiam astringentia leuiter, qualis rosa est, lens dempto cortice, balauſtia, plantago, harundo, uitis pampini uel folia, strychnum, seris sariuæ, portulaca, uirga pastoralis, semperuiuum, cucurbitæ ramena recentis, ac hordei farina. Insedere in aqua cum oleo rosaceo plurimum iuiuat. Itaq; emplastrum in materia sanguinea hoc modo conficito, habet farinæ lentis excorticate, hordeaceæ ana §. i. succi plantaginis, semperuiui, strychni, uirgæ pastoralis, rosacei uel omphacini, quantum satis sit, lineolis tam imo uentre, quàm ima spina imponatur. Id uero in bilioso magis probatur: Constat ex farinæ hordei §. i. ramentis cucurbitæ, succi lactucæ, nymphet, hyoscyami, papaueris albi, plantaginisq; rosaceo infuso, serue facito & imposito. Cum primum uero ortum fuerit apostema phlegmaticum, farinæ lentium, & fabaceæ, ac ciceris ana §. i. mastichis, aloës, manne, thuris, farinæ, scœnogræci, floris chamomilæ ana §. s. cum oleo chamomilæ, absinthino, rosaceo componuntur. In melancholico itaq; emollientia, ac pariter dissoluentia ocyus quâ sit possibile imponenda sunt, nec differendum. At cum malum negligitur, atq; inueteratur uisum in carcinoma facile transit, si protinus non emollitur. Ob id bdellium cum styrace liquida & ammoniaco similibusq; imponendum scribunt. Sed & ea pessi modo indita naturalibus profunt, thuris, bdellij, galbani ana §. i. croci, opopanacis, ammoniaci ana §. i. mastichis, castorei, styracis liquidæ ana §. i. gummi in uino maceretur & cū liquefacto melle in collyria digeruntur: cum adipe liquefacto imponuntur. Inter emplastra cõmendamus diachylon,

Astringentia.

*Biliosi aposte
matis remedia.*

*Melancholico
que conueniunt.*

* hyssem

chylon, ac * balislicon, & quod ex bdellio, & anserino fit adipe cū ceruina medulla, & ouillo buryro. Ac cum eo quod cum oleo lentiscino, chamomirleo, et lilino fit, ac catha-
mino, addunt alij cyprinum oleum & ceram atq; oui luteum. Alij cū farina hordeacea,
& seminis lini, & polline, ex meliloti decocto digeruntur in emplastrum, addita sapa et
oui luteo tosti. Perq; interualla iuuant infestiones in meliloti decocto, cum lini semine,
ac althææ uel maluæ floribus uel semine. Prodest & per se cespum subditum, uel cum
anatino adipe, cum croco & meliloti seminis farina. At cum sanguineum increfcit apo-
stema, superiori emplastro, scenogræcum, melilotum, & chamomilam adijcito, ac
frequenter in eo decocto infedere iuuat, ubi plārago, lens dempto cortice, ac rosa cū
malua, & althæa decocta sint. In bilioso uero eadem malua & althæa, semperuium, la-
ctuca, nymphaea, uiola cum meliloto imponi debent. Infunditur & subinde uiolaceum,
ac gallinaceus adeps. In phlegmatico item calami aromaticum adijci opus est, ac myr-
rham. Ex atrabili galbanū addi oportet. In statu pariter sanguinei abscessus artemisia,
ac calamus aromaticus admiscetur, in bilioso lini semen. In phlegmatico palmulæ medē-
tur, caryox, menthastrum, ac calamintha. In melancholico demum quæ ualde emolliūt,
ac dissoluunt imponenda sunt. Inclinate abscessu, & mitigato dolore, chamomila, me-
liloto, althæa, & semine lini, ex oleo uiolaceo, ac cera cataplasmata conficies, & iq; uerū
uiolaceum luteum infundito, ac lilinum, tum enim quæ maxime dissoluunt imponi de-
bent, sicuti silymbrij succus, ac maioranæ, & foliorū tenerimorum lauri. Aliqui ea dam-
nauere, ueluti nimium excalefacientia, sed buryrum, adipem anatinum, ceruinamq; me-
dullam commisceri uolunt, ne qua abscessus pars lapidescat. Inclinate bilioso, althæā,
maluam, melilotum, lini semen, ac chamomilam adijciunt. In phlegmatico decocto
menthastrū, & calaminthæ infedere iuuat addita ruta, rore marino, maiorana & lauri fo-
lijs. Sed & lixiuium per se ualere creditur, imponitur uero id emplastrum ex erui, lupi-
norumq; farina, cum oleo nardino & rutaceo, imponunt aliqui lincolam aqua arden-
ti madentē. Inclinate melancholico, oportet magis emollire, quàm dissoluere, donec
ex toto tumor discutiatur.

Quæ opostmata uulue mactant,

Cap. IX.

SI ea medicaminibus discuti nequeant, & iam maturefcere uideantur: nam perfici me-
dici duriciam uulue emollire solebant aristalthæa, etiam cibo frequenti, uel infusio-
ne ex oleo, & succo ex flore lilij expresso, uel eius oleo, radice quoq; sambuci uel folio-
rum decocto insidentibus. Aurium sordes admox medentur, de quibus etiam poste-
riores mentionem faciunt. Fel bubulum rosaceo admixto, foris uellere cum resina tere-
binthina imposito. Anserinus adeps, aut cyni emolliat. At recentiores id emplastrū lau-
dauere, quo abscessus maturantur, habet farinæ tritici, radicem aristalthææ ana ꝑ. j. farinæ
scenogræci, sem. lini ana ꝑ. i. palmularum, carycarum, rad. liliorū, ac passilæ decocto
feruescant: addatur item oleum lilinum, carthaminum cum gallinaceo, ac anatis adipe
decoctum althææ ac maluæ, meliloti, scenogræci, cum acantho insidentibus medentur.
Idem cum adipe & medulla uitulina infunditur utiliter. Maturant caryox, lilij radix cū
fimo columbino. Interea ad suppurationem mouet gressus aduersus scalas, aut theda
uehi uel equo, uel saltu, aut manu comprimente, eo modo sepe pus erumpit. Si uero ab-
scessus in conspectu fuerit, sicuti, sinapi, ac columbino fimo facile rumpitur, nec feramē
to opus est: si uersus uescicam uulua suppurare uidetur, quæ modice urinam ciunt dāda
sunt, qualia, lac ipsū, semen melopeponis & psyllij mucosum decoctum cū tragacan-
tho & saccharo: alij semen cucurbitæ, & cucumeris imponunt, ac papaueris albi semē,
cum gummi arabico uel eodem tragacantho: amyllum quoq; laudamus, ac glycyrrhizæ
succum. At si uersus aluum erumpere uidetur, ius lentis decoctæ decorticatæ, cum rosa
ac balauistijs, oryza, & similibus infundito. Addidere alij terram armeniācam, lemni-
am, cerussam, sanguinem draconis cum luteo oni elixo in aceto, adde rosaceum, ac bu-
tyrum bubulum, infundunt pariter oleum uiolaceum cum repente aqua & buryro an-
tedicto. Si sanies carnis recentis loturæ similis fuerit grauis odoris, astringentium deco-
ctum infundes. Quidam protinus rupto pure multa colluunt frequenter, mox uomicā
perfanamus trochiscis qui ex succino sunt si in potu sumuntur, colluere iuuat sero

capri-

caprino ac melle despumato: repurgato uomice sinu infundenda sunt quæ ulcera perfrant, de quibus mox dicemus.

De collo & duricie uulue, ex Argemæ, Cap. X.

Indurescit interdum uulua, ac repente nullo præcedente morbo, aliquando ex ipsa inflammatione, cum non discutitur, aut non suppurat. In eo genere habetur & quod dicitur *ex alijis*, cum in uulue ceruice oritur non dissimili tumore, minoris duricie, doloris mediocri ex ijs sequitur in contraria conuersio et tumor durus, cum grauitate difficiliq; crurum motu, ac totius corporis, cum quadam ad operas segnicie. Hunc morbum sequitur cachecticus prauus habitus, ac turgida hydrops. Initio sanguis mictædus est, ac alius sollicitanda Archigenis hiera, deinde cataplasmata pro celypo, nitro, absinthio & cucurbitule cum scalpello. Inter malagmata polyarctio, diaparmatos, diaphnidon. Fori quoq; carycarum decoctum, artemisia, pulegij, althæe, pessus ex diaterebinthina, galbano, myrrha, iride, hyssopo: dropacem fontis naturalium, nitri, alphaltisq; uires habentium usum commendamus: & si uires patiuntur elleborismum damus.

Turgida hydrops.

Pessus meloëtur ex eodem uulue, Cap. XI.

Eræpontice, nardini unguenti ana p. 10. irini, glucini, cyprini ana p. 2. adipis urini, & anserini, butyri, celypi, medulle ceruinæ, terebinthinæ ana p. 1. Aliud, polij & 2. myrrhæ & 4. cum uino austero, diluto irino, infunditur. Aliud, ceræ tyrrenicæ, seu utuli ni, terebinthinæ, medulle ceruinæ, mellis attici, olei ueteris, æqualia admiscuntur.

Carcinomata duplicia.

De carcinomate cancrois uulue ex Paulo, Cap. XII.

Carcinomata uulue alia quidem non sine ulcere, alia uero simpliciter affligunt: in his tumor circa orificium uteri inuenitur subdurus: & inæqualis colore fecis rubescere, aut subliuidio, maximo circa inguina & impube dolore ac lumbis: medicamentis irritantur uel si ferramentum admotum fuerit. Exulcerato uero carcinomate præter dolorem, ac duriciam, & tumorem, inæqualiter erodi uidetur, & cum plurimum quidæ ulcus ipsum sordidum est, inæqualiterq; albicat, munda quedam effunduntur, alia sæcula lenta, iuuentia, subrubra, sanguinolentaq; nonnulla cernuntur. Emanat autem sanies cōtinenter tenuis, atra & aquosa, aut rubens, mali odoris, interdum & sanguis erumpit, malum id inquit, teste Hippocrate, insanabile est: mitigare id tamen conuenit uarijs fontibus, ex fenogreco, althæa, & similibus si imponitur. Mitigatorum præcipuum est malaches siue althæa, ex mulo addito rhodini exiguo, si imponitur, uel quod ex carycis & meliloto, ruta, & thure fieri solet cataplasma uel buniadis herbæ studiosius contrite cum oleo, & quod ex palmulis coctis in aliquo dulci additis ouorum luteis, & cum farina hordeacea papauer & coriandrum, aut polygonon, aut seris, ea quidem in doloribus. Post hæc cerotum imponitur ex rhodino aut myrrino, aut cenanthino, aut mylino cum palmulis in aliquo dulci decoctis. Laudatissimum est quod ex diathypostathmis fit quæ in officinis ærariorū inuenitur cocta, teritur, & uino eluitur misceturq; ceroto rhodino in emplastrum modum. Id enim extrinsecus imponitur. Inius uero locorum mitigatorum est oleum, si ulcerati fuerint, & lac muliebri enithemate infusum, uel arnoglossæ succus. Si uero sanguis emanat, polygonij succus cum thuris exiguo dolores lenit. Pessus item ex croco & muliebri lacte & papaueris succo, et hyssopo. Præcipuum tamen est & ad sedis uitia, id quod habet lithargyri Italici elotij 3. 6. thuris masculi, hyssopi, adipis anserini, recentis butyri, ceræ tyrrenicæ ana 3. 2. rhodini 3. 4. lithargyrum seris succo eluito, & admisceto. Cibis qui facile in stomacho nincantur præferendus est, uinum a quo sum item. Nam acria cauenda sunt, ac nimis cibis: quandoquidem in earum uentre protinus corrumpitur.

Ad sedis uitia.

De carcinomate ex alijs autoribus, Cap. XIII.

Galenus: In ueteri apostemate butyrum cum opio, & rosa addito melle pessum facito, & imponito, suffitu prodest atra, terebinthina, & sagapenion carbonibus cōiecta. Cum tumor uero in utero indurescit, nec discuti medicamentis potest, tum leuis calor inest, ac pulsus non uchemens, carcinomatis uisū cōtrahit, inæqualis enim tumor sit dolent in oculis & temporibus, frigore extrema corripuntur, uel sudore interdum: febricula item primum oritur, mox ardentior fit. Id uitium tentandum non est, mitigari

*Carcinomata
non curāda.*

gari duntaxat opus est: uita ciuili opus est, ac animi in primis securitate: cibo temperato opus est, hœc dīna carne, pullis gallinaceis, buglossis, ac lactuca, atriplici, beta, & spina. chris, eo modo ficus, uua, & passula conueniunt, pruna dulcia & amygdala, & pistacie: diuerso dānantur acuta, salia, & acris, legumina omnia. Sed inter omnia remedia mul- lum magis idoneum est, quāni sepe uentrem deiscere, his quæ atram bilem deducunt. Hippocratis sententia satius est carcinomata non curari, nam diutius uiuere eo modo promittit. Propterea nonnulli emplastra, clysteres, ac collyria quoq; damnauiere, uel si milia si feruentis sunt nature: chamœmelino tamen oleo inungi probauere, ac uiolacto quod ex uiola lutea componitur, sic adipe anatino uel gallinaceo, ea enim dolorem miti- gantur traduntur, ac duriciē molli. At cum pullus extollitur, rosaceo, ac psyllij mucore opus est, & ceteris refrigerantibus emplastris, donec paulatim pulsus amoveatur, ac ul- cus prohibeatur irrepsere. Quod si malum id exulceratur, tum emplastrum quod est plu- bo fieri solet, aut cerussa medetur, tum & muliebri lac efficacissime infunditur, uel albi collyrium cum opij modico, ac croco. In potu datur utiliter ægyptiæ si lique succos cum oleo amygdalino, cum passule, fici, ziziphorum, ac myxorum decoctio uiuant frequen- tes infusiones ex fœnogreco & malua decocto, adiecto lini semine, anetho, & melilo- to. Dolores ex carcinomate mitigant, malua folia decocta admixto oleo amygdalino. Amurca pariter cum cera et uino, cum intus infusum uel foris impositum prodest. Aut cerotum ex ladano, & adipe anserino, infunditur et lac muliebri adiecto crocodi uero cum cruciatu fuerit opij exiguum addito. At cum impotente pulsus imponitur papa- uer rufum cum coriandri succo recentis, uel strichni succo, sed rosaceum cum cera effi- cax habetur, uel cum muliebri lacte, uel cum plantaginis succo, si infunditur. Scelus uero cruciatibus modo calidiuscula in prima sede, modo frigida subueniunt, inuicem uel im- posita uel indita. Qualia sunt fœnogreci decoctum, uel olei sex cum cera citrata. Frigi- da sunt papauer, ac coriandrum, strychnum, rosaceum, oui candidum, & similia, aut plumbi scobs conficari cum aqua coriandri, si cancer exulcerabitur, beta & altheæ de- coctum infunditur, sed in mulla prius decoquant adiecto rosaceo, & balnearum quo- que purgamenta cum rosaceo & cera mixta si imponuntur profunt. At profluentis san- guini, plantaginis, uel hypocythidis succus cum cerussa & armeniaca rubrica diloluta infunditur. In uulue uomicis antiquitas ocimum ex aqua tepida in potu dabant, amy- lum item; prodest & camphir lac exceptum coactumq; in duriciam cum amyloxam uomicam aperire tradunt. Fimur aprinum, suillumq; cum oleo illitum prodest. Valet & celsipum, uel uellera ipsa loca, frigidaq; ex oleo madefacta et in omnibus muliebrib. malis, duricias & collectiones adeps anserinus, aut cyeni emollit. Vteri epiphoras om- nes lenit semen psyllij deferuefactum in aqua cum intepuerit. Omnis uomicæ finis est, ut rumpatur.

*Dolores mitiga-
tia.*

*Epiphoras leni-
ent.*

De uulue ulceribus, ex Paulo, Cap. XIII.

*Exacerbationū
causæ.*

*Remedia ad pu-
rulentia ulcera.*

EX difficili sepe partu uulua exulceratur, uel exulcerato conceptu, aut corrupto, aut catharticis uehementioribus aut rheumatismis, aut ad aperto abscessu. Exulce- ratio igitur si manifesta est, uisu deprehenditur alioquin, quoniam in profundo sit ex ege- sto cognoscitur humore. Ex phlegmone itaq; exulceratio humor sanguineus exiguus, & feculentus cum dolore profluit. Verum si sordida fuerit exulceratio putris sanies mi- nori cum cruciatu prorumpit. At ex æstione proferente ulcere fœciores, atroxq; e- ruptiones uehementioribus apparent cruciatibus, ceterisq; signis, & emollientia me- dicamina irritant, contraria leuant. Munda ulcera humorem exiguum non grauius o- lentem, spissum albicantemq; extrudunt. Si ex phlegmone fuerit ulcus, quæ supradicta sunt, auxiliantur: si purulenta sunt ulcera præsanæ succum cum melle infunditur, aut tetr- apharmacum cum susino, aut mulso, in quo decoctum sit fœnogrecum, malua, fursur, aut lenticula cortice liberata. Magis enim expurgat, si prassium, aut eruum, aut mel ad- iectum fuerit, uel crinea farina, aut iris siue alumen rotundum, aut quid simile adijci- tur. Eadem & foris imponuntur cum mulso. Aliud medicamentum familiaris est, si crocum optimum muliebri lacte dilutum cum ceroto rhodino & anserino adipe inun- gatur. Aliud festinantiū & doloris mitigatiuum, ex succo capitum papaueris ex dulci

in foro,

mixto, si triduo miscetur, deinde decoquitur donec liqueat, & exinde teritur cum rose foliorum ꝑ. ꝑ. croci tribus admixto papauerum decocto, addito deinde rhodinum ce re ꝑ. ꝑ. pelsis enim plurimum conuenit sicut & rosaceum illud. Facit item quod ex o uis & croco & rhodino & anseris adipe, & ceruicia medulla conficitur: & ægyptium si ne æris flore mirè facit ad exulcerationes. Cum inflammatione serpentina ulcera panis tepens ex hydromelite, & oleo, malua, & foenogracæ, & seminibus pinguibus imponi tur: & plastraginis succus, aut strychni iniectus prodest: & polygonij, uel seris: sed primum per se, dein cum uino austero, uel aceto. Si serpunt ulcera sine phlegmone, infundendum est mitigatorium aliquod medicamentum, quale est corticis mali punici decoctum, rosa rum recentium, cyparissi, malorum cydoniorum, leuistici, rhamni, rhussis, quo contrarij u tuniur ex uino styptico. Postremo alumine, acacia, lycio, hypocythide. Quorum deco ctum etiamnum suffitus prodest. Si per ea parum proficitur, diacarthamij ex aceto conij ciatur, exinde acetum, aut anthera, aut chalcites. Eadem præterea ex liquidis quæ in dysenteria sunt, huic quoque conueniunt: cibis exiguis esse debet bonique nutritimen ti. Ac postquam ulcus purgaueris, uarijs enim modis elui potest, cum cibis largius of fertur, & uinum damus, ut caro citius excreseat. Cum pelsis diamoroni infunditur, cum cadmia, aut ladano, aut molibdena. Foris emplastrum, quod ad cicatricem perducatur, cum uentri, tum coxis imponitur, nec dubium est, id per cæcos membrorum meatus ad in teriora miro naturæ opere deferri.

*Medicamentum
doleris mitiga
tium.*

De uulne ulceribus ex posterioribus, Cap. XV.

PRÆTER causas quas Aegineta enumerat, ex illato uulnere uterum exulcerari tra dimus. Vlcusum alia aut totum, aut partem duntaxat infestante: quædam altius in sedunt insatabilia: nonnulla partem exteriorẽ tantum exedunt: tum dolor cum infla matione foeminam excruciat, ubi exulceratio orta est, unde & humores fluunt, odore graues uarij coloris: interdum sanguis, nam & febris membra consumit, uiresq; ue cor poris deficiunt. Deteriora ulcera (inquit Galenus) sunt ex emollientibus & humectan tibus remedijs subditis: styptica enim luuant: & exiccantia. Si os matricis exulceratur fa cile in conspectum datur: si in summo cauo fuerit, ferreo specillo difficulter conspicitur: & humores qui fluunt ulceris naturam indicant, graueolentia enim quo grauior est eo deteriora indicat ulcera: sanies atra putrida ostendit ulcera: sicut ex æstusismo nigra fordices. Ex carcinomate membrum intus perpetuo pulsatur, in ulcere interdum quiescit.

*Vlcusum diffi
cile.*

Curationes ulcerum uulue, Cap. XVI.

HVIUS morbi principalis curatio est, ut dicta ciuilis sit, sine moerore, atque animi so licitudine quiescat, atque somnum capiat moderatum, in contrariam ulceris par tem. Planum effugiat locum, humidum præsertim, balnei usum, crurumq; frictiones. In cibis acris & amara uicanda sunt, uel salsa nimiumq; ue dulcia, quæ ex melle & saccha ro conficiuntur. Vetusiora uina & dulcia damnantur, sicuti & aquæ purus potus. Pa nis similagineus utilis est, sine sale, aucubæ & hoedina caro. Sili ac fame uincitur id ma lum: humida etica inutilis habetur: frigida igitur ac sicca prosunt, & initio quæ ab stergunt eliguntur, demum quæ cicatricem inducunt offerenda sunt. Et auxilia pari mo do exiccantia diligenda sunt, nam & materiam deſcimus cathartics & auertimus, in terdum inſiciuntur & quæ fordicem repurgant. At materiam prius digerimus manu na potione, seris, cichorij, lupuli, lactuce, sonchi, strychniq; ue aquis uel decocto, addita uiola, nymphaea, ac sandalis tribus, adijciunt & pruna cum saccharo potionem confici unt, præparata subinde materia, rose syriaco, ac sili quæ atro liquore uentrem deſcimus: addunt ad exacuendam uſm diarhodon medicamentum. At phlegma salſum præpa ramus bugloſſo, fumaria, polytricho, adiantho, scolopendria, chamæpytide, chamædri de ac græco addimus & apij radices, petroselinij, foeniculi, alparagi, brusci, polypodij q; unctam singulorum: cū saccharo & mali punici uino non austero potione conficimus. Digeſtam materiã subducimus medicamento diaphœnico cū agarico, ex epithymi, ſe ne, fumarieq; ue decocto. Ab his si corpus sanguine turgidũ uiderimus a cubito sangui nem demittimus: deinde a talo si opus est. Eadẽ digerentiã & cathartica si expedit repe timus: Inter cetera & uomitiones ad auertendam materiã laudamus. Ab his quæ ulcera ab stergunt

*vinum
Vetus idonem
hæc morbo.*

*Potio phlegma
salſum matu
rens.*

stergunt infunduntur, mox quæ persananti interea si qua inflammatio fuerit, quæ calorem mitigant imponenda sunt aut potionibus ipsis qualis est syrupus papauerinus, aut ex zzyphis. Lauant itaque incisiones ac unguenta refrigerantia. Vel id medicamentum genus infunditur, ouorum quaternum alba bene quassata, seminis melopeponis, cucurbitæ, cucumeris ac rotundi magni, ex aqua violacea succus addito muliebri lacte miscetur, & repentia infunduntur. Aliud in uehementi cruciatu, a quæ uirgæ pastoris siue polygoni, a quæ hordeaceæ, ana felibram, in ea pſylli semen macerandum est eo panniculo compresso addito ouotum candido cum papaueris & hyoscyami seminis succo, ac muliebri lac. In ea mixtura coniicitur camphoræ exiguum ac opij crociq; ue modicum. Extrinsecus strychnum, ac semperuiuum imponitur uel cotyledon, uermiculus herba lactuca, papauer ac hyoscyamum. Quæ uero repurgant subinde inſicienda sunt: quale est caprinum serum hordeacea aqua, in qua glycyrrhiza incocta sit: uel saccharum. Miro modo iuuat ea mixtura si immittatur, habet olei cucurbitini, uiolacei, nymphacei, ana ʒ. ʒ. in ijs feruefactio glycyrrhizæ succum, amyllum, & ceræ ʒ. ʒ. his addito semperuiui succum, lac muliebri, uel alinum, & saccharum. Id cum aqua hordeacea infunditur in uerū. Deplorata ulcera mitigatorijs infusionibus mitigantur. Puria uero mulla prius purgantur, mox adiecta iride ac aristolochia, absterguntur. Venustari ulcerum uehementiora conueniunt auxilia. Quale est id decoctum quod habet iridis, hyssopi, aristolochiæ rotundæ, artemisæ, admixto melle & uinli urinæsuppo uero apostemate rosaceum & uiolaceum infundito. Repurgato tandem ulcere cum sanguis purus exit, ad sanandum ulcus properandum est eo medicamento, habet lithargyri, cerussæ, sarcocollæ, ex oleo rosaceo & cera componuntur. Si putris aderit materia, adde floris zris paulum. Addunt aliqui aristolochiæ rotundæ farinam, mira enim dos est ad ea ulcera sananda, putrefactionem enim inhibet. Et nascendi item carni alio occurrimus medicamine, habet cadmiæ elotæ p. i. argenti spumæ, cerussæ, sarcocollæ ana p. i. cum rosaceo & cera componuntur. Aliqui aloën adſciunt cum plantaginis succo: ac si uenit alius corro-duntur, centaureæ succum, cum draconis sanguine, armeniaca rubrica, rosa, & acacia. Vlceri uero manifesto aloë, myrrha, draconis sanguine, sarcocolla ac thure masculo cum plantaginis succo bene trita imponuntur. Aliud quod sanat, consistat ex gummi arabico, tragacantho, si in succo plātaginis macerata fuerint, cerussæ, thure, draconis sanguine ana ʒ. i. lithargyri, sem. rosacei ʒ. i. ceræ quantum satis sit, illinitur, si in propiæ, quo est uirum. Si uero in profundo, in eo decocto dissoluatur ex rosa, myrto, cupressi conu, & aristolochiæ rotunda una decoctis. Aliud quod apre infunditur, habet cerussæ, sanguinis draconis, thuris, rubricæ armeniæ ana ʒ. i. lactis caprini lb. feruefactio quoad medietas superſit, & subinde coletur mox infundatur. Equisetum item, ac bursa pastoris quouis modo subdita uel infusa, aut imposita ualent. At uteri fistulæ sanari nō possunt, si cuti & quæ in alio sitæ sunt. Ad ulcera Galenus ceram, myrrham, axungiam cū melle in lana imponi docet. Sed antequam finis huic libro fiat, quedā de rhagadijs subiungemus, de quibus & Paulus & Galenus mentionem facere uoluerunt.

Ad hæmorrhoides & rhagadas. Cap. XVII.

Hæmorrhoides in ore uulue, inquit Galen. coronam spinæ bene tere, & superspergito. Ad rhagadas eandem quoque tritam cū immatura galla & adipe anseri no inungito: nam & earum partum condylomata sanat, hæc Galenus. At Paulus mulierum inquit, naturalia rhagades infestant ex difficultate pariendi, quas cū pariant nō sentiunt: ac subinde tactu aut uenere sentiuntur, sanguinem emanātes. Rursum in orificij circuitu cernuntur, quæ chirurgi operā, medicamentaq; mordencia respuunt, sed uaporat ones & peſſos amā. Conuenit autē tetrapharmacum medicamentū temperatum, & si tylosidis diachartu affuerit, cū rosaceo illinitur. At si mordacitatē eius perferre nequeunt, iridem silysticam cū terebinthina cōponiro. Cū uero serpunt ulcera, diacadmias prodest, aut hædricortē quid, ut dialithargyron. Sed quoniā rimæ uetustate in cōdylomata morantur, ad cicatricē ocyus reducende sunt. Hæmorrhoides quoque circa naturalia ora inſeuntur, uel in ceruice, facile enim cōspiciuntur tumides, quæ in periodo dolēt sanguinis plenæ, inclinante malo sine dolore fluūt sub pallida uerum si loci commoditate fieri potest, cœdi

Putrida ulcera.

Fistule in uulua
hæmorrhoides.

est, credi mydio instrumento debent. At si id fieri non potest, medicamentis restringen-
de sunt aridis, cortice mali punici, galla immatura, tel similibus, uel ijs quæ mensi-
flumio descripta sunt, quæ sanguinis profluvium sistunt, eo præcipue tempore quo cõtin-
ter profluit sanguis, non eo enim modo quo menses expediunt purgationes, eripit.
Sed quib. remedijs uirginitas mentiri possit, Gal. autoritate, bona uenia subiungemus,
ut omnia ferè, quæ ad mulierum naturalia pertinere uideantur, conscripta inueniantur.

Ad uirginitatem post stuprum emendandam.

Cep. X V I I I .

Mentiri uirginitatem docet Galenus, si alumen scissum, gallas immaturas cum ui-
no amineo trita seruafeceris, suffitu enim emendat. Succus quoque pastinacæ
estate sole coactus ciceris magnitudine inditus ante uenerim. Alij aliter indicauere,
corticem mali punici in uino nigro austero discoquunt, alumen quoque adiiciunt, & la-
na pessimo modo indunt. Idem Galen. laudauit eam mixturam, gallam immaturam, ligu-
stri baccis, immaturam siliquam, rosam aridam, piper album, & coccognidium, parib.
portionibus, elotis naturalibus arida trita imponuntur: ualere, inquit, credi oxylapa-
thi semen tritum impositum.

ALEXANDRI BENE

dicti VERONENSIS PHYSICI, AD MAXIMI

lianum Cæsarem Augustum. Imperat. inuictissimum, de dorso spinæ

& lumborum malis Liber XXVIII.

Proemium.

De compositione & usu spinæ & medullæ.

Eus summus artifex multa (ut tradit Plato) in unum colligit, rursusq;
unum in multa diducit, scit enim simul, ac potest: homo autem nullus
est, aut erit, qui alterutrum ualet. Omnia enim pulcherrimi optimiq;
operis fabricator, ex necessitate disponit. Spinam itaque non ex uno
osse sed ex pluribus composuit, tanta mirabili compage ut unum os
uideatur: & ueluti nauis carinam pro costarum serie collocauit: tenui
quidem structura per media foramina à cerebro descendit medullam omnium functio-
num uicaria, ispe à *σπινθη* siue sacra fistula nuncupata: per medullam infinita penè spiracula
pro sensu & motu perpetuo labuntur cursu, unde pectus, pulmones, diaphragma siue
phrenes, stomachus iecur, renes, uesica, cum genitalibus & crura sensum & motum ha-
bent: nam & lumbis eandem subministrat uires. Per spinam siue dorsum genus homi-
num olim à Ioue diuisum in conuiuio suo non infcite tradit Plato, commixto Maris &
foemine sexu. Ex 24. nodis, uertebreis uel spondylis constat spina, ut ad opera facilius,
incuruari dorsum possit: si unum em os esset, id firmius, sed incommodius haberetur.

Ex medulla namq; innumeri nerui oriuntur, qui si à cerebro protinus nascerentur & ad
extrema usq; ducerentur, ij tenuiores & imbecilliores deducerentur, nam facile rumpi,
ac defatigari possent, autore Galeno. Ex cerebro enim ueluti ex fonte medullæ flumen
exiit, ex quo neruorum omnium qui sub capite sunt ueluti riuus ad quæq; minima mēbro-
rum conflunt. Propterea ea spina ex ter ebratis uertebreis, quos spondylos dicunt, con-
stat, ut cōmoditas, ac firmitas pariter habeatur. Ex 24. ossib. pter os sacrum cōstituitur: in
cervice 7. in scapulis, hoc est metaphreno 12. lumbus ex quinis, os sacrum siue latum ex se-
nis (ut in anatomicis nostris diximus) spondyliion uocitant. Cuius munus facis cum de
partu egimus, pertractauimus. Id enim latum est, ac firmius ceteris, totius spinæ fundamē-
tum. Contra primæ uertebre exiles sunt tenuesq; sed ampli foraminis, ne firmiores ma-
gno onere incōmodiores fiant. Et ut medullam initio capaciorem recipiant: apæe namq;
medullæ quantitas idonea haberetur, ut si angustior facta fuisset, sensus & motuum spira-
cula strangularentur, si amplior item constituta fuisset, spiritus per semitas spaciosiores
restagnarent inertes. Quinquaginta em & octo neruos diffundit medulla, qui per mē-
bra subinde ueluti ex trunco rami diuiduntur, ita ut nihil superfluum sit, nihilq; egere

Sacra fistula.

Vertebra quot.

*Neruum ora-
tur ex spinæ
medulla.*

*Neruum nō
merus spinalis
medulla.*

uideatur. Origo præterea neruorum adeò tuta est ossium compage, ut conuelli, rupti, aut quassari facile nō possint, propterea nec dolere in tot tantis que laboribus. Spine uero extantia cynolophia dicta, charulagine multa interfecta sunt, ac neruis inuoluta, ne supinis longo incubini doleant. Circumstant item ligamenta plurima neruosa, quæ spinam ipsam muniunt, quæ ad inclinationē quoque faciunt, sub his lumborū spondyli collocati sunt molliores, demū os sacrum spinam cōplet, quod maius est, uteri gratia primū, uel ex & alui deinde creatum. Spine uaria uiria sunt, sed primum omnīū est, quo strumulos homines fieri uidemus, deflilatione pituitæ cōtinua, qua spina emollescit, ita ut tota thoracis pars sæpe cōcorequeatur: hinc despectū gibbi ab omnibus cernitur. Spina præterea præter dolores qui accidere solent, sæpe periculose luxatur, sæpiusq; uulneratur. Quod si medulla icta est, nerui protinus resoluuntur, aut diffenduntur, sensus intercidiunt, interposito tempore aliquo sine uoluntate inferiores partes uel semen uel urinam uel etiam excrementa emittunt. Dolent præterea lumbi magno cruciari, ac alia quoque excruciant.

De dorſi & lumborum dolore,

Cap. I.

* d. l. s. f. i.

Sпина ac lumbi dolent siue dorsum, aut frigore, uel frigido phlegmate, uehementi excitatione, aut onere, uel uenere laxis: dolent etiamnum antequā spina futuris strumosis contorqueatur: dolent item quorundam membrorum communicatione, rerum uitio, ut si imbecilles sint, aut macie cōsumpti, aut si sub spina uena magna nimio sanguine turgeat, aut abscessu aliquo, uel uulnere uitio, aut si menstrua instant, uel ante uulnere stranguatam: uel propinquo partu, nam & crissimum quandoque tempus denunciat.

Signa doloris in dorſo,

Cap. II.

Ex frigido uel frigida pituita dolor, deambulatione & exercitatione sæpe finitur, nam & ex partes frigide sentiuntur. Qui ex labore & onere contingit, & uenere nota sunt. Renum uitio dolor uenerem abdicat. A calida uero causa calor & inflammationis indicio est. Si uena magna turget, in uniuersa infedit dolor spina, cum seruore quodam: nam & ceterorum uenæ turgide sunt, & cum manu dolor percipitur, in dorso certius dolor est.

Curationes,

Cap. III.

Frigus dorſi aut frigidus humor hiera colocynthide, aut pilulis foetidis & oleo euphorij illito sanatur. Ex labore uero cibus dari debet boni succi, ac inungi debet spina temperatis inunctionibus tepentibus que oleis. At ubi uenæ turgent, uenam incidimus in cubito, uel in genu: mox rosaceo dorsum illinitur. Si strumæ uero causa fuerit, mox dicetur suo loco. Oleum uero cicinum à frigore uendicat, et atri ciceris potum, aut acori radicis drachmam cum butyro iuuant item asparagi commanducati. Venerem spinæ dolorem sanat rhododendron impositum, aut opopanax succus, bdellium sagapenum, singula, ammoniacum, castoreum, & euphorbium, singula enim iuuat, uel cum oleo laureo, rutaceo uel similibus, uel cicinosis oleum euphorbij, ac costinum ualent, illinū quoque. Prodest prius spinam confricare, mox inungere, thymum quoque iuuat, uel si lateralis dolor sit, aut inter scapulas uel in thorace, præcordijs medetur ex aceto cū melle in potu.

De lumborum dolore,

Cap. IIII.

Legempenen.

Hunc dolorem *Λεγμένονος* uocant Graeci, ex frigore cum plurimum contingit, nam & oedem semel sunt, peculiariter tamen per catapota sumuntur, foenugreci, seminis apij, q. s. amī, zingiberis, cinnamomi, sagapeni ana partes æquales cum melle despumato in pilulas digerito. Si uero ex habitudine calida fuerit, quod raro contingit, quæ pro ardenti dantur, urina huius quoque prodesse uidentur.

Ad spine & lumborum dolores ex antiquis doloribus,

Cap. V.

Spine dolores succus cucurbitæ herbaceæ cū oleo si infricetur, sedat: uulgaris harundinis radix in aceto illita medetur, chamæpeuce, agaricum potum, & betonicæ puluis trix ex aqua mullā, medulla hyenæ prodest illita, spine sanguinem corruptum trahit illitum semen trix cci & potum in iure gallinacæ, aut in beræ & lentis succo. Inulæ folia ex uino dolori lumborum illinuntur, ut supra prioribus libris diximus. Asparagi leniunt uino cocti: & succus radicis apij, cum uino maxime mitigare traditur: hippocistini radix

in uino

in uino decocta, & frequenter pota sedat. Menthastrum tritum imponi iubent, succus aut si mederi traditur lumborum dolori. Lumbos sanat sagapenion, oleum illurum medetur expressum in quo sinapis semen madefactum fuerit, iris cum resina illita: uitiis sanat heliochrysium potum. Centaurea lumbis auxiliatur ex aqua mulsa, & abrotanum. Lumborum debilitati lupini syluestres profunt. Enneaphyllon imponitur lana circumdata, ne urat latus, continuo enim pustulas excitat. Sed lumborum dolori & imbecillitati prodest ueneris raritas, leporini testes utiliter deuorantur, lana succida dolores sedat, dolores mitigat bitumen cum farina hordeacea impositum, cetera libro X. XIII. continentur.

De struma siue gippo.

Cep. VI.

Strumosi alij in scapulis tantum, alij in dextra, alij in sinistra parte indecoro tumore scōtorquentur. Quidam ante in pectore & scapulis pariter utraque strumam dehonestantur. Strumae tumores praternaturam existunt, ubi glandulae siue adenes inueniuntur in ceruice, alis & inguinibus: nam & latera & foeminarum mammam uexant. Graeci *χρησάδας* uocant, uulgus scrophulas appellat, de his alio dicendum est loco. Id uicium pluribus de causis euenire solet, percussis, lapsis ex alto. Aut destillationibus quibus artus & ligamenta soluiuntur, aut mollia sunt cum plurimum enim assiduo quodam iniecit dicit. Corpora enim non pariter grandescere. In cluso quoque spiritu id malum oriri solet: aut apostemate uel uomica, quorum collectionibus membra moluntur, & supponere inclinant, & spondylia cōtorquentur, costae quoque pariter incuruantur: id uicium animae sequitur grauius, & anhelandi difficultas, dispnoea dicta. Hippocrates quoque dicit, strumosi ex asthma aut tussi, prius quam excretionibus exonerentur, moriuntur, materia enim ad spondylos permittitur, unde et ulcera purulenta innaescuntur. Ex crassa & uiscosa materia ea fieri uidentur. Et infantes strumosi fiunt, quando intempestiue ex ubere ad cibum compelluntur, quorum crura extenuantur.

Strumae differe-
ntiae.

Strumarum
causae.

Infantes quomo-
do strumosi fiunt.

Signa quibus causae dignoscantur.

Cep. VII.

Si ex humiditate fuerit, uictus ratio antecedit, & tumor ipse illi oleum non contrahit, neque excicat. Ex apostemate febris aderit, & ex tactu dolor. Si ex siccitate fuerit, illi oleum protinus absumentur, & febris acuta facile fertur.

Curationes ad strumam.

Cap. VIII.

Humide & siccae distemperatōis curationes ex paralyticorum & spasmodicorum tum hu-
mido, tum sicco obseruationibus queruntur: in deiectionibus, emplastris, ac fomen-
tis, uel similibus auxilijs, ubi humida sit distemperantia, styptica iurant, connexiones si-
ue ligamenta iuncturarum astringentia, quae mollia reddita sunt, unde spondyli nodi quoque
ipsi solent excidere. Nam & calefacientia ualent, ac resoluentia pariter. Alioquin materia
ipsa ad alia deriuare solet membra, & crura saepe numero paralytici ob eam causam sen-
tiunt, propterea aliqui corpora cathartico repurgant, mox stypticis utuntur. Ex simpli-
cibus nonnulla eas pariter uires possident, tum astringentia, tum calefacientia, ac pari-
ter resoluentia: qualis cupressi conus ac folia, laurus item, ac calamus aromaticus, & inu-
la. Inter refrigerantia rosa & acacia cum balaustijs colloquantur: calefacientia & resoluen-
tia sunt lauri baccae, castoreum, acorū ac rhododendron. Minitur praeterea utiliter cupres-
si oleum, nam astringit & calefacit: sicut & rutaceum, quae & inter emplastra imponun-
tur: uel his uehementiora, qualia sunt castoreum oleum, ac pyrethrum, & quod ex
euphorbio factitare cōsueuerunt. Sume pro eo piperis, castorei, pyrethri, colocynthidis
interiores, euphorbij, scordiaseris ana ℥. s. olei rutacei libras tres, sole per quindecim dies
maceretur, percolato oleo tantumde adijcto, & rursus solibus totidem perficito, octies
id fieri canicularibus diebus debet. At ex uentosa causa, sumunt sauinam, santonicum,
armoniacum, cupressi conus, pyrethrum, maioranam, cardamomum, schoenoanthon,
& cassiam, ea ex aqua decoquito bene expresso succo, olei adijcto tantumdem, rursus fer-
uescant, atque rursus castoreum, euphorbium, & sauinam trita admisceto, & tertio fer-
uesfacito: id medicamen membra ualidiora efficit, uentum discutit, & crassos humores
dissoluit. Emplastrum uero ad strumam, habet styracis liquidae, colti, calami aromatici,
sauenae, omnium unciā, euphorbij drachmam, olei nardini quantum sit satis. Aliud em-

Struma ex uen-
tosa causa.

plastrum habet inulz, acori ex cupressi decocto. Humidæ & ueteris causæ id emplastrum probatur, habet iuliam, sanguinam, acorum, ex uino decocta imponuntur, sed prius beldium inuis dissoluito. Si ea parum inuant, candenti ferro opus est.

De ischiadicis.

Cap. IX.

Quoniam ad crurum morbos nos devenimus, cum spinæ morbis coxendicium morbum annumerabimus, nam & in articularium uisiorum genere cum podagris ischiadici describuntur. His quoque evenit, ut coxa exiliat, claudicant enim deformiter utroque etiam crure ueluti delumbat, dolor enim ab inguine & coxa ad genu per totum crus usque ad pedes pertinet, imparibilis quandoque, ex phlegmatico & crasso humore, ut Aegineta scribit. Morbi initio alius dyliere emollienda est, a quo ex cubito sanguis demittitur, si dolor inueterauerit, a talo patientis cruris sanguinem mittimus, in dolore fouemus cyprini cyathis 3, aceti quatuor, nitri duobus, cancri uno, ex lana succida imponitur. Post id lupinorum farina cum oxymelle, aut crinea cum resina, & cucumeris erratici radice & nitro, & calamintha, & cancri, & lauri baccis. Calaminthæq; sola recens utiliter imponitur, humorem enim ad cutim trahit ex oxymelle aut melle: emplastrum mitigatorum id laudatur, in quo cere 3, c. resine terebinthinæ 3, 1. floris zris 3, 6. myrtæ, galbani, iudis ana 3, 6. cedræ 3, 5. sed prius cyrenaicum succum, hoc est laser, propinandum damus erui magnitudine cum opopanaxis obolis ternis. At radice capparis cortex potius, & cataplasma admixtus, si imponitur, ualet. In maximo uero cruciati anodyna medicamenta profunt. Phalonis, & diaduum pipercon, & dyliere hoc utimur, mellis cyathum 1, & 3. olei tantundem, aque cyathi bina, nitri 3, 1. terebinthinæ 3, 2. hæc calefacta in aluum infunduntur, & si per paruum moram contineantur, ueluti loturam carnis exinanit, & sanguinem interdum, quod cum plurimum conducit. Si uero aliquid super est doloris, quod raro contingit, nisdem uel necesse est, uerum centaureæ decoctum addimus, sanguinem quoque ceteræ capelle herbe semen, & cucumeris errati succus, siccionium olei, quod ex eius radice fieri solet, & salforum piscium maria infunditur, et oliuarum colym badium salugo. Cucurbitæ quoque cum multa flamma imponere profunt, uel si cum scalpello impactæ fuerint, & sanguisugæ adiutor, perseverante morbo hiera, aut diacolocynthide perpurgamus: potidere, ex mulsi cyathis binis plus minusue pro ægrotantis facilitate, uiribusque, sed in melle ruta decoqui debet. Bene & eos purgat diacolocynthidis. Quibusdam uero inter morbi initia uomitiones ex raphano profuerit, & martis reliquias dropace frequenter abstulimus, & ex euphorbio acopis, eo præsertim qui uariis uocatur. Et naturales quoque fontes subueniunt, si ea non sunt, in alijs lauari debent. Ac acopis quæ dicta sunt, utantur, & mixturæ ex nitris Asclepio & diaphorbijs, & adar, ex, & nigro elcboro, & castoreo, & pyretheo, & staphisagria 2 quis portionib. post halneum picis aridæ 3, 1. sulphuris uiui 3, 2. imponantur, & charta cooperiatur. At si hæc parum prodierint, inclinante tamen morbo, sinapis semen cum carycis, aut per se impellus prodest. Minifce autem sanat hyberida herba uel chresis, quam lepidion, alij agriocardamum uocant. Quæ uero apud nos nascitur, fruticosa est folijs lauro similibus, uel maioribus: ea non solum ischiadicis, sed alijs quoque morbis inueteratis experimentum dedit, nam et æstate efficacior est. Si folia non sunt, succus ex radice cortice unis est, ex sua la acungia, atque ita emplastri modo coxarum dolori imponitur denso lincolo. Demittitur quo ad nigrescat, aut liuida fiat, mox abluitur, & hoc subinde cerotari imponitur, opopanax 3, 1. quod aceti cyathis duob. diluitur, & ceroto cyprino admiscetur. Si caustica negligunt, emplastris dissoluentibus utendum est, quale id est, cere, picis ana 3, 10. terebinthinæ, columbarum agrestium fumi, fecis uini recentis ana 3, 6. galbani 3, 1. s. & quæ appellatur lene dissolutorum. Vtilia sunt & quæ ex cinere & nitro cõficiuntur. Alij continuatis per annum portionibus utuntur. Ex ijs est diarefferon, chamædrys ana 3, 1. gentiane 3, 9. aristolochiæ rotundæ tantundem, rutæ seminis aridi sextarium unum, tria & cribrata cochlearij mensura dantur ieiunis cum aque frigide cyathis duobus, singulis diebus quo ad morbus discuntur. Prodest & id quod ex septenis componitur, & quod Prodi dicitur, eadem enim promittit. Exercitationes profunt, deambulationes, salationes, cursus & pila ludus. Cibus tenuis & concoctione facilis sit. Si uero morbus auxilijs non

cedit, in putrem interdum materiam conuertitur, interdum laxis ligamentis uertebra luxatur: cum iunctura tribus quatuorue locis inuri debet: ac ne cicatrice contrahant, ultra aperta continenda sunt.

Ad coxendicem dolores ex alijs causis.

Cap. X.

Vbi calide habitudinis notæ sunt, urina ruffa aut rubicunda, iecoraria uenam prius apte uulneramus, eiusdem doletis partis: mox aliam ob affectum ischiadicam uocamus: in cæteris obseruanda sunt quæ in podagricis sequenti libro dicemus. Ac si mareria frigida lœdit, ex corporis frigida habitudine, cum urina alba est, ac tenuis, præterquam in grauissimo dolore: tum enim sepe ruffescit, ac caliditate mentitur, uomitiones tum profunt, ex raphani succo, ac oxymelle. Alii quoque ductio conuenit, ex ijs quæ in podagra frigida ualent, tum recte imponitur castoreum, euphorbium styractis ex oleo ueteri diluta, molliri tamen medicamentis oportet locum. Id facit aristolochæ radix, foeniculum, lini semen in farinam redacta, cum butyro & anserino adipe, aut uulpino admixtis. Inter initia tamen cum materia labitur, discussiuis opus est remedijs rosaceo, myrtino, & oleo absinthino, addito strychni succo, singula enim profunt uel cum farina hordeacea mixta ubi inueterauerit malum: clystere infuso sepe leuatur malum, quo crassa materia subducatur. Nos Ioannem Spinellum, cuius Venetum quotidianis uomitionibus sanauimus. Cyclaminis quoque radix aut colocynthidis molle si imponitur, sanat, sinapis semen, columbinum humum cum ficu ex aqua decocta, si sæpius imponitur, nam pustulas excitat. Quædam matrona à partu coxendicis doloribus cum diu laboraret, uertebra tandem ex acetabulo excidit, perpetuoque claudicauit. Id cum euenit, candenti ferro opus est, ubi iunctura committitur, inde enim materia euocatur: alij circa genu exulcerant: ulcera aperta pilula cerea imposita continenda sunt, donec uisum desinat. Pregnantes cum plurimum id malum dimittit, per seque finit, aliquibus perdurat, qui ferè post longos morbos uel pestifera hac sese inclinante solent accidere.

Ex frigida causa.

Exemplum matris lœdit à partu lahorant coxendicem dolorem.

Veterum ad coxendicis dolores curationes.

Cap. XI.

Fomentis primum utebantur antiqui, deinde cataplasmati ex hordeacea farina, sicu ex aqua cocta, in qua capparis cortex concisus immixtus sit, uel olis farina ex uino cocta, addita fece acida: inule quoque radix contusa, ex uino austerio cocta, adiecto lacte supra coxam imposita, inter ualentissima auxilia habetur. Si hæc non sedauerint, sale calfacto utendum est. Interea urinam mouemus, cucurbitulas imponimus, alius ductur, supra coxam tribus, aut quatuor locis candenti ferramento cutim inurimus. Frictionibus in sole utimur: et eodem die sæpius succus cucurbitæ herbacæ cum oleo si infricatur, sedat. Cinis stirpium brassicæ aridorum cum adipe uetusto, sinapis cum polenta ex aceto imponitur, uel oleum illitum & expressum in quo sinapis semen maceratum fuerit, iis cum resina illinitur. Lupini syluestres, oleum laurinum recens, galbanum, ammoniacum, populi cortex potius prodest, ramis sparthi in aceto maceratis pluribus diebus, & tulsis, succum dant utilem cyathi unius potu. Quidam marina aqua macerare malunt, & infundere clystere: & eodem succo addito oleo perungunt. Sanat rubia, si quotidie lauentur: folia chamæcissi tribus obolis pota, in uini cyathis duobus septem diebus admodum amara potione. Hiberida cum axungia modica utilissimam uiris tradunt plurimum quaternis horis, foemina minus dimidio adalligata: ut deinde in balneum descendatur in calidam, & postea oleo & uino corpus perungatur, diebusque uicenis interpositis idem facit, si qua admonitio doloris superfit. Ex Plinio. Prodest & elleborum nigrum, ut in comitiali morbo sumitur: & theriagis drachmam cum oxymelle ab ambulatione propinquare: agaricum potum prodest, thymum imponitur cum uino articulanibus morbis, & triu, obolorum trium p. ex tribus cyathis mellis & aceti. Betonice farina ex aqua mollis datur. Erythrodani & semine & folijs sanatur ischiadici, & panace pota, & infricata polemonia, aristolochæ folijs decoctis, quinq; foliū potum, & impositum, scamonia item herba decocta cum hordei farina, hyperici semen utriusque bibitur ex uino, utrunque thlaspe uile est, acetabuli mensura infusum, donec sanguinem trahat. Radix (myrti) cum carthamo in uino, & radix pancratij pari modo in uino, & thecomæ decoctum bibitur. Radix leontopetali coxendicis doloribus prodest. Enneaphyllū impositū lana cir-

cundata ne urat latus, lafer ex aqua mullalabruscæ uua cum folijs tufa prodest, et succo, androsomonitem, hippuris breuiori & molliori caule, candidiori que, propter ischiada bibitur ex uino arcticon. Aliter ad alligata dolori prodest. Coxis in summa equitatio prodest, sinum bubulum alij imponunt, calefactum in folijs cinere seruienti. Ichiadidis uir sub pollicib. pedū, caprino fumo seruente, uulsi simi inter exēpla inuenimus: uris est muria insusa, sal in faccis impositus candens, uel insusus. Testes castorei peruncti profunt.

Remedia que articuli morbo conueniunt,

Cep. XII.

Quæ uocamus morbum articulare, & ex quibus causis proueniat.

IN communi articulare morbum uocamus, quum in ceruice, scapulis, cæterisque corporis articulis infedit. Ex crapula & ocio, nimia & intempestiua uenere, à cibo præsertim provenire solet: ubi uina uehementiora sunt, articulorum dolores sepe cernuntur, si cut in Cræta uidimus. Vbi uillicos & agrestes uiros foeminas que seruicia uel ipsa tentari norunt omnes. Accedit quoque & aeris caliditas, Oritur is morbus, si hæmorrhoides subsisterint, aut uentris annua deiectio: nam & hæreditarium malum est, & membrorum imbecillitate id contingit. Articuli dolor sine grauiare immaterialem ostendunt causam. Ex sanguine itaque tumor rubens est, cum graui dolore pulsatur, qui tactu feruens sentitur, urina spissius rubet: articularum pulsus ingens, & plenior est in corpore sanguineo, euenit interdum ex prætermissa sanguinis missione. Victus præterea ratio in omnibus casibus considerata est. Ex bili præterea dolor acutior est, urina flaua, ac tenuis, pulsus quoque uelocior est ac citior, dolentia membra tactu igni ueluti inflammata sentiuntur: alius sicca est: cibis & uini qualitas indicio est: interdum cruciatus fretiores, sicuti in priori matutinis horis. Pituitam nunciat clementior dolor, membrum sine feruore tumens, aquosa redditur urina, cum plurimum hyeme & senectutis euenit, crâpulis item & ociosis. Ex atra uero bili raro cõtingit, & extenuatis dumtaxat corporibus, & melancholica diæta. Si ex uetere dolor est, is cito discutitur. Animaduertendū tamen est in omni articulorum dolore ex auxiliorum effectu morbi ipsius qualitatem certo signo non deprehendi. Frigida nanque frigidis remedijs quandoque iuari, & calida calefacientibus pariter foueri, resolutio humore. Ex rubescente tumore caliditas morbi non semper deprehenditur, sed uerius tactu dignoscitur. Ex multa nanque materia (ut euenit) dolores excitantur in membris ad quæ sanguis & spiritus decurrit. Eunuchos & spadones articulares morbi non tentant. Id uitium uere plures tentat, deinde autumnoreliquis temporibus raro. Plurimum facit ad articulares morbos uisus lauitus, & cum uenere longa ocia. Inter exempla sunt quosdam morbo articuli ac podagra laborantes proseriptione bonorum ad simplicem mensam & pauperes cibos redactos conualuisse. Vbi quis initio tentari coepit, sanguis protinus mittendus est, quando eius causa ea passio prouenerit, eo dimisso sepe annuam nonnunquam perpetuam ualetudinem præstat. Alioquin nisi digesta materia, sanguis missio non necessaria habetur, humores enim ad perniciem agit.

Auxilia ueterum diligenter obseruata ad articulum dolores,

Cep. XIII.

Articulorum morbis radix cucumeris syluestris ex aceto cocta illinitur, præsentaneo remedio. Brassica lenis illita cum ruta, coriandro, & salis mica, hordei farina, & aqua eius decocta, & ipsa si commanducatur, eius que uis bibatur: & eius succum ex aceto cum fenugræco imposuere. Eorum doloribus bulbi triti ad alligari, mixta hordei farina. Lenit anisum illitum ex oleo nucis amaræ, utriusque articulorum marubij succus illitus mirifice prodest. Articulus contractus canabis radix in aqua cocta emollit: sedat & succus mellis sophylli ex folijs, semen urticæ cum oleo uetere: aut folia cum adipè ursino trita, aut radix eius cum aceto tusa. Imponitur thymis, quod trium obolorum pondere in tribus acetis cyathis & mellis bibitur. Bulbi asphodeli triti cum polenta illinuntur, & per se cocti crudique. Podagris & doloribus omnibus omniumque membrorum medetur hoc medicamentum, acetis sextarij tres, mellis uncias 6. & temperatis tribus sextarijs farina decocta, solij sextarijs duobus usque ad crassitudinem, & ita calidum imponitur. Articulares morbos uitium folia cum hordei farina. Et una passa sine nucleis trita cum ruta sanat. Melicites datur, ex musto & melle fieri solet: inueteratum articularijs morbis utile est, & ner-

Medicamentum ad omnes dolores.

& neruorum infirmitate laborantibus, lens palustris cum melle & sicu illinitur & erysi-
monhis morbis oleum coccinum prodest, illinitur amurca inueterata & cocta & cru-
da galbanum imponitur, ammoniaci cum pari pondere picis, aut ceræ, aut rosaceo co-
ctum. Articulis ligustri arboris succus, quæ in oriente cypros dicitur, prodest. Paliuri fo-
lia contrita addito sale imponitur: ari folia recentia cum sale uel sicca, & phycotallasi, si-
ci, est, succus marinus impositus articulis liberat, prius quam exarefiat. Articulos & ge-
nua dolentia sanat genitua tusa cum axungia, & succus foliorum acacie, & semen fœnei
græci, eius farina addita axungia, datur & nigri ellebori. Hibrida quoque dari uolunt, ut
in coxendicibus dicimus: hyocyami cum axungia, amomi succus cum decocto, plari-
tago trita cum sale. Articulorum nodos sordes hominum leniunt. Tumores sanat arti-
culorum adeps leonis, serum caprini. Fel ursinum articulorum uitrijs utilissimum esse
tradunt. Sanare dicunt simi cinerem & maribus uitalis, cum lilij decoctis bulbis, addito
melle modico, fel caprarum uel suum linico calefacto imponitur, uitali quæ qui nondum
herbam gustauerint: simum item caprinum cum melle & aceto decoctum. Articularibus
morbis ius & gallinaceo uetere potum: articulis succus & centaury minore: quinq̃eso-
lium imponitur, mandragoræ folia cum polenta: cochleæ latex tollere dicuntur articulo-
rum dolores: bibuntur autem binæ in uino trixæ, eadem illinuntur cum helxines herbæ
succo, quidam ex aceto intermisce contenti sunt sale. Iis morbis illinunt milui finicini, ci-
nere item mustelæ, aut cochlearum & cum amylo uel tragacantho. Aqua maris assersa
ta prodest, quæ uenustate uirius deponit, flos niri cum oleo cyprino in sole inungendus
est, spongia aceto fuso alias madida, alias ex posca, si feruent impetus ex aqua rane, &
ipsarum intestina. Rupetæ cinis cum adipe uetere, quidam & hordel cinerem adijciunt
trium rerum æquo pondere. Articulorum impetus sedant rane subinde recentes im-
ponit, quas quidem dissectas iubent imponi succus testudinum sicut in paralyti diximus.
Bitumen babilonium illinitur cum farina hordeacea impositum.

Tumores arti-
culari sanantur

Andromachi ad ischiadicos mixtura,

Cap. XIII.

Mixtura ad ischiadicos Andromachi, seminis rutæ syluestris, silphij, baccarum lau-
ri, aphonitri, abrotani, colocynthidis, cardamomi, ami ana ʒ. ʒ. ʒ. rutæ recentis octa-
uam minz partem, seu taurini tantundem, galbani ʒ. 7. opopanax, sulphuris uiui ana ʒ.
quatuor, ea ex alto conuellunt humores, siue in nodis, siue in coxendice. Malagma ad
ischiadicos, ceræ habet ʒ. terebinthinæ drachmas quadraginta octo, ammoniaci ʒ. 34.
propolis 44. galbani triginta sex, bdellij triginta quinque cum oleo irino permisceantur.
Protipilli ad coxendicos, cephalargicos, & omnes diurnos dolores, ceræ drachmas
quatuordecim, ammoniaci sex, terebinthinæ septem, succi taplæ s. olei quatum satis sit.
Andromachi aliud malagma, autore Hyra Cappadocensi, picis liquide cotylas tres, ce-
ræ libram, picis tantundem, sulphuris uiui libram, nitri libram, & seminis staphisagrie se-
xtarium unum, terebinthinæ scilicet libram, fecis uini adusti libras duas, cardamomi sextarium
unum, galbani lb. s. Ad ischiadicos mitigatorium precipuum, picis p. 1. sulphuris uiui triti
p. 1. cōmisceto, & imposito dolori, nec demas donec per se abscedat. Aliā compositio,
ceræ drachmas 100. uisci quercini drachmas 16. iridis sex, cedri & galbani ana acetabu-
lum, cyprini olei semis, ceram & cedri unā cum cyprino oleo liquefacito. Deinde resi-
nam & galbanum. Cum aufere ab igni uolueris, misceto iridem & uiscum, amota olla
indito myrrham tritam: addunt alij nitri drachmas 4. Malagma Antiochij ischiadicis &
articularijs morbis utile: ceræ, uisci quercini, resinæ terebinthinæ, olei cyprini ana lb. 4. ex
pressionis myrobalanorum, aphonitri, floris alij, ammoniaci ana lb. 1. aceti quantum satis
sit, ut ammoniaci dissoluatur. Malagma quod aureti appellabat Asclep. arsenici, calcis,
aluminis scissilis ana ʒ. 1. bene tusa in ollam imponuntur, & aceti cyathos octo superin-
fundimus, his superinfundimus ceræ resinæ, terebinthinæ, picis ana libras 2. olei cyathos
octo. Addunt alij myrrhæ drachmas duas, aliqui et sandarach 2. alumen scissile auferen-
tes. Aliud eiusdem, ceræ, picis, resinæ, picis ana lb. 1. olei cyathos octo, arsenici, calcis, alu-
minis scissilis ana ʒ. 1. addunt aliqui myrrhæ uncias 2. uisci quercini 4. Aliud malagmaris
genus, quod polychreston uocant, Andree ascribunt, mollit, dissoluit, & ossa corrupta
extrahit, & affixa: habet coccognidij dempto cortice, nitri rubri, salis ammoniaci, aristo-
lochæ,

lochæ, radicis cucumeris erratici, terebinthine ana ʒ. iij. piperis longi & rotundi, ammoniaci, xylobalsami ana ʒ. i. thuris masculi, myrrhæ, resinæ, uisci elaborati ana ʒ. 2. ceræ ʒ. triginta, seu caprini ʒ. 16. olei irini quantum satis sit, cum mixta fuerint & ad ignem in unum redacta, ex eo malagmate fume ʒ. 3. addito anserini adipis, olei cyprini ana ʒ. s. item composito & uitior. Aliud haud dissimile, habet pyrethri, coccognidi, aphronitri, salis ammoniaci, corticis aristolochiæ rotundæ, radicis cucumeris sylvestris, resinæ terebinthine ana ʒ. iij. piperis rotundi & longi, ammoniaci, bdellii, xylobalsami, thuris, myrrhæ, cardamomi, amomi, caprini seu, resinæ aridæ ana ʒ. 10. ceræ ʒ. triginta, uisci elaborati ʒ. octo, olei irini quod satis sit, uini salerni tantundem. Aliud malagma ad articulares morbos & ischiadicos, quod protinus sedat scenogræci farinam ac mulsum pariter misceto prunis feruefacto, mox mel aducto, & rursus feruefacto, linteo imponito, id tribus diebus facito. Aliud malagma Asclepiadis, sylphij, seminis rutæ sylvestris, baccarum lauri dempto cortice ana ʒ. 14. colocynthis interioris ʒ. 2. niri, abrotoni, cardamomi ana ʒ. quatuor, ceræ, adipis anserini, picis resinæ, ammoniaci ana octauam partem unius hemine. Malagma quo usus est antipater. Continet sylphij, rutæ sylvestris aridæ, baccarum lauri aridarum, aphronitri, colocynthis interioris, abrotoni, amomi, cardamomi ana ʒ. 4. rutæ hortensis recentis, picis aridæ, terebinthine, ammoniaci, seu uitulini, ana octaua hemine partem, galbani ʒ. sex, opopanax, sulphuris uiri ana ʒ. 4. olei cyprini cyathos quaternos, composito & ad usus seruato: cum opus fuerit fume coriandrum aridum, sulphurium cum oleo cyprino mixta coxam ungito, mox malagma imponito. Sed ad extremorum membrorum uitia transeamus.

ALEXANDRI BENE

dicti veronensis physici, ad maxi

milianum Cæsarem Augustum Imperatorem, de crurum

pedum, & manuum uitij

liber XXIX.

Proœmium.

Partium extre-
marum morbi.

Vperest denique, ut ad extremas corporis partes transeamus, & eorum morbos & causas accuraciones pariter pertractemus: ex quibus grauissimas podagras & chiragras senibus esse constat principij redigens peculiare malum, innumerecibus digitis, in pedibus manibusque cruciatu impatiibilis. Nam & iuuenes in Creta uidimus eo uitio cruciari. Illud ipsum mirum est, quod uni prodest, alteri obesse remedium distociabili inter se corporis natura. Quidam uel leui medicina liberati sunt: alijs præter manus & pedes, ceruicæ, spinæ uertebras, maxillas, humeros & coxas, ac in primis genua, rebellante & increscente cruciatu correptos fuisse membrorum omnium nodos. Distortos articulos, nodosos, luxatos frequenter uidemus. Alios semel, quosdā bis in anno uel ter, quaterue, nonnullos omni lumen motu cruciari. In Italia foemina, nec rustica, aut seruicia hunc morbum sentit. Ex patre Laurerio audiuius quendam, cui ualeatudo impatiibilis odium uitæ fecerat, uxoris iugulum dormientis gladio secasse, statimque ipsum scelus damoribus indicasse quo capite dānatus est. In Italia nū fuit (ut tradit) apud præcos is morbus, qui latinum nomen inuenisset. Insanabilis non est credendus, quippe qui & in quibusdam caelo duntaxat mutato desinit, in aliquibus enī annuum curatur. Hunc morbum quem hereditarium esse credunt, fouet uenus importuna, & cum ocio crapula. Exemplum Plinianum referam. Pedum graui morbo (inquit) conflictatus M. Agrippa cum dolorem eum perpeti nequiret, ut dummodo illo dolore careret, uolebat potius usu pedum sensusque omni carere. Demersis itaque in acetum calidum cruribus ab eo morbo euasit. Quidam neglecto uino, annuo a quæ potu usu eo cruciatu toto uitæ spacio libera ti sunt: tutam enim ualitudinem promittit saluberrimus aquæ haustus. Vini potus largior in Creta dum annorum intervallo, nam uina gipso & calce cōcinnant, etiam ualidissimos

Exemplum ex
Plinio.

calidissimos homines aduenas articulari morbo corripuit, qui exinde manibus pedibusq'ue distortis, nodosisq'ue, neque calceos induere, aut manibus quid tenere potuerint: Sed aliud exemplum subtexemus ne podagrici desperatione ualitudinis remedia negligant. Sext. Pompeius pretorij uiri pater, Hispanie ceterioris princeps, cum hordeis suis uenilandis prelideret, correptus dolore podagriz misit in triticum sese super genua, leuatulq'ue siccitas pedibus mirabili modo, hoc postea remedio usus est: uis tanta est, ut cados plenos siccet, hæc Plinius.

De obseruatione in podagra ex Paulo, Cap. I.

SI podagra, aut articularis morbus ad summum deuenerit, difficulter sanatur. Sed antequam oritur podagra, obseruandum est, ut à crapula abstineant & cibaria facili concoctionis assumant: uina austera non bibant: innocentiora esse semper, quo nullarum sunt uirium tum exercitationes salutare esse: & imminente podagra salitritus ex oleo articulis confricatus plurimum prodesse dicitur, nisi ualde siccum fuerit corporis distemperamentum: eo uti debent tum mane tum uespere, nec dies sit quo non confricetur: eodem quoque finita morbi inflammatione uti debent. Eos præterea (ut scribit Plinius) qui pane hordeaceo ununtur morbo pedum tentari negant.

De podagris ex eodem auctore, Cap. II.

Podagra et articularis morbus omnis non solum ex imbecillitate membrorum oritur, necesse enim uidetur periodos non remitti quamdiu articuli infirmi sunt: sed neque ex solo humore, quoniam non in iuncturis solus inest dolor, sed utrumq', hoc est humor præter naturam, & membrorum imbecillitas morbi efficiunt. Cum enim membrorum nutritrix potentia ægrotat, ex nutrimento abundantia qua in concoctiones peruersæ generantur, superuacaneus & malignus humor infirmos articulos occupat, adallegatos nervos subinde extendit, atque ita dolorem excitat: neque enim principales solum nervi inflammantur, sed & ij qui in medijs articulis siti sunt, in crure, coxa, genu, & pede, brachijs & cubitis manibusq'ue dolorem sentiunt. Si igitur pedum articulos duntaxat infestat humor, podagra uocatur: si reliquos uero articulos ledit, articularis morbus uocari solet, uerrebæ, humeri, maxillæ, coxæ, ceteriq' articuli, uno nomine uocantur. Quibusdam aures, dentes, guttur pariter offenditur, nec interdum & liæ, articularijs quoq' doloribus afficiuntur. Quibus nisi protinus occurratur in periculo est. Humor namque exuperans uel cholericus est, uel sanguineus, aut melancholicus, uel cum plurimū phlegmaticus & crudus, ex ciborum exuperantia, uel in concoctione, & ocio longo, innascitur. In articulis namq' si inueterauerit, cōcreuit, & inspersatur, ex q' imparibiles redduntur dolores. Cōmiscetur itaq' & ij humores, qui difficulter tū dignoscuntur, & si curantur, irremediabilē efficiunt morbi. Morbi initij frequenter ex labore immenso habetur: longis itineribus, longaq' equitatione, nimiaq' salacitate, frigidissimo itē potu insuetis pferit, ac cibo, mali præsertim succi, uinoq' uehementis potētiæ, si mēbra quoq' percussa, luncata, uel cōuulsa fuerint. Et animi quoq' perturbationes uigiliæq' per se crudos generant humores, siue secundū accidens. Varia igitur huiusmodi morbi origo, ut dictum est: dignoscuntur tamen quantum possibile est, humoris lædētis differentie, tum colore, tum ceteris accidentibus.

Signa cholerici rheumatismi in podagra & reliquorum humorum, Cap. III.

Cholericus rheumatismus pallore ruffo, calore acuto, cruciatus insuper reddit ingētes, subitoq'ue euenit ad supremam curim: nec tamē plurimū turnet, excitaturq'ue magis calefacientib. superinfusis, sicut ē diuerso refrigerantibus sedatur. Id fere in ceteris experimēto cernitur, sed in cholericis id peculiare habetur, qbus & febris fere semper superuenit accessionibus incrementō: eū plurimū siti cruciantur. At in melancholicis ater color cernitur: sicut in phlegmaticis albus, & aquosus, quibus minus cruciatur ægri: nam & ferius nument membra. Ex sanguine uero membrum plurimum rubescit. His notis subscribit præterea uictus ratio, & similia.

De cholerico rheumatismo, & curatione ex Paulo, Cap. IIII.

SI uisum ex ruffa fuerit bili, uel consimili humore lædente, uentri deiectione necessaria est, quæ ex rhodomelle conficitur & ex malis cydonijs, uel quæ ex picra fieri solet, uel aloës catapōijs. In periodis uero rhodino utimur cum ouilureo, adiecto exiguo uino,

Vis facies in triuco.

Inueterata podagra difficiliter sanatur.

Que partes articulis morbi efficiunt.

**aliter nifi. Articularium morbum causat & origo.*

Nota humoris cholerici.

Melancholici & phlegmatici.

Sanguinis signa.

*Erysipelatoidi
phlegmoni que
sunt idonea.*

uino, atque ita leniter infunduntur, & refrigerantes herbas imponimus, quales strychnō, portulaca, hyofcyamon, aizōi, lens palustris, feris, papauer, polygoni, rosarū folia, & similia, per se interdū uel cū aceto infusa, aut hordeacea farina addita uel rosaceo. In erysipelatoidē phlegmone articuloꝝ manifeste sedat cucurbita recentis ramenta superimposita, & peponis, & cucumeris caro per se uel cum molle panis. Perdicij quoque folia, uel hederæ cum pane, aut psyllium coctum cum farina hordeacea inflammatae uires sedat phlegmones. Rhodinum pariter cerotum addito alicuius refrigerantis herbe succo, & ex fabeacea farina. Ex ijs constat, cere ʒ. s. chamomelini ʒ. s. rhodini tantundē, fabæ farinae ʒ. s. ouorū luteis ʒ. Aliud cataplasma, maluas uirides coctas, psylliū, separatim trita, æquis portionibus commiscebis, deinde ouorum lutea adijcies & oleum chamomelinum, atque ita imponito. In maiori uero cruciati, croco, glaucio, & opio uimur, aceto dilutis, & illiris, uel molle panis addito. A Galeno autem id laudatur, opij ʒ. s. croci ʒ. i. cum lacte bubulo diluuntur, uel caprino, addito panis interiore, rhodinoq; atque ita imponitur. Autopium & crocum, cum lacte & ceroto rhodino, & diatur penes cerotum in accessionibus: easdem uires habet, & oleum ex ea, & id proximum est, molle panis aqua madens, aut aceto, aizōi, strychni, portulacæ, palmularumq; uer carne, papaueris semine, cum luteis ouorum afsis, & rhodini quantum satis sit, cataplasma efficitur. Stupefacientia damnantur præterquam ad summos cruciatus leuandos, alioquin mæatus obstruunt, morbumq; uel longiorem reddunt. Postquam a nodina impolueris, diachylon cum chamomelino temperatum uri debemus, aut dialthra, uel similibus remedio. Cum uero eadem membra refrigerata calefacientibus rursus integra fuerint, diaphcenico ex oxyrhodino, aut cenorhodino admixto recreamus. At si emplastra graui uiderentur, acaciæ succus illinitur ex aceto, aut licium addito croco, & glaucio, uel perdicij succo ex aceto. Victus querendus est ex humectantibus, & refrigerantibus cibis: qualis est prasanæ succus, uel alicæ forbitiones, & inter olera malua, lactuca, inrybus, & inter aues pulli, & inter pisces, saxatiles appellati, echini, pectines, hisq; uel similia: & calefacientia uitanda sunt, quæ ruffam generant bilem, sicuti & uinum uetus, igneum, ac nigrum. Balnea ex aqua pura idonea, & quæ rheumatismum prohibent. Iracundia uitari debet, acrimonia omnis, temulentia, lassitudo immodica, & uenereæ in primis uitanda sunt.

Que à sanguineo humore sunt ex Paulo,

Cap. V.

IN his sanguis à uena mittendus est, quod & phlegmaticis, & melancholicis fieri nõ inuile est, quandoquidem in eorum uenis humor quantitate potius quam qualitate offiens continetur. Sanguinis igitur missio protinus incipienti morbo conuenit. Verum infrequenti rheumatismo obesse magis quam prodesse constat, frigidioribus præsertim natura corporibus, & imbecillibus. Post sanguinis missionem alij etiamnū humoribus pariter peccantibus & exundantibus unā cum sanguine, diathiera utilis est, cum luliani oxymellite, cum quo etiam gargarisandum iubent. At qui ea pharmaca reformidant, ijs catapocis uri possunt. Aloës, colocynthidis, ellebori atrī, scammoni, ana ʒ. euphorbij ʒ. s. niri ʒ. s. ex brassicæ succo in pilulas digerantur, quæ pro uirium robore dari possunt, sed satius ex cydonij mali succo. Aliæ pilule in morbi remissionibus cuiuscunque humoris causa, aloës ʒ. s. agarici ʒ. s. croci ʒ. s. spicæ ʒ. i. schœnoanthi ʒ. i. carpopalsani ʒ. i. calisæ ʒ. i. scammoni ʒ. 2. epithymi ʒ. s. Modus est à binis grammatibus ad quaternā. Et ex lapide armeniaco pilule mirè trahunt & repurgant articulos morbos, tum initio rheumatismi, tum inclinante morbo, sed quoniam plerique scammoniā damnauere, quod stomachum maxime offendar, in causa præsertim phlegmatica, has obiter damus in quibus colocynthidis interioris, atri uerani, bdelli, gummi, aloës ana ʒ. i. niri alexandrini, euphorbij ana ʒ. s. à binis ad quatuor grammatas modus est. At ego pro gummi epithymum posuerim. Quidam in omnibus articuloꝝ doloribus, & inter ipsas accessiones, hermodactylis utuntur fastidientibus, & grauior olentibus, qui nisi in desperata curatione dari debent. Cum plurimum enim post bīdium rheumatismus omnis cohibetur, ita ut assueta opera nauare possint: Noui quendam qui non ephemeron ipsum, nec medicamentum aliquod quod ex eo confici possit, sed herbarū decoctum

*Pile in quo
cunque humore
uiscet.*

quum duntaxat additis alijs remedijs, quale est, anisum, apium, efficaciter conicitaro uen-
tre tunc maximū, siue humoris impetum cohibebat. Sed operæ præcium est, quoniam
stomacho inimicum est, oris prius stomachi rationem habere, ijs quæ stomachū suū,
& leuiter excalescunt. At medicamentum ex ijs, quæ ex hermodactylis sunt. Alexander
diacoronopodion dictum, se præstare tradidit, ut eo uentrem trahat, & dolorem pa-
riter sedet, minusq; stomachum offendat. Quædam in phlegmaticis causis imponun-
tur, iuuantq; si dolor acrior non sit, brassica uiridis imponitur, apiumq; & coniza, &
peristeron erectior. At in uehementi dolore foenogreci farinæ p. 3. crinæ p. 1. ciceris
par. 1. cum mulso subacta imponitur, aut uino tenui, exiguo cyprino, aut nardino oleo
adiecto, hyeme præsertim id laudatur. Brassicæ quoq; radicis cinis ex axungia pluribus
leuamentum præstitit, sed mirè lenit si recens est, uerus uero & salsa ocyus discutit, &
dissipat dolorem & tumorem. Fimius bubulus cum hordeacea farina, ex mulso cocta;
aut per se cocta folijs brassicæ imponitur, item caprinus per se uel cum eadem farina ex
aceto cocta. Verum plures enim uero sanatos contrarijs remedijs uidimus: quoniam
humorum uarietatem, causarum agnitio abdita præ se fert, ob id fortuito atriplex syl-
stris, uel hortensis cum pane cocta & imposita prodesse uidetur: aut phlomi folia, cum
bulbis & pane mixta, aut cum hordeacea pulre imposita: specialius autem ubi incerti
morbi causa est, uarijs quoq; remedijs opus est, modo similibus, modo contrarijs, præ-
sertim ubi frustra sunt hoc in ipsa medicinarum arte frequenter obuium est. Idem semper
uni membro non prodesse, imo nec in eadem die: sed obesse & prodesse idem sæpius
constare non sine magna admiratione. Propterea crassa & uiscosa materia calefacienti-
bus remedijs nunquam iuuatur, acrior uero & feruentior humoris qualitas refrigeranti-
bus semper mitigatur. Neq; id mirum est, quoniam & illud non mirum est: frigida e-
nim materia cum inflammiatur, accenditur & irritatur, ut sæpe cholerae affectionem
quod facile contingit admittat, et meatus pariter obstruat. Ad id facit lupini farina cum
oxy-melite uel aceto uel silphio. Aut brionis radix cum pane: hæc enim sine offensione
medetur, & dolorem discutiunt, & suauiter materiam dissoluit, in quibus lycij, i. am-
moniaci, i. thymiamatis, i. trita cū uino ueteri, & oleo omphacino coquito: farina fa-
barum adiecta, quantum fiat satis. Post accessionem tumenti parti bulbos per se impo-
nito uel cum farina quo adaperiat, ita enim efficere solent, non sedato dolore pro ment
brocum ratione affusionibus opus est, & chamomila, melilori & ceriaturæ decocto.
Quibusdam capparidis decoctum mire profuit. Id autem omnium efficacius est, thymo,
origano, tymbra, calaminta, ex aceto decoctis & impositis, nec id semel in die impera-
dum est, uerum sæpius, quoniam pluribus dolores leuare consueuerunt, in utraq; tumi-
bilis tum phlegmatis causa. Quidam & aliud obseruauere, iicis glandes terunt ac deco-
quant, atq; ita extrema fouent uapore decocti, initio rheumatismi anno continuo: cetera
membra spongijs fouentur quotidianis uaporibus. Nam materię impetum suspē-
dunt, & aquæ calefactæ perfusio quoq; cholericis prodest.

Si ex frigore orta fuerit: podagra, ex Paulo, Cap. VI.

Doloribus uero ex frigore & articulorum constrictione ualidissimum id remedi-
um est, ueteris olei sesquialbram, nitri alexandrinī libram, terebinthine libram, eu-
phorbi junciam, iridis duas, foenogreci farinæ sextarium i. s. His & quæ in iliacis dicta
sunt prodesse quoq; dicuntur. Nonnulli in morbi declinationibus sinapi cum carycis
similibusq; remedijs usi sunt. Quidam uero & diacantharidos pharmacum imposue-
re, quod in posterum obuii: nisi aliqua subinde ex emollientibus auersa superindita fue-
rint, qualia sunt diastrotij & pexidi & bassij & diatelatis, & diagryi, & bromij & lysipo-
nij, & ex ualidioribus inter acopa. At in quo neruorum uicta maxime & constric-
tiones fiunt, ex urina multā in accessionibus si imponitur, laudatur. Ex frigidioribus præfer-
tim rheumatismis idoneum remedium existimatur, & diadum eleborum trochiscus,
pariter prodest tumentibus membris, ac relaxatis tumoribus conuenit. Nam & salis
natura fomentū præstat utile, uel a qua marina calefacta spongijs impositis, ac salsa em-
plastra post morbi statum ex cinere et nitro ijsq; similibus auxilijs occurrimus. Victus
ijs sic ex natura laudatur, & in primis abstinentiā, balneorum usus abdicatur quodidua-

nus. Attamen nitrōsis iuuantur laucris, frictionibusq; in finē morbi exercitationibus, frictionibusq; iisdem iuuantur, ac naturalibus fontibus calidis, & ex arenæ maritimæ fomentis, uomitionibus ex raphano, similibusq; assuetis tamen uomitionibus album eleborum prodest, qui & citato quandoque uentre perpurgando mire subuenit.

De his qui sanguineo humore deficiente torquentur, Cap. VIII.

EX sanguineo humore, postquam inter initia uena adaperata est, eadem quæ à nobis dicta sunt, apte huic sicuti in cholerico quidem & acriore impetu, ac cum exundanti sanguine, conueniunt. At in frigidiorē & magis phlegmatico aut magis item melancholico paribus occurrendum est remedijs - sed à uehementioribus cauendum est. Perseuerante morbo hoc medicamentum initio si imponitur prodest: Mali granati corticis, rhusis, cum farina uino distemperata. Aliud, brassicæ folia cocta & contrita addita aceti fece, ac ouorum cocta bina lutea, ac rosacei exiguo, assidue enim imponitur. Cuius corpora uix nutritibus cibandi sunt, ob id caro, legumētisq; uinum damnatur, ni-grum præferim, & intemperanter haustum. Iraque si possibile est, à uinipotu abstinere maximum est præsidium. Quoniam sola uini abstinentia multos conualuisse nouimus, si initio morbi id obseruatum diligenter fuerit: si ea ab initio morbi abstinentia neglecta fuerit, rari euasere, et si doloribus quidam minus uexati fuerint: si nihil igitur proderit; in tota uia à uino abstinere utilissimum est. Qui uero infirmi sunt aut aliquod membrum haud dubio uexari uideatur, per anni saltem spacium à uino abstineat, mox quod aquosum est paulatim quotidie bibere assuescant. Qui uero à uino abstineant, anisi decoctum frequenter bibant, aut fœniculi. Eo tempore & pomorum usus dam-nandus est, nam plurimum nocent, sicuti reliqua refrigerantia, parimodo & ueneris usus damnatus. Qui uero anni spacio pharmacorum usum abdicauere, phlegmaticos inde humores exaggerant, ac copiosius, qui seniores ac sicciores redditi, repentinæ mortis causa extiterē, uel ad intestinum aliquod, puta renes, aut latera, aut pulmones obrepunt. Sanius igitur in cholerics aut sanguineis est uinum ex toto evitare, sine eorum quæ dicta sunt offensione. In frigidioribus, ac morbidis corporibus, ex uiperæ theriacam efficacissimam tradidere frequentiusq; si digesta fuerit materia, hyemeq; præsertim, æstate uero parcius, qua in alium morbum trāsferatur agritudo, aut leniorem reddit, sine aliorum membrorum damno. Verum & nonnulli alia antidota dedere, haud dissimilia, quale id quod Damasceni dicitur, & quod Agapeti appellatur, & quod arcton & aredon & procli, & quod ex diascordo, & ex diacoralio, & alia plura. Vchementius uero claro experimento quod ex diacoralio est, quod poros, id est, articulos tofos affixos dissoluit. Alij uero ad totius morbi absolutam liberationem festinant, uulpes rotas discoquunt in oleo, quo articulares penitus sanant morbos. Alij uiuas coxeres, & hyenas pari modo, disculforum oleum consicientes, deinde scyphos eo replentes ad usus, articulos toto anno perfricando sanati sunt. Ex eo remedio non solum articulorum tumores dissoluntur, uerum & totius corporis sanari compertum est.

Detestis in articulis, Cap. VIII.

Emollientia.

TOffi sæpe inter articulos inueniuntur, ex crasso interdum & terrestri humore, interdum medicamentorum usu impertune discurentium, ac supra modum exsiccantium, in quibus nihil emollientis potentie fuerat commixtum: quoniam in his compositionibus aptius quæ emolliunt, & pariter dissolunt commiscenda sunt. Emolliunt igitur uetustior adeps, medulla, ammoniacum, bdellium, uetus oleum, & syrax. Discuit & excoct nitrum & salis natura, cinis, adarca, euphorbium & his similia. Ad tosum uero qui articulos occupauit, caseus uetustissimus apte facit, & qui acerrimus sit, cum carnis lulle pinguis & ueteris decocto tritus, & impositus, disrumpit toso per singulos dies inde exdnatur materia. Ex compositis diapernes laudatur medicamentum, quod duplici modo conficitur, ea uero compositio quæ diastactes dicitur peculiariter facit. Aphronitri, cerebinthinx, prothostachis, propoleos ana ꝑ 4. cerz ꝑ 9. colophoniz ꝑ 1. olei ꝑ 16. mixta usui seruentur, tofis & apostematibus quod diacinnabaris mirabile quiddē est, & ad tofos ualeat, & ad alia multa, dyssponitq; uero, & quod dialeptocaron dicitur,

pur, efficacius est, & euporiston inter leuiora annumerantur, sed diamelicos pariter commendatur, aut dianemonis binas partes, & medicamenti unam. Si ea non sunt, probatur diapsymichion dicitur, si tantundem admiscetur. Aliud ad tofos & portulacam cum uisci glutine contriti admiscetur, & illinunt, & ad syringas, & xgyptopas olei sextarii i. lithargyri §. 8. arsenici §. 1. lithargyrum, & oleum unā ad unitatem componunt, dein de arsenici farinam conspergunt: proinus q̄ ab igne auferendum est, ne uratur. Quæ uero ex lapidis Asiatici flore in remissione morbi imponuntur, ad articulorum collectiones ex toto liberari prædicauere uetustiores, et quod dialosanthos dicitur si imponatur, tumoris reliquias dissoluere tradidere.

De curatione podagrarum ex Galeno si ex sanguine contigerit. Cap. IX.

Si uisio sanguinis podagra euenierit, nihil ocyus succurrit quā sanguinis missio, unde plurimus eo modo sanatos fuisse scribit: nam & qui primo uere demunt ab eo cruciatus tuerunt. Sanguinem autem efficit caro omnis, sed magis suilla, uinum dulce, nonnulla q̄ cibaria, cum mediocri exercitatione. Profunt igitur exercitationes corporis, quibus humores consumuntur, qui in articulos impetum facere solent: tum in potu aqua calida iuuat, & quicquid plurimum sanguinis procreare possit euitet. Propterea multi uino abstinentes qui podagra tentati fuerant, nunquam amplius laborasse cogniunt est, tanta est uini austeri uis, imo uirus, his præsertim qui plurimum abundant sanguine: quod si ex toto abstinere nequeunt, in uere saltem inquit & ætate aquam bibant. Ad impetum imminuendū podagra id discussorium habetur remedium, rheumatismū enim arcer, habet semper uiui, corticis mali granati, cimarum rubr. partes æquales, cum hordeacea in uino cocta, exiccant, repellunt, ac membrum confortant: cortices opus est in uino bene deferuere facere, et reliqua bene trita unā commiscere, ætate frigida imponitur, hyeme calefacta: at incipiente rheumatismo uel si iam dolere inceperit, id imponitur, quod habet sapa p. 2. et rosacei partem 1. cere modicum, succida lana eodem quo dictum est modo excipitur: quod si ex alto inflammatio orta fuerit, nitri exiguum sapa & oleum admiscebis. Perseuerante igitur dolore brassicæ coctæ & contritæ, secis aceti, lutea ouorum bina, rosacei quantum satis permiscebis: Id cruciatus maximos mitigat. Super imponunt alij spongiam nino styptico infusam, si id non est, posca ualet. Eadem cataplasmata parum proderunt, nisi perpuratum fuerit corpus, tam reprimentia quā mitigantia, ne materia peruersa regesta, uitalia subeat, non sine interitus periculo.

Galeni uaria medicamenta. Cap. X.

Catharticon ad podagrarum dolores, quo igneus extinguitur calor, quod subducto uentre mitigatorium est, habet hermodactylorum, diagridij ana §. 2. cymini, zingiberis tosti, gariophyllorum ana §. 1. cum uino albo aut mulla sumuntur oboli tres aut quatuor, pro uirium portione dantur & 3. 5. cum melle. Aliud, hermodactylorum drachma, diagridij 3. 2. in potu sumuntur, sed prius humidis nescatur cibus, & aquam bibat calidam. Sed aliud catharticum laudat Galen. quo sæpius usus est, Theodosij cuiusdam philosophi, habet hermodactylorum §. 1. cymini æthiopici 3. 4. mastichis 3. 2. alpiadis 3. 6. agarici, zingiberis ana 3. 2. nardi 3. 2. cum mulla datur. Sed ante eam potionem quid prædicandum sit docet: aquam calidam prius bibant, & lutea ouorum tria assument, panem & gallinæ pectus, deinde lauet, mox antidotum bibat. Subiungit & aliud antidotum, ad podagras & articulorum dolores pro capite, stomacho, oculis, iecore, liene, & renibus, nam & articulorum tofos, & callos articulorum dissoluit, habet rheumponctici, agarici ana §. 2. phu. §. 3. petroselinī macedonici, meū ana §. 4. hyperici §. 5. gentianæ §. 6. aristolochiæ, centaureæ ana §. 8. chamædrydis §. 9. uiris datur drachma, forminis 3. 2. qui id assument, bubulam carnem euitant, sullam, leporinam, fungos, brassicā, & sinapismum, acetum item, & omnem acrimoniam, hæc Galenus.

De Podagra ex bili orta, ex Galeno. Cap. XI.

Si ex bili orta fuerit podagra, nullus fere tumor apparet, sed igneus tantum calor percipitur sine ulla membri grauitate, uerum rubicundus locus est, & frigida imposita oblectant ægrum, uerum de ipsius ætate ac distemperantia considerandum est. Huic

missio sanguinis non admodum necessaria est, sed magis alui defectio iuuat, nam & huius mectancia prius propinanda sunt; ad temperandam humoris biliosi uehementiam. Sed & id catharticum paulatim, ac sepius offerendum est. Ad id probatur quod de suc corolarum conficitur, suauis enim inquit habetur tum odore, tum gustu, nec stomachi in nauseas trahit. Alioquin si abominabile id fuerit adeo stomachum perturbat, ut & nervi omnes compatiuntur, unde & impetum in pedes faciant rheumatismi, unde frustra subueniunt.

De cataplasmatibus ex uisla, ex Galeno, Cap. XII.

Phalacticon.

Podagram calidam rosaceo utiliter inungimus, si lutea ouorum terna addideris & eo modo linimentum conficies, quod phalacticon uocant. In uictu quæ humectant dari debent, ac quæ pariter refrigerant. Inter olera, lactuca, malua, inryba, ac beta. Pullus quoque æphasianns, perdicæ, curdi, menilæ, & ficedula: sed saginatos improbat Galenus. Inter pisces qui candore carnis sunt ac minus pingues non spernuntur, paludosi quoquomodo pingues damnantur. Non improbauit idem autor & si duriores pisces habeantur, orphos, pelagicos puto Galenum uoluisse, nam orphi lacustres quas tineas uulgo uocamus impuri & damnari sunt alimenti sic dentrices, pectines, ostreas, cochleas quæ non extimeas offerre: bubulanicem & ceruinam carnem saluarem facit, cuiusdam ægrotantis exemplo, nec id tamen perpetuum obsonium, sed per interualla probauit. Cestari autem sine labore ante cibum suadet, neque id nimium, ne humores excitet.

* chile cōdide

Si à materia phlegmatica fuerit, ex eodem autore, Cap. XIII.

Qualitas & quantitas humoris expendenda

Expediit inquit idem autor ut in curationibus qualitatem et quantitatem rheumatizantis humoris consideremus, & si ad trutinam id redigi non possit, ut cognita causa id exactius facere possimus: si enim quod ledit manifesto cognoueris, necesse est id in primis perpurigare, mox cataplasmata recte imponi possunt. Ita si phlegma fuerit purum, uel cum sanguine mixtum, de utroque ratio habenda est, nam sanguis prius demendus est, & uiribus recreatis, catharticum dandum est, quo phlegma id ipsum ac crassum detrahatur, siue aquosum, aut tenue fuerit, si enim crassi humores fuerint, quæ prius extenuant danda sunt, quibus admixtis sine offensione catharticum subducere alium solebat. ob eam rationem oxymel Luliani laudatissimum est, habet soliorum rutæ, origani ana ꝑ. 4. mandragoræ radicis, anethi ana ꝑ. 2. iridis ꝑ. 1. agarici ꝑ. 3. tedæ pinguis th. unam, coccognidij ꝑ. 3. lacteridarum, alapiadis ana ꝑ. 8. polypodij ꝑ. 3. folij, costi, spicæ nardi ana ꝑ. 1. rh. eumponici ꝑ. 1. scyllæ interioris, ebuli cimarum ana ꝑ. 3. asari ꝑ. 1. canopij, quod est sambuci cortex medius ꝑ. 3. epirhymi, ellebori, acori ana ꝑ. 1. hyssopi, anomi, hyperici, cimini ana ꝑ. 1. anisi ꝑ. 2. aceti acris libram, mellis duas: conficitur autem hoc modo, lacterides & costam coccognidium, spicam nardi, teres diligenter, ceteras autem herbas infundes in aceto per dies tres, postea seruefacito donec media pars aceti decoquatur, & tunc proiectis herbis, mel infundito, deinde postquam rursus bulierit, ad saporem spissitudinem bene rufas illas herbas commisceto. Modus est uncia. Ego autem, inquit Galenarius bene tritum in oxymelle infundito, atque ita suauiore conficito. Si uehementius facere uolueris, scammonium commiscebis.

Ad articulos morbos, ex Galeno, Cap. XIII.

Aliquando inquit ex sanguine oriuntur hi morbi, cum plurimum autem ex phlegmate, uel admixta bili uel sanguine. Cum autem ex phlegmate fuerit non phlegmaticum, sed crudum uocare maluerint: est autem in articulis saniei similis spissitudo, in quibus & uiscosior si permanserit efficitur, ex quibus & tofi tandem progignitur, & cum creati fuerint, ut ad pristinum articulus reuertatur statum ulla spes sit. Humorum autem istorum differentias & coloribus & symptomatis, id est affectibus inuenies, uel auxiliorum distinctione uaria. Nam sanguis cholericus membris uehementissimum affert feruorem, & calidus, si quæ imponuntur, plurimum irritatur, refrigerantibus autem mitigatur. Ad notionem humorum iuuat præteritæ diætæ consideratio, de exercitatione, ocio, balneo ante cibum uel post cibum, & eorum omnium qualitas & quan-

Toforum in articulis generatio.

Humorum coloris generatio.

quantitas, anni tempora, prouincie situs, ætas & habitudo corporis membrorumq; & his similia pensanda sunt. Si plethoricum igitur corpus fuerit, de missione protinus sanguinis sit cura, mox de corporis deiectione. In chiragra nanque et podagra discoloris subinde opus est remedijs, in ischiadicis uero minimè: uerum initio doloris neque ualde calefacientibus nec multo refrigerantibus utimur: Sed missio sanguinis plurimum necessaria est, à cubito ac sub genu, ischiadica dicta: ac subinde totum corpus exinanient dum est, ac à uehementioribus catharticis abstinendum: trahunt enim humorum multitudinem ad membra dolentia, atque ibi inculcatis humoribus difficilior redditur cura, nam ibidem crassior, atque uiscosior fit caliditate & siccitate pharmaci assumpti, ueluti inquit Galenus, si torrefacti humores fuissent. Sed & uomitiones ischiadicis præcipuè remedium est: & uentris deiectionibus præfertur: nam cibus primum fieri debent, dein de uomitionis remedijs, & in his à leuionibus incipiendum. At si peruersa curatione facta fuerit humorum constitutio, difficulter sanabilis ex actionibus pharmacis, cucurbitula impacta maximum præstat auxilium, ac infusiones in quibus colocynthis imponi tur, & similia.

Remedia in primis ischiadici utiles.

De podagra curatione alia, ex Galeno, Cap. XV.

Rheumatismi cuiuscunque curatio est, humoris exinanitio: cum enim fluat repercutere necesse est, cum amplius non fluat, resoluenda est materia. Subiungiturq; anodinum quoddam Asclepiadis, quo dolores sedantur, habet opij 3. 4. croci unam, cum lacte bubulo aut caprino & molle panis, cataplasma facito leue, addito rosaceo, & lactuce folia, aut betæ superimponito, ne emplastrum dissipetur uel ipsum crocum et opium cum rosaceo tantum illinitur. Aliud, ablinthij, croci, opij ana 3. 1. ceræ quatuor, olei lilij 6. uini dulcis quantum satis sit. Aliud, sem. cicutæ sine cortice, croci, styracis, opij ana 3. 1. ex uino dulci linimentum conficito, & cum ceroto rosaceo permisceto. Erasistrati aliter conficitur episthema ad tumores, radices capparis bene trite, sem. hyofcyami 3. s. radices laureolæ, sem. cicutæ ana 3. 2. radices mædragoræ 5. 1. radices strychni 3. 2. cuncta bene trita in uase figulino bene cooperulo tecto, reponito ad usum, & cum opus fuerit sume ex eo puluere 3. 4. ex uino dulci in olla coquito, addito secem aridam acetabuli quar tam partem, lento igni ferueat, atque ita calidissimum imponito, sed pedes prius multa frigida fovebis. Emoto cataplasmate eo linteolos impone aceto madentes dum horum spacio instita ligatos permittito, quibus submotis uescias siue bullas ortas acu perforabis unde humor uiscosus & crassius effluet: exinde multa frigida pedes fovebis, ac rursus idem imponito cataplasma, sed aqua dulcis pro aceto pedes fovebit. Aliud mala gmatris genus, habet sem. cicutæ, agarici, foenogreci ana partes æquas, nitri unam, ceræ, resinæ duræ, olei ueteris ana lb. 1. medullæ ceruinæ, iridis ana 3. 4. bene trita misceto & ad usum serua. Aliud malagma, ad dolores quod & duricies dissoluit, habet uisci quercini numisma 1. s. nitri ruffi 3. 4. floris lapidis asij 3. 6. thuris, ceræ, tedarum pinguium, resinæ duræ ana numisma 1. feruifacito & cum pingui tedi agitato, liquefacta percolabis, postremo thus & ceram adijceto, & ad usum seruato. Aliud generosum malagma, eo in termisse uti poteris, habet uisci quercini, terebinthinæ ana numisma unum, aphronitri, lapidis asij, thuris ana numisma s. olei cyprini lb. s. axungie quod sufficit, arida bene sint trita. Aliud quod ex alto humores sugit, possidet uisci quercini, terebinthinæ ana lb. 1. seu taurini, floris lapidis asij, nitri, calcis, maris, thuris ana uncia s. olei cyprini lb. 1. Aliud Dioderij calcis numisma 1. thuris, terebinthinæ, ammoniaci ana drach. 4. seu taurini drach. s. aphronitri drach. 4. floris lapidis asij drach. 2. uel drach. 4. olei cyathos duos, permisce liquida cum aridis.

Simplicium & compositorum facultates ad podagra calidas, utriusque experientis, Cap. XVI.

Cucurbitæ satiuæ corticis ramenta, uel utraq; seris imponitur. Papauer album satium cum mellebri lacte, portulaca cum sale illita. Attriplex cum melle, aceto, nitroque illinitur: radices uiolæ luteæ cum aceto, utraq; achanthos trita calefacta imponitur.

fit. Hoc medicamentum medetur podagris & doloribus, aceti sextarii tres, mellis ℥. 6. farina lolij addita usq; ad crassitudinem, & ita calidum imponitur, uitium folia cum farina hordei, lens palustris illiniunt. Myrti folia cum cera, cupressi folia trita cum duabus partibus panis mollis è uino amineo subacta, sedant. Populi nigre folia in aceto decocta imponuntur, sambuci cauliculi cum seuo hyrcino illini, salicis folia decocta, & cum cera trita. Tiliæ folia trita aqua aspersa, uiticis folia, ligustri arboris succus, cypros in oriente dicitur. Radix è xiphio podagras refrigerat, cicuta cum lithargyro, aut axungia, plantaginis folia trita addito sale modico. Aizoon in primo impetu podagraz calide medetur: genista trita est axungia, succus foliorum acacie, scenogrecisemē, succus hyoseyami cum farina hordeacea, uel semen, & è psyllio semen ipsum. Mulsus recens ex aqua obligatus donec inarescat: byon prodest, cicuta cum lacte mulieris, uel cum adipe asinerino & hyssopo, illinuntur & mulierum menstruo, quod & posterior ætas affirmat. Podagra chyragræ liberati sunt, qui asininum lac biberint, inter exempla compertū est. Serum caprinum podagricis prodest, et axungia mixto oleo uetere, contritū unā sarco phago lapide & quinque folio trita in uino, uel cum calce, uel cum cinere, axungia admixto, asneris adipe, taurino q; seuo, et hyssopo. Si uero dolor permanet cum cera, myrto, resina, pice, ursinus adeps taurinum q; serum, pondere, & ceræ. Addunt quidam hy pocisthidem & gallam. Alij hyrcinum præferunt seuum cum fimi capræ & croco, & si naps cum caulibus hederæ tritis, ac appendicio uel flore cucumeris syl. frem bouis fimum cum aceti fece. Magnificat & uituli, qui nondum herbā gustauerit, fimum. Aut per se sanguinem tauri. Vulpem decoctam uiuam donec tantum ossa resint: Lupum tæ uiuum oleo ceroti modo incoctum. Seuum hircinum cum helxines parte æqua, si naps tertia: fimi caprini cinerem cum axungia. Podagras lenit cefypum cum lacte mulieris & cerussa. Fimum pecudum quod liquidum reddunt, & earum pulmones. Fel arietis cum seuo: sanguis mustelæ cum plantagine illius, & uitæ combustæ cinis, ex aceto & rosaceo, si penna illinatur, uel si cera & rosaceum commisceatur. Fel caninum, limus aquaticus cum oleo subactus, mire prodest: quinque folium impositum, mandragore folia, cum polenta, uel radix recens trita, cum cucumere syl. semen è psyllio, salutare habetur, madefactum in aqua admixtis in heminam seminis, resinæ, colophonæ cochlearibus duobus, thuris uno. Fimum gallinarum, uermium terrenorum cinis cum melle, ita ut tertio die soluatur. Alij ex aqua illinere malunt. Alij ipso aceto, mensura cum mellis cyathis 3, pedibus ante rosacæo perunctis. Cochleæ lac illinuntur cum helxines herbæ succo, quidam ex aceto intriuille contenti sunt sale. Quidam sale cum uipera crematis in olla noua, & sepius sumptis, aiunt podagra liberari. Vtile esse & adipe uiperino pedes perungi. Cinis mustelæ aut cochlearum & cum amylo uel tragacantho. Aqua maris asseruata prodest: quæ, ut dictum est, uetustate uirus depōnit. Sal cum farina & melle, & oleo * tritus. Ibi maxime obseruanda usurpatione, qua quidem totis corporibus nihil esse utilius sale & sole dicunt: itaque cornea uidemus corpora piscatorum. Sed hoc præcipue dicitur in podagris: flos nitri cum oleo cypri no in sole inunctus, nitro in balneis utuntur podagrici; spongia aliàs aceto salso madida, aliàs ex posca, si feruent impetus ex aqua: oleum in quo decocta est rana, & ranarum intestina, cinis rupetæ cum adipe uetere: quidam & hordei cinerem adiungunt; tritum rerum æquo pondere. Iubent & lepore marino recenti podagram infricari, fibrinis quoque pellibus calcari, maxime pontici. Item uituli marini culus & adeps prodest. Item byon lactuæ simile rugosioribus folijs sine caule impositum lenit impetum. Obseruatur item alga, tamen arida non imponitur: impetus sedant ranæ subinde recentes impositæ quas quidem dissectas iubent imponi, succus testudinum, ut diximus rubigo ferri illita lenit, tumores sanat terra cimolia, si aphronitrum, & cypros admisceatur & acetum, ita ut in sole hæc curatio fiat, & post sex horas aqua salsa abluatur. alius lapis gustu saluus, in uase ex eo cauato inditis pedibus, ex huius flore mixto fabæ lomento cataplasma fieri solet, podagris quæ sine tumore sunt hibiscus in uino decocta imponitur.

Quæ in

* inunctur.

Que in frigidis podagris facere conueniunt ueteres.

Cap. XVII.

Radix cucumeris syluestris ex aceto cocta illinitur podagris, & anguinus in aceto decoctus siue erraticus presentaneo remedio. Rapi feruens calor impositus, brasica cum ruta illinitur contandri & salis mica, hordei farina & aqua eius decocta, & ipsa si commenducatur, eiusque ius bibatur, & eius succum ex aceto cum foenogreco impositum. Doloribus bulbi triti adalligati, mixta farina hordei, mentastrum tritum imponitur. Pulegium syluestre mire prodest. Anisum illinum ex oleo nucis amaræ, marubij succus illius, mirrice prodest. Duriciei semen lini tritum & impositum, & canabis radix in aqua cocta, contractos articulos, & podagras emollit. Mellislophyllisuccus ex folijs sedat dolores, helixines succus cum caprino seuo imponitur, ceratij cypria, baccis cocta & conuulsa, urticæ semen cum oleo uetere, aut folia cum adipe ursino trita, aut radix eius cum aceto tusa, thymum imponitur ex aceto, & melle, laser dilutum in sponsia impositum; uenularia cum radice cocta illinitur, & hyrcino sero, asphodeli bulbi tusi, cum polæta, & per se cocti, crudique, uua passa sine nucleis trita cum ruta uel cum pariace, sici succus lacteus, cum luteo oui appositus, aut cum amylo potus, pastillus ex lacte caprisi cum farina foenogreci illinitur. Incipientibus podagris amurca inueterata & cocta & cruda utilis est & foueri utilissimum est, oleum coccinum prodest, galbanum imponitur articulorum nodis, ammoniacum cum pödere picis, aut ceræ, aut rosaceo coctum. Præcipue uero hoc malo liberat physcostalassion, id est fucus marinus impositus, priusquã arefat, canchris semen, cum eruiua farina, foenogreci semen & eius farina addita axungia, nigrum eliboratum datur: hiberis prodest, panacis radices cum uua passa, scordion ex aceto, cyclaminis radix, erygeron cum axungia utriuslibet podagræ cõuenit, argemonia tursia ex melle uerbenaca illinitur, aut si pedes macerentur in eius decocto. Item lappæ boaræ radix in uino pota, datur & illinitur, androsaces, uel eius semen, imponitur ite & androsomon. Lenit eam utraque crategonos. Argumento fullonij utilis urina podagris medetur, qui eo morbo nunquam tentatur: cinis quoque cum adipe uiullo. Adeps leonis articuloꝝ dolores, & tumores lenit, & sanat. Genibus tumenibus spagnos mixta narsarcio, & aqua salia tritus, uel succus & centauro minore, bitumen Babylonium illinitur, & dolores mitigat cum farina hordeacea. Posteriores siliquæ Aegyptiæ atramento podagræ feruores mitigare docuerunt, si illinitur.

Emollens po
dagricæ duri
ciæ.

Pullones non
corripit podag
ræ.

De ferro candente.

Cap. XVIII.

AT ubi dicta, cui ductiones, missio sanguinis, potiones cataplasmata, fomenta, ma
lagmata, aliaque uel similia parum secunda fuerint, aliud auxilij genus terendum est,
quod & si manum desiderat, his tamen quia necessarium, subiungendum putamus. In
ijs præcipue ualeat quo pituita lenta in omni uitio articulorum est molesta. Ferro cãden
te utitur, aut medicamentis adurētibz, quod & in spine doloribus, ac ischiadicis pro
dest. Podagricis igitur uel supra talum extrinsecus adurendum est, ita tamē ne neruus,
aut arteria periculose offendatur, si materiz maior affluentia affuerit. circa commissurã tri
bus, aut quatuor locis inuremus ferramento rotundo oliuæ bacæ similitudine: genibz
tumenibus supra genu quatuor digitis inurendum est. Aliqui sub genibus trium digi
torum intervallo inter duos musculos: in chiragra, in iunctura & eadem ratio in cubitis
est. In coxendicis uertebꝝ adustio sanat, quæ si profuerit circa coxendicem atramento
circulus designandus est, quatuor digitorum amplitudine, tum ferramento in ramos qua
tuor diuiso, quoniam quolibet ramiu oliuæ modo (ut dictu est) in rotundum definit, ut
toidem pariter adustionibus coxa inuratur. Iacere oportet ægrum in latus contrariu,
post cauterium ambustis locis erodentia imponenda sunt, ut altior exulceratio fiat. Eius
ijs certo experimento noxiu humor continuo fertur fluxu.

De uaricū curatione.

Cap. XIX.

CRura uaricum uitio tentantur, in quibus ubi orti sunt deforme cruræ reddunt, nec
facile ratione tolluntur: ex atra enim bili ac crassa tumens, interdū uirides, interdū
nigræ cernuntur, inuoluntæ, ac tortuose, uiatoribus id uitium solet contingere, ac pondē
ra alsidue gestantibus, saltatoribus, ac cursoribus item. Vena igitur in primis iecora
ria soluenda est, semel atque iterum, ubi opus est, uentremque ijs quæ atrum humore

Varicū causa.

X + trahunt

trahunt deijcere oportet. In cibis cauenda sunt quæ melancholiam progenerant, deinde uarices scalpello excidimus, mox crus fascia deligamus, reprimentiq; superimponimus, qualis helixines succus est, cum caprino seruo, ceraq; tribuli semen adalligatum dolores sedat. Sideritis adalligata uarices per se minuit, & sine dolore præstat, circosion & eius radix adalligata, uiculi sumi cinis, cum lilij bulbis decoctis addito melle modico. Ne uarices nascantur sanguine lacertæ pueris crura illinuntur. Succus crudorum coroneorum prodest. Si per hæc parum proficitur, uenæ pars superior, incisa prius cute, aduritur, tum superimponitur medicamentum quo adusta sanantur, quale est simum caprinum ex uino. Alij uenam adalligant filo duobus in locis, uenamq; nouacula præcidit, atque exinde uenarum ora adurunt, mox emplastris uulneri cicatricem inducunt. Varices uiris duntaxat innascuntur, raro foeminis contingit. C. Mario qui septies confus fuit, stanti uarices præcise fuerunt.

Varices nascuntur
soli uiris.

Ad pedum perniones,

Cap. XX.

Perniones siue pernionculos uocamus pedum tumores. Cellis suppurantes calces nominat. Nam frigoris, iustio circa pernam oriuntur pedis partem, unde nomen habent. Eadē causa & manus & cubiti afficit, rimas ulceraq; faciendo. Aegineta chimetla appellauit, quæ marina aqua calida repere maceratis pedibus sanari tradit, aut betæ uel lentis, asphodeli uel radicis decocto. Deinde lentē in uino decoctam imponi, aut carycas tritas cum oleo, aut alumen, tritum cum farina uino distemperata, aut feces uini subarida, aut bulbos recentes, ex uino coctos, aut allia ex oleo cocta & imposita, aut ceram ex oleo illitam, aut mali granati cortices in uino cocti, & trixi, ex cerato rhodino, sed prius membra lupinorum decocto maceranda sunt. Aut manna & sulphur uiuum, cum melle cocta imponuntur, hyoscyami quoque succus illitus, dolorem & inflammationē tollit. Marcelli ad perniones medicamentum, rapi radicem excaratam, in aqua cere 3. 1. olei leniscini 3. & in diplomate discoquito: Si uero membra exculcerata fuerint, thuris, aluminis, minij, resinæ, addita axungia misceantur, exculcerata & inflamata pariter exaphar macum sanat, olei p. s. seui taurini, & fellis ana lb. 1. lithargyri p. s. colophoniz p. 4. mellis p. 6. perniones sanat rapum seruens impositum, frigusq; uel pellit à pedibus aque decoctum. Radix betæ nigre decocta, laser ex uino fouet, asphodeli radicis succus, decoctus cum oleo, sici coctæ cum punico malo, punici quoque cortices ex uino cocti, & impositi. Eruum aqua decoctum fouendo sanat. Amurca, succus foliorum acaciæ, cydamini decoctum, polypodij radix, coryledon cum axungia, epithymi succus, & folia batrachij, axungia cum hordei cinere, & gallæ pari modo, ursinus adeps perniones omnes rimasq; uel pedum sanat, efficacius alumine addito, seuum caprinum, aprinum, uel suillum pingue, suillumq; uel fel cum adipe pulmo impositus, & si subtritus sint, consuluere offensione. Corium combustum, melius si ex uetere calciamiento seuum pecudum imponitur cum alumine, canini capitis cinis, aut simum murinum, quod si putrida sint ulcera cera ad cicatricem perducunt, & gryllorum crematorum fauilla ex oleo: item muris syluatici cum melle, uermium quoque terrenorum cum oleo uetere. Pernionibus ante ulcera aqua marina prodest, uel sal. Testæ ostreorum crude tunc sanant, cancri marini cinis ex oleo uel fluuiatiliū, & filuri adeps, argyritis cum myrto & cera & abdomine, alumen item cum succo mali punici.

Ad manus digitorum pedumq; rimas, ex Aegineta,

Cap. XXI.

Liquida pix illinitur, aut cancri fluuiatilis marini uel testæ cinis, cum oleo illitus, prius perfricatis rimis, faciunt & scyllæ bulbi interiora oleo discocta, terebinthina admixta. Cornu quoque caprinum ustum, si caprinum quoque seuum admisceatur. Sed opus est prius circum purgare, dein medicamento uti. Ad pernarum rimas, & antheræ calcis uiuæ 3. 10. ceruillæ, cere anæ 3. 20. axungie recentis 3. 7. colophoniz 3. 9. ex femine lini marcoris cyathis unij, olei 3. 40. emollit plāras in primis, ut nihil aliud iure præferatur. Aliud, seui caprini, cere olei, æqs portionib. Aliud, myrrhæ 3. 1. mali punici corticis in aceto decocti, & cōmixti diebus quinque imponitur, & circumpurgatis rimis, calcem cum oleo, aut glæco, imposito. Aliud, myrrham in oleo decoquito, aut terebinthinā ex oleo

Ad ri-

Ad rimas ex Plinio, scylla rimas quoque sanari docet in oleo cocta, & mixta refinæ aphrodeli radicis succus ex oleo decoctus, cyclaminis decoctum etiam cubitorum rimas sanat, finum aprî uel suis recens, ouiorum candido decocto cum ceruillæ denariorum autum pondere, pari spumæ argenti, myrrhæ ædguo, testudinis tegumentis cinis, uino et oleo subactis rimas pedum ulceraq; sanat.

Ad pedum auritiones ex longa custodia ex Paulo,

Cap. XXII.

CEræ, olei, lithargyri, æquo modo componuntur, ad omnia ulcera faciunt, plantarum talorum, & palmarum & digitorum interiorum, uel si unguibus proxima sint ulcera. Ad plantarum sordida ulcera uel in pudendis, muris cyathum, aceti tantundem, in æreo uas decoquantur ad mellis crassitudinem, separatimq; lepidi, calcis q; ana ʒ. ʒ. man. ʒ. ʒ. lanæ succidæ mollis quantum manu capitur, redæ cinis conficiatur simul ad usus, in uulneribus uino resoluuntur, in uerendorum & plantæ ulceribus ex passio. Aliud, æmuræ, mellis spumati tantidem. Id & gingiuas purgat. Ad calciamento rum attritiones, agninus pulmo, suillus, & hædinus facit, corium uero simiarum combustum inflammata eas partes non sanat, sed sine inflammatione seruat, cepe cum gallinæ adipe, combustæ gallæ cinere adiecto, aut acaciæ aceto dilutam illinito.

Ad plantarum & pudendorum sordida ulcera.

Ad clauos pedumq; collas ex eodem autore,

Cap. XXIII.

CLAUUS prius circumscissus, exinde aliquid ex putrefactis superponitur, æris ueluti florem aut sandarachâ, aut syriacum aridum, aut collirion fyringiacum cum ammoniaco gummi confectum. Est autem clauus rotundus albus similis clauos capiti circa partes membri hærens, præcipue uero in pedum plantis, & digitis oritur, difficulter euellitur, & si continue eius suprema pars ferro abscindatur, uel pumice atteratur, similiter autem & callus: potest lupini crudi cinis, cum melle, aut mysi cum liquida pice, melanthion cum urina incorrupta, aut fabæ putamen cum aceto decoctum. In frequenti quoque experimento fuit & id quod habet cantharidum, calcanthi, castorei tantundem, thebenthina excipiuntur emplastri modo, & clauo perpurcato medicamentum superimponitur. Aliud, secis calcis, uisci, cum myrrhæ facit & urina incorrupta.

Ad clauos pedum, attritiones calciamento rum, ex antiquis autoribus,

Cap. XXIII.

CLANIS pedum medetur cucurbitæ sativæ caro interior siue semen, & blitum quoque, ac radicis lilij in uino decoctæ, & impostæ, si triduo non soluantur. Auxiliatur & iris cum uino si triduo quoque non soluat. Et clauos ferro circumscissos extrahit laser cum cera, qui morticini dicuntur. Laser idem cum germine mali punici ex aceto decocto nitro admixto, si imponitur, callo & clauo farina uel panis fermentatus ex aceto uereri subacta illinitur. Clauos extrahit ladanum cum castoreo, uerbenaca ex uino eos sanat, & rimas axungia cum eleboro albo, clauos calli que uittia finum aprî recens uel suis illitum, ac tertio die solum sanat. Talorum cinis, pulmo aprinus, aut suillus, aut ceruinis, seuum bubulum cum thuris polline, urina ælini cum luto suo illita, infusorias à calciam cori, caprini cinis ex oleo uel uereri solæ cremate. Pedum clauos urina muli, mulæ uel, cum luto suo illita, ouium finum, secur lacertæ uiridis uel sanguinis flocco impostus, uermes terreni ex oleo: stellionis caput tritum ex oleo: finum columbinum, decoctum ex aceto: pedum clauos tollit sal, semen gith tritum cum urina medetur: extrahit ammoniacum impostum non uano, ut uidimus, experimento.

De unguitum uisio & primum de paronychia, ex Paulo.

Cap. XXV.

PARONYCHIA dicitur (inquit Paulus cum iuxta unguis radicem quid suppurat, cum uicium incipit, galla cum melle cohibetur, nam concrecere malum non patitur. Aut musæ trochiscus, aut iris ex aqua. At excrecentem præter naturam carnem consumere & rursus opus est ipsi qui sine mordacitate habentur. Faciunt autem ad paronychia, aurium sordes, lycium, putrefactum uero compungito, ut humor effluat, aut spongiam aqua insulam superponito, aut lentem aqua decoctum, aut palmulam cum uino, aut rosas recentes, aut aridas aqua maceratas aut hordei farinam cum aqua. Valet item lupinorum melle aut mulso mixta. Ad suppurata uero paronychia floris æris, lithargyri ana ʒ. ʒ. uini quantum satis sit, ad omnia cogenda cum spongiæ mollissimis penicillis imponitur, sed necesse est carnem undique ab ungue diuellere.

De paro-

De paronychis ex alijs autoribus, & pterygijs.

Cap. XXVI.

Pterygia.

Sub ima unguis parte caruncula superuacua ingēti cum dolore excrescit, quæ si nu-
 tuacula amputatur, rursus suboritur, aliqui ob id reduvias uocant carnes, aut redu-
 uias. *πτερυγία* Græci etiam, inter quos Aegineta, communi nomine cum oculi uisio
 ob similitudinem, uocauere: ea uisio ex bilioso oriuntur sanguine: caro nanque excre-
 scens partem illam contegit, quæ in ungue pterygion uocatur, quod uitium ex parony-
 chio ferè oriri solet. Celsus pterygion dicit esse cum recedit ab ungue caruncula non si-
 ne magno dolore. Plinius distinguere uidetur lib. 33. Reduuias, inquit, & quæ circa di-
 gitos nascuntur, pterygia tollit canini capitis cinis, ijs uitijs corruiere unguis solit, & di-
 gitorum quandoque ossa uitiantur, & febres exciāt. Initio sanguis missus ex altero cu-
 biro, aliusq; liquida laudatur. Lintum & myrrha uino addito medetur. Aut alumen me-
 linum in aqua liquatum ad mellis crassitudinē, cum quantum eius aridifuit, tantū mel-
 lis infundere & nidicula miscere, donec si nilis croco colore fiat, eoq; illinire. Quidam
 excidunt, atq; hoc medicamentū superimponunt, chalcitis, malicorium, squama æris, ex-
 cipiant fici pingui leuiter cocta ex melle. Aut æruginē & squama melle coacta. Aut sa-
 xi calcis, chalcitidis, auripigmenti, quicquid horum impostum est tegendum linteo-
 lo, aqua madefacto, tertio die digitis soluendus est: si quid aridifuit iterum excidendi, si-
 milisq; adhibenda curatio est. Si non uincitur ferramento, adurenda est caruncula illa,
 moxq; quæ ultis imponi solent superdanda sunt.

Simplicium uires ad paronychiam unguumq; pterygia ex Plinio.

Cap. XXVII.

Ad paronychiam iridis farina utuntur, uel ex cenanthe cinere, oleoq; foliorum deco-
 cto cum melle aut oleastri folijs, uel myrti cum cera, galla uino extincta ex melle
 illita etiam in pterygijs: uerberena cum plantagine, eboris scobe sanantur ea uicia cum
 melle attico, aut rubiginē in linteolis, canini capitis cinis ut diximus, aut folliculis cuius-
 libet animalis fellis, & lana succida, ex aqua frigida imposita fel taurinum aridum aqua
 calida dissolutum, quidam adiiciunt sulphur, & alumen, pari omnium pondere, alumen
 cum succo mali punici, arsenicum tostum in noua testa, donec mutet colorem, quod &
 pterygijs conuenit, fici cum flore æris coctæ, foliorum marubij farina cum melle effica-
 citer sanat, & cenanthes cinis, batrachij radix, tichymallus omnis generis ualet, & aloës
 lachryma, rubigo in linteolis imposita sanat.

De pterygijs ex Paulo.

Cap. XXVIII.

Ungui supereminentem carnem, quæ unguis partem eius nominis contegit ptery-
 gion uocamus: ex paronychijs aut alia nō dissimili causa fit: cui arsenicū & man-
 na æquo pōdere super inpergitur, desuper uero metum cum spongia ex uino superim-
 ponito. Aliud, chalcitis, squamæ æris, malicorij, pari pondere, cum ficis assis cōficiuntur ex
 melle, & aliqd ex ijs quæ cicatrices delēt, adiicitur, & aridā demū pterygij partē circum-
 uelli o. Ad pterygia picatita, thuris 3. 1. squamæ æris 3. 2. floris æris 3. 4. mellis cyathi, in
 sole teritur, donec ruffescat, diasplenium quoque ualet, sed uino prius abludendum est.

Putrida ptery-
gia conueniūt.

Quæ cis pterygia exciunt ac profanant.

Cap. XXIX.

PSORI 3. 2. thuris 3. 2. floris æris 3. 1. ex melle subacta imponitur, faciunt etiamnum &
 ad reliquas earum partium cacoethias, & nigredines, & putrida ulcera. Aliud, squa-
 mia æris cum palmularum carne subacta, aut carycarum. Aliud, columbini finis, cum sa-
 rina, & passo si decocta sint, atque ita calidum imponatur. Aut squama æris per se pte-
 rygia arefacit, sed frequenter oportet pterygium compungere, ac unguem rescare.

Ad commotos unguis & rubescens & ad dolores.

Cap. XXX.

MYRTI & mali granati folia, quæ mollia sunt imponimus. Rubescētes uero unguis
 pisici farina, cum melle subacta imponitur. At unguis dolores sedat sulphur cum
 æruginia dissolutum & impositum.

Quæ unguis scabrosi emendant, ex Paulo Aegineta.

Cap. XXXI.

VISCI quercini, sandarachæ, fenogreci ana 3. 2. cantharidii, thapsiæ 3. 1. acetici quantū
 faris sit. Aliud, propolis Atticæ, ceræ, asphalti ana drach. 2. sulphuris uisui 3. 1. ab o-
 leo cauendum est, calefactum medicamentum unguibus circumponitur. Aliud, picis
 liquide,

liquidæ, ceræ, colophoniz, terebinthinæ, ammoniaci, thymiamatis, sulphuris uiui, aphroniti, pari omnium pōdere, caue ne polluantur. Aliud quod ungues scabros sine ulcere sanat, aphali, arsenici, sandarachæ, sulphuris uiui, ana drach. 4. septenis dieb. dissoluitur resina. Aliud, erui farina ouillo felle tēperatur, aut urina ouilla, aut calce & oleo, aut chia cum opobalsamo, aut cum uisco chalcanturum, sulphur uiuum cum corio impesitū, aut staphisagria aceto diluta, aut resinæ terebinthinæ drach. sandarachæ binæ, in unguis radice diligenter adalligato: cum unguis uerò exciderit, cerotum myrrinū imponito, in quo paululum diatriini pharmaci contineatur.

Ad ungues scabros, et antiquis auctoribus.

Cap. XXXII

Vnguibus scabris sinapis ex aceto illinitur: eas detrahūt hipolapathi radix efficacissime, seminis lini farina emendat cum pari modo nasturcij, mobilibus uua passia cum nucleis suis, & pane prodest scabris galla in uino extincta ex melle illinitur: uiscum item si septenis diebus soluantur, ptx id uitium aufert, batrachij radix, omnes tithymali, axungia cum sulphure, contusos ungues sel uniuersicuiusque animalis circumligat, scabros uero uisuli seuum emendat, caprinum admixta sandaracha, & cūcharides cum pice tercio die solutæ, aut locustæ fricte cum seuo hircino, aut ouillo: aliqui miscerēt uiscum, & portulacam uel aris florem, ita ut tercio die soluantur. Nitrum deco-

ctum in mali punici calice: cinis ē capite menarum extenuat &

alumen cum succo mali punici. Acetūq; fex ea
pariter uitia aufert.

ALEXANDRI BENE

dicti veronensis physici, de quibus-

dam annotationibus ex singulis uoluminibus collectis: Deq;

quibusdam secretis mixturis ad singula membra

dispositis, Liber XXX.

T nihil tandem instituto operi deesse uideatur, quod Galenus & ceteri fecisse uidentur. simplicium quorundam annotationes subiungemus, quibus uel libris inueniantur, ne idem sæpius repetatur, de pōderibus item & mensuris quedam annotauimus, & mixturas quasdam ex diuersis autorib. per singula membra digestas apposuiamus, quas ipsi experientia comprobamus, antidota, catapotia, malagmata, emplastra, inunctiones, pastillos siue trochiscos, pessos siue glandes, alui infusiones, & acopa, & nonnullorum simplicium facultates mirabiles, quæ uitis singularum corporis partium medentur. Addita & nonnulla oculorum collyria, potionesq; uel quasdam ad humores digerendos utiles, de confectis pauca aut nulla, sed addita multa paucis nota, frequenti experimento probata conscribemus, ne inuideri seculo uideamur. Tantū uenia nobis sit, si ueterum & recentiorum remedia conquirimus,

& ab ijs ordiar, quæ auctores maxime
professi sunt.

ANNO-

ANNOTATIONES EX OMNIBVS VOLV.

minibus, per Alphabetum: Quamquam hæc copiose indice omnia
annotata sint à nobis, tamen quum auctoris consilio collecta
sint, non uolumus omittere, & quilibet nu-
merus ostendit ordinem libri.

A

Antispasit lib. 1. Aqua per duplex uas 5. Aqua ardens 6. & 12. Asplenium siue scolopendrium 7. & 17. Auellane uicentine 14. Arteria ad iecur nulla 15. Atriplex 15. Adenes 18. Actinanthos 21. Alba cauda enim foemina 19. Auripigmentum 21. Antimonium 21. Amarantho 23. Auiditas desiderabilis 29. Atrophia 23. Anseris iecur 23. Acori radix rotunda 23. A deniformis 24. Agnon 24. Azarolla 24. Arsegonon 25.

B

Balani libro secundo. Bupestris 7. Balaustia 14. Been 17. Brancha ursina 19. Bralsica afflyria 20. Bombices 25.

C

De coniectura Galeni libro 1. Crocodylias 1. Carpobalsamum 1. Corallium nigrum 1. Cornu uulsi 4. Chamæcerasa 4. Cucumis rotundus siue laconicus 10. Cynara 1. Cinnis uiri 6. Calua matrona uene 6. De columbe foemine inedia mirabili 10. Clymenio 10. Cornelia nostra 10. Cardapson 10. Carpesion 3. Cubebe 50. & 28. Caput brazsice 13. Caryce 13. Cottana lib. decimo tercio. Cochlearum usus libro decimo quarto. Cardus brochonus lib. 14. Chamælea pro laureola 15. & 23. Coccognidion 23. Casandra trona 15. Cremes 16. Cyathus. 18. Cnicon id est carthamum 19. Crapula & in antidotario 19. Cyparissa 19. Cholere 10. Canabith. 20. Cōdalmarius 20. Centum nodia 20. Condylomata 21. Carthilaginea 22. Crethmon herba S. Petri 12. Cottoni. 23. Caprice 25. Citraud cilla 25. Cimolia creta 25. Cefones. 25. Crapula in antidotario 30.

D

Dictamnium libro 1. Diacodion 4. Dionora nostra 13. & 19. Dulciaria 14. Dera 15. & 29. Denarius 19. Diachylon 23. Deus pater omnium conditor 25.

E

De Elomelle libro 2. Ephemeron 15. Esula 19.

F

Fruentium indicum lib. 13. Fons almus in Creta 14. Farris genera 15. Fibræ stammina 16. Fex uiri 19. Foemine semen 24. Fames in pestilentia 10. Fel hominis 2.

G

Galicus morbus libro 1. & 26. & 27. Gemme falsæ 9. Grongos 9. Glabrum hordeum 14. Gallie compositio 19. Gassipion 23. Galline quomodo castrentur 24. Grana azallin 24. Grepula in antidotario 30.

H

Halimon libro 2. Hordeum nudum 14. Helioaminus 15. Heliotrophion 25. Heliochryson 23. Herba mirabilis 24. Hypneumia oua 25. Hectice 25.

I

Iris libro 2. Iulius pontifex 10. Ictides 14. Iesus Christus 19. Ines 23. Io. spinelli exemplum 27. Isaminus 4.

L

Lauro cerasum libro 5. Lignum aloës 7. Lacuturres 14. Lini podagra 14. Lac caplunum 14. Licium 20. Ligon. 24. Laganoponon 28. Laurentius pater 29.

M

Monopagia libro 1. Melilotos bis 2. Manna 2. Marchesira 4. Malum persicum 5. Melongia 6. Muschum 14. uel 13. Mumia 15. Myrice 17. Myrobalanum 17. Musa in Aegypto 19. & 24. Melitides 27. Menstrua ex Celso 2. & 26. Malua 21. Mercurialis 15. Meconium 25. Magnes 24. Myridanum 26. Marisco nomen à uizio habetur de fructu.

N

Nux garca libro 15. Nomæ 24.

O

Ouum forbile libro 1. Oniscus 3. Opoparthicum 2. Oesipum 2. & 16. Onix 10. Oleum lentiscinum, mastichinum 13. Oxis 16. Ouum durum 19. Os sacrum in procenio 28. Ossa cordis in ceruis 10.

P

Procathartica libro 3. Pletoria 4. & 21. Panus 1. Passio 1. Parefis 1. Penidiatum 4. Problemajnouum 6. Psyracus 9. Pilule aromatice 13. Petra scindula 35. Pordonorum 15. Pimpinella 16. Pilule iliace 19. Polentæ genera 20. Polenta cretensis 20. Polygonaton 20. Picris campanella 21. Phlegmon ex Galeno 22. Poroides 22. Polypica ipatha 25. Psilodrum 26. Pterygia 29. Paula auogaria 14. Perdice in creta 15. Palma Christi 15. Piper montanum 22.

R

Rhos 2. Rheumponicum 19. Rhamnos 20. & 22. Rhaphanus pro brassica 26. Rediuiua 24.

S

Sal ammoniacus libro 1. Sicamini lachryma 1. Smaragdus 1. Siliqua ægyptia 1. Sena 1. Specilla 2. Sanguis draconis 2. Stomachice medicamentum 2. & 24. Spodylum 4. Spinachium 9. 4. Scordolaser 11. 7. Scyticus lapis 7. Scolopendriori 17. 8. Sion 14. Sicia uel batecha 14. Sonchos 15. Saxifragia 15. Salix pro uirice 17. Sanies 19. Scybalori 19. Succus hypocyttidis 20. Santonicum semen sanctum 21. Siderites pro sanguine draconis 21. & 22. Stimmi 21. Selache 22. Stamen 23. Sal cappadocus 21. Simularium partium origo 25. Saltationes 25.

T

Trombus libro 23. c. 14. & 8. c. 47. Torunda 10. Tamarindi 13. Thamus uel thanus 14. Troximos 15. Tamarice 17. Tinillationes 18. Traiecta præcordia 18. Tricocum 21. Tofus 22. Troglodytes 22. Tragum in Veronensi agro 24. Thelygonon 25. Torpedo 26. Thlaspe 15. Tartarum in antidotario.

V

Viscum ex myxis, libro 1. & 8. Vinum muscatum 10. Vini genera. 10. Vinum picatum martionetum 13. Vua taminia 14. Volicum saxum cydone 17. Vapor uenus 19. Vulua porcina in cibo 23. Variciformes 24. Virex 24. Vua spinosa 24. Viturius qui obijt in uenere 24. Umbilicus 14.

Z

Zea libro 6. & 13. Zuberh. 13. cap. 26. Zophissa 12. Zeta & solarium 14. Christus deus noster 9.

DE PONDERIBVS ET MENS V.

ris cum signis.

Denarius habet atticæ drachmæ pondus, oboli sex drachmam constituunt scriptus, lus obolos duos continet: uncia drachmas nouem, sescunci tantundem & dimidium, sicut & sesquidrachma. Cyathus inter mensuras drachmas decem pondere continet: sesquicyathus tantundem & dimidium. Acerabuli mensura drachmas quindecim continet ponderes sextarium libras duas æquat, unde & sesquiseptarium. Libra habet uncias duodecim, libræ totidem congiuum complent: hemina siue mina drachmas sexaginta, lingua siue ligula communem cochlearis mensuram facit: hanc obseruationem ubi medicinis ueterum usi sumus in libris quorq; nostris conscripsimus, ob id eorum interpretationem semel in hoc loco posuimus.

Figuræ. X. denarium significat. χ. chalcum. χ. i. chema χ. i.

choenix χ. i. congius. Mna. libra. pondos

MIXTVRA INFANTIBVS VTILIS IN TVNICA

rum passionibus, quibus comitiales oriri solent morbi.

Habet seminis poronix radicis q; ana ʒ. i. radicis ac seminis dictamini vulgaris quā humilem fraxinum ʒ. libro vocauimus ana ʒ. s. seminis atriplicis ʒ. ʒ. ungulæ asini nix tuse ʒ. i. s. eboris ramentorum, coralli, margaritarum minutarum ana ʒ. i. auripul-
tes quæ bractæas siue folia 10. musci recētis grana ʒ. sacchari albi ʒ. ʒ. semiscrupulus ex ui-
no uel lacte muliebri datur, in farinam enim bene tulsam ac cribratam digeruntur. Vidi-
mus infantes semimortuos ad uitam reuocatos, si bregmatis, hoc est caluarius humanæ
semitunciam adieceris comitalibus mire subuenisse uidimus innumeris experimentis
addunt alij specierum diamusci dulcis contriti ʒ. ʒ.

Oleum ad comitalem morbum.

Excitat subito comitaliter humi prostratos, oleum quod balsamini uulgus uocat
naribus subditum olfaciendū aut quod ex laceratis lapide eximūt à saxo non habet.

Ad eundem morbum.

Caluarie humanæ farina ex aqua mane in potu sepe data uel ex melle, comitales
sanat morbos.

Tragema pro capite salutare.

Cortandri ʒ. ʒ. cinnamomi i. mellisophylli, seminis ocimi, gariophyllati ana ʒ. s. saccha-
ri ʒ. ʒ. ex rosaceo tragemata conficito.

Pilule ad hemisraniam.

Habent aloës ʒ. ʒ. agarici preparati ʒ. i. garyophyllorum, machir, cubearum ana ʒ. i.
cinnamomi, spice nardi, schænoanthi, glandis muschatæ, iunci quadrati, mastichis ana
ʒ. s. croci ʒ. ʒ. salis cappadoci ʒ. i. diagridij ʒ. i. ex uino meraci pilulas conficito, remas à
coena sumitotnam caput & sensus purgant.

Aliæ pilule quæ capiti & stomacho profunt.

In absinthij succo, eupatorii, sumiteræ, ferist ʒ. aloën contritam infundito bis uel ter
donec humor absumatur, solibus id faciunt uel sub diuo catino tamen recto, et ad usum
collectam aloën seruant.

Ad alopecias.

Saluæ & herbe tritici succus oleo & cera addita igni seruesacito & uespera alopeci-
as ungito, mane caput colluito: tribus uicibus utrum replent.

Quæ capillos tingunt.

Corticis nucis succi ʒ. ʒ. lithargyri tuss ʒ. i. calcis uulx ʒ. ʒ. misceto, & capillū inungito.

In comitali morbo.

Si placentulam ex farina cum nocturno rore diui Ioannis sub cinere coxeris, ac eam
infirmo de seris commenducandam sanari aiunt.

Ad capillum tingendum.

Papaueris sume ribriflores ʒ. ʒ. pondere, aloës unius, glandis muschatæ, cyperi dimi-
di, styracis una, corticis uiridis nucis farinam duum unciarum p. ladani ʒ. i. s. cum radi-
cis arisalthe mucido decocto distemperabis, his addes cyperi farine drachmas ʒ. ablu-
to capillum cum foliorum nucis decocto, mox uespera inungito, & conuolutum capil-
lum in sequentem diem seruabis. Idem prestant per se hederæ corymbi triti & illiti, si in
cortice mali punici ex oleo myrtico seruescant. Idem prestat aqua radicis nucis iuglan-
dis illito capillo.

Ad uertigines ex materia mixta.

Sume pilularum aurearum, coctiarum ana ʒ. s. trochiscorum diacolocynthis, dia-
gridij ana ʒ. s. cū rosaceo succo pilulas ʒ. pro qualibet ʒ. conficito, coenaturis datur una.

Pro capite & stomacho uomitoria leuia.

Succi lilij albi radicis ʒ. i. salis cappadoci i. gemmæ grana sex, ex aqua tepēte posito
machurn in uomitiones fungūt. Aliud uomitorium, sume corticis à radice sambuci sue
cum unci pondere, ex aqua tepente eodem modo sumatur, sed uehementius est semē
ebuli potum linguz mensura, eodem quo diximus modo.

Puluis qui bregmati inspergitur efficacissimus.

Sume machir §. 1. s. sandarach §. 1. ligni aloës, spodij ana §. 1. mastichis §. s. bene trita imponitur, intermissis diebus semioboli pondere.

Ad pituitam trahendam à capite.

Agaricus si ante cibum ciceris quantitate diu commanducatur, duobus aut tribus diebus intermissis, pituitam miro modo trahit, utreumq; phlegma, salum, ac mucidum, nam & cepheam ueterem sanat. Aut radices cyclaminis aride, castorei, pipēris albi, staphisagræ ana §. 1. ellebori albi §. s. in nares infunduntur.

Gargarisma quod pituitam in naribus sedat.

Continet oxymellis scyllitici unciam, aquarum maioranz, lauricæ ana unciam 1. s. his tepentibus gargarismata facito intermissio tempore.

Pilulæ capiti utiles.

Aloën lauato cum feris succo, unciz pondere, delecti rheumponici §. 6. diagridij §. 1. uiolez purpureæ, spicæ, mastichis, rosæ aride, feris sem. ana §. s. salis indici §. s. cum rosaceo succo, senas pilulas pro drachma conficito.

Pilulæ quæ crebro & palpitanti cordi efficacissime continentur.

Constat ex rheumponici §. 1. s. aloës §. 2. agarici, thymi, epithymi ana §. 1. lapidis armenij, ac cerulei, preparatorum ana §. 2. spicæ obeliscorum rosæ, seminis citrei mali, auri tenuissimorum foliorum ana §. 1. in succo feris, buglossi, ac fumariz herbe ana §. 1. s. infundantur bene trita, donec solibus absumatur humor, terq; infundi eadem necesse est, de mum in catapotia digerito quæ pro uiribus sumenda sunt, miro enim succellu atram bilem trahunt, nam melancholicis efficacissime dantur.

Quæ pro capitis affectibus naribus infunduntur.

Continent quæ & hinc dicuntur, anagallidis rubri succi unciam unam, radicesq; betæ dimidiam, muscæ tres, unâ mixta per nares trahantur tepentia, sed os prius implere aqua communi necesse est, ne succus ille per fauces in os regurgitet.

Aliud genus medicaminis quod in nares aridum infunditur.

Aliud genus est medicaminis quod per nares calamo afflatur, nam sternutamenta euocat, & meatus cerebri aperit, habet seminis melanthij §. 1. floris rosmarinij §. 1. unum, ellebori albi §. s. arida bene tusa infundito.

Gargarisma ad idem.

Idem præstat gargarisma quod hoc modo fit, aquæ maioranz, iridis, cyclaminis ana §. 1. hieræ ruffini §. 1. sacchari §. s. ex hoc medicamine in os indito ligulam, mox gargarisatione opus est, pituitam mire trahit.

Pilulæ quæ somnum tuto inducunt.

Habent seminis anethi, croci, florum liliorum alborum, uiolearum ana §. s. floris nymphaeæ, seminis lactuce ana §. 1. foliorum aridorum mädragonæ §. 2. cū succo foliorum papaueris albi, in singulas drach. octonas pilulas conficito, dormiuris dabis binas, aut ternas.

Oleum ad sonus incertos aurium, & sibilos.

Olei nardini §. 1. origani §. 5. carnis colocynthidis aride tritæ §. 1. una, origani, ligni aloës ana §. 1. in duplici uale feruefactio, donec tertia super sit pars. Exinde percolatum succum solibus exponito, & ad usus seruato.

Quo decocto utuntur nonnulli ad aluum emolliendam.

Linozostis, id est mercurialis decoctum 4. §. pondere, si calefactum mane sumatur, uentrem subducit miro experimento. Alij brassicæ decoctum dedere hemine mensura, oleo addito, mox iubent si per asperum licet nudis pedibus per humidum pauimentum ambulare.

Gargarisma quo prohibemus reumatismi imperum ad fauces.

Instanti anginz subuenit, gargarizando tale decoctum, aquæ hordei §. 1. succi corticum nucis §. 1. mire enim imperus catarrhi suspendit.

Puluis quo sternutamenta euocantur.

Sume costi, pipēris albi, staphisagræ, cyclaminis, pyrethri ana §. s. ellebori albi §. 1. bene tusa misceantur, modus est quod hordei pondere in nares conijciatur, mane, aut uespera id fiat ieiunis.

Quod somnum conciliat.

Aqua florum croci dempto stamine, croci §. 4. pondere dormituriis datur tepens, somnum miro modo conciliat, nec cerebrum frigidat.

Tragema cerebro utile ac faucium rheumatismis.

Continet penidiarum §. 3. prassij, opopanacis, hyssopi, anistolochie rotundæ ana §. 5. iudis, seminis urticæ ana ʒ. 1. glycyrrhizæ, anisi ana §. 6. callitrichi §. 1. s. croci, piperis albi & longi ana ʒ. 2. sacchari puri §. 4. aquæ prassij quantū satis sit, & conficiatur tragema.

Cataplasma in dolore capitis.

Constat ex terræ lemnis, cadmiæ preparatæ §. 2. acaciæ sex, caputū papaueris quinque, rhussis uncia, scammonij, croci ana ʒ. 4. ʒ. 4. uortū luteis tribus, rosacea uncia, cū amylo in mortario diuini tudicula conteratur donec limimentū fiat, quo tēpora illinuntur.

Medicamen quod cerebri meatus aperit, certo experimento.

Sume sicci melāchij §. 2. infusi in aceto prius per triduum, agarici, ligni aloës, castorei, opopanacis ana ʒ. 4. ladani §. 2. in succi maioranæ §. 3. macerentur trita, & solibus exiccantur uel ignis suauis uapore, eius medicaminis §. cum aquæ maioranæ §. 3. naribus infunditur ore aq̃ pleno, miro modo caput exonerat, & cerebri anterioris meatus referat.

Pilule quæ languenti cerebro subueniunt.

Habent ambre electæ hoc est succinū odorati ʒ. 1. ligni aloës ʒ. 5. cubebarum ʒ. 2. cū uino meracissimo, pilulas conficito 15. ante cenam dabis, nam & sensus omnes excitant, & uires omnes animales.

Ad dolorem capitis.

In succo brassicæ trium §. pondere, aloës unciam infundito, & sole exiccetur, rursum in tantundem succi commisceto & solibus expositum exiccato, binas ex eo pilulas dabis dormituriis post duas horas, dolorem capitis sedant, plus quàm sit uerisimile.

Ad catarrhi imperum cohibendum.

In ijs semen coriandri preparati myrti q̃, caliculi glandis, spodij ana ʒ. 1. conus euipressi, coralliorum amborum ana ʒ. 5. massichis §. 1. s. cum succo mali cydonij, pilulas tenas pro drachma conficito, à cena per horas duas sumantur, fluxiones eas suspendunt.

Lixiuum cerebro utile.

In aqua prius seruefacito asarum, & bacchar, cum calamo aromatico, ac maiorana æquo omnium pondere uel singulorumum §. s. percolato decocto cinerem infundito.

Si desillatio oculos offendit.

Sume thuris collyrij §. 2. ligni aloës, rosarum aridarum ana ʒ. 5. aquarum chelidonis, herbarum uerbenæ, rutæ ana ʒ. 2. s. collyrium conficito: & o & lachrymas cohibemus.

Si ad dentes catarrhus fluat, & dolorem ingentem inferat.

Habet corticis radicis capparæ, radicis mori, balaustiorū ana ʒ. 2. pyrethri §. 1. seminis hyoscyami albi, corticis mandragoræ ana §. 1. s. richymali minuti, aut magni hortensis M. 1. aluminis rot. ʒ. 2. cum uino albo austero seruefacito, & percolato decocto os colluito, nam mire labantes dentes firmat.

In diuturno capitis dolore ac uehementi cataplasma mirabile.

Tenet dialthææ §. 1. musci triti grana 2. diu in mortario exagitantur, & capiti imponantur. Alij semen mellisophylli malunt admiscere, aliqui nardum, aliqui xylcaloen. Sedat & aloë ex aceto & rosaceo temporibus & fronti imposita.

In comitialibus medicamen magni nominis.

Cum frequenter comitialiter concidunt, da id medicaminis genus laudatissimum, habet pyrethri, stoechadis, costi aq̃ ʒ. 10. agarici §. 5. carui, seminis anethi, scordolaseris, anistolochie rotundæ ana ʒ. 2. s. succi scyllæ, mellis ana ʒ. 14. scylla et mel discoquito, lenta prouta, mox cæteras species ingerito, modus est, ut mane ʒ. 3. assumat.

Ad eisdem affectus inunctio.

Nares dormituriis illinuntur intrinsicè eo unctulo, piperis quantitate alternis dieb. Habet fellis catinini §. 2. amyli dimidiam, melāchij ʒ. 5. maioranæ, grana 6. elebori grana 5. linimentum conficito diu agitando: Sed ante discesum à capitis remedijs aliqua ena nūti subtexemus utilia.

Vomitorium in dolore capitis uitio stomachi.

Habet acetosi simplicis §. i. s. aque fluminalis drach. 2. repēs dari debet à prandio post duas horas, sed prandium ex uarijs cibis fieri debet, pinguibz & salis, uel salisamentis mixtis. Aliud uehementius uomitorium, habet oxymellis scyllitici §. i. decocti raphani radice uel seminis §. 3. penna aut medio digito demisso in fauces uomitū excitet. Quidam oculos impoſito goſſipio siue cottono fascia obligant, summo remedio.

Cauterium in affectibus cerebri.

Constat ex arsenici ruffi, calchanthi combusti ariā §. i. s. argenti sublimati §. i. trita bene cum atro sapone mixta in pilulas digerito nucis pontice magnitudinē, unam rotule modo denarij figura itra ceruice imponi iubent, superpoſita ſtupa molli uel linamento, horz ſpacio, locum urit, ac ſigillar, remoto medicamine butyrum recens infunde ac folio braſſicę uel betę integito: mox ſcalpello circūcidito cutim nigram demortuā paulatimq; ſcalpello conuellito, uel nouacula, emoca eſchara unguentum ægyptiacum cum butyro mixtum * ſuperdato, inde enim materiam educet perpetuo humore ſtillantem. Alij in ſumma uertebraſum ceruicis appreſſa cuti perforato ſorpice aduſto foramento cutim perforant, ſtatimq; ſericum acie modo crudum ſubducunt, atq; eo modo mutato ſepe ſtilo ne cicatricem contrahat perpetuus humor deſtillar. Id cerebro & oculis ſubuenit ſingulari remedio.

Ad imbecillitatem oculorum collyrium.

Succi ſlorum foeniculi cōdinet §. 3. baſami §. 3. cadmix præparatę unam, mixta ſolibus continuis perſicitur 60. diebus: quater in die oculi inſtillatur gutta.

Ad idem.

Hyperici ſloris aqua in furnibulo ſublimata & ſolibus præparata oculos mirè iuuat. Alij ligni aloës in furnibulo uitrei uiribus aquam extrahunt, diuino experimento laudate. Nos ſape experti ſumus ad claritatem oculorum, baſami ſoliorum ſucci, amygdaliſpo oleo ſerueſcente collecti, quotidianam inſtillationem plurimum prodeſſe.

Ad idem.

Habet balanorum indorum §. 2. cadmix præparatę cum aque maioranę §. i. ſucci foeniculi puri §. 3. pollinis modo trita miſceantur 60. diebus ſolſticialibus exponatur: eo, ut diuino medicamine, utantur.

Ad oculorum claritatem.

In eſca ſarinz modo id medicaminis genus imponunt, habet maſtichis puri, euphragie ana §. i. ſacchari puri, æquo omnium pondere, bene trita ſerculis imponuntur ſemidrachmę pondere, ſi uero amaritudo tetter, ſorbili ouo deuoretur uel catapotij modo ſumatur.

Pilulę ad cecitatem uitio neruorum opticorum.

Sume pilularum coccinarum, hieręq; compeſtę ana 3. i. a corna dabis. Alię pilulę, in quibus hæc imponuntur, aloës ſuccotrinī §. s. aque ſorſitici §. 3. agarici §. 2. zingiberis 3. 2. in mortario cum aqua fontana agaricum & zingiber radiculo diſuto bene, & maceratis unā per diem & noctē, percolato ſucco aloën inſundito per triſiduum, dein aquam eſfundito, & maſtichis adde 3. s. in mortario diu agitando cōſicito maſſam ad pilulas idoneam, pro ſingulis drach. ſenas componito. Laudariſſimę ſunt & quę expulſis ſunt, quę lucis dicuntur 3. i. ex ſarcocolla 3. 2. s. ex foeniculi ſucco digerito.

Ad tenebroſitatem oculorum.

Id medicamen habet capulę aride translucide, hæc tartarum officinę uocant. Vēronenſes grepulam appellant, ſeminis carthami, ſolliculorum ſenę ana 3. i. aniſi, foeniculi, euphragie ana 3. i. bene trita, cum ſolliculorū ſerice decocto ſumuntur 3. 2. manē, uenitrem lenit, & oculis conducit. Sed hoc unum addam in cibis omnia aromata, & herbe bene olentes ſalutares habentur præter anethum & apium quę damnantur, uſui enim nocent. Audio ſuſſiſſionis initia cohiberi diacolocynthidis frequenti portione.

Ad palpebras inuerſas.

Palpebras inuerſas emendat uiolarum ſlorum luteorum humor, qui per ſe in uitreā arepulam deſtillar, uas impletur floribus, qui diebus pluribus, ſolē cōtinuo maceratur,

Y ; unde

* ſuperaddito.

Crepula.
Crepula.
Tartarum

unde liquor quidam in fundo refidet, is oculis salutariter imponitur.

Ad oppilationem in nervis opificis.

Ex ea oppilatione oculi alioquin sanis similes nihil prorsus vident, varijs de causis, hiera tum Constantini laudatur, psittacæ lucis, aureæ, si à materia calida fuerint: ex materia frigida & crassa coccæ dantur, ac foetidae. Ex atra bili hiera Ruffi, uel ex lapide aemeno uel ceruleo dictæ.

Ad lachrymas oculorum cohibendas.

In aqua in qua argentarij artifices, aurum & argentum extinguunt, si thus, mastichem, aloën, cum lithargyro trita seruefeceris, ac percolaueris, lachrymas sistit si quater in die lauabis oculos. Alij uino albo, uel austero nigro utuntur.

Ad idem.

Lauri baccas à primo cortice liberatas in uinij albi infundito, per triduum, mox cõprimito et liquore colligito, ad usum seruato, nã mirè lachrymas cohibet inunctis oculis.

Idem præstat aliud medicamentum collyrij modo sepe impostum.

Habet ancimonij, magnetis, cadmix, partes portiones, bene trita in uino albo seruati, ex eo decocto oculos colluito.

Aliud collyrium utilissimum.

Constat ex radicis feniculi, florum rutæ, baccarum lauri, cymini ana ꝑ. s. in uino albo ebulliant donec medietas super sit, percolato succo oculos fove.

Quæ oculos sanguine suffulos sanant.

Succus absinthij & foliorum utolarum expressus cum oui candidolana impostus, oculos sanguine suffulos sanat insillatus.

Vnguentum pro desiderijs oculorũ utilissimum in dolore & sanguinolentis ad scabiem, & ulcera.

Habet cadmix præparatæ in aqua rosacea semunctam, axungbe recentis duplicati pondus amyli ꝑ. sex, in mortario concorporetur, mox strychni aqua ter colluantur, fronti insiluntur, ac temporibus, ac palpebris tum intus tum foris.

Emplastrum saluberrimum ad cohibendum catarrhi impetum ad oculos & ad fauces.

Id pernicioso catarrho subuenit præcipuo remedio, ne subita morte corripitur. Habet resinæ puræ ꝑ. 1. ladani ꝑ. s. myrrhæ, mastichis ana ꝑ. s. gummi iuniperini ꝑ. s. farinæ fabacæ, & erui ana ꝑ. s. cum libici ꝑ. 1. & aceti dimidia, gummi dissoluantur leui flamma mox reliqua commisceantur bene, inciso capillo calidum uniuersæ caluarie imponatur. Si cerotarium facere uolueris dempta farina addito cere ꝑ. 6. quæ pericula suffocationis haud dubio ualere promittunt.

Emplastrum comitalibus saluberrimum.

Continet rutæ syluestris drachmas tres, floris rosmarini ꝑ. 2. s. sulphuris uiui ꝑ. s. sinapis, pyrethri, asphodeli ana ꝑ. 1. s. castorei, euphorbij ana grana sex cum succo maioranæ composito.

Ad idem aliter.

Ante discessum à capite aliud emplastri genus subtexemus, habet thuris, mastichis, spicæ ana ꝑ. s. galbani, opopanaxis ana ꝑ. 1. uisci quercini ꝑ. 1. ambræ ꝑ. s. seminis pœoniz ꝑ. s. gummi, rutæ syluestris ꝑ. s. ladani ꝑ. 1. nucis muschatæ, cubebarum ana ꝑ. 1. castorei, euphorbij ana ꝑ. 1.

Aliud cerotarium aduersus catarrhum.

Sume aloës, pulegij, calaminthæ montanæ, corticis citri, cū ladano trita & paruo acacie conficito uapore tenui.

Ad oculorum sugillationes tollendas, de quibus etiam paulopost dicemus.

Sugillationibus utilem pronunciant maioranæ succum cum melle mixtum, uel ipsa maiorana arida cum melle imponunt, uel ubi cuncti bitulæ impostæ fuerint, liuores enim emendat.

Ad fuffillationes faciet.

Succus thapfix exiccatus cum thure, cera & melle 2. horis peragit opus, tollit uinum, mox aqua eluitur frigida. Nero cesar claritatem ei debet autore Plin. initio imperij, nocturnis grassationibus conuerberat faciem illiniens, sibi cum thure ceraq; & sequenti die contra famam cutem sinceram circumferens: nam & lichenas quoque eiusdem radi ce trita cum melle sanare dicunt, eodem autore.

Si infantes uitio catharthi obstructis naribus non spirant.

Sesaminum oleum si cum pena inditur in supremas nares, obstructas eas partes aperies de Mesue officina sumendum est: in angina mire iuuat siliquæ Aegypti succus si

Ad somnum conciliandum. (cū aqua plāraginis gargarisatur.

Chamomila, melilotum, uiolæ folia ana manipulis singulis, nymphææ florum dimidi us, calicis papaueris albi 3. ex aqua decocta, si pedes ac manus lauentur somnum euocant, uel in febribus. Alij falicis folia ingerunt utris malure.

Ad impetū oculorū calidū siue ophthalmiam calidā, ex Alexan. ac Paulo.

Habet rosarū recētum 3. 1. croci, spicæ, gūmi arabici 3. 2. cum aqua pluuiā in pastillos digerantur, cum oui candido liquefacti plunt certo experimento: nam & delorē leuāt.

Sacculus qui capiti utiliter imponitur.

Habet cubebarū, glandis musc. corticis mali citrei, maioranæ ana 3. 2. rosæ aridæ, labru scæ, sem. myrti ana 3. 1. s. Ex frigida causa iuuat, addunt alij stœchadem & machir.

Senæ mixtura que capiti conuenit efficacissima.

Constat ex senæ pparatæ 3. 2. zingiberis 3. 1. crapulæ, cinnamomi ana 3. 1. s. machir 3. 3. bene tusa seruantur ad usum, modus est 3. p.

Ad gingiuarum collectiones & ulcera tetra & aliarum corporis partium.

Id medicamentū continet brionis succi 3. 4. tragacanthi, gūmi arab. utriusq; torrefacti ana 3. 1. sarco collæ, mastichis, thuris, iridis ana 3. 1. cadmiz elotæ cum rosacea 3. 2. calcanthi combusti 3. 1. in lapidea pila in sole teritur, donec succus absumatur, id quinquies fieri oportet, ex hoc medicamine arido attritu gingiuæ sanantur exulceratæ.

Ad leuanda guttura medicamen.

Sume corticis auellane, spongiæq; combustæ, algæ, id est palæ marine, chartæ cōbutæ, ossis sepis, clynopodij, sem plantaginis ana 3. 1. piperis nigri, albi & longi, zingiberis, salis gemmæ, pumicis, gladii musc. gallæ, cinnamomi, ellebori albi & nigri ana 3. 2. teruntur, ac cum saluæ aquæ 3. pond. datur: Sed perpurpare prius & corpus & caput opus est. Per se uerissimo experimento promittit spongia in furno arefacta drach. pōdere ex uino albo ante cœnam 2. horarum interuallo, si quotidie datur.

Vt dyssere materia frigida in omni morbo capris educatur.

Ob id in dolore, lethargia, cephalæa, ueteri comitali, uertiginib. ac melancholicis infunditur. Misceto gērianæ, peucedani, iridis, aristolochiæ rot. cichorii, radices pœoniz, cyclaminis ana M. 2. calami aromatici, amyli, hyssopi, sem. ligustici ana M. s. sem. althææ maluræq; ana M. 2. scœnogræci 3. 1. s. ellebori nigri 3. 1. s. folliculorum senæ, thymi, epithymi ana M. 1. s. in senis aquæ 3. 1. unā seruescant, donec duæ tertiz super sint, bene expressi succi sumito 3. 6. hierzogodij, russi 3. 1. an. 3. 1. sacch. nō puri, siliq; succi attri an. 3. 1. s. olei sesamini, anethini an. 3. 2. hyeme ante cœnam, æstate mane infundito.

Alius qui ex humoris aduisione infunditur ueluti in causode: & imminet in inflammatione & in furioso.

Habet herbæ fumariz, senæ, epithymi ana M. 1. corticis agārici, tripolij, hermodactylorū ana 3. 1. s. beron. acori, pœoniz ana M. 1. s. flori nymph. uiolarū an. M. 1. sem. feris, acetosæ, rosarū an. M. 1. eodē modo seruefacito, & expressi decocti sume 3. 10. mel lis uiolæ 3. 1. s. cōfectionis dialenæ 3. 1. s. salis gēnz 3. 4. olei cucurbitini, uiolacæ ana 3. 2. uerum tamen si accidentia plurimum terrent, uehementiora addimus medicamenta ut ini pigre trahant, ne blanda medicina perdatur æger.

Pilulæ catarrhum prohibentes quæ & fluxum uentris sistunt.

Sume anili torrefacti 3. 1. costi dulcis 3. 1. myrti, castorei, galbani, piperis albi, sem. hyocyani albi, opij, succi glycyrrhizæ, thuris ana 3. 1. cum uino albo in pilulas digerito: nā & uulzæ pœonis mire subuenit adiumento ualidissimo ut ipsi experti sumus.

Pulsis hermodactylorum quæ ventrem trahit & aquas.

Habet tripolij 3. s. hermodactylorū 10. diagridij. zingiberis ana 3. 4. sacchari puri 3. 6.

Ad faciei lichenas & cutis foeditatē uel ex phlegmate falso.

Continet olei rosacei 3. aceti sedquiunciam, olei ouorū lutei 3. 5. lithargyri, auripigmenti ana 3. 5. ellebori radices gran. 10. in mortario miscantur, ultimo addatur elleborus.

Ad sedandos aurium dolores, & pus pariter maturandum.

Continet id emplastrum radices aristalchæz emedullatz coctæ & bene contritz librā, fenogreci liniq; farinam, florum chamomilæ ana 3. 1. butyri 3. 3. lutea ouorum quinq;, repens aurī dolenti impo nitro.

Ad dolotē, & sibilum aurium sedandum aliosq; incertos sonos.

Balsamum auribus infunditur utilissime, uel prassij succus, aut oleum amygdaliquum amarum cum muschi exiguo.

Su rditati aurium.

Habet origani, colocyndidis carnis, florum serpilli, maioranz ana 3. 1. muschi 3. s. succini odorati 3. s. cubebanum, ladani, machir, styracis calamitz ana 3. s. olei amygdalini amari, lilini ana semilibram: singula conterī opus est, deinde miscantur cum oleis, & in duplici uasē feruescāt 10. horarum spacio, & ad usū seruabis, inextricabilia enim uitia aurium sanat infusum.

Pastilli qui diu cōmanducati pīuitam capitis trahunt.

Id apophlegmatis genus est quod hoc modo fit, habet mastichis liquefacti cum acetō 3. 1. gummi arabici, tragacanthi cum muscilagine, myxcorum dissolutorum ana 3. s. pyrethri, costi, staphisagritz ana 3. 4. iridis 3. s. hermodactylorum 3. s. concorporantur, & in pastillos 3. p. digerantur, summo mane cōmanducari singulæ singulis diebus debent, ac pīuita pariter confluentē cōspui opus est, nam ab alto humores euocat, atq; eiussit.

Si lapillus, aut semen aliquot in aurem inciderit, quomodo extrahendum.

Oleum prius infundito, mox balneū ingredi opus est, exinde sternutamenta euocanda sunt, ellebori farina narib. rapta, eo enim impetu aurium meatus obseptos aperituro.

Medicamen ad aurium grauitatem.

Habet albi ellebori, croci, nitri, castorei ana 3. s. aceti, mellis puri ana 3. s. seruescaciō una & infundico succum, sed paulatim uel guttatim id fiat.

Ad sibilum leuandum.

Leuamus eam molestiā urceolo nouo in quo amurex exigui imposueris leui pruna, auribus per fistulā uaporē circumdato panno ne euascescat fumus eo modo medicatis.

Medicamen ad Polypum sanandum.

Constat ex dracunculi radice hermodactylorum 3. p. farinæ 3. 1. sarcocolle rubescētis 3. s. cadmiz preparatz 3. 4. per se mixta arida imponuntur.

Ut pars dentis si putris sit, corruat.

Aqua ex ammoniaco sale destillans collecta tacta ea parte dentis, sponte abscedit. Dolorem ad presens leuat certo experimento brunellæ herbæ radice frustum aridum dolenti impositum, ita ut fricatu gingiua sanguine manat.

Pilule quæ peculiari dote ab angina tuentur.

Celebrantur pilule ex hiera picra à coena deuoratz, ex nonnullos medicos nobilitauere in ea pestis obseruatione.

Ad laterum dolores siue pleuritim.

Qui putat pleuriticos sanari floribus papaueris albi aridis cum uinō siue aqua potis, flore rubro mali punici decepti sunt, unde plurimi interiire. Video tamen nonnullos auellananū cortice trito drachmæ pōdere ex hordeacea potō plurib. diebus cōsualisse. permittit pleuritidi dari uideo radices lappæ purpureæ aridæ drachmis duab. ex aqua calida potis, nam sudores euocat uberrimos & dolorem sanat saluberrimō medicinz genere. Nam ea radice epōra statim xger uestimentis cooperiendus est.

Preparatio dialensæ.

Senam tali modo preparant neoterici, foliorum sente sine semine 3. s. crepule delectæ ex uino albo metaco 3. 2. cinnamomi, zingiberis ana 3. s. in farinam digerito, modus

est drachmis duabus ad summum.

Ad phthysim ex materia acuta caranthi descendente ad pectoris partes.

Pilule autem prædicatione utiles, Rec pilularum affiaeticarum 3. s. diagridij, gran. 6. pilulas ternas cum succo rosarum conficito, omnibus senis diebus unam sumptisse satis est à cena horis duabus, sciamonitum enim mire materias à capite trahit acutas.

Medicamen ad sanguinis reiectiones.

Contrinet feminis plantaginis, thulsis assyrij, acacie ana 3. i. margaritarum, corallij rubei, succini clari, hæmatis, syderitis, id est, sanguinis draconis ana 3. i. rubricæ armeniacæ 3. s. dragacanthi, gummi arabici, thuris ana 3. s. drachma dimidia si bene conterantur ex aquæ portulacæ summo mane datur singulis diebus. Idem præterea uidimus & nos experti sumus, syrupum myrtinum linguae mensura sæpius in die potum.

Ad corpora replenda.

Hordei farinæ p. s. auellanae nu cum p. i. in furno pariter torrefiant, si quotidie assumantur pulsus modo, corpora replent, uel auellanae per se commanducant à cena.

Ad bilem sine molestia detrahendam, & ad singultus leuandos.

Ellebori 3. in uino cretico per noctem potionis communis mensura, mane expresso succo bibitur. Cum opus est uomere pituitam cogit radix betonicæ cum mulla pota. In pestilentiæ syrupus & catharticum. Syrupus rosaceus duum 3. pondere, aquarum scarolæ, rosarum, acetosæ ana 3. i. camphoræ, gran. 3. s. m. catharticum de succorum 3. s. camphoræ 3. s. m. singultus uero sanat cyminum syluestre ex aceto, materiam enim incidit, attenuat & educit.

Ad articulares mulierum dolores.

Sanat eos dolores hermodactylorum pilule cum ijs quæ benedictæ dicuntur.

De siliqua Aegyptia quæ tormina facit.

Ea sine uentris dolore assumitur, si berberis succi 3. pariter inuoluatur.

Ad uentris dolores sedandos.

Verbenæ succus, aut radicis decoctum potum, uentris dolores sedat.

Ad fluxum omnium (ut dicunt) modorum.

Aquæ rosaceæ libram, mastichis, garyophyllorum, thulsis assyrij ana 3. i. s. in panno lineo pariter feruefiant uel singula deligata donec partes duæ super sint, mane dantur linguae binæ uel ternæ uel pueris.

Ad uomitum euocandum.

Flos genibæ recens uel leui gustatu redundationes stomachi facit, semini quoque chamæactæ potum.

Syrupus in febribus compositis.

Is syrupus conficitur: myxa, glycyrrhizæ radix, semen feniculi, anisi, senæ folliculi, agni, ocimi, coriandri, portulacæ, pilylij, eruce ana par. æquales, aquarum buglossi, rosarum, senis, portulacæ, absinthij ana partes æquas, ferueficio, & succum propinandum dabis.

Pilule contra pestem ad dolores iliorum & ad calculos.

Calami aromatici, garyophyllorum ana drachi. s. myrobalariorum omnium ana 3. s. agarici, senæ ana 3. i. aloës, æquo omnium pondere, cum feniculi, ac absinthij, succo pilulas 5. pro drachma confices.

Ad fluxum sanguinis.

Semen lapathi palustris subrubrum triangulare trium in potu aquæ sumptum, sanguinis fluxum sanat. Dysenteriam uero plantaginis semen 3. p. quod quo modo sumptum singulis diebus ac matutinis horis, & galla immatura cōbusta & in uino extincta, mox crita cum uino austero dantur.

Dysenteria res
mulum.

Ad colicos dolores.

Flos sappuræ purpuræ trium digitorum carpi colicos dolores mitigat.

Ad lienis tumores.

Acinorum ebuli oleum lienis tumores discutit.

Ad lichenas faciei.

Lichenas faciei leuat oleum in quo passer piscis desiccatus erit, mox admixto rutæ succo, & ruben.

& rubentes quoque papulas sanat.

Ad humerorum dolores.

Si humeri ac brachia defillatione cathari delēt, ebuli folia cum oleo chamomilæ fi-
cta & impofita triduo sanant.

De impetigine ex iccoris diftemperantia cum duricie.

Haber rheum pontici optimi ʒ. i. s. nardi grana ʒ. i. specierum diacurcumz, diarthodon
abbatis, dialacx ana ʒ. i. cum melle defpumato mīcebis, dabis q; cochlearium fūmmo
mane, mox uentrem hoc medicamine purgandus eſt, hoc modo fucci indis ʒ. i. ſyrupi
uiolacci ʒ. i. uncia potione ac matutina, pro ſtomacho ſume liliorum alborum ʒ. i. ma-
ſtichis drach. ʒ.

In iccorario fluxu.

Sume gallanum, maſtichis, thuris maſ. ana pares portiones, ex ovo ſorbili datur.

Pro difficili partu, uel ſi abortiuum reiſciendum ſit.

Partum uiuam & emortuum eiſcit id medicamenti genus, de quomiras inuenio ſau-
des, habet myrrhæ, caſtores, ſtyracis ana drach. i. s. cinamomi, ſauitæ ana ʒ. i. s. cū mel-
le conficito, modus eſt ʒ. i. s. ex uino ſumitur.

In iccorario fluxu.

Malum cydonium ſub cinere toſtum cum ouiluteo cocto, amygdaliſq; uē unā cum
corrice contritis ex uino albo, ſumito ſingulis diebus.

Ad conceptum.

Polium in friſtillas conciſum ſi quotidie ſumatur, conceptum ſuauat 10. diebus conti-
nuis, uel quam capillum ueneris uocant.

Ad phthiſicos.

Deploratos phthiſicos urticæ ſemen adieſto exiguo cinnamomo ex melle ſanat.

Ad dyſenteriam.

Dyſentericos ſanant gobij piſces in aceto eneſti, mox in aqua exiguo croco con-
ecto decocti, & commanducant.

Ad aluum emolliendam.

Durellæ ſemen linguz menſura ex ſure ſumptum aluum emollit, aquam trahit ſar-
næ foliorum ſalicis drach. p. ex ſure pota continuis diebus.

Ad ſcabiem.

Styrax liquida cum ſucco mali citrei ſi ungitur ſcabiem emendat. Aliiter, ſume ouo-
rum gemina candida, argenti ſublimati grana duo, cum aqua roſacea in paropſyde li-
gneo cochleario diu ſubacta, unguinis modum ſubeunt.

Ad infancium tineaſ necandas.

Ventrem illinito, aloē triſa, cum farina thuris addito buryro & oleo terebinthinæ.

Ad oculos conuulſos.

Colluſos oculos & cruentos ſanat trifolij ſuccus illitus.

Ad pedum calloſ.

Pedum calloſ ſanat ammoniaco, gummi impoſito intra quatuor dies. Idem præſtare
creditur anguille cutis impoſita, aut aizoi folium.

Ad conceptum.

Conceptus iuuant ſecundæ arefactæ & contritæ, ſi bibuntur: umbilico quoque puer
perij eo modo ſumpto ſecunditæ facere promittit. Tradunt in cynorhodi ſpōgia uer-
miculoſ inueniri, mares, et ſceminini, quor ex eo ſexu uini hauriuntur, tot cōcipi tradit.

De membrīs in longa ualitudine fractis & debilibus.

Oleum ex radice phu, ac chamomileum illitis membrīs, recreant corpora ex longa
ualitudine fracta, atque debilitata.

Ad hæmorrhoidaſ.

Succus poti cum ſicu & hyrcino ſeuo ſubditus dolores, hæmorrhoidarum ſanat.

Aduerſus calculoſ in renibꝯ.

Semē lappæ ex uino albo potum calculoſ in renibꝯ pellit, nam & uſicæ pariter cre-
ditur, limoniſ quoque ſuccus cū malux aqua potuſ idem præſtare putant.

Sanguinem reſcientibus.

Aqua naſturcij pota ſanguinis reſectionibus prodeſt.

Ad iccoris uicia ſananda.

Iecoris poros aperit mellis lb. 3. ſeminis durellæ ꝑ. 3. s. aloës ꝑ. 2. quotidie enim id medi-
camentum mane ſumitur utiliſſimum omnibus iccoris uicijs.

Ad hæmorrhoidas.

Hæmorrhoidas ſanant certo remedio galbani aridi ꝑ. 2. ter ex aqua potæ, uel autoriſ

De menſibus nimium reſpondentibus.

(teſtimonio.

Menſes ſiſtant uinacei nuclei triſi, & cum ouo ſorbili poti matutinis.

Ad ora uenarum fundenda ſanguinem.

Eruginis ꝑ. 2. myrrhæ ꝑ. 6. ſubis, opij, acaciæ, ſingulorum ꝑ. 3. ex uino nigro in paſtillos
digeruntur, & ex eo deliquantur.

Medicamentum efficaciſſimum, ad impetum humoris ſiſtendum.

Id & oculorum lachrymas fluentes ſiſtit, habet poſſinis ꝑ. 4. aluminis, calchanti ana ꝑ.
1. s. trita cum oui recentis candido miſcetur, pannotꝑ extenduntur media fronte ad tem-
pora uel ultra craſſiuſculo cataplaſmate.

Quæ dolores hæmorrhoidarum ſedant.

Quorum lutea cum roſaceo ac croci exiguo: aliter adde opij ac mandragoræ ꝑ. 2. a-
lter philonium Tarſenſe caldum imponito.

Ad idem.

Butyri ꝑ. 1. olei roſacei ꝑ. 2. ſucci ſolſorij porri ꝑ. 5. rubricæ armeniæ, ſang. drac. gum-
mi arabici ana ꝑ. 4. myrrhæ, balauſtorij, roſæ aride rub. ana ꝑ. 2. leui ſtāma bene tunſa mi-
ſceto, eo unguine tumētes diſcutimus & dolorē ſedamur experimento certiffimo.

Si menſtrua importune fluant.

In uinum aſterum nigrū roſam & balaſtia inſundito, adde aquæ tertiam partem,
diſcocta & percolata matutinis horis dabis ꝑ. unciarum pondere, uulgas purgat, nua-
mentum nucis iuglandis cum uino potum ꝑ. 5.

Quæ aluum leuiter emolliunt.

Siliquæ alexandrinæ, atramenti recentis ꝑ. 4. ſem. pſyllij mucilaginis ꝑ. 3. mixtorū quo-
que ac prunorū dulciū ana ꝑ. 2. ſem. althææ ac malux ana ꝑ. 2. cū mercurialis, epithymi,
ac polypodij decocto addita ſacchari penidiati lb. miſturam facito ſaluberrimā, modus
eſt uncijſ ternis mane deuoratis, ſine em formidine uentrē mollit. Alij ſene folliculorum
ꝑ. 3. interioris carthami ꝑ. 2. crepule ꝑ. 2. s. ſalis indici ꝑ. 1. & olei amygdalini ꝑ. 6.

Quæ hæmorrhoidas ſiſtunt.

Profluuium hæmorrhoidarum id emplaſtrum ſiſtit, amyli farinæ ex parietibus piſto-
rij loci collectæ ana ꝑ. 1. rubricæ armeniæ, ſanguinis draconis, aloës, ſarcocollæ, thuris
ana ꝑ. 3. s. cum oui candido recentis cum molli lanā uel ſtuppa aut goſſipio imponatur.

Ad ſudores euocandos commune auxilium.

Radix lappæ purpureæ digitali menſura trix cum uino albo tenui uel aqua pota ſu-
dores euocat, ſed ueſtimentis æger tegendus eſt, aliter ſoeniculi aqua ꝑ. 3. uini anteſcripti
ꝑ. 1. uel cretici uel rhetici, calida dari debent ieiunis.

Ad hæmorrhoidas, & menſtrua ſiſtenda.

Ea ſiſtit gypſi farina cum oui recentis candido. Aliter, palmularum nucleorum cinis
& oſtreorum, atramenti ſutorij ana ꝑ. 5. ſpodij, ſuccini, ſanguinis draconis, gummi ara-
bici ana ꝑ. 1. s. cum aceto rub. imponantur.

Ad uulux conuerſiones.

Croci, cyclaminis ana ꝑ. 1. opopanax ꝑ. 1. cum felle taurino uel uitulino peſſos cōfici
to digitali longitudine. Aliter, crocinum oleum cum muſchi odorati paulo & innatura
lia inſundito per noctem, mire enim ſubuenit uulux conuerſæ.

Ad concepum.

Suffitu ea ſterilitati ſubueniunt, ſtyracis calamitæ, galliæ muſ. aſari, nepetæ, ligni alo-
ës ana drach. 3. conus cupreſi ꝑ. 1. s. in farinam bene tunſa digerito, & carbonibus inie-
cta per inferna ſuſcipitur.

Pilulæ quæ ad fecunditatem faciunt.

Floris genistæ, sem. apij, sem. petroselini, carui, artemisæ, matricariæ ana ʒ. s. aloes ʒ. 2. salis indici, croci ana ʒ. s. singula bene tusa in ʒ. s. aquæ artemisæ infundantur, & rursus arefacta & rursus infundant in eadem aqua demum & tertio idem fiat, arefacta materia in pilulas digeratur, ante coenam singulæ pilulæ sumantur, uel intermissis quâdoque diebus, fecunditatem præstat foeminis sterilibus. Aliter, eboris ramenta ex eadem aqua ʒ. 1. s. ad fecunditatem faciunt semidrach. epota quinis diebus continuis.

Medicamen ad fecunditatem.

Pistaciorum, nucum pinearum, eryngij radicis ana ʒ. s. radicum tragi ʒ. 1. croci ʒ. 1. xyloaloes, galangæ, machir, glandis musc. garyophyllorum, myrobolani odorati, floris, indilissophylli ana ʒ. 4. ramenti eboris, calicis odorati ana ʒ. 2. cum melle & saccharo bene trita ad unitatem rediguntur, ex eo medicamine ter in die datur deuorandum cochleari um matutinis ante prandium & ante coenam, sed prius perpurgarî corpus necesse est.

Pessus ad sterilitatem.

Croci ʒ. 1. muschi, succini odorati, xyloaloes ana gran. 1. sem. fraxini, in modum lingule amiculæ, gran. 6. coaguli leporini quantum satis sit ad pessum conficiendum, is naturalibus inditur ante coitum.

Vaporatio ad idem.

In sterilibus id suffitum prodest, lacani cretici ʒ. s. galliæ musc ʒ. 2. muschi, succini odorati siue ambræ ana gran. 1. xyloaloes, opopanax ana ʒ. 1.

Confectio ad idem, qua nimia uulvæ humiditas consumitur.

Seselis, sem. fraxini decorticati, ramenti eboris, sem. pastinacæ, napi ana ʒ. 1. cinnamomi, machir, garyophyllorum, galangæ, piperis longi, seminis crocini, rosæ, xylobalsami, onicis, hoc est, blactæ byzantiæ, maioranæ, pulegij ana ʒ. 4. mellilissophylli, buglossi, conticis eiuſ ana ʒ. 2. margaritarum unum, muschi grana 2. sacchari albi lb. 2. quod uino cretico meraco diluendum est.

Medicamen quo tuto pregnantium alius soluitur.

Succi mēthæ, garyophyllacæ ʒ. 4. agarici ʒ. 1. qui in prædicto macretur succo biduo, zingiberis, rosarum aridarum ana grana 1. manuræ syriacæ puræ ʒ. s. per se in pilulas facile digeruntur, pituitas & aquas trahit sine ventris perturbatione.

Ad profluenta alba mulierum.

Olei myrtini, leniscini ana unciam, omphacini uncias duas, succini, spodij, sandali rub. arici, aluminis, gallæ, acaciæ, thuris, mânæ ana drachma s. cum cere exiguæ leui pruna unguentum conficito, mox rursus succi rosarum ʒ. 3. commiscet, & spinam ter in die inungito. Ad id facit syrupus myrtinus ex aqua ferrosa siue chalybis, ex qua etiam cibaria conficito.

Confectio ad idem.

Habet margaritarum ʒ. 3. pyrethri, thuris masc. mastichis, costii ana ʒ. 1. machir ʒ. 2. cū saccharo puro & aqua mendicæ tragemata conficito. Aliud medicamen etiam si uiri coitio laborauerint, habet unguenti populei ʒ. 2. opij ʒ. 2. olei mādregorini, uiolacæ, nymphæ ana ʒ. s. miscebis, & spinam inunges.

Ad strumas.

Strumas sanat succus apij sepe in die infusus, smiracis folio superimposito.

Ad pectoris fistulas persanandas.

Scabiolæ decoctum si mane bibatur, fistulas pectoris persanat.

Ad colicis dolores.

A colicis uentur rusci bacæ terree trite & cum mero pote.

Ad lienem apostemosum.

Radices urticæ ex aqua concoctæ, lienem apostemosum sanant.

Ad maculas post aduersionem relictas.

Vernix dicta liquida & illira, maculas ab igne factas emendat.

Ad ulcera gallici morbi in cute enata.

Elleborum atrū cū axungia conterito salsa, ad de uini fecem siue crapulam cum inde

Quo medicamine infantibus aluum soluat.

Elleboro bene trito & uentri imposito, superaddito lineo panno uino cretico ma-

Ad lienis tumorem. (defacto.

Nymphet radicis interior cortex ex uino decoctus lienem consumit. Lepus in farinam fumo redactus mane ex uino cretico propinatus, quartanas sanare dicitur.

Ad conceptus.

Vmbilicus infantis qui sponte cadit & quo modo in cibo sumptus, si ignorauerit mulier ad conceptum facit, si uero in brachialibus gestauerit, conceptus inhibere dicitur.

Ad urinam morantem euocandam.

Linum crudum ex fusis demptum cum foemine urina calida seruens pubi impositum, urinam maribus citius in stranguria contra eadem fila cum maris urina si imponantur, foeminarum pubi idem prestare dicitur. Video & muscum ex corticibus arborum butyro frictum & impositum mire ualere.

Ad quartanas.

Hominis caluaria trita & nescienti in potu data, quartanas sanat, haud dubio experi-

Quae sugillata emendant. (mento.

Cyminum liuores sanat cum melle impositum, sal item cum melle & aceto, cyclami ni radicem exacuato, & oleum infundito cum cere exiguo in calido cinere seruofacito, et eo medicamine inungito maiorane succus cum melle sugillata oculorum emendat, raphanus item ex inelle. Ascalonia cocta cum oui luteo oculorum liuoribus & sugillatis omnibus medetur. Eadem uicia delet cucumeris syluest. puluis ex melle illitus, cum melle illinitur et aloë.

In comitali morbo.

Inuenimus ea sacra uerba comitaliter lapsos sanos reuocasse uel repetere. Si ergo me queritis, sinite hos abire.

Quid menstruas purgationes expediat.

Crocum cum libitino potum, & phaseolorum quoque decoctum, Gal. autore, & nucamenta nucis quos flores deciduos alij uocant & cum meraco uino dari censeant certo experimento, nam & inanem uterum strangulantem inhibet. Inter compositiones ea laudatur, habet myrrhae, lupinorum 3. 5. foliorum rutae aridorum, menthastrum, pulegij, carui, rubiae, scordascheris, sagapenij, opopanacis ana 3. 2. ex sauium herbarum decocto in pastillos digerito.

Ad singultus infinitos.

Costi, croci, rosarum recentium, mastichis, spicis ana 3. 4. asari 3. 2. aloës, opij ana 3. 1. cum psyllij melligene in pastillos diuidito.

Ad uentris dolores & cruciatus infantum.

Si ex inclusio fuerit spiritu dolor, collyria tenuia quantū uoles conficito, habet castorei, seminis rutae, baccarum lauri, cymini, florum anethi, æquo pondere in farinam digerito, mox ex melle & impuro saccharo collyria conficito, si opus est salis micam adijcito.

Pessus ad conceptum mulierum.

Coaguli leporini 3. 1. ramentorum eboris, siseleos pulegij, fraxini seminis, nepetæ, gallicæ muscharum ana 3. 5. Iadani gran. 6. muschi gran. 3. cum lana succida pessum conficito.

Ad ischiadicos.

Vomitu quotidiano ischiadicos à tormentis liberatos uidimus, sanat emplastrum in quo hyberis imponitur, nascitur iuxta monumenta et uiarum semitas, radice lignosa odore sinapis, minimo semine, folio erucæ simili.

Pro dysentericis potio salutaris, quæ & infantibus datur.

Aque rosaceæ 3. 6. garyophyllorum, mastichis, thussis syriaci 3. 1. in duplici uase leuiter decocta & percolata cochlearij mensura datur.

Pro macie consumptis.

Caudas cancerum fluuiatilium preparato p. 3. 6. seminis seris hortensis, acetosæ, sonchi, lactuicæ ana 3. 5. nucum pinearum 3. 2. pistaciorum 3. 1. s. interioris nuclei, seminis cotonei 3. 1. cum saccharo puro, & melle uiolaceo bene trita commiscebis.

Pilule ad mensium profusum.

Pilulari bdellij 3. 3. trochiscorum succinij 3. 5. carabe uocatur à barbaris, terræ lenitæ, trochi-

scorum ac spodij pariter ana ʒ. s. camphoræ gran. ʒ. cum plantaginis succo in pilulas diuidio.

Pilule pro podagricis salutaris.

Continere hermodactyli radices, agarij, tripolij siue turbiti, interioris colocynthidos, diagridij, aloës, balani citrini, euphorbij, oppopanacis, sagapenij, semini rutæ, apij ana ʒ. s. croci, zingiberis, mastichis, cinnamomi ana ʒ. i. cum aqua saluæ, uino metaciflino, & syrupo stœchadino, pilulas conficito, inter præcipua auxilia.

Ad conceptum foeminarum.

Cervinum penem aridum in farinam redactum oboli p. à coitu form. dandum censent.

Ad urinz stillicidia.

Aristot. sententia echinus mire urinz stillicidijs prodest; inuenio & pedis leporini ossis cinerem ex uino potum urinam ciere. Nam & hedera corymbi trid ex uino poti, lapidem exturbant, & dolori subueniunt.

De spongia rosæ syluestris in fluxu uentris.

Ventris fluxum cohibet rosæ syluestris spongia trita ex uino austero pota.

In colicis doloribus mira experimenta.

In desperato morbo subuenisse comperium est, gallinaceo fimo duntaxat albo ex uino metaco pocò. Inuenio & lappæ purpureæ flores ex uino dari certo experimento; & eius radicem arida digitali mensura tritam ex aqua potam in lateri doloribus desperatis ægros liberasse uidimus, nam miro modo sudores euocat & protinus sanat.

Ad urinz incontinentiam.

Eam sanat aqua ex forbis facta & pota continuis diebus, sed modum seruato.

Ad uuluz dolores inanes & strangulationes.

Siue sine humore pernicioso doler uulua, finum murinum cum cinnamomo posui, ualere constat; bitumen olfactum discutit cum uino & castoreo.

Ad alba mulierum profluvia.

Spice nardi celtice, ligni aloës, asari, anisi sem. ana ʒ. ʒ. rubiæ radices, sem. melopeponis, cucumeris, alicacabi ana ʒ. i. cum saccharo & aqua alicacabi tragemata conficito, sed commodè imi lumbi inungantur eo unctulo, habet olei nardini ʒ. ʒ. rubiæ seminis, peroniz, xyloaloës ana drach. s. muschi gran. ʒ. si uisum ex cotyledonum ruptura, aut resolutione, mitigant dolorem transperi bacce in uino albo cum cinnamomo decoctæ & subditæ flores item aridi pulegij indigi.

Ad iuncturarum dolores.

Terebinthina pura, quam lachrymam uulgo uocat, quoquo modo mane deuorata duum drachmarum pondere iuncturarum dolores sanat, & inueteratos iuuat ex ouo sorbili, haud difficulter sumitur.

Ad quartanam experimentum, ex Vallameo

Folliculorum senæ, cochlearium ex absinthij decocti ʒ. ʒ. sumi mane, per aliquot dies ex interuallis & ante febris quartanæ accessiõnem, oleo laureo spinam inungiro, & si aloës drach. addideris ceteras febres sanabis. Ex Plin. bituminis ʒ. cum hediosmi ʒ. & myrrhæ obolo, mixtus.

Ad quartanam difficilem.

Post periodum mane dabis ieiunis catapotiz hortensis semina quina, aut septena tria cum ternis garyophyllorum ex mero, materiã enim euocat uel superna, inerea spinam eo unguento inungito habet succi rutæ ʒ. olei scorpionum ʒ. ʒ. vini. † Rhetici tandem, eadem seruefacito donec humor euanescat, postremo ceræ exiguum addito.

Ad podagras.

Corticũ radices ebuli succus, olei uetusti æquis portionibus solibus ætate perficiantur

In dolore brachiorum ex catantho.

(ad usum.

Eiusdem ebuli folia in olla cocta & imposta triduo dolores sanat.

Ad frumas.

Scrophæ à partu simũ ex melle illinitur, & nesciẽ in frictillis dari censent, sed onisci cẽtipedes dictæ quæ sub hydrijs nascuntur cum rubigine ferri cõtrite & illite sanant.

Ad fistulas

Ad fistulas & tibiarum ulcera quæ cacoethæ uocantur.

Thuris manna cum myrrha & aloë ac cypri floribus aridis æquis portionibus in puluerem redactam imponitur, sed uino colluere ulcera prius opus est.

Ambusta sanat tale ungenti genus.

Interioris sambuci corticis succi ℥. 2. thuris, myrrhæ, mastichis ana ℥. s. olei rosati ℥. 3. cere ℥. 1. lena flamma feruefiant: id quoque medicamen mammarum tumores & duricias, & cetera uitia sanat.

De crurum longa resolutione.

Quidam mercator longa ualitudine cruribus debilitatus crebra alui infusione sanatus est, trochiscos diacolocynthidos frequenter commisceri iussit, unde phlegmaticum uelut gelu per aluium emittebat.

De quodam miro ad carcinomata experimento.

Quidam medicus chirurgus lacerico lapidi candefacto aquam aluminosam infundebat, refrigerato lapide ac pendente aqua destillantem colligebat, in ea intinctum lintecolum mundi ulceri superimponebat, mire in canceri modum carne paucis diebus ex omni parte

Suffumigium ad tussim per hypericocompon. (consuultic.

Recipe florum cucurbitæ aridorum, ac uerbasci lutei floris aridi ana ℥. s. auripigmenti ℥. 1. bene triti & commixti, prunis consuecto, ita ut per os fumus hauriatur. Ius cancro tum in potu haustum lac nutricum augeat. Lanugo lintei mundi abrafa carnem ossibus nudis excrefcere facit.

Pilule in podagris utiles si à materia frigida & humida fuerint.

Habent aloës preparati unciam, interioris colocynthidos, hermodactyli ana ℥. 1. s. turbith ℥. 1. rheum pontici optimi ʒ. 4. diagridij dimidium, cum succo rosarum in senas uel septenas drachmarum deducito, cœnaturis dabis singulas, aut binas.

Ad eandem fomentum maximi ac ualidissimi auxilij.

Balinearum fontium quales in Pæauino Apponio habentur, limi arefacti lb. 2. propterea ualitudinarij domi multum limi habeant: conus cupressi, gallarum aria ℥. 3. ea est aqua chalybis feruefacto bene, donec medietas supersit mane & uespera mēbra fouebis dimidix horæ spacio: mire dolores leuant, & imminentes tumores abigunt.

Ad hæmorrhoidas.

Arabius lapis ebori similis crematus hæmorrhoidas sanat, cum lanugine linteorum linteo lis superimpositis.

Pilule ad podagras.

Hermodactylorum, agarici, turbith, diagridij, colocynthidos interioris, aloës, balanorum citrinorum, bdellij, sagapenij ana ʒ. 1. castorei, sarco collæ, euphorbij, opopanax, seminis rutæ, apij ana drach. s. croci, mastichis ana ʒ. s. & grana 6. cum aqua saluæ, uino meraco, aut stœchadino syrupo, quantum opus sit ad ea cogenda.

Pilule mirabiles capiti, pectori, stomacho, iecinori, renib. uellicæ, uulue, & articularis utiles, ac oculorum claritati p̄tuita & bilē subducentes.

Habent aloës ʒ. 1. turbith, agarici, diagridij, floris stœchadis ana ʒ. 1. interioris colocynthidos ʒ. 2. s. rheum pontici electi, balanorum citrinorum, kebulorumq; ana ʒ. 1. s. seminis feniculi ana ʒ. 1. cinnamomi, xylobalsami, asari, spicæ, croci, garyophyllorum, machir, glandis muscatæ, succini, myrrhæ, sileris, sem. rutæ ana ʒ. s. aq. rad. pœonix, uini mæricioris, ac syrapi stœchadini eo modo quo diximus in pilulas digerantur, à primo fontino sumi debet drachmæ pondere.

Pilule quotidianæ quæ uentrem subducunt.

Aloës ʒ. 1. agarici ʒ. 3. falsi indici ʒ. 2. polypodij, epythymi ana ʒ. 1. diagridij ʒ. s. bene trita in uiolarum succo macerentur, sub sole aut sub grundijs exsiccata rursus macerentur, alij ter id faciunt, demum cinnamomi, ac mastichis drach. s. addūt, & in pilulas massam diuidunt, ex quibus ante cœnam singulas, aut binas dabis.

Medicamen in frigida & humida diacrasia.

Mane id sumendum est, habet electuarij ind. ʒ. 2. turbith ʒ. s. hermodactylorum, gran. 6. zingiberis 6. diagridij 1. cum cinnamomi decocti ʒ. 3.

Syrupus in tertianis febribus.

Et si alio loco mihi dictum sit de febribus, hanc tamen potionem subiungam quæ in tertianis periodis quotidie datur: habet succi polygonari, plantaginis radicis ana ℥. i. s. cuscute, sinapis albi seminis ana ʒ. i. feruēfacto & percolato succo adde sacchari quantum vis, ante paroxysmum datur dum horarum intervallo, tertia potione consuevit plurimos uisimus.

Confectio ad maciem.

Carnis capri uel galline iuuentis ℥i. si in aqua hordeacea cocta fuerit, amyli ℥. 3. oldi amygdalini dulcis ℥i. ouorum recentium candida numero 10. Ea leui flamma decoquantur præter carnem, sed caue ne candidum oui nimium indurefcat, cui sacchari albi contriti ℥. s. cōiūcito, rursus leui prana feruefiant, postremo carnem confusam immersitole uterq' ue rutabulo misceto cuncta, & in passillos diuidito, quacunque hora assumi potest, ualidissimo enim alimento corpora auget: addunt alij succini dari, tragacanthi, gummi arab ana drach. i. glycyrrhizæ, nucum pinearum, myxorum, pistaciorum, amygdalarum, passulæ ana ℥. i. seminis cucurbitæ, melopeponis, cucumeris, seminis papauis albi, lactuce, portulacæ, gottoni, ana ʒ. i. sed his additis adde sacchari ℥. 6. & eo modo quo prius dictum est conficito.

Oleum ad puerorum ulcera.

Ouorum lutea elicta i s. myrrhæ drach. s. ellebori nigri, grana 4. in patella ferrea confecta leui pruna commiscantur femina ligula, tum lutea comprimito, & oleum eximito, donec deipumescere incipiat, in uas uitreum oleum cōiūcito, & ad usum seruatō his die ulcera illinito, & crustæ sponte cadent.

Medicamen quo atra bilis turo trahitur.

Habet diaphenæ drach. 6. salis indici, lapidis armeniaci, & cerulei ana gran. i. cum scro caprino propinetur.

Vnguentum ad hemorrhoidas quod experimento multi nobilitauere.

Rubricæ armeniacæ, sanguinis draconis, mastichis, gummi arabici ana drachmæ tres, myrrhæ, rosarum rub. aridarum, balaustiorum ana drach. 2. bene trita cum butyri uncia una, olei rosacei tribus, succi foliorum porri drach. 4. succi filipendule unciæ 4. igni ad unitatem redigas, hemorrhoidum tumores discutit & dolores sedat, & rhagadas sanat illitum, id sæpe experti sumus.

Ad neruorum infirmitatem.

Corymbi hedere, stoechados, salutz ana p. æquales in aqua salutz feruēfacto, & in eo decocto infunde olei uetusti par. duas, rursus ad cōsumptionem aquæ decoquito, & seruatō ad usum.

Ad scabiem.

Ouiluteum unum, rosacei tantundem, sulphuris quantum cogi potest illinito:

Ad tinea faciei.

Mulierum desideria omilimus de industria, sed tinea faciei sanari, autore Plinio, docebitur; mastos herba uocatur indita tinea faciei aufert, aliaq' ue cutis uitia emendat, qualis herba sit incompertum habeo.

Cuiusq' dolori, & collectioni inflammationi q' auxilium ingens.

Psyllij semen refrigerat & discutit ex aceto & rosaceo, aut posca fronti & temporibus in dolore illinitur, acetabuli mensura in sextario aquæ, tunc terere oportet & crassitudinem illinire cuiusq' dolori, collectioni inflammationi q'.

Ad scabiem.

Habet succi inule, lapaci ana uncias tres, nitri, lithargyri, mastichis ana ʒ. i. caldianthi, aluminis ana ʒ. i. argenti uiui extincti cum salua drach. i. butyri ʒ. 2. s. terebinthinz ʒ. s. arida bene trita facio, & lenta flamma feruefiant donec omnis absumatur humor, ubi scabies fuerit illinito ante focum.

Quæ ambustorum dolorem mitigant.

Habet olei rosacei uncias duas, lutea ouorum sex, croci, grana sex, mixta illinito, alij p. 3. armeniacam rubricam addunt.

Ad aduſiones aquæ uel ignis.

Sume roſacei & omphacini ana uncias 6. ceræ albæ, lithargyri deſpumati, ceruſſæ ana uncias duas, amyli ꝑ. i. s. ceram prius cum oleo diſſoluiro. atque in ſtrychni aqua inſundo terꝑ colluiro, mox reliqua bene trita commiſcero. At elcharā remouet id emplaſtrum, continet ceruſſæ uncias tres, & camphoræ drach. i. aquæ roſacæ ꝑ. i. s. amyli unā cum hijs ouorum candidis, unā componito.

Quæ foeminiū attrita ſanant uel in pueris ab urinx aduſione.

Sume oui candidum, roſacei unciam unam s. lithargyri deſpumati drach 6. in plumbæo mortario diſſoluiro bene. Id eryſipelas quoque mitigat, earum partiū uel ſub alis, labijsqꝛ ſi oriuntur.

Quæ ſcabiem & cutis uitia emendant.

Habet ſucci rutæ, ſtyracis liquide ana unc. i. s. ſalis ꝑ. s. roſacei i. ceræ exigui, in plumbæo mortario conterito diutius, ulcera quoque ambulantiā & exedentia eryſipelas pariter ſanat.

Emplaſtrum quod ulcera aduri & exēſt, ac elcharam facit.

Habet unguenti reſinacī, & citrini, ac argēti uiui ſublimati ana par pondus, miſce diſſenter, cauterij uicem obtinet.

Si caluſaria ſine uulnere contrācta fuerit.

Continet opopanacis drach. 4. gummi hedæꝛ ꝑ. 6. bdellij 3. reſinæ duas, olei roſacī ꝑ. 4. ceræ quantum opus ſit, addunt aliqui terebinthinæ ꝑ. 6. ammoniaciꝑ. quatuor.

Ad uerendorum ulcera medicamen.

Sume cadmiæ præparatæ ꝑ. i. maſtiſchis, thuris ana drach. i. ceræ albæ drach. 4. roſacei quantum ſatis ſit, quidam pro cadmiā lithargyrum ſumunt, id enim dolorem mitigat, exiocat, feruorem ſedat, & ad cicatricem perducit.

Contra carcinomata, & ulcera erodentiā.

Habet cadmiæ præparatæ, ceruſſæ ana ꝑ. i. lithargyri dimidiā, maſtiſchis, ſandarachæ, ſarcocollæ ana drach. 2. roſacei ꝑ. 6. ceræ albæ ꝑ. i. s. oleū cum cera igni permiſcero, mox ſemper uiui ſucci ꝑ. 4. ruſum ſeruſacito donec ſuccus euaneſcat.

Ad paronychia digitorum.

Continet olei leniſcini, roſacei ana ꝑ. 2. antimonij drach. i. ceruſſæ clotæ, plumbi uſti ana drach. s. cadmiæ præparatæ drach. 6. ceræ albæ ꝑ. reſinæ ꝑ. i. cer lotæ in uino meracō.

Vnguentum ad iſchiadicos dolores.

Habet ammoniaci ꝑ. 6. ſagapenij, opopanacis, bdellij ana drach. i. s. cyclaminis radicis, hermodactylorum ana ꝑ. i. s. calchani cerulei ꝑ. i. s. cum cera componuntur.

Ad perpetuam ualitudinem tuendam.

Ariſtalthææ ſucci drach. 5. ſiue althææ aut malux, ſi quotidie quis ſorbeat, omnibus morbis caritum pronunciant.

Z ; ALEXAN.

ALEXANDRI BENE

DICTI VERONENSIS PHYSICI DE MEDI

ci atque xgri officio, aphorismorum siue collectionum

Liber unus.

Caput primum.

Oni primum medici est (præter ea quæ religioni necessaria sunt) non multos xgros suscipere. Varijs enim morbis & mens opprimitur, & corpus fætigatione continua languet. Prudentis medici est insanabiles ac desperatos morbos non curare, ne hominẽ occidisse, qui forte sua interiturus erat, existimetur. Dubias ualitudines sine certa tamen desperatione suscipias, necessarijs tamen indicare oportet rem in difficili etiam, alioquin uel artem malo uinct, uel te errasse indicio sit. Satiùs est tamen omnibus in rebus anceps auxilium experiri quàm nullum, plurimorum sententia. Vehementi malo, uehementi omnino auxilio opus est. Succurrendum semper parti maxime laboranti. Cauendum est in secunda ualitudine, ne aduersæ auxilia consumantur. Occursum morbo nullus est qui originem ignorat. Histriõnis est exigui momenti morbi at tollere, quo plus exinde præstitisse uideatur. Morbus quãdoque qui per se exiguus est, maior curantis negligentiã fieri solet. Non omnibus eadem remedia conueniunt, accidit quæ ut quos ratio non restituit, temeritas quandoque adiunget. Medici officium est, ut tunc, ut celeriter, ut iucunde curet, uerùm periculosa esse constat nimiam festinationẽ & uoluptatem. Peregrina remedia semper querere, & preciosa duntaxat, impudentis est ostentationis. Catharticis uti uenenatis periculosum est, unde ad testamentorum insidias sæpe oboritur occasio in qua re & officinarum fides necessaria est. Aegrotantis proprietates nosse oportet, cuiusque amica quæue inimica sint intelligere. Remedia naturæ munera non ostendere, & in arcanis habere non docet, perfidit atque auaritiæ crimine manifesto. Alienam miserã pudoris sociã indicare nefas est. Magni medici se quãdoque errasse simplicib. cõfiteatur, ne qui eodẽ errore quo illi decepti sunt decipiantur. Cætera p̃sidiã superat xgri gaudiũ, atque animi securitas, & si in pudore medicina quãdoque inueniatur. Aeger obsequens esse debet domesticis, medicoque p̃cipue q falli nullo modo debet, occulta em̃ intemperatiã soli xgro periculum imminere certum est. Nec cuius p̃sidiũ proficere, ualitudinis desiderio statim credatur, solis medicis occidendi impunitate relicta. Carnificis est, p̃dennib. fatis, & inter ipsos cruciatus ingens p̃cium exposcere, uel morbi protrahere, uel duntaxat euinere, ubi extrahere omnino opus est. Barbari benemeritib. gratiã non referunt & ualitudine cõsistẽtes multa promittunt, ad uitã exinde reuocari comitib. inuicẽ prosequuntur. Famosi ueneni uires, aut abortiendi modũ uel quæ conceptũ inhibeat indicare scelus est. Dubie ualitudini assidere medicus debet, & uenarũ pulsũ uires sæpe perquirere, cæterasq. notas inspicere, qui & fideralis scientiæ haud ignarus sit necesse est. Erga quæ bona sunt auguria denũciare debet, si qd tamen mali minatur infirmitas, necessarijs tantũ significare fas sit. Simpliciter effectus tenere summa cura debet, ex quib. cõp̃sita & nobilitatis & plebis auxilia, inuentu etiam facilia habentur. Periti medici, manum non protinus ut ueniunt apprehendunt, sed primi hilari uultu residet, sermone leni sollicitudinem submouent, nam & medici conspectus, ac alia multa de facili uenarum rationẽ turbant. A recta ratione nunquam discedendum est, & si nihil prodesse uideatur. sic ab inceptis pariter peruersis statim, & si nihil obfuisse cernantur. Varijs auxilijs morbus expugnandus est, alioquin consuetudo naturam facit. Prodest deniq. xgro in medendo spes fidesq.

Collectionum,

Cap. I L

MOrbum contrariæ qualitates contrarijs expelluntur. Intemperantẽ morbi qualitatẽ uehementi, & mediocrem mediocri auxilio curare debemus. Vehementiora medicamẽta, membris remotioribus cõueniunt. Superiora inestina superne, inferiora iniecto dysstere commode sanantur. Validissima causa est quæ morbum habi-

habitudini corporis contrarium excitat. Vbi natura repugnat, parum medicina prodest. In acutis morbis egre proficitur, nam & profectus omnis tempore expletur. Ex multa fame nimia satietas, aut ex multa satietate fames damnatur. Ex nimio quoque labore subitum otium, aut ex nimio otio subitus labor sine periculo non est. Cum quis morare aliquid uolet, paulatim assuescere debet. Ex infrene satigatis, uel labore sudantibus, aut à balneo uenientibus, frigidi potus pernitiosissimi sunt. Ex tempestantibus pessime sunt, quæ utantur maxime, obiter autem plurimos opprimunt. Corpora ætate relaxata subito frigore excipiuntur. Senectutem longiores morbi exercent, acutis adolescentia implicatur. Si quis plenior, speciosior quæ, ac coloratior supra consuetudinem factus est, sine suspitione esse non debet, quando quidem neque in eodem habitu subsistere, neque ultra progredi potest, fere igitur ruina quadam reuoluitur. In omnibus corporis affectibus longior distantia tutiorem curationem promittit. Si uero materia omnis effusa est, propinquitas præfertur. Priusquam in diuersam materiam abducas, membri dolores sedato. Cauendum quæ ne ad principalia uiscera eadem superferatur. Principalia corporis membra medicamentis de facile leduntur. Cerebro ac iecori frigidiora non sine metu imponuntur, quæ & neruos offendunt. In periculosis morbis, in quibus uirium deliquium timemus, dilatis auditis, à uehementiori cathartico incipiendum est, aliàs leuiori utendum. Locorum transitus ex graui in salubre utilis est. Media hyeme aut æstate aluum trahere, aut secare, aut adurere malum est. Maxima medendo difficultas est, cum causa eiusque effectus contraria auxilia requirant, ut colicis cruciatibus contingit. Senibus tremulis nihil prosunt medicamenta. Scammonii medicinas omnes exacuit, quod & stomacho inimicum perhibetur. Frigefaciendi et excalefaciendi, par tempus est. In illo metus, in hoc audacia maior, calidis enim natura gaudet. Huicectandi, atque exiccandi uires pari motu feruntur, uerum hoc uelocius enenit. Natua caliditas humido temperato gaudet. Spontè exiccari corpora non mirum est, calefieri uero naturale non est. Uehementior caliditas materiam in lapidem conuerit, si corporis meatus introclusi sunt. Habitui corporis frigidum calefieri haud facile est, si iam consisterit, si increfcit quàm facillime. Frigida rursus habitudo initio celerius cedit calidis, quàm calida frigidis. Calida corpora egre frigescunt, ægrius uero frigidiора calidis uincuntur. Immodica corporis frigiditas, mortis imaginem refert. Immodicus calor siccitatem contrahit, frigus uero humiditatem. Otium ac balneorum usus corpus humidum reddit, quod & uinum modice potum efficit.

Collectio. Cap. iiii.

Tenuioribus magis sanguis, plenioribus uero caro magis abundat. Tenuiores sanguinis detractionem facilius sustinent, pinguiores leduntur. Vires corporis magis ex uenis, quàm ex ipsa specie dignoscuntur. Mittere sanguinem usum habenti expeditissimum est, ignaro uero difficilissimū. Ex omni humore nihil sanguinis dimissione nocentius. Arteria incisa neque coit neque sanescit, ut sanguis uehementer erumpat efficit. Ex larga sanguinis detractione mali generantur humores. Missio sanguinis adeo non prodest, ut etiam interdum maxime noceat. Eadem si quàm largissima sit alius sapius sistit. Interest non quæ ætas sit, neque quod utero geratur, sed quæ uires sint, imbecillo enim cuique male sanguis emittitur. Integra atque exigua sanguinis materia, reliquis uiciatis humoribus male demitur. Venifex qui parcius aut timide uenâ incidit uires tue tur, uerū quandoque crassior materia intus retinetur. Qui confidentius latius uulnus infert, serius id sanescit uelociusque animæ defectū inducit, uerū magis expurgat. Latioꝝ scalpelli hyeme, æstate acutior esse debet. Supinis uena incidenda est, ne animo deficiat. In febre ardētī detractio sanguinis quādoque obest. In febribus quibus, neruorum contractio nēs accidit à sanguinis detractione abstinendū est. & si necessaria alioquin utideatur. In periodica febre modicus demitur sanguis, si rigores præsertim uehementissimi sunt. Bilis furor atque pituitæ cruditas importunam sanguinis missionem sequitur. Certum tempus non circumferibit sanguinis dimissio, obiter ruptis, coactis, ex alto delapsis, qui et si paulo ante cibum sumplerint, protinus demenda materia est. Adolescentibus eam quam sanguinis mitti conuenit, neque ulli post longos morbos, aut à crapula.

Ventriculo alioq; affecta, metus est sanguinem extrahere. Fastiditis cedium abstergendum est, uenit ex priusquam uenam incidas, ex qua largius profusum & stratum est, quotidiana extractione quæ modica sit, nocentius est. Hyemem autro perflante sanguis recte mittitur. Tardius sanescit ictus quo quis magis dolet. Post sanguinis dimissionem cibo modico utendum est, in qua uehementer deligare, & pœteritos ictus non uitari, importunum est. Obesit deliganda brachia sunt uehementer, macris laxius. Profluente sanguine raro, suppresso frequenter anima deficit, nisi largius educatur.

Collectionum. Cap. II. II.

Hymecta atq; calida corpora alui deiectionem haud difficulter ferunt. Aluis citra, macris, tenuibus, membrisq; mollibus nocet. Biliosis alui deiectio grauis est, ac præparce uiuentibus. Importuna dormitio neruorum contractionem minatur.

Pueris sensibusq; temerarium est aluum soluere. Hyeme ac æstate ægre uenter soluitur. Insuetis plurimum obest deiectio. Materie motus modum indicat, stomachi namque fastidium uomitum suadet, uentris punctiones alui ductionem inuitant.

Membris certi meatus sunt, uelica, iecoris gibbo, cauo intestina respondent. Immodica exinanitio quam plurimum malas febres exiccat. Ventre à fluxu præmature confirmato ac morbo aliquo ob id superueniente aluum concitare rursus oportet.

Materia quæ unius naturæ est, in uentre facillime continetur atque perficitur, quæ uero uaria sunt, uento uentris motu contrahuntur. Qui recta uictus ratione uixerit, nec uomitu nec alui ductione eget. Assumpta sapienter medicamenta, ubi sanguinis missio necessaria sit, febres faciunt, ob id præpostero usi sunt modo qui à prima purgatione non quieuerunt. Biliosis, uomitus catharticumq; mox ocium prodest. Cum bilem ruffam trahimus, & scammonio opus est, quod myrobalanum dicunt addimus, ut uirus auferat. Ventrem deijcere, ubi intestina apostemata sunt damnantur. Febre correptis alius soluta salubrior est uomitus. In uentris fluore, cum incocta profluunt uomitus nocet. Ventrem aut uomitum concitare, cui corpus integrum est, uentrigines uentrisq; dolores facit, maleq; materia soluitur. In uomitu aut alui deiectione, uno exinanito humore & alio incipiente, corpus recte purgari, indicium est. A purgationibus somnus plenior, ægrum magnifice exonerasse ostendit. Sitis quoque uehementior bene purgati infirmi nota est. Quæ ex naribus medicamine extrahuntur hydropifex extenuant. Torti hoc est, inexplanatæ lingux, uehementiora medicamenta male sustinent. Qui cathartics non assueuerit, his non uti debent, neque stomacho defecti; quibusq; humor lentus est ac tenax. Si præcordia tenta sunt, cathartica assumpta nocent. Inflammatis humoribus, oppilatisq; meatibus, medicamenta non dantur, donec corrigantur. Qui exstagnam aquam bibunt, quicq; liene non laborant medicamenta facilius ferunt. Ante uentris purgationem somnus prodest, uires enim intendit. Ab imbecillibus cathartics uigilæ præferuntur, somno enim medicaminis uis remittitur. Epoto medicamento exercitationes male sunt. Qui calide atque in firmæ habitudinis sunt, crudique stomacho, poïana aut rhoïtonijs conuenit, mox medicamento tutius utuntur. Cathartica syrio ardenie febres afferunt, à quarum potu comedere aut bibere siue dormire nisi exacto opere, nocet, alias uentrem contrahunt.

Pilule cum ijs quæ eiusdem effectus sunt cogi debent. Oris resolutio aluo cita sanatur. Duobus uero cathartics in die temerarium est. Longinquior materia difficilius attrahitur. Salis plurimus usus, ante catharticum nocet. Senecturi, ac quibus infirma illa sunt, deiectiones obstant, quæ interdum aluo cita tentantur. Iecoris dolor qui à sanguinis dimissione aut uentris purgationibus accidit, à qua calida pota sanatur.

Quotidiano medicamento rursus potu natura uitatur, obiter qui ijs assueuerit quamcunq; uelut periclitari certum est. Si cæx habitudinis corpora acriori medicamento laeduntur. Si alius leui medicamento non mollitur, quies indicanda est. Vbi sanguinis missio sola mederi potest, medicamentum superaddere malum est, inflammationes enim facit. Pilule uetustate induratz pessimæ sunt, nec nimium recentes laudantur.

Collectionum.

Collectionum, Cap. V.

Cibi potust; crasse materie damnantur, vias enim corporis intercludunt. Nihil egrotantibus uelius tempestiua abstinencia, quæ tempore & modo & genere quæritur. Aeger neq; superuacua materia onerandus est, neq; imbecillitate perdendus. Cibus simplex laudatur, sapores & condimenta perniciofa. Plurimo cibo indiget qui crescit. Qui nimio cibo uruntur, corpora non augent. Valentissimæ materie cibis uti debent athlete agricolæ &c. Valerudo ignota, aut inedia uincitur aut indicatur. Omnis curatio contrariis præsidijs curatur, ueritamen abstinencia uicust; ratio sine periculo pleniq; sanat. A fame, cibo plurimo ac malo uti periculosum est. Quo acutiores morbi sunt, eo minus cibo indigent. Si quis in acuta ualitudine linquit animus, ab imbecillitate rescindimus, nec largius quidem. Quæ genitale semen augent, lactis quoque abundam faciunt, quæ è diuerso genituram extinguunt, huius quoq; inhihent copiam.

Collectionum, Cap. VI.

In febre ardenti frigida dari largius uetamus, si stomachus imbecillis est. Si inter morbi initia materia nimium feruet, statim ducenda, alioquin digerenda. In febribus quartanis theriaca præclare medetur. In quartanis nunquam neruorum contractiones sunt in quibus & diuaueratrum datur, & in tertianis diascamonium, circuitus enim soluant. Panis frigida madens febricitantibus appetentiam excitat. In acutis febribus uehementes dolores periculum minantur. Alba urina incausode dolore capitis nunciat. Causodem subitus horror resolut. Senectutem ardens febris raro solet offendere, alias perniciofa. Ipso accessionis die nihil præter uomitum tentandum. In febre cibus offerendus non est, nam quod non integro corpori inferitur, de facili corrumpitur, inter omnia tamen tempora inclinante febre minus damnatur. Instante morbo satius est quam incipiente: omni tamen tempore defectis subueniendum est.

Collectionum, Cap. VII.

Capillorum defluuium quod ætate contingit, nunquam restituitur. Sanari non potest cui cerebrum membranaq; incise sunt. Percussio cerebro uel membrana, biliosis uomitus insequitur, ac nerui distenduntur. Urina ueterinariæ similis præteritos capitis dolores ostendit. Frontis dolore, quod ob similitudinem ouium dicitur, in faciem dormiunt. Ventrem mollire, capitis doloribus uile est. Immodicis uigilijs tussis intercedens, mortifera est. Oblitus quæ sanis sponte prouenit, comitalem morbum aut lethargiam, aut apoplexiam denunciat. Ulcera quæ insensentibus accidunt, pestifera sunt. Vertiginosis senibus apoplexia facile imminet. Si in comitali morbo mens lesa est, aut neruorum facta resolutio, ualitudini spes non est. Morbus comitalis ante pubertatem ortus quandoque finitur. Apoplexiam prænunciant nocturnæ supressiones, quæ & morbum comitalem, uel insaniam præagiunt. Dementia sepe in comitalem morbum uertitur, aut contra. Morbus comitalis frequens, exitialis est, quem neruorum contractiones antecedunt. Melancholicis sanguinem frequenter dimitti, apoplexiam uel similem morbum portendit. Apoplexiæ si febris accidit, ubi abscessus causa non fuerit, triduo æger insepultus esse debet, quò decretorio quandoq; tempore morbus finitur. Neruorum uitia tolluntur plurima si occipitio studeat. Ebrietas neruis nocet, & conceptum inhihet. Qui colicis sepe laborant, si neruorum resolutionem incurrant. Infantium urina nitridis, neruorum contractionem uel resolutionem prædicit. In uulnere neruorum contractiones exitiales sunt, & quæ ex arefaciente causa oriuntur. Frigida ætate superiniecta membris, frigidam neruorum materiam discutit, si uires ad sint. Cum stupent cerebro membra exitium denunciant. Cum membri stupor perseuerat, neruorum uitia præagit. Timere ex somno, mali morbi indicium est. Somnus statim à crapula, aurium uitijs nocet. Destillationes frigide herbe maturantur, calidæ accenduntur. Quibus capitis destillationes fluunt, raro pleuretici sunt. Austris caput humorem sepe recipit, qui mox aquilone sine intermissione destillat. Sternutamenta partum adiuuant, conceptum uero expellunt. Vbi sternutamenta frustra tentantur, uires corporis inualide sunt.

Sic cum oculorum utriusque capitis dolores sunt, hi prius discutendi, mox oculorum malis mederi oportet. Nihil oculis coituro nocentius. Crapula nocet oculis, magis quæ qui à cibo statim dormiunt. Supinus somnus, ac uigilie moderate oculis profunt. Sanguinis frequens dimissio oculorum claritati obest. In epiphoris oculorum, uel eorum utriusque omnibus, caput oleo perungere, aut auribus instillare perniciosum est. Lippienti medetur defectio. Frequentiores in cibo lactuæ claritati oculorum nocent. Surditati ueritè difficulter succurritur. Surdi quandoque fiunt ubi biliosus fluxus uentris substituit. Sorditati aurium nihil biliosa alio uulius. Fauicium tumoribus, sub lingua uera utiliter secatur. Angina in peripneumoniâ quandoque uel in præcordia tendit, ac perimit. Qui angine morbo intereunt, ipsi prius nerui contrahuntur. Aurium purulenta importune perlanata uertigines oculorum excitantur, redeunte haud dubio tolluntur.

Cor nullo abscessu afficitur, quod si diu mala habitudine affligatur, nunquam sanatur. Defecti uino statim recreantur. Vinum dilutius pueris, senibus meracius conuenit. Crocum, cordis uitalibus medicamentorum uires defert, stochas uero capiti. Febres putridæ cordis caliditatem & humiditatem arguunt. Materia quæ peripneumoniâ aut pleuresim facit, si ad cordis uitalia pertinet, protinus necat. Humor omnium superuacua exinanitio, cordis uires offendit. Corde sponte frigefactio aut calefactio arefactio, phthisis certam originem habet. Cor humectum febre putrida sæpe periclitatur. Circa præcordia ortis ulceribus, sanguis ex sinistra nare profluens, mortem subitè prænuñciat. Immodicus cordis tremor, animi prius defectum mox interitum affert. In cordis affectibus auferre causam, ac quæ hilaritatem custodiunt ad dere oportet. Odo rara omnia cordi conueniunt, foedi quæ odoris locorum cruciatibus. Animi defectio, si perseverat, insanabilis est. Concitate uomitiones, animæ extinctæ speciem reuocant, nisi sudore deliquerit, in quo casu etiam extremorum ligaturæ obstant. Asthma senibus difficilius est. In laterum doloribus, si materia in quatuordecim diebus non excreatur, uomica oboritur, quæ rursus si quadraginta diebus non purgatur, tabes subit. Prægnantibus senibusque, laterum dolores letales sunt. Aquilonibus, uere pleureticis fieri, æstate item ac autumno pluuioso. Pleuretis quæ excretionibus sanguineis non leuitur, suppurationes interiores, ut diximus, aut exitum portendit. Pulsus arteriæ distensus, pleuretico periculum minatur, præsertim si uires non sunt. Salua nigra in octauo die incipiens, pleureticis malum præsagium indicat. Phthisicis autumnus contrarius. Infantes à phthisi facilius liberantur. Phthisicis pustula in spatulis orta subæ magnitudine ultra septuagesimam diem mortem minatur. Pleureticis nihil uulius sanguinis missione, quibus medicinæ stupefacientes plurimum nocent. Pleuretics qui coalescere, si rursus errore seu temeritate reciderint, haud dubio moriuntur.

Caliditas stomachi non naturalis, lactuca commanducata cõsiliatur. Stomacho exquales medicinæ propitæ sunt. Inexpertis aut dubijs leues primo uomitiones dari debent. Exercitationes ante uomitum laudantur. Ad uomitiones si cinum datur copiosius bibi debet. Biliosi æstate ac meridie præsertim, tuto uomunt. Cholera utiliter macris per uomitiones effunditur. Qui leuamennum non præstat uomitus, inuulilis est. Crebræ uomitiones grauidis, auribus, dentibus, oculisque nocent. Sanguinem per uomitum emitti malum est. Stomachi ualvus non sanatur. Ad stomachum infirmum, uarii humores effunduntur. In uentre calido bilis generatur plurima, præsertim si cibus biliosus assumatur. Frequentis medicamentorum usus, stomacho officit. Stomachus qui facilliter sentit, temere quoque læditur. Mens cõmota nimia crapula, de facili discutitur. Morbi uentriculi inextricabiles imbecillu hominem reddunt, obiter ægre sanantur. Ventris prospera habetudo, pinguis adamat, quæ & firmissimæ materis cibum facilius cõcoquit. Veratro optime uere purgamus, aut iuno tolerabiliter si id in usu est.

Ante uerari potest, pinguis & humidis uescendū est. Veratru ægris non semper prodest, sanis semper nocet. Pura corpora ueratro læduntur, neruorum enim cõtractiones facit.

In omni stomacho cathartico aliud stypticū addendum est. In affectu stomacho, ubi materia dubia est, hinc compositio prodest. Stomacho calido aqua gelida nocet usum non habenti. Cum stomachum cata plasmatis refrigeras, ne pulmones aut iecur ledas cavendum est. Oleosa & pinguis stomacho inimica sunt. Qui uenter coarquant, stomacho consulunt. Difficili uomitu stomachus uexatur. Dolor stomachi ex aqua frigida interdum letalis est, ex quo & colicus dolor exoritur. Si stomachi dolore pustula in dextro crure innascatur, in 17. die acri exitum portendit, in quo tempore dulcia supra modum adamant. Si uentris affectu pustula in supercilio orta nigra, saepe magnitudinis quae in ulceris genus mutetur, mortifera est. Morborum fere omnium causa est stomachi infirmitas. In longis morbis languens appetitus damniatur.

Situm sedat somnus. Stomacho siccō, corpus aresit, humido hydropiles praenunciantur. Stomachi habitu sicca diutina uix corrigi potest. In fortiori stomacho cibus tenuissimae materiae uiuatur. In stomachi affectu, si supra oculum ulceris genus paruum apparuerit cicoris magnitudine, partim rubens, partim uiride, superueniatque mentis delirium 17. die, mortē portendit. In leua dormire stomacho utile est, in dextra materiam per aluum educit. Pueri amplexus circa sudorem stomachum corroborat.

Vomice stomachi calide siliqua aegyptia saepe data medetur. Vētris & intestinorū infusioib⁹ acida eruētare, securitatis nota est. Alius nigra sanguini atro similis, tepentina, periculosa est, si etiam sine febris sit. Nausea in peritilitia malum praesagium est. In decretorio tempore uomitus aegrum à spasmo liberat, idem & comitiales morbos & lethargiam sanat. Contra singultus infansio uomitus prodest, idem et nephreticis utilis est. Corporis uires protegit moeror, fames, dolor, nec minus grauis odor.

Sanguinis uomitiones, & nigrae bilis male diiudicantur, deteriores quae uariant.

In febre sanguinem euomere periculosum est, alias quandoque iuuat. Vehementis dysenteris infusio uomitum sedat. Si uomitus materia causa est, uomitiones medetur.

Calida pedes lauari ac extrema fricari, uomitiones sedant. Idem praestat & somnus. Ex febre ardenti uel inedia frequens singultus malum augurium est. Singultus infansio ex ictu capitis letales sunt. Singultus crebri, circa crismum tempus, neque spem neque metum promittunt. Singultus sternutamento finitur. Si uomitu singultus non discutimur, ac rubescant oculi, stomachi aut cerebri apostema significant. Singultibus suppuratio in lateribus nata, in ortu solis mortem praesagit.

Collectanum, Cap. XI.

In iecoris remedijs ducere uentrem, ubi urina cienda sit, uel contra, maxime damnantur. Iecoris medicamenta uehementer contra dari debent. Abscessibus iecoris dulcia nocent, praesertim calida. Epaticos stomachicisq; factei color per se indicat.

Iecore male coeunte, facies oculiq; tument. Vētris fluxus initio carnis loturae similis cum cibi appetentia frigora indicat, cum stomachi uero taedio humorum coruptorum nota est. Vētris fluxus, ubi corpus calide naturae est, in uirulentiam, mox in fecem commutatur, qui sanguis adustus dicitur cum plurimum haec omnia praecedat cholericæ defiectio. Vētris profluuium, si corpus frigidum est, in congelatum sanguinem, exinde in diuersam materiam transformatur. Defiectio rursus saniosa uel carnis loturae similis, infirmam iecoris concoctionem ostendit. Alba excrementa uixq; confecta, digerendi & attrahendi uim inualidam significant, uaria uero corruptam digestionem ostendunt. Retrimentorum leuissimæ albedoq; attracticem uirtutem uisita tam indicat. In fluxu sanguinis styptica remedia interdum nocent, obiter aperientia ac recreantia, aromatis exiguō addito, ex mero praeferruntur. Iecoris dolore pruritus occipit pollicisq; pedis, ac pustula circa colum nata, acri perniciem die 4. praesagit, quod augurium urinae difficultas si affuerit, magis confirmat. Abscessus iecoris si ad lienem transfertur, laudatur, è diuerso periculosus est. Abscessus, si calidus est, siue in dextro siue in sinistro latere, aegrum plurimum inquietat. In morbo arcuato durum fieri iecur perniciosissimum est. Puro iecoris apostemati, nullum praesidium est, si uetus malum est. Passum iecoriam uentris deflectionem facit. Vētris profluuiū quo corpus affligitur, si contrahitur, leuat, si profluat, ledit, ac è diuerso.

Senibus in longa ualitudine fluxus metum facit. Aqua intercus uitio iecoris fortè semper oritur. Lienis magnitudo hydropa minatur, uel corporis maciem. Hydropicis nocentior est que ex acuto morbo oritur, uel que in calido ac sicco corpore incipit.

Hydropici ex lienis quàm ex iecoris duricie facilius sanantur. Ex longa hydropè, dispnoea aut cerebri anhelitus, uentrisq; profluium, tri duo interitum præiungit.

Gingiuarum & oris ulcera in hydropè mortem minantur. Aqua que cutem subie rit, si simul omnis effunditur, letalis. Hydrops que iecoris apostemati superuenit, diffi culter sanatur.

Collectio, Cap. XII

Dysentericis post aurem sinistram enata pustula crui magnitudine, suisq; interue niens in 10. die mortis præfagia sunt. Intestinorum & stomachi leuitas, que torminibus oritur, ægrum præcipitat. Alui deiectiones ex atra crassaq; bñi non sanan tur. Aquosa deiectio, que mox unctioni similis profluit damnatur. In dysentericis neruorum contractiones, uomitiones, singultus crebri ac dementia deniq; dira augu ria sunt. Balbi uentris fluxu facile perescitantur, alias (ut didimus) reigre medicamentis purgantur. Si in pueritia mollis est aluus, eadem in senectute contrahitur, & è diuer so. Qui uentris profluuium moriuntur, ijs primum uena fornicans percipitur, mox in termitur pulsus. Iliacus morbus, nisi resolutus est intra 7. diem, letalis est. Coli cus dolor uipestifera quâdoq; regiones & prouincias occupat, leuiterq; contagia imi tatur. Febricula colicos dolores sanat, si ex spiritu uel phlegmate oritur. Ex illacis doloribus uomitiones & singultus crebri ac deliratio, dirum auguriũ faciunt. Ex tran sgu ria iliacus dolor in 7. die hominẽ rapit, nisi febris cum sudore præsidũ affert. Preg nantibus tenesmus exitialis est. In febris initio mortuæ tinea, in remissione utro quæ per aluum transmissæ, spem præiungit. Cum hæmorrhoidas resecamus, singulũm eas auferimus, in qua curatione, una demum dimittenda, alioquin ægro exitum mina tur. Ani fistula interius secanda non est, alioquin inuoluntario excrementa emittuntur.

Collectio, Cap. XIII

Renum exulcerationes quàm uesicæ facilius sanantur. Vesicæ calculi pueritiam, te num uero senectutem infestant. Calculi morbus ad posteros transit, ideo hære ditarian malum dicitur. Pinguiores rerum calculi, uesicæ uero maciem sollicitant.

Vrinæ difficultatibus, si tenesmus superuenit in 7. die, exitum portendit, nisi pro fluium malo subueniat. Melancholicos ituat moderata uenus. Nimia uenus cor pus eneruat, & febres acutas & ardentes excitat, colicosq; dolores iritat. Onis gra uelentia nimia quandoque oboritur uenere. Infirmi stomacho tutius uenierem ne gligunt. A crapula uel inedia libido damnatur. Corruptur nimia salacitate fœc unditas. Ebrietas conceptum inhibet. Pedes oleo feruentis naturæ peruncti uenere stimulant. Vinu hyeme, foemina ætate salaciores sunt. Qui nudis pedibus ambula libidinem extinguunt. Veneris imaginationes nocturnas leuat semen lactuce exui no potum. Vuluæ uitij iecoris habitus corrumpitur, unde aqua intercus sepe oritur.

Steriles foeminas infirmas esse, uerum fœcundas celerius senescere, haud dubium est. Si nidor foeminarum naturalibus subditus ori responder, fœcunditatis nota est.

Amenfibz si natura humens est, conceptus non admittit. Vbi hyemem no thus, ac uer aquilo perflant, abortiendi periculum est. Mammis cucurbitula im polita, mulierum menstrua sistit. Si grauidis ubera emoruntur, abortus imminet.

Vbi gemini in utero sunt, si alterum uber emoritur, alterum partum enectum esse indicium est. Pregnantem circa quartum aut ultra septimum mensem purgare, me tus est. Quibus menses in totum præmature subsistunt, citius moriuntur. Vuluæ strangulationes que retardatis mensibus sunt, minoris periculi sunt, quàm que reuoco genitali semine accidunt. Vuluæ strangulatus autumnu magis sentuntur. Suffu sè sanguine mammarum, furorem uenturum esse testantur. Mulier sanguinem uomens profusis mensibus liberatur. Que mensibus non purgatur, sanguinis ex naribus pro fluuium tuta est. Locis laborantibus, aut difficulter parientibus, sternutamenta profunt.

Cellestem, Cap. XIII.

Vinum ieiunis potum articulis nocet. Podagrici morbi à maioribus sæpe contrahuntur. Ver podagras magis incitat, aurum minus excitat. Podagræ veteres quæ uario humore proueniunt, sanari non possunt. Podagras quandoque uarices oritur sedant. Coxæ dolor ex cruditate oritur, uerum & locorum dolore sæpe contrahitur. Articularius morbus membra resoluit. Ischiadicos inurere summum præsidium est. Biliosa podagra quæ medicamentorum usu nimio premitur, perniciem minatur. Huic irremouitus magis quàm defectio subuenit. Articulorum uicia, si iuuenes tentarunt, neque calum induxerunt, solui possunt, maxime quæ torminibus aut alui defectione. Infantiæ emendant uarices enate, aut per ora uenarum subita sanguinis profusio, aut tormina. Membra quæ resoluantur, si non mouentur & macrescunt, in pristinum habitum non reueruntur, magis quæ si uetus malum est, uel senectuti acciderit.

Cellestem, Cap. XV.

Omnia exiccantia non mordentia carnem alunt. Vlcera in alia parte corporis quæ in carne sita, omnia quæ quæ rotunda sunt, difficulter complentur. Instans suppurationis discutienda est, subsistens resoluenda, crescens utroque modo oppugnanda est. Cera inter unctiones additur, ne rerum uires protinus elanguescant. Gule ulcus ex uulnere, quæ plurimum letale est. Viscida atque styptica ui cicatricem inducimus. Vlcera exiguo nutrimento uincuntur, balneoque initio laeduntur. Suppuratis, uulneribusque neruosis, linamento opus non est.

ALEXANDRI BENE

DICTI VERONENSIS PHYSICI, DE PE-

silentii febre Liber Vnus.

Præfatio.

Alenus qui post diuinum Hippocratem secundus inter medicos princeps habetur, Senator clarissime, commemorare solet in libris, quos de febribus inscripsit, humani corporis temperamentum, & cuiusvis rei naturam, nosse medicum oportere, clara Hippocratis sententia. Quod quidem ex artis medicinæ exordijs euidentiori ratione intelligi potest, hoc est ex ipsa corporis specie, ex uenis, arterijsque, urinx prælagijs, ex membris, eorum colore, naturali corporis motu, ætate, sensu, ex animi affectu, usu, exercitatione, cœli qualitatibus, tempore, regione, ex repositibus, ex humoribus, uicibus ratione, uarijs casibus, accidentibus, ceteris denique notis facile comprehendi solet. Abdita tamen quedam sunt, quorum causas à physicis nostris affertur non posse, minus mirum est, quàm uniuersales constare in multis. Cur biliosi acrimoniam appetant, euident ratio est. Cur hic alij odorem uel casei fugiat, difficulter percipitur. Cæcæ enim quorundam proprietates sunt nature diuinitatè percognitæ. Hac de causa inter exempla uidimus quendam summo mane catharticum prunæ uapore reposita ægrotanti uni ex domesticis non sine magno tedio obtulisse (nares enim uis medicamenti acius inuaserat) unde stomacho nausea correpto, corporisque intus commotis humoribus, septies aluus soluta est, æger uero, qui medicamentum hauiserat, securus ter ægre exoneratus est. Alter item febriculosus, qui siliquæ Aegyptiæ atramentum aliàs pati non poterat, expertus medicum admonuit, ne quid siliquæ succi sibi infestum medicamento permisceret, medicus uero rem periculosam oblitus catharticum dari iussit, cui siliqua eadem admisceri solet, quo assumpto protinus sese siliqua misere necatum acclamauit, qua inter medicinas nulla leuior faciliorque habetur. Ea quæ uis ad posteros quandoque trāsisset, unde in rebus surdis quid magnete admirabilius, ut ad generalia protinus transeamus, qua ui ferrum attrahit, qua potentia ceruinum cornu nidore serpentes fugat. Torpedoque frequenti apud Galenum exemplo qua ratione membra hominis afficit, etiam si hasta uel tridente contingatur, nec modus exemplorum est. Abdita enim hæc sunt,

Medicum quæ nosse oportet.

Arts medicæ exordia.

Cæcæ quorundam diuinitatè proprietates.

Pestilentie origo & causa.

in arcanis q̄ naturę reposita. Difficillima quoq; omnium inter morborum causas habetur pestilentie origo, de universalī enim dicimus, quę regiones & provincias trepido metu fatigat, quo morbo sæpe quassatam hanc inclutam Venetiarum urbem audimus, ac urbes quę in proximo sunt, iniuriā non mediocrem sensisse uidimus. Et quia pestilentia magis quā ceteri morbi immensi negocij est, altiores ob id causas à natura habet, diuinoq; interdum fato fieri existimatur, quod nullo stellarum cœtu, aut siderum defectu minante euenit. At alia causa est, cuius canonica ratio ab astrorum perissimis inuenta est, ac obseruata, nam cōscia factorum habentur sidera. Tradunt enim si plenilunio coitū he, æconomi exortui cardinis planetę sint odioso aliquo aspectu infelices, aut alter eorum duntaxat cū luna, seuas pestes fieri, uel grauiorē obusto octauo do miciliij æconomo maligno alterius syderis uultu. Quę omnia item magis terrifica sunt alterutro luminum principaliū grauius laborante, ocyslimo pestilentie prælagio. Plurimū etiam refert in quam cœli partem horridus cometes emicet, in quasq; partes crines iaculetur, uel si uires malas alicuius prauī sideris accipiat, quō sæpe diro uētū squallida iacent fata, bella clandestina parantur. Publica q; per populos, urbes q; uniuersa fata peraguntur. Sunt & alia quibus uirus id increfcit. Quod sæpe admonent syderum disciplinę periti, si quidem anni diuisi terminis Mercurij (ut eorum uerbis utar) sese applicuerit, Mercurio, ac Saturno cōiunctibus, alij Saturni ac Martis pestifero coitui attribuant, tum præsentissimam pestilentiam insitare facili, ac destinara mundi lege. Hęc sagaci ingenio deprehendere philosophi rerum naturę capaces, posteris q; summa cura tradidere, ut mortales quę uentura sint insigni populorum ruina, eo modo prenoscāt, ac caueant. Verum sæpe diuino nutu expiata faciūt, & precationibus (ut dicemus) auertuntur. Varia tamen est in hoc uirę opinio & pto cuiuslibet animo. Volunt q; nonnihil cœlestia duntaxat elementis imperare, alij legem omnino eandem uel in minimis dare naturę non ignotam, nobis q; nondum percognitam. Vnde nō satis hoc in loco laudauerim, astrorum disciplinam ex cœlo quasi furto ablatam. Qua diuinus Hippocrates pestilentiam uenientem prædixit, & discipulos ad auxiliandum circa urbes dimisit. Cui ob meritum (ut tradunt) honores illos quos antea Herculi, decreuit Græcia. At de ceteris causis, prælagijs q; huius mali quę elementis attribuitur suo dicemus loco, quę futuram pestilentiam denunciant, de q; eius obseruationibus plura significabimus, in quibus & uictus ratio præscribetur, unde cœlestium syderum minas, si diuina fauerint, seritas faciemus, corpusq; ipsum multifariam auxilijs firmum, ac tutum præstabimus. Auxilia demum si quid aduersi per ignorantiam acciderit, subiungemus uaria ac pene infinita in omnibus p̄fcos medicos, Hippocratem, Galenum, Paulum Aeginetam, & ex posterioribus, ut nullos ingenia, confessione secuti sumus. Et quædam experimenta, quod non pōdet referre, certa fide prodita addemus, uel quę ipsi experti sumus. Est enim hic quintus inter 12. libros de febribus, quem à me Clarissime Senator priusquā in Græciam nauigare efflagitasti, qui si dignitati tuę, atque animi magnitudini responderet, tibi satis fecisse & gaudeo & gratulor. Habes igitur p̄fici Cato: nīs exemplo quā breuissimum de pestilentia commentarium, quo te fratres, familiares, seruosque tuos à diro pestilentie contagio, si opus fuerit tueri possis. Et si hoc tempore id munus certo magistratui ab amplissimo senatu sit iniunctum, ut res publica ab hac insutia frequenti cura reddatur: uerum si diligentia publica uel priuata, fato irreuocabuli uicta fuerit. (quod deus optimus maximusq; ue auertat) tempestiua remedia quę peritissimus quisq; uel medicus imperare potest, in promptu habebis. Atque ita inter trepidantes medicos uel securos polluosq; ue decepi contagionem in domos deferunt, tutus in ædibus tuis uiues, & nobis, & reipublice commodo Senator perpetuus. In his enim quo adpotuimus proprietates uerborum obseruabimus. Nec in omnibus quidem, ut Græcis contingit, aspirare potest Latina oratio, in quibusdam Græcis utendum erit uocabulis nonnullis nouis, sed usitatis, quę assuetudine iam Latina à nostris medicis effecta sunt. Nouimus enim te gymnasijs nostris tempore, communibusq; studijs in omni genere doctrinę elegantissimum ac latinę linguę obseruantissimum. Multi tamen erunt, qui hæc nostra ceu uulgaria ac pro-

Discipline astrorum uulgaritas

Latine uulgaritas

protrita omnium rerum audaculi obtreccatores damnabunt, quæ latinam linguam de-
honestare uideantur, amara quidem, atque inani censura quibus ut hæc eadem meliora
faciant, scribendi locus est relictus. Vale. Venerijs 8. kalendas Iulias. Mccccxcij.

De definitione pestilentie, ac ulgi metu, Cap. 1.

Diximus de ipsa febris in putridæ materię genere, quas acutas simpliciter uocau-
mus, nunc transendum est ad id febris genus acutissimum, quod pestilentie ca-
su euenit, subitoq; plurimos rapit uario affectuum euentu. Quibusdam bubones siue
inguina innascuntur, uel pustule minutæ liuentes uel quæ cutem ueluti sugillatione cõ-
uant, seuiente flammâ interdum laxato permissoq; calore medicos securos facit, ac
deinde hominem necat, magna ulgi trepidatione: quo tempore quisq; anxius sibi ti-
met, alios uehementius turbat metus, & in se uam impietate transferetur omnis clemen-
tia, à parentibus filios sæpius desertos cõtra pietatis atq; sanguinis iura uidimus: de fratri-
bus, uxoribusq; innumera exempla sunt, ne contagione labeficerent. In qua formidi
ne arti medicæ fere locus non est. Pauci q; sunt ex medicis nostris ac potius nulli qui ui-
sere huiusmodi agros audeant. Audiuimus q; quosdam antidotis suis eo tempore ma-
le tutos fuisse, alios uero sola audacia (non semper enim laudatur secura temeritas) in cui-
ra rapinæ gratia perseuerasse. Dira & enim quandoq; res est diuinoq; fato mortalibus
ob merita nostra, uel principii noxa cœlo dimissa quæ subito casu urbès prouinciasq;
unde epidemia uidetur appellari, inuadit, cœca, incerta, inconstans, uaga, inexorabilis,
sine lege furens, quoscunq; inuenit obuios rapit, nullo nobilitatis plebistie discriminẽ
ab oriente deniq; usq; ad occidentem plagam repentina pestis cuncta inficit. Et nobi-
lissimas quandoq; urbes exhaurit, regionestq; potentissimas & regna subuertit, uesti-
giaq; prioris habitus in totum aufertur. Ad animalia quoq; ac luës arboresq;, quã nos
sideratione, *αρεβολισμός* Græci uocant, transit, nam & terræ fruges, arborum fructus,
piscesq; mortiferi inueniuntur, elementis tabefactis, ex cœli syderum Saturni et Martis
coitu in sede uirginis aut geminorum, lunæ solisq; defectu, ceteristq; circumstantijs ad-
iectis, syderum disciplinæ notis, de quibus in præfatione diximus. Vt in hoc anno qua-
liacunque fuerint astroni prognostica, irrita & uana fiant. Hoc malum miserabile mor-
talibus, ita euenit subito, ut plurimi sine febre inter domesticas aut forenses actiones in
publica negotia decẽ horarũ spacio, quidẽ 20. sin urina pulsusq; uenarũ certo signo in
teplis, in uia, in publicis officijs ex insperato rapiantur. Ita miserã humanæ superbie
ambitionem ostendit seua perniciēs, ut homo interdũ letus, iucundus ac securus leui tem-
poris momento statim cadat. Hanc in primis uolentia Deus optimus pietissimusq;
auertat, in qua neque fuga, neque peregrinatione etiã longa, quisquam tutus esse po-
test. Sed supplicationibus, uotis ac expiationibus duntaxat locus est, quibus rite pesti-
lentiam repercutimus uel submouemus, uel aliquando differimus. Galenus refert, au-
tore Thucyd. in lib. quos de affectibus inscribit, omnesq; ex Athenarum illa famosissi-
ma pestilentia euasere, obliuionem cepisse & amicorum & parentum, & quosdam
sui nominis, alios oculos amissile, alios manūs, nonnullos ipsa uerenda, alios lymphati-
cos per urbem oberrasse quod nisi ex magna corporis iniuria fieri non potest. Scimus
quosdam uestigionum manibus ad tumulos tractos semiuiuos, alios ex nobilibus qui-
bus anima adhuc in cordis hæbulis delitescbat in sepulchris conditos fuisse. Vna ex
magnis maioris hoc modo sepulta paulo post uisa est mortua, tamen quæ sedens &
emota loco inter cadauera reuixerat, euulsa comæ dilaniatũq; ungue pectus, maiõ-
ri indicio fuere. Heu quodies uia inter mortuos nequicquam superos inuocauit. Non
est propterea facile inter tam periculosa & ingentia mala non delipere. Hinc de ceteris
pestilentie causis concisã quadam ratione dicere incipiamus.

De pestilentie causis, Cap. II.

Huius mali uite sunt causæ, ut diligentiores physici tradiderẽ. Aëris enim intenzi-
peries ui quadam uenenata regiones, & cœli tractus ingentes infestat, syderum
errantium tabifico influxu, qui nobis circumfusis per respirationem cordis uitalia le-
taliter subit: alij etiã per cutis meatus, cui spiritus sanguisq; cõmoti protinus accu-
runt, quibus infectis, febris exinde pestifera oboritur. Prælo quoq; sanguinolento

Varia pestilen-
tis febris sym-
ptomata.

Pestilentiam ob
peccata mortis
suum inueniri.

Pestis sententia

Maxime Athe-
nis pestilentia.

Virus in prae-
sepulchris.

* atq;

strageq; facta numerosissima, spiritus exitialis (ut Gal. scribit) regionibus propinquis pestilentiā inducit. Constat q; Africam insigni quondam pestilentia debilitatā fuisse, quam locustæ innumerabiles immerse mari & ad litus eiecitæ, putrido uapore excitauit. Post item magnos terrarum motus pestilentia sæpe orta est, diro in profundo latente uapore, qui pigris, longo situ, & æterna nocte torpescibat, hunc postea purum aërem liquidum q; infectis, ac polluit, unde nouas febres attulit paucisq; notas. Quales Venerijs olim fuere, quibus grauidæ, omnes abortum fecere, quæ mox eo dē anno peste prima interiere. Ex stagnis quoq; sæuos uapores exhalantibus aër corrumpitur, qui latē exinde suum uisum spargit. In todien disq; pureis sulphuris quandoq; uena, aut bituminis reperta, spiritus noxijs pestis anhelitu emittunt, & occupatis statim naribus extorquent animas, nisi quis fugæ uelocitate sibi succurrat, quod & in metallorum cuniculis contingit. Quidam & unius draconis anhelitu fieri posse arbitrantur, quod fabulosum reor. Præter has causas aër quoq; ex se suis qualitatibus adiectis malè afficitur. Vnde Paulus Aegineta inter medicos autor egregius, omnes qualitates in aëre noxias inueniri posse affirmat, quibus humana habitudo in hunc morbum prolabi potest. Caliditas uero addita exundanti humiditati, quæ & elementi quandoq; corrupta substantiam sequitur cæteris qualitatibus nocentior est, & febres pestilentes affert, pustulas miuitas siue uaros, quas Epinyctidas nonnulli uocant à nocte dictæ, in qua maxime proueniunt, & boam papulas ar dentes, eam in pueris *ἰσάνθηρας* generali nomine Græci appellant, id est, cum tumentis accensis rubore corpora, morbillos quidam uocant. Inguinum prætere, alarum, faucium, auriumq; abscessus uarietq; in membris inflammationes exitiales inducit, aliaq; morborum genera. Pestilentia quandoque apud nos hyemis sæuis frigoribus, ut Aegyptijs summis feruoribus & cæteris Orientis populis, resoluitur. Ita enim repercutitur aëris uis tetra. Siccitas interdū nimia pestilentie causa fuit, qua coelestis aqua non modo defuit, sed terra quoque sicciore reddita est, unde perennes amnes defecerunt, strages sibi pecorum morientium uisa est, uilgatiq; actu homines inuasere morbi, & primo agrestes, seruitiaq; uæ, mox urbes impleuerūt. Et gallica pari modo castra, Liuii teste, cadaueribus cremandis ab incendijs torrida & uaporis plena pestilentia coacta sunt. Aquæ item pestilentes quæ in abdito latent & quas usus non exercet, aut nunquam aër liberior uerberat. Crassæ itaque grauī caligine sempermaque nocte pestiferum in se corporibus nostris habet uenenum. Idque uisū magis atq; magis ingrauescit mora, quæ cū exit regionis nostræ aëra infuscat: Vincunt enim meliora peioribus, Anaxi Senecæ sententia, unde monstruosa morborum genera, & nouis orta causis, nec prius ea pestilentia definit, quam spiritum illum graue exerceat laxitas coeli, mentorumque iactatio. Et publica præterea fame pestilentia sæpe oritur, quæ contagione a dē interdum sensim increfcit, coeli mala qualitate sese subscribente, ut sæpe syderibus à pleniq; ue causa ascribatur. Pestilentia plurimum ultima ætate contrahitur, coeli tenuitate ita disponente, quæ tamen citius remittit uiolentiā. Et diuerso crassius coelum initio resistit tardiusq; ue inficitur, infectum uero diutius uisum retinet, quod multarum rerum exemplo confirmatur. In summa igitur coeli circūfusi male qualitates humana corpora non dissimilis naturæ facile corripunt, febresq; ue pestilentes inferunt, quæ ab humore et nomen accipiunt alix sanguineæ, cholericæ, alix melancholicæ, phlegmaticæq; ue dicuntur: hæc postremæ raro eueniunt, ob id astrorum periti febres sanguineas, aliquando cholericas aliquib; annis prædicant, astrorū ratione ita demonstrare.

Ex terræ motu
pestis.

Caliditas cum
humiditate pe-
stis causa.

Epinyctidas.
Exanthema.

Siccitas pestis
causa.

Pestis in aliquo
humore.

Causæ actioni
quæ sunt necessa-
ria.

Quæ ratione humens corpore inficiantur.

Cap. III.

Quatuor causas sapientes considerauere actioni cuius necessaria agentis legiti-
mas uires, patientis dispositionem, propinquitatem utriusque, ac motum, quorū
respectu alia alijs minus afficiuntur corpora. Et si re condita uel syderum uel aëris quo-
que circūfusi substantia tabefacta pestilentia omnium sanissima affuerit. Quæ ratione
nonnulli subito concidunt, aliqui indies protrahuntur, aliqui conualescunt, & si pauci
reperiuntur in tanta pestilentie reputatione. Pari modo & qui per pestilentes tractus
transiunt, uel contagione offenduntur. Inuenti tamen sunt ætate nostra qui extrema se
necture rapiti sunt, qui prius iuuenes in maximis pestilentijs tui fuere. Varie enim cau-

se sunt ex quibus uarij effectus proueniunt. Mirumq; uestimenta, lanica praesertim, hac pestem diu conseruare. Audiuī parīs mei etate in Venera urbe culcitram pestilentie tempore suspectam in interioribus domus partes cuiusdam patricij eiectam, ac post septimū annum requisitam: quam materfamilias discuti iussit lōgo enim situ in abdito loco uirus uehementius contraxerat, quo serui protinus subita peste correpti sunt. Constat q; plebem ac seruitia hisce malis magis esse obnoxia, ratio ne phisicis manifesta: contagionemq; exinde exortā qua maxima nobilitatis pars sublata est, nec plures linres ex publico decreto unquam decretae sunt ad cadauera deferenda quam eo tempore, in quo nec sepeliendi ferē modus nec sepulturae locus erat.

Qui magis pestilentia uirus sentiunt,

Cap. IIII.

Causas breuiter complexi sumus quibus communis siue uniuersalis morbus populos & regiones extialiter euerit at nunc corporum uarietates, sexus, etates q; dicemus, quae hac tunc magis minuste periclitari solent. De anni temporibus supra me morauimus. Corpora igitur quae integra sunt, disparisq; cum aëris natura proprietatis, quaeq; rectam uictus rationem obseruauerunt, cibo, potu, uenere, somno, exercitatione & his similibus (ut Gal. demonstrat) in pestilentia tutiora sunt, in quibus humores com putrescere nesciunt: praesertim si excrementis corporis exitus meatusq; adaperiti sunt. His opposita collectio est per se nota. Culpata scilicet corpora nimium humida uel similibus cum coelo corrupto naturae, oppilata, luxuriantis gula, ociosa, lassae ueneris, male temperatae, quaeq; humecta sunt quotidianis balneis repente eo morbo corripuntur. Quae rursus non integra sunt, sed aëris corrupti qualitati contrariam naturam habent, minus consistantur: sanguinea etiam robusta, et quae choletica dicuntur, cutis laxioris, cum plurimum pestilenti febre magis infestantur, quam quae phlegmatica ac melancholica dicuntur noxio praesertim coelo. Viris magis quam foeminis aliquando id malum contingit, quandoq; e diuerso. Cholericis item ac melancholicis pestifero coeli tractu minus afficiuntur, minus enim humoris uterq; minusq; melancholicus, pariter caliditatis habent, atq; ipsi in primis duriora siccioraq; membra sunt, quod & senectuti contingit, quae ob id huiusmodi cadauera atq; egros impune attractare uidentur. Et si meatuum angustiae Gal. teste, plurimum obstitit pestilentes enim febres oppilatione, quam *ιψα* sup. Graeci uocant, quae sanguinis & aliorum humorum ebullitionem excitat, citius pro ueniunt. Densa igitur corpora eam ob causam deterius se habent, quibus meatuum laxitas remedio est, qua uis tabifica ex praecordiis exalare solet. Sed inter cetera hoc mirum est, animalia nonnulla cum homine eadem tunc, quae ex astris euenierit, corripit, quae dam non attingi. Contagia quoq; ad alterum genus transeunt, quando quae non procedunt, nec uires ampliant, diuersitate naturae ita ferente, peculiaris enim rebus proprietates est ueneri uiribus contraria a coelo & a principio, genitali discordia repugnant: hanc *ατριν* ad. sup. Graeci uocant. Ex eodem uero genere facilius conaminantur, solo contractu ubi habitudines non dissimiles sunt, *ομοειδης* sup. hanc appellauere, hoc est concordiam & consimilem in rebus naturam. Hinc ad auguria transeamus.

De praesigijs seu prognosticis summa pestilentiae.

Cap. V.

Pestilentiam arguunt in primis, quas supra memorauimus, causae, lunae, solisq; principalium in orbe syderum defectio, uel quorundam pestifer coitus, aut malignus stellarum aspectus. Cometae item ardentes, uel lampades in coelo alijs fixis stellis subscribentibus, facēs & iacula ardētia longiori limite, bolides, aut ad ipsius coeli hiatus quod casina uocant, aut sydera ueluti cadentia & alia huiusmodi coeli monstrata, quae significatū futura existimantur a plerisque. Nec caelestia semper signa statim minas exercent, sed annum totum uel sequentem interdum suspectum faciunt. Caligines quoque frequentēs crassaeq; maiorem pestilentiam praedicunt, quas euronotus, uel auster (ut Aristot. tradit) cogit, nec sol postea discutit, quo diuturniores eo magis suspecta sunt. Vei igitur frigidum ac siccum, aëtar calida, ac humida subsequere, aut nimium pluuiosa, teste Hippoc. Siccitas quoq; anni immoderata, qua perennes flumines deficiunt, hoc malum minatur. Carbunculi item (ut Galen. scribit) boae, uariq; qui infantiam infestent, frequentiores idem denunciant. Siq; uel dici interdum mira, ac spectabilis serenitas,

*Pestem ueniunt
in diu conseruata.*

*Contagia nō in
omnes familia
uiri.*

*Sydera causae
pestis.*

*Caliginis in
aëre pestem praenunciant.*

*Signa ex animæ
libur.*

*Oves obnoxie
pesti.*

*Canes pesti cor
ripi.*

*Que pestissimi
se causa, quæq;
prima præsidia
esse debant pes
tisi.*

*Aëris hyemi
correctio.*

quam repentina caligo occupet, aut sol ipse caliginosus cum quodam tepido uapore orti cernatur. Nam & animalia sua prognostica faciunt. Iner infecta, & immunda, pulices, cimices, muscæ & alia huiusmodi tædia, quæ supra modum apparent. Raræ quoque, quas scineoidas uocant numerosiores quam par sit, aut locusta enata, putrificam materiam uberius indicante natura. Aut alia quæ intra uiscera terræ degunt, si cubilia sponte deferunt, ex imis terræ partibus id malum oriri sententiâ, uaticinatione naturæ sape prolata. Oves eadē de causâ, quæ mollioris sunt naturæ, Annei Senecæ uerbis, & quia propiora terris ferunt capita, status diri aeris circa ipsam humum statim excipiunt, qui si maior exat, hominibus quoque est exitialis, sed illum interdum copia aeris sinceri cohibet antequam ut ab homine possit trahi surgat. Et auicule pari modo cœli tractu corrupto inchoatos in nido pullos desiliunt, ueridica pestilentie prædiuinatione. Canes quandoque sæua rabie acti pestem portendunt, qui Homero teste, cum alijs nonnullis animalibus prius pestilentia corripuntur, quæ postea ad homines transit. Hæc diximus, ut etiam indoctum uulgius sua habeat signa, quibus sydera in cœlo errantia suspicere minus licet. Hinc ad obseruationes pestilentie transcamus.

Obseruationes in pestilentia,

Cap. VI.

Fatalis igitur pestilentia, quæ cœlestium syderum prognosticis, ac ijs quæ ex elementis sunt, indicatur, diuina plerumque ulciscendi uindicta mortalibus ob merita demittitur, & à summo deo suspensa quandoque relinquuntur ob preces admotas, uotaque suscepa, quibus salus publica regionibus multis restituta est. Hæc prima sint nobis præsidia, quibus nulla præsentior medicina habetur: id sepius uiderunt maiores nostri inter religionis christianæ exempla admirabilia. Deinde homo cum securus esse non potest, peregrinari primum, atque longius ire uel nauigare debet, uersus precipue aquilonem septentriones tie, ubi id non licet, saluberrima cœli pars foris deligenda est, quæ in septennio nem spectet, aut in occidentem orientemque, uel in contrariam ingruentis pestilentie partem, ubi maxima sit salubritas, quæ ex incolarum etiam robore deprehendimus: si fauces benedictum puræ sunt, si oculi, & caput integrum est: si in pulmonibus, aut thorace nulla est, aut rara causatio. Locus quo alior est, quoque magis persalubris, eo salubrior existimatur, nisi pestilentia aeris uitio fuerit, ut quibusdam placet ualles ob id uitandæ sunt, paludes quoque damnantur ex quibus noxium uirus ætius caloribus eructatur, & naticæ serpentiumque pestis hyberna destituta uligine, coeno, & ferramenta colluue uenena emittuntur, ex quibus cæci morbi contrahuntur, quorum causas minus perspicere queunt philici nostri. In contagiosis suspitione circa iterum occultata, domus ruri quæcunda est, ne amicis notis que prætereunibus diuertendi sit periculosa occasio. Sepulchrorum uicinitas cauernosaque loca uitanda sunt. Loco igitur salubri equitare, gestare, ambulare sub dño leniter ante æstium licet, uitare tamen fatigationem, crudieatem, frigus, calorem, lunam, libidinemque oportet. Eam regionem saluberrimam esse constat, quæ per annum prius libera facta sit pestilentia. Tum lymphidus sincerus quæ aer redditus est, minusque ceteris obnoxius habetur. Vitanda sunt & loca in quibus plurimæ ficus nuceque confite sunt, uel ubi linum, spartum, canabis in aqua macerantur, malos enim uapores emittunt, præsertim ubi uenti non spirant. Sed quid iam domi fieri debeat omnibus fere mentis uidendum est, ubi pestilentie suspicio esset, ubi magistratu uel aliquo publico officio discendum non esset, aut ualetudine coniugis aut filiorum, aut alterius rei ratione. Ad huiusmodi igitur auxilia confugiendum est. Si hyems est, conclusis aeris com mendamus odoramentis, quæ calida sunt, ut muscus, nux syriaca, macer siuemachir eius puluisinatus, & foliæ calix, sub quo inutile & nigrum ligneum putamen est, garyophyllum, styrax, ladanum, thus, myrrha, thymiana, hebenum, acorum, iuncum quædratum, crocum, bdellium, ocimum, maiorana, spica, origanum, calamintha, pulegium, inter præstantissima cassia est à Galeno Plinioque autoribus diligentissimis celebrata, quæ cassia fistula ab antiquissimis autoribus appellari uideo: unde natus est error quo sill quam ægyptiâ, cassiam fistula falso uocant posteriores. Ex his quædam sunt igne uento facilia & plebi accommodata, ac ijs quibus diuitias inuidit fortuna. Igni uero superimponitur,

tur, neque superstitiosa quidem medicina, laurus, iuniperus, cédrus, rosmarinum, uel similia odorata ligna, & frutices. Aestate uero cubiculorum gratiam custodiunt mala cydonia siue cottonica, pira, uel reliqua mala odorata mala medica & eorum flores folia & rosa, uiola, nymphæa, omphacium, cucumis uel cucurbita, myrtus, acetum, camphora, aqua rosacea, uiolacea, & quæ ex floribus mali citrei sit ex furnibulo, sic enim liceat appellari nomen inuentum, seris item folia, sonchi dictamni, uiris folia palsim conpersa. At ignis mira uis est in omni tempore, qui in pestilentia quæ solis luxu & deliquio contrahitur, suffitu multiformiter mane ipso auxiliatur, aëris enim uirus si quid est discarnit, ac ligat, Hippocrate & Paulo Aegineta demonstrantibus, quod obseruari sæpe iussimus. Acetum præterea per se cubilibus aspersum uim malam aufert, rosacea mixta efficacius. De mixturis aliqua quibus cubiculi aërem comēdamus hyeme præsertim, subiungemus. Ea ex ijs constant, thuris masculi, thymiamaris, singulorum drachmis 2. mastichis, iuniperi baccarum sesquidrachma, garyophyllorū, ligni aloës scrupulis 4. ex ladano purissimo aqua quæ citraginis omnia in orbiculos digeruntur, qui carbonibus inieci nido dorem præstant efficacissimum. Alia compositio huic contraria ex refrigerantibus fit, in qua rosarum rubearum scrupuli 2. nymphææ, labruscæ, seminis coriandri, uiolarū, baccarum myrti, mastichis, coralliorū omniū 3. i. rubricæ armeniacæ, rubricæ lemnis 3. camphoræ 3. 4. imponuntur, & ex rosacea orbiculi conficiuntur, & ad usum seruiantur. In hac tanta diligencia cauendum est inter cætera, ne quis ex familiaribus loca adeat suspecta, nisi alio prius commanducato, epotoque uino meraciussulo. Alij dari suadent plebæ iam antidotum ex nucibus iuglandibus, rura, sicu sicca, addita salis mica. Suspectos à propinquo & à uento alioquin periculosum est, ea enim ueneni uis uento in corpora deferunt haud dubium est. In qua item obseruatione cauendum est, ne canes, cati, feles, uel, aut aliud animal, per suspectas domos peruagari possint, deferunt enim plerumque à uicinis pestilentiam. Publica sana, ac coetus omnes cauendi sunt. Si qua diei hora Deum placare in animo est, priuata ædícula, aut altare commodè uti debes, quod adire libere & tuto possis. Vitam liberalem ducere opus est, studijs interdum uacare, & iocis, nihil de pestilentia cogitare, utile est. Sæpe uestimenta mutare, aut suffitu, uel igne malam uim arcere, Contra pestilentes tractus à priscis lafer per dies assumebantur, uel aron in cibis & myrrhis. Lauri item folio trito olfactoque, eadem contagia prolubebant, miri effectus etiam si eomburatur. Alia item sunt quæ inter compositiones magnas uires habent, qualia sunt corallum & margaritæ, ex gemmis, carbuculis, hyacinthus, smaragdus, saphyrus, & his similia, habent enim officinæ gemmas uiliores, informes, inæquales cauas, glaciæ, aut nubeculis maculosas, à mangonibus neglectas quæ in farinam contruntur ad nobilitatis usus, ex ijs trochisci siue pastilli fiunt ad medicinā. Antidotis quoque imponuntur ueluti theriacæ uel mithridaticæ compositioni, diamuschio, condito rosato, buglossato, uiolato, uel podonibus maruinis, gemmarū pulueres bibuntur obolip, maiori utilitate quam quæ matronarum digitos pingunt, mirā enim potentia cor recreant, exhilarant, uires tumentur, & ueneni uim abigunt. De compositione suo dicemus loco. Hoc tempore palam manu gestare odoratam, quæ ex calidis siccis: odoribus constat, hyeme præsertim, ad maximam tutelam facit. Vnguentis ætas nostra non utitur, alioquin in omni genere luxuriæ antiquitatis æmula, quæ Zibetum animalis cati magnitudine excrementicium ex naturalibus habet humore, ac Muscū suauius spirantē, illud ex proximo nares acrius ferit, & ex quo plus est, musco tamen carius cōparatur, & eū odorem qui gerit ipse non sentit. Pila ex his constat, Ladani quā purissimā 3. styracis, calami odorati, carpobalsami, amomi, nardi, spicæ, omnium drachmis 3. gariopyllorum, nucis assyriæ odoratæ, xyloaloës, calsæ, omniū scrupulis 2. musci electi obolis 2. sigillatim conteruntur mox omnia in mortario æneo tudicula candente, cogi debent, quisquis tamen odor potētissimus nouissime additur, inpendio non parentes, zibetum, opobalsamū, malobathrum, qd foliū uocant addunt, hæc pro facultatū portione. Plebs ladano, thure, myrrha, amaraco, pulegio, ac croco contra sit, eo qd diximus modo. Altera est pila qd malobathrum

Aëris aëris et
mendatio.

Ignis

Vitæ mite contri
87

Gēnerum aūq

Zibetum
Muscus

Malobathrum
folium

florist. 1. s. Coralliorum rubricæ lemniz. 2. cenanthis, succini omnium semidrachma, omnia trita per cribrum fecernas, nouissimè camphoræ semidrachma, musci obolus ad di debet. Iadani & terebinthinæ quantum satis sit ad cogenda omnia, addita aceti stilla. Suspecto præterea tempore scabies, alioquin importuna, imperigines q̃, uel articularis morbus securitatem asserunt, quibus sanguis repurgatur. Constat q̃ hæc ob causam à phisicis sæpius prædici solere, scabiosi tunicam intimam precio sibi quisq̃ mutare debe re, & scabiem non abolere, qui infestatur, uerum malos humores emendare, neq̃ ungui ne uti, sed sanguinem, si immodicus est protinus, dimittere. Non eam tamen scabiē lau dauerim quæ infanda ulceris putredine serpit pruritū incollerabili quæ corpora ungue dilaniantur, Hippocratis testimonio. Si quem inguen aut carbunculus ex familiaribus tenuerit, quæ reprimant, aut discutiant materiam uitanda fungimò cucurbita si opus est materia inde extrahatur, & ex seccoraria uena sanguis dimittatur. Tument tamen in guina quandoque uerendorum ulceribus quæ nullam morbi suspensionem asserunt, si fe bris non est. Sed quia aëris mētio facta est, & cubicula multifariam ab aëre pestifero re purgari docuimus: pari ratione Diuinus Hippocrat. plures ciuitates liberas fecit, quæ pestilentia ex Solis Luntæq̃ ue defectu laborabant, crebris ignibus per uicos ac circa ur bem dispositis, quo sæpius facto ciues ab ea labe liberantur. Idem auctor memorie prodi dit occludi oportere portas fenestrasq̃ ue, ac meatus omnes, uersus eam regionis partiē uergentes, unde flatus pestilentes spirare uiderentur, immisso fenestris nouis aquilone & obstructis pestilentibus, ianuatq̃ permutata, atque ita omnes incolumes fieri. Exem plum unum non prætermittam ætate nostra memorandum, quod ratione physica confir matur. Quidam mercator Cretæsis nobilis nobis narrauit cum Taurica regione ne gociaretur, & fauillima pestis orta esset aëris uisio, quo finis moriēdi nō erat, in ea sum ma hominum strage à se medicum uisum loci eius incolam, nam Sarmatæ ea loca tenē, qui canes omnes interemptos passim per uias perq̃ uicos omnes abijci iussit, qui dissi ti & putridi tetro odore coelum impleuerunt, quo remedio statim ciuitas sanitati restituta est, & Sarmatæ id remedium faciliare solitos, putrescentes enim canes aëris naturā immutarunt, quæ hominibus duratæ exitialis erat. Ita enim dissimilitudo facit, & res discordia, nam uenenum ueneno interdum debellatur, quod enim Zoar quidam inter posteriores phisicos affirmat, ut statim dicemus.

Venerum uene
no cre clarum
claro pesti.

De uisuratione.

Cep. VII.

ETHæ sunt obseruationes quæ ad aërem pertinere uidentur, nunc quæ ad uisū at tinet exequamur. Panis igitur ex tritico mundo (à quo & Galenus incipere solet) non suspecto fieri debet, aqua collectus quàm purissima, furno coctus priuato, lignis non uiridis, neque damniatis, ea superstitiosa aliqui putabūt, in ijs enim maxima uis est, quod experimento cognitum est, balneo putridis lignis calefacto, multis intertempis. Hyeme uero & ijs qui crudi sunt uinum Cretense, uel Falernum, maxime à Gal. lauda tur, aut Rheticum, austerum prima mensa assumi debet, deinde mediocris potēt, æta te clarum, suaue, nullarum fermē uirium. Veteres probabāt, inter quos Celsus, æternis diebus inuicem modo aquam, modo uinum bibendum: ex posterioribus medicis non nulli in totum à mensa arcent. Veteres absynthite salutare in omni pestilētia habebant. De cibis, ut ab his quæ ad primam mensam ueniūt, exordiar, lactuca ex acco cōueniē, quæ oleum addunt magis gule, quā stomacho cōsulum, seris, ethorium emedullatū cō cūm magis quā crudū prodest, difficilis enim concoctionis est, portulaca, acetosa her ba, inter ceteras peculiaris in pestilētia medicinz, nō minori gloria habetur Sōchos, quæ Scariola Punicæ uocant, & quæ pimpinellam uulguſ nominat, hyeme uero ruta, saluia, menta, pulegium, abrotanum, artemisibz, buglossum, hyssopum, apium, serpillum, meliſsophyllum, sampsuchus, betonica, calendula, dictamnium, & cappares, mali medi ci flores, quæ odore & uiribus ceteris præstant: suauiores in Italia quàm in oriente. Quidam mali medici carnem tessellatam concidunt cum cortice ad hos usus, quod nī si firmis stomacho dari non censuerim. Secundam mensam lens sola inter legumina proba tur, alioquin à Galeno dānata, sed cortex demitur, primaq̃ aqua in coquendo diffusi ditur. Hyeme ciceris ius omnium consensu laudatur. Siserē & pastinacam emedullatas

Vini quæ esse
debet.

laudaerim,

laudauerim, & quam Gallicam uocamus Græci à colore Glaticum, uulgus careotam dicitur, costa enim ex aceto addito aromatis momento commendatur, uel in prima mensa, in iule item radix, asparagus, ætate lupulus quem lupum salictarium præci uocabant. Prodest & que specialius radica appellatur, herbari raphaniscam uocant, gustu sinapi proximam. At carnis usus moderatus esse debet, in hoc enim casu uictus athleticus damnatur. Abstinētia iuuat, hoc est nō nisi quod oportet, satietas enim ac fames periculosa sunt, nec nisi intemperantes homines pestilentia conficit. Tempestiua igitur abstinentia, & tempore, & modo, & ordine habenda est. Caro igitur optimi temperamenti esse debet, assa magis quam elixa, qualis est uituli lactentis, apri, capreoli, hædi, leporis, pulli gallinacei, uernicis anniculi, cui & uituli pedes ex aceto præferuntur, in uittula, ac formineus hœdo adenes maminarum laudantur, Galeno teste, oua forbilia prima mensa conueniunt, pruna incocta, uel ex uux acerbe succo. Capo, perdid, lepus, atagen, ut Galenus tradit, phasianus, merula, turdus bido maceratus aceto; aucule omnes, turtures ac palumbes. Coturnicē uero, anserem lagopum, qui cito marcescit, & anatē damnauerim, & earum pullos, quos Galenus in primis præter alias coarguit. Quidam aceti acrimoniā passa minuta uel passo admixto coient, frigiditatēque cinnamomo temperant. Ex piscibus procerum lupum laudamus tum marinum tum fluuiatilem, eiusdem enim fimi nominis atque similitudinis, uerum marino præcipue suauitatem, longum rostrum nullis spinis intercurstantibus, belonem siue acum, uulgo angustigla dicitur, nullum barba insignitum, & marinum & fluuiatilem acratam, labrax uero quem uariolum uulgus uocat maxime laudatur in hoc genere, & nitam fluuiatilem ob similitudinem posuerim. Mugiles pelagicos commendauit Galen. Omnes pariter pisces, qui carnis candore & suauitate ceteris à gola præferuntur, eo tempore laudantur. Si ex aqua fuerint non damnata, qualis salmo est in Aquitania omnibus marinis prælatius, & carpio in Benaco lacu, nostro omnium laudatissimus, lumbricos item fluuiatiles omnibus præferimus, sed quia raro capiuntur qui libram excedant, raritas laudem ademit, optimi enim sunt succi, uulgus lampetram uocitat. Pisces omnes ex aceto tosti in craticula primi meriti sunt, secundi uero gelu præstricti habentur. Saxatiles omnes à nostris medicis maxime probantur, inter quos à magnitudine capitis Foroiuliēses nostri capiones uocant. Secundi meriti sunt qui harena nascuntur pisces omnes. Leniores pelagici, ut quos paguros uocant: reliqua prætermittimus, nam medicinam hoc in loco non Ganearum culinam tractamus. Oleosa præterea, ac pingua omnia uitāda sunt: & lactis omnia genera. Quidam oxygala dari censere, sed stomachi ratio habenda est, alioqui facile computrescit. In ultima mensa ex fructibus omnes qui in stomacho haud difficulter uitādentur, cauendi sunt, qualia sunt mala armeniaca, cerasa, mora, cucumeres omnino damnantur, melopepones quoque nisi præstantes sint, ac in prima mensa, potiusque que melimela dicuntur, ac pira fragilia probātur, costa præsertim, saccharoque conrito superinfecto, id præcis delictis uix notum fuit, nunc plebi uel rusticis familiare. Persica ex uino austero utiliter commanducantur. A mensa piscium, nuces iuglandes, si modus est, utiles sunt amygdalæ in aqua infuse, pistacia, nuces pinæ, coriadrūque saccharo confecta, uel ex ijs discussis tunicis ex passula amygdalæ suauiter comeduntur. Citrea mala & eorum genera utilia sunt, nam & ciborum cupiditatem afferūt. Moreta siue oxypora idem præstant ex aceto aspero uel uux acerbe succo: ex ijs hortensibus que supra commemorauimus, uel mali granati suauiter, acris, uino, hyeme sinapi contentus esse debet. Quidam oris suauitatem commendant semine citreo commanducato, quod & aëris pestiferi noxam abigit, si quotidie estur, hyeme cinnamomum, zingiber, cardamomum, garyophyllum, nux assyria ac macer cum dictamno, corallio, croco, additis ceruini cornu ramentis, contrita enim & cribrata: specierum nomen ab autoribus sortuntur, & in edulsijs cibarijsque omnibus utiliter insparguntur.

In reliqua uictus consuetudine, quā minimum mutare debemus.

De forti.

Tempestiua ab
similitudine pestis ei
pote optima.

Quod genus pi
scium eligendū.

Qui fructus in
ultima mensa ui
tendi quisq
sua
mend.

Oris suauitas
quibus commo
datur.

Cibimodus.

Hoc tempore mane surgendum non est, neque pedibus nudis ambulandum, tempestatesque uarias uariis uestimentis obseruanda, ne frigore aut nimio aestu frigen- tur corpora. Eodem sepe die uentorum causa modo frigus sentimus, modo aestu labo- ramus. Somnum meridianum prius posteriorisque medicorum scholæ damnare in- fuerit maxime, & pestilentiæ tempore abstinentiam laudare: modo plus cibi modo minus assumi suadet Paulus Aegineta, isque modo calidus modo frigidus esse debet, interdum & exiccantis naturæ. Idem & de aëre arbitrabatur. Aetas quoque nostra re- pletionem siue crapulam uitandam suadet, famem nimiam, sitim, fluxum, uomitus, ac ue- nerem, crudelitatem quoque letalem putat. Balnea, frigationes, sudoresque minime tu- ta sunt, eo tempore arcu, fabulis, iocis, leui lectione, liberalibusque ludis animum recrea- re iuvat. Frictiones corporis Galenus ubi opus sit, laudat leues, tristiciaque si quid ad- uersi euenit leuare oportet, & animi moerore pellere, nihil de pestilentia cogitare. Pluri- mum enim refert acriter intentione aliquid animo uolutare.

Frictio.

Quid primis pe-
stis tempore faci-
endum.

In primis hominis (ut diximus) proprietatem, aut aëris circumfusi, uel aquæ, uel alteri- us rei naturam nosse oportet, quibus facile occurrimus contrariis qualitatibus. uel ijs quæ sine certa qualitate, sed specialem duntaxat formam subueniunt. Verum prius, quod di- uinus Hippocrates incrassanter clamabat, per quam humida corpora sicca impura quæ purganda, ac poros aperiendos corporis, quod Galenus se factitasse scribit, quo re- pore frequentes carbunculos oriri uidebat certissima pestilentie auguria ex abundanti putredine. In quo casu sanguis mittendus est, sed modus seruandus, magis tamen quibus in usu est, uel quibus sanguis melancholicus substituitur, ut menses in mulieribus & ma- ribus hæmorrhoides, aut in utroque genere narum profluuium: tempus idoneum est plenilunio. Qui uenam secari non patiuntur, natibus cucurbitas imponant, aut sangui- fugas. Sanguineis, ac morbidis corporibus id sæpius fieri debet. Vomitus (ut diximus) obest nisi sponte fiat: malam enim materiam ad uitalia trahit. Aluus mollienda est rore syriaco, quod manna uocant. Iudæorum officinis nunc familiarissimo, siquæ Aegyptia, quam casiam fistulam falso appellauere, casie fistule odorate nomine errore mani- festo, de qua supra diximus, Galeni Pliniique graui testimonio, tamarindis quoque, ac uiolacæ potione. Alij ubi aluus astricta est, dytteriæ infundunt communem. Sed reme- dia addemus celebratissima quibus uentrem exoneramus, ac corpus tutum reddimus. Catapotia enim sunt Ruffo ascripta, quæ ex ijs sunt, aloës hepatitis lotæ p. 2. myrrhæ pu- rissimæ, quæ stacten uocant, croci, omnium p. 1. ex uino dantur, summo mane drach. pond. aut semidrach. Qui ijs catapotijs usus est, ut ruffus promittit, neque pestilentia, ne- que contagione unquam correptus est. At Paulus Aegineta autor grauissimus aliter describit hæc potionem propinandam, quæ nostri in catapotia digessere, quæ deuoratu fa- cilia essent. Ille autem ex Ruffo ita demonstrat. Aloës hepatitis lotæ paribus duab. ammoniac, thymiamatis, tantundem, myrrhæ parte una, hæc in uino diluta meraciori danda sunt, præci cyathi mensura. Idem Paulus Aegineta spondet Galeni auctoritate, rubricam armeniacam potam drachme 1. p. summo opere prodesse, & hyeme theriacam pari modo ex uiperis compesitam, qua Romæ Galenus usus est maxima in pestilentia, quæ omnibus bibentibus salutaris fuit. Sed eo peruenit audacia, ut non solum priora immutarent, sed etiam aliquid addiderint. Quidam Zoar nomine, nescio qua rerum con- iectura usus inter barbaros medicos non infimus, simo columbino, his potionibus ca- tharticisque usus est in aëris & aquæ uiperis, neque id casu ductus, crassos enim humores detrahit, ac putridos sua substantiæ similitudine, prospero (ut dicit) euentu. Is sæpe fallacibus coniecturis corpora humana hominibus uiscēda damus, aromate asser- uata quam muniam barbaro nomine uocant, ut ignarum uulgus sui generis edat car- nem infando naturæ piaculo, exteris ueluti deficientibus in medicina remedij. Num satis erat uiperas nocentissimas serpentes anridotis admiscere, nisi & humanum adipem ad unctiones studiosius inquirat ætas nostra ridicula sæpe, & uana frustratione, cum non prosit: qui magna permittunt alia commiscerit, quæ sunt efficaciora. Sub quib. latent quorundam

Secunda bene-
tempus.Pilularum quæ
uulgo pestilentia
lec uocant, præ-
stantia.

quorundam empiricorum rapine. Sed ad nostras potiones redeamus. Inuentum est & seculo nostro qua ratione sanguis humanus bibatur: quo ostento feris ipsi fetiores sumus, non sine enim horrore resectorum corporum extra aspicuntur, quanto magis assumit quasi sanitas, aut longior uita haberi non possit, nisi ex homine. Iam sanguiculum, & pulpamentum in cibos ex sanguine & humana carne, expectamus. Quis non iure ac cussabit medicinam monstruorum magistram. Hæc hominum profecto, non artis uitia sunt, in qua re & Xenocrates à Galeno damnatus est, hocq; superstitiosis medicis, dictum sit. Vbi corpus refrigerandum est, uiolacea potione uiuimur, rosacea uel citrei mali, admixta portulacæ aqua, cichorii uel, seris, acetosæ (quæ oxalidem quidam uocat, Cretes oxynidam uulgo dicunt, sonchi, buglosi, illam scariolam uocant, omnium semuncia. Alia potio est diligentioribus obseruata, miri effectus, in qua & stomachi & cordis ratio habetur: Seris, sonchi, acetosæ, buglosi, singulorum manipulus, seminis item acetosæ, portulacæ, seris, & mali citrei excussis tunicis, omnium semuncia, rosarum mibeartæ, uiolarum, nymphææ, lilium, buglossi utriusque generis omnium drachmæ 3. rosamarinæ, aquæ rosacæ, triduo iusta infusione macerentur, postea per furniculum leui flamma desillans aqua excipiat, in aqua & saccharum addimus, & citrei mali succum, & sanctorum farinam, spodijsq; uel momentu eadem facito inferueant, ad liquidi mellis crassitudinem, ex qua binæ uncie per se marie assumuntur, & tribus horis ante cenā. Vbi excalefacere opus esset, pro coeli qualitate, ac hominis habitudine: ea potio utilis est, in qua betonica, chamædrys, cichorium, calamintha, sampuchus, omnium pares portiones, cortici mali medici, zedoariæ, iustici odorati, stœchadis, exiguo garyophyllo ac cinna momo addito. Animaduertendum tamen est, ubi hominis habitudo frigida est, ac cœlestis qualitas contraria, naturam hominis sequi oportere, in qua sententia, & Galenum fuisse uideo, nam aëris caliditati sponte aduersatur natura. Atque ex omnium cōfesso id elaborandum est, ut corporis omnino temperamentum, uictu, exercitatione, potionibus. Icto animo, cæterisq; presidij cōseruetur. Aliud item p̄ceptum est, inter omnes regulares obseruationes, ne sanguinis naturalis p̄fluuium, de q̄ diximus, hoc tēpore prohibeatur, neq; item scabies de qua diximus unguine sanetur, ac ulcera corporis impleantur, male enim sibi consuler, imò scabiē contagione pollui certissimū est (ut diximus) remedium, quo corpus ab ea peste tutissimum redditur. Alios in eo metu tibias uel brachia eandē ferro inuississe, alios pustulas exulceratorio medicamento excitasse scimus, ad malos humores auertēdos, remedia certissima. At cui sanguinis dimissio necessaria est, per quadriduum hac potione materiā digerēte matutinis horis uti debet, in quibus & cordialia imponimus, habet glycyrrhizæ radicis, hyssopi, singulorum semunciam, mellissophylli siue citraginis, callitrichi omnium manipulū, seris, sem. portulacæ, sandali utriusq; ramentorū 3. 3. aquæ quantū satis sit. Sacchari exinde lb. exiguo aceto addito, ac aromatē calī cordiali ceu garyophyllo aut nuce assyria. Et si frigidis opus est, medicabiliter aspi rare fertur, rosā, uiolā, cichorium, acetosā, sandali scobs, & alia huiusmodi quæ cordi tū banti subueniunt. At astricte aluo interea infusionibus subditis, ac collyrijs, quas glandes Paulus Aegineta uocat, commodatissime succurrimus. Concocta materiā catapotijs Russi uentrem purgamus: exinde uenam secari iubemus, ex iccoraria uena, afflue tis præferim, & ubi sanguis exundat atque corruptus est, alioquin manus abstinēde, ne commoto inter uenas sanguine ad cruditeram siue ebullitionem relīqui inducantur humores, uiresq; ue inuulsi ter demantur. At si præter sanguinem alij humores purgandi, extrahendique sūt, uehementioribus hoc tempore medicamētis opus non est, quæ uentrem perturbent, & corporis intus humores fluctuantes reddant. Dandaque opera est, ut si corpus integrum est, quod iam pridem liberalius homo uixerit, ac caste, ut medicamenta nullo modo assumat, intempestiua enim sunt. At si materiā demenda erit quantitatē nosse operæpretium est, quod ex urinx argumento agnoscimus, ubi plus minusu ē sedimenti fuerit. At præter theriacā, ac mithridaticā illam nobilē anridotum alie mixturæ sūt, quæ eo tēpore maximē cōueniunt, inter quas medicamentū qd diamusculū uocamus. Ite & dialithō. Diasuccinum odoratum. Terram lemnā ex uino laudauerim, si haberi potest, antidotis quondā familiarē, cuius rei causam Mahumetus.

Empiricorum rapine in quibus latent.

Refrigerantia corporis.

Colefacientia corporis.

Scabies scilicet ut possit remoueri.

Potio auertens fontem sanguinis necessariā.

Collyria Glandes.

Quib. a medicamentis abstinentum.

*Lemni insula
occupada quæ
causa fuerit
Turca.*

Turcorum rex auarissimus capta Asia Lemnum insulam lucri spe occupauit, nā rubricæ lemnæ præscam audiuerat auctoritatem. Alij aliam referunt causam: nam terra lemnia nomas suas curari posse sperabat, hoc est ulcera serpentia quædam, quæ cum neque compescere, neque sanare possent medici, eam cum tota insula iracundus rex damnavit pristinæ reputationis tedio. Vnde præca illa auctoritas quæ adhuc retinebat insula, eius insaufito auspicio adcepta est. Reliquas simplicium facultates quæ pestilentiæ priuatum aduersantur suo dicemus loco, atq; compositiones quasdam pertractabimus. His igitur peractis obseruatisq; exonerato corpore, ac perpurgado, neglecta uenere, balneo, uominu, sudore, uictu liberali addito, ceterisq; obseruationibus ritè peractis à pestilentia omniq; cōtagione quicq; sese tueri potest. Hinc ad curationes pestilentie transeamus.

De natura pestilentis febris,

Cap. X.

*Pestiferu aër
per meatus cu-
tis ingredi.*

SI uero neglecta obseruatione, aut per ignorantiam, aut ex improuiso, uel alio casu febris pestilens ex familiaribus aliquem inuasit, confectum mutandus est cœli status, & in plures partes distributa familia, longinquæ regiones petendæ sunt, uel ita segregandi omnes, ne si quis cōtagione male affectus est, alium quoq; contaminet. Ea em labes ex aëris circūsi: si corruptione uel mala qualitate, inter respirandū ad cor pertinet, uiralesq; spiritus inficit, quia & aëris uenenati uis in regia uitæ sede inter se colluctantur, donec uirulentum uirus, occupatis spiritibus humores pariter qui p̄sidio sunt corruptat. Vnde igitur seruior p̄ter naturam diras flamas sine intermissione per uenas arteriasq; ad corporis extrema eructatur. Aut idem pestifer aër nos ambiens (hoc enim per quæram est) cutis ita meatus subit, ut ardēs inde febris oriaur, in putrido febrium genere, ut Gal. placet. Vel ex aquæ quandoq; potu exitiali euenit, uel cibis noxijs assumptis, uel aliquo apostemate pestiferæ naturæ in corpore enato, & ex omnib. humoribus, qui magis putrefactioni parati sunt, febrē pestilentem reddunt, à quibus febris nomen habetur. Cum plurimum tamen ex sanguine bilīq; ruffa, ex phlegmate uero raro, cum uitio aquæ uel pestiferi cibi fuerit, fieri solet.

De nouis pestilentis febris,

Cap.

XL.

PESTILENS igitur febris inter initia remissio extrinsecus calore hominem aggreditur, nec protinus sæua oboritur. At intus præcordijs magis, quàm reliquæ febres aestat, & maiora intus incendia miscetur. Vnde uelamenta non sustinent, sed nodi quandoque, si sine custode sunt in puteis aut in propinqua flumina se iniiciunt. Euenitq; interdum calore uenarumq; ue motu remisso, urinaq; uel sani haud dissimili, ægrum p̄ter opinionem ocyssime rapi ex oculis medici. In uniuersum omnes huiusmodi febres exitiales sunt, atque protinus enecant, magisq; q̄ ex ruffa bile, aut sanguine sunt æstate p̄ferretim, cholericæ aut sanguineæ habitudine. In quibus ardentes oculi sanguinolenti uel facies inflammato robore mutata cernitur, sæpius uero uultu adeo truce uidetur, ut præstinam non referant formam. Oris sapor ac lingue color humoris naturam indicant, q̄ cum plurimum nigra est arenti similis & exerta siccisq; uehementior: q̄ omnia ex æresto machi uapores noxios æstuantē pueniunt. Ex narib. quandoq; spiritus seruiore q̄dam prorumpit grauius olēs, aut pituita interdū cōtineret profluit, Paulo Aegineta autore. Pestifera auguria. Vrinæ color uarij est, modo clarus, modo rubēs, liuens quandoque in suprema humoris parte spiritalibus membris oblescit. At initio ueterinaria semper exitialis, q̄ & feculenta est, imperitis etiā nota. Quæ clara limpidaq; est calore natuo pr̄ofugato redditur inconcocta, quandoque tamē alba lutea purpurea humoris dominium denunciat. At Paulus Aegineta duo tantum genera demonstrauit, biliosam, a quosam & nigra mali sedimēti p̄simeq; nubecule. Veterinariæ causæ est genitalis calor extinctus, q̄ excrementi huius partes ligidas ac tenues crassamētō nō secernit, quo fit natura suo calore destituta, omnia in discrete permanēt. Quod ē diuerso in optima ualitudine aut morbo, de quo tutus medicus esse potest, contingit, q̄ & si frigore confunditur ac perturbatur, eadem ignis tempore præstinam claritatem remittit, quod à physicis nostris ratione ostēditur. Alia quoque urina signa calidissimi rerū naturæ medici ac philosophi tradidissent posteris, nisi in dubio quoque corū uita fuisset, capitalis enim pœna est tales ægros uisere. Ex alio uero quædam proliues, liquida, scēdior, horrendi odo-

*Pesse laboranti
un arma.*

*Veterinaria uri-
ne causæ.*

*Excrementi huius
in febre pestilenti.*

di odo.

di odoris, spumosa uncto fluenti similis lutea interdum, atra quādoque cum multo crepitu sponte erumpit, ut tradit Paulus Aegineta. Euomunt saepius, modo bilem ruffam, modo aeram graue olentem. Quidam guttas sanguinis concretas letaliter emittunt uos miri, aliqui sanguinē reijciunt. Sudor praeterea immodicus foetidissimi odoris, frigidusque, uisibus intermorientibus undique profluit, pustulae quandoque siue ardenres papulae, quae liuidae sunt, per membra oriuntur, quae subito quādoque delirescunt. Os quoque ulcera male habent infantium aphethis quā simillima: quae ex corrupto uapore sublimitatis audio nascuntur. Cum plurimum lenisera continuz nauis ex uomitus quae, ac stomachus eburni respuens, letalia sunt prognostica, ex uicinitate oris stomachi cum principatu cordis, praesertim si lenta febris affuerit: capitis item dolor, si aegrum fatigat, suspirationem auget, ex quo & delirium sequitur. Respirandi item anxietas thoracis totius incendio, in quo casu spirandi magis quam respirandi necessitas apparet. At arteriarum pulsus in huiusmodi febre saepe tenuior est, sed frequentior, nocte tamen uehementior sit, qui interualibus mouetur interuallis. Membra interdum contrahuntur, Paulo Aegineta teste. Anima sepiissime deficit. Tussicula uigilae quae aegrum excruciant, unde mens quandoque stupet, uel intellectus confunditur, minaci quae quodam furore ducuntur, quae phrenitum uocamus. Somnus quandoque profundior ubi carbunculi maxime oriuntur: stomachi praeterea dolor, lienis inflatio, praecordiorum tumor apparet. Membra resoluuntur, ut consistere nequeant, in lecto uero caput & extrema impauidi quodam languore relectant, ut stare loco nesciūt. At indubitata signa sunt, faucium, aurium, alarum, inguinum quae tumores, quos Panos uocamus, ac carbunculi quas anthracidas uocant Graeci. Animae defectus in prima secunda quae die uultus prius dissimilis, pulsus enormiter sese mouens. Vomitus perseverans, urina turbida, feculenta, animi anxietas, iactatio corporis certas pestilentes febres uel plerisque ex his notis haud dubio dignoscimus. Exemplis tamen constat pestilentiam quosdam ita sensim inuasisse, ut medicis ephemeridanti febrem existimantibus, aegri subita ac praesentanea morte rapti sint: de qua restatim aliqua subiungemus exempla.

Letalia in peste signa.

Qui praeter medicorum opinionem ignota pestilenti febre, subita ac improvisa morte interiit. Cap. XII.

M. Antonius Cornelius patricius Venetus inter seuiusimae pestilentiae etatis nostrae initia, in qua plures medici extincti sunt, ignoto morbi genere, nondum enim pestis detecta erat, febre satis leui correptus est, quam uel ephemerinam putabant, submissa per membra calore, et ceteris notis securitatem promittentibus, septimo die caput ac ceruicem sudore frigido maduerunt, ac protinus interiit. Interea dum admiraretur medicum casum inopitum perferuntur, dum quae uisus infarium eos damniaret incertitia: ecce per plures uicos ciuitatis pestis acrius urbem coepit premere, adeo ut 300. protinus singulis diebus funera tumulis redderentur, ac nisi subita populi ac nobilitatis fuga facta esset, maiori strage afflictas ciuitas fuisset. Sed hoc unum referendum arbitror, nungator maligne ac medicomastix impudens, nulla est in tanta febrium ambage insidiosa, nulla fallacior, salutem enim in fronte promittit, occipitio uero exitalem exitum refert. Pestilentia quae Athenis quondam sepiissime grassata est, ut Thucydides refert, ex Aethiopia quae est super Aegyptum, deinde in Aegyptum Libyam quae descendens, cortagione Pyreum occupauit, ita ut initio ab omnibus diceretur, uenena in puteos a Peloponensibus esse deiecta, mox uniuersam urbem infecit, quae eodem anno nullo alio morbo omnium confessione laborauerat: in ea enim nescio quid ueneni inerat, praeter consuetudinem in qua nullum remedium idoneum repertum est, quod quis diceret utile fore si offerretur. Cadauera quae insculta a nullo animali intacta fuisse, uel si attingebantur, produrus necarent. Vnde circa cadauera neque albi uisibantur alites. Patavij quoque etate nostra Sículus disciplinarum nostrarum sectator, laterum dolore urgebatur, pleureticus quae a medicis habitus est, is quinto die obiit, ac pestilentia statim subsecuta est. Mirantur praeterea physici nostri in tanta ueneni reputatione, calorem corporis quandoque adeo remissum, urinam claram, uenarum motus aequales, ut certam omnino salutem quisque possit promittere. Hoc autem contingit non ex mor-

Improvisa pestis Veneti ex ore.

Pestis in Athenis uenenum Aethiopiae.

Quae quidam salutaris signa falli in peste.

bi subiecto, sed cibi materia, quæ aliquantisper perficitur, unde urina salutaris apparet à luto iecore, salvis que renibus, qui morbi materiam pauens natura congregi non audent, ne in prælium descendit facile cum ueneno statim moritura, sed corporis paululum habenas moderatur, & regit. Vbi dum tempore decretorio bene sperandū putamus, mors inopina ægrum rapit. Quod & phthisicis euenire solet. Aliquibus idem pariter euenit, iisdem urine notis, artieriarum æqualitate, non spernenda leui febricula, in qua die cretico sanguis è naribus prorumpit, quo auxilio dum securitatem ægris promitterent medici exinde mors insperata intercessit, atque misere præsentaneo ceu ueneno rapiti sunt. Pestilens enim uirus in aliqua corporis parte latitans modum speculati est, apertotq; dein de Marte cum natura pugna cõfecit. Et duæ aliquando febres (ne in infinitum abeamus) cõeunt, quarum altera medicinz præsidio sanatur, altera in aliquot dies protrahitur, cuius materia iam putrefacta celerius pestilentie uirus contrahit, ubi pestis per ciuitatem præcipue grassatur. Dumq; tumet eo successu medicus, dum superbia inflatur animus, & nummi spe titillat auaricia, ex improviso moritur æger. Quas ob res multiformiter in sana uulgi censura medicos nostros damnari uidemus. Sed de malis in pestilentia prælagijs dicendum est.

De malis prognosticis in febre in pestilentia, Cap. XIII.

EXitialis plurimum ea febris est, in qua continuo metu angitur, cibi que triduo de die in diem ducitur. Contrā animi securitas, ac ad cibum obsequens animus, salutem sepe denunciat, nec id tamen perpetuum est: audiuius enim nonnullos in quarta quinta que die ceu conualescentes per domū oberrasse, ac cibos non respuisse, paulo tamen post expirasse. In ijs igitur febribus exitus incertus semper habetur. Calor remissior quā par est, reliqui que affectus uehementiores, quæ incidentia siue symptomenata uocamus, suspēcta sunt: facies commutata, liuida, aut cum purpura nigricans, maculis que pluribus uaria, mortem in propinquo portendit. Urina feculenta, de qua diximus, si nullum in ea subsider crassamentum, mortifera est, quæ si diu perseuerat, & uires ægro sunt, longum morbum, si imbecillitas est, præsentaneam perniciem prælagit, in summo atque aperseuerans, tetri odoris, atrii coloris, ac crassa, pestifera est, liuida mala, uentris item fluor horrendi odoris, uarij que coloris, ante digestionis signa damnatur. Biliosa ac multa quæ æger non cõualefcit, mala existimatur, uncto similis, de qua diximus tetri odoris, in cuius summo luseum quoddam uirulentum que cernitur, letifera est. Sudor frigidus circa caput, ac collum, febrī nihilominus seuiente, mortem minatur, & quæ euomuntur, si grauius olent. Si que porracei coloris sunt, aut floris æris similia, aut atrii coloris mala sunt. Animæ quoque grauitas, macule pustule que omnes quæ oriuntur, ac statim delitefcit, exitium certum portendunt.

Que uisus ratione in febrī ui debent, Cap. XIII.

CVrationis itaque principiu est uictus ratio, quam dietam uocant, exinde digestio, & flammæ interioris extinctio, & corporis demū exinanitio. De his quæ animum recreant, suo loco dicendum erit. Victus rationē Asclepiades in totum profecutus est, ad quam omnem curam transulit, medicamentorum usum damnando, quibus & stomachus læditur, & præmatura senectus inducitur omnium medicorum consensu: & si hac ætate aliter contingat, ut quos reprehendant, singulis momentis immittentur, nec tantum antea medicamentorum uires in usu fuere, sed addunt in mixturis quæ uirus temperant, nihilominus uenas malo succo implent, & minima in re, ut leuissima tertiana dia rhodon catharticum offerunt. Etsi multa eueniant, quæ sine medicamentis curari non possunt. Sed ad ea quæ clinica ratione obseruantur, redeamus. Aeris igitur salubritas in pestilenti febre eadem querenda est, quam supra descripsimus, cubiculi opportunitate, cuius fenestrix in aquilonem uergant, perslabiles, noctem utro cadelis uincere oportet, lumine enim spiritus, & humores extra reuocantur, propterea in eo casu somniculosum ægrum timemus, ueternorum nostri, Punici subethici uocant. At ubi uigilijs excruciatu æger, utilissimum est, si uires suadent cubiculum & lectulum sepe cõmutare, aut lintea salsam & stragulas, aceto rosaceatq; inspersa, & omnia quæ ad usum faciunt, æger præterea uestimentis strangulandus non est, sed admodum leuibys tantum uelādus. Cibus præterea

Urina morosa
istia.

Sudor letalis.

Incommodum
ex nimio medi
camentoru usu.

Quo genere ci
bi ui debeat.

præter ea (ut summam dicamus) refrigeratricis naturæ, stypticæq; esse debet, qui & si exiguis plurimum tamen alar, facilis, que concoctionis, acetosis conditus, ac que ex his deligendus est, de quibus supra diximus, pro ægri desiderio: uarijs enim delicijs, uarijs saporibus, additis odoramentis stomachus conciliandus est, sæpius, que in die cibis offereendus. Carnis item succus craticula affixæ & expressus uel furnibulo destillatus (ut nunc faciunt) stomachum non offendit, & protinus nutrit. Galenus horam prandij, ac coenæ pro consuetudine laudauit, alij uespertinam matutinam, que præferunt interdiu & sæpe saluares mixturas, cõfectiones, uarios, que potus & saluberrimos continenter præbent. Culinz autem ratio in hoc casu referenda est, ut phasianæ uel perdicem, aut pullum gallinaceum depilatum, sordibus mundatum, rosacea aceto, que diligenter abluantur, coriandro, que præparato, myrti baccis, sandali utriusq; furculis, acribus cerasis, uel prunis fardiant, diligenter demum assum offerant. Elixa in hoc casu damnantur, pinguis, que quibus stomachi auiditas, si qua est, ademi solet. Qui destillationibus uitæ eis præsertim succos colligunt, ne combustura inde contrahatur, fuculo aliqui grati odoris substernunt. Qui has negligunt destillationes, phasianæ carni aut perdicis minutatim concidunt, uas, que imponunt uitæ, obturant, que ne quid euaporet, id, que in cacabo ærico aque pleno igni imponunt, & sine aque humore carnes decoquant, sed suo duntaxat succo macerantur sine ignis iniuria. Continenter feruere debet donec excoquantur materia, exempta phayala succus linteo exprimitur, potius, que datur, à drachmis 4. usque ad unciam modus est, addita cordali mixtura, qualis est diamargariton, dialithon, & huiusmodi. Alij iusculum faciunt, addito ouo recenti, & mali granati uino, uel uiz acerbæ succo, uel alterius rei acrimonia. Alia eiusmodi edulia excogitantur indies, quibus cor & uires corporis sine stomachi tedio recreantur. Nouimus tamē & celeberrimos in medendo autores, qui carnis usum in hoc febris genere damnarunt, sed tempori atque consuetudini aliquid semper concedendum est, ob id pultem tantum hordeaceam, aut persianam, hanc enim ex grano, illam ex farina conficiunt, offerunt, quibus stomachus acida nō ructat, ut tradit Galenus, qui & alicam Romanam laudat. His omnibus tenuior est, furfuris hordeacei marcor, ex amygdalarum lacte expresso, ac saccharo addito. Alij molle panis alissimi ex aqua frigida, quo sæpe in ardenti febre usi sumus. Nihil, que calidū in cibo aut assumendum est, & ad cibū cogendus est æger, quo subducti spiritus mirè emendantur, interea cõfectiones, que nutrant, ac hilaritatem faciant, in quibus gemmarum farina efficaciter imponitur, assumuntur. Plebs lente uti potest, excusso prius cortice, his, que aqua mutata, addita aceri ligula, oryza hyeme ex amygdalarum succo aut lacte acetoso dempto butyro, ouum forbile cum albore. At sitis quoque, que maxime sebricitantem excruciat, uino acidulo, quale Patauinz populi, aut salices dare solent, recte extinguitur, nullarum enim uirium est maxima cum uiz acerbæ succo uicinitate. Alij uino mali granati utuntur, expressis acinis sine corticis stypticitate, quod ex oxiachanto fit, crispinum Transpadani uocant, dysentericis nobile medicamentum & sitientibus succundissimum hæc non sunt, acetum prodest aqua infractum rosacea. Quidam austerum uini dedere, album, odoratum, seu Cretense uel Falernū, aut Rheticum, præterquā in capitis affectu, ubi anima deficit, sed uini uires frigida cœlesti infrangunt, aut fontana salubri, uini tertia portio esse debet. Sed temporis & habitudinis ratio habenda.

Carnis usus.

Vinum in febre
pessilenti.

De potionibus que in febre pessilenti dari debent.

Cap. Xv.

His potionibus maxima curationis pars perficitur, quibus febris intemperantia, quæ *διουρασις* Greci uocauerunt, corrigitur, & membra principalia conseruantur, & puriora redduntur, cor præcipue ac eius spiritus, iisdem morbi materia digeritur per purgatur, que, meatus aperitur, à uenenoq; tutum corpus habetur. Quæ omnia maxime sunt obseruanda ubi feruor ingens est à cholera præsertim potiones largiores esse debent ad sitim tollendam uehementem, ex aqua hordeacea maxime iuuant in qua et candens aurum extinguere cõsueuerunt. Qui ultra satietatem bibunt, stomachi ac pectoris infirmi rationem habeant, atq; consuetudinis memores sint. Nam & reliqua symptomata uitare debent, Gal. sententia, qui ex frigida potu eueniunt. Qui hordeacei abhorrent, cisternam uel fontanam bibant, prius tamen coctam, sacchari quæpurissimi exiguo addito,

Frigida bibendi
modus.

modus est nullum in hauriendo seruare modum, sed ultra satietatem etiam habere prodest, ut si mentis demum cooperiendus est ager, reliqua que seruanda sunt, que supra prioribus libris annotauimus. At relique potiones, matutine diluculo dande sunt, uel ante prandium horis quatuor, totidemq; ante cenam iusto intervallo: & quia plurimum humorem febris ex pluribus humoribus oriri solet, digerentia ob id uaria esse debent humorum rationem habentia, in quibus & cordialia admiscemus, acetum que mire in hoc casu potente aut citrei mali succum. Sed potionis exempli gratia, genus unum apponamus, buglossi succum, et malorum que melimella dicuntur, ac eorum que acidula sunt, in catino per diem referuantur separatim, donec crassamentum subsidat, ex quibus omnibus §. colligitur, addita feri aque citrei que mali succi, ac herbe acetosae sesquiuincia, rosacee §. 3. sacchari purissimi lb. 1. sandalorum, aromatis modicum adiecto, & ad saporem crassitudinem ignis uaporem coquito, & ad usum seruato, qui camphoram addunt, de appetitu immemores sunt. Aliter buglossi, mellissophylli siue citreaginis, acetosae, sonchi, succi omnium §. 2. aque rosacee, acetum albi sesquiuinciam fumo, citrei succi, uel uini de malis granatis §. sacchari alissimi quantum satis sit, deferuefacito eo quo diximus modo. Quibus hæc parata non sunt, eadem condita saccharo inueniuntur apud officinas, inter que uio laceam potionem, rosaceam, nymphet, pomorum, buglossi, feris, acetosae, citrei succi, & his similia inuentu facilia habebis, quibus & materia digeritur, & sitis importuna interdiu uincitur. Mixturæ quoque utilissimæ adduntur, que commandantur, uel dilute ex aqua bibuntur, habet rosatum conditum, uisceratum, buglossatum, ad 1. §. p. pulueris margaritarum semidrachmā, ac specierum dialithi drachmam, auri argentiq; scobis singulorum obolum, alij auri bracteas tenuissimas 6. addunt plus minusue pro cuiusq; fortuna. Alia item efficacior est, & primi meriti, eadem condita continet, margaritarum farinæ §. dialithi specierum §. 2. coralli utriusq; §. 1. feminis acetosae citrei mali sesquidrachmā, spodij §. 2. ossis ceruini cordis obolos tres, monocerotis cornu regum impensam obolos duos, auri scobis §. bracteas auri 10. contrita mortario commiscuntur, donec ad unitatem redigantur, linguae mensura circa lucis confinia ex aqua rosacea datur: confectio nes sandalinæ plebi idoneæ sunt ex eadem aqua. Alia minus iucunda, sed mixtæ uirtutis, ac facilior, in qua rosaceæ uncie tres, rubricæ armeniæ & uini odorati non austeri singulorum §. Alij theriacam dedere, admixto smaragdi gemmæ polline ex aqua rosacea. Alij alia imperant, que palato, naribus ac stomacho conueniunt, de quibus obiter minus dicendum putamus, sed ad reliqua remedia transeamus.

De sanguinis missione in pestilenti febre, Cap. XVI.

Maximam desiderat animaduersionem in pestifera febris sanguinis dimissio, que largior imperanda est, si sanguinis uitio cõtigerit, si ratas ac uires sunt. Exilior ubi alter humor admixtus est, qui si simplex fuerit alui deiectio, magis prodest. Danda que opera est ne importune uena feriat, nihil que nocentius est (ut in collectionibus nostris diximus) sanguinis dimissione, ubi necessaria non est, uires enim corporis maxime subducit. At presentissimum auxilium, ubi opus est, habetur, infuseris difficilior quam affueris. Inter morbi initia uena secanda est, que unius diei intervallo ferè semper adiudicatur, sed prius si alius astricta est, mollienda clystere, aut glande ex melle sale que iniecto. Venam feries, si urina ueterinorum similis est, turbulenta, rubens, crassa, terrentim odoris, que colore liuido emittitur, ac modicam urinum defectionem indicat, in quo casu uenificis opera non indigemus. At cum abscessus per membra (ut dicemus) oriuntur auertendi causa, sanguis mitti potest: quod si sub ala dextra panus ortus est, dextro lato statim uena soluenda est, deinde ex media eiusdem lacerti si uero sub sinistra, non in lato, sed in manu sinistra uenam uulnerare expedit. Rursus si inguen dextrum tumet, uel sinistrum, illud dextrum talum, hoc sinistrum requirit, uel utrunq; modum: si post aures que parotides dicuntur, aut sub faucibus quid intumuit, eadem ratio in manibus obseruari debet. Præter hos tumores carbunculi passim per membra innascuntur, sanguine uitiat, aut bilioso humore permixto, aut atra bile, tum sanguis statim atque copiose mitti debet, extirpandæ materię causâ exsiccoraria uena, qua morbidus leuatur corpus, eoq; efficacior erit quo sanguinis quoque excreationes affuerint. Quod si puer est qui laborat, qui tan-

Potiones correptis peste apte.

Mixtura uires laborantibus perfit.

Quantitas meriti in pestilenti plebi bonorum.

Iudicium ex urina.

Quid in pueris loco phlebotomie agendum.

quicquid roboris non habeat, ut sanguis mitti possit, cucurbituræ scalpello circūcise naribus imponi possunt. Quidam ita sanguinis millionē disponunt, ut si inferiores corporis partes graues sint, ex iecoraria uena, si superiores, ex cephalica, si uterq; male afficiuntur, ex media brachij siue communī recte ducatur. At si ephimerina febris affuerit, nec corpus sanguine morbidū appareat, ex sinistra regali uena eximie soluitur, quæ cordis & arteriarū uapores tetri resoluitur. Qui ueniseces contagione fortasse pollutos timet, instrumentum ad secandas uenas domi contineant, quo etiamnum Græci, Barbari que utuntur, balistula est ad corpora sanguine leuanda, & sibi quisq; pro arbitrio demit sanguinem, tuto enim uenā aperit, uel imperitis facile. Arcus est cui sagitta ad iustam merisuram annexa est, uenam que subito uulnerat, & quantum uelis transigit, ita ut arteriam non timeas, nec ultra citraq; uenam ictum faciat, expedita res est, ac facilis: qui hoc non habet, familiares idoneos habeat ad uenas secandas.

Instrumentū ad uenas secandas siue negotio & periculo.

De ducenda alui in febre pestilenti,

Cap. XVII.

Cum igitur in omni febris genere prius quā alui duceretur, materiam digerere oportere omni noxu significauerimus, nūc in his febribus, mutata ratione, nullam concoctionem desiderare materiam uenenatā, atq; pestiferā admonemus. Nam quo celerius huiusmodi exitiales morbi homines corripiunt, eo melocius, & cum quadā temeraria audacia rapienda sunt remedia: materia enim uenenata concoctionē nō expectat; præsertim quæ minoris est inflammationis: quæ non extrinsecus plurimū inflammatur, tum digestionem, tum deiectionem pariter magis desiderat. De ijs quæ materiam digerunt, suo dictum est loco. At cathartici ratio est, ut nihil uenenatū, nihilq; molestū habeat. Si bilis ruffa infestat, hoc medicamento tuto celeriterq; trahitur, in quo imponuntur rotis syriaci 5. 2. radicis barbaræ per noctē infusæ 5. 2. in aqua cichorii, acetosæ, meri albi omnium semiuncia, summo mane lineolo mundo radicem exprimes, in eo succo rorem syriaci antedictum admiscebis, aqua buglossa prius maceratā. Hanc potionem statim saluberrimam dabis. Alij tamarindi succum addunt, alij chrysobalanum utiliorē putant. Quidam rotis syriaci uicem quibus uel tribus, drachmā uel selquidrachmā radicis barbaræ contusæ, ex citreaginis aqua siue succo, qui efficacior est, imponunt. Radicem barbaram auri precio æquasse uidimus: quibus hæc non est, radicem ponticā imponant, duplicato modo, hanc rhecomam ab incolis uocari audio. Si ros antedictus pro ægri fortuna emi non potest, succus silique alexandrinæ uicem implebit. At ubi pituita est, quod phlegma Græci dicunt, agaricū oxymellite præparatū utiliter datur, quod & cordi conuenit: At polypodio, epithymo, senna, atra bilis eximie purgatur, adusta materia radice barbaræ, fumiteræ succo, ac caprino sero, composta deniq; morbi materia cōpositis remedijs curatur. At alij laudat cathartica, quæ diaphœnicon atq; diarrhodon uocamus, in quibus tripolium atq; polypodiū imponuntur: sed in hoc casu imperiosa eorum præcepta coarguendo, nostra quæ rutiliora sunt, tantum laudabimus, atq; clementiora. Reliquæ rursus materię digestæ suis potionibus, iisdem catharticis repurgantur. Quibus ea molesta sunt, catapotijs uti possunt, quæ de tribus dicuntur, ex aloë enim elota hepaticæ, agaricæ præparata, ac radice barbaræ, æquis portionibus ex citri succo, summo mane de uorantur: quidam scrupulum unum addunt ex ijs quæ ruffo ascribuntur, aliqui eadem per se dedere. Hinc ad pestilentie affectus.

Coccolles? materia in pestilentibus febribus, non expectandam in purgendo.

** senna folijs.*

Catapota in pestilentibus febribus.

De somno inmodico uigilijs,

Cap. XVIII.

Cubiculo persilanti tenendū esse ægrum diximus, quo purum aërem attrahere possit, quod mutare uile est, si uires sinunt, alioquin mouendus non est æger, præsertim si spiritus facile subducitur. Inemptiua uis somni plurimū ægrum opprimit, quo uenenata uis materię ad interiora reuocatur, quod carbunculis enatis, contingit uel pituitæ causa: fabulis & iocis uel clamoribus excitandus est. At inmodicas quoque uigilias timere debet medicus quibus imbecillitas sæpe oritur. Somnum inducit gestatio, & suspensi lecti motus crebriter iacti uel ex temporario forte aqua guttatim cadens. Silanum Celsus uocat, cū cameratis frondibus myrti, citri mali, salicis, ac crebra uiridi arundine, sicamini la chryma somnus conciliatur naribus apposita, hanc camphoram appellauerim. Si quem timor moriendi excruciat, amicorum coetu submouendus est, moeror

Notandum ex somno.

Somnus inmodicus.

eorum præcipue, qui iam ab eodem morbo conualuerint deinceps cum casum non timeant, quod autore Thucydide in illa Athenarum famosa pestilentia evenit, qui hilarum vultu iuxta lectulum resideant, sollicitudinemque relinquere doceant, & ad cibum exemplo suo large cohortentur, & languescens appetentia periculum indicent, qua ratione & seipsos inuitis singulis diebus aliquid assumpsisse profiteantur. Vtiliter singulis diebus alius ducitur, aut clystere, aut glande injecta, de quibus in prioribus libris satis diximus. De irascencia ceteris que animi affectibus satis supradictum est, ubi pectus sanguine anhelitu attollitur assidue ex interanea flamma, tum fricationes que eam extrahant, imperande sunt, aut fomenta spongijs in aqua tepida infusis, ubi canne folia salicis, vitis, chamomilæ, rosa addita subiecta sint, tepes enim uapor esse debet, uel mane uel die inclinante, de quibus statim dicendum est.

De fomentis uel epithermatis quibus cor fouetur,

Cap. XIII.

Quia de fomentis mentio habita est, ideo de his que cordi conueniunt, imposita, que epithermata uocamus, nunc tractari oportet, his vires corporis reficimus, animi militiam resoluimus, letum cor reddimus, malos ac pestiferos uapores regerimus. Super præcordia retinetur humor cineris tepore calefactus, pannotusque cocineo uel serico collectus sub sinistra mamma impositus me detur, retentaturque crebro injectu. Fomenti duo genera sunt, alterum calide, alterum frigide nature, quod ad temperamentum accedit. Frigidum hoc modo fit, rosarum rub. manipulum semis, sem. coriandri præparati drachmam, spodij, corallij, utriusque sandali ramentorum, omnium scrupulos duos, margaritarum farinæ, id est, ossium ceruini cordis semidrachmam, monocerotis cornu obolos duos, gemmarum farinæ semis scrupulum, camphoræ sumunt obolum: ossa imponuntur noxia ex aqua rosacea citreaginis, buglossi, sonchi, & his similibus, modo quo diximus, utuntur. Alij eadem contritas species sacculo duplici imponunt, qui lapide lateritio, aut marmoreo calefacto, aceto prius consperso calefaciunt, inuicem modo unius, modo alter, mammae sinistre admoveatur. In calido crocum addimus, garyophylli, nucem assyriam scrupuli i. pond. zedoariæ exiguum, lignique aloës ac musci semioبولum: quarum rerum modos mutare pro hominis natura sexuque, febris ardore, tempore, ac loco regioneque, alijs rationibus cogimur, quod cognitis simplicium qualitatibus fieri haud difficile est.

Fomenta que lecori imponuntur,

Cap. XX.

Cum cordi semper proscitipia sufficit, lecori raro, nec nisi à sanguinis dimissione, aut à deiectione hoc fomentum habet: aque seris uncias quatuor, aceti unam, sandalorum rub. sesquidrachmam panno superiori intincto in tepente succo, iecur saepe fouetur, si opus est: uehementius erit spodio addito & mali granati uino, (spodion uocat Greci) & specierum drachmam, uel sesquidrachmam adijcies, quas in diarhodon abbatis imponunt. Sua quoque malagmata desiderat stomachus, si dissolutus est, quibus cibi appetentia conciliatur. Ad spinæ pariter ardores ac dolores unguine urimur, ex oleo enim constat roseo, uiolato, nymphae succo semper uiui, solani aceti que omnium uncia ad ignem commisceantur, cere exiguo albæ addito, aceti que imbre consperso, & in unum redigantur, camphoræ paulum demum additur, hoc unctulo ter quaterue in die spina unguuntur. Qui resses rosacea aqua aceto que, ac uino meraco linteolo fouent, uniuersum corpus refrigerant, ac recreant plus quam sit ueniale.

De iterata sanguinis dimissione ex alui deiectione,

Cap. XXI.

At cum inter hæc præsidia, morbus adhuc nec inclinare, nec remedijs cedere uidetur, & nihilominus robur in egrotante perdurat, & in pugna contumaciter persistit febris, uictorix que spes etiamnum superest, subiecta tamen undique perquisita natura, exonerari que ab humoris putredine desiderat, uel sanguinis missione, uel alui deiectione, aut utroque modo, si sanguinis missio iteranda est, parcius imperanda. Verum dies indicatius, uel qui iudiciarius dicitur, maxime cauedus, in quo tempore natura siderum motus comes suas vires exercet, sporetque statim uelut tempore corpus exonerat, aut sanguinis profluit, aut uentris fluxu, aut sudore: & si cathartico rursus opus est, & choleram purgare uelis, hæc in præceptu habebis, præter ea que diximus, tamarindos, chrysi-

gbalanos,

Fomenti genera duo.

Ad spinæ dolorem sanguinem.

Tessium fomentum ad recreandum corpus.

Dies decretorius.

Choleram purgare.

folbanos, pruna damascena enudata, niolas, si unâ decoquantur ex aqua, ex quorum decocto (tres enim uncie satisfaciunt) saluberrimam potionem facies, si roris syriaci urciâ addes, uel siliquæ ægyptiæ, atramentû radicis barbaræ ꝓ spice paulum. Alij diaprunon sine scammonio utuntur, modum quæ augent. In pituita uero quæ de agarico diximus, ualere haud dubium est ubi atra bilis dialene medicamentorum genera satis supra diximus.

De sanguinis excretionibus,

Cap. XXII.

AT sanguinis excreationes, quas exitiales ante posuimus, rubrica armeniaca, terra lemnia, ex portulacæ succo eximie sanantur. Hinc ad simplicium quorundam facultates trāscamus, in quibus locupletis naturæ diuinitatem miramur, præfidia uaria ad mala clargientis.

Simplicia de composita pestilentiæ tempore probata,

Cap. XXIII.

Narrant quæ experta produunt. Si quis initio pestilentie febris calendule succi ꝓ. 2. aut tres ad summum biberit, deinde uestimentis operiatur, liberum reddi ab ea labor, hæc uulgaris herba est, ac sponte nascens in Græcia. Alij non minorib. laudibus succum uerbæne eiusdem effectus celebrauerunt. Multi scabiosæ succi ad hos usus efficacissimum prædicant, quo ueneni uis 15. horarû spacio propellatur. Miram uisum habet ad uersas pestes tormentilla radix rubra odorata, quam sparganiû Greci uocant, nam & contra serpentes bibitur drachmæ pōdere ex uino. Dictamnium præterea laudatur Cretens. se, & in altissimis montibus inuentum à Dioscoride, Galerio Plinio ꝓ commendatum, scrupuli pondere ex rosacea. Aliqui spem maximam in rubrica lemnia habent, solam ꝓ prodesse spondent. Cui maximam autoritatē dedit Galenus in libris suis, si ex uino non admodum austero bibatur, uel ex aqua rosacea drachmæ pondere. Alij betonicam summa laudibus prædicauerunt, uel sicce farinam ex uino. Violentiam enim morbi ad extremam expellit. Nonnulli cichorium præferunt ætate, quo diximus modo. Ab aliquibus semina mali assyrii laudantur, si mane ꝓ. præsumuntur. Ex cōpositis in omni confesso theiaca omnibus præfertur, ac antidotus mithridatica, de quib. supra diximus, ex rosacea uel uino. Alij uero maiora audentes, hoc modo aquam colligunt ex furnibulo calendule, spargani antedicti, dictamni, betonicæ, citreaginis, omnium manipulum, rubricæ armeniæ ꝓ. machir ꝓ. 3. acetî imbre per noctem consperso destillationibus constituunt, ex quibus aquæ sequi quicquid satis est, si mane propinatur sanum enim hominem à pestilentia reddit ualentissimo remedio. Aliter, rubricæ armeniæ, teræ lemnis ꝓ. 2. cinnamomi seminiunciam, spargani, dictamni cretensis, sandalorum rub. omnium ꝓ. 2. & semis, ramentis eboris semidrachma, spodi, scrupuli duo, corticis mali citrei, margaritarum farinæ drachma, dialithon sesquidrachma, succini odorati, moriocerotis cornu farina, & ossis cerui cordis ꝓ. 3. auri argenti ꝓ. purissimi singulorum semidrachma, cōrita per tenuissimum cribrum secernas, ex saccharo orbiculi fiant, uel quæuis alia mistura pro arbitrio componatur, quæ singulis momentis dari potest, efficacissima enim est, & uim malam pestilentie abigit, & si regalem spiritus arcem occupauerit, protinus fugat, & capciosos spiritus liberat. Alias cōpositiones seu supersticiosas præmittimus circulatorib. magis quam medicis attribuendas. Hinc ad reliquos affectus trāscamus, qui pauorem magis quam periculum asserunt.

De alarum inguinumq. tumoribus,

Cap. XXIII.

HOc & si physico alienum magisterium uideatur, quia & manus operanti tandem desyderat, & ferramenta, tamen non sine physica ratione ad sanitatem æger recte perducitur. In alas itaque sub faucibus, auribus uel, & inguinibus tumores innascentur, qui panî dicuntur. Hos in species diuisit Galenus sub phlegmonis genere, bubones duos ac diuturniores, phymata molliora, ac minora quæ in pus cito conuertuntur, phygethlon phlegmonodes, eripelas, uel erysipelas phlegmone, quæ omnia indignationem ac feruorem adenum, id est, glandularum sequuntur. Phygethlon (ut Cel. sus tradit) tumor est non altus, latus, durus, rubicundus cum uehementi inflammatione, punctiones quæ ac membrorum distentiones, neque materia magnopere in pus conuertitur. Nam panum & paniculam generali nomine, siue inguen à loco ubi oritur

Pituita & atra
bilem purgatiua.

Zerophor
naturæ.

Pomennid
Sparganiuni

Betonica

Composita costi
tra pestilentia

Panî species.

Phygethlon

solet, uocari à Latinis uideo, bubonem Græci dicunt. Cum his affectibus febres præter ephimerinas exitiales sunt, Hippocrate & Galeno testibus. In qua re principale auxili-
 um est, uentrè per purgatio milti o'q; prius sanguine, cucurbitulam superimponere, scal-
 pello o'q; cutem circumcidit, rursus superimponitur cucurbita, quia uirus eliciatur. Qui in
 hoc affectu cataplasmate discussorio utuntur, uitæ malè consulunt, autore Hippocrate.
 Venenum enim quod sponte natura sagax extulit, illi ad interna & ad præcordia retro
 mittunt. Qui hæc præstident ijs quæ erodunt, pustulas excitant, diuersæ parti superim-
 ponentes, ut aliò auertatur uirus: ut si caput nimio somno, aut uigilijs nocturnis premi-
 cernatur, & alia cerebri malè affecti signa, ut dolor capitis, uertigines, delirium, aurium
 murmura, uel grauitas faciei, inflammatio, temporum pulsus, urina clarior, sedimento in
 sublime tendens, & his similia, circa caput abscessus denunciantur, tum in scapulis can-
 tharides exulceratrices, aut aliquid eius potentie imponimus. At lethargia peculiariter
 parotidas uenturas significat. Alarum uero apostemata, cordis uehemēs palpitatio, ani-
 mi defectus frequentes, ac anhelandi difficultas, uel summa necessitas respirandi indicant
 tum nares, brachia exulceranda curamus. Inguinum uero sanguis nunquam dimissus,
 uel si ex naribus uel hæmorrhoidis sanguis nunquā profuerit, sanguinea præsertim hæ-
 mörudine, sitis uehemens, cibi mediū, pulsus uenarū uehementes, turbulenta urina, mali
 odoris, ardens febris, uel si aliās panī orti sunt, inguinum pruritus, ac inflammatio, tum
 uero supra genua quæ pustulas excitant, efficaciter imponuntur, uel circa crura. Alij con-
 stantis animi, ferro candente utuntur. Afri etiamnum eam curationem obseruant præci-
 puo remedio. At tumores si oriuntur, quanto magis prominent, ac acutiores sunt, tan-
 to magis salutem promittunt: contra quanto magis latent, tanto deteriores: uel si in duo-
 bus inguinibus oriuntur, in dextro inguine magis letales sunt: qui in aliis innascuntur,
 terribiles sunt, alij qui in collo prorumpunt, nocentiores putant ex acutiori materia, ac
 feruenti. In quo casu uinum nullo modo dandum est. Omnes qui * crississimo die sunt,
 sanguinis missionem nullo modo expectant, de qua suo loco diximus. His tumoribus
 hirudo frequens imposita prodest. Quibus fortuna fauet, gallinaceos pullos uiuos aluo
 glabrato superimponunt, dimidit horæ spacio dimittunt, uenenatam enim uim contra-
 hunt, alium deinde pullum imponunt, nec finis sit usque ad 20. qui si moriuntur, spem
 denunciant, alioquin in dubio uitam esse uolunt. Alij ranis dissectis semiuuiis utuntur.
 Quidam Syrus in Creta pestilente tempore secur diuulsa testudinis inguini imponi do-
 cuit propitio atque facili remedio. Quidam rutam tunfam imposuere. Si hæc non sunt,
 hoc emplastrum materiam extrahit, resoluit, & dolorem sedat, habet narcissi radices de-
 coctas in oleo lilæceo, quæ contritæ ex melle imponuntur. Sed malagma subunge-
 mus: ex quibus hoc utile est, quod ex fermento arro sapone, sinapis semine, calce uiua, si-
 cis siccis, calchanto, nucæ peruereri ac iridis farina componatur. Idem præstat emplastrū
 quod exest, Græci septicum uocant, quod fit ex narcissi radice, anacardi, meligine, ac co-
 lumbino fimo. Si his non cedunt tumores, uel nouacula uel candenti ferro opus est, si pus
 subest, & concoctæ materię iam certa signa sunt, ad manus ueniendum est, ferroq; uten-
 dum, quod ob similitudinē flammoides dicitur, ac pus statim extrahendum est, nec ma-
 turitas nimia expectanda, quæ periculum affert, contra cruditas magis tuta est. Si chirur-
 gicum cōraminatum timēs candente ferro uel argento uel auro uti potes. Maior (ut di-
 ximus) medicinæ pars audacia constat, quidā sinapis semine & canino fimo & scabio-
 se succo panum aperiant: uel ijs quæ supra diximus, exulceratorijs medicamentis. Fa-
 cta plaga, siue linamento curanda est, & quicquid deinde imponitur, nō astringi, sed mo-
 dice deligari debet. Cætera quæ pertinent ad ulcus purgandum pusque extrahendum
 quæ epistastica dicuntur, pluribus diebus imponenda sunt, alij sarcocolla et melle utun-
 tur, exinde quæ ulcus implent, ac demum quæ cicatricem inducunt, habenda sunt, et em-
 plastra paracollectica dicta, quæ à uulnerum magistris haberi possunt. At medicī uete-
 res his bubones maturabant, ac aperiebant, inter quæ aristaltheæ radix addita hominis
 salua, narcissi radix (de qua diximus) cum melle & auenæ farina, urtica quoque siue
 eius radix, sale admixto, uel axungia fassa, uel erui farina ex melle. Lupini impositi ma-
 turant & rumpunt, quod Paulus Aegineta affirmat, galbanum, panax, perfoliatæ radix
 quæ

Discussoria in
 bubonibus pe-
 silentibus nos-
 cet.

Tumores tui-
 res periculosi-
 res qui.

* Crissimo

Bubonibus que
 imponenda.

que & strumas aperit, & peccidum seuum cum sale tosto. Murinum finum commixto thuris polline, lacerte cinis & ipsa diuisa & impoſita. Finum columbarum per ſe uel cum farina hordeacea, aut auenacea illitum, cantharides mixta calce ſcapelli uice panos auferunt. Blatte detractis pedibus & alis ualent. Hoc item medicamento utebatur maiores noſtri ad concoctos panos aperiendos, in eo ceræ & thuris 3. 10. cineris muri cum 10. olei ueteris heminam. Refert Paulus Aegineta herbam inueniri in Artica, quæ aſter dicitur, ab aquilonibus bubonium appellatur, quoniam inguinum præſentaneum ſi re medium, non ſolum ſi cataplaſmare imponatur, ſed etiam ſi iuxta cinctus duntaxat alligetur. Idem Plinius aſſignat, & herbe figurâ his uerbis demonſtrat, cauliculus eſt folijs oblongis, duobus aut tribus in cacamine capitula, ſtelæ modò radiata. Idem Paulus ammoniacum ex melle impoſitum laudat. aperit & propolis eodem teſte, radix cucumeris ſylueſtris cum terebinthina, radix capparis recens, nitrum cum fermento.

Que fieri debeant carbunculis enari,

Cap. XXV.

Pvſulas & carbunculos futuros, quas alij papulas ardentes uocant, indicat (ut diximus) grauis ſomnus, nonnunquam horroꝝ, ac habetudo ſanguinea, hi in omni ferme corporis parte enaſcuntur, quorum ex nocte ſunt, rubor inflammatus, durus, in quo puſtule eminent, cum plurimum nigre, interdum ſubliuidæ, aut pallentes, in his ſanies eſſe uidetur, infra color niger eſt, ipſum corpus aridum ac durum, circa quod quaſi cruſta quedam eſt, eaq; inflammatione cingitur, neque in eo loco leuari cutis poteſt, ſed in ſeniori carni quaſi aſſixa eſt. Hoc uitium ſubtractis quaſi quibuſdam radicibus, ſerpit interdum celerius, interdum tardius pro materie uenenatæ potentia, ſuprà quoque procedens in albeſcit, deinde liuidum fit, circumq; exigue puſtule innaſcuntur, & ſi circa ſtomachum fauces que incidit, ſubito ſpiritus elidit. Paulus Aegineta prius mitendi eſſe ſanguinem initio ad animum uſque defectum pro corporis uiribus atque morbi magnitudine. At ſi omnino orti ſunt, ſcalpello ſcarificari profundius acto debet. Circumq; inflammationem plantaginis ſuccus illinatur. Antiquorum uero ſententia, nihil melius eſt quàm protinus adurere, neque id graue eſt, nam non ſentit, quoniâ ea caro mortua eſt. Finisq; adurendi eſt (ut tradit Celiuſ) ex omni parte ſenſus doloris. Tum demum uulnus, ſicut cætera aduſta, curandum eſt. Sequitur enim ſub medicamentis erodentibus undique, quam *Excerptæ* Græci dicunt, quâdoquidem à uiua carne trahitur quicquid corruptum eſt. Cruſtam illinant butyro eloto, uel oleo, per ſe enim cadet, poſtea q; ſinus curari poteſt implentibus, ea medicorū ueterum cura erat. At poſteriores diſmiſſo ſanguine cucurbitulâ imponunt, Gallinaceoſq; pullos, aut columbinos, quo diximus modo, & ſanguifugas. Qui candens ferrum expaueſcunt, exulceratorio medicamento uti malunt. Id ſit ouilureo recens, addito ſale toſto trito quantū excipi poteſt, alij addit piper, turinumq; ſel, hoc ſingulis horis mutari debet: aut fornacei panis molle ſeruens ſapius impoſitum: cynogloſſum herba lapide pinſata, tribus horis carbunculum exinguit præ ſenti remedio. Pari modo & ſcabioſa & ſymphyton minus contrita & impoſita ſcabioſa. Item nitro addito, ac ſuſſa axungia recenti, diuino quodam præſidio carbunculi diſcutiſ. Ficus arida trita cum iride & ſale, et aloë hepanite pura, aperit. Fermentum ex oleo, ſale adiecto. Pix quoque cum paſſa minuta: aut panis toſtus oleo inſinctus ſeruenti & impoſitus. Circa carbunculos ne ſerpant, plantaginis folia ſepe imponuntur, aut panis aceto non acerrimo madens. Aliâ item ſunt quæ aperiunt, & uirū eliciunt, floris farine uncie 4. ſeminis ſinapis conuſi, eruce ſingulorum ſemiuncia, calchanei drachmas duas, cantharides numero 20. contritæ abiectis alis & pedibus, ut Galenus ſcribit, ex melle excipiuntur emplaſtri modo, quod tribus horis panem aperit & carbūculum. Aliud quo materia uirulenta & uis omnis morbi extrahatur, in eo imponuntur ſpargani, hoc eſt, tomentille radicis uncie 2. ſeminis rutæ 3. 1. radicis ebulli, ac ſambuci omnium lb. radicis alexandrinæ ſiue ſmyrni ſemiuncia ex oleo chamomileo, ac zopifâ, quâ naualem dicunt, reſinatq; quantum ſaciſt, mane ac uespera, id imponitur. Aliud efficaciffimū, quod habet goſſipi barbari ſeminis nucleos, cotton Syri uocant, nucis peruereris fermenti par pondus, contrita imponuntur. Aliud quod panos, & carbunculos aperit: habet ſicum pingue, iridem tritam & calcem. Vlcera demum implet & abſtergi ſarcocolla ex melle,

* Item.

Eſcheræ

melle, symphytum siue alumi maius, asphodeli radix trita & iniecta uel peucedani. Carbunculis in pestilentia circum malum, quod aranum uulgo dicitur, diuisum, addita theriaca, seruenti que cinere coctum & impositum salutare proditur, sepe que id fieri uolunt, tribus horis uirus extrahit, ac pius maturat. Sed pauca, quibus usa est antiquitas, addemus. Carbunculos ad suppurationem perducit sinapis, & ruta syluestris, laferpitio addito, si inuenitur, uel mellé, etiam item ex uino, lupini impositi rumpunt, oleastri cauliculi cum mellé triti. Noces que peruerteres, panaces quoque, simiam columbinum cum lini femine ex aceto mullis. Ruta per se uisco addito, ut hizear, plurimum prodest, quod

Vnguentum.

& Paulus Aegineta commendauit. Inunctio quoque contra pestilentie carbunculos, ac abscessus omnes fieri solet mirabilis effectus, quæ hoc modo fit, olei uetustissimi selibram in phialam imponunt, in qua 30. scorpiones nouem horarum spacio ociose lento igne deferuefaciunt. Alij cacabum aque plenum ad ignem componunt, in quo phialam antedictam imponunt, ut feruente aqua, oleum pariter intus ebulliat, in qua demum theriacæ opime ligulam addunt, iterum que faciunt deferuere: demum eximunt, ex eo inungi debent arteriarum pulsus in manibus, præcordia ipsa ac iuguli latus, & cæteræ partes que arterijs respondent, circa que denique apostemata post horas sex iterum inungi debent eadem corporis partes, & statim æger haud dubio conualecet. Oleum aliud mirandi effectus: In uase enim uitreo sambuci florum partes sex imponunt, ebulli partes duas, hyperici partem unam, olei perueteris quantum satis sit, ut iusta infusione supernaet, obturato deinde ore æstate uniuersis solibus continuus perficitur, atque ita insolato, ubi opus est uruntur. Carbunculos enim & inflammationes omnes siue impetus ter quaterue in die inungunt, alij totum corpus, unde uehementi sudoris profluuio uirus omne elicitur.

Præsidio mirabilis effectus.

Potio contra pestem.

Claro præsidio potio quoque salutaris sepe experta, nec uana unquam inuenta, habet pulueris cordialis drachmas duas, ramenti cornu ceruini drachmam, seminis sancti, ita uulgus uocat, myrrhæ, singulorum sesquidrachmâ ex aceto quam acerrimo ad ignem protinus, quum inguina tentantur, bibitur, in promptu enim esse debet remedium, sudore enim prorumpente undique uirus elicitur, atque ita iuxta ignem calefactis linteolis membra fredo sudore extergenda, mutanda que sudariola sunt, donec sudoris graueolentia inter fricationes subsistat. Miro enim præsidio, ut Georgius ualla Placætare nostra doctissimus nobis affirmauit, à pestilentia tentantes liberat, neminem que qui eam opportune potionem seipsum biberit, ab hac uiolentia opprimi constat manifesto, ac uulgato experimento.

Exemplum obseruationis quam Marcus Marcellus prescripsit, Cap. XII.

Tempore quo postrema pestis in hac urbe Venerat infinitos penè incescit (ut curationis exemplum unum percurramus) Marcus Marcellus ex patricia gente, ætate iuuenis, sanguine ac bile exundans, Iulio mense februi adrapida, ac pestilenti corripitur, & nocte ipsa protinus inguen intumuit letum, non sine magno capitis dolore, & grauitate, nausea que continua sæpius uomitabat, qua nulla erat ad cibum auaritas, sed sitis incredibilis hominem excruciat. Pater ægri anxius hæc nobis nunciauit, percontatus sum & alia signa, quæ certissimam pestilentiam indicarunt. Rogauit que me ut filium omnium charissimum uiscerem, non ingrato operam præstiturus. Cui cum plures medicos ad hæc idoneos inueniri nominatim significauit, ille oblato plures sibi fuisse parum solertes, & quod deterius est, coinquinatos, se medicum, & non pestem querere lachrymando proclamauit, ego forte ad fugam cum omni familia sarcinulis colligebam, lachrymis commotus, ut bene speraret de filio hortatus sum, nam de facienda illi medela me salsum edocturum itaque urinam poposci. Ille protinus matulam extulit, ueterinalis enim feculentia, ac turbida qua hominem non sine magno uitæ periculo premi adiudicauit: Maneret que paulum iussi, arrepto que calamo in hunc modum curationem breuibus (præter que uerbis differui) præcepis annotaui. Secundus enim erat morbi dies, iussi ut astricte aluo protinus occurreret clystere, quem communem uocant, mox ex talo sinistro sanguinis selibram mitteret, uictum ordine præscripti. In primis que cubiculum calidum, non perflantem inimicum, multa que uestimenta corpori iniecta molesta esse, linteæ sepe mutanda, cubiculum aceto frigidis que odoribus tenendum.

Actuanti

Aestuant ægro acetum cum rosacea uirio'que meraci addito dandum, naribus, uenam pulvis, palmis inieciendum, atque os colluendum, ad nauſeam & sitim remedia edocuiſimus, à ſanguinis miſſione ſomniculoſum ægrum excitandum: cordis ſecoris'que epiſtemata, qualia ſuprà diximus, annotauimus, confectiones potiones'que uarias quos ſyrupos uocamus, et ut in primis ægrum ad cibum cogeret, ſepe prædiximus. Tercio die uenter ſubduci oportere diapiruno medicamento unde p. radicis barbaræ contritæ, drachma addita ex tamarindorum prunorumq; decocto, ueſpera uero ut cordialem mixturam aſſumeret, iuſſimus, qualem ſuprà annotauimus, & ſpinam quoque uniuerſam unguento quod Galeno aſcribitur, refrigeratricis potentiz, ac demum leuiter coenare, in cibo magis aſſa quàm elixa cōuenire, noctis uero moleſtias ſuperare modo potionibus, modo orbiculis, confectionibus'que cor recreantibus ac ſpiritus. Quarta quoque die ſi perſtat, pertinaciter febris ſeuitia ſanguis rurfus ex eadem parte mittendus eſt, leuioribus'que cibis, qui maxime tamē ſpiritus alant, æger alendis eſt, ac uenter ſi ſponte nihil reddidiſſet, dyſtere citandus, potionibus'que matutinis uel ueſpertinis materia digerenda. Hanc obſervationē uſque ad ſeptimum diem neceſſariam eſſe, ſ. uero die catapotia 5. Ruſſi ſummo mane deuoranda, totidem'que ſequenti die, cibum exinde augeri, modo quo uires recolligentibus conuenit, his præſidijs ægrum uſque ad 12. diem prorogari tutum eſſe diximus, interea tamen materiæ reliquias digerere ac refrigerare perſeueranter debemus, quas 16. die perpurgare neceſſarium eſſe roris ſyriaci ſequiuncia, ac radicis barbaræ drachmam ex acetorſæ aqua, ſi bibuntur: alia'que ſubiungimus, que ne idem ſæpius dicatur, prætermittimus. Separatim item chirurgici operam breuiter abſoluimus, qui ſecunda quoque die, cucurbitulam ueſpera duntaxat inguini tumenti apponere, ſcalpello'que cutem circumcideret, atque in ſumma tali parte exulceratorium medicamentum ex ijs quæ nuper deſcripſimus, ad ueſicas excitandas, exinde emplaſtrum quod ex nuce rancida, arida ſicu, betonicæ rutæ'que ſucco, galbano, fermento'que tritico componitur, ſuperimponi deberet, ad quintum uſque diem, deinceps aliud ex aſiſtaltheæ radice, axungia, ſicca ſicu, liliorum bulbis, ex melle ſcabioſæ'que ſucco componitur, eo'que uſque ad decimū diem uteretur. Vel id quod nuper, ex narcifſi radice fit, ſi parus ſponte non aperitur, expeditiſſimum eſſe ut ferro ſtatim aperiat, ſi id timet, exulcerationis iterum uteretur. Reliqua ad ulcus purgandum replendum'que chirurgi eo nota eſſe. Quibus omnibus rite obſeruatis, ſi diuina fauiſſent auxilia, filium omnino ab ea labe eualuſurum, niſi quid aliud ſuperuenerit, large denunciamus, atque ita dei nutu, ut nobis ſignificauit, ex periculoſo morbo filius conualuit, breuibus'que præceptis ad uitam reuocatus eſt. Plurimum enim reſert in arte medica perpetuo uerſari exerce-

Medici bene
officiū.

ſepe prædixit) meminifſe. Hæc de peſtilenti febre dicta ſint, de febris uero
quæ uarros & boam, uel ſimiles affectus aſſert, quum
de febris ſanguinea agemus, ſuo
dicemus loco.

ALEXAN.

ALEXANDRI BENE DICTI VERONENSIS PHYSICI, AD MAXI milianum Cæsarem, historiz de partibus corpo- ris humani Liber I.

Præfatio.

Anatomicæ
 institut.

Historiam humani corporis, quam anatomicen Græci, nos membro-
 rum insectionem uocamus, tibi Maximiliane Cæsar Auguste, dicare
 constitui, opus à philosophia ad medendi utilitatem conditū. Vbi con-
 ditoris Dei opificium mirabile diuinum, que perspicimus, hoc est cor-
 pus (ut inquit Plato) animæ quasi uehiculum temporarium, unde so-
 lites etiam insectiones, quas theorias uocant, imagines siue phan-
 tæ, cogitationes, memoria, ratio, que oriuntur, consideramus, pro quibus oculos, aures
 ceteros, que sensus in corpore patefecit naturalis solertia, ut per eos aditus scientia per-
 ueniret ad mentem. Medendi quoque ratio omnis, usus, et ac chirurgica disciplina hinc
 pendunt. Quādo quidem morbi plura membra uel singula inuadunt, uel si abscessus in
 nascuntur, aut uomica intus latitat, aut uulnera inferuntur, aut membrum conuellitur, aut
 luxatur, aut quid simile evenit, nihil horū sine humani corporis dissectione recte depre-
 hendi potest. Ex hac, diue Imperator, qui religione, moribus, que & doctrina præstas,
 Deum illum mundi procreatorem, rerum omnium cōditorem ex intima ueluti nature
 cōtemplatione & officina arcani operis egrediens cunctabundus religiosius uenerabe-
 ris, qui nihil otiosum, nihil inane cōfingit. Et ad mundi uniuersi habitum facilius oculos
 conferes, cuius speciem pusillus homo refert. Singulatim præterea membrorum omnium
 potentiam cognosces, eorum, que nomina tam græca quam latina, omittis barbaris per-
 cures. Quæ Pollux autor exquisitissimus ad Cōmodum Cæsarem summamque perfectus
 tus est. Quæ si uidere uoluertis, chirurgis horrido refectū officio, & medicis materia suo
 theatri digna spectaculo relicta, subtilius, que perferutari cuiusuis particulæ uires, ua-
 rios, que effectus, tunc aliquando licebit maiestati de nature munere effusum diiudicare.
 Decuit & maxime Alexandrum Magnum cupidine noscendi animalium naturas &
 proprietates inter tot tantos, que rerum gestarum triumphos insectorum etiam uires in-
 telligere. In Aegypto, quod maius est, reges ipsos corpora mortuorum ad scrutandos
 morbos infecare solitos scribunt. Hanc philosophiæ partem quā medicinz ars ex disci-
 plinæ confinio in se familiariter recepit, tibi dicare decreuimus, nihil enim maius, quod
 te principe dignum nobis esse uideretur, offerre potuimus, hoc munusculo tibi licitū
 censentes, quod religiosè donarijs tuis iamdiu cōsecrauimus: quoniam plebs nobilitas,
 que nō eodem modo Deo supplicant, adorantium tamen preces pari gratia suscipiuntur.
 nec carmen cōpositum rustice præfertur garrulitati. Neque id facimus, ut te immor-
 talem mortales reddamus, quippe qui immortalis & diuis similis genitus es prin-
 ceptis. Nec nobis elaborandum est, ut tibi maior gloria cōparetur, qui per te humanitate,
 pietate, abstinentia, liberalitate, iusticia, que admirabili, uel te ipsum uincendo maximum
 possides triumphum. Tu ea propter Cæsar Auguste, omnium cōsensu & parens Reip.
 Christianæ semper optatus es, & tampridē electus. Itaque inter laures coronas huma-
 nissime princeps hos libellos de historia membrorum hominis, quos latinos pro uirili
 parte fecimus, suscipias, in quibus non sine aliquo labore multa annotauimus, que à re-
 centioribus prætermittuntur, qui latinam linguam externis, imò barbaris uocabulis, ua-
 rijs, que erroribus dedecorarunt, millia, que uulnerum medicinz studijs sua inscitia inu-
 lerunt, que iuniorū ætas in tanta rerum caligine misere secuta est, & barbarie statu præ-
 ceptis impulsu cernitur, unde medicinz nomen à Græcis ad Arabes iamdiu translatus
 est. Quo successu ita Arabica creuit audacia, ut de medicinz origine palam cum Græ-
 cis contendere audeant. At furta, rapinæ, que in hac arte præsertim deprehenduntur. Scio
 plerosque priori rubigini assuetos, qui hæc ceu inania & sibi inaudita ad unco suspendit
 naso, hi hoc unum sciunt nos non sibi, si nostra displicent, sed tibi Princeps humanissi-
 me, &

Nale à barbaris
 medicinarum tra-
 ctari.

me, et facine lingue præstitisse intelligant. Has itaq; nugæ nostras cum per ocium licet
 negliges. Quæ si præmaturus quàm uolebam, editæ sunt, id in causâ fuit, quod moræ im
 patientes, ut te ocys salutarerent, abortiendi periculû non extimuerunt. Vale diue Aug.

*De uilitate anatonice, & de cadauere eligendo, & temporario theatro
 constituendo, Cap. I.*

NOcentes homines ex carcere acceptos uiuos refecasse reges ipsos publicæ salutis
 consulentes traditum est, ut spiritu etiam remanente, naturæ arcana, & quid natu
 ra magna solertia inter se agit, perquirerent, membrorum posituram, colorem, figuram,
 magnitudinē, ordinem, processum recessum que, ex quibus multa in defunctis mutan
 tur, distincte que magis quàm pie annotarent, ut illatis uulneribus, quid integrum, quid
 corruptum sit, intelligeretur. At id religio nostra uetat, quoniam truculentissimum est,
 uel carnifici horrore plenum, ne morituri inter tantos cruciatus, desperatione futuræ ui
 tæ spem miserè amittat. Hæc barbari externi que ritus, qui excogitantur, faciant, qui ea
 piacula & offensa adamant. At nos clementius uiuis parentes, noxiarum cadaueribus
 intima acque naturæ arcana indagabimus. Obseruauit et; priores medici, ut si qui igno
 ris morbis interijssent, dissectis cadaueribus, occulta morborum initia persequerentur,
 ut pari exemplo uiuis prodesse. Idem in simia sua facere Galenum non puduit, igno
 ta mortis causâ, sicut & nos in morbo gallico fecimus. Hunc refecandi modum pontifi
 ciales constitutiones sæpè idem permiscere aliàs execrabilissimum atque abominabile si
 ue irreligiosum haberetur, eorum præterea animæ purificationibus pro ritu occurritur,
 atque offensionem eorum precibus propitiâmus. Id que ipsi quâdoque uiuentes in
 studijs petunt, ut potius medicorum collegijs tradantur, quàm carnificis manu publice
 trucidentur, nec huiusmodi cadauera sine pontificum cōsensu attingi possunt. Ad refe
 ctionem igitur ignobiles, ignoti, ex lōginq; regionibus, sine uicinariis iniuriâ propin
 quorum que nota, iure duntaxat peti possunt, suspensio que strangulati deligatur, me
 diocris eratis, non gracilis, nō obeli corporis, stature maioris, ut uberius materia euiden
 tior que sit spectantibus. Ad hoc pergelida hyems requiritur, ne cadauera protinus pu
 trefiant. Loco præterea amplo perflatili, temporarium theatrum constituendum est, cir
 cumcaueatis sedilibus, quale Romæ ac Veronæ cernitur, citæ magnitudinis ut spectan
 tium numero satisfaciât. Ne uulnerum magistri qui refectores sunt, à multitudine per
 turbentur, hi solertes esse debent, qui que sepius refecauerint sedendi ordo pro dignita
 te distribuendus est, ob id præfectus unus esse debet, qui omnia intueatur ac disponat,
 si fides dandi sunt qui ingredientem importunâ plebem arcant: quæstores duo fidei eli
 guntur, qui ex collaris pecunijs necessaria comparant. Ad id nouaculis opus est, cultel
 lis, uncis, terebris, modiolis, *χαρπία* Greci uocant, spongijs quibus sanguis in secando
 rapiatur, recisorijs, ac catinīs: summa præterea pro nocte parata esse debent. Cadauer ue
 ro in medio theatro editiore scamno collocandum est, loco claro, rectoribus apto: tem
 pus aduendi statuendum est, dum cōuentus dimittitur, ut antequàm materia putrefiat,
 opus penitus absoluat. Primum que de humani corporis forma figura que ac digni
 tate pauca percurremus.

*Qualis corpori
 ra ad anatonem
 eligenda.*

*Locus aptus ad
 secunda cadaue
 ra.*

V. lib. 1. ca. 7.

De humani corporis figura ac dignitate.

Cap. II.

CORpus humanum animæ gratia cōditum est, & inter cetera animalia erectum, ut
 quod diuina natura ratione cōstat, sursum commodius spectaret, unde nomen
 Greci dedere. Solus homo uim obtinet cogitandi, unus item reminiscitur, memoriâ ta
 men & disciplinam, ut inquit Aristoteles, cum pluribus animalibus communem habet.
 Membra officiorum & munerum gratia constant, ad que singula accommodantur, quæ
 dissimilata uocantur, in humano enim semine calor est, tantam talem que habens uim
 & actionem, ut sensim ad quamuis corporis partem accommodetur, & primū cor con
 stituit, quoniam in eo principium uitæ ac sensus continetur, mox cerebrum & secur, de
 inde quasi pictoris officio fungatur natura, cetera membra lineamentis describit in hu
 more prolifico, quæ paulatim colores recipiunt ex sanguine, qui in homine plurimum
 inuenitur, & caloris plurimum excitat, unde ceteris erectior est, quod facile non esset, si
 uasta corporis moles subsideret. Quamobrem caput hominī minime carnosum est, &

*Proprium hec
 minis.*

*Genitalis femi
 nis uirtus.*

Cc superiorem

superiorem obinet situm, quo mundi uniuersi habitum referret, ubi mens illa diuina habetur. At reliqua animalia grauiora caput in terram depressum habent; quibus natura pro brachijs manibusque crura priora subdidit. At homini uero brachia & manus emolita est, ceu omnium animalium prudentissimo, quibus ad artes plurimas commode uteretur. Oculi in suprema capitis parte totius corporis custodes sunt, quorum uices aures in somno retinent. Capilloque caput ceu uelamento pro frigore esturque integitur. Supercilia addita sunt, ad sudoris profluvium, ciliaque ad incidentium incommoda. Nalis animae reciprocaionem reddit, de esculentisque prior diiudicat, quin et genarum ossa pro oculorum tutela prominere, Labra uoci dentibusque necessaria sunt. Collum caput excipit ad circumagendum idoneum, pluribus uertebreis accommodatum. Latra costarum crate pluribus ossibus constant, & cum pectore ueluti murum cordi faciunt: respiratio- ni faciliora, quam si uno osse constarent, quod & in spinæ ratione conspiciamus. At uen- ter sine osse cibo & seminarum utero aptior. Pubes os habet quo inuestina gestamus, & conceptum mulieres. Genitale neruis constat, non osseum est, ut quibusdam anima- libus ceu ufuerris & mustelis, præputium glandem integit, ne feminis attritu ledatur, quod Iudæi amputant misedicæ gratia. Maribus prominet, sceminis intus genitale ceu uagina collocatur, quod si procidit, uirile inguen apparet. Nates tanquam stragulum sub- ditæ sunt, quia non facile erecto corpore stando durat homo, sed requiem desiderat se- dendo. At brachia quoque, ac crura mira ratione flectuntur, crura introsum, brachia ex- trosum. Hæc ad artes, illa ad incesum flexus habent. Quin & digitos ad capiendū pre- mendumque comodatissimos dedit natura. Pollex crassior breuiorque à latere à par- te inferiori, sursum premit, ceteri à superiore deorsum. Pollex ipse plurimū multisque pares utres habet, unde nomen. Medius longus est tanquam nauigij medius. omnes digi- ti præter pollicem in comprehendendo æquales sunt. Crura homini maxima sunt ma- gnitudinis proportionem, quia totum corpus & erectum sustinent: digiti in pedibus bre- ues sunt, quia ad nullum alium usum præter quam ad ambulandum dari sunt. Vidimus tamen mulierem sine brachijs enatā, pedes pro manibus ad nendi suendi- que artem ha- buisse. Vngues propter imbecillitatem adiuncti sunt. Sed exteriorum partes nomina- que ordine exequamur: boni que consulant legentes, si, quando latina uerba non habueri- mus, Græcis utimauerim, omittis barbaris.

De corporis partibus que extrinsecus ornantur, & eorum no-
minibus, Cap. 111.

Capitis partes.

PRincipales corporis partes sunt caput, pectus, uenter. Secundariæ, collum, brachia, crura, ac uerenda. Capitis partes exteriores his nominibus uocantur. summū enī in capitis uertex dicitur, qui aliquibus duplex reperitur, ij macrobij & binertices dicuntur. Bregma deinde siue incipitur in frontem uergit, quod infantibus palpat. Frons postea & oppositum occipitum æquamentum capillorum ad summum uerticem bregma di- uidens. Bina utrinque tempora, aures, oculi, anguli exteriores, paropiæ, interioresque, qui fontes dicuntur, unde lachrymarum profluvium; & Eori oculorum magnus ambitus. Supercilia quorū medium *μεσώπρυον* dicitur à Polluce. Palpebræ in quibus lineæ rhinides & cilia, genæ deinde, malæ, natus, ethmus, narium interseptum, globulus, ptery- gia siue phrenæ, buccæ, mystax, labia, os, mentum, quæ omnia faciem numerozæ uarietatis efficiunt. Collum priore gutture, iugulo, & cervice extrema constat, à strophea usque ad atlantem uertebra, ab eadem ac iugulo ad uerenda usque & os sacrum thorax colligitur, cuius ex partes sūt, iugulus interq; dexter ac sinister, ossa enim uersus humeros uergentia, pectus, māmæ, papillæ, malum Punicū, chondrus, hypochondrion, os stomachi, cinctus, uenter, umbilicus in medio corporis libramēto, in cuius medio ac ronphali, circa quem corrugata uetuli si- a est, supra umbilicū epigastrium ad iecur & lienem, subter uero hy- pogastrium, utrinque illa lagōna & ceneona uocant, fumen, pecten, qui & depilis dicitur, & membrū ut dictum est in utroque sexu. Doi si uero partes scapule siue metaphrenum, mensa & spina, in qua cynolopha, latera, renes, lumbi, os sacrum, nates, anus siue sedes.

Dorsi partes.

Ophyt.

Verendorum partes.

À cinctu usque ad nates *οργὴς* dicitur. Verendorū sunt, penis, præputium, scrotum. At brachia ijs constant humero, alijs gibbero & flexu, hoc est, ancone, & oleotano, cubito, manus

manus flexu, *ἡ δὲ ἀπὸ τῆς* Græci dicunt, manu aversa, quæ oppositæ dicitur, palma de-
 inde siue uola. It demum, quod *ἡ δὲ* Græci uocant, ab indice ad minimum *ἡ δὲ*
 Pollex digitorum (ut supra dictum est) primus, index, medius, uel infamis, proximus de-
 inde minimo, qui medicus à quibusdam dicitur, postremo minimus. In digitis interno-
 dia, & digitorum prominenda, quæ condyli uocantur. internodia uero, siue scythalides sin-
 gulis digitis tera sunt, pollicis bina tantum ungues deinde & radices ungulum. At cru-
 ra à uertebra siue coxa incipiunt, femora deinde & interiora femina, genua, poplites.
 At tribus crura continent, surasque à genibus usque ad pedes, sub sura (phylon est. Tali
 in homine non sunt. Ersi tibiae processus imi, qui malleoli dicuntur, talorum nomi-
 na acceperint, unde talaria dicta sunt. Simileque in cane est, quod & à M. Varronie talus
 dicitur. Collum sequitur pedis siue * mōs flexus, perna, unde pertriones, calx, carnosum
 uestigium, planta, digitus pedum, qui nominibus maiori ex parte manuum digitis respon-
 dent, pollex scilicet, minimus & medius, reliqui minimo & pollicis proximi dicitur. Vn-
 gues demum, quæ neruorum postremo clausulae sunt, & operimenti gratia dati, ut extre-
 mos digitos integre, & teneant. Sed de his quæ manifesta sunt, satis diximus: Hinc de
 humorum qualitatibus differendum est.

De humorum & membrorum qualitatibus,

Cap. III.

Sanguis primus inter omnes humores quatuor qui in humano sunt corpore, calidior
 est & humidior, aeris naturam referens, ceteros in se commixtos humores conti-
 net. Flaua uero bilis calida & sicca est, ignis proprietatem imitatur, cum extremo calo-
 re præsertim accenditur, uapore enim uniuersa perturbat, ut in pernitiola caufode con-
 spicimus. Phlegma uero frigidum & humectum est aquæ uim possidens. Atra bilis sic-
 ca ac frigida est, terræ naturam continens. Hos humores peculiaria conceptacula conti-
 nent: uenæ sanguinem, stomachus pituita, in iecore uesica felle, lien uero atram bilem.
 Et si hos eisdem sanguis continet humores, quos unā per omnes uenarū riuulos plus
 minus uel pro corporis habitudine diffundi in singulas corporis partes recta ratione cō-
 prehendimus, qui membris alimentū subministrant ad eō necessarii, ut eorum quocun-
 que, aut per uim, aut sponte priuetur homo, cum in perniciem agi certum sit, ut atra bili
 tota reddita, per uenas itaque & meatulos quoscunque alimentum refudās, quemadmo-
 dum aqua per crudiusculum uas futile, dum apponitur humor, aut simile fit, & demum
 uinitur, ut uerbis Galeni utar, in carnem conuertitur, aut aliud simile membrum, ex ca-
 lore, frigore consistens, ex quo fit, ut caro ab igne resoluitur. Calor enim non ex quoli-
 bet carne facit, nec quolibet modo aut tēpore, sed ex materia apta, & ut apte & eum
 apte effici potest, carnem inter cutem & ossa constituit, quæ natura fistilis est, ita mēbra
 ueluti uena, quam uillum nominant: in uenas fibrasque transit, quoties animal extenua-
 tur, uertitur item in pingue, quoties cibi copia uel alimenti superest. Quibus multum est
 carnis, ijs uenæ arctiores, & sanguis rubentior, & uenter ac uiscera parua: quibus parum,
 uenæ ampliores ac sanguis ater, uiscera maiora, & uenter amplior. At in arterijs quæ spi-
 ritus receptacula sunt, quæ ex corde oriuntur, spiritalis sanguis continetur, quem uitalem
 uocant, peculiarem enim uitam membris omnibus inspirat, & ad ossa etiam penetrat: ex
 ijs pulsus ille uitæ index certissimus constat, qui per modulos certos, metricasque leges
 harmoniæ modo in membris mouetur, unde uitæ gubernacula habentur. Cardiacis, de-
 fectis & morientibus uenæ interdunt, & quibusdam sanis naturali uitio, quibus sæpe
 medici incauti decipiuntur, de quibus nūc satis dictum sit. Reliqua de spiritu & sangui-
 ne & de eorum uenis libro postremo diffusius dicemus. Rursus corporis partes quædā
 calidæ, quædam siccæ, aliæ frigidæ, nonnullæ humectæ sunt. Ex ijs cor calidum est & san-
 guis quoque, nam spiritum temperatum esse existimamus, Aristotelis sententia. Iecur
 exinde & caro peculiari sua caliditate, muscoli deinde renes ac lien. At sicca est pilorum
 natura, ossa deinde, cartilago, chondræ, ossium uincula, uenæ arteriæ quæ & nerui, qui uo-
 cales dicuntur à medicis. Frigidiora sunt eadē fere mēbra, pili, ossa, chondrus, cartilago, mem-
 brana omnis, quæ *ὕλη* dicitur à Græcis, nerui, spinæ medulla, cerebrū. Humectiora sunt
 pingue, adeps, cerebrum, spinæ medulla, adenes in mammis ceteris quæ corporis parti-
 bus, à nobis dictæ glandulæ, hæc circa temperiem quam Græci *ῥοσάου* uocant, consti-

Tali.

* mōs.

Vide Epitome
Vesali.

Cervi

Vene.

Sanguis in
arterijs.

Cui

Que partes
sicca.

Frigidiores
perna.

*Temperatissima
pars que.*

tuunt. Vna duntaxat pars est maxime sensibilis in humano corpore, hoc est cutis in pal-
ma præcipue, aut summo indicis, cui temperata commixtio data est à natura inter quali-
tates siccum, humidum, frigidum, ac feruens, quæ in uiuentibus Deus rerum conditor
pari est mundo ratione inter se repugnantia mirabili nexu deuinxit, per qualitates enim
suas, singula per cognationem & conciliationem quandam singulis adherent.

De membrorum functionibus,

Cap. V.

*Similares
partes.*

PARTES quoque corporis aut *ὁμοειπεύειαι* sunt, ita Græci uocant, nos similes recent-
tiori uocabulo appellare incepimus, quæ in similes partes diuidi possunt, ex elemen-
tis & humoribus tanquam rerum primordijs constituuntur, ut caro, os, ex quibus dissim-
ilares constant, quæ in partes dissimilis naturæ diduci queunt, ut musculus & facies.

Dissimilares.

Ex primis, hoc est, similibus, sensoriæ partes habentur, ex carne ueluti cute, nervis, quo-
niam singulorum sensibilia sunt capaces. Ex dissimilibus actiones motus quæ exi-
sunt, officia quæ diuersa, quoniam ex uaria similitudinum natura constant, unde organicas,
officiales & instrumentarias partes appellamus. Ex membris quædam quod recipiunt,
statim transmittunt, ut gula, pylororum alia recipiunt, & continent, ut fellis, uelica alia cor-
pori necessaria, alia superflua, illa ut stomachus, hæc ut aluus, & uelica. horum item alte-
rum siccum excrementum, alterum humectum tenet. quædam item ipsi indiuiduæ, alia
successionis functioni necessaria sunt, illa ut iecur, stomachus, hæc, ut penis, testes, uulua-

*Organica
partes.*

De ossibus, & eorum natura,

Cap. VI.

OSSA inter homæomeria firmissimæ sunt materię, totam quæ corporis molem susti-
nent, minime animata, ut inquit Plato, plurima atque crassissima carne adoperta,
ideo caput, & pectus minime carnosæ sunt, præterquam in lingua, quoniam ad sensum
præcipue accommodata est. At carnis unius gratia ossa, nervi, curis, uentre, arteriæ, ungues,
pili à natura dati sunt, ea omnium partium sola cægendi sensum possidet. Ossa itaque ad

Spina.

motus quam maxime necessaria, inter quæ spina, ut naui carina data est, ab ea costæ re-
curuatæ patefunt, resurgunt quæ ad latera. Ossa quædam aut corpus tuentur, sicut cal-
uaria, costæ, radius, aut occurrentia arcant, ut quæ *καυώλοφα* in spina appellata canina

Cynolopha.

prominentia, unde nomen. aut inanitates complent, ut quam in genu patellam nomi-
nant. Alia solidiora sunt & robustissima. aliqua foraminulenta, ut calua. nonnulla me-
dullæ plena pro nutrimento, robustiora, ut femora, tibiae. Omnia omento integuntur,

*Omentis omnia
ossa integere.*

quo diuulso protinus siderantur, nec sine eo sensum habent. quoniam frigida (ut sæpe
dictum est) ac sicca sunt naturæ. frigido enim indurere, calido uero discoccta sunt, sicce
scent humore, unde resolui ab igne non possunt. Præter caluaria omnia ex spina oriun-
tur, & prima partium constitutione ex feminali excremento gignuntur, cum quæ homo
augetur, incrementum capiunt aduentitio alimento, siue à matrice, siue foris adueniēs.
itaque ossa sicut cætera membra certo augendi termino describuntur. Sicut & animali-
bus, magnitudinis meta habetur. Ex carne & ossē nervi naturam mediā temperauit,
inter eos & ossa similiter cartilaginem constituit. In homine ossa, ut facile uideri potest,
circiter 248. connumerantur, ea corrumpi noui nō est. Sed abscissus in nascimurū est, ut
nuper uidimus, dum mulierem quandā gallico morbo interemptam refecaremus, cau-
sam morbi perquirendo, ossa sub omentis suis integris tumentia, & ad medullam us-
que suppurata inuenimus, ea duntaxat ratione quoniam & ipsa nutriuntur, abscissibus
ob id afficiuntur.

*Homini ossa
quor.*

Resol. lib.

De cartilagine,

Cap. VII.

*Quare ossa in
cartilagine de-
sint.*

CARTILAGO, quæ *χρόδος*, ex nervi ossis quæ natura constat, Polluce & Galeno testi-
bus, in quam omnia ferme ossa desinunt, alioqui attritu, siue cōcursu laderentur.
Cartilago rupta nunquam ferme solidescit. Et inter flexus ueluti lectisterniū inseritur.

De nervis,

Cap. VIII.

*Nervorum
origo.*

NERuos primum oriri à corde credit Aristoteles, in quo priusquam cætera mem-
bra formentur, appareant, uerum omnes serē, ut euidentius consta à cerebro ueluti
eius uicario, spinæ quæ medulla nasci magna ex parte cernuntur, unde & spiritus ani-
males & sensibiles semitas habent. Ipsi quidem albi sunt, leni sensibilibus atque moticem
uim

uim diffundentes. Incisi non solidantur, uulnerati summum dolorem sentiunt, præfecti nullum. Qui chorde dicuntur, teretes sunt, musculis idonei in brachijs, ac cruribus. Intèriores nerui membra conducunt, superiores reuocant, quod præfectis intelligitur. Neruorum præterea natura nõ materię uenarum continua de eodem initio procedit. Sic & uincula ossibus nodis quę corporum, qui uocantur articuli, adnexa neruorum naturam habent. Circa neruos quedam mucosa lenticia, quę pro alimento à natura data est. At de neruorum origine ac natura numero quę suo dicemus loco.

Neruorum alia mensura.

De natura arteriarum uenarumque.

Cap. IX.

ARterię ac uenę quę ex neruorum materia constant, ex corde oriuntur, crassiore iuxta ortum stipite, frigide ac sicce naturę, calore decoctę, ac frigiditate coactę. Illę spiritus conceptacula sunt duabus membranis constitutę dilatanur uicissim, ac perpetuo comprimuntur: sponne an spiritus motu alibi tractandum. Hinc uitę gubernacula habentur. At uenę sanguinis conceptacula sunt, membrana uia duntaxat constitutę, immobiles, quę membra omnia riuulis irrigant adeo plerunque tenuissimę, ut uitę certini possint. A horte postremę quę fibre dicuntur, neruo omnino constant, quippe quę nullo inrus cauo distinguuntur, tenduntur modo neruorum qua desinunt applicata ad nodos ossium lubricos, ex Aristotele.

Conceptacula spiritus.

Vasa sanguinis.

De musculi sua laceris.

Cap. X.

MVSculi inter officiales & dissimilares partes annumerantur, mouendi uoluntati uiam uirtutę præstant. Li neruo, carne, membrana, uelamine ambięte, neruis summis ossibus adherentibus constant, medio crassitudine ampliores, inrus carnosius, neruo sa huc illic discernente materia, utrinque capicibus in tenuitatem desinens uel ob similitudinem appellatur. Hinc membra functionē exercēte, distenduntur uel proterenduntur. Vulneratis non sine uitę periculo distentiones eueniunt, Gręci *σπασμους*, Latini distentiones uocant: li in labore lassitudinem sentiunt. Pluribus modis in corpore irarant, tum figura, tum uirtute. quoniam alij retinent, alij expellunt. calidę exacuuntur, stupefacientibus heberantur, retinendi item uis unctuosus lęditur, stypticis recreatur: alij oblongi sunt, alij cōpactiles, alij latiores, quidam adeo mixti sunt, ut uix diuelli quęant, rarię tamen modis considerantur, & numero intelliguntur, quod in fronte & labijs præcipue comprehenditur. Alij aliter pro ut corporis figuratio possidet, supra quingentis à diligentissimis autoribus colliguntur, de quorum ordine ac siu postremo libro seorsum pertractabitur.

Vas lib. ii

Musculorum officium & effectus.

De omento.

Cap. XI.

OMENTA sequuntur siue tuniculę quę ex neruosa materia emollita est natura. Sicut quę cerebrum & medullam continent, & membra cum neruis annectunt, uel ambiunt, ut iecur, renes, quibus sensum habent, alio qui non sentiunt.

De adipę & medulla.

Cap. XII.

ADEPS in homine inuenitur, circa enim mēbranas adnascitur: pingue sub cute est, seuum in conrigeris circa renes inuenitur. Pingue sicut & omentum calefacit: in temperato enim corpore sanguinis exundantia à membrorum saturitate congeritur, alioqui immenso pinguetudinis pondere sensus opprimitur, et sæpe cōmoriuntur membra. Lardum in sue sensus expers habetur. Medulla in cauis ossibus sensum non habet, præteruam tamen ambięte membrana integitur: quę in iuuentute rubens est, in senecta albescens, minusq; circa ossiũ capita ubi medulla sanguinea cernitur, ac minus pinguis. Ossa fracta non ferrum inantur, quod d defluente euenit medulla.

Seuum. Pinguetudinis effectus.

Lardum. Medulla.

De cute.

Cap. XIII.

CUTIS carne siccescere efficitur, quomodo, ut inquit Aristoteles, in polentis crustula, materię enim lentitudo cum euaporari non possit, residet, quoniam id lentum & pingue est. Itaq; cutis ex eiusmodi lenticia cōstitit. Similans pars est, cum animali in utero congenita. Homini tenuissima, æt̃q; qui nobis circumfusos est, opposita, leuiter foraminulenta, unde uapores exhalant, quod euidentius apparet tyrānorum seuitia, cum miseris inter maximos cruciatus diuelliur & edocatur. tum cutis foramina cribri triticeis

Cutis generatio.

Homines cutis rariat.

magnitudine cernuntur. hinc sudor emanat, hac tactilium rerum species transigunt, per medium ueluti temperamentum sensifico tactu dijudicamus, ideo sine sensu est. sub ea mucosus humor habetur, ubiqueq; cutis sine carne est, uulnera non coit, ut in genis, buccis, ac prapugio, & his similibus.

De unguibus.

Cap. XIII.

Ves. lib. 1. ca. 11.

Cornu ex sal-
nere cuiusdam
naturae.

Vngues ex terrena admodum oriuntur parte, parum humoris caloristq; adepti, quæ dum refrigescunt humore ac calore euanescente in aëre, duram terrenamque formam capiunt, sicut ungulae, cornua, quamobrem igni molliuntur, inter ossis & nervi naturam possident. Vidimus in Creta dum hæc conderemus, uulnerato genti sagitta cornu nigrum rupicaprae capitis simillimum prodixisse, materiamque, quæ in ossibus substantiam conuertere debuisset, in corneam naturam aëris afflatu facile conuersam, continuèq; gummi modo indurescentem. Plantarum quoque ratio persimilis est, quarum partes, quæ terra operiuntur, radicis naturam habent, quæ uero aëre persilantur, frondes ferunt. Id obseruare, qui arborum ramis propagines fieri docent, nam ex summis arborum cacuminibus plantaria transferunt, & radices traiectionis per uasa fictilia ramis sollicitant, atque eo blandimèto imperatis radicibus, inter ipsa poma & cacumina aliam arborum longe à tellure constituunt. Vngues in manibus magis excrescunt, quoniam, ut inquit Alexander Aphrodisæus, argumentum sursum magis defertur. Hæc summarim dicta sunt, dum corpus refecandum lauant, & nouaculam pro more præparant, & quæ dissolutioni necessaria uidentur. Hinc ad partes interiores transeamus.

ALEXANDRI BENE DICTI VERONENSIS PHYSICI, DE MEM-

bris naturalibus & genitalibus quæ sub præcordijs
continentur, Liber I.

Præfatio ad amicos.

Dmonet Plato, Christophore Scrouenstane, Cæsaris nostri orator facundissime, ne qui erga amicos & præcipue patriam suam ingrati uideantur: Vtrunque facimus, si te ad hoc theatrum à regijs occupationibus auocamus cum Christophoro Lampracho, Iusto Lesiano comitibus, Andrea peregrino, Dionysio Cepio Veronensibus meis, iure consultis. inter quos & Ruffum meum, & Iacobum Mapheum interesse uolo, qui primi ad has partes spectandas non incongruè accedant cum serenissimo rege Maximiliano Augusto. Cum uos omnes nouerim tum cibo tum potu temperatissimos esse, & uentris importunitatem sepe coarguentes, & ad arcendam eius intemperatiam bonos domitores esse & acres. Quoniam partem quæ in nobis diuina est, sua inexplebili auiditate sepe perturbat, & clamore suo strepitustq; cõsultorem nostrum animum iniuste arceat. Iustus igitur aderit noster, ut nos in ocio permittat tràquillo. Nec ob id ægre à uobis ferendum est, si extra uos hæc spectare uoluero, cum nulla in renatura sine admiratione constare tradatur. nam & Heraclitus qui in domo fomaria forte sedens calorjs gratia, ad sese quosdam accedere sidenter iussit, quoniam eos temperantes uiderat. Deos immortales, inquit, hic adesse nescitis; Itaque in omnibus naturæ nomen reperiri certum est, & plena animæ esse omnia. Locinoris naturam inter extra Plato præcipue commendauit, Diuinatione, & simulachris, quod speculi instar ad imagines exprimendas accommodatum fuerit. Genitaliumtq; subinde membrorum officium humanitatem per individua perpetuantem, in quibus mirum gignendi delirium, atq; amorem incredibilem inuenisse Deum cognoscetis. Ea membra non ab re ferre moram plurimum indignatur. Et si ipsum in foeminis letaliter sepe præcludat, ut animal cõceptum perferat in lucem. His conspectis uentris petulantiam, & libidinis uiolentiam sequentes damnamus: quoniam (ut Plato fabulatur) in varias degenerari bestias non intemptiue illos demonstrari uidemus.

Natura nasci
non admirabitur.

perpetuant.

De uen-

De uentre & umbilico.

Cap. II.

IN partes treis corpus humanum, quod dissectandum est, dividitur, in supremam, mediam & imam partem: prior sensitiva continens, media spiritalis, ima naturalis, in qua uenter subiacet, appellatur. In prima sensuum nobilitas locum possidet. In secunda uitz fons & ratio sedem habet. Postrema naturæ officina est, à qua hac in parte initium sumentum est, quoniam intestina cœcus corrumpuntur. Ordendum igitur est à malarum omnium partium pèssima, hoc est à uentre, cuius gratia mortalium maior pars perpetuo inferuit: Nec uisitare eius extrinsecus fœdo retrimentorum opere, cum plerique maris ac terre infinita penè pericula subeant: addo quod omnibus ut molestissimus creditor instat, nec diem sine appellatione prætermittit, omnium membrorum terribilissimam uas. Illud est profecto quo uitam cum brutis cōmuniem habent plerique: infimum propterea in corpore & abditum locum tenet, ob res immundas, ueluti membris principalibus parcente natura: ob id sedes hæc à ratione animo, q̃ lōgius relegata est, sepe, q̃ diducta fuit, ne rationalem animi partem importuna uicinitas perturbaret. In hac ceu popinæ locus, sordium ac excrementorum sedes, ut in ædificijs architecti auertit ab oculis naribus, que do minorum, quæ necessario retri fœdi, que aliquid habitura sint. Hæc superioribus membris ancillantur, ex quibus alia, in succum cibum concoquunt, quædam in uarios humores digerunt, quædam exundantiam propellunt. Sed de uentre exteriori prius agendum est: hic ab ima parte mali punici intra ilia inguina, que collocatur, cuius pars fumen est, osse caret uenter, quia cibo, ut dictum est, increfcit, residet, que in fame, quod et cœcinitas uenter gerentibus cōtingit. In medio uentre umbilicus situs est, geminas arterias ac totidem uenas complectitur, ueluti extremo putamine circundante: nam & utrunque uenarum par membranulis suis circundatur. Ex quatuor uenæ ex utriculi acerbulis, hoc est cœcylidionibus, per secundas conceptui alimentum præbent, quæ uteri uenis atque arterijs respondent, adherentibus inter se uenarum orificijs, de quibus mox dicturi sumus: iecoris enim portas uenis duabus quæ in unam cōiunt, pertingit, ac geminis arterijs ad ahonta ubi funditur è regione uesicæ, & quæ de una efficiuntur. In prouectori ætate umbilicus iam diu emerit, pluribus, que in duratis annis exanguis apparet, & exilior ueluti nervus uideri potest. Itaut tam uenæ quam arterie nullo modo cerni possint. Venerum resectores in secando caueant, ne incaute præcendant, quod & in ceteris, obseruari præcipimus.

Que parte primū enstont incipiendū.
Venter.

Vesicæ, cap. vi
o lib. 3.

Umbilico
cap. 11

De fume sua abdomen.

Cap. III.

PARS quæ infra umbilicum situm habet, fumen dicitur, ab antiquis abdomen, uenas præterit uenas habet, subtercutim dispersas, quibus in utero conceptus aquas emitte, quod in abortu euidentius comprehendimus. Exinde pecten uel pubes subest, quæ infimam partem occupat ad naturalia spectans. Venter denique his constat (ut iam secandis initium faciamus) cute, pinguedine, membrana carnosâ, musculis, nervis, ac interiori demum membrana, quæ omento iungitur, & Græcis dictæ: cœca omnia intrinsecus extra integuntur: ab ilibus ac pube, sursum uersus ad præcordia peruenit. Vniuersam itaque cutem, in tacto umbilico, pertransuersas lineas à summo stomacho ad pubem, à leui ad dextra ilia hoc modo incidito. Sub cute pingue est, ab hoc carnosâ membrana, deinde nerui, & musculi, & membrana interioris abdominis firmissimâ, de quo diximus, inuolucrum omnia interuoluens intestina.

Abdomen.

Pubes.

Præcordia.

De musculis uenteris.

Cap. IIII.

MUSCULI in uentre octo inueniuntur, Galeno teste, horum duo ab imo pectore carnosiores pectini iunguntur, in quibus longissima staminea ceu filamenta filis quadam natura sursum deorsum uel tendentia cernuntur: sub his duo sunt, qui iuxta priores utrinque à costis tenuioribus mollioribus, que quas Græci *phragma* uocant, oriuntur, et in neruos desinunt, transuersum, que pubi annectuntur: alij totidem ex aduerso à pectine sursum uersus tendunt ad eadem præcordia, ad X literæ figuram: alij demum duo sunt subter priores rectori angulo per transuersum ad utraq̃ lumborum partem perueniunt, ubi adalligantur. Quidam tamen musculorum nervos quibus annectuntur, supra musculos maiores cœce existimantur. Alij uero sub musculis maioribus cœcuntur.

Vesicæ.

*Vfus musculari
rum ventris.*

gi putant, quia ex diuersis locis in unū conueniunt. Hæc à natura constituta sunt, ut interanea inus robustius cōtineantur, cibi quæ facilius regeſto calore concoquantur. Astringunt enim, dilatant, reuocant, accipiunt, retinent, expellunt, laxant; q̃ cum opus est, pro neruorum ſinu natura; q̃ ſepti tranſuerſi auxilio ſuperne comprimentis, primi attrahunt, poſtremi comprimunt, medi; uero cōtinent, quibus ſuis tamē uulneratis alius diſſi culter comprimitur. Superiores ruſus, qui ampliores ſunt, cibum cōtinent, ne retro fluatini uero, ne priuſquam opus ſit per aluum tranſmittatur, uerum ſi quid ſucci adhuc ſuper eſſet, abſumi poſſit, conſtitui ſunt. Hi obiter maſculi ab hac contemplatione non abiiciendi ſunt. Vtrem indecorū reddit hydropiſis, cuius ſpecies aſcites dicitur, ex qua extrahende ratio aque in alijs libris dicitur: locum enim ad illa uerſus deligimus, ubi peritonæi ſola ſerē nuditās eſt, ſuminis enim craſſitudo omnino uitanda eſt, cuiusq̃ digito dimouenda, immiſſoq̃ cultello uſque ad omentū, quod primum ſub peritoneo occurrerit, penetrandum eſt, quod paracenteſin uocat Paulus Aegineta, nec id nimium mactet, ne temere inteſtina uulneretur, tantūq̃ humoris colligēdū eſt, ne uires intermoriantur: uitalem enim ſpirituſ ſ humor cōtinet, demū remiſſa cute, uulnus per ſe obſtruitur: atq̃ ita ſenſim ſingulis diebus demitur aqua. In qua re uires idoneo cibo tuetur medici.

*Hydrops
aſcites.*

De peritoneo & omento,

Cap. V.

Vfus lib. 1. fig. 2.

His emotis præter umbilicū, abdominis membrana interior apparet, firmiſſima eſt. Hæc grauiori ſaſce, aut reſento ſpiritu, quod ſæpius conſingit, rumpatur: ſupra enim, inguina id euenit, ubi tenuior eſt, quæ ſi rumpitur, inguinis ſiue bubonis tumorem imitatur, *Bubonaxia* dicitur, quod decepti plerique chirurgi immiſſo ſcalpello, quum pus ſub eſſe putarent, inteſtina uulnerarūt, unde odoris ſceditas ſtatim ſublecura eſt: paucis quæ diebus ægri mortui ſunt. Fœminis enim id malum ſæpius accidit. Ea membrana ad excrementa, ſtatusq̃ cum eniſtimur, propellerida neceſſaria eſt: laxatur in fœminis mirū in modum uterum gerētib; dorſo adalligatur. Huius uenæ quedam cōmittuntur, quæ ad mammās à partu ſtatim ad lactis generationē ſanguinem ex utero deferunt. His curbiculas adinuemus, cum lactis copiam inſhibere uolumus. ſub mammis uero cum menſium abundantia timemus. Hæc uero membrana emota, omentum ſub eſt, ita enim ſpecialius dicitur, in uniuerſa penē inteſtina & ſtomachi inferiorein partem contegens. A medio enim uentre oritur, ac inde dependet, unde cibi concoctionem ueluti ſtragulū iuuat. Inuenti ſunt qui ſine omento uixere, digeſtioni ramen ineptiores, Galeno teſte. Ex tenuiſſimis ab utraq̃ parte membranulis conſtat, medio innato adipe, non ſine arterijs ac uenis exhibus: ex interiori parte leue, & ſuperiore mollius, ſenſu alioqui ex toto caret: carnoſæ dorſi membranz ſecundum diaphragma ſeſe applicat.

Vfus lib. 1. ca. 7.

*Omentum figura 4.
eſt apud Vfus lib. 1.*

De inteſtino, & primo de ſuo,

Cap. VI.

*Vfus lib. 1. fig. 3.
ca. 7.*

Abiecto itaque omento, inteſtina inſinuatis quibuſdam girs longiſſima apparent: aque nonnullis animalibus à uentre protinus recto ueluti inteſtino, ac breuiſſimo, emittunt per aliu excrementa, ſicut lupi, ceruarij ac mergi, propterea inſatiabiles habentur, ſæpiſſimeq̃ aluum deſciunt. quod humanis actionibus maximo foret impedimento, incempetiuaq̃ fames ſemper aſſet. Inteſtina excrementa, hoc eſt materiam ſuper uacuum recipiunt: quorum actiones, ut tempus diuerſum habent, ſic etiam diuerſa loca poſſident, ut Ariſtoteſi placet. Iſis neruoſa materia eſt, qua recipiunt, continent, & expellunt, & quicquid ſucci, quod à ſtomacho ſuper eſt, penitus perficiunt: nam & crenas habent, quibus ſuccum cogunt, & immutāt, ſtamineo uillo diuerſo, modo aſtringunt, modo laxant, cum opus eſt. Inteſtina uim attrahendi manifeſtāt non poſſident, quoniam ſtamina per longum obducta nō habent. Sed ab inferiore inteſtino, hoc eſt aluo, erdiendum eſt. Hæc pars ita ſpecialiter appellatur, ſuillæ ſimilis, qua excrementa eduntur: ab alijs longanōn, ab aliquibus rectum inteſtinum dicitur, ſpyris non circumplicatum: craſſioris inteſtini pars in teneſmo prociſit, unde ſedis procidentiam reuerentiores appellant antiqui. extrema alui pars anus dicitur uel ſedes, Galenus *οὐροπῆξ* uocat. Suſum uerſus ad illa extenditur aluus, reſectitur quæ ad renem ſiniſtrum, mox ad ſtomachum, deinde ad iecur pertinet minus quàm reliqua inteſtina carnoſum. Ad hanc partem uenæ quedam ex meſenteriacis perueniunt, quæ extremam ſucci portionem

Vfus lib. 1. ca. 11.

portionem exigunt: iisdem item si quid infunditur, per clysterem alimentum recipiunt ægri, non nouo, ut quidam putant, inuenio.

De colo & ceco intestino,

Cap. VII.

Supra aluum collocatur colon crassioris intestini pars, peruium est, ac late fufum, cel-
stulis plurimis infinuatum, in quibus excrementa diutius immorantur, indeq; quan-
dam recipiunt effigiem καὶ βελήνη Græci uocant: ab aliquibus aluum etiam uocari scio,
reni sinistro inuoluitus annexitur. Vnde nephreticis colicis que morbis dolores consi-
miles sentiuntur, abstinentia tamen inter cæteras notas discernuntur: illos eleuat, hos ag-
grauat cibus. Deinde id intestinum lienem attingit, sursum uersus ad dextram stoma-
chum scandit: huius ob id intestini noxius humor os stomachi afficit, & præcordia, unde
lipothymia sepe concidunt ægri in sella aluum deicientes. nec sine ratione id intestinum
inter inferiora annumeratur, & si locum superior em obtinere uideatur: iecori item iure
proximum est, ut inde meatu ipso ex folliculo fellis bilem excipiat, quo remimenta eius
mordacitate ad exitum præcipitentur. ob id ea pars cui porus felleus committitur, Iuxta
est, ac gustu amara. Huic coniungitur quod cæcum cognominatur, à dextra enim par-
te sub rene collocatur iuxta coxam. Cæcum ideo dicitur, quoniam duo opposita officia
non habet, ut cætera, nam eodem quo excipit, etiam remittit officio. eiuſdem cum supe-
riori naturæ habetur, iisdem que morbis uexatur.

De tribus gracilioribus intestinis,

Cap. VIII.

Graciliora deinceps intestina uentriculo annexa sunt, quæ in homine lactes appel-
lantur: horum primum, quod tenuius uocatur, in sinus tortuosos uehementer impli-
citur est & orbes intestino, quod medium Latini, & Græci μεσεντερίας uocant, singu-
li connectuntur, in deteriorem partem conuersi, & e regione dexteroris coxæ fini-
periores tamen partes magis complent: & quia circa ista positum habent, illibus nomen
dedere à quibus Ileus, & iliacus dolor. At paulo super à sursum uersus stomachum ad si-
nisteriorem partem spire, intestinum est, quod ieiunum nominant, non ita ut reliqua im-
pliciter, ieiunitas que ei nomen dedit, quoniam nunquam quod accipit, continet, sed pro-
tinus per inferna transmittit, semper enim uacuum reperitur, hira que ac hilla appellatur
à quibusdam. Quare igitur ex eo ita subito cibus labatur est, quia mordaci felle citius
redditur. Huic demum ea parua iunctura alligata est à media scilicet uentriculi parte par-
ti in dexterorem partem conuersa, πωλαγόν Græci uocant. Quoniam porte modo in in-
feriores partes, quæ excreturi sumus, emittit cæteris intestinis arctius. Ad hanc portam
fellis meatus pertinet unus, eadem de causa. Hæc 12. digitorum mensuram continet. In-
ter secundum meatus ille cauendus est, integertq; ostendendus.

De mesenterio & uenis eius,

Cap. IX.

Mesenterion, quod medium uel medianum Latini dicunt, nervosum est membra-
nulis, glandulis pluribus refertum, quas ἀσπίς Galenus uocat, circiter crispum
est cui lactes in sinus, ut mox dictum est, tortuosos adherent implici, uicinitasq; mem-
bri errorem dedit nonnullis qui lactes pro mesenterio sepe dixerunt. In eo uenarum fi-
bræ à natura constitutæ sunt, quæ ab intestinis ad uenam maiorem & ahortam pertine-
nt. Sine eo membro succus alioqui ab intestinis incommode attraheretur, habent enim cui
adherere. Aristoteli. Mittit quoque arteria ad mesenterium renesque quemadmodum &
maior, uerum longe minores, per angustos enim & fibris proximis, quippe quos exte-
nuatos in fibras, cauas tamen cessare aduertimus. Venæ quæ ceu radices in materiâ inte-
stinorum desinunt, nec transigunt, has mesentericas uocitant medici, oppilationis sepe
origine. Septo transuerso alligatur & dorso, uel ex uena maiori & ahorta pædet, ut Ari-
stoteli placet, unde sanguinem & spiritum differre certum est. Venæ ipsæ solidæ, duræque sunt, à
uentre & ab intestinis alimentum capiunt, ueluti arborum radices, quæ humorem à terra at-
trahunt, aluntq; stipiti: animalibus enim intestina & uenter pro terra sunt. Quis harum
uenarum officia inter intestina ampliora putant in uiuente, quæ in cadauere delice-
scant, longe decipiuntur, arbitrantur enim ciborum frustra per easdem fibras tenuis-
simas attrahi posse. Putant quæ uirginem ætate nostra Veneris dum hæc cōderemus,
quæ crinale acum cum quatuor digitorum longitudine, quem inter dentes dormitura
continebat,

*Ves. lib. 1. fig. 2.
7. 5. 9.*

*Ves. lib. 1. fig. 7.
10.*

*Ves. lib. 1. lib. 1.
10.*

*Mesenterica
uena.*

*Exemplum uir-
ginis quæ acum
deglutit, &
per uirginem
continebat.*

continebat, incautēq; per somnum deglutit, per urinam post menses decem demisit se maximis cruciatibus, quoniam in uesica collectis uiscosis humoribus, lapidem circa se inuolutū rotundauit gallinacei oui magnitudine: & à uenis prius mesentericis acum haustam esse contendunt, nec quas uias inuenerit natura ignorant. Ex fibre in ipsis intestinis in nervos desinunt tenuissimos, ac in eorum materiam obliterantur: hic numero flores sunt ac crassiores ipsi quæ à stomacho ad iecur feruntur, ideo plus alimenti conferunt: illæ citius defectis subueniunt. Verum si omnes uel ex maiori parte languescunt uel obstruuntur, concitato fluxu ad miseram maciem deformant hominem. His peractis, intestina emouebis, folletq; stomachum in pyloron injecto inflabis, rum uiuentis stomachi similem posituram euidentius representabis.

De stomacho,

Cap. R.

Vesal lib. 1. fig.
1417. 1418.

Via quæ ab oris faucibus ad stomachum tendit, gula appellatur, ex nervo & carne constat, hac cibus potusq; in uentriculum sui receptaculum deriuantur, nam & ci bi porta uocatur. Medio enim uentriculo non annectitur, sed in latere, ne capitis inclinatione cibus ipse facile redundet. Sicur & alterum eiusdem uentriculi ostium, quod *pylorus* paulo ante nominauimus, in fundo medio non committitur: Sed paulo altius, ne deuorata in alium incocta citius quam opus sit, delabantur. Hac de causa in crapula septum transuersum plurimum supprimitur, nec tamen quicquid esculentis euomit. Hæ geminæ porte loco & magnitudine differunt, nam superior amplior est, inferior angustior, hac ratione, quia magis contrita à concoctione transmittere debet. Venter uel intestinorum principium, canino similis est, quippe qui non multo amplior est quam intestinum, sed quasi intestino similis ampliori (ex Aristotele) sub septo transuerso circa pericordia sua angustiori parte, os enim stomachi dicitur, ubi 13. spinæ uertebra inuenitur, collocatus est. Cōcoquit enim & immutat, paterfamilias uocatus, quia totum animal solus gubernat, nam si ægrefcat, uita in incipit: inter lienem & iecoris fibras ab utroque latere comprehenditur, supra infraq; inter diaphragma & intestina medius positi habet. Hunc in anteriori parte omentum, à posteriori uenæ grandes fouent, à superiori parte in sinistram uergit, ab inferiori in dextram inclinat, ita orificiorū suorum ratio exposcere uidetur. Ob id atram bilem in superiorem sui partem decurrentem certo meatu à liene assumit: in imam uero, à folliculo fellis flauam bilē porrò delatam accipit. Venter uel intestinorum in medio tumet, ac pendet: qui membranis tenuibus septo connectitur lienī, iecori, cordi, cerebrotq; uenis, arterijs, nervis: unde ex itū capitis sepe stomachi subuersio euenit. Duobus tergoribus constat: quorum alterum intrinsecus nervosum est, ac crassum, alterum extrinsecus carnosum ac tenue. Illud stamineum habet filamentum, *stomachum* Græci uocant: alterum intus in longitudinem tendit, in appetendo deorsum trahit, alterum extra per transuersum fila ducit ut retentrice, quæ *cardiacus* dicitur, plurimum necessaria. At exterior uentris tunica carnosā, stamineam uenam in latitudinem præcedit, qua materia ciborū subigitur, et à digestionē superflua, dum sese astringit, secerne dicitur: huic potentie *cardiacus* nomen est. Interior rursus tunica tactus sensum habet, unde cibi appetentia prouenit, exterior uero cibum potionemq; mutat, ac cōfundit: ea uis à Græcis *stomachica* uocatur, cui reliquæ obsequuntur uirtutes. Stomachus intus denticulatus est callo, in modum rubi, ad cōficiendos cibos, decrecentibus crenis uersis orificiis nouissima asperitas ut scobina fabri, ab ipsi fibre, quæ ob similitudinem mesentericæ dicuntur, oriuntur, quæ inter uenam & neruum naturam habent, à quibus (ut paulo ante dictum est) humor attrahitur, inde per maiores uenas ad iecur transmittitur. Sed dum concoquit stomachus, nec sui ignarus est, quoniam in fame ac siti protinus humorem attrahit, ac primus recreatur.

De adipē & peneo,

Cap. XI.

Sed antequam ad lienem traſeamus, pauca de adipē dicenda sunt. Hic sub leni membrana abdominis situm habet, in obeso corpore ampliorem. ab illi incipit deorsum uersus ad renes tendens, ab interiori parte membrana induitur, quæ omento iungitur. Is non cogitur, nec siccitate ulla frangitur, ut seum, quoniam eius natura minus terrena est, utrumque sine sensu, nam nervo, arteria ac uena caret, ideo & plerisque de uacuos adipē

adipes leuatum, que corpus immobili onere traditum est, & inde ubi esse. Pancreas quoque inter carnes, & adenes naturam habet, lien, stomacho & iecori annectitur, à carne nonne habet, ad quod communis cum omento uena pertinet, quæ ex uena maiori oritur.

De liene,

Cap. XII.

IN sinistra parte aduersus iecur lien parum inferior, fusillo similis, habetur purgamenti sanguinis receptaculum, cum humorem atram bilem nostri, Græci *μελαγχολικον* dicunt. Hic non ut iecur præcordijs, sed sinisteriori uentriculi parti & omento committitur. Gibbus ipsius dorso membranulis alligatur, sed ut facilius appareat, costæ inferiores quæ tensiores cernuntur, sub ijs enim conditur, aperiendæ sunt. Eius quidem materia mollis est, rara, ac fistulosa, longitudinis crassitudinis, quæ modica, sed lienosis ita plerumque intumescit ob humoris consuetudinem, ut zona ueluti cingeret hominem uideatur. Cum fordsibus, ut inquit Plato, iecur abundat, lienis raritas id purgat, & eas combibit, quoniam concauium est & ex angue, unde purgamenti impletum excrescit. Cursonibus, ut traditur, peculiare impedimentum, propterea quandoque nonnullis laborantibus splen inuitur. Adini posse homini sine uitæ periculo, uerisimile non est. Huic membro pro magnitudine * loci intemperantia attributa est. Iecori, stomacho, omento, & intestinis committitur. Ad lienem, sicut neque ad iecur, nulla ab aorta pertinet uena. Excitari turbam contra Aristotelem in plerisque locis uideo rixas, quæ moueri, sicut & de uulua dictum fuit, quoniam sine spiritali sanguine hæc membra posse consistere possibile non iudicant, ea enim membra sanguine aluntur à uena maiori quæ sine spiritu non est sicut & uulua sine sanguine. Vena gradior directo ductu à porta cœui iecoris ad lienem * ducitur, quæ si diligenter retegatur, apparet: Ex medio eiusdem uenæ cursu nūculus quidam est, qui sanguinem diluatiorem deorsum uersus menseserion, ut alar, ducitur. Rursus eadem uena gradiuscula iuncta lienem bifariam diuiditur. alter ramus pro alimento ad imum stomachi fertur, alter ad splenis cauum producitur, ubi intus in duos ramos spargitur, sursum deorsum, quæ transientes, horum inferior sanguine omentum rigat. Superior uero ex cauo lienis rursus in duas diuiditur uias, quarum altera ad sinisteriorem superiorem, quæ stomachi partem, altera sursum tendit ad uentris officium, atram, quæ bilem in fundit, quæ os stomachi constringitur, unde esuritus exoritur. Reliquum in ipso splene absumitur, præter eam portionem quam uena grandis ad membra consimilia transmittit.

Lienis magnitudo
Ves. li. s. pag. 19.

* loci

* ducit, uidentur
legendum.Esuritionis
causa.

De iecore,

Cap. XIII.

IECUR nobilissimum membrum esse putauit Plato, in quo diuinationis gratiam collocauit, quo priuato, nec euidens quicquam situationis signum, posteriores uero phisici sanguinis originem huic membro attribuere. quod si ualidum est, aucto sanguine, augeri membra uidentur, inualido decrefcere non dubium esse, si extenuata in nobis membra sunt, eo conualefcere facile impleantur. Iecur inter partes proportionem maximam est, sub præcordijs, à dextra parte suspenditur, sanguine & spiritu naturali refectum, intrinsicis cauium, extrinsecus gibbosum, è regione lienis, uentriculo leniter prominens insidet, quem sonet, in uiuente magis pendet. In eo multiplex uis est, nam attrahit, retinet, concoquit, digerit, & expellit, succum enim in sanem, in bilem, ac atram bilem digerit. ex potestate extemperato cordis calore nutritiue uirtuti deferuiunt cogenitæ. Ita ut & quæ nutrit & augeat uirtus, eandem esse non dubitet Auerris. In quinas iecur diuiditur fibras, intus sensu carens, fistulosum, spongiosum, foraminulentum, quæ uenulis per totum membrum nodoso coitu dispersis, ubi succus in sanguine secunda concoctione commutatur uel in sanem, inde in diuersas partes digeritur, calidum enim est achumidum, membrana tenuissima contextum, septo transuerso adalligatur, spinæ item ac stomacho iniungitur. Vena illa grandi plusquam cetera membra cordi responder, huc aorta non pertinet, quoniam primo iecoris ingressu euidens esset, & per omnes distribuenda partes esset, sicut in pulmonibus apparet, à corde enim uitalis uis per uenam maiorem in iecur infunditur (ut dictum est) eadem enim uia recipit, ac subministrat humorem. Ex inferiore parte caui fel dependet, in eadem parte caua ex diuersis locis quidam uenarum concursus est, qui porta iecoris dicitur, ductuum uiarum, quæ ueluti compitum efficitur, quibus

Ves. li. s. pag. 20.
O 10.Iecoris fel
culat.Fellis locus in
iecore.
Porta.

quibus succus is quo alimur, permeat, statimque intus in quinos riuos diffunditur, & in prætenuas uenas, quæ deinde per totam secoris dispersæ substantiam in exilium sublitantem admodum radicanur, demumque in iecur ipsum obliterantur: his tenuissimis fibris saniosus succus decoquitur, ac in sanguinem, ut multi uolunt, iecoris ministerio calore uertitur, qui demum in corde penitus absoluitur.

De uenis iecoris,

Cap. XIII.

VENÆ octonæ ad portas iecoris deriuat, ex quibus binæ paræ sunt, quarum altera ad pyloron, & ad mesenterium pertinet, altera inferiori uentriculo iuxta pyloron cōiungitur. Reliquæ senæ sunt, ex quibus una ad dexteriores stomachi partem iter tendit. Secunda ad lienem grandior pertingit. Tertia intestino recto iungitur, in sinistro enim partem decurrit. Quarta ad dextram uentriculi partem ubi in tenues fibras diuisitur. Quinta duplici propagine, altera omento applicatur, spargiturque in regione illius rami, qui à liene oriri cernitur. Altera propago crassiori intestino adiungitur, quæ suæ ei reliquæ attrahitur. Postrema ad ieiunum intestinum, ac tenuæ, & ad id quod cæcum appellauimus, pertinet, ad quam euidentius pleræque uenæ ad succum exhauriendum contendunt.

De flauæ bilis folliculo,

Cap. XV.

Ves. lib. 1. fig. 1.

FEL non habent omnia animalia, equo, mulo, ceruo non est, et ex eodem genere sunt quæ partim habent, & partim non habent, ut mures, oues, ac homines. Et qui fellis naturam, inquit Plato, sensus alicuius gratia esse opinantur, non recte sentiunt, uolunt ideo fel adesse, ut partem animæ sitam in iecore mordacitate sua exciter, laxando exhilaret. Folliculus flauæ bilis ex inferiore iecoris parte caua dependet, *χολοσάκος* à Græcis dicitur. in eo humor flauus est, pallidus interdum uisus à Galeno, uel cyanei quandoque coloris uel ifatis herbe, uario corporis affectu. In caduere colore omnino mutat, in uiuente flauus est: ex iecore oritur, ut puriorem præstet sanguinem: huic binus meatus sunt, alter in mediis iecoris deriuat, quo bilis attrahitur, uel effunditur interdum, alter euidentior ad *ωσφυρην* deferuntur in quo meatu calculus olim repertus est: ex eodem missus oriri traditur, qui in imum stomachum tendit, quod alij negant: sed hoc non perpetuum est, omnium maximus ad intestina producit, quas lactes appellauimus. Quibus fel non est, ualutudo firmior existimatur, ac uita diuturnior. Bilis alioqui uia præclusa morbus regius, qui ictericus dicitur, ab alijs arquatus, prouenit: nam toto corpore felle suffuso naturalis color aufertur. Quod primum oculis deprehendimus: ita quod in ijs album esse debet, iureum fit, febris quoque superueniunt. Intestina hæcenus magna ex parte indicata sunt, idcirco omnia, præter locinoris gibbum, quod uenæ grandi annexum est, relicto uentre abijcienda sunt.

De renibus,

Cap. XVI.

Ves. lib. 1. fig. 1.

HIS peractis, binæ uenæ grandes secundum spinam à summo deorsum deferuntur, de quibus postremo libro agendum est. Vena grandis in renem opposito geminos ramos emittit. A licet figuram, quorum alter ad renem dextrum, alterum ad sinistrum tenditur, in æquali tamen longitudine: Eodem modo & altera uena gradis facit, ahorta dicta, spinæ annexa, quoniam dexter ex renibus minus pinguis, altior leuio est, quod par ratione in supercilijs contingit, rami uenæ maioris in sinus non deriuant, sed capitibus potius adhærescunt, & cauum non subeunt, uerum in corpus eorū absumuntur, sicut & ahorta. ex quibus genitale semen magna ex parte generatur. Oblongi sunt, bubulis renibus similes, ueluti è multis renibus compositi, à parte interiori resimi, ab exteriori uersus intestina rotundiores: caro ijs dura ac firma est, sensu carēs, utique adeps è medio exit. Renes in longitudinē secandi sunt, & specillo immisso collaturæ ratio consideranda est. In medio pellicula est prætenuis, qua humor duntaxat, sine sanguine de, stillat per meatus siue uenas albidas, ureceras dictas, quæ caue sunt, neruosa iuxta spinam ipsam per uenas se porrigunt ad illa angustio itinere, mox in coxam utranque conducuntur, ac delitescunt: deinde denuo porrectæ in clunes apparent. uerum & in ipsarum postrema, ut in sexu uirili ad uesicam genitalemque conijciuntur, sic in foemineo ad uulua pertinent. Ex uenæ quæ de medio renum exeunt, nihil cōmune cum uena maiore sortiuntur. Re-

Ventre.

tur. Renes membranulis integuntur, quibus sentiunt qui calculo laborant, quia multi re-
nes laborare videntur. Duplices constituti sunt, ut æquale corporis libramentum, Gale-
no autore, animalibus præstarent. Ex superabundanti calore, incontinentia, & urine stil-
licidia sequuntur. In meatusque æreæ materia ac calculi generantur.

Quare duplices
renes.

De uenis feminarijs,

Cap. XVII.

Seminariæ uenæ geminæ ad capita testium à renibus deueniunt, poris dicti sanguino-
sissimi, totidemque arteriæ de uena ahorta exangues protenduntur. Nam in coitu spiri-
tus semen antecedit, quo procul per saltus propellitur. A capite autem ipsorum testium
meatus excipit spissior illo superiore, atque nerviosior, qui progressus per testem flectit
se, inde & caput eiusdem repetit, unde rursus in idem coeunt, & in parte priorē subeunt
genitale, parastatæ dicte, communi excipiuntur canalicula, & continua membrana ob-
uellantur, cum ijs quæ residet testibus, ut unus esse meatus uideatur, nisi membranam
sensim diduxeris: humorem enim sanguineum continet meatus qui residet, sed minus
quam illi superiores: at uero qui reuertuntur, & ceruicem subeunt generale urinam ha-
bent candidantem: quin etiam de uesica meatus profertur, & sed ad ceruicem applicat,
quem ueluti putamen canaliculatum ambit, id quod penem uocamus.

Ves. quo supra.

De semine,

Cap. XVIII.

Semen corporis superuacaneum alimentum est, quod principalissimum membrorum ma-
teriam pura arque absoluta est, uenerationi necessaria. Nam & maior generitur quanti-
tas ex cerebro, Galeno teste, diduci creditur, ob id salacissimo cuidam disiecto post fu-
rus capite cerebri exiguum repertum est. Venæ enim quæ ultra aures feruntur, si adu-
runtur uel secantur sterilitatem induci miro, arque secreto naturæ limite, ut mox dice-
mus: quod casus edocuit, idem ex alijs quoque membris contingit: nam multi qui gal-
los castrant lumbos candenti ferro, aut crura adurunt. Vnde ex toto corpore secerni ge-
nituram plerique aurumant, uarijs argumentis. Illud in primis fidē facere uidetur: quod
filijs notam, neuum uel cicatricē parentis similem regenerari uidemus, nisi quod & ne-
potes progenitorum referunt & formam & notas, ex quibus nihil secessit feminis. Eli-
de quæ cum Aethiops concubuerat, non filiam peperit Aethiopem, sed natus ex filia
Aethiops erat. Vidimus etiam in stirpibus id fieri: nam Cydone malus medica plurima
est, quæ ad priapi similitudinem poma fert. ex eis semina quædam eandem formam refe-
runt, alia confusam, ex quibus semina facta eandem quoque turpitudinem representant
aurum, poma enata. Semen homini in prima ætate ualidum est, senectute, ualitudine, sa-
litate impurum est. Intrinsecus ex loco calido proficitur, quoniam crassum refrigerat-
ur: quæ humefcit, spiritus & aquæ mixtione, ob id & album spumulosumque redditur,
quod neque coit, quoniam ex spiritu est. Ex corde quidem per arterias, ex iecore per ue-
nas, & ex uenis arterijs quæ cerebro descendunt ad minimas circa lumbos, deinde
uenas ac arterias minimas ingreditur, & in conceptaculis mature in sanguinis substan-
tiam concoquitur, inde ad maiores ac ampliores uenas deferitur, ut ex ambabus unum
uas singulis testibus constitueretur spiritibus plenum, in quo illa generandi uis recipitur.
quod alij testibus attribuant. ex qua generandi simile alterum producit. Nonnulli ue-
ro naturali calore feminis proficisci, materiam inter eos meatus, sicut & in utero sensim ue-
luti sudorem colligi asseuerant, ut uasa terrea tranſia obcurata in mare demissa aqua dul-
cem intra se accipiunt, uel cathartica ad stomachum uel intestina, uel ex pulmone malos
humores sine certo uenarum meatu, resudante intus materia miro naturæ opere euocant.

Plus seminis
prouenire ex ce-
rebro quam ex
reliquis partib.

Meatus feminis

De testibus,

Cap. XIX.

Testes didymi appellati, ita in homine pendent, ut impetus rei ueneretæ magis susti-
nerent, minusque prouiderent. His plurima est uoluptas, ut Alexander Aphrodisæus
refert, quoniam ab ictu percussu magnopere dolent. ijs excisis tota fert uirilis forma, ac ha-
bitus corrumpitur, foemini quoque sunt: nam uires, audacia, mores, nocte, barbamque amittit.
Hos seminarij meatus ambiunt, nec ingreditur, ut quidam falso prædicant, uerum (ut Arist.
placet) motu excrementi genitalis stabiliorē faciunt, nihil gignente sine ingentibus causis
naturæ: nam replicatione duntaxat seruant, eo argumento, quod taurum aliquando exci-
sum uaccam prodiisse, nondum retractis meatibus progenerasse traditum est.

Ves. li. i. fig. 11.
et sequentes.

Vfus testium,

D d Deferro,

Ves. quib. sup. 7
a. de 1. fig. lib. 1.

DIdymis proprium velamentum ac munimentum est serotum, Græci *ὄξυς* dicunt, depēdet ab inguinibus rugosum, uenulis dispersum, ima sui parte futura committitur, quæ tamen aliquibus non est. Id si sumet, uisio indecorum uocatur, de quo in libris quos de omnibus morbis qui membratim sentiuntur, exposuimus, herniam nominant. At intus tunicæ sunt, quæ testes uelant, per singulos nervos dependentes, quos *λεγεσάπες* Græci appellāt, cum quorum utroque binæ uenæ, ac arteriæ descendunt, quas paulo ante indicauimus, qua tunica integritur tenui, nervosa, alba, sine sanguine, supra quam altera est ualentior membrana, quæ interiori uehementer ima parte inhaeret, id *αλεξας* Græci uocant, multæ deinde membranulæ uenas & arterias eosque nervos comprehendunt.

Ves. quib. sup.

Inguini deinde coles ipsæ cute ueluti annexæ dependet, ceteris membris magis neruosis, arteriosis, uenosis, quæ uidetur, nervis durioribus, & nervosis connexionibus cum pectine committitur. Nervi alij ab imæ spinæ medulla descendunt, ceterum id membrum minoris sensus est. Vidimus olim chirurgum quendam impium ex Iudea gente, unum ex ijs nervis ob inflammationem extraxisse, singulis enim diebus à radice paulatim conuellebat, quem tandem leraliter extirpauit. Membri extremi glans est tenuissima coniecta cuti, quæ uim sensitiuam à superioribus spinæ nervis habet, uenere ueluptatis sedes, unde uenæ seminarie peculiari titillatu concitantur. in medio quædam spongiofa inanitas est, quam cum cupidinis spiritus subit, tæginem facit. excitari quoque uel in morte ab ictu phalangij autores tradunt. Aliæ item ductus est incertus, ut quibusdam placet, in pubertate quidam lentior inde transmittitur, ad generis ueluti rudimentum seminis. Glans imo circulo ambiente finit, à uertice ad imum frenum ducitur superiore rimula, quam ureteram uocant, recrementi liquidi, ac seminis exitus. Quod integrit, præputium dicitur. Hoc Iudea gens reliquit, quæ ferè pluribus iam ætatibus genus humanum, præter Christianos, ex lege circūcidit, mundiciæ, ut dictum est, causâ, quod postea ad sacra refertur. Penis curis qua integritur, non simplex est, sed nervosæ naturæ, sensum, quæ tactus plurimum possidet. Ob eam causam uenero tactu nouus, uel saltem medicis ignotus prioribus, siderum pestifero aspectu, morbus gallicus ad nos ex occidente, dum hæc ederemus, irrepssi, tanta omnium membrorum foeditate, cruciatibus, quæ nocte præsertim, ut lepram alioqui insanabilem siue elephantiam in horrore superet, non sine uitæ pernicië. Hæc pestis reliquas prouincias iam infestauit, quæ etiam præsanatis facile repullulat, magna omnium medicorum ambage. Ex occidente uentre empirici, qui magno quæstu urbes circueunt, id tantum proficentes.

Præputium.

Ves. lib. 1. fig. 1.
1. 4. 10. 12. 23. 20. 4
7 sequenti.

Venæ ureteræ dictæ albæ ad uescicam, ut supra memorauimus, feruntur, ea parte qua duplici membrana constat, quarum altera peruiâ est, & inter tunicas urinans humor præterfluit, donec ad interioris pelliculæ foramen pertineat, & in uescicam cadat: hi enim meatus non oppositi sunt, quoniam uescica repleta urina ad renes retrofluere cogitur interdum, sed ea quo magis impletur, eo magis membrangæ dictæ se comprimunt, & ita recrementum id liquidum continent, ex quo unum tantum meatum, quo excernimus, imperiti habere arbitrantur, simplicem esse uescicam ex omni parte putantes. Ea nervosa est, aliter uiris atque foeminis posita, nam in illis iuxta rectum intestinum potius in sinistra partem inclinata, in his supra ora genitalia constituta est, super, quæ elapsa ab ipsa uulua sustinetur. Duo item meatus ab ahorta ualidi & perpetui, ad uescicam procedunt, nullus, quæ à uena maiori huc tendit, qui uero de cauo renum ueniunt, cum uena maiore continuatam non habent materiam, ut supra à nobis dictum est. Vesicæ uero ceruix carnosâ est, musculis repleta quibus humor continetur, atque laxatur, cum opus est. Incisa sola coalescit, reliqua pars coire non potest, quod è diuerso contigisse refert Aristoteles. In masculis urinae uis longiores, atque compressiores ad imum usque colem descendunt, in foemineo uero sexu breuiiores pleniores, quæ, communi, quæ denum uia ad uulua ceruicem se ostendunt, quapropter mulieres calculis minus afficiuntur. In uescica præter cal-

Vesicæ ceruix.

ter calculos fetarum ueluti quædam capillamenta non sine diro cruciatu innascuntur ex mucosa equidem materia. Quibus modis extrahi lapides conueniat, ne chirurgus loci errore letaliter ægrotis uulnus inferat, cultello locus aperiendus indicandus que modus est. Aliquibus quedam in uescica concreſcunt, que nihilo à conchilijs specie differunt. Sed iam ad mulierum peculiaria membra tranſeamus.

De mulierum moribus ſeminarijs,

Cap. XXIII.

DE ſeminarij genitalibus membris, ac uenis ſeminarijs, hoc in loco dicere par eſt: uenæ igitur humoris, quem proliſicum plerique medici prædicant, tandem ſermē in ſœmella, quam ſuprà diximus, in uiris originem habent, ac flexuoſis orbibus in teſticulos deriuat, inde ad uulue hoſtium tendunt, unde ſemen tanta uoluptate prorumpit, quod uanum atque inutile philoſophorū princeps Ariſtoteles aſſeuerat, cui & Arabs Auerrois ſubſcribit. Veruntamen fateor ex renibus ſpina, coxis, lumbis, uenæ ac artærie multe que ſparſim funduntur in fibras per uulua tenuiſſimas tendunt, ex quibus genitalis humor, craſſus, albus, oui albore ſimilis intus colligitur (ut bilis quotidie in ſtomacho) ad conceptum neceſſarius: quod in ouis contingit, in quibus quod candidum eſt, ac luteum à ſœmina prodiſ, ſemine maris tantum conſtituere. Ex ea materia membra que ſpermatica uocamus, generantur: at ex menſibus rubentia qualis caro eſt nutrimentū ſimilis ſunt. Ariſtoteles de piſcibus hæc refert, ouo autem rupto, foetus ueluti nucleus cõſtat, qui primum nullum accipit cibum, ſed oui humore iam hauſto increſcunt, poſt nutriuntur a quibus dulcibus fluuiorum uſque dum ſatis augeantur, idem autor, an id uerum non dicitur, alimentum omne eſſe extrinſecus, ſed prodius ut in plantarū ſeminibus ineſt aliquid tale primum quod lacteum uocatur, ſic in animalium materia excrementum conſtitutionis alimentum eſt, incrementum uero foetus per umbilicum contrahit, eodem quo plantas modo per radices, atque etiā animalibus ipſis ubi abſoluta iam ſunt, ex eo quod continetur, alimento idem accidit. At quod ſeminis in uenere prorumpit, non per ſalutem exiſt ſicut uirile, quoniam inutile eſt, & uitiato ſimile, omnino differēs ab eo quod intra uulua ſic libidine quandoque reſtat. Ex utriſque itaque maris et ſœminæ, foetus membra figurantur, ac ſpiritalis uita producit. Verum ex uirili ſemine principalia membra, ex ſœmine cetera ignobilia conſtituuntur, ex puriori ueluti materia, ſicut ſpiritalis uigor. Maris enim ſemen in medio genitalis ſœminæ alboris colligitur, ut generandi poteſtatem in materiam uniuerſam diſſundat, ex Galeni ſententia, atque ita membra formantur, menſtrui ſanguinis adhuc non indiga, donec exhausta materia, maiori corpus indigeat nutrimento, quod ex umbilico poſtea queritur. à cõceptu enim ad ſeptimum diem ſeminis proliſici fluxiones ſimplices apparent, quo tempore et umbilicus inchoare, & ſecundæ uidentur: decimo diē cordis bulla tumet, ſpiritu intus ebullente, & calore extrinſecus exiccate, ſecundarij materia firmatur: quoniam & planta & cortex eodem generantur tempore. Poſt eos dies cetera mēbra deſcribuntur, nec uno tempore principalia generantur membra, quoniam diuerſe ſunt nature: cor enim primum progeneratur, exinde reliqua deſcribuntur membra. Poſtremo replentur piſtoris imitatione circiter diem 30. maſculina figuratur membra, ex Hippocrate. Alij tamen inter quos Ariſtoteles mari 40. diem ſtatutum pronunciant, ſœminæ tritum menſum, uel poſt, quoniam figura in humido poſt abortum nō permanet, ſed ſtatim diſſoluitur: maſ ſi in aquam frigidam diſſunditur, cogitur conſeſcitque in membranula, qua rupta foetus ipſa apparet, magnitudine formicæ maiuſcula, & membra iam inde diſcreta, tum cetera omnia, tum genitalia conſtant, & oculi ut in ceteris animantibus prægrandes. Eadem de cauſa ceruinum uterū olim reſecauimus, in quo huius foetus minimi digiti longitudine, ex omni parte figuratus, uel maxime ceruo grandiori reſpondebat, præter oculos qui grādiuſculi erant: Vulua humoris albi leni plena, oui anferini amplitudine, membra quā tenuiſſima ambiente, in medio humore ſublūmis pendeat hinnulus, ex cuius umbilico capillamentaris tenuitas ſanguinea ad cutem ambientem committi uidebatur, alimenti proximū initium. Albugo illa quam ſœmininū ſemen fuiſſe contenderim, non abſte à natura in utero continetur, ſine ſanguinis menſtrui nota, uerū primas partes ſuas agit, quoad maior fiat foetus. Teſtes in ſœminis ab utraque parte reſimi ſunt, leporinis

Ves. à 23. figura libri 2. ad ſuorum uſq. lib. ſinguli.

Quæ maris, qd̃ ſæminæ ad generationem conſtat.

Quæ animalis partes primo generentur tempore.

Cerue grauidæ anatomia.

Teſtes ſæminæ ſunt.

similes, ex quibus (ut alij arbitrantur) meatus, alij ad uuluz cauum exeunt generationi apti, quæ sententia telescione ipsa facile ostenditur.

De mulierum locis,

Cap. XXIII.

*Vesibidem quæ
suprà.*

Oscium uuluz in muliere, ac in ceteris animalibus naturam, ac quæ os genitale uocari uidimus. In medio tunica utrinque apparens, nympha, & clitoris dicitur, ea intus natura ita custoditur, ut in maribus glans præputij tergo, ut hoc primo munito aër arceatur: interior pars ceruix uocatur, in cuius medio ferè nervosa exilitas est, uenulis dispersa tenuibus uirginitatis testimonium affert, eugion uel hymen uocant, primo enim coitu scinditur. Naturalia interdum adeo compacta sunt à natura, ut chirurgi opera indigeant. Partem anteriorem matricem, locos quæ appellamus, qui desiderio coitus sæpè ediscunt. In ijs sunt quæ acetabula dicuntur, quibus per umbilici foetus augetur. Vulua nulla uim immutandi seminis, sed conseruatricem tantum possidet. Locorum ostium internum natura glandosum est, ad glandis uirilis similitudinem mucronatum, foras in ceruicem prominens, suo turbine. In ceruis triplex ostium est, ob eam causam grauidæ, quia dolent, coitum refugiunt, mulieres uero adamant, unde & quandoq; superfoetant. Vuluz acetabula non omnia perfecta animalia possident, sed cernigera, et una parte dentata, dum partum gerunt: ex utraque parte dentatis, lepus, mus, uespertilio, habent acetabula: sus uulnam leuem habet, & conceptus uuluz, non acetabulis adhæret: semen itaque trahi à locis uteri, ac quæ ob eam rem multa generari pro numero locorum, & acetabulorum, sæpè enim eodem in loco uteri gemini consistunt. Acetabulis uuluz ex secundis robustior adhæret, ea parte quæ consula quædam fibrarum multitudo est. Umbilici orificia acetabulorum orificijs respondent, unde ali dicimus, asperitas enim utrinque fibrarum orificiorum quæ tenacitatem facit, ut in parietibus fieri solet, scalpunt enim prius, ut cementum superinductum magis hæreat, asperitati. Umbilicus cum in uolucro, hoc est secundis, functus officio ab acetabulis abscedit, uelut pomi pediculus iam maturi à ramo sponte cadentis. Ex ijs acetabulis à partu menstrua profluunt: similis in maribus materia est, quæ in semen genitale per cōcoctionem uertitur.

*Virginitatis
signum.*

*Quibus animas
libur acetabula*

Menstrua.

Menstrua (de quibus mox dicemus) cum plurimum lunæ motu singulis mensibus profluunt: quo quo proflusio uirginibus uox mutatur, ut in maribus primo coitu: mamme inde tumescunt. Homini umbilicus dum nascitur, maior est quam in ceteris animalibus, quo tempore alimentum non reddit, ideo uenæ, arteriæ quæ cum tunica est, comprimunt sese, & ob eam rem puerperij exitus opportune sit: nā in homine deligari oportet, quia imperfectior æditur partus: bruta uero robustiora, quæ statim profluunt, nascuntur. Locorum ostium in conceptu aperitur, & exinde clauditur, nec amplius recluditur, nisi mulier superfoeret, uel fluxionibus laboret, uel si menses profluant. os id adeo occlusum est, ut aër subire nequeat. Loci ipsi pecturam habent inter spinæ imæ partem, quam os sacrum uocamus, supra uescam, cōtra mediam positi, alium inde paulum ad dexteram coxam conuertuntur, postea super rectum intestinū progressi, ilijs seminibusq; latera sua annectunt, rectam cum uescica, continuatam quæ ceruicem habent, quem canalem uocant, qui ceruici uescicæ supplicius, carnosus, cartilaginosis quæ admodum est, is in prægnante contrahitur. Vulua in uirgine exigua est, in muliere nisi ubi grauida est, non multo maior quam manu comprehendendi possit: e cordi, arterijs, neruis, cerebro, spinæ quæ medullæ committitur: præcordijs item, mammis, renibus, uentri, ilijs, coxis, pubi, quæ omnia in uuluz strangulationibus percipiuntur, quibus anima subducitur: uertigines sentiunt, capillos in uertice uel occipitio conuelli arbitrantur: lumbos præterea, femora, inguina, & stomachum dolent: Gula item miro modo tumet, euidentiori in uiuente argumento, connexionis ea uincula in mortuis languescunt: id alij ceteris uaporibus attribuunt, quos uulnerata statim uulua coarguit. In qua re oculos maxime dolent, quædam obmutescunt, aliquibus mentes soluuntur. Ilijs præsertim adalligatur nerualis quibusdam retortis, qui grauidis protenduntur: nulla uena de maiore recta uia ad uulnam pertinet, de aorta uero multæ frequentes quæ ueniunt: eius materia nervosa est, rugosa, periculosa, pollicaris crassitudinis quæ ad conceptus magnitudinem extendi possit. Qui eo tempore acetabula uuluz inquirunt ad magnum uulgi

* polliculosa.

quigui desiderium, digna frustratione frustrantur: uideri enim minime possunt nec primo conceptus tempore, quam inuolucra, quæ secundas uocant, robustius uulue adherent. Tum enim euidentius membrana ualentior per umbilici radices acetabulis, quæ *κερυ-
δελίδας* Græci uocant, committitur, quales in polyptori cirtis uidemus, qui suctu cum aliquid capiunt, continent: hæc accrescente foetu conspicua, prope partum minuuntur, ac demum abolentur, hæc conuexo suo coniuncta sunt cum utero, cauo autem ad foetum conuersa (ex Aristotele) in ipso inuolucro ex secundis quedam carnosæ excrescencia fibris repleta minimis acetabulis affixa, quæ sanguinem & spiritum ueluti radicū fibre exiguunt, digerunt quæ per uenas, et ad umbilicum usque defertur sanguis spiritus quæ, per quem alimentum haurit foetus. Geminii matrici sinus sunt ab utraque laterum parte leuiter discreti: in dextera masculinum, in sinistra foemininum cōcipi uolunt, geminis in mare testibus respondentibus: in uacca ueluti cornua plurimum discretæ sunt.

Matricis sinus.

De mensibus,

Cap. XXV.

DE mensibus mulierum pauca dicenda restant, ac rerum origine. Si non nisi semen incoctum ab Aristotele appellantur, ex partibus quæ supra intra quæ renes sunt, & à lumbis minimis uenis prodeunt ad uulue acetabula, quibus foetus in utero alitur, (ut sæpe dictum est) uel à puerperio iuxta naturalium ora: ex uenis quoque duabus secundum os pubis, iuxta urinae exitum erumpunt: ex ea parte & foeminarum non prolificum semen in coitu (ut dictum est) effunditur, tanto in plerisque impetu, ut masculorum more longius exolat: diuerse equidem naturæ ab eo quod in uulue cauo prolificum restagnat, ut supra latius commemorauimus.

De ano,

Cap. XXVI.

Alui exitus anus dicitur, ubi muscoli sunt, quibus astringitur cum opus est, aut laxatur: inibi uenarum ora sunt, tanquam ex capitulis quibusdam surgentia, quæ sæpe retrum sanguinem fundunt, sicut è naribus, hæmorrhoidas Græci uocant: eo profluuio purgationis uice utuntur, nec ualde imbecilliores ob id sunt, ideo importune quidam curati, cum sanguinis exitum non haberent, inclinata in præcordia, ac uiscera dira illa materia subitis, ac grauissimis morbis correpti sunt. In eadem parte qua corona est & sedes dicta, condylomata innascuntur tubercula, quædā nunc dura, nunc mollia, quæ ex inflammatione oriri solent, uerum si uetera etiam induruerit, medicamentis causticis interdum aduruntur. Mariscæ item & rhagades anum infestant cute circuncisa. Hos morbos lasciuia luxuriæ procacitas, & æstiuans libido facit, non sine naturæ & maiestatis diuini iniuria, & utriusque lege calcata, uitiatorum inuentrix libido, quæ neglecta natura, diuertit quæritat, hoc est genus humanum perdere, utinam eorum parentes eam dum taxat uenerem nouissent. Anus sicut & uulua procidit, quam sedis procidentiam uocamus, uel sedem conuersam, quam stypticis retroagimus. Vlcera item & fun-

gi, similia quæ innascuntur, quæ aduri solent. Hactenus de interna-

neis, quæ sub præcordiis posita sunt, narrauimus.

nunc ad ea quæ spiritalia uocantur, transeamus.

Dd ; ALE.

ALEXANDRI BENE

DICTI VERONENSIS PHYSICI, DE MEM-

bris spiritalibus, quæ supra præcordia habentur Liber III.

Præfatio. Cap. I.

Amentes consilios.

Amor.

Fortitudo.

Ira.

Sapientia.

Vpra diaphragma cor, pulmonesq; collocavit natura, ubi (ut inquit Plato) audacia, metus, fuga, consiliores amentes sedem quandoque posuere, cum implacabili spe iracundia. Amor item intrepidus inuasor, blanda spe focia, caltra fixere, quæ si peruersa fuerint, voluptatem malorum seminarium, & dolorem subinde parere consueverunt. At si fortitudo è diuerso omnium contemprix, mentis bonæ filia, cupidinis & voluptatis iussa contemperit: Vbi animus forte pallore terrentium obiectu perterritus fuerit, sanguis & spiritus uenarum numerosam ueluti stipatorum legionem ad imperata subito accurrentem citat, tum celeriter metu discusso sua potentia animi fortitudo utitur. Pari modo si ira uis exardescens ex improviso permiscet flagrantis æstus, pulmonum cum cauis fistulis spiritus respiratione cordis crebra refrigeratio continuo temperat ratio, unde iracundia aliqui implacabilis facile refedit, cui in hostes uoluptates, & ceteras animi perturbationes potestas data est sapientibus: qui animi fortitudine & corporis patientia libero Marte eminens librata tela alacres excipiunt, & cominus incussos in cordis penetralia grauioribus ictus iræ aut odij propulsant inanes. In his tota philosophia uersatur, ac totum bene uiuendi dogma moratur sedibus. Hinc læta felicitas originem ducit, hinc mortis terribila abiguntur, atque ad diuina mens sublimis penetrat arcana, ad has partes hac nocte, in ipso theatro præsentibus esse uolo senatores meos sapientes ex patricia gente Veneta Bernardum Bembum, Antonium Boldum equites: Antonium item Caluum triumuirum, Petrum Priolum senatorem, qui mecum diuinam cordis officinam contemplantur, & arcana nature perquirant, iam perceptis & compositis Reipublicæ rebus, & domum fessi, sed hilares abeant.

De membris spiritalibus,

Cap. II.

V. fol. lib. 6. fig. priorib. aliquot.

Spiritalia membra inter caput & uentrem sedem obtinent, nam & cor, cuius gratia omnia constant, in medio eorum collocatur, natura enim rem nobiliorum locis nobilioribus constituere solet, uerum potius superius, quam inferius, ac in parte priorè quam posteriore, potius que ad sinistram quam ad dexteram, non sine ratione collocatum est uiscerum principale membrum, quod in omnibus animalibus conspicitur: nam cor caloris officina est, uitæ mentis que origo, sanguinis spiritus que principium. Omnium enim partium primum sanguinolentum conspicitur, ut in ouis triduo incubatis, puncti magnitudine apparer. Formato corpore protinus quasi alterius intuitus animal palpitare sentitur. Thoracis pars superior pectus dicitur, inter lacertos homini constitutum, iarum cordis & mammarum ratione, costarum que crate, cordi munimentum. Sed ab eo primum membrum, quo ignobiliores à nobilioribus partibus diducuntur, dicere incipiamus, hoc est, à septo transuerso: demum membra quæ oræ ipsi continentur, quia huic parti & uentri accommodata sunt, ordine dicentur.

Pectus.

De transuerso,

Cap. III.

V. fol. ibidem.

Septum transuersum sub pulmone collocatum est, cinctum alij appellant: ueteres quoque animam cordi prætendunt, præcordia dixerunt, diaphragma alij. Plato uero phrenas, seu prudentiæ participes, mentis que cunctas, unde quidam mentis subtilitatem accipi putauere, ideo ei nulla caro est, sed neruosa quædam exiliter in medio præsertim, quæ ualida est, costis inferioribus & spiritibus, ubi ueritatem sua est, annectitur. Sedè cordis à uentre & ab intestinis dirimit, ut uitæ origo alui uicinitate, excrementisq; inoffensa seruetur, ne uis ciborum uapore animus supprimatur: hac de causa præcordiorum interuentu, quasi pariete distinxit nobiliore ab ignobiliore parte: hæc si pleniora essent, carne maiorem uaporis

vaporis copiam & haberent & attraherent. Huic distillationis origo, nam solus homo distillationem sentit inter animalia, quod cutis tenuitate evenit, unde solus animalium ridet. Est enim, teste Aristotele, distillatio risus præcordiorum ratione, quæ nervis (ut inquit) quibusdam alas subit. Nam calore leuiter præcordia calefaciente mouet inuoluntario risum, ob id gladiatores spectaculis mortem cum risu trajecta præcordia attulisse visum est. Eam membranis quibusdam deorsum versus lienem à iecore determinant, neque id solum, sed sursum versus medium quoque pulmonem diuidunt ac sustententiam inspirando iuuant. Et in exonerando ventre vim habent, quam apocriticam vocant. Læsis præcordiis alius substat, uel ex inflammatione mens protinus ac si cerebrum afficeretur, omnino commota cernitur, unde phreneticis nomen.

Quare solus homo rideat.

De mammis,

Cap. IIII.

Medium igitur pectus à punico malo (ut dissectione ordine persequamur) ad iugulum uelque aperiendum est, cultro que cutis deorsum versus ad latera diripienda est, mammarum ratione, nam & mulierum partes suis locis pertractandæ sunt. Ex utraque pectoris parte exuberantes constituuntur sunt: media his pupilla adiuncta infantium cibo. Mammis laxior contextus est, in quibus & adenes, caruncule glandosæ, fungosæ sunt, cæteri ac foraminulente naturæ, quod in caduere asseruato euidentius conspicitur. Maribus caro spissior est, in quibus lactis simile compertum est, dum hæc describeremus, M. Maripetrus sacri ordinis equestris tradidit, Syrum quendam, cui filius infans mortua coniuge supererat, ubera sæpius admouisse, ut famem filii uagientis frustraret, conuatoque lactu lacte manasse papillam, quo exinde nutritus est magno totius urbis miraculo. Idem Aristoteles de lacte in maribus, uerum tamen, inquit, per succum frequentiore uel multum prodidisse aliquibus traditum est. Vidimus mulierem quæ etiam cum uirgo esset, quoniam infœcunda erat menses substituerant, lacte semper diffuisse. Idem autor pilos in mammis mulierum inueniri, si forte in poculo pilum hauserint, idque malum pilare tradit appellari, nec dolorem sedari donec pilus pressus exeat, uel ante lacte exugatur. Alij id negant, quoniam multa sponte sua gigni in corpore uideantur, quæ plerumque malis medicamentis fieri arbitrantur insana uulgi credulitas, inueteratis enim, ut inquit Galenus, abscessibus ob uarias humorum qualitates materiam in calculum, harrenam, ligna, carbones, amurcam, fecem in setas porcinas, in aliasque istius modi formas conueri constat. Aliud malum peculiare mammis colostratio uocatur, quam inhibet per mensem ante partum aloë ex rosacea sepe illita. Venæ illæ ab utero sursum ascendentes, ut Galenus scribit, per contractum discurrunt, ut tardiori motu sanguis aptius concoquantur, qui demum ad enarum uirtute albescit.

Ves. li. s. fig. 12.
et 13. cap. 12.

Exemplum uiri qui lacte ex suis uberribus infan-tem nutrit.

Colostratio.

De musculis pectoris,

Cap. V.

Musculi circa mammam plures sunt, qui visu deprehendi non possunt: quibusdam pectus inspiratione attollitur, nonnullis deprimitur, reuocaturque circa præcordia & in superiori pectoris parte collo contigui magis necessarii sunt, hæc enim uis attollitur pectus, alij id negant, quoniam impedimentum non arguit membri potentiam, impedire enim possunt, sed soli constituere motum nequeunt, quoniam uel pulmonis aut diaphragmatis id munus sit, ex Auerores. Alij musculi à dorso incipiunt, alij item minutissimi sunt passim dispersi, qui inter costas collocantur singulas, quæque pectus modo attollunt, modo deprimunt, staminis textum in latitudinem longitudinemque componunt. Circa has partes acutissimus oritur morbus pleureticus à latere dictus. Pectoris pars prior quæ cum costis multa cartilagine committitur, sub iugulis statim constituitur. Costæ uero quæ inter se annectuntur, septem sunt longiores, utrinque lunato sinu. Reliquæ enim quinque sunt breuiores quam ut facere idem queant, notæ dictæ & rhoe. Summus uero uterque iugulus durus, ualens & recuruus est, recuruusque capitibus lacunam efficit, supra quam ea pars est quæ iugulus dicitur. Idem iuguli suis capitibus iuxta humeros terminantur, paululumque motu brachiorum mouentur, & cum lato osse scapularum infra caput eius nervis ligamentis siue nexibus connectuntur. Costæ sub alis duodecim sunt quæ ad ima præcordia & ista perueniunt. Hæ primis partibus rotundæ, & leuiter quasi capitulæ uertebrae transversas

Ves. li. s. figuris prioribus aliquot.

Ves. li. s. in finis figuris capitibus ram osium.

processibus, ibi' que paululum infirmatis inheret. Inde parescunt in exteriorē partem, recurvate paulatim in cartilaginē degenerant. Ea parte rursus in exteriora leuiter flexæ cum pectore committuntur: costarum ima maiore iam parte, nihil nisi cartilago est, quæ mali pectini terminus est. Thoracis itaq; partes priores, hoc est, pectus, latera, mali punicū, dicta sunt, quibus spiritalia membra cōtinentur. Ea pars non uno ossē constat, ut suo flexu homo ad necessaria opera incuruetur, ac respirari facilius possit. His petactis, resectorēs pectus medium usque ad iugulum secant, ad aperta' que costarum cratē, pulmones apparent. Sed membrana prius pleuretica referenda est, quæ à lateribus potius quàm à pectore nomen habet.

De pleuretica membrana.

Cap. VI.

Ves. lib. 1. cap. 1.

SVb costis panniculus firmior est peritonæo similis, pleuretica dicta, singulæ tamē costæ membranulis suis integuntur. Huic membrana annexa est, quæ medios diducit pulmones, & pectori spinæ' que annectitur, ut altera pulmonis parte læsa, altera incolūmis seruetur. Hoc cauum uomica morbus pure implet, quæ raro à medicis curatur. Sed ad pulmones transfundendum est, qui cordis stragulū efficiunt, aërē' que frigidō cordis feruorem temperant.

De pulmonibus.

Cap. VII.

Ves. lib. 1. prioribus aliquot figuris, maxime in mens.

PULMONES in duas fibras diducuntur, arteria in geminas partes se diuidente, intermedia membrana quadam, quam disseptum appellauere, alij præcordia. Pulmonibus spirandi officina data est, continue attrahens, ac reddens animam, alio qui homo statim rumpitur, quoniam ex uoluntaria ac naturali uirtute compositus est arthritus musculorum cordis & pulmonis officio. Spiritum pulmo, ut iecur succum commutat prospiritus uitalis alimento. Reliquum flauū fumoīo uel noxiō febrium præsertim uaporibus emittitur. Sinu suo cor continet pulmo, perpetua' que refragatione fouet, spongiosus, rarus, fistulis inanibus cauus, præter uenas arterias' que, spiritus capax est, plurimum sanguinis cōtinet: qui exanguē esse putant in cadauere decepti, quoniam sanguis statim effluxerit, nam & plurimum dimouetur, & fistula inflatus uiuentis posituram ægre refert. A collo statim dependet, dissepto medio diuidente, hunc prætenuis panniculus uestit, catis, animalibus domesticis ualde foraminulētus ab ultimis ceruicis uertebreis incipit, in furnibuli figura, uel bubulæ (ut aiunt) ungulæ, ad tertiadecimam spinæ uertebratæ uersus septum porrectior definit, ita ut pectoris uniuersi cauum compleat.

De trachea arteria.

Cap. VIII.

Ves. lib. 1. fig. 6. sequenti. in tabulis lib. 1.

INz ab oris faucibus canaliculæ cōeunt, quarum altera breuior, interior' que est, tracheam arteriam uel *πάγωνα* Greci, Latini guttur, uel spiritālē fistulam appellant. Altera uero lōgiōr exterior' que est, lōphagum Greci & stomachum, Latini gulam et cibalem fistulam uocant, de qua mox dicturi sumus: Illa à faucibus ad pulmones spiritū tantum, alioqui si quid ex improuiso excidit, protinus ab ea excutitur: hæc ad uentriculum cibum potum' que mittit: quanquam Platonem alioqui philosophorum primum, ad pulmonem potum defluere in uescicam arbitrantem, merito à Erasistrato medico reprehensum constat. Platonis uerba subiiciam: Pulmonum tegmen cordi adhibuerunt, molle primum atque exanguē, deinde cauis intrinsecus fistulis spongiæ instar distinctū, ut spiritū potu' que hausto cordis ardorem huiusmodi respiratione refrigerio tepefaciat. Alibi item ipsam potus dīscursū, quo pulmones sub renes in uescicam defluens. Hæc Plato: quem sine anatomicis inquisitionibus lapsū esse nō dubitā, per alteram enim, hoc est gulam, tam cibum quàm potus in uentrem, qui carocœliā dicitur, ubi cibū potus' que subigitur, delabuntur: per asperam arteriā spiritus duntaxat deorsum fursūq; ab ore aut naribus recipiatur. Ipsa arteria dura est, denticulata asperitate, gulæ inherēs ceteris partibus per se ad pulmonem pertinet: constat ex carne & cartilagineis dimidiatis orbibus in c. literæ figuram compositis, ea parte tantum qua gulæ committitur. Reliqua parte arteriæ circuli perfecti sunt. Id de industria molita est natura, ne cūclera crassiora quum delabuntur, impediri possint. Hæc pars tenuibus uentilis cernitur, ideo sanguinis in eo exiguum est, sursum uersus ad fauces iungitur, foraminibus naritum supponitur, bronchon appellant, quæ in oris partem parescunt: unde fit ut quum potus in pulmonis

monis tramitē dectrauerit, per nares effluat. Cartilaginosa arteria est uocis causa, ut tradit Aristoteles: nam quod sonat, leue ac solidū esse oportet. Ante gulam posita est, quia cor in priore parte collocatum est.

De uenis et arteriis in pulmone,

Cap. IX.

A Singulari arteria ad plures in utranque pulmonis partem diuiduntur, mox in minores intus semitas, inde ad minimas fibras sparguntur, membrū uniuersum complentes, quibus inflatis pulmōnes attolluntur. Dextra pars in tres minores fibras diuiditur, sinistra in duas tantum distinguitur: uenæ maiori à dextra parte quæ maior est, pulmo connectitur, ex qua riuulos penè infinitos in omnes membri partes dispergit. A hore sinistra quæ minor est, coniungitur, et eius ramos pari modo dispersos recipit. Ita quod sanguinis, spiritus, & aëris riuuli minime continuantur, nec intercurrent, quāquam postrema diminutionum præ sua exiguitate uisum effugiat, & obliuerentur, quæ si nimium distento pulmone eliduntur, sanguis ex ore prorumpit, pāniculum eius quo integitur, miro naturæ opere pus sanies uel aut cruor, aut si quid aliud in pectus influit, penetrat si bras, fistulas quæ minimas subit, inde ad maiores usque ad tracheam ex qua purulentæ, cruentæ quæ excreationes emittuntur, quod in laterum doloribus euenit. Ex pulmone phthisis oboritur & peripneumonia, asthma quæ. Sed maiestatem naturæ uel conditoris Dei liceat in hanc etiam partem contemplari, qui in humano corpore miracula singulis diebus nobis ostendit: nam in pleuretico morbo cruentum pus per urinx meatum dare quandoq̃ solet. Quod Heliodorus Cymbriaci nostri filio conigit in maxima morbi desperatione: uel per alium aliquando ut ipsi uidimus: hoc magis mirum est, quā quod acies scalpelli fracta dum uenam imprudens uenifeca cuidam incaute incideret, meatus diuersos penetrauerit, post quæ aurem constiterit, ubi continuis ferè punctiōibus percipiebatur, qua molestia laxari sepe à nobis quæ fluxit. Supra fidem est, quod ipsi cum in Creta essemus, uidimus. Rusticus in quodā sedizioso tumultu sagitta circa dorsum impacta uulneratus fuit, euulsa sagitta ferrum intus in thorace relictum est: uulnus frustra perquisito ferro medicus præsanauit, quod post biennium per inferna exulit, id miraculi gratia barbata figure. digitōrū latitudinis ostentabat. Secundū enim diaphragma prius mucrone penetravit, ubi pars carnosior est, deinde secundū intestina delapsū iuxta aluū sensim podicē secuit, uiamq̃ sibi ad exitū fecit semiexesum, de qua re magna medicorū concertatio fuit, Sed de corde cuius causa pulmo creatus est, dicendū puto.

De cordis principibz,

Cap. X.

Cor sanguinis fons est & principiū, calidæ humidæ quæ naturæ, ut Auerrois placet, uel temperatæ, si Aristoteli creditur. Homini infra leuam papillam turbinato mucrone in priora eminens, summa uero dextrorsum spectat, quod in cadauere plurimum dimouetur. Vidimus quendam pugionis ictu interemptum dissecto pectore, rursusq̃ per uulnus pugione adactō, mucronem neque cordis, neque pulmonis uulneri respondisse, tanta est in cadaueribus cum uiuentibus posituræ differentia. In corde uitalis caloris nutrimenti quæ principium habetur, irascentiæ quæ sedes. Pāniculi inuolucro firmo ueluti uagina operitur, id corpulentum, pingue, ac neruofum est, aquæ plenum, ut cor perpetuo maceat, ne in mouendo tergus id impedimento sit, sed ut libere ac facilius palpitet. Pulmo ad custodiam id ambit, ut stragulum, tanta est uisceris principalis reuerentia. Quod inter omnia membra solum uicis nō maceratur, nec uitæ supplicia trahit grauiora. Cordi (ut inquit Aristoteles) nulla bilis appropinquare potest, quoniam illud affectum nullum patitur uolentū, nam in hostia male affectum nunquam uisum est, mortem ilico trahit læsum. Et cum ceteræ corruptæ partes sint, uitalis, cuius sedes est, in corde etiam durat. Inuolucrum aqua exhausta aliquo uitio, cor plus solito palpitat. Cardiacus morbus appellatur, qui ad tabem hominem perducit, quod Galenus in simia sua dissecta perspexit. Cor ipsum natura carnosum, ac musculosum, in summo pingue, sine ossē, præterquā nonnullis animalibus inuenitur, ut in ceruorum cordibus. A corde omnes maiores uenæ tanquam ex stipite oriri cernuntur, quia eo nullæ uenæ sunt, reliqua membra sanguinem non habent, nisi in uenis, tanquam in conceptaculis. Et sanguis ex corde ad uenas, inde ad membra deriuat: in fibris autem iecoris aquosa potius sanies apparet,

Vesalibidem.

Miracula quæ corporibus non fieri solent.

Vesalibidem.

Cor mortis non obnoxium.

Cardiacus morbus.

Arterie cordis
proprie.

apparet, nec sanguinis naturam habet, nisi prius in corde acceperit: arterie que ad seculum non perueniunt, quoniam cordis peculiare sunt.

In corde articu-
lationes.

Quibus magna sunt corda, parva esse,

Cap. XI.

Conceptacula cordis, de quibus mox dicturi sumus, quādam quasi articulationem crimis capitis, futurisq; similem habere cernuntur, quanquā nō ita sit, quod ex pluribus partibus cor compactum sit, sed articulationem notis quibusdam tantum ostendit. Existimant que ea animalia, quibus magis ea articulata sint, sensu præstare, quibus minus hebetiora. Mollia sensu valent, sicut & caro, ē diuerso dura, ac ipsa. Grandiora uero parua signifiāt animalia, cōtra quibus minora, aut mediocria sunt: in illis enim cordis portione exiguum caloris inest, quod in magno conceptaculo exoleat, atque sanguis frigidior fiat. Idem in uentriculis cordis atque uenis contingit, nam in paruo atque magno domicilio tantumdem ignis non æque calefacit, sed minus in magno, ita in his calor pariter agit.

Quare dextra manus sinistra accommodatio sit,

Cap. XII.

Cordis fibræ quæ in ampliore parte sunt, ad dexterā uergunt, propterea uehementiorem caliditatem eo infundunt, quare hominum magna pars dextra utuntur: si uero ad sinistram, commodiori sinistra utuntur: si in medio pectore prorsus æquo libramento pender utranque manum accommodatam reddit, hos æquiminos ambidextres Aristoteles uocat. Latini uero scæuas nominant, quod Vlpianus ostendit.

De cordis uentriculis,

Cap. XIII.

Ve sin a. lō. fig.

Corsinum duplicem habere tradit Celsus, quem plures ex nostris medicis sequuntur, dextrum ac sinistram. Aristoteles uero tantæ autoritatis est apud multa secula, ut que etiam non uiderint, eadem sine experimento affirmant. Et si duos tantum sinus esse uidisse diiudicet, tres tamen in esse fateantur. Hæc res in tota medicina magni negotij est, quoniam ij Aristotelis sententia in uentriculorum numero, meatuum, locorum que ratione longe oberrant, inter quos Galenus alioqui uir doctissimus in Aristotelē apud tot secula laudatissimum nimis quidem iniuste inuehitur. Nam is autor ita de cœuis cordis in homine inquit cor habet sinum triplicem, maximum in dextro latere, minimum in sinistro, medium magnitudine & loco inter utrumque, omnes ad pulmonem peruī, singulis enim suis cauis sanguinem continent sine uenis, & ea sepius diducūt: ex cauis dexter plurimum sanguinis calidi continet, ob id pars corporis dextra calidior est, sinister parum sanguinis plurimum que spiritus frigidioris, nam aërem subire cor certū est, qui ab trachea arteria attrahitur, medium uero mediocre, tum copia, tum calore, sed tenuissimum atque temperatum (ut inquit) reddit spiritum, ab ea abortam originem ducere non dubium est, nam cordis hunc sinum principium esse argumento constat: quoniam id maxime quiescere debet, quod principium est, tale autem erit, si sanguis purus ac mediocris tum copia, tum calore sit. Nam & positione in uiuēte medius cernitur, & sinister uenter tumensior est, non auris flaccida, ut in cadauere conspiciunt, clanguescunt enim omnia, & loco dimouentur. Minutissimis animalibus uentres arctiores sunt, ita ut unus qui amplior est, uix conspici possit, reliqui sensum effugiant. Mediocrum animalium secundus est conspicuus: in maximis uero perspicui omnes possunt. Sed sinum spiritus frigidioris cum pulmone annexū aëris receptaculum, quod autem sinistram nominat Pollux, inter specus non annumerant, sicut Celsus & alij posteriores, inter quos & Galenus noster constantissime in Aristotelem seuerius quam par sit, reclamat. At Aristoteles naturæ non ignarus, duos esse sinus in mucrone tantum conspexit, sed cordis naturam altius cōtemplatus est, nec atrium cordis ullam mentionem facere uoluit: qui eas in corde posuere cadaueris tantum posituram considerauere, at ille cautior solertior que naturæ functionem in uiuentibus animaduertit, quod in brutis & maioribus animalibus uiuentibus facile considerari potest. Is uero philosophus triplicem esse, inquit, sinum, dextrum in confesso sanguinis fontem, & omnium maximum: sinistram minimum, aërem à pulmone haustum continentem, quem autem sinistram (ut dictum est) imperiti nominant: medium uero tum loco, tum magnitudine, ac temperamento spiritalis sanguinis receptaculū, unde uena aborta originem habere certum est.

Aborta oris.

Ibid. V. fol.

Hoc sinistro specu, quem aurem sinistra imperiti uocant, Græci *ὠτρε*, rugosus, ca-
uernosus, minus quàm ceteri carnosæ materiez ad hanc arteria aërem mittit, pulmo-
ni annexus, hinc arteria uenalis dicta ad pulmonem tendit, quoniam uenæ tunicam ha-
bet tenuiorē: hoc tramite cordis seruat dum spiramus, refrigeratur, ex qua parte super-
flui uiculi que status, qui à corde feruntur, transmittuntur. Inter hunc finum & medium,
inter utriusque confinia bint ualuulæ ingentes omnium robustissimæ, neruulis frequen-
tibus & duris applicatæ cordis parietibus totum orificiū præcluduntur, introsum enim
mouetur. Hoc bicaluio cauum medium à sinistro superiori diuiditur, uenas que gemi-
nas ad geminos spargit pulmones, quæ ad minimas fibras descendunt, in quas aër uelut
si preparatus ad cordis cauum ducitur sinistrum, quod aëre albescēs, intus cernitur pro
spiritalis sanguinis mixtione: ob id ualuulæ introsum spectant, ut potius recipiāt quàm
retribuunt, nam in corpore frigiditas ipsa ad naturalem calorem temperandum necessa-
rio habetur. Pulmonibus ac corde sublati, ad septimam uertebam glandulæ similis est
caruncula thymæ appellata, humoris mali & superuacanei capax.

Vesli. 4. fig. 12.
Item lib. 4. ca. 9.
necnon in tab.
lib. 11. a.

At nunc gulæ ratio reddēda est, quæ post trachæam arteriam posteriorem locum
tenet: cōstat ex neruo & carne, ut extendi possit, cum cibus ingeritur, & cedat ne
ledatur, asperitate cibi descendenti: à faucibus dependet continuatum spinæ, tum arte-
riæ nexu, & per septum transversum in uentriculum finit, carnis speciem referens, ab an-
gustia & longitudine nuncupata est, tubæ per quàm similis, uel ad latitudinem, longitu-
dinem que, ut tradit Plinius, lagenæ modo fusa, in faucibus maxime dilatatur, pars quæ
uentrem attingit, plurimum sensilis est neruorū natura, quibus uomitiones excitantur.
Quæ broncho compacta est, carnosior cernitur, ministram ciborum uocant, alij dispen-
satricem. Ob hanc Philoxenus Eryxius collum sibi gruis à dijs precabatur. Sunt & alij
Phyloxei qui gulam præter modum in uita excolunt, summum que bonum huic par-
ti attribunt, Apicij nepotis affectu, qui dotes amplissimas, & patrimoniam ingenia hoc
gurgite profudere. Hinc censorie leges etiamnum apud Venetos solennibus coetis, syl-
uestrium animalium carnibus præter phænicopterū inter dicentes. Ea duplici membra-
na cōstat, uario que uillorum ordine, altera stamine per latitudinem procedente cibum
expellit, qui cum attrahitur, cedit, nec leditur: altera uero interior deorsum trahit uillo-
rum oblongo stamine cibum, ea uis cathectice dicitur, faucium peculiaris qua in epulan-
do crassam congestam que materiam per faucium angusta facimus: ea si incautis mor-
bis deficit, mortem minatur: in angina quandoque ira afficitur, ut neque cibus, neque po-
tus trahi possit, cibum que quandoque duntaxat demittunt, aut potum. In deuorand
enim guttur, cuius pars gurgulio est sursum uersus gulam trahit. Gutture quibusdā Ita-
licæ locis, adeo fœde intumescunt atque uim uitio, ut pro mensuris habeantur, aduenz
breui id uitium cōtrahunt, *Βρογχοκήλη* Græci uocant. Dissectores in collo cutem di-
uellant, ut musculi qui longiores sunt, appareāt, ijs uenæ grandiusculæ hærent, quarum
uis consideranda est, deinde contractio mento, maxillæ eluxandæ sunt, ut quæ in ore &
faucibus continentur, clarius cernantur.

Ves. in tab. 11.

Uturi epiglottis sub ipsis faucibus quoddam operculum lingue postremæ anne-
xum, accommodauit, ne quid cibi potus uel in alienum delabatur iter, quoniam spi-
randi meatus intercludatur. Sicut Anacreonti poëtæ accidit, qui uix passæ acino neca-
tus est. Sicut & Fabius prætor in lacte pilo hausto strangulatus est. Et si ætate nostra Ve-
netijs dum hæc conderemus, anno à salute uicuersali 1487. Lucretie per quàm familia-
ri nostræ simile contigerit: ea cum nucem pomicam dente frangeret, oborto risu, nux
in spiritus meatum protinus respirando deuoluta est, moribunda statim concidit, in
eo ancipiti strangulatu, ad interiores pulmonis partes impacta est, tum minus af-
fligi coepit, unde nihilominus spiritus grauior, sonantior que obfesso meatu audie-
batur, tum uitæ spem habere coeperunt, quoniam contractis quibusdā uenulis, uo-
mica in pectore exorta est, quæ tandem perfunata, obfessis meatibus reciprocantis
anime

Exemple sten-
gularum præ-
ter delapsa in
aspera aruia.

animæ rancus sonus etiamnum percipitur. Miro igitur opere id operculum constitutum est, quod linguam minorem Galenus uocat, tam ob causam duabus apposita est fistulis, ut per uices aperiat, atq; integret. Cartilaginea est inæ lingue adeb annexa, ut discere nullo pacto nequeat. Bronchus in gutturis suprema parte situs est, pelliculare membrum musculosum cartilaginofumq; , ut arguitur sic, in quod percussus spiritus, sonus, aut uox ipsa, perfectius elidatur.

De tonsillis & uis, Cap. XIX

Palato extremo, atq; intimo extantes utrinq; carnes sunt quas nostri tonsillas, & in la, Græci *ἐπιτοδὸς* & *ωρίσθια* dicunt, in sue glandulas uocamus: eiusdem ferè cum cæteris adenis nature, cum intumescunt eodem nomine appellatur morbus. Quibus uomica uis saluæ perpetua est, qua cibus commodius conficitur, & arteria mader. Gulæ annexæ sunt tenuibus quibusdam membranulis, quibus subest os, quod uocatur hyoides ad similitudinem γ. literæ, cui caput bronchi adalligatur. Inter has tua palato ultimo, quæ soli animalium homini dependet, columella ab alijs dicitur, quæ si inflamatur, aut tumet, tunc nomine appellatur materiz fungosæ est, destillationibus capitatis opposita, uoci necessaria, quæ si præciditur, uoci splendorem auferit, ob id aduri solet nam præcisâ difficulter sanatur, unde, oris graueolentia innascitur, ac demum tabes subit, quoniam (ut tradit Alexander Aphrodisæus ea pars spiritum primum temperat, ne statim ad pulmones crudus descendat.

Columella.
Vnde morbi.

De palato, Cap. XX.

Palatium tum cibo tum uoci necessarium est, cælum dictum, in quò saporum intellectus est, sicut & in lingua. Recte q; cum cibus densibus conficitur sub eo cauo circumnoluitur, crenis frequentibus concoctionem quandam præparantibus piscibus adeb carnosum est, ut lingua à plerisq; existimetur: sensum saporum præstat neruis à cerebro descendens.

Piscium palati

De lingua, Cap. XXI.

Lingua mentis, ac uoluntatis nuncia, ob id Plato uenam, quod neruum uerius dixerimus, à lingua ad cordis sedē tendere asseuerat: ea uocis articulatæ moderatrix est, cum epiglottis simplicis soni instrumentum sit. Lingua de saporibus iudicat ob neruos sensibiles ex sexta syzzigia à cerebro descendente: at enim mouendi uis à cerebello posteriori prouenit. Est enim gustus quasi tactus quidam. Fissura eam distingui non satis perspicuum est, sed ex offensione intelligitur, propterea partem alterutram à poplexis morbo periclitari: & in uulue quoque malis nigrescentem altera parte illæsa continuis diebus uidimus. Dissecta in longum plures intus arteriz, uenæ q; uisuntur. Ea medioens, quæ nec nimis lata, nec nimium angusta: optima, atq; explanatissima habetur, quæ contracta uocatur, balbos, bleos, antripos efficit: natura rara est, fungosa, atque soluta, ossi, quod hyoides diximus uocari, adheret, cui quasi adminiculo sustentatur, motus enim super re immobili fieri semper solet: sub ea frenum est, cui silentium & loquacitas attributa est, unde effrenis in conuiuium transit.

De dentibus, Cap. XXII.

Varij in ore dentes sunt, aduersi primum, qui lati acutiq; sunt, ut cibos secant: in mi, duplices qui conficiant, maxillares dicti: qui uero discriminant, canini appellantur, partim acuti, partim lati, nam medium utriusq; extremi particeps est. nouissimi genuini uocantur, qui circiter 20. annum nascuntur, multis & octogesimo, quod ætate nostra conigit, geniti & in palato quibusdam cernuntur. Antonij Bolbi equitis filius dentes anteriores cum maxillæ rheumatismo in pueritia forte amisit, quæ breui restituit natura. Maribus plures quàm foeminis sunt. Ex ijs quaterni primores dicuntur à Græcis *τετρικοί* & *γλασίοι* uocantur, qui deinde quatuor caninis ex omni parte cinguntur, ultra quos utrinq; tam superiores quàm inferiores quaterni maxillares positi sunt: præter hos ultimi sunt, quos sero gigni diximus, ob id sophronisteras & cranteras uocant. Priores sunt, & qui canini nominantur singulas radices fundunt, maxillares aliqui binis, ternis quaternisq; nuntantur radicibus, ferèq; longior radice breuiorem & dextram. Rectis dentibus recta radix, curuis flexa est. Omnes dentes ossium naturam

V. of. lib. 1. ca. 10.
O. 11.

Dentes in palato
eo gigni.

amulantur, qui tamen acuta pituita exacuantur: soli sensum habent, nam frigore leduntur & acrimonia stupefiunt. Priores ad uocis regimen constituti hos dentes cum excidissent, Merula Alexandrinus noster præceptor aureo filo ad pronunciationem obligabat. Quibus pauciores & rariore dentes teste Aristotele magna ex parte breuiores sunt uitæ.

De labris & gingiuis.

Cap. XXIII.

Labra oris pars extrema, ad potum, cibum, literas exprimendas pro tutelaque dentium necessaria, ea enim & uoces explanant, nam producuntur, contrahuntur, & dilatantur uario musculorum intextu, ob id ad motum omnem promouentur forissecus euidenti cure, intrinsecus cuticula rutila integuntur, quæ roseo colore intra os circūdat. Ea morientibus præterquam in hepaticis ex purpureo colore statim in pallorem discolorantur, rubore euanescente ea cū gula copulantur, neruis quibusdam, de quibus mox dicturi sumus, quapropter uomituris labra tremunt inferiora præsertim: his oscitamus, & si nimium in uinum transit quod oscedo dicitur. Vbi uero dentes infixi sunt multida rutila, gingiua uocatur. Hactenus de oris partibus diximus, quæ spiritalibus & naturalibus membris accommodata sunt. Hinc ad cerebrum corporis principale membrum transeamus, quod dissectionis ratione inter postrema habitum est.

Oscedo uinum.

ALEXANDRI BENE DICTI VERONENSIS PHYSICI, DE MEM- bro animali quod capite continetur Liber IIII.

De capite,

Cap. I.

*Caput hominis
sensibus exquisi-
tis præditum.*

Aput osse undique parum firmo, carne, neruoque contextum (ut inquit Plato) imbecillius cernitur in homine, quoniam cæteris brutis ad sentiendum acutius, prudentiusque constitutum est, sed extremæ capitis parti neruos adiunxit, ad ceruicis robur, deinde per omnia membra & articulos reliquos contextuit neruos uel chordas, aut quas conexiones uocant. Itaque nudo osse relinquendum non erat propter caloris frigorisque excessum, necque rursus carnis pondere prægrauatum, ne obtusum sensu efficeretur, sed cuti desiccata circa os firmum & leue reddidit. Alioquin, quibus pingue, neruosumque, ac carnosum caput est, ualidioris, ac diuturnioris (ut inquit) uitæ sunt. Ceterum natura de humano genere consultante, utrum diuturnius & deterius, an breuioris quidem uitæ, sed melioris efficeret, uisum fuit, uitam breuem, melioremque, diuturnæ & deteriori esse omnino anteponendam. Hanc undique cutim calor naturalis percutit, & uias aperuit, unde uiscosum humorem extra productum & longum paulatim extensum, punctiōibus æqualem reddens in tenuitatem capillamentum explicauit, ac sub cute reuolutus humor radices egit. His igitur causis capilli in cute nati sunt, qui propter coagulationem à frigido statim factam duriores cute, atque densiores sunt. Tegmen uero ipsum ad cerebri tutelam compositum est, caluariaque ipsa ueluti sphaera ossea, quasi torno facta cerebrum circūsepsit, & eius uirtutes cœlesti sphaeræ diuinas orbium animas regenti simillimas. Hinc uicaria medulla teres per ceruicis cardines rotulas uertebrasque, ad imam spinam descendens, seminis (ut inquit idem autor) humani adiutrix, adeo necessaria ut lapideo & articulari ambitu circum uallata consisteret, ad motum inclinamentumque idonea. Ad hanc mentis arcem contemplandam Hermolaus Barbarus noster, qui primas tenebat inter Latinos, ac Antonius Cornelius primus apud nos philosophus accedere: quoniam mentem ipsam animosius semper excolunt, coelicolis similes, ac sine huius uitæ sordibus animo candidiores.

Capillorum generatio.

Caluaria.

De intellectu.

Collum caput sustinet, in quo cerebrum uiscerum excellentissimum continetur, caelo proximum. Hinc euidentius intellectus culmen altissimum habet, & humana ratio; quæ effector mundi, molitorq; Deus per silium maxime sibi proximam fecit. Hinc imagines, cogitationesq; proficuntur, quæ etiam diuini consilij participes fieri solent, quod sanctis hominibus (& si raro) conceditur, unde prædiuinatione certa mortales futura quandoq; præfagiunt. Et in somno uisiones furorum prænuncie cui denitissime apparent, quibus immortalē animam esse non dubitamus, quæ nihil cum corporali actione mistum habere dijudicatur: ex uisiones infomniorum naturam non habent, quæ uino ac cibo distentis superueniunt, occurrantibus quibusdā falsis imaginibus. Cerebrum, quod sine sensu est, sensu tamen potentie instrumentum traditur, in eo somnus consistit, qui mortis imaginem refert, proiectis sine sensu membris: qui somnolenti sunt & qui noctes non circumscribunt corpori uacantes, uix dulcedine minus abundant. Somni causa est quoniam frigidum & humectum est, & uaporis in eo congesti statim defluentes meatus sensibilibus uirtutum obstruentes sine sensu membra iacent, & exinde si modum non excedit, uires assument: omnium frigidissimum est pro cordis temperamento, solet enim natura semper moliri quæ cuiusuis exuperantiam auxilium per coniunctionem rei aduersæ, ut excessum alterum altero compefcat. In uniuerso enim corpore frigiditas ad temperandum naturalem calorem à natura data est; quod tactu percipitur et ratione intelligitur: sanguinis enim nihil habet, sed ut ea quoq; pars modico potiarum calore, uenæ ad membranam membri inuolucrum deueniunt, ex utraq; uenia maiori & ahorta. Et ne calor nimius offendat, non pauce ample, sed frequenter, ac tenuis uente per anfractus ambiunt, ne sanguis copiosus & crassius, sed tenuis sincerusq; subeat eodem. Cerebrum terræ & aquæ naturæ esse constat, quod cum coquatur indurefcat, si cescatq; ut humor calore consumpto, terræna portio relinquatur, ob id médulla non est, sed sui generis membrum: si humer uel arefcat supra modum, afficitur, uel soluitur mens, uel commouetur: si aquilone frigidus redditum est post austru flacis, defillationes fluunt, uapor enim subtilis cerebrum petit, qui ob membri frigiditatem refrigeratus in humorem conuertitur. Quod caelo imbutus euenire solent; uaporibus in superiore aëris parte collectis, si magnum cum paruo conferre licet: cum enim ex terra uel aqua uapor ex calore ad supremum aërem fertur, qui frigidus est, consistit denuo in aqua propter refrigerationem conuertitur, ac demum in terram defluit.

Visiones furorum in somno.

Somnus.

Defillationes ex cerebro in inferiores partes.

Quæ cerebro continentur, Cap. III.

Ex cerebro neruorum sensus quasi interpretes nunciiq; rerum sensibilibus perspicuntur, magnatq; ideo ex parte in capite tamquam in arce collocantur. Ideo caput quo sensus initium capitur, uideo appellari. Quod homini proportionem maximam est. Constat præter capillorum tegmen, cute, membrana, caluaria, duplici item panniculo, cerebro, uentriculis, reticulo quodam uenarum ac artiarum intercurrentium mirabilis, & ceteris uenarum anfractibus, neruis. Fix alijs dissimilibus partibus, oculis uelut; auribus hisq; similibus, ut suis enarrabimus locis.

Caput unde dicitur.

De capillo, Cap. IIII.

Capillus homini plurimus, ex regionum differentia durior aut mollior; aduersus uim frigoris durus est, ex humiore excrementicio, ac fumeo uapore ex uniuerso corpore sentur ad cutem pili materia efficitur, pro cutis qualitate modo duri, modo molles sunt, modo albi, modo nigri pro cutis colore, ut in uisilagine. Canescunt operi porius quam uento dilatati: in temporibus incipiunt pubes nouissime canescit: capillus, supercilium, palpebræq; congenita sunt. Post geniti sunt pubis primus; mox alarum, postremo barba. Desunt capilli; sed nunquam in occipiti: supercilium desunt cui uirio nomen non inueniunt: mulieres non tentantur caluio, neque pueri, neq; spadones. Pili post pubertatem enati excisis soli decidunt præterquam pubis. Dicitur cuiusdam greci rustici occurrit, is quendam philosophiz sectatorem ex improuiso non sine risu interrogauit, quibus barba constaret, ille attonitus nihil respondit. At rusticus cauillatione quadam, ego inquit qui ruri maneo, apte; & comode dicam quoniam testibus conti-

Capilli differentia.

Canities.

netur, atque ita mētum græca maiestate barba cohonestari, omnes præter palpebras ex crescunt, uelocius q̃ canescunt. Quibusdam barba rarior est, sed mystax nunquam nudus est; tabefacti pili crescunt, capilli defluunt, defunctis quandoque auferunt, quod & unguibus euenit. Lassis uenere congeniti pili maturius defluunt, post geniti uelocius prodeunt; quibus uarices sunt, minus caluescunt. Cæci natiuitate nō caluescunt, quoniam, inquit Alexander Aphrodisæus, caliditas in locum transfertur proximum.

Cæcor natos nō caluescere.

De cute capitis, Cap. V.

CVtis omnis sensu caret, præsertim quæ caput integit, quoniam ibi nulla interposita carne ossi adhæreat: crassior item natura est, ideo maiore radice nituntur capilli. Sub hac cure lentior quidam magis mucosus est, quam alibi, quibusdam cunctis ea mobilis est, à fronte ad occipitium, & è diuerso; neruis quibusdam summum caluarie penetrantibus ad cutim.

De exteriori membrana caluarie, Cap. VI.

SVb cute membrana est, quæ caluariam extrinsecus uelat, cui altera ex interioribus per futuras capitatis annectitur, ne illa adhærendo cerebrum opprimat, pro regimine igitur à natura constituta est, ut alio etiam uelamento caluarie seruetur illæsa, magnam enim cum interiore membrana germanitatem gerit.

Vesic. in tabulis prioribus lib.

De caluarie, Cap. VII.

CVtis itaque per lineas transversas ab occipitio per uerticem usq; ad frontem inā diuellitur cum membrana, cum caluarie apparet ab antriquis dicta, quæ ex interiori parte concava est, extrinsecus globosa, quæ Sphæroides à græcis cognominatur, partes uero hemisphæria utrinq; lenis, atque plana, in temporibus, duplex in fronte. Ideo summissima ossa ab exterioribus partibus dura, ab interioribus molliora sunt, inter quæ uenæ discurrunt, foraminulenta partem sine medulla constituentes, quibus ossa ali credibile est. Suture in ea sunt quarum numerus incertus est, sicut nec locus quidem Hippocrat. autore. Patauij uidimus in anatomicis spectaculo caluariam solidam sine compagibus, ea capita canina dicuntur, ob similitudinem, quæ firmissima, & à dolore nullissima esse traduntur. Iuncturasq; pauciores capitatis ualitudinem præstare tradit Celsus. Ossa fracta solidantur à quibusdam, ab alijs eximuntur inuicem q̃ eorum corporea duratq; cicatrix succedit. Infantibus sinciput senius admodum induratur.

Suture in caluarie.

De futuris caluarie, Cap. VIII.

Ves. ibidem

SVture ternæ in summum uerticem ascendunt, coeuntq; in figuræ triangulæ speciem. Constat senis ossibus caput, nonnullis octonis, quorum bina sunt maxillæ superioris & inferioris: hæc mobilis est, superior media: oculorum foramina & nasum diuidit, cerebrumq; suo interno processu sustinet dētium ordinem. Superior futura una clauditur. Malarum quoque ossa quæ à genis teguntur, in maxilla superiori utrinque continentur, futurisq; ad aurium ossa bina minima finiuntur quæ leuiter dimissa sunt, una sutura continentur, à priori tamen parte frontis ossi subeunt potius leuiter insidere, quam per compagem coniungi uideantur. Post aures crassissima sunt & maximos (scus sustinent, processus deorsum uersus emittunt. In temporibus uero tenuissima sunt, ob id & periculosa. Frontis os supra aures finitur, mediosq; oculos diuidit futura tenui ossi maxillæ superioris conterminum, ab auribus sursum uersus ad uerticem serratis compagibus (Stephanides enim dixit) feruntur, mira ossis duricia, ut ignis ueluti è filice elidi possit. In supercilijs ac supra nasum ubi parum supereminet, duplex est: quibusdā simplex. Os præterea occipitij, quod sextum hæctenus annumeratur, futuris ad λ. literæ figuram, clauditur, unde lambdoïdes dicitur posterius cerebellum operiens, sutura sursum uersus ad uerticem transmissa. Hæc pars infirma quoque habetur. Reliqua bina ossa quæ octauum numerum complēt, supra aures sunt, & capitatis latera dicuntur, fronte ac occipitio minus inflexa, compagibus ad uerticem quoque coniunguntur ad occipitium & frontem. Caluarie ipsa quatuor duntaxat ossibus constat, fronte & occipitio, quod epicranis à Polluce uocatur: duobus quæ supra aures lateribus. Horum suture euidentissimæ sunt, reliquæ fallaces dicuntur. Cerebri fundamentum siue basin, eorum quæ descripsimus, partem esse demonstrauimus. Sic futurarum & ossium locus & numerus

Stephanides.

merus se habet. Hinc qua ratione medicorum usus sinciput soleat uel adurere uel abradere, cum opus est, indicandum: manum imam summo naso ubi intercilium est sursum uersus admovent & ad bregma extendunt, hoc est sinciput, summum, tamen digiti medij notant, acie ab utraque parte deducta, quo interiacet, obseruant, suam namque mensuram sibi quisque facit, & ita compitum 3. suturarum hoc modo inueniri putant, coniectura in terdum fallaciunde sese deceptum aliquando Hippoc. palam professus est.

De membranis interioribus,

Cap. IX.

His partim perspectis, partim sola enarratione cognitis indicandum nunc est, quomodo exitu capitis, aut lapsu, caluarie frustum eximendum sit, chirurgis presentibus, quia & ipsi huic nostro theatro interesse debent, ut cruro, aut pus, si subest, inde educatur. Alio qui apostemata febris, neruorumque distentiones, spasmi enim dicuntur, ac delirium denique superueniunt: aut etiam os abradunt non exiguo labore, aut orbiculari ferra. His modis demonstratis caluaria tota a supercilijs ad aures, in occipitium usque, ferra diffecant, qua emota, cerebri quantitas penes membrorum proportionem incredibilis, uiri praesertim, spectanda est, duabus tunicis uelantibus quarum alterutram rumpi mortiferum est, superior ualidior est, suturis caluarie adnexa, custos cerebri appellata: altera ipsum cerebrum uestit quam tenuissimam, atque infirmior, lamidein Pollux uocat. Hec uenas praetenuis anfractu quodam coeunt, undique supra conspersas cerebro continet, quae membri materiam non transigunt, sed supra feruntur, ob id sanguine caret, cerebrum namque frigiditas peculiaris suo munere spiritum a corde uenientem temperat pro sensifica ui constituenda. Omnia ipsa pro tegmine data, carne uacant, ut uapores nec habeant, nec contrahant, & caluarie crassior annectitur, ut nihil potideis afferat. Ex anterioribus cerebrum in duas partes diducunt, dextram & sinistram, unde heterocrania nomen habet: et anterius idem a posteriori cerebello determinat, sic enim uocatur, minus est ac durius. Inter has cerebri partes quidam imperitus chirurgus quum lapsus ex alto curaret, specillum ad imam usque partem imposuit, ut ignari solent uana perquirentes, cerebrum perforatum putauit, cognito, a physico, errore, specillum inter geminatas utraque membranas imposuisse cognouit.

De casu cerebri,

Cap. X.

Sunt & in cerebro termi specus, priores gemini sunt tenuissima intus circumdante membrana: Postremi uero cauum per se sine membrana consistit, sed sua duritie ac duritia conseruatur. Illi gemini constituti sunt, sicut & pleraque membra, renes, pulmones, aures, oculi, ut si quid alteri parti occurrat, reliqua illa suo statur munerem in cerebro enim uitalis spiritus, qui a corde sursum uersus arterijs diffunditur, temperatur, atque sensificam inde uirtutem, quam animalem uocant, recipit, quae ex ijs cauetis spiritibus ipsos, & spiramenta uocantur, sensibus neruis, musculisque motus ac uarias potentias per membra diffusae administrant, quae si uertigine spontanea, aut per uim circumagendo corpus equo uel nauicula, uel morbo, ut in uertiginosis turbata sunt, humores & spiritus simul exagitant, unde functionibus suis destituuntur, auditus, uisus, motusque membrorum cum uniuerso corpore in ruinam prolabatur. Cerebri materia paulatim secanda est, quoad internae appareant cauae quae uiuentibus ampliores sunt in dextra scilicet & sinistra parte, utraque enim eiusdem rationis est. Ambigunt tamen philosophantes an geminas imagines siue species (Cicero spectra uocat) referat uterque sinus, cum loco differant neque in aliquo tertio conueniant, ut oculis contingit, qui & si gemini sint unice tamen representent formam. In his enim sensum nobilissimorum uires habentur, ex his cogitationis, existimationis quae atque intellectus potentia adspiciunt, in his qui communis sensus dicitur subiectari sensibilibus concipit rerum species, imagines uariis ac diuersis hic formantur. Itaque huc uisus, auditus, olfactus, & ceteri sensus tendunt, per trames neruorum aut panniculorum, & imagines ipsae suapte natura uel inuoluntarie, decurrunt, nec humani semper sunt arbitrij, imaginatricem hanc uim siue phantasiam uocamus, quam quidam ex posterioribus diuersas uirtutes falso esse arbitrati sunt. Hanc partem Nicolaus Leonicensis, ac Laurentius Laurentianus non redarguent, sensus namque communis de exterioribus iudicium assertor: de locis autem harum uirtutum ne

Ratio adurendi
sinciput.

Qua ratione
caluaria eperit
dase.

Custos cerebri.

Ves. lib. 7. fig. 1.
et sequentibus
aliquot.

Ves. figuris aliis
quot lib. 7.

mo præter posteriores philosophos mentionem facere ausus est: Quoniam huiusmodi cauernæ, partes que cerebri si affectæ sunt ratio mens que ipsa confundi uidetur, uana nanque uident, audiunt, cogitant, & imaginantur, perperam que diiudicant. Hinc uentriginosi, lymphatici, phrenetici, delirantes, uel attoniti fiunt, alij comitialiter concidunt, alij repente obmutescunt.

De cerebelli sua,

Cap. XI.

V. q. lib. 7. fig. 2.
9. 10. 11. Item lib.
4. fig. 1. 2.

IN posteriori cerebro euidentiori sensus instrumento, cauerna est amplior, in qua nis illa memoriæ sita est, ac uiget: hic alij reminiscenæ locum faciunt. Illa continuata est imaginum conseruatio, hæc quandoq; interceptur, ipsæ uirtutibus imagines siue phantasmata ancillantur, alij transiit medio eam (ut dicemus) uim reminiscenæ attribunt. Cerebelli sinus in summo latus est mucrone ad spinam uergente figuræ obelisci inuersi. Hac parte lesa lethargici morbus affligit unde nonnulli literas obliui sunt, & parenti nomina. Alter ex bile porracea, malis que inde uaporibus præsentium «libronum» nomina non tenebat subito malo, qua protinus reddita, memoria pariter restituta est. Ex eo spiritus medulla oritur tanquam neruorum plurimorum manifesta origo, diuerse ab ipso cerebro nature, nam pinguis est, in coquendo que mollior redditur: illud basis dicitur cerebri, à Græcis *σφαγς* quod uocatur, uel *εμπνοιας*, colore magis flauo.

Lethargia
* liberorum

V. q. lib. 1. ibidem

De tramite medio inter utrumq; suam,

Cap. XII.

INter uentres anteriores posteriorem que uia est utrisque annexa, qua imagines (ut dicunt) utrisque ultro citro que deferuntur hic quas assertiones, & consilia uocamus fieri traduntur, hic intellecta recognoscuntur, renunciat enim imagines omnes memoriæ atque inde reportat, reminiscenæ uires, uis eius uoluntaria est, sit que pro hominis arbitrio, hæc uirtute opinamur, reminiscimur, & assentimur, discernimus que ipsa comitante ratione: ea uirtute componimus, resoluimus que que in animo sunt orationes, ob id ea uia cordi ueluti omnium principio supra constituta est: lumbrico enim terrestri est perquam similis: nam & calore rubida est, ut uermis arcuatim contrahitur prolongatur que, cum opus est, sed quis hominum quæso hæc indagauit? quis solertis ingenij hæc consecutus est: uerum sit, an falsum uita decreuerit.

De cauitis cerebri partibus,

Cap. XIII.

Considere, figuræ aliquot, ubi V. q. lib. 7.

PRIUSQUAM ea abijcias, non minori cura tria uidenda sunt, quæ à medicis indagatio ne pertractata sunt, inter priores uentres & medium tramitem quedam extantes partes sunt, fulcimenta dicta, ex eadem cerebri materia constituta. Inter item uentriculos ueluti terrestres lumbrici interfacēt, neruulis utrinque adalligati, qui cum in longum porriguntur, meatui à primo uentriculo ad tramitem medium transeuntes claudunt: si uero contrahuntur isdem ductus aperiri creduntur, & ita spiritus quo imagines uehantur citro ultroque discurrunt: sub his uero quedam conchularis concauitas apparet, in cuius medio foramentum est, quod deorsum uersus ad uiam palati extremi excretoriem descendit, unde pituitæ fluxiones à medio cerebro profluunt, & sterutamenta prorumpunt. Eadem lacuna undique rotundos processus habet, quibus uenæ ac arteriæ sustinentur, quæ ab arteriarum reticulo mirabili ad antedictos uentriculos deferuntur: secundum eundem reticulum glandulæ quedam prominent superflui capaces.

De septem neruorum syzygiis, secundum ueteres medicos,

Cap. XIII.

V. q. lib. 4. fig. 1.
et 1. nec non alii
quor. lib. 7.

Cerebrū demū omne sensum cū membranis 2. subiectis emouēdū est, ne nerui qui inde oriuntur loco suo auferantur. Septem enim neruorum syzygiæ à cerebro oriuntur, neruorum syzygiam uocamus cum bini nerui pariter emergunt, Qui sensificum spiramentum ad certa membrorum loca transmittunt, ut sensum uicinis, & longe positis membris spiritali semita infundant. Prima enim coniugatio oculos petit, quas & uenas quidam uocant, ex quo colorum agnitio & luminis & tenebrarum discrimen habet: secunda in aures se diffundit, contra Arist. sententiam, per quam innascitur sonorum noticia. Tertia naribus insensit uim olfactoricam ministrans. Quarta palatum tenet: Quinta ad linguam & ad faciem. Sexta stomachi peris, cui maxime sensus

los est necessarius ut appetat & superflua respuat: Septima uero coniugatio neruorum infundit sensum spinali medullæ, quæ cōpacta est, ad inam spinam descendit. Sed de his coniugationibus ueriora subiungemus. Priores medici syzygiarum, originē magis, quā finem obseruauere, ut posteriores consilium rem considerauere. Primam ab ima parte prioris uentriculi cerebri pertingere, opticos em̄ uocant, qui tamen prius propter tenuiorem cerebri membranam transuersi copulantur, ubi species ab binis oculis receptæ, una & simplex representatur: at distensis præter consuetudinem oculis & dimotis superioribus neruis, ut transuersi cōeuntes una duplex apparet. Ab his aliud par est, qui graciles sunt, durioris materiæ, mouendi uim afferunt. At Arist. alium numerum assignat, cuius sententia nunc reddenda est.

Optici nemi.

De neruis oculorum secundum Aristotelem.

Cap. XV.

AT Arist. ita de neruis oculorum refert: ternos, inquit, neruos ob oculis ad cerebrum pertinentes natura constituit. Ita & maximi & mediocres ad cerebellum tendant, minimi ipsum cerebrum adeant, hi propiores naribus oriuntur, maximi reuē distant, nec usquam coire possunt, mediocres cōeunt, quod præcipue in genere piscium apparet, & cerebro sunt ij propiores quam magni: minimi per quā laxo inter se distant intervallo, & nunquam ob eam rem possunt coire. Hæc Aristoteles. Oculorum membranz cum ijs qui ad stomachum feruntur nexum habent, quoniā nulli sine stomachi redundatione eruitur oculus.

Vesal. libidem
et figura uicini
libri 4.Oculorum cum
stomacho con
sensus.

Secunda neruorum coniugatio.

Cap. XVI.

AT secunda coniugatio ad aures terminat, quod Aristoteles inconstanter negat: ex ea sensorium audiens constituitur, de quo suo dicemus loco. Si qua in his cōiugatio apparebit: a toto disiudicabitur theatra, quoniā ea nusquam apparet.

Tertia neruorum syzygia.

Cap. XVII.

Hæc ad tubercula papillaria narium pertinet, id molle est sensoriū ex cerebri proxima materia, quæ tenui omento integitur, odores enim sentiuntur, quoniā sensorium temperatum est, inde sternutamenta concitantur. Quibusdā ea uis adempta est, sicut Fallæiæ Contareni nostræ ex patricia gente. Quibus nares porrectæ sunt, hi olfactu ualent, quomodo qui manum fronti admouent longius cernunt, quibus grauius olentia grata sunt, id ex tuberculorum discrasia contingit.

Olfactu pollens
ita.

Quarta syzygia.

Cap. XVIII.

Quartæ palatum transigit ibiq; obliteratur, & cessat alijs sextæ coniugationis neruos huc putant peruenire, qui & linguæ sensum gustandi tribuunt.

Quinta syzygia.

Cap. XIX.

Quinta ad linguam partim pertinet, faciei quæ buccas mouet, partim septimæ cōiugationi annexitur, unde qui ultimam linguam tangunt, uomitiones concitant, nam ex eadem coniugatione nerui ad stomachum tendunt, qui & oculorū membranis copulantur.

Sexta neruorum syzygia.

Cap. XX.

Sexta (ut denarramus) syzygia, simplex medulla est, à cerebro posteriori descendens, de qua sequenti dicemus libro, unde supra xxx. neruorum coniugationes oriuntur. Hæc septimam maluerim in ordine & postremam appellare, quoniā postremo loco exit.

Vesal. cap. 11.
et figuris eiuslibi

Septima syzygia.

Cap. XXI.

Nouisima neruorum coniugatio, quam sextam alij uolunt, à posteriore parte cerebri ad stomachū, præcordia, epiglottidē, ad utraq; gutturis partem diffunditur, ex hac nerui constituuntur, qui conuersiui uocantur, & uocales, qui rursus sursum feruntur ad epiglottidem: ab alijs uocantur, ad uocem necessarij, cordis hoc est uoluntatis prænuntij. Reliquam ex hac coniugatione cum gula maiori ex parte adnectitur, dispergitur quæ ad anum uentriculum ibi quæ cessat, ceterum cum cordis in uolucro copulatur: neruus quæ qui in sinistiore parte situm habet, omnibus ferè membris, quæ supra septum locantur, committitur: ex eodem enim caluarie foramento, (ut res cogniti facilius sit) tres separatim discurrunt nerui, quorū primus ad musculos cer-

Conuersiui ner
ui.

uicis fertur, & ad lingue postremum, alter uero qui maior est, ad scapularum musculos, & ad propinquiora, ibique cessat. Postremus ad spiritalia (ut diximus) uiscera certo ramite iuxta uenas, quas sphragitides uocamus, ibique committitur. E regione summi gutturis idem ramus quandam nervi sobolem spargit, quæ mouendi uim gutturi eiusque partibus tribuit. Reliqua pars eiusdem ad præcordia, retroque fertur, unde cõuersiuos nervos uocamus, quibus concilis homo statim obmutescit: & inflammatis uox afficitur. Hi nervi non protinus à cerebro ad uocis officium à natura constituti sunt, propterea quia cõueniēs iter non esset, ut quod deorsum cõducere oportet, in superiore parte sit, melius igitur est, ut prius ad præcordia deferantur, rursusque sursum procedant, quia re maiorem, Galeno teste, duriciem obtinent, robustioresque sunt quo magis à cerebro sui initio distat, quæ de causâ quæ breuiiores, eo molliores sunt nervi: ij igitur duriores à cordis calore facti uoci commodiores redduntur: aliqui continenti sermone facile opprimerentur, cerebro cordique non immerito copulatur, ut ab illo in quo sensifica uis est, atque cogitatio, & ab hoc in quo mens ipsa, atque animus inhabitet, uoluntatiq; & animi conceptibus sine interuallio parere possint.

De sphagitis alie obseruatio,

Cap. XXII.

SYzygias alij alio modo obseruauere, ut cussim referamus, binas ad oculos deferri, unam ad narium tubercula, ad palatum aliam, quæ utrinque iuxta dēres finitur, quæ aliquibus animalibus duplex, quibus maxillæ longiores sunt, aliam ad buccas & labia quæ ad oculos subterlabitur, exitque sub medijs oculis, una ad linguam: auribus nihil responderi à cerebri materia, sed à membrana tantum. Alia est quæ per spinam interfluit. Alia item quæ maxillæ inferiori motum præstat: alia iuxta ceruicis originem ad collum ibit. Præter hos nervos, quidam ad supremam caluariam feruntur, quibus cutis capitis, sed paucis, mouetur, alij ad aures, ut mobiles fiant, quibusdam ad ambo supercilia, alijs quibus ad alterutrum duntaxat: sed hi perpetui non sunt, sic enim cõiugationes quantum ad ortum earum coniugatim procedunt, attamen ad membra multifariam deferuntur, ad stomachum, linguam, præcordia, epiglottidem, retrocedentes.

De reticulo admirabili,

Cap. XXIII.

Vesal. lib. 7. fig. 17.

Sensifici spiritus sedes prima.

Cerebro subest utraque membrana, quæ circumambit, deinde os caluarie subiacet, quod fungosum est, ut leuiter sit, in medio cuius excretoriū foramentū est, hac uenæ arteriæque ad cerebrū pertinent, quæ iuxta aures feruntur, atque in præteritis ramos sparguntur & membranæ cerebri custodē subeunt, cancellatim in contextum reticuli modum fibris cõeuntibus, per quàm exilibus. In eo uitalis (ut dictum est) spiritus effusus à cerebri uirtute in sensificū spiritū commutari haud dubio creditur à medicis nostris. Alij in cerebri cauis hunc fieri putant ex uenis, & arterijs quas sphagitides siue iugulares ac parotidas uocamus, feruntur, & ad membranam tenuiorem sparguntur, quoniam cerebrum omnium expers sanguinis est, in quod nulla uena cessat.

De capitis ossis ualidissimo,

Cap. XXIII.

Vesal. lib. 1. prius figuræ.

Exemplū diffinitio credita.

OS præterea ualidissimum quod cerebri fulcimentum est, ad sensorium ossæctus pertinet, ubi superciliorum sinus sunt siue foramina, quæ duplici ossæ constant: ij ad nares deorsum uersus feruntur, superque eos os frontis finitur, ab ossibus superioris maxillæ sustinetur. Imum os neruorum coniugationes penetrans, & duplici ualle infra tempora cauatur, iugo medio eminente, quod occipitis est processus, supra foramen spinæ medullæ, utrinque os durissimū lapidescē iugale uocati ab argumento sicut à Grecis Zygoïdes, quod ab inferioribus sustinetur: idem in ossa nasi diuiditur bina & oculorum, ubi supercilia sunt. E regione superciliorum ubi nasus incipit, intus è frontis ossæ, mucro ossæus prominet, qui tubercula papillaria diuidit, & à mucronis latere tenuissimum foraminulentumque os adiacet, quo pituitæ humor ad nares destillat. At hoc in loco exemplum nature admirandæ non præteribo. Quidam Græcus Suius nomine mihi notissimus Chalcidis in expugnatione tempore sagitta uulneratus, ductus inter captiuos à Turcis, præsanato quoquo modo uulnere, annis uiginti uitam duxit seruilem: tandem liber Cydonem uenit, postquam quinquaginta annis, dum aqua per æstatem frigida os collueret, concitatus supra modum sternutamentis magno pruritu inerat

maximos conatus profilit e naribus sagitta frustum digiti mediꝝ longitudine, ferrea acie, nec aliam uulneris notam reliquit dum id medicis Venetis inrer mira nature refero, aliquibus non credentibus, alijs inter contentiones, ut sit, uiam indagantibus, ecce ex improposito Suirus Græcus noster, qui forte tum Venerias uenerat, rebus dubijs accinus, imò fide carentibus, sagitta demonstrata, quam miraculi gratia ferebat testimoniũ uerissimum dedit, qui, qui cum antea per annos 10. in urbem non euenisset, pro discutienda ueritate casu oblatos non credentibus, fidem attulit.

De oculis, Cap. XXV.

Maximam oculorum uilitatem humano generi donatam deorum munere, existit. Maui Cicero, ac Galenus, quorum causa caput constitutum sit. Hos palpebræ primum integunt, quæ utrinque genis innascuntur, quæ & palpebræ dicuntur, hæc mollissime sunt, ne contractu aciem ledant, ceu tegmento, quod uallo pilorum quodammodo nitiũ est ad occurfantia, utraq; aperiuntur, & in motu mira celeritate clauduntur in somno aut temulentia sponte conueniunt, in uoluntario q; clauduntur. Confricatis oculis liter nutameta cohibentur, uel alterutra gena si qd in oculi incidit, decidere. Sub oculis genæ positæ sunt leuiter prominētes hypopiræ à Pollice dictæ, quæ Sarmatis supra modũ ad deformitatē naso minimo prodeunt, quo in exteris quasi muro inreiecto, oculi non inutiliter latent, nam excellis undiq; partibus sepiuntur. Aperienda demum futura est, quæ à temporib. discutitur, hoc maximũ capitis foramentum est, siue ingēs sinus ὀφθαλμοί Græcis dicitur, quo nullus maior est, deinde narium, omnium minimum aurium est.

De capsula colorum in oculis, Cap. XXVI.

In homine oculi plus minus uel humoris habent, qui multum continēt nigri sunt, quoniam iniam humoris copia transpici satis non potest. Reliqui uarij sunt coloris pro humoris quantitate, ut in mari quā facillimè cognosci potest, nam ubi satis transpicitur cæsum apparet, ubi minus cæruleum, ubi præ gutturis altitudine non præfinitur, ibi atrum nigrumq; cernitur. Qui autem inter eos sunt, eo iam differunt, quod magis minus uel ita constituti sunt, ut eadem causa cæsi acute interdum cernere nequeant, nigri nocturni enim præ sui humoris exiguitate mouentur magis à luce, & reb. uisibilibus, quia ira humidi perluciditq; sunt, quanquam motus eius partis uisio est, quæ lucida, non quæ humida est. Nigri uero t ab humoris copia minus mouentur. Lux enim nocturna exilis est, & simul quia humor per noctem moueri difficilior potest: conuenit autem eum moueri, quæ perlucidus est, neque magis moueri, quàm congruum sit, leuior enim motus expellitur à uehementiore. Quamobrem qui aut suum conspectum à colore ualidiorē transulerit, aut de sole in opacum se contulerit, non cernunt. Morio enim quæ iam uehementius inest impedit eam, quæ extrinsecus accidit. Visus denique siue ualidus, siue inualidus nequit res splendidas cernere, quoniam eius humor ultra modum afficitur, & mouetur. Aegritudines oculorum utrorumq; indicij faciunt. Glaucoma enim nigris oculis potius accidit, lusciositas cæsis. Illud humoris copia, hæc siccitate innascitur. Visus ille deniq; optimus est, qui moderatum humorem continet.

Qui oculi acute cernunt, Cap. XXVII.

Oculorum medio pupilla est, quæ cernimus, cuius angustia non sinunt uagari incertam aciem, & uelut canali dirigunt, ob idq; ue incidentia facile declinant. Et pupilla quo angustior fuerit, eo magis acute cernit: sicut qui ex foueis, puteisq; stellas interdum conspiciunt, quoniam motus in uastum non dissipatur, sed erecto tramite eicularatur, sicut oculi quos conditos nominamus. At hebetiores sunt, qui nimium prominent, emissiq; nuncupati.

Que uia oculorum sit, Cap. XXVIII.

Oculi ut ad uitia transcamus, ex omnibus animalibus soli homini diuerso colore uisuntur ceteris in suo cuiq; genere, præterq; in equis similes, sicut & uni depiauantur, unde strabonum & petorum cognomina, hæc enim uita nutrimentum indiligentia sepe contrahuntur. Mediocres oculi, optimi ab hominibus habentur. Crassis tenuibusq; membranæ cõstat oculus, callosæ enim suntq; materiz propter frigora, caloresq; cõstituantur: in his humida salia perpetua est, quoniam lubrici, ac mobiles propter occursum esse debent: & lachrymarum inde copia iugiter emanat, uel ui, uel sponte, frigore uel im-

De oculi sectione & partibus eius quæ infra exponuntur ex ista figura apud Vesal. lib. 2. cap. 14.

Vesal. lib. primo figuris.

Pro humorum quantitate oculorum colores uariare.

Ob humoris copiam.

Conditi & emissi oculi.

Constitutio oculi.

uel impetu. Circa pupillam nigrum uariat, ob id iris à quibusdam uocatur, quæ atri coloris cernitur uel nigri, glauci, cœrulei, cœsiq; uel, nonnullis ruffi, fului, caprini, qui opemores mores indicant, & clarius cernere existimantur. Er modicus quoq; situs optimorum morum indicium est, sicut quibus mediocriter conuiuent, qui uero rigidi sunt impudendam notant, qui nimium conuiuent inconstantiam significat. At ex morbis ut in attonitis rigent. In oculis animus ipse inhabitare creditur, ob id osculantur, ita animum ipsum attingere existimantes. Oculorum alij nisi longinquo contuentur, alij nisi prope admota cernunt. Alij interdiu hebetiores, noctu præter ceteros cernunt, hi lusciosi siue nictalopæ dicuntur. Hoc uisio infestatur Hermolaus noster, qui cum aliquid legendum haberemus interdiu eam diei partem mihi tradebat, ipse auscultabat, uespera uero in qua nihil penitus cernebam, accepto libro ille exactius legebat, dicebatq; ita, mi Alexander, mala quandoq; in bonum cedere. Quidam noctu expergefacti paulisper aliquid contuentur caui more, mox paulatim tenebris se abducenibus nihil cernunt. Multis à somno protinus aperti oculi scintillare uidentur.

De membranis oculorum,

Cap. XXX.

Septem membranis oculos uestiri recentiores existimant. quoniam quatuor, siue tres duntaxat docet antiquitas, illi enim haud dubie decipiuntur exteriores atq; interiores semitunicas, seu semiorbes diuersæ naturæ existimantes, oculum enim prius in priorem & posteriorem partem secant, in illa quaternas membranas explicant, in hac ternas tantum, quæ prioribus copulantur.

De cornu oculi,

Cap. XXXI.

Prima oculi membrana cornea uocatur, quasi cornu translucido similis, parua est, perlucida, dura, neruosa crassa, quæ nec in profundum agit, ut quidam arbitratur, propterea cæteris interioribus tunicis tantum applicatur, limpida est, ac nullius ferme coloris, ut rerum uisibilem species siue imagines recipiat.

De fundæ oculi,

Cap. XXXII.

AB hac sequitur q̄ & ipsa callosa est, extrinsecus candida fundæ figuræ, unde nomē sanguineis uenis interdum suffusa uel felle, regij morbi primum indicium angulis carnosus committitur, albugo dicitur & candidum oculi, ab aliquibus rhagoides, rhogoides, hemathoides, charoides appellatur, nam & sub ea humor est aque perquam similis. Huic prima ex interioribus connectitur, medium intima parte oculum uelans similis cum superiore naturæ scleroticam quidam nominat. Exteriorum tertia, quæ corneæ subiacet, phacoides siue lenticularis dicitur, hanc in medio fenestrauit pupilla, ad quam imagines pertinent, in ea colorum numerosa diuersitas, atque differentia notatur, orbe ita uario per corneam transpecto.

Secunda & tertia oculorum tunica,

Cap. XXXIII.

Hic tunicæ alia ex opposito interiori committitur, quam secundam uocat, ab alijs uero eodem quo superior nomine rhogoides appellatur. Alia item membrana quæ tenuissima quæ quarta inter priores annumeratur, quæ arachnoides, siue amphi blestroides uocatur, quæ cum posteriore naturæ eiusdem habetur, cui coniungitur, eam reticularem tantum uocari putant.

Aliæ numero membranarum oculi,

Cap. XXXIII.

Alij tamen ex peritissimis autoribus has tunicas collectim pertractauere summam tunicam, ceratoidem siue corneam uocantes, quæ uniuersum oculum circumueolat, sub qua in priore parte, quæ pupilla posita est humor ille aque similis est, huic tunice media subiungitur, modico foramine, ut fenestra quædam cõcaua circa tenuis me diuisculo numerosi coloris à corneâ transpecto, ulterioribus parte occulta, & ipsa quoque plenior, quam rhagoidem uocant, oculum pari modo ambit intus: sub his infra tenuissima tunica aranei telæ similis, quam Herophylus medicus arachnoidem appellauit. Nonnulli uero ex recentioribus uolunt corneam tunicam oppo-

lice è regione membranæ committi, quam scleroticam nominauimus.

De humo-

De humoribus que inter tunicas sunt.

Cap. XXXIIII.

Inter has tunicas humores sunt, inter corneam & secundam albus est, quem transeunt imagines ad chrystalloiden: hoc humore carnea intentata tollitur, eoq; ue consumpto quod in morientibus contigit, comprimitur, pupillaq; exiccato contrahitur, sicut eius nimietate dilatatur, inde oculorum nubecule, obscuritates, suffusiones, glaucomata oriuntur, quæ pupillæ partem occupant. Angulos oculorum uexat epinyctides, pterygia, ægyllope, aciem uero oculi quam mydriasin uocant, offendit rotos oculos epiphora, aut precidentia.

De hyaloides humore,

Cap. XXXV.

Membrana oculi arachnoides tenuissima humorem continet, qui à uisui similis dicitur hyaloides à Græcis uocatur, qui neque liquidus est, neque aridus sed quasi humor concretus est, ab oui candido nihil differens, ex cuius calore oculus aut niger est, aut glaucus uel rufus, aut cæsius, cum summa tunica alba sit.

De chrystalloide,

Cap. XXXVI.

Sub his gutta humoris est concreta oui albo similis, à qua uidendi facultas proficiscitur, chrystalloides nominatur, ob eam diuinum oculus uocat Galen. gutta ipsa in partem priorem magis uergit, quæ in parte postrema rotunda est in priore leuiter plana, cuius uidendi potentia in cerebri o primū sita est uel in corde principali origine, quoniam multi hominum patentibus oculis dormiunt *καρτερίας* Græci uocant: sic & in morbo comitiali aperi nihil cernunt, animo caligante, animo igitur cernimus, animoq; uidemus. Plato de uisu. At si quis inquit, colorum discursionem opere ipso aggreditur quid inter humanam diuinamq; ue naturam intersit, ignorare uidebitur, nempe Deus multa in unum colligere, rursusq; unū in multa producere sufficiens est, scit enim simul ac potest, eodē em̄ ferme momento uisibilis uirtus & in corde & in cerebri consistere uidetur, sicut de ratione, mente, ac intellectu, ceterisq; ue animi uiribus, quoniam in corde principali origine consistere uidetur. In oculis magna ex parte animi indicia habentur, leticie, amoris, odijq; ue, blandi uel torui, sicut fœnicis truces, uel ardentes.

Animo notanda.

Animi indicia in oculis.

Quomodo suffusiones metu curentur,

Cap. XXXVII.

Quia suffusio iam mentio habita est *ὁπρὸς ὅν* Græci nominant. Ab oculis solis medici ocularij dicti sunt. Sed quomodo suffusiones acu curande sint in cadate oculo ostendendum est: suffusiones enim uariæ sunt, quæ si exiguæ, immobiles, colore aque marine, uel ferri nitentis & à latere sensum aliquem fulgoris relinquunt, spes superest, si magnæ, si nigre, & pars oculi amissa naturali figura in aliam uertit, si qua coerulea sunt aut auro similes, si labant & hæc atque illæ mouentur, uix nunq; succurrunt, serè tamen peiores, quo ex grauiore morbo, maioribusq; capitis doloribus uel icu ue hementiore oræ sunt, neq; idonea curatio si senilis ætas est, quæ sine nouo uisio, tamen aciem hebetem habet. At ne puerilis quidem, sed inter hæc mediæ ætas. Oculus quoq; curationi, neque exiguus, neque concavus satis opportunus est, atque ipsius suffusionis quedam maturitas est, expectandum igitur est donec iam non fluere, sed durities quedam concreuisse uideatur. Nostræ ætatis medici ad maturationem festinandum cibos exhibent male qualitatibus, ut malis inde uisio orib. festinetur maturitas morbi. Ante uero curationem modico cibo uti, bibere aquam triduo dent, pridie ab omnibus abstinere. Post hæc in aduerso sedili collocandus est loco lucido, lumine aduerso, sic ut cōtra medicus paulo altius sedat, à posteriori autem parte caput eius qui curabitur minister contineat, & immobile id præster, nam leui moui eripi acies in perpetuum potest. Quin etiam ipse oculus qui curabitur immobilior faciendus est, super alterum gossipio uel lana imposita & deligata: curari sinister oculus dextra manu, dexter sinistra debet, ambidexter siue scilicet utraque manu promptus: tum acus firmior esse debet, & qua parte manu tenetur crassior, ne manum effugiat, eaq; ue demittenda, sed recta est qui summas tunicas medio loco inter nigrum oculi & angulum temporis priorem eregione medice suffusionis, sic neque uena lædatur, neque tamen timidè demittenda est in iuuentibus, quia inani loco excipitur, ad quem cum uentum est, ne mediocriter quidem peritus falli

Que suffusio nec curabilis quæ incurabilis sint.

tus falli potest, quia prementis nihil renititur, ubi eo uentum est inclinanda est ad ipsam suffusionem, leuiter q; sibi uersi, & paulatim eam deducere infra regionē pupillæ debet; instrumenti enim acies per corneam ueluti per uitrum transpicitur, ubi deinde eam mouet uehementius deorsum imprimere debet, donec inferiori parti insidat: si hanc duratio infinita est. Sed ad reliquas capitis partes transcamus.

De auribus,

Cap. XXXVIII.

Alula.
Lobus.

AVres semper patent quoniam sensus is etiam dormientibus necessarius est, ut à somno excitemur, extra enim prominet dicitur cypselæ patule, nostri sinuosas aurículas, quæ cochliæ dicuntur, ne adiectæ uoces labantur, propterea duos flexuososq; introitus habent, qui scaphi appellantur, ipsi percussus sonus amplificatur. Summa aurium pars alula dicitur, infima lobus. In homine ita collocatæ sunt ut superiore alula aërem recipiant, Charitilaginosæ sunt, quoniam prominent, alioqui flaccidæ sonum impedirent. Homo pro magnitudine minimum ferè omnium animalium procul sentire potest, cum tamen differentiarum sensu maxime omnium ualeat, cuius rei causa est, quod sensorium sincerum minime terrenum, corpulentumq; obtinet. Sonus (ut Platoni placet) per aures cerebrūq; ue. & sanguinem usque ad animam penetrat, in sedem iecoris. Aristoteles uero: Ab auribus meatus ad occipitis partem penetrant, sicut oculorum ad uenas circa cerebrum sparsas tendunt. Alibi, olfaciendi, inquit, audiendiq; ue meatus contingunt, aërem externum pleni spiritus natiui, ortiq; ue à corde tendant ac desinant, ad uenulas cerebro coniunctas. Rursus alibi, Meatus, inquit, sensoriorum omnium tendunt ad cor. Indiciū differentiarum tū sonitum odoris in sinceritate sensorij summeq; membranz positum est, in his sordes sunt cōcoctu amariiores. Qui bilem hac parte purgari concedunt meatui ratione facile cōiunguntur: his aditus bestiolis irumpentibus difficilior sit, quibus tanq; uisco continentur. In imo anfractu membrana posita est, quā menūgam uocāt, hac aëris ictus desinit q ad cerebrū uicināte defertur, quoniam ea membrana à cerebro est, cuius connexionē lingue annectitur, quæ ppter uerba ediscuntur, q prius audiuntur, deinde ore pronuntiantur: qualis em̄ motus per sensorij subiecerit, talis quasi ab una eademq; effigie, motus per uocē agitur, ut q audieris, idē referas. Hos meatus ad cor pertinere asseuerat Aristot. quā Auerrois sequitur. Quod olfacientes, aut labore uehementi spirantes, minus audiunt, quod in ceteris sensibus non contingit, quoniam extremū sensorij auditus ad partē spiritālē terminetur, & quantatur, moueaturq; ue unā cū instrumentō spiritālī, q̄ties illud spiritū mouet, magno item argumēto, aures purganti iussis excitetur, sicut nariū sternutamenta. Membrana si humore aut spiritu afficitur, surditatem affert, grauitatem, murmura, sibilos, tinnitus, aut alios incertos sonos mentitur. Sub auribus strumæ innascuntur, importunēq; ue radicātur, sob oleq; ue inter remedia sepe rebellant, post quas parotide tument.

De naso,

Cap. XXXIX.

EMinentiorq; ue faciei pars est nasus, charitilaginosus, ab ossē incipit, quod est inter supercilia, ethmum nominauimus, qui in globulum desinit: mouetur in homine laborum superiorum motu: in canibus sua neruorum syzygia mouentur, & contrahuntur: hac partē aërem trahimus, reddimusq; ue, hinc sternutamenta ciuntur, quoniam ad cerebrū certā uia habet. Recte em̄ in superiori parte constituitur, quoniam odor omnis ad superiora fertur, cibi q; ac potus primum indicium facit, ob id oris uicinātem consecutus est. In homine uis odorandi imbecillior est ceteris animalibus, ob id uehementē attrahit, sicut cum aqua rosaceum odoramus. Hinc mucosum humorem trahimus, & ce rebrum perpurgatur, nec commodius. pilos in utroque sexu non inutiles habet ad pūlluerem & alia depellenda. Quod nares discriminat, interseptum uocauimus, harum foramina interiora à quibusdam thalamis, unde pituita defillat, lacus siue torcular, inde ad imas nares foramina simplicia sunt, quæ rursus in bina itinera diuiduntur ad fauces per uia spiritum recipiuntur de quibus suo loco diximus. Summe ossium atq; gustis isthmoides uocantur, in quibus ozæna ulcus feedi humoris defillant is innascitur. Polypus & carcinomata infestant. Narium uena si inciditur adeo sanguinē inde sinerentur quandoque fundit, ut sistendi modus non sit. Aerate nostra narium deformi-

V. d. lib. 1. fig.
2. p. 4. Item lib.
7. fig. 11. 12.

tatem cohonestari docuere ingenia, carunculam à brachio suo concisam ad narium for-
mam conferi addi- q; trunco naso sepe usum est: summam enim cutem brachij nouacu-
la excidunt, facto uulnere, abrafis si opus est naribus uel nouiter abscissis capiti brachij
deligant, ut uulnus uulneri cohereat, conglutinatis uulneribus, à brachio tantum culrel-
lo demunt. quantum instaurari conueniat. Nasi enim uenulæ cognatæ caruncule, ali-
mentum præbent, cutis q; demum superinducitur, pilis quandoque pro brachij natura
innascentibus, eoq; ue modo nares nouas miro studio componunt, foramina q; faciunt
audaci ingenio naturæ imperantes. Id additamentū hyemis uehementiam uix sustinet,
& curationis initio nasum ne præhendant, moneo ne sequatur.

De maxilla inferiore,

Cap. XL.

Maxillæ inferioris pars prior mentū dicitur, posterior mandibula: illud supplex
lueres attingebat. Mandibularū extrema quasi bicornia sunt: alterū poësum
Circi uocant, intra latior est, uerticeq; ue ipso tenuatur, longiusq;uē procedēs
iugale subit, & super id temporum musculis adalligatur, alter breuior & rotundior, in
eo sinu qui iuxta foramina auris est, cardinis modo coheret. Ibi q; huc & illuc inclinās
maxillæ facultatem ad motum præstat. Maxillæ buccis intēguntur, quæ hilaritatem ri-
sumq; ue indicāt, quæ musculis suis permobiles fiunt. Hoc in loco uulnere magistros
admonendos esse ostendit refecidi ars, ut cum labra, buccæ, frons, supercilia, aliquo ca-
su refecanda sint, in illis à naribus deorsum in his à uertice ad oculos sectiones ducan-
tur. Maxilla sepe propellitur in priorem partem, modo alterutra parte, modo utraq;ue,
si altera in contrariā partem mentum inclinatum dentesq; ue paribus non respondent,
sed sub ijs qui secant, canini sunt. At si utraq;ue totum mentum in exteriorem partē pro-
mouetur, inferiores q; dentes longius quā superiores excedunt, intenti q; super mus-
culi apparent. Et quomodo in sedem suam compellatur à Celsō & posterioribus quæ
rendum est. Hinc ad uenas & arterias transeundum.

Ves. lib. 1. et
cap. 10. Item li.
2. lib. 6. lib. 1. fig.
1. cap. 6.

ALEXANDRI BENE

dicti VERONENSIS PHYSICI, DE VENIS,

musculis, ossibusq; uelut per omnes corporis partes
feruntur Liber V.

Cap. I.

Cum enim omnia corporis mēbra nutrimento continuo indigēat per
uniuersum corpus uelut in rigandis pratis æqua aqueductus uarios
deducunt, ita spiritus & sanguinis deriuacionem ad irriganda mem-
bra constituit Deus occultis sub cuti meatibus, per neruos pariter, et
si non ab uno stipite prodeant, ad omnes corporis partes sensuū semi-
te deducuntur, arboris radicum, & fibrarum more. Ex spina quoque
brachiorum & femorum ossa costæq; oriūtur, dura, stabilia, grauiā, uelut stabile funda-
mentum totius corporis, ob id rigida, aridaq; constituta sunt, sine sensu, quoniam ad do-
lores prompta perpetuo essent, quoniam extrema sibi coherent, alterū causū, alterū rotun-
dum, aut utriūque cauum medio talo, omnia neruis deligantur, uelut ex plurib; lignis,
clauis coniuncta atque fixa sit nauis. Quamobrem Caballe, Iacobe Angele auuncule,
Anroni fauentine, Hieronymo Cordi, Domit. Gauarde, & ex patricia gente Luca Do-
nate ex Andrea, & Marine Sanute ex Leonardo progeniti, in omni re naturali aliquid
mirandū conspici potest, & quia magna ex parte theatri nostri turba continuis dieb; ac
noctibus defatigata sedilia cum plura uacua, ac gradus reliquerit, ociosius uenarum, ar-
teriarum, musculorum, neruorum, ossiumq; naturā percunctabimur, nec ut in ceteris
prioribus spectaculis, nos opprimeret importuna iuuentus. Cum paucis quæ cōtueri alij
non concupiscunt, inquisitiuis considerabimus.

Sanguis homini inter animalia maxime abundat, in quo animam sedem habere existimauit uana antiquitas, quod eo effuso statim hominem mori necesse sit. Hic in corde tanquam in fonte, & in uenis tanquam in ciuilibus, qui ab eo oriuntur, continetur, ex sanie per concoctionem generatur. Spiritus quoque à corde originem habet, & ahorta eius conceptaculum. Attamen sanguinem sine spiritu, nec spiritum sine sanguine inueniri posse haud constat. Cor spiritu palpitat præterquam in defectu, & homini omnium animalium spe expectationeque rei futuræ mouetur. Spiritus purissimum sanguinem continet, quem medium cordis domicilium per uenam ambientem recipit, prius tamē in cordis materia digestum. Sanguinis uenæ nunquam mouentur: at ahortæ eodem modo quo palpitat cor, pulsant, quarum repercussu, ex ebullitione spiritus in extrema corporis fieri contendunt, quales maris motus circa littora cernuntur, uel quales sursum mittit hamula ebullitiones diu seruet. Alij hos motus arterijs attribuunt, hoc est contractionem, atque distinctionem: Illam systolem, hanc diastolem uocant. Indicium est ebullitionis siue æstuationis ahorta uulnerata aut præfecta, quoniam spiritus distincto impulsu per saltus emittitur: eodem modo in coitu semen quoque uisile profilit, ebullitionis ante dictæ certum argumentum. At posteriores medici spiritus contrahi, atque attolli arbitrantur, duoque inter contrarios motus interualla addidere, quod conceptaculorum motibus duntaxat intelligi necesse sit. Sanguinis integer rubens est, dulcis, tenuis, purus, si corpus ualens est, ac ætate mediæ: culpatius ater est, uel aquosus, uel nimium biliosus, siue nimium crassus, malisue saporis. Præpinguis minus quàm macris sanguis inest. Sudoris uice sanguis emittitur tenuis, quod ex ictu hæmorrhoidis serpentis fieri in libris uenenatorum, docimus. Et in Christo deo nostro inedia, moerore, laboreque exhaustio sua doreque sanguinis undique profluit. Qui dormientibus extrema corporis deserit, intima re petit, quod aliosis quoque contingit, uel metu correptis, his uenifeca adacto scalpello uenam frustra uulnerant. In meseraicis sanies generatur ex concoctione, coloremque dilutum contrahit ex succo stomachi & intestinorum: si putrescit sanguis in pus & malos humores permutatur, concalescens in poroides transmutatur: ex bono sanguine adeps generatur, ex corrupto utiliginis, scabies, lepra, uerruxæ. In iecore ac pulmonibus lapideis duricia coëscit. In uenibus sanguis tenuis est ac purus, senectuti uero crassior ac nigrior. Glutinisque modo lentus est, ætate mediæ, mediocris cernitur.

E Motus intestinis omnibus, ac spiritalibus membris, binæ uenæ grandes secundam spinam apparent altera maior, altera minor, quæ posterior est & ahorta appellatur, utranque à corde oriri certum est, ubi quina spinæ uerterbra sita est, ab eo enim tanquam à radice crassioribus stipitibus proueniunt: in iecore uero & pulmone, (ut dictum est) exiliores uenæ per mediam ueluti materiam transigunt, illarum enim propaggines sunt. Ex corde sanguinem, & spiritum uenis recipiunt: in uisus uix cerni potest, ut quemadmodum se habeant, consideremus, in cadaueribus summa uenarum principia uix conspiciuntur. Ahorta namque ob id dicta est, eo quod neruosa eius pars conspici euidentius in mortuis possit. Situ autem eo constitutæ sunt uenæ, ut altera supra alteram infra sit, maior dextram potius sedem, minor sinistram possideat, quæ de sinistram medio cordis exit, arctiori fistula à latere ipsius, illa ex amplissimo, supremoque sinu oritur, sedemque dextram tenet, mox per medium sinum formam recipit uenæ, ut pote cum ipse uentriculus cordis uenæ maioris particula sit, quæ sua radice cor transigit, cum sese promittit hæc membra rita & cute constat. Ahorta uero maxime neruosa cernitur, sic natura sanguinis, & spiritus riuos per totum corpus digestis, quod euidentius cernitur in macris, & extenuatis, in quibus plures uenæ apparent, ac maiores, ut in arborum folijs arecentibus in quibus uenæ tantummodo relinquuntur, cuius rei causa est quod sanguis, & quod sanguini proportionem habet, potentia sit corpus & caro, aut quod his proportionem respondeat. Venæ item corporis ampliores durant, minime autem carnes actu efficiuntur, quamquam potentia nihilominus uenæ sint: quamobrem & si caro sit, Medici tamen nostri alios humores inter carnem & sanguinem attribuunt. Sanguis itaque in omni carnis parte habetur

Pulsus arteriarum.

Sanguis integer quod sit.

Libri I. figuras priores apud Vesal. hæc æthiops.

habentur, qui indurto uulnere undiq; effluat, igitur, sine uena esse non potest: uena autē nulla manifesta est: ex his uenulis sudor elicitur in rosis modum, uel flaua bilis fœdi odoris, aut tæriginis modo consparse maculæ, in febribus aut uerrucæ ex aëra bili. In sanguinis præterea materia quoddam genus fibrarum est, quo distamen siue filamentū appellare maluerim, *scilicet* Græcis uocatur, id nec in omnibus animalibus, sed his tantum quibus firmitore coitu concrefcit, id enim si detrahitur, ut ceruis & damis, tum sanguis nō coit, nisi fluuido coitu, quale lac sine coagulo spissatur, sed in sanguine conspicue cernitur si in calidam aquam ex uena colligitur.

De ramis uenæ maioris & aborti,

Cap. 1111.

Vena maior sursum ascēdens in duos riuos scinditur, ut uenifeci ratio omnis absoluat, quorū alter pulmones subit bipartito ramo, quā pulmo duplex est, de quibus suo loco dictū fuit, cum de pulmone egimus. Alter per spinam descendit, & ad collum sursum uersus porrigitur, ubi duplici propagine grandiore fertur, ad dextrā & sinistram, quæ utrinq; priusquā alas subeant, uenas singulas deorsum uersus ab utraq; spinæ parte ad singulas costas, quas vij. esse indicauimus totidēq; ad uertebrae emittit, quæ & pectus nutrit. In minorib. animalibus (ut animaduertimus) una tantū uena est, quæ secundū spinā à dextra parte deorsum uersus tēdit, & utrunq; tamē costarū ordinē nutrit. Scinditur etiam bipartito uenā maior iuxta uertebrae quæ supra renes posita est, sed rursus parte superiore q̄ ex corde p̄tendit scissā numerosiorē uenarum propagine, duo petit loca, quippe quæ alias in latera & humores mittat, quæ mox per alas ad manūs feruntur. Ex eisdē ramis supra iugulū ubi scinditur, ex utraq; parte gutturis sursum dicitur iugulares dictæ siue sphagtiodes, quæ foris apprehēse contruere hominē faciunt sensibus ereptis, itaq; porrectæ amplexu arteriam ad interuallum aurium ferunt, quæ maxillæ faucibus cōiunctæ denuo inde scinduntur in uenas quatuor, quarū una remeās per collū & humerū descendit & cū priore propagine ad flexum brachij copulatur, cephalica dicta, secunda ad palmam & digitos cessat tertia de utraq; sede aurū ad cerebrū pertinet, atque in multos p̄tēntes ramos spargitur, & membranā cerebri custodē subit, quod posteri rete mirabile appellant. Reliqui rami, partim ambiunt caput, partim ad sedes sensuum, palatum, linguam, dentesq; ue gracilem uenarum serie terminantur. Pars autē uenæ maioris cordi subiecta, quæ elatior (ut dictum est) fertur per septum transiens iecori annectitur, inde ab ipsa iecur transigente rami duo procurrūt, alter ad septum & præcordia cessat, alter supra repetit, ductusq; ue per alam ad lacertum brachij dextrisē porrigit, quæ ceteris uenis se applicat, iuxta flexum anteriorem. Quamobrem sanguinē hinc missio, dolores iecoris ac affectus fere omnes sicut oppellationes, apostemata & similia leuari possunt, regalis uena dicitur. Pars altera uenæ eiusdem, breuis quidem, sed crassa petit lienem ibiq; ue aboletur. Quinetiam ab eadem maiore propago pari modo ad lacertum, sinistri brachij miscetur, sed quæ ad brachium dextrum procedit, eadem quæ pertingit ad iecur est. Aliæ itē à uena maiore duæ propagantur, quarum altera ad omentum, altera ad pancreum, de qua uenarum frequentia per mesenterium tendunt, quæ omnes in unam desinunt uenam grandem per totum intestinum & uentriculum ad gulam usque porrectā, quæ & ipsa ramos de ijs, quos perreptat partibus spargit complures, utraq; igitur maior & aborta renum tertius (ut dictum est) unā atq; perpetua tendit, hic capitis renum potius adhærescunt, scinditurq; ue bipartito ueluti in lateram. V. in uersam uergitq; ue magis in partem posteriorem corporis uena maior quā aborta. Reliquæ propagines, ubi interiora membra descripsimus, dictæ magna ex parte sunt quas per ordinem rursus percurrisse non fuisse alienum.

De uenâ media frontis & temporum,

Cap. V.

Vena frontis quæ & media dicitur, in plerisque turgida cernitur, in amentibus, ætōnis, uetere capitis dolore uulneratur, uel si dolor est in occipitio, ex alto em̄ materiam trahit. In apoplexia sphagtiodes aperte mirè proficiunt, quæ in temporibus sunt sinuose, in oculorum malis commode feriuntur. Et parotidas suffusionis initio, alij eas adurunt, sicut & temporum. Dissectores post hæc brachij curæ uniuersam dirimant, ut uenarum indicetur reliqua natura.

Vesal. libidem.

Regalis uena.

Vesal. libidem.
& fig. capitis 14.
liberij.

De comuni uena brachij, Cap. VI.

Iecoraria uena iecori (ut supra dictum est) cephalica capiti prodest, his annexa communis dicitur. priores ad manū extimā feruntur & digitos. Sub iecoraria arteria protenditur, ob id periculose inciditur, prodigioseque uenam scādit, quæ pulsū percipitur. Cephalica inter pollicem & indicem finit, inter minimos lienaria, ut uoluit, & iecoraria uicaria sita est.

De uenis quæ renibus copulantur, Cap. VII.

Iecori, lienī, ac renibus uena maior copulatur, in quibus ueluti anchoris stabilitur, ita & ahorta, in suis membris, in renibus generationi materia præparatur, unde in affectis pro genitura sanguis profluit, de qua dictum est.

De cæteris uenis, Cap. VIII.

In ceruice uena quæ hæmicranicis secatur, colli uenæ, & quæ post aures sunt, aperit in naribus, sub lingua, in angina & uua, sub labro, sub iugulo, sub dextris præcordijs, ex sinistris quoque in iecoris & lienis malis. Ex poplite ischiadica, ex talo in uulue uitijs, supra calcem in extrema parte ischiadica eadem uena est, uel inter minimū & sequentem, quæ omnia dextra cuncta à peritis indicanda sunt, semel hoc loco dixerim uenarū situm, sicut & de futuris ossium commemorauimus, non semper perpetuum esse, imò plurimi sunt quibus uariant uenarum rui. Sed de ahorta iam percurrendum est.

De ahorta, Cap. IX.

Confidra figuram libri: apud Vesel. quod & de sequenti capitulo adnotari uoluit.

Vena ahorta eodem ferè modo in ramos spargitur, qui riuulos uenæ maioris consequuntur, uenæque ferè semper super præceditur, custos enim alterius uidetur, præterquam in lacertis & femoribus ubi arteria uenam mutatis uicibus, altera de parte dextra in sinistram, altera de sinistra in dextram scandit, pericula enim semper, atque incidentia auertit natura, obiectat enim semper ignobiliorem partem. Ahortæ rui ubique minores sunt, sed robustiores tunicas habet quam uenæ. Et spinæ annectitur binis per interualla uenulis, tot numero ferè, quot uertebis prætenulibus, ac nervis: item alligatur cordi, ex quo insigni uena producit. Ad mesenterium ramos mittit, sicut & uena maior, uerum longe minores, per angustos enim in fibras proximas, quippe quos exuatos in fibras cauas tamen cessare aduertemus. Ad iecur nulla ahorta pertinet uena, at renum tenus, sicut & maior finditur bipartito in literam λ. & in materiam eorum absumitur. Venæ à renibus, quæ non sunt à uena maiori, sed ab ipsis exeuntes, in utraque coxam conduntur, ac delitescunt, ac denuo porrectæ ad partes (ut dictum est) genitales tendunt. Ad uterum de ahorta multæ frequentesque ueniunt, sicut & rami qui ad reliqua intestina pertingunt, & qui circa gutturis partes: arteriæ parī modo ascendentes ad caput paroridas uocant, quæ sursum uersus procedentes ultra aures feruntur, quæ perfecte sterilitatem afferunt, ad cerebrum & eius membranam custodem tendunt, reticulum illud constituentes ramis maioris uenæ comitantibus.

De arterijs crurum, Cap. X.

Ex ahorta iuxta inguina rami duo ad crura descendunt per femora, crura, in plantas usque & digitos finiunt, eadem ratio est & in brachiorum arterijs.

De uenis & arterijs quæ mutuo inter se respondent, Cap. XI.

Somnii Galeni

Miro experimento constat inter autores uenarū certas propagines inter se respondere. Galenus in somnijs monitus est, ut iecori grauiter laboranti, uena quæ inter pollicem & indicem sita est, solueretur, paruū uisis, & liberatus est æger. Id quoque non spernendum est quod Diogenes medicus tradidit, & ipsi quoque experti sumus in maximo stomachi dolore, ex iecoraria uena uel lienaria sanguinem mīri plurimum prodesse Polybium Physicum increpat Aristot. eo quod uenam à frōte per ceruicem, collum ad spinæ latera, ad clauas, per femora & tibias, ad malleolos exteriores, ad digitos minimos pertinere tradiderit, quæ si uulneratur capitis doloribus subuenire, Aristot. enim non experimentum, sed uiam redarguit, quam Polybius ita tenere credit. Erant uenæ omnes ad unam conueniant, eadem de causa in ceruicis dolore poplites fricari suadet antiquitas. In narium profluuiū testes frigida foueri præsidium esse, uel extrema perstringi, cucurbitula sub mammis imposita mensium profluuiū sisti,

uia fisti, inguinum tumorem pollex in pede proximo digitis præligatus sedare tradit: in manu dextra duo medij lino leuiter colligari destillationis atq; lippitudines arcant. Hæ morrhoidibus atra bilis expurgatur incerto ex liene tramite. Aliæ quoque similes lateres propagines habentur. Sed de his satis dictum sit. Idem in neruis obseruandum est, quoniam narium pruritus ventris animalia gulam infestari indicium sit, coniugatorum neruorum (ut dictum est) colligatione. Excitari quoque tussim animaduertimus cum aures interius repurgantur.

De membris ad que sanguinis uene tantum deriuant, ad que aorta dantur vel utraque perueniat. Cap. XIII.

AD cerebrum utraque uena tendit, sicut ad renes, stomachum, omentum, mesenterium, pancreum, linguam, oculos, pulmones, septumq; transversum. In iecinore uenæ sanguinis tantum apparent, ex aorta nulla, quoniam ipsius ministerio sanguis concoquitur & ad cordis sinum transmittitur, uerum subinde eundem recipit, qui spiritu non caret uitali, & in fibris concoctus recipitur: cui enim fibræ gibbi respondent in tanta uenarum exilitate, ea uirtus alloecitæ dicitur: in corde uero non in fibris sed in cordis substantia concoquitur ad spiritus generationem. At in pulmone fibræ sanguinis & spiritus, aëris fistulosi meatibus miro naturæ opere non respondent, in tanta fistularum spectanda subtilitate. Ad uuluum nulla ex uena (ut dictum est) pertinet, quoniam exiguo sanguine indigeat. Ex aorta uero plurimæ conueniunt.

De fibrarum ratione. Cap. XIII.

Quia de fibris mentio habenda est, ideo de his aliquid hoc in loco referendum arbitror: fibræ enim inter neruum & uenam naturam habent, ex quibus nonnullæ humorem sanem dictum continent. Nam nerui non sunt quoniam sanguinem attrahunt, nec uenæ quoniam duræ sunt, nec causæ reperiuntur: sanem in se continent, sicut uenæ sanguinem. Arteriarum tamen fibræ non sanem, sed exlem spiritum continet & in spectandam tenuitatem in membri substantiam desinunt. A neruis ad uenas ac inde ad neruos pertinent. Nullæ in renibus reperiuntur, in corde pauciores, plurimæ in pulmone & iecore. Fibræ in animalibus partim cutæ, partim membrorum materia integuntur: in plantarum uero radicibus exere sunt. In utero uero umbilici fibræ plurimæ conspiciuntur, quæ attractrice uis sanguinem per secundarum uenas ad foetus alimentum infundunt. In fibris omnibus commune uitium est, crasso humore obstrui, quod oppilationem uocamus, atque ita elanguescere, breuique hominem cõsumi: arescunt enim paulatim membra, sicut frondes conuulsis arborum radicibus: stomachus enim & intestina pro terra est, eibus uero, ac potius alimoniam præstant. Qui materiam rerum comestantem integram subire putant, plantarum etiam nutum argumento conuincuntur, quoniam fibrarum exilitas capillamentaris eorum inscitiam redarguit. Quidam qui inter magnos medicos habitus est, fungi fructum per uescicam emissum se uidisse prædicabat, sed acus illius exemplum per urinam reddidit plurimos dissectionis ignaros commouet, qui eam per uenas mesentericas à stomacho ad iecur, cor, per uenam maiorem ad renem angustias inde ad uescicam penetrasse falso arbitrantur, ora fibrarum in uiuentibus patentera esse ad acum & fructum fungi suscipiendum putantes. Acus enim acie sua paulatim multo que tempore intestina penetravit, utam enim sibi facit, quo à natura propellitur, & ad uescicam qua parte carnosâ est, inde per urinam reddita, sicut & sagitta quæ acie aluum biennio secuit, quod miris comprobatur exemplis.

De neruorum origine. Cap. XIII.

Neruorum ratio in dissectionibus minus patet, nerui qui eius originem, propagines, ac nexus, contemplari distinctius uolunt, corpora integra uarijs ligaturis ob ligata flumine maceranda constituunt, euulsis intertaneis detracta q; cutæ. Caro enim protinus marcescit, & quicquid molle inuenitur, nerui uero ac nexus ossibus cõtinaciter hærent, qui demum sole exsiccari uarios contextus ostendit, sed cõtractionis fœditas medicos ab his deterret. In corde neruos oriri, quia plurimum omnium membrorum quod generatur est sine cerebri auxilio, inter quos neruosa aorta est, ceterum naturâ neruorum à cerebro, eiusque uicaria medulla originem magnâ ex parte habere cernitur.

Ff 3 euiden.

Fibræ humoris quid continerent.

Quæ ratione acinus per urinam reddita sit.

De neruis V. lib. 4.

evidentius, qui quo magis à cerebro & medulla longius protenduntur, eo duriores sunt, sicut quos uocales diximus, quidam musculus accommodati sunt, quidam membrum oris flexibus, qui nomine uacat, ab aliquib. nexus uocantur; rotunda chorda dicitur, nervus latus humerarius à Grecis platys dicitur qui ad uires facit. Cervix & scapula maxime continentur ijs qui tenentes uocantur, caput enim sustinent utrinque recti ualentesque nervi, si quidem horum ad omnes ferè flexus alter semper intentus est, nec ultra prolabi superiora patitur. Nervus alius latus est, qui poples dicitur, calci annexus membrum ad salientium idoneum reddens sub furis ad incedendum, & ad cursus necessarius. De nervis capitis diximus: pedes & manus nervorum copia abundant, in quibus nervorum circa articulos intextus uidere, quam literis exprimere magis iuuat, quod resectores ostendere necesse est. Restant qui ex spinæ medulla oriuntur.

De nervis qui ex spinæ medulla oriuntur, Cap. XV.

Fluc adfer figura libri 4. V. c.

Spinæ medulla à cerebro descendit, quæ præterit etiam membrana uelatur, si inciditur mortifera est, sicut & quæ cerebri custos dicitur. Ex medulla plurima nervorum genera oriuntur: nam utrinque per uertebrae foramina à ceruice usque ad os sacrum una & triginta nervorum syzygiæ prodeunt: à qualibet enim uertebra bini nervi proveniunt, hinc manibus pedibusque, alijsque corporis partibus per quas necesse decoris uisitur, uirtus præstatur, quoniam sensualem moticemque potentiam subministrant: ex ima spinâ nervi utrinque oriuntur, qui sub coxis in unum coeunt singulos ad popliteos nervos emittunt, qui ueteres dicuntur, ad successionem quoque generis utriusque sexus membris genitalibus, ut suum opus impleant, uirtutem elargiri produntur. Ideoque nulla ferè corporis pars, sine cerebri spiramento, uel medullæ spinalis beneficio constat: unde à medicis longum cerebrum meruit appellari. Ei superne ueluti flum in longitudinem protenditur, diuisam medullæ materiam leuiter indicans, dempta membrana una ferè materia diiudicatur, quod morbi paralytis argumentum percipitur. Nam ex apoplexia alterutra parte affecta dimidiata corporis pars distaxat periclitatur, altera illæsa, quæ hemiplexia uocatur, resolutis corporis nervis, qui mouendi & sentiendi internuntij sunt. His enim omnibus membris tactus diffunditur, animali necessarius est. Nervorum itaque certa continuatio non est, ut in uenis & arterijs. Omnia ossa, musculi, membranis nervosis integuntur, & in musculis quoque nervosæ intus intercurrunt, ossa nervis colligantur, & circa artus plurimis obducuntur, & compagum nexibus adalligantur. Alii ubi interueniunt, alibi ambiunt, uel transitu ligant, hic teretes, illic lati, alibi crassiores, alibi membrane nature, ut in uino quoque polce figuratio, alij carne commixti sunt sensui aptissimi, alij teretes, & simplices, qui articulos regunt. Omnes perpetuo humore madent, ut membra lubrica celeritati idonea existant.

De certis nervis, Cap. XVI.

Alia uiz nerno rum in ceruice quon in inferio re spina.

Nervos ex spinâ per foramina transigere significauimus: at in ceruice ex uertebra rum compage exeunt ne crebris foraminibus quoniam tenuiores sunt inualid fieret. Plures nervos ceruix continet, platys maximus est, musculisque duobus ingentibus hærent uenæ sphagtiides. Ceruix grauib. & periculosis morbis obnoxia est, uel acutissimis, nam nervorum rigore modo caput scapulis, modo pectori mentum annexitur, modo rectam immobilemque ceruicem incedunt musculi, prioremque Greci *πρὸς τὸν στήθος*, sequentem *ἐμπόδιον* ultimum *πρὸς τὸν στήθος* appellant, ij destillationibus proueniunt. Ea uitia ad spinam quoque descendunt, ut ipsa ad arcus scyticæ modum retrorsum flectatur, acutissimo morbo, quo sæpe intra quartum diem tollitur. Inter exempla Sanctus Pollanus Cydoniensis ex patricia gente ad 40. usque diem huiusmodi tormentis tortus est, digesta tandem materia & per urinam humore lacteo reddito leuatus est, cui castoreum præcipuo fuit remedio.

Morbi ceruicis.

Quæ deum dicitur.

Quibus causis libi ledantur.

De lumbis, Cap. XVII.

Quoniam dorsii partes sunt lumbi è regione uentris constituti, carne hos uocare tradit Aristoteles, ut flecti possint: omnium enim flexus ex carne sunt. ij uenere fatigantur, & doloribus sæpe torquentur, ex ictu quoque uel lapsu delubatos non sine magno

magno periculo uidimus. Ab ijs nates sunt ad corporis requiem pro stragulo datae, idcirco ab ægritudine consumpti sedere nequeunt ijs cucurbitule impolite regalis uenæ uicem utiliter præstant. Hinc ad corporis musculos transcamus, quorum ratio magna ex parte à nobis promembrorum qualitate demonstrata est.

De musculis, Cap. XXIII.

DE musculis libro primo pauca retulimus, quorum numerum irritò ueluti labore antiquitas prætermisit, sed eos duntaxat animaduertit, qui in membris præcipui sint, quique percussi lerales uideantur, nam ij musculi præcisi facilius sanantur, reliqui minoris fame, non ita moroseri sunt: omnes ex carne, neruo, membrana, chorda que constant ijs membra si contrahuntur, conducuntur, si relaxantur, eadem pariter reuocantur. In fronte, capite, palpebris, labijs, buccis, cõfusi, motu magis quàm dissectione percipiuntur: in maxilla superiore bini, in labris totidem, ac naribus, in mandibula inferiore duodeni, circa collum circiter iij. & xx. in epiglottide, gutture, ac gula xxxij. à collo ad scapulas xiiij. collocantur musculi, in lingua lx. inueniuntur.

Musculi ob oculos nobis ponuntur tabula 1. lib. V. ref.

De musculis thoracis, Cap. XXIV.

IN pectore musculos viij. attollentes, atque cõstringentes viij. inter costas singulas quatuor esse ostendunt, eo quod carnis musculorum filamenta quæ membrum continent, iij. mixta cernuntur, circa humerum utrunque, supra viij. & xx. cõnumerantur musculi, quorum quidam in gemina capita finduntur, & à simplici incipiunt.

De brachiorum musculis, Cap. XXV.

IN brachijs qui maiores sunt iij. & xx. numerantur, in lacertis ac cubitis, in palma & manu uersa, digitis que, pro cuiusque motu ratione viij. & xx. esse creduntur, quorum plurimi adeo confusi sunt, ut diuelli nullo pacto possint.

De dorsi musculis, Cap. XXVI.

QUI dorsum uerbò sectunt, ac reuocant viij. & lxx. inueniuntur, hi uentris, de quibus primo libro diximus viij. sunt, testium quaterni, in testibus singuli sunt. uesciæ ceruicæ unum tantum, uirili membro quaterni sunt, in ano totidem inueni, quorum unus asstringit, uoluntarioque continet, ex reliquis unus cum membro uirili committitur, cuius trillatu infans naturæ uicio pachiici in libidinem erumpunt, eadem ratio est, qui à solutis ijsdem musculis in uentre excrementa inuoluntario profiliunt.

De crurum musculis, Cap. XXVII.

IN crure omnium fere maximi inueniuntur v. l. et xx. bini præcipui sunt, quorum alter contrahit, alter protendit: à uertebra enim femoris pedis pollicis ad ingressus neruo annectitur: qui protendunt nobiliores existimantur, ij cursu, iunere, uel stando maxime fatigantur. Circa eandem coxam unus est, qui triceps cernitur in summa parte, duplici que cauda terminatur qua annectitur alij lumbis, alij ilibus annexi sunt, in utroque femore xl. numerantur. In poplite item ac circa tibiam xxxvij. colliguntur: circa flexum pedis per pedem ij. & xx. collocantur, quorum unus duas ex se mittit chordas: circa digitos bini sunt, qui binas singuli emittunt chordas: sub planta uerbò quini ex quibus nonnulli inter se adeo permixti sunt, ut diuelli nequeant, aut uno læso reliqui afficiantur. In summa igitur summæ musculi omnes (ut dictum est) circiter quingenti uiginti seni colliguntur.

Quot musculi in uniuersum sint.

De ossibus & primum de ceruicis uertebelis, Cap. XXVIII.

DE ossibus nõnnulla libro primo diximus in uniuersum, ac capitũ ossa pectoris que & alterum specialius suo denarrata sunt loco, at nunc reliquorum pertractanda est natura, quæ non solum ab autoribus habenda est, sed diligentius (ut Galenus tradit) ex cadaueribus cognoscenda. Quidam emortis musculis ac carne, dimidiatum cadauer ingenti cacabo discoquunt. Plena coctura est cum carnes facile laxantur quæ super sunt, agitant lauro ramo, tum diligenter eximunt, ac deinde ossa sensim dispoliant. Quisdam medicus inter has refectiones humanam carnem coctam nobis presentibus com manducauit, ac exinde mentem expuit, ut ceteris de sapore indicaret, interrogantibus, qualis saporis esset, bubule respondit. Denudata tandem ossa facile cernuntur. Alij in se pulchris cadauera intuentur non sine nausea, quoniam immunda sunt. In flumine uero

Cadaveris eo quodam modo propter ossa.

uel calce dissoluta preferuntur. Huiusmodi ossa uulnerum medici frequenter spectare debeant, & clinici quoque non negligant. Euenit olim peractis refectionibus in Parauino Gymnasio, ut quidam discipulus ea ossa ad usus referuasset, Venetias nocte ueniens, medio itinere lintre coenaturus relinquens, diuersorū cum ceteris socijs petiit. Ecce petulantissimi ma publicanorū familia qui occultas merces inquirunt, capsulam inuenta in lintre requirunt res dominū, & nemine respondente protinus auferunt, et praefectis praesentibus. sequenti mane reclusam patefaciunt, reperiunt ossibus pulpis uiduatis candicantibus. inter odoras herbas, uenerabundi nudo capite sanctorū ceu reliquias protinus adorant, inde ad summum magistratum scriuiū perferunt in eo turbae concursu Franciscus Sanutus consiliarius uir summae uirtutis, restitutionum reliquias patefecit, & sectatori medicinae de erepro scriinio conuenienti restitui iussit, magno omnī rīsu, frustrata publicanorū avaritia. Sed ad ceruicis uertebras redeamus. Ea septē orbiculatis ossibus constat, quae media medulla à cerebro descendente perforata sunt, ubi medulla quam in spina amplior est: ex caput sustinent: primā ex uertebris strophica, et epistrophica uocāt. Hippoc. odonra, secundam axem, quoniam tanquam axis sit: immobilis, ultimam atlantem, quoniam baiuli modo onus sustinet. At Plinius mutato ordine primam atlantion facit, spinæ articuli uinctam, ultimum uerō epistropheum, qua sinistrossum, ac dextrossum caput inclinatur, inter quem & axem sequentem modo caput scapulis, modementū pectori flectimus. Si caput igitur quod duobus processibus in duos sinus summae uertebrae impositum est, in priorem partem excidit, ita ut neruus sub occipitio extēdatur, mentū tū pectori agglutinetur, tum is neque bibere, neque loqui potest, interdum tū semen genitale inuoluntario emittitur, quibus celerrime mors superuenit.

Exemplum rīdī
culum de ossib.
pro sanctorū re
liquijs habitū.

Ves. lib. cap. 4.

De spina, Cap. XXIII.

Ceruici spina ossium origo (ut Aristoteli placet) annectitur, tereti quoque structura per media foramina, eadem medulla descendente, *λεγάμενος* à Græcis, à nostris sacra fistula uocatur, nodis constat, qui *σπόδυλια* uocantur, costis singulis hoc est legitimis, & nothis respondentibus his postremis thoracis terminos quidam imponunt hoc est ad illa. Primus ex xij. nodis *αλφάδια* dicitur, post quē *μαχαλίστη* ab axillis dictus: reliqui à lateribus pleurae, duodecimus à pīncinctu diazoster, à quo zoster ignis sacri genus mediū hominem ambiens teste Plin. dicitur. Post hos quinque sunt ex opposito renū ad coxas porrecti, teretes, firmiores, breuesque ut ab utroque latere, processus duos exigunt spinæ extantia ob eandē similitudinē cynolopha dicuntur lumbos musculi replent pīlois siue uulpes à Cleantho dicti. Omnes uertebræ, exceptis trib. summis, à superiore parte in ipsis processibus parum descendētis sinus habēt, ab inferiore alios deorsum uersus processus exigunt spectantes: inferiores insinuantur, ac per sinus quos utrinque habent, superiores accipiunt, multis neruis multaque chartilagine cōtinentur, ut uno flexu modico, homo ad necessaria opera inclinetur: ab his imx spinæ ossa os sacri cōstituant. Ita Paulus Aegineta uocat in auib. *οροπυγίū*, cuius uertebræ senx sunt, ceteris minores ac magis compactæ, *σπονδυλιον* appellāt, in quod uertebræ superiores desinūt, quæ in partu miro naturæ opere dimouētur. Gal. spinæ quatuor partes cōstituit, primā ceruicē metaphrenū, lumbū, & quod os sacri nomināt, à quibūdā uero latum. Collū ex septenis uertebris, metaphrenum ex duodenis, lumbus ex quinīs, os sacri ex reliquis constituitur. In summa igitur uertebræ tricenx sunt ex quib. singulis per utrinque cōstituta foramina totidē *σyzygia*, & una addita oriūtur, q̄ corpus succingūt, motus et sensus praestāt.

Ves. lib. idem

Sacer ignis

Ves. lib. idem. 16.
17. 18. 19.

Vertebræ quot

De medullæ uulnera et spina luxata, Cap. XXV.

Si percussa medulla est nerui resoluiuntur, aut distenduntur sensusque uel alicuius membri intermoritur, aut alterum crus aliqua iniuria debilitatur, uel sine uoluntate semē uel excrementa profluunt. Idem euenit quibus spina luxatur, quod fieri non potest, nisi medulla collisa uel neruis diruptis. Si supra sepeum uertebræ exciderunt, manus resoluiuntur, uomitus sequitur, spiritus mouetur: at si sub septo id acciderit, crura resoluiuntur, urina supprimitur, uel sine uoluntate destillat. Cōmemorat Gal. se ægrum liberaſſe, cui ceteri medici medicamenta digitis imposuerant, qui ex ictu spinæ resoluti fuerant ipse uero idem medicamentum uertebræ addidit.

De ſco

A Cervicē rursus duo lata ossa utrinque ad scapulas tendunt: nostri scapula operā, *ὑποπλάτης* Græci nominant, ea in summis verticibus sinuata, ab his triangula paulatimque lateſcentia ad spinam tendunt, & quo latiora quaque parte sunt hoc heberio rariorque ipsa quoque imo cartilaginosa posteriore parte veluti innatant, quoniam nisi in summo, nulli ossi inherescunt: ibi vero validis musculis nervisque cōstricta funt: at a summa costa paulo interiorius, quā ubi ea mediā est os excreſcit: ibi quidem tenue, procedēs uero, quo propius lato scapularum ossi sit, eo plenius, latiusque & paulatim in exteriora curvatur, quod propius altera verticis parte modice incumescens sustinet iugulū, quod luna tum & recurvū esse diximus, altero capite in eo quod posuit, altero in exiguo sinu pectoralis ossium structurae insidia & cum lato ossē scapularum infra caput, eius nervis & cartilagini connectitur. Hinc humerus incipit, extremis utrinque capitibus, tumidus, mollis sine medulla, cartilaginofus medius teres, durus, medullosus, leniter gibbus, & in priorem, & exteriorē partem: prior autem pars est, quæ a pectore, posterior quæ a scapulis, interior quæ ad latus tendit, exterior quæ ab eo recedit, quod ad omnes articulos pertinere in ulterioribus patebit: superius autem humeri caput rotundius quā cetera ossa, de quibus adhuc diximus, verticulis scapularum ossibus inseritur, ac maiore parte ex transitu nervis, quos coniunctiones vocamus, deligatur, ac inferius duos processus habet, inter quos qui mediū est, magis etiā extremis partibus sinuatur. Quæ res sedem brachiorū (de ossē enim dicimus) præstat. Humerus a sede sua, hoc est ab omocotyle, modo in partem priorem, modo in alam excidit: si in hanc partem de lapsus est præter reliqua signa longius altero id brachium est. si in priorem partem summum quidem brachium extenditur, minus * tanquam naturaliter, difficilius in priorē partem quā in posteriorem cubitus porrigitur. Curationes ad huiusmodi mēbra luxatā non sunt ad præſens negotium pērtinentes.

De brachio, Cap. XXVI.

Brachium humerū excipit, in utroque flexus ipse Ancon dicitur, id constat ex ossibus duobus. Radius quem *κνημία* Græci vocant, superior breviorque, & primo tenuior, rotundo & levis cauo capite: exigui humeri tuberculum recipit. Atque ibi nervus & cartilagine continetur. Cubitus inferior longiorque, & primo plenior, in summo capite duobus quasi verticibus extantibus in sinu humeri, quem inter duos processus eius esse proposui, se inserit, primo uero duobus radijs brachij ossa iuncta, paulatim dirimuntur, rursusque ad manum cōiunt, modo crassitudinis niutato. Siquidem ibi radius plenior, cubitus admodum tenuis est: dein radius in caput cartilaginofum confurgens, in verticem eius sinuatur. Cubitus rotundus in extremo, parte altera paulum proccedit. Animaduertit Celsus, quē de ossium ratione sequimur, plurima ossa in cartilaginem definire, sicut de costis diximus, nullum uero articulum non ita finire. Si uero cubitus excidit, maioris negotij est, quā humerus: in hoc tria ossa cōiunt, humerus, radius & cubitus: sed cubitus qui innexus humero est, ab hoc excidit, radius qui adiunctus est interdum trahitur, interdum subsistit: in omnes uero quatuor partes excidere cubitus potest: si in priorem prolapsus est, extensum brachium est, neque curvatum: si in posteriorem, brachium curvum est, neque extenditur, breviusque altero est, interdum febrem, uominumque bilis mouet: si in exteriorē, interiorēque brachium pōrrectū est, sed paulum in eam partem a qua opōrtet recessit, recurvatum, quicquid incidit reponendi ratio una est, quæ per difficilis tum a posterioribus tum a priscis medicis omnino habetur.

De manu & eius prolapsu, Cap. XXVII.

In manu uero palme pars ex multis minutisque ossibus constat, quorum numerus apud priscos incertus est, posteriores uero 26 ossa colligunt, 12 in manu, in digitorum articulis 14, sed obligata omnia & triangula structura quadam inter se connectuntur, cū inuicē superior alterius angulus alterius planities sit. Eoque fit ex his unius ossis paulum in interiora concaui species. Verū ex manu duo exigui processus in sinu radij cōiunguntur, tum ex altera parte recta quāque ossa ad digitos tendē tria palmam explent, a quibus digitī ipsi oriuntur, qui ex ossibus ternis, præter pollicē constant, omniumque eadem

eadem ratio est: interius os in uerticem sinuatur, recipitq; exterioris exiguum tuberculum, neruq; ea continet: a quibus orti ungues indurefcunt, ideoq; non offi, sed carni magis suis radicibus inherere. At superiores partes sic ordinatę sunt. Manus quoq; in omnes partes quatuor prolabitur, in posteriorem, cuius rei nota est, quod porrigi digiti non possunt, si in priorem partem excidit non inclinatur, sed in alterutrum laus manus in contrarium, aut ad pollicem, aut ad minimum digitum conuertitur. In palma quoq; ossa excidunt in priorem aut posteriorem duntaxat partem, in reliquas partes non possunt, hoc signo, quod commune est, deprehenditur, tumor ab ea parte in qua os est compellum, sinusq; ab ea a qua recessit. Dignis toridem casus eueniunt, eadem signa inueniuntur, quę in manibus diximus.

De ossibus inferioribus,

Cap. XXX.

CRura brachijs respondet, coxis omototylę, humeris femora, ancon genu siue olecrani, crura siue tibiae brachijs, radius, radio, flexibus: poplites, malleolus & calx peculiariter pedi sunt: digiti digitis respondent et plęx, uole, ungues unguib. similes sunt.

De coxa & peluie;

Cap. XXX.

IMa spina in coxarum desidit offe, quod transuersum longe q; ualentissimum, uulū; iueficam, rectumq; intestinum tuetur idq; ab exteriori parte gibbum, ad spinam resupinat, a lateribus, id est, id ipsis coxis sinus rotundos habet, a quibus oritur os, quod pectinem uocant: solidum, idq; super intestina sub pube transuersum uentrem format; rectius in uiris, recuruarum magis in exteriora in foeminis, ne partum prohibeat, quod os sacrum falso appellant: id enixu medio sponte diuidit, laxariq; diuinitus quoddam credidisse uideo, alioqui uel magnis ictibus non frangi. Sed naturę mis ea aliter conspiciunt, sub partu enim ima spina quam os sacrum appellauimus, ac pecten, quo tempore foetus amplior est, sponte hiant, & ad foetura consentiunt. Ea tum a partu paulatim in naturam suam redeunt: altero exiis uel pluribus renitentibus difficiles partus fieri, & si cetera tuto respondeat. Qui os pectinis diuisum senserit in partu nō constat. Arist. cum mulieres, inquit, parturiunt, dolores multas quidem in partes incumbunt, & plurimis ad alterutrum femuraliter lumbos dolent, aliter inum uentrem.

De femine & eius prolapsu,

Cap. XXXI.

FEmen inter ossa maxima, rotundiora habet capita quam humerus, infra uero duos processus a priore & a posteriore parte habet, in medio durum, ac medullosum, et & ab exteriori parte gibbum, ab interiori leuiter cauum est, rursus in inferiore parte in genu intumescit: superiore in sinus coxae, sicut humerus in ea ossa quę scapularum sunt coniicitur, tum introitus leuiter intendit, quo æqualis superiora membra sustineat. Si nus coxae a Gręcis κορυβα, a nostris acetabula dicuntur, quę hos sinus complent, circa quę uersurę fiunt. Coxendices uocantur, a Gręcis ισχια a quibus ischiadici dicti sunt qui coxendice laborant. Nam & neruus quo coxiendix acetabulo committitur, ισχιος quoq; dicitur. Ossium itaq; similitudo similes quoq; casus facit, nam humerus femori similis: hoc in omnes quatuor partes excidit, sepius imo in anteriorem partem promouetur, tum crus est longius altero, et uastius, extraq; pes ultimus spectat: si exteriori breuius intusq; inclinatur, calx ingressu terram non contingit sed planta ima, meliusq; in crus superiora membra quā in priore casu fert, minusq; baculo eget. At si in priorem crus extensum est, implicariq; non potest alteri cruri, ad calcem par est sed ima plāta minus in priorem inclinatur: dolorq; in hoc casu priore prius est, et maxime urina suppressa tunc cum dolore inflammatio quieuit, commode ingrediuntur: sed si in posteriorem prolapsum est, extendi crus non potest, breuiusq; est: ubi constitit, calx quoq; terram non contingit, magnūq; femori periculum est, ne uel difficulter reponatur, uel repositum rursus excidat, quod indies uideri potest, reponentium errore: hæc enim chirurgices medicinę pars a nostra iam medicina discescit, & ad mercenarios, fabros, rusticosq; sese transtulit, ob id femur luxatum semper excidere arbitrantur, nec finem medendi inueniri, magna Hippoc. nostri iniuria, qui ex toto luxata femora restituisse prodit, alioqui ab his ad extendendum, reponendumq; ue femur uaria machinamenta frustra inuenta fuisse constat.

Femorum inferiora capita medio insinuatur, quo facilius: excipi à cruribus possint. horum compagem os paruum, molle, cartilaginofum, rotundum tegit, patellam uocant: hæc superinnatat, nec ulli ossi inhaeret, sed carne & nervis deligata pauloq; magis ad femoris os tendens inter omnes crurum flexus iuncturam tuetur: ipsum aut crur ex ossibus duobus, ut leuius firmiusq; sit, brachio simile constat: adeo ut habitus quoq; & decor alterius in uiuentibus ex altero cognoscatur: nā & quib. exigui sunt, hi manus quoq; paruas habent: uerū alterum os ab exteriori parte supra positū est, quod radius quoq; appellatur. Id breuius supratq; tenuius ad ipsos malleolos intumescit: surā hāc qui dam uocat. Alterū è priore parte positū, cui tibiæ nomen est, lōgius & in superiore parte plenius solum cū femoris inferiore parte committitur, sicut cū humero cubitus, atq; ea quoq; ossa infra supratq; cōiuncta, mediā, ut in brachio dehiscant, in genti cōmissura dextra, leuaq; à priore parte gemina quædam buccarum inanitas, quæ perforā ceu uinculis solutis spiritus fugit. Genti quoq; in anteriorem, in anteriorem, & in posteriorem partem excidit, rarē uel nunquā in priorem partē prolabitur, quia patella opposita est.

Crus infra ubi malleoli sunt, siue tali, ossē transuerso excipitur, quod super os calcis situm est, & quadam parte sinuatur, quadam excessus habet, et precipitanti ex malleolo recipit, & in sinum eius inferitur. Idq; sine medulla durum, magisq; in posteriorē partem proiectū, teretē ibi figuram representat. Talus, quem astragalum uocant, qui in homine, Aristotelis sententia, non est, in omnes partes prolabitur, ubi in interiorem partem prorumpit, pedis tum planta in interiorem partem conuertitur: ubi huic contrarius talus, contrarium inde signum ostenditur: si in priorem partem erumpit, à posteriore, tum latus neruus durusq; sicut in posteriorem, calx penē conditur, pla ga maior sit: reposito talo periculum est parum confirmatis neruis, ne rursus excidat.

Sub eo ossē calx siue est transiit quadrangulā figura: Planus terrā calcit, callosa materia subest non neruosa, sed sine sensu: infans tamen nō confirmato callo do let. Mōs pedis tria ossa habere tantū constat, præter quod grandineū dicitur, imam plantam explent quina ossa, digiti 14. ossiculis cōstant, in summa pes 23. ossa continet. Plantæ ossa iisdem modis, quibus in manu prodeunt, digiti quoq; eandem rationē habent. Hipp. in humeris femoribusq; metum mortis esse tradidit. Periculosa etiam crura sunt & cubiti, nihilq; tutius reponi potest quā planta, manus, & digiti, in quib. (ut quidā uolunt) ossicula quædam sunt inter articulos sita, quæ selenoides uocant, ab antiquis prætermissa quæ in anat omicis quoque nostris non inuenta sunt.

Sed iam finē faciam dissectioni, dimittendum tandem theatrum est, quorū partes omnes humani corporis utiliter magis quā uerbosē tractatæ sunt, atq; historiam ipsam breuiario quodam percurrere non fuerit alienū. Hortor omnes tam tyrones tū ueteranos medicos, uel chirurgos, ad frequens huiusmodi theatrū quod singulis saltem annis celebrandū sit, quoniā in eo uera uidemus, aperta contemplantur, ut opera naturæ tanquā uiuentia nostris subiacēt oculis: alioqui scriptura est picturæ per similes, quæ sepe recordationis negligentiam excitat, et animi caliginem discutit. Sed qui literarum consiliū duntaxat monumentis (ut inquit Plato) sine rerū conspectione res ipsas animo non reuoluent expressas, sepe falluntur, & opinionem potius, quā ueritatē menti bus tradunt: sicut noditer nauigare incipientibus in depictis chartis contingit, in quib. insulæ, sinus, recessus, promontoria, ueris, quæ oculis subiacent, ad plenum non respondent, sed huiusmodi picturæ res pridem notas commemorant, & uiuentiū ueluti simulachra referunt: scientis enim sermonem uiuentem dicimus & animatum, et orationem eius scriptam, non iniuria, imaginem quandam nuncupabimus.

F I N I S.

Vesf. lib. 1. ca.
11. 12. 13.

Vesf. lib. 1. ca. 11.

Talus.

Vesf. lib. 1. ca. 11.

Vesf. lib. 1. ca. 11.

Res ipsae non
Aider & in
cienda.

